2 1 3

Digitized by Google

2-1-3 Vol II

Digitized by Google

Digitized by Google

2-1-3 Vol II

B I

GRATIANI DECRETORUM LIBRI . QUINQUE

SECUNDUM

GREGORIANOS . DECRETALIUM . LIBROS . TITULOSQUE . DISTINCTI

PER

JOHANNEM . A . TURRECREMATA

ORDINIS . PRÆDICATORUM

S·R·E· EPISCOPUM . CARDINALEM · SABINUM

Nunc primum prodeunt

Ex codice bibliothecæ Barberinæ

Præfatione, brevibus Scholiis, & quinque Indicibus illuſtrati

CURA

JUSTI . FONTANINI

Archiepiſcopi Ancyrani.

VOLUMEN SECUNDUM.

ROMÆ . MDCCXXVI

Typis & ſumtibus Hieronymi Mainardi apud theatrum Capranicenſe.

PRÆSIDUM PERMISSU.

Digitized by Google

FRATRIS JOHANNIS · A · TURRECREMATA
ORDINIS. PRÆDICATORUM
S. R. E. EPISCOPI. CARDINALIS. SABINI

NOVA · ORDINATIO DECRETI · GRATIANI

IN LIBROS V.

Secundum totidem Gregorianos Decretalium libros diſtincta.

LIBER · SECUNDUS
PARS. I

De Judiciis, & eorum partibus.

TITULUS. I
De Judicio divino.

RUBRICA. I
De univerſalitate divini judicii.

I. *Omnia opera, tam manifeſta, quam ſecreta divino, judicio ſubſunt.*

Anacletus ait [epiſt. Iſidoriana I. c. 1. Concil. tomo 1. pag. 514. D.].

SI omnia in hoc ſæculo vindicata eſſent, locum divina judicia non habent. Supervacuis enim ad beneficia laborat impendiis qui Solem certat facibus adjuvare. Ideo ſi aliquis putat, ſe Deo in hoc placere, quod ſervos ſuos accuſat, &, ut meliores fiant, dicit, ſe hoc agere, in vanum laborat, & plus invidiæ ſtimulis agitatur, quam caritatis; quoniam gratiæ plenitudo adjectione non indiget, nec ulla requirit commendationis augmenta. *Cyprianus* [de mortalitate pag. 162. A. D. 252. *Carthagine*.] — Lib. II. Pars I. Tit. I. Rubr. I. VI. Q. I. C. VII.

II. *De eodem.*

NUnquid Cain, cum Domino munus offerret, jam peremerat fratrem? Et tamen parricidium mente conceptum Deus providus ante damnavit. Ut illic cogitatio mala, & pernicioſa conceptio, Deo providente, proſpecta eſt; ita eſt in Dei ſervis, apud quos confeſſio cogitatur, martyrium mente concipitur, & animus ad bonum deditus, Deo judice, coronatur. Aliud eſt enim martyrio animum deeſſe, aliud animo defuiſſe martyrium. Qualem te invenit Dominus, cum vocat, talem pariter & judicat, quando ipſe teſtatur, & dicit: *& ſcient omnes eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutator renis, & cordis.* — *De Pœnitent. Diſt. I. C. XXVI.* — *Pſal.* VII. 10. *Apoc.* II. 23.

Lib. II. Pars. I. Titul. Rub. II.

RUBRICA. II
De rectitudine divini judicii.

I. *Fruſtra ſpernitur ab homine, quem Deus juſtificat.*

Auguſtinus in Pſalmum XXXIV [imo in Pſ. XXXVI. ſermone III. §. 14. forte A. D. 405. in *Africa*.]

XI. Q. III. C. XIII. ET ſi ad tempus damnaris ab homine, & ſi dixerit ſententiam proconſul in Cyprianum, aliud eſt ſella terrena, aliud tribunal cælorum. Ab inferiore accepit ſententiam, a ſuperiore coronam. *Idem in Pſal.* XXVIII. [imo XXXVII. ad verſ. 16. §. XI. *ibid.*]

II. *De eodem.*

Ibidem C. XIV. CUſtodi intus innocentiam tuam, ubi nemo opprimit cauſam tuam. Prævalebit in te falſum teſtimonium, ſed apud homines. Nunquid apud Deum valebit, ubi cauſa tua dicenda eſt? Quando Deus erit judex, erit alius teſtis, quam conſcientia tua non erit. Inter juſtum judicem, & conſcientiam tuam noli timere, niſi cauſam tuam. *Gratianus.*

III. *Deus illos non punit in alia vita, qui in præſenti flagellis ejus puniti pœnitentiam egerunt.*

De Pœnitent. Diſt. III. C. XXII. AUctoritas illa Naum prophetæ: *non judicabit* * *Deus bis, &c.* non indiſtincte oſtendit, omnia, quæ temporaliter puniuntur, non ulterius a Deo punienda. Quamvis enim Sodomitas, Ægyptios, Iſraelitas in eremo ſuper eundem locum, dicat Hieronymus, temporaliter a Deo punitos, ne in æternum punirentur; non tamen de omnibus generaliter hoc intelligendum eſt; alioqui cuique ſceleroſo optandum eſſet, ut cæleſti fulmine percuſſus, aut aquis ſubmerſus, aut a ſerpentibus vulneratus pro peccatis ſuis divinitus interiret, ut æternos cruciatus brevis & momentanea pœna terminaret. Illud etiam Apoſtoli falſum eſſet, quod de proſtratis in deſerto in epiſtola ad Ebræos ſcribens, ait: *propter incredulitatem ſuam non intraverunt in terram promiſſionis.* Ubi probatur, quod ſicut merito ſuæ infidelitatis requiem illam amiſerunt, ita propter eandem infidelitatem, veram requiem æternam beatitudinis nullo modo intraverunt. Intelligitur ergo illud Hieronymi de his tantum, qui inter ipſa flagella pœnitentiam egerunt, quam, etſi brevem, & momentaneam, tamen non reſpuit Deus: ſicut & illud prophetæ: *non judicabit* * *Deus bis in idipſum*; de his tantum intelligi oportet, quos præſentia ſupplicia in melius commutant; ſuper quos non conſurget duplex tribulatio. Qui autem inter flagella duriores & deteriores fiunt, ſicut Pharao, qui, flagellatus a Domino, durior factus eſt, præſentibus æterna connectunt, ut temporale ſupplicium ſit eis æternæ damnationis initium. *Unde Auguſtinus in canticum Deuteronomii* [potius ſententia ex Gloſſa ordinaria ad Deut. c. XXXII. 22.

* al. vindicabit

Naum 1. *apud* LXX.

Ebr. III. 18. 19.

Naum. 1. *apud* LXX.

* vindicabit

IV. *De eodem.*

Ibidem C. XXIII. IGnis *ſuccenſus eſt &c.* hoc eſt: vindicta hic incipiet, & ardebit uſque ad extremam damnationem. Hoc contra illos notandum eſt, qui dicunt: *non judicabit Deus bis in idipſum*, ad omnia pertinere flagella, quia quidam hic flagellis emendantur, alii & hic, & in æternum puniuntur; ſicut Antiochus, & Herodes. *Gregorius* [papa I. Dialog. lib. IV. c. XXXIX. A. D. 593. *Romæ*.]

Deut. XXXII. 22.

S. Gregor. Moral. lib. XVIII. *C.* XII.

Naum. 1. *ut ſupra.*

V. *Quæ ſunt venialia peccata, quæ poſt hanc vitam purgantur.*

Diſt. XXV. *C.* IV. QUalis hinc quiſque egreditur, talis in judicio præſentatur; ſed tamen de quibuſdam culpis eſſe ante judicium purgatorius ignis credendus eſt, pro eo, quod Veritas dicit: *quia ſiquis in Spiritum ſanctum blaſphemiam dixerit, neque in hoc ſæculo remittetur ei, neque in futuro.* In qua ſententia datur intelligi, quaſdam culpas in hoc ſæculo, quaſdam vero in futuro poſſe laxari. Quod enim de uno negatur, conſequens intellectus patet, quia de quibuſdam conceditur. Sed tamen, ut prædixi, hoc de parvis, minimiſque peccatis fieri poſſe credendum eſt, ſicut eſt aſſiduus otioſus ſermo, immoderatus riſus, vel peccatum curæ familiaris, quæ vix ſine culpa vel ab

Matth. XII. 32.

ipſis

ipſis agitur, qui culpam, qualiter declinare debeant, ſciunt; aut in non gravibus rebus error ignorantiæ, quæ cuncta etiam poſt mortem gravant, ſi adhuc in hac vita poſitis minime fuerint relaxata.

Lib. II. Pars I. Tit. I. Rub. III.

RUBRICA. III

De incomprehenſibilitate divini judicii.

I. *De incomprehenſibilitate divinorum judiciorum circa prædeſtinationem electorum, & præſcientiam reproborum.*

SI ex bono. *Supra lib.* I. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* III. c X. *pag.* 4. *Gregorius Mauricio.* [imo Nicolaus papa I. epiſt. VIII. cujus initium *propoſueramus*, circa A. D. 861. Roma CPolim, Concil. tomo VIII. pag. 295.]

II. *De eodem.*

QUoniam adhuc neſcimus, quis in terribili judicio Dei qualis futurus ſit. Etenim Paulus egregius prædicator dicit: *nolite ante tempus judicare, quouſque veniat Dominus; & reliqua.* Nam ſunt multa, quæ de judicio illius homines ignorant, quia fortaſſe, quod vos laudatis, ille reprehendet, & quæ vos reprehenditis, ille laudabit. *Auguſtinus* [imo liber ſuſpecti auctoris de prædeſtinatione & gratia c. XV. in appendice operum S. Auguſtini tomo X. Parte II. pag. 18.]

XI. Q. I. C. XII. §. 2.

I. Cor. IV. 5.

III. *De eodem.*

NAbuchodonoſor pœnitentiam meruit fructuoſam. Nonne poſt innumeras impietates flagellatus pœnituit, & regnum, quod perdiderat, rurſus accepit? Pharao autem ipſis flagellis eſt durior effectus, & periit? Hic mihi rationem reddat, qui divinum conſilium nimium alto ſapientique corde dijudicat: cur medicamentum, unius medici manu confectum, alii ad interitum, alii valuerit ad ſalutem; niſi quia *Chriſti bonus odor, aliis eſt odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem?* Quantum ad naturam ambo homines erant; quantum ad dignitatem, ambo reges. Quantum ad cauſam, ambo captivum populum Dei poſſidebant. Quantum ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit eſſe diverſos, niſi, quod unus manum Dei ſentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit; alter libero contra Dei miſericordiſſimam veritatem pugnavit arbitrio? *Idem* [imo Fulgentius, & Proſper, circa A. D. 510. & 426. Africa & in Gallia.]

XXIII. Q. IV. C. XXII.

Daniel. IV: 33.

Exod. XIV. 27.

II. Cor. II. 15.

IV. *De eodem.*

VAſis iræ (a) nunquam Dei redderet interitum, ſi non ſpontaneum inveniretur homo habere peccatum, quia nec Deus peccanti homini juſte inferret iram, ſi homo ex prædeſtinatione (b) Dei cecidiſſet in culpam. *Idem.* Prædeſtinationem Dei ſive ad bonum, ſive ad malum, in hominibus operari ineptiſſime dicitur, ut ad utrumque homines quædam neceſſitas videatur impellere, cum in bonis voluntas ſit intelligenda, non ſine gratia; in malis autem voluntas intelligenda ſine gratia. Cum vero aliquos a Deo (c) aut traditos deſideriis ſuis, aut obduratos legimus, aut relictos, magnis peccatis ſuis hoc ipſos meruiſſe profitemur: quia talia eorum crimina præceſſerunt, ut ipſi ſibi pœnas debuerint, quæ eis etiam ſupplicium verterent in reatum. Atque ita nec de judicio Dei querimur, quo deſerit meritos deſeri, & miſericordiæ ejus gratias agimus, qua liberat non meritos liberari. Vires itaque obedientiæ (d) non ideo cuiquam ſubtraxit, quia eum non prædeſtinavit: *ſed ideo eum non prædeſtinavit, quia receſſurum ab ipſa obedientia eſſe prævidit.* Prædeſtinatio igitur (e) Dei ſemper in bono eſt, quæ peccatum ſola hominis voluntate commiſſum, aut remittendum novit cum laude miſericordiæ, aut plectendum cum laude juſtitiæ. In malis autem (f) operibus noſtris ſola præſcientia Dei intelligenda eſt, quia, ſicut præſcivit, & prædeſtinavit quæ ipſe fecit, &, ut faceremus dedit, ita præſcivit tantum, non etiam prædeſtinavit, quæ nec ipſe fecit, nec ut faceremus, exegit. Hi autem (g) de quibus dicitur: *ex nobis exierunt, ſed non fuerunt ex nobis, ſi enim fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum;* voluntate exierunt, voluntate ceciderunt: & quia præſciti ſunt caſuri, non ſunt prædeſtinati: eſſent autem prædeſtinati, ſi eſſent reverſuri, & in ſanctitate ac veritate manſuri. Ac per hoc prædeſtinatio Dei multis eſt cauſa ſtandi, nemini eſt cauſa labendi.

Ibidem C. XXIII.

(a) *Fulgentius lib.* I. *ad Monimum* C. XXVI.

(b) *Proſper in reſpon. ad capitula Gallorum* C. VI.

(c) *Proſper ibidem* C. XIII.

(d) *Proſper ibidem* C. XII.

(e) *Idem* C. XIV. *& ſententia* VI. *ad capit. Gallorum.*

(f) *Idem ſententia* XV.

(g) *Idem ad objectiones Vincentianas* C. XII. *& ad articulos falſe ſibi impoſitos art.* XII.

§ III. II. PARS I. TIT. II. RUB. I. & II.

RUBRICA.IV

De certitudine, & infallibilitate.

I. *Multi Dei judicio, cui omnia certiſſime videntur, ſunt damnati, qui ab hominibus non ſunt excluſi.*

Zephyrinus papa [Caput incertum.]

II. Q. I. C. VI. Matth. XXVI. 21. UNus ex vobis me traditurus eſt. Bene dixit: *ex vobis*, & non *ex nobis*. Ex vobis enim eſt, a quibus per judiciariam poteſtatem confeſſus, aut convictus, excluſus non eſt. A me vero, qui nullis indigeo argumentis, & omnia certiſſime novi, ſeparatus, & diviſus eſt. Tale enim eſt ac ſi diceret: etſi ego eum per occulti judicii ſententiam damnatum habeo; vos tamen adhuc illum per toletantiam ſuſtinete.

TITULUS.II

De judicio humano privato.

RUBRICA.I

De judicio privato diſcreto.

I. *Judicium diſcretum homo exercet, quando ſeipſum judicat prius.*

Auguſtinus Homilia de Pœnitentia [homil. L. c. XI. nunc ſermone CCCLI. c. IV. §. 9. c. A. D. 415. in *Africa*.]

De Pœnitent. Diſt. I. C. LXXXV. JUdicet ſe ipſum homo in iſtis voluntate, dum poteſt, & mores convertat in melius: ne cum jam non poterit, etiam præter voluntatem a Domino judicetur. *Gregorius* [imo Beda in c. VIII. Johannis de judicio adulteræ, circa A. D. 720. in *Anglia*.]

II. *Primum noſmetipſos, deinde proximos debemus corrigere.*

III. Q. VII. C. VI. POſtulatus Dominus judicare de peccatrice, non ſtatim dat judicium, ſed prius inclinans ſe deorſum *digito ſcribebat in terra*, ac ſic demum (quod obnixe rogatur) judicat, nos videlicet typice inſtituens, ut, cum quælibet proximorum errata conſpicimus, non hæc ante reprehendendo judicemus, quam ad conſcientiam noſtram humiliter reverſi, digito eam diſcretionis ſolerter exculpamus, & quid in ea conditori placeat, quidve diſpliceat, ſedula examinatione dirimamus, juxta illud Apoſtoli: *fratres et ſi* *Gal. VI. 1.* *præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto*. Et infra. *Qui ſine peccato eſt veſtrum*, ideſt, *Jo. VIII. 7.* primo vos ipſi juſtitiam legis implete, & ſic innocentes manibus & mundo corde ad lapidandam ream concurrite.

RUBRICA.II

De judicio temerario.

I. *Temerarium judicium eſt quod oritur ex ſuſpicione, & damnabile eſt.*

SI quis dixerit juſtum injuſtum. *Supra lib.* I. *Parte* III *Tit.* IX. *Rubr.* III. c. I. *pag.* 149.

II. *Chriſtum violat qui ſanctum non ſanctum, vel non ſanctum, ſanctum credit.*

SI quis hominem, qui ſanctus non eſt. *Supra ibidem* c. II. *pag.* 149.

III. *Æternæ damnationis inveniet pœnam qui bonos, velut malos dicit.*

VÆ qui dicitis bonum malum, & malum bonum. *Supra ibidem* c. III.

Auguſtinus de ſermone Domini in monte [ſententia eſt in eodem ſermone lib. II. c. XVIII. §. 62. circa A. D. 397. in *Africa*.]

IV. *Non*

Lib. I. Part. I. Tit. II. Rubr. I.

IV. *Non eſt curandum judicium hominum, ubi ſana eſt conſcientia.*

Temerarium judicium plerunque nihil nocet ei, de quo temere judicatur. Ei autem, qui temere judicat, ipſa temeritas neceſſe eſt ut noceat. *Item ad Secundinum Manichæum* [Auguſt. contra Secundinum Manichæum c. I. forte circa A. D. 420. *ibidem*.] XI. Q. III. C. XIII.

V. *De eodem.*

Senti de Auguſtino quidquid libet; ſola me in oculis Domini conſcientia non accuſet. *Ibidem C.* II.
Gregorius Conſtantino epiſcopo Mediolanenſi [papa I. lib. VI. epiſt. XIV. A. D. 596. Roma in *Liguriam*.]

VI. *Quos conſcientia juſtificat, aliorum maledicta non timeant.*

In cunctis, quæ in hac vita adverſa provenerint, ſola eſt, ſicut noſtis, omnipotentis Dei diſtrictio penſanda, atque ad cor ſemper proprium recurrendum, ut nullius ibi lingua implicet, ubi conſcientia non accuſat. Quem enim conſcientia defendit & inter accuſationes liber eſt; & liber vel ſine accuſatione eſſe non poteſt, ſi ſola, quæ interius addicit, conſcientia accuſet. De veſtra igitur ſanctitate abſit a Chriſtianorum judicio, ea, quæ maledicorum hominum rumoribus conficta credimus, in qualicumque modulo ſuſpicionis adduci, quia ex ſacri eloquii teſtimonio tenemus, ut majora mala, cum forſitan dicuntur, niſi probata credi non debeant, ſed probata citius ulciſci. *Et infra*. Hæc igitur dixi, ut nimiæ levitatis eſſe oſtenderem, ſi quis mala gravia credere ſtudeat, quæ probari non poſſunt. Unde ſanctitas veſtra debet mentem ſuam a maledicorum hominum rumoribus atque obtrectatione disjungere, & ſula, quæ æternæ vitæ ſunt, atque ad utilitatem ſubditorum proficiunt, cogitare. *Gregorius papa* [I. Palladio presbytero lib. VIII. epiſt. XLV. A. D. 600. *Romæ*.]

Ibidem C. III. *Nicolaus I. epiſt.* XL. *ad Michaelem Imp.*

VII. *Non hominum linguas, ſed conſcientias curare debemus.*

Inter verba laudantium, ſive vituperantium, ad mentem ſemper recurrendum eſt: & ſi in ea non invenitur bonum, quod de nobis dicitur, magnam triſtitiam generare debet. *Et rurſum*. Si in ea non invenitur malum, quod de nobis homines loquuntur, in magnam debemus lætitiam proſilire. Quid enim ſi homines laudent, & conſcientia nos accuſet? Aut quæ debet eſſe triſtitia, ſi omnes accuſent, & ſola conſcientia liberos nos eſſe demonſtret? Habemus Paulum dicentem: *gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ*. Job quoque dicit: *ecce in cælo teſtis meus*. Si ergo eſt nobis teſtis in cælo, teſtis in corde, dimittamus ſtultos foris loqui quod volunt. Quid aliud detrahentes faciunt, niſi in pulverem ſufflant, atque in oculos ſuos terram excitant, ut unde plus detractionis perflant, inde magis nihil veritatis videant? Vocandi tamen etiam ſunt ipſi, & tranquille admonendi, eisque ſatisfieri modis omnibus debet: ſcientes quid de Judæis veritas dicit: *ne forte ſcandalizemus eos*. Si autem ſatisfieri ſibi ex veritate noluerint, habes conſolationem, quam in Evangelio conſpicias. Cum enim Domino dictum fuiſſet: *Scis, quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt?* Reſpondit. *Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum*. Paulus quoque Apoſtolus admonet, dicens: *ſi fieri poteſt (quod ex vobis eſt) cum omnibus hominibus pacem habentes*. Dicturus quippe: *cum omnibus pacem habeamus*. Quia hoc difficile eſſe proſpexit præmiſit: *ſi fieri poteſt*. Sed tamen ſubjunxit: *quod poſſit fieri*, cum dixit: *quod ex vobis eſt*. Quia ſi nos in mente caritatem erga odientes ſervare cupimus, & ſi illi nobiſcum pacem non habent, nos tamen cum illis ſine dubio habemus.

Ibidem C. IV. *Sixtus* III. *epiſt.* III. *Iſidoriana*. — I. Cor. I. 12. — Iob. XVI. 20. — Matth. XVII. 26. — *Ibidem* XV. 12. — *Ibidem* 14. — Rom. XII. 18.

T I-

Digitized by Google

LIB. II. PARS I. TIT. III. RUB. I. II. & III.

TITULUS. III
De judicio publico, & contentioſo.
RUBRICA. I
De cauſa inſtitutionis hujus judicii.

I. *Ordo judiciarius inſtitutus eſt in republica in protectionem innocentiæ, & culpæ punitionem.*

Gratianus

II. Q. I. C. poſt. C. XVI. [ORdo judiciarius] ideo inſtitutus eſt, ut nec innocentia inſidiis pateret adverſantium, nec culpa delinquentium ſententiam effugeret juſti examinis. *Gregorius Leoni epiſcopo Carthaginenſi* [imo epiſcopo Catinenſi lib. VII. epiſt. VIII. indict. I. A. D. 597. Roma in *Siciliam*.]

II. *De eodem.*

XVI. Q. I. C. LXIII. AD hoc locorum gradus rationis ordo diſtinxit, & judicia eſſe conſtituit, ut nec præpoſiti in opprimendos ſe fruſtra valeant occupare ſubjectos, nec ſubjectis iterum contra ſuos præpoſitos effrænata ſit reſultandi licentia.

RUBRICA. II
De perſonis, quas in ordinario judicio adeſſe oportet.

I. *Quatuor genera perſonarum eſſe oportet in judicio ordinario.*

Fabianus papa conſtituit dicens [epiſt. II. Iſidoriana c. II. ad Epiſcopos orientales, Concil. tomo I. pag. 644. B.]

IV. Q. IV. C. I. NUllus unquam præſumat accuſator ſimul eſſe, & judex, vel teſtis: quoniam in omni judicio quatuor perſonas neceſſe eſt ſemper adeſſe, ideſt: judices electos, accuſatores idoneos, defenſores congruos, atque teſtes legitimos. Judices autem debent uti æquitate, teſtes veritate, accuſatores intentione ad amplificandam cauſam, defenſores extenuatione ad minuendam cauſam. *Damaſus papa* [epiſt. IV. Iſidoriana c. VII. Concil. tomo II. pag. 872.]

II. *Quilibet in cauſa duas perſonas gerere non valet.*

Ibidem C. II. NUllus introducatur perſonaliter, ſed accuſatores, & accuſati æqua audiantur ratione, juxta quod geſtorum ordo exigit. Accuſatores vero, & judices non iidem ſint, ſed per ſe accuſatores, per ſe judices, per ſe teſtes, per ſe accuſati, unuſquiſque in ſuo ordinabiliter ordine. Nam inſcriptio ſemper fiat, ut talionem calumniator recipiat, quia ante inſcriptionem nemo debet judicari, vel damnari, cum & ſæculi leges hæc eadem retineant.

RUBRICA. III
De loco judicii.

I. *Locus judicii debet eſſe communis, & totus.*

Nicolaus papa [I. epiſt. I. Carolo Regi A. D. 868. Roma in *Galliam*, Concil. tomo VIII. pag. 433.]

XXXIII. Q. II. C. IV. ITaque etiam locus providendus eſt, in quo nulla ſit vis multitudinis formidanda, & non ſit difficile teſtes producere; vel ceteras perſonas, quæ tam a ſanctis canonibus, quam venerandis Romanis legibus in hujuſmodi controverſiis requiruntur.

RU-

RUBRICA. IV

De gravitate & modeſtia ſervanda in judicio.

I. *In loco cauſarum contentioſi locum non habent.*

In Toletano Concilio XI. [c. I. A. D. 675. in *Hiſpania*, Concil. tomo VI. pag. 545.]

IN loco benedictionis conſidentes Domini ſacerdotes, nullis debent aut indiſcretis vocibus perſtrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbare. Nullis etiam vanis fabulis, vel riſibus agi, & (quod deterius eſt) obſtinatis diſceptationibus tumultuoſas voces effundere. *Si quis enim*, ut Apoſtolus ait, *putat ſe religioſum eſſe non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, hujus vana eſt religio*. Cultum enim ſuum juſtitia perdit, quando ſilentia judicii obſtrepentium turba confundit, dicente propheta: *erit cultus juſtitiæ ſilentium*. Debet ergo quidquid aut conſultationibus conſidentium agitur, aut ab accuſantium parte proponitur, ſic mitiſſima verborum relatione proferri, ut nec contentioſi vocibus ſenſus audientium turbent, nec judicii vigorem de tumultu enervent. Quicumque ergo in conventu concilii hæc, quæ præmiſſa ſunt, violanda crediderit, & contra hæc interdicta aut tumultu, aut contumeliis, vel riſibus concilium perturbaverit, juxta divinæ legis edictum, quo præcipitur: *eiice deriſorem, & exibit cum eo jurgium*, & cum omni dedecore de conſeſſione abſtractus, a communi cœtu cedat, & trium dierum excommunicationis ſententiam perferat.

[Margin: V. Q. IV. C. III. — Iac. I. 26. — Iſa. XXXII. 17.]

RUBRICA. V

De tempore, in quo judicia interdicuntur.

I. *Miniſtri eccleſiæ die Dominico cauſas non debent ventilare.*

In Tarraconenſi concilio [c. IV. A. D. 516. in *Hiſpania*, Concil. tomo IV. pag. 1564.]

NUllus epiſcoporum, aut presbyternrum, vel clericorum die Dominico propoſitum cujuſcumque cauſæ negocium audeat ventilare; niſi hoc tantum, ut Deo ſtatuta ſolemnia peragant. Ceteris vero diebus convenientibus perſonis, illa, quæ juſta ſunt, habent licentiam judicandi, excepto criminali. *Ex Concilio, apud Erphesfurt habito, præſente Rege Henrico* [in Concilio Erpfordienſi c. II. A. D. 932. in *Germania*, Concil. tomo IX. pag. 592.]

[Margin: XV. Q. IV. C. I.]

II. *Solemnibus diebus & legitimorum jejuniorum, ſæcularia placita non agantur.*

PLacita ſæcularia Dominicis diebus, vel aliis præcipuis feſtis, ſeu etiam in his diebus, in quibus legitima jejunia celebrantur, ſecundum canonicam conſtitutionem, minime fieri decrevimus. Inſuper & jam ſancta ſynodus decrevit, ut nulla judiciaria poteſtas licentiam habeat, ſua auctoritate Chriſtianos ad placitum bannire in ſupradictis diebus, ideſt VII. dies ante Natalem Domini uſque in octavas Epiphaniæ, & a quinquageſima uſque in octavas Paſchæ; & VII. dies ante Nativitatem ſancti Johannis Baptiſtæ quatenus adeundi eccleſiam, orationibuſque vacandi, liberius habeatur facultas. *Hadrianus papa* [I. in capitulis datis Ingilramno Metenſi epiſcopo c. LXIV. A. D. 785. Roma in *Gallium*, Concil. tomo VI. pag. 1857.]

[Margin: Ibidem C. I.]

III. *De eodem.*

NUllus epiſcopus, vel infra poſitus die Dominico cauſas judicare præſumat. Ibidem C. II.

Ad hanc Rubricam optime faciunt capitula, quæ poſita ſunt ſupra lib. I. *Parte* III. *Tit.* VIII. *Rub.* I. *pag.* 160.

RU-

RUBRICA. VI.

De his, quæ ad judicium veniunt humanum.

I. *Incerta, & dubia judicari non poſſunt.*

Auguſtinus in epiſtola ad clerum, & univerſalem plebem Hipponenſem [epiſt. LXXVIII. §. 4. al. epiſt. CXXXVII. c. A. D. 404. in *Africa*.]

II. Q. I. C. XII. — Concil. Carthag. III. C. VII. & VIII.

NOmen presbyteri propterea non auſus ſum de medio collegarum ejus vel ſupprimere, vel delere, ne divinæ poteſtati, ſub cujus examine cauſa adhuc pendet, facere viderer iniuriam; ſi illius judicium meo vellem judicio prævenire: quod nec in negociis ſæcularibus judices faciunt, quando cauſæ dubitatio ad majorem poteſtatem refertur, ut, pendente relatione, aliquid audeant commutare. Et in epiſcoporum quoque concilio ſtatutum eſt, nullum clericum, qui nondum convictus ſit, ſuſpendi a communione debere, niſi ad cauſam ſuam examinandam ſe non præſentaverit.

Stephanus V. Huperto epiſcopo Moguntino [c. A. D. 886. Roma in *Germaniam*, apud Serarium Moguntiacarum rerum lib. IV. Archiep. VI. pag. 655.]

II. *De eodem.*

I. Q. IV. C. XX.

SPontanea enim confeſſione, vel teſtium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, commiſſa ſunt regimini noſtro judicari. Occulta vero, & incognita illi ſunt reliquenda, qui ſolus novit corda filiorum hominum. [Gratianus.]

III. *De eodem.*

XXI. Q. V. poſt C. IX.

INcerta enim (ut Sixtus papa ſcribit epiſcopis per Hiſpaniam conſtitutis) nemo pontificum judicare præſumat: & quamvis vera ſint, tamen credenda non ſunt, niſi quæ certis inditiis comprobantur, niſi quæ manifeſto judicio convincuntur, niſi quæ judiciario ordine publicantur. *Hinc etiam Victor papa ſcribit Theophilo epiſcopo* [epiſt. Iſidoriana I. c. II. Concil. tomo I. pag. 593.]

IV. *De eodem.*

Ibidem

INcerta, cariſſime, nullatenus judicemus, quouſque veniat Dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Quamvis enim vera ſint, non tamen credenda ſunt, niſi quæ manifeſtis inditiis comprobantur, niſi quæ manifeſto judicio convincuntur, niſi quæ judiciario ordine publicantur. *Auguſtinus in Homilia de pœnitentia* [imo in ſermone LXXXIII. c. VII. §. 10. al. ſerm. XVI. de verbis Domini, c. A. D. 400. in *Africa*.]

V. *Peccatum, quod judici tantum notum eſt, ab eo damnari non debet.*

II. Q. I. C. XIX. — Matth. XVIII. 15. — Matth. I. 19. — Matth. ibidem — Auguſtin. ibid. C. VIII. §. 11.

SI *peccaverit*, inquit, *in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipſum ſolum.* Quare? Quia peccavit in te. Quid eſt: *in te peccavit*? Tu ſcis, quia *peccavit*. Quia enim ſecretum fuit, quando *in te* peccavit, ſecretum quære cum corrigis, quod in te peccavit. Nam ſi ſolus noſti, quia peccavit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, ſed proditor. Attende, quemadmodum vir juſtus Joſeph tanto flagitio, quod de uxore fuerat ſuſpicatus, tanta benignitate pepercit, antequam ſciret, unde illa conceperat, quam gravidam ſenſerat, & ſe ad illam non acceſſiſſe noverat. Reſtabat itaque certa adulterii ſuſpicio; & tamen quia ipſe ſolus ſenſerat, ipſe ſolus ſciebat, quid de illo ait Evangelium? *Joſeph autem cum eſſet vir juſtus, & nollet eam divulgare.* Mariti dolor non vindictam quæſivit, voluit prodeſſe peccanti, non punire peccantem: *cum*, inquit, *nollet eam divulgare, voluit eam occulte dimittere*. Et *infra*. Ergo ipſa corripienda ſunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus. Ipſa corripienda ſunt ſecretius, quæ peccantur ſecretius. Diſtribuite tempora, & concordat ſcriptura. Sic agamus, & ſic agendum eſt, non ſolum, quando in nos peccatur, ſed etiam, quando peccatur ab aliquo, ut ab altero neſciatur, in ſecreto debemus corrigere. *Et paulo poſt*. Novit enim neſcio quem homicidam epiſcopus, & alius illum nemo novit. Ego nolo illum publice corripere, & tu quæris inſcribere? Prorſus nec prodo, nec negligo. Corripio in ſecreto,

to, pono ante oculos Dei judicium: terreo cruentam conſcientiam, perſuadeo pœnitentiam. Hac caritate præditi eſſe debemus. Unde aliquando homines reprehendunt nos, quod quaſi non corripiamus, aut putant, nos ſcire quod noſcimus, aut putant nos tacere, quod ſcimus. Sed forte quod ſcis, & ego ſcio, ſed non coram te corripio, quia curare volo, non accuſare. Sunt homines adulteri in domibus ſuis: in ſecreto peccant. Aliquando nobis produntur ab uxoribus ſuis plerumque Zelantibus; aliquando maritorum ſalutem quærentibus. Nos non prodimus palam, ſed in ſecreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur malum. Non tamen vulnus illud negligimus, ante omnia oſtendentes homini, in tali peccato conſtituto, ſauciamque gerenti conſcientiam, illud vulnus eſſe mortiferum. LIB. II. PARS. I. TIT. III. RUBR. VII.

RUBRICA. VII
De ordine judiciario, quando ſervandus eſt, & quando non.

I. *in cauſis dubiis, ſive criminibus occultis, ordo judiciarius ſemper ſervandus eſt.*

Gregorius [papa I. lib. VIII. epiſt. 2. A. D. 600. Roma in *Siciliam*.]

SIcut ſine judicio quemquam nolumus condemnari, ita quæ juſte definita fuerint nulla patimur excuſatione differri. *Eleutherus epiſcopus* [in epiſt. Iſidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 589.] II. Q. I. C. I.

II. *De eodem.*

NIhil (contra quemlibet accuſatum) abſque legitimo & idoneo accuſatore fiat: nam & Dominus noſter Jeſus Chriſtus Judam furem eſſe ſciebat, ſed quia non eſt accuſatus, ideo non eſt ejectus. *Ibidem C. IV.*

III. *Multi per tolerantiam ſuſtinendi ſunt, quamvis ſententia divini judicii ſint condemnati.*

UNus ex vobis me traditurus eſt. *Supra Tit.* II. *Rubr.* IV. c. I. *pag.* 388.
Ambroſius [ex Ivone in epiſt. ad Hugonem. Caput incertum.]

IV. *In criminibus notoriis, ſive cauſis manifeſtis judiciarius ordo non requiritur.*

MAnifeſta accuſatione non indigent. *Nicolaus papa Carolo Regi* [papa I. ad Ludovicum Regem Germaniæ epiſt. LV. A. D. 867. Roma in *Germaniam*, Concil. tomo VIII. pag. 444.] *Ibidem C. XV.*

V. *De eodem.*

QUæ Lotharius Rex nepos veſter facit, accuſatore non indigent. Manifeſta quippe ſunt (teſte Apoſtolo) opera carnis, fornicatio, immunditia &c. *Stephanus papa Leoni epiſcopo Theanenſi* [forte papa V. ex Ivone P. VI. c. CCCCXXXI.] *Ibidem C. XVI. Gal. V. 19.*

VI. *Ordinem judiciarium manifeſta non deſiderat cauſa.*

DE manifeſta, & nota pluribus cauſa, non ſunt quærendi teſtes, ut ſanctus Ambroſius in epiſtola ad Corinthios dixit, de fornicatore ſententiam exponens Apoſtoli: *judicis*, inquit, *non eſt ſine accuſatore damnare: quia & Dominus Judam, cum fur eſſet, ſciebat: ſed quia non eſt accuſatus, minime abjecit*, ut tolleretur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit. Cognito opere iſto, pellendum illum de cœtu fraternitatis Apoſtolus cenſuit. Omnes enim crimen ejus ſciebant, & non arguebant. Publice enim novercam ſuam loco uxoris habebat: in qua re neque teſtibus opus erat, neque tergi verſatione aliqua poterat tegi crimen. *Et paulo poſt*. Abſens facie, præſens autem auctoritate ſpiritus, qui nuſquam abeſt, jam judicavi, ut præſens eum, qui hoc admiſit, tradi Sathanæ in interitum carnis. *Ibidem C. XVII. Incertus auctor Ambroſii nomine ad C. V. epiſt. I. ad Cor.*

RUBRICA. VIII

De qualitatibus, quibus judicium, ut juſtum ſit, debet muniri.

I. *Prima eſt, ut in eo, ſi cauſa dubia eſt, ordo judiciarius reſervetur.*

Auguſtinus [homil. L. de utilitate agendæ Pœnitentiæ, nunc ſerm. CCCLI. c. IV. §. 10. circa A. D. 415. in *Africa*.]

II. Q. I. C. I. NOs in quemquam ſententiam ferre non poſſumus, niſi aut convictum, aut ſponte confeſſum. *Felix papa* [I. epiſt. I. Iſidoriana c. V. Concil. tomo II. pag. 904. 905.]

II. *De eodem.*

Ibidem C. V. PRimates accuſatum diſcutientes epiſcopum, non ante ſententiam proferant damnationis, quam Apoſtolica freti auctoritate aut reum ſe ipſe confiteatur, aut per innocentes, & canonice examinatos regulariter teſtes, convincatur. Aliter irritam eſſe cenſemus & injuſtam epiſcoporum damnationem, & idcirco a Synodo retractandam, ita ut oppreſſis ab omnibus in cunctis ſubveniatur cauſis.

III. *De eodem.*

INcerta, cariſſime. *Supra Rubr.* VI. c. IV. *pag.* 392.

Gregorius Johanni defenſori eunti in Hiſpaniam [lib. XI. epiſt. LIII. A. D. 603. *Romæ*.].

IV. *Secunda qualitas, quod cum maturitate & gravitate fiat.*

II. Q. I. C. VII. IN primis requirendum eſt de perſona presbyteri dilectiſſimi fratris, & coepiſcopi noſtri Januarii; &, ſi ita ſe veritas habeat, ſicut ejuſdem epiſcopi petitio continet, in eccleſiam, atque in loco ſuo modis omnibus idem presbyter revocetur. Si autem dictum fuerit, quia contra ipſum cauſa aliqua mota, ſive probata eſt, ſubtiliter ipſo præſente, & pro ſe rationem reddente, quærendum eſt, & genus cauſæ, & modus probationis, ut ex hoc colligere valeas, utrum adhuc in exilio demorari, an certe in eccleſia ſua, & officio ſuo debeat revocari. De epiſcopi ſupradicti perſona hoc ſtatuendum eſt, ut, ſi nulla contra eum criminalis cauſa, quæ exilio, vel depoſitione digna, eſt mota, ſive probata eſt; is, qui eo ſuperſtite epiſcopus perverſe ac contra canones in eccleſia ejus ordinari præſumſit, ſacerdotio privatus, ab omni eccleſiaſtico miniſterio repellatur. Qui etiam eidem dilectiſſimo Januario fratri, & coepiſcopo noſtro tradendus eſt, ut ab ipſo in cuſtodia habeatur, aut certe ab eo ad nos tranſmittatur. Epiſcopi vero, qui eum ordinaverunt, vel ordinationi ejus conſentientes interfuerunt, ſex menſibus Dominici corporis communione privati agere pœnitentiam decernantur in monaſterio, & ſupradictus Januarius loco & ordini ſuo modis omnibus reformetur. Si vero communione privatis mortis contigerit imminere periculum, benedictio eis viatici non negetur. Si autem epiſcopi in præjudicium condemnationis, vel depoſitionis memorati epiſcopi ſe metu judicis conſenſiſſe, ac talia feciſſe non ſua ſponte faſſi fuerunt, & tempus eis abbreviandum eſt, & modus pœnitentiæ temperandus. Si vero ille, qui locum ejus invaſit, de hac fortaſſe luce migravit, & alter eſt ordinatus, quia levioris culpæ videtur, (cum non quaſi iſti ſuperſtiti, ſed ſucceſſiſſe defuncto videatur) epiſcopatus illi officium in illa eccleſia tantummodo interdicatur, ut in alia eccleſia, quæ ſacerdote vacaverit, ſi electus fuerit, eſſe poſſit epiſcopus; ad Malachitanam tamen eccleſiam numquam aliquo modo reverſurus. Glorioſus autem Comitiolus quidquid prædictus epiſcopus per violentiam, atque inſecutionem ipſius expendiſſe, vel damnum pertuliſſe, dato ſacramento, firmaverit, eidem epiſcopo reſtituere compellatur. Si autem aliter, quam antefati epiſcopi petitio continet, actum eſſe forſitan perhibetur, ſubtiliter quærendum eſt, & veritate cognita, cum Dei timore, quod juſtitiæ ordo ſuaſerit, judicandum. Quia

Jo. Diac. lib. IV. C. XXVIII. ergo Stephanus epiſcopus odio ſui quædam ficta, & de falſis ſe capitulis accuſatum, neque aliquid ordinabiliter factum, ſed injuſte ſe aſſerit condemnatum, diligenter quærendum eſt primo, ſi judicium ordinabiliter eſt habitum, id eſt ſi alii accuſatores, atque alii teſtes fuerunt. Deinde cauſarum qualitas eſt examinanda, ſi digna exilio, vel depoſitione fuit, ſi eo præſente, qui accuſatus eſt, ſub jurejurando contra eum teſtimonium dictum eſt

eſt; ſi ſcriptis actum eſt. Vel ſi ipſe licentiam reſpondendi ac defendendi ſe habuit. Lib. II. Pars I. Tit. III. Rubr. VIII. Sed & de perſonis accuſantium ac teſtificantium, ſubtiliter quærendum eſt, cujus conditionis, cujuſve opinionis, aut ne inopes ſint, aut ne forte aliquas contra prædictum epiſcopum inimicitias habuiſſent; & utrum teſtimonium ex auditu dixerunt, aut certe ſe ſcire ſpecialiter teſtati ſunt; ſi ſcriptis judicatum eſt, & partibus præſentibus ſententia recitata eſt. Quod ſi forte hæc ſolemniter acta non ſunt, nec cauſa probata eſt, quæ exilio, vel depoſitione digna ſit, in eccleſiam ſuam modis omnibus revocetur. *Eleutherus papa* [imo Conſtantinus Imp. in l. 1. c. 7. lib. II. tit. XVIII. de judiciis A. D. 321. *Sirmii* in *Pannonia*.]

V. *Non ſunt aliqua judicanda, niſi prius plena inquiſitione fuerint diſcuſſa.*

JUdicantem oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquiſitione diſcutere. XXX. Q. V. C. XI. Interrogandi, & reſpondendi, obiiciendique præbita patientia, ab eo, ut ibi actio ambarum partium illuminata ſit pleniter: nec litigantibus judex prius velit ſua ſententia obviare, niſi quando jam peractis omnibus, nihil habeant in quæſtione quod proponant. Et tamdiu actio ventiletur, quouſque ad rei veritatem perveniatur. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid pretermiſſum forte remaneat, quod adnecta conveniat. *Gregorius in Moralibus lib.* XX. *parte* IV. *cap.* VI. [lib. XX. c. VI. ad c. XXIX. Job. & in Paſtorali P. II. c. VI. & in lib. I. Regeſti epiſt. XXIV. A. D. 590. *Romæ*.]

VI. *Tertia qualitas eſt, quod mixturam habeat pietatis cum rigore juſtitiæ.*

DIſciplina, vel miſericordia multum deſtituitur, ſi una ſine altera teneatur. Sed *Diſt.* XLV. C. IX. circa ſubditos ſuos ineſſe debet rectoribus & juſte conſolans miſericordia, & pie ſæviens diſciplina. Hinc eſt, quod ſemivivi illius vulneribus, qui a Samaritano in ſta- *Luc.* X. bulum ductus eſt, & vinum adhibetur & oleum, ut per vinum mordeantur vulnera, per oleum foveantur: quatenus unuſquiſque, qui ſanandis vulneribus præeſt, in vino morſum diſtrictionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis. Per vinum mundentur putrida; per oleum ſananda foveantur. Miſcenda eſt ergo lenitas cum ſeveritate, faciendumque quoddam ex utroque temperamentum, ut neque multa aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimia benignitate ſolvantur. Hoc nimirum illa tabernaculi arca ſignifi- *Ebr.* IX. cat, in qua cum tabulis virga ſimul & manna eſt, quia cum ſcripturæ ſacræ ſcientia, in boni rectoris pectore, ſi eſt virga diſtrictionis, ſit & manna dulcedinis. Hinc etiam David ait: *virga tua, & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt*. Virga enim percuti- *Pſal.* XXII. mur, & baculo ſuſtentamur. Si ergo eſt diſtrictio juſtitiæ, quæ feriat, ſit & conſolatio baculi, quæ ſuſtentet. Sit itaque amor, ſed non molliens; ſit rigor, ſed non exaſperans: ſit zelus, ſed non immoderate ſæviens: ſit pietas, ſed non pluſquam expediat parcens. Intueri libet in Moyſi pectore miſericordiam cum ſeveritate ſociatam. Videmus amantem pie & diſtricte ſævientem. Certe cum Iſraeliticus populus ante Dei oculos pene inveniabilem contraxiſſet offenſam, ita ut ejus rector audiret: *deſcende;* *Exod.* XXXII. *peccavit populus tuus*, ac ſi divina vox diceret: qui in tali peccato lapſus eſt, jam meus non eſt, atque ſubjungeret: *dimitte me, ut iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam*. Ille ſemel & iterum pro populo, cui præerat, obicem ſe ad impetum Dei iraſcentis opponens ait: *aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti*. Penſemus ergo quibus viſceribus eundem populum amavit, pro cujus vita de libro vitæ deleri ſe petiit. Sed tamen iſte, qui tanto ejus populi amore conſtringitur, contra ejus culpas penſemus quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ut petitione prima, ne delerentur, culpæ veniam obtinuit, ad eundem populum veniens, ait: *ponat vir gladium ſuper femur ſuum.* *Ibidem* *Ite, & redite de porta uſque ad portam per medium caſtrorum, & occidat unuſquiſque fratrem, & amicum, & proximum ſuum: cecideruntque in die illa quaſi viginti tria millia hominum*. Ecce qui vitam omnium, etiam cum ſua morte petiit, paucorum vitam gladio extinxit. Intus arſit ignibus amoris, foris accenſus eſt zelo ſeveritatis. Tanta fuit pietas, ut ſe pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret; tanta ſeveritas, ut eos, quos divinitus feriri timuerat, ipſe judicii gladio feriret. Sic amavit eos, quibus præfuit, ut pro eis nec ſibi parceret, & tamen delinquentes ſic perſecutus eſt, quos amavit, ut eos, etiam Domino parcente, proſterneret. Utrobique legatus fortis, utrobique mediator admirabilis, cauſam populi apud Deum precibus; cauſam Dei apud populum gladiis allegavit. Intus amans divinæ iræ ſupplicando obſtitit; foris ſæviens cul-

Lib. II. Pars I. Tit. III. Rubr. VIII. culpam feriendo conſumſit. Succurrit citius omnibus oſtenſa morte paucorum, & idcirco omnipotens Deus fidelem famulum ſuum citius exaudivit agentem pro populo, quia vidit quid ſuper populum acturus eſſet ipſe pro Deo. In regimine ergo populi utrumque Moyſes miſcuit, ut nec diſciplina deeſſet miſericordiæ, nec miſericordia diſciplinæ. Job. XXIX. Unde hic quoque juxta utramque virtutem dicitur: *eumque ſederem, quaſi rex, circumſtantem exercitum, eram tamen mœrentium conſolator*. Sedere quippè, circumſtante exercitu, vigor eſt ac diſciplina regiminis: mœrentium vero corda conſolari, miniſterium pietatis. *Idem* [imo Iſidorus lib. III. ſententiarum de ſummo bono, c. XIV. circa A. D. 625. in *Hiſpania*.]

VII. *Juſte judicans miſericordiam cum juſtitia ſervat.*

Diſt. XLV. C. X. OMnis, qui juſte judicat, ſtateram in manu geſtat, & in utroque penſo juſtitiam, & miſericordiam portat. Sed per juſtitiam reddit peccanti ſententiam, & per miſericordiam peccanti temperat pœnam, ut juſto libramine quædam per æquitatem corrigat, quædam vero per miſerationem indulgeat. Qui Dei judicia oculis ſuis præponit, ſemper timens & tremens in omni negocio formidat, ne de juſtitiæ tramite devians cadat, & unde non juſtificatur, inde potius condemnetur. *Auguſtinus in Enchiridio* [c. LXXII. circa A. D. 421. in *Africa*.]

VIII. *Qui remittit, & qui corripit, uterque miſeretur.*

Ibidem C. XI. ET qui emendat verbere, in quem poteſtas datur, vel coercet aliqua diſciplina; & tamen peccatum ejus, quo ab illo læſus, aut offenſus eſt, dimittit ex corde, vel orat, ut ei dimittatur; non ſolum in eo, quod dimittit, atque orat, verum etiam in eo, quod corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemoſynam dat; quia miſericordiam præſtat. Multa enim bona præſtantur invitis, quando eorum conſulitur utilitati, non voluntati, quia ſibi ipſi inveniuntur eſſe inimici. *Gregorius in Moralibus lib.* XIX. *Parte* IV. *cap.* XXIII. [potius c. XVI. in c. XXIX. Job. A. D. 590. *Romæ*.]

IX. *Manſuetudo, & diſtrictio ab invicem non ſeparentur.*

Ibidem C. XIV. SUnt namque nonnulli ita diſtricti, ut omnem etiam manſuetudinem benignitatis amittant. Et ſunt nonnulli ita manſueti, ut perdant diſtricti jura regiminis. Unde cunctis rectoribus utraque ſummopere ſunt tenenda, ut nec in diſciplinæ vigore benignitatem manſuetudinis, nec rurſum manſuetudine diſtrictionem deſerant diſciplinæ, quatenus nec a compaſſione pietatis obdureſcant, cum contumaces corrigunt, nec diſciplinæ vigorem molliant, cum infirmorum animos conſolantur. Regat ergo diſciplinæ vigor manſuetudinem, & manſuetudo ornet vigorem: & ſic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor ſit rigidus, nec manſuetudo diſſoluta. *Melchiades papa* [in epiſt. Iſidoriana ad epiſcopos Hiſpaniæ in princ. Concil. tomo I. pag. 1396.]

X. *Qualitas quarta eſt, quod fiat cum veritate.*

II. Q. I. C. XIII. PRimo ſemper ante omnia diligenter inquirite, ut cum juſtitia, & veritate definiatis. Neminem condemnetis ante verum & juſtum judicium: nullum ſuſpicionis arbitrio judicetis; ſed primum probate, & poſtea caritativam proferte ſententiam: & quod vobis non vultis fieri, alteri nolite facere. Tob. IV. *Leo* IV. *ſcribit epiſcopis Britanniæ* [epiſt. II. c. VI. circa A. D. 850. Roma in *Angliam*.]

XI. *Quinta qualitas eſt, quod non ad arbitrium, ſed ſuper leges, & authentica ſcripta, & allegata probata legitime, fiat.*

Diſt. XX. C. I. DE libellis, & commentariis aliorum non convenit aliquem judicare, & ſanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas, ideſt quæ habentur apud nos, ſimul cum canonibus. Quibus in omnibus eccleſiaſticis utimur judiciis, ſunt canones Apoſtolorum, Nicænorum Ancyranorum, Neocæſarienſium, Gangrenſium, Antiochenſium, Laodicenſium, CPolitanorum, Epheſiorum, Calchedonenſium, Sardicenſium, Africanenſium, Carthaginenſium, & cum illis regulæ præſulum Romanorum, Silveſtri, Siricii, Innocentii, Zoſimi, Cæleſtini, Leonis, Gelaſii, Hilari, Symmachi, Hormiſdæ, Simplicii, & Gregorii junioris. Iſti omnino ſunt & per quos judicant epiſcopi, & per quos epiſcopi ſimul judicantur & clerici. Nam ſi tale emerſerit vel contigerit inuſitatum negocium, quod minime poſſit per iſtos definiri,

finiri, tunc ſi illorum, quorum meminiſtis, dicta, Hieronymi, Auguſtini, Iſidori, vel ceterorum ſimiliter ſanctorum doctorum ſimilium, reperta fuerint, magnanimiter ſunt retinenda, & promulganda, vel ad Apoſtolicam Sedem referatur de talibus. Quam ob cauſam luculentius, & magna voce pronunciare non timeo; quia qui illa, quæ diximus, ſanctorum patrum ſtatuta, quæ apud nos canonum nomine prætitulantur (ſive ſit ille epiſcopus, ſive ſit clericus, ſive laicus) non indifferenter recipere convincitur; nec catholicam & Apoſtolicam fidem, nec ſancta quatuor Evangelia utiliter & efficaciter ad effectum ſuum retinere, vel credere probatur. *Ambroſius in Pſalmum*: beati immaculati. Lib. II. Pars I. Tit. III. Rub. IX.

[imo incertus auctor in ſerm. xx. Ambroſio tributo ad ver. *Miſerationes tuæ Domine*.]

XII. *Ille de vita alterius judicet, qui non habet in ſeipſo, quod puniat.*

BOnus judex nihil ex arbitrio ſuo facit, & domeſticæ propriæ voluntatis, ſed juxta leges, & jura pronunciat. Statutis juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati: nihil paratum, & meditatum domo defert, ſed ſicut audit, ita judicat: & ſicut ſe habet negocii natura, decernit. Obſequitur legibus, non adverſatur; examinat cauſæ merita, non mutat. Diſcite judices ſæculi, quem in judicando tenere debeatis affectum, quam ſobrietatem, quam ſinceritatem. *Et paulo poſt*. Qui judicat, non voluntati ſuæ obtemperare debet, ſed tenere quod legum eſt. *Et poſt pauca*. In judicando, cordi magis eſt cuſtodia veritatis, quam obedientia voluntatis. III. Q. VII. C. IV. §. I.

RUBRICA. IX

De his, quibus pervertitur humanum judicium.

I. *Quot modis humanum judicium pervertitur.*

Gregorius [imo Iſidorus lib. III. de Summo bono c. LVIII. circa A. D. 625. in *Hiſpania*.]

QUatuor modis pervertitur humanum judicium: timore, dum metu poteſtatis alicujus veritatem loqui pertimeſcimus: cupiditate, dum præmio animum alicujus corrumpimus: odio, dum contra quemlibet adverſarium molimur: amore, dum amico, vel proprinquo complacere contendimus auxilium. *Auguſtinus* [imo Hieronymus in Amos c. VI. A. D. 408. in *Paleſtina*.] XI. Q. III. C. LXXVIII.

II. *De gravitate peccati eorum, qui vel odio, vel amicitia, vel munere, vel metu, vel quolibet alio modo judicium pervertunt.*

QUicumque aut conſanguinitate, vel amicitia, & e contrario, vel hoſtili odio, vel inimicitiis in judicando ducitur, pervertit judicium Chriſti, qui eſt juſtitia, & fructum illius vertit in amaritudinem. *Idem ad Caſulanum* [imo Iſidorus lib. III. de ſummo bono c. LIX. circa A. D. 625. in *Hiſpania*.] *Ibidem* C. LXXIX. *Iſidorus lib. III. de ſum. bono C. LVII.*

III. *De his, qui metu poteſtatis veritatem occultant.*

QUiſquis metu cujuslibet poteſtatis veritatem occultat, iram Dei ſuper ſe provocat, quia magis timet hominem, quam Deum. *Et poſt pauca*. Uterque reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit; quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat. *Item*. *Ibidem* C. LXXX.

IV. *De eodem.*

NEmo peritorum, aut prudentium putet, quod minus ſit periculum in verbis, lingua mentiendo, quam manibus ſanguinem fundendo. Melius eſt autem pro veritate pati ſupplicium, quam pro adulatione recipere beneficium. *Item Pelagius Benigno archiepiſcopo* [forte papa II. in epiſt. I. Iſidoriana, Concil. tomo v. pag. 933. C.] *Ibidem* C. LXXXI. *Iſidorus ibidem*

V. *De eodem.*

UNicuique providendum eſt, ne aliquem injuſte perſequatur, judicet, vel puniat: ne læſum perſequatur, judicet, vel puniat. *Ibid.* C. LXXXII. *Baronius A. D.* 581. §. I.

R U-

RUBRICA. X

De judicio candentis ferri, aut aquæ, & ſimilium.

I. *Ferventis aquæ & candentis ferri judicium in eccleſia fieri prohibetur.*

Stephanus V. Huperto epiſcopo Moguntino [ex Ivone P. x. c. xxvii. c. A. D. 886. Roma in *Germaniam*.]

II. Q. v. C. xx. — *Nic. Serarius rerum Mogunt. lib. iv. pag. 655.* — *Alb Krantzius in Dania lib. iv. C. xxiv.* — *Cangius in Gloſſario v. aqua frigida.* — III. Reg. viii. 39.

CONſuluiſti de infantibus, qui in uno lecto dormientes cum parentibus; mortui reperiuntur, utrum ferro candente, aut aqua fervente, ſeu alio quolibet examine parentes ſe purificare debeant, eos non oppreſſiſſe. Monendi ſunt namque, & proteſtandi parentes, ne tam tenellos ſecum in uno lecto collocent, ne, negligentia qualibet proveniente, ſuffocentur, vel opprimantur: unde ipſi homicidii rei inveniantur. Nam ferri candentis, vel aquæ ferventis examinatione confeſſionem extorqueri a quolibet, ſacri non cenſent canones: & quod ſanctorum patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinventione non eſt præſumendum. Spontanea enim confeſſione, vel teſtium approbatione publica delicta, habito præ oculis Dei timore, commiſſa ſunt regimini noſtro judicare. Occulta vero, & incognita illi ſunt requirenda, qui ſolus novit corda filiorum hominum. Hi autem, qui probantur vel confitentur talis reatus ſe noxios, tua eos caſtiget moderatio; quia ſi ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida eſt; quanto magis, qui unius ſaltem diei puerulum peremerit, homicidam ſe eſſe excuſare nequibit. *Gregorius in regiſtro ad Brunichildam Reginam Francorum cap.* CCXXXII. [lib. xi. epiſt. viii. A. D. 603. Roma in *Galliam*.]

II. *Quod beatus Gregorius Mennam epiſcopum juramento fecit purgari, prohibuitque, illum purgationis vulgaris lege purgari.*

Ibidem C. vii.

MEnnam vero reverendiſſimum fratrem & coepiſcopum noſtrum poſtquam ea, quæ de eo dicta fuerant, requirentes, in nullo invenimus culpabilem eſſe: qui inſuper ad ſacratiſſimum corpus beati Petri Apoſtoli ſub jurejurando ſatisfaciens, ab his, quæ objecta ejus opinioni fuerant, ſe demonſtravit alienum; reverti illuc purgatum, abſolutumque permiſimus; quia, ſicut dignum erat, ut, ſi in aliquo reus exiſteret, culpam in eo canonice puniremus; ita dignum non fuit, ut eum adjuvante innocentia, diutius retinere, vel affligere in aliquo deberemus. Purgationem tamen ante te duobus ſibi ſacerdotibus junctis, ubi accuſator ceſſaverit, eundem ex ſe præbere tuo committimus arbitrio. Vulgarem denique, ac nulla canonica ſanctione fultam legem, ferventis ſcilicet, ſive frigidæ aquæ, ignitique ferri contactum, aut cujuslibet popularis inventionis (quia fabricante hæc ſunt omnino ficta invidia) nec ipſum exhibere, nec aliquo modo te volumus poſtulare; immo Apoſtolica auctoritate prohibemus firmiſſime.

TITULUS. IV
De judicibus.

RUBRICA. I

De ratione nominis judicis.

I. *Quæ ſit interpretatio nominis judicis.*

Iſidorus etymologiarum lib. xx. [imo lib. ix. c. iv. circa A. D. 630. in *Hiſpania*.]

xxiii. Q. i. C. i. §. 1.

JUdex dictus, quaſi *jus dicens* populo, ſive quod jure diſceptet. Jure autem diſceptare eſt juſte judicare. Non eſt autem judex, ſi non eſt in eo juſtitia.

Lib. II. Pars I. Tit. IV. Rubr. II. & III.

RUBRICA. II

De vario genere judicum.

I. *De duplici genere judicum.*

Gratianus

JUdicum enim alii ſunt ordinarii, alii arbitrarii. Ordinarii vero ſunt qui ab Apoſtolico, ut eccleſiaſtici, vel ab Imperatore, utpote ſæculares, legitimam poteſtatem accipiunt. Arbitrarii ſunt qui, nullam poteſtatem habentes, cum conſenſu litigantium in judices eliguntur, in quos compromittitur, ut eorum ſententiæ ſtetur. Horum alii ſunt ordinarii, & arbitrarii, alii arbitrarii tantum. Ordinarii, & arbitrarii ſunt qui, legitimam poteſtatem habentes, ab eis eliguntur ad arbitrandum, qui non ſunt ſuæ ditioni ſuppoſiti: ab his, etſi ut arbitrarii ſedeant, & non ut ordinarii, privilegio tamen ordinariæ dignitatis, gravatus aliquis appellare valebit. II. *Q.* VI. C. XXXIII.

RUBRICA. III

De his, qui judices eſſe non poſſunt.

I. *Infames perſonæ judices eſſe non debent.*

Ex ſancta Romana ſynodo [ſeu potius ex capitulis Hadriani papæ I. c. V. A. D. 785. *Romæ*, Concil. tomo VI. pag. 1812. B.]

INſamis perſona nec procurator eſſe poteſt, nec cognitor. *Gratianus* [ibidem continuo.] III. *Q.* VII. C. I.

II. *Surdus, mutus, perpetuo furioſus, impubes etiam, & ſervus judices eſſe non poſſunt.*

L. infames ff. de poſtulando.

TRia ſunt, quibus aliqui impediuntur ut judices non ſint. Natura, ut ſurdus, & mutus, & qui perpetuo furioſus, & impubes, quia judicio carent. Lege, qui ſenatu amotus eſt. Moribus, feminæ, & ſervi: non quia non habent judicium, ſed quia receptum eſt, ut civilibus officiis non fungantur. *Infra*. Verumtamen ſi ſervus dum putaretur liber, ex delegatione ſententiam dixit: quamvis poſtea in ſervitutem depulſus ſit, ſententia ab eo dicta, rei judicatæ firmitatem tenet. *Nicolaus ſcribit Michaeli Imperatori* [papa I. epiſt. VIII. cujus initium: *propoſueramus*, circa A. D. 861. Roma CPolim, Concil. tomo VIII. pag. 299. C.]

Ibidem

Ex l. cum Prætor ff. de judic.

III. *Qui inimici ſunt judices eſſe non poſſunt.*

QUod ſuſpecti & inimici judices eſſe non debeant, & ipſa ratio dictat, & plurimis probatur exemplis. Nam quid gratius & amabilius dare quis inimico poteſt, quam, ſi ei ad impetendum commiſerit quem lædere forte voluerit? Quod provide Conſtantinopolitana ſynodus canonum ſuorum VI. dinoſcitur prohibere capitulo. *Et infra*. Veniamus & ad ſanctam Calchedonenſem ſynodum, & quid nobis de Athanaſio Parænorum epiſcopo referat, audiamus. Is enim antiſtes tertio vocatus ad ſynodum, quia non occurrit, a patriarcha ſuo canonice condemnatus ex titerat: ſed ſolum quia cum vocaretur ad ſynodum, quod inimicus ſuus eſſet ipſe, qui judicabat, clamavit: a ſancta Calchedonenſi ſynodo ad cauſas illatas ſibi examinandas reſervatur: & niſi denuo convincatur, recipere eccleſiam propriam judicatur. Quod ſi Athanaſius a patriarcha ſuo depoſitus, quia de inimicitia ipſius conqueſtus eſt, iterato ad judicium renovandum dirigitur; & ſi manifeſta ſibi officiant crimina; tamen ſuæ reddi eccleſiæ præcipitur; quanto magis Ignatius, qui non a patriarcha, ſed ipſe potius exiſtens patriarcha minime debuit eccleſia propria (inimicis & ſuſpectis judicibus decernentibus) expoliari? *Et paullo poſt*. Veniat & facundiſſimus noſter papa Gelaſius, hæreticorum expugnator fortiſſimus, & quod de Conſtantinopolitanis epiſcopis more ſolito, tunc ægrotantibus dixit, etiam nunc nobis ediſſerat: *quæro*, inquit, *tamen ab his judicium, quod prætendunt, ubinam poſſit agitari? An apud ipſos? Ut iidem inimici ſint & teſtes*

III. *Q.* V. C. XV.

VI. Canon CPolitani Concilii non exſtat apud Latinos.

Act. XXV. in fine

In Commonitorio ad Fauſtum, Concil. tomo IV. pag. 1170. E.

I. in. II. Pars I. Tit. iv. Rvb. III. *ſtes, & judices? Sed tali judicio nec humana debent committi negocia.* Quod ſi judicio ubi iidem ſunt inimici, qui judices, nec humana debent committi negocia; quanto minus *Cod. de judiciis l. apertiſſimi.* divina, ideſt eccleſiaſtica? Qui ſapiens eſt, intelligat. Et revera hinc Juſtinianus Imperator pius legibus ſuis promulgaſſe dinoſcitur, dicens: liceat ei, qui ſuſpectum judicem putat, antequam lis inchoetur, eum recuſare, ut ad alium recurratur. Nam quodammodo naturale eſt ſuſpectorum judicum inſidias declinare, & inimicorum judicium ſemper velle refugere. Hinc ſanctus Athanaſius inimicorum ſæpe declinavit inſidias. Hinc ſanctus Johannes Os aureum concilii contra ſe congregati renuit intrare collegium. *Nicolaus papa ſcribit Conſtantinopolitano epiſcopo* [in laudata epiſt. ad Michaelem Imperatorem, ibidem pag. 308. D. & pag. 309. C.]

IV. *Inferiores ſuperiorum judices eſſe non poſſunt.*

Diſt. xxi. C. iv. INferior ſedes ſuperiorem abſolvere non poteſt. Sola ergo potior inferiorem convenienter abſolvit. Hinc liquido providetur, quia quem non poteſt abſolvere, non *Iſa. x. 15.* poteſt judicio inferior potiorem ligare. *Et infra.* Unde propheta ait: *nunquid gloriabitur ſeeuris contra eum, qui ſeeat in ea; aut exaltabitur ſerra contra eum, qui trahit eam?* His ita ex divina ſcriptura & probabilium patrum doctrina commemoratis, Sole clarius exhibuimus, non poſſe quemquam, qui minoris auctoritatis eſt, eum, qui majoris poteſtatis eſt, judiciis ſuis addicere, aut propriis definitionibus ſubjugare. *Idem.* [ibidem pag. 304. D.]

V. *De eodem.*

Ibidem C. v. NOlite nos exiſtimare facta cujuſcumque proximorum noſtrorum, quæ ſunt digna reprehenſione, velle defendere; ſed quod ita velimus, filios circa ſpiritualem patrem, & diſcipulos erga magiſtrum, devotos eſſe, ac ſobrios eſſe, ut nulla penitus temeritate ad eorum vitam (non dicam judicandam) ſed non ſaltem tenuiter reprehendendam proſiliant. *Nicolaus* [papa I. ibidem pag. 307. E.]

VI. *Inferiores majoribus nec benedicere, nec maledicere poſſunt.*

Ibidem C. vi. DEnique ſi in epiſtola legimus ad Ebræos, quod *minor a majore benedicitur*, reſtat *Ebr. vii. 7.* profecto, ut, exigente ratione, etiam maledicatur. Si quidem hæc utique prænoſcentes periculoſa tempora illi, qui ante nos fuerunt, providam in eccleſiis conſuetudinem tradiderunt, hodieque in Romana eccleſia, quæ magiſtra eſt omniuui ecleſiarum, imprætermiſſa ſervatur; ita ut nullus ſacerdos, majore ſuo non innuento conſacerdote, cujuslibet rei benedictionem dare nitatur: ſed & anterior ſtans ad pronunciandum aliquam lectionem, benedictionem quidem poſtulat, ſed ei quilibet inferior non audet penitus benedicere. Cur hoc? Nunquid benedicere peccatum eſt? Abſit. De maledicis enim, non de benedicis dicit Apoſtolus: *quia regnum Dei non poſſidebunt*; ſed per hoc innuitur quantæ cenſuræ fræno inferiores quique a ſuis præpoſitis judicandis coercendi ſunt, ſi his nec etiam benedicendi jus ullum penitus obtineant. *Idem Michaeli Imperatori* [ibidem paullo ſuperius pag. 306. 307.]

VII. *De eodem.*

Ibidem C. vii. NUnc autem divina inſpiratione non nos pigebit, nec nobis impoſſibile erit oſtendere vobis (ſi tamen audire velitis) non poſſe quemquam rite ab iis, qui inferioris dignitatis, vel ordinis ſunt, judicialibus ſubmitti definitionibus. Si quidem tempore Diocletiani & Maximiani Auguſtorum Marcellinus epiſcopus urbis Romæ, qui poſtea inſignis martyr effectus eſt, adeo compulſus eſt a paganis, ut in templum eorum ingreſſus, grana thuris ſuper prunas imponeret: cujus rei gratia collecto numeroſorum concilio epiſcoporum, & inquiſitione facta, hoc idem pontifex ſe egiſſe confeſſus eſt. Nullus tamen eorum proferre ſententiam in eum auſus eſt, dum ei ſæpiſſime omnes perhiberent: *tuo ore judica cauſam tuam, non noſtro judicio.* Et iterum. *Noli* ajunt *in noſtro judicio, ſed collige in ſinu tuo cauſam tuam.* Et rurſus. *Quoniam ex te*, inquiunt, *juſtificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis.* Et iterum dicunt: *prima ſedes non judi-* *ibid. pag. 305.* *cabitur a quoquam.* Idem *in eadem.* Sed & cum quidam tempore quodam contra Sixtum papam tentaſſent quædam mali rumoris obiicere, & in concilio, cui & Valentinianus Auguſtus intererat, dictum fuiſſet: *non licere adverſus pontificem dare ſententiam,* *re-*

ſurrexit idem protinus Imperator , & in arbitrio præfati pontificis tribuit judicare judicium ſuum . Etenim nullus pontificum , minorum vel inferiorum urbium ſubactus judiciis invenitur . *Nicolaus* [ibidem pag. 310. D. E.]

Lib. II. Pars I. Tit. IV. Rub. III.

VIII. *Majores a minoribus judicari non poſſunt.*

SUbmittitur Ignatius minorum , inferiorum , & ſubjectorum deliberationibus , cum, ſacris canonibus præcipientibus & exemplis ſanctorum patrum , ſemper , ubi eſt major auctoritas , ſit eundum , & in omnibus controverſiis ad potioris ſedis judicia actio dirigatur : quod non ſolum a catholicis , verum etiam ab ipſis conſtat obſervatum hæreticis . Alioquin acephalum liquet eſſe concilium , ubi de tanta perſona agitur , & majorum non expectatur ſententia , cum nec in cauſa clericorum inferioris gradus , ſolius epiſcopi ſui judicium tantummodo poſtulandum ſit . *Idem Michaeli Imperatori* [ibid. pag. 108. B.]

Diſt. XXI. C. VIII.

IX. *Minoris ſententia majores damnari non valent.*

INtantum hanc præſumtionem ſancti patres apud Calchedonem deteſtati ſunt , ut Dioſcorum Alexandrinum antiſtitem inter cetera, idcirco potiſſimum ſine ulla reſtitutione damnaverint , quia in contumacia permanens erga primæ ſedis Romanæ privilegium , reſipiſcere a ſuis ſuperſtitionibus , ut ſervaretur a prima ſede Apoſtolica , noluit : & ponens in cælo os ſuum , & lingua ejus tranſeunte ſuper terram , excommunicationem in ſanctum Leonem papam dictavit , ita ut in ſententia contra ipſum prolata , hoc videantur memorare præcipue , dicentes : *quoniam ſecundis exceſſibus priorem iniquitatem valde tranſcendit ; præſumpſit enim & excommunicationem dictare adverſus ſanctiſſimum, & beatiſſimum archiepiſcopum magnæ Romæ Leonem &c.* Nunquid ibi legitur , inquiſitionem fuiſſe factam , utrum juſte , an injuſte ipſam Dioſcorus excommunicationem dictaſſet ? Non plane ; ſed abſque omni controverſia hoc in eo ulti ſunt ; quia cum eſſet inferior, potiorem quibuslibet conatus eſt laceſſere contumeliis , teſte Anatolio Conſtantinopolitano præſule , qui dicit : propter fidem non eſt damnatus Dioſcorus , ſed quia excommunicationem fecit Domino archiepiſcopo Leoni . *Gregorius Januario epiſcopo Caralitano* [lib. III. epiſt. XXVI. A. D. 594. Roma in *Sardiniam* .]

Ibidem C. IX.
Pſal. LXXII. 9.
Concil. Calched. Act. V.

X. *Laicus judex eſſe non poteſt clericorum.*

FRatris & coepiſcopi noſtri Felicis & Cyriaci abbatis relatione cognovimus, quod in inſula Sardinia ſacerdotes a laicis judicibus opprimantur , & fraternitatem tuam miniſtri ſui deſpiciant ; dumque ſolum ſimplicitati a vobis ſtudetur , quantum videmus, diſciplina negligitur . *Cajus papa* [epiſt. Iſidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 925 .]

XI. Q. I. C. XI.

XI. *Apud judicem ſæcularem nullus clericus conveniatur.*

NEmo unquam epiſcopum apud judicem ſæcularem, aut alios clericos accuſare præſumat . *Anacletus* [epiſt. Iſidoriana c. III. Concil. tomo I. pag. 518.]

Ibidem C. I.

Ad hoc faciunt capitula Tituli VI. *Rubricæ* I. *&* II. *infra pag.* 408.

XII. *Judex eſſe non valet qui eſt ſubditus alterius.*

LEges eccleſiæ Apoſtolica firmamus auctoritate , & peregrina judicia ſubmovemus . Unde & Dominus mentionem faciens Loth , per Moyſen loquitur, dicens : *ingreſſus es quidem* (inquiunt) *ut unus advena , nunquid , ut judices* ? Innocentius [papa I. epiſt. II. c. III. ad Victricium Rotomagenſem , A. D. 404. Roma in *Galliam* .]

III. Q. VI. C. XIII.
Geneſ. XIX. 9.

XIII. *Nulli liceat aliarum provinciarum judicum expetere.*

NOn liceat cuiquam (ſine præjudicio tamen Romanæ eccleſiæ , cui in omnibus cauſis reverentia & auctoritas debetur) relictis his ſacerdotibus , qui in eadem provincia Dei eccleſias nutu divino gubernant , ad alias convolare provincias , ipſorum judicia, vel aliarum provinciarum epiſcoporum judicia expetere, vel pati. Quod ſi quis præſumſerit & ab officio cleri ſubmotus, & injuriarum reus ab omnibus judicetur . *Gregorius ait* [papa I. reſponſione IX. ad Auguſtinum Anglorum epiſcopum , lib. XII. epiſt. XXXI. A. D. 604. Roma in *Angliam* .]

Ibidem C. XIV.
Nicolaus I. *epiſt.* XL. *&* XLII. *Concil. Sueſſ. ſub Leone* IV. C. XXVIII.
Capitular. lib. VI. C. CCCVIII.

Lib. II. Pars I. Tit. IV. Rub. III.

XIV. *De eodem.*

vi. Q. III. C. I. Deut. xxiii. 25.

SCriptum eſt in lege: *per alienam meſſem tranſiens, falcem mittere non debet, ſed manu ſpicas conterere, & manducare?* Falcem ergo judicii mittere non potes in eam ſegetem, quæ alteri videtur eſſe commiſſa: ſed per effectum boni operis frumenta dominica vitiorum ſuorum paleis expolia, & in eccleſiæ corpus, monendo & perſuadendo, & quaſi mandendo, converte.

XV. *Quot civitates unaquæque provincia habet.*

SCitote certam eſſe provinciam. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.*XV. *Rubr.* IV. c. III. *pag.*107.

XVI. *Non alterum, ſed primatus ſui judicio quiſque ſe ſubiiciat epiſcopus.*

DEnique Suffredus tale. *Supra ibidem* c.IV. *pag.*108.
Unde in Concilio apud Compendium [ex Burchardo lib. I. c. XII. & Ivone P. XIV. c. LXXXIV. caput incertum.]

XVII. *Quando epiſcopus parochianum alterius excommunicare valet.*

vi. Q. III. C. IV.

PLacuit pro communi utilitate & inſtante neceſſitate, ut nullus epiſcoporum graviter ferat, ſi ejus parochianum pro deprædationis cauſa alter epiſcopus excommunicaverit.

XVIII. *Non poteſt eſſe judex qui accuſator eſt, aut teſtis.*

NUllus primas &c. *Supra eodem libro & Parte, Tit.*XV. *Rub.*IV. c.XIII. *pag.*109.
Alexander II. *Valeriano epiſcopo martyri* [ex Ivone P. XIV. c. LVII.]

XIX. *Non poteſt eſſe judex excommunicatus.*

XXIV. Q. I. C. IV.

AUdivimus, quod Henricus Ravennas, dictus archiepiſcopus, viſus ſit te excommunicare. Verum, quia excommunicatus te excommunicare non potuit, Apoſtolica auctoritate te, tuoſque abſolvendo, mandamus exinde nunquam curare. *Nicolaus papa* [I. epiſt. VIII. ad Michaelem Imperatorem, c. A. D. 861. Roma *CPolim*, Concil. tomo VIII. pag. 303. 304.]

XX. *Ad judicandum excommunicati non ſunt recipiendi.*

Ibid. C. XXVII. Canones Apoſtol. XXXII. Concil. Carthag. III. C. XXI.

MIramur, quomodo excommunicati ad judicandum recepti ſunt, cum ſecundum Apoſtolicos canones ſine commendatitiis literis in communione ſola recipi prohibeantur. Abſurdum etenim eſt, ut cui non licet etiam cum minimis, juxta ſacras regulas, communicare, liceat penes vos etiam de majoribus judicare. *Nicolaus papa Michaeli Auguſto* [ibidem pag. 301. C.]

XXI. *Non poteſt eſſe judex hæreticus.*

Ibidem C. XXXV.

AIt Cæleſtinus papa, Orientalibus epiſcopis ſcribens: ſi quis ab epiſcopo Neſtorio, aut ab aliis, qui eum ſequuntur, ex quo talia prædicare cœperunt, vel excommunicatus, vel exutus eſt, ſeu antiſtitis, ſeu clerici dignitate, hunc in noſtra communione & duraſſe, & durare manifeſtum eſt; nec judicamus, eum eſſe remotum, quia non poterat quemquam ejus removere ſententia, qui ſe jam præbuerat ipſe removendum. *Idem ad clerum Conſtantinopolitanum* [imo epiſt. VIII. ad Michaelem Imp. ex epiſt. Cæleſtini papæ ibidem pag. 303. C.]

XXII. *Non habeantur excommunicati qui ab hæreticis excommunicantur.*

Ibidem C. XXXVI. Cæleſtinus epiſt. IV. Concil. tomo III. pag. 345.

APerte, inquit, ſedis noſtræ ſanxit auctoritas, nullum ſive epiſcopum, ſive clericum, ſeu profeſſione aliqua Chriſtianum, qui a Neſtorio, vel ejus ſimilibus, ex quo talia prædicare cœperunt, vel loco ſuo, vel communione dejecti ſunt; vel dejectum, vel excommunicatum videri; ſed hi omnes in noſtra communione & fuerunt, & hucuſque perdurant, quia neminem deiicere, vel removere poterat qui prædicans talia, titubabat. Intellexiſtis ne, Imperator, ex ſupra memoratis, non potuiſſe, ut non dicamus præ-

Digitized by Google

praelatum ſuum, ſaltem quemlibet removere, qui fuerant olim ipſi remoti, nec deiicere quemquam, qui fuerant jam ante proſtrati. *Ex Concil. Tolet.* XI. [c. VI. A. D. 675. in *Hiſpania*, Concil. tomo VI. pag. 549.]

Lib. II. Pars I. Tit. IV. Rub. IV.

XXIII. *Non poteſt clericus eſſe judex in cauſa ſanguinis.*

HIs, a quibus Domini ſacramenta tractanda ſunt, judicium ſanguinis agitare non licet. Et ideo magnopere talibus exceſſibus prohibendum eſt, ne indiſcretæ præſumtionis motibus agitati, aut quod morte plectendum eſt, ſententia propria judicare præſumant, aut truncationes quibuslibet perſonis per ſe inferant, aut inferendas præcipiant. Quod ſi quiſquam horum immemor præceptorum aut in eccleſiæ ſuæ familiis, aut in quibuslibet perſonis tale aliquid fecerit, conceſſi ordinis honore privetur & loco: ſub perpetuo quoque damnationis teneatur ergaſtulo religatus. Cui tamen communio, exeunti ex hac vita, non eſt neganda propter Domini miſericordiam, qui non vult peccatoris mortem, ſed, ut convertatur, & vivat. *Ambroſius in quæſtionibus veteris, & novi teſtamenti* [imo incertus auctor inter opera, Auguſtino ſuppoſita, quæſt. XLV. ex veteri teſtamento.]

XXIII. Q. VIII. C. XXX.
Rabanus in Pœnitentiali C. XXX.

XXIV. *Non poteſt mulier judex eſſe.*

MUlierem conſtat ſubjectam dominio viri eſſe, & nullam auctoritatem habere: nec docere enim poteſt, nec teſtis eſſe, nec fidem dare, nec judicare.

De Pœnitent. Diſtinct. XXXIII. Q. V. C. XVII.

RUBRICA. IV

De qualitatibus, quibus cognoſcuntur boni judices.

I. *Prima qualitas eſt, ut ſit immunis ab eo peccato, quod in aliis condemnat.*

Ambroſius ſuper *beati immaculati* [Pſal. CXVIII. ad verſ. 154. *judica judicium meum*, ſerm. XX. §. 31. circa A. D. 386. *Mediolani*.]

JUdicet ille de alterius errore, qui non habet quod in ſe ipſo condemnet. Judicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putaverit punienda, ne, cum de alio judicat, in ſe ferat ipſe ſententiam. Judicet ille, qui ad pronunciandum nullo odio, nulla offenſione, nulla levitate ducatur. *Gregorius* [papa I. præfat. in Job, c. III. §. 8. circa A. D. 590. *Romæ*.]

II. Q. VII. C. IV.

II. *Gravatus criminibus, aliena judicare non debet.*

IN gravibus peccatis quis poſitus, dum ſuis premitur, aliena non diluit. Cuncti enim liquido novimus, quia cum is diſplicet, qui ad intercedendum mittitur, irati animus procul dubio ad deteriora provocatur. Scriptum quippe eſt: *victimæ impiorum abominabiles Deo ſunt, vota juſtorum placabilia.* Neque enim omnipotentis Dei judicio quid, ſed a quo datur, inſpicitur. Hinc eſt enim, quod ſcriptum eſt: *reſpexit Deus ad Abel, & ad munera ejus. Ad Cain vero, & ad munera ejus non reſpexit.* Dicturus quippe, quia Dominus reſpexit ad munera, præmiſit ſollicite, quia *reſpexit ad Abel.* Ex qua re patenter oſtenditur, quia non offerens a muneribus, ſed munera ab offerente placuerunt. *Dona quippe iniquorum non probat Altiſſimus, nec reſpicit in oblationes eorum, nec in multitudine ſacrificium eorum propitiabitur peccatis.* Item. *Longe eſt Dominus ab impiis, & orationes juſtorum exaudiet.*

Ibidem C. V.
Gregor. in Paſt. P. I. C. XI.
Proverb. XV. 8.
Gregor. lib. VII. epiſt. CXXVII.
Geneſ. IV. 4. & 5.
Eccli. XXXIV. 23.
Proverb. XV. 29.

III. *Primo noſmetipſos, deinde proximos debemus corrigere.*

POſtulatus Dominus judicare de peccatrice. *Supra Lib.* II. *Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* I. c. II. *pag.* 388.

Auguſtinus ad quendam Comitem [imo Paulinus Patriarcha Aquilejenſis in libello de ſalutaribus documentis ad quemdam Comitem c. III. circa A. D. 800. in *Venetia*.]

IV. *Sacerdos ſua peccata primum, deinde aliena detergat.*

SAcerdos, ut ſapiens & perfectus medicus, primum ſciat curare peccata ſua, & poſtea aliena vulnera detergere, & ſanare, & non publicare. *Anacletus* [epiſt. Iſidoriana I. c. III. Concil. tomo I. pag. 518.]

II. Q. VII. C. VII.

Lib. II. Pars I. Tit. IV. Rub. IV. V. *Abſque Apoſtolicæ ſedis decreto extraneos judices adire non poſſumus.*

III. Q. VI. C. XV. UNaquæque provincia tam juxta eccleſiæ, quam juxta ſæculi leges ſuos debet juſtos, & non iniquos habere judices, & non extraneos, niſi Apoſtolicæ ſedis hujus decreverit auctoritas.

VI. *Secunda eſt, ut judex purus ſit, nec pretio, nec favore corruptus.*

QUatuor modis humanum judicium pervertitur. *Supra Tit.* III. *Rubr.* IX. c. I. *pag.* 397.

VII. *De his, qui aliquo modo judicium pervertunt.*

QUicumque autem conſanguinitate. *Supra ibidem* c. II.
Gregorius Mauricio Imperatori [papa I. Gudiſcalco Campaniæ Duci lib. VIII. epiſt. XII. A. D. 600. Roma in *Campaniam*.]

VIII. *Tertia eſt, ut in judice non ira, non furor, ſed ratio dominetur.*

XI. Q. III. C. LXVII. ILla præpoſitorum ſollicitudo utilis, illa eſt cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor ſibi nihil vendicat. Reſtringenda ſub ratione poteſtas eſt, nec quidquam agendum priuſquam concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis
Io. Diac. lib. III. C. XLVI. tempore juſtum omne putat quod fecerit. *Ambroſius de ſancto Joſeph* [c. XIII. §. 78. circa A. D. 387. *Mediolani*.]

IX. *Graviter delinquit qui ex ira ſententiam profert.*

Ibid. C. LXVIII. IRa ſæpe etiam innocentes in crimen abducit: quia, dum juſto amplius iraſcimur, & volumus alienum coercere peccatum, graviora peccata committimus. Ideo Apo-
Rom. XII. 19. ſtolus ait: *non vos ipſos vindicantes, cariſſimi: ſed date locum iræ*, hoc eſt declinemus eam, ne nos illa corripiat. Unde Dominus Jeſus dimittens ad evangelizandum diſci-
Luc. IX. 3. pulos, miſit eos ſine auro, ſine argento, ſine pecunia, ſine virga, ideſt, ut incentiva litis, & inſtrumenta eriperet ultionis. *Item ex libro eccleſiaſticæ Hiſtoriæ* [Rufini lib. XI. c. XVIII. circa A. D. 402. *Aquilejæ*, ex Juſti Fontanini Hiſtoria literaria Aquilejenſi lib. V. cap. XI.]

X. *Ratio debet corrigere quod furore promulgatum fuerit.*

Ibid. C. LXIX. CUm apud Theſſalonicam, ſeditione exorta, quidam vir ex militaribus impetu fuiſſet populi furentis extinctus, Theodoſius repentini nuncii atrocitate ſuccenſus, ad ludos Circenſes invitari populum, eique ex improviſo circumfundi milites, atque obtruncari paſſim, ut quiſque occurriſſet, gladio jubet, & vindictam dari non crimini, ſed furori. Ob hoc cum a ſacerdotibus Italiæ argueretur, agnovit delictum, culpamque cum lacrymis profeſſus, publicam pœnitentiam in conſpectu totius eccleſiæ egit; & in hoc ſibi tempus adſcriptum abſque regali faſtigio patienter implevit. Quibus omnibus illud quoque mirabiliter adjecit: lege ſanxit in poſterum, ut ſententiæ principum, ſuper animadverſione prolatæ, in diem viceſimum ab executoribus differrentur, quo locus miſericordiæ, vel, ſi res tuliſſet, pœnitentiæ, non periret. *Gregorius* [ſumtum videtur ex lib. XIX. Moral. c. XXIII. nunc XXV. §. 3. 4. & lib. XII. epiſt. XXVI. forte circa A. D. 590. *Romæ*.]

XI. *In dictandis ſententiis rectores nullo modo furore ducantur.*

Ibid. C. LXX. SUmmopere præcavere debent rectores eccleſiarum, & qui publica judicia exercent, ut in dictandis ſententiis nullatenus levitate, aut furore ducti, ſint præcipites; ſed cauſis prius diligenter ventilatis, cum res, quæ ignorabatur, pleniter ad notitiam venerit, tunc divina, vel humana lex reſolvatur: & tunc ſecundum quod ibi conſtitutum eſt, remota perſonarum acceptione, definitiva proferatur ſententia. Hinc eſt,
Exod. XXXIII. 11. & ſeq. quod Moyſes querelas populi ſemper ad Dominum, tabernaculum ingreſſus, referebat, & juxta quod Dominus imperabat, judicia proponebat; nimirum nos inſtruens, ut non ex corde noſtro, ſed ex præcepto divino condemnationis, vel juſtificationis ſententiam proferamus. *Gregorius* [imo Iſidorus lib. III. c. LVIII. de ſummo bono, circa A. D. 625. in *Hiſpania*.]

XII. *Quarto*

XII. *Quarta eſt, ut recte etiam judicando, non temporalem, ſed æternam remunerationem expectet.*

QUi recte judicat, & præmium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat, quia juſtitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendit. Bonis male utuntur qui juſte pro temporali lucro judicant. Tales quippe ad veritatem non juſtitiæ defenſio, ſed amor præmii provocat: quibus ſi ſpes nummi ſubtrahitur, confeſtim a juſtitiæ confeſſione recedunt. Acceptio nummorum prævaricatio veritatis eſt. Unde & pro juſto dicitur: *qui excutit manus ſuas ab omni munere, iſte in excelſis habitabit.* Auguſtinus *ad Macedonium* [epiſt. CLIII. c. VI. §. 23. al. epiſt. LIV. circa A. D. 414. in *Africa*.]

XI. Q. VI. LXVI. *Beda in ſcintillis* C. LXXI. *Iſa.* XXXIII. 15.

XIII. *Judici juſtum judicium vendere non licet.*

NOn licet judici vendere juſtum judicium, etſi liceat advocato vendere juſtum patrocinium, & juriſconſulto rectum conſilium. *Idem ad Macedonium* [ibidem.]

Ibid. C. LXXI.

XIV. *Quæ male acquiruntur, aliquando bene poſſunt expendi.*

NOn ſane quidquid ab invito ſumitur, injurioſe aufertur; nam plerique nec medico volunt reddere honorem ſuum, nec operario mercedem: nec tamen hæc qui ab invito accipiunt, per injuriam accipiunt: quæ potius per injuriam non darentur. Sed non ideo debet judex vendere juſtum judicium, aut teſtis verum teſtimonium, quia vendit advocatus verum patrocinium, juriſperitus verum conſilium. Illi enim inter utramque partem ad examen adhibentur: iſti ex una parte conſiſtunt. Cum autem judicia, & teſtimonia, quæ nec juſta, nec vera vendenda ſunt, iniqua, & falſa venduntur; multo ſceleratius utique pecunia ſumitur, quia ſcelerate etiam, quamvis a volentibus, datur. Ille tamen ſolet tanquam male ſibi ablatam pecuniam repetere, qui juſtum judicium emit; quoniam venale eſſe non debuit. Qui vero pro iniquo judicio dedit, vellet quidem repetere, niſi timeret, vel puderet emiſſe. Sunt aliæ perſonæ inferioris loci, quæ ab utraque parte non inſolenter accipiunt, ſicut officialis, & qui amovetur, & cui admovetur officium. Ab his extorta per immoderatam improbitatem, repeti ſolent; data per tolerabilem conſuetudinem, non ſolent: magiſque reprehendimus qui talia inuſitate repetiverunt, quam qui ea de more ſumſerunt: quoniam multæ neceſſariæ perſonæ rebus humanis vel invitantur hujuſmodi commodis, vel tenentur. Iſti ſi viam vitæ mutaverint, aut excellentioris conſcenderint ſanctitatis gradum, facilius ea, quæ hoc modo acquiſierunt, tamquam ſua, pauperibus largiuntur; quam eis, a quibus accepta ſunt, tamquam aliena, reſtituant. Qui vero contra jus ſocietatis humanæ, furtis, rapinis, calumniis, oppreſſionibus, invaſionibus abſtulerit, reddenda potius, quam donanda cenſemus, Zachæi publicani evangelico exemplo. *Ambroſius* [ſerm. XX. in Pſal. CXVIII. verſ. 154. §. 16. circa A. D. 386. *Mediolani*.]

XIV. Q. V. C. XV. *Auguſtinus ibidem* §. 14. *Luc.* XIX. 8.

XV. *Quinta eſt, ut nihil ex arbitrio ſuo faciat, ſed juxta leges & jura judicet omnia.*

BOnus judex nihil ex arbitrio ſuo facit, & domeſticæ propoſito voluntatis: ſed juxta leges, & jura pronunciat: ſtatutis juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, nihil paratum, & meditatum domo defert; ſed ſicut audit, ita judicat, & ſicut ſe habet negocii natura, decernit; obſequitur legibus, non adverſatur; examinat cauſæ merita, non mutat. Diſcite, judices ſæculi, quem in judicando tenere debeatis affectum, quam ſobrietatem, quam ſinceritatem. *Et paulo poſt*. Qui judicat, non voluntati ſuæ obtemperare debet, ſed tenere quod legum eſt. *Et poſt pauca*. In judicando magis cordi ſit veritatis cuſtodia, quam obedientia voluntatis, *Gregorius ſcribit Johanni epiſcopo Corinthiorum* [papa I. Jo. epiſcopo Panormitano lib. XI. epiſt. 11. A. D. 603. Roma in *Siciliam*.]

III. Q. VII. C. IV. §. 1. & 2. *Ambroſ. ibidem* §. 17. *Ibid.* §. 39.

XVI. *Sexta eſt, quod non ſit facilis ad credendum.*

SI quid vero de quocumque clerico ad aures tuas pervenerit, quod te juſte poſſit offendere, facile non credas, nec ad vindictam te res accendat incognita; ſed præſentibus ſenioribus eccleſiæ tuæ diligenter eſt veritas perſcrutanda, & tunc, ſi qualitas

Diſt. LXXXVI. C. XXIII.

rei

Lib. II. Pars. I. Tit. iv. Rub. v. & vi. rei popoſcerit, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis. *Auguſtinus de pœnitentia* [potius Sixtus II. in epiſt. Iſidoriana II. c. iv. Concil tomo I. pag. 824. B.]

XVII. *Non credatur quod certis indiciis non demonſtratur.*

xv. Q. III. C. lxxv. QUamvis vera ſint quædam, tamen judici non ſunt credenda, niſi certis indiciis demonſtrentur.

RUBRICA. V

De qualitatibus, quibus cognoſcuntur mali judices.

I. *Prima qualitas, ſi judex ſit cupidus, quia talis cito vendit judicium.*

Iſidorus [lib. III. de ſummo bono c. LVIII. circa A. D. 625. in *Hiſpania*.]

Ibid. C. xxii. PAuper dum non habet quod offerat, non ſolum audiri contemnitur, ſed etiam contra veritatem opprimitur. Cito violatur auro juſtitia, nullamque reus pertimeſcit culpam, quam redimere nummis exiſtimat. *Iſidorus* [ſumtum videri poteſt ex libro Iſidori de homine, & ratione per ſynonyma c. *de doctrina & ignorantia* c. A. D. 620. *Hiſpania*.]

II. *Secunda eſt, ſi judex non ſit gravis in judicando, ut ante judicet, quam intelligat.*

Diſt. xxix. *C.* i. SCiendum eſt, quod pleraque capitula ex cauſa, ex perſona, ex loco, ex tempore conſideranda ſunt; quorum modi quia medullitus non indagantur, in erroris labyrinthum nonnulli iotricando impinguntur; cum ante judicant, quam intelligant, ante inculpaot, quam iterando lecta perquirant.

III. *Tertia eſt, ſi judex non prævio ordine judiciario, ut prævenire debet, ad ſententiam procedit.*

AD *hæc faciunt capitula Tituli* III. *Rubricæ* VI. *ſupra pag.* 392. *Gregorius homilia* XXVI. [in Evangelia ſ. 5. c. A.D. 591. *Romæ*.]

IV. *Quarta eſt, quando vita judicis nec officio, nec loco convenit.*

xi. Q. III. C. lxxxviii. PLerumque contingit, ut hic judicis locum teneat, cujus ad locum vita minime concordat, ac ſæpe agitur, ut vel damnet immeritos, vel alios ipſe ligatus ſolvat: ſæpe in ſolvendis, ac ligandis ſubditis, ſuæ voluntatis motus, noo autem cauſarum merita ſequatur; unde fit, ut ipſe ligandi, & ſolvendi poteſtate ſe privet.
Ad iſtam Rubricam faciunt capitula, quæ poſita ſunt Rubrica ſuperiori.

RUBRICA. VI

De gravitate peccati judicis injuſte judicantis.

I. *De his, qui aliquo modo judicium pervertunt.*

QUicumque aut conſanguinitate. *Supra Tit.* III. *Rubr.* IX. c. II. *pag.* 397.

II. *De his, qui metu poteſtatis veritatem occultant.*

QUiſquis metu cujuslibet poteſtatis. *Supra ibidem* c. III,

RU-

Lib. II. Pars I. Tit. v. Rubr. I. & II.

RUBRICA. VII

Quomodo judices dandi ſint.

I. *Ad arbitrium rei dandi ſunt judices.*

Ex Concilio Nicæno [imo epiſt. II. Iſidoriana c. xxxiv. Julii papæ I. ad Orientales, Concil. tomo II. pag. 492. B.]

JUdices alii eſſe non debent, quam quos ipſe, qui impetitur, elegerit, aut quos ſuorum conſenſu hæc ſancta ſedes, aut ejus primates auctoritate hujus ſanctæ ſedis delegaverint. XI. Q. I. C. xv.

TITULUS. V

De judicibus arbitris.

RUBRICA. I

Qui ſint judices arbitri, & de duplici genere eorum.

I. *Qui ſunt judices arbitri, & de duplici genere eorum.*

JUdicum enim alii ſunt arbitrarii. *Titulo ſuperiori Rubrica* I I. c. I. *pag.* 399.
Gratianus

II. *De eodem.*

ARbitrarii tantum ſunt, qui nullam legitimam poteſtatem acceperunt, a quibus appellari non licet, quia eis imputandum eſt, quod ſibi tales elegerint. Si vero ſententia eorum, a quibus appellatur, ſoluta fuerit, nihil eis oberit, niſi forte vel inimicitia, vel pecunia depravati injuſtam probentur tuliſſe ſententiam [Gratianus ex lib. IV. tit. VIII. Digeſtorum I. *Pedius* VII. de receptis circa A. D. 224. *Romæ*.] II. Q. VI. *poſt C.* XXXVI.

RUBRICA. II

Qui eſſe poſſunt judices arbitri, & qui non.

I. *Arbiter poteſt eſſe etiam qui non eſt integræ famæ.*

Gratianus

NIhil enim refert, is, qui arbitrium ſuſcipit, an ſit integræ famæ, an ignominioſus. III. Q. VII. C. II. §. 17.

II. *Arbiter eſſe poteſt filius etiam in re patris.*

Gratianus

FIlius etiam in re patris arbiter eſſe poteſt. Nam & judicem eum eſſe poſſe, pleriſque placet. *Ibidem* §. 18.

Digeſtor. lib. IV. *tit.* VIII. *l.* XVII VI.

III. *Arbiter eſſe prohibetur in ea re, in qua ſecundum leges quis judex eſt ordinarius.*

Gratianus

SI quis vero judex ſit, arbitrium recipere ejus rei, de qua judex eſt, & in ſe compromitti jubere, prohibetur lege Julia: & ſi ſententiam dixerit, non eſt danda pœnæ proſecutio. *Ibid.* §. 19. *Digeſtor. lib. eod. l.* Pedius. VII. *eod. tit.*

IV. *Arbiter eſſe non poteſt ſervus, bene tamen libertinus.*

Gratianus

SErvus arbiter eſſe non valet, libertinus poteſt.

RU-

Digitized by Google

RUBRICA . III

Quod ab arbitris provocare non liceat.

I. *A quibus judicibus provocare non licet*.

In Concilio Milevitano [II. c. XXIV. A. D. 416. in *Numidia*, Concil. tomo II. pag. 1543.]

II. Q. VI. C. XXXIII. A judicibus, quos communis conſenſus elegerit, non liceat provocare. *In Carthaginenſi Concilio* IV. *legitur* [imo III. c. X. A. D. 397. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1169.]

II. *A judicibus, qui eliguntur communi conſenſu partium, provocare licet*.

Ibid. C. XXXIV. SAne ſi ex conſenſu partium judices electi fuerint, etiam a pauciore numero, quam conſtitutum eſt, liceat provocare.

TITULUS . VI

De foro competenti.

RUBRICA . I

Quod cauſæ quorumcumque regulariter audiendæ ſunt in proprio foro, ideſt coram tribunali proprii judicis.

I. *Nonniſi in foro ſuo clericus audiatur*.

Hadrianus papa [I. in capitulis Ingilramno datis c. XXXV. A. D. 785. Roma in *Galliam*, Concil. tomo VI. pag. 1815.]

XI. Q. I. C. XLVIII. CLericus, ſive laicus, ſi crimine, aut lite pulſatus fuerit, non alibi, quam in foro ſuo provocatus audiatur. *Gratianus*

II. *De eodem*.

III. Q. VI. ante C. I. EXtra provinciam autem reus nullatenus eſt producendus. *Fabianus papa Hilario epiſcopo* [epiſt. Iſidoriana III. c. II. Concil. tomo I. pag. 646.]

III. *Accuſatus, nonniſi in foro ſuo audiatur*.

Ibid. C. I. SI quis epiſcoporum ſuper certis accuſetur criminibus, ab omnibus audiatur, qui ſunt in provincia ſua epiſcopis, quia non oportet, accuſatum alibi, quam in foro ſuo audiri. *Idem* [ibidem c. III. ibidem.]

IV. *De eodem*.

Ibid. C. II. PUlſatus ante ſuum judicem cauſam dicat, & ante ſuum judicem pulſatus, ſi voluerit, taceat. Pulſatis vero quoties appellaverint, induciæ dentur.

Capitul. Hadriani C. IX.

V. *Quot civitates unaquæque provincia habeat*.

Capitular. lib. VII. C. CCLXXXIII. SCitote certam eſſe provinciam. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* IV. c. III. *pag.* 107.

VI. *Non aliorum, ſed primatus ſui judicio quiſque ſe ſubiiciat epiſcopus*.

DEnique Suffredus ſi tale. *Supra ibidem*. c. IV. *pag.* 108.
Marcellus papa [potius Marcellinus epiſt. Iſidoriana II. c. III. Concil. tomo I. pag. 935.

VII. *De eodem*.

XI. Q. I. C. II. CLericum cujuslibet ordinis, abſque pontificis ſui permiſſu, nullus præſumat ad ſæcularem judicem attrahere, nec laico quemlibet clericum liceat accuſare. *Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius* [Impp. L. III. c. T. in fine lib. XVI. de epiſcopali judicio, c. A. D. 365. CPoli.]

VIII. *Ad*

VIII. *Ad ſæcularia judicia nullus clericus eſt pertrahendus.*

XI. Q. I. C. V. — *Euſebius lib. II. de vita Conſtantini C. X. Rufinus Hiſtor. Eccl. lib. X. C. II. Socrates lib. I. C. VI. Theodoretus lib. C. VIII.*

Continua lege ſancimus, ut nullus epiſcoporum, vel eorum, qui eccleſiæ neceſſitatibus ſerviunt, ad judicia ſive ordinariorum, ſive extraordinariorum pertrahatur. Habent illi ſuos judices, nec quidquam his publicis eſt commune cum legibus. *Item.* Conſtantinus Imperator præſidens in ſancta Synodo, quæ apud Nicæam congregata eſt, cum querelam quorumdam conſpiceret, coram ſe delatam, ait: *vos a nemine dijudicari poteſtis, qui ad Dei ſolius judicium reſervamini.* Gelaſius *papa ſcribit Comiti Ezechiæ* [Caput incertum.]

IX. *A ſæculari judice clericus non eſt audiendus.*

Ibid. C. XII.

Chriſtianis gratum ſemper debet eſſe, quod ab eorum poſcitur dignitate præſtandum, quia Deo ſervientibus beneficium negare non convenit. Silveſter itaque atque Fauſtinus, qui ſe a incunabulis clericos confitentur, a Theodora ſe opprimi per violentiam conqueruntur, quia dicunt, ſe ingenuos, atque, Deo auctore, priſtinæ conditionis nexibus abſolutos, in ſortem deterrimæ iterum ſervitutis addici, & per auctoritatem regiam contra leges publicas, cum clericali cingulo olim tenerentur adſtricti, per archidiaconum urbis Grumentinæ eſſe conventos; cum conſtet, eum, qui cæleſtem militem pulſat, nonniſi ejus forum debere ſectari. Et ideò, dilecte fili, depenſo ſalutationis affatu, ſupradictos clericos tibi commendo, ut ſi ad delegatorum judicium eorum adverſarii venire contemſerint, ſublimitatis tuæ tuitione vallentur, ne quid illis aut ſubreptio, aut inimica legibus violentia neceſſitatis imponat, quia qui judicium refugit, apparet eum de juſtitia diffiſum. *Idem Criſpino, & Sabino epiſcopis.* [Caput incertum ex Ivone Parte VI. c. CVIII.]

X. *Nonniſi ad epiſcoporum judicium clericus devocetur.*

Ibid. C. XIII.

Silveſter, & Fauſtinius eccleſiæ Grumentinæ clerici lacrymoſa nobis inſinuatione conqueſti ſunt, libertatem ſibi, domini ſui benignitate conceſſam, heredum ejus oppreſſione pulſari, ibique in clericatus officio pene a cunabulis ſervientibus, etiam manumiſſore vivente, in eodem actu nihil minus conſtitutis, divinis miniſteriis impendere ſervitium non licere; cum (ſi petitionem veritas ſubſequatur) contra patris, & auctoris ſui factum venientibus, ut indignis hereditas legibus auferatur; nec eis liceat hereditatem capientibus, contra auctoris ſui proſilire judicium. Et ideo, fratres cariſſimi, quoniam etiam ſe ab archidiacono dictæ eccleſiæ queruntur oppreſſos, qui per eorum abſentiam moderatoris judicium promiſit eos eſſe ſecuturos; calcatis omnibus rationibus, contra leges divinas & publicas pulſatis forum ſuum putavit auferri; in veſtro judicio, quiſquis ille eſt, qui clericum laceſſit, adveniat, ut eccleſiæ jura, quæ vetuſti principes aſſidua ſanctione firmaverunt, impetitis clericis non negentur. *Item Alexander omnibus orthodoxis per diverſas provincias Chriſto Domino famulantibus* [papa I. epiſt. Iſidoriana I. c. I. Concil. tomo I. pag. 541. B.]

XI. *Ante civilem judicem ſacerdotes non accuſentur.*

Ibid. C. XIV. Matth. XVI. 18. Concil. Carthag. III. C. IX.

Relatum eſt ad hujus ſanctæ & Apoſtolicæ Sedis apicem (cui ſummarum diſpoſitiones cauſarum, & omnium negocia eccleſiarum ab ipſo Domino tradita ſunt, quau ad caput, ipſo dicente principi Apoſtolorum Petro: *tu eſt Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam*) quod quidam æmuli Chriſti, ejuſque ſanctæ eccleſiæ inſidiatores, ſacerdotes Dei ad judices publicos accuſare præſumant; cum magis Apoſtolus Chriſtianorum cauſas ad eccleſias deferri, & ibidem, terminari præcipiat. Taliter prævaricantes prævaricaverunt in Deum ſuum, & non obedierunt præceptis ejus. *Ex Concilio Agathenſi* [c. XXXII. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1388.]

XII. *Epiſcopo non permittente, apud ſæcularem judicem clericus pulſari non debet.*

Ibid. C. XVII.

Clericum nullus præſumat apud ſæcularem judicem, epiſcopo non permittente, pulſare; ſed ſi pulſatus fuerit, non reſpondeat, vel proponat: nec audeat criminale negocium in ſæculari judicio proponere. *In epiſtola Clementis* [papæ I. epiſt. I. apocrypha ad Jacobum fratrem Domini, Concil. tomo I. pag. 85. E.]

XIII. *Fra-*

Digitized by Google

Lib. II. Pars I. Tit. vi. Rubr. I.

XIII. *Fratres apud presbyteros judicentur.*

xi. Q. i. C. xx. ii. SIqui ex fratribus negocia habeant inter ſe, apud cognitores ſæculi non judicentur, ſed apud presbyteros eccleſiæ quidquid illud eſt, dirimatur. *Silveſter papa* [I. in vulgato Concilio Romano ii. c. xvi. ex collectione Iſidori Mercatoris, Concil. tomo I. pag. 1554.]

XIV. *Nullus clericus propter aliquam cauſam intret in curiam.*

Ibid. C. xxxiii. NUllus clericus, vel diaconus, vel presbyter propter quamlibet cauſam intret in curiam, nec ante judicem civilem cauſam dicere præſumat. *Gregorius Johanni defenſori* [papa I. lib. x. epiſt. iii. A. D. 603. *Romæ*.]

XV. *Presbyter apud epiſcopum tantum judicari debet.*

Ibid. C. xxxviii. Vid. notas Guſſanvillei. Novella cxxiii. §. ſi quis contra DE perſona presbyteri hoc attendendum eſt, quia ſi quam cauſam habuit, non ab alio teneri, ſed epiſcopus ipſius adiri debuit, ſicut novellarum conſtitutio manifeſtat, quæ loquitur de ſanctiſſimis, & Deo amabilibus, ac reverentiſſimis epiſcopis, clericis, ac monachis. Imperator Juſtinianus Auguſtus Petro glorioſiſſimo præfecto prætorio: ſi quis contra aliquem clericum, aut monachum, aut diaconiſſam, aut monaſtriam, aut aſcetriam habeat aliquam actionem, doceat prius ſanctiſſimum epiſcopum, cui horum unuſquiſque ſubiacet. Ille vero cauſam inter eos dijudicet. Et ſi quidem utraque pars his, quæ judicata ſunt, non acquieverit; jubemus per loci judicem hæc executioni perfecte mandari. Ne vero obiiciatur, quia hoc de clerico loquitur, non de presbytero, ſciendum eſt, quia ſuperius in eadem conſtitutione lib. I. cod. legitur, appellatione clericorum etiam presbyteros, & diaconos contineri. Verba autem legis

In eadem Novella. §. presbyteros. de ſanctiſſimis epiſcopis. iſta ſunt: *presbyteros autem, & diaconos, & ſubdiaconos, cantores, & lectores, quos omnes clericos appellamus, & reliqua* [idem lib. ix. epiſt. xxxii. A. D. 601. Roma in *Siciliam*.]

XVI. *Clericus clericum ad publica judicia non pertrahat.*

xi. Q. i. C. xxxix. PErvenit ad nos, quod ſi quis contra clericos quoslibet cauſam habeat, deſpectis eorum epiſcopis, eoſdem clericos tuo facis judicio exhiberi. Quod ſi ita eſt, quia valde conſtat eſſe incongruum, hac tibi auctoritate præcipimus, ut denuo hoc facere non præſumas; ſed ſi quis contra quemlibet clericum cauſam habuerit, epiſcopum ipſius adeat, ut aut ipſe cognoſcat, aut certe ab eo judices deputentur: aut ſi fortaſſe ad arbitros eundum eſt, partes ad eligendos judices ab ipſo executio deputata compellat. Si quis vero clericus, vel laicus contra epiſcopum cauſam habuerit, tunc te interponere debes, ut inter eos aut ipſe cognoſcas, aut certe, te admonente, ſibi judices eligant. Nam ſi ſua unicuique epiſcopo juriſdictio non ſervatur, quid aliud agitur, niſi, ut per nos, per quos eccleſiaſticus cuſtodiri debuit ordo, confundatur &c. *Conſtitutio* LXXIV. c. I. [Juſtinianus in Præfat. Novellæ. LXXXIII. A. D. 539. *CPoli*.]

XVII. *Qui cum clerico litigium habet, epiſcopum ipſius adeat.*

Ibid. C. xlv. SI quis cum clerico litigium habuerit, ſi quidem de cauſa pecuniaria, adeat prius epiſcopum, cujus judicio clericus ſuppoſitus eſt. Ille enim ſine damno, & ſine dilatione competentem finem liti impoſiturus eſt. Sin autem noluerit epiſcopus litem dirimere, tunc ad civilem judicem diſceptatio cauſæ perveniat. Ubi autem epiſcopus dirimere vult, ſine ſcriptura omnia procedant, & definitiva ſententia ab eo ſine ſcriptis feratur. Quod ſi de crimininali cauſa litigium emerſerit, tunc competentes judices in hac civitate, vel in provinciis interpellati, conſentaneum legibus terminum cauſæ imponant; ita tamen, ut diſceptatio litis duorum menſium ſpacium non excedat, a litis conteſtatione numerandum. *Item.* In criminalibus vero cauſis nunquam ſine ſcriptura procedere debet: non aliter autem puniatur clericus niſi obnoxius repertus, ſacerdotio nudatus fuerit ab epiſcopo ſuo, vel clericatus honore. Sin autem crimen eccleſiaſticum eſt, tunc ſecundum canones, ab epiſcopo ſuo cauſæ examinatio & pœna procedat, nullam communionem aliis judicibus in hujuſmodi cauſis habentibus. *Ex Concilio Calchedonenſi* [c. ix. ex interpretatione Iſidori, A. D. 451. in Bithynia, Concil. tomo iv. pag. 782.]

XVIII. *Cle-*

XVIII. *Clericus adverſus clericum negocium habens, ſaecularia judicia non exerceat.* Lib.II. Pars I. Tit.VI.Rub.I.

SI clericus adverſus clericum habeat negocium, non relinquat ſuum epiſcopum, & ad ſæcularia judicia non concurrat, ſed prius negocium agitetur apud proprium epiſcopum; vel certe, ſi fuerit negocium ipſius epiſcopi, apud arbitros, ex utraque parte electos, audiatur negocium. Si quis vero contra hoc fecerit, canonum ſubjaceat correptionibus. Et ſi clericus adverſus ſuum, vel alium epiſcopum habeat cauſam, apud audientiam ſynodi provinciæ conquiratur; ſi vero contra ipſius provinciæ metropolitanum epiſcopum, epiſcopus, ſive clericus habeat controverſiam, pergat ad ipſius diœceſis primatem, aut certe ad Conſtantinopolitanæ regiæ civitatis ſedem, ut eorum ibi negocium exquiratur. XI.Q.I.C.XLVI.

R U B R I C A . II

De pœna ejus, qui abſque juris licentia cauſam provocat ad alienum forum.

I. *Excommunicetur catholicus, qui cauſam ſuam infidelium committit judicio.*

In Carthaginenenſi Concilio IV. [c. XXXVII. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1206.]

CAtholicus, qui cauſam ſuam, ſive juſtam, ſive injuſtam ad judicium alterius fidei judicis provocat, excommunicetur. *Marcellus papa* [imo Juſtinianus in novella LXXXIII. c. VIII. Cod. lib. I. tit. III. poſt. l. XXII. A. D. 546. *CPoli*.] II.Q.VI.C.XXXII

II. *Neque pro civili, neque pro criminali cauſa epiſcopus apud civilem judicem producatur.*

NUllus epiſcopus neque pro civili, neque pro criminali cauſa apud quemvis judicem ſive civilem, ſive militarem producatur, vel exhibeatur. Magiſtratus enim, qui hoc jubere auſus fuerit, amiſſionis cinguli condemnatione plectetur. *Silveſter papa* [I. in Concilio Romano II. ex collectione Iſidoriana c. XVI. Concil. tomo I. pag. 1554.] XI.Q.I.C.VIII.

III. *Clericum ad civilem judicem producens clericus anathema ſit.*

SI quis clericus accuſans clericum, in curiam introierit, anathema ſit. *In Carthaginenſi Concilio* VIII. [ſeu potius in Milevitano II. c. XIX. A. D. 416. in *Numidia*, Concil. tomo II. pag. 1542.] Ibid.C.X.

IV. *Proprio privetur honore publici judicii ab Imperatore cognitionem poſtulans.*

PLacuit, ut quicumque ab Imperatore cognitionem publicorum judiciorum petierit, honore proprio privetur. Si autem epiſcopale judicium ab Imperatore poſtulaverit, nihil ei obſit. *Gregorius Mauricio* [papa I. Mauricio Imp. lib. IV. epiſt. XXXI. A.D. 594. Roma *CPolim*.] Ibidem C. XI. Concil. African. C.LXXI.

V. *Sacerdotes a regibus ſunt honorandi, non judicandi.*

SAcerdotibus autem non ex terrena poteſtate Dominus noſter citius indignetur, ſed excellenti conſideratione propter eum, cujus ſervi ſunt, eis ita dominetur, ut etiam debitam reverentiam impendat. Nam in divinis eloquiis ſacerdotes aliquando *Dii*, aliquando *Angeli* vocantur. Nam & per Moyſen de eo, qui ad juramentum deducendus eſt dicitur, *applica illum ad Deos*, ideſt ad ſacerdotes. Et rurſus ſcriptum eſt: *Diis non detrahas*, ſcilicet ſacerdotibus. Et propheta ait: *labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus*, quia Angelus Domini exercituum eſt. Quid ergo mirum ſi illos veſtra pietas dignetur honorare, quibus in ſuo eloquio honorem tribuens, eos aut *Angelos*, aut *Deos* ipſe etiam appellat Deus. Eccleſiaſtica quoque hiſtoria teſtatur, quia cum piæ memoriæ Conſtantino principi, ſcripto oblatæ accuſationes contra epiſcopos fuiſſent, libellos quidem accuſationis accepit, & eoſdem, qui accuſati fuerant epiſcopos convocans, in eorum conſpectu libellos, quos acceperat incendit, dicens: *vos Dii eſtis, a vero Deo conſtituti; ite, & inter vos cauſas veſtras diſcutite: quia dignum non eſt, ut judicemus Deos*. In qua ſententia ſibi magis ex humilitate, quam illis aliquid præſtitit ex reverentia impenſa. Ante eum quippe pagani in republica principes fuerunt, qui verum Deum neſcientes, Deos ligneos, & lapideos colebant, & tamen

Ibid.C.XII. Exod.XXII.8. Ibid.28. Malach.II.7. Rufinus Hiſtor. Eccl lib.X. C.II. S. Auguſtinus epiſt. CV. §. 8. alias epiſt.CLXVI

Lib. II. Pars I. Tit. VI. Rub. III. eorum ſacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum, ſi Chriſtianus Imperator veri Dei ſecerdotes dignetur honorare, dum pagani, ut prædiximus, principes, honorem impendere eorum ſacerdotibus noverunt, qui Diis lingnes, & lapideis ſerviebant? Hoc ergo non tantum ſpecialiter, quantum generaliter pro omnibus aſſerimus ſacerdotibus, quoniam adhuc neſcimus, quis in terribili judicio Dei, qualis futurus

I. Cor. IV. 5. ſit. Etenim Paulus egregius prædicator dicit: *nolite judicare ante tempus, donec veniat Dominus*, & reliqua. Nam ſunt multa, quæ de judicio illius homines ignorant, quia fortaſſe quæ vos laudatis, ille reprehendit, & quæ vos reprehenditis, ille laudabit. *In Concilio Milevitano* [imo ex Toletano III. c. XIII. A. D. 589. in *Hiſpania*, Concil. tomo V. pag. 1012.]

VI. *Qua pœna feriatur clericus, clericum ad ſæcularia judicia pertrahens*,

XI. Q. I. C. XLIII. INolita præſumtio uſque adeo illicitis auſibus aditum patefecit, ut clerici conclericos ſuos, relicto pontifice ſuo, ad judicia publica pertrahant. Proinde ſtatuimus, hoc de cetero non preſumi. Si quis hoc præſumſerit facere, conventus & cauſam perdat, & a communione efficiatur extraneus. *Ex Concilio Carthaginenſi* III. [c. IX. A. D. 397. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1169.]

VII. *Clericus non accuſetur, niſi ante eccleſiaſticum judicem*.

Ibid. C. XLIV. DE diverſis ordinibus, eccleſiæ ſervientibus, ſi quis in cauſam criminis incurrerit & abnuerit judicium eccleſiaſticum, debet periclitari.

RUBRICA. III

De cauſis, quibus ſortitur quis aliud forum.

I. *Primo ratione delicti*.

In Concilio apud Compendium [c. V. forte circa A. D. 757. in *Gallia*, ex Burchardo lib. I. c. XII. & Ivone Parte XIV. c. LXXXII.]

VI. Q. III. C. IV. PLacuit pro communi utilitate, & inſtante neceſſitate, ut nullus epiſcoporum graviter ferat, ſi ejus parochianum pro deprædationis cauſa alter epiſcopus excommunicaverit [Gratianus.]

II. *Ratione domicilii*.

XIII. Q. II. poſt C. VI. SI quis de provincia ad provinciam tranſiret, & ibi domicilium ſibi collocaret, liber factus a ditione prioris judicis, juriſdictioni illius judicis ſubiiceretur, in cujus provincia ſedem ſibi eligeret. Quia ergo iſti a veſtra diœceſi in noſtram tranſierunt, liberi a veſtra ditione noſtro juri ſubiiciuntur. Noſtrum eſt ergo jus funerandi eos.

III. *Cum cauſa fidei agitur*.

QUoties fidei ratio ventilatur. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* I. c. III. *pag.* 104. *Symmachus ſcribit Cæſario epiſcopo* [Arelatenſi, epiſt. V. c. VI. A. D. 502. Roma in *Galliam*, Concil. tomo IV. pag. 1296.]

IV. *Nec timore, nec pecuniis, nec potentum ſuffragio epiſcopi confirmetur electio*.

I. Q. VI. C. 4. SI quis autem epiſcopatum deſiderat, data pecunia, potentes perſonas minime ſuffragatrices adhibeat, nec ad decretum ſibi faciendum, clericos, vel eives ad ſubſcribendum, adhibito cujuslibet generis timore, compellat, vel præmiis quibuslibet exhortetur. *Sixtus papa* [III. in epiſt. III. ad Orientales. Sed eſt in epiſt. I. Iſidoriana Hygini c. IV. Concil. tomo I. pag. 567.]

V. *Per appellationem*.

III. Q. VI. C. XII. PEregrina judicia (ſalva in omnibus Apoſtolica auctoritate) generali ſanctione prohibemus; quia indignum eſt, ut ab extraneis judicentur qui comprovinciales & a ſe electos debent habere judices, niſi fuerit appellatum. *Theodoſius Imperator* [imo Conſtantinus in Cod. Theod. lib. XVI. poſt. tit. XI. l. 1. §. *quicumque*, A. D. 314. *CPoli*.]

VI. *Cui-*

VI. *Cuique liceat ſacroſanctæ Sedis antiſtitis judicium eligere.* Lib. II. Pars I. Tit. VI. Rub. III.

QUicumque litem habens ſive poſſeſſor, ſive petitor fuerit, vel in initio litis, vel decurſis temporum curriculis, ſive cum negocium peroratur, ſive cum jam cœperit promi ſententia, ſi judicium elegerit ſacroſanctæ Sedis antiſtitis, illico ſine aliqua dubitatione, etiamſi alia pars refragatur, ad epiſcoporum judicium cum ſermone litigantium dirigatur. *Idem* [ibidem.] XI. Q. I. C. XXXV.

VII. *De eodem.*

OMnes itaque cauſæ, quæ vel prætorio jure, vel civili tractantur, epiſcoporum ſententiis terminatæ, perpetuo ſtabilitatis jure firmentur; nec ulterius liceat retractari negocium, quod epiſcoporum ſententia deciderit. Teſtimonium etiam, ab uno licet epiſcopo perhibitum, omnes judices indubitanter accipiant; nec alius audiatur, cum teſtimonium epiſcopi a qualibet parte fuerit repromiſſum. Illud eſt enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod a ſacroſancto homine conſcientia mentis illibatæ protulerit. Hoc, nos edicto ſalubri firmamus, & perpetua lege tenendum cenſemus. Ibid. C. XXXVI.

VIII. *Per deſignationem, aut juſſionem papæ.*

UNaquæque provincia. *Supra Tit.* IV. *Rubr.* V. c. V. *pag.* 404. *Eleutherius* [epiſt. Iſidoriana ad Galliæ provincias c. II. Concil. tomo I. pag. 589.]

IX. *In cauſa, in qua epiſcopus deponendus veniret.*

QUamvis liceat apud comprovinciales, & metropolitanos, atque primates epiſcoporum ventilare accuſationes, & criminationes; non tamen licet definire ſine hujus ſanctæ ſedis auctoritate, ſicut ab Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus multorum conſenſu epiſcoporum jam definitum eſt. Nec in eorum eccleſiis alii aut præponantur, aut ordinentur, antequam hic eorum juſte terminentur negocia. Reliquorum vero clericorum cauſas apud provinciales, & metropolitanos, ac primates & ventilare, & juſte finire licet. *Leo epiſcopus urbis Romæ Anaſtaſio epiſcopo Theſſalonicenſi* [papa I. epiſt. XII. c. I. ad epiſt. LXXXIV. A. D. 445. Roma in *Macedoniam*.] III. Q. VI. C. VIII.

X. *Ante Apoſtolicam cenſuram in cauſis epiſcoporum non eſt definitiva ferenda ſententia.*

MUltum ſtupeo, frater cariſſime, ſed & plurimum doleo, quod in eum, de quo nihil amplius indicaveras, quam quod evocatus, adeſſe differret, & excuſationem infirmitatis obtenderet, tam atrociter, & tam vehementer potueris commoveri; præſertim cum & ſi tale aliquid mereretur, expectandum tibi fuerat, quid ad tua conſulta reſcriberem. Sed etiam ſi quid grave intolerandumque geſſiſſet, noſtra expectanda erat cenſura, ut nihil ipſe prius decerneres, quam quid nobis placeret, agnoſceres. Vices enim noſtras ita tuæ credidimus caritati, ut in partem ſis vocatus ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Unde ſicut multum nos ea, quæ a te pie ſint curata, lætificant, ita nimirum ea, quæ perperam ſunt geſta, contriſtant. *Pelagius* [papa II. in epiſt. ſuſpecta VIII. ad Jo. Epiſcopum CPolitanum, Concil. tomo V. pag. 952. E.] Ibid. C. VIII.

XI. *In cauſa dubitabili, quæ, niſi in concilio expediri non poteſt.*

SI vero in qualibet provincia ortæ fuerint quæſtiones, & inter ipſius provinciæ epiſcopos diſcrepare cœperit ratio, atque inter ipſos diſſidentes non conveniat, ad majorem tunc ſedem referantur. Et ſi illic facile, & juſte non diſcernuntur, ubi fuit ſynodus regulariter congregata, canonice, & juſte judicentur. Majores vero, & difficiliores quæſtiones, (ut ſancta ſynodus ſtatuit, & beata conſuetudo exigit) ad Sedem Apoſtolicam ſemper deferantur. *Leo* IV. *Ludovico Auguſto* [alii malunt Leo III. Ivo Parte V. c. XXII. habet *Nicolaus*. Caput incertum.] Diſt. XVII. C. V. §. 2.

XII. *Per conſenſum utriuſque partis.*

NOS, ſi incompetenter aliquid egimus, & in ſubditis juſtæ legis tramitem non conſervavimus, veſtro, ac miſſorum veſtrorum cuncta volumus emendare judicio. Quo- II. Q. VII. C. XLI.

Lib. II. *Part.* I. *Tit.* VI. *Rubr.* IV. & V.

Iuſti Fontanini ſummum Imperium Sedis Apoſtolicæ in Comaclum tomo II. *pag.*46.

Quoniam ſi nos, qui aliena debemus corrigere peccata, pejora committimus, certe non veritatis diſcipuli, ſed (quod dolentes dicimus) erimus præ ceteris magiſtri erroris. Inde magnitudinis veſtræ magnopere clementiam imploramus, ut tales ad hæc, quæ diximus, perquirenda, miſſos in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia timeant, & cuncta (quemadmodum ſi veſtra præſens fuiſſet imperialis gloria) diligenter exquirant; & non tantum hæc ſola, quæ ſuperius diximus, quærimus, ut examuſſim exagitent, ſed ſive minora, ſive etiam majora illis ſint de nobis indicata negocia, ita eorum cuncta legitimo terminentur examine, quatenus in poſterum nihil ſit, quod ex eis indiſcuſſum, vel indefinitum remaneat.

RUBRICA. IV

De foro, quod expetendum ſit, ſi judices electi inter ſe diſcordaverint.

I. *A quo ſit ferenda ſententia, in quam comprovinciales epiſcopi diſcordant.*

In Laodicenſi Concilio [imo Antiocheno c. XIV. ex verſione Iſidori, A. D. 341. in *Syria*, Concil. tomo II. pag. 585.]

VI. Q. IV. C. I. SI quis epiſcopus criminaliter in judicio epiſcoporum fuerit accuſatus, contingat autem epiſcopos provinciæ, qui convenerint, diverſas habere ſententias, & alios quidem innocentem eum pronunciare, alios reum, propter hujuſmodi controverſiam amputandam placuit ſanctæ ſynodo metropolitanum epiſcopum alterius provinciæ vicinæ advocari, & aliquantos cum eo epiſcopos alios, qui pariter reſidentes, quæcumque fuerint, dirimant quæſtiones propter hoc, ut ſit firmum judicium, quod ab unius provinciæ epiſcopis fuerit promulgatum. *Ex Concilio Martini papæ* [ideſt epiſcopi Bracarenſis c. XIII. circa A. D. 572. in *Hiſpania*, Concil. tomo V. pag. 906.]

II. *Quando judices electi de ſententia diſcordes extiterint, de vicina provincia archiepiſcopus advocetur.*

Ibidem C. II. SI quis epiſcopus in aliquibus cauſationibus judicatur, & viderit ipſos epiſcopos, qui in provincia ſua ſunt, inter ſe judicio diſcrepare, & alii videantur eum, qui judicatur, juſtificare, alii condemnare; pro definitione hujus diſſenſionis hoc placuit ſanctæ ſynodo, ut de provincia vicina alter metropolitanus convocetur epiſcopus, ut per eum confirmetur quod ſecundum rectum placuerit canonem.

RUBRICA. V

De cauſis, quæ, etiamſi vertantur inter ſæculares, pertinent ad forum eccleſiaſticum.

I. *In cauſis ſervorum, & ruſticorum eccleſiæ.*

INdicatum eſt nobis, quod laicis quibuſdam. *Supra Lib.*I. *Parte* II. *Tit.*XV. *Rub.*V. c.IX. *pag.*111.

In III. *Toletano Concilio legitur* [c. XXI. A. D. 589. in *Hiſpania*, Concil. tomo V. pag. 1014.

II. *Servi eccleſiarum publicis angariis non fatigentur.*

XII. Q. II. C. LXIX. ECcleſiarum ſervos, & epiſcoporum, vel omnium clericorum a judicibus vel actoribus publicis in diverſis angariis fatigari dolemus. Propter quod omne concilium a pietate glorioſiſſimi domini noſtri poſcit, ut tales deinceps uſus inhibeat, ſed ſervi ſupraſcriptorum officiorum in eorum uſibus, vel eccleſiæ laborent. Si quis vero judicium, aut actorum, clericum, aut ſervum clerici, vel eccleſiæ, in publicis, ac privatis negociis occupare voluerit, a communione eccleſiaſtica, cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.

III. *Item in cauſis pœnitentium.*

ALiud quidem eſt debita juſte repoſcere. *Supra lib.*I. *Parte* IV. *Tit.*V. *Rubr.* XIV. c.XIX. *pag.*303.

IV. *Item*

IV. *Item in cauſis miſerabilium perſonarum.*

LIcet omnibus de nobis ſperantibus. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV.*Rubr.*V.c,XIV. *pag.*111.

V. *De eodem.*

DDefenſionis propriæ eſolatis. *Supra ibidem* c.XV.*pag.*112. *Ex Concilio Toletano* [I.c.XI. A. D.400. in *Hiſpania*, Concil. tomo II. pag. 1225.]

VI. *In cauſis viatorum, & peregrinorum.*

SI quis de potentibus clericum, aut quemlibet pauperem, aut religioſum expoliave- XXIV. Q. ul. C.
rit, & mandaverit eum ad ſe venire epiſcopus, ut audiatur, & contemſerit; in- XXI.
vicem mox ſcripta percurrant per omnes epiſcopos provinciæ, & quoſcumque adire potuerint, ut excommunicatus habeatur ipſe, donec obediat, & reddat aliena. *Caliſtus papa* [II. in Concilio generali Lateranenſi I. c. XVI. A. D. 1123. *Romæ*, Concil. tomo X. pag. 898.]

VII. *Communione privetur, qui Romipetas, vel peregrinos, vel mercatores moleſtare præſumſerit.*

SI quis Romipetas, & peregrinos, & Apoſtolorum limina, & aliorum ſanctorum *Ibidem* C.XXIII
oratoria viſitantes, capere, ſeu rebus, quas ferunt, ſpoliare, & mercatores novis teloneorum, & pedagiorum exactionibus moleſtare tentaverit, donec ſatisfecerit, communione careat Chriſtiana. *Urbanus* [imo Calliſtus II. in eodem Concilio c. XX. ibid. pag. 899.]

VIII. *Excommunicetur qui oratores, eccleſias, bona earum, perſonas ibidem fugientes infeſtare præſumit.*

PAternarum traditionum exemplis commoniti, paſtoralis officii debitum perſolven- *Ibidem* C.XXIV.
tes, eccleſias cum bonis ſuis, tam perſonis, quam poſſeſſionibus, clericos videlicet, ac monachos, eorumque converſos, oratores quoque cum ſuis nihilominus rebus, quas ferunt, tutos, & ſine moleſtia eſſe ſtatuimus. Si quis autem contra hoc facere præſumſerit, & poſtquam facinus ſuum recognoverit, intra dierum XXX. patium competenter non emendaverit, a liminibus eccleſiæ arceatur, & anathematis gladio feriatur. *Nicolaus papa omnibus epiſcopis*

IX. *Qui oratoribus pauperibus arma non ferentibus in malum obviaverit, excommunicetur.*

ILli, qui peregrinos, vel oratores cujuſcumque ſancti, ſive clericos, ſive monachos, *Ibidem* C. XXV
vel feminas, aut inermes pauperes deprædati fuerint, vel bona eorum rapuerint, vel in malum eis obviaverint, anathematis vinculo feriantur, niſi digne emendaverint. Pax vero illa, quam treugam Dei dicimus, ſic obſervetur, ſicut ab archiepiſcopis, & epiſcopis unjuſcujuſque provinciæ conſtituta eſt. Qui autem eam infregerit excommunicationi ſubdatur.

X. *Item cum agitur de crimine eccleſiaſtico.*

SI quis cum clerico litigium habuerit. *Supra Rubr.* I.c.XVII.*pag*410.

RUBRICA. VI

De his, per quæ quis eximitur ab aliquo foro.

I. *Apoſtolica auctoritas a juriſdictione archiepiſcopi epiſcopos valet eximere.*

Gregorius Johanni epiſcopo Lariſſæo [lib. II. epiſt. VII. indict. X I. A.D. 591. Roma in *Teſſaliam*.]

FRater noſter Hadrianus Thebanæ civitatis epiſcopus ad Romanam urbem veniens la- XVI. Q. I.C. LII
crymabiliter eſt conqueſtus de quibuſdam capitulis ſe a fraternitate tua, nec non a Johanne primæ Juſtinianæ epiſcopo non legitime, neque canonice condemnatum. *Et infra.* De nequiſſimo autem, damnandoque ejus judicio alias ſumus, juvante Domino, tractaturi.

Ha-

Digitized by Google

Lib. II. Part I. Tit. VII. Rub. I. Hadrianum vero epiſcopum reperimus & in tuo contra ſacerdotales mores, odio laboraſſe, & nullo jure pecuniariis in cauſis eum fratetnitatis tuæ condemnatum fuiſſe ſententia. Quia igitur & ab antefato Johanne primæ Juſtinianæ epiſcopo contra jus, canoneſque depoſitus, honoris ſui gradu carere non potuit; in ſua eum reformari eccleſia, atque in propriæ dignitatis ordinem decrevimus revocari. Et cum oportuiſſet, te ex eo Dominici corporis communione privari, quod admonitione ſanctæ memoriæ deceſſoris noſtri contemta (per quam eum eccleſiamque ejus de tuæ juriſdictione poteſtatis exemit) rurſus in eis aliquid tibi juriſdictionis ſervare præſumſeris, tamen nos humanius decernentes, communioniſque tibi ſacramentum iterum conſervantes, decernimus, ut fraternitas tua ab eo, eccleſiaque ejus omnem antehabitæ ſuæ poteſtatem juriſdictionis abſtineat; & ſecundum ſcripta deceſſoris noſtri, ſi qua cauſa vel fidei, vel criminis, vel pecuniaria adverſus præfatum Hadrianum conſacerdotem noſtrum potuerit evenire vel per eos, qui noſtri ſunt, vel fuerint in urbe regia reſponſales, ſi mediocris eſt quæſtio, cognoſcatur; vel huc ad Apoſtolicam ſedem, ſi ardua eſt, deducatur, quatenus noſtræ audientiæ ſententia decidatur. Quod ſi contra hoc, quod ſtatuimus quolibet tempore ſeu qualibet occaſione, vel ſubreptione venire tentaveris, ſancta ſcias te communione privatum, nec eam, te, excepto ultimo vitæ tuæ tempore; niſi cum conceſſa Romani pontificis decernimus juſſione, percipere. *Et paullo poſt*. Res autem ſive ſacras, ſive alias, mobileſque ejus eccleſiæ, quas hactenus diceris retinere (quarum notitiam nobis oblatam præſentibus annectimus literis,) ſine aliqua ei dilatione fraternitas tua reſtituat. De quibus ſi qua inter vos quæſtio vertitur, volumus, ut apud reſponſalem noſtrum in urbe regia ventiletur.

RUBRICA. VII

An aliquis poſſit renunciare proprio foro, puta clericus eccleſiaſtico, & alterius, ſcilicet ſæcularis, forum adire.

I. *Clericus non poteſt renunciare foro eccleſiaſtico, ut adeat ſæculare; cum hoc ſit jus publicum.*

I Nolita præſumtio &c. *Supra Rubr.* 11. c.VI. *pag.* 412.

II. *De eodem.*

P Lacuit, ut quicumque. *Supra ibidem* c.IV. *pag.* 411.

TITULUS. VII

De advocatis, ſive poſtulandis.

RUBRICA. I

Quid ſit advocare.

I. *Quid ſit advocare, ſive poſtulare.*

Gratianus [inverſis verbis ex lege 1. ff. de poſtulando.]

II. Q. VII. C. I. §. 1. EST autem poſtulare, deſiderium ſuum vel amici ſui in jure apud eum, qui juriſdictioni præeſt, exponere, vel alterius deſiderio contradicere.

R U-

RUBRICA. II

De his, quibus prohibetur advocatio.

I. *Qui advocare non poſſunt in toto, vel in parte.*

Idem [ibidem continenter.]

NOn poſtulantium tres ordines ſunt. Quidam prohibentur omnino poſtulare vel propter ætatem, ut minores x. & vii. annis; vel propter caſum, ut ſurdus, qui prorſus non audit. Alii prohibentur, ne pro aliis poſtulent vel propter ſexum, ut feminæ; vel propter caſum, ut utroque lumine orbati; vel propter notam turpitudinis, ut ii, qui corpore ſuo muliebria paſſi ſunt, niſi forte vi prædonum vel hoſtium, ſtuprati, probentur. Similiter qui capitali crimine, vel calumniæ cauſa publico judicio ſunt damnati, vel qui operas ſuas locaverunt, ut cum beſtiis depugnarent in arena, pro aliis poſtulare prohibentur. His perſonis pro ſe allegare permittitur, pro aliis poſtulare prohibetur: niſi forte tutelam impuberum, vel curam adoleſcentium, non affectatam, ſed neceſſariam adminiſtrent. Pro his enim, quorum curam gerunt, eis poſtulare conceditur. Alii enim omnes, qui, ut infames notantur, niſi pro ſe, & pro certis perſonis, poſtulare non poſſunt, niſi in integrum reſtitutiones acceperint. Permittitur autem eis poſtulare pro parente, pro patrono, patronave, liberis, & parentibus patroni, patronæque, pro liberis etiam ſuis, fratribus & ſororibus, uxore, ſocero, ſocru, genero, nuru, vitrico, noverca, privigna, pupillo, pupilla, furioſo, furioſa, fatuo, fatua, ſurdo, prodigo, & adoleſcente. Item pro iis, quibus propter infirmitatem curationes dari ſolent, ut qui negociis ſuis aliquo perpetuo morbo ſupereſſe non poſſunt. Omnes autem, qui non ſponte, ſed neceſſario funguntur officio, ſine offenſa edicti poſtulare poſſunt, etiamſi ii ſint, quibus nonniſi pro ſeipſis poſtulare permittitur. Affinitates vero non eas accipere debemus, quæ quondam fuerunt, ſed præſentes. Nurus, & generi appellatione, & ſoceri, & ſocrus, & ulteriores, quibus *pro* præpoſitio ſolet accedere, continentur. *Leo & Antonio Nicoſtrato præfecto prætorio* [Cod. lib. II. tit. vi. *de poſtulando* l. vii. A. D. 468. *CPoli*.] — III. Q. vii. C. II. §. 1. 3.

II. *Advocare non poteſt qui catholicus non eſt.*

NEmo vel in foro magnitudinis tuæ, vel in provinciali judicio, vel apud quemquam judicem accedat ad togatorum conſortium; niſi ſacroſanctis catholicæ religionis fuerit imbutus myſteriis. Sin autem aliquid quoquomodo, vel quadam machinatione factum, vel attentatum fuerit, officium quidem ſublimitatis tuæ centum librarum auri jacturam pro condemnatione ſuſtineat. *Idem* [ibidem continenter.] — *De Pœnitent. Diſt. I. C. vii.*

III. *De eodem.*

QUicumque vero auſus fuerit contra providum noſtræ Serenitatis decretum officium advocationis per ſubreptionem arripere, & prohibitum patrocinium præſtiterit, ab advocationis officio remotus, ſtilum proſcriptionis, atque perpetui exilii ſpecialiter ſuſtinebit: ſcituris etiam provinciarum rectoribus, quod is, ſub cujus adminiſtratione aliquid hujuſmodi fuerit attentatum, partis bonorum dimidiæ proſcriptionem, & pœnam exilii per quinquennium ſuſtinebit [ex Cod. lib. II. tit. vi. l. v. *de poſtulando* A. D. 325.] — *Ibidem C. viii.*

IV. *Advocare non poteſt qui pactus eſt de ſalario cum gravi damno litigatoris.*

ARcentur etiam a profeſſione advocatorum (ſicut in II. *libro Codicis tit. de poſtulando* invenitur) qui ſub nomine honorariorum ex ipſis negociis, quæ tuenda ſuſceperint, emolumentum ſibi certæ partis cum gravi damno litigatoris, & deprædatione, poſcentes inveniuntur. — III. Q. vii. C. II. §. 8.

V. *Prohibetur etiam advocare in cauſa, in qua judex, aut teſtis eſt.*

NUllus unquam. *Supra eod. Lib. II. & Par. I. Rubr. II. c. I. pag. 30.*

LIB. II. PART. I. TIT. VII. RUB. II.

VI. *Prohibetur advocare clericus in criminali cauſa coram judicio ſæculari.*

ALiquantos ex his. *Supra eod. Lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* VIII. c. VI. *pag.* 333.

VII. *Non debent agitare judicium ſanguinis qui ſacramentum Domini tractant.*

HIS, a quibus Domini ſacramenta tractanda ſunt. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubr.* III. c. XXIII. *pag.* 403.
Ambroſius de officiis [libro III. c. IX. ſ. 59. A. D. 391. *Mediolani*.]

VIII. *Prohibetur ſacerdos, & quicumque, qui in ſacris ordinibus conſtituti fuerint, advocare coram judice ſæculari: coram vero judice eccleſiaſtico in cauſa propria, aut pro quibuslibet pauperibus, vel miſerabilibus perſonis bene poſſunt.*

XIV. Q. V. C. X. DEnique ſi non poteſt ſubveniri alteri, niſi alter lædatur, commodius eſt, neutrum juvari, quam gravari alterum. Ideoque in cauſis pecuniariis intervenire non eſt ſacerdotis: in quibus non poteſt fieri quin frequenter lædatur alter, qui vincitur: quoniam interceſſoris beneficio ſe victum arbitratur. Sacerdotis ergo eſt nulli nocere, prodeſſe velle omnibus, poſſe autem, ſolius Dei eſt. *Ex epiſtola Clementis* [papæ I. epiſt. I. apocrypha ad Jacobum fratrem Domini, Concil. tomo I. pag. 84.]

IX. *De ſæcularibus negociis epiſcopus cognoſcere non debet.*

XI. Q. I. C. XXIX. TE quidem oportet irreprehenſibiliter vivere, & ſummo ſtudio niti, ut omnes vitæ hujus occupationes abiicias, ne fidejuſſor exiſtas, ne advocatus litium fias, neve in nulla aliqua occupatione prorſus inveniaris mundialis negocii occaſione perplexus. Neque enim judicem, aut cognitorem ſæcularium negociorum hodie te ordinare vult Chriſtus, ne præſocatus præſentibus hominum curis, non poſſis verbo Dei vacare, & ſecundum veritatis regulam ſecernere bonos a malis. Iſta namque opera, quæ tibi minus congruere ſuperius expoſuimus, exhibeant ſibi invicem vacantes laici: & te nemo occupet ab his ſtudiis, per quæ ſalus omnibus datur. *Gregorius Romano defenſori* [papa I. lib. VIII. epiſt. XI. A. D. 595. Roma in *Siciliam*.]

X. *Epiſcopus nec in cauſa propria, nec in cauſa eccleſiæ ſuæ advocare poteſt.*

Diſt. LXXXVIII. C. IV. *Io. Diac. lib.* II. C. XXXVI. PErlatum eſt ad nos, reverendiſſimum fratrem noſtrum Baſilium epiſcopum, velut unum de laicis, in cauſis ſæcularibus occupari & prætoriis inutiliter deſervire. Quæ res quoniam & ipſum vilem reddit, & reverentiam ſacerdotalem annihilat; ſtatim, ut experientia tua hoc præceptum ſuſceperit, eum ita ad revertendum diſtricta executione compellat, quatenus ei illic, te inſiſtente, quinque diebus ſub qualibet excuſatione immorari non liceat: ne, ſi quolibet modo eum ibidem amplius moram habere permiſeris, cum ipſo apud nos graviter incipias eſſe culpabilis. *Pelagius ſcribit Antoninæ Patriciæ, & Deciæ* [ex Ivone P. VII. c. XXIII. forte papa II. Caput incertum.]

XI. *Monachi ſine abbatis imperio non præſumant eccleſiaſtica celebrare myſteria, nec forenſis negocii ſuſceptores exiſtant.*

XVI. Q. I. C. XX. DE præſentium portitore, quod defenſor factus non eſt, nulla vobis animi moleſtia ſit, quia vere ſatis amariſſimum habeo de iſto propoſito ad illud officium homines deduci, in quo nullo modo, quæ a monachis Deo promiſſa ſunt, valeant adimpleri, Omnimoda enim eſt illius habitus, & iſtius officii diverſitas. Illic enim quies, oratio, labor manuum; at hic cauſarum cognitio, conventiones, actus, publica litigia, & quæcumque vel eccleſiaſtica inſtituta, vel ſupplicantium neceſſitas poſcit. Faciat autem Deus, ut tales ſint hi, qui vel a nobis in iſto habitu nutriuntur, vel in monaſteriis creſcunt, ut provecta ætate, & vita probata, non ad litigiorum officia, ſed ad ſacerdotium valeant promoveri. *Ex Concilio Agathenſi* [c. XXVII. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1387. 1388.]

VII. *Si-*

XII. *Sine teſtimonio abbatis ad clericatus officium monachi non eligantur.* Lib. II. Part. I. Tit. vii. Rub. III. & IV.

MOnachi vagantes, ad officium clericatus (niſi eis teſtimonium abbas ſuus dederit) nec in civitatibus, nec in parochiis ordinentur. *Et infra*. Si enim neceſſe fuerit clericum de monachis ordinari, cum conſenſu & voluntate abbatis præſumat epiſcopus xvi. Q. i. C. xxxiii.

Hic etiam ponenda Rubrica I. *Tituli* IX. *infra pag.*421.

RUBRICA. III

De pœna advocantium contra inhibitionem canonicam.

NEmo vel in foro magnitudinis. *In Rubrica ſuperiori* c. 11. *pag.*417.

I. *De eodem.*

QUicumque vero auſus fuerit. *Supra in eadem Rubrica* c. 11 I. *pag.*417.

RUBRICA. IV

De obſervandis ad debite advocandum.

I. *Primo advocatus obſervare debet modeſtiam, ut non procaciter, ſeu conviciando proponat.*

[Cod. lib. II. tit. vi. *de poſtulando*, l. vi. §. I. A. D. 368.]

SI quis adeo procax fuerit, ut non ratione, ſed probris putet eſſe certandum, opinionis ſuæ imminutionem patietur. nI. Q. vii. Cal. §. 9.

II. *Advocatus debet obſervare veritatem, ut non cavillationibus utatur litem poſtulando.*

[ibidem continenter.]

PRæterea non licet advoeato ullum contractum inire, ullam pactionem conferre cum eo litigatore, quem in propriam recepit fidem; nec ex induſtria jurgium protrahere. Apud urbem Romam etiam honoratis, qui hoc putaverint eligendum, eouſque liceat orare, quouſque maluerint, videlicet, ut non ad turpe compendium, ſtipemque deformem hæc arripiatur occaſio. Nam ſi lucro, pecuniaque capiantur, veluti degeneres, inter viliſſimos numerabuntur. Si vero in uno auditorio duo tantum præ ceteris fuerint vel plures, quorum fama ſit hilarior, in judicantis officio ſit, ut par cauſidicorum diſtributio fiat, & exæquetur partibus auxilium ſingulorum. Si quis vero monitus a judice, ea excuſatione, quæ nequeat comprobari, cuicumque parti patrocinium denegaverit, careat foro. Sciat etiam nunquam ſibi ad agendum copiam poſſe reſtitui [ibidem continuo, & ex Cod. lib. II. tit. ix. l. II. de Advocatis fiſci, A. D. 255.]

Ibidem. §. 10. — *L.* vii. *cod. A. D.* 370. Treveris.

III. *Debet legalitatem ſervare, ut cauſam, quam aſſumſit, quantum juſtitia permittit, foveat, nihil de contingentibus omittendo.*

SI quis autem ex litigatoribus detectus fuerit, ſeparatim tractaſſe cum plurimis, & adverſario ſuo tali fraude ſubtraxiſſe paris defenſionis copiam; oſtendet procul dubio iniquam a ſe litem foveri, & auctoritatem judiciariam a ſe eluſam experietur. *Item*. Quamvis illi, qui cauſam fiſci egiſſent, prohibeantur adverſus fiſcum patrocinium præſtare, tamen hodie etiam adverſus fiſcum patrocinium poſſunt exhibere privatis; dum eam cauſam declinent ſuſcipere, quam tractaverant, dum fiſci advocati fuerunt. *Item*. Si contra patrem pupilli cauſam egiſti, tutor vel curator datus, eandem cauſam defendere non prohiberis.

Ibidem §. 14. — §. xv. *ex L.* I. *C. de Advocatis fiſci.* — *L. bi qui fiſci. ff.* de poſtulando.

Em. II. Pars I. Tit. VIII. Rub. I. & II.

IV. Debet ſervare moderationem in ſalario exigendo.

ARcentur etiam a profeſſione advocatorum. *Supra Rubr.* II. c. IV. *pag.*417.

RUBRICA. V

De ſalario advocatis debito.

I. *Quod licitum ſit advocato patrocinium juſtum vendere.*

NOn licet juſtum judicium judici vendere. *Supra Tit.*IV. *Rubr.*IV.c.XIII. *pag.*405. *Ex Tarraconenſi Concilio* [c. x. A. D. 506. in *Hiſpania*, Concil. tomo IV. pag. 1565.]

II. *Licet non conveniat profeſſis religioſis pro impenſis patrociniis munera accipere, clericis tamen in foro eccleſiaſtico licitum eſt.*

XV. Q. II. C. I. OBſervandum quoque decernimus, ne quis ſacerdotum, vel clericorum, more ſæcularium judicum, pro impenſis patrociniis munera audeat accipere, niſi in eccleſiis gratuito oblata: quæ non favore muneris videantur accepta, ſed collatione devotionis illata. Quod ſi quis iſta probatur accipere, veluti exactor fœnoris, aut uſurarum poſſeſſor, ſecundum ſtatuta patrum, ſe noverit degradandum. *Gratianus* [ibidem.]

III. *De eodem.*

HOc autem de illis intelligendum eſt, qui canonicam vitam profeſſi regulariter ſe victuros propoſuerunt. Generali namque eccleſiæ conſuetudine receptum eſt, & in omnibus approbatum, ut clerici more advocatorum patrocinia impendant, & pro impendendis munera exigant, & pro impenſis ſuſcipiant.

TITULUS. VIII

De procuratoribus.

RUBRICA. I

Quis poteſt eſſe procurator, & quis non.

I. *Infamis perſona procurator eſſe non poteſt.*

Ex ſancta Romana Synodo [imo in capitulis Hadriani papæ I. c. v. A. D. 785. Romæ, Concil. tomo VI. pag. 1832. B.]

III. Q. VII. C. I. INfamis perſona nec procurator poteſt eſſe, nec cognitor.

RUBRICA. II

In quibus cauſis admittitur procurator, & in quibus non.

I. *Licet in cauſis civilibus admittatur procurator ad cauſæ defenſionem, non tamen in criminalibus.*

Hadrianus papa [1. in iiſdem capitulis c. XXXVIII. ibid. pag. 1835.]

V. Q. III. C. I. IN criminalibus cauſis nec accuſator, niſi per ſe, aliquem accuſare poteſt, nec accuſatus, per aliam perſonam ſe defendere permittitur. *Anacletus papa* [imo Eugenius II. in Synodo Romana c. XIX. A. D. 826. *Romæ*, Concil. tomo VIII. pag. 109.]

II. *In omnibus cauſis, præterquam in criminibus, epiſcopi, & ſacerdotes per ſe advocationem habeant.*

Ibidem C. II. QUia epiſcopus, univerſique ſacerdotes ad ſolam laudem Dei, bonorumque operum actiones conſtituuntur, debet unuſquiſque eorum, tam pro eccleſiaſticis, quam etiam pro ſuis actionibus (excepto publico videlicet crimine) habere advocatum

catum non malæ famæ ſuſpectum, ſed bonæ opinionis, & laudabilis artis, inventum, ne dum humana lucra attendunt, æterna præmia perdant. *Hadrianus papa* [I. in capitulis c. v. A. D. 783. *Romæ*, Concil. tomo vi. pag. 1831. E.] Lib. II. Pars I. Tit. IX. Rub. I.

III. *Quod in criminalibus ad allegandum cauſas abſentiæ bene admittitur procurator.*

SI ægrotans fuerit epiſcopus, aut aliqua gravis eum neceſſitas detinuerit, pro ſe legatum ad ſynodum mittat, nec a communione ſuſpendatur, cui crimen intenditur, niſi ad cauſam ſuam dicendam electorum judicum die ſtatuta literis evocatus minime occurrerit, hoc eſt (niſi aliena præoccupaverit neceſſitas) in fra ſpacium duorum, vel trium menſium, vel eo amplius prima cauſa dictaverit. *Alexander Imperator* [Cod. lib. IX. tit. II. de accuſationibus & inſcriptionibus l. 11I. A. D. 224.] V. Q. III. C. I.

IV. *De eodem.*

REos capitalium criminum, abſentes etiam, per procuratores defendi, leges publicorum judiciorum permittunt. *Gratianus* [ibidem.] *Ibidem C. eod.*

V. *De eodem.*

ECce, quod epiſcopus impeditus, & cauſæ ſuæ adeſſe non valens, legatum pro ſe jubetur ad ſynodum mittere; ſed legatus iſte non ad cauſam agendam, ſed ad neceſſitatem ſynodo exponendam mittitur, qua impeditus epiſcopus ſynodo præſentiam ſuam exhibere non valuit. Cauſam autem (maxime criminalem) nulli, niſi per ſe, agere licet. *Gratianus.*

VI. *In crimine injuriarum admittitur, quod illuſtris perſona per procuratorem agat.*

NIſi fuerit abſens ex contumacia; pro præſenti namque eum contumacia haberi facit. III. Q. IX. poſt C. VIII.

TITULUS. IX

De libelli oblatione.

RUBRICA. I

De forma conceptionis libellorum.

I. *Forma conceptionis accuſatorii libelli.*

Paulus in ff. l. de public. judic. tit. de accuſationibus vel inſcriptionibus [Digeſtorum lib. XLVIII. tit. I. *de publicis judiciis*. Sed verba ſunt eodem lib. tit. II. tav. l. III. *de accuſationibus*, & *inſcriptionibus*, circa A.D. 216.]

LIbellorum inſcriptionis conceptio talis eſt: *conſul, & dies. Apud illum prætorem, vel conſulem Lucius Titius profeſſus eſt ſe Mæviam lege Julia de adulteriis, ream deferre, quod dicat, eam cum Cajo Sejo in civitate illa, domo illius, menſe illo, conſulibus illis, adulterium commiſiſſe.* Utique enim & locus deſignandus eſt, in quo adulterium commiſſum eſt, & perſona, cum qua admiſſum dicitur, & menſis. Hoc enim lege Julia publicorum judiciorum cavetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui aliquem reum deferunt. Neque autem diem, neque horam invitus comprehendet. Quod ſi libelli inſcriptionum legitime ordinati non fuerint, rei nomen aboletur, & ex integro repetendi reum poteſtas fiet. *Item.* Subſcribere debebit is, qui dat libellum, ſe profeſſum eſſe, vel alius pro eo, ſi literas neſciat. Sed etſi aliud crimen obiiciat, veluti, quod domum ſuam præbuit, ut ſtuprum materfamilias pateretur; quod adulterum deprehenſum dimiſerit, quod pretium pro comperto ſtupro acceperit, & ſi quid ſimile, idipſum libello comprehendendum erit. Si accuſator deceſſerit, aliave cauſa eum impedierit, quominus accuſare poſſit, & ſi quid ſimile eſt; nomen rei aboletur, poſtulante reo: idque & lege Julia de vi, & ſenatus conſultis cautum eſt, ita ut liceat alii ex integro repetere reum: ſed intra quod tempus, videbimus, & utique XXX. dies utiles obſervandi ſunt. II. Q. VIII. C. V. §. 1.

R U-

Lib. II. Pars I. Tit. IX. Rub. I. III. & IV.

RUBRICA. II

Quis debet libellum porrigere, & quæ continere debeat.

I. *Quod libellus porrigendus per actorem, & nomen actoris, & rei cautionem legitimam continere debet.*

Conſtit. [VII. Collat. VII. tit. VIII. ſeu Novella XCVI. c. I. & ex ea Gratianus. A.D. 539. CPoli.]

III. Q. III. C. IV. §. 4. Cod. lib. III. tit. IX. poſt. l. 1. LIbellum vero non alias actor dirigat, niſi prius & in ipſum, quem dicit obnoxium, & in negocii executorem exponat cautionem, ſe vel intra duos menſes litem conteſtaturum, vel omne damnum ei, qui convenitur, contingens, reſtituturum in duplum. *In Coll.* V. *conſtit.* VI. [ſeu Novella LIII. c. III. A. D. 543. CPoli.]

II. *De eodem.*

Ibidem §. 5. Cod. lib. III. tit. IX. OFferatur ei, qui vocatur in judicium, libellus, & exinde præbitis ſportulis, data fidejuſſione XX. dierum gaudeat induciis, quibus deliberet, cedat ne, an contendat, atque judici ne alium ſociari petat, an recuſet eum, niſi ille ſit is, quem ipſe, alio recuſato, jam petierit.

RUBRICA. III

In quibus cauſis locum habet.

I. *Regulariter in omnibus cauſis arduis, in quibus ordinarie agitur, libellus locum habet.*

LIbellorum inſcriptionis. *Supra in Rubr.* I. c. I. *pag.* 421.

RUBRICA. IV

Quis ſit effectus oblati libelli.

I. *Effectus libelli eſt rem litigioſam facere.*

Gelaſius papa Quingeſio epiſcopo [forte papa I. Caput incertum.]

XI. Q. I. C. 2. QUia res in litigio poſita in nullam transferri poteſt omnino perſonam, donec legitimæ cognitionis eventu, cui potius debeatur, judiciaria diſceptatione poſſit agnoſci; ex eadem re quiſpiam non ſinatur exigere penſiones; ſed in eodem ſtatu, re eadem poſita, in quo videtur (ſicut dictum eſt) ante conſtituta, quiſquis ſibi putat quidpiam poſſe competere, juridico pulſet examine, præjudiciis omnibus inde ſubmotis.

TITULUS. X

De mutuis petitionibus.

RUBRICA. I

De reconventione.

I. *Quando locum habet, & quando non, reconventio, ſive mutua petitio.*

Stephanus papa [I. epiſt. II. Iſidoriana c. VIII. Concil. tomo I. pag. 734.]

III. Q. XI. C. I. C. T. lib. IX. Tit. 1. Conſtitut. X. XII. & XVI. NEganda eſt accuſatis licentia criminandi, priuſquam ſe crimine, quo premuntur, exuerint, quia non eſt credendum contra alios eorum confeſſioni, qui criminibus implicati ſunt, niſi ſe prius probaverint innocentes; quoniam periculoſa eſt, nec debet admit-

admitti rei adverſus quemcumque profeſſio. *Gratianus* [ex Cod. lib. ix. tit. I. l. xix. Impp. Valenti- Lib. II. Pars I. Tit. x. Rub. II.
nianus, Valens, & Gratianus, A. D. 374. *Carnunti*.]

II. *De eodem*.

NEganda eſt accuſatis (qui non ſuas, ſuorumque injurias perſequuntur) licentia III. Q. XI. C. I.
criminandi in pari, vel minori, priuſquam ſe crimine, quo premuntur, exuerint; ſecundum ſcita veterum juris conditorum, ita tamen, ut & ipſi inſcriptiones contra eos, etiam pendente accuſatione, deponere poſſit. *Ex decreto Hadriani* [papæ I. in capitulis c. xxxiii. A. D. 785. Romæ, Concil. tomo vi. pag. 1835.]

III. *De eodem*.

NOn eſt credendum contra alios eorum confeſſioni, qui criminibus implicantur, Ibidem C. III.
niſi ſe prius probaverint innocentes, quia periculoſa eſt, & admitti non debet rei adverſus quemcumque profeſſio. [Gregorius continuo.]

IV. *De eodem*.

HOc autem intelligendum eſt in pari, vel minori crimine. Ceterum ſi de majori Ibidem C. eod.
crimine eum accuſare voluerit (veluti ſi accuſatus de fornicatione, de perjurio, vel hujuſmodi crimine, accuſatorem ſuum impetere voluerit) his auctoritatibus non prohibetur. Aliquando enim criminalis quæſtio præjudicat civili, aliquando criminali;
unde in *libro* III. *Cod. Tit. de ordine judiciorum l.* IV. legitur: civili quæſtione inter- Tit. VIII. l. IV.
miſſa ſæpe fit, ut prius de crimine judicetur; quod, utpote majus, minori merito præfertur. *Item* lib. IX. Cod. legitur [tit. I. *qui accuſare non poſſunt*, l. I. A. D. 196.]

V. *De eodem*.

PRius eſt, ut criminibus, quæ tibi, ut graviora, ab adverſario tuo obiiciuntur, Ibid. C. IV.
cædis atque vulnerum, reſpondeas; & tunc ex eventu cauſæ judex æſtimabit, an tibi permittendum ſit, eundem accuſare, tametſi prior inſcriptionem depoſuiſti [Gratianus.]

VI. *De eodem*.

ALiquando civilis præjudicat civili, aliquando criminali. Sicut enim in VII. *libro* Ibidem C. eod.
Cod. Tit. de ordine cognitionum L. *Si de hereditate*, legitur: *ſi de hereditate*, Tit. XIX. l. II.
& libertate controverſia eſt, prius agi cauſa libertatis debet. Item L. ſequenti: *ſi crimen*
aliquod inferatur ei, qui ingenuus eſſe dicitur, ante liberalis cauſa ſuo ordine agi debet, Ibidem l. III.
cognitionem ſuam præſide præbente, quoniam neceſſe eſt ante ſciri ſi delictum probatum fuerit, utrum, ut in liberum, an ut in ſervum conſtitui oporteat judicium. Item. Qui confitetur, Ibidem ex l. I. & IV.
ſe pati controverſiam ſtatus, fruſtra poſtulat, ſibi dari poteſtatem accuſandi eum, qui ſe ſuum dominum eſſe fatetur. Cauſa vero liberali terminata, ſi ſervus pronunciatus fuerit, dominum ſuum accuſare non poterit. Codicis L. IX. Tit. I. L. penult. *Si quis ex fa-* Cod. lib. IX. Tit. I. L. XX.
miliaribus, vel ſervis cujuslibet domus cujuſcumque criminis delator, atque accuſator emerſerit, ejus exiſtimationem, caput, atque fortunas petiturus, cujus familiaritati, vel dominio inhæſerit, ante exhibitionem teſtium, atque examinationem judicii, in ipſa expoſitione criminum, atque accuſationis exordio, ultore gladio feriatur. Vocem enim funeſtam interdici oportet potius, quam audiri. Majeſtatis autem crimine excipimus. Similiter L. ult. *ſi liberti accuſatores manumiſſorum, hæredumve eſſe præſumſerint, eodem,* Ibidem l. XXI.
quo ſervi, ſupplicio tenebuntur, luituri pœnas ante prohibitæ delationis exordium.

RUBRICA. II

De ordine expediendi in judicio mutuas petitiones.

I. *Quod quæſtio major, & potiſſime alteri præjudicialis poſthabet locum in judiciis.*

ALiquando enim criminalis. *Proxime ſupra c.* IV.

T I-

Digitized by Google

Lib. II. Pars I. Tit. XI. Rub. I. II.

TITULUS . XI

De litis conteſtatione.

RUBRICA . I

De tempore, & ordine, quibus fieri debet litis conteſtatio.

I. *Quomodo fieri debeat litis conteſtatio, & intra quod tempus facta valeat.*

LIbellum vero non alias. *Supra Rubr.* II. c. I. *pag.* 422. *In Col.* VI. [ſeu Novella LIII. c. III. A. D. 543. CPoli.]

II. *De eodem.*

XI. Q. III. C. IV. §. 5. OFferatur ei, qui vocatur in judicium, libellus, & exinde præbitis ſportulis, data fidejuſſione, xx. dierum gaudeat induciis, quibus deliberet, cedat ne, an contendat, atque judici, ne alium ſociari petat, an recuſet eum: niſi ille ſit is, quem ipſe, alio recuſato, jam petierit. Denique præſens interrogetur, an hoc tempus litis tranſierit: quod non modo ipſius reſponſione, ſed etiam ex libelli manifeſtetur ſubſcriptione, quam in initio facere debet. Litis ergo conteſtatio contra hoc indultum habita pro nihilo eſt. *Ibidem*

III. *De eodem.*

Ibidem & Novella LIII. C. I. QUod fieri non debet, niſi actor ſatiſdederit, certam promittens quantitatem ſe daturum, ſi litem non exequatur, aut exequens non vincat cauſam. Si igitur poſt tempus in ſe conſtitutum intra x. dies reo præſente non occurrat, dimittatur reus, exacto eo, quod promiſſum eſt. Et ſi quid circa litem plus impendiſſe, cum taxatione judicis juraverit [Gratianus.]

RUBRICA . II

De effectibus litis conteſtationis.

I. *Litis conteſtatio tollit dilatorias exceptiones declamatorias judicii.*

XI. Q. VI. C. II. §. 1. EXceptio fori dilatoria eſt, atque ideo initio litis debet opponi, & probari. Peremtorias autem exceptiones (ut ſunt præſcriptiones longi temporis) ſufficit in initio litis conteſtari.

II. *Litis conteſtatio efficit, ut poſt eam judex recuſari non poſſit.*

LIbellum vero non alias. *Supra Rubr.* II. c. I. *pag.* 422.

Digitized by Google

TITULUS. XII

Quod, lite non conteſtata, non procedatur ad teſtium depoſitionem, vel ad definitivam ſententiam.

RUBRICA. I

In quibus caſibus eſt hoc obſervandum, & in quibus non.

I. *Regulariter, lite non conteſtata, non proceditur ad teſtium productionem, nec ad definitivam ſententiam, niſi ſit contumax.*

Eleutherus papa [epiſt. Iſidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 590.]

CAveant judices eccleſiæ, ne abſente eo, cujus cauſa ventilatur, ſententiam proferant, quia irrita erit, immo etiam & cauſam in ſynodo pro facto dabunt. Proditoris vero nec calumnia, nec vox audiatur. *Cornelius papa* [epiſt. Iſidoriana II. Concil. tomo I. pag. 673.] — II. Q. IX. C. I. Concil. Carthag. IV. C. XXX. Capitul. Hadriani C. IIII.

II. *Quæ in abſentes geruntur, omnino evacuentur.*

OMnia, quæ adverſus abſentes in omni negocio, aut loco aguntur, aut judicantur, omnino evacuentur; quoniam abſentem nullus addicit, nec ulla lex damnat, *Bonifacius epiſcopus ad Gallos* [papa I. epiſt. II. A. D. 419. Roma in *Galliam*, Concil. tomo II. pag. 1585.] — *Ibidem C. IV.*

III. *Qui cauſæ negligit adeſſe, ſententia debet feriri.*

DEcernimus, veſtram debere intra provinciam eſſe judicium, & congregari ſynodum ante diem kalendarum Novembrium, ut ſi adeſſe voluerit præſens, ſi confidit, ad objecta reſpondeat. Si vero adeſſe neglexerit, dilationem ſententiæ de abſentia non lucretur. Nam manifeſtum eſt, confiteri eum de crimine, qui indulto, & toties delegato judicio purgandi ſe, occaſione non utitur. Nihil enim intereſt, utrum in præſenti examine non omnia, quæ dicta ſunt, comprobentur, cum ipſa quoque pro confeſſione procurata toties conſtet abſentia. *Felix papa* [epiſt. Iſidoriana II. Concil. tomo I. pag. 907. E.] — *Ibidem C. X.*

IV. *Abſens nec accuſari, nec judicari poteſt.*

ABſente adverſario, non audiatur accuſator, nec ſententia, abſente alia parte, a judice dicta, ullam obtineat firmitatem. *Nicolaus papa Gallioni archiepiſcopo Senonenſi* [imo ſententia ex epiſt. XXXII. Nicolai P. I. ad epiſcopos, qui in convicinum convenerant, A. D. 863. Roma in Galliam, Concil. tomo VIII. pag. 415.] — *Ibidem C. XI. Capit. Hadriani C. V.*

V. *Altera parte abſente, definitiva non feratur ſententia.*

REvera juſtus mediator non eſt qui, uno litigante, & altero abſente, amborum emergentes lites decidere non formidat. His ita præmiſſis, volumus, & Apoſtolica auctoritate monemus, ut ſi presbyter, de quo agitur, poſt excommunicationem ſuam Apoſtolicam ſedem adire voluerit, nullus iter ejus impedire præſumat. *Zephyrinus* [papa epiſt. Iſidoriana I. Concil. tomo I. pag. 604. B.] — *Ibidem. C. XII.*

VI. *In abſentem non eſt ferenda ſententia.*

ABſens vero nemo judicetur, quia & divinæ, & humanæ hoc prohibent leges. — *Ibidem C. XIII.*

Caſus, in quibus hæc non obſervantur, duo legendi ſunt in Lib. II. *Parte* I. *Titulo* III. *quia non reperi eos expreſſos in Decreto.*

Lib. II. Pars I. Tit. XIII. Rub. I.

TITULUS. XIII

De dilationibus.

RUBRICA. I

De multiplici genere dilationum, ſive induciarum.

I. *Sunt induciæ, quæ dicuntur citatoriæ, quæ dantur veniendi ad judicem.*

Damaſus papa [epiſt. Iſidoriana IV. c. VIII. Concil. tomo II. pag. 873.]

III. Q. IX. C. VI. HAbetur quoque in decretis ſanctorum patrum ſancitum, non fore canonicum, quemquam ſacerdotum judicari, vel damnari antequam accuſatores canonice examinatos præſentes habeat, locumque defedendi accipiat, ideſt inducias eccleſiaſticas ad abluenda crimina &c. *Idem* [epiſt. Iſidoriana VII. in fine, ibidem pag. 884.]

II. *De eodem.*

Ibidem C. VIII. QUi accuſare alium elegerit, præſens per ſe, & non per alium accuſet, inſcriptione videlicet præmiſſa. Neque ullus unquam judicetur antequam legitimos accuſatores præſentes habeat, locumque defendendi accipiat, ad abluenda crimina. *Damaſus* [papa epiſt. Iſidoriana IV. c. IV. ibidem pag. 871.]

III. *Vocatio ad ſynodum, ejus, qui impetitur, in ſcriptis & per ſpacium fiat congruum.*

V. Q. II. C. I. L. III. Cod. Theod. de exhibit. reis. VOcatio ad ſynodum juxta decreta patrum canonica, ejus, qui impetitur, rationabilibus ſcriptis per ſpacium debet fieri congruum, atque canonicum; quia niſi canonice vocatus fuerit ſuo tempore, & canonica ordinatione, licet venire ad conventum, quacumque neceſſitate, niſi ſponte voluerit, nullatenus ſuis reſpondebit inſidiatoribus. *Silveſter papa* [caput incertum.]

IV. *Quibus temporum ſpaciis reus vocetur ad cauſam.*

Ibidem C. II. PRæſenti decreto cenſemus, ut in primis paternaliter vocentur, & per VII. dies expectentur, nullius eccleſiaſticæ rei interdicta licentia. Huic vero expectationi iterum addantur dies VII. interdicta eccleſiam licentia intrandi, & omnia divina officia audiendi. Poſt vero addantur duo dies, quibus a pace & communione ſanctæ eccleſiæ ſint ſuſpenſi. Deinde vero iterum aliis duobus diebus ſub eadem expectatione deportentur: quibus uno die ſuperaddito, omni expectatione veluti jam deſperata, reus mox anathematis gladio feriatur.

V. *Sunt induciæ, quæ dantur ante litis conteſtationem, & vocantur deliberatoriæ.*

OFferatur ei, qui vocatur. *Supra Tit.* IX. *Rubr.* II. c. II. *pag.* 422.
Felix papa [II. epiſt. Iſidoriana I. c. VIII. Concil. tomo II. pag. 852.]

VI. *De induciis præſtandis.*

III. Q. III. C. I. CUm accuſatus ad judicium venerit, ſi voluerit, & neceſſe fuerit, induciæ ei petenti, a patribus conſtitutæ, abſque impedimento concedantur, & judices a ſe electi ſibi tribuantur [Eleutherus papa in epiſt. Iſidoriana ad Galliæ provincias c. II. Concil. tomo 2. pag. 589. E.]

VII. *Sunt induciæ poſt litis conteſtationem, quæ dicuntur reparatoriæ, & dantur utrique parti.*

Ibidem C. III. INduciæ non modicæ ad inquirendum dandæ ſunt, ne aliquid præpropere agi a quacumque parte videatur, quia per ſubreptionem multa proveniunt [Jo. papa I. epiſt. Iſidoriana I. Concil. tomo IV. pag. 1604. C.]

VIII. *Sunt*

VIII. *Sunt induciæ, quæ dicuntur reſtitutoriæ, quæ dabantur ſpoliatis, & tandem reſtitutis, infra quas a ſtrepitu judiciorum quieſcebant.* Lib. II. Pars I. Tit. XIII. Rubr. II.

QUanto tempore expoliati, vel expulſi eſſe videbuntur antequam ad ſynodum convocentur, ſub eodem ſpacio temporis induciæ indulgeantur. *Gelaſius papa* [potius Cajus papa epiſt. Iſidoriana I. c. III. ad Felicem, Concil. tomo I. pag. 926. B.] II. Q. I. C. I. *Baronius A. D. 526. §. I.*

IX. *Induciæ ſex menſium ejectis, vel expoliatis præbeantur.*

EJectis, vel expoliatis poſt integram reſtaurationem anniverſariæ induciæ, vel ſex menſium indulgendæ ſunt. *Euſebius* [papa I. epiſt. Iſidoriana II. Concil. tomo I. pag. 1387. E.] *Ibidem C. V.*

X. *Poſt reſtitutionem induciæ præſtandæ ſunt.*

PRius ergo oportet, omnia illis expoliatis legibus redintegrari, & eccleſias, quæ eis ſublatæ ſunt, cum omni privilegio ſibi reſtitui, & poſtmodum non ſub anguſti temporis ſpacio, ſed tantum temporis ſpacium eis indulgeatur, quantum expoliati, vel expulſi eſſe videntur, antequam ad ſynodum convocentur. *Felix papa* [II. in epiſt. Iſidoriana I. c. VIII. Concil. tomo II. pag. 852. C.] *Ibidem C. VI.*

XI. *De eodem.*

TAmdiu propria in ſede pacifice & poteſtative cuncta acta diſponens reſideat, quandiu expulſus, vel expoliatus ſuis carere viſus eſt rebus. *Ibidem C. VII.*

RUBRICA. II

De moderatione temporis, & quantitatis induciarum.

I. *Quot menſium induciæ præſtandæ ſint.*

Felix papa II. fratribus Ægyptiorum [in eadem epiſt. c. XX. ibid. pag. 854.

DE induciis vero epiſcoporum, ſuper quibus conſuluiſtis, diverſas a patribus regulas invenimus inſtitutas. Quidam enim ad repellenda imperitorum machinamenta, & ſuas præparandas reſponſiones, & teſtes confirmandos, & conſilia epiſcoporum, atque amicorum quærenda, annum, & ſex mandaverunt menſes concedi. Quidam autem annum: in quo plurimi concordant. Minus vero, quam ſex menſes, non reperi, quia laicis hæc indulta ſunt; quanto magis Domini ſacerdotibus? *Et infra*. Induciæ vero non ſub anguſto tempore, ſed ſub longo ſpacio concedendæ ſunt, ut accuſati ſe præparare, & univerſos communicatores in provinciis poſitos convenire, & teſtes præparare, atque contra inſidiatores ſe pleniter armare valeant. III. Q. III. C. I.

II. *De induciis præſtandis.*

INduciæ non modicæ. *Supra Rubrica præcedenti* c. VII. *pag.* 426. *Gratianus.*

III. *De eodem.*

SPacium vero dilationum, ſicut in III. *libro Codicis tit.* XI. L. I. *de dilationibus* invenitur, hac ratione moderandum eſt, ut ſi ex ea provincia, ubi lis agitur, vel perſona, vel inſtrumenta poſcentur, non amplius, quam tres menſes indulgeatur. Si vero ex continentibus provinciis, ſex menſes cuſtodiri juſtitiæ eſt. In tranſmarina autem dilatione, IX menſes computari oportebit. Judicantes autem hac ratione non ſibi conceſſum intelligant dandæ dilationis arbitrium, ſed eandem dilationem, (ſi rerum urgentiſſima ratio flagitaverit, & neceſſitas deſideratæ inſtructionis exegerit) non facile amplius, quam ſemel, nec ulla trahendi arte ſciant eſſe tribuendam. Ei autem dilatio penitus eſt deneganda, qui reſcriptum ad extraordinarium judicem reportaverit. Illi vero, qui in judicium vocatur, danda eſt ad probanda precum mendacia, vel proferenda aliqua inſtrumenta, vel teſtes, quoniam inſtructus eſſe non potuit, qui præter ſpem ad alienum judicium trahitur. Cum vero ad appellationem, conſultationemve a principe reſcriptum fuerit, ſive ſit primo judicio petita dilatio, & ea tributa non ſit, ſive nec petita, qui- *Ibidem C. IV.* *Cod. lib. III. tit. XI. L. V. ſed verbis inverſis.* *§. 2. ibid. nonnullis immutatis.*

Lib. II. Pars I. Tit. XIV. Rub. I.

Cod. eod. I. IV.

Cod. lib. III. tit. IX. de litis contest. auth. libellum.

Cod. eod. auth. offeratur.

Novella III. Coll.

Cod. lib. III. tit. XI. de dilationibus auth. quod fieri.

quidem; eam dari cuiquam non licebit, eadem ratione, qua ne in judiciis quibus cognitionum Imperialium dilatio tribui ſolet. A judice procedente dilationem poſtulari non convenit, etiamſi utraque parte præſente tribuatur, cum non alias, niſi cauſa cognita, indulgeri queat, & cognitio cauſæ non interpellatione plenaria, ſed conſiderante magis judice legitime colligatur; ut ſi forte dilationis petitio fuerit improbata, ſuſcepta quæſtio per ſententiam judicis dirimatur. *Conſtit.* VII. *in Collatione* VII. Libellum vero non alias actor dirigat, niſi prius & in ipſum, quem dicit obnoxium, & in negocii executorem exponat cautionem, ſe vel intra duos menſes litem conteſtaturum, vel omne damnum ei, qui convenitur, contingens reſtituturum in duplum. *In Collatione* V. *Conſtit.* VI. Offeratur ei, qui vocatur in judicio, libellus, & exinde præbitis ſportulis data fideijuſſione XX. dierum gaudeat induciis, quibus deliberet, cedatne, an contendat, atque judici ne alium ſociari petat, an recuſet eum, niſi ille ſit is quem ipſe, alio recuſato, petierit. Denique præſens interrogetur, an hoc tempus litis tranſierit: quod non modo ipſius reſponſione, ſed etiam libelli ſubſcriptione manifeſtetur, quam in initio facere debet. Litis ergo conteſtatio contra hoc indultum habita pro nihilo eſt. *Ibidem Conſtit.* VI. *Coll.* VIII. §. 6. Quod fieri non debet, niſi actor ſatisdederit, certam promittens quantitatem ſe daturum; ſi litem non exequatur, aut exequens non vincat cauſam. Si igitur poſt tempus a ſe conſtitutum intra X. dies reo præſente non occurrat, dimittatur reus exacto eo, quod promiſſum eſt: & ſi quid circa litem plus impendiſſe, cum taxatione judicis juraverit.

TITULUS. XIV

De reſtitutione ſpoliatorum.

RUBRICA. I

De facienda plena reſtitutione quibuslibet ſpoliatis.

I. *Expoliatis, vel ejectis omnia ſunt redintegranda.*

Cajus papa [epiſt. Iſidoriana ad Felicem c. III. Concil. tomo I. pag. 926.]

III. Q. I. C. I.

EPiſcopis, ſuis rebus ſpoliatis, vel a propriis ſedibus ejectis, omnia, quæ eis ablata ſunt, legibus ſunt redintegranda, quia priuſquam factum fuerit hoc, nullum tamen eis obiici poteſt. *Fabianus papa* [epiſt. II. Iſidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 643. 644.]

II. *De eodem.*

Ibidem C. II.

EPiſcopi, ſi a propriis ſedibus, aut eccleſiis ſine auctoritate Romani pontificis expulſi fuerint; antequam ad ſynodum vocentur, proprius locus, & ſua omnia eis redintegranda ſunt. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eorum bona, vel eccleſiæ, atque res ab æmulis, aut quibuſcumque detinentur, ut aliquid illis obiici debeat; nec quidquam poteſt eis quoquo modo quilibet majorum, vel minorum obiicere, dum eccleſiis, rebus, aut poteſtatibus carent ſuis.

Unde Jo. urbis Romæ epiſcopus ſcribit Zachariæ archiepiſcopo [papa I. in epiſt. Iſidoriana I. Concil. tomo IV. pag. 1604. D.]

III. *De eodem.*

Ibidem C. II.

REdintegranda ſunt omnia expoliatis, vel ejectis epiſcopis præſentialiter ordinatione pontificum, & in eo loco, unde abſceſſerant, funditus revocanda quacumque conditione temporis, aut captivitate, aut dolo, aut violentia majorum, aut per quaſcumque injuſtas cauſas, res eccleſiæ vel proprias, aut ſubſtantias ſuas perdidiſſe noſcuntur. *Euſebius Apoſtolicæ ſedis epiſcoput omnibus epiſcopis* [papa epiſt. Iſidoriana II. prope finem Concil. tomo I. pag. 1388. A.]

IV. *De eodem.*

Ibidem C. V.

REdintegranda ſunt omnia expoliatis, vel ejectis epiſcopis. *Evariſtus papa* [epiſt. Iſidoriana II. Concil. tomo I. pag. 537. E.]

V. *Dei-*

V. *Deiiciantur a clero, & infames fiant qui loca expulſorum adulterina fœditate invaſerunt.*

II. Q. II. C. iv.

AUdivimus, quoſdam a vobis infamatos, & dilaceratos epiſcopos, ac e civitatibus propriis pulſos (quia alibi epiſcopi conſtitui non poſſunt, niſi in civitatibus non minimis) & alios in eis, ipſis viventibus, conſtitutos. Ideo hæc vobis ſcribimus, ut ſciatis, hoc fieri non licere, ſed proprios revocari, & integerrime reſtitui debere. Illos vero, qui adulterina fœditate ſponſas ſuas (quas & uxores eorum præfixo tenore eſſe intelligimus) tenent, eiici, ut adulteros, atque infames fieri, eoſque ab eccleſiaſticis honoribus arceri jubemus. Si autem adverſus eos aliquam querelam habueritis, his peractis, inquitendum erit, & auctoritate hujus ſanctæ ſedis terminandum. *Nicolaus papa* [1. epiſt. 1. ad Carolum Calvum Regem, A. D. 867. Roma in *Galliam*, Concil. tomo viii. pag. 413.]

VI. *Neque de conjugii fœdere, neque de adulterii crimine inter virum & uxorem judicium eſt agitandum.*

xxxiii. Q. II. C. iv.

SIve de coniugii fœdere, ſive de adulterii crimine judicium agitandum ſit, nulla ratio patitur Thietbergam cum Lothario poſſe inire conflictum, vel leviſſimum controverſiæ ſubire certamen, niſi prius ad tempus fuerit reddita ſuæ poteſtati, & conſanguineis propris libere ſociata. Itaque etiam locus providendus eſt, in quo nulla ſit multitudinis vis formidanda, & non ſit difficile teſtes producere, vel ceteras perſonas, quæ tam a ſanctis canonibus, quam a venerandis Romanis legibus in hujuſmodi controverſiis requiruntur.

RUBRICA. II
De tempore, quo reſtitutio ſpoliatis facienda ſit, ſcilicet ante litis ingreſſum.

I. *Ante litem conteſtatam, poſſeſſori cuncta ſunt reſtituenda.*

Jo. papa [1. in epiſt. 1. Iſidoriana, Concil. tomo iv. pag. 1604. C.]

II. Q. II. C. i.

ANtiquitus decretum eſt, ut omnes poſſeſſiones, & omnia ſibi ſublata, atque fructus cunctos ante litem conteſtatam perceptos epiſcopus, vel primas poſſeſſori reſtituat. *Nicolaus papa* [imo ſententia ex præfatione Iſidori Mercatoris ad collectionem Canonum circa A. D. 800. in Hiſpania, Concil. tomo i. pag. 6. A.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. II.

OMnes leges tam eccleſiæ, quam vulgares, & publicæ præcipiunt, ut omnia ſibi ablata reſtituantur ei, qui ſuis eſt rebus expoliatus. *Stephanus papa* [1. epiſt. II. Iſidoriana c. II. Concil. tomo i. pag. 733.]

III. *Nullus debet accuſari, dum ſuis rebus fuerit expoliatus.*

Ibidem C. III. Concil. Rom. III. *ſub Symmacho.*

NUllus epiſcoporum, dum ſuis fuerit rebus expoliatus, aut a ſede propria qualibet occaſione pulſus, debet accuſari, aut a quoquam poteſt ei crimine obiici, priuſquam integerrime reſtauretur, & omnia, quæ illi ablata quocumque ingenio fuerant, legibus reintegrentur, & ipſe propriæ ſedi, & priſtino ſtatui regulariter reddatur, itaut omnes poſſeſſiones, & cuncta ſibi injuſte ablata, atque fructus omnes ante cœptam accuſationem, primates, & ſynodus epiſcopo, de quo agitur, funditus reſtituant. *Euſebius fratribus per Alexandriam, & Ægyptum* [papa epiſt. II. Iſidoriana, Concil. tomo i. pag. 1387. D.]

IV. *Non convocari ad ſynodum, nec in aliquo judicari debet expoliatus.*

Ibidem C. iv.

IN ſcripturis veſtris reperimus, quoſdam epiſcopos veſtris in partibus a propriis ovibus accuſatos, aliquos videlicet ex ſuſpicione, & aliquos ex certa ratione, & idcirco quoſdam ſuis eſſe rebus expoliatos, quoſdam vero a propria ſede dejectos: quos ſciatis nec ad ſynodum comprovincialem, nec ad generalem poſſe vocari, nec in aliquo poſſe judicari antequam cuncta, quæ eis ſublata ſunt, legibus poteſtati eorum reintegrentur. *Julius papa* [1. epiſt. II. Iſidoriana, ſeu reſcripto contra Orientales c. viii. & xxxv. Concil. tomo II. pag. 487. & 491.]

V. *De*

Tom. II. Pars. I. Tit. xiv. Rubr. III.

V. *De eodem.*

II. Q. I. C. v. Baronius A. D. 341. in fine.

NUllus poteſt convocari, aut judicari antequam omnia ablata ſibi, & omnia jura ei in integrum reſtituantur, quia non habet privilegium, quo poſſit exui jam nudatus. [Zephyrinus papa epiſt. Iſidoriana II. c. I. Concil. tomo I. pag. 606.]

VI. *De eodem.*

Ibidem C. VI.

PRæceptum ergo eſt in antiquis ſtatutis, epiſcopos ejectos, atque ſuis rebus expoliatos, eccleſias proprias recipere, & primo ſua omnia eis reddi. Et demum ſi quis eos juſte accuſare voluerit, æquo periculo facere, judices eſſe decernentes epiſcopos recta ſapientes, & in eccleſia convenientes, ubi teſtes eſſent ſingulorum, qui oppreſſi videbantur, nec prius eos reſpondere, quam omnia ſua eis, & eccleſiis eorum, legibus integerrime reſtituantur. *Pelagius papa* [II. in epiſt. Iſidoriana II. ad epiſcopos Italiæ, Concil. tomo v. pag. 916. E.]

VII. *Dum poſſeſſiones, vel res epiſcopi detinentur, aliquid ſibi obiici non poteſt.*

III. Q. I. C. I.

CUm eccleſiæ alicujus epiſcopi, aut poſſeſſiones, vel res ab æmulis ejus, vel a quibuſcumque aliis non ſua ſponte detinentur, aliquid illi non debet vel poteſt a quoquam ante reintegrationem omnium rerum ſuarum, obiici. Sed prius illi legibus reintegranda ſunt omnia, & poſtea tempore a patribus definito, præfinita ſunt negocia ventilanda. *Stephanus Gerardo Leodienſi* [forte papa v. circa A. D. 885. caput incertum.]

VIII. *Ante litem conteſtatam violenter ablata reſtituantur.*

Ibidem C. II. Placentinus de Epiſcopis Leodienſibus.

OPortet, ut primum vos tam de invaſis civitatibus, & monaſteriis, & manſis, quam de reliquis generaliter rebus reinveſtiri faciatis, quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis nos debemus opponere. *Felix* [papa I. epiſt. II. Iſidoriana, Concil. tomo I. pag. 907. A.]

IX. *Ante reſtitutionem aliquis vocari non debet.*

Ibidem C. VIII.

SI epiſcopus ſuis fuerit, aut eccleſiæ ſibi commiſſæ rebus expoliatus, aut (quod abſit, quod alienum ab omnibus eſſe debet fidelibus) a ſede propria ejectus, aut in detentione aliqua a ſuis ovibus fuerit ſequeſtratus, tunc canonice ante in priſtinum ſtatum reſtituatur, cum omni privilegio ſui honoris, & ſua omnia, quæ inſidiis inimicorum ſuorum ei ablata fuerant, legibus reintegrentur. Non enim convocari poterit vel præjudicari poterit, niſi ipſe pro ſua neceſſitate (minime tamen judicandus) advenire ſponte elegerit. Nullatenus ergo a quoquam reſpondere cogatur antequam integerrime omnia, quæ per ſuggeſtiones ſuorum inimicorum amiſerat, poteſtati ejus ab honorabili Concilio legali ordine reintegrentur. Præſul vero cum omni honore ſtatui priſtino reddatur, & ipſe diſpoſitis, ordinatiſque libere, ac ſecure diu ſuis rebus, tunc regulariter intra quatuor, vel v. vel VI. vel VII. menſes, juxta quod poſſibilitas ei fuerit, & non ante, convocatus ad tempus in Concilio legitimo & canonico veniat ad cauſam: et ſi ita juſte videtur, accuſantium propoſitionibus reſpondeat.

RURBICA. III

In quibus caſibus ceſſat reſtitutio.

Gratianus.

III. Q. I. poſt C. VI.

PAtet ergo, quod expoliati prius ſunt præſentaliter reſtituendi, antequam ad cauſam ſint vocandi. Sed obiicitur, ubi non fuit legitima inſtitutio, ibi nec poteſt eſſe reſtitutio. Non enim probatur deſtitutus qui prius non fuit inſtitutus, ac per hoc nec reſtaurationem poſtulare poteſt. Illi ergo, quorum electio vitioſa eſt, vel qui a clero non ſunt electi, vel a populo expetiti, vel quia per ſimoniam irrepſerunt, non ſunt habendi inter epiſcopos: & ideo ſi a ſedibus, quas tenere videbantur, expulſi fuerint, non poſſunt reſtitutionem petere, antequam vocentur ad cauſam. Unde ſupra in tractatu ordinandorum:

Diſt. LXXIX. C. IX.

ſi quis pecunia, vel gratia humana, ſeu populari, vel militari tumultu &c. Sed hoc in eo tantum caſu intelligitur, quo Apoſtolica ſedes per violentiam occupatur: quo caſu judex non invenitur, cujus officio ille apoſtaticus poſſit excludi. In aliis autem locum non

non habet, cum violenta poſſeſſio, niſi per judicis ſententiam violento detentori detrahi non poſſit. Si autem verus dominus bello non continuato, ſed renovato, vi illum de poſſeſſione ejecerit, judicis auctoritate prædoni poſſeſſionem reſtituet. Si ergo epiſcopi a ſedibus, quas quoquomodo tenere videbantur, non per judicem, ſed violenter ejecti fuerint, poſt ejectionem reſtituendi ſunt ante regularem ad ſynodum vocationem. *De induciis autem poſt reſtitutionem præſtandis, & quo ſpacio temporis concedendæ ſint, ſcribit Johannes papa in epiſtola I. ad Zachariam archiepiſcopum.* [Epiſt. Iſidoriana I. Concil. tomo IV. pag. 1604.] Lib. II. Pars I. Tit. XV. Rub. I.

TITULUS. XV
De dolo, & contumacia.

RUBRICA. I
Quid ſit dolus, & contumacia.

I. *Dolus eſt calliditas falſa, ſive machinatio arte verborum adhibita ad decipiendum proximum.*

Iſidorus libro II. ſententiarum [c. XXXI. circa A. D. 625. in *Hiſpania*.]

QUacumque arte verborum quiſque juret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille, cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit: quia & Dei nomen in vanum aſſumit, & proximum dolo capit. [Gratianus.] XXII. Q. V. C. IX.

II. *Contumacia eſt inobedientia, cum quis poſt trinam, vel unam peremtoriam vocatus coram judice apparere contemnit.*

DE conventione autem hujuſmodi * Imperatoris manifeſtorum criminum lex dicit: *Quicumque tribus auctoritatibus judicis conventus, vel tribus edictis fuerit ad judicium provocatus, aut uno pro omnibus peremtorio, ideſt quod cauſam extinguit, fuerit evocatus, & præſentiam ſuam apud eum judicem, a quo ei denunciatum eſt, exhibere noluerit, adverſum eum, quaſi in contumacem judicari poteſt. Quinimmo nec retractatari per appellotionem negocia poſſunt, quoties in contumacem fuerit judicatum.* Et hanc ſententiam de tribus auctoritatibus conventis ex evangelica veritate Cæleſtinus ad Neſtorium dicens, & Epheſina ſynodus de eodem decernens; & beatus Gregorius ad Johannem ſcribens, comprobant. De peremtorio autem ſcripto Africanum Concilium demonſtrat de Creſconio, ut, ſi conventus reſipiſcere detrectaverit; ſuo contemtu, & ſua contumacia faciente, auctoritate judiciaria jam protinus excludatur. *Item*. Beatus Gregorius de ſententia in contumacem ſcribens ad Maximum præſumtorem Salonitanum epiſcopum dixit: *hortamur, ut ad nos venire, omni poſtpoſita excuſatione, feſtines, quatenus ſervata juſtitia, hæc, de quibus accuſaris, & cognoſcere, & finire, ſecundum canonica inſtituta, Chriſto revelante, poſſimus. Ita autem fac, ut ad veniendum amplius jam moras non ingeras, ne ipſa te magis abſentia obnoxium his, quæ dicuntur, adſignet: & nos in te hæc res non ſolum propter dicta crimina, quæ purgare ſubterfugis, ſed etiam propter inobedientiæ culpam, durius ſcilicet, ut in contumacem, cogat ex Concilio ferre judicium.*

XXIV. Q. III. C. VI. §. I. — * patratoris — Paulus I. C. ſententiarum lib. V. — Concil. tomo III. pag. 157. — Ibidem in epiſt. Cyrilli & ſynodi Alexandrinæ ad Neſtorium C. II. pag. 396. — S. Gregor. lib. II. epiſt. VI. indict. XI. — Concil. Africanum C. XV. & XLIV. — lib. V. epiſt. III.

RUBRICA. II
De pœnis contra contumaces.

I. *Excommunicetur qui judicibus ſuis obtemperare noluerit.*

Ex Millevitano Concilio [II. c. XXIV. A. D. 416. in *Numidia*, Concil. tomo II. pag. 1543.]

QUiſquis probatus fuerit per contumaciam nolle obtemperare judicibus, cum hoc primæ ſedis epiſcopo fuerit probatum, det literas, ut nullus ei communicet epiſcoporum donec obtemperet. *Ex Concilio Triburienſi* [c. XXX. ut referunt Burchardus lib. XI. c. LXXIV. & Ivo P. XIV. c. XXII. tamen non eſt in eodem Concilio hæc ſententia.] II. Q. VI. C. XIX.

II. *Pro*

Lib. II. Part I. Tit. xvi. Rubr. unica. & Tit. xvii. Rubr. I.

II. *Pro his tribus criminibus quilibet communione privetur.*

xi. Q. iii. C. xliii.

CErtum eſt, pro his tribus criminibus aliquem excommunicari debere, cum ad ſynodum canonice vocatus, venire contemnit: aut ſi poſtquam illuc venerit, ſacerdotalibus reſpuit obedire præceptis: aut ante finitam cauſæ ſuæ examinationem, a ſynodo abire præſumit.

III. *Qui cauſæ negligit adeſſe ſententia debet feriri.*

DEcernimus veſtram debere. *Supra Tit.*XII. *Rubr.* I. c. III. *pag.*425. *Felix papa* [I. epiſt. II. Iſidoriana, Concil. tomo I. pag. 908. A.]

IV. *Abſens nec accuſare, nec accuſari poteſt per alium.*

iii. Q. ix. C. xviii.

ABſens per alium accuſari, aut accuſare non poteſt, nec affinis teſtis admittitur.

V. *De eodem.*

HOnoratus archidiaconus. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* VIII. *Rubr.* XIX. c. XXVII. *pag.*73.

TITULUS. XVI

Ut lite pendente nihil innovetur.

RUBRICA. UNICA

Propter quod lite pendente nihil ſit innovandum.

I. *In nullam transferatur perſonam res in litigio poſita ante cognitionis eventum.*

QUia res in litigio poſita. *Supra Tit.*IX. *Rubr.* IV. *pag.*422. *Symmachus papa* [imo Ennodius Ticinenſis in apologetico pro IV. Synodo Romana ſub Symmacho A.D. 502. Concil. tomo IV. pag. 1348. A.]

II. *Ante tempus ſententiæ non licet clericis ad epiſcopo ſuo diſcedere.*

iii. Q. iv. C. i.

NOnne directa ſunt verba canonum: *quicumque clericorum ab epiſcopo ſuo ante tempus ſententiæ pro dubia ſuſpicione diſceſſerit, manifeſtam in eum manere cenſuram?* Et *infra*. Lex enim eccleſiaſtica pontificem ab aliis accuſatum, prius quam ſub luce objecta conſtiterint, exigit non relinqui.

TITULUS. XVII

De confeſſis.

RUBRICA. I

Cui confeſſio præjudicet.

I. *Confeſſio præjudicat confitenti, & non alteri.*

Julius papa [potius Dionyſius papa epiſt. II. Iſidoriana, Concil. tomo I. pag. 819. D.]

xv. Q. iii. C. iv. C. T. de accuſat. l. xii.

NEmini (præterquam de crimine majeſtatis) de ſe confeſſo credi poteſt ſuper alienum; quoniam ejus, atque omnis rei confeſſio periculoſa eſt, & admitti adverſus quemlibet non debet [Gratianus ibidem.]

II. *De eodem.*

QUia ergo iſta de ſe confitetur ſuper alienum crimen, ei credi non oportet, ſed contra eum ſua confeſſio interpretanda eſt.

RUBRICA. II

Quæ confeſſio præjudicet.

I. *Sola ſpontanea confeſſio præjudicat confitenti.*

Nicolaus Salomoni Conſtantienſi epiſcopo [ex Ivone P. VI. c. CXXII.]

PResbyter, aut diaconus, quem aſſeris, crimina nolle publice confiteri, ſed velle cum ſacramento defendere ſe; etſi tamen notum ſit epiſcopo eſſe ſcelus ab ipſo perpetratum, non poteſt per aliquam pœnitentiam ſacerdotali vel diaconali officio potiri: ſed mirandum eſt, ſi ipſe confeſſus non fuerit, quomodo notum poſſit eſſe epiſcopo ſcelus ab ipſo perpetratum, niſi accuſatore forte idoneo per teſtes idoneos approbante. Unde ſi examinante epiſcopo cauſam presbyteri, vel diaconi, non fuerit per teſtium approbationem presbyter vel diaconus forte convictus, non eſt ſcelus epiſcopo legitime manifeſtum, niſi ſua ſponte ſcelus ipſe confiteatur. Quod niſi fecerit, interim non videmus, ſuo debere presbyterum, vel diaconum officio privari. Sola ergo ſpontanea confeſſio, & canonicus numerus, vel qualitas teſtium (decernentibus epiſcopis, & accuſatore quod objecerat, comprobante) clericum privat proprio gradu. *Alexander papa ſcribit omnibus orthodoxis* [papa I. in epiſt. I. Iſidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 545.] XV. Q. V. C. II.

II. *Miniſtrorum confeſſio non ſit extorta, ſed ſpontanea.*

SI quandoque a ſacerdotibus, rectoribus eccleſiæ quædam ſcripturæ quoquomodo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel ut ſe liberare poſſint, quocumque ab eis conſcriptæ, aut roboratæ fuerint ingenio; ad nullum eis præjudicium, vel nocumentum valere cenſemus, neque ullam eos infamiam, vel calumniam, aut a ſuis ſequeſtrationem bonis unquam, Deo auctore, & ſanctis Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus ſuſtinere permittimus. Confeſſio vero in talibus non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet. *Et infra*. Omnis enim confeſſio, quæ fit ex neceſſitate, fides non eſt. *Et paullo poſt*. Confeſſio ergo in talibus non extorqueri debet, ſed potius ſponte profiteri. Peſſimum enim eſt de ſuſpicione, aut extorta confeſſione quemquam judicáre; cum magis ſit inſpector cordis Dominus, quam operis. *Et paucis interjectis*. Non poteſt autem humano condemnari examine quem Dominus ſuo reſervavit judicio; ſi omnia namque in hoc ſeculo vindicata eſſent, locum divina judicia non haberent. *Item multo ſuperius*. Eſt etiam & ad hanc ſanctam Sedem perlatum (quod pudeo dicere, & non ſolum ſacerdotali, ſed etiam omni Chriſtiano nomini eſt inimicum) quod nonnulli epiſcopos, vel ſacerdotes aut metu compellunt, aut vi extorquent, aut fraude decipiunt, aliquas confeſſionis ſuæ in alteram partem, quam debeant, literas ſcribere, aut pro ſuarum non requiſitione cauſarum, aut (quod deterius eſt) pro alieni erroris ſ·cta ſcripturas facere, & propriis manibus roborare, & coram populo recitare, atque confiteri. Aliquos dicunt carceribus, & ergaſtulis retrudi, ut ſaltem his territi inſidiis, devient Domini ſacerdotes, & ſuis faveant voluptatibus. *Item ubi ſuper*. Confeſſio vero in talibus non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet, ipſo atteſtante, qui ait: *ex corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blaſphemiæ*: & cetera, quæ ſunt ad hæc pertinentia. Nec tantum attendenda ſunt quæ fiunt, quantum quo animo fiant. *Et paullo poſt*. Amplius autem reſpicit Deus ad cogitationes, & ſpontaneas voluntates, quam ad actus, qui per ſimplicitatem, aut per neceſſitatem fiunt.

XV. Q. VI. C. I.

Matth. XV. 19.

Lib. II. Pars I. Tit. XVIII. Rubr. II.

TITULUS. XVIII
De probationibus.
RUBRICA. I
Cui incumbat onus probationis.

I. *Niſi actor probet quod intendit, reus abſolvetur.*

Cod. lib. IV. tit. de probationibus [tit. XIX. l. XXIII. A. D. 304.]

VI. Q. V. C. II. * al. actor — ACcuſator *, quod aſſeverat, probare ſe non poſſe profitendo, reum neceſſitate monſtrandi contrarium non adſtringit; cum per rerum naturam, factum negantis probatio nulla ſit. *Gregorius ſcribens Maximo.* [lib. V. epiſt. XXV. A. D. 596. Roma in *Dalmatiam*.]

II. *Onus probationis reo non incumbit.*

Ibidem C. I. — QUod autem poſtulas, ut illuc perſonam dirigere debeamus, quæ de his, quæ dicuntur, poſſit eſſe probatio; eſſet utcumque excuſabile, ſi unquam ratio ei, qui accuſatur, neceſſitatem probationis imponeret. At poſtquam non tibi, ſed accuſantibus hoc onus incumbit, ad nos, ſicut præfati ſumus, dilatione ceſſante, venire non deſinas.

RUBRICA. II
De ſex ſpeciebus probationis.

I. *Prima per facti evidentiam, ut cum quis in crimine deprehenditur.*

SI quis diaconus, aut presbyter. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* X. c.XXV. *pag.*369.

Ambroſius [potius incertus auctor ſub Ambroſii nomine in commentario ad epiſt. I. ad Corinthios c.V.]

II. *Secunda eſt, cum quid ita notorium eſt, quod nulla poſſit tergiverſatione celari.*

II. Q. I. C. XV. — MAnifeſta accuſatiune non indigent. *Nicolaus papa Carolo regi* [papa I. epiſt. LV. ad Ludovicum Germaniæ regem, A. D. 868. Roma in *Germaniam*, Concil. tomo VIII. pag.444.]

III. *De eodem.*

Ibidem C. XVI. — QUæ Lotharius rex, nepos veſter, facit, accuſatione non indigent, manifeſta enim ſunt (teſte Apoſtolo) opera ejus, fornicatio, immunditia &c. *Gratianus.*

IV. *Tertia eſt per famam.*

IV. Q. III. poſt C. I. Tit. LXXIII. — IN criminali cauſa produci teſtis non poteſt, qui ante in eum reum teſtimonium dixit, ſicut in L. XXII. *ff. tit. de teſtibus invenitur.* Item *tit. eodem* [L. XXI. §. 3. circa A. D. 285.]

V. *De eodem.*

Ibidem C. III. — SI teſtes omnes ejuſdem honeſtatis, & exiſtimationis ſint, & negocii qualitas, ac judicis motus cum his concurrat, ſequenda ſunt omnia teſtimonia. Si vero ex his quidam eorum aliud dixerunt, licet in pari numero, credendum quidem eſt, ſed quod naturæ negocii convenit, & quod inimicitiæ, aut gratiæ ſuſpicione caret; confirmabitque judex motum animi ſui ex argumentis, & teſtimoniis; quæ rei aptiora, & vero proximiora eſſe compererit. Non enim ad multitudinem reſpici oportet, ſed ad ſinceram teſtimoniorum fidem, & teſtimonia, quibus potius lux veritatis aſſiſtit. *Item*, In teſtibus fides, dignitas, mores, gravitas examinanda eſt: & ideo teſtes, qui adverſum fidem teſtationis ſuæ vacillant, audiendi non ſunt. *Item*. Teſtium fides diligenter examinanda eſt: ideoque in perſona eorum exploranda erunt in primis conditio cujuſque, utrum quis decurio, an plebejus ſit, & an honeſtæ, & inculpatæ vitæ; an vero quis notatus & reprehenſibilis, an locuples, vel egens ſit, ut lucri cauſa quid facile admittat, vel an ei inimicus ſit, adverſus quem teſtimonium fert, vel amicus ei ſit, pro quo teſtimonium dat. Nam ſi ca-

In l. II. ff. eod. L. III. eod.

reat

reat ſuſpicione teſtimonium vel propter perſonam, a qua fertur, quod honeſta ſit, vel *Lib. II. Pars I. Tit. xviii. Rvb. II.*
propter cauſam, quod neque lucri, neque gratiæ, neque inimicitiæ cauſa fiat, admit-
tendum eſt. *Item*. Lege Julia de vi, cavetur, ne hac lege in reum teſtimonium dicere *In eadem lege III. §. 5.*
liceat ei, qui ſe ab eo, parenteve ejus liberaverit, quive impubes erit, quique judicio
publico damnatus erit, qui eorum in integrum reſtitutus non erit, quive in vinculis cu-
ſtodiave publica erit, quive ad beſtias, ut depugnet, ſe locaverit, quive palam quæ-
ſtum faciet, feceritque: quive ob teſtimonium dicendum vel non dicendum pecuniam
accepiſſe judicatus vel convictus eſt. *Item*. Lege Julia judiciorum publicorum, cavetur, *L. iv. eod.*
ne invito denuncietur, ut teſtimonium dicat adverſus ſocerum, generum, vitricum,
privignum, ſobrinum, ſobrinam, ſobrinove natum, eoſque, qui priore gradu ſint. *Item*.
Ne liberto ipſius liberorumve ejus, parentum viri, uxoriſve. *Item*. Ut nec patroni, pa-
tronæve adverſus libertos, neque liberti adverſus patronum cogantur teſtimonium di-
cere. Cum autem excipitur, ne gener, aut ſocer invitus teſtimonium dicere cogatur,
generi appellatione ſponſum quoque filiæ contineri placet. *Item*. Soceri ſponſæ pa- *Ibidem l. v.*
trem. *Item*. Idonei non videntur eſſe teſtes, quibus imperari poteſt, ut teſtes fiant. *L. vi. ibid.*
Item. Servi reſponſo tunc credendum eſt, cum alia probatio ad eruendam veritatem non *L. vii. ibid.*
eſt. *Item*. Inviti teſtimonium dicere non coguntur ſenes, valetudinarii, vel milites, *L. viii. ibid.*
vel illi, qui cum magiſtratu reipublicæ cauſa abſunt, vel quibus venire non licet. *Item*. *L. xix. ibid. mutatis verbis.*
Publicani etiam non dicunt teſtimonium inviti. *Item*. Is, qui non detrectandi teſtimonii
cauſa aberit. *Item*. Is, qui exercitui præbenda conduxerit. Sed nec pupillis teſtimonium
denunciari poteſt. *Item*. In teſtimonium accuſator citare non debet eum, qui in judicio *L. xx. ibid.*
publicus reus erit, aut qui minor annis erit. *Item*. Ob carmen famoſum damnatus, inte- *L. xxi. ibid.*
ſtabilis ſit. *Item*. Si res exigit, non tantum privati, ſed etiam magiſtratus, ſi in præſenti
ſint, teſtimonium dicant. Prætor quoque teſtimonium dare debet in judicio adulterii
cauſa. Si autem ea rei conditio ſit, ut arenarium teſtem, vel ſimilem perſonam admit-
tere cogamur, ſine tormento teſtimonio ejus credendum non eſt. *Item*. Teſtes eos, quos *L. xxiv. ibid.*
accuſator de domo produxit, interrogari non placuit. *Item*. Patroni quoque in cauſa, cui *L. xxv. ibid.*
patrocinium præſtiterunt, teſtimonium non dicant: quod & in executoribus negociorum
obſervandum eſt. *Item*. Qui falſò, vel varie teſtimonia dixerunt, vel utrique parti pro- *L. xvi. ibid.*
diderunt, a judicibus competenter puniantur. *Item*. Pater, & filius, qui in poteſtate
ejus eſt. *Item*. Duo fratres, qui in ejuſdem patris poteſtate ſunt, teſtes utrique in eo- *L. xvii. ibid.*
dem teſtamento, vel eodem negocio poſſunt fieri, quoniam nihil nocet ex una domo
plures teſtes alieno negocio adhiberi. *Item*. Hermaphroditus an ad teſtimonium adhi- *L. xv. §. 1. ibid.*
beri poſſit, qualitas incaleſcentis ſexus oſtendit. *Item*. Teſtis idoneus pater filio, aut fi- *L. ix. ibid.*
lius patri non eſt. *Item*. Nullus idoneus teſtis in re ſua intelligitur. *Item*. Ad fidem *L. x. ibid.*
rei geſtæ faciendam etiam non r gatus teſtis intelligitur. *Item*. Ubi numerus teſtium *L. xi. ibid.*
non adiicitur, etiam duo ſufficient. Pluralis enim locutio duorum numero contenta eſt. *L. xii. ibid.*
Item. Inteſtibus conſiderandum eſt, qui ſimpliciter viſi ſunt dicere; utrum unum, eun- *L. iii. ibid.*
demque & meditatum ſermonem attulerint, an ad ea, quæ interrogantur ex tempore *Ibid. paullo inferius.*
veriſimilia reſponderint. *Item paullo inferius*. Sæpe ſine publicis monumentis cujuſque
rei veritas deprehenditur; alias numerus teſtium, alias dignitas, & auctoritas, alias ve-
luti conſentiens fama confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Non ergo ad unam proba-
tionis ſpeciem, cognitionem ſtatim judex alligare debet, ſed ex ſententia animi ſui exiſti-
mare quid aut credat, aut parum ſibi probatum opinetur. *Item paullo inferius*. Alia eſt
auctoritas præſentium teſtium, alia teſtimoniorum, quæ recitari ſolent. *Item Cod.* *Tit. xx. l. 1.*
lib. IV. tit. de teſt. l. 1. Soli teſtes ad ingenuitatis probationem non ſufficiunt, niſi inſtru-
mentis, & argumentis adjuventur. *Item*. Etiam jure civili domeſtici teſtimonii fides im- *L. II. ibid.*
probatur. *Item*. Sola atteſtatione prolatam, nec aliis legitimis adminiculis cauſam appro- *L. III. ibid.*
batam, nullius eſſe momenti certum eſt. *Item*. Eos teſtes ad veritatem adjuvandam adhi- *L. iv. ibid.*
beri oportet, qui omni gratiæ, & potentatui fidem, religioni judiciariæ debitam, poſſint
præponere. *Item*. Parentes, & liberi invicem adverſus ſe nec volentes, ad teſtimonium *L. v. ibid.*
admittendi ſunt. *Item*. Qui intendit, ſuæ intentionis proprias debet afferre probationes, *L. vi. ibid.*
non petere adverſarium cogi ad exhibitionem eorum, per quos ſibi negocium fiat.
Item. Servi neque pro Domino, neque adverſus Dominum, ſed pro facto ſuo interrogari *L. vii. ibid.*
poſſunt. *Item*. Juriſjurandi religione teſtes prius quam perhibeant teſtimonium, coar- *L. viii. ibid.*
ctentur, & honeſtioribus potius teſtibus fides adhibeatur. Unius vero teſtimonium nemo
judicum in quacumque cauſa facile patiatur admitti: immo unius teſtis reſponſio omni-

Lib. II. Pars I. Tit. xix. Rub. I. no non audiatur, etiamſi præclaræ curiæ honore præfulgeat. *Item*. Omnibus in re propria dicendi teſtimonia facultatem jura ſubmoverunt. *Item*. L. ix. ibid. Liberi teſtes ad cauſas poſtulentur alienas, ſi ſocii, & participes criminis non dicantur, ſed fides ab his notitiæ poſtuletur. L. x. ibid. Venturis autem ad judicium per accuſatorem, vel ab iis, per quos fuerant poſtulati, ſumtus competens miniſtretur; etiamſi in pecuniaria cauſa ab alterutra parte teſtes producendi ſint. L. xi. ibid. *Item*. Liberti adverſus patronos ſponte prodire non audeant, L. xiii. ibid. ſed nè vocati quidem, in judicium venire cogantur. *Item*. Si quis teſtibus uſus fuerit, iidemque teſtes adverſus eum in alia lite producantur, non licebit ei perſonas eorum excipere, niſi oſtenderit inimicitias inter ſe & illos poſtea emerſiſſe; ex quibus teſtes repelli leges præcipiunt: non adimenda ſcilicet ei licentia, ex ipſis depoſitionibus teſtimonium eorum arguere; ſed & ſi liquidis probationibus, datione, vel promiſſione pecuniarum eos corruptos eſſe oſtenderit, etiam eam allegationem integram ei ſervari oportet. *Gregorius Natali epiſcopo* [Salonitano, lib. II. epiſt. XIV. indict. x. A. D. 592. Roma in *Dalmatiam*.]

VI. *Quarta eſt per præſumtionem.*

Diſt. xlv. C. v. MUltis ab urbe tua venientibus, frater cariſſime, didici, paſtorali cura derelicta, ſolum te conviviis occupatum: quæ audita non crederem, niſi hæc actionum tuarum experimentis adprobarem. Nam quia nequaquam lectioni ſtudeas, nequaquam exhortationi invigiles, ſed ipſum quoque uſum eccleſiaſtici ordinis ignores, hoc eſt in teſtimonium, quod eis, ſub quibus es poſitus, ſervare reverentiam neſcis. *Gelaſius Juſto epiſcopo*. [forte papa I. ex Ivone P. III. c. cxxxv. & P. vi. c. cv.]

VII. *Quinta eſt per juramenti delationem.*

xvi. Q. iii. C. vii. DIlectio tua ſtudeat, quæſita omnium fideliter rerum veritate, ut, ſi de ſpaciis, de quibus memoratur orta contentio, definitio dudum certa proceſſerit, intemerata ſervetur: alioquin ſi nihil unquam conſtiterit terminatum, tunc de præſcriptione temporum, ſi qua pars confidit, præbeat ſacramentum; ut tamen quæ hactenus poſſediſſe probabitur, jusjurandum ſinatur offerre. *Gratianus* [ibidem continuo.]

VIII. *Sexta eſt per inſtrumenta, quorum nomine etiam teſtes veniunt intelligendi.*

Ibidem POteſt etiam aliter diſtingui. Quæ quiſque ſua auctoritate uſurpat, quia nullo titulo poſſidere incipit, præſcribere non poteſt: & in hoc caſu intelligenda eſt illa auctoritas Gelaſii: *temporalis objectio, quæ per incuriam forte generatur, non poteſt divellere diœceſim ſemel conſtitutam*. Intelligendum eſt, ſi nullo titulo, ſed ſola uſurpatione eam poſſidere cœpit. Si vero judicis auctoritate, & privilegiorum longa conſuetudine poſſidere cœperit; tunc temporalis objectio actori ſilentium imponit.

TITULUS. XIX

De teſtibus, & atteſtationibus.

RUBRICA. I

Qui poſſunt eſſe teſtes, & qui non.

I. *Sacerdotes accuſare, vel in eos teſtificari non valent qui ad ſacerdotium eligi prohibentur.*

Damaſus papa [I. in epiſt. iv. Iſidoriana ad Stephanum archiepiſcopum c. III. Concil. tomo II. pag. 871.]

II. Q. vii. C. xxxix. TEſtes abſque ulla infamia aut ſuſpicione vel manifeſta macula, & veræ fidei plenitudine inſtructi eſſe debent, & tales, quales ad ſacerdotium eligere divina jubet auctoritas. Quoniam ſacerdotes (ut antiqua tradit auctoritas) criminari non poſſunt, neque in eos teſtificari qui ad eundem non debent, nec poſſunt provehi honorem. *Ex Concilio Toletano* IV. [c. lxiv. A. D. 633. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 1719.]

II. *In-*

Lib. II. Pars I. Tit. XIX. Rub. I.

II. *Infideles, apoſtatæ a fide teſtes eſſe non poſſunt contra fideles.*

NOn poteſt erga homines eſſe fidelis qui Deo extiterit infidus. Judæi ergo, qui dudum chriſtiani effecti ſunt, & nunc fidem Chriſti prævaricati ſunt, ad teſtimonium dicendum admitti non debent, quamvis eſſe ſe chriſtianos annuncient; quia, ſicut in fide Chriſti ſuſpecti ſunt, ita & in teſtimonio humano dubii habentur. Infirmari ergo oportet eorum teſtimonium, qui in fide falſi docentur: nec eis credendum, qui veritatis a ſe fidem abjecerunt. *Caliſtus papa* [1. in epiſt. Iſidoriana II. c. v. Concil. tomo 1. pag. 615. B.]

II. Q. VII. C. XXIV. *In legibus Viſigothorum lib. IX. & X. & lib. XII. tit. II.* *Ivo Parte XIII. C. XCVI.*

III. *Conſanguinei & familiares adverſus extraneos teſtimonium non dicant.*

COnſanguinei, accuſatoris adverſus extraneos teſtimonium non dicant, nec familiares, vel de domo prodeuntes; ſed ſi voluerint, & invicem conſenſerint, inter ſe parentes tantummodo teſtificentur, & non in alios. *Anacletus papa* [epiſt. III. Iſidoriana c. v. Concil. tomo 1. pag. 529.]

III. Q. V. C. I.

IV. *Nuper inimici, accuſatores vel teſtes eſſe non poſſunt.*

ACcuſatores, & teſtes eſſe non poſſunt, qui ante heſternum diem, aut nudiuſtertius inimici fuerunt; ne irati nocere cupiant, vel læſi ſe ulciſci velint. Inoffenſus ergo accuſatorum & teſtium affectus quærendus eſt, & non ſuſpectus. *Pontianus ſanctæ univerſalis eccleſiæ epiſcopus* [in epiſt. II. Iſidoriana, Concil. tomo 1. pag. 626. E.]

Ibid. C. I.

V. *Qui poſſunt eſſe accuſatores, vel teſtes.*

SUſpectos, aut inimicos, aut facile litigantes, & eos, qui non ſunt bonæ converſationis, aut quorum vita eſt accuſabilis, & qui rectam non tenent, & docent fidem, accuſatores eſſe, & teſtes, & anteceſſores noſtri Apoſtolici prohibuerunt, & nos eorum auctoritate ſubmovemus, atque futuris temporibus excludimus. *Euſebius* [epiſt. III. Iſidoriana, Concil. tomo 1. pag. 1389.]

Ibidem C. IV.

VI. *Infames, ſortilegos qui ad, & divinos concurrunt, nec accuſatores, nec teſtes eſſe poſſunt.*

COnſtituimus, iterum firmantes cana patrum ſtatuta, cum omnibus, qui nobiſcum ſunt, epiſcopis, ſicut dudum decretum reperimus, ut homicidæ, malefici, fures, ſacrilegi, raptores, adulteri, incæſti, venefici, ſuſpecti, criminoſi, domeſtici, perjuri, & qui raptum fecerunt, vel falſum teſtimonium dixerunt, ſeu qui ad ſortilegos, divinoſque concurrerunt, ſimileſque eorum, nullatenus ad accuſationem, vel ad teſtimonium ſint admittendi, quia infames ſunt, & juſte repellendi, quia funeſta eſt vox eorum. *Caliſtus* [papa I. in epiſt. II. Iſidoriana c. v. Concil. tomo 1. pag. 615.]

Ibidem C. IX. *In Cap. Hadriani C. LXVII.*

VII. *Familiares, ſuſpecti, de domo prodeuntes, non recipiantur in accuſatione.*

ACcuſatores vel teſtes ſuſpecti non recipiantur, nec familiares, vel de domo prodeuntes, nec etiam conſanguinei accuſatoris adverſus extraneos teſtimonium dicant; quia propinquitatis, ac familiaritatis, ac dominicationis affectio veritatem impedire ſolet. Amor carnalis, & timor, atque avaritia plerumque ſenſus hebetant humanos & pervertunt opiniones, ut quæſtum pietatem putent, & pecuniam quaſi mercedem prudentiæ. *Ex Concilio Carthaginenſi* [v. c. I. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1215.]

Ibidem C. XII.

VIII. *Clericus non vocetur ad teſtimonium ejus cauſæ, cujus prius cognitionem ſuſcepit.*

STatutum eſt, ut qui forte in eccleſia quamlibet cauſam jure Apoſtolico, eccleſiis impoſito, agere voluerit, & forte deciſio clericorum uni parti diſplicuerit, non liceat clericum in judicium ad teſtimonium devocari eum, qui præſes vel cognitor fuit, & nulla ad teſtimonium dicendum eccleſiaſtici cujuslibet perſona pulſetur. [ex Concil. Carthaginenſi VII. c. IV. A. D. 419. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1604.]

II. *Quaeſt.* VI. C. XXXVIII.

IX. *Qui ab accuſatione repelluntur, aut ad annum* XIV. *non pervenerint, teſtes eſſe non poſſunt.*

TEſtes autem ad teſtimonium non admittendos cenſemus qui nec ad accuſationem admitti præcepti ſunt, vel etiam quos ipſe accuſator de domo ſua produxerit. Ad teſtimonium autem infra annos XIV. ætatis ſuæ non admittantur.

IV. Q. III. C. *Cod. Can. Cap.* CXXXI. *Concil. Afric. C.* XCVIII.

RU-

RUBRICA. II

De numero teſtium, ſcilicet quot requirantur.

I. *Unius vero teſtimonio regulariter non ſtatur.*

UNius vero teſtimonium. *Supra Tit.*XVIII.*Rubrica* II. c.V.*pag*.437. *in fine.* *Gratianus.*

II. *De eodem.*

xxxv. Q. I. poſt. C. XI. ante Q. XII. — Deut. XVII. 6. C. XX. — Burchard. lib. VII. C. XVII. — Ivo P. IX. C. III. — Deut. XIX. 15. — Matt. XVIII. 16. — C. T. lib. XI. tit. XXXIX. l. III.

QUod autem unius teſtimonio conjugia apud quoſdam dirimuntur, nulla ratione ratum habetur. Cum enim Dominus dixerit: *omne verbum ſtabit in ore duorum, vel trium teſtium*. Item cum in Ilerdenſi Concilio dicatur: *omnis controverſia, quæ de eccleſiaſticis rebus fit, ſecundum divinam legem ſub duobus, vel tribus teſtibus terminetur*, Domino dicente: *non unus ſtet contra alium, ſed in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum*. Item cum alibi dicatur: *nullius perſonæ quantumlibet exercitatæ teſtimonio aliquid credatur*, evidentiſſime apparet, unius aſſertione conjugia non eſſe dirimenda.

III. *In caſibus, in quibus dubitatur de baptiſmo, vel conſecratione eccleſiarum, ſtatur bene unius teſtimonio.*

PLacuit de infantibus. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.*II. *Rubr.* XIII. c. XIV.*pag*.240. *Leo papa Leoni Ravennæ epiſcopo* [papa I. Neonæ Ravennati epiſcopo, epiſt. CXXXV. c. I. al. CXXXVII. Roma in *Flaminiam*.]

IV. *De eodem.*

De conſecrat. Diſt. IV. C. CXII.

CUm itaque baptiſmi ſui nihil recordetur qui regenerationis eſt cupidus, nec alter atteſtari de eo poſſit, qui ſciat conſecratum, nec ille, qui conſecratur; ſcimus quidem, inexpiabile eſſe facinus, quoties juxta hæreticorum damnata a ſanctis patribus inſtituta, cogitur aliquis lavacrum, quod regenerandis ſemel tributum eſt, bis ſubire, Apoſtolica reclamante ſententia: quæ nobis unam prædicat in Trinitate deitatem, unam in fide confeſſionem, unum in baptiſmate ſacramentum. Sed in hoc nihil ſimile formidatur, quoniam non poteſt in iterationis crimen venire, quod omnino factum eſſe neſcitur, atque ideo quoties perſona talis inciderit, ſollicita primum examinatione diſcutite, & longo tempore (niſi forte ſupremus finis immineat) indagate, utrum nemo penitus ſit, qui teſtimonio ſuo juvare poſſit ignorantiam neſcientis; & cum conſtiterit, hunc qui baptiſmatis indiget ſacramento, ſola inaniter ſuſpicione prohiberi, accedat intrepidus ad conſequendam gratiam, cujus in ſe nullum ſcit eſſe vestigium, nec vereamur hujus ſalutis januam aperire, quam numquam ante docetur ingreſſus [Gratianus.]

V. *Duo teſtes legitimi regulariter ſufficiunt, in aliquibus autem caſibus plures requiruntur.*

II. Q. V. in principio. — Jo. VIII. 17. — Deut. XVII. 6. — II. Cor. XIII. I. — Ebr. X. 28.

QUod vero quarto loco quærebatur, an duorum teſtimonio epiſcopus ſit condemnandus, multorum auctoritate probatur. Sicut enim in Evangelio Johannis legitur, ait Chriſtus ad Judæos: *in lege veſtra ſcriptum eſt, quoniam duorum hominum teſtimonium verum eſt*. Hinc conſequenter contra eos argumentatur dicens: *ſi duorum hominum teſtimonium verum eſt, quare teſtimonium meum & patris non accipitis? Item*. Paulus in epiſtola ad Corinthios: *in ore duorum, vel trium ſtabit omne verbum. Item*. In epiſtola ad Ebræos: *quis prævaricans legem Moyſi duobus, vel tribus teſtibus convictus, ſine miſeratione lapidabitur*. Ex *Concilio Bracarenſi* II. [imo III. c. VIII. A. D. 572. in *Hiſpania*, Concil. tomo V. pag. 898.]

VI. *Quot teſtibus convinci debeatur.*

Ibidem C. I.

PLacuit, ut ſi quis aliquem clericorum in accuſatione fornicationis impetit, ſecundum præceptum Pauli Apoſtoli, duo vel tria teſtimonia requirantur ab illo. Quod ſi non potuerit datis teſtimoniis approbare quod dixit, excommunicationem accuſati accuſa-

cuſati accuſator accipiat. *Silveſter papa in Concilio generali*. [potius vulgato Romano II. c. III. Concil. tomo I. pag. 1649.] Lib. II. Pars I. Tit. XIX. Rubr. III. & IV.

VII. *Quot teſtibus epiſcopus, vel presbyter, vel reliqui clerici ſint convincendi.*

PRæſul non damnabitur, niſi cum LXXII. teſtibus; nec præſul ſummus a quoquam judicabitur, quoniam ſcriptum eſt: *non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum*. Presbyter autem cardinalis niſi cum XLIV. teſtibus non damnabitur. Diaconus vero cardinalis urbis Romæ niſi cum XXVII. teſtibus non condemnabitur. Subdiaconus, Acholytus, Exorciſta, Lector, Oſtiarius, niſi VII. teſtibus non condemnabitur. Teſtes autem, & accuſatores ſine aliqua ſint infamia. *Leo* IV. [in epiſt. epiſcopis Britanniæ in princ. circa A. D. 850. Roma in *Angliam*, Concil. tomo VIII. pag. 31. B.] *Ibidem* C. I. *Capit. Hadriani* C. LXXII. *Concil. Mogunt.* II. C. XII. *Capitular. lib.* 4. C. CXXXIII.

VIII. *Epiſcopi nonniſi ſub* LXXII. *teſtibus condemnandi ſunt.*

NUllam damnationem epiſcoporum umquam eſſe cenſemus, niſi aut ante legitimum numerum epiſcoporum (qui fit per XII. epiſcopos) aut certe probata ſententia per LXXII. teſtes idoneos, qui tales ſint, qui & accuſare poſſint; & priùs ad ſacra Chriſti quatuor Evangelia ſacramenta præſtent, quod nihil falſum depromant: *ſicut nobis beatus Silveſter tradidit, & Romana ſancta tenere videtur eccleſia*. Et ſi inter eos, quos damnandos eſſe dixerint homines, fuerit epiſcopus, qui ſuam cauſam in præſentia Romanæ Sedis epiſcopi petierit audiri, nullus ſuper illum definitivam præſumat dare ſententiam, ſed omnino eum audiri decernimus. *Ibidem* C. II. *Deeſſe hæc verba in Romana editione, & in MS. Cod. Vaticano animadvertit Holſtenius.*

RUBRICA. III
De habenda conſideratione inter teſtes alia, & alia inter atteſtantes.

I. *Honeſtioribus, & gravioribus teſtibus potius credendum eſt.*

SI teſtes omnes ejuſdem. *Supra Rubrica* II. c. V. *pag.* 434.

II. *De eodem.*

JUrisjurandi. *Supra ibidem* c. V. *pag.* 435. *in fine.*

III. *De eodem.*

IN teſtibus. *Supra ibidem* c. V. *pag.* 434. *Ibidem.*

RUBRICA. IV
Jurare debent teſtes.

I. *Teſtes antequam teſtimonium perhibeant jurare debent.*

JUrisjurandi religione. *Supra ibidem* c. V. *pag.* 435. *in fine.* *Ibidem.*
Pelagius Decorato patricio. [forte papa I. c. A.D. 557. caput incertum.]

II. *Teſtes corporaliter præſtito ſacramento, teſtimonium dicant.*

HOrtamur, ut ſub timore Domini conſuetam conſcientiæ veſtræ ſinceritatem in hoc quoque negocio conſervantes, omnem perſonis, quæ veritatem cauſæ iſtius ſcire poſſunt, faciatis amputari formidinem, & veſtris præſentari conſpectibus, tactis ſacroſanctis Evangeliis, præbito etiam legaliter ſacramento, quæ in rerum veritate noverunt, profeſſione ſuæ teſtificationis aperiant; ut patefactis omnibus, quæ ſecundum leges, & juſtitiam cenſenda ſunt, cognoſcatis, & competentem legibus, & veritati terminum detis. *Ambroſius de Paradiſo*. [c. XII. §. 56. c. A.D. 375. *Mediolani*.] III. Q. IX. C. XX.

III. *Item, quod non admiſceant falſum, nec aliquid de ſuo adiiciant.*

PUra, & ſimplex teſtimonii ſeries intimanda eſt. Plerumque teſtis dum ad ſeriem geſtorum aliquid ex ſuo adjicit, totam teſtimonii fidem partis mendacio decolorat. Nihil igitur, vel quod bonum videtur, addendum eſt. *Ibidem* C. XVII.

RU-

Lib. II. Pars I. Tit. xix. Rub. v.

RUBRICA. V

De gravitate peccati, & pœna teſtantium contra veritatem.

I. *De his, qui metu poteſtatis veritatem occultant.*

QUisquis metu cujuslibet. *Supra lib.* I. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* IX. c. III. *pag.* 397.

II. *De eodem.*

NEmo peritorum, aut prudentum. *Supra ibidem* c. IV. *pag.* 397.
Pelagius Benigno archiepiſcopo [papa II. epiſt. Iſidoriana I. Concil. to. v. pag. 933.]

III. *De eodem.*

xi. Q. III. C. LXXXII. UNicuique providendum eſt, ne aliquem injuſte perſequatur, judicet, vel puniat. [Gratianus ibid.]

IV. *De eodem.*

HIc quoque, qui veritatem pro pecunia negat, vel falſum teſtimonium contra aliquem dicit, Deum negare, vel vendere probatur. *Unde Beda ſuper Marcum.* [in c. xiv. & in Matth. c. xxvi. circa A. D. 720. in *Anglia*.]

V. *Qui falſum teſtimonium dicunt, & veritatem pecunia negant, ſceleris Judæ participes fiunt.*

Ibid. C. LXXXIII. *ABiit Judas ad ſummos ſacerdotes, & conſtituerunt ei pecuniam ſe daturos.* Multi
Marc. xiv. 10. hodie Judæ ſcelus, quia Dominum, ac magiſtrum, Deumque ſuum pecunia ven-
Matth. xxvi. 14. diderit, velut immane, & nefarium exhorrent, nec tamen cavent. Nam cum pro muneribus falſum contra quemlibet teſtimonium dicunt, profecto quia veritatem pro pecu-
Jo. xiv. 6. nia negant, Deum pecunia vendunt. Ipſe enim Dixit: *ego ſum veritas*. Cum societa-
1. Jo. iv. 8. tem fraternitatis aliqua diſcordiæ peſte commaculant, Deum produnt, quia Deus caritas eſt. Qui ergo caritatis, & veritatis juſſa ſpernunt, Deum utique, qui caritas eſt & veritas, produnt: maxime cum non infirmitate, vel ignorantia peccant; ſed in similitudinem Judæ, quærunt opportunitatem, qualiter arbitris abſentibus mendacio veri-
Matth. xxvi. 14. tatem, virtutem crimine mutent. *Johannes Chryſoſtomus* [imo auctor operis imperfecti in Matth. homil. xxv. incertæ ætatis.]

VI. *Veritatem prodit non ſolum, qui pro veritate mendacium loquitur, ſed etiam, qui veritatem non libere prædicat.*

Ibid. C. LXXXVI. *NOlite timere eos, qui occidunt corpus*, ne forte propter timorem mortis non libere
Matth. x. 28. dicatis, quod audiſtis, nec fiducialiter prædicetis omnibus, quod in aure ſoli audiſtis. Sic ergo ex his verbis oſtenditur, quod non ſolum ille proditor eſt veritatis, qui tranſgrediens veritatem, palam pro veritate mendacium loquitur, ſed etiam ille, qui non libere veritatem pronunciat, quam libere pronunciare oportet; aut non libere veritatem defendit, quam libere defendere convenit; proditor eſt veritatis. Nam ſicut ſacerdos debitor eſt, ut veritatem, quam audivit a Deo, libere prædicet, ſic laicus debitor eſt, ut veritatem, quam audivit quidem a ſacerdotibus probatam quidem in
Rom. x. 10. ſcripturis, defendat fiducialiter; quod ſi non fecerit, proditor eſt veritatis. *Corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*. Conſt. III. *Collat.* IX. [Novella CXXIII. c. XX. A. D. 541. *CPoli*.]

VII. *De eodem.*

v. Q. vi. C. III. §. 1. PResbyteri ſeu diaconi ſi falſum teſtimonium dixerint, ſi quidem in re pecuniaria, divino miniſterio dumtaxat per tres annos ſeparati, monaſterio tradantur: ſi in criminali, clericatus honore nudati, legitimis pœnis ſubiiciantur. Ceteri vero clerici communi jure ab officio eccleſiaſtico pulſi, ſine delectu cauſæ legitime coerceantur. *Ex Concilio Magontienſi* [imo Matiſconenſi I. c. XVII. A. D. 581. in *Gallia*, Concil. tomo v. pag. 970.]

VIII. *Uſque*

VIII. *Uſque ad exitum vitæ non communicet qui alios ad perjuria trahit.* Lib. II. Pars I. Tit. xx. Rubr. unica & Tit. xxi. Rub. I.

SI quis convictus fuerit, alios ad falſa teſtimonia, vel perjuria attraxiſſe, vel quacumque corruptione ſollicitaſſe, ipſe quidem uſque ad exitum vitæ non communicet. xxii. Q. v. C. vii. Ii vero, qui ei in perjurio conſenſiſſe probantur, poſtea ab omni teſtimonio ſunt removendi, &, ſecundum legem, infamia notabuntur.

TITULUS. XX

De teſtibus cogendis, vel non.

RUBRICA UNICA

Qui ſint cogendi ad teſtandum.

I. *In civilibus negociis poteſt quilibet cogi ad perhibendum teſtimonium veritati.*

QUiſquis metu cujuslibet poteſtatis. *Supra lib.* I. *Par.* II. *Tit.* III. *Rub.* IX. c. III. *pag.* 397. *In Synodo habita Romæ ab Eugenio papa ſtatutum eſt.* [Eugenius II. in Synodo Romana c. XIII. A. D. 826. Concil. tomo VIII. pag. 108.]

II. *Clerici, ubi veritas per ſæculares perſonas legitimas manifeſtari non poſſet, per ſuum epiſcopum cogi poſſunt ad teſtandum.*

QUamquam ſacerdotum teſtimonium credibilius habeatur, tamen ipſi in ſæcularibus negociis pro teſtimonio aut conficiendis inſtrumentis non rogantur, quia eos in talibus rebus eſſe non convenit. Si autem eventu aliquo cauſæ interfuerint, & aliquid viderint, vel audierint; ubi nullæ idoneæ ſæcularium inveniantur perſonæ, ne veritas occultetur, & malus, ut bonus, æſtimetur, in providentia proprii ſit epiſcopi, ut, aut coram ſe & competentibus judicibus, aut aliter honorifice veritatem attollant. xiv. Q. II. C. I.

TITULUS. XXI

De jurejurando.

RUBRICA. I

De licita præſtatione juramenti.

I. *Juramentum pro fœdere pacis eſt faciendum.*

In Concilio Toletano VIII. [c. II. A. D. 653. in *Hiſpania*, Concil. tomo VI. pag. 401. B.]

OMne, quod in pacis fœdera venit, tunc ſolidius ſubſiſtit, cum juramenti hoc interpoſitio roborat. xxii. Q. I. C. I. Sed & omne, quod amicorum animos conciliat, tunc fidelius durat, cum eos ſacramenti vincula ligant. Omne etiam, quod teſtis adſtipulatur, tunc verius conſtat, cum id adjectio jurationis affirmat. Quod * ſi & teſtis deficiat, innocentis fidem ſola jurisjurandi taxatio manifeſtat. *Auguſtinus in epiſtola ad Publicolam.* [epiſt. XLVII. §. 2. al. epiſt. CLIV. circa A. D. 398. in *Africa*.]

* al. quod etſi geſtis deficiat, nocentis fidem &c.

II. *Perjurare peccatum eſt, non jurare.*

IN novo Teſtamento dictum eſt, ne omnino juremus: quod quidem propterea dictum Ibid. C. II. videtur, non quia jurare peccatum eſt, ſed quia pejerare immane peccatum eſt, a Matth. v. 35. quo longe nos eſſe voluit qui omnino, ne juremus, admonuit. *Idem* [Serm. CLXXX. de verbis Apoſtoli Jacobi c. V. §. 5. al. Serm. XXVIII. circa A. D. 398. in *Africa*.]

III. *In neceſſariis verum jurare non eſt peccatum.*

UT noveritis, verum jurare non eſſe peccatum, invenimus & Apoſtolum Paulum Ibid. C. IV. juraſſe: *quotidie morior per veſtram gloriam, fratres, quam habeo in Chriſto Jeſu* I. Cor. XV. 31. *Domino noſtro.* Per *veſtram gloriam* juratio eſt. Non enim ſic ait: *per veſtram gloriam* mo-

Digitized by Google

Lib. II. Pars I. Tit. XXI. Rubr. II. *morior*, quaſi veſtra gloria me faciat mori, quomodo, ſi diceretur per venenum, per gladium, per beſtiam, per inimicum mortuus eſt, intelligeretur, faciente inimico, faciente gladio, faciente veneno mortuus eſt. *Iſidorus libro ſententiar.* II. [c. XXXI. circa A. D. 630. in *Hiſpania*.]

IV. *Non prohibet Deus jurare.*

XXII. Q. I. C. XIII. NOn eſt contra Dei præceptum jurare; ſed dum jurandi uſum facimus, perjurii crimen incurrimus. *Auguſtinus ſcribit ad Publicolam* [epiſt. XLVII. §. 2. al. CLIV. circa A. D. 398. in *Africa*.]

V. *Juramentum accipere non probibemur.*

Ibid. C. XV. QUamvis dictum ſit, ne juremus, nuſquam me in Scripturis ſanctis legiſſe memini, ne ab aliquo jurationem recipiamus.

RUBRICA. II

De cauſis inſtitutionis juramenti inter homines.

I. *Cauſa introductionis juramenti eſt infirmitas dubitantium, ſive non credentium verbo ſimplici perſuadentis bonum.*

Auguſtinus ſuper epiſtolam ad Galatas [c. I. §. 9. in fine, ad ver. 20. circa A. D. 394. *ibid.*]

Ibid. C. I. Beda 1. Cor. XV. NOn eſt contra præceptum juratio, quæ a malo eſt non jurantis, ſed incredulitatis ejus, cui jurare cogitur. Nam hic intelligitur, ita Dominum prohibuiſſe a jurando, ut, quantum in ipſo eſt, quiſque non juret: quod multi faciunt, in ore habentes jurationem, tamquam magnum atque ſuave aliquid. Nam utique Apoſtolus noverat præceptum Domini, & juravit tamen. Non enim audiendi ſunt qui has jurationes eſſe non putant. Quid enim facient de illa: *quotidie morior per veſtram gloriam,* 1. Cor. XV. 31. *fratres, quam habeo in Chriſto Jeſu Domino noſtro*; quam græca exemplaria manifeſtiſſimam jurationem eſſe oſtendunt? Prohibemur ergo jurare cupiditate, aut delectatione jurandi. Quamvis enim juramentum amplius ſit, quam *eſt, eſt, non, non*, & ideo a Matth. V. 37. malo ſit; non tamen eſt a malo tuo, ſed infirmitatis, aut incredulitatis eorum, qui non aliter moventur ad fidem. *Auguſtinus de ſermone Domini.* [lib. I. c. XVII. §. 51. al. c. XXX. circa A. D. 410. *ibid.*]

II. *Nec tamquam bonum appetendum, nec tamquam malum, juramentum eſt evitandum.*

Ibid. C. V. ITa ergo præcepiſſe Dominum intelligitur, ne juraretur, ne quiſquam, ſicut bonum, appetat jusjurandum, & aſſiduitate jurandi ad perjurium per conſuetudinem delabatur. Quapropter qui intelligit, non in bonis, ſed in neceſſariis jurationem habendam, refrænet ſe, quantum poteſt, ut non ea utatur, niſi neceſſitas cogat, videlicet cum videt pigros eſſe homines ad credendum, quod eis utile eſt credere, niſi juratione Matth. V. 37. firmetur. Ad hoc utique pertinet quod ſic dicitur: *ſit autem ſermo veſter, eſt, eſt, non, non*. Hoc bonum eſt, & appetendum. *Quod autem amplius eſt, a malo eſt*, ideſt ſi jurare cogeris, ſcias, de neceſſitate venire infirmitatis eorum, quibus aliquid ſuades: quæ infirmitas utique malum eſt: unde nos quotidie liberari deprecamur cum dicimus: Ibid. VI. 13. *libera nos a malo*. Itaque non dixit; *quod autem amplius eſt, malum eſt*. Tu enim non malum facis, qui bene uteris juratione. *Auguſtinus de Sermone Domini in monte lib.* I. [ibidem continenter.]

III. *Jurare non eſt peccatum.*

Ibid. C. VI. TU malum non facis, qui bene uteris juratione: quæ etſi non bona, tamen neceſſaria eſt, ut alteri perſuadeas quod utiliter perſuades. Sed a malo eſt illius, cujus infirmitate jurare cogeris. *Auguſtinus de verbis Apoſtoli ſermone* XXVIII. [Serm. CLXXX. c. IV. §. 4. circa A. D. 398. in *Africa*.]

Digitized by Google

Lib. II. Pars I. Tit. XXI. Rubr. III.

IV. *Juratio non eſt peccatum.*

SI peccatum eſſet juratio, nec in veteri lege diceretur: *non pejerabis. Reddas autem Domino juramenta tua.* Non enim peccatum præciperetur nobis. *Item infra.* Non vobis dicimus nos, non jurare; ſi enim hoc dicimus, mentimur. Quantum ad me pertinet, juro: ſed quantum mihi videtur; magna neceſſitate compulſus: cum videro, non mihi credi, niſi faciam; & ei, qui mihi non credit, non expedire quod non credit. Hac perpenſa ratione, & conſideratione librata, cum magno timore dico *coram Deo*: aut *teſtis eſt Deus*, aut: *ſcit Chriſtus*, ſic eſſe in animo meo: & video quia plus eſt: id eſt quia amplius eſt, quam *eſt, eſt, non, non.* Sed, quod amplius eſt, a malo eſt: & ſi non a malo jurantis, a malo eſt non credentis. *Hieronymus in Hieremiam* [c. IV. circa A. D. 410. in *Palæſtina.*] XXII. Q. I. C. XIV. *Levit.* XIX. 12.

V. *Cauſa introductionis juramenti eſt deteſtatio idolorum, ſive evitatio idololatriæ.*

ET *jurabunt: vivit Dominus, in veritate, & judicio, & in juſtitia, & benedicent eum gentes, ipſumque laudabunt.* Quomodo ergo Evangelium jurare nos prohibet? Sed hic *jurabis* pro confeſſione dicitur, & ad condemnationem idolorum, per quos jurabat Iſrael. Denique auferuntur offendicula, & juratur pe Dominum, quodque dicitur: *Vivit Dominus*, in Teſtamento veteri jusjurandum eſt ad condemnationem mortuorum, per quos jurat omnis idololatra. *Hieronymus ſuper Matthæum libro* I. [in c. II I. c. A. D. 400. *ibidem.*] *Ibid.* C. VII. *Ierem.* IV. 2.

VI. *Infirmis jurare conceditur.*

COnſidera, quod hic Salvator non *per Deum* jurare prohibuerit, ſed *per cælum*, & *terram Hieroſolymam*, & *per caput tuum*; & hoc quaſi parvulis fuerat lege conceſſum, ut quomodo victimas immolabant Deo, ne eas idolis immolarent, ſic & jurare permitterentur in Deum, non quod recte hoc facerent, ſed quod melius eſſet, Deo id exhibere, quam dæmonibus. *Ibid.* C. VIII.

RUBRICA. III

De caſibus, in quibus licitum eſt jurare.

Sex caſus ſunt, in quibus licitum eſt jurare.

I. *Primo pro pacis fœdere.*

OMne, quod in fœdere pacis venit. *Supra Tit.* XXI. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 441.

II. *Secundo pro infamiæ purgatione.*

Ex concilio Ilerdenſi [ita habent Burchardus lib. II. c. CLXXXIV. & Ivo P. VI. c. CCXXIX.]

PResbyter, ſi a plebe ſibi commiſſa, mala opinione infamatus fuerit, & epiſcopus legitimis teſtibus approbare non potuerit, ſuſpendatur uſque ad dignam ſatisfactionem, ne populus fidelium in eo ſcandalum patiatur. Digna vero ſatisfactio eſt (ſicut a majoribus conſtitutum eſſe docetur) quando ſive ſecundum canones, ſive ad arbitrium epiſcopi VII. ſibi collegas adjungit, & jurar in ſacroſancto evangelio coram populo, quod crimen ſibi illatum non perpetraverit, & hac ſatisfactione purgatus, ſecure deinceps ſuum exequatur officium. *Gregorius papa* [II. epiſt. XIII. c. II. ad Bonifacium A. D. 726. Roma in *Germaniam*, Concil. tomo VI. pag. 1449.] II. Q. V. C. XIII.

III. *De eodem.*

PResbyter, vel quilibet ſacerdos, ſi a populo accuſatus fuerit, & certi non fuerint teſtes, qui crimini illato approbent veritatem, jusjurandum in medio erit, & illum teſtem proferat de innocentiæ ſuæ puritate, cui nuda & aperta ſunt omnia. *Gregorius in Regeſto* [lib. X. epiſt. XXXI. A. D. 602. *Roma.*] *Ibid.* C. V. *Capitul. lib.* VII. C. CCLXXXI.

Lib. II. Pars I. Tit. XXI. Rubr. IV.

IV. *Tertio pro fide recta ſervanda.*

I. Q. VII. C. IX.

QUoties cordis oculus nube erroris obductus ſupernæ illuſtrationis lumine fit ſerenus, magna cautela utendum eſt, ne latenter auctor ſchiſmatis irruat, & ab unitatis radice, eos, qui ad eam reverſi fuerant, telò iterum erroris abſcindat. Et ideo poſt quam ego Ille civitatis Illius epiſcopus, comperto diviſionis laqueo, quo tenebar, diutina mecum cogitatione pertractans, prona, & ſpontanea voluntate ad unitatem ſedis Apoſtolicæ, divina gratia duce, reverſus ſum; & ne, non pura mente, ſed ſimulate reverſus exiſtimer, ſpondeo ſub ordinis mei caſu, & anathematis obligatione, atque promitto tibi, & per te ſancto Petro Apoſtolo principi, atque ejus vicario beatiſſimo, vel ſucceſſoribus ipſius, me nunquam quorumlibet ſuaſionibus, vel quocumque alio modo, ad ſchiſma, de quo Redemtoris noſtri miſericordia liberante ereptus ſum, reverſurum; ſed ſemper me in unitate ſanctæ eccleſiæ catholicæ, & communione Romani pontificis per omnia permanſurum. Unde jurans dico per Deum omnipotentem, & hæc ſancta quatuor Evangelia, quæ in manibus meis teneo, & ſalutem Dominorum noſtrorum rempublicam gubernantium, me in unitate, ſicut dixi, eccleſiæ catholicæ, & communione Romani pontificis ſemper & ſine dubio permanere. Quod ſi (quod abſit) aliqua excuſatione vel argumento ab hac me unitate diviſero, perjurii reatum incurrers, æternæ pœnæ obligatus inveniar, & cum auctore ſchiſmatis habeam in futuro ſæculo portionem. Hanc autem profeſſionis, & promiſſionis meæ chartulam, notario Illi meo cum conſenſu presbyterorum, & diaconorum, & clericorum, qui me in hac unitate obligantes, in ſuprascriptis omnibus prona ſimiliter voluntate ſecuti, atque propriis manibus ſubſcripturi ſunt, ſcribendam dictavi, & propria manu ſubſcribens tibi tradidi. Acta in loco Illo, die Illo, & conſulibus ſuprascriptis. *Subſcriptio epiſcopi* Illius. Ego Ille epiſcopus civitatis Illius huic confeſſioni, promiſſionique meæ, præſtito de conſervandis ſuprascriptis omnibus ſacramento, ſubſcripſi.

V. *Pro reverentia & obedientia præſtanda.*

OPtatum tibi pallium. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XI. *Rubrica* I. c. III. *pag.* 92.

VI. *Pro veritate inquirenda.*

HOrtamur. *Supra libro* II. *Parte* I. *Tit.* XIX. *Rubica* IV. c. II. *pag.* 439.

VII. *In conficiendis inſtrumentis ſacerdotes ad teſtimonium non vocentur.*

QUamquam ſacerdotum teſtimonium. *Supra Tit.* XX. c. II. *pag.* 441.

VIII. *Pro damno dato, vel dando.*

IN primis requirendum eſt. *Supra eodem libro* II. *& parte* I. *Tit.* III. *Rubrica* VIII. c. IV. *pag.* 394.

RUBRICA. IV

De his, qui non admittuntur ad jurandum.

I. *Ante rationabiles annos aliqui non cogantur jurare.*

In lib. I. capitularium ſic invenitur definitum [c. LXI. al. c. LXIII. A. D. 789. *Aquiſgrani*.]

XXII. Q. V. C. XIV.

PArvuli, qui ſine rationabili ætate ſunt, non cogantur jurare, ſicut Gunebedigni faciunt, & qui ſemel pejeratus fuerit, nec teſtis ſit poſt hoc, nec ad ſacramentum accedat, nec in ſua cauſa, vel alterius jurator exiſtat. *Item ex Concilio Elibertano* [Burchardus lib. XII. c. XXVI. ex Hibernenſi, ut & Ivo P. XII. c. LXXXI.]

II. *Ante XIV. annos nullus jurare cogatur.*

Ibid. C. XV.

PUeri ante XIV. annos non cogantur jurare. Puella quoque, ſi in puerili ætate ſita, in domo patris, illo neſciente, juramento ſe conſtrinxerit, & pater ejus, ut audierit,

erit, ſtatim contradixerit, vota ejus, & juramenta irrita erunt, & facilius emendabitur. *Lib. II. Pars I. Tit. XXI. Rubr. V.*
Cornelius [papa I. in epiſt. Iſidoriana II. c. I. Concil. tom. I. pag. 671.]

III. *Juramentum a ſacerdotibus non eſt exigendum.*

SAcramentum hactenus a ſummis ſacerdotibus, vel Dei miniſtris exigi, niſi pro fide recta, minime cognovimus, nec ſponte eos juraſſe reperimus. *II. Q. v. C. I.*

IV. *De eodem.*

NOs ſanctorum exempla ſequentes, ſanctorum Apoſtolorum, eorumque ſucceſſorum jura firmamus, & ſacramenta incauta fieri prohibemus. *Cornelius ibid. C. II. paullo inferius.*

V. *De eodem.*

NOs ſacramentum epiſcopis neſcimus oblatum, nec unquam fieri debet. *Idem ibid. C. III.*
Item ex Concilio Triburienſi. [c. XXI. c. A. D. 895. in *Germania*, Concil. tom. IX. pag. 452.]

VI. *Si presbyter contra laicum, vel laicus contra clericum querimoniam habet.*

SI quis presbyter contra laicum, vel laicus contra presbyterum aliquam habet querimoniæ controverſiam, epiſcopo præcipiente, ſine perſonarum acceptione, finiatur: & laicus per juramentum, ſi neceſſe ſit, ſe expurget. Presbyter vero vice juramenti per ſanctam conſecrationem interrogetur, quia ſacerdotes ex levi cauſa jurare non debent. Manus enim, per quam corpus, & ſanguis Chriſti conficitur, juramento polluetur? Abſit: cum Dominus in Euangelio diſcipulis ſuis, quorum vices nos indigni in ſancta gerimus eccleſia, dicat: *nolite omnino jurare. Sit autem ſermo veſter: eſt, eſt; non, non.* Quod autem his abundantius eſt, a malo eſt. *In Remenſi concilio* [ex Burchardo lib. II. c. CLXXXVIII. & Ivone P. VI. c. CCXXXIII.] *Ibid. C. IV.* *Matth. v. 14. 37.*

VII. *Cuiquam laico clericus nihil jurare præſumat.*

NUllus ex eccleſiaſtico ordine cuiquam laico quidquam ſuper ſacroſancta Evangelia jurare præſumat; ſed ſimpliciter cum veritate, & puritate dicat: *eſt eſt, non non.* Sed ſi eſt aliquid, quod ſibi obiiciatur, prout judicaverint qui ejuſdem ordinis ſunt, aut corrigatur, aut expurgetur. *XXII. Q. V. C. XXII.*

VIII. *Ad innocentiæ ſuæ aſſertionem clerici jurare debent.*

PResbyter, vel quilibet &c. *Supra Rubr.* III. c. III. *pag.* 443.

RUBRICA. V

De forma, ſive modo tenendo in jurando.

I. *Licet per creatorem jurare quandoque licite concedatur, per caput tamen ejus, aut per capillum jurans, quaſi Deum blaſphemans, merito punitur.*

Pius papa [ex Novella LXXI. A. D. 518.]

SI quis per capillum Dei, vel caput juraverit, vel alio modo blaſphemia contra Deum uſus fuerit, ſi in eccleſiaſtico ordine eſt, deponatur; ſi laicus, anathematizetur. Et ſi quis per creaturam juraverit, acerrime caſtigetur, & juxta id, quod ſynodus dijudicaverit, pœniteat. Si quis autem talem hominem non manifeſtaverit, non eſt dubium quin divina condemnatione coerceatur. Quod ſi epiſcopus iſta emendare neglexerit, acerrime corripiatur. *XXII. Q. I. C. X.*

II. *Per creaturas ſecundum ſe jurandum non eſt.*

COnſidera, quod Salvator. *Supra Rubr.* II. c. VI. *pag.* 443.
Ex Concilio Carthaginenſi IV. [c. LXI. & LXII. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 205.]

LIB. II. PART. I. TIT. XXI. RUB. VI.

III. *Excommunicetur clericus, per creaturas pertinaciter jurans.*

XXII. Q. I. C. IX. CLericum per creaturas jurantem acerrime objurgandum : ſi perſtiterit in vitio, excommunicandum. Inter epulas vero cantantem, ſupradictæ ſententiæ ſeveritate coercendum decernimus. *Johannes Chryſoſtomus* [imo auctor operis imperfecti in Matth. homil. XLIV.]

IV. *Quod per aliquas chartulas, in quantum in eis veritas divina manifeſtatur, jurare permittitur.*

Ibid. C. XI. SI aliqua cauſa fuerit, modicum videtur facere qui jurat per Deum. Qui autem jurat per Evangelium, majus aliquid feciſſe videtur. Quibus dicendum eſt : *ſtulti, ſcripturæ ſanctæ propter Deum ſanctæ ſunt, non Deus propter ſcripturas* [Gratianus.]

V. *De eodem.*

Ibid. ex C. XVI. §. I. SEd obiicitur, quod Joſeph vir ſanctus per creaturas juravit, dum dixit fratribus ſuis : *per ſalutem Pharaonis non exibitis hinc*. Sed ſciendum eſt, quod ſancti non
Geneſ. XLII. 15. tam per creaturas, quam per auctorem creaturarum jurabant : nec in creaturis aliud quam creatorem ipſarum venerabantur. Sicut Joſeph, qui per Pharaonem jurando hoc in eo veneratus eſt, quod Dei judicio poſitus erat in infimis. Unde Apoſtolus ait : *omnis*
Rom. XIII. I. *poteſtas a Deo eſt*. Item Chriſtus Pilato : *non haberes in me poteſtatem, niſi eſſet tibi*
Jo. XIX. 11. *datum deſuper*. Deus autem per creaturas jurare prohibuit, ne vel more gentilium aliquod numen deitatis creaturis ineſſe crederetur ; vel ne creaturas contemtibiles judicando, per eas promiſſa pro nihilo duceremus. *Auguſtinus ad Publicolam* [epiſt. XLVII. §. 2. alias epiſt. CLIV. c. A. D. 398. in *Africa*.]

VI. *Licet uti fide ejus, qui, ut eam ſervet, per dæmonia jurat.*

Ibid. C. XVI. MOvet te, utrum ejus fide utendum ſit, qui, ut eam ſervet, per dæmonia juraverit. Ubi te volo prius conſiderare, utrum ſi quiſpiam per Deos falſos juraverit, ſe fidem ſervaturum, & eam non ſervaverit, non tibi videtur bis peccaſſe ? Si enim tali juratinne promiſſam ſervaret fidem, ideo tantum peccaſſe judicaretur, quia per Deos falſos juravit. Illud autem nemo reprehenderet, quia fidem ſervavit. Nunc vero, quia juravit per quos non debuit, & contra pollicitam fidem fecit quod non debuit, bis utique peccavit : ac per hoc qui utitur fide illius, quem conſtat juraſſe per Deos falſos, & utitur non ad malam rem, ſed ad licitam, & bonam, non peccato ejus ſe ſociat, quo per dæmonia juravit, ſed bono pacto ejus, quo fidem ſervavit. Neque hic eam fidem dico ſervari, qua fideles vocantur, qui baptizantur in Chriſto. Illa enim longe alia eſt, longeque diſcreta a fide humanorum placitorum atque pactorum. Verumtamen ſine ulla dubitatione minus malum eſt per Deos falſos veraciter jurare, quam per Deum verum fallaciter. Quanto enim per quod juratur, magis eſt ſanctum, tanto magis eſt pœnale perjurium. Alia quæſtio eſt, utrum non peccet qui per falſos Deos ſibi jurari facit, quia ille, qui ei jurat, jurat per falſos Deos, quos colit. Cui quæſtioni poſſunt illa te-
Geneſ. XXI. 23. & XXXI. 53. ſtimonia ſuffragari, quæ ipſe commemoraſti de Labon, & Abimelech, ſi tamen Abimelech per Deos ſuos juravit, ſicut Labon per Deum Nachor [Gratianus ibidem continuo.]

VII. *De eodem.*

Ibid. de eod. C. SIcut etiam cum in libro Maccabæorum Romani leguntur pacem firmaſſe cum Judæis, intelligendi ſunt juraſſe per falſos Deos, ſicut & Judæi juraverunt per Deum verum. Sic etiam de juramento, quod fit per creaturas, intelligendum eſt : quod ipſum quidem jurare per creaturas malum eſt, quia a Deo prohibitum eſt ; ſed ſervare quod juratur bonum eſt, ut evitetur peccatum mendacii, & doloſitatis.

RUBRICA. VI

De comitibus juramenti, ut recte fiat.

I. *Tria exiguntur, ut juramentum recte fiat.*

ET jurabunt : vivit Deus. *Supra Rubr.* II. c. V. *pag.* 443.
Hieronymus ſuper Hieremiam lib. II. [imo lib. I. ad c. IV. c. A. D. 410. in *Paleſtina*.]

II. *De*

II. *De eodem*.

ANimadvertendum eſt, quod jusjuraodum hos habeat comites, veritatem, judicium, atque juſtitiam. Si iſta defuerint, nequaquam erit juramentum, ſed perjurium. XXII. Q. I. C. II.

RUBRICA. VII

De intelligentia, ſub qua accipiendum eſt juramentum, an ſcilicet ad intentionem jurantis, vel recipientis.

I. *Juramentum cum dolo jurantis, ſecundum ſanum intellectum ejus, cui juratur, eſt accipiendum*.

Iſidorus libro Seoteot. II. [c. XXXI. circa A. D. 630. in *Hiſpania*.]

QUacumque arte verborum quiſque juret, Deus tamen, qui conſcieotiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille, cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit quia & Dei nomen in vanum aſſumit, & proximum dolo capit. *Ex ſermone ſancti Auguſtini* [Serm. CLXXX. de verbis Apoſtoli Jacobi c. XII. §. 13. al. Serm. XXVIII. circa A. D. 398. in *Africa*.] XXII. Q. V. C. IX.

II. *Perjurus eſt qui ſuper lapidem falſum jurat*.

ECce dico caritati veſtræ, & qui ſuper lapidem falſum jurat, perjurus eſt. Unde hoc dico? Quia multi & io hoc falluntur, & putaot, quia oihil eſt, per quod juraot, oon ſe crimine tenere perjurii. Prorſus perjurus es: quia per id, quod ſaoctum non putas, falſum juras. Si tu illud ſanctum noo putas ſanctum, puta cui juras. Non enim quando juras, tibi juras, aut lapidi juras, proximo juras. Homini juras ante lapidem. Sed nuoquid non ante Deum? Non audit lapis loqueotem, ſed punit Deus te fallentem. *Gregorius in* XXVI. *lib. Moralium* [c. VII. nunc X. §. 15. A. D. 590. *Romæ*.] Ibidem C. X.

III. *Apud Deum verba noſtra non ex ore, ſed ex corde procedunt*.

HUmanæ aures verba noſtra talia judicant, qualia foris ſonaot. Divina vero judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Certe noverit ille, qui iotentiooem, & voluntatem alterius variis explicat verbis, quia oon debet aliquis verba conſiderare, ſed voluntatem, & intentionem: quia oon debet inteotio verbis deſervire, ſed verba iotentioni. *Johannes Chryſoſtomus* [imo Chromatius in c. V. Matthæi, c. A.D. 400. *Aquileja*.] Ibidem C. XI.

IV. *Inter juramentum, & locutionem fidelium nulla debet eſſe differentia*.

JUramenti hujus cauſa eſt, quia omnis, qui jurat, ad hoc jurat, ut quod verum eſt loquatur. Et ideo Dominus inter juramentum, & loquelam noſtram, nullam vult eſſe diſtantiam, quia ſicut in jurameoto nullam coovenit eſſe perfidiam; ita quoque in verbis ooſtris nullum debet eſſe mendacium: quia utrumque & periurium, & mendacium divioi judicii pœna damnatur, dicente ſcriptura: *os, quod mentitur, occidit animam*. Quisquis ergo verum loquitur, jurat; quia ſcriptum eſt: *teſtis fidelis non mentitur*. Idem [Ibidem.] Ibidem C. XII. Sap. I. 11. Proverb. XIV. 5.

V. *Antequam aliquis juret, pejerat, ſi ſe contra conſcientiam jurare parat*.

QUi pejerare paratus eſt, aotequam juret, jam perjurus videtur; quia Deus non ex operibus judicat, ſed ex cogitationibus, & ex corde. [Gratianus continenter.] Ibidem C. XIII.

VI. *De eodem*.

EX his omnibus colligitur, quod juramenta ſecundum intentionem præſtantis, non recipieotis, a Deo judicantur. Quomodo ergo ſecundum Iſidorum quacumque arte verborum quis jurat; Deus ſic accipit, ſicut ille, cui juratur, intelligit? Sed ſicut aliud eſt callida arte verborum jurare, aliud ſimpliciter intentationem ſuam jurando enunciare, ſic aliud eſt ſimplici intentione juramentum factum recipere, aliud in recipien- Ibidem.

Digitized by Google

Lib. II. Pars I. Tit. XXI. Rubr. VIII. & IX.

cipiendo calliditate uti, quia ſicut quiſquam apud Deum non valet aliquem lædere, ſic nec præter ejus intentionem valet quis alicui ſubvenire. Deus autem duplicitatis aſpernator, ſimplicem intentionem utriuſque conſiderat, & tam ex parte recipientis, quam ex parte præſtantis verborum artem aſpernatur & odit.

RURBICA. VIII

De ritu obſervando in præſtando juramento.

I. *Propter reverentiam nonniſi a jejunis præſtanda ſunt juramenta.*

Cornelius papa [imo ex Capitular. lib. I. c. LXI. c. A.D. 789. *Aquisgrani*.]

XXII. Q. V. C. XVI. HOneſtum etiam videtur, ut, qui in ſanctis audet jurare, hoc jejunus faciat cum omni honeſtate, & timore Dei, & ut pueri ante XIV. annos non cogantur jurare. *In Concilio apud ſanctum Medardum habito* [ſeu potius Suesſionenſi II. c. VIII. ſummatim, A.D. 853. in *Gallia*. Concil. tom. VIII. pag. 94.]

II. *Quibus temporibus jurare prohibemur.*

Ibid. C. XVII. DEcrevit ſancta Synodus, ut a Septuageſima uſque in octavam Paſchæ, & ab Adventu Domini uſque in octavam Epiphaniæ, nec non & in jejuniis quatuor temporum, & in litaniis majoribus, & in diebus Dominicis, & in diebus Rogationum (niſi de concordia, & pacificatione) nullus ſuper ſacra Evangelia jurare præſumat.

RUBRICA. IX

De illicitis juramentis non obſervandis.

I. *Aliquando non expedit promiſſum ſolvere ſacramentum.*

Ambroſius de officiis libro I. [c. L. §. 264. c. A.D. 391. *Mediolani*.]

XXII. Q. IV. C. I. Concil. Tolet. VIII. C. I. ESt etiam contra officium nonnumquam ſolvere promiſſum, ſacramentum cuſtodire, ut Herodes, qui juravit, quoniam quidquid petitura eſſet, daret filiæ Herodiadis: & necem Johannis præſtitit, ne promiſſum negaret. *Item in ſermone ſancti Auguſtini epiſcopi de decollatione ſancti Johannis Baptiſtæ, qui ſic incipit: cum ſanctum Evangelium legeretur.* [Serm. CCCVIII. §. II. ſummatim, al. ſerm. X. c. A.D. 394. in *Africa*.]

II. *Pietas fuit, quod David Nabal, ſicut juraverat, non occidit.*

Ibidem C. II. *Beda in C. IV. Matth.* *Auguſtinus homil. XLIV. in natal. Dom.* QUod David juramentum per ſanguinis effuſionem non implevit, major pietas fuit. Video David pium hominem, & ſanctum in temerariam jurationem cecidiſſe, & maluiſſe non facere quod juraverat, quam jurationem ſuam fuſo hominis ſanguine implere. *Item.* [Ibidem.]

III. *De eodem.*

Ibidem C. IV. JUravit David temere, ſed non implevit jurationem majori pietate. *Et infra.* Ecce ſanctus David non quidem iratus ſanguinem hominis fudit; ſed cum falſum juraſſe negare quis poterit? De duobus peccatis elegit minus. Sed minus fuit illud in comparatione majoris. Nam per ſeipſum appenſum, magnum malum eſt falſa juratio. *Beda in homilia* XLIV. [in natali decollationis S. Johannis c. A.D. 720. in *Anglia*.]

IV. *Non eſt ſervandum juramentum, quo malum incaute promittitur.*

Ibidem C. VI. SI aliquid forte nos incautius juraſſe contigerit, quod obſervatum pejorem vergat in exitum, libere illud conſilio ſalubriori mutandum noverimus, ac magis inſtante neceſſitate pejerandum nobis, quam pro jurando periurio in aliud crimen gravius eſſe divertendum. Denique juravit David per Dominum occidere Nabal virum ſtultum, & impium, atque omnia, quæ ad eum pertinerent demoliri. Sed ad primam interceſſionem Abigail feminæ prudentis mox remiſit minas, revocavit enſem in vaginam, neque aliquid culpæ ſe pro tali perjurio contraxiſſe doluit. *Item.* [Idem ibidem.]

V. De

V. *De duobus malis minus eligi oportet.*

NOn ſolum in jurando, ſed in omni, quod agimus, hæc eſt moderatio ſollicitius obſervanda, ut, ſi in talem forte lapſum verſuti hoſtis inciderimus inſidiis, ex quo ſine aliquo peccati contagio ſurgere non poſſimus, illum potius evadendi aditum petamus, in quo minus periculi nos perpeſſuros eſſe cernimus. *Ambroſius de officiis* [lib. III. c. XII. §. 76. A. D. 391. *Mediolani*.]

XXII. Q. IV. C. VII.

VI. *Tolerabilius eſt juramentum non implere, quam quod turpe eſt, facere.*

UNuſquiſque ſimplicem ſermonem proferat: vas ſuum in ſanctificatione poſſideat: nec fratrem ſuum circumſcriptione verborum inducat: nihil promittat inhoneſtum: aut ſi promiſerit, tolerabilius eſt promiſſum non facere, quam facere quod turpe ſit. Sæpe plerique conſtringunt ſe ipſos jurisjurandi ſacramento; ut cum ipſi cognoverint promittendum non fuiſſe, ſacramenti tamen contemplatione faciant quod ſpoponderunt: ſicut de Herode ſupra ſcripſimus, qui ſaltatrici præmium turpiter promiſit, crudeliter ſolvit. Turpe, quod regnum pro ſaltatione promittitur; crudele, quod mors prophetæ pro jurisjurandi religione donatur! Quanto tolerabilius tali fuiſſet perjurium ſacramento? Si tamen perjurium dici poſſet, quod ebrius inter vina juraverat, quod & eviratus inter ſaltantium choros promiſerat. Infertur diſco prophetæ caput; & hoc æſtimatum eſt fidei eſſe, quod amentiæ fuit. *Et poſt pauca de Jepte diſſerens*. Miſerabilis, *inquit*, neceſſitas, quæ ſolvitur parricidio. Melius eſt non vovere, quam vovere id, quod ſibi is, cui promittitur, oolit exſolvi! *Et poſt paululum*. Non ſemper igitur promiſſa ſolvenda omnia ſunt. Denique ipſe Dominus frequenter ſuam mutat ſententiam, ſicut ſcriptura indicat. *Ex Concilio Toletano* [VIII. c. II. A. D. 653. in *Hiſpania*, Concil. tomo VI. pag. 402. D.]

Ibidem C. VIII. *Concil. Tolet.* VIII. C. II. *Ivo P.* XII. C. XVII. *Matth.* XIV. 7. 8 *Ambroſ. ibid.* C. V. *Jud.* XI. 31.

VII. *Incommutabilis Deus quandoque ſua mutat ſtatuta.*

INcommutabilis, eademque ſemper exiſtens Dei natura, parcens ſua ſæpe in ſacris literis legitur mutaſſe promiſſa, & pro miſericordia temperaſſe ſententiam. Unde quamlibet ſit impaſſibilis, atque immutabilis, ejus denique deitatis licet ſint dicta firmiſſima; crebro tamen ejus & juramenta leguntur, & pœnitentia: quæ ſacris extant myſteriis adoperta. Jurare namque Dei, eſt a ſeipſo nullatenus ordinata convellere; pœnitere vero eadem ordinata, cum voluerit, immutare. Sic per Hieremiam dicit: *repente loquar adverſum gentem, & adverſus regnum, ut eradicem, & deſtruam, & diſperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa ſuper malo ſuo, quod locutus ſum adverſum eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitavi, ut facerem ei.* Auguſtinus [caput incertum.]

Ibidem C. IX. *Hierem.* XVIII. 7. & *ſeq.*

VIII. *Sapientis eſt, quod male loquitur, revocare.*

MAgnæ ſapientiæ eſt revocare hominem, quod male locutus eſt. *Ex Concilio Ilerdenſi* [imo Ambroſius lib. III. offic. c. XII. §. 79. A. D. 391. *Mediolani*.]

Ibidem C. X.

IX. *Non omnia promiſſa ſunt ſolvenda.*

NOn ſemper promiſſa omnia ſolvenda ſunt. Denique ipſe Dominns frequenter mutat ſententiam, ſicut ſcriptura indicat. *Iſidorus ſententiarum lib.* II. [c. XXXI. circa A. D. 630. in *Hiſpania*.]

Ibidem C. XII. *Concil. Tolet.* VIII. C. II.

X. *De eodem.*

NOn eſt obſervandum juramentum, quo malum incaute promittitur; veluti ſi quiſpiam adulteræ perpetuam fidem cum ea permanendi polliceatur. Tolerabilius eſt enim non implere ſacramentum, quam permanere in ſtupri flagitio. *Ex decreto Soteris papæ cap.* III. [ſententia potius ex Beda in homil. decollat. S. Jo. Baptiſtæ c. A. D. 720. in *Anglia*.]

Ibidem C. XIII.

XI. *Juramentum, quo malum incaute promittitur, non eſt obſervandum.*

SI aliquid forte incautius nos juraſſe contigerit, qnod obſervatum pejorem vergat in exitum, illud conſilio ſalubriori mutandum noverimus, & magis inſtante neceſſitate pejerandum nobis, quam pro facto juramento in aliud crimen majus eſſe divertendum.

Ibidem C. XVI.

Lib. II. Pars I. Tit. xxi. Rubr. ix. dum. *Ex Concilio Elibertano cap.* 1. [A. D. 305. in *Hiſpania*, Concil. tomo 1. pag. 979. Abſunt tamen verba ab eo Concilio, & referuntur a Garſia Loaiſa ex Gratiano.]

XII. *Temeritas emendatur, cum incauta ſolvitur definito.*

xxii. Q. iv. C. xvi. DEfinitio incauta laudabiliter ſolvenda eſt, nec eſt prævaricatio, ſed temeritatis emendatio. *Actio* IV. *Synodi* VII. [A. D. 787. in *Bithynia*, Concil. tomo vii. pag. 761. paullo aliter ac in antiqua editione.]

XIII. *Illicitum juramentum non eſt ſervandum.*

Ibid. C. xviii. JOhannes Apocriſarius Orientalium ſedium dixit: ſignificat ſermo patris noſtri Sophronii, quod melius ſit jurantem perjerare, quam ſervare ſacramentum in fractione ſacrarum imaginum. Hoc autem dicimus, quia ſacramento quidam ſe excuſant. Taraſius patriarcha dixit: quia pater Sophronius noverat bonitatem Dei, propterea tranſgredi voluit impium juramentum. *Item paullo poſt*. Taraſius patriarcha dixit: Herodes obſervavit juramentum, & periit. Petrus vero negavit cum juramento, & converſus flevit amare, & ſalvatus eſt. Omne enim peccatum bonus Deus indulget, ſi quis ex toto corde pœniteat. Sancta ſynodus dixit: ſic nos docet ſancta Scriptura. *Item.* Zach. viii. 7. Leontius epiſcopus Phoceæ dixit: ſcriptum eſt: *juramentum mendax ne diligatis*. Qua de cauſa juramentum noſtrum mendax diſſolvatur, quaſi nullam habens virtutem. *Iſidorus*. [Caput incertum. Simile quid habetur in regulis brevioribus S. Baſilii interrog. cclxxiv. Rufino interprete.]

XIV. *Non ſerventur juramenta, quæ fuerint contra divina mandata.*

Ibid. C. xix. SI quis præventus fuerit, ut definiat agere aliquid eorum, quæ non placent Deo, pœnitentiam agat; & quod contra mandatum Domini ſtatutum eſt, in irritum revocetur. *Hieronymus in libro de natura rerum* [Caput incertum.]

XV. *De eodem.*

Ibid. eod. C. TRibus ſiquidem modis juramenta contracta, ſolvenda ſunt. I. cum quis male jurat; II. cum quis incaute jurat, non putans hoc eſſe peccatum. III. ſi pueri, vel puellæ in domo parentum ſe juramento conſtrinxerint, patribus, poſtquam audierint, contradicentibus [Gratianus ibidem.]

XVI. *De eodem.*

Ibid. eod. C. ECce, quod juramenta illicita laudabiliter ſolvuntur, damnabiliter ſervantur. Quod tunc intelligendum eſt, quando juramentum illicitum deſeritur, ut ad bonum redeatur. Ceterum ſi propterea deſeritur, ut in aliud malum tranſeatur, illicitum ſacramentum damnabiliter ſervatur, ſed damnabilius contemnitur. *Unde Auguſtinus de bono conjugali* [c. iv. n. 4. c. A. D. 401. in *Africa*.]

XVII. *Non eſt appellanda fides, quæ ad peccatum faciendum admittitur.*

Ibid. C. xx. SI ad peccatum faciendum fides adhibetur, mirum, ſi fides appellanda eſt. Verumtamen qualiſcumque ſit, ſi & contra ipſam ſit, pejus ſit, niſi cum propterea deſeritur, ut ad veram fidem, legitimamque redeatur, ideſt, ut peccatum emendetur, voluntatis pravitate correcta; tanquam ſi quis cum hominem ſolus expoliare non poſſit, inveniat ſocium iniquitatis, & cum eo paciſcatur, ut ſimul id faciant, ſpoliumque partiantur: quo facinore commiſſo, totum ſolus auferat, dolet ille, & fidem ſibi non eſſe ſervatam conqueritur. Verum in ipſa ſua querela cogitare debet potius in bona vita ipſi humanæ ſocietati fidem fuiſſe ſervandam, ne præda inique ex homine fieret, ſi ſentit quam inique ſibi in peccati ſocietate ſervata non fuerit. Ille quippe utrobique perfidus, ac profecto ſceleratior judicandus eſt. *Item* [idem ibidem continenter.]

XVIII. *Si propterea fides non ſervatur, ut redeatur ad bonum, non ideo violatur.*

Ibid. C. xxi. MUlier, ſi fide conjugali violata, fidem ſervet adultero, utique mala eſt, ſed ſi nec adultero pejor eſt. Porro ſi eam flagitii pœniteat, & ad caſtitatem rediens conjugalem, pacta, ac placita adulterina reſcindat, miror ſi eam fidei violatricem vel ipſe adulter putabit. [Gratianus ibid.]

XIX. *De eodem.*

EX his itaque apparet, quod ſi quiſquam, ut diximus, illicitum juramentum non ſervaverit, ut in aliud malum pernicioſum declinet, tanto gravius delinquit, quanto damnabilius accumulantur peccata peccatis. Si autem propterea deſeritur, ut ad bonum redeatur, nihil culpæ pro tali perjurio contrahitur: potius deflendum eſt, ſi in aliquo, illius juramenti occaſione, nos deliquiſſe contigerit. Unde Auguſtinus ſcribit Severo Milevitano epiſcopo conſulenti de quodam Hubaldo, qui a conſanguineis cujuſdam pellicis coactus fuerat jurare, ſe illam ducturum in conjugem, nec matri ſuæ, vel fratribus ulterius neceſſaria ſubminiſtraturum. *Reſcribit ergo beatus Auguſtinus, ut diximus, Severo Milevitano epiſcopo, ita dicens* [Caput incertum.] — xxii. Q. iv. eod. C. xxi.

XX. *De quodam Hubaldo, qui juravit, ſe non miniſtraturum neceſſaria matri & fratribus.*

INter cetera, ut rogaveras, a patre noſtro Ambroſio quæſivi, quid tibi, cariſſime, agendum eſt de Hubaldo parochiano tuo, qui captus, & timore necis impulſus, ſuæ concubinæ juramento firmavit, ipſam in conjugem ſuſcipere, propriamque matrem de domo cum fratribus expellere, nihilque eis alimoniæ unquam impendere. Quia vero, quam prius concubinam habuerat, non eſt peccatum in conjugem ſuſcipere, matrimonium ſit in Deo firmum & ſtabile. Porro juramentum non ob hoc fuiſſe inſtitutum invenitur, ut eſſet vinculum iniquitatis, vel matricidii, vel fratricidii, ſeu cujuſcumque criminis. Nec credo, ſacramentum ad hoc debere fieri, ut injuſta juratio ſuorum bonorum ſit injuſte jurantibus expoliatio, & accipienti æterna damnatio. Perjurii namque percutitur pœna, & velut homicida in extremo examine a juſto judice degrandinabitur, per quem ſacroſanctum Evangelium ad injuſtum & illicitum, & Deo minime amabile, quaſi teſtimonium juſtæ & humanæ petitionis, adducitur. Foveat itaque Hubaldus matrem, & fratres, & lugeat ſi coactione, & timore juramenti aliquid defuit matri. Qui vero eum jurare coegerunt quod non debuit, reatu perjurii impliciti teneantur. Injuria quippe injuſte irrogata, ejus eſt infamia, qui facit. Nec enim ullo modo ad opprobrium coactæ voluntatis trahitur, quod illicita conditio neceſſitatis extorſit. *Ambroſius de officiis* [lib. III. c. x. §. 68. circa A. D. 391. *Mediolani*.] — Ibid. C. xxii.

XXI. *Licet autem juramenta illicita ſervanda non ſint, aliqua tamen ſervanda ſunt, quæ ſcilicet prius ignorabantur eſſe illicita.*

I*Nnocens credit omni verbo*. Non vituperanda facilitas, ſed laudanda bonitas. Hoc eſt innocentem eſſe, ignorare quod noceat: &, ſi circumſcribitur ab aliquo, de omnibus tamen bene judicat qui fidem eſſe in omnibus arbitratur. Hac igitur mentis ſuæ dote inclinatus Joſue, ut crederet Gabaonitis, teſtamentum diſpoſuit, pacem dedit, confirmavit ſocietatem. Sed ubi in terras eorum ventum eſt, deprehenſa fraude, quod cum eſſent finitimi, advenas ſe eſſe ſimulaverant, circumſcriptum ſe populus patrum indignari cœpit. Joſue tamen pacem, quam dederat, revocandam non cenſuit, quia firmata erat, ſacramenti religione, ne dum alienam perfidiam redargueret, ſuam fidem ſolveret. Mulctavit tamen eos vilioris obſequio miniſterii: clementior ſententia, ſed diuturnior. [Gratianus ibid.] — Ibid. C. xxiii. Prov. xiv. 15.

XXII. *De eodem.*

ILlicitum ergo juramentum, quod ſervari prohibetur, intelligendum eſt quod ſcitur eſſe illicitum, dum juratur. Si autem neſcitur illicitum eſſe, ipſa ignorantia excuſat, ſi putetur licitum eſſe non ex ignorantia juris, ſed facti. Aliud enim eſt, ſi alicujus copula credatur eſſe licita, quia neſcitur eſſe conſanguinea, vel quia creditur eſſe vidua. Aliud ſi ideo putatur licita, quia conſanguineorum conjuctio, vel relictarum copula nullo jure credatur eſſe prohibita. Hic enim eſt ignorantia juris, quæ nemimem excuſat, niſi cui permittitur jus ignorare: ibi vero ignorantia facti, qua quiſque fere excuſatur. Seniores autem Iſrael non ignorabant gentes terræ promiſſionis ex præcepto Domini eſſe delendas, ſed ignorabant, Gabaonitas eſſe incolas terræ promiſſionis. Ignorabant ſiquidem factum, ſed non ignorabant jus facti; atque ideo etſi illicitum eſſet quod juraverunt, tamen licite ſervari debuit quod juramento firmaverunt. *Gratianus* [ibidem continuo.] — Ibid. C. eod.

XXIII. *De*

Lib. II. Part. I. Tit. XXI. Rubr. X. & XI.

XXIII. *De eodem.*

XXII. Q. IV. eod. C. XXIII. §. I. QUod autem illicitum juramentum ſervari prohibetur, non eſt generaliter intelligendum. Juramentum namque, ut Hieronymus teſtatur ſuper Hieremiam, debet habere tres comites, veritatem, judicium, & juſtitiam. Ubi autem iſta deficiunt, non eſt juramentum, ſed perjurium.

RUBRICA. X

De perjurantibus.

I. *Quando quis perjurare dicitur. Perjurat enim qui aliter facturus eſt, quam promiſit.*

Auguſtinus in Pſalmum: *Domini eſt terra* [imo gloſſa interlinearis in Pſal. XXIII. ad ea verba, *nec juravit in dolo*, ex Caſſiodoro.]

XXII. Q. II. C. I. IN dolo jurat qui aliter facturus eſt, quam promittit, cum perjurium ſit, nequiter decipere credentem. *Hieronymus in Hieremiam* [lib. I. ad c. IV. c. A. D. 410. in *Palæſtina*.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. II. ANimadvertendum eſt, quod jusjurandum. *Supra Rubr.* VI. c. II. *pag.* 447. *Unde Auguſtinus de verbis Apoſtoli in ſermone* XXVIII. [nunc ferm. CLXXX. c. II. §. 2. c. A. D. 415. in *Africa*.]

III. *De eo, qui jurat falſum, quod putat verum.*

Ibid. C. III. HOmines falſum jurant vel cum fallunt, vel cum falluntur. Aut enim putat homo verum eſſe quod falſum eſt, & temere jurat; aut ſcit, aut putat falſum eſſe, & tamen pro vero jurat, & nihilominus cum ſcelere jurat. Diſtant autem iſta perjuria, quæ duo commemoravi. Fac illum jurare, qui verum putat eſſe, pro quo jurat: verum putat eſſe, & tamen falſum eſt. Non ex animo iſte pejerat; fallitur. Hoc pro vero habet, quod falſum eſt, non pro re falſa ſciens jurationem interponit. Da alium, qui ſcit falſum eſſe, & dicit verum eſſe; & jurat, tanquam verum ſit, quod ſcit falſum eſſe. Videtis quam iſta deteſtanda ſit bellua, & de rebus humanis exterminanda! Quis enim hoc fieri velit? Omnes homines talia deteſtantur. Fac alium, qui putat falſum eſſe, & jurat, tamquam verum ſit, & forte verum eſt. Verbi gratia, ut intelligatis; pluit in illo loco? Interrogas hominem, & putat non pluiſſe; & ad negocium ipſius competit, ut dicat pluit, ſed putat, non pluiſſe; dicitur ei: vere pluit? Vere & jurat: & tamen pluet ibi: ſed ille neſcit, & putat non pluiſſe; perjurus eſt. Intereſt, quemadmodum verbum procedat ex animo. Ream linguam non facit, niſi mens rea.

RUBRICA. XI

De pœnitentia, & pœna perjurantibus debita.

I. *Male jurans pœnitentiam agat.*

Ex concilio Toletano cap. IX. [ex Burchardo lib. XII. c. XXIX. Ivone P. XII. c. LXIV.]

XII. Q. IV. C. XIV. NEceſſe eſt, ut male jurans dignam pœnitentiam agat, eo quod nomen Domini contra præceptum illius ſumſit in vanum, quia in Exodo ſcriptum eſt: *nec enim inſontem habebit Dominus eum, qui aſſumſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra.* Item. Exod. XX. 7. *In Levitico.*

II. *De eodem.*

Ibidem C. XV. NOn *perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Domini tui: ego Dominus.* Malum Levit. XIX. 12. tamen, quod facturum ſe ſacramento devoverat, omnino non faciat, quia ſtulta vota frangenda ſunt. *Pius papa* [forte pœnitentiale Theodori Cantuarienſis ex Burchardo lib. XII. c. V.]

III. *Pæ-*

Lib. II. Pars I. Tit. XXI. Rubr. XII.

III. *Pœnitentia ejus, qui in manu epiſcopi, aut cruce conſecrata perjurat.*

QUi perjurat ſe in manu epiſcopi, aut in cruce conſecrata, tres annos pœniteat. Si vero in cruce non conſecrata, annum unum pœniteat. Qui autem coactus fuerit, & ignorans ſe perjuraverit, & poſtea cognoſcit, tres quadrageſimas pœniteat. *Ex pœnitentiali Theodori* [Burchardus eod. lib. c. VI. ex pœnitentiali Romano.] XXII. Q. V. C. I.

IV. *Qua pœna ſit feriendus qui neceſſitate coactus perjurat.*

SI quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet cauſa, vel neceſſitate perjurat, quia plus corpus, quam animam dilexit, tres quadrageſimas pœniteat. Alii vero judicant tres annos, unum ex his in pane & aqua. *Gelaſius papa* [caput incertum. Burchardus ibidem c. IX. refert ex decretis Pelagii papæ c. XI.] Ibid. C. II.

V. *Qui periurat, & alios periurare facit, qua pœnitentia ſit feriendus.*

SI quis periuraverit, & alios ſciens in perjurium duxerit, XL. dies pœniteat in pane & aqua, & ſeptem ſequentes annos, & numquam ſit ſine pœnitentia; & alii, ſi conſcii fuerint, ſimiliter pœniteant. Ibid. C. IV.

RUBRICA. XII

De compellentibus alios ad perjurandum.

I. *Qui perjurare compellit, & qui compellitur, perjurus habetur.*

Pius papa [ita quoque Burchardus lib. XII. c. IV. ex decretis Pii papæ c. II.]

QUi compulſus a domino ſciens perjurat, utrique ſunt perjuri; & dominus, & miles: dominus, quia præcepit; miles, quia plus dominum, quam animam dilexit. Si liber eſt, XL. dies in pane & aqua pœniteat, & ſeptem ſequentes annos; ſi ſervus ejuſdem, tres quadrageſimas & legitimas ferias pœniteat. *Auguſtinus in ſermone de decollatione ſancti Johannis* [ſerm. CCCVIII. c. IV. §. 4. al. ſerm. XI. c. A. D. 394. in *Africa*.] Ibid. C. I.

II. *Homicidam vincit qui ſciens ad perjurium homines compellit.*

ILle, qui hominem provocat ad jurationem, & ſcit, eum falſum eſſe juraturum; vincit homicidam, quia homicida corpus occiſurus eſt, ille animam, immo duas animas, & ejus, quem jurare provocavit, & ſuam. Scis verum eſſe quod dicis, & falſum eſſe quod ille dicit, & jurare compellis? Ecce jurat, ecce periurat, ecce perit. Tu quid inveniſti? Immo & tu periiſti, qui de illius morte te ſatiare voluiſti. *Idem in ſermonem de perjuriis* [ſeu ſerm. CLXXX. c. IX. §. II. de verbis Apoſtoli al. XXX. *ibidem*.] Ibid. C. V.

III. *Non peccat qui juramentum exigit ab eo, quem neſcit falſum jurare.*

QUi exigit jurationem, multum intereſt, ſi neſcit, illum juraturum falſum, an ſcit. Si enim neſcit, & ideo dicit: jura mihi, ut fides ei fiat, non eſt peccatum: tamen humana tentatio eſt. Si autem ſcit eum feciſſe, novit feciſſe, videt feciſſe, & cogit jurare; homicida eſt. Ille enim ſuo ſe perjurio perimit, ſed iſte manum interficientis & impreſſit, & preſſit. Ibid. C. VI.

IV. *Uſque ad exitum vitæ non communicet qui alios ad perjuria trahit.*

SI quis convictus. *Supra Tit.* XIX. *Rub.* V. c. VIII. *pag.* 441.

Auguſtinus in quæſtionibus Levitici cap. I. [quæſt. I. ad c. V. Potius gloſſa ordinaria ad c. V. Levitici.]

V. *Cui ſit indicandum falſum, quod ab aliquo juratur.*

HOc videtur dicere; peccare hominem, quo audiente jurat aliquis falſum, & ſcit eum falſum jurare, & tacet. Tunc autem ſcit, ſi ei rei, de qua juratur, teſtis fuit aut vidit, aut conſcius fuit, ideſt aliquo modo cognovit, aut oculis ſuis conſpexit, aut ipſe qui jurat, illi indicavit. Ita enim potuit eſſe conſcius. Sed inter timorem hujus peccati, & timorem proditionis hominum non parva exiſtit plerumque tentatio. Poſſumus Ibid. C. VIII.

Digitized by Google

LIB. II. PARS I. TIT. XXII. RUBRICA & TIT. XXIII. RUB. I. & II.

ſumus enim paratum ad perjurum, admonendo, vel prohibendo a tam gravi peccato revocare. Sed ſi non audierit, & coram nobis de re, quam novimus, falſum juraverit, utrum prodendus ſit, ſi proditus etiam periculum mortis incurrat, difficillima quæſtio eſt. Sed quia non expreſſit, cui hoc indicandum ſit, utrum illi, cui juratur, an ſacerdoti cuipiam, qui non ſolum eum perſequi non poteſt irrogando ſupplicium, ſed etiam orare pro illo poteſt, videtur mihi, quod ſe homo ſolvat a peccati vinculo, ſi indicet talibus, qui magis poſſunt prodeſſe, quam obeſſe perjuro, ſive ad corrigendum eum, ſive ad Deum pro eo placandum, ſi & ipſe confeſſionis adhibeat medicinam.

TITULUS. XXII

De exceptionibus.

RUBRICA UNICA

I. *Quo tempore exceptio dilatoria opponi & probari debet, & peremtoria conteſtari.*

[Gratianus]

XII. Q. VI. poſt C. I.

EXceptio fori dilatoria eſt, atque ideo in initio litis debet opponi & probari. Peremtorias autem exceptiones (ut ſunt præſcriptiones longi temporis) ſufficit in initio litis conteſtari.

TITULUS. XXIII

De præſcriptionibus.

RUBRICA. I

De præſcriptionum introductione.

I. *De varia cauſa introductionis præſcriptionum.*

[Gratianus]

XVI. Q. III. C. XV. §. I.

PRæſcriptionum aliæ ſunt introductæ odio petentis, & favore poſſidentis: aliæ tantum odio petentis. Qui enim bona fide, & juſto titulo rem præſentis per decennium, abſentis vero per vicennium tenuerit, perpetua exceptione tutus erit, non ſolum adverſus alios, ſed etiam adverſus creditores, quibus res ipſa obligata fuerat, etiam adverſus verum dominum.

RUBRICA. II

De his, quæ requiruntur ad præſcriptionem.

I. *Requiritur in præſcriptione bona fides.*

PRæſcriptionum aliæ ſunt. *Supra in proxima Rubrica præcedenti. Auguſtinus de fide, & operibus* [c. VII. §. 10. circa A. D. 413. in *Africa*.]

II. *Non eſt adultera virgo, quæ neſciens, viro nubit alieno.*

XXXIV. Q. I. C. V.

SI virgo neſciens, viro nupſerit alieno, hoc ſi ſemper neſciat, numquam ex hoc erit adultera. Si autem ſciat, jam ex hoc eſſe incipiet, ex quo cum alieno ſciens cubaverit; ſicut in jure prædiorum tamdiu quippe bonæ fidei poſſeſſor rectiſſime dicitur, quamdiu ſe poſſidere ignorat alienum: cum vero ſcierit, nec ab aliena poſſeſſione receſſerit, tunc malæ fidei poſſeſſor perhibebitur, tunc juſte injuſtus vocabitur [Gratianus.]

III. *Requiritur in præſcriptione poſſeſſio non interrupta.*

XVI. Q. III. poſt C. XV. §. I.

SI vero aliquo caſu a poſſeſſione ceciderit, etiam adverſus verum dominum utiliter rem vendicare poterit. Si autem nullo titulo, bona tamen fide, per tricennium rem alicujus poſſederit, ſimili gaudebit præſidio. Bona vero fides non ad tractum medii tem-

temporis, ſed ad initium poſſeſſionis refertur. Sufficit enim in initio cuique bona fide poſſidere cœpiſſe, etiamſi medio tempore ſcientiam rei alienæ habuerit. Hæ præſcriptiones introductæ ſunt favore poſſidentis, & odio petentis, quia lex favet his, qui bona fide, & juſto titulo, vel bona fide tantum poſſident. Odit autem & punit circa rem ſuam negligentes, & deſides. Quod ſi mala fide rem alienam quis poſſidere cœpit, poſt XXX. annos adverſus omnem petentem exceptione tutus erit. Si vero aliquo caſu a poſſeſſione ceciderit, actionem non habebit, quia hæc præſcriptio non favore malæ fidei poſſeſſoris, ſed odio tantum rem ſuam perſequi negligentis introducta eſt. Si autem res ad creditorem ſuum, vel ad dominum pervenerit, detentionis commodum habebit. Si vero ad alium, creditor vel alius dominus adverſus eum experiri poterit; nec ſibi proderit exceptio medii temporis poſſeſſoris, quia non ab eo babuit cauſam poſſidendi. Quod ſi violenter poſſeſſio ad eos pervenerit, malæ fidei poſſeſſor indiſtinctæ poſſeſſionis commodum recipiet. Hæc de præſcriptionibus decennii, vel vicennii, vel tricennii intelligenda ſunt, ſi ſine interruptione poſſeſſa probentur. Quod ſi per naturalem detentionem poſſeſſio interrupta fuerit, a die recuperatæ poſſeſſionis novi triginta anni in omnibus præſcriptionibus nemerabuntur: ſi per litis conteſtationem, ab ultimo die litigii XL. anni computabuntur. Quod ſi ab eo, qui in cauſa præſcribendi erat, poſſeſſionem aliquis nanciſcatur, tempus præcedens, cum ſuæ poſſeſſionis tempore continuare poterit. Is autem, cujus res præſcribitur, ſi litem conteſtari non poterit, vel propter adverſarii abſentiam, vel infantiam, vel furoris laborem, cum neminem tutorem, vel curatorem habeat, vel quia in magna poteſtate conſtitutus eſt, intra conſtituta tempora præſidem adeat, libellum ei porrigat, & hoc in querimoniam deducat, & ſic temporis interruptionem faciat. Si autem præſidem adire non poterit, ſaltem ad epiſcopum locorum, vel defenſorem civitatis eat, & ſuam manifeſtare voluntatem in ſcriptis deproperet. Quod ſi præſes vel epiſcopus, vel defenſor abſuerit, liceat ei publice proponere, ubi domicilium babet poſſeſſor, ſeu eum tabulariorum ſubſcriptione; vel ſi civitas tabularios non habeat, cum trium teſtium ſubſcriptione: & hoc ſufficiat ad omnem temporalem interruptionem, ſive triennii, ſive longi temporis, ſive XXX. vel XL. annorum ſit.

Lib. II. Part I. Tit. XXIII. Rub. II. — *§. 2.* — *§. 3.* — *§. 4.* — *l. ult. Cod. de epiſcop. audient.* — *l. ut perfectius Cod. de ann. except.*

RUBRICA. III

De ſpeciebus præſcriptionum.

I. *Eſt præſcriptio longævi temporis, quæ eſt* X. *annorum inter præſentes, &* XX. *inter abſentes.*

Gratianus

POteſt etiam aliter intelligi præſcriptio illa longi temporis, qua Gelaſius negat, ſtatum parochiarum poſſe mutari. Longum enim tempus, ſicut ex legibus habetur, decennium, vel vicennium intelligitur. Hujus ergo longi temporis præſcriptio auctoritate Gelaſii, & ſæcularium legum obiici eccleſiis non poteſt. [Gratianus.]

Ibidem §. 1.

II. *De eodem.*

DE præſcriptionibus vero longi temporis in authenticis invenitur Collatione VIII. Conſtit. VI. Quas actiones alias tricennalis, decennalis, vicennalis præſcriptio ſecludit. [Gratianus.]

XVI. Q. III. C. XVI. §. 5. — *Cod. de ſacroſ. Eccl. l. ult. Novella CXXXI. C. VI.*

III. *Eſt præſcriptio longiſſimi temporis, ſcilicet* XXX. *vel* XL. *aut centum annorum.*

AD hæc decimationes iſtæ, etſi jurare vobis debentur, ut aſſeritis, tamen tricennalis objectio vobis ſilentium imponit. Omnis enim poſſeſſio tricennaria præſcriptione tollitur, vel quadragenaria (ſicut poſſeſſiones religioſorum domorum) vel centenaria, ſicut prædia ſanctæ Romanæ eccleſiæ.

XIII. Q. II. ante C. I.

RU-

RUBRICA . IV

De temporis ſpacio, quo præſcriptio inducitur.

I. *Præſcriptio* xxx. *annorum currit contra privatas perſonas, & etiam olim contra eccleſias.*

Gelaſius [papa I. epiſt. x. ad epiſcopos Siciliæ, A. D. 494. Roma in *Siciliam*, Concil. tomo IV. pag. 1196.]

XIII. Q. I. C. I. FAcultates eccleſiæ, nec non & diœceſes, ſi quæ ab aliquibus poſſidentur epiſcopis, jure ſibi vendicent quod tricennalis lex concluſit: quia & filiorum noſtrorum principum ita emanavit auctoritas, ut ultra XXX. annos nulli liceat pro eo appellare, quod legum tempus excluſit. *Ex Concilio Calchedonenſi Gelaſius papa, & Toletanum concilium* [c. XVII. ex verſione Iſidori, A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo IV. pag. 783. 784. ſed tamen paullo aliter.]

II. *Ruſticanæ parochiæ apud epiſcopos, qui eas poſſident* XXX. *annis ſine violentia, permaneant immobiles.*

XVI. Q. III. C. I. PEr ſingulas eccleſias parochias ruſticanas ſive in poſſeſſionibus, manere immobiles apud eos, qui eas retinent, epiſcopos decernimus: & maxime ſi eas ſine violentia jam per XXX. annos tenentes gubernaverunt. Si vero intra XXX. annos facta fuerit, aut fiat de his dubitatio, liceat eis, qui ſe dixerint læſos propter eas, movere apud Synodum provinciæ certamen. *Gelaſius* [papa I. epiſt. x. ad epiſcopos Siciliæ A. D. 494. Roma in *Siciliam*, Conci. tomo IV. pag. 1196.]

III. *Diœceſes* XXX. *annis ab epiſcopis poſſeſſæ, immobiles permaneant.*

Ibidem C. II. PRæſulum noſtrorum auctoritas emanavit, ut facultates eccleſiæ epiſcopi ad regendum habeant poteſtatem; ita tamen, ut viduarum, pupillorum, atque pauperum, necnon & clericorum ſtipendia diſtribuere debeant. Hoc eis ſtatuimus dari, quod hactenus decretum eſt: reliquum ſibi epiſcopi vendicent, ut, ſicut antea diximus, peregrinorum, atque captivorum largitores eſſe poſſint. Illud etiam adnecti placuit, ut ſi, quod abſit, facultatem eccleſiæ, necnon diœceſis ab aliquibus poſſidentur epiſcopis, jure ſibi vendicent quod tricennalis lex concluſit; quia & filiorum noſtrorum principum emanavit ita auctoritas. *Ex Toleto Concilio IV.* [c. XXXV. A. D. 633. in *Hiſpania*, Concil. tomo V. pag. 1715.]

IV. *Territorii poſſeſſio conventum non adimit.*

Ibidem C. III. SIcut diœceſim alienam tricennalis poſſeſſio tollit, ita territorii conventum non adimit. *Ex eodem.* [c. XXXIV. ibid.]

V. *Tricennalis poſſeſſio intra unam provinciam ſervari debet.*

Ibidem C. IV. QUicumque epiſcopus alterius epiſcopi diœceſim per XXX. annos ſine aliqua interpellatione poſſederit, quamvis ſecundum jus legis, ejus non videatur eſſe diœceſis, admittenda tamen non eſt contra eum actio repoſcendi. *Gelaſius papa* [imo Synodus VIII. oecumenica c. XVIII. vulgatæ edit. A. D. 869. 870. *CPoli*, Concil. tomo VIII. pag. 1138.]

VI. *Spacia, quæ definita fuerint, tempore præſcribi non poſſunt.*

Ibidem C. VIII. PLacuit huic ſanctæ magnæque ſynodo, ut res, & privilegia, quæ Dei eccleſiis ex longa conſuetudine pertinent, & ſive a divæ recordationis Imperatoribus, ſive ab aliis Dei cultoribus in ſcriptis donata, & ab eis per annos XXX. poſſeſſa ſunt, nequaquam a poteſtate præſulum eorum, quæcumquæ perſona ſæcularis per poteſtatem ſubtrahat, aut per argumenta quælibet auferat, ſed ſint omnia in poteſtate ac juſſu præſulis eccleſiæ quæcumque intra XXX. annorum ſpacium ab eccleſiis poſſeſſa fuiſſe noſcuntur. Quiſquis ergo ſæcularium contra præſentem definitionem egerit, tamquam ſacrilegus judicetur: & donec ſe correxerit, & eccleſiæ propria privilegia, ſeu res reſtituerit, anathema ſit. *Idem epiſcopis Dardaniæ* [Gelaſius I. ex Anſelmo lib. IV. c. XXVII. & Deuſdedit Card. P. I.]

VII. *Re-*

VII. *Repeti non poſſunt, quæ* XXX. *annis quiete poſſidentur.*

POſt D. annos conſtituta Chriſti quoſdam audio velle ſubvertere, cum XXX. annorum lex hominum non poſſit abrumpi. *In Toletano Concilio* [IX. c. VIII. A. D. 653. in *Hiſpania*, Concil. tomo VI. pag. 455.] XVI. Q. III. C. IX.

VIII. *Vita irrite diſponentis non poterit pertinere ad tricennium temporis.*

SI ſacerdotes, vel miniſtri, dum gubernacula eccleſiarum adminiſtrare videntur, contra patrum ſanctiſſimas ſanctiones de rebus eccleſiæ definiſſe aliqua dignoſcuntur; non ex die, quo talia ſcribendo decreverunt, ſed ex quo talia moriendo definita reliquerunt, ſupputationis ordo ſubſtabit. Nunquam enim poterit ad tricennii tempus pertinere vita irrite judicantis, quia ſtatus contractuum non ſumſit initia ab origine æquitatis [Gratianus.] *Ibid. C. X.*

IX. *Hodie contra eccleſiam, ſive loca religioſa non militat præſcriptio, niſi* XL. *annorum.*

QUas actiones alias tricennalis, decennalis, vicennalis præſcriptio ſecludit, ſi loco religioſo competunt, XL. annis clauduntur, uſucapione & quadriennii præſcriptione ſuum locum habentibus. Sed ſola præſcriptio XXX. annorum, & deinceps: a qua tamen præſcriptione privilegia Romanæ eccleſiæ ſunt excluſa; quæ nonniſi C. annorum ſpacio præſcribi poſſunt. *Urbanus* II. [imo Caliſtus II. in Concilio Lateranenſi generali I. c. XIX. A. D. 1123. *Romæ*, Concil. tomo X. pag. 899.] *Ibid. C. XVI. §. 4.*

X. *Tricennio temporis aliquid monachi præſcribere non valent.*

POſſeſſiones eccleſiarum, & epiſcoporum tricennales abbates vel monachos habere commodis prohibemus. *Gregorius Petro ſubdiacono* [papa I. lib. I. epiſt. IX. A. D. 591. Roma in *Siciliam*.] XVI. Q. IV. C. I.

XI. *Quadraginta annorum præſcriptio religioſis domibus conceditur.*

VOlumus, accedente te ad Panormitanam civitatem, quæſtionem ipſam tali ratione diſcutere (dominio rei apud poſſeſſorem, ſicut hactenus poſſeſſum eſt, videlicet permanente) ut ſi monaſterium præfatum ſancti Theodori, fines, de quibus cauſatio mota eſt, inconcuſſos XL. annis poſſediſſe repereris, nullam deinceps, etiam ſi quid ſanctæ Romanæ eccleſiæ competere potuit, patiaris ſuſtinere calumniam: ſed quietem eorum inconcuſſam omnimodis procurare. Sin vero actores eccleſiæ non eos poſſediſſe XL. annis inconcuſſo jure monſtraverint, ſed aliquam intra tempora hæc motam aliquando fuiſſe quæſtionem eorundem finium, electis arbitris tranquille & legaliter ſopiatur. *Ex Novellis Juſtiniani* [CXXXI. c. VI. immutatis nonnullis, A. D. 545. *CPoli*.] *Ibid. C. II.*

XII. *De eodem.*

NEque decennii, neque vicennii, vel XXX. annorum præſcriptio, ſed ſola XL. annorum curricula religioſis domibus opponantur, non ſolum in certis rebus, ſed etiam in legatis, & hereditatibus. *Gratianus* [ibidem continenter.] *Ibid. C. III.* *Lib. V. Capit. CCCCLXXXIX.*

XIII. *De eodem.*

SIcut ergo religioſis domibus ex lege nonniſi quadragenaria eſt obiicienda præſcriptio, ita & auctoritate Gregorii adverſus alias eccleſias præſcribere poſſunt eodem ſpacio temporis. *Johannes* VIII. *ſcribit Regi Ludovico* [ex Anſelmo lib. IV. c. XLV.] *Ibid. C. eod.*

XIV. *Privilegia Romanæ eccleſiæ nonniſi centum annorum præſcriptione tolluntur.*

NEmo de annorum numero reſultandi ſumat fomentum, quia ſancta Romana, (cui, Deo auctore, ſervimus) eccleſia, privilegia, quæ in firma Petri ſtabilitatis petra ſuſcepit, nullis temporibus anguſtantur, nullis regnorum partitionibus præjudicantur, ſed & venerandæ Romanæ leges divinitus per ora piorum principum promulgatæ rerum ejus præſcriptionem nonniſi per C. annos admittunt. XVI. Q. III. C. XVII.

Lib. II. Part I. Tit. xxiii. Rub. v.

RUBRICA . V

De rebus, quæ præſcribi non poſſunt.

I. *Status parochiarum nec præſumtione, nec temporis præſcriptione mutari poteſt.*

Gelaſius Maximo epiſcopo [ex Ivone P. III. c. xcvii.]

xvi. Q. iii. C. v. LIcet in regulis contineatur antiquis, parochias, unicuique eccleſiæ priſtina diſpoſitione deputatas, nulla poſſe ratione convelli, ne per conſuetudinem peſſimam, exempli mali temeritate creſcente, univerſalis confuſio naſceretur; tamen etiam decretis noſtris ante non multum temporis deſtinatis, omnia juſſimus, quæ taliter fuerant invaſa, reſtitui. Sed quia temeritas pervadentium, legem ſibi poſſe putat generari, ſi ſceleri ſuo pertinaciam retentionis adjungat, ea, quæ inter fratrem & coepiſcopum noſtrum Conſtantinum Anuſcanæ eccleſiæ ſacerdotem, & inter nuncios directos ab Anconitano pontifice decrevimus, per vos impleri cupimus; tunc formam in ceteris cognitionibus, quæ ſit ſequenda, præſcripſimus. Nulla ergo præſumtione ſtatum parochiarum, qui perpetuæ ætatis firmitate duravit, patimur immutari; quia nec negligentia pontificis, nec temporalis objectio (quæ per incuriam forte generatur) neque ignavia faciente conſenſus adhibitus, nec ſubrepente ſupplicatione præceptio divellere poteſt ſemel diœceſim conſtitutam: ex qua ſemper ad regenerationem, atque conſignationem plebs devota convenit. Territorium etiam non facere diœceſim, olim noſcitur ordinatum. *Innocentius papa* [imo ex Concilio Hiſpalenſi II. c. II. A. D. 619. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 1664.]

II. *Limitis poſſeſſio præſcribi non poteſt.*

Ibid. C. vi. Burchardus lib. I. C. lxix. INter memoratos fratres noſtros Fulgentium Aſtigitanum, & Honorium Cordubenſem epiſcopos diſcuſſio agitata eſt propter parochiam baſilicæ cujuſdam, quam horum alter Cellanenſem, alter Reginenſem aſſeruit. Et quia inter utraſque partes hactenus limitis actio ventilata eſt, cujus quamvis vetuſta retentio nullum juris præjudicium affert, ideo ne in dubium ultra inter eos noſtra devocaretur ſententia, prolatis canonibus ſynodalia decreta perlecta ſunt, quorum auctoritas præmonet, ita oportere inhiberi cupiditatem, ut ne quis terminos alienos uſurpet, ob hoc placuit inter alternas partes inſpectores viros mittendos, ita ut diœceſim poſſidentis (ſi tamen baſilicam veris ſignis limes præfixus monſtraverit) eccleſiæ, cujus eſt jus retentionis, ſit æternum dominium. Quod ſi limes legitimus eandem baſilicam non concludit, & tam longi temporis probatur objecta præſcriptio, appellatio præſentis epiſcopi non valebit: quia illi tricennalis objectio ſilentium imponit. Hoc enim & ſæcularium principum edicta præcipiunt, & præſulum Romanorum decrevit auctoritas. Sin vero intra metas tricennalis temporis extra alienos terminos baſilicæ injuſta retentio reperitur, repetentis epiſcopi juri ſine mora reſtituetur.

III. *Privilegia per* XXX. *annos poſſeſſa, immobilia ſervari debent.*

DIlectio tua ſtudeat. *Supra libro* II. *parte* I. *Tit.* XVIII. *Rub.* II. c. VII. *pag.* 436. *In Agathenſi Concilio definitum eſt* [c. xix. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo iv. pag. 1392.]

IV. *Quæ in beneficiis poſſidentur, præſcribi non poſſunt.*

Ibid. C. xi. Concil. Epaonenſi C. xviii. CLerici quilibet, quantacumque diuturnitate temporis de eccleſiæ remuneratione aliqua poſſederint, in jus proprium præſcriptione temporis non revocentur, dummodo pateat, eccleſiæ rem fuiſſe; ne videantur etiam epiſcopi tempore adminiſtrationis prolixæ aut precarias, cum ordinati ſint, facere non debuiſſe, aut diu retentas facultates in jus ſuæ propietatis poſſe transſcribere. *De Concilio Aurelianenſi* [I. c. xxiii. A. D. 511. *ibidem*, Concil. tomo iv. pag. 1408.]

V. *Quæ humanitatis intuitu aliquibus præſtantur, præſcribi non poſſunt.*

Ibid. C. xii. SI epiſcopus humanitatis intuitu mancipiola, vincolas, vel terrulas clericis, aut monachis, vel quibuslibet præſtiterit excolendas, vel tempore tenendas, etſi longa

Digitized by Google

ga tranſiiſſe annorum ſpacia comprobentur, nullum eccleſia præjudicium patiatur, nec ſæcularis legis præſcriptio, quæ eccleſiam impediat, opponatur. *Item ex Concilio Hiſpalenſi, cui interfuit Iſidorus* [Hiſpal. II. c. 1. A. D. 619. in Hiſpania, Concil. tomo v. pag. 1664.] Lib. II. Pars I. Tit. XXIV. Rubr. I.

VI. *Temporis præſcriptio non obiicitur, ubi hoſtilitatis metus intervenerit.*

PRima actione Theodulphi Mallacitanæ eccleſiæ antiſtitis, ad nos oblata, precatio eſt, aſſerentis, antiquam ejuſdem urbis parochiam militaris quondam hoſtilitatis diſcrimine fuiſſe deciſam, & ex parte aliqua ab eccleſiis Aſtigitanæ, Oliberianæ, atque Ægabrenſis urbium, eſſe retentam: pro qua re placuit, ut omnis parochia, quam antiqua ditione ante militarem hoſtilitatem retinuiſſe eccleſiam ſuam quiſque comprobaret, ejus privilegio reſtitueretur. Sicut enim per legem mundialem iis, quos barbarica feritas captiva neceſſitate tranſvexit, poſtliminio revertentibus, redditur antiqua poſſeſſio; non aliter & eccleſia receptura eſt parochiam, quam ante tenuit cum rebus ſuis, ſive ab aliis eccleſiis poſſideantur, ſive in cujuslibet poſſeſſionem tranſfuſa ſit. Non enim erit obiicienda præſcriptio temporis, ubi neceſſitas intereſt hoſtilitatis. *Johannes papa Paulino epiſcopo, fungenti legatione in Germaniam, & Pannoniam* [Papa VIII. forte circa A. D. 876. Roma in Germaniam. Caput incertum.] XVI. Q. III. C. XIII Cod. de capt. & poſtlim. l. ſi quos & ib. l. fin. §. diverſarum.

VII. *Temporis non currit præſcriptio, ubi furor hoſtilitatis incumbit.*

POrro ſi de annorum numero forte quis cauſatur, ſciat, quia inter Chriſtianos, & eos, qui unius fidei ſunt, numerus certus affixus eſt. Ceterum ubi paganorum, & incredulorum furor in cauſa eſt, quantalibet prætereant tempora, juri non præjudicant eccleſiarum: quæ corporalia neſcientes arma, ſolum Dominum & propugnatorem ſuum, quando ei placuerit miſereri, patienter expectant. Verum ſi annorum prolixitas in talibus impediat, Deus ipſe reprehendendus eſt, qui poſt cccc. & xxx. annos filios Iſrael de duriſſima ſervitute Pharaonis, & fornace ferrea liberavit: ſed ipſe per ſe noſter Redemtor fuit, qui humanum genus poſt annorum millia de Inferni clauſtris eripuit. Ibid. C. XIV.

TITULUS. XXIV
De ſententia, & re judicanda.
RUBRICA. I
De forma, & modo, quo ſententia proferenda eſt.

I. *Non præcipitanter, ſed cum gravitate ſententia proferenda eſt.*

Evariſtus papa [epiſt. II. Iſidoriana, Concil. tomo I. pag. 538.]

DEus omnipotens, ut nos a præcipitatæ ſententiæ prolatione compeſceret, cum omnia nuda, & aperta ſint oculis ejus, mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, priuſquam manifeſte cognoſceret quæ dicebantur. Unde ipſe ait: *deſcendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non eſt ita, ut ſciam.* Deus omnipotens, cui nihil eſt abſconditum, ſed omnia ei manifeſta ſunt antequam fiant, non ob aliud hæc & alia multa (quæ hic, prolixitatem vitantes, non inſeruimus) per ſe inquirere dignatus eſt, niſi, ut nobis exemplum daret, ne præcipites in diſcutiendis & judicandis negociis eſſemus, & ne mala quorumque prius quiſquam præſumat credere, quam probare. Cujus exemplo monemur, ne ad proferendam ſententiam unquam præcipites ſimus, aut temere, indiligenterque indiſcuſſa quæque quoquomodo judicemus, dicente veritatis voce: *nolite judicare, ut non judicemini: in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini*, & reliqua. Nam mala audita nullum moveant, nec paſſim dicta abſque certa probatione quiſquam unquam credat; ſed ante audita diligenter inquirat, ne præcipitando quidquam aliquis agat. Si enim Dominus omnium Sodomorum mala, quorum clamor ad cælum uſque pervenerat, omnia ſciens, prius nec credere, nec judicare voluit, quam ipſe ea cum fidelibus teſtibus diligenter inveſtigans, quæ audierat, opere veraciter cognoſceret; multo magis nos, humani & peccatores homines, quibus incognita ſunt occulta judicia Dei, & hæc præcavere, & nullum ante veram, ju- II. Q. I. C. XX. Gregor. Moral. lib. XIX. C. XXIII. nunc XXV. §. 46. Concil. Tribur. C. XXII. Geneſ. XVIII. 20. Matth. VII. 1.

Lib. II. Pars I. Tit. XXIV. Rub. I. juſtamque probationem judicare, aut damnare debemus; manifeſte Apoſtolo dicente Paulo: *tu quis es, qui judicas ſervum alienum? Suo enim domino ſtat, aut cadit*. Gregorius *Conſtantino Mediolanenſi epiſcopo* [lib. VIII. epiſt. XXX. A. D. 600. Roma *Mediolanum*.]

II. *Res dubia non eſt definienda certa ſententia.*

XI. Q. III. C. XXXIV. GRave ſatis eſt & indecens, ut in re dubia certa detur ſententia.

III. *In dictandis ſententiis rectores nullo modo furore ducantur.*

SUmmopere præcavendum eſt. *Supra lib.* II. *Par.* I. *Tit.* IV. *Rubr.* IV. *c.* XI. *pag.* 404. *Item Cod. l.* VII. *tit. de ſent. ex breviculo recitandis Imper. Val. Valens, & Grat. A A A.* [A. D. 374.]

IV. *Sententia debet ſcriptis proferri.*

II. Q. I. C. VIII. STatutis generalibus juſſimus, ut univerſi judices, quibus reddendi juris in provinciis permiſimus facultatem, cognitis cauſis, ultimas definitiones de ſcripti recitatione proferant. Huic adiicimus ſanctioni, ut ſententia, quæ dicta fuerit, cum ſcripta non eſſet, nec nomen quidem ſententiæ habere mereatur; nec ad reſciſſionem perperam decretorum appellationis ſolemnitas requiratur. *Item ex Concilio apud ſanctum Medardum cap.* VIII. *Hincmarus Remorum archiepiſcopus dixit* [A. D. 851. in *Gallia*, Concil. tomo VIII. pag. 85.]

V. *De eodem.*

Ibid. C. IX. LEgum eccleſiaſticarum conſuetudo & auctoritas talis eſt, ut in cauſis geſtorum ſemper ſcripturam requirant, adeo, ut qui ad ſacrum fontem accedit, ſuum dare nomen præcipiatur. Qui ad ſummum ſacerdotium provehitur, decreto manibus hominum roborato eligitur. Ordinatus autem a ſuis ordinatoribus literas accipere jubetur, qui etiam ab eccleſiaſtica ſocietate quolibet exceſſu diſcinditur, libelli inſcriptione aut recipitur, aut eiicitur. Sed & qui accuſatur, aut excommunicatur, ſeu reconciliatur, per ſcripturam accuſari, vel reconciliari jubetur. Et ſic in ceteris hujuſmodi in tantum ſcriptura depoſcitur, ut ſicut beatus Gregorius in commonitorio ad Johannem defenſorem ex Romanis

Lib. XI. epiſt. LIV. legibus ſumens, ſcribit: *ſententia, quæ ſine ſcriptis profertur, nec nomen ſententiæ habere mereatur.*

VI. *Sententia debet proferri præmiſſo ordine judiciario.*

NOs in quemquam. *Supra eod. libro & parte Tit.* III. *Rubr.* VIII. c. I. *pag.* 394. *Conſtantinus Imperator* [c. T. lib. IX. tit. XL. A. D. 314. Hadrumeti in *Africa*.]

VII. *De eodem.*

Ibid. C. II. Capit. Hadriani I. C. LVII. JUdex criminoſum diſcutiens, non ante ſententiam proferat capitalem, quam aut reum ſe ipſe confiteatur, aut per innocentes teſtes convincatur.

VIII. *Sententia proferri debet præſentibus partibus, & per contumaciam abſentibus.*

CAveant judices. *Supra eod. libro & parte Tit.* XII. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 425. *Caliſtus papa* [epiſt. Iſidoriana II. c. V. Concil. tomo I. pag. 615. B.]

IX. *Reo abſente accuſator non audiatur.*

III. Q. IX. C. III. Cod. Theod. lib. IX. tit. VI. ne præter criminis majeſtatem, l. III. ABſente eo, quem accuſare voluerit quiſpiam, accuſatori non credatur, quia ſine ſcripto difficile; per ſcriptum autem numquam recipiatur, quia per ſcripturam nullus accuſare, vel accuſari poteſt; ſed propria voce, & præſente eo, quem accuſare voluerit, ſuam quiſque agat accuſationem.

X. *Abſens nec accuſari, nec judicari poteſt.*

ABſente adverſario. *Supra eod. libro & parte Tit.* XII. *Rubr.* I. c. IV. *pag.* 425.

XI. *Al-*

Lib. II. Pars I. Tit. xxiv. Rub. II. & III.

XI. *Altera parte abſente definitiva non feratur ſententia.*

REvera juſtus mediator. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XII. *Rubr.* I. c. V. *pag.* 425.
Zephyrinus [epiſt. Iſidoriana I. Concil. tomo 1. pag. 604. B.]

XII. *In abſentem non eſt ferenda ſententia.*

ABſens vero nemo judicetur, quia & divinæ, & humanæ hoc prohibent leges. III. Q. IX. C. XIII.
Huc faciunt capitula, quæ poſita ſunt lib. II. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubrica* VI. *&* VII. *pag.* 392. 393.

RUBRICA. II
De his, quæ ſententiam invalidant.

I. *Caſus, in quibus non eſt neceſſaria appellatio.*

Gratianus

ESt autem, quando appellationem interponi non eſt neceſſe. In eodem namque libro, & eodem titulo L. XXVII. iidem Imperatores decreverunt: nominationes vero libellis, vel edictis factæ, citra concilium publicum non valent, de quibus nec appellare neceſſe eſt [Gratianus ibid. §. 2.] II. Q. VI. C. XII. §. 1. *Cod. lib.* VII. *tit. de* appellationibus *l.* XXVII.

II. *De eodem.*

DEfinitiva quoque ſententia, quæ condemnationem, vel abſolutionem non continet, pro nulla habetur. *Cod. lib.* VII. *tit.* XLV. de ſenten. & interloc. *ex l.* IV.

III. *De eodem.*

SEntentia, citra ſolitum ordinem judiciorum a præſide prolata, auctoritatem rei judicatæ non obtinet.

IV. *De eodem.*

SI ſententia lata fuerit contra res prius judicatas, a quibus provocatum non eſt, ſententiæ auctoritatem non obtinebit, & ideo appellare non eſt neceſſe. *Cod. lib.* VII. *tit.* LXIV. quando provocare non eſt neceſſe *l.* I.

V. *De eodem.*

SI ſententia contra jus ſcriptum feratur, veluti dum defunctus, & minor XIV. annis fuiſſe, & teſtamentum jure feciſſe dicitur, nullas vires obtinet, nec contra eam eſt neceſſarium auxilium provocationis. Si vero contra jus litigatoris ſententia dicatur, veluti dum minor XIV. annis, annum XIV. impleviſſe, ac per hoc teſtamentum jure feciſſe pronunciatur, ad provocationis remedium oportet confugere. *L.* II. *§ cum, ibid.*

VI. *De eodem.*

SI plures judices dati ſunt, & unus tantum ex his pronunciaſſe proponitur, non videtur appellandi neceſſitas fuiſſe, cum ſententia firmitatem jure non obtineat. *Ead. leg. §.* quod ſi.

VII. *De eodem.* *L.* XV. *ibid.*

CUm certa ratione & ſine judices multare poſſunt; ſi aliter contra ſtatutum legis modum mulctam irrogaverint, quod contra jus geſtum videtur, firmitatem non tenet, & ſine appellatione poteſt reſcindi. Venales quoque ſententias, quæ in mercedem a corruptis judicibus proferuntur, & citra interpoſitæ provocationis auxilium, infirmas eſſe decretum eſt. *L.* V. *ibid.* *L.* VII. *ibid.*

RUBRICA. III
Quibus ex cauſis ſententia aliquando dicitur injuſta.

I. *Injuſta dicitur ſententia, lata in criminoſum, quæ non zelo juſtitiæ, ſed ira aut odii livore profertur.*

[Gratianus]

SEntentia aliquando eſt injuſta ex animo proferentis; juſta vero ex ordine, & cauſa. Aliquando juſta ex animo & ordine, ſed non ex cauſa; cum autem ex cauſa injuſta fuerit, XI. Q. III. *poſt C.* LXV.

Lib. II. Pars I. Tit. XXIV. Rub. IV. & V. fuerit, aliquando nullum omnino in eo, qui accuſatur, delictum eſt, quod ſit damnatione dignum: aliquando non eſt in eo illud, ſupra quod fertur, ſed ex alio nominandus eſt. Ex animo eſt injuſta, cum aliquis, ſervata integritate judiciarii ordinis, in adulterum vel in quemlibet criminoſum, non amore juſtitiæ, ſed livore odii, vel pretio, aut favore adverſariorum inductus, ſententiam profert. *Unde Beda ſuper epiſtolam Jacobi ait:* [mutuatis quidem ex Beda verbis, non vero ſententia A. D. 720. in *Africa*.]

II. *De eodem.*

Jacob. I. 20. IRa enim viri juſtitiam Dei non operatur*; quia qui iratus in aliquem ſententiam profert, etſi ille, quantum ad ſe, juſtam reportet ſententiam, iſte tamen, qui non amore juſtitiæ, ſed livore odii in eum ſententiam dedit, juſtitiam Dei, in quam perturbatio non cadit, non imitatur.

III. *Sententia juſta non eſt, quæ eſt pro pretio extorta.*

QUi recte judicat. *Supra eod. libro & parte Tit.* IV. *Rubr.* IV. c. XII. *pag.* 405.

IV. *Injuſta eſt ſententia lata in criminoſum ira ſive odii livore, non zelo juſtitiæ.*

IRa enim viri. *Supra in proximo* c. II.

V. *De eodem.*

[Gratianus]

XI. Q. III. poſt C. LXXIII. SEntentia eſt injuſta ex ordine, quando non ſervato judiciali ordine, quilibet pro ſua damnatur culpa. *Gregorius Conſtantino Mediolanenſi epiſcopo* [lib. VIII. epiſt. XXX. A. D. 600. Roma *Mediolanum*.]

VI. *Injuſta ſententia eſt, quæ de incertis datur.*

Ibid. C. LXXIV. GRave ſatis eſt & indecens, ut in re dubia certa detur ſententia.

RUBRICA. IV

De retractatione iniquæ ſententiæ.

I. *Viribus caret ſententia injuſte prolata.*

Caliſtus papa [in epiſt. I. Iſidoriana c. II. ad Benedictum, Concil. tomo I. pag. 610. E.]

Ibid. C. LXXXIX. INjuſtum judicium, & definitio injuſta regio metu aut juſſu, aut cujuſcumque epiſcopi aut potentis, a judicibus ordinata, vel acta, non valeat. Homini religioſo parum eſſe debet inimicitias aliorum non exercere, vel non augere male loquendo, niſi etiam eas extinguere bene loquendo ſtuduerit. Melior eſt enim in malis factis humilis confeſſio, quam in bonis ſuperba gloriatio.

RUBRICA. V

De tenenda omnino ſententia rite prolata.

I. *Quod concordi ſententia comprovincialium emanaverit, immobiliter permaneat.*

Gratianus

VI. Q. IV. poſt C. IV. SI omnium comprovincialium concordi ſententia fuerit damnatus, manebit erga eum immobilis cenſura. *Unde in Antiocheno Concilio legitur* [c. XV. ex interpretatione Iſidori, A. D. 341. in *Syria*, Concil. tomo II. pag. 585. 586.]

II. *Epi-*

Lib. II. Pars I. Tit. xxv. Rubr. I. & II.

II. *Epiſcopus, qui ab epiſcopis ſuæ provinciæ, conſonam reportaverit ſententiam, ab aliis judicari non poterit.*

SI quis epiſcopus criminaliter accuſatus, ab omnibus, qui ſunt intra provinciam, epiſcopis, acceperit unam, conſonamque ſententiam; ab aliis ulterius judicari non poterit, ſed manere circa eum oportet, tanquam convenientem, quæ ab omnibus prolata eſt, firmam ratamque ſententiam. *Johannes Chryſoſtomus ſuper epiſtol. ad Ebræos* [homil. iv. ad c. II. epiſt. ad *Ebræos*, forte circa A. D. 404. *CPoli*.] vi. Q. iv. C. v.

III. *Vincula eccleſiaſtica non ſunt contemnenda.*

NEmo contemnat vincula eccleſiaſtica. Non enim homo eſt qui ligat, ſed Chriſtus, qui nobis hanc poteſtatem dedit, & dominos fecit homines tanti honoris. xi. Q. iii. C. xxxi

IV. *Excommunicetur qui judicibus ſuis obtemperare noluerit.*

QUiſquis probatus fuerit. *Supra eodem libro & parte Tit.* XV. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 431.

RUBRICA. VI

De his, quibus ſublevatur ſententia, dicetur in titulo ſubſequenti.

TITULUS. XXV

De appellationibus.

RUBRICA. I

Quid eſt appellatio.

I. *Appellatio eſt remedium, quo cauſa vitiata ſublevatur.*

Fabianus papa [epiſt. II. Iſidoriana c. II. Concil. tomo. I. pag. 646.]

LIceat appellatori vitiatam cauſam remedio appellationis ſublevare. II. Q. vi. C. I. *Cod. Theod. lib.* XI. *tit. de appellat. in interpr. leg.* xv.

RUBRICA. II

De appellantibus.

I. *Quis poteſt appellare.*

Anacletus papa [epiſt. I. Iſidoriana c. iv. Concil. tomo I. pag. 518.]

OMnis oppreſſus, libere ſacerdotum (ſi voluerit) appellet judicium, & a nullo prohibeatur; ſed ab his fulciatur, & liberetur. Si autem difficiles cauſæ aut majora negocia orta fuerint, ad majorem ſedem referantur, & ſi illic facile diſcerni non poterunt, aut juſte terminari, ubi fuerit ſummorum congregata congregatio (quæ per ſingulos annos bis fieri ſolet & debet) juſte & Deo placite coram patriarcha, aut primate eccleſiaſtico, & coram Patricio ſæcularia judicentur negocia in commune. *Tit. de appell. recipiend. vel non, Ulpianus lib.* XLIX. [l. I. circa A. D. 224. *Romæ*.] *Ibid. C.* III.

II. *De eodem.*

NOn ſolent audiri appellantes, niſi hi, quorum intereſt, vel quibus mandatum eſt, vel qui negocium alienum gerunt, quod mox ratum habetur: ſed etſi mater cum filii rem ſententia verſa animadverteret, provocaverit, pietati dans, dicendum eſt & hanc audiri debere, & ſi litem præparandam curare maluerit, intercedere non videtur, licet ab initio defendere non poteſt. *Scævola l.* IV. *regul. l.* II. *ibidem* *Ibid. C.* xxx.

III. *De*

Digitized by Google

Lib. II. Pars I. Tit. xxv. Rubr. III.

III. *De eodem.*

II. Q. vi. C. xxx. §. 1.

ANte ſententiam appellari poteſt, ſi quæſtionem in civili negocio habendam judex interlocutus ſit, vel in criminali, ſi contra leges hoc faciat ; *Macer lib.* I. *de Appellat. L.* IV.

IV. *De eodem.*

Ibidem §. 2.

EJus, qui ideo cauſam agere fruſtratur, quod dicit, ſe libellum principi dediſſe, & ſacrum reſcriptum expectare, audiri deſiderium prohibetur; & ſi ob eam cauſam provocaverit;appellatio ejus recipi ſacris conſtitutionibus vetatur [Gratianus.]

V. *Quod appellatio facta ab initio prodeſt etiam aliis in eodem crimine condemnatis.*

Ibid. C. xii. §. 19. *L.* 1. *Cod.* ſi unus ex pluribus appellet. *L.* II. *eod.*

QUandoque unam, & eandem plures ſimul reportant condem nationem, nec diverſitas factorum ſeparationem accipit; quo caſu ſi omnes appellaverint, & uno ex his agente, eorum appellatio juſta pronunciata fuerit, emolumentum victoriæ etiam ad alios pertinebit. Si autem unus tantum appellavit,ejuſque appellatio juſta pronunciata eſt, ei quoque prodeſt, qui non appellavit. Quod ſi ætatis auxilio unus contra ſententiam reſtitutionem impetraverit; majori, qui ſuo jure non appellavit, hoc reſcriptum non prodeſt.

RUBRICA. III

Ad quem poſſit appellari.

I. *A minori ad majus tribunal appellatur.*

Julius papa [in reſcripto Iſidoriano ad Orientales c. xxii. Concil. tomo II. pag. 489.]

Ibid. C. ix. *Concil. Carthag.* III. C. x. *Capit. Hadriani* I. C. xliii.

PLacuit, ut a quibuſcumque judicibus eccleſiaſticis ad alios judices eccleſiaſticos (ubi eſt auctoritas major) fuerit provocatum, audientia non negetur. *Victor* [papa in epiſt. Iſidoriana 1. c. III. Concil. tomo 1. pag. 193. C.]

II. *Primatis, aut univerſalis eccleſiæ ſedem appellet qui gravatur a proprio metropolitano.*

Ibid. C. vii. *Capit. Hadriani* C. vi.

SI quis putaverit, ſe a proprio metropolitano gravari, apud patriarcham vel primatem diœceſeos, aut penes univerſalis Apoſtolicæ eccleſiæ judicetur ſedem. *Gratianus* [imo Novella xxiii. c. iII. A. D. 536. *CPoli*.]

III. *De eodem.*

II. Q. vi. C. xxviii. §. 2.

ILlud etiam in III. capitulo diſponendum eſt, quod antiquitas bene ſtatuit, novitas autem neglexit. Cum enim veneranda vetuſtatis auctoritas ita magiſtratus digeſſerit, ut alii majores, alii medii, alii minores ſint, & appellationes a minoribus judicibus non ſolum ad maximos judices remitterentur, ſed ad ſpectabilium judicum tribunal, quatenus & ipſi, ſacro auditorio adhibito, litem exercerent, novitas autem hoc dereliquerit; evenit, ut ſuper minimis cauſis maximi noſtri judices inquietentur, & homines propter minimas cauſas magnis fatigentur diſpendiis, ut forſitan totius litis æſtimatio ad ſumtus judiciales non ſufficeret. Ideoque ſancimus, ſi quando ex Ægyptiaco tractu, vel adjuncta ei utraque Libya, provocatio ſperatur uſque ad x. librarum auri quantitatem, non in hanc regiam urbem eam venire, ſed ad præfectum Auguſtalem, qui audiat, & cauſam dirimat vice ſacri cognitoris; nulla ei poſt definitivam ſententiam appellatione porrigenda. Similique modo quoties in Aſiana diœceſi, vel Pontica tale aliquid emerſerit, uſque ad prædictam quantitatem x. librarum auri, appellationes ad viros ſpectabiles. comites forte, vel proconſules, vel prætores, vel moderatores, quibus ſpecialiter eaſdem lites peragendas deputavimus, remittantur; quatenus & hi ad ſimilitudinem præfecti Auguſtalis, vice ſacri cognitoris intercedant, & cauſas, ſine ſpe quidem appellationis, Dei tamen, & legum timore perferant decidendas. *Sixtus papa* [ſeu potius Felix II. epiſt. 1. Iſidoriana c. xix. Concil. tomo II. pag. 854.]

IV. *Ad*

IV. *Ad Romanam ſedem indiſtinctè appellatur.* Lib. II. Pars I. Tit. XXV. Rubr. IV. & V.

QUoties epiſcopi a ſuis comprovincialibus, vel metropolitano ſe putaverint prægravari, aut eos ſuſpectos habuerint, mox Romanam appellent ſedem, ad quam eos abſque ulla detentione, aut ſuarum rerum ablatione libere liceat ire: & dum præſcriptam Romanam matrem appellaverint eccleſiam, aut ab ea ſe audiri popoſcerint, nullus eos aut excommunicare, aut eorumſedes ſurripere, aut res eorum auferre, aut aliquam eis vim inferre præſumat, antequam eorum cauſa Romani pontificis auctoritate finiatur. Quod ſi aliter a quoquam præſumtum fuerit, nihil erit, ſed viribus carebit. II. Q. VI. C. XVI. *Concil. Sardic.* C. IV. & VII.

Ad hæc faciunt XIV. *capitula ſupra poſita lib.* I. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* III. *pag.* 21.

RUBRICA. IV

I. *A quibus non eſt appellandum.*

CUncta per mundum. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* III. c. XXV. *pag.* 25. *In Concilio Milevitano* [c. XXIV. A. D. 416. in *Numidia*, Concil. tomo II. pag. 1543. D.].

II. *A quibus judicibus provocare non licet.*

A judicibus, quos communis conſenſus elegerit, non liceat provocare. II. Q. VI. C. XXXIII.

III. *Ab executore ſententiæ, niſi modum excedat, appellari non poteſt.* *Concil. Afric.* C. LXXXIX.

[Gratianus.]

AB executione ſententiæ apellari non poteſt, niſi forte executor ſententiæ modum judicationis excedat. *In Africano Concilio* [ſub Innocentio I. c. XXIII. A. D. 407. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1113.] *Ibid.* C. XLI. §. 16. *L. v. Cod.* quorum appellat. non recip.

IV. *Non licet appellari ab eis, ad quos provocatum fuerit.*

SI autem fuerit provocatum, eligat qui provocaverit, judices, & cum eo ille, contra quem provocaverit, ut ab ipſis deinceps nulli liceat provocare. *Ibid.* C. XXXIX.

RUBRICA. V

De tempore appellationis, & executionis ejuſdem.

I. *Quod ante datam ſententiam, vel poſt, appellari poteſt.*

[Gratianus]

TEmpus vero appellationis eſt ante datam, vel poſt datam ſententiam. Quoties enim quis ſe gravari ſenſerit, libere poſt appellare. *Fabianus papa* [in epiſt. Iſidoriana III. c. II. Concil. tomo I. pag. 646.] *Ibid. poſt.* C. XIV.

II. *Non denegetur appellatio ei, quem in ſupplicium ſententia deſtinavit.*

LIceat etiam in criminalibus cauſis appellare, nec appellandi vox denegetur ei, quem ſupplicio ſententia deſtinarit. *Idem* [eod. cap. *ibid.*] *Ibid.* C. XX. *Cod. Theod. lib.* XI. *tit.* XXX. in interpret. l. XX.

III. *Ante datam ſententiam licet alicui appellare.*

SI quis judicem adverſum ſibi ſenſerit, vocem appellationis exhibeat. *In Theodoſianis legibus* [imo in ſententiis Julii Paulli ex interpret. Aniani lib. V. tit. XXXIII. c. I.] *Ibid.* C. XXI.

IV. *Poſt datam ſententiam intra quod tempus quiſque appellare debeat.*

PRopter ſuperfluam appellatorum licentiam, ne in retractandis, vel revocandis ſententiis liberum habere arbitrium videantur; & tempora appellationis, & pœnæ conſtitutæ ſunt, ut quicumque apud judicem, qui cauſam ejus audivit, appellare, & ad alium judicem appellare voluerit, intra quinque dies appellet, & his ipſis quinque diebus ad judicem, ad quem provocaverit, ſine aliqua diſſimulatione perveniat; & ipſe dies, *Ibid.* C. XX. I.

Lib. II. Pars I. Tit. xxx. Rubr. v.

quo accepit literas, in his quinque diebus ſpecialiter computetur. Quod ſi longius iter ſit, exceptis his quinque diebus, ſpacium dierum, quo iter agi poſſit, computetur. *Imperator Juſtinianus Auguſtus* [in Novella xxiii. in præf. A. D. 536. *CPoli*.]

V. *Intra X. dies appellationis remedium conceditur.*

II. Q. vi. C. xxviii.

ANteriorum legum acerbitati plurima remedia imponentes, & maxime hæc circa appellationes facientes, & in præſenti ad hujuſmodi beneficium pervenire, duximus eſſe neceſſarium. Antiquitate etenim cautum erat, *ut ſi quis per ſe litem exercuerit, & fuerit condemnatus, intra duos dies tantummodo licentiam appellationis haberet: ſin autem per procuratorem cauſa ventilata ſit, & in triduum proximum eam extendi.* Ex rerum autem experientia invenimus, hoc ſatis eſſe damnoſum: plures enim homines ignaros legum ſubtilitatis, & putantes in triduum eſſe provocationes porrigendas, in promtum periculum incidiſſe, & biduo tranſacto cauſas perdidiſſe. Unde neceſſarium duximus, hujuſmodi rei competenter mederi: & ſancimus, omnes appellationes ſive per ſe, ſive per procuratores, ſeu per defenſores, vel curatores, & tutores ventilentur, poſſe intra X. dierum ſpacium, a recitatione ſententiæ enumerandum, judicibus ab his, quorum intereſt, offerri, ſive magni, ſive minores ſunt, excepta videlicet ſublimiſſima prætoriana præfectura, ut liceat homini intra id ſpacium pleniſſime deliberare ſive appellandum ei ſit, ſive quieſcendum, ne timore inſtante, opus appellatorium frequentetur; ſed ſit omnibus inſpectionis copia, quæ & indiſcuſſos hominum calores poteſt refrænare. *Dig. tit. quando appellandum ſit* [l. 1. §. *biduum*, circa A. D. 224. *Romæ*.]

Ibid. C. 11

VI. *De eodem.*

Ibid. C. xxix.

BIduum, vel triduum appellationis, ex die ſententiæ latæ computandum erit. Quid ergo ſi ſententia fuerit ſub conditione dicta, utrum ex die ſententiæ latæ tempus computamus ad appellandum, an vero ex die, quo conditio ſententiæ extitit? Sane quidem non eſt ſub conditione ſententia dicenda; ſed ſi fuerit dicta, quid fiet? Et eſt utile ſtatim tempora ad appellandum computari debere. [Scævola lib. iv. Regularum lib. II. Digeſt. l. xlix. tit. vi. *de appellat.* circa A. D. 224. *Romæ*.]

VII. *De eodem.*

II. Q. vi. C. xxx.

ANte ſententiam appellari poteſt, ſi quæſtionem, in civili negocio habendam, judex interlocutus ſit, vel in criminali, ſi contra leges faciat; *Macer lib.* I. *de appellat. L.* IV.

VIII. *De eodem.*

EJus, qui ideo cauſam agere fruſtratur, quod dicit, ſe libellum principi dediſſe, & ſacrum reſcriptum expectare, audiri deſiderium prohibetur: & ſi ob eam cauſam provocaverit, appellatio ejus recipi, ſacris conſtitutionibus vetatur [Gratianus.]

IX. *De eodem.*

Ibid. poſt. C. xl.

TEmpus autem exequendæ appellationis, annus eſt, vel ſi juſta cauſa interceſſerit, biennium.

X. *Quod appellatione pendente, nihil ſit innovandum.*

QUoties epiſcopi a ſuis comprovincialibus. *Supra Rubr.* 11I. c. IV. *pag.* 465. [Ulpianus in l. vii. Digeſt. lib. xlix. tit. vii. c. A. D. 224. *Romæ*.]

XI. *De eodem.*

Ibid. C. xxxi. §. 1.

APpellatione interpoſita ſive ea recepta fuerit, ſive non, medio tempore nihil innovari oportet.

RUBRICA. VI

Quoties licitum ſit appellare.

I. *Tertio in una & eadem cauſa ſub eiſdem capitulis, appellare non licet.*

Cod. tit. non liceat &c. [Gratianus.]

IMperator Juſtinianus ſcribit: ſi quis in quacumque lite iterum provocaverit, non liceat ei tertio in eadem lite ſuper eiſdem capitulis provocatione uti; vel ſententias excellentiſſimorum præfectorum prætorio retractare: licentia danda litigatoribus, arbitro dato, ipſius audientiam, qui eum dedit, ante litis conteſtationem invocare, & hujuſmodi petitione minime provocationis vim obtinente. II. Q. vi. C. xxxix. *Cod. lib. vii. tit.* lxx. ne liceat in una eademque cauſſa tertio provocare. *L. unica.*

RUBRICA. VII

De forma appellationis.

[Gratianus.]

FOrma vero appellantis ante ſententiam hæc eſt. *Ego Adbelinus ſanctæ Rheginæ eccleſiæ miniſter (licet indignus) ſentiens, me prægavari a domino Gualterio ſanctæ Ravennatis eccleſiæ archiepiſcopo, Romanam ſedem appello, & Apoſtolos peto.* Si vero poſt datam ſententiam appellare voluerit, hic erit ei modus appellandi. *Ego A. ſanctæ Rheginæ eccleſiæ miniſter (licet indignus) contra ſententiam domini Gualterii ſanctæ Ravennatis eccleſiæ archiepiſcopi, injuſte in me latam, pridie Kalendas Maii anno Domini incarnationis* MCXLI. *Indict.* IV. *Ramanam ſedem appello, & Apoſtolos peto.* Si autem unus, vel duo pro pluribus appellare voluerint, ſic appellabunt: *ego G. & P. Syndici canonicorum S. B. E. ſentientes nos prægravari*; vel *contra ſententiam* &c. *Romanam ſedem appellamus, & Apoſtolos poſtulamus.* Et hujuſcemodi appellationes in ſcriptis fieri debent. Ad judicium autem alterius fidei catholico appellare non licet. *Ibid. C. xxxi.*

RUBRICA. VIII

De literis dimiſſoriis.

I. *A quo appellatur ad quem appellatum fuerit, dimiſſoriæ literæ dirigantur.*

In Theodoſianis legibus ſic ſtatutum invenitur [imo Digeſtorum lib. L. tit. xvi. de verb. ſignific. l. cvi. paullo aliter, circa A. D. 224. *Romæ.*]

AB eo, a quo appellatum eſt, ad eum, qui de appellatione cogniturus eſt, dimiſſoriæ literæ dirigantur, quæ vulgo *Apoſtali* appellantur: quarum poſtulatio & acceptio intra quinque dies ex officio finienda eſt. [Marcianus lib. II. de appellat. tit. de libellis dimiſſoriis, L. unica, Digeſtorum lib. xlix. tit. vi. circa A. D. 234. Romæ.] *Ibid. C. xxiv.*

II. *De eodem.*

POſt appellationem interpoſitam literæ dandæ ſunt ab eo, a quo appellatum eſt, ad eum, qui de appellatione cogniturus eſt ſive principem, ſive quem alium: quas literas *dimiſſorias*, ſive *Apoſtolos* appellant. Senſus autem literarum eſt talis: *appellaſſe, puta, Lucium Titium a ſententia Illius, quæ inter Illos dicta eſt.* Sufficit autem petiiſſe intra tempus dimiſſorias inſtanter, & ſæpius, ut & ſi non accipiat, idipſum conteſtetur. Nam inſtantiam repetentis dimiſſorias, conſtitutiones deſiderant. Æquum eſt igitur, ſi per eum ſteterit, qui debebat dare literas, quominus det, ne hoc accipienti noceat. *Gratianus.* *Ibid. C. xxxi.*

III. *De eodem.*

FOrma Apoſtolorum hæc eſt: *ego Ille ſanctæ Bononienſis eccleſiæ epiſcopus te presbyterum Rolandum cappellanum ſancti Apollinaris ad Apoſtolicam ſedem, quam appellaſti, ab obſervatione mei judicii his Apoſtolis dimitto.* *Ibidem.*

Digitized by Google

Lib. II. Pars I. Tit. xxv. Rubr. ix. & x.

IV. *De eodem.*

II. Q. VI. C. XLI. §. XI.

Cod. lib. VII. tit. LXII. de appellat. l. XXIV.

L. XXXI. ſi appellationem *in fine eod.*

L. litigatoribus XIV. *ibid.*

JUdicibus autem non ſolum ſuſcipiendæ appellationis neceſſitas videtur impoſita, verum etiam XXX. dierum ſpacia ex die ſententiæ definita ſunt, intra quæ geſta, una cum relatione litigatoribus convenit præſtari. Similiter arbiter appellationem ſuſcipere, & relationem dare compellitur, ſi delegatus fuerit. Litigatoribus vero copia eſt etiam non ſcriptis libellis illico voce appellare, cum res judicata popoſcerit, tam in civilibus, quam in criminalibus cauſis.

RUBRICA. IX

De libertate deſiſtendi ab appellatione.

I. *Appellans libertatem habet deſiſtendi ab appellatione.*

Gratianus

Ibid. poſt C. XLI.

SI vero is, qui appellavit, pœnitentia ductus, ab appellatione deſiſtere voluerit, non prohibetur; ſicut in VII. libro Codicis tit. de appellat. lib. XXVIII. Imperatores Arcadius, & Honorius ſtatuiſſe leguntur: *ſi quis libellos appellatorios ingeſſerit, ſciat, ſe habere licentiam arbitrium commutandi, & ſuos libellos recuperandi, ne juſtæ pœnitudinis humanitas amputetur.*

RUBRICA. X

De non deferentibus appellationem.

I. *De cauſa appellationis cognoſcere non licet, niſi ei, ad quem appellatur.*

Gregorius ſcribit omnibus per diverſas provincias [Papa IV. epiſt. I. circa A.D. 835. Roma in *Gallias* Concil. tomo VII. pag. 1571.]

Ibid. C. XI.

DEcreto noſtro veſtram rogantes caritatem mandamus, ut ſi aliquis (quod non optamus) ſuorum æmulorum Aldricum Cenomanenſis eccleſiæ epiſcopum accuſare damnabiliter attentaverit, ut honoretur beati Petri Apoſtolorum principis memoria, eccleſiæque Romanæ, cui præſedit, privilegium, noſtri nominis auctoritas, liceat illi poſt auditionem primatum diœceſeos (ſi neceſſe fuerit) nos appellare, & noſtra auctoritate aut ante nos, aut ante Legatos noſtros ex latere miſſos juxta patrum decreta ſuas exercere atque definire actiones: nullusque illum ante hæc judicet, aut judicare præſumat. Sed ſi quid (quod abſit) grave, intolerandumque ei objectum fuerit, noſtra erit expectanda cenſura, ut nihil prius de eo, qui ad ſinum ſanctæ Romanæ eccleſiæ confugit, & ejus implorat auxilium, decernatur, quam ab ejus eccleſiæ auctoritate fuerit præceptum; quæ vices ſuas ita aliis impertivit eccleſiis, ut in partem ſint vocatæ ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. *Et infra.* Si autem (quod non arbitramur) a quoquam ſecus præſumtum fuerit, ab officio cleri ſubmotus, Apoſtolicæ auctoritatis reus ab omnibus judicetur; ne lupi, qui ſub ſpecie ovium ſubintraverunt, beſtiali ſævitia quoſque audeant lacerare: & quod ſibi fieri nolunt, aliis inferre præſumant. *Julius papa* [ſeu potius Vigilius papa in epiſt. Iſidoriana II. c. VII. ad Eutherium in fine, Concil. tomo V. pag. 315.]

II. *Judicia appellantium ab eis ſunt audienda, ad quos appellatur.*

Ibid. C. XII.

QUi ſe ſcit aliis eſſe præpoſitum, non moleſte ferat, aliquem ſibi eſſe prælatum. Ipſa namque eccleſia, quæ prima eſt, ita reliquis eccleſiis vices ſuas credidit largiendas, ut in partem ſint vocatæ ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Unde omnium appellantium Apoſtolicam ſedem epiſcoporum judicia, & cunctarum majorum negocia cauſarum eidem ſanctæ ſedi reſervata eſſe liquet, præſertim cum in his omnibus ejus ſemper ſit expectandum conſultum: cujus tramiti ſiquis obviare tentaverit ſacerdotum, cauſas ſe non ſine honoris ſui periculo apud eandem ſedem noverit redditurum. *Item. Cum Nicolaus papa Hincmarum Remenſem Archiepiſcopum invehatur, qui Ro-*

Rothadum epiſcopum appellantem Apoſtolicam ſedem damnare auſus eſt, ita dicens. [epiſt. xli. A. D. 865. Roma in *Galliam*, Concil. tomo viii. pag. 795.] Lib. II. Pars I. Tit. xxv. Rubr. xi. & xii.

III. *De Remenſi archiepiſcopo, qui Romanam ſedem appellantem auſus eſt judicare.*

ARguta ſapientia tua, utinam in bono accepta, fomitem judicii, & materiam depoſitionis adverſus Rhotadum aſſumſit, & ab itinere Apoſtolicæ ſedis removit, & continuatim Apoſtolicam ſedem appellantem damnavit, & carcerali cuſtodiæ mancipavit. *Et infra*. Privilegia tamen Apoſtolicæ ſedis vos oblivioni tradere nullatenus debuiſtis: quibus venerandi canones judicia totius eccleſiæ ad hanc deferri jubent. *Et infra*. Hæc quippe nos in Rothado idcirco noveritis operatos, ut privilegia ſedis Apoſtolicæ, quæ male a vobis violata videbantur, & a nobis tot impenſis laboribus veſtra reſiſtente contumacia, recuperari non poterant, auctoritate Apoſtolica, & cana patrum deliberatione priſtino tandem genio, & proprio decorentur honore. *Gratianus*. II. Q. vi. C. xiii.

IV. *De eodem.*

PAtet ergo, quod nulli appellanti ſunt induciæ denegandæ. Ceterum ſi cauſa fruſtratoriæ dilationis appellaverit, a judice, ad quem provocatum fuerit, condemnabitur. *Ibid. poſt C. xiv.*

V. *De eodem.*

QUoties epiſcopi a ſuis. *Supra hoc eodem Titulo Rubr.* III c. IV. *pag.* 465.

RUBRICA. XI

De injuſte & fruſtra appellantibus.

I. *De his, qui cauſa dilationis appellant.*

In Theodoſianis legibus ſic ſtatutum invenitur [imo in ſententiis Julii Paulli ex interpretatione Aniani tit. xxxv. c. II. A. D. 506. *Romæ*.]

QUicumque non confidentia juſtæ cauſæ, ſed cauſa afferendæ moræ, ne contra eum ſententia proferatur, appellaverit, vel ſi de facto ſuo confeſſus, ne addicatur, appellare voluerit, hujuſmodi appellationes non recipiuntur. *Item* [ibid. tit. xxxvii, c. I. ex Paullo, circa A. D. 224. *Romæ*.] *Ibid. C. xxv.*

II. *Injuſte appellans, omnino puniendus eſt.*

OMnino puniendus eſt, ut quoties injuſta appellatio pronunciatur, ſumtus, quos, dum ſequeretur adverſarius, impendit, reddere cogatur, non ſimplos, ſed quadruplos. *Item* [ibid. tit. xxxvi. c. I. ex interpretatione Aniani, circa A. D. 506. *ibid.*] *Ibid. C. xxvii.*

III. *Cum poſſeſſor appellat, dum eventus cauſæ dubius eſt, poſſeſſionis fructus ſequeſtrentur.*

QUoties poſt auditam cauſam judici poſſeſſor appellat, fructus poſſeſſionis, de qua agitur, dum ſecundæ audientiæ eventus dubius eſt, merito ſequeſtrantur. Nam ſi petitor appellaverit, hoc ab eo poſtulari non poteſt, quia non poteſt ſequeſtrari quod non habet. Si propter prædia urbana, vel mancipia appelletur, penſiones eorum, vel mercedes, vecturæ etiam, ſi de navi agatur, deponi ſolent. *Ibid. C. xxvi.*

RUBRICA. XII

De his, quorum appellatio non recipitur.

I. *Nec contumacis in abſentia condemnati, nec notorii malefactoris recipitur appellatio.*

Gratianus

SUnt etiam, quorum appellstiones non recipiuntur. Non enim poteſt recipi ejus appellatio, qui per contumaciam abſens, cum ad agendum cauſam vocatus eſſet, nego- *Ibid. C. xli. ſ. ii.*

Lib. II. Pars II. Tit. I. Rubr. I.

Cod. lib. vII. tit. lxv. quorum appellat. non recip. l. I.

* L. obſervare, eod.

§. ſicut eadem lege.

gocio prius ſummatim perſcrutato, condemnandus eſt. * Nullus etiam homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, itemque eorum, qui manifeſtam violentiam commiſerunt, argumentis convictus, teſtibus ſuperatus, voce etiam propria vitium, ſcelusque confeſſus audiatur appellans: & hoc in notoriis. In occultis autem, ſi teſtibus productis, inſtrumentis prolatis, aliiſque argumentis præſtitis, ſententia contra eum lata ſit, & ipſe, qui condemnatus eſt, aut minime voce ſua confeſſus ſit, aut formidine tormentorum territus contra ſe aliquid dixerit, provocandi licentia ei non denegatur. Nulli quoque officialium a ſententia proprii judicis provocatio tribuatur, niſi in eo tantum negocio, quod civili ratione ſuper patrimonio ſorte apud proprium judicem inchoaverit. Quoties etiam fiſcalis calculi ſatisfactio poſtulatur aut tributum expoſcitur, aut publici, vel etiam privati debiti evidentis, convicti redhibitio flagitatur, appellatione excluſa neceſſario in contumacem vigor judiciarius exercetur. *Gratianus*. [ex Ulpiano in Digeſtorum lib. xlix. tit. vII. nihil *innovari appellatione interpoſita*, lege unica §. 2. circa A. D. 224. *Romæ*.]

II. *Propter plura facinora condemnatus, ſi a majori appellaverit, præmiſſis aliis, recipienda eſt appellatio; ſi vero a minori, non.*

II. Q. vI. C. xxxI. §. I.

SI quis ex pluribus facinoribus condemnatus, propter quædam appellavit, propter quædam non, utrum differenda pœna ejus ſit, an non, quæritur. Et ſi quidem graviora ſunt crimina, ob quæ appellatio interpoſita eſt, levius autem id, propter quod non appellavit, recipienda eſt omnino appellatio, & differenda pœna. Si vero graviorem ſententiam meruit ex ea ſpecie, ex qua non eſt appellatum, omnino pœna imponenda eſt.

PARS · II · LIBRI · II

De contractibus humanis.

TITULUS · I

De precariis.

RUBRICA · I

De forma & modo, quo precariæ fieri debeant.

I. *Eccleſiaſticarum rerum precariæ qualiter fieri debeant.*

Ex Concilio Mediomatricis [imo Meldenſi c. xxII. ex Bellovacenſi A. D. 845. in *Gallia*, Concil. tomo vII. pag. 1817.]

x. Q. II. C. Iv.

Capitul. A. D. 743. C. I.

PRecariæ a nemine de rebus eccleſiaſticis fieri præſumantur, niſi quantum de qualitate convenienti datur ex proprio; duplum accipiatur ex rebus eccleſiæ, in ſuo tantum, qui dederit, nomine, ſi res proprias, & eccleſiaſticas uſufructuario tenere voluerit. Si autem res proprias ad præſens dimiſerit, ex rebus eccleſiaſticis triplum fructuario uſu in ſuo quis tantum nomine ſumat: quia ſic eas quemque tractare oportet, ut rerum eccleſiaſticarum diſpenſatorem, non ut propriarum largitorem. Decrevit etiam ſancta ſynodus, & imperialis auctoritas denunciat, ut a nulla poteſtate quis cogatur facere precariam de rebus proprie Deo & ſanctis ejus dicatis: cum ratio & uſus obtineat, neminem, cui non vult, contra utilitatem & rationem cogi, de proprio facere beneficium. Nec commutationes rerum, vel mancipiorum eccleſiaſticorum quælibet perſona ſine licentia & regio conſenſu facere præſumat. *In VII. Concilio Toletano legitur* [imo vI. c. A. D. 638. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 1744.]

II. *Precariæ cum fiunt, ſunt in ſcripta redigendæ, ne retentione diuturna præjudicium eccleſiæ generetur.*

xII. Q. II. C. xxxII.

SÆpe fit, ut proprietati originis obſiſtat longinquitas temporis. Quapropter providentes decernimus, ut ſi quis clericorum ſtipendium de rebus eccleſiæ cujuſcumque epiſcopi percepit largitate, ſub precariæ nomine debeat profeſſionem ſcribere, ut nec per tentionem diuturnam præjudicium afferat eccleſiæ; & quæcumque in uſu perceperit, de-

debeat utiliter laborare; ut nec res divini juris videantur aliqua occaſione negligi, & ſubſidium ab eccleſia, cui deſerviunt, percipere poſſint clerici. Quod ſi quis eorum contemſerit facere, ipſe ſe ſtipendio ſuo videbitur privare. Lib. II. Pars II. Tit. II. Rubr. I.

RURBICA. II

De tempore, quo precariæ renovandæ veniunt.

I. *Precariæ de quinquennio in quinquennium debent renovari.*

Ex Concilio Bellovacenſi [potius Meldenſi c. XXII. in fine, A. D. 845. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1828.]

PRecariæ de quinquennio in quinquennium, ſecundum antiquam conſuetudinem, renoventur [Lotharius in legibus Langobard. lib. III. tit. X. leg. II. c. A. D. 844.] X. Q. II. C. V.

RUBRICA. III

De revocatione precariarum, irrationabiliter factarum.

I. *Precariæ, irrationabiliter factæ, ſunt revocandæ.*

DE precariis, quæ a rectoribus eccleſiarum irrationabiliter fiebant, & ſe, ſuoſque ſucceſſores pœna gravi obligabant, ut facta ipſorum nequiviſſent diſſolvere; præcipimus, ut nemo ſucceſſor in anteceſſoris ſui pœna ſit obligatus, ſed ſuæ providentiæ ſit conceſſum, ut ſi anteceſſor ejus res eccleſiæ irrationabiliter diſtribuit, ab eo ad jus eccleſiæ ejuſdem revocentur. *Ex Concilio Mediomatricis* [potius Meldenſi c. XXII. A. D. 845. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1828. A.] *Ibid. C. VI.*

II. *Reſcindantur precariæ & commutationes, ab invaſoribus factæ.*

PRecariæ & commutationes, tempore viduatarum eccleſiarum factæ ab his, qui loca epiſcoporum occupaverunt, reſcindantur, & cum auctoritate eccleſiaſtica vel civili, ſi faciendæ ſunt, fiant. XII. Q. II. C. XLIV.

TITULUS. II

De emtione, & venditione.

RUBRICA. I

De his, quæ in emtione, & venditione damnantur.

I. *Turpe lucrum ſequitur qui minus emit, ut pluris vendat.*

Julius papa [imo ex capitularibus lib. I. c. CXXV. & lib. V. c. CCLXV. A. D. 806. *Noviomagi.*]

QUicumque tempore meſſis vel vindemiæ, non neceſſitate, ſed propter cupiditatem comparat annonam vel vinum V. G. de duobus denariis comparat modium unum, & ſervat uſque dum vendatur denariis quatuor, aut ſex, aut amplius, hoc turpe lucrum dicimus. *Ex Concilio Tarraconenſi* [c. II. A. D. 516. in *Hiſpania*, Concil. tomo IV. pag. 1563.] XIV. Q. IV. C. IX. *Concil. Pariſ. A. 836. Cap. II. & IX.*

RUBRICA. II

Quibus perſonis maxime prohibetur ſtudium emendi vilius, & vendendi carius.

I. *Qui volunt eſſe in clero, a ſtudio negociationis abſtineant.*

CAnonum ſtatutis firmatum eſt, ut quicumque in clero eſſe voluerit, emendi vilius, vel vendendi carius ſtudio non utatur: quod ſi exercere voluerit, cohibeatur a clero. *Ex Concilio Martini papæ* [Bracarenſi c. LXII. c. A. D. 572. *ibidem*, Concil. tomo V. pag. 912.] *Ibid. C. III.*

II. *Alie-*

Lib. II. Pars II. Tit. XXIII. Rub. I. II. III. & IV. II. *Alienetur a clero, uſuras, aut ſuperabundantiam exigens.*

XIV. Q. IV. C. IV. SI quis oblitus timorem Domini, & ſanctarum ſcripturarum, quæ dicunt: *pecuniam ſuam non dedit ad uſuram*; poſt hanc cognitionem magni Concilii, fœneraverit, vel centeſimas exegerit, aut ex quolibet negocio turpe lucrum quæſierit, aut per diverſas ſpecies vini vel frugis, vel cujuslibet rei, emendo, vel vendendo aliqua incrementa ſuſceperit, de gradu ſuo dejectus, alienus habeatur a clero.

Pſal. XIV. 5.

TITULUS. III

De rerum permutatione.

RUBRICA. I

De auctoritate, qua permutationes eccleſiarum, aut monaſteriorum fieri poſſunt.

I. *Nulli liceat in ſuum jus monaſterium convertere, ſed alii tantum ad ordinandum illud tradere valeat.*

Ex decreto Silveſtri papæ [imo ex capitularibus lib. V. c. CCCXXXVI. forte c. A.D 810.]

XVI. Q. VII. C. XL. NEmini regum, aut cuiquam hominum in proprium jus liceat monaſterium tradere, niſi ad aliud monaſterium, vel commutare, niſi cum alio monaſterio, vel quocumque commercio vendere: quod ſi factum fuerit, non valebit, ſed ipſum monaſterium in priſtinum reformetur ſtatum. *Ex decreto Bonifacii* [ita referunt Burchardus lib. III. c. XXVI. Ivo P. III. c. XXXI. forte c. A. D. 743. in *Germania*.]

II. *Epiſcopi & fratrum conſilio monaſterium ad meliorandum alii ſupponere quiſquam non prohibetur.*

Ibidem C. XLI. SI quis vult monaſterium ſuum ad meliorandum in alium locum ponere, fiat cum conſilio epiſcopi, & fratrum ſuorum, & dimittat presbyterum in priori loco ad miniſteria eccleſiæ.

RUBRICA. II

De cauſa, propter quam permutationes fieri poſſunt.

SI quis vult monaſterium. *Supra Rubrica præcedenti, proximo* c. II. *Auguſtinus* [habent Burchardus lib. III. c. XC. & Ivo P. III. c. LXXX. Caput incertum.]

III. *Quibus ex cauſis loca ſanctorum mutanda ſunt.*

De conſecrat. Diſt. I. C. XXXVI. TRibus ex cauſis loca ſanctorum tranſmutanda ſunt. I. cum neceſſitas perſecutorum loca eorum gravaverit. II. cum difficultas locorum fuerit. III. cum malorum ſocietate gravantur.

RUBRICA. III

De auctoritate, qua perſonarum, ſcilicet prælatorum, mutationes fieri poſſunt.

Similiter, ut proxime ſupra, Titulo II. *Rubrica* I.

RUBRICA. IV

De cauſis, in quibus convenienter hujuſmodi mutationes fiunt.

MUtationes epiſcoporum ſcitote. *Supra Lib.* I. *Parte* II. *Tit.* X. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 89

I. *De*

II. *De eodem.*

Scias, frater dilectiſſime. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.*X.*Rubr.*I. c.II.*pag.*89.

III. *De eodem.*

Omnis, qui gemebat. *Supra ibidem Rubr.*II. c.I.*pag.*89.

TITULUS. IV

De bello.

RUBRICA. I

An militare, ſive bellare ſit licitum.

I. *Arguitur, quod bellare, ſive ulciſci non liceat.*

[Gratianus.]

Quod militare alienum videatur ab Evangelica diſciplina, hinc videtur poſſe probari, quia omnis militia vel ob injuriam propulſandam, vel propter vindictam inſerendam eſt inſtituta; injuria autem vel a propria perſona, vel a ſocio repellitur: quod utrumque evangelica lege prohibetur. Cum enim dicitur: *ſiquis te percuſſerit in unam maxillam, præbe ei & alteram*. Et iterum: *qui angariaverit te mille paſſus, vade cum eo duo millia*. Item cum Apoſtolus dicat: *non vos defendentes, cariſſimi, ſed date locum iræ*; quid aliud prohibetur, quam propriæ perſonæ injuriam repellere? *Item*. Cum, Petro gladio Magiſtrum defendenti dixerit Chriſtus: *converte gladium tuum in vaginam: an putas quia rogare non poſſim patrem meum, & exhibebit mihi pluſquam* XII. *legiones Angelorum*; denique ſicut de beato Andrea legitur, cum fieret concurſus populorum, ut de manibus iniqui judicis eum exciperent, & ab injuria mortis illum defenderent; ipſe contra & exemplo, & verbo patientiam docens, rogabat eos, ne ſuum martyrium impedirent; quid aliud monemur, quam, ſicut proprias, ita & ſociorum injurias patienter tolerare, nec ad arma concurrere, ſed eorum exemplo ad ſimilia ferenda animum præparare? *Item*. Cum in Proverbiis dicatur: *mihi vindictam, & ego retribuam dicit Dominus*. Item. Cum in Evangelio dicatur: *nolite judicare, ut non judicemini*. Item. Cum paterfamilias dicat ſervis, volentibus colligere zizania: *ſinite, utraque creſcere uſque ad meſſem, & tunc dicam meſſoribus: colligite zizania, & alligate in faſciculos ad comburendum*. Item. Cum rex ille, qui nuptias fecerat filio ſuo, miſſis exercitibus ſuis, Angelorum videlicet, dicatur perditurus homicidas prophetarum, & Apoſtolorum, qui vocati ad nuptias, venire contemſerunt credendo. *Item*. Cum Paulus Apoſtolus dicat epiſtola ad Romanos: *nolite judicare invicem*. Item. *Tu quis es, qui judicas alienum ſervum? Suo Domino ſtat, aut cadit. Sive ergo vivimus, ſive morimur, Domini ſumus. In hoc enim Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, ut & vivorum, & mortuorum dominetur*; in his omnibus quid aliud præcipitur, quam ut vindicta delinquentium divino reſervetur examini? Cum ergo, ut ſupra dictum eſt, militia videatur inſtituta vel ob injuriam propulſandam, vel ad vindictam inſerendam, utrumque autem lege evangelica prohibeatur, apparet, quod militare peccatum eſt. *Hinc & Gregorius ait* [imo Origenes, Rufino interprete, homil. xv. ſuper Joſue circa A.D. 217. in *Ægypto*.]

[Margin: xxiii. Q. 1. *in principio*; *Matth.*v.39.; *Ibid.*41.; *Rom.*xii.19.; *Matth.* xxvi. 52.53.; *In actis martyrii ipſius.*; *Deut.*xxxii.43.; *Matth.*vii.1.; *Matth.*xiii.30.; *Rom.*xiv.11.; *Ibid.*4.; *Ibid.* 8. *& ſeq.*]

II. *Bella carnalia bellorum ſpiritualium figuram gerunt.*

Niſi bella iſta carnalia figuram bellorum ſpiritualium gererent, numquam (ut opinor) Judaicarum hiſtoriarum libri diſcipulis Chriſti, qui venit pacem docere, legendi in eccleſiis, fuiſſent ab Apoſtolis traditi. Quo enim eis bellorum proficeret iſta deſcriptio, quibus dicitur ab Jeſu: *pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis?* Et quibus per Apoſtolum jubetur, & dicitur: *non voſmetipſos vindicantes, ſed magis inju-*

[Margin: xxiii.Q.1.C.1.; *Jo.*xiv.27.; 1.*Cor.*vi.7.]

Lib. II. Pars II. Tit. IV. Rubr. I. *injuriam percipite, & magis fraudem patimini?* Unde denique ſciens Apoſtolus nulla nobis jam ultra bella eſſe carnaliter peragenda, ſed animæ certamina contra ſpiritales adverſarios deſudanda, velut magiſter militiæ præceptum dat militibus Chriſti, dicens:
Eph. VI. 11. *induite vos armaturam Dei, ut poſſitis ſtare adverſus aſtutias diaboli.* Auguſtinus *in Sermone de puero Centurionis* [imo epiſt. CXXXVIII. c. II. §. 12. & 13. ad Marcellinam al. epiſt. V. c. A. D. 412. in *Africa*.]

III. *Præcepta patientiæ virtute animi, non oſtentatione corporis ſervanda ſunt.*

XXIII. Q. 1. C. II. PAratus debet eſſe homo juſtus, & pius patienter eorum malitias ſuſtinere, quos fieri bonos quærit, ut numerus potius creſcat bonorum, non ut pari malitia ſe quoque numero addat malorum. Denique iſta præcepta magis ad præparationem cordis, quæ intus eſt, pertinere, quam ad opus, quod in aperto fit (ut teneatur in ſecreto animi patientia cum benevolentia, in manifeſto autem id fiat, quod eis videtur prodeſſe poſſe, quibus bene velle debemus) hinc liquido oſtenditur, quod ipſe Dominus Jeſus (exem-
Jo. XVIII. 23. plum ſingulare patientiæ) cum percuteretur in faciem, reſpondit: *ſi male dixi, exprobra de malo; ſi autem bene, quid me cædis?* Nequaquam igitur præceptum ſuum, ſi verba intueamur, implevit. Neque enim præbuit percutienti alteram partem, ſed potius prohibuit, ne qui fecerat injuriam, augeret, & tamen paratus venerat non ſolum percuti in faciem, verum etiam pro his quoque, a quibus hæc patiebatur, crucifixus occidi; pro
Luc. XXIII. 34. quibus ait in cruce pendens: *pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt*: nec Paulus Apoſtolus præceptum Domini, & magiſtri ſui videtur impleſſe, ubi etiam percuſſus in
Act. XXIII. 3. faciem, dixit principi ſacerdotum: *percutiet te Deus, paries dealbate. Sedes judicare me ſecundum legem, & contra legem jubes me percuti.* Et cum a circumſtantibus diceretur: *injuriam facit principi ſacerdotum*; irridens eos, admonere voluit quid dixerit, ut qui ſaperent, intelligerent, jam deſtruendum eſſe adventu Chriſti parietem dealbatum,
Exod. XXII. 28. hoc eſt hypocriſim ſacerdotii Judæorum. Ait quippe: *neſcivi, fratres, quia princeps eſt. Scriptum eſt enim: principi populi tui non maledices.* Cum procul dubio qui in eodem
Auguſtin. ibid. §. 14. populo creverat, atque in lege fuerat eruditus, illum principem ſacerdotum neſcire non poſſet; nec eos, quibus ita notus erat, ullo modo falleret, quod neſciret. Sunt ergo iſta præcepta patientiæ ſemper in cordis præparatione retinenda, ipſaque benevolentia, ne reddatur malum pro malo, ſemper in voluntate complenda eſt. Agenda ſunt autem multa, etiam cum invitis benigna, quadam aſperitate plectendis, quorum potius utilitati conſulendum eſt, quam voluntati. *Et infra.* Nam in corripiendo filio, quamlibet aſpere, nunquam profecto paternus amor amittitur. Fit tamen quod nolit, & doleat, qui etiam invitus videtur dolore ſanandus. Ac per hoc ſi terrena iſta reſpublica præcepta Chriſtiana cuſtodiat, & ipſa bella ſine benevolentia non gerentur, ut ad pietatis, juſtitiæque pacatam ſocietatem victis facilius conſulatur. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, utiliter vincitur; quoniam nihil eſt infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hoſtis interior, roboratur. *Et paullo poſt.* Nam ſi
Ibid. §. 15. Chriſtiana diſciplina omnia bella culparet, hoc potius conſilium ſalutis petentibus in Evangelio diceretur, ut abiicerent arma, ſeque militiæ omnino ſubtraherent. Dictum
Luc. III. 14. eſt autem eis: *neminem concuſſeritis: nulli calumniam feceritis. Sufficient vobis ſtipendia veſtra*: quibus proprium ſtipendium ſufficere debere præcepit, militare utique non prohibuit. *Item ejuſdem ad Bonifacium* [epiſt. CLXXXIX. §. 4. alias epiſt. CCV. c. A. D. 418. in *Africa*.]

IV. *In bellicis armis multi poſſunt placere Deo.*

XXIII. Q. 1. C. III. NOli exiſtimare, neminem Deo placere poſſe, qui in armis bellicis miniſtrat. In his erat ſanctus David, cui Dominus tam magnum perhibuit teſtimonium. In his etiam illius plurimi temporis juſti. In his erat & ille centurio, qui Domino dixit: *non*
Matth. VIII. 8. *ſum dignus, ut intres ſub tectum meum. Et infra.* Hoc ergo primum cogita, quando arma-
Auguſtin. ibid. §. 6. ris ad pugnam, quia virtus tua etiam ipſa corporalis, donum Dei eſt. Sic enim cogitabis de dono Dei non facere contra Deum. Fides enim, quando promittitur, etiam hoſti ſervanda eſt, contra quem bellum geritur; quanto magis amico, pro quo pugnatur? Pacem habere debet voluntas, bellum neceſſitas, ut liberet a neceſſitate, & conſervet in pace. Non enim pax quæritur, ut bellum exerceatur; ſed bellum geritur, ut pax acquiratur. Eſto ergo bellando pacificus, ut eos, quos expugnas, ad pacis utilitatem vin-
Matth. V. 9. cendo perducas. *Beati enim pacifici*, ait Dominus, *quoniam filii Dei vocabuntur.* Si

autem

autem pax humana tam dulcis eſt pro temporali ſalute mortalium, quanto eſt dulcior pax divina pro æterna ſalute Angelorum? Itaque hoſtem pugnantem neceſſitas deprimat, non voluntas. Sicut bellanti, & reſiſtenti violentia redditur, ita victo vel capto miſericordia jam debetur; maxime in quo pacis perturbatio non timetur. Lib. II. Pars I. Tit. IV. Rubr. I.

RUBRICA. II

De his, quæ in bello commendabilia ſunt, & quæ reprehenſibilia.

I. *Quæ obſervanda in bello ſunt.*

HOc ergo primum cogita. *Supra in Rubrica præcedenti* c.IV. *pag.*474. *Auguſtinus contra Manichæos* [lib. XXII. contra Fauſtum c. LXXIV. & LXXV. c. A.D. 402. in *Africa*.]

II. *Quæ ſunt in bello jure reprehendenda.*

QUid culpatur in bello? An quia moriuntur quandoque morituri, ut dominentur in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum eſt, non religioſorum. Nocendi cupiditas, ulciſcendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & ſi qua ſimilia his ſunt, quæ in bellis jure culpantur, quæ plerumque ut etiam jure puniantur, adverſus violentiam reſiſtentium (ſive Deo, ſive aliquo legitimo imperio jubente) gerenda ipſa bella ſuſcipiuntur a bonis, cum in eo humanarum rerum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire, juſte ipſe ordo conſtringit; unde neque Johannes ab armis jubet diſcedere milites, & Chriſtus tributa Cæſari monet reddi; quia propter bella neceſſaria militi ſtipendium præbetur. Ordo tamen ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc poſcit, ut ſuſcipiendi belli auctoritas atque conſilium apud principes ſit. *Et infra*. Sed ſi humana cupiditate bellum geritur, non nocet ſanctis, in quos non habet quiſquam poteſtatem, niſi deſuper datam. Non enim eſt poteſtas, niſi a Deo, ſive jubente, ſive ſinente. Ergo vir juſtus, ſi forte etiam ſub rege homine, etiam ſacrilego, militet, recte poteſt, illo jubente, bellare, ſi vice pacis ordinem ſervans, quod ſibi jubetur vel non eſſe contra Dei præceptum, certum eſt, vel utrum ſit, certum non eſt; ita ut fortaſſe reum faciat regem iniquitas imperandi; innocentem autem militem oſtendat ordo ſerviendi. *Idem de verbis Domini tract.*XIX. [potius ex eo Beda & Gloſſa ordinaria in Luc. c. III. c. A. D. 720. in *Anglia*.]

XXIII. Q. I. C. IV. — Luc. III. 14. — Matth. XXII. 21. — Jo. XIX. 11. — Rom. XIII. 1.

III. *Militare non eſt peccatum.*

MIlitare non eſt delictum, ſed propter prædam militare, peccatum eſt; nec rempublicam gerere criminoſum eſt; ſed ideo gerere rempublicam, ut rem familiarem potius augeas, videtur eſſe damnabile. Propterea enim providentia quadam militantibus ſunt ſtipendia conſtituta, ne, dum ſumtus quæritur, prædo graſſetur. *Item*. Dixit ipſe Dominus: *reddite quæ ſunt Dei Deo, & quæ Cæſaris Cæſari*. Igitur, quod Cæſar præcipit, ferendum eſt; quod imperator indicit, tolerandum eſt; ſed fit intolerabile, dum prædam exactores accumulant. *Item infra*. Interrogaverunt Johannem milites: *quid faciemus & nos*? Ait illis Johannes: *neminem concutiatis, neque calumniam faciatis; ſed contenti eſtote ſtipendiis veſtris*. Hic jam cognoſcere ſe debet omnis homo, qui militat. Non enim tantum de his militantibus ſcriptura loquitur, qui armata militia detinentur; ſed quiſquis militiæ ſuæ cingulo utitur, dignitatis ſuæ miles aſcribitur: atque ideo hæc ſententia poteſt dici (V. G.) militibus, protectoribus, cunctiſque rectoribus. Quicumque ſibi ſtipendia, publice decreta, conſequitur, ſi amplius quærit, tanquam calumniator & concuſſor, Johannis ſententia condemnatur. *Idem de diverſis eccleſiæ obſervationibus* [potius ſententia eſt ſumta ex lib. XIX. c. XII. §. I. de Civit. Dei, circa A. D. 426. in *Africa*.]

Ibid. C. V. — Matth. XXII. 21. — Luc. III. 14.

IV. *Pacata ſunt bella, quæ geruntur, ut mali coerceantur, & boni ſubleventur.*

APud veros Dei cultores etiam ipſa bella pacata ſunt, quæ non cupiditate, aut crudelitate, ſed pacis ſtudio geruntur, ut mali coerceantur, & boni ſubleventur. Ibid. C. VI.

LIB. II. PARS II. TIT. IV. RUBR. III. IV. & V.

RUBRICA. III

De inſidiis: an illis uti liceat in bello.

I. *Nihil ad juſtitiam intereſt ſive aperte, ſive ex inſidiis aliquis pugnet:*

Auguſtinus in quæſtionibus [VI. in Joſue quæſt. x. A. D. 388. in *Africa*.]

XXIII. Q. II. C. II. *Joſue* VIII. 3.

DOminus Deus jubet ad Jeſum Nave, ut conſtituat ſibi retrorſum inſidias, ideſt inſidiantes bellatores ad inſidiandum hoſtibus. Hinc admonemur, hoc non injuſte fieri ab his, qui juſtum bellum gerunt, ut nihil homo juſtus præcipue cogitare debeat in his rebus, niſi, ut juſtum bellum ſuſcipiat, cui bellare fas eſt. Non enim omnibus fas eſt. Cum autem juſtum bellum ſuſceperit, utrum aperta pugna, utrum inſidiis vincat, nihil ad juſtitiam intereſt.

RUBRICA. IV

De juſto bello. Quod dicatur juſtum bellum.

I. *Quid ſit juſtum bellum.*

Iſidorus Etymologiarum lib. XX. [imo lib. XVIII. c. I. & XV. circa A. D. 630. in *Hiſpania*.]

Ibid. C. I. *Iſidorus Ibid. lib.* XX. C. IV.

JUſtum eſt bellum, quod ex edicto geritur de rebus repetendis, aut propulſandorum hoſtium cauſa. *Et infra*. Judex dictus eſt, quaſi jus dicens populo, ſive quod jure diſceptet. Jure autem diſceptare eſt juſte judicare. Non eſt autem judex, ſi non eſt in eo juſtitia [Auguſtinus lib. VI. Quæſtion. in Joſue c. X. A. D. 388. in *Africa*.]

II. *De eodem.*

XXIII. Q. II. C. II. §. I.

JUſta autem bella definiri ſolent, quæ ulciſcuntur injurias; ſi qua gens vel civitas petenda eſt, quæ vel vindicare neglexerit quod a ſuis improbe factum eſt, vel reddere quod per injurias ablatum eſt. Sed etiam hoc genus belli ſine dubio juſtum eſt, quod Deus imperat, apud quem non eſt iniquitas, & novit quid cuique fieri debeat: in quo bello ductor exercitus vel ipſe populus non tam auctor belli, quam miniſter judicandus eſt. *Auguſtinus in quæſtionibus* [Quæſt. XLIV. in *Num.* c. XX. forte circa A. D. 400. *ibid.*]

III. *Innoxius tranſitus filiis Iſrael negabatur, atque ideo juſta bella gerebant.*

Ibid. C. III. *Num.* XX. 21.

NOtandum ſane eſt, quemadmodum juſta bella gerebantur *a filiis Iſrael contra Amorræos*. Innoxius enim tranſitus negabatur, qui jure humanæ ſocietatis æquiſſimo, patere debebat.

RUBRICA. V

De injuria ſociorum licite armis propulſanda.

I. *Juſtitia plenus eſt qui patriam bello tuetur a barbaris.*

Ambroſius lib. I. de officiis [c. XXVII. §. 129. A. D. 391. *Mediolani*.]

XXIII. Q. III. C. V.

FOrtitudo, quæ vel in bello tuetur a barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel a latronibus ſocios, plena juſtitia eſt. *Ambroſius lib.* I. *de offic.* [c. XXXVI. §. 178. *ibid.*]

II. *Qui a ſocio non repellit injuriam, ſimilis eſt ei, qui facit.*

Ibid. C. VII. *Exod.* II. 11. & *ſeq.* *Prov.* XXIV. 10.

NOn in inſerenda, ſed in depellenda injuria lex virtutis eſt. Qui enim non repellit a ſocio injuriam, ſi poteſt, tam eſt in vitio, quam ille, qui facit. Unde ſanctus Moyſes hinc prius orſus eſt tentamenta bellicæ fortitudinis. Nam cum vidiſſet Ebræum ab Ægyptio injuriam accipientem, defendit, ita ut Ægyptium proſterneret, atque in arena abſconderet. Salomon quoque ait: *eripe eum, qui ducitur ad mortem.*

III. *Ma-*

III. *Malorum impietati favet quis ei obviare ceſſat.* Lib. II. Pars II. Tit. IV. Rubr. VI. & VII.

QUi poteſt obviare, & perturbare. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rub.* I. c. III. *pag.* 97. *Unde Auguſtinus ait in Pſalmum* LXXXI. [imo Gloſſa ordinaria *ibid.* & Caſſiodorus ad illud: *eripite pauperem.*]

IV. *Non ſunt immunes a ſcelere qui non liberant eos, quos poſſunt a facto liberare.*

OStendit propheta, nec illos immunes a ſcelere eſſe, qui permiſerunt Chriſtum principibus interficere, cum præ multitudine timerentur, & poſſent illos a facto, & ſe a conſenſu liberare. Qui deſinit obviare, cum poteſt, conſentit. XXIII. Q. III. C. XI.

RUBRICA. VI

De merito & præmio eorum, qui pro defenſione eccleſiæ bella ſuſcipiunt.

I. *In certamine, quod contra infideles geritur, quiſquis moritur, cæleſte regnum meretur.*

Nicolaus exercitui Francorum [forte Leo IV. ex Ivone P. X. c. LXXXVII.]

OMnium veſtrum noſſe volumus caritatem, quoniam quiſquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit, regna illi cæleſtia minime negabuntur. *Leo exercitui Francorum* [papa IV. Ita habet Pannormia lib. VIII. c. XXX.] XXIII. Q. V. C. XLVI.

II. *Cæleſte regnum a Deo conſequitur qui pro Chriſtianorum defenſione moritur.*

OMni timore ac terrore depoſito, contra inimicos ſanctæ fidei & adverſarios omnium religionum agere viriliter ſtudete. Novit enim omnipotens, ſi quilibet veſtrorum morietur, quod pro veritate fidei & ſalvatione patriæ, ac defenſione Chriſtianorum, mortuus eſt: & ideo ab eo cæleſte præmium conſequetur. XXIII. Q. VIII. C. IX.

De iſta materia agetur in titulo de patria.

RUBRICA. VII

De perſonis, quibus bellum in propria perſona prohibetur.

I. *Epiſcopis aut clericis, in ſacro ordine conſtitutis, non convenit aliqua auctoritate bellum in propria perſona facere.*

[Gratianus.]

DE epiſcopis vero vel quibuslibet clericis, quod nec ſua auctoritate, neque auctoritate Romani pontificis arma arripere valeant, facile probatur. Cum enim Petrus, qui primus Apoſtolorum a Domino fuerat electus, materialem gladium exerceret, ut magiſtrum a Judæorum injuria defenſaret, audivit: *converte gladium tuum in vaginam. Omnis enim, qui gladium acceperit, gladio peribit*, ac ſi aperte ei diceretur: hactenus tibi, tuiſque prædeceſſoribus inimicos Dei gladio corporali licuit perſequi: deinceps in exemplum patientiæ gladium tuum, ideſt tibi hactenus conceſſum, in vaginam converte, & tantum ſpiritualem gladium, quod eſt verbum Dei, in mactatione veteris vitæ exerce. Omnis enim præter illum vel auctoritatem ejus, qui legitima utitur poteſtate qui (ut ait Apoſtolus) non ſine cauſa gladium portat, cui etiam omnis anima ſubdita eſſe debet, omnis, inquam, qui præter auctoritatem hujuſmodi, gladium acceperit, gladio peribit. *Item.* Ambroſius: *arma epiſcopi lacrymæ ſint, & orationes.*

Ibid. Q. VIII. in principio. Matth. XVI. 52. Rom. XIII. 4. Ex Orat. contra Auxentium.

Item

Lib. II. Pars II. Tit. IV. Rubr. VIII. Item illud Apoſtoli: *non vosmetipſos defendentes, cariſſimi*; quamvis omnibus generaliter dicatur, ſpecialiter tamen prælatis dictum intelligitur. *Unde Johannes papa* VIII. *Angelbergæ Imperatrici, excuſans Johannem epiſcopum removeri de militia, dicit* (Rom. XII. 19.) [forte VIII. Caput incertum.]

II. *De eodem.*

XXIII. Q. VIII. C. I. NImium certe veretur & jure formidat contra profeſſionem ſui ordinis, ſæcularem militiam exercere. Terram defendere, de præliis tractare, de armis terrenæ poteſtatis eſt. *Innocentius papa* [caput incertum.]

III. *De eodem.*

Ibid. C. I. CUm a Judæis, inquit, Dominus caperetur, & Petrus cujuſdam inobedientis aurem abſcinderet, ferire prohibuit; & forma omnium ſacerdotum (quorum prior erat) etiam pro ſe ipſo, capi arma carnalia prohibuit. *Item Ambroſius* [in oratione contra Auxentium, ſed multis immutatis, A. D. 388. *Mediolani*.]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. II. NOn pila quærunt ferrea, non arma, Chriſti milites. Coactus repugnare non novi; ſed dolor, fletus, orationes, lacrymæ fuerunt mihi arma adverſus milites. Talia enim ſunt munimenta ſacerdotis. Aliter nec debeo, nec poſſum reſiſtere. Fugere autem, & relinquere eccleſiam non ſoleo. Servum Chriſti non cuſtodia corporalis, ſed Domini providentia ſepire conſuevit. *Nicolaus ad Carolum Imperatorem* [ad Ludovicum & Carolum Reges epiſt. XXVII. cujus initium *credimus ex Dei dono* A. D. 865. *Romæ*, Concil. tomo VIII. pag. 403.]

V. *Epiſcopi non debent occupari negociis militaribus.*

Ibid. C. XIX. REprehenſibile valde conſtat eſſe quod ſubintuliſti, dicendo, majorem partem epiſcoporum diu, noctuque cum aliis fidelibus tuis contra piratas maritimos invigilare, ob idque epiſcopi impediantur venire, cum militum Chriſti ſit Chriſto ſervire; militum vero ſæculi ſæculo ſecundum quod ſcriptum eſt: *nemo militans Deo, implicat ſe negociis ſæcularibus*. Quod ſi ſæculi milites ſæcularibus ſtudeant; quid ad epiſcopos & milites Chriſti, niſi, ut vacent orationibus?

RUBRICA. VIII

Quod liceat clericis pro defenſione fidei aut eccleſiæ exhortari fideles ad bellum.

I. *Oſtenditur multis exemplis, quod licet ſacerdotibus non conveniat arma accipere ad bellandum, convenit tamen eis alios ad accipiendum arma in oppreſſorum defenſionem, & inimicorum Dei, & eccleſiæ impugnationem, exhortari.*

Leo IV. ſcribit Ludovico Auguſto [C. A. 849. *Romæ*, ſumtum videtur ex ejus vita apud Anaſtaſium Bibliothecarium.]

Ibid. C. VII. IGitur cum ſæpe adverſa a Saracenorum partibus proveniant nuncia, quidam in Romanum portum Saracenos clam, furtiveque venturos eſſe dicebant; pro quo noſtrum congregari præcepimus populum, maritimumque ad litus deſcendere decrevimus & egreſſi ſumus Roma. *Item* [ibid.]

II. *Ultor ſui gregis papa debet eſſe; ac præcipuus adjutor.*

Ibidem C. VIII. SCire vos oportet, quod numquam ab aliquibus noſtros homines ſinimus opprimi; ſed ſi neceſſitas ulla incurrerit, præſentialiter vindicamus, quia noſtri gregis in omnibus ultores eſſe debemus; & præcipue adjutores. *Item Alcuinus* [imo apud Eginhardum in vita Caroli M. c. VI. circa A. D. 800. in *Gallia*.]

III. *Contra Langobardos precibus Hadriani papæ Carolus ſuſcepit bellum.*

Ibidem C. X. ROgatu & precibus Hadriani Romanæ urbis epiſcopi exoratus Carolus rex, bellum contra Langobardos ſuſcepit: quod prius quidem & a patre ejus Pipino, Stephano papa ſupplicante, cum magna difficultate ſuſceptum eſt. *Gregorius Veloci magiſtro militum* [papa I. lib. XII. epiſt. XXI. A D. 604. *Romæ*.]

IV. *Bea-*

Digitized by Google

Lib. II. Par. II. Tit. IV. Ru. VIII.

IV. *Beatus Gregorius quoſdam hortatur, ut milites congregent, & contra hoſtes viriliter arma parent.*

UT pridem expreſſimus gloriæ veſtræ, quia milites illuc erant parati venire; ſed quoniam inimicos congregatos, & huc diſcurrere epiſtola veſtra ſignificaverat, hæc eos hic cauſa retinuit. Nunc vero utile eſt viſum, ut aliquanti illuc milites tranſmittantur: quos gloria tua admonere & exhortari, ut parati ſint ad laborem, ſtudeat: & occaſione inventa, cum glorioſis filiis noſtris Mauricio, & Vitaliano loquere, & quæcumque vobis, Deo adjutore, pro utilitate reipublicæ ſtatuerint, facite. Etſi huc, vel ad Ravennates partes, nec dicendum, Ariulfum cognoveritis excurrere; vos a dorſo ejus, ita, ſicut viros decet fortes, laborate, quatenus opinio veſtra ex laboris veſtri qualitate, amplius in republica, Deo auxiliante, proficiat. Illud tamen præ omnibus admonemus, ut familiam Maloin, & Adobin, Vigildi, atque Gruſſingi, qui cum glorioſo Mauricio magiſtro militum, eſſe noſcuntur, ſine aliqua mora vel aliqua excuſatione relaxes; quatenus venientes illuc homines, prædicti viri cum eis, ſine aliquo impedimento, debeant ambulare. *Item ejuſdem Mauricio & Vitaliano* [lib. xii. epiſt. xxiii. eod. anno *ibid.*] xxiii. Q. viii. C. xvii.

V. *De eodem.*

SUppliciter gloriæ veſtræ per filium noſtrum Vitalianum, cum quo & tractetis & verbo, & ſcripto, mandavimus. Undecimo autem die menſis Junii Ariulfus hanc epiſtolam, quam vobis direximus, tranſmiſit: & ideo relegentes eam, videte, ſi in fide ſua Suanenſes, quam reipublicæ promiſere, perſtiterunt, obſideſque dignos, de quibus poſſitis confidere, ab eis percipite: & inſuper eos denuo ſacramentis obſtringite, reddentes eis, quod loco pignoris ſuſtuliſtis, & ſermonibus veſtris eos ſanantes. Si autem manifeſtiſſimè cognoveritis, eos cum Ariulfo de ſua ſubjectione locutos fuiſſe, vel certe obſides ei dediſſe; ſicut nos Ariulfi epiſtola, quam vobis direximus, dubios reddidit, ſalubri conſilio pertractantes, ne in aliquo anima veſtra, vel noſtra de ſacramentis gravetur, quidquid utile reipublicæ judicaveritis, peragite. Sed ita gloria veſtra faciat, ut neque ſit aliquid, unde poſſimus ab adverſariis reprehendi, neque utilitas reipublicæ (quod Dominus avertat) negligatur. Præterea, glorioſi filii, eſtote ſolliciti, quia, quantum comperi, hoſtis multitudinem habet collectam, & in marchia dicitur reſidere; etſi huc curſum, Deo ſibi irato, mittere voluerit; vel loca ipſius (quantum vos Dominus adjuverit) deprædamini, aut * ſculpas, quos mittitis, ſollicite requirant, ne dolens factum ad nos diſcurrat. *Gregorius.* [papa i. lib. vii. epiſt. i. ad Sabinianum, A. D. 597. *Romæ.*] Ibid. C. xviii.

* ſcultas v. Guſſanvillæum in notis.

VI. *In mortem cujuslibet hominis, epiſcopi ſe immiſcere formident.*

SI in morte Langobardorum me miſcere voluiſſem, hodie Langobardorum gentes nec regem, nec duces vel comites haberet, atque in ſumma confuſione eſſet diviſa. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miſcere formido. Ibidem C. xx.

RUBRICA. IX

De tempore belli.

I. *Neceſſitate inſtante, omni tempore licitum eſt bellare.*

Nicolaus ad conſulta Bulgarorum [papa i. c. xlvi. A. D. 865. Romæ in *Bulgariam*, Concil. tom. viii. pag. 533.]

SI nulla urget neceſſitas, non ſolum in quadrageſimali tempore, ſed omni, eſt a præliis abſtinendum. Si autem inevitabilis urget importunitas, nec quadrageſimali tempore pro defenſione tam ſua, quam patriæ, ſeu legum paternarum eſt bellorum procul dubio præparationi parcendum; ne videlicet Deum videatur homo tentare; ſi habet quod faciat, & ſuæ ac aliorum ſaluti conſulere non procurat, & ſanctæ religionis detrimenta non præcavet. Ibid. C. xv.

TITU-

TITULUS. V

De treuga, & pace.

RUBRICA. I

De gravitate peccati non habentium pacem cum proximis.

I. *Corripiatur qui rixas & contentiones amat.*

Ex VIII. ſynodo [potius ex ſynodo Agathenſi, ut habent Burchardus lib. x. c. LIII. & Ivo P. XIII. c LIV.]

Diſt. xc. C. v. *In regula Iſidori C. XVII.* *In libro ſentent. PP. C. XCVI.*

SI quis monachus contentiones vel rixas amaverit, vel manifeſtum convicium fratri intulerit, juxta arbitrium rectoris, modumque peccati, diuturna expietur pœnitentia. *Item*. Qui contentioſus aut murmurans extiterit, ſecundum arbitrium prioris tandiu pœniteat, quamdiu culpæ qualitas extat. *In Carthaginenſi Concilio* IV. [c. XCIII. & XCIV. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1207.]

II. *Diſſidentium fratrum oblationes in eccleſia non recipiantur.*

Ibidem C. I.

OBlationes diſſidentium fratrum neque in ſacrario, neque in gazophylacio recipiantur. Similiter dona eorum, qui pauperes opprimunt, a ſacerdotibus refutanda ſunt. *Item Cyprianus* [de unitate eccleſiæ pag. 113. c. A. D. 251. *Carthagine*.]

III. *Extra eccleſiam eſſe probatur qui pacem cum proximo non habet.*

Ibidem C. III. *Geneſ. IV. 5.*

NEque ad Cain munera reſpexit Deus: neque habere pacatum Deum poterat qui cum fratre pacem per zeli diſcordiam non habebat. Quam ſibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? Quæ ſacrificia celebrare ſe credunt æmuli ſacerdotum? An ſecum eſſe Chriſtum, cum collecti fuerint, opinantur, qui extra Chriſti eccleſiam colliguntur? Tales etiamſi occiſi in confeſſione nominis Chriſti fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur; inexpiabilis & gravis culpa diſcordiæ nec paſſione purgatur.

RUBRICA. II

De pœna nolentium proximis ſuis reconciliari.

I. *A cœtu alienentur fidelium qui ad concordiam redire contemnunt.*

Ex Concilio Agathenſi [c. XXXI. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1388.]

Ibidem C. IX.

PLacuit etiam (ut ſicut plerumque fit) quicumque odio aut longinqua inter ſe lite diſſenſerint, & ad pacem revocari diuturna obſtinatione nequiverint, a ſacerdotibus civitatis primitus arguantur. Qui ſi inimicitias deponere pernicioſa intentione noluerint, de eccleſiæ cœtu juſtiſſima excommunicatione pellantur. *Fabritius papa* [ita Burchardus lib. x. c. IX. & Ivo P. XIII. c. IX.]

II. *Inediis maceretur acerrimis, qui fratri ſuo reconciliari noluerit.*

Ibid. C. X.

SI quis contriſtatus noluerit reconciliari fratri ſuo, ſatisfaciente eo, qui contriſtavit, acerrimis maceretur inediis, uſque dum gratanti animo ſatisfactionem recipiat. *Item Victor papa* [1. epiſt. Iſidoriana Concil. tomo I. pag. 594.]

III. *Expellendi ſunt a communione fidelium, qui ſibi invicem reconciliari nolunt.*

Ibid. C. XII.

PErlatum eſt ad Sedem Apoſtolicam, aliquos veſtrum nocere fratribus velle, & ut cadant, decertare: ſimiliter in ſacramentis diſcrepare, & ob id contentiones, & æmulationes inter vos fieri, a quibus diſſenſionibus vos avertere, & in his omnibus concordare, & opem ferre viciſſim mandamus. Nam ſi hoc agere cito neglexeritis, & viciſſim reconciliari non ſtudueritis, ab apoſtolicæ ſedis, & totius eccleſiæ communione vos pelli non dubitetis.

R U-

RUBRICA. III

De diligentia habenda per prælatos ponendi treugas, ſive pacem inter diſcordantes.

I. *Clerici diſcordantes revocentur, vel deiiciantur.*

DIſcordantes clericos. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rub.* V. c.XIII. *pag.* 111.
In concilio Carthaginenſi IV. [c.xxv. A.D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1202.]

II. *Diſſidentes epiſcopi ad concordiam redire cogantur.*

DIſſidentes epiſcopos, ſi non timor Dei, ſynodus reconciliet. *Diſt.* XC. C. VI.

III. *De eodem.*

STudendum eſt. *Supra ibidem* c.XII. *pag.* 111.
Innocentius II. [in concilio Lateranenſi univerſali II. c. XII. A. D. 1139. *Romæ*, Concil. tomo X. pag. 1005.]

IV. *De eodem.*

PRæcipimus, ut epiſcopi, ad ſolum Deum & ſalutem populi habentes reſpectum, omni tepiditate ſemota, ad pacem firmiter tenendam, mutuum ſibi conſilium & auxilium præbeant, neque hoc alicujus amore vel odio prætermittant. Quod ſi quis in hoc Dei opere tepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat. *Ibid.* C. XI. *Extra* de treuga & pace *C.* I. §. præcipimus, *ex Alexand.* III.

RUBRICA. IV

De pœna non ſervantium treugas, a prælatis eccleſiæ conſtitutas.

I. *Frangentes treugas, a prælatis eccleſiæ conſtitutas, excommunicentur.*

ILli, qui peregrinos &c. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* VI. *Rubr.* V. c.IX. *pag.* 415.

RUBRICA. V

De tempore, quo regulariter treugæ ſervandæ ſunt, ideſt a bello ceſſante.

I. *Neceſſitate inſtante & quadrageſimalibus diebus bellum inire licet.*

SI nulla urget neceſſitas. *Supra lib.* II. *& Parte* II. *Tit.* IV. *Rubr.* IX. c.I. *pag.* 480.

TITULUS. VI

De pactis.

RUBRICA. I

De obſervatione pactorum, ideſt quæ obſervanda ſint, & quæ non.

I. *Pacta contra bonos mores vel leges, aut honeſtas conſuetudines obſervanda non ſunt.*

Auguſtinus libro II. Confeſſionum [imo lib. III. c. VIII. §. 15. c. A. D. 400. in *Africa*.]

QUæ contra mores hominum ſunt flagitia, pro morum diverſitate vitanda ſunt, ut pactum inter ſe civitatis aut gentis conſuetudine, vel lege firmatum, nulla civis, aut peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars eſt, ſuo univerſo *Diſt.* VIII. C. I.

Digitized by Google

Lib. II. Part. II. Tit. VI. Rub. II.

non congruens. Cum autem Deus aliquid contra morem, aut pactum quorumlibet jubet; etſi nunquam ibi factum eſt, faciendum eſt; & ſi omiſſum, inſtaurandum eſt; & ſi inſtitutum non erat, inſtituendum eſt. Si enim regi licet in civitate, cui regnat, jubere aliquid, quod neque ante illum quiſquam, nec ipſe umquam juſſerat; & non contra ſocietatem civitatis ejus obtemperatur; imo contra ſocietatem non obtemperatur (generale quippe pactum eſt ſocietatis humanæ obedire regibus ſuis) quanto magis Deo regnatori univerſæ creaturæ ſuæ, ad ea, quæ juſſerit, ſine dubitatione ſerviendum eſt? Sicut enim in poteſtatibus ſocietatis humanæ major poteſtas minori ad obediendum præponitur; ita Deus omnibus.

II. *Pacta licita & honeſta ſunt obſervanda.*

Relatum nobis eſt. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.*IV. *Rub.* X. c.11. *pag.*264. *Ad hanc Rubricam faciunt capitula Libri* I. *Partis* I. *Tit.*XXI. *Rubricæ* IX. *pag.*348.

RUBRICA. II

De his, in quibus pacta prohibentur fieri.

I. *In collatione rerum ſpiritualium pacta fieri non debent.*

Bonifacius urbis Romæ epiſcopus ſcribit univerſis Caralitanæ eccleſiæ cœnobitis

[Caput incertum.]

1. Q. 11. C. 1. *Citatur hoc caput a S. Thoma* 2. 2. Q. c. *in fine articuli* 3.

Quam pio mentis affectu, fratres cariſſimi, veſtræ deſtitutioni Romana compatiatur eccleſia, vobis fortaſſis eſt incognitum; ſed cognitori omnium non incognitum habetur. Dubitationi autem veſtræ quod idoneum demus reſponſum, Deum teſtificor, ipſa quoque dubitatio me reddit anxium, & ineptum. Nuſquam enim legimus, Domini diſcipulos, vel eorum miniſterio converſos quempiam ad Dei cultum aliquo muneris interventu provocaſſe, niſi forte de pauperum alimento quis inconcinne proponat; quorum nulli cujuſcumque profeſſionis eſſet, victualia negabantur. Scimus equidem, quod omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens a patre luminum, a quo bonæ voluntatis donum accipit qui cum deliberationis arbitrio *Iac.* 1. 17. gratis Deo ſervire diſponit. Reſtat ergo, ut qui pro aliqua eccleſiaſtica ſuſceptione munus accipit, donum Dei, quod a patre luminum deſcendere debuit, vendat; munus autem largiens importunus emat. Quid autem de divini doni venditoribus, vel emtoribus conſequatur, concludi neceſſe non eſt. Cavete ergo, fratres, quam ſit ambiguum quod petiiſtis conſilium: quod quidem, ſecundum veſtræ voluntatis propoſitum, nulla invenimus ratione confirmatum. Veruntamen ſi veſtræ neceſſitati adeo eſt opportunus quem reperiſtis, dum tamen omnis abſit pactio, omnis ceſſet conventio, nullaque veſtræ eccleſiæ fiat diſtractio, accedat, gratis Deo ſervire incipiat, ſuique regiminis devote geſtet obſequium, & poſtmodum vos, quaſi ſubſidii gratia, aliqua ſuæ eccleſiæ munera largiri fratrum ſolatio Romana permittit eccleſia.

LIBRI SECUNDI

DECRETORUM

GRATIANI

Ex nova ordinatione Johannis Cardinalis a Turrecremata

FINIS

FRA-

FRATRIS
JOHANNIS . A . TURRECREMATA
ORDINIS . PRÆDICATORUM
S. R. E. EPISCOPI . CARDINALIS . SABINI

NOVA · ORDINATIO
DECRETI · GRATIANI

In Libros V.

Secundum Gregorianos Decretalium libros titulosque diſtincta.

LIBER · TERTIUS

De vita & honeſtate clericorum.

PARS . I

De vita & honeſtate omnium fidelium cujuſcumque ſtatus aut conditionis exiſtant.

TITULUS . I

De vita & honeſtate omnium clericorum.

RUBRICA . I

De congruentia, qua clerici ſanctitate vitæ & converſationis honeſtate debent ceteris præpollere.

I. *Quod clericus ſingularis vitæ ſanctimonia debeat pollere, ipſa interpretatio vocabuli aperte demonſtrat.*

Hieronymus ad Nepotianum [epiſt. II. A. D. 392. e Palæſtina in *Italiam*.]

CLericus, qui Chriſti ſervit eccleſiæ, interpretetur primo vocabulum ſuum, & nominis definitione prolata, nitatur eſſe quod dicitur. Si enim ΚΛΗΡΟΣ græce, *ſors* latine appellatur, propterea vocantur *clerici* vel quia de *ſorte* Domini, vel quia Dominus *ſors*, ideſt pars clericorum eſt. Quia vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet, talem ſe exhibere debet, ut & ipſe poſſideat Dominum, & poſſideatur a Domino. Qui Dominum poſſidet, & cum propheta dicit: *pars mea Dominus*, nihil extra Dominum habere poteſt. Quod ſi quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus, V. G. ſi aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſupellectilem, cum iſtis partibus Dominus fieri pars ejus non dignatur. Si autem ego pars Domini ſum, & funiculus hæreditatis ejus, non accipio partes inter ceteras tribus, ſed quaſi Levita, & ſacerdos vivo de decimis; & altari ſerviens, altaris oblatione ſuſtentor. Habens victum & veſtitum, his contentus ero; & nudam crucem nudus ſequar. *Idem* [commentariis in Titum c. II. ad locum: *nemo te contemnat*, circa A. D. 386. in *Palæſtina*.]

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. I.
XI. Q. I. C. V.
Pſal. XV. 5.
Pſal. XV. 5.
I. *Tim.* VI. 8.

II. *Hoc oſtenditur ex officio magiſterii; unde pro gradu ſui officii quemque meliorem eſſe oportet.*

VIII. Q. I. XXI. QUalis enim ædificatio erit diſcipuli, ſi ſe intelligat magiſtro eſſe majorem? Unde non ſolum epiſcopi, presbyteri, & diaconi debent magnopere providere, ut cunctum populum, cui præſident, converſatione, ſermone & ſcientia præcedant; verum etiam & inferior gradus, cuſtodes ædium, exorciſtæ, lectores, æditui, acholyti, & omnes omnino, qui domui Dei ſerviunt: quia vehementer eccleſiam Chriſti deſtruit, meliores laicos eſſe, quam clericos. *Clemens Jacobo Hieroſolymorum epiſcopo* [epiſt. I. apocrypha, Concil. tomo I. pag. 91. B.]

III. *De eodem.*

VI. Q. I. C. V. §. I. CUnctorum ſacerdotum vitam ſuperiorem, ſanctioremque ac diſcretam a ſæcularibus & laicis hominibus eſſe, & ſpirituales quoſque atque ſacerdotes ſuper carnales ac laicos ſemper coſtituendos docebat, quoniam pro minimo nobis eſſe debet, ut a talibus arguamur, & judicemur, vel ab humano die. Majores vero a minoribus nec accuſari, nec judicari ullatenus poſſe dicebat: quoniam non ſolum hoc divinas, ſed & leges ſæculi etiam inhibere docebat. *Gregorius Auguſtino Anglorum epiſcopo ſcribit* [apud Ivonem Parte IV. c. XXIX.]

IV. *Ex eminentia gradus & dignitatis clerici debent laicis honeſtate vitæ præcellere.*

Diſt. IV. C. VI. DEnique ſacerdotes & diaconi, & reliqui omnes, quos dignitas eccleſiaſtici gradus exornat, a quinquageſima propoſitum jejunandi ſuſcipiant, quo & aliquid ad penſum ſanctæ inſtitutionis adiiciant, & eorum, qui in laicali ordine conſiſtunt, obſervantiam, ſicut loco, ita religione, præcellant. *Iſidorus* [caput incertum.]

V. *Corrumpitur, & ad terram ſacerdotium trahitur, niſi legaliter & juſte ſervetur.*

Diſt. XI. C. VIII. SIcut viri & mulieris digna conjunctio unum facit matrimonium, & ſicut duorum copulatio unum perficit corpus; ita clericatus & ſacerdotium unum faciunt presbyterum, & electio & conſecratio unum faciunt epiſcopum: quæ omnia unum efficiunt corpus, quod citius corrumpitur, & ad terram trahitur, niſi legaliter ſervetur, niſi juſte vivendo laudetur.

RUBRICA. II
In quibus conſiſtit honeſtas clericorum.

I. *Primo exigit honeſtas clericorum, ut comam non nutriant, ſed tonſuram capitis in modum ſphæræ portent.*

PRohibete, fratres, per univerſas. *Supra Lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* V. c. I. *pag.* 329.

II. *Secundo conſiſtit honeſtas clericorum etiam in exterioribus, ſcilicet in decenti habitu & ornatu veſtimentorum, & hujuſmodi.*

[Gratianus]

Diſtinct. XLI. in principio. *S. Hieronymus in epiſt. ad Euſtochium, & ad Nepotianum.* ECce quibus oportet ſacerdotem eſſe ornatum moribus; ſed præterea oportet, illum eſſe ornatum in exterioribus, habitu videlicet, & inceſſu. Habitu, ut nec fulgidis nec ſordidis ſe veſtibus ornet; ut enim ait Hieronymus, nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ deliciæ laudem pariunt; quod tam de veſtibus, quam de cibis intelligendum eſt.

III. *Corrigantur clerici, qui unguentis, & claris veſtibus & fulgidis laſciviunt.*

[In ſynodo VII. c. XVI. A. D. 787. in *Bithynia*, Concil. tomo VII. pag. 610.]

XXI. Q. IV. C. I. OMnis jactantia & ornatura corporalis aliena a ſacrato ordine eſt. Eos ergo epiſcopos vel clericos, qui ſe fulgidis & claris veſtibus ornant, emendari oportet. Quod

Digitized by Google

Quod ſi in hoc permanſerint, epitimio tradantur : ſimiliter & eos , qui unguentis inunguntur. Quoniam vero radice amaritudinis exorta, contaminatio facta eſt in eccleſia catholica, Chriſtianos calumniantium hæreſis, & hi, qui hanc receperunt, non ſolum imaginarias picturas abominati ſunt, ſed etiam omnem reverentiam repulerunt, eos, qui religioſe, ac pie vivunt, offendentes ; ac per hoc completur in eis quod ſcriptum eſt : *abominatio eſt peccatori Dei cultus* . Igitur ſi inventi fuerint deridentes eos, qui vilibus, & religioſis veſtimentis amicti ſunt, per epitimium corrigantur. A priſcis enim temporibus omnis ſanctus vir cum mediocri aut vili veſte converſabatur. Omne quippe, quod non propter neceſſitatem ſuam, ſed propter venuſtatem accipitur, elationis habet calumniam, quemadmodum magnus ait Baſilius. Sed neque ex ſericis texturis veſtem quis variatam induebat : neque apponebat variorum colorum ornamenta in ſummitate veſtimentorum. Audierant enim ex deiſona lingua , quia , *qui mollibus veſtiuntur , in domibus regum ſunt*. Ex VIII. *ſynodo* [imo ex concil. Quiniſexto c. xxviii. A. D. 692 CPoli, Concil. tomo vi. pag. 1153.]

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. I. — *Eccli. 1. 32.* — *Matth. xi. 8.*

IV. *Clerici ſive in itinere ambulent , ſive alibi degant , congruis ſibi veſtibus utantur .*

NUllus eorum , qui connumeratur in clero , veſtimentum indecens habeat ſive in civitate degens , ſive in itinere ambulans : ſed ſtolis utatur , quæ conceſſæ ſunt clericis. Si vero quis tale quid fecerit, per unam hebdomadam ſuſpendatur. *Zacharias papa* [1. in ſynodo Romana 1. c. III. A. D. 743. *Romæ*, Concil. tomo vi. pag. 1546.]

xxi. Q. vi. C. I.

V. *De eodem .*

EPiſcopi, presbyteri , diaconique ſæcularibus indumentis non utantur , niſi , ut condecet , tunica ſacerdotali : ſed neque dum ambulaverint in civitate, aut in via, aut in plateis, ſine operimento præſumant ambulare, præter, ſi in itinere longo ambulaverint. Quia ſicut mulier orans in eccleſiis non velato capite deturpat caput ſuum, juxta Apoſtoli vocem, ita ſacerdos ſine operimento deturpat ſacerdotium ſuum. Quod ſi temere præſumſerit contra ſtatuta agere, communione privetur, donec quæ ſtatuta ſunt, adimplere maturet. *Leo papa* [iv. in ſynodo Romana c. xii. A. D. 853. *Romæ*, Concil. tomo viii. pag. 108.]

Ibid. C. II. — *1. Cor. x. 5.*

VI. *Extra domos ſine proprio ornatu ſacerdotes non appareant.*

SIne ornatu ſacerdotali extra domos ſacerdotes apparere non convenit, ne, ut aliquis ſæcularium, injurias patiantur. Sed ea ſolummodo, quæ per patres conſtituta videntur, obſervet. Contrarius denique inventus, aut deſinat, aut canonicæ ſubjaceat diſciplinæ. *Innocentius* II. [in concilio Lateranenſi c. iv. A. D. 1139. *Romæ*, Concil. tomo x. pag. 1003.]

Ibid. C. v.

VII. *De eodem .*

PRæcipimus, ut tam epiſcopi, quam clerici in ſtatu mentis, in habitu corporis, Deo, & hominibus placere ſtudeant : & nec in ſuperfluitate ſciſſuræ, aut colore veſtium, nec in tonſura, intuentium (quorum forma & exemplum eſſe debent) offendant aſpectum : ſed potius quod eorum deceat ſanctitatem præſeferant. Quod ſi moniti ab epiſcopis, emendare noluerint, eccleſiaſticis careant beneficiis. *Ex concilio Carthaginenſi* [iv. c. xiv. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1204.]

Ibid. C. v. — *Eugen. III. in Concil. Remenſi C. I.*

VIII. *Tertio conſiſtit honeſtas clericorum in gravitate inceſſus .*

CLericus profeſſionem ſuam & habitu , & inceſſu probet , & ideo nec veſtibus, nec calceamentis decorem quærat [Gratianus .]

Diſt. xli. C. viii.

IX. *De eodem .*

IN inceſſu autem debet ſacerdos eſſe ornatus, ut gravitate itineris mentis maturitatem oſtendat. Incompoſitio enim corporis (ut Auguſtinus ait) inæqualitatem judicat mentis. Unde Hiſtoriographus ille, cum ejus mutabilitatem deſcriberet, cujus conſcientia excitata curis mentem vaſtabat, inter ceteras hoc etiam notabile indicavit dicens : *citus modo , & modo tardus inceſſus* .

Ibidem. — *Sententia habetur epiſt. cix. nunc ccxi. §10.* — *Salluſtius in bello Catilin.*

X. *Quarto*

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. II.

X. *Quarto conſiſtit honeſtas clericorum in modeſtia & ſobrietate cibi & potus.*

[Gratianus]

Diſt. xxxv. in principio. Hieronym. in epiſt. lxxxiii. Geneſ. ix. 21. Geneſ. xix. 11. Gloſſa interlinearis 1. Tim. iii.

SIt ſobrius qui ordinandus eſt, non vinolentus: quod ex auctoritate veteris Teſtamenti introductum eſt. Miniſtri enim templi prohibentur vinum & ſiceram bibere, ne ebrietate graventur corda eorum, & ut ſenſus eorum vigeat ſemper, & tenuis ſit, vel quia venter mero æſtuans facile deſpumat in libidinem. Unde Noe in ebrietate nudavit femora. Loth, quem Sodoma non vicit, vina vicerunt. Quod tamen vinolentus eſſe prohibetur, non ſemel., ſed frequenter vino repletus debet intelligi. *Hinc etiam in canonibus Apoſtolorum legitur* [c. xlii. xliii. ex verſione Dionyſii, Concil. tomo i. pag. 52.]

XI. *Diaconus, presbyter, & epiſcopus ebrietati & aleæ deſervientes, niſi deſierint, deponantur.*

Ibid. C. i.

EPiſcopus, aut presbyter, aut diaconus aleæ atque ebrietati deſerviens, aut deſinat, aut certe damnetur. Subdiaconus autem, aut lector, aut cantor ſimilia faciens, aut deſinat, aut communione privetur. *Ex concilio Agatheuſi* [c. xli. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo iv. pag. 1390.]

XII. *Triginta diebus a communione abſtineat clericus; quem ebrium fuiſſe conſtiterit.*

Ibid. C. ix.

ANte omnia clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes ac nutrix eſt. Itaque eum, quem ebrium fuiſſe conſtiterit (ut ordo patitur) aut XXX. dierum ſpacio a communione ſtatuimus ſubmovendum, aut corporali ſubdendum ſupplicio. *Ex concilio Nannetenſi* [al. Matiſcenſi c. x. circa A. D. 658. in *Gallia*, ex Ivone P. vi. c. cccii.]

XIII. *Presbyteri, qui ſimul conveniunt, ebrietatem & commeſſationes ſummopere vitent.*

De Conſecrat. Diſt. v. C. xxxv.

NUllus presbyterorum, quando ad anniverſarium diem triceſimum, vel ſeptimum, vel tertium alicujus defuncti, aut quacumque vocatione, ad collectam presbyteri convenerit, ſe inebriare ullatenus præſumat: nec precatus in amore ſanctorum vel alicujus animæ bibere, vel alios ad bibendum cogere, vel ſe aliena precatione ingurgitare, nec plauſus & riſus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præſumat; vel turpia joca, vel urſo, vel tornatricibus ante ſe fieri patiatur: nec larvas dæmonum ante ſe ferri conſentiat, quia hoc diabolicum eſt, & a ſacris canonibus prohibitum. *Ex concilio Martini papæ* [Bracarenſis c. lxi. & lxv. circa A. D. 572. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 912.]

XIV. *De confertis nec convivia facere, nec ante horam diei tertiam clericis comedere licet.*

Diſt. xliv. C. xii.

NOn liceat ſacerdotes vel clericos, ſed nec religioſos laicos convivia facere de confertis. Nec oportet, clericos, vel laicos religioſos ante ſacram horam diei tertiam inire convivia, nec aliquando clericos, niſi hymno dicto, comedere panem, & poſt cibos gratias auctori Deo referre (Gratianus ibidem continuo.)

XV. *De eodem.*

Ibidem. Epiſt. ad Nepotianum. Lib. xxiii. C. xi. al. x.

SI ergo laicis commeſſationes damnabiles ſunt, multo magis ſacerdotibus imputantur ad gehennam. Venter enim pinguis (ut Hieronymus ait) craſſum ſenſum generat: cum ſacerdotalis ſenſus contra vigil eſſe debeat & tenuis: atque ideo edacitatis vitio obnoxii in ſacerdotes ungi non debent. Hi enim (ut ait Gregorius in moralibus) qui adhuc vitiorum bello ſubjacent, nequaquam per prædicationis uſum præeſſe magiſterio ceterorum debent.

XVI. *Quinto conſiſtit honeſtas clericorum, in ſacris ordinibus exiſtentium, in munditia vitæ ſive in continentia caſtitatis.*

QUando presbyteri, aut diacones. *Supra lib.* I. *Parte IV. Tit.* IX. *Rub.* X. c. iii. *pag.* 335. *Beda ſuper Lucam* [ad c. i. c. A. D. 720. in *Anglia*.]

XVII. *Sa-*

Digitized by Google

XVII. *Sacerdotibus ſemper caſtitas præcipitur.*

SAcerdotibus , ut ſemper valeant altaribus aſſiſtere , ſemper ab uxoribus continendum , ſemper caſtitas obſervanda præcipitur . *In ſecundo concilio Carthaginenſi* [c. II. A. D. 390. in *Africa* , Concil. tomo II. pag. 1159.]

Diſt. XXXI. C. II.

XVIII. *Qui divinis ſacramentis deſerviunt , continentes eſſe oportet .*

EPiſcopos , presbyteros , & diacones , ita placuit (ut decet ſacros antiſtites aut ſacerdotes , aut Levitas , vel qui ſacramentis divinis inſerviunt) continentes eſſe in omnibus . *Innocentius Victricio Rotomagenſi epiſcopo* [epiſt. II. c. IX. A. D. 404. Roma in *Galliam* , Concil. tomo II. pag. 1251.]

Ibid. C. III.

XIX. *Sacerdotes & Levitæ ſuis non miſceantur uxoribus .*

TEnere debet eccleſia , ut omnino ſacerdotes & levitæ cum uxoribus ſuis non miſceantur , quia miniſterii quotidiani neceſſitatibus occupantur . Scriptum eſt enim: *ſancti eſtote , quoniam & ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter* . Nam ſi priſcis temporibus anno vicis ſuæ de templo Dei ſacerdotes non diſcedebant (ſicut de Zacharia legimus) nec domum ſuam omnino tangebant , quibus utique propter ſobolis ſucceſſionem uxoris uſus fuerat relaxatus , quia ex alia tribu , & præterquam ex ſemine Aaron ad ſacerdotium nullus accedere præcipiebatur ; quanto magis hi ſacerdotes & levitæ pudicitiam ex die ordinationis ſuæ obſervare debent , quibus vel ſacerdotium , vel miniſterium ſine ſucceſſione eſt , nec præterit dies , qua vel a ſacrificiis divinis , vel a baptiſmatis officio vacent ? *Leo papa Ruſtico epiſcopo Narbonenſi* [epiſt. II. c. III. al. epiſt. XCII. A. D. 443. Roma in *Galliam* .]

Ibid. C. IV. — *Levit. XI. 44.* — *Luc. I. 58.* — *Epiſt. III. Innocentii I. ad Exſuperium C. I. & epiſt. I. Siricii C. VII.* — *Num. XVIII. 6.*

XX. *Miniſtris altaris , epiſcopis & presbyteris eadem lex continentiæ eſt .*

LEx continentiæ eadem eſt altaris miniſtris , quæ epiſcopis atque presbyteris , qui cum eſſent laici , ſive lectores , licite quidem & uxores ducere , & filios procreare potuerunt ; ſed cum ad prædictos pervenerunt gradus , cœpit eis non licere , quod licuit . Unde , ut de carnali fiat ſpiritale conjugium , oportet , eos nec dimittere uxores , & quaſi non habeant , ſic habere , quo & ſalva ſit caritas , & ceſſent opera nuptiarum.

Ibid. C. X.

Huc faciunt capitula libri I. *Partis* IV. *Tit.* X. *Rubricæ* X. *pag.* 335.

XXI. *Sexto conſiſtit honeſtas clericorum in contemtu terrenorum , & amore divinorum .*

CLericus , qui Chriſti ſervit eccleſiæ . *Supra Tit.* I. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 483. *Ambroſius de fuga ſæculi* [c. II. §. 7. c. A. D. 387. *Mediolani* .]

XXII. *Nihil præter Deum habeat qui in ejus ſortem eligitur .*

CUi portio Deus eſt , nihil debet curare , niſi Deum , ne alterius impediatur neceſſitatis munere . Quod enim ad alia officia confertur , hoc religionis cultui atque huic noſtro officio decerpitur . Hæc enim eſt vera ſacerdotis fuga , abdicatio domeſticorum , & quædam alienatio cariſſimorum : ut ſuis ſe abneget qui ſervire Deo elegerit . *Hieronymus ad quendam ſuum levitam de duobus generibus hominum* [caput incertum .]

XII. Q. I. C. VI.

XXIII. *Clericis ac Deo devotis nec cauſas agere , nec aliquid proprium habere licet .*

DUo ſunt genera Chriſtianorum . Eſt autem unum genus , quod mancipatum divino officio , & deditum contemplationi & orationi , ab omni ſtrepitu temporalium ceſſare convenit , ut ſunt clerici , & devoti , videlicet converſi . ΚΛΗΡΟΣ enim græce , latine *ſors* . Inde hujuſmodi homines vocantur *clerici* , ideſt *ſorte electi* . Omnes enim Deus in ſuos elegit . Hi namque ſunt reges , ideſt ſe & alios in virtutibus regentes : & ita in Deo regnum habent . *Clemens in epiſtola* IV. [imo V. apocrypha , Concil. tomo I. pag. 115.]

Ibid. C. VII.

XXIV. *Se-*

Digitized by Google

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. I.

XXIV. *Septimo exigit clericorum honeſtas, ut in collegiatis eccleſiis clerici communem vitam, manducando & bibendo juxta eccleſiam, ducant.*

XII. Q. I. C. I. *Habetur in Recognitionibus L. x. C. v. Rufino interprete.*

DIlectiſſimis fratribus & condiſcipulis, Hieroſolymis cum dilectiſſimo fratre Jacobo coepiſcopo habitantibus, Clemens epiſcopus. Communis vita, frater, omnibus neceſſaria, & maxime his, qui Deo irreprehenſibiliter militare cupiunt, & vitam Apoſtolorum, eorumque diſcipulorum imitari volunt. Communis enim uſus omnium, quæ ſunt in hoc mundo, omnibus eſſe hominibus debuit. Sed per iniquitatem alius hoc ſuum eſſe dixit, alius iſtud, & ſic inter mortales facta diviſio eſt. Denique Græcorum quidam ſapientiſſimus hæc ita ſciens eſſe, ait: *communia debere eſſe amicorum omnia*. In *omnibus* autem ſunt ſine dubio & coniuges. Et ſicut non poteſt, inquit, dividi aer, neque ſplendor ſolis, ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo omnibus data ſunt ad habendum, dividi debere; ſed habenda eſſe communia. Unde
Pſal. CXXXII. I. & Dominus per prophetam loquitur, dicens: *ecce quam bonum & quam jucundum*; & reliqua. Iſtius enim conſuetudinis more retento, etiam Apoſtoli, eorumque diſci-
Act. IV. 32. puli, ut prædictum eſt, una nobiſcum & vobiſcum communem vitam duxere. Unde ut bene noſtis, *erat multitudinis eorum cor unum & anima una*: nec quiſquam eorum aut noſtrum de his, quæ poſſidebat, aliquid ſuum dicebat eſſe, ſed omnia illis, & nobis erant communia: nec quiſquam egens erat inter nos. Omnes autem, qui domos vel agros poſſidebant, vendebant eos & pretia eorum, & reliquas res, quas habebant, offerebant, ponentes ante pedes Apoſtolorum (ſicut nobiſcum quidam noſtrum cognoverunt & viderunt) & dividebantur ſingulis, prout cuique opus erat.
Act. V. I. Ananias autem vir auſterus, & Sapphyra uxor ejus, quia mentiti ſunt Apoſtolis de pretio agrorum ſuorum, quos vendiderant, nobis præſentibus in conſpectu omnium circum adſtantium, a conſpectu Apoſtolorum propter peccatum eorum & mendacium, quod fecerunt, mortui, elati ſunt ambo. Cetera, quæ de talibus cognovimus & vidimus nec recordatione, nec demonſtratione digna ſunt. Quapropter vobis cavenda mandamus, & doctrinis & exemplis Apoſtolorum obedire præcipimus, quia hi, qui eorum mandata poſtponunt, non ſolum rei, ſed etiam Dei extorres ſiunt. Quæ non ſolùm vobis cavenda, ſed & omnibus præcavenda ſunt. *Et infra*. Unde conſilium dantes, veſtram prudentiam hortamur, ut ab Apoſtolicis regulis non recedatis, ſed communem vitam ducentes, & ſcripturas ſacras recte intelligentes, quæ Domino voviſtis, adimplere ſatagatis. *Eugenius papa & Leo* IV. [in Concil. Romano c. VII. A. D. 826. & 853. *Romæ*, Concil. to. VIII. pag. 107.]

XXV. *Juxta eccleſiam clericorum clauſtra conſtruantur.*

Ibid. C. II. NEceſſaria etiam res exigit, ut juxta eccleſiam clauſtra conſtituantur, in quibus clerici diſciplinis eccleſiaſticis vacent. Itaque omnibus unum ſit refectorium atque dormitorium, ſeu ceteræ officinæ, ad uſus clericorum neceſſariæ. Miniſtri vero poſt epiſcopum ſuper eos eligantur, quorum vita atque doctrina illos potius exornet, quam dehoneſtet. *Nicolaus papa* [forte ex Concilio Saligenſtadienſi c. XII. A. D. 1022. in *Germania*, Concil. tomo IX. pag. 846.]

XXVI. *In atrio eccleſiæ non ponantur, niſi ædificia clericorum.*

Ibid. C. IV. NUlla ædificia in atrio eccleſiæ p onantur, niſi tantum clericorum. *Gregorius Auguſtino Anglorum epiſcopo* [lib. XII. epiſt. XXXI. reſponſo I. & II. c. A. D. 603. Roma in *Angliam*.]

XXVII. *Clerici nil proprium poſſideant.*

Ibid. C. VIII. QUia tua fraternitas, monaſterii regulis erudita, ſeorſum vivere non debet a clericis ſuis in eccleſia Anglorum, quæ, auctore Deo, nuper ad fidem perducta eſt, hanc debet inſtituere converſationem, quæ in initio naſcentis eccleſiæ fuit patribus noſtris: in quibus nullus eorum ex iis, quæ poſſidebant, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis communia omnia. Si qui vero ſunt clerici extra ſacros ordines conſtituti, qui ſe non continere poſſunt, ſortiri uxores debent, & ſtipendia ſua exterius accipere; quia & de eiſdem patribus, de quibus præfati ſumus, novimus ſcriptum,
Act. IV. 32. quod *dividebatur ſingulis, prout cuique opus erat*. De eorum ergo ſtipendio cogitandum atque providendum eſt; & ſub eccleſiaſtica regula ſunt tenendi, ut bonis moribus vivant, & canendis pſalmis invigilent, & ab omnibus illicitis cor & linguam & corpus,

pus, Deo auctore conſervent. Communiter autem viventis jam de faciendis portionibus, vel exhibenda hoſpitalitate, adimplenda miſericordia, a nobis quid erit loquendum, cum omne, quod ſupereſt, in cauſis piis ac religioſis erogandum eſt? Domino magiſtro omnibus dicente: *quod ſupereſt date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis*. Lib. 11I. Pars I. Tit. I. Rubr. 1I. Luc. XI. v. 41.

XXVIII. *Octavo conſiſtit honeſtas clericorum, quod horas ſtatutas ſive officium divinum debitis temporibus devote perſolvant.*

ELeutherus, frater coepiſcopus. *Supra lib.* I. *Parte* 11I. *Tit.* V. *Rubr.* VI. c. I. *pag.* 136. *In Carthaginenſi concilio* [IV. c. XLIX. & LII. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo 1I. pag. 1204.]

XXIX. *Sine officii detrimento, artificiolo clericus neceſſarium quærat.*

CLericus victum & veſtimentum ſibi artificiolo vel agricultura abſque officii ſui dumtaxat detrimento, paret [ibidem c. LIX.] Diſt. XCI. C. 1I.

XXX. *De eodem.*

CLericus, qui, abſque corpuſculi ſui inæqualitate, vigiliis deeſt, ſtipendio privatus excommunicetur. Ibid. 4. 1.

XXXI. *De eodem.*

CLericus quantumlibet verbo. *Supra ibidem* c. 1I. *pag.* 136.

XXXII. *De eodem.*

CLerici vero. *Supra lib.* I. *Parte* 11I. *Tit.* V. *Rubr.* VI. c. IV. *pag.* 136. *Ex concilio Laodicenſi* [c. XXIV. c. A. D. 320. in *Phrygia Pacatiana*, ex antiqua verſione, Concil. tomo I. pag. 1512.]

XXXIII. *Nono conſiſtit honeſtas clericorum in hoc, quod clerici tabernas non ingrediantur.*

NOn oportet clericos ſervientes, a presbyteris uſque ad diaconos, & deinceps ordinis eccleſiaſtici omnes uſque ad miniſtros, aut lectores, aut exorciſtas, aut oſtiarios, aut pſalmiſtas, aut etiam eos, qui in propoſito continentiæ ſunt, tabernas intrare. *Ex* VI. *ſynodo* [imo Trullana c. IX. A. D. 692. *CPoli*, Concil. tomo VI. pag. 1145.] Diſt. XLIV. C. 1I. Concil. Aquiſgr. C. LX.

XXXIV. *Deponatur clericus, qui tabernam, aut ergaſterium habere voluerit.*

NUlli clerico licet tabernam aut ergaſterium habere. Si enim hujuſmodi tabernam ingredi prohibetur, quanto magis aliis miniſtrare in ea? Si quis vero tale quid fecerit, aut ceſſet, aut deponatur. *Ex concilio Carthaginenſi* 11I. [c. XXVII. A. D. 397. in *Africa*, Concil. tomo 1I. pag. 1171.] Diſt. XLIV. C. 1I. Can. Apoſt. XLI. XLII.

XXXV. *Clerici, niſi neceſſitate compulſi, tabernas non ingrediantur.*

CLerici edendi vel bibendi cauſa tabernas non ingrediantur, niſi peregrinationis neceſſitate compulſi. *Ex Concilio Laodicenſi* [c. XXVII. c. A. D. 320. in *Phrygia Pacatiana*, Concil. tomo I. pag. 1519.] Ibid. C. IV.

XXXVI. *Chriſtiani ex ſymbolis convivia non celebrent.*

NOn oportet, miniſtros altaris vel quoslibet clericos, aut etiam laicos Chriſtianos ex ſymbolis, quæ vulgus *comeſſalia* appellat, convivia celebrare. *Ex concilio Nannetenſi* [apud Burchardum lib. 1I. c. CLXI. & Ivonem P. VI. c. CCLII.] Ibid. C. X. Concil. Aquiſgr. C. LX.

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. II.

XXXVII. *De eodem.*

Ibid. C. vii. NUllus presbyterorum, quando ad anniverſarium diem triceſimum, aut ſeptimum, vel tertium alicujus defuncti. *Supra lib.* III. *Par.* I. *Tit.* I. *Rub.* II. c. XIII. *pag.* 486. *Item* [ex eodem Concilio Burchardus ibid. c. CLXII. & Ivo ibid. c. CCLIII. c. A. D. 658. in *Gallia*,]

XXXVIII. *Decimo honeſtas clericorum exigit, ut ſemper in eorum conviviis & menſæ benedictio, & ſacræ ſcripturæ lectio ſit.*

Diſt. XLIV. C. VIII. QUando autem convenerint presbyteri ad aliquod convivium, aliquis prior eorum verſum ante menſam incipiat, & cibum benedicat; & tunc ſecundum ordinem ſedeant, alter alteri honorem præbentes, & per vices potum & cibum benedicant, & aliquis de illorum clericis aliquid de ſancta Scriptura legat, & poſt refectionem ſimiliter ſanctum hymnum dicant, ad exemplum Domini, ſicut in cœna feciſſe legitur: & ſic, ſe contineant omnes presbyteri, maxime in talibus locis, ut non vituperetur miniſterium illorum. *Item* [ex eodem Concilio Nannetenſi Burchardus ibid. c. CLXIV. & Ivo ibid. c. CCLV.]

XXXIX. *De eodem.*

Ibid. C. IX. QUando presbyteri per kalendas ſimul conveniunt poſt peractum divinum myſterium, & neceſſariam collationem, non quaſi ad plenam refectionem, ſed quaſi ad prandium ibi ad tabulas reſideant, ne per talia inhoneſta convivia ſe invicem gravent, quia indecens eſt & oneroſum. Sæpe etiam tarde ad eccleſiam redeuntes, majus damnum de reprehenſione conſequuntur (quod de gravedine mutua contrahunt) quam lucrum ibi faciant. Nam de hujuſmodi conventu Paulus Corinthios reprehendit:
1. Cor. XI. 20. qui inconvenienter cœnam Dominicam manducare conveniebant. Sic & qui ad cœnam Dominicam, ideſt ad collationem verbi ſub occaſione conveniunt, & ex ingluvietate ventris cauſa conjunguntur, reprehenſibiles coram Deo & hominibus habeantur. Et ideo peractis omnibus, qui voluerint, panem cum caritate in domo patris ſui ſimul cum fratribus frangant, & ſinguli ſingulos bibere faciant; & maxime ultra tertiam vicem poculum non contingant: & ſic ad eccleſiam redeant. *Ex concilio Toletano* [III. c. VII. A. D. 389. in *Hiſpania*, Concil. tomo V. pag. 1011.]

XL. *Sacrarum ſcripturarum lectio ſacerdotalibus conviviis ſemper admiſceatur.*

Ibid. C. XI. PRo reverentia Dei & ſacerdotum, id univerſa ſancta conſtituit ſynodus, ut (quia ſolent crebro menſis otioſæ fabulæ interponi) in omni ſacerdotali convivio lectio divinarum ſcripturarum miſceatur. Per hoc enim & animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non neceſſariæ prohibentur.

XLI. *Undecimo exigit honeſtas clericorum, ut ſtudio literarum intendant & maxime divinarum.*

IGnorantia mater cunctorum errorum. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIV. *Rubr.* II. c. VI. *pag.* 100.

XLII. *Inſcientia ſacerdotum nec excuſatione eſt digna, nec venia.*

SI in laicis. *Supra ibidem* c. VIII. *pag.* 100.

XLIII. *Canones non licet ſacerdotibus ignorare.*

NUlli ſacerdotum. *Supra ibidem* IX. *pag.* 100.

XLIV. *Quæ ſacerdotibus neceſſaria ad diſcendum ſint.*

QUæ ipſis ſacerdotibus. *Supra ibidem* c. X. *pag.* 100. *Hieronymus ad Damaſum* [papam de filio prodigo, epiſt. CXLVI. c. A. D. 378. in *Palæſtina*.]

XLV. *Reprehenduntur ſacerdotes, qui, omiſſis Evangeliis, legunt comœdias.*

Diſt. XXXVII. C. II. SAcerdotes Dei, omiſſis Evangeliis & prophetis videmus comœdias legere, amatoria bucolicorum verſuum verba canere, Virgilium tenere, & id, quod in pueris ne-

Digitized by Google

neceſſitatis eſt, crimen in ſe facere voluptatis. *Nicolaus epiſcopus* [imo Concil. Carthaginenſe I. c. vI. A. D. 348. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 715. 716.] Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. II.

XLVI. *Duodecimo exigit clericorum honeſtas, ut negociis ſæcularibus non implicentur.*

CRedo, placere ſuggeſtionem meam ſanctitati veſtræ, & diſplicere vobis, ut, qui ſerviunt Deo, & adnexi ſunt clero, accedant ad actiones ſeu adminiſtrationes, vel procurationes domorum. Gratus epiſcopus dixit: *& Apoſtolorum ſtatuta ſunt, quæ dicunt: nemo militans Deo implicat ſe negociis ſæcularibus*. Proinde aut clerici ſint ſine actionibus domorum: aut actores ſine officio clericorum. Univerſi dixerunt: *hoc obſervemus*. Ex *concilio Carthaginenſi* III. [c. xv. A. D. 397. ibid. pag. 1169.] xxi. Q. iii. C. iI. II. Tim. II. 4.

XLVII. *De eodem.*

PLacuit, ut epiſcopi, presbyteri, & diaconi vel clerici non ſint conductores, neque procuratores, neque ullo turpi vel inhoneſto negocio victum quærant: quia reſpicere debent, ſcriptum eſſe: *nemo militans Deo implicat ſe negociis ſecularibus*. Item *exempla Cypriani ad presbyteros & diacones, & plebem Furnitanorum* [epiſt. I. al. lib. I. epiſt. IX. c. A. D. 249. *Carthagine*.] Ibid. C. iiI. II. Tim. II. 4.

XLVIII. *Sæcularium negociorum procurationem clerici non ſuſcipiant.*

CYprianus presbyteris & diaconis & plebi, Furnis conſiſtentibus, ſalutem. Jam pridem in concilio epiſcoporum ſtatutum eſt, ne quis de clericis & Dei miniſtris tutorem & curatorem teſtamento ſuo conſtituat, quando ſinguli divino ſacerdotio honorati, & in clericorum miniſterio conſtituti, nonniſi altari & ſacrificiis deſervire & precibus atque orationibus vacare debeant. Scriptum eſt enim: *nemo militans Deo obligat ſe negociis ſæcularibus, ut poſſit placere ei, cui ſe probaverit*. Quod epiſcopi & anteceſſores noſtri religioſe conſiderantes, & ſalubriter providentes, cenſuerunt, nequis frater excedens, ad tutelam vel curam clericum nominaret: ac ſi quis hoc feciſſet, non offerretur pro eo: nec ſacrificium pro dormitione ejus celebraretur. *Ex eadem* [ibidem.] Ibid. C. iv. Act. vi. 2. & 3. II. Tim. II. 4.

XLIX. *Non licet clericis mollitiis & ſæcularibus rebus obligari.*

MOllitiis & laqueis ſæcularibus obligari non debent qui divinis rebus & ſpiritualibus occupati, ab acleſia recedere & ad terrenos & ſæculares actus vacare non poſſunt? *Item* [in eadem epiſtola Cypriani.] Ibid. C. v.

L. *Sæcularibus negociis clerici non alligentur.*

HI, qui in eccleſia Domini ad ordinationem clericorum promoventur, in nullo ab adminiſtratione divina avocentur, ne moleſtiis & negociis ſæcularibus alligentur, ſed in honore ſportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altaribus & ſacrificiis recedant, ſed die ac nocte cæleſtibus rebus & ſpiritualibus ſerviant. *Item* [ex eadem, ibidem.] Ibid. C. vi. Cyprian. lib. II. epiſt. v. lib. III. epiſt. xxi. prope finem.

LI. *De eodem.*

SAcerdotum decretum religioſe & neceſſario factum, ſervetur a nobis: ſimul, & ceteris fratribus detur exemplum, ne quis ſacerdotes & miniſtros Dei, altari ejus & eccleſiæ vacantes, ad ſæculares moleſtias devocet. Obſervari enim de cetero poterit, ne quis ultra hoc faciat contra perſonam clericorum, ſi quod nunc factum eſt, fuerit vindicatum. *Unde in Calchedonenſi concilio* [c. III. ex interpretatione Mercatoris, A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo IV. pag. 780.] Ibid. C. vii.

LII. *Qui connumerantur in clero, turpibus non deſerviant lucris.*

PErvenit ad ſanctam ſynodum, quia de his, qui in clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam alienarum poſſeſſionum conductiones & ſæcularium cauſas ſuſcipiunt, & a ſacris quidem officiis ſe per deſidiam ſeparant; ad domos autem ſæcularium concurrunt, & ſubſtantiarum eorum gubernationes avaritiæ cauſa ſuſcipiunt. Decrevit ergo ſancta & magna ſynodus, neminem horum deinceps hoc D. lxxxvi. C. xxvi.

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. II. hoc eſt epiſcopum ſive clericum aut monachum conducere poſſeſſiones, aut miſceri ſæcularibus procurationibus, niſi forte qui legibus ad minorum ætatum tutelas, ſive curationes inexcuſabiles attrahuntur, aut cui civitatis ipſius epiſcopus eccleſiaſticarum rerum commiſerit gubernacula, vel orphanorum ac viduarum, quæ indefenſæ ſunt, & earum perſonarum, quæ maxime eccleſiaſtico indigent adminiculo, propter timorem Dei. Si quis vero tranſgreſſus fuerit hæc præcepta, correctioni eccleſiaſticæ ſubjaceat. *Melchiades papa* [in ſcripto Iſidoriano de primitiva eccleſia & munificentia Conſtantini ex Concilio Calchedonenſi c. III. Concil. tomo I. pag. 1519.]

LIII. *De eodem.*

Diſt. LXXXVIII. C. I. Decrevit ſancta ſynodus, nullum deinceps clericum aut poſſeſſiones conducere, aut negociis ſæcularibus ſe miſcere, niſi propter curam pupillorum, orphanorum, & viduarum, aut ſi forte epiſcopus civitatis eccleſiaſticarum rerum ſollicitudinem habere præcipiat. Ubi liquido patet, quia alia ſunt negocia ſæcularia, alia eccleſiaſtica. Nonne Moyſes in ſæculo erat, cum crebro tabernaculum intraret & exiret, qui intus *Exod.* XXXIII. 7. contemplatione raptus, foris infirmantium negociis urgebatur? *Et infra.* Sic & Jacob aſcendentes & deſcendentes Angelos vidit, quia videlicet rectores eccleſiæ non ſolum *Geneſ.* XXVIII. 12. Deo contemplando ſuperna appetunt, ſed deorſum quoque ad membra illius miſerando deſcendunt. Et Domini ſacerdotes horum facta imitantur, & ſe cuſtodiunt, & ſubditorum onera portant. *Item Gelaſius* [ad epiſcopos Lucaniæ, epiſt. IX. c. XI. A. D. 492. Roma in *Lucaniam*. Concil. tomo IV. pag. 1192.]

LIV. *De eodem.*

Ibid. C. II. *Concil. Aquiſgr.* C. XCIII. Conſequens eſt, ut illa quoque de Picænis partibus nuper ad nos miſſa relatio nunciavit, non prætereunda putaremus, ideſt plurimas clericorum negociationibus inhoneſtis & lucris turpibus imminere, nullo pudore cernentes Evangelicam lectionem, quia ipſe Dominus negociatores e templo verberatos flagellis aſſeritur expulſiſſe, *Matth.* XXI. 12. nec Apoſtoli verba recolentes, quibus ait: *nemo militans Deo implicat ſe negociis ſæcularibus.* Pſalmiſtam quoque David ſurda diſſimulantes aure cantantem: *quoniam non* *II. Tim.* II. 4. *cognovi negociationes, introibo in potentias Domini.* Proinde hujuſmodi aut ab indignis poſthac quæſtibus noverint abſtinendum, & ab omni cujuslibet negociationis ingenio *Pſal.* LXX. 15. vel cupiditate ceſſandum, aut in quocumque gradu ſint poſiti, mox a clericalibus officiis abſtinere cogantur; quoniam domus Dei domus orationis & eſſe debet, & dici, ne per *Luc.* XIX. 46. officia negociationis potius ſit latronum ſpelunca. *Item ex canone Apoſtolorum* [c. VII. Concil. tomo I. pag. 48.]

LV. *In ſacris ordinibus conſtituti, ſæcularem curam adſumere non debent.*

Ibid. C. III. Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus nequaquam ſæculares curas adſumat. Sin aliter, deiiciatur. *Gregorius Quartano Expræfecto* [papa I. lib. X. epiſt. XXX. A. D. 602. *Romæ*.]

LVI. *Ratiociniorum cauſas clericus non debet adſumere.*

Ibid. C. VIII. Inutile & valde laborioſum eſt, hominem literatum ratiociniorum cauſas adſumere; & in eis ſe, quod non expedit, obligare. *Item Hieronymus* [ad Nepotianum de vita clericorum epiſt. II. A. D. 392. e Palæſtina *Romam*.]

LVII. *Fugiendus eſt clericus negociator.*

Ibid. C. IX. Negociatorem clericum ex inope divitem, ex ignobili glorioſum, quaſi quandam peſtem, fuge. *Auguſtinus in quæſtionibus novi & veteris Teſtamenti* [imo incertus Auctor quæſt. CXXVII. in fine ex utroque Teſtamento mixtum, inter opera Auguſtino ſuppoſita.]

LVIII. *Clerico negociari non licet.*

Ibid. C. X. Fornicari hominibus ſemper non licet. Negociari vero aliquando licet, aliquando non licet. Antequam enim eccleſiaſticus quis ſit, licet ei negociari: facto jam non licet. *Johannes Chryſoſtomus ſuper Matth.* [imo auctor operis imperfecti homil. XXXVIII. ad c. XXI. Matth.]

LIX. *De*

Digitized by Google

LIX. *De eodem.*

Eiiciens Dominus vendentes & ementes de templo, ſignificavit, quia homo mercator vix aut numquam poteſt Deo placere. Et ideo nullus chriſtianus debet eſſe mercator, aut ſi voluerit eſſe, projiciatur de eccleſia, dicente propheta: *quia non cognovi negociationes, introibo in potentias Domini*. Quemadmodum enim qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens & ſe commendare, ſine maliloquio eſſe non poteſt (ſed neceſſe eſt, uti iſti male loquatur de illo, & illi male de iſto) ſic qui emit & vendit, ſine mendacio, & periurio eſſe non poteſt. *Et paucis interiectis*. Sed eſt nec ſtabilis ſubſtantia eorum, neque ad bonum proficit quod de malo congregatur. Quemadmodum enim ſi triticum aut aliud tale cernas in cribro, dum huc, illucque jactatur, grana omnia paulatim deorſum cadunt, & tandem in cribro nihil remanet, niſi ſolum ſtercus; ſic de ſubſtantia negociatorum noviſſime nihil remanet, niſi ſolum peccatum. Sed omnes homines videntur eſſe mercatores. Oſtendam ergo quis non eſt negociator, ut qui talis non fuerit, eum intelligas eſſe negociatorem. Quicumque rem comparat, non ut ipſam rem integram & immutatam vendat, ſed ut materia ſibi ſit inde aliquid operandi, ille non eſt negociator. Qui autem comparat rem, ut illam ipſam integram, & immutatam dando lucretur, ille eſt mercator, qui de templo eiicitur. Unde ſuper omnes mercatores plus maledictus eſt uſurarius. Ipſe namque rem datam a Deo, vendit, non comparatam, ut mercator; & poſt fœnus rem ſuam repetit, tollens aliena cum ſuis. Mercator autem non repetit rem venditam. Adhuc dicit aliquis: qui agrum locat, ut agrariam recipiat, aut domum, ut penſiones accipiat, nonne eſt ſimilis ei, qui pecuniam dat ad uſuram? Abſit. Primum quidem, quoniam pecunia non ad aliquem uſum diſpoſita eſt, niſi ad emendum. Secundo quoniam agrum habens, arando accipit ex eo fructum. Habens domum, uſum manſionis capit ex ea. Ideo qui locat agrum vel domum, ſuum uſum dare videtur, & pecuniam accipere, & quodammodo quaſi commutare videtur cum lucro lucrum. Ex pecunia repoſita nullum uſum capis. Tertio ager vel domus, utendo veteraſcit. Pecunia autem cum fuerit mutuata, nec minuitur, nec veteraſcit. *Et menſas nummulariorum ſubvertit*. Pecunia ſpiritualiter homines intelliguntur, quia ſicut numerus habet charagma Cæſaris, ſic homo habet charagma Dei. Et quemadmodum ſolidus, qui non habet charagma Cæſaris, reprobus eſt; ita & homo, qui non oſtendit in ſe imaginem Dei, reprobus æſtimatur. *Iſaias ad Hieruſalem* [idem auctor operis imperfecti continenter.]

Diſt. LXXXVIII. C. 11.

De auctore operis imperfecti, cujus multæ ſententiæ reiiciendæ, Baronius A. D. 407. §. XI.

Pſal. LXX. 15.

LX. *De eodem.*

Caupones tui miſcent vinum cum aqua. Ideo ergo *menſas nummulariorum evertit*, ſignificans, quia in templo Dei non debent eſſe nummi, niſi ſpirituales, ideſt qui Dei imaginem, non diaboli portant. Aut certe *menſas nummulariorum*, ſacerdotum dicit ſcripturas. Novo enim Teſtamento ſuccedente priori, everſæ ſunt ſcripturæ eorum. *Item Auguſtinus* [ex verbis ejuſdem hinc inde collectis & in ſummam redactis in Pſalm. LXX. ſerm. I. verſ. *quoniam non cognovi* §. 17. c. A. D. 415. in *Africa*.]

Ibidem.

Iſa. I. ſecundum LXX.

LXI. *De eodem.*

Quoniam non cognovi literaturam. Aliqui codices habent: *negociationem*: in quo diverſitas interpretum ſenſum oſtendit, non errorem inducit. Ergo ſi propterea iſte tota die laudem Dei dicit, quia non cognovit negociationes, corrigant ſe chriſtiani, non negocientur; ſed ait mihi negociator: affero ex longinquo merces: mercedem laboris mei, unde vivam, peto: dignus eſt mercenarius mercede ſua. De mendacio & periurio agitur, non de negocio. Ego enim mentior, non negocium. Poſſem enim dicere: tanto emi, tanto vendam, ſi placet: eme. Quomodo ergo revocas a negociatione? Omnes artifices mentiuntur; ſutores, agricolæ. Vis, ut optem carum tempus, ut poſſim vendere annonam, quam ſervavi? Sed non hoc faciunt, inquis, agricolæ boni: nec illa boni negociatores. Quid enim? Etiam & filios habere malum eſt, quia quando eis caput dolet, malæ & infideles matres ligaturas quærunt ſacrilegas, & incantationes quærunt? Omnia iſta hominum, non rerum, peccata ſunt. Quære ergo, epiſcope (dicit mihi negociator) quomodo pſalmiſtam intelligas, & noli me prohibere a negociatione. Negociatio enim me non facit malum, ſed iniquitas mea, & mendacium meum.

Ibid. C. XII.

Luc. X. 7.

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. II. meum. Quæramus ergo negociatores, qui præſumunt gloriari ex ſuis operibus, ſi ſunt contra illam gratiam, quam hic pſalmiſta commendat, ut nemo de ſuis operibus glorietur. *Auguſt. ibidem §. 18.* Et ſicut contra medicos ſuperbos ſalutis pollicitatores vigilat hoc, quod dictum eſt: *tota die ſalutem tuam*; ſic contra negociatores, de operibus ſuis gloriantes vigilat *Pſal. LXXXVII. 11.* hoc, quod dictum eſt: *os meum annunciabit juſtitiam tuam*. Unde & Dominus expulit *Pſal. LXX. 15.* illos de templo volentes ſuam juſtitiam ſtatuere & ignorantes juſtitiam Dei. Merito dictum *negocium*, quia *negat otium*, quod malum eſt; neque quærit veram quietem, quæ eſt Deus. *Item Caſſiodorus in eodem Pſalmo* [in eundem verſiculum, circa A. D. 550. in *Lucania*.]

LXII. *De eodem.*

Diſt. LXXXVIII. C. XIII. QUid eſt aliud negocium, niſi quæ poſſint vilius comparari, carius velle diſtrahere? *Et infra*. Negociatores ergo illi abominabiles exiſtimantur, qui juſtitiam Dei minime conſiderantes, per immoderatum pecuniæ ambitum polluuntur, merces ſuas plus perjuriis onerando, quam pretiis. Tales ejecit Dominus e templo, dicens: *nolite facere domum patris mei domum negociationis*. Item *Cyprianus* [in epiſt. IX. lib. I. nunc epiſt. I. ad clerum & plebem Furnitanorum c. A. D. 249. in *Africa*.]

LXIII. *Nomine careat ſacerdotis qui Dei miniſtros a ſuis avocat officiis.*

Ibid. C. XIV. NEque apud altare Dei merentur nominari in ſacerdotum prece qui ab altari ſacerdotes, & miniſtros voluerit avocare. Et ideo Victor cum contra formam, nuper in concilio a ſacerdotibus datam, Geminium Fauſtinum presbyterum auſus ſit tutorem conſtituere, non eſt, quod pro dormitione ejus apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus in eccleſia frequentetur, ut ſacerdotum decretum, religioſe & neceſſarie factum, ſervetur a nobis. *In Agathenſi concilio* [c. XXXIX. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1389. 1390.]

LXIV. *Decimotertio conſiſtit honeſtas clericorum, quod non interſint ſpectaculis & nuptiarum conviviis.*

Diſtinct. XXXIV. C. XIX. PResbyteri, diaconi, ſubdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi uxores licentia non eſt, etiam alienarum nuptiarum evitent convivia; nec his cœtibus miſceantur, ubi amatoria cantantur, & turpia aut obſcæni motus corporum choreis, & ſaltationibus efferuntur, ne auditus, aut obtutus ſacris myſteriis deputati turpium ſpectaculorum, atque verborum contagione polluantur.

LXV. *De eodem.*

NUllus presbyterorum. *Supra* c. XXXVII. *pag* 490.
Ex concilio Laodicenſi [c. LIV. ex verſione Dionyſii exigui, græce enim non extat, circa A. D. 320. in *Phrygia Pacatiana*, Concil. tomo I. pag. 1514.]

LXVI. *Quilibet clerici ſpectaculis intereſſe non debent.*

De Conſecrat. Diſt. V. C. XXXVII. NOn oportet, miniſtros altaris, vel quoslibet clericos ſpectaculis aliquibus, quæ aut in nuptiis, aut ſcenis exhibentur, intereſſe; ſed antequam thymelici ingrediantur, ſurgere eos de convivio, & abire. *Concil. Aquiſgr. C. LXXIII.*

LXVII. *Decimoquarto honeſtas clericorum conſiſtit in hoc, quod non arma militaria ſive ſæcularia portent.*

XXIII. Q. VIII. DE epiſcopis vero.

LXVIII. *De eodem.*

Ibidem. NImium certe.

LXIX. *De eodem.*

Ibidem. CUm, inquit, a Judæis.

Supra lib. II. *Parte* II. *Tit.* IV. *Rubr.* VII. c. I. & II. *pag.* 477. 478.

Ex concilio Triburienſi [apud Burchardum lib. II. c. CCXXXIII. & Ivonem P. VI. c. CCCVIII.]

LXIX. *Pro*

LXX. *Pro clerico, qui in bello aut in rixa moritur, oblatio non offeratur.*

Quicumque clericus aut in bello, aut in rixa, aut in gentilium ludis mortuus fuerit; neque in oblatione, neque in oratione pro eo poſtuletur, ſed in manus incidat judicis: ſepultura tamen non privetur. *Ex concilio Toletano* [IV.] *de clericis arma ferentibus* [c. XLV. A. D. 633. in *Hiſpania*, Concil. tomo V. pag. 1717.] XXIII. Q. VIII. C. IV.

LXXI. *Gradu amiſſo, in monaſterio trudantur clerici voluntarie arma ſumentes.*

Clerici, qui in quacumque ſeditione arma, volentes, ſumſerint aut ſumſerunt, reperti, amiſſo ordinis ſui gradu, in monaſterium pœnitentiæ tradantur. *Ex concilio Meldenſi* [c. XXXVII. A. D. 845. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1831.] Ibid. C. V.

LXXII. *Proprii gradus amiſſione mulctentur militaria arma clerici ferentes.*

Quicumque ex clero eſſe videntur, arma militaria non ſumant, nec armati incedant, ſed profeſſionis ſuæ vocabulum religioſis monitis & religioſo habitu præbeant. Quod ſi contemſerint, tanquam ſacrorum canonum contemtores, & eccleſiaſticæ auctoritatis profanatores, proprii gradus amiſſione mulctentur, quia non poſſunt ſimul Deo & ſæculo militare. *Iſidorus de vita clericorum* [nimirum de eccleſiaſticis officiis lib. II. c. II. c. A. D. 635. in *Hiſpania*.] Ibid. C. VI.

LXXIII. *Decimoquinto conſiſtit clericorum honeſtas, ut eorum converſatio ita ſanctimonia reſplendeat, ut nihil in ea reprehenſione dignum ſit.*

His igitur lege patrum cavetur, ut a vulgari vita ſecluſi, a mundi voluptatibus ſe ſe abſtineant; non ſpectaculis, non pompis interſint, convivia publica fugiant, privata non tantum pudica, ſed ſobria colant; uſuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationibus lucrorum, fraudiſque cujuſquam ſtudium appetant; amorem pecuniæ, quaſi materiam cunctorum criminum, fugiant, ſæcularia officia, negociaque abiiciant, honoris gradus per ambitiones non ſubeant, pro beneficiis medicinæ Dei munera non accipiant, dolos & conjurationes caveant: atque odium, æmulationem, obtrectationem, atque invidiam fugiant, non vagis oculis, non effræni lingua, aut petulanti, fluidoque geſtu incedant, ſed pudorem ac verecundiam mentis ſimplici habitu, inceſſuque oſtendant: obſcœnitatem etiam membrorum, ſicut & operum penitus execrentur: viduarum & virginum frequentationem fugiant. Conturbernia extranearum feminarum nullatenus appetant: caſtimoniam quoque inviolati corporis perpetuo conſervare ſtudeant; aut certe unius matrimonii vinculo fœderentur: ſenioribus quoque debitam obedientiam præbeant, neque ullo jactantiæ ſtudio ſemetipſos attollant. Poſtremo doctrinæ lectionibus, pſalmis, hymnis, canticis exercitio jugiter incumbant. Tales debent eſſe qui divinis cultibus ſe ſe mancipandos ſtudent exhibere, ſcilicet, ut dum ſcientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis adminiſtrent. Diſt. XXIII. C. II. Concil. Mogunt. I. C. X.

RUBRICA. III

De periculo damnationis, quod clerici incurrunt, ſi vita & honeſtate non fulgeant.

I. *Corripitur, & ad terram trahitur ſacerdotium, niſi legaliter & juſte ſervetur.*

Sicut viri & mulieris. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* I. c. V. *pag.* 484. *Ambroſius* [de paradiſo c. IV. §. 24. c. A. D. 375. *Mediolani*.]

II. *De eodem.*

Illud autem animadverte, quia extra paradiſum vir factus eſt, & mulier intra paradiſum, ut advertas, quod non loci, non generis nobilitate, ſed virtute unuſquiſque gratiam ſibi comparat. Denique extra paradiſum factus, hoc eſt in inferiori loco, vir melior invenitur; & illa, quæ in meliore loco, hoc eſt in paradiſo, facta eſt, inferior reperitur. *Gregorius* [I. lib. VI. epiſt. IV. A. D. 596. Roma CPolim.] Diſt. XL. C. IX.

III. *Gra-*

III. *Gratia, non locus animam ſalvat.*

xxiii. Q. viii. C. x.

QUælibet occulta loca ſine gratia Dei animam ſalvare non poſſunt: quod aliquando in ipſis quoque conſpicimus erratibus electorum. Nam Loth in ipſa perverſa civitate juſtus fuit, in monte peccavit. Sed iſta cur dicimus, cum majora noverimus? Quid enim paradiſo jucundius? quid cælo ſecurius? & tamen homo ex paradiſo, & Angelus de cælo, peccando cecidit. *Idem* [potius ſententia ſumta ex homilia IX. ejuſdem B. Gregorii in Ezechielem c. A. D. 600. *Romæ*.]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. xi.

ADam primus homo pro peccato de paradiſo ejectus eſt, hoc eſt quia Dei nobilitatem a ſe dejecit, nobilitate loci privatus eſt.

V. *Non eſt vere ſacerdos omnis, qui vocatur ſacerdos.*

MUlti ſacerdotes, & pauci ſacerdotes. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* VII. c. VI. *pag.* 331.

RUBRICA. IV

De cohabitatione clericorum cum mulieribus.

I. *Non habitent cum clericis mulieres, niſi quæ naturali fœdere omnem ſuſpicionem excludunt.*

In Nicæno concilio cap. III. [ex interpretatione Dionyſii A. D. 325. in *Bithynia*, Concil. tomo II. pag. 40.]

Diſt. xxxii. C. xvi.

INterdixit per omnia ſancta ſynodus, non epiſcopo, non presbytero, non diacono, vel alicui omnino, qui in clero eſt, licere ſubintroductam habere mulierem, niſi forte aut matrem, aut ſororem, aut amitam, & aut etiam eas idoneas perſonas, quæ fugiant ſuſpiciones. *Hieronymus* [variis in locis, quæ mox ad oram adnotantur, c. A. D. 400. in *Palæſtina*.]

Ibid. C. xvii.

II. *De eodem.*

(a) Epiſt. ad Nepotianum. (b) Epiſt. ad Oceanum, quæ non putatur eſſe B. Hieronymi. (c) Epiſt. ad Oceanum. (d) Epiſt. ad Nepotianum prope finem. (e) Epiſt. ad Ruſticum. (f) Epiſt. ad Oceanum. (g) Lib. I. contra Iovianum.

HOſpitiolum (a) tuum aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant, quia non (b) poteſt toto corde habitare cum Deo, qui feminarum acceſſibus copulatur. Femina (c) conſcientiam ſecum pariter habitantis exurit. Numquam (d) de mulierum formis diſputes. Feminæ (e) nomen tuum noverint, vultum neſciant. Feminam, (f) quam bene videris converſantem, mente dilige, non corporali frequentia. Si (g) bonum eſt mulierem non tangere, malum eſt ergo tangere. *Gregorius in dialogo lib.* IV. *cap.* XII. [imo c. XI. A. D. 591. *Romæ*.]

III. *Presbyter uxorem ſuam, quaſi ſororem ſuam, diligat, & quaſi hoſtem fugiat.*

Ibid. C. xviii.

PResbyter quidam ſibi commiſſam regebat eccleſiam cum magno timore Domini; qui ex tempore accepti ordinis presbyteram ſuam, ut ſororem, diligens, ſed quaſi hoſtem cavens, ad ſe propius accedere non ſinebat; eamque ſibi appropinquare nulla occaſione permittens, ab ea ſibi communionem funditus familiaritatis abſcidit. *Lucius papa* [imo ex epiſt. ſpuria Clementis papæ I. ad Jacobum fratrem Domini, Concil. tomo I. pag. 99. E.]

IV. *Matronarum domicilia frequentans deponatur.*

Diſt. lxxxi. C. xx.

Concil. Turon. II. C. xxv.

Bracar. II. C. III.

CLericus ſolus ad feminæ tabernaculum non accedat, nec properet ſine majoris natu ſacerdotis juſſione; nec ſolus presbyter cum ſola femina fabulas miſceat; nec archidiaconus ſub prætextu humilitatis aut officii frequenter intret domicilia matronarum, aut forte per clericos aut domeſticos matronæ mandet aliquid ſecrete. Si agnitum fuerit, & ille deponatur, & illa a liminibus arceatur eccleſiæ. *Gregorius* [ex Ivone P. VI. c. XXXVI. Caput incertum.]

V. *Simul cum mulieribus habitare ſacerdotibus non licet.*

Ibid. C. xxxii.

OPortet, ſacerdotes, quibus Domini populus commiſſus eſt, cum magna conſtantia vigilare deſuper dominicas oves, ne lupinis morſibus, ideſt diaboli ſtimulis

lis lanientur. Neque enim hoc ſilere debeo, quod cum gravi animi triſtitia dico: ſacer- Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. IV.
cerdotes eum ſeminis habitare conſpicio, quod neſarium eſt dicere vel audire, &
contra ſanctorum canonum ſancita. Ubi enim talis fuerit commorantium cohabitatio,
antiqui hoſtis ſtimuli non deſunt; ideoque admonendi ſunt, ut non antiqui hoſtis deci-
piantur ſraude, quatenus juxta Apoſtoli vocem, non vituperetur miniſterium noſtrum. II. *Cor.* VI. 3.
Cavere enim nos oportet, fratres, ab illicitis, ut mundas valeamus ad Dominum levare I. *Tim.* II. 2.
manus. Scriptum eſt enim: *ſancti eſtote, quoniam ſanctus ego ſum Dominus Deus veſter.* *Levit.* XX. 26.
Si quis vero præſumſerit aliter agere, ſacerdotii ſui honore privetur. Unde omnimodo
cavendum eſt, ſratres, ne fallamus populum, & illud prophetæ dictum impleatur in
nobis: *ſacerdotes mei contaminant ſancta, & reprobant legem.* Quos & alius propheta *Soph.* III. ſecundum LXX.
interpretatur, dicens: *vos ſacerdotes, qui fallitis nomen meum, & dixiſtis: in quo fal-*
limus nomen tuum? Quibus reſponſum eſt: *offerentes ad altare meum panes pollutos.* *Malach.* I. ſecundum LXX.
Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, & ſacrificium non accipiam de manibus *Ibidem*
veſtris, quia polluti eſtis. Item *Symmachus* [imo Gregorius papa I. Symmacho defenſori lib. I. epiſt. I.
indict. IX. A. D. 591. Roma in *Corſicam*.]

V. *De eodem.*

VOlumus, ut ſacerdotes prohiberi debeant, ne cum mulieribus converſentur, *Diſt.* LXXXI. C. XXIV.
excepta dumtaxat matre, ſorore vel uxore, quæ caſte regenda eſt. *Idem in regi-*
ſtra [lib. VII. epiſt. XXXIX. A. A. 598. *Romæ*.]

VI. *De eodem.*

LEgitur, quod beatus Auguſtinus nec cum ſorore habitare conſenſerit, dicens: *Ibidem* C. XXV.
quæ cum ſorore mea ſunt, ſorores meæ non ſunt. Docti ergo viri cautela magna *Poſſidius in vita Auguſtini* C. XXVI.
eſſe nobis debet inſtructio. *Ex* VII. *ſynodo* [hæc ſpectare videntur nonnulla, quæ leguntur in c. ultimo VII.
ſynodi. Sed potius ſententia eſt ſumta ex regulis S. Baſilii reſponſo c. CLXXIV. c. A. D. 371. in *Ponto*.]

VII. *De eodem.*

IN omnibus obſervare convenit, ut certus quis, & certo tempore, & certo loco, & *Ibidem* C. XXVI.
certis perſonis, vel apparere clericus, vel loqui debeat mulieribus, ut excludatur
omnis nefanda ſuſpicio. Certe ſolum, & ad ſolam accedere, nulla religionis ratio permittit.
Melius eſt enim, duos eſſe ſimul, quam unum. Simul enim & fidelius, & tutius res
geritur. *Væ enim uni, quia ſi ceciderit, non eſt qui erigat eum.* Ex *concilio Carthagi-* *Eccl.* IX. 10.
nenſi III. [c. XVII. A. D. 397. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1170.]

VIII. *De eodem.*

CUm omnibus omnino clericis extraneæ feminæ non cohabitent, ſed ſolæ matres, *Ibidem* C. XXVII.
aviæ, & materteræ, amitæ, ſorores, & filiæ fratrum, aut ſororum, & quæcum-
que ex familia domeſtica neceſſitate, etiam antequam ordinarentur jam cum eis habitabant,
vel ſi filii eorum, jam ordinatis parentibus, uxores acceperunt, aut ſervus non haben-
tibus in domo, quas ducant, aliunde ducere neceſſitas fuerit. *Ex concilio Laodicenſi*
[c. XXX. A. D. 320. in *Phrygia Pacatiana*, ex interpretatione Dionyſii, Concil. tomo I. pag. 1512.]

IX. *De eodem.*

NOn oportet, miniſtros altaris, vel etiam clericos quoslibet, aut continentes ſe, *Ibidem* C. XXVIII.
aut omnem omnino Chriſtianum cum mulieribus lavacra habere communia. Hæc
eſt enim apud Gentiles prima reprehenſio. *Gregorius Januario epiſcopo Caralitano*
[I. lib. III. epiſt. XXVI. A. D. 594. Roma in *Sardiniam*.]

X. *De eodem.*

ARchidiaconum tuum, ut audio, habitare cum mulieribus prohibuiſti, & nunc *Ibidem* C. XXIX.
uſque in ea prohibitione deſpiceris, qui, niſi juſſioni tuæ paruerit, eum ſacro
ordine volumus eſſe privatum. *Ex concilio Toletano* [IV. c. XLIII. A. D. 633. in *Hiſpania*, Concil.
tomo V. pag. 1716. 1717.]

 X. *Venun-*

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. V.

X. *Venundentur ab epiſcopo quæ appetunt illicita clericorum conſortia.*

Diſt. LXXXI. C. XXX. QUidam clerici legitimum non habentes conjugium, extranearum mulierum, vel ancillarum ſuarum interdicta ſibi conſortia appetunt. Ideo quæ conjunctæ aliter cum clericis ſunt, ab epiſcopo auferantur, & venundentur; illis pro tempore relegatis ad pœnitentiam, quos ſua libidine infecerunt. *Siricius papa Himerio epiſcopo cap.* XII. [epiſt. I. c. XII. A. D. 385. Roma in *Hiſpaniam*, Concil. tomo II. pag. 1021.]

XI. *Non habitent feminæ cum clericis, niſi quas neceſſitudo excuſet.*

Ibidem C. XXXI. FEminas non alias eſſe patimur in domo clericorum, niſi eas tantum, quas propter ſolas neceſſitudinum cauſas habitare cum iiſdem ſynodus Nicæna permiſit. *Ex concilio Carthaginenſi* IV. [c. CII. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1207.]

XII. *Epiſcopus provideat, ne occaſione temporalium, clericorum familiaritatibus virgines ſocientur.*

Ibidem C. XXXII. AD reatum epiſcopi pertinet vel presbyteri, qui parochiæ præeſt, ſi ſuſtentandæ vitæ præſentis cauſa, adoleſcentiores viduæ vel ſanctimoniales clericorum familiaritatibus ſubiiciantur.

RUBRICA. V

De clericis fornicariis, qualiter puniantur in honore, officiis & in beneficiis, in concubinis & in filiis.

I. *In ſacris ordinibus conſtituti non ducant uxores, & ſi duxerint, ſeparentur.*

Caliſtus papa [II. in concilio Lateranenſi generali I. c. III. A. D. 1125. *Romæ*, Concil. tomo X. pag. 868.]

Diſt. XXVII. C. VIII. PResbyteris, diaconis, ſubdiaconis, & monachis concubinas habere, ſeu matrimonium contrahere, penitus interdicimus; contracta quoque matrimonia ab hujuſmodi perſonis disjungi, & perſonas ad pœnitentiam redigi debere, juxta ſacrorum canonum definitiones judicamus.

II. *De eodem.*

DEcernimus, ut hi. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* X. c. II. *pag.* 335. *Ex concilio Neocæſarienſi* [c. I. ex verſione Iſidori Mercatoris A. D. 314. in *Cappadocia*, Concil. tomo I. pag. 1456.]

III. *Presbyter ducens uxorem, ab ordine deponatur.*

Diſt. XXVIII. Ibidem C. IX. PResbyter ſi uxorem duxerit, ab ordine ſuo illum deponi debere. Quod ſi fornicatus fuerit, vel adulterium commiſerit, extra eccleſiam abiici, & ad pœnitentiam inter laicos redigi oportet. *Urbanus Dominico Gradenſi patriarchæ* [forte papa II. Apud nonnullos habetur Alexander II. Ità refert Labbeus Concil. tomo IX. pag. 1151.]

IV. *Excludendi ſunt a ſuorum graduum dignitate ſubdiaconi, & deinceps, ſi continentes eſſe nolunt.*

Diſt. XXXII. C. XI. ERubeſcant impii, & aperte intelligant, judicio Spiritus ſancti eos, qui in ſacris ordinibus, presbyteratu, diaconatu, & ſubdiaconatu ſunt poſiti, ſi mulieres non abjecerint, & caſte vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. De manifeſtis quidem loquimur, Deus judex eſt. *Gregorius Andreæ Tarentino epiſcopo* [papa I. lib. II. epiſt. XLIV. indict. XI. A. D. 593. Roma in *Calabriam*.]

V. *De quodam epiſcopo, qui ante ſui epiſcopatus apicem concubinam habuit.*

Diſt. XXXIII. C. VII. Jo. Diac. lib. III. C. XLIII. HAbuiſſe te concubinam manifeſta veritate comperimus, de qua etiam contraria eſt quibuſdam nata ſuſpicio. Sed quia in rebus ambiguis abſolutum non debet eſſe judicium, hoc tuæ conſcientiæ eligimus committendum. Qua de re ſi in ſacro ordine conſtitutus, ejus te permiſſione eſſe recolis maculatum, ſacerdotii honore depoſito, ad miniſtrandum nullo modo præſumas accedere; ſciturus, in animæ tuæ periculo te miniſtrare.

Digitized by Google

ſtrare, & Deo noſtro te ſine dubio reddere rationem; ſi hujus ſceleris conſcius in eo, quo es ordine, celans veritatem, permanere volueris. *Alexander* II. *epiſcopis & regi Dalmaticorum* [in fragmentis epiſtolarum apud Labbeum, Concil. tomo IX. pag. 1151.] Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. V.

V. *Officio, vel beneficio privetur presbyter, vel diaconus, uxorem ſuſcipiens, vel ſuſceptam retinens.*

SI quis amodo epiſcopus, presbyter, aut diaconus feminam acceperit, vel acceptam retinuerit, a proprio gradu decidat uſque dum ad ſatisfactionem veniat, nec in choro pſallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus eccleſiaſticis habeat. *Item clero Mediolanenſi* [ſumtum videtur ex conſtitutionibus a legatis ſedis Apoſtolicæ pro Mediolanenſibus editis, Concil. tom. IX. pag. 1120.] Diſt. LXXXI. C. XVI.

VI. *De eodem.*

SI quis ſacerdotum, vel diaconotum, vel ſubdiaconorum officium contumaciter deſerens, feminam ſibi potius eligit; ſicut ſponte ob fornicationem dimittit officium, ita ob prævaricationem dimittere cogatur etiam invitus beneficium. *Lucius papa* [potius ex epiſt. II. Clementis apocrypha ad Jacobum fratrem Domini, Concil. tomo I. pag. 99.] Ibidem C. XXII.

VII. *De eodem.*

MIniſtri altaris, presbyteri, ſive diaconi ad Dominica tales eligantur officia, qui continentiam ſervant. Si vero poſt ordinationem ſuam miniſtros contigerit propriæ uxoris invadere cubile, ſacrarii non intrent limina, nec ſacrarii portitores fiant, nec altare contingant, neque ab offerentibus holocauſti oblationem ſuſcipiant, neque ad Dominici corporis portionem accedant, nec propinent, neque ſine majoris natu auctoritate minora gerant officia: urceum ſane ad altare vel calicem ne ſuggerant. Ibidem C. XIX.

VIII. *Matronarum domicilia frequentans deponatur.*

CLericus ſolus ad feminæ. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* IV. c. III. *pag.* 496. *Ex* VII. *ſynodo Aurelianenſi* [imo III. c. VII. A. D. 538. in Gallia, Concil. tomo V. pag. 297.]

IX. *Clericus adulteraſſe convictus aut confeſſus, in monaſterio recludatur.*

SI quis clericus adulteraſſe, aut confeſſus aut convictus fuerit, depoſitus ab officio, communione conceſſa, in monaſterio toto vitæ ſuæ tempore detrudatur. *Pelagius Conſtantino defenſori* [forte papa I. Caput incertum.] Ibid. C. X.

X. *De eodem.*

ROmanus eccleſiæ Theanenſis clericus pro crimine adulterii, quod admiſiſſe perhibetur, a clericatus ordine depoſitus, in monaſterio hic in urbe Romana ad agendam pœnitentiam ex noſtra juſſione detruſus eſt. *Ex canone Apoſtolorum* [XXV. ex verſione Dionyſii, Concil. tomo I. pag. 49.] Ibid. C. XI.

XI. *In crimine captus presbyter vel diaconus, deponatur, ſed non communione privetur.*

PResbyter, aut diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto aut homicidio captus eſt deponatur; non tamen communione privetur. Dicit enim ſcriptura: *non judicat Deus bis in idipſum*. *Item* [ſententia carptim ſumta ex concilio Neocæſarienſi c. I. & ex capitulis Martini Bracarenſis c. XXVII. Concil. tomo I. pag. 1484. & tomo V. pag. 909.] Ibid. C. XII. Concil. Tribur. C. XI. Nahum. I. ſecundum LXX.

XII. *De eodem.*

SI quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, poſt diaconi ſui gradum acceptum, fuerit fornicatus, aut mæchatus, deponatur, & ab eccleſia projectus, inter laicos agat pœnitentiam. *Gregorius omnibus per Regnum Italicorum & Teutonicorum* [papa VII. debitam S. Petro obedientiam exhibentibus c. A. D. 1073. Non invenitur hæc epiſtola in regeſto epiſtolarum Gregorii VII. Verum hujus decreti mentio epiſt. XXX. lib. I. & lib. II. epiſt. LXI. & LXVI.] Ibid. C. XIII.

Digitized by Google

LIB. III. PARS I. TIT. I. RUBR. VI.

XIII. *Non ingrediantur eccleſiam presbyteri, diaconi, & ſubdiaconi, qui in fornicationis crimine jacent.*

Diſt. XXXII. XV. SI qui ſunt presbyteri, diaconi, vel ſubdiaconi, qui in crimine fornicationis jaceant, interdicimus eis ex parte Dei omnipotentis, & ſancti Petri auctoritate, eccleſiæ introitum uſque dum pœniteant, & emendent. Si vero in ſuo peccato perſeverare maluerint, nullus veſtrum eorum officium dire præſumat: quia benedictio eorum vertitur in maledictionem, & oratio in peccatum, teſtante Domino per prophetam: *maledicam* (inquit) *benedictionibus veſtris*. Qui vero huic ſaluberrimo præcepto obedire noluerit, idololatriæ peccatum incurrit, Samuele teſtante & beato Gregorio adſtruente: *peccatum hariolandi eſt non obedire, & ſcelus idololatriæ, non acquieſcere*. Peccatum igitur paganitatis incurrit quisquis dum Chriſtianum ſe aſſerit, ſedi Apoſtolicæ obedire contemnit. *Urbanus* II. *in ſynodo apud Melphiam* [c. XII. A. D. 1089. in *Apulia*, Concil. tomo X. pag. 477.]

Malach. II. 2. *Lib.* XXXV. *Moral.* C. XIX. §. 28.

XIV. *Concubinæ clericorum vendi vel in ſervitutem redigi debent.*

Diſt. XXXII. C. X. EOs, qui poſt ſubdiaconatum uxoribus vacare volunt, ab omni ſacro ordine removemus, officioque atque beneficio eccleſiæ carere decernimus. Quod ſi ab epiſcopo commoniti non ſe correxerint, principibus indulgemus licentiam, ut eorum feminas mancipent ſervituti. Si vero epiſcopi conſenſerint eorum pravitatibus, ipſi officii interdictione mulctentur.

XV. *Venundentur ab epiſcopo quæ appetunt illicita clericorum conſortia.*

QUidam clerici, legitimum non habentes conjugium. *Supra Tit.* I. *Rubr.* IV. c. X. *pag.* 498. *Ex concilio Toletano* IX. [c. X. A. D. 655. in *Hiſpania*, Concil. tomo VI. pag. 455.]

XVI. *Ex miniſtris eccleſiæ geniti, in ſervitutem ejuſdem devocentur.*

XV. Q. VIII. C. III. CUm multæ ſuper incontinentia ordinis clericorum hactenus emanaverint ſententiæ patrum, & nullatenus ipſorum reformari quiverit correctio morum; uſque adeo ſententiam judicantium protraxere commiſſa culparum, ut non tantum ferretur ultio in auctores ſcelerum, verum & in progeniem damnatorum; ideoque quilibet ab epiſcopo uſque ad ſubdiaconum deinceps, qui vel ex ancillæ, vel ex ingenuæ deteſtando connubio, in honore conſtituti, filios procreaverint; illi quidem, ex quibus geniti probabuntur, canonica cenſura damnentur. Proles autem aliena pollutione nata non ſolum hereditatem nunquam accipiet, ſed etiam in ſervitutem ejus eccleſiæ, de cujus ſacerdotis, vel miniſtri ignominia nati ſunt, jure perenni manebunt.

XVII. *Non audiatur miſſa presbyteri concubinam habentis.*

NUllus miſſam audiat. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* VII. *Rubr.* III. *pag.* 146.

XVIII. *Non audienda miſſa eſt a presbytero, qui concubinam habet.*

PRæter hoc autem. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* VI. *Rub.* IX. c. IV. *pag.* 143.

RUBRICA. VI

De clericis conjugatis.

I. *Clerici in minoribus ordinibus conſtituti uxores ducere poſſunt.*

Ex VI. ſynodo [potius Trullana c. VI. A. D. 691. CPoli, Concil. tomo VI. pag. 1144.]

Diſt. XXXII. C. VII. SI quis eorum, qui ad clerum accedunt, voluerit nuptiali jure mulieri copulari, hoc ante ordinem ſubdiaconus faciat. *Ex concilio Carthaginenſi* III. [c. XIX. A. D. 397. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1170.]

II. *Le-*

II. *Lectores aut uxores ducant, aut continentiam profiteantur.* Rub. II. Pars I, Tit. I. Rub. I.

LEctores cum ad annum pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri. *Ibid.* C. VIII.

III. *Clerici in ſacris ordinibus conſtituti uxores ducere non poſſunt.*

EOs, qui poſt ſubdiaconatum. *Supra Rubr.* V. *præcedenti*, c. XIV. *pag.* 500.

IV. *De eodem.*

ERubescant impii. *Supra ibidem Rubr.* V. c. IV. *pag.* 498.
Huc faciunt etiam capitula libri I. *Partis* IV. *Tit.* IX. *Rubricæ* X. *pag.* 335.

TITULUS. II

De vita & honeſtate epiſcoporum, ſive prælatorum.

RUBRICA. I

De rationibus convenientiæ, quod epiſcopi ſive prælati debeant vitæ ſanctitate & honeſtate converſationis reſpondere.

I. *Prima ratio, quia dignitas non facit epiſcopum, ſed vita.*

Auguſtinus homil. VI. [imo tract. VI. in c. I. Johannis §. 4. c. A. D. 412. in *Africa*]

NOn omnis, qui dicit: *pax vobiſcum*, quaſi columba eſt audiendus. *Et infra.* Corvi de morte paſcuntur. Hoc columba non habet: de frugibus terræ vivit, innocens ejus victus eſt. *Hieronymus ad Heliodorum* [epiſt. I. de laude vitæ ſolitariæ c. A. D. 390. e Chalcide in *Italiam*.] I. Q. VII. C. XXX.

II. *De eodem.*

NOn omnes epiſcopi ſunt epiſcopi. Attendis Petrum: ſed & Judam conſidera. Stephanum ſuſpicis: ſed & Nicolaum reſpice. *Et infra.* Non facit eccleſiaſtica dignitas chriſtianum. Cornelius Centurio adhuc ethnicus dono ſancti Spiritus mundatur. Presbyteros Daniel puer judicat. *Et infra.* Non eſt facile ſtare loco Pauli, tenere gradum Petri, iam eum Chriſto regnantium. *Et infra.* Infatuatum ſal ad nihilum prodeſt, niſi ut proiiciatur foras, & a porcis conculcetur. *Ibid.* C. XXIX.
Auguſtinus [caput incertum. Burchardus lib. I. c. CCIII. & Ivo P. V. c. CCCXVII. referunt ex Gregorio.]

III. *Secunda ratio, quia qui ſuſceptum officium non adminiſtrat, non eſt epiſcopus, ſed canis impudicus.*

QUI nec regiminis in ſe rationem habuit, nec ſua delicta deterſit, nec crimen filiorum correxit, canis impudicus dicendus eſt magis, quam epiſcopus [Gratianus ibidem continenter.] *Ibid.* C. XXXII.

IV. *De eodem.*

QUibus ergo Hieronymus, Auguſtinus, Gregorius auferunt nomen *columbæ*, *epiſcopi*, *ſenioris*, nonne & privilegium eſt auferendum dignitatis, ut poſſint a ſubditis reprehendi? Unde ſcriptura diſſimulans privilegium pravæ ſenectutis, ait: *maledictus, non ſenior, ſed puer centum annorum.* Beda *ſuper Matthæum* [potius ſumtum videtur ex auctore operis imperfecti, homil. XI. in Matthæum.] *Ibid.* poſt idem caput.

V. *De eodem.*

NEc ſufficere nobis ad ſalutem arbitremur, ſi turbis negligentium, vel quorumlibet indoctorum, fide, vel actibus adæquemur; quibus ſacris literis unica eſt credendi pariter, & vivendi regula præſcripta. VIII. Q. I. C. XXIV.

RU-

RUBRICA. II
In quibus conſiſtit honeſtas epiſcoporum ſive prælatorum.

P*Ræter ea, quæ dicta ſunt Rubrica* II. *Tituli* I. *præcedentis pag*. 484. *conſiſtit honeſtas epiſcoporum, ſive prælatorum in his, quæ ſubſequuntur*.
Ex VII. ſynodo [c. II. ex antiqua verſione A. D. 787. in *Bithynia*, Concil. tomo VII. pag. 595.]

I. *Primo in ſufficientia literarum ad eruditionem aliorum*.

OMnes pſallentes repromittimus Deo: *in juſtificationibus tuis meditabor: non obliviſcar ſermones tuos*. Quod omnes quidem Chriſtianos obſervare ſaluberrimum eſt; ſed præcipue hos, qui hierarchicam conſecuti ſunt dignitatem. Unde definimus, omnem, qui ad epiſcopatus provehendus eſt gradum, modis omnibus pſalterium noſſe; ut ex hoc etiam omnis clerus, qui ſub eo fuerit, ita moneatur, & imbuatur. Inquiratur autem diligenter a metropolitano, ſi in promtu habeat legem ſcrutabiliter, & non tranſitorie, tam ſacros canones, & ſanctum Evangelium, quam divini Apoſtoli librum, & omnem divinam ſcripturam, atque ſecundum mandata converſari, & docere populum ſibi commiſſum. Subſtantia enim ſummi ſacerdotii noſtri ſunt eloquia divinitus tradita, ideſt vera divinarum ſcripturarum diſciplina, quemadmodum magnus perhibet Dionyſius; quod ſi diſceptaverit, & ita libenter facere & docere minime ſpoponderit, nullatenus conſecretur. Ait enim prophetice Deus: *tu ſcientiam repuliſti, & ego repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi*.

Diſt. XXXVIII. *C.* VI. — *Pſal.* CXVIII. 16. — *De Eccleſiaſt. Hierarch. C.* 3. — *Oſee.* IV. 6.

Ad hæc faciunt multa capitula libri I. *Partis* II. *Tit.* XIV. *Rubricæ* II. *pag*. 99.

II. *Secundo conſiſtit honeſtas prælatorum in religioſæ vitæ exemplaritate*.

QUalis enim. *Supra Rubrica* I. *præcedentis Tituli* I. c. II. *pag*. 484.

III. *Tertio in continuo ſtudio lectionis & meditationis ſacrarum ſcripturarum*.

SI quis vult pontifex. *Supra lib*. II. *Parte* II. *Tit*. XV. *Rubrica* V. c. XI. *pag*. 111.
[In concilio Carthag. IV. c. XVI. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1201.]

IV. *Libros gentilium non legat epiſcopus*.

Diſt. XXXVII. *C.* I. EPiſcopus gentilium libros non legat: hæreticorum autem pro neceſſitate aut tempore.

V. *Reprehenduntur ſacerdotes, qui, omiſſis Evangeliis, legunt comœdias*.

SAcerdotes Dei, omiſſis. *Supra eodem libro* II I. *Parte* I. *Tit*. I. *Rubrica* I I. c. XLV. *pag*. 490.
Gregorius Deſiderio epiſcopo [papa I. lib. IX. epiſt. XLVIII. A. D. 601. Roma in *Galliam*.]

VI. *Sacram ſcripturam, non grammaticam, debet exponere epiſcopus*.

CUm multa nobis bona de veſtris fuiſſent ſtudiis nunciata, ita cordi noſtro eſt nata lætitia, ut negare ea, quæ ſibi fraternitas veſtra concedenda popoſcit, minime valeamus. Sed poſt hoc pervenit ad nos (quod ſine verecundia memorare non poſſumus) fraternitatem veſtram grammaticam quibuſdam exponere. Quam rem ita moleſte ſuſcepimus, ac ſumus vehementius aſpernati, ut ea, quæ prius dicta fuerant, in gemitum & triſtitiam verteremus: quia in uno ſe ore cum Jovis laudibus Chriſti laudes non capiunt. Et quam grave, nefandumque ſit epiſcopis canere quod nec laico religioſo conveniat, ipſe conſidera. *Gregorius Venantio epiſcopo* [papa II. lib. I. epiſt. XXXIII. A. D. 591. Roma in *Italiam*.]

Diſt. LXXXVI. *C.* V. — *Jo. Diac. lib.* II. *C.* XXXIII.

VII. *Quar-*

Digitized by Google

VII. *Quarta pertinet ad honeſtatem epiſcoporum ſive prælatorum, ut doctrinæ populi & predicationi divini verbi inſiſtant.*

EPheſiis Paulus dicit: *mundæ ſunt manus meæ a ſanguine omnium veſtrum: non* [Diſt. XLIII. C. IV.] *enim ſubterfugi, quominus annunciarem omne conſilium Dei vobis*. Mundus ergo [Act. XX. 26.] a ſanguine eorum non eſſet, ſi eis Dei conſilium annunciare noluiſſet; quia cum increpare delinquentes noluerit, eos procul dubio tacendo paſtor occidit. *Nicolaus papa* [1. epiſt. VIII. ad Michaelem imperatorem, cujus initium: *propoſueramus* c. A. D. 865. Roma CPolim, Concil. tomo VIII. pag. 323.]

VIII. *Æternæ damnationis pœnam incurrit prædicator, qui ſemen divini verbi non ſpargit.*

DIſpenſatio eſt nobis cæleſtis ſeminis injuncta: væ ſi non ſparſerimus: væ ſi tacuerimus: [Ibid. C. V.] quod cum electionis vas formidet, & clamet, quanto magis cuilibet exiguo metuendum eſt? Proinde ſicut non leve diſcrimen incumbit pontificibus ſiluiſſe [1. Cor. IX. 16.] pro divinitatis cultu, & eccleſiæ correctione, quod congruit; ita his (quod abſit) non mediocre periculum eſt, qui cum debeant parere, deſpiciunt.

Ad hoc faciunt capitula Tituli de vita & honeſtate prædicatorum.

IX. *Quinto in fuga occupationum ſecularium ſive terrenarum, & in vacatione divinorum.*

TE quidem oportet. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* VII. *Rubr.* II. c. IX. *pag.* 418. [ex epiſt. 1. apocrypha Clementis ad Jacobum fratrem Domini, concil. tomo 1. pag. 84.]

X. *In his, quæ ad communis vitæ uſum pertinent, laici ſibi invicem operam dent.*

SIcut enim tibi impietatis crimen eſt, neglectis verbi Dei ſtudiis, ſollicitudines ſuſcipere [II. Q. I. C. XXX.] ſæculares; ita & unicuique laicorum peccatum eſt, niſi invicem ſibi etiam in his, quæ ad communis uſum vitæ pertinent, operam ſideliter dederint. Te vero ſecurum facere ex his, quibus non debes inſtare, omnes communiter elaborent. Quod ſi forte ex ſemetipſis hoc laici non intelligunt; per diaconos edocendi ſunt, ut tibi ſolius eccleſiæ ſollicitudines derelinquant. *Hieronymus* [imo Origenes, Rufino interprete, homilia VII. in Joſue, c. A. D. 217. in *Ægypto*.]

XI. *Sexto conſiſtit in zelo religionis, & in correctione vitiorum in ſubditis ſuis.*

SEd illud non otioſe tranſcurrendum eſt, quod uno peccante, ira Dei ſuper omnem [Diſt. XLV. C. XVII.] populum venit. Hoc quando accidit? Quando ſacerdotes, qui populo præſunt, erga delinquentes benigni videri volunt; & verentes peccantium linguas, ne forte male de eis loquantur, ſacerdotalis ſeveritatis immemores, nolunt complere quod ſcriptum eſt: *peccantem coram omnibus argue, ut ceteri metum habeant*. Et iterum: [1. Tim. V. 20.] *auferte malum de vobis ipſis*. Nec zelo Dei ſucceſſi imitantur Apoſtolum dicentem: [1. Cor. V. 13.] *tradidi hujuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalus fiat*. Neque [Ibid. 5.] illud Evangelii implere ſtudent, ut ſi viderint peccantem, primo ſecreto conveniatur; [Matth. XVIII. 15.] poſt etiam, duobus, vel tribus teſtibus adhibitis. Quod ſi contemſerit, & poſt eccleſiæ correctionem non fuerit emendatus, de eccleſia expulſum, velut gentilem habeant & publicanum: & dum uni parcunt, univerſæ eccleſiæ moliuntur interitum. Quæ iſta bonitas? Quæ iſta miſericordia? Uni parcere, & omnes in diſcrimen adducere? Polluitur enim ex uno peccatore populus, ſicut ex una ove morbida univerſus grex inficitur, ſic uno fornicante, vel aliud quodcumque ſcelus committente, plebs univerſa polluitur. *Gregorius* VII. [in concilio Romano V. c. XI. A. D. 1078. Concil. tomo X. pag. 174.]

XII. *Suſpendatur ab officio clericorum fornicationi conſentiens epiſcopus.*

SI qnis epiſcopus fornicationem presbyterorum, diaconorum, ſubdiaconorum vel [Diſt. LXXXIII. C. 4.] crimen incœſtus in ſua parochia, pretio interveniente vel precibus, conſenſerit, vel commiſſum ſibique compertum auctoritate ſui officii non impugnaverit, ab officio ſuſpendatur.

XIII. *Ne-*

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. I.

XIII. *Negligentiæ rectorum imputantur culpæ inferiorum.*

INferiorum culpæ ordinum. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* I. c. IV. *pag.* 97. *Leo epiſcopus Ruſtico Narbonenſi epiſcopo* [papa I. epiſt. XCII. nunc epiſt. II. ante c. I. A. D. 441. Roma in *Galliam*.]

XIV. *Homines ſunt diligendi, peccata odio habenda.*

Diſt. LXXXVI. C. II. ODio habeantur peccata, non homines: corripiantur tumidi, tolerentur infirmi, & quod in peccatis ſeverius caſtigari neceſſe eſt, non ſævientis plectatur animo, ſed medentis. *Johannes* VIII. [ſumtum potius ex variis ſententiis hinc inde collectis.]

XV. *Qui negligit emendare quod valet, facientis culpam habet.*

Ibid. C. III. S. Gregorius lib. VII. epiſt. CXIV. Rom. I. 32. Pelagius II. in epiſt. Iſidor. II.

FAcientis culpam procul dubio habet qui quod poteſt corrigere, negligit emendare. Scriptum quippe eſt: *non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus, participes judicantur*. Et libat Domino proſpera qui ab afflictis pellit adverſa. Et negligere, cum poſſit deturbare perverſos, nihil aliud eſt, quam fovere: nec caret ſcrupulo conſenſionis occultæ qui manifeſto facinori deſinit obviare. Et probat odiſſe vitia qui condemnat errantes. Nec reliquit ſibi locum deviandi, qui non pepercit excedenti. Et primus innocentiæ gradus eſt odiſſe nefanda. Et latum pandit delinquentibus aditum qui jungit cum pravitate conſenſum. Et nihil prodeſt alicui non puniri proprio, qui puniendus eſt alieno peccato.

XVI. *Septimo pertinet ad honeſtatem prælatorum, ut non ſint negligentes in officio ſuo, ſed ut vigilem curam habeant de ſubditis ſuis.*

PErvenit ad nos, fratrem, & coepiſcopum. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 97.

XVII. *De eodem.*

NUnciatum eſt nobis. *Supra ibidem* c. II. *pag.* 98.

XVIII. *Cum augmento honoris cura ſollicitudinis augetur.*

RAtionis ordo omnino nos admonet. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XI. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 93.

XIX. *Quod officium epiſcopale ſollicite eſt adimplendum.*

IN ſcripturis veſtris. *Supra ibidem Tit.* VIII. *Rubr.* III. c. XXXI. *pag.* 74.

XX. *Populus judicabit epiſcopum ſua officia non agentem.*

VEreor, ne quomodo regina. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* II. c. III. *pag.* 98.

XXI. *Ut in infeſtatione malorum epiſcopus gregem ſibi commiſſum non derelinquat.*

SUggeſtum nobis eſt. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XII. *Rubr.* II. c. IV. *pag.* 95. *Nicolaus Humifrido Morinenſis eccleſiæ epiſcopo* [forte papa I. Caput incertum.]

XXII. *In perſecutionibus epiſcopus eccleſiam non deſerat.*

VII. Q. I. C. XLVII. Baluzius in notis ad Dialogum Ant. Auguſtini pag. 497 edit. I.

SCiſcitaris itaque per Guldaguarium presbyterum, utrum cum a Normannis de epiſcopio depellaris, de cetero debeas in monaſterio converſari. In quo ſcias, cariſſime frater, quia ſi pernicioſum eſt proretam in tranquillitate navim deſerere, quanto magis in fluctibus? Ubi non dicimus, quod perſecutorum non fugiamus (maxime paganorum) inſidias, cum ad tempus ſæviunt, & ob multitudinem delictorum noſtro-

ſtrorum nocendi facultatem divinitus aſſequuntur; præſertim cum eis prodire ultro non Lib. III. Pars I.
debeamus, & multos prophetas & Apoſtolos ipſum quoque Dominum hujuſmodi Tit. I. Rub. II.
fugiſſe inſecutores, luce clarius conſtet; ſed quod præcipue nos, qui tamquam arietes Io. VIII. 59.
ducatum gregibus præbemus; immo qui & horum paſtores ſumus, Deo auctore, cum eis in periculis pro viribus perſiſtere pro certo conveniat: & cum tranquillitas reddita divina fuerit pietate, ſopitaque ſurentium infeſtatio, mox gregem inquirere & in unum colligere, & ejus animas cæleſtis patriæ pace, ac potiſſimum ſecuritate prædicata, ſurſum erigere debemus. Et tamdiu ſuper cantela eorum oportet nos eſſe ſollicitos, ut, ſi Dei judicio præſentis temporis commoda fortaſſis amittunt, futuræ vitæ ſe ſperent gaudia abſque ambiguitate percipere ſempiterna.

XXIII. *Nono conſiſtit boneſtas epiſcoporum, ut epiſcopus non celebret ſolemniter in diœceſi aliena ſine licentia diœceſani.*

NUllum epiſcopum audere debere. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* IV. c.V. *pag.* 358.

XXIV. *Ad ordinationem eccleſiæ, quæ ſibi commiſſa non fuerit, minime accedat epiſcopus.*

EPiſcopum non debere in aliena. *Supra ibidem* c. III. *pag.* 358.

Ex ſynodo Conſtantinopolitana [1. c. II. ex interpretatione Iſidori, A. D. 381. in *Thracia*, Concil. tomo II. pag. 958.]

XXV. *Non accedant epiſcopi ad eccleſias, quæ ſunt extra eorum diœceſim.*

EPiſcopi, qui extra diœceſim ſunt, ad eccleſias, quæ extra terminos eorum ſunt,
non accedant, neque confundant & permiſceant eccleſias. Secundum regulas ſta- IX. Q. II. C. VIII.
tutas Alexandriæ quidem epiſcopi ea, quæ ſunt in Ægypto tantummodo gubernent. Orientales autem epiſcopi ſolius Orientis curam gerant, ſervatis honoribus primatus eccleſiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicænæ ſynodi continentur. Sed & Aſianæ diœceſis epiſcopi, quæ ſunt in Aſia, & quæ ad Aſianam tantummodo diœceſim pertinent, gubernent. Ponti autem epiſcopi Ponticæ tantummodo diœceſis habeant curam. Thraciæ vero ipſius tantummodo Traciæ.

XXVI. *De eodem.*

NOn invitati epiſcopi ultra diœceſim. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* IV. c.IV. *pag.* 358.

Ex concilio Carthaginenſi IV. [c. XV. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1291.]

XXVII. *Decimo conſiſtit boneſtas prælatorum in bumilitate veſtimentorum, ciborum, & converſationis cum ſuo clero.*

EPiſcopus vilem ſupellectilem & menſam, ac victum pauperem habeat, & di- Diſt. XLI. C. VII.
gnitatis ſuæ auctoritatem fide & vitæ meritis quærat. Hoſpitium quoque non longe ab eccleſia habeat. *Hieronymus ad Nepotianum* [epiſt. II. A. D. 392. e Palæſtina *Romam*.]

XXVIII. *Epiſcopi & clerici invicem ſibi bonorem exhibeant.*

ESto ſubjectus pontifici tuo, & quaſi animæ parentem ſuſcipe. *Et paullo poſt*. Sed Diſt. XCV. C. VII.
epiſcopi, ſacerdotes ſe eſſe noverint, non dominos. Honorent clericos, quaſi clericos, ut ipſis a clericis, quaſi epiſcopis, honor deferatur. Scitum eſt illud oratoris Domitii: *cur ego te*, inquit, *babeam*, *ut principem*, *cum tu me non babeas*, *ut Senatorem*? Quod Aaron & filios ejus, hoc epiſcopum & presbyteros eſſe noverimus. Unus Dominus, unum templum, unum ſit etiam miniſterium. Recordemur ſemper
quid Apoſtolus Petrus præcepit ſacerdotibus: *paſcite eum, qui in vobis eſt, gregem* 1. Petr. V. 2. &
Domini, providentes, non coacte, ſed ſpontanee ſecundum Deum, neque, ut turpis lucri ſeq.
gratia, ſed voluntarie, neque ut dominantes in clerum, ſed forma facti gregis ex animo, ut, cum apparuerit princeps paſtorum, percipiatis immarceſcibilem gloriæ coronam. Peſſimæ conſuetudinis eſt in quibuſdam eccleſiis, tacere presbyteros, & præſentibus epiſcopis non loqui, quaſi aut invideant, aut non dignentur audire. *Quod ſi alii*, inquit
Apoſtolus Paulus, *fuerit revelatum ſedenti, prior taceat*. Et paullo poſt. *Gloria pa-* 1. Cor. XIV. 30.
tris eſt filius ſapiens. Gaudeat epiſcopus in judicio ſuo, cum tales elegerit ſacerdotes. Prover. X. 1.
Ex concilio Carthaginenſi IV. [c. XXXIV. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1203.]

Digitized by Google

Lib. III. Pars I. Tit. II. Rubr. I.

XXIX. *Epiſcopus non dominum, ſed collegam ſe presbyterorum cognoſcat.*

Ibid. C. IX. EPiſcopus in quolibet loco ſedens, ſtare presbyterum non patiatur. *Nicolaus papa ad Alvinum archiepiſcopum* [forte Juvavienſem apud Jvonem P. V. v. c. CCCLII.]

XXX. *Undecimo exigit honeſtas prælatorum, ut prælatus venationes & familiaritates immoderatas conſangninearum evitet.*

Diſt. XXXIV. C. I. QUorundam relatione fidelium noſtris auribus intimatum eſt, quod Lanfredus epiſcopus, qui & *juvenis* eſſe dicitur, venationi ſit deditus: quod vitium plurimos & de clericali catalogo, genere dumtaxat Germanos & Gallos irreverenter implicat. Verum iſte (ſi ita eſt, ut audivimus) merito *juvenis* dicitur, qui juvenilibus deſideriis occupatus nulla gravitate conſtringitur. *Et infra*. Nam, ut beatus dicit Hieronymus, *venatorem numquam legimus ſanctum*. Et *infra*. Nihilominus de hoc Ad C. v. Michææ & in Pſal. XC. epiſcopo relatum eſt Apoſtolatui noſtro, quod cum quadam filia ſua immoderatam teneat familiaritatem, & ob id mala fama ei orta ſit: pro qua re a ſanctitate tua, ceteriſque coepiſcopis ſuis commonitus atque correptus eſt; ſed nullatenus emendatus: quæ res in hoc maxime diſplicet, & magis, ac magis deteriorem de ſe reddit opinionem; in quo beatitudini tuæ, & coepiſcoporum ſuorum non obedit rationibus, & per inobedientiam in culpam protoplaſti relabitur. Oportet ergo, fraternitatem tuam ſynodale cum epiſcopis & ſuffraganeis ſuis convocare concilium, & hunc ſalutaribus eloquiis epiſcopum convenire, atque illi paſtorali auctoritate præcipere, quatenus ab omnium beſtiarum, vel volucrum venatione penitus alienus exiſtat, atque ab immoderata filiæ ſuæ familiaritate ſemet omnino coerceat. Quod ſi parere contemſerit, & tam pro venationis declinatione, quam pro immoderata filiæ ſuæ converſatione vitanda vobis admonentibus obedire diſtulerit, a veſtro collegio excommunicatus abſcedat. Quod ſi in hoc contumax adhuc apparuerit, a miniſterio ceſſare debebit.

XXXI. *Duodecimo pertinet ad honeſtatem prælatorum, ut ſint compatientes peccantibus, manſueti ac benigni miſeris & infirmis.*

SUnt namque nonnulli. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* VIII. c.IX. *pag.* 396, *Gregorius* [papa I. homil. XXXIV. in Evang. A. D. 593. *Romæ*.]

XXXII. *Vere juſtus miſeris compatitur, delinquentibus indignatur.*

Diſt. XLV. C. XV. VEra juſtitia compaſſionem habet; falſa vero dedignationem, quamvis & juſti ſoleant recte peccatoribus dedignari. Sed aliud eſt, quod agitur typo ſuperbiæ, aliud quod zelo diſciplinæ. Dedignantur etenim, ſed non dedignantes. *Et poſt pauca*. At contra hi, qui de falſa juſtitia ſuperbire ſolent, ceteros quoſque deſpiciunt, nulla infirmantibus miſericordia condeſcendunt, & quo ſe peccatores eſſe non credunt, eo deterius peccatores fiunt. *Item Hieronymus in Hieremiam* [imo Rabanus Maurus ad c. IV. Threnorum c. A. D. 840. in *Germaniam*.]

XXXIII. *Peccantes manſuetudine vocentur, non auſteritate abiiciantur.*

Ibid. C. XVI. Jerem. IV. Iſa. LII. R*Ecedite* (inquit) *polluti, recedite, abite; nolite nos tangere; nolite in aliquo nobis communicare*. Talis loquela non illuminat cæcum, non ſanat ægrotum, non curat infirmum, ſed magis occidit, atque in deſperationem periclitantem mittit. Boni etenim rectores ex ſua infirmitate aliorum infirmitates penſantes, magis per humilitatis & manſuetudinis levamentum ſtudent peccantes ab erroris laqueo eruere, quam per 1. Cor. IX. 22. auſteritatem in foveam perditionis nutantes propellere. Unde doctor gentium: *factus ſum* (inquit) *infirmus infirmis*.

XXXIV. *Decimo tertio pertinet ad honeſtatem prælatorum, ut liberales ſint erga neceſſitatem patientes, pauperibus & oppreſſis ſollicite providendo.*

EPiſcopus pauperibus. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit* XV. *Rubr.* V. c.XVIII. *pag.* 112. *Gregorius ſcribit Secundo ſervo Dei, inter cetera* [papa I. lib. V. epiſt. XXIX. A. D. 596. *Romæ*.]

XXXV. *Sine*

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. II.

XXXV. *Sine liberalitate inane portatur nomen epiſcopi.*

FRatrem noſtrum Marinianum epiſcopum verbis, quibus vales, excita, quia obdormiſſe eum ſuſpicor. *Et infra*. Dic ergo ei, ut cum loco mutet & mentem. Non ſibi credat, ſolam lectionem & orationem ſufficere, ut remotus ſtudeat ſedere, & de manu minime fructificare: ſed largam manum habeat, neceſſitatem patientibus concurrat, alienam inopiam ſuam credat; quia ſi hæc non habet, vacuum epiſcopi nomen tenet. *Hieronymus* [epiſt. II. ad Nepotianum A. D. 392. e Palæſtina *Romam*.] *Diſt.* LXXXVI. C. VI.

XXXVI. *Non parietes templi ornare, ſed pauperibus providere gloria epiſcopi eſt.*

GLoria epiſcopi eſt pauperum inopiæ providere; ignominia ſacerdotis eſt propriis ſtudere divitiis. Natus in paupere domo & in tugurio ruſticano, qui vix milio & cibario pane rugientem ſaturare ventrem poteram, nunc ſimilam & mella faſtidio. *Item paullo inferius*. Multi ædificant parietes, columnas eccleſiæ ſubtrahunt, marmora nitent, auro ſplendent laquearia, gemmis altare diſtinguitur, & miniſtrorum Chriſti nulla electio eſt. Neque vero mihi aliquis opponat dives in Judæa templum, menſam, lucernas, turibula, patellas, ſcyphos, mortariola, & cetera ex auro fabrefacta. Tunc hæc probabantur a Domino, quando ſacerdotes hoſtias immolabant, & ſanguis pecudum erat remiſſio peccatorum: quanquam hæc omnia præceſſerint in figura: ſcripta autem ſunt propter nos, in quos fines ſæculorum devenerunt. Nunc vero cum paupertatem domus ſuæ pauper Dominus dedicarit, portemus crucem, & divitias lutum putabimus. *Item ibidem in extremo*. Amico quidpiam rapere furtum eſt; eccleſiam fraudare ſacrilegium eſt. Accepiſſe quod pauperibus erogandum ſit & eſurientibus plurimis vel cautum, vel timidum, aut, quod apertiſſimi ſceleris eſt, aliquid ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatem ſuperat. *Item ejuſdem ad Paulinum epiſt.* XIII. Crates ille Thebanus, homo quondam ditiſſimus, cum ad philoſophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abjecit: neque putavit, ſe ſimul poſſe & virtutes & divitias poſſidere. Nos ſuffarcinati auro, Chriſtum pauperem ſequimur, & ſub prætextu eleemoſynæ priſtinis opibus incubantes, quomodo poſſumus fideliter aliena diſtribuere, qui noſtra timide reſervamus? Plenus venter facile de jejuniis diſputat. Non Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe laudandum eſt. *Innocentius* II. [in concilio Lateranenſi generali II. c. XII. in fine, A. D. 1139. *Romæ*, Concil. tomo X. pag. 1005.]

XII. Q. II. C. LXXI

1. Cor. X.

XXXVII. *Decimoquarto exigit prælatorum ſive epiſcoporum honeſtas, conſilio & auxilio procurare pacem, & manutenere.*

PRæcipimus, ut epiſcopi ad ſolum Deum & ſalutem populi habentes reſpectum, omni tepiditate ſemota, ad pacem firmiter tenendam, mutuum ſibi conſilium & auxilium præbeant: neque hoc alicujus amore vel odio prætermittant. Quod ſi quis in hoc Dei opere tepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat. *Diſt.* XC. C. XII.

XXXVIII. *De eodem.*

STudendum eſt epiſcopis.	*Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* V. c. XII. & XIII. *pag.* 111.
XXXIX. *De eodem.*	
DIſcordantes clericos.	

XL. *Decimoquinto exigit honeſtas epiſcoporum, ut res eccleſiæ cum timore Dei ad utilitatem diſpenſentur.*

REs eccleſiæ, non quaſi propriæ. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* II. c. III. *pag.* 172.

XLI. *De eodem.*

NUlli epiſcoporum liceat. *Supra ibidem Rubr.* IV. c. IV. *pag.* 174.
Ex concilio Aurelianenſi [I. c. XXXI. A. D. 511. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1409.]

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rub. II.

XLII. *Decimoſexto pertinet ad honeſtatem epiſcoporum, ut diebus ſolemnibus interſint officio eccleſiæ ſuæ.*

De Conſecrat. Diſt. III. Cap. V.

EPiſcopus, ſi infirmitate non fuerit impeditus, eccleſiæ, cui proximus fuerit, die dominico deeſſe non debet. *Gregorius in generali concilio præſidens dixit* [papa I. lib. IV. epiſt. XLIV. & poſt. lib. XII. A. D. 595. *Romæ*.]

XLIII. *Decimoſeptimo exigit epiſcoporum honeſtas, ut maturos familiares & religioſos viros habeat cubicularios.*

II. Q. VII. C. XVIII.

CUm paſtoris vita eſſe diſcipulis ſemper debeat in exemplum, plerumque clerici, qualis in ſecreto ſit vita ſui pontificis, neſciunt, quam, ut dictum eſt, ſæculares pueri ſciunt: de qua re præſenti decreto conſtituo, ut quidam ex clericis, vel etiam ex monachis electi miniſterio cubiculi pontificalis obſequantur; ut is, qui in loco regiminis eſt, tales habeat teſtes, qui vitam ejus in ſecreta converſatione videant, qui ex viſione ſedula exemplum profectus ſumant. *Idem Vigilio epiſcopo Arelatenſi* [lib. IX. epiſt. XLIX. A. D. 601. Roma in *Galliam*.]

XLIV. *Pravos in ſua ſocietate epiſcopus habere non debet.*

Ibid. C. XX.

PErvenit ad nos, fratrem & coepiſcopum noſtrum Serenum Maſſilienſem pravos omnino homines in ſocietate ſua habere, ita denique, ut presbyterum quendam, qui poſt lapſum in ſuis adhuc dicitur iniquitatibus volutari, ſamiliarem habeat. Quod a vobis ſubtiliter eſt requirendum eſt, &, ſi ita conſtiterit, curæ vobis ſit, noſtra hoc ſic vice corrigere, ut & qui talem recepit, non familiaritate fovere, ſed diſcat potius ultione comprimere; & qui receptus eſt, diſcat lacrymis peccata diluere, non iniquitatem immunditiis maculare. *Paſchalis papa* [forte II. Caput incertum.]

XLV. *Viros boni teſtimonii ſemper epiſcopi ſecum habeant.*

II. Q. VII. C. IX.

EPiſcopi lectioni & orationi vacent, & ſemper ſecum presbyteros & diaconos, aut alios boni teſtimoni clericos habeant, ut ſecundum Apoſtolum & ſanctorum patrum inſtituta, poſſint irrepræhenſibiles inveniri.

XLVI. *Decimo octavo pertinet ad honeſtatem epiſcoporum, ut ſuarum habitationum domos habeant prope eccleſiam.*

A*D iſtam Rubricam facere videntur tam capitula libri* I. *Partis* II. *Tit.* XIV. *Rubr.* II. *pag.* 99. *quam Tit.* X. *Rubr.* V. *pag.* 109.

RUBRICA. III

Vitæ probitas neceſſaria in ſacerdotibus.

I. *Non ordines, ſed vitæ merita nos Deo commendat.*

Auguſtinus ad Valerium [epiſt. XXI. §. I. al. epiſt. CXLVIII. A. D. 391. in *Africa*.]

Diſt. XL. C. VII.

ANte omnia peto, ut cogitet religioſa prudentia tua, nihil eſſe in hac vita, & maxime hoc tempore facilius & lætius, & hominibus acceptabilius, epiſcopi aut presbyteri aut diaconi officio, ſi perſunctorie, atque adulatorie res agatur; ſed nihil apud Deum miſerius & triſtius & damnabilius. *Item*. Nihil eſſe in hac vita, & maxime hoc tempore, difficilius, laborioſius, periculoſius epiſcopi aut presbyteri, aut diaconi officio; ſed apud Deum nihil beatius, ſi eo modo militetur, quo noſter imperator jubet. Quis autem iſte ſit modus, nec a pueritia, nec ab adoleſcentia mea didici: & eo tempore, quo diſcere cœperam, vis mihi facta eſt merito peccatorum meorum. Nam quid aliud exiſtimem, neſcio, ut ſecundus locus gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noveram. *Gregorius* [in Paſtorali P. III. c. IV. circa A. D. 595. *Romæ*.]

II. *De eodem.*

II. Q. III. C. II. §. I

SCire etenim prælati debent, quia ſi perverſa umquam perpetrant, tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt. Unde neceſſe eſt,

eſt , ut tanto ſe cautius cuſtodiant , quanto per prava , quæ faciunt , non ſoli moriuntur . *Beda in* II. *epiſtolam Petri* [circa A. D. 720. in *Anglia* .] Lib.III. Pars I. Tit.III.Rubr.I.

III. *Honor adeptus cedit prælatis male viventibus in damnationem* .

S*Ecuti ſunt viam Balaam & Boſor , qui mercedem iniquitatis amavit : correptionem vero habuit ſuæ veſaniæ . Subjugale mutum in hominis voce loquens prohibuit prophetæ inſipientiam* . Plerumque hæretici tam ſtulta dogmata , tam execranda proferunt ſacramenta , ut etiam hebetum ſenſus & paganorum , & qui ratione divinæ agnitionis omnimodis carent , illorum deteſtentur inſaniam , & illorum diſtorta & Deo contraria itinera ſanius ſapiendo redarguant . Et (quod pejus, quia frequentius eſt) nonnumquam multi catholicorum in tantum mercedem amant iniquitatis, ut etiam edocti ab indoctis , a laicis clerici merito redarguantur, qui jure comparantur prophetæ; qui verbis aſinæ contra naturam loquentis , corripitur ; nec tamen a propoſito pravi itineris retardatur . Quibus etiam aptiſſime nomen congruit civitatis , de qua *Balaam* veniſſe perhibetur . *Boſor* namque *carneus* , ſive in *tribulatione* interpretatur . Neque enim alia major cauſa luxurioſis exiſtit , verbum veritatis amore pecuniæ vel deſiderio rerum temporalium adulterare , quam quod carnis ſe concupiſcentiæ mancipaverunt . *Et infra* . Sed & nomen ipſius *Balaam* , qui *vanus populus* , ſive *præcipitans eos* interpretatur , talibus convenit . Qui enim agnitam veritatis viam ſponte ipſi deſerunt , quid , niſi *vanus* ſunt *populus* ? Quid , niſi in *præcipitium* ſuos mergunt auditores ; quibus non ſalutaria , quæ corrigant , ſed quæ illos delectant , erronea prædicant ? De quibus apte ſubditur : *hi ſunt fontes ſine aqua , & nebulæ turbinibus exagitatæ , quibus caligo tenebrarum reſervatur* . II. Q. VII. C. XXXI. II. Petr. II. 15. Num. XXII.

TITULUS . III

De vita & honeſtate papæ .

RUBRICA . I

De neceſſitate bene & honeſte vivendi , quam habet papa .

I. *Eminentia dignitatis papæ non licentiam male vivendi tribuit , ſed neceſſitatem , ut ſancte & honeſte vivat* .

Symmachus papa [imo Ennodius Ticinenſis in libello pro Symmacho papa, quintæ ſynodo Romanæ oblato A.D.502. *Roma* Concil. tomo IV. pag. 1143. mendoſe 1243. D.]

NOn nos beatum Petrum , ſicut dicitis , a Domino cum ſedis privilegiis vel ſucceſſores ejus , peccandi judicamus licentiam ſuſcepiſſe . Ille perennem meritorum dotem cum hæredirate innocentiæ miſit ad poſteros . Quod illi conceſſum eſt , pro actuum luce ad illos pertinet , quos par converſationis ſplendor illuminat . Quis enim ſanctum dubitet eſſe , quem apex tantæ dignitatis attollit ? In quo ſi deſunt bona acquiſita per meritum , ſufficiunt quæ a loci deceſſore præſtantur . Aut enim claros ad hæc faſtigia erigit , aut qui eriguntur , illuſtrat . *Hieronymus* [epiſt. I. ad Heliodorum , circa A. D. 361. e Syriæ Chalcide in *Italiam*.] Diſt.XL.C.I.

II. *Filii ſanctorum ſunt qui exercent opera eorum* .

NOn eſt facile ſtare loco Pauli , & tenere gradum Petri , jam cum Chriſto regnantium , quia hinc dicitur : *non ſanctorum filii ſunt qui tenent loca ſanctorum , ſed qui exercent opera eorum.* Gregorius *Anaſtaſio presbytero* [papa I. lib. VI.epiſt. XXIX. A. D. 596. Roma in *Iſauriam* .] Ibid.C.II.

III. *Non loca vel ordines , ſed merita nos Deo conjungunt* .

NOn loca vel ordines creatori noſtro nos proximos faciunt , ſed ei nos aut merita bona conjungunt , aut mala disjungunt . Ibid.C.IV.

R U-

RUBRICA. II
In quibus conſiſtit honeſtas papæ.

F*Aciunt in generali ad hanc Rubricam capitula Tit.* I. *Rubricæ* II. *Supra pag.* 484. *In ſpeciali ad vitæ ſanctimoniam & honeſtatem papæ pertinere videntur ſequentia. Auguſtinus* [tract. XLVI. ad c. X. Johannis, c. A. D. 412. in *Africa*.]

II. *Item pertinet ad honeſtatem papæ, ut non lucris temporalibus incumbat, ſed quæ ſunt Jeſu Chriſti, principaliter quærat.*

VIII. Q. I. C. XIX. Philipp. II. 21. SUnt in eccleſia quidam præpoſiti, de quibus Paulus Apoſtolus dicit: *ſua quærentes, non quæ Jeſus Chriſti*. Quid eſt: *ſua quærentes*? Non Chriſtum gratis diligentes, non Deum propter Deum quærentes; temporalia commoda ſectantes; lucris inhiantes; honores ab hominibus appetentes. Hæc quando amantur a præpoſito, & propter hæc ſervitur Deo, quiſquis talis eſt, *mercenarius* eſt. Iter filios ſe non computet. *Urbanus papa* [forte II. Caput incertum.]

III. *Pertinet ad honeſtatem papæ firmam, inviolatumque fidem & profeſſionem ſervare & defendere.*

XXV. Q. I. C. VI. SUnt quidam, dicentes: *Romano pontifici ſemper licuiſſe novas condere leges.* Quod & nos non ſolum non negamus, ſed etiam valde affirmamus. Sciendum vero ſummopere eſt, quia inde novas leges condere poteſt, unde Evangeliſtæ aliquid & prophetæ nequaquam dixerunt. Ubi vero aperte Dominus vel ejus Apoſtoli, & eos ſequentes ſancti patres ſynodaliter aliquid definierunt, ibi non novam legem Romanus pontifex dare, ſed potius quod prædicatum eſt, uſque ad animam & ſanguinem confirmare debet. Si enim quod docuerunt Apoſtoli & prophetæ, deſtruere (quod abſit) niteretur, non ſententiam dare, ſed magis errare convinceretur. Sed hoc procul fuit ab eis, qui ſemper Domini eccleſiam contra luporum inſidias optime cuſtodierunt. *Pelagius Childeberto regi* [papa I. epiſt. XVI. A. D. 557. Roma in *Galliam*, Concil. tomo V. pag. 803.]

IV. *Profitetur Pelagius papa tomum ſui deceſſoris ſe per omnia ſervare.*

Ibid. C. X. *Baron. A. D. 556 §. 18.* *Pagius A. D. 556. §. 12. & 13.* *Garnerius Diſſert. IV. in Theodoretum §. 11.*

SAtagendum eſt, ut pro auferendo ſuſpicionis ſcandalo obſequium confeſſionis noſtræ legibus miniſtremus: quibus nos & ſubditos eſſe ſacræ ſcripturæ præcipiunt. Veniens etenim Rufinus vir magnificus excellentiæ veſtræ legatus, confidenter a nobis, ut decuit, poſtulavit, quatenus vobis, aut beatæ recordationis Leonis papæ tomum a nobis per omnia conſervari ſignificare debuiſſemus, aut propriis verbis noſtræ confeſſionem fidei deſtinare. Et primam quidem petitionis ejus partem, quia facilior fuit, mox, ut dixit, implevimus: noſque in omnibus præſulis tomum, pro catholicæ fideî aſſertione conſcriptum, Deo propitio, cuſtodire, manus noſtræ ad vos profeſſione, ſignificamus. Ut autem nullius deinceps (quod abſit) ſuſpicionis reſideret occaſio, illam etiam aliam partem, quam memoratus vir illuſtris admonuit, facere maturavi, ſcilicet propriis verbis confeſſionem fidei, quam tenemus, expoſui.

V. *Item pertinet ad honeſtatem papæ, ut fidei zelator & bellator fortis obviet & reſiſtat erroribus.*

ERror, cui non reſiſtitur. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubrica* I. c. I. *pag.* 97. *Pius papa* [I. epiſt. Iſidoriana c. I. in fine, Concil. tomo I. pag. 572. male 562.]

VI. *Non prodeſt, ſuo errore non pollui, qui alieno cenſentit.*

Diſt. LXXXIII. C. IV. QUid enim prodeſt illi ſuo errore non pollui, qui conſenſum præſtat erranti. *Gregorius* [ſententia ſumta ex lib. VII. epiſt. CXVII. S. Gregorii ad Syagrium Auguſtodunenſem A. D. 599. Roma in *Galliam*.]

VII. *Qui*

Lib. III. Pars I. Tit. II. Rub. II.

VII. *Qui non occurrit, conſentit.*

CONſentire videtur erranti qui ad reſecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. *Diſt.* LXXXIII. C.V.

VIII. *Conſentire convincitur qui, cum poſſit, perverſis negligit obviare.*

NEgligere cum poſſis. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* I. c. II. *pag.*97.

IX. *Pertinet ad honeſtatem papæ zelus ad augmentum religionis Chriſtianæ.*

OFficii noſtri conſideratione. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* I. c. II. *pag.*104. *Anacletus cunctis fidelibus* [epiſt. Iſidoriana I. c. 1. Concil. tomo 1. pag. 515. A.]

X. *Pertinet ad honeſtatem papæ, ut malorum & adulantium laudibus non glorietur.*

NIhil illo eſt paſtore miſerius, qui luporum gloriatur laudibus: quibus ſi placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ovibus magna pernicies. Nullus ergo paſtorum placere lupis & gregibus ovium poteſt. Perdit enim labiorum memoriam mens terrenis obligata carceribus. Sicut artium in ſuo quoque opere invenitur mater inſtantia; ita noverca eruditionis eſt negligentia. *Leo papa* [1. Epiſcopis Siciliæ epiſt. XVI in principio, al. epiſt. IV. A. D. 447. Roma in *Siciliam*.] *Ibid.* C. VI.

XI. *Ad honeſtatem papæ convenit, ut pervigili cauſa gregem dominicum paſcat.*

DIvinis præceptis & Apoſtolicis monitis incitamur, ut pro omnium eccleſiarum ſtatu impigro vigilemus affectu: ac ſi quid uſquam reprehenſioni invenitur obnoxium, celeri ſollicitudine aut ab ignorantiæ imperitia, aut a preſumtionis uſurpatione revocemus. Monente enim dominicæ vocis imperio, quo beatiſſimus Apoſtolus Petrus trina admonitione myſticis ſanctionibus imbuitur, ut Chriſti oves qui Chriſtum diligit, paſcat, ipſius ſedis, cui per abundantiam gratiæ divinæ præſumus, reverentia coarctamur, ut periculum deſidiæ, quantum poſſumus, declinemus, ne poſſeſſio ſummi Apoſtoli, qua ſe amatorem Domini eſſe teſtatus eſt, vana inveniatur in nobis: quia negligenter paſcens dominicum gregem toties commendatum, convincitur ſummum non amare paſtorem. *Gelaſius papa* [epiſt. XIII. ad epiſcopos Dardaniæ A. D. 495. Roma in *Dardaniam*, Concil. tomo IV. pag. 1200. D.] XXV. Q. I. C. I. Jo. XXI. 17.

XII. *Pertinet ad honeſtatem papæ obſervare canones univerſorum conciliorum.*

COnfidimus, quod nullus jam veraciter Chriſtianus ignoret, uniuſcujuſque ſynodi conſtitutum, quod univerſalis eccleſiæ probavit aſſenſus, nullam magis exequi ſedem præ ceteris oportere, quam primam: quæ & unamquamque ſynodum ſua auctoritate confirmat, & continuata moderatione cuſtodit. *Leo* IV. [apud Ivonem P. IV. c. CLXXXVI.] *Ibid.* C. I.

XIII. *Papæ honeſtas exigit, ut ſanctorum patrum decreta, ſive univerſalis eccleſiæ ſtatuta non tranſgrediatur.*

IDeo, permittente Domino, paſtores hominum ſumus effecti, ut quod patres noſtri ſive in ſanctis canonibus, ſive in mundanis affixere legibus, excedere minime debeamus. Contra eorum quippe ſaluberrima agimus inſtituta, ſi, quod ipſi divino ſtatuerunt conſulto, intactum non conſervamus. *Gregorius* [I.] *Bonifacio primo defenſori* [lib. VII. epiſt. XVII. indict. I. A. D. 598. *Romæ*.] *Ibid.* C. XVI.

XIV. *Pertinet ad honeſtatem papæ, ut prædeceſſorum decreta obſervet.*

INſtitutionis noſtræ decreta, quæ pro defenſorum ſunt privilegiis & ordinatione diſpoſita, perpetua ſtabilitate & ſine aliqua conſtituimus refragatione ſervari: ſive quæ ſcripto decrevimus, ſive quæ in noſtra præſentia videntur eſſe diſpoſita. Nec a quoquam pontificum in totum, vel in partem ea qualibet occaſione convelli decernimus vel mutari. Nam nimis eſt aſperum, & præcipue bonis ſacerdotum moribus inimicum, niti quempiam quantacumque rationis excuſatione, quæ bene ſunt ordinata, re- XXV. Q. II. C. VII.

Digitized by Google

Lib. III. Pars I. Tit. III. Rub. II. reſcindere, & exemplo ſuo docere ceteros ſua quandoque poſſe poſt ſe conſtituta diſſolvere. *Gregorius Felici epiſcopo* [papa I. lib. XII. epiſt. XXXII. forte A. D. 604. Roma in *Siciliam*.]

XV. *Statuta deceſſorum Apoſtolicorum Apoſtolicus deſtruere non debet.*

Ibid. C. IV. SI ea deſtruerem, quæ anteceſſores noſtri ſtatuerunt, non *conſtructor*, ſed *everſor* eſſe comprobarer, teſtante veritatis voce, quæ ait: *omne regnum in ſe ipſum diviſum non ſtabit, & omnis ſcientia & lex adverſum ſe diviſa deſtruetur*. Gregorius [papa I. lib. II. epiſt. XXXVII. indict. X. ad Natalem epiſcopum A. D. 592. Roma in *Dalmatiam*.]

Luc. XI. 17.

XVI. *Sibi injuriam facit Apoſtolicus, qui fratrum ſuorum jura perturbat.*

Ibid. C. X. QUod vero dicitis, noſtris temporibus debere ſervari quæ a meis quoque deceſſoribus tradita vel cuſtodita ſunt, abſit a me, ut ſtatuta majorum conſacerdotibus meis in qualibet eccleſia infringam; quia mihi injuriam facio, ſi fratrum meorum jura perturbo. *Leo papa Marciano Auguſto* [papa I. epiſt. LXXVIII. c. III. al. epiſt. LIV. A. D. 452. Roma CPolim.]

XVII. *Pertinet ad honeſtatem papæ, ut privilegia eccleſiarum illæſa ſerventur.*

Ibid. C. I. PRivilegia eccleſiarum & ſacerdotum, & monaſteriorum, ſanctorum patrum auctoritate inſtituta, nulla poſſunt improbitate convelli, nulla novitate mutari. In quo opere, auxiliante Chriſto, fideliter exequendo, neceſſe eſt hujus ſanctæ ſedis pontifices perſeverantem exhibere famulatum. Diſpenſatio enim nobis credita eſt, & ad noſtrum tendit reatum, ſi paternarum regulæ ſanctionum, nobis conſentientibus, vel negligentibus, violentur. *Gregorius Dominico Carthaginenſi epiſcopo* [papa I. lib. II. indict. X. epiſt. XXXIX. A. D, 592. Roma in *Africam*.]

XVIII. *Privilegia eccleſiarum Apoſtolicus debet ſervare illæſa.*

Ibid. C. VIII. DE eccleſiaſticis privilegiis, quod veſtra fraternitas ſcribit, hoc, poſtpoſita dubitatione, teneat; quia, ſicut noſtra defendimus, ita ſingulis quibusque eccleſiis ſua jura ſervamus: nec cuilibet faciente gratia ultra quam meretur, impertior: nec ulli hoc, quod ſui juris eſt, ambitu ſtimulante, derogabo; ſed fratres in eos per omnia honorare cupio, ſicque ſtudeo honore ſingulos ſubvehi; dummodo non ſit quod alteri jure altero poſſit opponi. *Gregorius Auguſtino Anglorum epiſcopo* [papa I. lib. XII. epiſt. XXXI. reſpon. IX. A. D. 604. Roma in *Angliam*.]

Io. Diac. l. IV.

XIX. *Pertinet ad honeſtatem papæ non dare privilegium uni eccleſiæ in damnum alterius.*

Ibid. C. III. IN Galliarum epiſcopos nullam tibi auctoritatem tribuimus, quia ab antiquis prædeceſſorum meorum temporibus pallium Arelatenſis epiſcopus accepit: quem nos privare, auctoritate percepta, minime debemus. Si ergo contingat, ut fraternitas tua ad Galliarum provincias tranſeat, & aliquid ex auctoritate agendum fuerit, cum prædicto Arelatenſi epiſcopo agatur; ne prætermitti poſſit hoc, quod antiqua patrum inſtitutio invenit. Britannorum vero omnes epiſcopos tuæ fraternitati committimus, ut indocti doceantur, infirmi perſuaſione roborentur, perverſi auctoritate corrigantur.

XX. *Metropolitani jus dignitatis traditæ ſibi antiquitus, intemeratum obtineant.*

IGitur ſecundum ſanctorum patrum. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* XV. c. I. *pag.* 115.

XXI. *Privilegia metropolitanorum inconcuſſa ſervari oportet.*

SErvatis privilegiis. *Supra ibidem* c. II. *pag.* 115.

R U-

RUBRICA. III

De magnitudine peccati, quod papa incurrit, ſi bene & honeſte non vivit.

I. *Magnitudo peccati, vel dignitatis quemque fortiter deiicit.*

Johannes Chryſoſtomus [imo auctor operis imperfecti in Matthæum homil. XL. ad c. XXI.]

HOmo Chriſtianus fortiter cadit in peccatum propter duas cauſas: aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis. *Ex geſtis Bonifacii martyris* [archiepiſcopi Moguntini ita habetur apud cardinalem Deusdedit lib. I. c. CCXXXI. forte c. A.D. 750. in *Germania*.] *Diſt. XL. C. V.*

II. *Damnatur Apoſtolicus, qui ſuæ & fraternæ ſalutis eſt negligens.*

SI papa ſuæ & fraternæ ſalutis negligens deprehenditur, inutilis & remiſſus in operibus ſuis, & inſuper a bono taciturnus, quod magis officit ſibi & omnibus, nihilominus innumerabiles populos catervatim ſecum ducit, primo mancipio gehennæ cum ipſo plagis multis in æternum vapulaturus. Hujus culpas iſtic redarguere præſumit mortalium nullus, quia cunctos ipſe judicaturus, a nemine eſt judicandus, niſi deprehendatur a fide devius, pro cujus perpetuo ſtatu univerſitas fidelium tanto inſtantius orat, quanto ſuam ſalutem, poſt Deum, ex illius incolumitate animadvertit propenſius pendere. *Ibid. C. VI.* *Innocentius III. Serm. II. de conſecrat. pontif.*

III. *Non ordines, ſed vitæ merita nos Deo commendant.*

ANte omnia peto.

IV. *De eodem.*) *Supra Tit.* II. *Rubr.* III. c. I. *pag.* 508.

NIhil eſt in hac vita.

Hieronymus [in Tit. c. I. ad ea verba: *ſi quis eſt ſine crimine*, A. D. 386. in *Paleſtina*.]

V. *Ex electione non præficiuntur epiſcopi, ſed comprobantur.*

ILlud inferendum eſt adverſum eos, qui de epiſcopatu intumeſcunt, & putant, ſe non diſpenſationem Chriſti, ſed imperium conſecutos; quia non ſtatim omnibus his meliores ſint quicumque epiſcopi non fuerint ordinati, & ex eo, quod ipſi electi ſunt, ſe magis exiſtiment comprobatos: ſed intelligant, propterea quoſdam a ſacerdotio remotos, quia eos vitia liberorum impedierint. Si autem peccata filiorum juſtum ab epiſcopatu prohibent, quanto magis unuſquiſque ſe conſiderans & ſciens, quia potentes tormenta patientur, retrahet ſe ab hoc, non tam honore, quam onere, & aliorum locum, qui magis digni ſunt, non ambiet occupare. VIII. Q. I. C. XX.

RUBRICA. IV

De periculo, quod univerſali eccleſiæ imminet, cum papa male & inhoneſte vivit.

I. *Maxime eccleſiam lædit, ſub nomine ſanctitatis delinquens.*

Auguſtinus [imo Gregorius papa I. in Paſtorali P. I. c. II. circa A. D. 590. *Romæ*.]

NEmo quippe in eccleſia nocet amplius, quam qui perverſe agens nomen vel ordinem ſanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præſumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. * Epiſcopus itaque, qui talium crimina non corrigit, magis dicendus eſt *canis impudicus*, quam *epiſcopus*. *Diſt.* LXXXIII. C. II. * Hæc abſunt a S. Gregorio.

Lib. III. Pars I. Tit. IV. Rub. I. & II.

II. *De eodem.*

SCire etenim prælati debent. *Supra Tit.* II. *Rubr.* III. c. II. *pag.* 508.
[Gregorius papa I. lib. VII. epiſt. cxv. Indict. II. A. D. 599. Roma in *Galliam*.]

III. *Quod vulnerato paſtore per malam vitam, grave periculum infirmitatis ovibus imminet.*

I. Q. I. C. XXVIII. prope finem.

VUlnerato namque paſtore, quis curandis ovibus adhibeat medicinam? aut quomodo populum orationis clypeo tueatur qui jaculis hoſtium ſeſe feriendum exponat? Aut qualem de ſe fructum producturus eſt cujus gravi peſte radix infecta eſt? Major ergo metuenda eſt locis illis fore calamitas, ubi tales interceſſores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in ſe magis iram provocant, quam per ſemetipſos populis placare debuerant.

RUBRICA. V

De providentia habenda, ut qui ad ſummum pontificatum eligitur, ſanctimonia vitæ, & converſationis honeſtate ſingulariter adornetur.

I. *De ſingulari providentia habenda in electione ſummi pontificis.*

[Leo papa I. epiſt. I. c. II. al. epiſt. LXXXVII. A. D. 442. Roma in *Africam*.]

Diſt. LXI. C. V. §. 2.

QUod ſi in quibuslibet eccleſiæ gradibus providenter, ſcienterque curandum eſt, ut in domo Domini nihil ſit inordinatum, nihilque præpoſterum, quanto magis elaborandum eſt, ut in electione ejus, qui ſupra omnes gradus conſtituitur, non erretur? Nam totius familiæ Domini ſtatus & ordo nutabit, ſi, quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite.

TITULUS. IV

De vita & honeſtate Cardinalium.

RUBRICA. I

De ſanctitate zeli & diligentia ſingulari habenda per eos in electione Romani pontificis.

I. *Cum diligentia maxima, & rectiſſima intentione debent Cardinales tractare de electione Romani pontificis.*

[Nicolaus II. in Synodo Lateranenſi A. D. 1059. Concil. tomo IX. pag. 1013. D.]

Diſt. XXIII. C. I. §. 2.

QUapropter inſtructi prædeceſſorum noſtrorum, aliorumque ſanctorum patrum auctoritate, decernimus atque ſtatuimus, ut obeunte hujus Romanæ univerſalis eccleſiæ pontifice, in primis Cardinales epiſcopi diligentiſſime ſimul de electione tractantes, mox Chriſti clericos Cardinales adhibeant, ſicque clerus reliquus & populus ad conſenſum novæ electionis accedat; nimirum præcaventes, ne venalitatis morbus aliqua occaſione ſubrepat: & ideo religioſiſſimi viri præduces ſint in promovenda pontificis electione; reliqui autem ſequaces.

RUBRICA. II

AD hanc Rubricam faciunt omnia Capitula ſupra poſita Titulo II. Rubr. I. pag. 501.

TITU-

TITULUS. V
De vita & honeſtate regularium.
RUBRICA. I
Qui poterit, & qui non, ingredi religionem.

I. *Qui monachorum propoſitum appetit, etiam invito epiſcopo, eſt recipiendus.*

Urbanus papa in eap. ſancti Rufi [*forte papa II. circa A. D. 1096. in Gallia.*]

DUæ ſunt, inquit, leges, una publica, altera privata. Publica lex eſt, quæ a ſanctis patribus ſcriptis eſt confirmata, ut eſt lex canonum, quæ quidem propter tranſgreſſiones eſt tradita, V. G. decretum eſt in eanonibus, clericum non debere de ſuo epiſcopatu ad alium tranſire ſine commendatitiis literis ſui epiſcopi: quod propter eriminoſos conſtitutum eſt, ne videlicet infames ab aliquo epiſeopo ſuſcipiantur perſonæ. Solebant enim officia ſua, cum non poterant in ſuo epiſcopatu, in alieno celebrare: quod jure in præceptis & ſcriptis deteſtatum eſt. Lex vero privata eſt, quæ inſtinctu ſancti Spiritus in corde præſcribitur, ſicut de quibuſdam dicit Apoſtolus: *qui habent legem Dei ſcripcam in cordibus ſuis*. Et alibi. *cum gentes legem non habent; ſi naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, ipſi ſibi ſunt leges*. Si quis horum in eccleſia ſua ſub epiſcopo populum retinet, & ſæculariter vivit, ſi afflatus Spiritu ſancto in aliquo monaſterio vel regulari canonia ſalvare ſe voluerit, quia lege privata ducitur, nulla ratio exigit, ut a lege publica conſtringatur. Dignior eſt enim lex privata, quam publica. Spiritus quidem Dei lex eſt: & qui ſpiritu Dei aguntur, lege Dei ducuntur: & quis eſt, qui ſancto Spiritui poſſit digne reſiſtere? Quiſquis ergo hoc ſpiritu ducitur, etiam epiſcopo ſuo contradicente, eat liber noſtra auctoritate. Juſto enim lex non eſt poſita, ſed ubi ſpiritus Dei, ibi libertas; & ſi ſpiritu Dei ducimini, non eſtis ſub lege.

[XIX. Q. I. C. I. — *Gal.* III. 19. — C. licet, *Extra de regular.* — *Rom.* II. 15. — *Ibid.* 14. — *Rom.* VIII. 14. VIII. 15 & II. I.]

II. *Qui militiæ aut rationibus publicis obligati ſunt, ad eccleſiaſticum ſeu regularem habitum non aſſumantur.*

LEgem, quam piiſſimus Imperator. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* VIII. c. V. *pag.* 347. *Gratianus*

III. *De eodem.*

SErvi autem ordinari prohibentur, niſi a propriis dominis libertatem legitimam conſequantur.

[*Diſt.* LIV. in principio.]

IV. *Nec ad religioſæ vitæ propoſitum, nec ad clericatus officium ſine dominorum conſenſu admittantur ſervi.*

GEneralis etism querelæ. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* V. c. VII. *pag.* 345. *Ex concilio Aurelianenſi* [I. c. VIII. A. D. 511. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1406.]

V. *De eodem.*

SI ſervus, abſente aut neſciente domino, epiſcopo ſciente, quod ſervus ſit, diaconus aut presbyter fuerit ordinatus, ipſo in clericatus officio permanente, epiſcopus eum domino ſuo duplici ſatisfactione recompenſet. Si vero epiſcopus eum ſervum neſcierit, qui teſtimonium perhibent, aut eum ſupplicaverint ordinari, ſimili redhibitioni teneantur obnoxii. *Conſtitutio nova* [*Juſtinianus de ſanctiſſimis epiſcopis*, cod. lib. I. tit. III. l. XXVII. §. *ſi ſervus*, A. D. 541. *CPoli*.]

[*Ibid.* C. XX.]

VI. *De eodem.*

SI ſervus ſciente & non contradicente domino, in elero fuerit ordinatus, ex hoc ipſo, quod conſtitutus eſt liber & ingenuus erit. Sed ſi ignorante domino; licet ei intra ſpacium unius anni ſervilem fortunam probare, & ſervum ſuum accipere. Verum etiam ſi legitimo probatus experimento monachus efficiatur, evadit jugum ſervitutis. Debent enim per triennium antequam monachi efficiantur, in monaſterio permanere:

[*Ibid.* C. XX. — *Novella* CXXIII. C. XVII. — *Authen. de monachis* §. hinc ajunt.]

 poſtea

Lib. III. Pars I. Tit. v. Rubr. II.

De ſanctiſſ. epiſcopis §. ſed & quidem.

Authen. epiſcopalis, de epiſcopis & clericis. eod.

poſtea vero ſi monachi effecti fuerint, liberi efficiantur. Epiſcopalis ordo liberat a fortuna ſervili vel adſcriptitia, ſed non a curiali ſive officiali: nam & poſt ordinationem durat; ſed & jus patriæ poteſtatis ſolvit epiſcopalis dignitas. Adſcriptitios vero in ipſis poſſeſſionibus clericos & præter voluntatem dominorum fieri permittimus, ita tamen, ut clerici facti impoſitam ſibi agriculturam adimpleant.

VII. *De eodem.*

* Authen. Adſcriptitios. eod.

SI quis incognitus. *Mox in Rubricæ ſequentis* c. I.

RUBRICA. II

De tempore probationis.

I. *Quondam tempus probationis extendebant in triennium, cum recipiendus eſſet laicus incognitus.*

In concilio Toletano [imo ex capitular. lib. v. c. cccLxxx. eadem ferme in Novella cxxiii. c. iii.]

XVII. Q. II. C. II.

SI quis incognitus monaſterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei non præſtetur. Et ſi intra tres annos aut ſervus aut libertus colonus quæratur a domino ſuo, reddatur ei cum omnibus, quæ attulit; ſide tamen accepta de impunitate. Si autem intra triennium non fuerit requiſitus, poſtea quæri non poteſt, niſi ſit tam longe, quod inveniri non poſſit.

II. *De eodem.*

LEgem, quam piiſſimus. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* VIII. c. V. *pag.* 347. *Gregorius papa Fortunato epiſcopo Neapolitano* [papa I. lib. VIII. epiſt. XXIII. Ind. II. Roma in *Campaniam*.]

III. *Aliquando, ut puta in clerico ignoto, tempus probationis aſſignatur brevius.*

XIX. Q. III. C. VI.

MOnaſteriis omnibus fraternitas veſtra diſtrictius interdicat, ut eos, quos ad converſionem ſuſceperint, priuſquam biennium in converſatione compleverint, nullo modo audeant tonſurare. Sed hoc ſpacio vita moreſque eorum ſollicite comprobentur, ne quis eorum aut non ſit contentus eo, quod voluerit, aut ratum non habeat, quod elegerit. Nam dum grave ſit inexpertos hominum ſociari obſequiis, quis poſſit dicere, quam ſit gravius ad Dei ſervitium improbos applicari? Miles vero ſi converti voluerit, priuſquam nobis renuncietur, nullus eum ſine noſtro conſenſu qualicumque præſumat ratione ſuſcipere.

Vide eumdem Gregor. lib. XI. epiſt. LXI.

IV. *Tempus probationis, maxime poſt legitimam ætatem, adſignatur unius anni.*

GOnſaldus presbyter, quondam. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XII. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 94. [Caput incertum.]

V. *Qui impuberes monaſterio offeruntur, facti puberes, niſi de hoc requiſiti, ratum id habeant, poſſunt licite reſilire.*

XX. Q. I. C. X.

ILlud autem ſtatuendum eſſe cenſuimus, ſi in minori ætate filii monaſterio oblati fuerint, & ſacram tonſuram vel velamina ſuſceperint, dignum quidem duximus, ut quinto decimo anno a prælatis moniti inquirantur, utrum in ipſo habitu permanere profeſſi fuerint, ulterius pœnitendi locum, minime amplecti poſſunt. Sin autem ad ſæcularem habitum reverti voluerint, redeundi licentia nullo modo denegetur, quia ſatis inutile eſt, ut coacta ſervitia domino præſtentur. *Ex concilio Triburienſi* [c. XXIV. circa A. D. 895. in *Germania*, Concil. tomo IX. pag. 453.]

VI. *Uſque ad annos* XII. *paternæ voluntatis puella ſubjacet arbitrio.*

XX. Q. II. C. I.

PUella, ſi ante XII. annos ætatis ſponte ſua ſacrum ſibi velamen aſſumſerit, poſſunt ſtatim parentes ejus vel tutores id factum irritum facere, ſi voluerint. At ſi annum & diem, id diſſimulando conſenſerint; ulterius nec ipſi, nec ipſa mutare hoc pote-

terunt. Si vero in fortiori ætate adoleſcentula vel adoleſcens ſervire Deo elegerit, non eſt poteſtas parentibus prohibendi. Lib. III, Pars I. Tit. v, Rub. III. & IV.

RUBRICA. III
De profeſſione.

I. *Virginitatis profeſſia quo tempore firma eſſe cœperit.*

Auctoritate IX. ſynodi [imo ex regulis S. Baſilii, interrog. VII. c. A. D. 370. in *Ponto*.]

FIrma autem tune erit profeſſio virginitatis ex quo adulta jam ætas eſſe cœperit, & ea, quæ ſolet apta nuptiis deputari ac perfecta [Gratianus ibidem continenter.] XX. Q. I. C. I.

II. *De eodem.*

SI virginitatis profeſſio tunc incipit eſſe firma, cum ætas cœperit eſſe adulta & religionis profeſſio, tunc demum debet eſſe firma, cum ad adultam ætatem perventum fuerit. Sed hic de illa profeſſione agitur, quæ in annis pueritiæ proprio arbitrio Deo offertur, quam non confirmat parentum conſenſus. *In Toletano concilio* X. [c. IV. A. D. 656. in *Hiſpania*, Concil. tomo VI. pag. 462.] *Ibidem.*

III. *Profeſſionem viduitatis & faciant, & habitum religionis ſumant qui caſtitatem ſervare proponunt.*

VIdua, quæ ſanctæ religionis obtinere propoſitum voluerit, ſacerdoti vel miniſtro, ad quem aut ipſa venerit, aut quem ad ſe venire contigerit, ſcriptis profeſſionem faciat, a ſe aut ſigno, aut ſcriptione notatam, continentem, ſe & religionis propoſitum velle (& hoc perenniter) inviolate ſervare. Tunc accepta a ſacerdote vel miniſtro apta religionis profeſſioni veſte ſeu lectulo quieſcens, ſive in quocumque loco conſiſtens, conſtanter ea utatur, nec diverſi coloris aut diverſæ partis eadem ſit notabilis veſtis, ſed religioſa & non ſuſpecta. *In IX. ſynodo legitur* [imo in regulis S. Baſilii, interrog. VII, c. A. D. 370. in *Ponto*.] *Ibid. C. XVI.*

IV. *Infantes oblati a parentibus, ſub plurimorum teſtimonio ſuſcipiantur.*

OPortet, infantes eum voluntate & conſenſu parentum, immo ab ipſis parentibus oblatos, ſub plurimorum teſtimonio ſuſcipi, ut omnis occaſio maledicti gratia excludatur hominum peſſimorum. *Ex concilio Toletano* [X. c. V. A. D. 656. in *Hiſpania*, Concil. tomo VI. pag. 462. nonnullis immutatis.] XX. Q. II. C. IV.

V. *Modus & ſolemnitas faciendæ profeſſionis hoc ordine ſervetur.*

OMnes feminæ venientes ad ſacram religionem, pallio capita ſua contegant, & conſcriptam, roboratamque profeſſionem faciant, poſt quam ſcripturam non ſinantur relabi ad prævaricationis audaciam. Quæ vero ex his omnibus fuerint repertæ animum aut veſtem in tranſgreſſionem dediſſe, excommunicationis ſententiam ferant, & rurſus mutato habitu in monaſteriis, donec diem ultimum claudant, ſub ærumnis arduæ pœnitentiæ permaneant religatæ. XXVII. Q. I. C. XXXVI.

RUBRICA. IV
De debito, quo profitentes voluntarie religionem, tenentur in ea manere.

I. *Non licet de monaſteriis egredi quem parentes intra annos diſcretionis ibi fecerint ordinari, qui poſt adultam ætatem conſenſum commodaverit.*

Gregorius ad Auguſtinum Anglorum epiſcopum [imo Gregorius II. epiſt. XIII. c. VII. ad Bonifacium Legatum Germaniæ A. D. 726. Roma in *Germaniam*, Concil. tomo VI. pag. 1449.]

ADdidiſtis adhuc, quod ſi pater vel mater filium filiamve intra ſepta monaſterii in infantiæ annis ſub regulari tradiderint diſciplina, utrum liceat eis, poſtquam puber- XX. Q. I. C. II. Conc. I. Vorm. C. XXII.

Lib. III. Pars I. Tit. v. Rubr. iv. pubertatis annos impleverint, egredi & matrimonio copulari? Hoc omnino devitamus, quia nefas eſt, ut oblatis a parentibus Deo filiis voluptatis fræna relaxentur. *Ex Toletano concilio* IV. [c. xlix. A. D. 633. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 1717.]

II. *Aut propria profeſſio, aut paterna devotio monachum facit.*

xx. Q. i. C. iii. MOnachum aut paterna devotio, aut propria profeſſio facit. Quidquid horum fuerit alligatum, tenebit. Proinde his ad mundum revertendi intercludimus aditum, & omnes ad ſæculum interdicimus regreſſus. *Iſidorus* [nimirum ex Iſidoro Smaragdus in expoſitione regulæ S. Benedicti c. lix. c. A. D. 800. in *Gallia*.]

III. *In monaſterio perpetuo maneat qui a parentibus ibi traditus fuit.*

Ibid. C. iv. QUicumque a parentibus propriis in monaſterio fuerit delegatus, noverit, ſe ibi perpetuo manſurum. Nam Anna Samuelem puerum natum & ablactatum Deo cum pietate obtulit, qui & in miniſterio templi, quo a matre ſuerat deputatus, permanſit, & ubi conſtitutus eſt, deſervivit [Leo papa i. epiſt. ii. c. xv. al epiſt. xcii. ad Ruſticum Narbonenſem A. D. 443. Roma in *Galliam*.]

IV. *Non liceat puellis nuptias eligere, quæ ſpontanea voluntate virginitatis ſuſceperunt propoſitum.*

Ibidem C. viii. PUellæ, quæ non parentum coactæ imperio, ſed ſpontaneo judicio virginitatis propoſitum atque habitum ſuſceperunt; ſi poſtea nuptias eligunt, prævaricantur, etsi conſecratio non acceſſit, cujus utique non fraudarentur munere, ſi in propoſito permanerent. * Ambigi vero non poteſt, crimen magnum admitti, ubi & propoſitum deſeritur, & conſecratio violatur. Nam ſi humana pacta non poſſunt impune calcari, quid eos manebit, qui corruperint fœdera divini ſacramenti? *In ſynodo habita ad Eugenio papa* [ii. c. xxxii. A. D. 826. *Romæ*, Concil. tomo viii. pag. 111. & 112.]

* *Quæ ſequuntur, ab epiſtola Leonis abſunt.*

V. *Extra voluntatem propriam retruſi in monaſteriis, non teneantur.*

Ibid. C. ix. SIcut qui monaſteria elegerunt, a monaſteriis egredi non permittuntur, ita hi, qui inviti ſine juſtæ offenſionis cauſa ſunt intromiſſi, niſi volentes non teneantur; quia quod non putent, non obſervant; ideoque tales conſiderandi ſunt magis peccata committere, quam plangere; ſicut in decreto ſanctiſſimi Leonis papæ manifeſtiſſime continentur. *In X. concilio Toletano* [c. vi. A. D. 656. in *Hiſpania*, Concil. tomo vi. pag. 463.]

VI. *Tonſura vel veſtis religioſa in minori ætate ſuſcepta, a parentibus irrita fieri poteſt.*

xx. Q. ii. C. i. Gregor. iii. epiſt. iii. SI in qualibet minori ætate vel religioni debitam veſtem vel religionis tonſuram in utroque ſexu filiis aut unus, aut ambo parentes dederint, forte aut nolentibus aut neſcientibus ſeſe ſuſceptam, non mox viſam in filiis abdicaverint, ſed vel coram ſe, vel coram eccleſia, palamque in conventu eoſdem filios talia habere permiſerint, ad ſæcularem reverti habitum filiis ipſis quandoque penitus non licebit; ſed convicti, quod tonſuram aut religioſam veſtem aliquando habuerint, mox ad religionis cultum, habitumque revocentur, & ſub ſtrenua diſtrictione hujuſmodi obſervantiæ inſervire cogantur. Parentibus ſane filios religioni tradere non amplius, quam uſque ad xiv. eorum ætatis annum licentia poterit eſſe: poſtea vero, an cum voluntate parentum, an ſuæ devotionis ſit ſolitarium votum, erit filiis licitum religionis aſſumere cultum. Quiſquis autem vel abolitione tonſuræ, vel ſæcularis veſtis aſſumtione deſectus fuerit attigiſſe, tranſgreſſionem & excommunicationis cenſuram accipiat, & religioni ſemper inhæreat. *Leo papa* [i. epiſt. ii. c. xiv. ad Ruſticum Narbonenſem, al. epiſt. xcii. A. D. 443. Roma in *Galliam*.]

VII. *Non poteſt deſeri propoſitum monachi ſponte ſuſceptum.*

xx. Q. iii. C. i. Deut. xxiii. 21. Pſal. xlix. 14. & cxv. 6. Jona. ii. 10. PRopoſitum monachi proprio arbitrio & voluntate ſuſceptum, deſeri non poteſt abſque peccato. Quod enim vovit Deo, debet & reddere. Unde qui, relicta ſingularitatis profeſſione, ad militiam vel ad nuptias devolutus eſt, publicæ pœnitentiæ ſatisfactione purgandus eſt, quia etſi innocens militia & honeſtum poteſt eſſe conjugium, electionem tamen meliorum deſeruiſſe, tranſgreſſio eſt. *In Moguntienſi concilia* [imo in Cabilonenſi ii. c. vii. A. D. 813. in *Gallia*, Concil. tomo vii. pag. 1273. 1274.]

VIII. *Re-*

LIB. III. PARS I. TIT. V. RUBR. V.

VIII. *Reſtituantur heredibus res eorum, qui ab epiſcopis vel abbatibus decepti comam depoſuerunt.*

XX. Q. III. C. V.

CONſtituit ſane ſacer iſte conventus, ut epiſcopi ſive abbates, qui non in fructum animarum, ſed in avaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines circumveniendo totonderunt, & res eorum tali perſuaſione ſurripuerunt, pœnitentiæ canonicæ (utpote turpis lucri ſectatores) ſubjaceant. Hi vero, qui illecti, comam depoſuerunt, in eo, quod cœperunt, perſeverare cogantur: res vero eorum heredibus reddantur.

RUBRICA. V

De pœna apoſtatarum a religione.

PRopoſitum monachi. *Supra in proxima Rubrica* IV. c. VII. *pag.* 518.

Ex concilio Toletano VII. [imo VI. c. VI. A. D. 638. in *Hiſpania*, Concil. tomo V. pag. 1744.]

II. *Qui religioſum habitum ſponte ſuſceptum deſerere voluerit, ad ipſum redire cogatur.*

XX. Q. III. C. I.

PRoclivis autem curſus eſt ad voluptatem, & imitatrix natura vitiorum. Quamobrem quiſquis virorum vel mulierum habitum ſemel induerit ſpontanee religioſum, aut ſi vir deditus eccleſiæ aut femina fuerit delegata puellarum monaſterio, in utroque ſexu prævaricator ad propoſitum, invitus reverti cogatur, ut vir detondeatur, & puella ad monaſterium regrediatur. Si autem quolibet patrocinio deſertores permanere voluerint, ſacerdotali ſententia ita a Chriſtianorum cœtu habeantur extorres, ut nec locus eis ullus ſit communionis. Viduæ quoque (ſicut univerſalis ſynodus jamdudum ſtatuit) profeſſionis vel habitus ſui deſertrices, ſuperiori ſententia condemnentur. *Ex concilio Calcbedonenſi* [c. VII. ex verſione Mercatoris A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo IV. pag. 786.]

III. *Semel in clero taxati, vel monaſteriis deputati, ad militiam non redeant.*

Ibid. C. III. *Concil. Aguiſgr.* C. LXXXV.

EOs, qui ſemel in clero taxati fuerint, ſive in monaſterio deputati, decrevimus neque ad militiam, neque ad honores ſæculares venire. Eos autem, qui hoc auſi fuerint facere, ut ad hoc idem revertantur, quod ante obtentu Dei ſibi propoſuerunt, convenit anathematizari. *Gregorius papa* [1. lib. VII. indict. 1. epiſt. IX. A. D. 597. Roma in *Apuliam*.]

IV. *Ad habitum redire cogatur & recludatur in monaſterio quæ religioſam veſtem abjecit.*

XXVII. Q. I. C. XVIII. *Io. Diac. lib.* III. C. XXXIX.

SI cuſtos religioſi habitus, aut eſſe noſſes epiſcopus, filiam glorioſæ memoriæ Tulliani magiſtri militiæ, te illic poſito, nec projectis religioſis veſtibus ad ſæcularem reverti habitum, nec ad nos licuiſſet perverſam epiſtolam deſtinare. Sed quia nimia deſidia ac torpore deprimeris, in tuo dedecore res ad præſens illicita impune commiſſa eſt. Nam ſi, ut præfati ſumus, ſollicitus extitiſſes, prius ad nos ultio mulieris graviſſimæ, quam culpa, debuit pervenire. Quia ergo tantum debes, tantumque es negligens, ut niſi canonicam in te fueris coercitionem expertus, in aliis deſtrictionem & diſciplinam neſcias cuſtodire; qualiter debeas eſſe ſollicitus, congruo tibi, ſi Domino placuerit, tempore demonſtrabimus. Præſentia igitur ſcripta ſuſcipiens, evigila, & excitatus ſaltem exequere quod preſſus uſque nunc ignavia diſtuliſti. Inſtantiæ ergo tuæ ſit prædictam mulierem una cum Sergio defenſore noſtro comprehendere, & ſtatim non ſolum ad male contemtum habitum ſine excuſatione aliqua revocare; ſed etiam in monaſterio, ubi omnino diſtricte valeat cuſtodiri, detrudere; & ita omnem circa illam ſollicitudinem exhibere, ut quam ſit nefarium quod commiſit, ex tua poſſit diſtrictione cognoſcere. Qua in re ſi quis (quod non credimus) laicorum aliquo tibi ingenio tentaverit obſiſtendum, a ſacratiſſimæ eum communionis participatione ſuſpendere; nobiſque renunciare feſtina, ut quantum ſit execrabile quod preſumſerit, poſtquam conſideratione propria non advertit, emendationis qualitate cognoſcat. In his autem omnibus ita cautum ſtude te, vigilantemque oſtendere, ut culpam tuam non geminare neglectus, ſed aliquantis pervaleat ſollicitudo minuere. *Idem Sergio defenſori* [lib. VII. indict. 1. epiſt. X. A. D. 597. Roma in *Apuliam*.]

V. *Di-*

Digitized by Google

Lib. III. Pars I. Tit. v. Rubr. vi.

V. Diſtrictæ cuſtodiæ tradatur qui a religionis propoſito ad ſæcularem habitum redit.

xxvii. Q. I. C. xii.

SI homo eſſes, aut aliquam diſcretionem habuiſſes, ita regularis diſciplinæ debuiſti cuſtos exiſtere, ut ea, quæ illicita committuntur, ante vindicta corrigeret, quam ad nos eorum nuncius perveniret. Sed dum te facit nimia ſtultitia negligentem, non ſolum de illis offendimur, ſed etiam ad ulciſcendam deſidiam tuam nihilominus provocamur. Omni ergo dilatione, omnique excuſatione poſtpoſita, filiam glorioſæ memoriæ Tulliani magiſtri militiæ, quæ projectis, quas ſponte aſſumſerat, religioſis veſtibus, indumentis ſe laicis deturpavit, una cum fratre & coepiſcopo noſtro Vitaliano feſtina comprehendere, atque ad religioſum rurſus habitum revocare, & in monaſterium mittere, ubi diſtricte omnino valeat cuſtodiri: nec ejus cuſtodiam aliquatenus relevari permittas, quouſque denuo noſtra ſcripta ſuſceperis. Nam ſi quolibet modo in hac re negligens vel lentus extiteris, ita in te diſtrictiſſime noveris vindicandum, ut quod ex te neſcis, pœna poſſis reſerante, cognoſcere. Quia ſi, ut diximus, intellectum hominis habuiſſes, hæc, quæ modo facere præciperis, a te debueramus etiam cum ultione ante facta cognoſcere.

RUBRICA. VI

De his, qui in religione manere non coguntur.

I. Monaſterialibus diſciplinis nullus ſubiiciatur invitus.

Nicolaus papa omnibus epiſcopis in regno Ludovici [inter Nicolai papæ I. decreta, per Jo. Cochlæum collecta, tit. XIII. Concil. tomo VIII. pag. 558.]

xx. Q. III. C. iv. Ivo P. vi. C. cccxvi.

PRæſens clericus, nomine Lambertus, una cum patre ſuo, nomine Attho, quondam videlicet comite, nunc autem clerico, ad limina Apoſtolorum properans, adiit præſentiam noſtram, aſſerens; qualiter idem pater ejus in laicali adhuc ordine in prædiis propriis ædificaſſet duo monaſteria, voluntatem gerens, ut poſt ſuum deceſſum præſens ejus filius Lambertus in lo um ejus ſuccederet; quem infra teneram ætatem inter octavum & decimum annum conſtitutum memoratus pater proprio arbitrio abſque regulari inſtitutione extra omnem illius voluntatem, cucullam induit. Igitur poſt quoddam ipſius temporis ſpacium (ut ipſe dicit) Salomon epiſcopus cum quibuſdam aliis abſque patris oblatione vel abbatis percepta benedictione, eundem Lambertum monaſticum habitum induere fecit (ut ferunt) invitum: & ſub hac occaſione paterna ſeu materna hereditate a fratribus ſuis privatum eſſe atque contra omnem (ut dictum eſt) voluntatem ſuam, quaſi regularem illum monachum permanere volunt. Super qua re diligenti cura inveſtigantes, etiam ſua adiuratione, patrem ipſius, ſi verum diceret, interrogavimus. Sed idem pater Attho reſpondit, ſe talem habuiſſe & habere voluntatem, ut filius ſuus verus monachus fieret, & in locum ejus ſuccederet. Sub teſtificatione autem jurejurando firmavit, quod quando primitus ei cucullam induit, idem Lambertus ſemper reſtitit, & numquam ſe fieri monachum conſenſit; ſed demum ab inſequentibus monaſtico habitu violenter eſt indutus, aſſerens, quod nunquam regulam aliquam promiſit, neque ego pater ejus pallio altaris indutum illum obtuli, neque a quocumque ſacerdote vel abbate (ut mos poſcit) benedictione percepta, regulæ unquam ſe monachum ſubjectum futurum promiſit. Super his omnibus etiam proteſtatus eſt præfatus clericus Attho, quia ſi eo tempore tam duræ obſervantiæ monaſticam intellexiſſet regulam, nunquam eundem filium Lambertum coegiſſet portare cucullam. Quapropter conſulte pſalmographi verba recolentes, quibus voluntarie ſe Deo ſacrificare pronunciat, & voluntaria oris ſui beneplacita fieri in conſpectu Dei obſecrat; præſentem, ut dictum eſt, clericum, nomine Lambertum, minime debere exiſtimavimus ſub tali violentia fieri monachum. Quod enim quis non eligit, nec optat, profecto non diligit. Quod autem non diligit, facile contemnit. Nullum quippe bonum, niſi voluntarium. Idcirco Dominus non ferendam in via virgam, per quam violentia ulli inferatur, præcepit. Quapropter conſultius agetur, ſi piis ſuaſionibus contemtum mundi & amorem Dei prædicando, quam violentiam inſerendo, ad cæleſtem amorem illum accenderitis.

Pſal. LIII. 8. CXVIII. 108.

Unde

Unde omnium veſtrum caritati hanc noſtri Apoſtolatus mandare decrevimus epiſtolam, monentes, atque præcipientes, quatenus (ſi ita verum eſt, ut iſti dicunt) nullus epiſcopus, vel abbas, ſeu monachorum reliquorum conventus monaſticis illum regulis invitum ſubjacere compellat: neque ullo modo fratres ejus per hanc occaſionem licentiam habeant paterna ſeu materna illum hereditate privare: ſed uſque dum divina inſpiratione compunctus propria voluntate regulæ ſe ſubdat, liceat eum a mundanis & laicalibus remotum vagationibus vel negociis, inter religioſos & eccleſiaſticos viros in canonica degere vita. Non enim putamus (quod abſit) canonicos religioſos a ſanctorum monachorum vita & conſortio ſejunctos; quia unuſquiſque, ſecundum Apoſtolum, propriam mercedem accipiet ſecundum laborem ſuum. Lib. III. Pars I. Tit. v. Rub. vii. & viii.

II. *De eodem.*

SIcut, qui monaſteria. *Supra Tit.* V. *Rubr.* IV. c.V.*pag.* 518.

RUBRICA. VII

De regularibus vagantibus.

I. *Monachi, qui ſine licentia epiſcopi vagantur, ad propria loca redire cogantur.*

In Calchedonenſi concilio [c. XXIII. ex verſione Iſidori in epitomen contracta, A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo IV. pag. 785.]

QUidam monachi nihil habentes ſibi injunctum a proprio epiſcopo, interdum vero etiam illi, qui ab eo fuerant excommunicati, veniunt ad regiam civitatem Conſtantinopolitanam: & in ea perturbationes tranquillitati eccleſiaſticæ inferunt, & diverſorum domos corrumpunt. Statuit igitur ſancta Synodus, hos primum commoneri, ut exeant a regia civitate; demum eos invitos deiici, ac inde per defenſorem compelli, ut ad ſua loca redeant. *Pelagius papa Paulino Solitario* [forte papa I. ex Anſelmo lib. VII. c. CXCIII.] XVI. Q. I. C. XVII

II. *Monachi circumvagantes per defenſores ſunt compellendi.*

PRobinum Phariæ, & Milianum, atque Probinianum, vel alios pſeudomonachos Johanni defenſori præcipimus, ut eos debeat detinere: quatenus, ſi quam deſiderant ſuæ contentionis rationem cognoſcere, ad nos, ut informentur, debeant exhiberi. Certe, ſi ſola obſtinatione ab eccleſiaſtico corpore ſunt ſciſſi, in Reatina (ſicut petiiſti) inſula, ut exulent, prædicto defenſori duximus injungendum. *Ibid. C. XVIII.*

RUBRICA. VIII

De his, in quibus conſiſtit bonitas vitæ & converſationis honeſtas regularium.

I. *Pertinet ad vitæ ſanctimoniam & honeſtatem regularium, ut nihil poſſideant proprium. Clericis voto religionis adſtrictis communia omnia eſſe debent.*

Urbanus papa omnibus catholicis [epiſt. Iſidoriana c. I. Concil. tomo I. pag. 619.]

SCimus, vos non ignorare, quia hactenus vita communis inter omnes Chriſtianos viguit, & adhuc, gratia Dei, viget, & maxime inter eos, qui in ſorte Domini ſunt electi, ideſt clericos, ſicut in Actibus Apoſtolorum legitur: *multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una, nec quiſquam eorum, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia* Et *infra*. Quicumque veſtrum communem vitam ſuſceptam habet, & novit, ſe nihil proprium habere, videat, ne pollicitationem ſuam irritam faciat: ſed hoc, quod Deo eſt pollicitus, fideliter cuſtodiat, ne damnationem, ſed præmium ſibi acquirat: quoniam ſanctius eſt non vovere, quam votum, prout melius poteſt, non perficere. Gravius enim puniuntur qui votum fecerunt, aut fidem perceperunt, & votum non perfecerunt, aut in malis vitam finierunt, XII. Q. I. C. IX. Act. IV. 32.

[Lib. III. Pars I. Tit. v. Rub. viii.] runt, quam illi, qui vitam ſine voto finierunt, aut ſine fide mortui ſunt, & tamen bona egerunt opera. *Auguſtinus Sermone de communi vita clericorum* [Serm. ccclv. §. 1. al. xlix. de diverſis, circa A. D. 425. in *Africa*.]

II. *De eodem.*

[xii. Q. 1. C. x.] NOlo, ut aliquis de nobis inveniat male vivendi occaſionem: *providemus enim bona*, ut ait Apoſtolus, *non ſolum coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus.* [Beda ex Auguſtino in II. Cor. C. viii. Concil. Aquiſgr. C. cxli.] Propter nos conſcientia noſtra ſufficit nobis. Propter vos fama noſtra non pollui, ſed pollere debet in vobis. Tenete quod dixi, atque diſtinguite. Duæ res ſunt, conſcien- [II. Cor. viii. 21.] tia, & fama. Conſcientia neceſſaria eſt tibi; fama proximo tuo. Qui fidens conſcientiæ, negligit famam ſuam, crudelis eſt. *Et infra.* Nulli liceat in ſocietate noſtra habere ali- [C. 1. §. 2.] quid proprium, ſed ſi forte aliqui habent, nulli licet: & qui habuerint, faciunt quod non licet. *Et infra.* Enthecam nobis habere non licet. Non enim epiſcopi eſt ſervare [C. iv. §. 5.] aurum, & a ſe revocare mendicantis manum. Quotidie tam multi petunt, tam multi gemunt, tam multi inopes nos interpellant, ut plures triſtes relinquamus: quia quod [Ibid. Ser. ccclvi. §. 14.] poſſumus dare omnibus, non habemus. Non habeamus ergo enthecam. *Et infra.* Qui habuerit proprium, vel habere voluerit, & de proprio vivere, & contra iſta præcepta facere, parum eſt, ut dicam: non mecum manebit, ſed nec clericus erit. Dixeram enim, at ſcio, me dixiſſe, quod ſi nollent ſuſcipere vitam ſocialem mecum, non illis tollerem clericatum: ſed ſeorſum manerent, ſeorſum viverent, quomodo noſſent, Deo viverent. & tamen ante oculos poſui quantum mali ſit a propoſito cadere, malui enim habere cœcos, vel claudos, quam plangere mortuos. Qui enim hypocrita eſt, mortuus eſt. Quomodo ergo quicumque voluerit extra manere, & de ſuo vivere, non tollerem ei clericatum, ita modo, quia placuit illis, Deo propitio, ſocialis hæc vita; quiſquis cum hypocriſi vixerit, quiſquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto, ut inde faciat teſtamentum; ſed delebo eum de tabula clericorum. *Item ſupra.* [Ibid. ad extremum.] Qui non vult mecum manere & in communi vivere, habeat libertatem; ſed videat, utrum habere poſſit felicitatis hereditatem. *Idem* [in vulgatis ſerm. III. de communi vita clericorum. Verum hæc exſtant epiſt. ccxi. §. 5. al. epiſt. cix. ad monachos, circa A. D. 423. in *Africa*.]

III. *Non licet aliquid habere his, qui ſuis renunciant, & communiter vivere ſpondent.*

[xii. Q. 1. C. xi.] NOn dicatis aliquid proprium, ſed ſint vobis omnia communia. *Et infra.* Quicumque autem in tantum progreſſus fuerit malum, ut occulte ab aliquo literas, vel [Ead. epiſt. §. 11.] quodlibet munus accipiat; ſi hoc ultro confitetur, parcatur illi, & oretur pro illo. Si alias deprehenditur, atque convincitur, ſecundum arbitrium presbyteri, vel præpo- [*Quæ ſequuntur apud Auguſtinum non ſunt.] ſiti, gravius emendetur. *Et infra* * Cum hujus noſtræ congregationis fratres non ſolum facultatibus, ſed voluntatibus propriis in ipſa ordinationis ſuſceptione renunciaverint, & ſe per promiſſam obedientiam penitus aliorum poteſtati & imperiis in Chriſto & pro Chriſto ſubdiderint, certum eſt, eos nihil habere, poſſidere, dare, vel accipere debere ſine ſuperioris licentia. Quod ſi propinquus vel amicus, vel quilibet fratrum cuiquam aliquid offerre voluerit, primo quidem Priori inſinuetur: & ſic ſuſcipiatur, ſi ipſe mandaverit: de quo tamen nihil fiat aliud, niſi quod Priori placuerit.

IV. *De eodem.*

EXemplum Domini converſantis in terra. *Supra lib.* I. *Pavte* III. *Tit.* XIII. *Rubr.* I. c. IV. *pag.* 171.

Ex concilio Triburienſi cap. VI. [imo Siricius papa epiſt. 1. c. vi. A. D. 385. Roma in *Hiſpaniam* Concil. tomo II. pag. 1019. Nonnulla tamen in hoc capite ſumta ſunt ex concilio Triburienſi c. vi.]

V. *Pertinet ad vitæ ſanctimoniam, & honeſtatem regularium obſervantia caſtitatis.*

[xxvii. Q. 1. C. xi.] IMpudicas, deteſtabileſque perſonas, monachorum atque monacharum, quæ abjecto propoſito ſanctitatis, illicita atque ſacrilega contagione ſe miſcuerunt, & in abruptum, conſcientiæ deſperatione, perductæ, de illicitis complexibus libere filios procreaverint, a monaſteriorum cœtu, eccleſiarumque conventibus, eliminandas eſſe mandamus: quatenus retruſæ in ſuis ergaſtulis tantum facinus lamentatione continua deflentes, purificatorio poſſint igne pœnitudinis decoqui, ut eis vel ad mortem, ſolius miſericordiæ intuitu, per communionis gratiam poſſit ſubveniri. [In concilio Calchedonenſi c. xvi. ex verſione Dionyſii, A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo iv. pag. 776.]

VI. *Mo-*

Digitized by Google

VI. *Monachus, & virgo Deo conſecrata, ſi nupſerint, excommunicentur.* Lib. III. Pars I. Tit. V. Rub. VIII.

VIrginem, quæ ſe Deo conſecravit, ſimiliter & monachum, decernimus, non licere nuptialia jura contrahere. Quod ſi hoc inventi fuerint perpetrantes, excommunicentur. Confitentibus autem, decernimus, ut habeat auctoritatem ejuſdem loci epiſcopus, miſericordiam, humanitatemque largiri. XXVII. Q. I. C. XII.

VII. *Pertinet ad vitæ ſanctimoniam regularium plena obedientia ad ſuos ſuperiores. In epiſcoporum ergo poteſtate abbates conſiſtant, & abbatibus monachi omni obedientia & devotione ſubiaceant.*

ABbates pro humilitate religionis in epiſcoporum poteſtate conſiſtant. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XVI. *Rubr.* III. c. VIII. *pag.* 121.

[Ex concilio Carthaginenſi IV. c. XVI. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1200.]

VIII. *Pertinet ad honeſtatem regularium, ut ſemper & ubique deferant veſtes profeſſionis ſuæ.*

SAnctimonialis virgo cum ad conſecrationem ſuo epiſcopo offertur, in talibus veſtibus applicetur, qualibus ſemper uſura eſt, profeſſioni & ſanctimoniæ aptis. *Diſt.* XXIII. C. XXIV.

IX. *Profeſſionem viduitatis faciant, & habitum religionis ſumant quæ caſtitatem ſervare proponunt.*

VIdua, quæ ſanctæ religionis obtinere. *Supra Tit.* V. *Rubr.* III. c. III. *pag.* 517.

X. *Pertinet ad vitæ ſanctimoniam & honeſtatem regularium non otio, ſed orationibus & lectioni, ſive exercitio operis vacare.*

[Hieronymus ad Ruſticum monachum de vivendi forma, circa A. D. 400. e Palæſtina in *Galliam*.]

NUnquam de manu tua & oculis tuis recedat liber: dicatur pſalterium ad verbum: oratio ſine intermiſſione. Vigil ſenſus ſit, nec vagis cogitationibus patiens: corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iram vince patientia. Ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua variis perturbationibus: quæ ſi pectori inſederint, dominabuntur tui, & te deducent ad delictum maximum. Facito aliquid operis, ut ſemper te diabolus inveniat occupatum. Si Apoſtoli, habentes poteſtatem de Evangelio vivere, laborabant manibus ſuis, ne quem gravarent, & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro ſpiritalibus debebant metere carnalia, cur tu in uſus tuos ceſſura non præpares? Vel fiſcellam texe junco, vel caniſtrum lentis plecte viminibus. Sarriatur humus, areolæ æquo limite dividantur, in quibus, cum olerum jacta fuerint ſemina, vel plantæ per ordinem poſitæ, aquæ ducantur irriguæ; ut pulcherrimorum verſuum ſpectator aſſiſtas, *De Conſecrat. Diſt.* V. C. XXXIII. *Pſal.* XXXI. I. *Theſſ.* II. I. *Cor.* IX.

Ecce ſupercilio clivoſi tramitis undam
Elicit, illa cadens raucum per levia murmur
Saxa ciet, ſcatebriſque arentia temperat arva.

Virgil. Georg. lib. I. v. 108.

Inſerantur infructuoſæ arbores vel gemmis, vel ſurculis, ut parvo poſt tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare alvearia, ad quas te mittunt Salomonis proverbia, & monaſteriorum ordinem, ac regiam diſciplinam in parvis diſce corporibus. Texantur & lina capiendis piſcibus. Scribantur libri, ut & manus operentur cibum, & animus lectione ſaturetur. *In deſideriis eſt omnis otioſus.* Ægyptiorum monaſteria hunc morem tenent, ut nullum abſque operis labore ſuſcipiant, non tam propter victus neceſſitatem, quam propter animæ ſalutem: ne vagetur pernicioſis cogitationibus mens, & inſtar fornicantis Hieruſalem omni tranſeunti divaricet pedes ſuos. *Et in ſequentibus.* Quid? Ergo peribunt omnes, qui in urbibus habitant? Ecce illi fruuntur ſuis rebus, miniſtrant eccleſiis, adeunt balneas, unguenta non ſpernunt, & in omnium * *flore* verſantur. Ad quod & ante reſpondi, & nunc breviter reſpondeo, me in præſenti opuſculo non de clericis diſputare, ſed monaſteria inſtituere [In vulgatis habetur ex Nicæna Synodo. Sed potius ſumtum eſt ex canonibus Nicænis Arabicis c. LXXVI. Concil. tomo II. pag. 316.] *Pr.* v. VI. *Ibid.* XIII. ſecundum LXX. *Ezech.* XVI.

* in vulgatis legitur *ore*.

Lib. III. Pars I. Tit. v. Rub. viii.

XI. *Pertinet ad honeſtatem monachorum, vitam & converſationem ab aliis diſcretam habere.*

XVI. Q. I. C. I. PLacuit omnibus reſidentibus in ſancta Nicæna ſynodo, ut *monachorum* converſatio & vita, ſecundum etymologiam nominis, ab omnibus diſcrepet. *Monachus* enim græce, latine *ſingularis* dicitur; unde *monachum* per omnia *ſingulariter* agere oportet. Quamobrem firmiter & inſolubiliter præcipimus, ut aliquis *monachus* pœnitentiam nemini tribuat, niſi ſibi invicem, ut juſtum eſt: mortuum non ſepeliat, niſi monachum, in monaſterio ſecum commorantem, vel ſi fortuito quemquam advenientium fratrum ibi mori contigerit. *Gregorius Johanni Ravennati archiepiſcopo* [papa I. lib. IV. epiſt. I. A. D. 594. Roma in *Flaminiam*.]

XII. *Monaſterii diſtrictionem & eccleſiaſticum miniſterium quiſque ſimul tenere non poteſt.*

Ibid. C. II. NEmo poteſt & eccleſiaſticis obſequiis deſervire, & in monachica regula ordinate perſiſtere, ut ipſe monaſterii diſtrictionem teneat, qui quotidie in miniſterio eccleſiaſtico cogitur permanere. *Innocentius* [papa I. epiſt. II. c. x. ad Victricium Rotomagenſem A. D. 404. Roma in *Galliam*, Concil. tomo II. pag. 1252.]

XIII. *Monachi, qui ad clericatum promoventur, a priori propoſito diſcedere non debent.*

Ibid. C. III. Capitular. lib. I. C. XXVII. DE monachis, qui diu morantes in monaſteriis, ſi poſtea ad clericatus ordinem pervenerint, ſtatuimus, non debere eos a priore propoſito diſcedere. *Item Hieronymus* [ad Riparium presbyterum adverſus Vigilantium A. D. 406. e Palæſtina in *Galliam*.]

XIV. *Monachus non habet officium docentis, ſed plangentis.*

XVI. Q. I. C. IV. MOnachus non docentis, ſed plangentis habet officium, qui vel ſe, vel mundum lugeat, & Domini pavidus præſtoletur adventum. *Idem ad Paulinum* [de inſtitutione monachi A. D. 394. e Palæſtina in *Galliam*.]

XV. *In populari frequentia monachi eſſe non debent.*

Ibid. C. V. SI cupis eſſe quod diceris, *monachus*, ideſt *ſolus*, quid facis in urbibus, quæ utique non ſunt *ſolorum* habitacula, ſed multorum? *Et infra*. Habeto ſimplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos; & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplanteris inſidiis. Non multum diſtat in vitio vel decipere poſſe, vel decipi. Chriſtianum, quem ſenſeris tibi aut ſemper, aut crebro de nummis loquentem (excepta eleemoſyna, quæ indifferenter omnibus patet) inſtitorem potius habeto, quam monachum. Præter victum & veſtitum, & manifeſtas neceſſitates nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panem canes comedant. *Idem ad Heliodorum* [de laude vitæ ſolitariæ epiſt. I. A. D. 372. e Chalcide in *Italiam*.]

XVI. *Monachus paſcitur, clerici paſcunt.*

Ibid. C. VI. ALia cauſa eſt monachorum, alia clericorum. Clerici paſcunt oves, ego paſcor. Illi de altario vivunt, mihi, quaſi infructuoſæ arbori, ſecuris ponitur ad radicem, ſi munus ad altare non defero. *Et infra*. Mihi ante presbyterum ſedere non licet. Illi, ſi peccavero, licet me tradere Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in
I. Cor. XII. die Domini Jeſu. *Eugenius papa* [caput incertum. Anſelmus tamen lib. V. c. LXXV. & lib. VI. c. CCXIII. ex decretis Eugenii refert.]

XVII. *Secundum etymologiam nominis, ſolitariam vitam ducat monachus.*

Ibid. C. VIII. PLacuit communi noſtro concilio, ut nullus monachorum pro lucro terreno de monaſterio exire, nefandiſſimo auſu præſumat, neque pœnitentiam dare, neque filium de baptiſmo accipere, neque baptizare, neque infirmum viſitare, neque mortuum ſepelire, neque ad eccleſiam ſæcularem tranſire, neque aliis qualibuſcumque negociis ſe ſe implicare. Sit clauſtro ſuo contentus, quia ſicut piſcis ſine aqua caret vita; ita ſine monaſterio monachus. Sedeat itaque ſolitarius, & taceat, quia mundo mortuus eſt, Deo autem vivit. Agnoſcat nomen ſuum. MONOC enim græce, latine eſt *unus*. AXOC græce,

Digitized by Google

græce, latine *triſtis* ſonat. Inde dicitur *monachus*, ideſt *triſtis*. Sedeat ergo *triſtis*, & officio ſuo vacet. *Idem ad Ruſticum* [Hieronymus, nonnullis immutatis, in c. III. Iſaiæ, A. D. 406. in *Palæſtina*.] Lib. III. Pars I. Tit. v. Rub. IX.

XVIII. *Pertinet ad honeſtatem regularium nihil agere ſine conſilio majorum ſuorum.*

ECcleſia habet *ſenatum*, cœtum presbyterorum: ſine quorum conſilio nihil monachis agere licet. Roboam filius Salomonis ideo perdidit regnum, quia noluit audire presbyteros ſuos. Senatum quoque Romani habebant, cujus conſilio cuncta agebant, & nos habemus *ſenatum* noſtrum, cœtum presbyterorum. Ibid. C. VII. III. Reg. XIV.

XIX. *Pertinet ad honeſtatem regularium, ab omni familiaritate monialium, ſive aliarum feminarum ſe alienare.*

PErvenit ad nos. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XX. *Rubr.* III. c. I. *pag.* 197. *In* VII. *ſynodo* [c. XX. ex antiqua verſione, A. D. 787. in *Bithynia*, Concil. tomo VII. pag. 614.]

XX. *Cum monialibus, monachis habitare non licet.*

DEfinimus, minime duplex monaſterium fieri, quia ſcandalum id & offendiculum multis efficitur. Si vero aliqui cum cognatis mundo abrenunciare & monaſticam vitam ſectari voluerint, debent quidem viri virorum adire cœnobium; feminæ vero mulierum ingredi monaſterium. In hoc enim placatur Deus. Quæ autem hactenus fuerunt dupla, ſecundum regulam ſancti patris noſtri Baſilii, & ſecundum præceptionem ejus, ita formentur. Non habitent in uno monaſterio monachi & monachæ. Adulterium enim intercipit * *cohabitatio*, ſi habeat aditum monachus ad monacham, vel monacha ad monachum ſecreto, ſingulariter ad colloquutionem. Non cubet monachus in muliebri monaſterio, neque ſingulariter cum monacha convivetur: & quando neceſſaria vitæ a parte virorum ad regulares deferuntur; extra portam hæc ſuſcipiat abbatiſſa monaſterii feminarum cum aliqua vetula monacha. Porro ſi contigerit, ut aliquam propinquam videre voluerit monachus; in præſentia abbatiſſæ huic confabuletur per modica & compendioſa verba, & in brevi ab ea diſcedat. *Ex concilio Hiſpalenſi* [II. c. XI. A. D. 619. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 1667.] XVIII. Q. II. C. XXI.

* Emendatius ex Gratiani codicibus, *cohabitationem*.

XXI. *Puellarum monaſteria monachorum præſidio & miniſterio regantur.*

IN decima actione communi conſenſu decrevimus, ut monaſteria virginum in provincia Bætica monachorum adminiſtratione ac præſidio gubernentur. Tunc enim ſalubria Chriſto dicatis virginibus præbemus, quando eis patres ſpirituales eligimus, quorum non ſolum gubernaculis tueri, ſed etiam doctrinis ædificari poſſint; ea tamen circa monachos cautela ſervata, ut remoti ab earum familiaritate, nec uſque ad veſtibulum habeant accedendi familiare permiſſum. Sed neque abbatem, vel eum, qui præficitur, extra eam, quæ præeſt, loqui virginibus Chriſti aliquid, quod ad inſtitutionem earum pertineat, licebit: neque cum ea ſola, quæ præeſt, frequenter eos loqui oportet, ſed ſub teſtimonio duarum vel trium ſororum ita, ut rara ſit acceſſio, & brevis omnino loquutio. Ibid. C. XXIV.

RUBRICA. IX

De his, quæ prohibentur regularibus.

I. *Monacho carnem guſtare non licet.*

Fructuoſus epiſcopus [imo Smaragdus in regulam S. Benedicti c. XXXIX. ex *Fructuoſo*, c. A.D. 656.]

CArnem cuiquam monacho nec ſumendi, nec guſtandi eſt conceſſa licentia: non quod creaturam Dei judicemus indignam; ſed quod carnis abſtinentia utilis & apta monachis æſtimetur, ſervato tamen moderamine pietatis erga ægrotos. *Et infra.* Quod ſi quis monachus violaverit, & contra ſanctionem regulæ, uſumque veterum veſci carnibus præſumſerit, ſex menſium ſpacio retruſioni & pœnitentiæ ſubjacebit. *Ex concilio Toletano* III. [c. XXII. A. D. 588. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 1014.] De Conſecrat. Diſt. v. C. XXXII.

II. *Pro-*

Digitized by Google

LIB. III. PARS I. TIT. V. RUB. IX.

II. *Probibetur, maxime religioſis, de morte propinquorum lugere.*

XIII. Q. II. C. XXVIII. QUi divina vocatione ab hac vita recedunt, cum pſalmis tantummodo & pſallentium vocibus debent ad ſepulcra deferri. Nam funebre carmen, quod vulgo defunctis cantari ſolet, vel in pectoribus ſe, aut proximos, aut familias cædere, omnino prohibemus. Sufficiat autem, quod in ſpe reſurrectionis Chriſtianorum corporibus famulatus divinorum impendatur canticorum. Prohibet enim nos Apoſtolus noſtros lugere defunctos, dicens: *de dormientibus autem nolo vos contriſtari, ſicut & ceteri, qui ſpem non habent.* (1. Theſſ. IV. 12.) Et Dominus non flevit Lazarum mortuum, ſed ad vitæ hujus ploravit ærumnas reſuſcitandum. (Jo. XI. 33.) Si autem poteſt hoc epiſcopus omnes Chriſtianos prohibere, agere non moretur. Religioſis tamen omnino aliter fieri non debere cenſemus. Sic enim Chriſtianorum per omnem mundum humari oportet corpora defunctorum.

III. *Probibetur regularibus officia litigioſa exercere.*

DE præſentium portitore, quod defenſor factus. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Rubr.* II. *Tit.* VII. c. XI. *pag.* 418.

IV. *Probibetur regularibus teſtamentum facere.*

QUia ingredientibus monaſterium. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XIII. *Rubr.* IV. c. II. *pag.* 374.

V. *Poſt ingreſſum monaſterii, eidem monaſterio ſunt omnia concedenda.*

PErlatum eſt ad nos. *Supra in eadem Rubrica* c. III. *pag.* 374. [Gratianus]

VI. *De eodem.*

XIX. Q. III. poſt C. VIII. EContra Paulus primus eremita in teſtamento colobium ſuum Athanaſio Alexandrino epiſcopo reliquit. Tunicam vero beato Antonio. Sed aliud eſt de his, qui in monaſterium ingreſſi, ſe & ſua tradiderunt; aliud de his, qui ſolitariam vitam ducentes, ſe nulli eccleſiæ tradiderunt. Illi ſemel tradita, nulli tradere poſſunt. Iſti nulli oblata libere teſtari valent. [Sententia ex S. Baſilio de inſtitutione monachorum ſermone II. circa A. D. 370. in *Ponto*.]

Aliter habet Hieronymus in vita Pauli.

VII. *Probibetur regularibus aliquid vovere ſine conſenſu prælati ſui.*

XX. Q. IV. C. I. MOnacho non licet votum vovere ſine conſenſu abbatis. Si autem voverit, frangendum erit. *Gratianus.*

VIII. *De eodem.*

Ibid. poſt C. I. VErum hoc intelligendum eſt de monachis religioſe viventibus, quibus vota ſpecialis abſtinentiæ, vel alicujus diſtinctionis, quæ generalem conſuetudinem ſuorum fratrum excedant, ſine abbatis conſenſu vovere non licet, ne ſuper eos, fratres ſcandalizentur. *Ex regeſto Gregorii* [imo ex Novella CXXIII. c. XXXVI. A. D. 546. *CPoli.* Nonnihil tamen in rem hanc legitur apud Gregorium lib. I. epiſt. XXVIII. & lib. VII. indict. II. epiſt. XXXIX.]

IX. *Probibetur regularibus in uno & eodem monaſterio cum monialibus habitare.*

XVIII. Q. II. C. XXII. IN nullo loco monachos & monachas permittimus unum monaſterium habitare; ſed nec ea, quæ *duplicia* vocant. Et ſiquod tale eſt, religioſus epiſcopus, mulieres quidem in ſuo loco manere ſtudeat; monachos autem aliud monaſterium ædificare cogat. Si autem plurima ſint talia monaſteria, ſeparentur in aliis monaſteriis monachæ, & in aliis monachi. Res autem, quas habent communes, ſecundum jura, eis competentia, diſtribuantur. *Ex concilio Agathenſi* [c. XXVIII. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1383.]

X. *A monaſterio monachorum longius conſtruantur monaſteria puellarum.*

Ibid. C. XXIII. MOnaſteria puellarum longius a monaſteriis monachorum aut propter inſidias diaboli, aut propter oblocutiones hominum collocentur. *Ex concilio Aurelianenſi* [I. c. XX. & XXI. A. D. 511. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1408.]

XI. *Pro-*

LIB. III. PARS I. TIT. V. RUB. IX.

XI. *Prohibetur regularibus ſudariola, zonas, & alia ſimilia munuſcula a mulieribus accipere.*

MOnacho orarium in monaſterio, vel zonas habere non licet. Et, ſi poſtea uxori fuerit ſociatus, tantæ prævaricationis reus nunquam eccleſiaſtici gradus officium ſortiatur [Paſchalis forte papa II. Victori Bononienſi epiſcopo, apud Anſelmum libro V. c. ultimo.] XXVII. Q. I. C. XXXII.

XII. *Prohibetur regularibus ſacerdotibus, populum non habentibus, ſine licentia epiſcopi exequutionem poteſtatis clavium extra monaſterium exercere.*

PErvenit ad nos (unde valde miramur, quod quidam monachi & abbates in parochia veſtra, contra ſanctorum patrum decreta, epiſcopalia jura & officia ſibi arroganter vindicant; videlicet pœnitentiam, remiſſionem peccatorum, reconciliationem, decimas, & eccleſias, cum abſque proprii epiſcopi licentia, vel Apoſtolicæ Sedis auctoritate hoc nullatenus præſumere debeant: ſicut in Calchedonenſi concilio de hujuſmodi a ſanctis patribus cautum eſt, & ſub anathematis vinculo monachis omnibus prohibitum. Mandamus itaque dilectioni tuæ, ut eos convenias, & ne talia deinceps præſumant, omnino prohibeas. *Caliſtus papa* [II. in concilio Lateranenſi generali c. XVII. A. D. 1123. Concil. tomo 2. pag. 899.] XVI. Q. I. C. IX.

XIII. *De eodem.*

INterdicimus etiam abbatibus & monachis publicas pœnitentias dare, infirmos viſitare, & unctiones facere, & miſſas publicas cantare. Chriſma & oleum, conſecrationes altarium, ordines clericorum ab epiſcopis accipiant, in quorum parochiis manent. *Alexander* II. [clero & populo Florentino apud Ivonem P. VII. c. CXI. Concil. tomo 2. pag. 1153.] XVI. Q. I. C. X.

XIV. *Monachi intra clauſtrum morantes clericorum officia exterius non adminiſtrent.*

JUxta Calchedonenſis tenorem optimi concilii, monachis, quamvis religioſis, ad normam ſancti Benedicti intra clauſtrum morari præcipimus; vicos, caſtella, civitateſve peragrare prohibemus; & a populorum prædicatione omnino ceſſare cenſemus: niſi forte quis de ſuæ animæ ſalute ſollicitus, ut eorum habitum aſſumat, eos intra clauſtrum conſulere voluerit. *Leo papa* [I. ad Theodoritum epiſcopum Cyri epiſt. XCIII. c. VI. al. LXIII. A. D. 453. Roma in *Orientem*:] Ibid. C. XI.

XV. *Nullus monachus, præter Domini ſacerdotes, audeat prædicare.*

ADiicimus illud etiam, quod nobis propter improbitatem quorumdam monachorum religionis veſtræ verbo mandaſtis per vicarios noſtros, & hoc ſpecialiter ſtatuentes, ut præter Domini ſacerdotes nullus audeat prædicare ſive monachus, ſive laicus ille ſit, qui cujuslibet ſcientiæ nomine glorietur. *Gregorius ſcribit Johanni epiſcopo de Urbevetere* [lib. I. epiſt. XII. nonnullis prætermiſſis, A. D. 590. Roma in *Tuſciam*.] Ibid. C. XIX.

XVI. *Miſſæ celebrari, & mortuos ſepeliri in monaſterio non prohibentur.*

AGapitus abbas monaſterii ſancti Georgii inſinuavit nobis, plurima ſe a veſtra ſanctitate gravamina ſuſtinere: quod in eodem monaſterio miſſas prohibeas celebrari: mortuos etiam ibidem interdicas ſepeliri. A qua inhumanitate vos hortamur ſuſpendi, & ſepeliri ibidem mortuos, miſſas celebrari, nulla ulterius habita contradictione permittas. *Ambroſius* [Caput incertum.] Ibid. C. XIII.

XVII. *Regulares de conſenſu epiſcopi, aut privilegio papæ legitime poteſtatem clavium exercere valent.*

DOctos ac probos monachos, presbyterii honore dedicatos, baptizare, prædicare, pœnitentiam dare, debita miſeris laxare, & decimarum, primitiarum, oblationum, & mortuorum portione juſta perfrui debere, moderata diſpenſatione commendamus; ut juxta Apoſtolum, de altari, cui ſerviunt viventes, per obſequium dominicæ plebis, panem, & vinum immaculata benedictione transforment in corpus, 1. Cor. IX. & ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti. Ibid. C. XXI.

XVIII. *Bene-*

LIB. III. PARS I. TIT. V. RUB. IX.

XVIII. *Beneficiis eccleſiaſticis monachus presbyter perfruatur.*

SI monachus ad clericatum. *Supra lib.*I. *Parte* III.*Tit.*XVII.*Rubr.* II.c.II.*pag.*192. *Gregorius* [Caput incertum.]

XIX. *De eodem.*

XVI. Q. I. C. XXIII. MOderamine Apoſtolicæ auctoritatis decernimus, ut monachi, ſi presbyterii honore dedicati ſunt cum ligandi, ſolvendique poteſtate, decimarum, primitiarum, oblationum, donationum, quæ fiunt pro vivis, & defunctis, portionem, juxta canonem ad ſuam, proximorumque utilitatem, merito perfectioris juſtitiæ non minus, quam ceteri ſacerdotes, laudabiliter ſibi vendicent. *Idem* [forte ſummatim ex Concilio Nemauſenſi c. III. A. D. 1096. in *Gallia*, Concil. tomo x. pag. 607.]

XX. *Clericorum officia monachi presbyteri libere adminiſtrent.*

Ibid.C.XXIV. EX auctoritate hujus, (quod Apoſtolico moderamine & pietatis officio a nobis eſt conſtitutum) ſacerdotibus monachis, Apoſtolorum figuram tenentibus, liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentiam imponere, atque peccata ſolvere. *Ex decreto Bonifacii papæ* [Caput incertum. Habetur cum ea inſcriptione in vetuſto codice monaſterii Populeti.]

XXI. *Monachi, presbyteri honore decorati, poteſtatem habeant ligandi, & ſolvendi.*

Ibid.C.XXV. SUnt nonnulli, nullo dogmate fulti, audaciſſime quidem, zelo magis amaritudinis, quam dilectionis inflammati, aſſerentes, monachos, quia mundo mortui ſunt, & Deo vivunt, ſacerdotalis officii potentia indignos: neque pœnitentiam, neque Chriſtianitatem largiri, neque abſolvere poſſe per ſacerdotalis officii divinitus ſibi injunctam poteſtatem. Sed omnino labuntur. Neque enim beatus Benedictus monachorum præceptor almificus hujus rei aliquo modo fuit interdictor: ſed eos ſæcularium negociorum edixit expertes fore tantummodo. Quod quidem Apoſtolicis documentis & omnium ſanctorum patrum inſtitutis non ſolum monachis, ſed etiam canonicis magnopere imperatur. *Nemo enim militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus.* Nos vero tantorum ergo patrum inſtituti exemplis (quibus periculoſiſſimum eſt refragari) credimus, a ſacerdotibus monachis ligandi, ſolvendique officium, Deo operante, digne adminiſtrari, ſi eos digne contigerit hoc miniſterio ſublimari. *Et infra.* Decertantes ergo monaſticæ poſſeſſionis presbyteros ſacerdotalis potentiæ arcere officio, omni modo præcipimus, ut ab hujuſcemodi nefandis auſibus reprimantur in poſterum, quia quanto quiſque celſior, tanto & illis erit potentior. *Gratianus* [ibidem continenter.]

II. Tim. II. 4.

XXII. *De eodem.*

Ibidem. HIs omnibus auctoritatibus perſpicue monſtratur, monachos poſſe pœnitentiam dare, baptizare, & cetera ſacerdotalia officia licite adminiſtrare. Quod vero populi electione, epiſcoporum inſtitutione, & abbatis conſenſu poteſtatem ſuam exequi valeant, Hieronymi, Gelaſii, & Gregori auctoritate probatur. *Ait enim Hieronymus ad Ruſticum monachum* [epiſt. IV. Alius tamen eſt verborum ordo, & clarior apud Hieronymum, c. A. D. 400. Roma in *Galliam*.]

XXIII. *Digne in monaſterio vivens ad clericatum populi electione poterit promoveri.*

Ibid.C.XXVI. SIc vive in monaſterio, ut clericus eſſe merearis. *Et infra.* Multo tempore diſce quæ poſtmodum doceas, & inter bonos ſemper ſectare meliores. Quod ſi populus, vel epiſcopus te in clerum elegerit, age ea, quæ clerici ſunt. *Idem ad eundem* [ibidem.]

XXIV. *In ordinem clericatus promoveri monachi poſſunt.*

Ibid.C.XXVII. SI clericatus te titillat deſiderium, diſcas quod poſſis docere, & rationabilem Chriſto hoſtiam offeras, ne miles, antequam tiro, ne prius magiſter ſis, quam diſcipulus. Non eſt humilitatis meæ, neque menſuræ judicare de clericis, & de miniſtris eccleſiarum ſiniſtrum quidpiam dicere. Habent illi ordinem & gradum ſuum, quem ſi tenueris, quomodo tibi in eo vivendum ſit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit. Nunc monachi incunabula, moreſque diſcutimus, & ejus monachi, qui libe-

rali.

Digitized by Google

ralibus ſtudiis eruditus, in adoleſcentia jugum Chriſti collo ſuo impoſuit. Primumque tractandum eſt, utrum ſolus, an cum aliis in monaſterio vivere debeas. Mihi placet, ut habeas ſanctorum contubernium: nec ipſe te doceas & abſque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingreſſus es. *Gelaſius* [Caput incertum.] Lib. III. Pars I. Tit. V. Rubr. IX.

XXV. *In loco, quo abbas judicaverit, monachus eligatur, & ab epiſcopo ordinetur.*

SI quis monachus fuerit, qui venerabilis vitæ merito ſacerdotio dignus prævideatur, & abbas, ſub cujus imperio regi Chriſto militat, illum fieri presbyterum petierit, ab epiſcopo debet eligi, & in loco, quo judicaverit, ordinari, omnia, quæ ad ſacerdotis officium pertinent, vel populi, vel epiſcopi electione, provide ac juſte acturus, *Siricius papa* [epiſt. I. N. XIII. ad Himerium, A. D. 385. Roma in *Hiſpaniam*, Concil. tomo II. pag. 1022.] XVI. Q. I. C. XXVIII.

XXVI. *Tempore maturitatis, eccleſiaſticis monachi promoveantur ordinibus.*

MOnachos quoque, quos morum gravitas, & vitæ ac fidei inſtitutio ſancta commendat, clericorum officiis aggregari & optamus, & volumus, itaut qui in intra xxx. annum ætatis ſunt digni, minoribus per gradus ſingulos creſcente tempore promoveantur ordinibus: & ſic ad diaconatus vel presbyterii inſignia maturæ ætatis conſecratione perveniant: nec ſaltu ad epiſcopatus culmen aſcendant, niſi in his eadem, quæ ſingulis dignitatibus ſuperius præfiximus, tempora, fuerint cuſtodita. *Auguſtinus ad Eudoxium* [epiſt. XLIII §. 2. al. epiſt. LXXXI. c. A. D. 398. in *Africa*.] Ibid. XXIX.

XXVII. *Eccleſiaſtica officia nec avida elatione monachi ſuſcipiant, nec blandiente deſidia reſpuant.*

VOs autem, fratres, exhortamur in Domino, ut propoſitum veſtrum cuſtodiatis, & uſque ad finem perſeveretis; ac ſiquam operam veſtram mater eccleſia deſideraverit, nec elatione avida ſuſcipiatis, nec blandiente deſidia reſpuatis: ſed miti corde obtemperetis Deo, cum manſuetudine portantes eum, qui vos regit, qui dirigit mites in judicio, qui docet manſuetos vias ſuas: nec veſtrum otium neceſſitatibus eccleſiæ præponatis: cui parturienti, ſi nulli boni miniſtrare vellent, quomodo naſceremini, non inveniretis. *Pelagius papa Bono epiſcopo Savinati* [forte papa I. Caput incertum.] Ibid. C. XXX. Pſal. XXIV. 9.

XXVIII. *Gelaſius quendam Rufinum monachum jubet ſacerdotem fieri, & in quadam baſilica ordinari.*

IN parochia tua, baſilica ſancti Laurentii, quæ in poſſeſſione filii & conſiliarii noſtri viri magnifici Theodori fundata eſt, officium presbyterii deeſſe cognovimus. Et quia præfatus filius noſter nobis retulit, ſe inveniſſe Rufinum quendam monachum, olim ſibi vita, religione, ac moribus comprobatum, & hunc poſtulat ibi presbyterum conſecrari: quod fieri ſubito nos prorogata obſervantia non acquievimus. Ideo dilectio tua, his literis acceptis, ſabbato veniente faciat eum diaconum, &, ſi Deus voluerit, & vixerimus, mediana hebdomada presbyterum faciemus, quatenus ſuperveniente paſchali feſtivitate, ſacra miniſteria in memorata baſilica a perſona competenti valeant adimpleri. *Gregorius in Regeſto* [papa I. lib. I. epiſt. XI. Paullo tamen aliter, A. D. 591. Roma in *Campaniam*.] Ibid. C. XXXI.

XXIX. *Qui de clerico monachus efficitur, proprio epiſcopo ordinante poterit eligi & conſecrari.*

SI quem a clericatu in monaſticam contigerit venire converſationem, ſi talis vitæ monachus fuerit, ut epiſcopus, cui antea militaverat, eum dignum ſacerdotio prævideat, in loco, quo judicaverit, eligi poterit & ordinari. Ibid. C. XXXII.

XXX. *Probibetur regularibus eſſe compatres.*

NOn licet abbati. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* II. *Rubr.* XIX. c. IV. *pag.* 248.

XXXI. *De eodem.*

PErvenit ad nos. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XX. *Rubrica* III. c. I. *pag.* 197. *Gregorius* [papa I. Mariniano epiſcopo Ravennati lib. VII. epiſt. XVIII. nonnullis immutatis A. D. 598. Roma in *Flaminiam*.]

Lib. III. Pars I. Tit. V. Rubr. IX.

XXXII. *Prohibetur regularibus ad ſacros ordines, vel ad officia eccleſiaſtica promoveri ſine licentia prælatorum ſuorum.*

Diſt. LVIII. C. I.

NUllus ad eccleſiaſticum officium ex monaſterio producatur monachus, niſi quem abbas loci admonitus, propria voluntate obtulerit epiſcopo. *Ex concilio Carthaginenſi* [V. c. XIII. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1217.]

XXXIII. *De eodem.*

Ibid. C. II. Concil. Afric. C. LVII.

SI quis de alterius monaſterio repertum vel ad clericatum promovere voluerit, vel in ſuo monaſterio majorem monaſterii conſtituere, epiſcopus, qui hoc fecerit, a ceterorum communione ſejunctus, ſuæ tantummodo plebis communione contentus ſit, & ille neque clericus, neque canonicus, neque præpoſitus perſeveret.

XXXIV. *Epiſcopus, qui in alterius diœceſi eccleſiam ædificat, ejus conſecrationem ſibi vendicare non audeat.*

SI quis epiſcoporum. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* I. *Rubr.* VI. c. II. *pag.* 125. *Ex concilio Calchedonenſi* [c. IV. ex interpretatione Iſidori, A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo IV. pag. 781.]

XXXV. *Prohibetur profeſſis, ſine licentia ſuorum prælatorum egredi de monaſterio.*

XVI. Q. I. C. XII.

QUi vere & pure ſolitariam eligunt vitam, digni ſunt convenienti honore. *Et infra*. Eos vero, qui per civitates ſingulas ſeu poſſeſſiones in monaſteriis ſunt, placet nobis, epiſcopo eſſe ſubiectos, & quieti operam dare, atque obſervare jejunia & orationes, in locis, in quibus ſemel ſe Deo devoverunt, permanentes; & neque communicare eccleſiaſticas, neque ſæculares aliquas attrectare actiones, relinquentes propria monaſteria: niſi forte jubeantur propter urgentes neceſſitates ab ipſius civitatis epiſcopo. Et neminem ſervorum ſuſcipi in monaſterium, ut ſit cum eis monachus, niſi cum domini proprii licentia. Prætereuntem vero hæc, decrevimus extra communionem eſſe, ne nomen Domini blasphemetur. Convenit vero civitatis epiſcopo curam, ſollicitudinemque neceſſariam monaſteriis exhibere. *Innocentius* II. [in concilio Romano c. XXVI. & XXVII. A. D. 1139. Concil. tomo X. pag. 1003. & 1009.]

XXXVI. *Prohibetur monialibus ſingularia domicilia habere.*

XVIII. Q. II. C. XXV.

PErnicioſam & deteſtabilem conſuetudinem quarumdam mulierum (quæ licet neque ſecundum regulam beati Benedicti, neque Baſilii, aut Auguſtini vivant, ſanctimoniales tamen vulgo cenſeri deſiderant) aboleri decernimus. Cum enim juxta regulam degentes in cœnobiis, tam in eccleſia, quam in refectorio atque dormitorio communiter eſſe debeant, propria ſibi ædificant receptacula & privata domicilia: in quibus ſub hoſpitalitatis velamine paſſim hoſpites minus religioſos, contra ſacros canones, & bonos mores, ſuſcipere nullatenus erubeſcunt. Quia ergo omnis, qui male agit, odit lucem, ac per hoc ipſæ abſconditæ in juſtorum tabernaculo opinantur ſe poſſe latere oculos judicis, cuncta proſpicientis; hoc tam inhoneſtum, deteſtandumque

Jo. III. 20.

flagitium ne ulterius fiat, omnimodis prohibemus, & ſub pœna anathematis interdicimus. Simili modo prohibemus, ne ſanctimoniales ſimul cum canonicis vel monachis in eccleſiam in uno choro conveniant ad pſallendum. *Ex decreto Gelaſii papæ ad Sicilienſes epiſcopos miſſo cap.* VIII. [imo Symmachus papa ad Cæſarium epiſt. V. c. V. A. D. 502. Roma in *Galliam*; Concil. tomo IV. pag. 1195.]

XXXVII. *Prohibetur regularibus profeſſis matrimonium contrahere.*

XXVII. Q. I. C. III.

NEque viduas ad nuptias tranſire patimur, quæ religioſo propoſito diuturna obſervatione permanſerunt. Similiter virgines nubere prohibemus, quas annis plurimis in monaſteriis ætatem peregiſſe contigerit. *Ex concilio Aurelianenſi* [I.] *cap.* II. [imo c. III. ex Burchardo lib. VIII. c. XXXV. & Ivone P. VII. c. LIV.]

XXXVIII. *Non eſt fas viduis poſt ſuſceptum velamen, a ſacro propoſito diſcedere.*

Ibid. C. XVI. *Vide Synodum Epaonen. C. XXI.*

VIduas quæ ſpontanea voluntate ab altari converſationis ſacræ velamen ſuſcipiunt, decrevit ſynodus, in eodem propoſito permanere. Non enim fas eſſe decernimus

Digitized by Google

mus, poſtquam ſe Domino ſemel ſub velo conſecraverint, iterum eis concedi, ſpiritui Lib. III. Pars I. Tit. v. Rubr. x.
ſancto mentiri. *Auguſtinus de conflictu vitiorum atque virtutum* [imo Evagrii Antirrheticum c. xxiv. ex Fontanino in Hiſtoria literaria Aquilejenſi MS. lib. v. c. ix. c. A. D. 380. in *Syria*.]

XXXIX. *Non tribuitur eis licentia nubendi, qui continentiam ſervare decreverunt.*

NUbendi licentia quibuſdam tribuitur: illis videlicet, qui virginalem, vel vidua- XXVII. Q. I. C. XX.
lem caſtimoniam nequaquam profeſſi ſunt. Quibuſdam autem non tribuitur: illis videlicet, qui virgines vel continentes eſſe decreverunt. Fornicatio autem nulli impune conceditur. *Idem* [nempe Auguſtinus de bono viduitatis c. viii. c. A. D. 401. in *Africa*.]

XL. *Pejores ſunt adulteris qui continentiæ propoſitum violant.*

MEliore propoſito lapſas, ſi nupſerint, feminas, a caſtitate ſanctiori, quæ vovetur Ibid. C. XXI.
Deo, adulteris eſſe pejores, manifeſtum eſt.

RUBRICA. X

De pœna regularium, qui poſt votum caſtitatis emiſſum, matrimonium contrahunt, ac caſtitatem non obſervant.

I. *Excommunicentur viduæ, quæ religioſo habitu abjecto, nuptias elegerint.*

In concilio Carthaginenſi [iv. c. civ. A.D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1207. & 1208.]

SIcut bonum eſt caſtitatis præmium, ita & majori obſervantia & præceptione cu- Ibid. C. I.
ſtodiendum eſt, ut ſi quæ viduæ, quamlibet adhuc in minoribus annis poſitæ, & immatura ætate a viro relictæ, ſe devoverint Deo, & veſte aliqua laica abjecta, ſub teſtimonio epiſcopi & eccleſiæ in religioſo habitu apparuerint; poſtea vero ad nuptias ſæculares tranſierint, ſecundum Apoſtolum, damnationem habebunt, quia fidem caſtitatis, quam Deo voverunt, irritam facere auſæ ſunt. Tales ergo perſonæ a Chriſtia-
norum communione ſequeſtrentur, neque in convivio cum Chriſtianis communicent. 1. Tim. v. 12.
Nam ſi adulteræ conjuges reatu ſunt viris ſuis obnoxiæ, quanto magis viduæ, quæ religioſitatem Dei mutaverunt, crimine adulterii notabuntur, ſi devotionem, quam Deo ſponte, non coacte obtulerunt, libidinoſa corruperint voluptate, & ad ſecundas nuptias tranſitum fecerint? Quæ etſi, violentia irruente, ab aliquo oppreſſæ fuerint, ac poſtea delectatione libidinis permanere in conjugio raptori vel violento viro conſenſerint, damnationi ſuperius comprehenſæ teneantur obnoxiæ. De talibus ait Apoſtolus:
cum luxuriatæ ſunt, nubere in Chriſto volunt, habentes damnationem, quia primam Ibidem.
fidem irritam fecerunt. Item *exempla Gregorii miſſa ad Bonifacium* [papæ III. Habentur autem in capitularibus adjectis c. LXXXVIII. additione IV. apud Baluzium etiam copioſius, c. A. D. 739. Roma in *Germaniam*.]

II. *De viduis & virginibus, quæ a religioſo propoſito diſcedunt.*

VIduas a propoſito diſcedentes viduitatis, ſuper quibus nos conſulere voluit dile- Ibid. C. II.
ctio tua, frater cariſſime, credo, te noſſe a ſancto Paulo & a multis ſanctis pa- 1. Tim. v. 6.
tribus, niſi convertantur, olim eſſe damnatas: quas nos Apoſtolica auctoritate damnandas, & a communione fidelium, atque a liminibus eccleſiæ arcendas fore cenſemus, uſquequo obdediant epiſcopis ſuis, & ad bonum, quod cœperunt, in vitæ, aut voluntariæ revertantur. De virginibus autem non velatis, ſi deviaverint, a ſanctæ memoriæ deceſſo-
re noſtro papa Innocentio taliter decretum habemus: *hæ vero, quæ necdum ſacro vela-* Epiſt. II. ad
mine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper ſe ſimulaverunt permanere, licet vela- Victricium cap.
tæ non fuerint, ſi nupſerint, aliquanto tempore his agenda pænitentia eſt; quia ſponſio XIII.
earum a Domino tenebatur. Si enim inter homines ſolent bonæ fidei contractus nulla ratione diſſolvi, quanto magis iſta pollicitatio, quam cum Domino pepigit ſolvi ſine vindicta non poterit? &c. Si virgines nondum velatæ taliter pœnitentia publica puniuntur, & a cœtu fidelium uſque ad ſatisfactionem excluduntur, quanto magis viduæ, quæ perfectioris ætatis & maturioris ſapientiæ atque conſilii exiſtunt, virorumque conſortio multoties uſæ ſunt, & habitum religionis aſſumſerunt, & demum apoſtataverunt,

Lib. III. Pars I. Tit. v. Rubr. x. atque ad priorem vomitum ſunt reverſæ, a nobis & ab omnibus fidelibus a liminibus eccleſiæ, & a cœtu fidelium uſque ad ſatisfactionem ſunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter juxta Apoſtolum Paulum, tradentes hujuſmodi hominem Satanæ, ut ſpiritus ejus ſalvus ſit in die Domini? De talibus enim Dominus per Moyſen loquitur, dicens: *auferte malum de medio veſtri*. De quibus & per prophetam ait: *lætabitur juſtus cum viderit vindictam; manus ſuas lavabit in ſanguine peccatorum*. De talibus nanque, & eorum ſimilibus, atque eiſdem conſentientibus, dicitur: *quia non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus, rei ſunt*. Cyprianus *ad Pomponium de virginitate* [epiſt. IV. novæ edit. al. lib. I. epiſt. XI. A. D. 249. in *Africa*.]

1. Cor. v. 5. Deut. XIII. 5. Pſal. LVII. 11. Rom. I. 32.

III. *Ex quolibet ſenſu corporis mulier corrumpi poteſt.*

XXVII. Q. I. C. IV.

NEc aliqua putet, ſe poſſe hac excuſatione defendi, quod inſpici & probari poſſit, an virgo ſit, cum & manus obſtetricum, & oculi ſæpe fallantur. Et ſi incorrupta inventa fuerit virgo ea parte, qua mulier poteſt eſſe; poterit tamen ex alia corporis parte peccaſſe, quæ corrumpi poteſt, & tamen inſpici non poteſt. Certe ipſe concubitus, ipſe complexus, ipſa confabulatio, & conjacentium duorum turpis & fœda dormitio, quantum dedecoris & criminis confiteatur? Si ſuperveniens maritus ſponſam ſuam jacentem cum altero videat, nonne indignatur & fremit, & per zeli dolorem fortaſſis gladium in manu ſumit? Quid Chriſtus Dominus & judex noſter, cum virginem ſuam ſibi dicatam & ſanctitati ſuæ deſtinatam jacere cum altero cernit, quam indignatur, & iraſcitur? Et quas pœnas inceſtis ejuſmodi conjunctionibus comminatur? Cujus, ut gladium ſpiritalem, & venturum judicii diem unuſquiſque fratrum poſſit evadere, omni conſilio providere & laborare debemus. *Idem* [ibidem.]

IV. *De eodem.*

Ibidem C. v.

QUod ſi pœnitentiam hujus illiciti concubitus ſui egerint, & a ſe invicem receſſerint, inſpiciantur iterum virgines ab obſtetricibus diligenter; & ſi virgines inventæ fuerint, accepta communione, ad eccleſiam admittantur, hac tamen interminatione, ut, ſi ad eoſdem maſculos poſtmodum reverſæ fuerint, aut ſi cum eiſdem in una domo, & ſub eodem tecto ſimul habitaverint, graviori cenſura eiiciantur, nec in eccleſia poſtmodum facile recipiantur. Si autem de eis aliquæ corruptæ fuerint & deprehenſæ, agant pœnitentiam plenam, quia quæ hoc crimen admiſit, non mariti, ſed Chriſti adultera eſt: & ideo, æſtimato juſto tempore, poſtea exomologeſi facta, ad eccleſiam redeat: quod ſi obſtinate perſeverant, nec ſe ab invicem ſe ſeparant, ſciant, ſe cum hac ſua impudica obſtinatione nunquam a nobis admitti in eccleſiam poſſe, ne exemplum ceteris ad ruinam delictis ſuis facere incipiant; nec putent, ſibi vitæ aut ſalutis conſtare rationem, ſi epiſcopis & ſacerdotibus obtemperare noluerint. *Ex concilio Toletano* IV. *cap.* VIII. [imo Pariſienſi v. c. XIII. A. D. 615. in *Gallia*, Concil. tomo v. pag. 1652.]

V. *Viduæ & puellæ, quæ poſt religionis habitum nubunt, a communione ſuſpendantur.*

Ibid. C. VII. Capitul. lib. VII. C. CCCXXXVIII.

DE viduis & puellis, quæ habitum religionis in domibus propriis, tam a parentibus, quam per ſe mutaverunt; ſi poſtea contra inſtituta patrum vel præcepta canonum conjugia crediderint copulanda, tamdiu utræque habeantur a communione ſuſpenſæ, quouſque quod illicite perpetraverunt, emendent. Quod ſi emendare neglexerint, a communione & omnium Chriſtianorum convivio, perpetuo ſint ſequeſtratæ. *Ex decretis Innocentii papæ cap.* XX. [in codice canonum & in epiſtola II. ejuſdem Innocentii I. ad Victricium, c. XIII. A. D. 404. Roma in *Galliam*, Concil. tomo II. pag. 1252.]

VI. *De his, quæ, votum virginitatis habentes, nubunt, necdum ſacro velamine tectæ.*

Ibid. C. XX. Concil. Toronicum II. C. XXI. 1. Tim. v. 12.

HÆ vero, quæ necdum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper ſe permanere ſimulaverunt, licet velatæ non fuerint, ſi forte nupſerint, his agenda aliquanto tempore pœnitentia eſt, *&c. Et infra*. Nam ſi Apoſtolus illas, quæ a propoſito viduitatis diſceſſerant, dixit habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt; quanto magis virgines, quæ pactionis ſuæ fidem minime ſervaverunt? *Ex decreto ejuſdem cap.* CXIX. [imo c. XIX. in codice canonum & in epiſtola ejuſdem ad Victricium c. XII. *ibidem* pag. 1252.]

VII. *Non*

VII. *Non ſunt admittendæ ad pœnitentiam virgines ſacræ ſi publice nupſerint.*

XXVII. Q. I. C. X. Concil. Turon. II. C. XXI.

QUæ Chriſto ſpiritaliter nubunt, & a ſacerdote velantur, ſi publice poſtea nupſerint, non eas admittendas eſſe ad pœnitentiam agendam, niſi hi, quibus ſe junxerant, a mundo receſſerint. Si enim de hominibus hæc ratio cuſtoditur, ut quæcumque, vivente viro, alteri nupſerit, adultera habeatur, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia concedatur, niſi unus de his fuerit defunctus; quanto magis de illa tenenda eſt, quæ ante immortali ſe ſponſo conjunxerat, & poſtea ad humanas nuptias tranſmigravit? *Ex concilio Triburienſi cap.* VII. [imo ex Calchedonenſi, ſecundum Dionyſii verſionem c. XVI. A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo IV. pag. 776.]

VIII. *Monachus & virgo Domino conſecrata, ſi nupſerint, excommunicentur.*

Ibid. C. XX.

VIrginem, quæ ſe Deo conſecraverit, ſimiliter & monachum, decernimus non licere nuptialia jura contrahere. Quod ſi hoc inventi fuerint perpetrantes, excommunicentur. Confitentibus autem, decernimus, ut habeat auctoritatem ejuſdem loci epiſcopus, miſericordiam, humanitatemque largiri. *Ex concilio Calchedonenſi* [eod. c. XVI. ex verſione Iſidori, *ibidem* pag. 783.]

IX. *Monachus, & virgo, quæ ſe Deo dedicavit, nuptias contrahere non poſſunt.*

Ibid. C. XXII.

SI qua virgo ſe dedicaverit Deo, ſimiliter monachus, non licet eis nuptiis jungi. Si vero inventi fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus vero, eis poſſe fieri humanitatem, ſi ita probaverit epiſcopus loci. *Ex eodem* [c. XV. ex interpretatione ejuſdem Iſidori, *ibidem* pag. 783.]

X. *Diaconiſſa, quæ poſt ordinationem nubit, anathema ſit.*

Ibid. C. XXIII.

DIaconiſſam non debere ante annos XL. ordinari ſtatuimus; & hoc cum diligenti probatione. Si vero ſuſceperit ordinationem, & quantocumque tempore obſervaverit miniſterium, & poſtea ſe nuptiis tradiderit injuriam faciens gratiæ Dei, hæc anathema ſit cum eo, qui in illius nuptiis convenerit. *Ex Synodo Ancyrana* [c. XIX. A. D. 314. in *Galatia*, ex verſione Iſidori, Concil. tomo I. pag. 1474.]

XI. *Inter bigamos reputatur quæ virginitatem pollicitam prævaricata fuerit.*

Ibid. C. XXIV.

QUotquot virginitatem pollicitam, prævaricatæ ſunt, profeſſione contemta, inter bigamos, ideſt qui ad ſecundas nuptias tranſierunt, haberi debebunt. *Ex concilio Martini papæ* [Bracarenſis c. XXX. circa A. D. 570. in *Hiſpania*, Concil. tomo V. pag. 909.]

XII. *Cogatur ad pœnitentiam filia clerici, ſi devota maritum duxerit.*

Ibid. C. XXVI. Concil. Toletanum I. C. XIX. *Hæc abſunt ab eo canone.

DE * *filia epiſcopi, vel presbyteri, ſive diaconi*, ſi devota fuerit, & maritum duxerit, ſi eam pater, vel mater in affectum receperint, a communione habeantur alieni. Pater vero in concilio cauſas ſe noverit præſtiturum. Mulier vero non admittatur ad communionem, niſi marito defuncto egerit pœnitentiam. Si autem vivente eo ſeceſſerit, & pœnituerit, vel petierit communionem, in ultimo fine vitæ ſuæ deficiens, eam accipiat. *Ex concilio Toletano* IV. [imo I. c. XVI. A. D. 400. *ibid.* Concil. tomo II. pag. 1225. 1236.]

XIII. *Devota, niſi peccare deſierit, non eſt in eccleſia recipienda.*

Ibid. C. XXVII. In Capit. Martini Bracaren. C. XXXI. Capitular. lib. VI. C. CCXCI.

DEvotam peccantem non recipiendam in eccleſia cenſemus, niſi peccare deſierit: & ſi deſinens, pœnitentiam egerit aptam annis X. recipiat communionem. Prius autem, quam in eccleſia admittatur ad orationem, ad nullius convivium Chriſtianæ mulieris accedat: quod ſi admiſſa fuerit, etiam hæc, quæ eam receperit, habeatur abſtenta. Corruptorem etiam par pœna conſtringat. Quæ autem maritum acceperit, non admittatur ad pœnitentiam, niſi aut adhuc ipſo vivente marito caſte vivere cœperit, aut poſtquam ipſe deceſſerit. *Ex concilio Aurelianenſi* [I. c. XX. & XXI. ſummatim A. D. 511. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1408.]

XIV. *Mo-*

Digitized by Google

Lib. III. Pars I. Tit. V. Rub. XI.

XIV. *Monachus uxorem ducens, nunquam ſacri gradus mereatur conſortium.*

XXVII. Q. I. C. XXIII. MOnacho orarium in monaſterio vel zonas habere non liceat: & ſi poſtea uxori fuerit ſociatus, tantæ prævaricationis reus, numquam eccleſiaſtici gradus officium ſortiatur. *Auguſtinus de bono viduitatis* [c. VIII. §. 11. forte circa A. D. 401. in *Africa*.]

XV. *Ante profeſſam continentiam nubant viduæ quibus volunt.*

Ibid. C. XXXIII. VIduæ, quæ ſe non continent, nubant antequam * profeſſæ continentiam, Deo voveant: quod niſi reddant, jure damnantur. *Nicolaus Carolo archiepiſcopo & ejus ſuffraganeis* [habetur in concilio Vvormacienſi, ex parte reprobato c. XXI. A. D. 868. in *Germania*, Concil. tomo VIII. pag. 949. 950.]

*profiteantur

XVI. *Non permittatur viduæ poſt profeſſionem continentiæ, votum deſerere.*

Ibid. C. XXXIV. VIdua quidem, quæ capiti ſacrum velamen impoſuit, ſi inter ceteras velatas ſeminas in eccleſia oraverit, & oblationes cum illis obtulerit, ſi profeſſa eſt, ſe in eodem habitu permanere, ſpondens numquam religionis velamen deponere, a religionis obſervantia diſcedere non præſumat.

RUBRICA. XI

De pœna eorum, qui violant feminas, continentiæ voto Deo ſacratas.

I. *Clericus deponatur, laicus excommunicetur, qui cum moniali mœchatus fuerit.*

Ex VI. Synodo [imo ex conciliabulo Trullano c. IV. A. D. 692. *CPoli*, Concil. tomo VI. pag. 1144.]

Ibid. C. VI. SI quis epiſcopus, presbyter, diaconus, aut ſubdiaconus, aut lector, aut pſalmiſta, aut oſtiarius cum muliere, ſanctificata Deo, mœchatus fuerit, deponatur; quia ſponſam Chriſti corrumpit: ſi vero laicus, excommunicetur. *Ex concilio Triburienſi* [apud Burchardum lib. VIII. c. XXXI. & Ivonem P. VII. c. L. qui referunt ex epiſt. Paſchalis papæ. Caput incertum.]

II. *Dum vivunt, lamentis pœnitentiæ ſe afficiant qui ſanctimonialibus ſcienter copulantur.*

Ibid. C. XIII. HI ergo, qui ſanctimonialibus, ſcientes, matrimonio, ad injuriam Chriſti ſunt copulati, juxta cenſuram zeli Chriſtiani ſeparentur, & nunquam eis concedatur conjugali vinculo religari; ſed in pœnitentiæ lamentis ſe vehementer, dum vivunt, afficiant. Ex *eodem* [imo ex Gelaſio papa I. epiſt. IX. c. XX. A. D. 494. Roma in *Lucaniam*, Concil. tomo IV. pag. 1193.]

III. *De eodem.*

Ibid. C. XIV. Capitular. lib. 3. C. c. VIrginibus ſacris ſe quoſdam temere ſociare cognovimus, & poſt dicatum Deo propoſitum, inceſta fœdera, ſacrilegaque miſcere. Quos protinus æquum eſt a ſacra communione detrudi, & niſi per publicam, probatamque pœnitentiam, omnino non recipi. Sed tamen his viaticum, de ſæculo tranſeuntibus, ſi digne pœnituerint, non negetur. *Gregorius* [ſententia ex lib. VII. epiſt. IX. S. Gregorii ad Marinianum Ravennatem, multis tamen immutatis, A. D. 599. Roma in *Flaminiam*.]

IV. *In monaſterio revocetur, quæ a fornicatione recedere noluerit.*

Ibid. C. XV. PErvenit ad nos, quod quidam vir nequiſſimus diabolico inſtinctu de monaſterio ſuaſerat exire quandam Deo ſacratam, atque a quodam viro, unde exierat, ſit revocata: rurſumque eam mulierem vir ille nequiſſimus iniqua ſuaſione de monaſterio eiiciens, apud ſe retineat impudice. Volumus autem, ut epiſcopatus tui auctoritate in monaſterio revocetur, ac recludatur. *Ex concilio Aurelianenſi* [imo Triburienſi c. XXIII. A. D. 895. in *Germania*, Concil. tomo IX. pag. 452. 453.]

V. *Qui ſacro tectam velamine in conjuglum ducit, anathema ſit.*

Ibid. C. XVII. SI quis ſacro velamine conſecratam in conjugio duxerit, & poſt dicatum Deo propoſitum inceſta fœdera, ſacrilegaque miſcuerit, ut in conſtitutionis Gelaſii papæ cap. XX.

cap. xx. legitur, protinus eſt æquum, eos a ſacra communione detrudi, &, niſi per publicam probatamque pœnitentiam omnino non recipi. Si tamen pœnituerint, tranſeuntibus de ſæculo viaticum non negetur. *In Calchedonenſi concilio cap.* XVI. [ibidem.]

Lib. iii. Pars I. Tit. v. Rub. xii.

Epiſtola Gelaſii IX. *ad epiſcopos Lucaniæ.*

VI. *De eodem.*

HÆc perpetrantes excommunicentur. Confitentibus autem auctoritate epiſcopi miſericordia largiatur. *Item in epiſtola Siricii papæ cap.* VI. xxvii. Q. i. C. xvii.

Epiſt. I. *ad Himerium Taraconenſem.*

VII. *De eodem.*

VElatæ & Deo conſecratæ, ſi abjecto propoſito ſanctitatis, clanculo ſacrilega contagione ſe miſcuerint, & illicitis complexibus publice filios procreaverint, has nuptias, deteſtabileſque perſonas a monaſteriorum cœtu, & eccleſiarum conventibus eliminandas eſſe judicatum eſt; quatenus retruſæ ergaſtulis, tantum facinus continua lamentatione defleant. Unde & verbo Domini & canonica auctoritate in hac ſancta ſynodo præcipimus, ut omnino ſeparentur, & juramento colligentur, ut ulterius ſub uno non cohabitent tecto. *Ex concilio Arelatenſi* [imo ex capitul. lib. vi. c. ccccxi. c. A. D. 847. in *Germania*, apud Baluzium tomo I. pag. 1004.] *Ibidem.*

VIII. *Filii ſunt perditionis qui violant corpora conſecratarum feminarum.*

SCiendum eſt omnibus, quod Deo ſacratarum feminarum corpora per votum propriæ ſponſionis & verba ſacerdotis, Deo conſecrata eſſe templa, ſcripturarum teſtimoniis comprobantur; & ideo violatores earum, ſacrilegi, & juxta Apoſtolorum, filii perditionis eſſe noſcuntur. *Innocentius papa* [II. in concilio Lateranenſi univerſali II. c. vii. & iii. *ſ.ut* *lat*, A. D. 1139. Concil. tomo x. pag. 1003.] *Ibid. C.* xxxvii.

IX. *Poſt profeſſam continentiam, quiſquis uxorem duxerit, ab ea ſeparetur.*

UT lex continentiæ & Deo placens munditia in eccleſiaſticis perſonis & ſacris ordinibus dilatetur, ſtatuimus quatenus epiſcopi, preſbyteri, diaconi, ſubdiaconi, regulares, canonici, monachi, atque converſi profeſſi, qui ſanctum tranſgredientes propoſitum uxores ſibi copulare præſumſerint, ſeparentur; hujuſmodi namque copulationem, quam contra eccleſiaſticam regulam conſtat eſſe contractam, matrimonium non eſſe cenſemus. Qui etiam ab invicem ſeparati, pro tantis exceſſibus condignam pœnitentiam agant. Id ipſum quoque de ſanctimonialibus feminis, ſi (quod abſit) nubere attentaverint, obſervari decernimus. *Ibid. C.* xl.

RUBRICA. XII
De regularibus tranſeuntibus ad auſteriorem vitam.

I. *Monachum nullus ſuſcipiat aut ordinet abſque abbatis ſui permiſſu.*

Ex concilio Agathenſi [c. xxvii. A. D. 505. Concil. tomo iv. pag. 1387. & 1389.]

MOnachum, niſi abbatis ſui aut permiſſu, aut voluntate ad alterum monaſterium commigrantem, nullus abbas ſuſcipere aut retinere præſumat; ſed ubicumque fuerit, abbati ſuo auctoritate canonum revocetur. *Item*. Clericis ſine commendatitiis literis epiſcopi, licentia non pateat evagandi. In monachis quoque præſentis ſententiæ forma ſervetur: quos ſi verborum increpatio non emendaverit, etiam verberibus ſtatuimus coerceri. Servandum quoque de monachis, ne eis ad ſolitarias cellulas liceat a congregatione diſcedere, niſi forte probatis poſt emeritos labores, aut propter infirmitatis neceſſitatem aſperior, abbatis licentia, regula remittatur. Quod ita demum fiat, ut intra eadem monaſterii ſepta manentes, tamen ſub abbatis poteſtate, ſeparatas habere cellulas permittantur. Abbati quoque ſingulas diverſas cellulas aut plura monaſteria habere non liceat; niſi tantum propter incurſum hoſtilitatis intra muros receptacula collocare.

xx. Q. iv. C. iii.

Ex eod. Concil. C. xxxviii. *&* *in Venetico C.* v.

Novella cxxiii. *C.* xliii.

II. *Qui monachorum propoſitum appetit, etiam invito epiſcopo eſt recipiendus.*

DUæ ſunt, inquit, leges. *Supra Tit.* V. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 515.
In concilio ſub Gregorio VII. [rectius Eduenſi A. D. 1077. in *Gallia*, Concil. tomo x. pag. 364.]

III. *Quod*

LIB. III. PARS I. TIT. V. RUB. XIII.

III. *Quod regulares, prælati ſui licentia petita, etiam non obtenta, poſſunt tranſire ad auſteriorem vitam.*

XIX. Q. III. C. I. *Stephanus Tornacenſis epiſt. 1.*

NUllus abbas vel monachus canonicos regulares a propoſito profeſſionis canonicæ revocare, & ad monaſticum habitum trahendo ſuſcipere audeat, ut monachi fiant, quamdiu ordinis ſui eccleſiam invenire quiverit, in qua canonice vivendo, Deo ſervire, & animam ſuam ſalvare poſſint. Quod ſi temerario auſu id agere tentaverint, anathematis vinculo obligentur. [Caput incertum. In vulgatis refertur ex Urbano II.]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. II.

MAndamus & univerſaliter interdicimus, ne quis canonicus regulariter profeſſus, niſi (quod abſit) publice lapſus fuerit, monachus efficiatur. Quod ſi decreto noſtro contrarie præſumens id agere tentaverit, ad ordinem canonicum præcipimus, ut redeat, & deinceps memorialem cucullam deferat, & ultimus in choro maneat. *Urbanus II. ſcribit abbati ſancti Ruſi* [forte c. A. D. 1096. in *Gallia*, ex Ivone P. VI. c. CCCCXI.]

V. *De eodem.*

Ibid. C. III.

STatuimus, ne profeſſionis canonicæ quiſpiam, poſtquam Dei vice ſupra caput ſibi hominem impoſuerit, alicujus levitatis inſtinctu, vel diſtrictioris religionis obtentu, ex eodem clauſtro audeat ſine patris & totius congregationis permiſſione recedere. Diſcedentem vero nullus abbatum vel epiſcoporum, nullus monachorum ſine communi literarum cautione ſuſcipiat. *In concilio Triburienſi* [c. XXVI. Aliis tamen verbis A. D. 895. in *Germania*, concil. tomo IX. pag. 454.]

VI. *Non ſunt prohibendæ virgines ſacræ, quæ religionis cauſa diſtrictius monaſterium adire voluerint.*

XX. Q. IV. C. I.

VIrgines ſacræ, ſi pro lucro animæ ſuæ propter diſtrictiorem vitam ad aliud monaſterium pergere diſpoſuerint, ibidemque commanere decreverint, ſynodus concedit. Si vero fuga diſciplinæ alium locum quæſierint, redire cogantur.

RUBRICA. XIII

De bonis temporalibus intrantium religionem.

I. *Poſt ingreſſum religionis & tempus probationis poteſt quis liberis ſuis & propinquis bona ſua dividere.*

SI qua mulier, aut vir. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XIII. *Rubr.* IV. c. IV. *pag.* 374. *Conſtitutio* X. *coll.* II. [imo conſt. V. coll. I. c. V. A. D. 541. *CPoli*.]

II. *De eodem.*

XIX. Q. III. C. IX. §. 2.

Cod. lib. I. *tit.* III. *de epiſcopis & clericis l.* XX. *Auth.* nunc autem.

NUnc autem cum monachus factus eſt, hoc ipſo res ſuas obtuliſſe videtur, ſi prius teſtatus non ſit; & exinde judicio ejus, ceſſante lege, diſponitur, ut ſi liberos habeat, in quos aut nihil, aut minus legitima portione quoquo donandi titulo contulerit, eatenus ſubſtantiæ monaſterio deſtinatæ detrahatur, ne quid contingat circa liberos iniquum. *Item ex novella* [CXXIII. c. XLI. A. D. 546. ibidem.]

III. *De eodem.*

Ibid. C. X.

NOn liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hereditate ſua repellere monachos factos; quamvis, dum laici fuerant, in cauſam ingratitudinis inciderint. *Item*. Non liceat parentibus liberos ſuos ad ſolitariam vitam tranſeuntes abſtrahere de monaſterio.

IV. *Recedens autem a religione infra tempus probationis, omnia poteſt reportare, quæ ſecum in religionem detulerat.*

SI quis incognitus. *Supra in Rubr.* II. c. I. *pag.* 516.

V. *Clericus religionem intrans, & infra tempus probationis exiens, poteſt ſuum repetere beneficium.*

GOnſaldus presbyter quondam. *Supra lib.*I.*Parte* II.*Tit.* XII.*Rubr.* I. c. I.*pag.*94. *In concilio habito apud Altheim ſic ſtatutum legitur* [ex Burchardo lib. I. c. CCXXX. & Ivone P. V. c. CCCXLIII. A. D. 916. in *Rhætia* II. Vide Juſti Fontanini Antiquitates Hortæ lib. II. c. VII. pag. 285. edit. III.]

VI. *Qui de monacho epiſcopus ordinatur, quod ante conſecrationem habuit, monaſterio, quod vero poſt conſecrationem acquiſivit, propriæ eccleſiæ relinquat.*

STatutum eſt, & rationabiliter ſecundum ſanctos patres, a ſynodo confirmatum, ut monachus, quem canonica electio a jugo regulæ monaſticæ profeſſionis abſolvit, & ſacra ordinatio de monacho epiſcopum facit, velut legitimus heres, paternam ſibi hereditatem poſtea jure vendicandi poteſtatem habeat. Sed quidquid acquiſierat, vel habere viſus fuerat, monaſterio relinquat, & abbatis ſui, qui fuerat, ſecundum regulam ſancti Benedicti, arbitrio. Poſtquam enim epiſcopus ordinatur ad altare, ad quod ſanctificatur & titulatur, ſecundum ſacros canones, quod acquirere poterit, reſtituat. XVIII. Q. I. C. I.

RUBRICA. XIV

De regularibus, adſumtis ad epiſcopatum, ſive ad dignitates eccleſiaſticas.

I. *Regulares, facti epiſcopi, abſolvuntur in aliquibus jugo profeſſionis.*

STatutum eſt, & rationabiliter. *Supra in Rubrica præcedenti, proximo* c. VI. *Innocentius* [papa I. epiſt. II. ad Victricium c. X. A. D. 404. Roma in *Galliam*, Concil. tomo III. pag. 1252.]

II. *Regulares, facti epiſcopi, non debent mutare ordinis habitum ac propoſitum, quantum ad ſubſtantialia.*

DE monachis, qui diu morantes in monaſteriis, ſi poſtea ad clericatus ordinem pervenerint, ſtatuimus, non debere eos a priore propoſito diſcedere. XVI. Q. I. C. III.

RUBRICA. XV

De conſecratione virginum monialium.

I. *Nonniſi certis diebus velamen imponatur virginibus.*

Gelaſius omnibus epiſcopis [papa I. ad epiſcopos per Lucaniam, epiſt. IX. c. XII. A. D. 494. Romà in *Lucaniam*; Concil. tomo IV. pag. 1191.]

DEvotis Deo virginibus, niſi aut Epiphaniorum die, aut in Albis paſchalibus, aut in Apoſtolorum nataliciis ſacrum velamen minime imponatur, niſi forſan (ſicut de baptiſmate dictum eſt) gravi languore correptis, ne ſine hoc munere de ſæculo exeant, implorantibus non negetur. Viduas autem velare, pontificum nullus attentet. *Gregorius in regeſto* [papa I. lib. III. epiſt. XI. A. D. 593. Roma in *Siciliam*.] XX. Q. I. C. XI.

II. *Ante* LX. *ætatis ſuæ annum virgines non conſecrentur.*

JUvenculas fieri abbatiſſas vehementiſſime prohibemus. Nullam igitur fraternitas tua, niſi ſexagenariam virginem, cujus vita hoc atque mores exegerint, velari permittat. *Ex concilio Carthaginenſi* [imo Agathenſi c. XIX. nonnullis additis, A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1386.] *Ibid. C.* XII.

III. *Ante* XL. *annum virgines non velentur.*

SAnctimoniales ante annum quadrageſimum non velentur. *Ex concilio Africano* III. [imo Carthaginenſi III. c. IV. A. D. 397. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1167.] *Ibid. C.* XIII.

Lib. III. Pars I. Tit. v. Rub. xvi. & xvii.

IV. *Ante* XXV. *annum virgines non conſecrentur*.

xx. Q. I. C. xiv. PLacuit, ut ante XXV. annos ætatis nec diaconi ordinentur, nec virgines conſecrentur, &, ut lectores populum non ſalutent.

V. *De eodem*.

PLacuit, ut ante XXV. *Supra in proximo c.* IV. *præcedenti*.
Gratianus

VI. *Quis debeat velamina imponere ſanctimonialibus*.

xx. Q. II. poſt C. II. VElamen autem nulli ſanctimoniali, alteri imponere licet. *Unde in concilio Carthaginenſi* II. *Fortunatus epiſcopus dixit* [c. III. A. D. 390. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1160.]

VII. *Pœnitentium reconciliatio, chriſmatis & puellarum conſecratio a presbyteris non fiat*.

xxvi. Q. vi. C. I. SI jubet ſanctitas veſtra, ſuggero. Nam memini, præterito concilio fuiſſe ſtatutum, ut chriſma, vel reconciliatio pœnitentium, nec non & puellarum conſecratio a presbyteris non fiat. Si quis autem emerſerit, hoc faciens, quid de eo ſtatuendum ſit? Aurelius epiſcopus dixit: *audivit dignatio veſtra ſuggeſtionem fratris & coepiſcopi noſtri Fortunati*. *Quid ad hæc dicitis*? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: *chriſmatis confectio & puellarum conſecratio a presbyteris non fiat*; vel, *reconciliare quemquam in publica miſſa presbytero non licere*. Hoc omnibus placet.
In Carthaginenſi concilio II. [imo III. c. xxxvi. A. D. 397. *ibid.* Concil. tomo II. pag. 1172.]

VIII. *Permiſſione epiſcopi virgines conſecrare presbyter valet*.

Ibid. C. II. PResbyter, inconſulto epiſcopo, virgines non conſecret. Chriſma vero nunquam conficiat.

IX. *Quod non velatur niſi virgo*.

DEvotis virginibus. *Supra in hac eadem Rubrica* c. I. *pag.* 537.

RUBRICA. XVI.

De diligentia habenda circa regimen puerorum.

I. *Impuberes & adoleſcentes in uno conclavi manentes probatiori ſeniori deputentur*.

Toletanum Concilium [IV. c. XXIII. A. D. 633. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 1713.]

xii. Q. I. C. I. OMnis ætas ab adoleſcentia in malum prona eſt. Nihil enim incertius, quam vita
Geneſ. viii. 21. adoleſcentium. Ob hoc conſtituere oportuit, ut ſi qui in clero impuberes aut
Prov. xx. 19. adoleſcentes exiſtunt, omnes in uno conclavi atrii commaneant, ut lubricæ ætatis annos non in luxuria, ſed in diſciplinis eccleſiaſticis agant, deputati probatiſſimo ſeniori, quem & magiſtrum diſciplinæ, & teſtem vitæ habeant. Quod ſi aliqui ex his pupilli exiſtunt, ſacerdotali tutela foveantur, ut & vita eorum a criminibus intacta ſit, & res ab injuria improborum. Qui autem his præceptis reſtiterint, monaſteriis deputentur, ut vagantes animi & ſuperbi ſeveriori regula diſtringantur

RUBRICA. XVII

De favore præſtando regularibus.

I. *Regulares ſpeciali favore defendantur ab Apoſtolica Sede*.

REligioſam vitam eligentibus. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XIII. *Rubr.* V. c. XIII. *pag.* 177.

II. *Re-*

II. *Regulares facilius promoveantur ad ſacros ordines, quam ſæculares.* Lib. II. Pars I. Tit. VI. Rubr. I.

PResbyterorum filios a ſacris miniſteriis removemus. *Urbanus* [II. in concilio Claramontano c. xxv. & in Melphienſi III. A. D. 1089. & 1095. in *Gallia* & in *Apulia*, Concil. tomo x. pag. 508. & 476.] *Diſt. LVI. C. I.*

III. *Si religioſi inventi fuerint filii ſacerdotum, ordinentur.* *Ibid. de eod.*

NIſi aut in cœnobiis, aut in canoniis religioſe probati, fuerint converſati. [Ex Urbano II. in epiſt. ad Vitalem presbyterum. In nonnullis decretorum collectionibus habetur *ex Nicolao*. Caput incertum.] *Innocentius II. in concil. Later. C. XIX.*

IV. *Benignius diſpenſatur cum regularibus ſuper irregularitate.* *Alexander III. in concil. Later. C. III.*

EOs, qui eccleſiam emerunt, ſi perſona talis fuerit, quam vita commendet, videlicet ut in canoniis, vel monaſteriis regulariter vivat, in ſui honoris officio miſericorditer condeſcendendo, miniſtrare concedimus, abſque tamen ſacrorum canonum præjudicio. I. Q. V. C. II.

TITULUS. VI

De voto & voti redemtione.

RUBRICA. I

De obſervatione votorum.

I. *Licita vota adimplenda ſunt.*

[Gratianus]

QUod a voto diſcedere non liceat, multis auctoritatibus probatur. Ait enim propheta: *vovete, & reddite Domino Deo veſtro.* XVII. Q. I. in princ.
Auguſtinus [forte Caſſiodorus in Pſal. LXXV. c. A. D. 550. in *Lucania*.] *Pſal. LXXV. 12.*

II. *Quæ Deo voventur, neceſſario reddantur.*

SUnt quædam, quæ etiam non voventes; quædam etiam, quæ niſi voverimus, non debemus. Sed poſtquam ea Deo promittimus, neceſſario reddere conſtringimur. *Hieronymus* [Imo Auguſtinus de bono viduitatis c. IX. §. 12. c. A. D. 401. in *Africa*.] *Ibid. C. II.*

III. *De eodem.*

VOventibus virginitatem non ſolum nubere, ſed etiam velle, damnabile eſt. *Auguſtinus ad Ediciam* [epiſt. CCLXII. §. 3. & ſeq. al. epiſt. CXCIX. c. A. D. 415. in *Africa*.] *Ibid. C. XI.*

IV. *Non poteſt vir continentiæ vota reſcindere, quæ, ejus aſſenſu, mulier Deo promiſit.*

QUod Deo pari conſenſu ambo voveratis, perſeveranter uſque in finem reddere ambo debuiſtis: a quo propoſito ſi lapſus eſt ille, tu ſaltem inſtantiſſime perſevera. Quod te non exhortarer, niſi quia tibi ad hoc ipſe conſenſerat. Nam ſi nunquam tenuiſſes ejus aſſenſum, numerus te nullus defendiſſet annorum. *Et poſt pauca.* Non quia pariter temperabatis a commixtione carnis, ideo tuus maritus eſſe deſtiterat; immo vero tanto ſanctius inter vos conjuges manebatis, quanto ſanctiora concorditer placita ſervabatis. Nihil ergo de tua veſte, nihil de tuo auro, vel argento, vel quacumque pecunia, aut rebus ullis terrenis tuis ſine arbitrio ejus facere debuiſti. *Et infra.* Eſt quidam pro modulo perſonæ habitus matronalis a viduali veſte diſtinctus, qui poteſt fidelibus conjugatis, ſalva religionis obſervantia, convenire. Nunc te maritus, ſi deponere noluit, ne te velut viduam, illo vivente, jactares, puto, quia non fuerat in hac re uſque ad diſſenſionis ſcandalum perducendus, magis inobedientiæ malo, quam illius abſtinentiæ bono. Quid eſt enim abſurdius, quam mulierem de humili veſte viro ſuperbire, cui te potius expediret obtemperare candidis moribus, quam in nigellis veſtibus repugnare? Quia & ſi te indumentum monachæ delectabat, etiam hoc gratius poſſet, marito obſervato, exoratoque, ſumi, quam illo inconſulto, contemtoque præſumi. XXXIII. Q. V. C. IV. *Beda I. Cor. VII.*

Lib. II. Pars I. Tit. vi. Rub. II. ſumi. Quod ſi omnino non ſineret, quid tuo propoſito deperiret? Abſit, ut hinc diſpliceres Deo, quod conjuge tuo nondum defuncto, non induereris ſicut Anna, ſed ſicut Suſanna. *Urbanus* [papa I. in epiſt. Iſidoriana c. VI. Concil. tomo I. pag. 621.]

Luc. VIII. I. Dan. XIII. 2.

V. *De eodem.*

XII. Q. I. C. II. §. I. QUicumque veſtrum communem vitam ſuſceptam habet, & vovit, ſe nihil proprium habere, videat, ne pollicitationem ſuam irritam faciat, ſed hoc, quod Domino eſt pollicitus, fideliter cuſtodiat, ne damnationem, ſed præmium ſibi acquirat; quoniam ſatius eſt non vovere, quam votum, prout melius poteſt, non perficere. Gravius enim puniuntur qui votum fecerunt, aut fidem perceperunt, & votum non perfecerunt, aut in malis vitam finierunt, quam illi, qui vitam ſine voto finierunt, aut ſine fide mortui ſunt, & tamen bona egerunt opera. *In Toletano concilio* VIII. *legitur* [c. II. A. D. 653. in *Hiſpania*, Concil. tomo VI. pag. 400. E.]

VI. *Vota illicita, ſive ſtulta adimplenda non ſunt.*

XXII. Q. IV. C. I. SI publicis ſacramentorum geſtis (quod Deus avertat) a quibuslibet illicita, vel non bona extitiſſet conditio allegata, quæ aut jugulare animam patris, aut agere compelleret ſtuprum ſacratiſſimæ virginis, numquid non tolerabilius eſſet ſtultæ promiſſionis vota reiicere, quam per inutilium promiſſorum cuſtodiam exhorrendam criminum implere menſuram?

Iſidorus in Synonymis lib. II. [c. x. *de mendacio*, c. A. D. 620. in *Hiſpania*.

Ibid. C. V.

VII. *Turpia vota non ſunt ſervanda.*

Toletan. VIII. C. II. in Tribur. C. XXI. IN malis promiſſis reſcinde fidem. In turpi voto muta decretum. Quod incaute voviſti, ne facias. Impia enim eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur.

Ad hoc faciunt capitula libri II. *Partis* I. *Tituli* XXI. *Rubricæ* IX. *pag.* 448.

Gloſſa ordin. in C. XIV. Matth.

RUBRICA. II

De gravitate peccati tranſgreſſionis votorum.

I. *Eſt dignus ſupplicio qui ſeipſum Deo ſubtrahit, a voto reſiliens.*

Gregorius libro I. [papa I. lib. I. epiſt. XXXIII. ad Venantium A. D. 591. *Romæ*.]

XVII. Q. I. C. III. ANanias pecunias Deo voverat, quas poſt, diaboli victus perſuaſione, ſubtraxit. Sed qua morte mulctatus eſt, ſcis. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eos, quos dederat nummos, Deo abſtulit, conſidera quanto periculo in divino judicio dignus eris, qui non nummos, ſed te ipſum Deo omnipotenti, cui te ſub monachali habitu devoveras, ſubtraxiſti. *Idem ſuper Ezechielem* [lib. I. homil. II. ſummatim, c. A. D. 600. *Romæ*.]

II. *Ante Dei oculos cadunt, qui bona, quæ concipiunt, agere recuſant.*

Ibid. C. IV. QUi bona agunt, ſi meliora agere deliberant, & poſt deliberata non faciunt, licet in bonis prioribus perſeverent, in conſpectu tamen Dei ceciderunt ex deliberatione. *Item paulo ſuperius.* Sunt qui cuncta relinquere, & Dei ſervitio ſe ſubdere, & fræno caſtitatis ſe reſtringere deliberant; ſed cum poſt caſtitatem alios cecidiſſe conſpiciunt, ſe retrahendo, meritum perdunt.

Hieronymus [imo ſententia ex Auguſtino de bono viduitatis c. IX. §. 12. c. A. D. 401. in *Africa*.]

III. *Damnabile eſt voventibus, velle nubere.*

Diſt. XXVII. C. IV. VOventibus virginitatem non ſolum nubere, ſed etiam velle, damnabile eſt. *Idem contra Jovinianum* [lib. I. c. A. D. 390. in *Paleſtina*.]

IV. *Damnationem habebit, ſi nupſerit quæ virginitatem vovit.*

Ibid. C. V. SI nupſerit virgo, non peccat; non illa virgo, quæ ſemet Dei cultui dedicavit. Harum enim ſiqua nupſerit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit.

RU-

RUBRICA. III

De pœna tranſgredientium votum caſtitatis aut religionis.

AD hanc Rubricam faciunt omnia capitula libri III. Partis I. Tit. V. Rubr. X. pag. 531.

RUBRICA. IV

De his, qui vovere poſſunt, & qui non.

I. *Pueri ante annos pubertatis rata vota facere non poſſunt.*

[In vulgatis legitur, IX. *ſynodus*; ſed ſententia eſt ex regulis S. Baſilii, Rufino interprete, c. VII. c. A. D. 370. in *Ponto*.]

FIrma autem tunc erit profeſſio virginitatis, ex quo adulta jam ætas eſſe cœperit, XX. Q. I. C. I. & quæ ſolet apta nuptiis deputari ac perfecta. *Ex decreto Bonifacii* [imo ex capitul. lib. V. c. CCCLXXX. forte c. A. D. 810.]

II. *Servus non poteſt vovere ſine licentia domini ſui ea, per quæ ab obſequio domini abſtraheretur.*

SI quis incognitus monaſterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus XVII. Q. II. C. III. ei non præſtetur. Et ſi intra tres annos aut ſervus, aut libertus, aut colonus quæ- Novella CXXIII. ratur a domino ſuo, reddatur ei cum omnibus, quæ attulit, fide tamen accepta de im- C. XLII. punitate. Si autem intra triennium non fuerit requiſitus, poſtea quæri non poteſt, niſi ſit tam longe, quod inveniri non poſſit; ſed tantum ea, quæ in monaſterium adduxit, dominus ſervi accipiat.

Auguſtinus ſuper pſalmum CXLIX. [§. 14. in extremo, nonnullis immutatis, c. A. D. 420. in *Africa*.]

III. *Nullus conjugatorum poteſt votum continentiæ facere abſque conſenſu amborum communi.*

SI dicat vir: continere jam volo; nolo autem, uxor; non poteſt. Quod enim tu XXXIII. Q. V. C. I. vis, non vult illa. Numquid per continentiam tuam debes illam facere fornicariam? Si alii nupſerit, te vivo, adultera erit. Non vult tali lucro Deus compenſare tale damnum. Redde debitum, & ſi non exigis, redde. Pro ſatisfactione perfecta Deus tibi computabit, ſi non, quod tibi debetur, exigis; ſed reddis, quod debetur uxori.

Alexander II. *Landulfo in Corſica* [c. A. D. 1065. Roma in *Corſicam*, concil. tomo IX. pag. 1124.]

IV. *Non debet extorqueri mulieri conſenſus ad continentiam Deo vovendam.*

NOtificaſti, te morte tenus infirmatum, & peccatorum tuorum recordatione, & *Ibid.* C. I. terrore valde paveſactum, anxie quæſiiſſe, monachum fieri, & a tua uxore, *Ivo P.* VIII. minis, & terroribus eam occidendi, ad hoc licentiam extorſiſſe, & ſic te monaſticam C. CCXX. veſtem ſine abbate ſumſiſſe, & monaſterium petiiſſe: poſtea vero cum ſanus factus eſſes, tuæ uxoris reclamationibus, ejulationibus, & planctibus, tuæque familiæ diſperſionibus devictus, utpote pœnitens, domum remeaſſe, & poſt multos dies quorumdam ſapientum conſilio ad jam dictæ mulieris cubile rediiſſe. Nunc autem, ſi tibi tua uxore uti liceat, noſtrum requiris conſilium. Si ita denique eſt, ut tuus nuncius narrat, non videtur nobis rationabiliter, neque ſana mente id factum: quoniam, cum omni homini ad monaſticam tendenti vitam, legaliter, ſancte, & juſte ſit peragendum, tu contra leges minaciter & violenter a tua uxore, partim terrore mortis, partim tuæ infirmitatis doloribus exinanitus, devia ſecutus, nulla, ut dicitur, licentia accepta, receſſiſti, & monaſterium petiiſti. Non enim violentia, ſed ex pari voluntate & conſenſu (ſicut ſancti patres dicunt) hoc fieri debet. Neque vir monaſterium eligere, aut profeſſa continentia habitum cum feſtinatione debet mutare. *Item ex concilio apud Compendium* [Capitul. lib. V. c. XVI. A. D. 756. in *Gallia*.]

V. *Vir*

LIB. III. PARS I. TIT. VI. RUBR. V.

V. *Vir poteſt reſcindere vota continentiæ, quæ ſine ejus conſenſu Deo uxor obtulerat.*

XXXIII. Q. V. C. III. MUlier ſi ſine licentia viri ſui velum in caput miſerit, ſi vero placuerit, recipiet eam iterum ad conjugium.

VI. *Non poteſt vir continentiæ vota reſcindere, quæ ejus aſſenſu mulier Deo promiſit.*

QUod Deo pari conſenſu voverat. *Supra Tit.* VI. *Rubr.* I. c. IV. *pag.* 539.

VII. *Religioſus vovere non poteſt ſine licentia ſui ſuperioris, maxime ea, quæ ſingularitatem denotarent in religione.*

[Baſilius de inſtitutionibus Monachorum c. XXVIII. c. A. D. 370. in *Ponto*.]

XX. Q. IV. C. I. MOnacho non licet votum vovere ſine conſenſu abbatis ſui. Si autem voverit, frangendum erit.

RUBRICA. V

De revocatione votorum.

I. *Uſque ad annos duodecim, paternæ voluntatis puella ſubjacet arbitrio.*

Ex concilio Triburienſi [c. XXIV. A. D. 895. in *Germania*, Concil. tomo IX. pag. 451.]

XX. Q. II. C. II. PUella ſi ante XII. annos ætatis ſponte ſua velamen ſacrum ſibi adſumſerit, poſſunt ſtatim parentes ejus vel tutores id factum irritum facere, ſi voluerint. At ſi annum & diem id diſſimulando conſenſerint, ulterius nec ipſa mutare poterunt. Si vero in fortiori ætate adoleſcentula vel adoleſcens ſervire Deo elegerit, non eſt poteſtas parentibus prohibendi.

II. *Tribus modis juramenta, ſive vota ſolvuntur.*

TRibus ſiquidem modis juramenta, *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XXI. *Rubr.* IX. c. XV. *pag.* 450.

Ex concilio Olivetano [Burchardus lib. XII. c. XXVI. habet ex *Hibernenſi*. Caput incertum.]

III. *Cum nullus ante* XIV. *annos cogatur jurare, licite per parentes revocantur vota impuberum filiorum.*

XXII. Q. V. C. XV. PUeri ante XIV. annos non cogantur jurare. Puella quoque, ſi in puerili ætate, ſita in domo patris, illo neſciente, juramento ſe conſtrinxerit, & pater ejus, ut audierit, ſtatim contradixerit, vota ejus & juramenta irrita erunt, & facilius emendabitur. *In libro Numerorum* [c. XXX. v. 4. ante A. D. 2451. in *Arabia*.]

IV. *De eodem.*

XXXII. Q. II. C. XIV. MUlier ſi quidpiam voverit, & ſe conſtrinxerit juramento, quæ eſt in domo patris ſui, & in ætate adhuc puellari, ſi cognoverit pater votum, quod pollicita eſt, & juramentum, quo obligavit animam ſuam, & tacuerit, non rea erit, ſed quidquid pollicita eſt & juravit, opere complebit. Sin autem ſtatim ut audierit, contradixerit pater, & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur ſponſioni, eo quod contradixerit pater. *Auguſtinus* [quæſt. LVII. in Numeros, & Gloſſa ordin. ad c. XXX. Num. VI.]

V. *De eodem.*

MErito hic quæritur de voto virginitatis. Mulieres enim etiam *virgines* in ſcriptura ſolent appellari, & videtur etiam Apoſtolus de patre loqui, cum dicit: *ſervet virginem ſuam, & det nuptui virginem ſuam.*

VI. *Re-*

VI. *Regularium vota quandoque per ſuos ſuperiores revocantur.*

MOnacho non licet. *Supra Rubrica praecedenti* c. VII. *pag.* 542. *Auguſtinus in Quæſtionibus in Numeros* [quæſt. LIX. §. 3. forte c. A. D. 410. in *Africa*.]

VII. *Revocantur quandoque per viros vota uxorum.*

MAnifeſtum eſt, ita voluiſſe legem, feminam eſſe ſub viro, ut nulla vota ejus, quæ abſtinentiæ cauſa voverit, reddantur ab ea, niſi auctor vir fuerit permittendo. Nam cum ad peccatum ejuſdem viri pertinere voluerit, ſi prius permiſerit, & poſtea prohibuerit, etiam hic tamen non dixit, ut faciat mulier quod voverat, quia permiſſa jam prius a viro fuerat. Viri dixit eſſe peccatum, quia abnuit quod prius conceſſerat; non tamen mulieri vel ex hoc permiſſum dedit, ut quod prius vir ei conceſſerat, poſtea ſi prohibuerit, contemnatur. *Auguſtinus in quæſt. in Numeros* [ibid §. 1.] XXXIII. Q. V. Cap. XI. *Beda* 1. *Cor.* VII.

VIII. *Arbitrium viri mulierem in omnibus ſequi oportet.*

NOluit itaque lex, mulierem aliquid vovere Deo adverſus animam ſuam, ut non in aliqua rerum licitarum atque conceſſarum abſtinentia in eiſdem votis feminæ valeat auctoritas, ſed virilis. Ita etſi adhuc innuptæ jam conceſſerat pater vota perſolvere; ſi antequam perſolverit, nupſerit, & viro ejus hoc cognitum non placuerit, non perſolvat, & ſit omnino ſine peccato, quia *mundavit eam*, ſicut dicit, ideſt *mundam judicavit*. Neque hoc contra Deum fieri putandum eſt, cum ipſe Deus hoc præceperit, hoc voluerit [Gratianus.] *Ibidem* C. XVI.

IX. *De eodem.*

EVidentiſſime itaque apparet, ita virum eſſe caput mulieris, ut nulla vota abſtinentiæ vel religioſæ converſationis liceat ſine ejus licentia Deo offerre: etiamſi, viro permittente, repromiſſa fuerit, non licet ei vorum opere complere, cum vir voluerit revocare permiſſum. Vota vero continentiæ ira alterius perniſſu ab altero valent offerri, quod poſt permiſſionem non valent in irritum deduci. *Ibid. poſt.* C. XX.

TITULUS. VII

De vita & honeſtate principum ſæcularium.

RUBRICA. I

De cauſa inſtitutionis poteſtatis ſæcularis.

I. *Quare ſint inſtituta regia poteſtas & legalia tormenta.*

Hieronymus [imo Auguſtinus ad Macedonium epiſt. CLIII. c. VI. §. 16. al. epiſt. LIV. forte c. A. D. 414. in *Africa*.] XXIII. Q. V. C. XVIII.

NOn fruſtra ſunt inſtituta poteſtas regis, & cognitoris jus, ungulæ carnificis, arma militis, diſciplina dominantis, ſeveritas etiam boni patris: habent omnia iſta modos ſuos, cauſas, rationes, utilitates. Hæc cum timentur & mali coercentur, & boni quietius inter malos vivunt. *Iſidorus* [lib. III. ſenten. de ſummo bono, c. LI. c. A. D. 625. in *Hiſpania*.]

II. *Quod ſacerdotes efficere docendo non valent, diſciplinæ terrore poteſtas extorquet.*

PRincipes ſæculi nonnumquam intra eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent, ut per eandem poteſtatem diſciplinam eccleſiaſticam muniant. Ceterum intra eccleſiam poteſtates neceſſariæ non eſſent, niſi, ut quod non prævalet ſacerdos efficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas hoc impleat per diſciplinæ terrorem, ſæpe per regnum terrenum cæleſte regnum proficit, ut qui intra eccleſiam poſiti, contra fidem & diſciplinam agunt, rigore principum conterantur; ipſamque diſciplinam, quam eccleſiæ humilitas exercere non prævalet, cervicibus ſuperborum poteſtas principalis imponat, & ut venerationem mereatur, virtutem poteſtatis impertiat. Cognoſcant principes ſæculi, Deo debere ſe rationem reddere propter eccleſiam, quam Chriſto tuendam ſuſcipiunt. *Ibidem* C. XX. *Concil. Pariſ. lib.* II. C. II.

Nam

LIB. III. PARS I. TIT. VII. RUBR. II. & III. Nam ſive augeatur pax & diſciplina eccleſiæ per fideles principes, ſive ſolvatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum poteſtati ſuam eccleſiam credidit: *Item Leo papa* [I. epiſt. XLVIII. ad Pulcheriam Auguſtam in fine, al. epiſt. XXXI. A. D. 450. Romæ CPoli.]

III. *Et regia & ſacerdotalis defendat auctoritas quæ ad divinam confeſſionem pertinent.*

XXIII. Q. V. C. XXI. RES autem humanæ aliter tutæ eſſe non poſſunt, niſi quæ ad divinam confeſſionem pertinent, regia & ſacerdotalis defendat auctoritas.

RUBRICA. II

De obedientia & reverentia ſæcularibus principibus debita.

I. *Æterna fraudatur mercede qui fidem & reverentiam poteſtatibus ſervare contemnit.*

Hieronymus [in epiſtolam ad Titum c. II. ad ver. *Servi dominis*, A. D. 386. in *Palæſtina*.]

Ibidem C. XXIV. SI apud carnales dominos in minimo fideles fuerint, incipient eis apud Deum majora committi. Ornat autem doctrinam Domini qui ea, quæ conditioni ſuæ apta ſunt, facit; & e diverſo confundit eam qui non eſt ſubjectus in omnibus, cui conditio ſua diſplicet, qui contradictor atque fraudator in nullo fidem oſtendit bonam. Quomodo enim poteſt fidelis eſſe in ſubſtantia Dei qui carnali domino fidem exhibere non potuit? *Item Ambroſius lib.* I. *de Patriarchis* [nempe de Abraham c. III. §. 17. & 18. c. A. D. 387. *Mediolani*.]

II. *Militaris diſciplina regi omnia ſervat.*

Ibidem C. XXV. *Geneſ.* XIV. 23. DIcat aliquis, cum ipſe vicerit, quomodo dicit Abraham ad regem Sodomorum: *nihil ſumam abs te*, cum præda utique in poteſtate victoris fuerit? Docet militarem diſciplinam, ut regi ſerventur omnia. Sane his, qui ſecum fuiſſent in adjumentum fortaſſe ſociati, partem emolumenti tribuendam aſſerit, tanquam mercedem laboris: ideoque quoniam ſibi mercedem ab homine non quæſivit, a Deo accepit, ſicut legimus

Geneſ. XV. 1. ſcriptum: *quia poſt hæc verba factum eſt verbum Domini ad Abraham in viſu dicens: noli timere Abraham: ego protegam te, & merces tua erit magna valde.*

III. *Imperatori eccleſia tributa negare non debet.*

SI tributum petit. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XII. *Rubr.* III. c. III. *pag.* 167.

IV. *Poteſtatibus tributa non ſunt neganda.*

MAgnum quidem eſt. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XVI. *Rubr.* III. c. IV. *pag.* 120.

V. *De ſuis exterioribus eccleſiæ ſolvunt tributum.*

TRibutum in ore piſcis. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XII. *Rubr.* III. c. IV. *pag.* 167.

RUBRICA. III

De officio debito principibus.

I. *Malos comprimere, & bonos ſublevare regum officium eſt.*

Hieronymus in Hieremiam [ad c. XXII. c. A. D. 410. in *Palæſtina*.]

XXIII. Q. V. C. XXIII. REgum officium eſt proprium facere judicium & juſtitiam, & liberare de manu calumniatorum vi oppreſſos, & peregrino, pupilloque, & viduæ, qui facilius opprimuntur a potentibus, præbere auxilium: &, ut curam eis præceptorum Dei majorem

Jerem. XXII. 3. injiceret, intulit: *nolite contriſtare*, ut non ſolum non eripiatis, ſed ne patiamini

Jerem. ibid. quidem per veſtram conniventiam ab aliis contriſtari, *& ſanguinem innocentem ne effundatis in loco iſto*. Homicidas enim, ſacrilegos &c. *Et poſt pauca*. Si, inquit, hoc feceritis, o reges Juda, tenebitis priſtinam poteſtatem. *Gratianus*

II. *Per-*

II. *Pertinet ad principes ſæculares eccleſiam defendere.*

PRæterea ſicut principibus & poteſtatibus fidem & reverentiam exhibere cogimur, ita ſæcularium dignitatum adminiſtratorihus defendendarum eccleſiarum incumbit neceſſitas. Quod ſi facere contemſerint, a communione ſunt repellendi. *Unde Johannes* VIII. [apud Anſelmum lib. III. c. CVII. Caput incertum.] XXIII. Q. V. poſt C. XXV.

III. *Querimonias eccleſiarum, qui in dignitatibus agunt, attentius debent audire.*

ADminiſtratores plane ſæcularium dignitatum, qui ad eccleſiarum tuitionem, pupillorum, ac viduarum protectionem, rapaciumque refrænationem conſtituti eſſe procul dubio debent, quoties ab epiſcopis & eccleſiaſticis viris conventi fuerint, eorum querimonias attentius audiant, & ſecundum quod neceſſitas expetierit, abſque negligentia examinent, & diligenti ſtudio corrigant. Quod ſi Dei timorem præ oculis non habentes, negligere, poſt ſecundam & tertiam monitionem inventi fuerint, omni ſe noverint communione, uſque ad condignam ſatisfactionem, privatos. *Ex concilio Carthaginenſi* V. [c. IX. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1217.] Ibid. C. XXVI.

IV. *Imperatores cum epiſcoporum proviſione eccleſiæ defenſionem adverſus divitum potentiam debent ſuſcipere.*

AB imperatoribus univerſis juſtum eſt poſtulandum propter afflictionem pauperum, quorum moleſtiis ſine intermiſſione fatigatur eccleſia, ut defenſores eis adverſus potentias divitum, cum epiſcoporum proviſione delegentur. XXIII. Q. III. C. X. *Concil. African.* C. XLII.

V. *Non ſunt immunes a ſcelere qui non liberant eos, quos poſſunt a facto liberare.*

OStendit propheta, nec illos immunes. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubr.* V. c. IV. *pag.* 477.
Auguſtinus ſuper Johannem [tract. XI. ad c. III. §. 13. A. D. 412. in *Africa*.]

VI. *Hæretici utiliter patiuntur quæ catholici utiliter inferunt.*

QUando vult Deus concitare poteſtates adverſus hæreticos, adverſus ſchiſmaticos, adverſus diſſipatores eccleſiæ, adverſus exſufflatores Chriſti, adverſus blaſphematores baptiſmi, non mirentur, quia Deus concitat, ut a Sara verberetur Agar. Cognoſcat ſe Agar, & ponat cervicem, quia cum humiliata diſcederet a domina ſua, occurrit ei Angelus, & dixit. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XII. *Rubr.* II. c. II. *pag.* 161. XXIII. Q. IV. C. XXXIX.
Gregorius [papa I. lib. I. epiſt. LXXIII. ad Gennadium Patricium & Exarchum Africæ, A. D. 591. Roma in *Africam*.]

VII. *Commendatur rex, qui cauſa dilatandæ religionis bella movit.*

SI non ex fidei merito, & Chriſtianæ religionis gratia tanta excellentiæ veſtræ bellicorum actuum proſperitas eveniret, non ſummopere miranda fuerat, cum ſciamus, hæc etiam antiquis bellorum ducibus fuiſſe conceſſa. Sed cum futuras, Deo largiente, victorias non carnali providentia, ſed magis orationibus prævenitis; fit, ut hoc in ſtuporem veniat, quod gloria veſtra non terreno conſilio, ſed Deo deſuper largiente, deſcendat. Ubi enim meritorum veſtrorum loquax non diſcurrit opinio? Quæ & bella vos frequenter appetere, non deſiderio fundendi ſanguinis, ſed dilatandæ cauſa reipublicæ, in qua Deum coli conſpicimus, loquitur; quatenus Chriſti nomen per ſubditas gentes fidei prædicatione circumquaque diſcurrat. Sicut enim exteriora vos virtutum opera eminentes in hac vita conſtituunt, ita & interna morum ornamenta, ex corde mundo procedentia, in futuram vitam cæleſtium gaudiorum participatione glorificant. Plurima enim pro paſcendis ovibus beati Petri Apoſtolorum principis, excellentiam veſtram præſtitiſſe didicimus, ita ut non parva loca patrimonii ejus propriis nudata cultoribus, largitis Dacorum habitationibus reſtauraverit. Quæcunque igitur hic illi Chriſtianiſſima mente confertis, horum retributionem per ſpem in futuro judicio ſuſtinetis. Ibid. C. XLI

RUBRICA. IV

In quibus conſiſtat honeſtas principum ſæcularium.

I. *Pertinet ad honeſtatem principis ſubjectum eſſe eccleſiæ.*

Johannes [apud Anſelmum lib. IV. c. XII. qui ex Johanne VIII. refert.]

Diſt. XCVI. C. XI. SI Imperator catholicus eſt, quod ſalva pace ipſius dixerimus, filius eſt, non præſul eccleſiæ: quod ad religionem competit, diſcere ei convenit, non docere. Habet privilegia ſuæ poteſtatis, quæ adminiſtrandis legibus publicis divinitus conſecutus eſt, ut ejus beneficiis non ingratus contra diſpoſitionem cæleſtis ordinis nil uſurpet. Ad ſacerdotes enim Deus voluit, quæ eccleſiæ diſponenda ſunt, pertinere, non ad ſæculi poteſtates: quas, ſi fideles ſunt, eccleſiæ ſuæ ſacerdotibus voluit eſſe ſubjectas. Non ſibi vindicet alienum jus & miniſterium, quod alteri deputatum eſt, ne contra eum tendat abrumpi, a quo omnia conſtituta ſunt; & contra illius beneficia pugnare videatur, a quo propriam conſequutus eſt poteſtatem. Non a legibus publicis, non a poteſtatibus ſæculi, ſed a pontificibus & ſacerdotibus omnipotens Deus Chriſtianæ religionis clericos & ſacerdotes voluit ordinari & diſcuti, recipique de errore remeantes. Imperatores Chriſtiani ſubdere debent executiones ſua eccleſiaſticis præſulibus, non præferre. *In* VII. *actione Calchedonenſis concilii Marcianus Imperator dixit inter cetera* [imo in VI. actione, A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo IV. pag. 576.]

II. *Pertinet ad honeſtatem principum de negociis eccleſiaſticis non ſe intromittere, niſi in favorem fidei.*

Ibidem C. II. NOs ad fidem confirmandam, non ad potentiam oſtendendam, exemplo religioſiſſimi principis Conſtantini, Synodo intereſſe volumus; ut inventa veritate, non ultra multitudo pravis doctrinis attracta diſcordet. *Item in eadem* VI. *actione in fine.*

III. *De eodem.*

Ibidem. QUædam capitula ſunt, quæ ad honorem veſtræ reverentiæ vobis ſervavimus, decorum eſſe judicantes, a vobis hæc regulariter potius firmari per ſynodum, quam noſtra lege ſanciri. *Nicolaus papa* [I. in epiſt. VIII. ad Michaelem Imp. quæ incipit: *propoſueramus*, A. D. 865. Roma CPolim, Concil. tomo VIII. pag. 310.]

IV. *Synodali conventui Imperatores intereſſe non convenit, niſi ubi de fide agitur.*

Ibid. C. IV. UBinam legiſtis, Imperatores anteceſſores veſtros ſynodalibus interfuiſſe, niſi forſitan in quibus de fide tractatum eſt, quæ univerſalis eſt; quæ omnium communis eſt; quæ non ſolum ad clericos, verum etiam ad laicos & ad omnes omnino pertinet Chriſtianos. *Idem* [ibidem paullo inferius pag. 324. D.]

V. *Pertinet ad honeſtatem principum jura pontificum non uſurpare.*

Ibid. C. VI. CUm ad verum ventum eſt, ultra ſibi nec Imperator jura pontificatus arripuit, nec pontifex nomen Imperatorium uſurpavit; quoniam idem mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus ſic actibus propriis & dignitatibus diſtinctis officia poteſtatis utriuſque diſcrevit, propria volens medicinali humilitate ſurſum efferri, non humana ſuperbia rurſus in infernum demergi, ut & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita pontificibus indigerent, & pontifices pro curſu temporalium tantummodo rerum Imperialibus legibus
II. Tim. II. 4. uterentur, quatenus ſpiritalis actio carnalibus diſtaret incurſibus; & ideo militans Deo minime ſe negociis ſæcularibus implicaret; ac viciſſim non ille rebus divinis præſidere videretur, qui eſſet negociis ſæcularibus implicatus.

VI. *Imperatores debent pontificibus ſubeſſe, non præeſſe.*

SI imperator catholicus eſt. *Supra in hac eadem Rubrica* c. I.

VII. *Eccleſiæ Imperatoribus non ſint obnoxiæ.*

CONvenior ipſe a comitibus. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XII. *Rubr.*I.c.V.*pag.*160. *Nicolaus papa* [I. eadem epiſt. ad Michaelem, Concil. tomo VIII. pag. 324. C.]

VIII. *Pertinet ad honeſtatem principum ſic poteſtatis ſuæ menſuram tenere, ut judicare miniſtros eccleſiæ non præſumant.*

DEnique hi, quibus tantum humanis rebus, & non divinis, præeſſe permiſſum eſt, quomodo de his, per quos divina miniſtrantur, judicare præſumant, penitus ignoramus. *Idem* [ibid. poſt pauca pag. 324. E.]

Diſt. XCVI. C. V.

IX. *A ſæculari poteſtate pontifex prorſus nec ſolvi, nec ligari valet.*

SAtis evidenter oſtenditur, a ſæculari poteſtate nec ligari prorſus, nec ſolvi poſſe pontificem, quem conſtat a pio principe Conſtantino (quod longe ſuperius memoravimus) *Deum* appellatum: nec poſſe *Deum* ab hominibus judicari, manifeſtum eſt. Sed & Theodoſius minor ſanctæ ſynodo ſcribens Epheſinæ primæ, dixit: *deputatus eſt igitur Candidianus magnificentiſſimus comes ſtrenuorum domeſticorum, tranſire uſque ad ſanctiſſimam ſynodum veſtram, & in nullo quidem, quæ faciendæ ſunt de piis dogmatibus quæſtiones, ſeu potius expoſitiones, communicare. Illicitum namque eſt, eum, qui non ſit in ordine ſanctiſſimorum epiſcoporum, eccleſiaſticis intermiſceri tractatibus*. Et poſt pauca. *His itaque manifeſte repertis, apparet, comminiſtrum Ignatium per imperialem tantummodo ſententiam nullo modo potuiſſe prorſus expelli, in cujus damnatione, quia præſulum quoque aſſenſus eſt ſubſequutus, apparet, id cauſa patratum adulationis, non legitimæ ſanctionis*. Exempla *Gregorii ad Hermannum epiſcopum Metenſem* [papæ VII. lib. VIII. epiſt. XXI. A. D. 1080. Roma in *Belgium*, Concil. tomo X. pag. 169. E.]

Ibid. C. VII.

Ruſinus Hiſtor. Eccl. lib. I. C. II.

Exſtat in Par. I. Concilii Epheſini C. XXXV. Concil. tomo III. pag. 441.

X. *Regum & principum patres & magiſtri ſacerdotes eſſe debent.*

QUis dubitet, ſacerdotes Chriſti, regum & principum, omniumque fidelium patres & magiſtros cenſeri? Nonne miſerabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubjugare, & iniquis obligationibus illum ſuæ poteſtati ſubiicere, a quo credit non ſolum in terra, ſed etiam in cælis ſe ligari poſſe & ſolvi? *Item Gelaſius papa Anaſtaſio Imperatori* [papa I. epiſt. VIII. A. D. 494. Roma *CPolim*, Concil. tomo IV. pag. 1182. C.]

Ibid. C. IX.

XI. *Auctoritas ſacra pontificum, & regalis poteſtas hujuſmodi gubernacula regunt.*

DUo ſunt quippe, Imperator Auguſte, quibus principaliter hic mundus regitur, auctoritas ſacra pontificum, & regalis poteſtas; in quibus tanto gravius eſt pondus ſacerdotum, quanto etiam pro ipſis regibus, hominum in divino ſunt reddituri examine rationem. *Et poſt pauca.* Noſti itaque, inter hæc ex illorum te pendere judicio, non illos ad tuam redigi poſſe voluntatem. Talibus igitur inſtitutis, talibuſque fulti auctoritatibus plerique pontificum, alii reges, alii imperatores excommunicaverunt. Nam ſi ſpeciale aliquod de perſonis principum requiratur exemplum, beatus Innocentius papa Arcadium Imperatorem (quia conſenſit, ut ſanctus Johannes Chryſoſtomus a ſua ſede pelleretur) excommunicavit. Beatus etiam Ambroſius, licet ſanctus, non tamen univerſalis eccleſiæ epiſcopus, pro culpa, quæ aliis ſacerdotibus non adeo gravis videbatur, Theodoſium magnum Imperatorem excommunicans, ab eccleſia excluſit: qui etiam in ſuis ſcriptis oſtendit, quod aurum non tam pretioſius ſit plumbo, quam regia poteſtate ſit altior dignitas ſacerdotalis, hoc modo circa principium ſui Paſtoralis ſcribens: *honor, fratres, & ſublimitas epiſcopalis nullis poterit comparationibus adæquari*. Si regum fulgori compares & principum diademati, longe erit inferius, quam ſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares, quippe cum videas regum colla & principum ſubmitti genibus ſacerdotum, & oſculata eorum dextera, orationibus eorum credant ſe communicari.

Ibid. C. X.

Item in eadem epiſt. Gregorii VII. de qua in ſuperiori capite.

Concil. Pariſ. lib. I. C. III.

De dignitate ſacerd. C. II.

TITULUS. VIII
De vita & honeſtate militum.
RUBRICA. I
Quando militare ſit licitum.

V*Ide capitula Libri* II. *Partis* II. *Tituli* IV. *Rubricæ* IV. *pag.* 473.

RUBRICA. II
De cauſa inſtitutionis militiæ.

I. *Militia videtur inſtituta vel ad injuriam propulſandam, vel ad vindictam inferendam.*

QUod militare alienum. *Supra ibidem* c. I.

RUBRICA. III
In quibus conſiſtit honeſtas militum.

I. *Summa laus eſt militiæ, reipublicæ utilitatibus obedientiam exhibere.*

Gregorius univerſis militibus Neapolitanis [lib. XII. epiſt. XXIV. A. D. 604. Roma in *Campaniam*.]

Diſt. XCVI. C. VII. SUmma militiæ laus inter alia bona merita hæc eſt, obedientiam reipublicæ utilitatibus exhibere, quodque ſibi utiliter imperatum fuerit, obtemperare; ſicut etiam nunc devotionem veſtram feciſſe didicimus, quæ epiſtolis noſtris, quibus magnificum virum Conſtantium tribunum, cuſtodiæ civitatis reputavimus præeſſe, paruit, & congruam militaris devotionis obedientiam demonſtravit. Unde ſcriptis vns præſentibus curavimus admonendos, uti prædicto viro magnifico tribuno, ſicut & feciſtis, omnem debeatis pro ſereniſſimorum dominorum utilitate, vel conſervanda civitate, obedientiam exhibere; quatenus quidquid a vobis hactenus bene geſtum agnoſcitur, per præſentis temporis vigilantiam ac ſollicitudinem augmentetis [Auguſtinus lib. I. de Civit. Dei c. XXVI. circa A. D. 413. in *Africa*.]

II. *Non eſt homicidii reus miles, qui poteſtati obediens, hominem occiderit.*

XXIII. Q. V. C. XIII. MIles, cum obediens poteſtati, ſub qua legitime conſtitutus eſt, hominem occidit, nulla civitatis ſuæ lege reus eſt homicidii, immo niſi fecerit, reus eſt imperii deſerti atque contemti. Quod ſi ſua ſponte atque ſua auctoritate feciſſet, in crimen effuſi humani ſanguinis incidiſſet. Itaque unde punitur, ſi fecerit injuſſus, inde punietur, ſi non fecerit juſſus.
Auguſt. Serm. CCCII. §. 15.

TITULUS. IX
De vita & honeſtate doctorum ſive magiſtrorum.
RUBRICA. I
De ſtudio literarum præambulo ad magiſterium.

I. *Oportet prius ſtudentem eſſe ſive diſcipulum, quam doctoris ſuſcipere officium.*

Innocentius papa [I. epiſt. XII. ad Aurelium Carthaginenſem, A. D. 418. Roma in *Africam*, Concil. tomo II. pag. 1264.]

Diſt. XXI. C. V. MIſerum eſt, eum magiſtrum fieri, qui nunquam fuit diſcipulus; eum ſumum fieri ſacerdotem, qui nunquam in nullo gradu obſecutus fuerit ſacerdoti.

II. *De*

II. *De eodem.*

SIc vive in monaſterio. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* V. *Rub.* IX. c. XXIII. *pag.* 528.

III. *De eodem.*

SI clericatus titillat. *Supra ibidem* c. XXIV.

RURBICA. II

Quibus ſcientiis ſtudendum ſit Chriſtianis.

I. *Chriſtianis, & maxime clericis ſtudendum eſt libris ſacrarum literarum, quia ſacræ ſcripturæ inhærentes, non obſcurantur iniquitate mundana.*

Zephyrinus papa [epiſt. 1. Iſidoriana, Concil. tomo 1. pag. 614. A.]

SIcut ſtellas cæli non extinguit nox, ſic mentes fidelium firmamento inhærentes ſanctæ Scripturæ, non obſcurat mundana iniquitas. *Hieronymus in Iſaiam* [in procemio commentarii in Iſai. ad Euſtochium, A. D. 406. in *Palæſtina*.] *Diſt.* XXXVIII. C. VIII.

II. *Ignorantia ſcripturarum eſt ignorantia Chriſti.*

SI juxta Apoſtolum Paulum, Chriſtus Dei virtus eſt, Deique ſapientia, & qui neſcit ſcripturas, neſcit Dei virtutem, ejuſque ſapientiam, ignoratio ſcripturarum, ignoratio Chriſti eſt. *Gregorius in Moral.* [imo in Paſtorali Parte I. c. 1. A. D. 591. *Romæ*.] *Ibidem* C. IX.

III. *A Domino ſciuntur vel ignorantur qui ea, quæ Dei ſunt, ſapiunt, vel ignorant.* *Ibidem* C. X.

QUi ea, quæ Dei ſunt, ſapiunt, a Domino ſapiuntur: & qui ea, quæ Dei ſunt, neſciunt, a Deo neſciuntur, Paulo atteſtante, qui ait: *ſi quis ignorat, ignorabitur*. Idem. Quicumque ſtultus eſt in culpa, ſapiens erit in pœna. *Ex concilio Carthaginenſi* IV. [c. XVI. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1201.] 1. *Cor.* XIV. 38. *Gregor. Moral. lib.* XV. C. LIII. §. 60. *al.* C. XXIII. *inverſo verborum ordine*

IV. *Libros gentilium non legat epiſcopus.*

EPiſcopus gentilium libros non legat; hæreticorum autem pro neceſſitate aut tempore. *Diſt.* XXXVII. C. I.

V. *Reprehenduntur ſacerdotes, qui, omiſſis Evangeliis, legunt comœdias.*

SAcerdotes Dei, omiſſis. *Supra lib.* III. *& Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. XLV. *pag.* 490. *Idem in epiſtolam ad Epheſios* [Hieron. in c. VI. epiſt. ad Epheſios lib. III. A. D. 386. in *Palæſtina*.]

VI. *Reprehenduntur epiſcopi, qui filios ſuos ſæcularibus erudiunt literis.*

LEgant epiſcopi atque presbyteri, qui filios ſuos ſæcularibus literis erudiunt, & faciunt, illos comœdias legere, et mimorum turpia ſcripta cantare, de eccleſiaſticis forſitan ſumtibus eruditos: & quod in corbonam pro peccato virgo vel vidua vel totam ſubſtantiam ſuam effundens quilibet pauper obtulerat, hoc in Kalendariam ſtrenam, & Saturnalitiam ſportulam, & Minervale munus grammaticus & orator, aut in ſumtus domeſticos, templi ſtipes, aut in ſordida ſcorta convertit. Heli ſacerdos ipſe ſanctus fuit; ſed quia filios ſuos non erudivit in omni diſciplina & correctione, ſupinus cecidit, & mortuus eſt. *Rabanus de preſſura eccleſiæ* [ita refert Ivo P. IV. c. CLXIV.] *Ibidem* C. V. 1. *Reg.* II. 22. *&* IV. 18.

VII. *Beatus Hieronymus ab Angelo verberatur, quia Ciceronis librum legebat.* *Ibidem* C. VII.

LEgimus de beato Hieronymo, quod cum libros legeret Ciceronis, ab Angelo eſt correctus, eo quia vir Chriſtianus paganorum figmentis intenderet. *Ambroſius in Lucam* [lib. I. ad c. I. §. 2. c. A. D. 390. *Mediolani*.] *Hieron. ad Euſtochium de cuſtodia virg.*

IX. *Sæ-*

P. III. PARS I. TIT. IX. RUB. III.

VIII. *Sæculares literæ legendæ ſunt, ut non ignorentur.*

Diſt. XXXVII. C. IX.

LEgimus aliqua, ne negligamus; legimus ne ignoremus; legimus, non ut teneamus, ſed ut repudiemus [Iſidorus lib. III. ſentent. de ſummo bono c. XIII. c. A. D. 625. in *Hiſpania*.]

IX. *Quare prohibetur Chriſtianis poetica figmenta legere.*

IDeo prohibetur Chriſtianis figmenta legere poetarum, quia per oblectamenta inanium fabularum, mentem excitant ad incentiva libidinum. Non enim ſolum thura offerendo, dæmonibus immolatur, ſed etiam eorum dicta libentius capiendo. *Auguſtinus de catechizandis rudibus* [c. IX. §. 13, c. A. D. 398. in *Africa*, nonnullis omiſſis.]

X. *Non contemnant ſcholaſtici eccleſiaſticam ſimplicitatem.*

Diſt. XXXVIII. C. XII.

SEdulo monendi ſunt ſcholaſtici, ut humilitate induti chriſtiana, diſcant non contemnere quos cognoverint morum vitia, quam verborum, amplius devitare; & cordi caſto linguam exercitatam nec conferre audeant; quam etiam præferre conſueverunt. *Et infra*. His etiam maxime utile eſt noſſe, ita eſſe præponendas verbis ſententias, ut præponitur animus corpori. Ex quo fit, ut ita malle debeant veriores, quam diſertiores audire ſermones; ſicut malle debent prudentiores, quam formoſiores habere amicos. Noverint etiam, non eſſe vocem ad aures Dei, niſi animi affectum. Ita enim non irridebunt, ſi aliquos antiſtites & miniſtros eccleſiæ forte animadverterint, vel cum barbariſmis & ſolœciſmis Deum invocare, vel eadem verba, quæ pronunciant, non intelligere, perturbateque diſtinguere; non quia iſta minime corrigenda ſunt, ut populus ad id, quod plane intelligit, dicat: *amen*; ſed quia pie toleranda ſunt ab eis, qui didicerunt, ut ſono in foro, ſic voto in eccleſia benedici. Itaque forenſis illa nonnunquam forte bona dictio, nunquam tamen benedictio dici poteſt.

RUBRICA. III

Quibus reſpectibus permittitur laudabiliter ſtudium ſæcularium literarum.

I. *Laudabiliter ſtudent miniſteriis ſæcularibus qui quod in eis utile eſt, aut ad intelligentiam ſacrarum literarum, aut ad confutationem errorum, aut ad uſum ſacræ eruditionis, convertunt.*

[Gratianus.]

Diſt. XXXVII. poſt C. VII. §. 2. — Act. VII. 22. — Dan. I. 4. — Exod. III. 22. & XI. 2.

SEd contra legitur, quod Moyſes, & Daniel omni ſcientia Ægyptiorum & Chaldæorum eruditi fuerunt. Legitur etiam, quod præcepit Dominus filiis Iſrael, ut expoliarent Ægyptios auro & argento; moraliter inſtruens, ut ſive aurum ſapientiæ, ſive argentum eloquentiæ apud poetas invenimus, in uſum ſalutiferæ eruditionis vertamus. *Hinc Beda ait in libros regum* [II. c. IX. c. A. D. 720. in *Anglia*.]

II. *Non prohibeantur clerici ſæculares literas legere.*

Ibidem C. VIII.

TUrbat acumen legentium, & deficere cogit qui eos a legendis ſæcularibus literis omnimodis æſtimat prohibendos; in quibus ſiqua inventa ſunt utilia, quaſi ſua ſumere licet. Alioquin nec Moyſes, & Daniel ſapientia vel literis Ægyptiorum paterentur erudiri, quorum tamen ſuperſtitiones ſimul & delicias horrebant; nec ipſe magiſter gentium aliquos verſus poetarum ſuis vel ſcripturis indidiſſet, vel dictis.
[Gratianus continenter.]

III. *De eodem.*

Ibidem

CUr ergo legi prohibentur quæ tam rationabiliter legenda probantur? Sed ſæculares literas quidam legunt ad voluptatem, poetarum figmentis & verborum delectati: quidam vero ad eruditionem eas addiſcunt, ut errores gentilium legendo deteſtentur, & utilia, quæ in eis invenerint, ad uſum ſacræ eruditionis devote convertunt. Tales laudabiliter ſæculares literas addiſcunt. Unde beatus Gregorius quendam epiſcopum non

reprehendit, quia eas didicerat, ſed quia contra epiſcopale officium pro lectione evangelica grammaticam populo exponebat. Lib. iii. Pars I. Tit. ix. Rub. iii.

IV. *De eodem.*

LEgimus aliqua. *Supra Rubrica præcedenti* c. IX. *pag.* 550. *Hieronymus in epiſtolam ad Titum* [ad c. 1. c. A. D. 386. in *Palæſtina*]

V. *Grammatica legenda eſt, ut per eam ſacræ ſcripturæ intelligantur.*

SI quis artem grammaticam noverit, vel dialecticam, ut rationem recte loquendi habeat, & inter vera, & falſa & vera dijudicet, non improbamus. Geometria quoque & arithmetica, & muſica habent in ſua ſcientia veritatem, ſed non eſt ſcientia illa ſcientia pietatis. Scientia pietatis eſt noſſe legem intelligere prophetas, Evangelio credere, Apoſtolos non iguorare. Grammaticorum autem doctrina etiam poteſt proficere ad vitam, dum fuerit in meliores uſus aſſumta. *Idem* [in c. 1. Danielis, c. A. D. 404. in *Palæſtina*.] *Diſt.* xxxviii. *C.* x. *Iſidorus de ſummo bono lib.* iii. *C.* xiii.

VI. *Exemplo Danielis probatur, non eſſe peccatum ſæcularium literis erudiri.*

QUi de menſa regis & de vino potus ejus nolunt comedere, ne polluantur, utique ſi ipſam ſapientiam atque doctrinam Babyloniorum ſcirent eſſe peccatum, nunquam acquieſcerent diſcere quod non licebat. Diſcunt autem, non ut ſequantur, ſed ut judicent atque convincant; quodmodo ſi quiſpiam adverſus mathematicos velit ſcribere imperitus mathematis, riſui pateat; & adverſus philoſophos diſputans, ſi ignoret dogmata philoſophorum. Diſcant ergo ea mente doctrinam Chaldaicam, qua & Moyſes omnem ſapientiam Ægyptiorum didicerat. *Idem*. Si quando cogimur literarum ſæcularium recordari, & aliqua ex his dicere, quæ olim omiſimus, non noſtræ eſt voluntatis, ſed, ut ita dicam, graviſſimæ neceſſitatis, ut probemus, quæ a ſanctis prophetis ante ſæcula multa prædicta ſunt, tam Græcorum, quam Latinorum, & aliarum gentium literis contineri. *Auguſtinus contra Manichæos* [lib. xiii. c. xv. contra Fauſtum Manichæum, ſed fuſius, A. D. 392. in *Africa*.] *Ibidem C.* xi. *Act.* vii. 22. *Hieronymus in prologo in Danielem.*

VII. *Auctoritate gentilium, eorum vanitas retunditur atque convincitur.*

SI quid veri de Deo Sibylla, vel Orpheus, aliive gentium vates, aut philoſophi prædixiſſe perhibentur, valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem revincendam, non tamen ad iſtorum auctoritatem amplectendam. Quantum enim diſtat de Chriſti adventu inter prædicationem Angelorum, & confeſſionem dæmoniorum; tantum inter auctoritatem prophetarum & curioſitatem ſacrilegorum. *Item Clemens* [papa 1. in epiſt. v. ſuſpecta, Concil. tomo 1. pag. 115. D.] *Ibidem C.* xiii.

VIII. *Ad intelligentiam ſacrarum ſcripturarum, ſæcularium peritia neceſſaria oſtenditur.*

RElatum eſt nobis, quod quidam, in veſtris partibus commorantes, adverſantur ſacris doctrinis, & prout eis videtur, non ſecundum traditionem patris, ſed juxta ſenſum ſuum docere videntur. Multas enim quidam, ut audivimus, veſtrarum partium ingenioſi homines ex his, quæ legunt, veri ſimilitudines capiunt. Et ideo diligenter obſervandum eſt, ut lex Dei, cum legitur, non ſecundum propriam ingenii intelligentiam legatur, vel doceatur. Sunt enim multa verba in ſcripturis divinis, quæ poſſunt trahi ad eum ſenſum, quem ſibi unuſquiſque ſponte præſumſerit; ſed non oportet. Non enim ſenſum, quem extrinſecus adulteretis, alienum & extraneum debetis quærere, aut quoquomodo ipſum ſcripturarum auctoritate confirmetis; ſed ex ipſis ſcripturis ſenſum capere veritatis, & ideo oportet ab eo ſcientiam diſcere ſcripturarum, qui eam a majoribus ſervat, ut ipſe poſſit ea, quæ recte ſuſcepit, competenter aſſerere. Cum enim ex divinis ſcripturis integram quis, & firmam regulam veritatis ſuſceperit, abſurdum non erit, ſi aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus ſtudiis, quæ forte in pueritia attigit, ad aſſertionem veri dogmatis conferat; ita tamen, ut ubi vera didicerit, falſa & ſimulata declinet. *Ibidem C.* xiv.

RU-

RUBRICA. IV
De ordinandis magiſtris in ſingulis diœceſibus.

De quibuſdam locis ad nos refertur. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* VI. c. XIX. *pag.* 112.

RUBRICA. V
De his, in quibus conſiſtit honeſtas magiſtrorum ſive doctorum.

I. *Pertinet ad honeſtatem magiſtrorum, ut ſanctorum doctrinas doceant, non proprias, quia magiſtri errorum communiter exiſtunt qui veritatis diſciplinam contemnunt.*

Leo [papa I. epiſt. XXIV. ad Flavianum, al. epiſt. X. A. D. 449. Roma CPolim.]

XXIV. Q. III. C. XXX. Quid autem iniquius eſt, quam impia ſapere, & ſapientioribus, doctioribuſque non credere? Sed in hanc inſipientiam cadunt qui, cum ad cognoſcendam veritatem aliquo impediuntur obſcuro; non ad propheticas voces, non ad Apoſtolicas literas, nec ad Evangelicas auctoritates, ſed ad ſemetipſos recurrunt, & ideo magiſtri erroris exiſtunt; quia veritatis diſcipuli non fuerunt. *Gregorius in moralibus lib.* XXIII. *Parte* V. *cap.* XII. [nunc c. XIII. §. 23. & 24. c. A. D. 590. Romæ.]

II. *Pertinet ad honeſtatem magiſtri, ut non ſit arrogans, quia arrogantes neſciunt inferre quod docent.*

Diſt. XLVI. C. I. Hoc habet proprium doctrina arrogantium, ut humiliter neſciant inferre quod docent, & recta, quæ ſapiunt, recte miniſtrare non poſſint. In verbis enim eorum proditur, quod cum docent, quaſi in quodam ſibi videntur ſublimitatis culmine reſidere, eoſque, quos docent, ut longe infra ſe poſitos, veluti in imo reſpiciunt, quibus non conſulendo loqui, ſed vix dominando dignantur. Recte autem his per prophetam Dominus dicit: *vos autem cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia.* Cum auſteritate enim & potentia imperant, qui ſubditos ſuos non tranquille ratiocinando corrigere, ſed aſpere inflectere dominando feſtinant. At contra, vera doctrina tanto vehementius hoc elationis vitium fugit per cogitationem, quanto ardentius verborum ſuorum jaculis ipſum magiſtrum elationis inſequitur. Cavet enim, ne eum elatis moribus prædicet, quem in corde audientium ſanis ſermonibus inſectatur. (Ezech. XXXIV. 4.)

III. *Pertinet ad honeſtatem magiſtri bona vita & bona doctrina clareſcere.*

Multi ſacerdotes, & pauci ſacerdotes. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* VII. c. VI. *pag.* 331.

IV. *De eodem.*

Qualis enim ædificatio erit diſcipuli. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* I. c. II. *pag.* 484.

TITULUS. X
De vita & honeſtate prædicatorum.

RUBRICA. I
De prædicatione divini verbi non contemnenda.

I. *Æque ſervandum eſt verbum Chriſti, ac corpus Chriſti.*

Auguſtinus [homil. XXVI. nunc ſerm. CCC. §. 2. in Appendice Auguſt.]

I. Q. I. C. XCIV. Origen. homil. XIII. in Exod. Interrogo vos, fratres, vel ſorores, dicite mihi: quid vobis plus eſſe videtur, verbum Dei, an Chriſti? Si verum vultis reſpondere, hoc dicere debetis, quod non ſit

ſit minus verbum Dei, quam corpus Chriſti. Et ideo quanta ſollicitudine obſervamus, quando vobis corpus Chriſti miniſtratur, ut nihil ex ipſo de noſtris manibus in terram cadat; tanta ſollicitudine obſervemus, ne verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus, aut loquimur, de corde noſtro pereat; quia non minus reus erit, qui verbum negligenter audierit, quam ille, qui corpus Chriſti in terram cadere negligentia ſua permiſerit. *Item* ... III. Pars I. Tit. x. Rubr. II. & III. *Io. Chryſoſt. homil.* III. de Dei nat. *Petrus Venerab. Serm.* IV. de jejunio.

II. *De eodem.*

NEque enim poteſt id rite offerri, niſi per ſacerdotem juſtum, & ſanctum, nec niſi ab eis accipiatur quod offertur, pro quibus offertur; atque id ſine vitio ſit, ut pro vitioſis mundandis poſſit offerri. Hoc certe omnes cupiunt, qui pro ſe offerri ſacrificium Deo volunt. I. Q. I. C. XCIV.

RUBRICA. II
Quibus prædicare conveniat.

I. *Nullus laicus, nec religioſus, niſi de licentia epiſcopi, aut papæ audeat prædicare.*

ADiicimus illud etiam, quod nobis. *Supra lib* III. *Parte* I. *Tit.* V. *Rubr.* IX. c. V. *pag.* 527.

Ex concilio Carthaginenſi [IV. c. XCVIII. & XCIX. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1207.]

II. *Mulieri in conventu viros docere non permittitur.*

MUlier, quamvis docta, & ſancta, viros in conventu docere non præſumat. Laicus autem, præſentibus clericis (niſi ipſis rogantibus) docere non audeat. *Diſtin.* XXIII. C. XXIX.

RUBRICA. III
Quibus prædicatio ſit proponenda.

I. *Ad prædicationem admittitur omnis homo ſive fidelis, ſive infidelis.*

Ex concilio Carthaginenſi IV. [c. LXXXIV. *ibid.* pag. 1206.]

EPiſcopus nullum prohibeat ingredi eccleſiam, & audire verbum Dei, ſive gentilem, ſive Judæum uſque ad miſſam catechumenorum. *Origenes* [imo Clemens I. epiſt. ſuppoſititia III. in fine, Concil. tomo I. pag. 109. E.] *De Conſecrat. Diſt.* I. C. LXVII.

II. *Indignis ſive contemtoribus, utpote porcis, & canibus, ſacra verba non ſunt prædicanda.*

IN mandatis habemus, ut, venientes ad civitatem, diſcamus prius quis in ea dignus ſit, ut apud eum cibum ſumamus: quanto magis noſſe convenit quis, qualiſve ſit is, cui immortalitatis verba credenda ſunt? Solliciti enim & valde ſolliciti debemus eſſe, ne margaritas noſtras mittamus ante porcos. Sed ob alias cauſas utile eſt viri hujus habere me notitiam. Si enim ſciam, quia in his, de quibus non poteſt dubitari, quod bona ſint, emendatus eſt & inculpabilis, hoc eſt, ſi ſobrius, ſi miſericors, ſi juſtus, ſi mitis, & humanus (quæ utique bona eſſe nullus ambigit) tunc conſequens videbitur, ut ei, qui obtinet bona virtutum, etiam quod deeſt fidei & ſcientiæ, conferatur; & in quibus maculari ejus vita videtur, quæ eſt in reliquis probabilis, emendetur. Si vero in iis, quæ palam ſunt, peccatis involutus permanet & inquinatus, non me oportet ei aliquid de ſecretioribus & remotis divinæ ſcientiæ, proloqui; ſed magis proteſtari & convenire eum, ut peccare deſinat, & actus ſuos a vitiis emendet. Quod ſi ingeſſerit ſe, & provocaverit nos dicere quæ, eum minus recte agentem, non oportet audire; prudenter eum debemus eludere. Nam nihil omnino reſpondere, auditorum cauſa, utile non videtur; ne forte exiſtiment, nos reſponſionis penuria declinare certamen, & fides eorum lædatur non intelligentium propoſitum noſtrum [Gratianus.] *Diſt.* XLIII. C. II. *Matth.* X. II. *Marc.* VII. 3. *Matth.* VII. 6.

III. *De eodem.*

Diſt. XLIII. *poſt* C. V.

Gloſſa ordin. et *Ambroſ. Serm.* II. *in Pſal.* CXVIII *ad v.* abſcondi eloquia tua.

PAriter quoque obſervare debet ſecerdos, ne indignis, & non intelligentibus, ſecreta myſteria ſua prædicatione reſerare incipiat. Qui enim ea docet, quæ ab auditoribus non valent intelligi, non ad eorum utilitatem, ſed ad ſui oſtentationem facit. Unde in expoſitione pſalmi, *beati immaculati in via*, dicitur, *vitium eſt ſecreta myſteria vulgare indignis*, quod fit vel loquacitate incauta, dum ſine judicio volat irrevocabile verbum, vel adulatione, ut ei placeat, cui ſecreta revelat, vel jactatione ſcientiæ, ut plura ſcire videatur. *Hieronymus* [imo Origenes homil. XXI. ad c. XV. Joſue, Rufino interprete, circa A.D. 217. in *Ægypto*.]

IV. *De eodem.*

XI, Q. III. C. XXII, ante finem.

Matth. VII. 6.

VIdeamus qui ſunt in eccleſia conculcantes. Illi ſine dubio, de quibus Dominus dicebat in Evangeliis: *nolite mittere ſanctum canibus, neque margaritas veſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis, & conversi elidant vos.* Iſte eſt ergo Hiebuſæus, conculcatio; qui indigne audiunt verbum Dei, & cum audierint, neque, ut infideles, diſcedunt, neque permanent, ut fideles: ſed percepta myſteriorum notitia, & fidei noſtræ ſecretioribus ſcrutatis, converſi poſtmodum impugnant nos, & contradictionibus ſuis corda noſtra dirumpunt, conculcantes verbi dominici margaritas, & ornamenta fidei maculantes. De iſtis ergo dicitur, quia non potuerunt filii Juda eiicere Hiebuſæum de Hieruſalem uſque in hodiernum diem. *Idem ſuper* XII. *prophetas* [Hieronymus in Amos c. V. circa medium, A. D. 408. in *Palæſtina*.]

V. *Porcis & canibus ſancta non ſunt committenda.*

Ibid. C. XXIII.

Matth. VII.

Hierem. XV, 17.

QUando ergo vir eccleſiaſticus, & prudens atque intelligens multas impietates in ea, quæ vocatur domus Dei, eſſe cognoverit, & non ſolum multas, ſed & fortes, & quæ opprimere poſſint juſtitiam, & in tantum doctorum rabiem proceſſiſſe, ut accipiant pretium in judicio, & omnia pro muneribus faciant, pauperes quoque devitent in portis, & audire contemnant; taceat in illo tempore, ne det ſanctum canibus, & mittat margaritas ante porcos, qui converſi conculcent eas, & imitetur Hieremiam, dicentem: *ſolus ſedebam, quia amaritudine repletus ſum.*

RUBRICA. IV

De his, in quibus conſiſtit honeſtas prædicatorum.

I. *Pertinet ad honeſtatem prædicatoris, ut ſit eruditus literis, & vita irreprehenſibilis.*

OPortet, eum, qui docet. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* VIII. *Rubr.* III. c. XII. *pag.* 70. *Symmachus papa ait* [imo Ennodius Ticinenſis in libello pro defenſione Synodi IV, Romanæ D. A. 502. *Romæ*.]

II. *Monitoris perſonam recte non ſuſcipit qui verbis, non operibus docet.*

Diſt. XXXIII. C. I.

NEmo recte monitoris perſonam ſuſcipit, niſi qui actibus ſuis errata condemnat, & amorem innocentiæ converſatione demonſtrat.

III. *Poſt acerrimam pœnitentiam lapſi reparentur.*

QUid eſt hoc. *Supra libro* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. c. XVIII. *pag.* 368. *Unde Gregorius cap.* IV. *ſui Paſtoralis ait* [rectius Parte II. c. IV. c. A. D. 590. *Romæ*.]

IV. *Pertinet ad honeſtatem prædicatoris, ut diſcretus & circumſpectus ſit in loquendo.*

Diſt. XLIII. C. I.

Jo. X, 12.

SIt rector diſcretus in ſilentio, utilis in verbo, ne, aut tacenda proferat, aut proferenda reticeſcat. Nam ſicut incauta loquutio in errorem pertrahit, ita indiſcretum ſilentium eos, qui erudiri poterunt, in errore derelinquit. Sæpe nanque rectores, improvidi humanam amittere gratiam formidantes, loqui libere recta pertimeſcunt, & juxta veritatis vocem, nequaquam jam gregis cuſtodiæ paſtorum ſtudio, ſed mercenariorum

Digitized by Google

rum vice deſerviunt : quia veniente lupo fugiunt , dum ſe ſub ſilentio abſcondunt . Hinc *Lib. III. Part. I. Tit. 2. Rubr. IV.*
nanque eos per prophetam Dominus increpat , dicens : *canes muti non valentes latrare* .
Hinc rurſus queritur dicens : *non adſcendiſtis ex adverſo , neque oppoſuiſtis vos murum pro* *Iſa. LVI. 10.*
domo Iſrael , ut ſtaretis in prælio in die Domini. Ex adverſo quippe adſcendere eſt, pro de- *Ezech. XIII. 5.*
fenſione gregis libera voce hujus mundi poteſtatibus contraire : & in die Domini præ-
lio ſtare, eſt , pravis decertantibus , juſtitiæ amore reſiſtere. Paſtorem enim recta timuiſſe,
dicere quid eſt aliud , quam tacendo terga præbuiſſe ? Qui nimirum ſi pro grege ſe
obiicit , murum pro domo Iſrael hoſtibus opponit . Hinc rurſus delinquenti populo di-
citur : *prophetæ tui viderunt tibi falſa & ſtulta , nec aperiebant iniquitatem tuam ,* *Thren. II. 14.*
ut te ad pœnitentiam provocarent . Prophetæ quippe in ſacro eloquio nonnunquam docto-
res vocantur , qui dum fugitiva eſſe præſentia indicant , quæ ſunt ventura manifeſtant :
quos divinus ſermo falſa videre redarguit , quia dum culpas corripere metuunt , incaſ-
ſum delinquentibus promiſſa ſecuritate blandiuntur : qui iniquitatem peccantium nequa-
quam aperiunt , quia ab increpationis voce conticeſcunt . Clavis quippe aperitionis eſt
ſermo correctionis , quia increpatio culpam detegit , quam ſæpe neſcit ipſe etiam ,
qui perpetravit . Hinc Paulus ait : *ut potens ſis ad exhortandum in doctrina ſana , &* *Tit. I. 9.*
eos , qui contradicunt , redarguere . Hinc per Malachiam dicitur : *labia ſacerdotis cu-* *Malach. II. 7.*
ſtodiunt ſcientiam , & legem requirunt ex ore ejus , quia Angelus Domini exercituum
eſt . Hinc per Iſaiam Dominus admonet dicens : *clama ne ceſſes : quaſi tuba exalta* *Iſa. LVIII. 1.*
vocem tuam . Præconis quippe officium ſuſcipit quiſquis ad ſacerdotium accedit , ut
ante adventum judicis , qui terribiliter ſequitur , ipſe ſcilicet clamando gradiatur .
Sacerdos ergo ſi prædicationis eſt neſcius , quam clamoris vocem daturus eſt præ-
co mutus ? Hinc eſt enim quod ſuper paſtores primos in linguarum ſpecie Spiritus
ſanctus inſedit , quia nimirum quos repleverit de ſe , protinus loquentes facit .
Hinc Moyſi præcipitur , ut tabernaculum ſacerdos ingrediens tintinnabulis ambia- *Act. II. 3.*
tur , ut videlicet prædicationis voces habeat , ne ſuperni inſpectoris judicium ex ſilen-
tio offendat . Scriptum quippe eſt , ut *audiatur ſonitus , quando ingreditur vel egredi-* *Exod. XXVIII. 35.*
tur ſanctuarium in conſpectu Domini , & non moriatur . Sacerdos namque ingrediens
vel egrediens moritur , ſi de eo ſonitusnon auditur , quia iram contra ſe occulti judicis
exigit , ſi ſine prædicationis ſonitu incedit . Apte autem tintinnabula veſtimentis illius
deſcribuntur inſerta . Veſtimenta enim ſacerdotis quid aliud , quam recta opera de-
bemus accipere, propheta teſtante , qui ait : *ſacerdotes tui induantur juſtitia* ? Veſti- *Pſal. CXXXI. 9.*
mentis itaque illius tintinnabula inhærent , ut vitæ viam cum linguæ ſonitu ipſa quoque
bona opera ſacerdotis clament . Sed cum rector ſe ad loquendum præparat , ſub quanto
cautelæ ſtudio loquatur , attendat, ne ſi inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulne-
re corda audientium feriantur ; & cum fortaſſe ſapiens videri deſiderat , unitatis compa-
gem inſipienter abſcindat . Hinc namque veritas dicit : *habete ſal in vobis , & pacem* *Marc. IX. 49.*
habete inter vos. Per ſal quippe verbi ſapientia deſignatur . Qui ergo loqui ſa-
pienter nititur , magnopere metuat , ne ejus eloquio audientium unitas confundatur .
Hinc Paulus ait : *non plus ſapere , quam oportet ſapere , ſed ſapere ad ſobrietatem* . Hinc *Rom. XII. 3.*
in ſacerdotis veſte juxta divinam vocem in tintinnabulis mala Punica conjunguntur .
Quid enim per mala Punica , niſi fidei unitas deſignatur ? Nam ſicut in malo Punico *Exod. XXVIII. 34.*
uno exterius cortice multa interius grana muniuntur, ſic innumeros ſanctæ eccleſiæ popu-
los unitas fidei contegit , quos intus diverſitas meritorum tenet . Ne igitur rector incau-
tus ad loquendum proruat , hoc , quod jam præmiſimus , per ſemetipſam veritas diſcipulis
clamat : *habete ſal in vobis , & pacem habete inter vos* , ac ſi figurate per habitum ſacer- *Marc. IX. 49.*
dotis dicat : mala Punica tintinnabulis jungite , ut per omne , quod dicitis , unitatem fidei
cauta obſervatione teneatis . Providendum quoque eſt ſollicita intentione rectoribus ,
ut ab eis non ſolum prava nullo modo , ſed ne recta quidem nimie & inordinate profe-
rantur , quia ſæpe dictorum virtus perditur , cum apud corda audientium loquacitatis
incauta importunitate levigatur , & auctorem ſuum hæc eadem loquacitas inquinat ,
quæ ſervire auditoribus ad uſum profectus ignorat . Unde bene per Moyſen dicitur :
vir qui fluxum ſeminis patitur , immundus eſt . In mente quippe audientium ſemen *Levit. XV. 2.*
ſequuturæ cogitationis eſt qualitas auditæ locutionis , quia dum per aurem ſermo conci-
pitur , cogitatio in mente generatur . Unde & ab hujus mundi ſapientibus prædicator
egregius *ſeminiverbius* eſt vocatus . Qui ergo fluxum ſeminis patitur , immundus aſſeri- *Act. XVII. 18.*
tur , quia multiloquio ſubditus ex eo ſe inquinat : quod ſi ordinate promeret , prolem

Lib. III. Pars I. Tit. X. Rubr. V. & VI. rectæ cogitationis edere in audientium corda potuiſſet; dumque incautus per loquacitatem defluit, non ad uſum generis, ſed ad immunditiam ſemen effundit. Unde Paulus quoque cum diſcipulum de inſtantia prædicationis admoneret, dixit: *teſtificor coram Deo & Chriſto Jeſu, qui judicaturus eſt vivos & mortuos, per adventum ipſius & regnum ejus, prædica verbum, inſta opportune, & importune*. II. Tim. IV. I. Dicturus præmiſit *importune*, quia ſcilicet apud auditoris mentem ipſa ſua utilitate ſe deſtruit, ſi habere importunitas opportunitatem neſcit. *Anacletus* [epiſt. I. Iſidoriana, c. I. Concil. tomo I. pag. 514. E.]

V. *Pertinet ad honeſtatem prædicatoris, ut ſit patiens, ne propter perſecutiones ceſſet a prædicatione.*

Diſt. XLIII. C. II. SCimus autem, multos ob id infeſtare doctores, ut eos perdant, & placita propriæ voluntatis adimpleant. Non propterea tamen doctores (in quantum vires ſuppetunt) a recta æmulatione & bona intentione recedere debent; ſcientes, quia, beati qui perſequutionem patiuntur propter juſtitiam.

VI. *Pertinet ad honeſtatem prædicatoris, ut ad honorem Dei & animarum profectum ſuam referat prædicationem.*

OLim juſſus eſt frater. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* VIII. *Rubr.* III. c. XXX. *pag.* 74.

VII. *De eodem.*

IN ſcripturis veſtris vos. *Supra ibidem* c. XXXI. *pag.* 74.

VIII. *Pertinet ad honeſtatem prædicatoris, ut non ſit deliciis deditus, quoniam ignominioſum eſt.*

ECcleſiæ principes. *Supra lib.* I. *Parte* I. *Tit.* XIV. *Rubr.* I. c. IV. *pag.* 100.

IX. *Pertinet ad honeſtatem prædicatoris, ut utilia prædicet.*

CUm multa nobis. *Supra libro* II. *Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. VI. *pag.* 502. *Ad hoc faciunt capitula Tituli* IX. *Rubr.* V. *pag.* 552.

RUBRICA. V

De proviſione ſumtuum fienda prædicatoribus.

I. *Se ipſum condemnat qui evangelizantibus neceſſaria ſubtrahit.*

Hieronymus [in comment. ad c. III. epiſt. ad Titum *in fine*, A. D. 385. in *Palæſtina*.]

XVI. Q. I. C. LXVII APoſtolicis viris & evangelizantibus Chriſtum, in neceſſariis uſibus nolle tribuere, ſeipſum condemnare eſt.

RUBRICA. VI

De prædicatoribus malis.

I. *Si prædicator non bene ac honeſte vivat, nihilominus verba prædicatoris non ſunt contemnenda.*

[Gratianus.]

Diſt. LXXXIII. *poſt* C. VI. *Burchardus lib.* I. C. CCIV. *ex dictis Hieronymi.* QUamquam ſacerdotem tam a ſuis, quam ab alienis criminibus oporteat eſſe immunem, tamen ſi aliorſum ſeſe habuerit, non ideo verba ſuæ prædicationis debent contemni. Sicut enim Hieronymus ait, ut lixivium per cinerem humidum fluens lavat, & non lavatur, ita bona doctrina per malum doctorem animas credentium lavat a ſordibus peccatorum.

II. *Quid*

II. *Qui bene prædicat & male vivit, Deum dicitur inſtruere, quomodo eum damnare debeat.* Lib. II. Pars I. Tit. xi. Rubr. I. II. & III.

MUlti ſacerdotes, & pauci ſacerdotes. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rub.* VII. c. VI. *pag.* 331.

TITULUS. XI

De vita & honeſtate virginum.

RUBRICA. I

De exhortatione obſervandæ virginitatis.

I. *Virginitas ex conſilio ſuadetur, non ex imperio præcipitur.*

Ambroſius [ſententia ſumta ex libro exhortationis ad virgines c. III. §. 17. circa A.D. 391. *Mediolani*.]

INtegritas corporis expetenda a nobis eſt, quam ego pro conſilio ſuadeo, non imperio præcipio. Sola eſt enim virginitas, quæ ſuaderi poteſt, imperari non poteſt. Res magis voti, quam præcepti. XXXII. Q. I. C. XIII.

RUBRICA. II

De duplici virginitate, mentis, & corporis.

I. *Melior eſt virginitas mentis, quam carnis.*

Ambroſius libro V. de virginibus [imo lib. II. §. 24. nonnullis adjectis, circa A. D. 377. *ibid.*]

TOlerabilius eſt mentem virginem, quam carnem habere. Utrumque bonum, ſi liceat; ſi non liceat, ſaltem non homini caſti, ſed Deo ſimus. *Et infra.* Virgo proſtitui poteſt, adulterari non poteſt. Ubicumque Dei virgo eſt, templum Dei eſt, nec lupanaria infamant caſtitatem, ſed caſtitas etiam loci abolet infamiam. XXXII. Q. V. C. I.

RUBRICA. III

De corruptione virginitatis.

I. *Mente incorrupta, non corrumpitur caro.*

Ambroſius [ad virginem lapſam c. IV. §. 12. circa A. D. 387. *ibid.*]

REvera non poteſt caro corrumpi, niſi mens fuerit ante corrupta. *Auguſtinus Victoriano* [epiſt. CXI. §. 9. al. epiſt. CXXII. A. D. 409. in *Africa*.] Ibid. C. II.

II. *In corpore pudicitia violari non poteſt, ſi mens inviolata ſervetur.*

AD Deum ingemiſcentibus omnino ſuis aderit qui ſuis adeſſe conſuevit: & aut nihil in earum caſtiſſimis membris libidine hoſtili perpetrare permittit, aut ſi permittit, cum earum animus nulla conſenſionis turpitudine maculatur, etiam carnem ſuam defendit a crimine: & quidquid in ea nec commiſit, nec permiſit libido patientis, ſolius erit culpa facientis: omniſque illa violentia non pro corruptionis turpitudine, ſed pro paſſionis vulnere deputabitur. Tantum enim in mente valet integritas caſtitatis, ut illa inviolata, nec in corpore poſſit pudicitia violari, cujus membra potuerint ſuperari. *Iſidorus in Synonymis libro* I. [imo lib. II. cap. I. de caſtitate, circa A. D. 620. in *Hiſpania*.] Ibid. C. VII.

III. *Caro non peccat, ſi a contagione anima fuerit munda.*

NOn poteſt corpus corrumpi, niſi prius animus fuerit corruptus. Munda a contagione anima, caro non peccat. *Auguſtinus Honorato epiſcopo* [epiſt. CCXXVIII. §. 7. al. epiſt. CLXXX. A. D. 428. in *Africa*.] Ibid. C. VIII.

IV. *Non*

Lib. III. Pars I. Tit. 21. Rub. IV.

IV. *Non eripitur pudicitia carnis, ſi mente ſervatur.*

[XXXII. Q. V. C. II.]

MAgis timeamns, ne ſenſu interiore corrupto, pereat caſtitas fidei, quam ne feminæ conſtuprentur in carne, quia violentia non violatur pudicitia, ſi mente ſervatur; quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis ſua turpiter carne non utitur ſed ſine conſenſu tolerat quod alius operatur. *Hieronymus in epiſtola ad Euſtochium* [de cuſtodia virginitatis, A. D. 382. *Romæ*.]

V. *Virginitas non ſervatur mente corrupta.*

[Ibid. C. XI. — Act. IX. 15. & XIII. 2. — Rom. XI. 28. — I. Cor. IX. 27. — Rom. VII. 23. — II. Cor. XI. 25. & ſeq. — Rom. VII. 24. — Amos V. 2. — Amos VIII. 13. — Matth. V. 28. — Matth. XXV. 8.]

SI Paulus Apoſtolus, vas electionis, & ſeparatus in Evangelium Chriſti ob carnis aculeos & incentiva vitiorum reprimit corpus ſuum, & ſervituti ſubiicit, ne aliis prædicans, ipſe reprobus inveniatur: & tamen videt aliam legem in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ, & captivum ſe in lege peccati: ſi poſt nuditatem, jejunia, famem, carceres, flagella, ſupplicia, in ſemetipſum reverſus exclamat: *infelix ego homo! Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Tute putas ſecuram eſſe debere? Cave, quæſo, ne quando de te dicat Deus: *virgo Iſrael cecidit, & non eſt qui ſuſcitet eam.* Audenter loquar: cum omnia poſſit Deus, ſuſcitare virginem non poteſt poſt ruinam. Valet quidem liberare de pœna, ſed non valet coronare corruptam. Timeamus illam prophetiam, ne in nobis etiam compleatur: *virgines bonæ deficient*. Obſerva quid dicat: *virgines bonæ deficient*, quia ſunt & virgines malæ. *Qui viderit*, inquit, *mulierem od concupiſcendum eam, jam mæchatus eſt eam in corde ſuo*. Perit ergo & mente virginitas. Iſtæ ſunt virgines malæ, virgines carne, non ſpiritu, virgines ſtultæ, quæ oleum non habentes excluduntur a ſponſo. Si autem & illæ, quæ virgines ſunt, ob alias tamen culpas, virginitate corporum non ſalvantur, quid fiet illis, quæ proſtituerunt membra Chriſti, & mutaverunt templum ſancti Spiritus in lupanar? Illico audient: *deſcende,*

[Iſa. XLVII. 1. — Cant. I. — Pſal. XLIV. 10. — Ezech. XVI. 25. — Iſa. I. 8. — Iſa. XXXIV. 7.]

ſede in terra, virgo filia Babylonis. Sede in terra; non eſt filiæ Chaldæorum thronus. Non vocaberis ultra mollis, & delicata. Accipe molam, mole farinam. Diſcooperi velamen tuum: denuda crura: tranſi flumina. Revelabitur ignominia tua. Apparebunt opprobria tua. Et hoc thalamos filii Dei; poſt oſcula fratruelis & ſponſi. Illa, de qua quondam ſermo propheticus concinebat: *aſtitit regina a dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate.* Nudabitur, & poſteriora ejus ponentur in faciem ipſius. Sedebit ad aquas ſolitudinis, & poſito vaſe, divaricabit pedes ſuos omni tranſeunti, & uſque ad verticem polluetur. Rectius fuerat hominum ſubiiſſe conjugium, ambulaſſe per plana, quam ad altiora tendentem in profundum inferi cadere. Ne fiat, obſecro, civitas meretrix, fidelis Sion; ne poſt Trinitatis hoſpitium, ibi dæmones ſaltent, & Sirenæ nidificent, & hericii. *Leo papa* [1. epiſt. 1. c. VIII. ad epiſcopos Africæ, al. epiſt. LXXXVII. circa A. D. 442. Roma in *Africam*.]

VI. *Quæ opprimuntur, incontaminatis ſe virginibus comparare non audeant.*

[XXXII. Q. V. C. XIV.]

ILlæ autem famulæ Dei, quæ integritatem pudoris oppreſſione barbarica perdiderint, laudabiliores erunt in humilitate ac verecundia ſua, ſi ſe incontaminatis non audeant comparare virginibus. Quamvis enim omne peccatum ex voluntate naſcatur, & potuerit corruptione carnis mens invita non pollui; minus tamen eiſdem oberit, ſi, quod potuerunt animo non amittere, doleant ſe vel corpore perdidiſſe.

RUBRICA. IV
In quibus conſiſtit honeſtas virginum.

I. *Pertinet ad honeſtatem virginum, ut eorum virginitas ſit grata, ut bonis operibus adornetur.*

Ex Gangrenſi concilio [c. ult. ex interpretatione Iſidori, circa A.D. 324. in *Paphlagonia*, Concil. tomo II. pag. 427.]

[Diſt. XXX. C. XVI.]

HÆc ante ſcripſimus non abſcidentes eos, qui in eccleſia Dei, ſecundum ſcripturas propoſitum ſanctum continentiæ eligunt, ſed eos, qui ſuſcipiunt habitum ejus, & in ſuperbiam efferuntur adverſus eos, qui ſimplicius vivunt. Sed & hos condemnamus, qui ſe extollunt adverſus ſcripturas, & eccleſiaſticos canones, & nova introducunt præ-

Digitized by Google

præcepta. Nos autem & virginitatem cum humilitate admiramur, & continentiam cum caſtitate & religione Deo acceptiſſimam dicimus, & renunciationem ſæcularium negociorum atque actuum cum humilitate approbando, laudamus, & nuptiarum vinculum, quod ſecundum caſtitatem perdurat, honoramus, & divites cum juſtitia & operibus bonis non abiicimus. *Hieronymus* [lib. I. adverſus Jovinianum A. D. 390. in *Palæſtina*.] Lib. III. Part. I. Tit. XII. Rubr. I.

II. *Abſque ceteris operibus nec ſola virginitas ſalvat, nec cetera abſque virginitate proficiunt.*

TUnc ſalvabitur mulier, ſi illos genuerit filios, qui virgines permanſuri ſunt. Si quod ipſa perdidit, acquirat in liberis, ad damnum radicis & cariem, flore compenſet & pomis. *Idem*. XXXIII. Q. V. C. VII.

III. *De eodem.*

HOc ſolum nunc dico, quod quomodo abſque ceteris operibus virginitas ſola non ſalvat, ſic omnia opera abſque virginitate, puritate, continentia, & caſtitate imperfecta ſunt. *Idem*. *Ibidem*

IV. *De eodem.*

QUi ſitit veniat, & bibat. *Qui poteſt capere, capiat*. Non dicit, velitis, nolitis, bibendum vobis eſt, atque currendum, ſed qui voluerit, qui potuerit currere, atque portare, ille vincet, ille ſatiabitur. Et ideo plus amat virgines Chriſtus, quia ſponte tribuunt quod ſibi non fuerat imperatum, majoriſque gratiæ eſt offerre quod non debeas, quam reddere, quod exigaris. Apoſtoli uxoris onera contemplati, *ſi talis eſt*, inquiunt, *cauſa hominis cum uxore, non expedit nubere*. Quorum Dominus ſententiam probans, recte quidem ſentitis, ait, quod non expediat homini, ad cæleſtia regna tendenti, accipere uxorem, ſed difficilis res eſt, & non omnes capiunt verbum iſtud, *verum quibus datum eſt*. Alios hominum eunuchos natura facit, alios vis hominum; mihi illi enuchi placent, quos caſtraverit, non neceſſitas, ſed voluntas. Libenter illos in meos ſinus recipio, qui ſe caſtraverunt propter regna cælorum, & ob meum cultum noluerunt eſſe quod nati ſunt. Simulque tractanda ſententia: *qui ſe*, inquit, *caſtraverunt propter regna cælorum*. Si caſtrati mercedem habent regni cælorum; ergo qui ſe non caſtraverunt, locum non poſſunt accipere caſtratorum. *Ibidem* *Io. VII. 37.* *Matth. XIX. 12.* *Matth. XIX. 10.*

TITULUS. XII

De vita & honeſtate viduarum.

RUBRICA. I

Quæ dicitur vidua.

I. *Quæ ſit vidua, vel ejecta, vel meretrix.*

Hieronymus ad Fabiolam de veſte ſacerdotali, oſtendit, dicens [epiſt. CXXVIII, circa A. D. 400. e Palæſtina in *Italiam*.] *Diſtinct.* XXXIV. C. XVI.

VIdua eſt, cujus mortuus vir eſt. Ejecta eſt, quæ a marito vivente proiicitur. Meretrix, quæ multorum libidini patet.

II. *De eodem.*

[Gratianus.]

VIdua vero intelligenda eſt, ſi poſt ſolemne fœdus nuptiarum, morte interveniente, a viro ſuo diviſa fuerit. Ceterum ſi antequam conveniant, fatali neceſſitate ab alterutro diviſi fuerint, licet ex ſponſalibus uxor ſit appellata, non tamen poſt mortem ſponſi, etſi in propria ſit ducta domo, & cum eo velata, vidua appellatur; nec ex ejus copula a ſacris ordinibus aliquis prohibetur. *Ibid. poſt C. XIX.*

RUBRICA. II
In quibus conſiſtit honeſtas viduarum.

I. *Pertinet ad honeſtatem viduarum, ut ſint viris, rebus, & mundo deſtitutæ.*

[Gratianus.]

I. Q. II. C. V. VIduas honora, quæ vere viduæ ſunt; quæ autem non ſunt vere viduæ, ideſt quæ ſuis vel parentum opibus ſuſtentari poſſunt, non recipiantur, ut eccleſia ſufficiat iis, quæ vere viduæ ſunt.

II. *Pertinet ad honeſtatem viduarum fugere familiaritatem virorum, maxime clericorum.*

AD reatum epiſcopi pertinet. *Supra hoc eodem libro & Parte Tit.* I. *Rubr.* IV. c. XII. *pag.* 498.

Item [in concilio Carthaginenſi IV. c. III. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1207.]

III. *Pertinet ad honeſtatem viduarum, ut aſſidue eccleſiam Dei bonis operibus & orationibus adjuvent.*

Diſt. LXXXI. C. XXXIV. VIduæ, quæ ſtipendio eccleſiæ ſuſtentantur, tam aſſiduæ in Dei opere eſſe debent; ut & meritis & orationibus ſuis eccleſiam adjuvent.

TITULUS. XIII
De vita & honeſtate conjugatorum.

RUBRICA. I
De inſtitutione conjugii.

I. *Duplex fuit inſtitutio coniugii.*

[Gratianus.]

XXXII. Q. II. C. II. §. 1. PRima inſtitutio conjugii in paradiſo facta eſt, ut eſſet immaculatus thorus, & honorabiles nuptiæ: ex quibus ſine ardore conciperent, & ſine dolore parerent. Secun- Geneſ. II. 23. da propter illicitum motum eliminandum extra paradiſum facta eſt: ut infirmitas pro- I. Cor. VII. 2. na in ruinam turpitudinis, honeſtate exciperetur conjugii. Unde Apoſtolus ſcribens ad Corinthios, ait: *propter fornicationem unuſquiſque ſuam uxorem, & unaquæque ſuum virum habeat.* Ex hac itaque cauſa fit, ut conjugati ſe ſibi invicem debeant, nec ſe ſibi I. Cor. VII. 5. & ſeq. negare poſſint. Unde Apoſtolus: *nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu, & ad tempus, ut expeditius vacetis orationi.* Et iterum: *revertimini in idipſum, ne forte tentet vos Satanas. Hoc autem dico propter incontinentiam veſtram.* Qui ergo propter incontinentiam in naturalem redire uſum monentur, patet, quod non propter filiorum procreationem tantum miſceri jubentur. Non tamen ideo nuptiæ malæ judicantur. Quod enim præter intentionem generandi fit, non eſt nuptiarum malum; ſed eſt veniale propter nuptiarum bonum, quod eſt tripartitum, fides videlicet, proles, & ſacramentum.

RUBRICA. II
In quibus conſiſtit honeſtas conjugatorum.

I. *Pertinet ad honeſtatem conjugatorum, ut mulieres ſubſint viris ſuis.*

Auguſtinus quæſt. in Geneſim [lib. I. quæſt. CLIII. paullo aliter, c. A. D. 410. in *Africa*.]

XXXIII. Q. V. C. XII. *Gloſſa ordin. in Geneſ. C.* XIVI. *& Beda ad Coloſſ.* III. ESt ordo naturalis in hominibus, ut ſerviant feminæ viris, filii parentibus, quia in illis hæc juſtitia eſt, ut major ſerviat minori. *Hieronymus in epiſt. ad Titum* [in caput II. A.D. 386. in *Paleſtina*.]

II. *De*

II. *De eodem*.

CUm caput mulieris vir ſit, caput autem viri Chriſtus; quæcumque uxor non ſubiicitur viro ſuo, hoc eſt capiti ſuo, ejuſdem criminis rea eſt, cujus & vir, ſi non ſubiiciatur capiti ſuo. Verbum autem Domini blaſphematur vel dum contemnitur Dei prima ſententia, & pro nihilo ducitur, vel cum Chriſti infirmatur Evangelium, dum contra legem, fidemque naturæ ea, quæ Chriſtiana eſt, & ex Dei lege ſubjecta viro, imperare deſiderat; cum etiam gentiles feminæ viris ſuis ſerviant communi lege naturæ. *Auguſtinus Quæſt. in Numeros* [quæſt. LIX. §. I. nonnullis immutatis, c. A. D. 410. in *Africa*.] XXXIII. Q. V. C. XV.

III. *Arbitrium viri mulieres in omnibus ſequi oportet*.

NOluit itaque lex, mulierem aliquid vovere Deo adverſus animam ſuam, ut non in aliqua rerum licitarum atque conceſſarum abſtinentia in eiſdem votis feminæ valeat auctoritas, ſed virilis, ita ut ſi adhuc innuptæ jam conceſſerat pater vota perſolvere, ſi antequam perſolverit, nupſerit, & viro ejus hoc cognitum non placuerit, non perſolvat, & ſit omnino ſine peccato, quia mundavit eam, ſicut dicit, ideſt mundam judicavit. Neque hoc contra Deum fieri putandum eſt, cum ipſe Deus hoc præceperit, hoc voluerit. *Ambroſius in quæſtion. Vet. & Novi teſtam.* [imo Hilarius diaconus, c. A. D. 380.] *Ibidem C. XVI.* *Gloſſa ordin. ad C. XXX. Num.*

IV. *Nulla eſt mulieri poteſtas, ſed in omnibus viri dominio ſubſit*.

MUlierem conſtat ſubjectam dominio viri eſſe, & nullam auctoritatem habere: nec docere poteſt, nec teſtis eſſe, nec fidem dare, nec judicare; quanto magis non poteſt imperare? *Idem in Hexaemeron. tract. diei* IV. [nimirum Ambroſius lib. V. in Geneſ. c. VII. c. A. D. 389. *Mediolani*.] *Ibidem C. XVII.*

V. *De eodem*.

ADam per Evam deceptus eſt; non Eva per Adam. Quem vocavit ad culpam mulier juſtum, ut eum gubernatorem aſſumat, ne iterum feminea facilitate labatur. *Hieronymus* [contra Jovinianum lib. I. A. D. 390. in *Palæſtina*.] *Ibidem C. XVIII.*

VI. *Pertinet ad honeſtatem conjugatorum, ut non libidinoſe, ſed ordinato amore ſe diligant*.

ORigo quidem amoris honeſta erat, ſed magnitudo deformis. Nihil autem intereſt, quam ex honeſta cauſa quis inſaniat. Unde & Xyſtus in ſententiis: *adulter, eſt,* inquit, *in ſuam uxorem, amator ardentior*. In aliena quippe uxore omnis amor turpis eſt; in ſua nimius. Sapiens vir judicio debet amare conjugem, non affectu. Regė impetus voluptatis, nec præceps feretur in coitum. Nihil eſt fœdius, quam uxorem amare, quaſi adulteram. Certe qui dicunt, ſe cauſa reipublicæ & generis humani uxoribus jungi, & filios procreare, imitentur ſaltem pecudes: & poſtquam venter uxoris intumuerit, non perdant filios, nec amatores ſe uxoribus exhibeant, ſed maritos. *Auguſtinus de verbis Domini tract.* XLVII. [ſerm. CXXXII. §. 2. de verbis Evangel. Joh. ſerm. XLVI. de verb. Dom. c. A. D. 393. in *Africa*.] XXXII. Q. IV. C. V. *Idem lib. VI. in C. XVIII. Ezech.*

VII. *Pertinet ad honeſtatem conjugatorum, ut ſimul ſibi ſervent caſtitatem*.

SI ducturi eſtis uxores, ſervate vos uxoribus veſtris. Quales vultis eas invenire, tales & ipſæ inveniant vos. Qui juvenis eſt, qui non caſtam velit ducere uxorem? Et ſi accepturus eſt virginem, quis non intactam deſideret? Intactam quæris? Intactus eſto. Puram quæris? Noli eſſe impurus. Non enim illa poteſt, & tu non potes. *Auguſtinus ad Poſſidonium, & qui cum eo ſunt, fratres* [epiſt. CCXLV. §. 1. & 2. al. epiſt. LXXIII. c. A. D. 415. in *Africa*.]. XXXII. Q. VI. C. I.

VIII. *Pertinet ad honeſtatem conjugatorum, ut fucis atque pompoſis veſtibus non utantur*.

FUcare pigmentis, quo vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia eſt: qua non dubito etiam ipſos maritos ſe nolle decipi, quibus ſolis permittendæ ſunt feminæ ornari, ſecundum veniam, non ſecundum imperium. Nam verus ornatus maxime Chriſtianorum & Chriſtianarum non tantum nullus fucus mendax; verum ne *De Conſecrat. Diſtinct. V. C. XXXVIII.*

Lib. III. Pars I. Tit. xiii. Rub. II.

auri quidem, veſtiſque pompa: ſed mores boni ſunt. Execranda autem ſuperſtitio ligaturarum, in quibus etiam inaures virorum in ſummis ex una parte auriculis ſuſpenſæ deputentur, non ad placendum hominibus, ſed ad ſerviendum dæmonibus adhibetur. *Auguſtinus* [ſerm. ix. de decem chordis c. iii. §. 3. forte c. A. D. 415. *ibidem*.]

IX. *Pertinet ad honeſtatem conjugatorum, ut vir in omnibus actibus uxorem ſuam præcedat.*

xxxii. Q. vi. C. v. in extremo

Caput enim mulieris eſt vir. Ubi autem melius vivit mulier, quam vir, capite deorſum pendet domus. Si caput eſt vir, melius debet vivere vir, & præcedere in omnibus bonis factis uxorem ſuam.

X. *Pertinet ad honeſtatem conjugatorum aliquibus temporibus, ut orationis, jejuniorum, feſtivitatum, & tempore purgationis, & tempore menſtruorum, abſtineant a conjugali concubitu.*

DE *his infra Rubr.* XII. *pag.* 569.

In Gangrenſi concilio [c. xv. ex interpretatione Iſidori c. A. D. 324. in *Paphlagonia*, Concil. tomo II pag. 426.]

XI. *Pertinet ad honeſtatem conjugatorum, curam habere filiorum.*

Diſt. xxx. C. xiv.

SI quis dereliquerit proprios filios ſuos & non eos aluerit, &, quod pietatis eſt, neceſſaria non præbuerit, ſed ſub occaſione continentiæ negligendos putaverit, anathema ſit [Gratianus.]

XII. *Pertinet ad honeſtatem conjugatorum verbo & exemplo filios ſuos de vitiis ad virtutes provocare.*

Diſt. xlvii. *poſt.* C. viii. — I. *Tim.* iii. 4. — *Hier. ad Oceanum* — *Epheſ.* v. 28. — I. *Tim.* iii. 4. — *Tit.* i. 6. — *Job.* I. 5. — I. *Reg.* II. 32. — *Ibid.* 32. — II. *Reg.* xiii. I. & *ſeq.* — II. *Reg.* xvi. 22. — II. *Reg.* xviii. 14. — I. *Tim.* v. 8.

NEceſſe eſt etiam, ut ille, qui ordinandus eſt, *ſuæ domui ſit bene præpoſitus*; ideſt ſi in laici habitu uxorem habuit vel filios, a vitiis ad virtutum ſtudia & verbo & exemplo provocet, ut quod poſtea præcepturus eſt populis, prius exigat a domeſticis. Unde Apoſtolus Epheſiis ſcribit, ut uxores ſuas, ſicut ſua corpora, diligant, & filios ſuos non ad iracundiam provocent, ſed enutriant illos in omni diſciplina, & correctione Domini. Unde cum Paulus ad Timotheum ſcribens dixiſſet: *ſuæ domui bene præpoſitum*; ſtatim ſubjunxit: *habentem filios ſibi ſubditos in omni caſtitate, non in accuſatione luxuriæ*. Non enim talium cohabitator frontem habet alios redarguendi. Unde de beato Job legitur, quod pro filiis ſuis quotidiana offerebat Deo ſacrificia, offerens holocauſta per ſingulos: quos tanta caritatis perfectione in unum conſtrinxit, ut quiſque illorum in ſuo die convivium fratribus pararet, & ad epulandum ſecum tres ſorores ſuas pariter invitaret. Quod quia Heli facere diſſimulavit, ac falſa pietate ſuperatus, filios delinquentes ferire noluit (ſicut in libro Regum legitur) apud diſtrictum judicem ſemetipſum cum filiis crudeli damnatione percuſſit. Unde ei divina voce dicitur: *honoraſti filios tuos magis, quam me*. Hinc etiam David erga filios benignitatem, non diſciplinæ ſeveritatem exercens, eorum juventutem experimento didicit pernicioſam, quorum pueritiam vaga licentia permiſit eſſe voluptuoſam. Unus quippe eorum ſororem ſtupro corrumpens, a fratre ejus, Abſalone videlicet, inter epulas, quas fratribus ſuis fraudulenter paraverat, obtruncatus eſt. Abſalon vero poſtquam veniam a patre obtinuit, de regno illum expulit, & ad concubinas ejus ingreſſus eſt. Demum per invia deſerti patrem perſequens, quercui inhæſit, atque ita ſuſpenſus interiit. Hinc etiam Paulus ad Timotheum ſcribit, dicens: *qui ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior*. Jure ergo qui domui ſuæ neſcit præeſſe, in epiſcopum ordinari prohibetur; quia qui in re minima, de qua ſibi familiarior debet cura ineſſe, fidelis non eſt; quomodo in eccleſia Dei (ubi tot ſunt & alieni) ſollicitam diligentiam adhibebit? *Unde Hieronymus* [in caput I. epiſt. *ad Titum*.]

XIII. *De eodem.*

Ibidem

NOn enim juſtus polluitur ex vitio filiorum, ſed libertas ab Apoſtolo eccleſiæ principi reſervatur, ut talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere.

LIBRI · III · PARS · II

De virtutibus tam in communi, quam in ſpeciali, quæ ad vitæ ſanctimoniam, & converſationis honeſtatem pertinet.

TITULUS. I

De virtutibus in communi.

RUBRICA. I

De origine virtutis.

I. *Virtus non ex neceſſitate nobis provenit, ſed Dei perfectio ſive donum eſt.*

Hieronymus [lib. II. contra Jovinianum A. D. 390. in *Paleſtina*.]

LIberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutem, nec ad vitia neceſſitate trahimur: alioquin ubi neceſſitas eſt, nec damnatio, nec corona eſt. Sicut in bonis operibus perfector eſt Deus (*non* enim *volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei* & adjuvantis, ut pervenire valeamus ad calcem) ſic in malis atque peccatis ſemina noſtra ſunt incentiva, & perfectio diaboli. *Ambroſius* [lib. II. de Cain & Abel. c. IV. §. 16. A. D. 375. *Mediolani.*]

De Pœnitent. Diſt. II. C. XI. §. 4.
Rom. IX. 16.

II. *Statim naſcitur virtus in anima, cum vitiis renunciatur.*

CUm renunciatur improbitati, ſtatim naſcitur virtus. Egreſſus enim malitiæ virtutis operatur ingreſſum, eodemque ſtudio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur.

XXXII. Q. I. C. IX.

RUBRICA. II

De profectu virtutum.

I. *Unaquæque virtus quaſi quibuſdam gradibus augetur.*

[Gratianus.]

NEmo enim repente fit ſummus, ſed in bona converſatione, quæ ſine caritate nulla eſt, a minimis quiſque inchoat, ut ad magna perveniat. Sunt itaque gradus non ſolum inter virtutem & virtutem, ſed etiam in eadem virtute. *Unde Gregorius in Ezechielem ſcribit, dicens* [lib. II. homil. III. §. 3. c. A. D. 600. *Romæ*.]

De Pœnitent. Diſt. II. poſt C. XIV. §. I. in extremo

II. *De eodem.*

CUm ſanctam eccleſiam Dominus ſuſcipit, in gradibus ejus dinoſcitur, quia ejus gloria per illius incrementa declaratur. Quantum enim ſancta eccleſia aſcendendo proficit, tantum Deus hominibus ex ejus virtutibus innoteſcit. De his quoque gradibus beatus Job loquitur, dicens: *per ſingulos gradus meos pronunciabo illum*; omnipotentem quippe Deum per ſingulos gradus ſuos pronunciat qui per incrementa virtutum quæ cœpit, ei ſemper laudem ſuæ pietatis reddit. Si quidam gradus in cordis aſcenſione non eſſent, pſalmiſta non diceret: *ambulabunt de virtute in virtutem*. Nec mirum ſi de virtute in virtutem gradus ſunt, quando unaquæque virtus, quaſi quibuſdam gradibus, augetur, & ſic per incrementa meritorum ad ſumma perducitur. Aliud nanque ſunt virtutis exordia, aliud profectus, aliud profectio [idem ibid. paullo poſt §. 5.]

Ibidem C. XV.
Pſal. XLVII. 4.
Job. XXXI. 17.
Pſal. LXXXIII. 8.

III. *De eodem.*

HOs nimirum gradus Dominus ſub meſſis nomine deſcribit, dicens: *ſic eſt regnum Dei, quemadmodum ſi jactet homo ſemen in terram & dormiat, & exurgat nocte,*

Ibid. poſt C. XV. §. 2.

I. 11. III. Pars II. Tit. I. Rub. III. *ac die*; *& ſemen germinet*, *& creſcat*, *dum neſcit ille*. Ultro enim terra fructificat primum herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica: & cum ex ſe produxerit fructus, ſtatim mittit falcem, quoniam adeſt tempus meſſis. Semen homo jactat in terram, cum cordi ſuo bonam intentionem inſerit; & poſtquam ſemen jactaverit, dormit, quia jam in ſpe boni operis quieſcit. Nocte vero exſurgit, ac die, quia inter adverſa & proſpera proficit, & ſemen germinat, & creſcit, dum neſcit ille; quia & cum adhuc metiri incrementa ſua non valet, ſemel concepta virtus ad provectum ducitur, & ultro terra fructificat, quia, præveniente ſe gratia, mens hominis ſpontanea ad fructum boni operis aſſurgit. Sed hæc eadem terra primum herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum producit in ſpica. Herbam quippe producere, eſt inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad ſpicam vero herba pervenit, cum ſe virtus animo concepta, ad profectum boni operis pertrahit. Planum vero frumentum in ſpica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut eſſe robuſti & perfecti operis poſſit. Sed cum ex ſe produxerit fructus, ſtatim mittit falcem, quoniam adeſt tempus meſſis. Omnipotens enim Deus producto fructu falcem mittit, & meſſem ſuam deſecat, quia cum unumquemque ad opera perfecta produxiſſet, ejus temporalem vitam per emiſſam ſententiam incidit, ut granum ſuum ad cæleſtia horrea perducat. Cum igitur deſideria bona concipimus, ſemen in terram mittimus. Cum vero operari recta incipimus, herba ſumus. Cum autem ad profectum boni operis creſcimus, ad ſpicam pervenimus; cumque in ejuſdem operationis perfectione ſolidamur, jam plenum frumentum in ſpica proferimus [ibid. §. 6. continenter.]

IV. *De eodem*.

De Pœnitent. Diſt. I. poſt C. xiv. HErba etenim Petrus fuerat, qui paſſionis tempore per amorem Dominum ſequens, hunc confiteri ante ancillæ vocem timebat. Erat enim jam viriditas in mente, quia credebat omnium Redemtorem; ſed valde adhuc flexibilis, pede conculcabatur timoris. Jam in ſpicam ſurrexerat, quando eum, quem moriturum confiteri timuerat, nunciante Angelo in Galilæa viventem videbat. Sed ad plenum granum in ſpica pervenerat, quando veniente deſuper ſpiritu, & ſuam mentem illius amore roborante, ita ſolidatus eſt, ut vires perſequentium cæſus deſpiceret, & Redemtorem ſuum libere inter flagella prædicaret. Nullus itaque, qui bonum propoſitum adhuc in mentis teneritudine eſſe conſpicitur, deſpiciatur, quia frumentum Dei ab herba incipit, ut granum fiat. Vir ergo veſtitus lineis venit ad portam, quia Dominus ac Redemtor noſter membris ſuis intrantibus perducit ad ſe & aſcendit per gradus ejus, quia, nobis proficientibus, eo amplius exaltatur, quanto altus & incomprehenſibilis eſſe dinoſcitur. In virtute quippe noſtrarum mentium ipſe aſcendere dicitur, quia tanto ipſe ſublimior nobis oſtenditur, quanto noſter animus a rebus infirmis ſeparatur.

Act. v. 29.

RUBRICA. III

Quomodo apud infideles, virtutes veræ eſſe negentur.

I. *Apud infideles non videtur eſſe vera virtus*.

Auguſtinus [Gratianus ex ſententiis Proſperi c. cvi. ſed paullo aliter.]

xxviii. Q. 1. poſt C. xiv. §. 1. OMnis infidelium vita peccatum eſt: nec valet eſſe bonum quod ſit abſque Deo. Ubi enim deeſt agnitio æternæ & incommutabilis veritatis, falſa virtus eſt, etiam in optimis moribus. *Gratianus* [ibidem mox.]

Henricus Noris in Vindiciis Auguſtinianis cap. III. §. IV.

II. *Exponitur qualiter intelligendum ſit quod veræ virtutes non ſint apud infideles*.

Ibid. Q. 1. C. xiv. §. 1. CUm dicitur: *non eſt vera pudicitia hominis infidelis cum conjuge ſua*, negatur pudicitia eſſe vera, quantum ad effectum; ad præmium videlicet æternæ ſalutis. Sicut enim apud hæreticos ſacramenta negantur eſſe vera, non quantum ad formam, ſed quantum ad virtutem; ſic & virtutes negantur eſſe veræ apud infideles, non quia veræ in eis ſint, juxta illud Hieronymi: *virtutibus Romani promeruerunt imperium*, ſed quia effectu carent æternæ ſalutis.

R U-

RUBRICA. IV

De effectu virtutis.

I. *Virtus delet peccatum.*

[Ambroſius in Apologia David c. XIII. §. 27. c. A. D. 390. *Mediolani*.]

ITaque quemadmodum intrans in animam ſapientis diſciplina, imprudentiam tollit, & ſcientia ignorantiam; ſic perfecta virtus iniquitatem, & remiſſio peccatorum delet omne peccatum. *Ambroſius de vita beata* [lib. II. c. v. §. 22. c. A. D. 387. *ibid.*] *De Pœnitent. Diſt. III. C. XXV.*

II. *Virtus præbet contra nuditatem veſtimentum animæ.*

SApiens nunquam inanis eſt, ſemper in ſe habens amictum prudentiæ; qui poteſt dicere: *juſtitiam induebam & veſtiebam judicium*, ſicut dixit Job. Namque hæc ſunt iuterna velamina, quæ nemo alius poteſt auferre, niſi cum aliquem ſua culpa deſpoliet. Denique ſic deſpoliatus Adam nudus inventus eſt. *Idem in Hexaemeron* [lib. VI. c. VII. §. 42. c. A. D. 389. *ibid.*] *De Pœnitent. Diſt. III. C. XXXVII. Iob. XXVIII. 14.*

III. *Virtus depingit animam divina pulchritudine.*

ILla anima a Deo pingitur, quæ habet in ſe virtutum gratiam renitentem, ſplendoremque pietatis. Illa anima bene picta eſt, in qua elucet divinæ operationis effigies. Illa anima bene picta eſt, in qua eſt ſplendor gloriæ, & paternæ imago ſubſtantiæ. Secundum hanc imaginem, quæ reſulget, pictura pretioſa eſt. Secundum hanc imaginem Adam ante peccatum depictus fuit; ſed ubi lapſus eſt, depoſuit imaginem cæleſtis, ſumſit terreſtris effigiem. *Per Salomonem dicitur* [imo per Gregorium papam I. lib. I. homil. v. ſuper Ezech. §. 5. c. A. D. 600. *Romæ*.] *Ibidem C. XXXV.*

IV. *Virtus perducit ad gloriam.*

JUſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens procedit & creſcit uſque ad perfectum diem. In eorum namque animis bonum deſiderium, atque intellectus lucis intimæ jam pars diei eſt. Sed quia uſque ad finem vitæ in virtute proficiunt, ad perfectum diem tunc veniunt, quando ad eccleſiaſtica regna perducti, in ea luce, quam deſiderant, jam minus aliquid non habebunt. *Ibidem C. X. Prov. IV. 18.*

RUBRICA. V

De virtutibus, quibus adeſſe dicitur Spiritus ſanctus, & quibus non.

I. *Virtutibus, ſine quibus ad vitam non provehitur, ſemper adeſt Spiritus ſanctus in cordibus illas habentium.*

[Gratianus ex eadem homil. S. Gregorii aliis omnino verbis.]

SPiritus ſanctus in electorum ſuorum cordibus permanet; unde recte *ſtabilis* dicitur. In his vero, per quas ſanctitatis virtus oſtenditur, aliquando miſericorditer præſto eſt, aliquando miſericorditer recedit. *Ambroſius* [imo incertus auctor ſub Ambroſii nomine in c. VI. epiſt. II. ad Cor.] *Ibid. C. XI. §. I.*

II. *De eodem.*

FIcta caritas eſt, quæ deſerit in adverſitate. *Ibidem C. XII.*

Ambroſius [Gratianus ex homil. v. lib. I. S. Gregorii in Ezechielem.]

III. *De eodem.*

POteſt diſcurſus atque mobilitas Spiritus ſic intelligi. In ſanctorum quippe cordibus juxta quaſdam virtutes, ſemper permanet; juxta quaſdam vero receſſurus venit, & venturus recedit. In fide etenim, ſpe, atque caritate, & in bonis aliis, ſine qui- *Ibidem C. XI.*

Lib. II. Pars II. Tit. II. Rub. I. & II. quibus ad cæleſtem patriam non poteſt veniri, ſicut eſt humilitas, caſtitas, juſtitia, atque miſericordia, perfectorum corda non deſerit. In prophetiæ vero virtute, doctrinæ facundia, miraculorum exhibitione electis ſuis aliquando adeſt, aliquando ſe ſubtrahit.

RUBRICA. VI

De detrimento, quod ex amiſſione virtutum incurritur.

I. *Per perditionem virtutum, fidei, ſpei, & caritatis, amittitur Dei & eccleſiæ ſocietas.*

Origenes in Leviticum [homil. XIV. ad c. XXIV. c. A. D. 217. paucis immutatis, in *Ægypto*.]

XXIV. Q. III. C. VII. CUm aliquis exit a veritate, a timore Dei, a fide, a caritate, exit de caſtris eccleſiæ, etiamſi per epiſcopi vocem minime abiiciatur; ſicut e contrario aliquis dum non recto judicio foras mittitur, ſcilicet ſi non ante exierit, ideſt non egerit, ut mereretur exire, nihil læditur. Interdum enim qui foras mittitur, intus eſt, & qui foras eſt, intus retineri videtur.

TITULUS. II

De ſpeciali virtute fidei, prima inter virtutes theologicas.

RUBRICA. I

Quid ſit fides ſimpliciter.

I. *Fides eſt rerum non apparentium.*

[Gloſſa ordin. ex Auguſtino tract. XXVIII. §. I. in Jo. c. XIV.]

De Pœnitent. Diſt. IV. C. XL. §. I. & 2. SUbtrahit ſe [Chriſtus] & latet, ut ſit fides, quæ non eſt de viſu; & inde eſt meritum fidei. Ex hac vivit juſtus, & mundatur ei cor, dum peregrinatur, & in ea deſideratur quod nondum habetur.

Rom. I. 17.

RUBRICA. II

De fide formata.

I. *Quid ſit fides formata.*

[Gregorius.]

De Pœnitent. Diſt. II. poſt. C. XIV. IN Chriſtum quippe credere eſt amando in ipſum tendere. Hæc eſt fides, ut definit Apoſtolus, quæ per dilectionem operatur. Huic dumtaxat remiſſio delictorum promittitur [Hieronymus lib. II. contra Jovinianum in princ. A. D. 390. in *Palæſtina*.]

Aug. tract. XXIX. in Jo. & de cognitione veræ vitæ C. XXXVII.

II. *De eodem.*

Ibid. Diſt. IV. C. XL. ante §. I. QUomodo *corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ſic fides ſine operibus mortua eſt*; nec grande putemus, unum Deum noſſe, cum & dæmones credant, & contremiſcant. *Qui dicit, ſe in ipſo manere, debet, ſicut ille ambulavit, & ipſe ambulare.* Eligat adverſarius de duobus quod vult; optionem enim damus. Manet in Chriſto, an non manet? Si manet, ita ergo ambulet, ut Chriſtus. Si autem temerarium eſt, ſimilitudinem virtutum Domini polliceri, non manet in Chriſto, quia non ingreditur, ut Chriſtus. Ille peccatum non fecit, neque inventus eſt dolus in ore ejus. *Auguſtinus de libero arbitrio* [ad Valentinum c. XIV. §. 27. nonnullis immutatis A. D. 395. in *Africa*.]

Jacob. II. 26.

I. Jo. II. 6.

R U-

Digitized by Google

RUBRICA. III

Lib. III. Pars II. Tit. II. Rubr. III. IV. V. VI. VII. & VIII.

De origine & qualitate fidei.

I. *Gratia non ſolum peccata dimittit, ſed etiam legem implere facit.*

GRatia, quæ per Chriſtum datur, non ſolum peccatorum remiſſionem facit, ſed etiam, ut lex impleatur, ut natura liberetur, ne peccatum dominetur. Spiritus etiam gratiæ dat fidem, quæ etiam non petita, a Deo conceditur, ut homini petenti & alia concedantur. Nam fides non eſt liberi arbitrii tantum, ſed donum Dei. *De Conſecrat. Diſt. IV. C. CXLV.*

RUBRICA. IV

De neceſſitate fidei.

HAbetur in Libro I. Parte I. Tit. I. Rubr. IV. pag. 7.

RUBRICA. V

De articulis fidei.

HAbetur in eadem Rubrica c. V. pag. 7.

RUBRICA. VI

De ſymbolo fidei publice in eccleſia decantando.

HAbetur in eadem Rubrica c. VI. pag. 8.

RUBRICA. VII

De incremento fidei.

I. *Fides quibuſdam gradibus creſcit, & proficitur.*

[Gregor. ſuper Ezech. libro II. homil. III. §. 4. circa A. D. 600. *Romæ*.]

SI enim & ipſa fides ad perfectionem ſuam non quibuſdam gradibus duceretur, ſancti Apoſtoli minime dixiſſent: *adauge nobis fidem*. Et quidam venit ad Jeſum, qui curari voluit filium ſuum; ſed requiſitus, an crederet, reſpondit: *credo, Domine: adjuva incredulitatem meam*. Penſate, rogo, quod dicitur. Si credebat, cur *incredulitatem* dicebat? Si vero *incredulitatem* habere ſe noverat, quomodo credebat? Sed quia per occultam inſpirationem gratiæ, meritorum ſuorum gradibus fides creſcit, uno eodemque tempore is, qui necdum perfecte crediderat, ſimul & credebat, & incredulus erat. *De pœnitent. Diſt. II. C. XV. 4. Luc. XVII. 5. Mar. IX. 24.*

RUBRICA. VIII

De effectu fidei.

I. *Fides connectit fideles in unum.*

[Gregor. Papa I. in Paſtorali P. II. c. IV. inverſo verborum ordine, circa A. D. 590. *Romæ*.]

HInc in ſacerdotis veſte juxta divinam vocem tintinnabulis mala punica conjunguntur. Quid enim per *mala punica*, niſi fidei unitas deſignatur? Nam ſicut in malo punico uno exterius cortice multa interius grana uniuntur; ſic innumeros ſanctæ eccleſiæ populos unitas fidei contegit: quos intus diverſitas meritorum tenet. *Diſt. XLIII. C. I. poſt medium.*

II. *Ubi*

Lib. II. Pars II. Tit. II. Rub. IX. & X.

II. *Ubi fides non eſt, falſa eſt omnis virtus, ideſt non conducens ad vitam æternam.*

OMnis infidelium vita. *Supra Tit.* I. *Rubr.* III, c. I. *pag.* 564.
[Gratianus]

III. *Fides meretur vitam æternam,*

De pœnitent. Diſt. II. *poſt C.* XIV. AMen, amen dico vobis: qui credit in me, habet vitam æternam*. Qui ergo non habet vitam æternam, in Chriſtum non credit. [Gratianus.]

Jo. VI. 47.

IV. *Fides impetrat remiſſionem peccatorum & ſanctificationem.*

Ibid. poſt C. XXIX. ROmanos quoque ac Galatas dum Apoſtolus redargueret, merito fidei probat aſſecutos remiſſionem peccatorum, & ſanctificationem in Spiritu ſancto; & juſtitiam bonæ operationis. Quæ omnia aut ſine caritate nunquam vere fuerunt in eis, aut veram caritatem habuerunt, a qua poſtea lapſi ſunt qui de operibus legis gloriabantur.

RUBRICA. IX

De diſputatione fidei.

I. *Publice de Fide cum infidelibus diſputandum non eſt, ubi tumultus & perfidiæ occaſio, & ſimplicium fidelium ſcandalum timetur.*

Gelaſius papa [in epiſt. XIII. ad epiſcopos Dardaniæ A. D. 495. Roma in *Dardaniam*, Concil. tomo IV. pag. 1206. D.]

XXIV. *Q.* III. C. XXXVI. CUm quibus erat ſynodus ineunda, catholici pontifices fuerant undique jam depulſi, ſolique remanſerant ſocii perfidorum, cum quibus jam nec licebat habere conventum, dicente pſalmo: *non ſedi in concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo*. Nec eccleſiaſtici moris eſt cum his, qui pollutam habent communionem, permixtamque cum perfidis, miſcere concilium. Recte igitur per Calchedonenſis ſynodi formam hujuſmodi prævaricatio repulſa eſt potius, quam ad concilium vocata: quod nec opus erat poſt primam ſynodum, nec cum talibus habere licebat. *Idem*. Canonum magiſtris atque cuſtodibus nullum fas eſt inire certamen cum hominibus communionis alienæ.

Pſal. XXV. 4.

In Commonitorio ad Fauſtum.

RUBRICA. X

De tribunali, ad quod in dubitationibus fidei eſt recurrendum.

I. *Valet ad fidem auctoritas eccleſiæ.*

PAlam eſt, quod in re dubia. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* I. *Rub.* V. c. V. *pag.* 29.

II. *Ad Romanam referatur eccleſiam quoties ratio fidei ventilatur.*

QUoties fidei ventilatur. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rub.* I. c. III. *pag.* 104.
Hieronymus [ad Damaſum in expoſitione Symboli, circa A. D. 378. e Palæſtina *Romam*.]

III. *Aliorum ora non timet fides, quam Romana eccleſia commendat.*

XXIV. *Q.* I. C. XIV. HÆc eſt fides, papa beatiſſime, quam in catholica eccleſia didicimus, quamque ſemper tenuimus, in qua ſi minus perite aut parum caute forte aliquid poſitum eſt, emendari cupimus a te, qui Petri & fidem & ſedem tenes. Sin autem hæc noſtra confeſſio Apoſtolatus tui judicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, ſe imperitum, vel malevolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum, comprobabit. *Item*. Sancta Romana eccleſia, quæ ſemper immaculata manſit, & Domino providente, & beato Apoſtolo Petro opem ferente, in futuro manebit ſine ulla hæreticorum inſultatione, firma, & immobilis omni tempore perſiſtet.

R U-

RUBRICA. XI

De defenſione fidei.

I. *Pertinet ad omnes Chriſtianos fidem defendere.*

NOs ad fidem confirmandam. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.*VII. *Rubr.*IV. c. II. *pag.* 546.

II. *De eodem*

UBinam legiſtis. *Supra ibidem* c. IV. *pag.* 546.

RUBRICA. XII

De cogendis, vel non cogendis ad fidem.

I. *Non aſperis, ſed blandis verbis ad fidem ſunt aliqui provocandi.*

Gregorius Paſchaſio epiſcopo Neapolitano [lib. XI. epiſt. XV. A. D. 602. Roma in *Campaniam*.]

QUi ſincera intentione extraneos a Chriſtiana religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis, non aſperitatibus debent ſtudere, ne, quorum mentem reddita ad planum ratio poterat revocare, pellat procul adverſitas. Nam quicumque aliter agunt, & eos ſub hoc velamine a conſueta ritus ſui volunt cultura ſuſpendere, ſuas illi magis, quam Dei cauſas probantur attendere. Judæi ſiquidem Neapoli conſiſtentes, queſti nobis ſunt, aſſerentes, quod quidam eos a quibuſdam feriarum ſuarum ſolemnitatibus irrationabiliter nitantur arcere, ne illis ſit licitum feſtivitatum ſuarum ſolemnia colere; ſicut eis nunc uſque, & parentibus eorum longis retro temporibus licuit obſervare. Quod ſi ita ſe veritas habet, ſupervacuæ rei videntur operam dare. Nam quid utilitatis eſt, quando, etſi contra longum uſum fuerint vetiti, ad fidem illis & converſionem nihil proficit? Aut cur Judæis, qualiter cæremonias ſuas colere debeant, regulas ponimus, ſi per hoc eos lucrari non poſſumus? Agendum ergo eſt, ut ratione potius & manſuetudine provocati, ſequi nos velint, non fugere, ut eos, ex eorum codicibus oſtendentes quæ dicimus, ad ſinum matris eccleſiæ, Deo poſſimus adjuvante, convertere. Itaque fraternitas tua eos monitis quidem, prout potuerit, Deo adjuvante, ad convertendum accendat, & de ſuis illos ſolemnitatibus inquietari denuo non permittat; ſed omnes feſtivitates, feriaſque ſuas (ſicut hactenus tam ipſi, quam parentes eorum per longa colentes retro tempora tenuerunt) liberam habeant obſervandi, celebrandique licentiam. *Unde in Toletano concilio* IV. *ſtatutum eſt* Dist. XLV. C. III.

[c. LVII. A. D. 633. in *Hiſpania*, Concil. tomo V. pag. 1719.]

II. *Sicut non ſunt Judæi ad fidem cogendi, ita nec converſi ab ea recedere permittuntur.*

DE Judæis autem præcepit ſancta ſynodus, nemini deinceps ad credendum vim inferri: *cui vult Deus miſeretur, & quem vult, indurat*. Non enim tales inviti ſalvandi ſunt, ſed volentes, ut integra ſit forma juſtitiæ. Sicut enim homo proprii arbitrii voluntate ſerpenti obediens, periit; ſic, vocante ſe gratia Dei, propriæ mentis converſione homo quiſque credendo ſalvatur. Ergo non vi, ſed liberi arbitrii facultate, ut convertantur, ſuadendi ſunt, non potius impellendi. Qui autem jam pridem ad Chriſtianitatem coacti ſunt venire, ſicut factum eſt, temporibus religioſiſſimi principis Siſebuti, quia jam conſtat, eos ſacramentis divinis ſociatos, baptiſmi gratiam ſuſcepiſſe, & chriſmate unctos eſſe, & corporis & ſanguinis Domini extitiſſe participes, oportet, ut fidem etiam, quam vi, vel neceſſitate ſuſceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blaſphemetur, & fides, quam ſuſceperunt, vilis & contemtibilis habeatur. Ibid. C. V. Rom. IX. 18.

De ſpe, virtute theologica, nihil in decreto dignum nota reperimus.

TITULUS, III
De caritate.
RUBRICA. I
Quid ſit caritas.

I. *Deſcribitur caritas ex variis effectibus.*

Proſper de contemtu vitæ [imo Julianus Pomerius de vita contemplativa c. XIII. c. A. D. 498. in *Gallia*.]

De Pœnitent. Diſt. II. C. V.

Auguſt. Serm. CCCL. de caritate

CAritas eſt, ut mihi videtur, recta voluntas, ab omnibus terrenis, ac præſentibus prorſus adverſa, juncta Deo inſeparabiliter, & unita igne quodam ſancti Spiritus, a quo eſt, & ad quem refertur incenſa: inquinamenti omnis extranea, corruptionis neſcia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, ſupra omnia, quæ carnaliter diliguntur, excelſa; affectionum omnium potentiſſima, divinæ contemplationis avida, in omnibus ſemper invicta, ſumma actionum bonarum, ſalus morum, finis cæleſtium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima ſanctarum mentium, cauſa meritorum bonorum, præmium perfectorum, ſine qua nullus Deo placuit, cum qua aliquis peccare nec potuit, nec poterit: fructuoſa in pœnitentibus, læta in proficientibus, glorioſa in perſeverantibus, victorioſa in martyribus, operoſa in omnibus omnino fidelibus, ex quo quidquid eſt boni operis, vivit. *Item* [ibid. c. XV.]

II. *De eodem.*

Ibid. §. 2.

QUid eſt diligere Deum, niſi illi copulari animo, concipere fruendæ viſionis ejus affectum, peccati odium, mundi faſtidium; diligere etiam proximum, quem in ſe cenſuit diligendum, in ipſo amore ſervare legitimum modum, nec pervertere dilectionis ordinem conſtitutum.

RUBRICA. II
De neceſſitate virtutis caritatis.

I. *Sine caritate nullus pervenit ad beatitudinem.*

Item [ibid. c. XIII.]

Ibid. §. 1.

1. Cor. XIII. 8.

HÆc eſt caritas vera, germana, perfecta, quam excellentiorem viam nominat ſanctus Apoſtolus. Et vere ipſa eſt via, quæ ducit per ſe ambulantes ad patriam, quia ſicut ſine via pervenit nullus quo tendit; ita ſine caritate, quæ dicta eſt via, non ambulare poſſunt homines, ſed errare. *Hieronymus* [in caput V. epiſt. ad Galatas, A. D. 386. in *Paleſtina*.]

II. *De eodem.*

1. Q. 1. C. LXV.

VIde quantum bonum ſit caritatis, ſi ita martyrium fecerimus, ut noſtras velimus reliquias ab hominibus honorari: ſi opinionem vulgi ſectantes, intrepidi ſanguinem fuderimus, & ſubſtantiam noſtram uſque ad mendicitatem propriam dederimus; huic operi non tam præmium, quam pœna debetur; & perfidiæ magis tormenta ſunt, quam corona victoriæ.

RUBRICA. III
De nobilitate virtutis caritatis.

I. *Caritas eſt ſpeciale donum bonorum.*

MUltæ autem operationes ſunt Spiritus ſancti. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* I. *Rub.* V. c. V. *pag.* 215.

II. *De*

II. *De eodem.*

VIde quantum bonum eſt caritas. *Supra Rubr.* II. c. II. *pag.* 570.
Auguſtinus de Pænitentia [imo de patientia c. XXVI. §. 23. circa A. D. 415. in *Africa*.]

III. *Nobilitas caritatis oſtenditur ex eo maxime, quod ſine ea nulla bona opera ſunt æternæ vitæ meritoria.*

SI quis autem non habens caritatem, quæ pertinet ad unitatem Spiritus, & vinculum pacis, quo catholica eccleſia congregata connectitur, in aliquo ſchiſmate conſtitutus, ne Chriſtum neget, patitur tribulationes, anguſtias, famem, ſitim, nuditatem, perſequutionem, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium, vel flammas, vel beſtias, vel ipſam crucem timore gehennæ & ignis æterni, nullo modo iſta culpanda ſunt, immo vero & hæc laudanda patientia eſt. Non enim dicere poterimus, melius ei fuiſſe, ut, Chriſtum negando, nihil eorum pateretur, quæ paſſus eſt confitendo; ſed exiſtimandum eſt, fortaſſe tolerabilius ei futurum judicium, quam ſi Chriſtum negando, cuncta illa vitaret. Unde & illud, quod ait Apoſtolus: *ſi tradidero corpus meum, ut ardeat, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt.* Nihil *prodeſſe* intelligatur ad regnum cælorum obtinendum, non ad extremi judicii tolerabilius ſupplicium ſubeundum. *Et ſupra.* Hæc propter caritatem dicta ſunt, ſine qua in nobis non poteſt eſſe vera pœnitentia.

De Pænitent. Diſt. III. C. XXIX. *Eph. IV. 3.* *I. Cor. XIII. 3.* *Auguſt. Ibidem C. XXIII.*

R U R B I C A . IV

De multiplici gradu caritatis, & incremento ejuſdem.

I. *Caritas quibuſdam gradibus perficitur, & recipit incrementa.*

Auguſtinus [de gratia & libero arbitrio c. XVII. §. 33. ſummatim, circa A. D. 427. *ibid.*]

IPſam caritatem Apoſtolus Petrus nondum habuit, quando timore Dominum ter negavit. Timor enim non eſt in caritate, ſicut ait Jo. Evangeliſta in epiſtola ſua; ſed perfecta caritas foras mittit timorem: & tamen quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat: *Domine, animam meam pro te ponam.* Idem *in epiſtolam Johannis* [primam tract. V. §. 4. *ibid.*]

De Pænitent. Diſt. II. C. XVI. §. I. *Matth. XXVI. 69. & ſeq.* *Io. XIII. 37.*

II. *De eodem.*

SI quis tantam habuerit caritatem, ut paratus ſit pro fratribus etiam mori, perfecta eſt in illo caritas; ſed nunquid mox; ut naſcitur, jam prorſus perfecta eſt? Ut perficiatur, naſcitur: cum fuerit nata, nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur: cum fuerit roborata, perficitur, cum ad perfectum venerit. Quid dicit? *Mihi vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Optabam diſſolvi & eſſe cum Chriſto; multo magis optimum, manere in carne neceſſarium propter vos.* Propter eos volebat vivere, pro quibus paratus erat mori. *In eadem.* Forte (a) nata eſt in te caritas, ſed nondum perfecta; noli deſperare. Nutri eam, ne forte ſuffocetur. *In eadem.* Sicut (b) ſeca introducit filum, ita timor caritatem. Creſcit caritas, minuitur timor; & e converſo. *Idem* [Aug.] *ad Hieronymum* [epiſt. CXVII. §. 15. al. epiſt. XXIX. A. D. 415. ex Africa in *Palæſtinam*.]

Ibid. de Pænit. continuo. *Philipp. I. 21.* *Quæ ſequuntur, conflata in unum ſunt ex duobus aliis apud vulgatum Gratianum diſtinctis capitibus ead. diſtinct. II.* (a) *Auguſt. epiſt. I. Ioh. tract. V.* (b) *Idem in eam d. tract. IX. §. 4.*

III. *De eodem.*

CAritas in quibuſdam perfecta eſt, in quibuſdam eſt imperfecta. Perfectiſſima autem in hac vita haberi non poteſt. *Gregorius* [imo Auguſtinus lib. I. homil. IX. ſed locus conflatus eſt ex Serm. CLXXVIII. in append. Auguſtiniana.]

De Pænitent. Diſt. II. C. XIX.

IV. *De eodem.*

SI ſermo meus invenit in cordibus veſtris aliquam ſcintillam gratuiti amoris Dei, ipſam nutrite: ad hanc augendam nos advocate. *Et paulo poſt.* Flete, nutrite, in vobis: ipſa cum creverit, & flammam digniſſimam fecerit, cupiditatum carnalium ligna conſumet.

Ibidem C. XX.

RUBRICA. V

De præceptis caritatis, ſcilicet dilectionis Dei & proximi.

I. *Diligendus eſt Deus toto corde, tota anima, ſuper omnia, ac proximus, ſicut nos.*

Proſper de contemplativa vita [imo *Julianus* Pomerius de vita contemplativa lib. III. c. xv. c. A. D. 496. in *Gallia*.]

De Pænitent. Diſt. II. C. v. §. 2.

ERgo ſi caritatem Deo exhibeamus & proximo de corde puro & conſcientia bona & fide non ficta, facile peccato reſiſtimus, bonis omnibus abundamus, ſæculi blandimenta contemnimus, & omnia, quæ difficilia ſunt humanæ fragilitati, vel aſpera, etiam cum dilectione perficimus; ſi tamen Deum caritate perfecta, quæ nobis ex illo eſt, ex toto corde, ex tota anima, & ex totis viribus diligamus. Ex ea enim parte quis peccat, ex qua minus diligit Deum. Quem ſi ex toto corde diligamus, nihil erit in nobis, unde peccati deſideriis ſerviamus. Et quid eſt diligere Deum, niſi illi copulari animo, concipere fruendæ viſionis ejus affectum, peccati odium, mundi faſtidium; diligere etiam proximum, quem in ſe cenſuit diligendum; in ipſo amore ſervare legitimum modum, nec pervertere dilectionis ordinem conſtitutum? [idem ibid.]

II. *De eodem.*

Ibid. §. 6. in fine

ILli vero pluſquam ſe, diligunt Deum, qui pro ejus amore ſuæ ad tempus ſaluti non parcunt, ſeipſos tribulationibus ac periculis tradunt; nudari facultatibus propriis, patriæ ſuæ extorres fieri; parentibus, & uxoribus, ac filiis ſuis renunciare parati ſunt: & ut totum dicam, ipſam corporis mortem non ſolum non refugiunt, ſed etiam libenter excipiunt; ambientes, a corporis ſui vita magis, quam a Deo vita vitæ ſuæ diſcedere. *Item* [idem ibid.]

III. *Quando quis diligit proximum ſicut ſeipſum.*

Ibid. §. 4.

PRoximos autem tunc diligimus, ſicut nos, ſi non propter aliquas utilitates noſtras, non propter ſperata beneficia vel accepta, non propter affinitates, vel conſanguinitates; ſed propter hoc tantum, quod ſunt naturæ noſtræ participes, diligamus. *Item infra*. Non illi tantum proximi noſtri credendi ſunt, quos nobis gradus ſanguinis jungit, ſed proximi noſtri credendi ſunt omnes homines, naturæ noſtræ, ſicut dixi, participes [idem ibidem.]

IV. *De eodem.*

Ibid. §. 6.

PRoinde ſicut nos proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & ad æternam vitam conſequendam, ſicut nobis, ſaluti eorum conſulimus, quando nos in eorum peccatis ac periculis cogitamus: & ſicut nobis ſubveniri optamus; ita eis pro viribus ſubvenimus, aut ſi facultas defuerit, voluntatem ſubveniendi tenemus. Quapropter hæc eſt proximi tota dilectio, ut bonum, quod tibi conferri vis, velis & proximo. *Auguſtinus ad Macedonium* [epiſt. clv. c. iv. §. 15. al. epiſt. lii. A. D. 414. in *Africa*.]

V. *Quemadmodum homo debet diligere proximum, ſicut ſeipſum.*

XXIII. Q. IV. C. LIII.

DEbet homo diligere proximum, tanquam ſeipſum, ut quem potuerit hominem beneficentiæ conſolatione, vel informatione doctrinæ, vel diſciplinæ coercitione adducat ad colendum Deum. *Gratianus*

VI. *Qualiter præcepta de dilectione inimicorum intelligenda ſunt.*

Ibidem poſt C. XXXII. *Luc.* VI. 4. *Rom.* XII. 11. *& ſeq.*

PRæcepta vero Evangelica de dilectione inimicorum, & miſericordia impendenda proximis, exhortationes quoque Apoſtoli de cibandis vel potandis inimicis, non eatenus intelligenda ſunt, ut peccandi relaxetur impunitas, ſed ut delinquenti correctio, & naturæ miniſtretur ſubſidium, donec per ſententiam judicis ademta ſpe correptionis, malorum tollatur exercitium. In hoc ergo jubemur diligere inimicos, & miſereri eorum, ut de eorum perditione doleamus, eorum ſalutem deſideremus; & pro illorum correctione quotidie laboremus, & oremus; pœnitentibus ſolatia impendamus,

alter

alter alterius onera portantes, non ut pertinaces, & in malo perſiſtentes impunitate donemus. Sicut enim erga pœnitentes non ſeveri, ſed miſericordes eſſe monemur, juxta illud: *noli eſſe nimis juſtus; quia eſt juſtus qui perit in juſtitia ſua*. Et iterum: *judicium ſine miſericordia erit ei, qui non fecit miſericordiam*. Et *item* illud Apoſtoli in II. epiſtola ad Corinthios: *cui aliquid donaſtis, & ego. Nam & ego ſi quid donavi, propter vos donavi; ac ſi ipſe Chriſtus donaret, ut non circumveniamur a Satana. Non enim ignoramus cogitationes ejus*. Qui, quos nequit conſentiendo decipere, facit nimis aſperos; ſicut, inquam, pœnitentibus, ut dictum eſt, miſericordes eſſe jubemur; ſic impœnitentibus & obſtinatis in malo miſericordiam impendere prohibemur.

Lib. II. Pars II. Tit. II. Rub. VI. VII. & VIII. *Gal. VI. 2.* *Eccl. VII. 17.* *Iacob. II. 13.* *II. Cor. II. 10. & ſeq.* *Gloſſa interlin.*

RUBRICA. VI

De ordine ſervando in dilectione.

I. *Illi pervertunt modum, ordinemque diligendi, qui inferiora ſuperioribus præponunt.*

[Julianus Pomerius de vita contemplativâ lib. III. c. XV. c. A. D. 496. in *Gallia*.]

ORdinem dilectionis illi pervertunt, nec modum diligendi coſtodiunt, qui aut mundum, qui contemnendus eſt, diligunt; aut corpora ſua minus diligenda plus diligunt, aut proximos non ſicut ſeipſos, aut Deum pluſquam ſeipſos forte non diligunt. *Item infra*. Corpus noſtrum quia pars noſtri eſt, a nobis diligendum eſt, ut ſaluti ejus, ac fragilitati naturaliter conſulamus, & agamus, quatenus ſpiritui ordinate ſubjectum, ad æternam ſalutem, accepta immoralitate, & incorruptione perveniat.

De Pœnitent. Diſt. II. C. V. §. 2. prope finem *Ibid. §. 3.*

RUBRICA. VII

De effectu caritatis.

CAritas eſt, ut mihi videtur. *Supra in Rubr.* I. c. I. *pag.* 570.

II. *Caritas facit hominem potentem reſiſtere peccatis, & abundare operibus bonis.*

ERgo ſi caritatem Deo. *Supra Rubr.* V. c. I. *pag.* 572.

Auguſtinus [tract. CXXI. §. 4. ad c. XX. Jo. c. A. D. 412. in *Africa*.]

III. *Caritas eccleſiæ peccatum dimittit, vel tenet.*

ECcleſiæ caritas, quæ per Spiritum ſanctum diffunditur in cordibus eorum, qui participes ſui ſunt, peccata dimittit, eorum, qui non ſunt, tenet.

De Conſecrat. Diſt. IV. C. CXI.

RUBRICA. VIII

De amiſſione caritatis.

I. *Caritas viatores nondum in gratia conſervat, ſed amitti tantum poteſt per peccatum.*

[Jo. in Apocalypſi, c. II. A. D. 90. in *Aſia*.]

SCio, inquit, *opera tua, & laborem, & patientiam tuam: & quia ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti. Sed habeo adverſum te, quod caritatem tuam primam reliquiſti. Memor eſto, unde cecideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum de loco, niſi pœnitentiam egeris.* Gratianus.

De Pœnitent. Diſtin. II. C. XI. §. 4. verſus finem *Apoc. II. 2.*

II. *Exponuntur documenta ſanctorum doctorum dicentium, caritatem veram ſemel habitam, amitti non poſſe.*

CAritas autem, quæ in adverſitate deſeritur, *ficta*, ideſt *fictilis*, & fragilis eſſe perhibetur. Sicut fides, ex qua caritas procedit, *ficta*, ideſt *fragilis*, apud Apoſtolum

Ibid. poſt C. XIV.

Lib.III.Pars II. Tit.IV. Rub.I. II. & III. ſtolum eſſe negatur, ſimiliter caritas, quæ in adverſitate deſeri poteſt, dicitur vera nunquam fuiſſe. Sicut enim Hieronymus contra Jovinianum ſcribit: *omnis creatura ſub vitio eſt*; *non quod omnis peccaverit, ſed quia nulla eſt, quæ peccare non poſſit*. Lib.xv. de Trinitate C. xv. §.14.& de Symbolo fidei C.1. Poſſe autem peccare, ut Auguſtinus ait, non eſt aliquid poſſe, immo aliquid non poſſe. Unde ille ſolus vocatur *omnipotens*, qui hoc non poteſt, quia omnia poteſt, quæ poſſe eſt aliquid poſſe. Sicut ergo ejus comparatione, qui mutabilitatem neſcit, omnis Pſal.cxlii.2. creatura vitioſa dicitur, quia mutabilitatis eſt capax, juxta illud: *non juſtificabitur in* Iob.xv.15. *conſpectu tuo omnis vivens*: &: *aſtra non ſunt munda in conſpectu ejus*; ſic comparatione ejus creaturæ, quæ mutationem non recipit, omnis creatura, quæ permutatur, non Pſal.cxv.11. vera, ſed vana eſſe probatur. Unde *omnis homo mendax* dicitur, & *vanitati ſimilis factus*. Pſal.cxliii.4. Hinc etiam Eccleſiaſti *cuncta, quæ ſub ſole ſunt*, ideſt quæ temporum viciſſitudi-Eccli.i.14. nem recipiunt, non tantummodo vanitas, quæ omni creaturæ ratione mutabilitatis ineſt; ſed etiam vanitas vanitatum varietate permutationis, quam recipiunt, eſſe dicuntur. Sic ergo comparatione divinæ caritatis nulla virtus vera probatur, aut comparatione ejus, quæ non deſeritur, illa, quæ amittitur, vera eſſe negatur. Sicut autem omnis creatura ſuo modo bona & vera eſſe dicitur, ſic & caritas, quæ deſeritur, ſuo modo bona & vera eſſe monſtratur; alioquin a nullo deſereretur, ſi nullo modo in eo eſſet. Quod enim nullo modo vere eſt, nullo modo deſeri poteſt. Quod ſi aliquo modo vere deſeritur, & aliquo modo id vere eſſe oportet.

TITULUS. IV
De virtute juſtitiæ.

RUBRICA. I
De laude juſtitiæ.

I. *Quid ſit juſtitia.*

[Sententia fortaſſe ſumta ex S. Gregorio lib. IV. epiſt. XXXIII.]

XI. Q. III. C. II. SUmmum in rebus bonum eſt juſtitiam colere, ac ſua cuique jura ſervare, & in ſubjectos non ſinere quod poteſtatis eſt, fieri; ſed quod æquum eſt, cuſtodire.

RUBRICA. II
De actu ſive officio juſtitiæ.

I. *Juſtitia plenus eſt qui patriam bello tuetur a barbaris.*

Ambroſius lib. I. de officiis [c. XXVII. §. 129. c. A. D. 387. *Mediolani*.]

XXIII. Q. III. C. V. FOrtitudo, quæ vel in bello tuetur a barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel a latronibus ſocios, plena juſtitia eſt.

RUBRICA. III
De connexione juſtitiæ ad virtutes theologicas.

I. *Ubi caritas non eſt, ibi fides vel juſtitia locum habere non valet.*

Auguſtinus [de ſermone Domini in monte lib. I. c. V. §. 13. c. A. D. 393. in *Africa*.]

XXIV. Q. I. C. XXIX. UBi ſana fides non eſt, non poteſt eſſe juſtitia, quia juſtus ex fide vivit. Neque Abacuc. II. 4. ſchiſmatici aliquid ſibi ex iſta mercede promittant, quia ſimiliter ubi caritas non Rom. I. 17. eſt, non poteſt eſſe juſtitia. Dilectio enim proximi malum non operatur: quam ſi habe-Rom. XIII. 10. rent, non dilaniarent corpus Chriſti, quod eſt eccleſia.

R U-

RUBRICA. IV

Juſtitia ſemper eſt miſericordia temperanda.

I. *Vere juſtus miſeris compatitur, delinquentibus indignatur.*

VEra juſtitia compaſſionem. *Supra eodem lib.* III. *Parte* I. *Tit.* II. *Rub.* II. c. XXXII. *pag.* 506.
Faciunt ad hoc capitula libri II. *Partis* I. *Tituli* III. *Rub.* VII. *pag.* 393.

RUBRICA. V

Quod juſtitia bono zelo & caritate ſit exercenda.

PRimo ſemper ante omnia diligenter. *Supra libro* II. *Parte* I. *Rubr.* VIII. c. X. *pag.* 396.

TITVLUS. V

De correctione, quæ actus juſtitiæ dicta eſt.

RUBRICA. I

De neceſſitate & utilitate correctionis in republica.

I. *Delinquentes corrigantur a ſacerdotibus, & incorrigibiles inventi excommunicentur.*

Anacletus papa [in epiſt. III. Iſidoriana, c. v. Concil. tomo pag. 530.]

TAm ſacerdotes, quam reliqui fideles omnes ſummam curam habere debent de his, qui pereunt, quatenus eorum redargutione aut corrigantur a peccatis, aut ſi incorrigibiles apparuerint, ab eccleſia ſeparentur. *Hieronymus* [in epiſtolam ad Galatas, c. v. A. D. 386. in *Palæſtina*.] XXIV. Q. III. C. XV. *Iſidorus ſenten. lib.* III. C. XLVI.

II. *Mali ab eccleſia ſunt eliminandi.*

REſecandæ ſunt putridæ carnes, & ſcabioſa ovis a caulis repellenda, ne tota domus, maſſa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putreſcant, intereant. Arius in Alexandria una ſcintilla fuit; ſed quia non ſtatim oppreſſa eſt, totum orbem ejus flamma populata eſt [in vulgatis habetur ex Gregorio in homiliis, ſed in his non eſt.] *Ibidem* C. XVI.

III. *Valde offendit qui dominica debita impune dimittit.*

SI is, qui prælatus eſt, debitori dominico culpas impune dimittit, non mediocriter profecto offendit qui debita cæleſtis regis & Domini ſua præſumtione reſolvit. Ea nanque, quæ in nos committuntur, facile poſſumus dimittere; ea vero, quæ in Deum commiſſa ſunt, cum magna diſcretione, nec ſine pœnitentia debemus relaxare. XXIII. Q. IV. C. XXVIII.

IV. *Qui dominica mandata contemnunt, ſeveris coerceantur vindictis.*

JUſtum eſt, ut qui divina contemnit mandata. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* I. c. V. *pag.* 97.
Auguſtinus [potius ſumtum ex S. Gregorio lib. II. epiſt. XXVII. indict. XI.]

V. *Ad iram Deus provocatur, cum peccata puniri differuntur.*

SI ea, de quibus vehementer Deus offenditur, inſequi vel ulciſci differimus, ad iraſcendum utique divinitatis patientiam provocamus. Nonne Achor filius Zare præteriit mandatum Domini, & ſuper omnem populum Iſrael ira ejus incubuit? Et ille erat unus homo, atque utinam ſolus periiſſet in ſcelere ſuo. *Auguſtinus* [ad Vincentium Donatiſtam, & Rogatiſtam, epiſt. XCIII. c. II. §. 4. al. epiſt. XLVIII. circa A. D. 408. in *Africa*.] XXIII. Q. IV. C. L. *Ioſue* XXII.

VII. *Nec*

Lib. III. Parte I. Tit. v. Rubr. I.

VI. *Nec qui parcit, eſt amicus, nec qui verberat, inimicus.*

v. Q. v. C. II. Prov. xxvii. 6.

NOn omnis, qui parcit, amicus eſt, nec omnis, qui verberat, inimicus. Meliora ſunt vulnera amici, quam voluntaria oſcula inimici. Melius eſt cum ſeveritate diligere, quam lenitate decipere. Utilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus, juſtitiam negligebat, quam eſurienti panis frangitur, ut injuſtitiæ ſeductus acquieſcat. Et qui phræneticum ligat, & qui lethargicum excitat, ambobus moleſtus, ambos amat. Quis nos poteſt amplius amare, quam Deus? Et tamen non ſolum nos docere ſuaviter; verum etiam ſalubriter terrere non ceſſat, fomentis lenibus, quibus conſolatur, ſæpe etiam mordaciſſimum medicamentum tribulationis adjungens: exercet ſame patriarchas etiam pios, & religioſos; populum contumacem pœnis gravioribus agitat; non aufert ab Apoſtolo ſtimulum carnis tertio rogatus, ut virtutem in infirmitate perficiat. *Et infra*, Noveris, aliquando furem avertendis pecoribus pabulum ſpargere, & aliquando paſtorem flagello ad gregem pecora errantia revocare. *Item ex Sermone Ambroſii* [haſtenus Ambroſio adſcripto; ſed eſt incerti auctoris, nunc ordine XLIV. alias XXXIV. cujus initium: *amarior fortaſſe*.]

Geneſ. xlii. 6. II. Cor. xii. 8.

VII. *Non odio habetur, ſed diligitur qui caſtigatur & corripitur.*

Ibidem C. vi.

NOn oſculatur ſemper pater filium; ſed & aliquando caſtigat. Ergo quando caſtigatur qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur. Habet enim & amor plagas ſuas, quæ dulciores ſunt, cum amaris amariſſime inferuntur. Dulcior enim eſt religioſa caſtigatio, quam blanda remiſſio. Unde ait propheta: *dulciora ſunt vulnera amici, quam voluntaria oſcula inimici*.

RUBRICA. II

De peccato & pœna prælatorum, ſeu majorum, qui malos corrigere negligunt.

I. *In populos ira Dei ſævit, cum prædicator delinquentes palpat, non corripit.*

SEd illud non otioſe. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. X. *pag.* 503.
Gregorius [ſumtum ex epiſt. CXVII. S. Gregorii lib. VII. A. D. 599. Roma in *Gallias*.]

II. *Qui non occurrit, conſentit.*

Diſt. LXXXIII. C. v.

COnſentire videtur erranti qui ad reſecanda, quæ corrigi debent, non occurrit.

III. *Negligentiæ rectorum imputantur culpæ inferiorum.*

INferiorum culpæ ordinum ad nullos magis. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* I. c. IV. *pag.* 97.

IV. *Qui negligit emendare, quod valet, facientis culpam habet.*

FAcientis procul dubio culpam habet. *Supra libro* III. *Parte* I. *Tit.* II. *Rub.* II. c. XV. *pag.* 504.

V. *Malorum impietati favet qui eis obviare ceſſat.*

QUi poteſt obviare & perturbare perverſos. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rub.* I. c. III. *pag.* 97.
Hieronymus in Iſaiam [ad c. XIII. A. D. 406. in *Palæſtina*.]

VI. *Qui crudeles jugulat, non eſt talis, qualis patientibus videtur.*

XXIII. Q. v. C. XXVIII.

NOn eſt crudelis qui crudeles jugulat; ſed crudelis ideo vocatur, quod crudelis patientibus eſſe videtur. Nam & latro ſuſpenſus patibulo crudelem judicem putat

[In vulgatis legitur ex Auguſtino ad Lotharium ſive Letatium apud Ivonem P. X. c. LXXIX. Caput incertum.]

VII. *Non*

VII. *Non eſt miſericors qui vitiis nutriendis parcit.*

QUi vitiis nutriendis parcit, & favet, ne contriſtet peccantium voluntatem, tam non eſt miſericors, quam qui non vult cultrum rapere puero, ne audiat plorantem, & non timet, ne vulneratum doleat vel extinctum. *Auguſtinus ad Donatiſtas* [epiſt. cv. c. IV. §. 13. al. epiſt. CLXVI. c. A. D. 409. in *Africa*.]

XXIII. Q. V. C. XXXVIII.

VIII. *Variis modis errantes corripiuntur a Deo.*

QUod erraverat, inquit Deus, *non revocaſtis, & quod perierat, non requiſiſtis*; hoc vobis per nos ipſe Deus facit ſive obſecrando, ſive minando, ſive corripiendo, ſive damnis, ſive per ſuas occultas admonitiones, vel viſitationes, ſive per poteſtatum temporalium leges. *Jo.* VIII. *Demago duci glorioſo* [alias Hermanno, apud Ivonem P. X. c. LXX.]

XXIII. Q. VI. C. I. Ezech. XXXIV. 4.

IX. *Qui crimina, quæ poteſt emendare, non corrigit, ipſa committit.*

PRæterea devotionis tuæ ſtudium exhortamur, ut contra marinos latrunculos, qui ſub prætextu tui nominis in Chriſticolas debacchantur, tanto vehementius accendaris, quanto illorum pravitate famam tui nominis obfuſcatam fuiſſe cognoſcis; quoniam licet credi poſſit, quod, te nolente, illi navigantibus inſidientur, tamen quia a te comprimi poſſe dicuntur, niſi eos compeſcueris, innoxius non habeberis. Scriptum quippe eſt: qui crimina, cum poteſt emendare, non corrigit, ipſe committit. *Jo. Chryſoſtomus ſuper Matthæum homil.* XVII. [ad c. v. c. A. D. 400. *CPoli*.]

XXIII. Q. VIII. C. XII.

X. *Quædam in veteri teſtamento licebant, quæ in novo prohibentur.*

OCcidit Phinees hominem, & reputatum eſt illi ad juſtitiam. Abraham vero non ſolum homicida, ſed etiam parricida (quod certe gravius eſt) effectus, magis Deo, magiſque complacuit. Petrus geminum fecit homicidium; fuit tamen opus ſpiritale quod factum eſt. Non ſola igitur reſpiciamus opera, ſed tempus & voluntatem, & perſonarum differentiam, & quantacumque alia ipſis operibus acciderint, diligentiſſime inquiramus. Non enim poſſumus ad veritatem aliter pervenire. *Ambroſius de officiis* [imo ſerm. VIII. in Pſal. CXVIII. v. 2. §. 25. c. A. D. 380. *Mediolani*.]

Ibid. C. XLV. *Num.* XXV. 8. *Gen.* XXII. 10. *Act.* V. 5. & *ſeq.*

XI. *De juſta, & injuſta miſericordia.*

EST injuſta miſericordia. Denique in lege ſcriptum eſt de quodam: *non miſereberis illius*; & in libris regnorum legis, quia Saul poſtea contraxit offenſam, quia miſeratus eſt Agag hoſtium regem, quem prohibuerat ſententia divina ſervari. Itaque ſi quis latronem, filiis deprecantibus motus, & lacrymis conjugis ejus inflexus, abſolvendum putet, cui adhuc latrocinandi aſpiret affectus, nonne innocentes tradit exitio qui liberat multorum exitia cogitantem? Certe ſi gladium reprimit, vincula diſſolvit; cur laxat exilio? Cur latrocinandi, qua poteſt clementiori via, non eripit facultatem, qui voluntatem extorquere non potuit? Deinde inter duos, hoc eſt accuſatorem & reum pari periculo de capite decernentes, alterum ſi non probaſſet, alterum ſi eſſet ab accuſatore convictus, non id, quod juſtitiæ eſt, judex ſequatur; ſed dum miſeretur rei, damnet probantem, aut dum accuſatori favet, quod probare non poſſit, addicat innoxium. Non poteſt igitur hæc dici juſta miſericordia. In ipſa eccleſia ubi maxime miſereri decet, teneri quammaxime debet forma juſtitiæ, ne quis a communionis conſortio abſtentus, brevi lacrymula, atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus communionem, quam plurimis debet poſtulare temporibus, a facilitate ſacerdotis extorqueat. Nonne cum uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapſionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ incentivum tribuit delinquendi. *Auguſtinus in pſalmos* [ſententia ſumta ex Auguſtino in Pſal. XXXI. §. 12. circa A.D. 410. in *Africa*.]

XXIII. Q. IV. C. XXXIII. *Deut.* XIX. 13. 1. *Reg.* XV. 9.

XII. *Non debemus pauperi in mala cauſa miſereri.*

NE, amiſſo judicio, ſis pauperi in mala cauſa miſericors, cujus ſi parcis ſacello, percutis cor, & tanto nequiorem reddis, quanto juſtum ſibi favere videt.

Ibid. C. XXXIV.

RUBRICA. III

Quod non crudelitati, ſed pietati attribuenda ſit malorum correctio.

NOn eſt crudelis qui. *Supra in Rubrica præcedenti* c. VI. *pag.* 576. *Hieronymus in Ezechielem* [lib. III. ad c. IX. c. A. D. 410. in *Palæſtina*.]

II. *Miniſter eſt Domini qui malos percutit in eo, quod mali ſunt.*

XXIII. Q. v. C. XXIX. QUi malos percutit in eo, quod mali ſunt, & habet vaſa interfectionis, ut occidat peſſimos, miniſter eſt Domini. *Idem ſuper epiſtolam ad Galatas libro* II. [ad c. III. A. D. 386. *ibidem*.]

III. *Non ſcelus admittit judex, qui hominem vincit.*

Ibid. C. XXX. JUdex non eſt auctor ſceleris nequam homines vinciendo. *Idem in Hieremiam* [lib. IV. ad c. XXII. c. A. D. 410. *ibidem*.]

IV. *Non ſanguinem fundit qui homicidas & ſacrilegos punit.*

Ibid. C. XXXI. HOmicidas & ſacrilegos & venenarios punire, non eſt effuſio ſanguinis, ſed legum miniſterium. *Auguſtinus in epiſtolam Johannis* [tract. VII. §. II. c. A. D. 416. in *Africa*.]

V. *Non amatur ſervus vel filius, cum non corripitur.*

Ibid. C. XXXVI. NOn putes, te tunc amare ſervum tuum, quando eum non cædis, ant tunc te amare filium tuum, quando ei non das diſciplinam; aut tunc te amare vicinum tuum, quando eum non corripis. Non eſt iſta caritas, ſed languor. Ferveat caritas ad corrigendum, & emendandum. Si ſunt boni mores, delectent; ſi ſunt mali, emendentur. *Idem in libro de Civitate Dei* [lib. XIX. c. XVI. paullo aliter A. D. 426. *ibidem*.]

VI. *Innocentis officium eſt nulli nocere, & peccatum punire.*

Ibid. C. XXXVII. NOn eſt innocentiæ, parcendo ſinere, ut in malum gravius incidatur. Pertinet ergo ad innocentis officium non ſolum nemini malum inferre, verum etiam cohibere a peccato, vel punire peccatum, ut aut ipſe, qui plectitur corrigatur experimento, aut alii terreantur exemplo. *Pelagius papa* [I. Valeriano Patricio, c. A. D. 557. Roma *Ravennam*, Concil. tomo v. pag. 807.]

VII. *Non qui ad bonum, ſed qui ad malum cogit, perſequitur.*

Ibid. C. XLII. NOn vos hominum vaniloquia retardent dicentium, quia perſecutionem eccleſia faciat, dum vel ea, quæ committuntur, reprimit, vel animarum ſalutem requirit. Errant hujuſmodi rumoris fabulatores: non perſequitur, niſi qui ad malum cogit. Qui vero malum vel factum jam punit, vel prohibet, ne fiat, non perſequitur iſte, ſed diligit. Nam ſi, ut illi putant, nemo nec reprimendus a malo, nec retrahendus a malo ad bonum eſt, humanas & divinas leges neceſſe eſt vacuari, quæ & malis pœnam, & bonis præmia, juſtitia ſuadente, conſtituunt. Malum autem ſchiſma eſſe, & per exteras etiam poteſtates hujuſmodi homines debere opprimi & canonicæ Scripturæ auctoritas, & paternarum regularum nos veritas docet. Quiſquis ergo ab Apoſtolicis diviſus eſt ſedibus, in ſchiſmate eum eſſe non dubium eſt, & contra univerſalem eccle-
Act. IV. Concil. to. IV. pag. 549. ſiam altare conatur erigere. Sed quid de talibus inſertus Calchedonenſi Synodo canon ſtatuat, gloria veſtra conſideret, ubi poſt alia ſic dicit: qui a communione ſeipſum ſuſpendit, & collectam facit, & altare conſtituit, & noluerit vocanti epiſcopo conſentire, & noluerit eidem acquieſcere, neque obedire primo & ſecundo vocanti, hunc omnino damnari, nec unquam vel orationem mereri, nec recipere eum poſſe honorem; ſi enim permanſerit turbas faciens, & ſeditiones eccleſiæ, per exteram poteſtatem, tan-
Capitul. lib. v. C. XXVI. quam ſeditioſum comprimi. Et beatus Auguſtinus de talibus dicit: *multa etiam cum invitis benigna quadam aſperitate plectendis agenda ſunt, quorum potius utilitati conſulendum eſt, quam voluntati. Nam in corripiendo filio, quamvis aſpere, nunquam paternus amor*

Lib. iiI. Pars iI. Tit. i. Rub. iv. & v.

amor amittitur. Fit tamen, quod nollet, ut doleat qui etiam invitus videtur dolore ſanandus. Ecce videtis, quemadmodum tanti teſtimonio patris non perſequitur coercendo talia, ſed diligit emendando tales ſemper eccleſia. Facite ergo etiam vos quod, ſcientes intentionem Chriſtianitatis veſtræ, frequenter hortamur, & date operam, ut talia fieri ultra non liceat; ſed etiam, quod vobis facillimum eſſe non dubito, hi, qui talia præſumſerunt, ad piiſſimum Principem ſub digna cuſtodia dirigantur. Recolere enim debet celſitudo veſtra, quid per vos Deus fecerit tempore illo, quo Hiſtriam & Venetias Tyranno Totila poſſidente, Francis etiam cuncta vaſtantibus, non ante tamen Mediolanenſem epiſcopum fieri permiſiſtis, niſi ad clementiſſimum Principem exinde retuliſſetis, & quid fieri debuiſſet, ejus iterum ſcriptis recognoviſſetis; & inter ubique ferventes hoſtes, Ravennam tamen & is, qui ordinabatur, & is, qui ordinaturus erat, providentia culminis veſtri deducti ſunt. *Hieronymus ad Riparium* [contra Vigilantium, A. D. 406. e Palæſtina in *Galliam*.]

VIII. *Crimina pro Deo punire non eſt crudelitas, ſed pietas.*

xxiii. Q. viii. C. xiii.

LEgi Syromaſten Phinees, auſteritatem Eliæ, zelum Simonis Chananæi, Petri ſeveritatem Ananiam & Saphyram trucidantis, Paulique conſtantiam, qui Elymam magum, viis Domini reſiſtentem, æterna cœcitate damnavit. Non eſt crudelitas crimina pro Deo punire, ſed pietas. Unde & in lege dicitur: *ſi frater tuus & amicus & uxor, quæ eſt in ſinu tuo, depravare te voluerit a veritate, ſit manus tua ſuper eos, & effunde ſanguinem eorum*.

Num. xxv. 8. iv. *Reg.* i. 12. *Matth.* x. 4. *Act.* v. 5. *Act.* xiii. 8. & *ſeq.* *Deut.* xiii. ſecundum lxx.

RUBRICA. IV

De qualitate, quæ debet eſſe in corrigente.

I. *Qui aliorum vitia puniunt, ſua prius corrigere ſtudeant.*

Gregorius in Moralibus [lib. xiv. c. xxix. §. 14. al. c. xv. A. D. 590. *Romæ*.]

iiI. Q. vii. C. iiI.

Q*Ui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat*. Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & ſua reliquerant. Revocentur itaque intus ad conſcientiam, ut prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Hinc eſt, quod cum Tribus Beniamin in carnis ſcelere fuiſſet obruta, collectus omnis Iſrael ulciſci iniquitatem voluit, ſed tamen ſemel & iterum in belli certamine ipſe proſtratus eſt. Conſulto enim Domino, ſi ad ulciſcendum ire debuiſſet, juſſum eſt, ut iret: qui juxta divinæ vocis imperium perrexit, & ſemel & ſecundo perdidit, & tunc demum peccatricem Tribum valde feriens, pene funditus extinxit. Quid eſt, quod in ultionem ſceleris inflammatur, & tamen prius ipſe proſternitur, niſi quod prius ipſi purgandi ſunt, per quos aliorum culpæ feriantur, ut ipſi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere feſtinant?

Io. viii. 7. *Iud.* xx. 33. & *ſeq.* *Abeſt*.

II. *Primum noſmetipſos, deinde proximos debemus corrigere.*

POſtulatus Dominus judicare de peccatrice. *Supra lib.* iI. *Parte* I. *Tit.* iI. *Rub.* I. c. iI. *pag.* 388.

RUBRICA. V

De varia menſura habenda in correctione.

I. *Pro diverſitate culparum ſubditi a præpoſitis corripiantur.*

Auguſtinus [de correptione & gratia c. xv. §. 46. circa A. D. 427. in *Africa*.]

xxiv. Q. iiI. C. xvii.

COrripiantur itaque a præpoſitis ſuis ſubditi fratres correctionibus de caritate venientibus pro culparum diverſitate diverſis, vel minoribus, vel amplioribus; quia & ipſa, quæ damnatio nominatur, quam facit epiſcopale judicium (qua pœna in eccleſia nulla major eſt) poteſt, ſi Deus voluerit, in correctionem ſaluberrimam cedere, atque proficere. Neque enim ſcimus quid contingat ſequenti die; an ante finem

Digitized by Google

Lib.III. Par.II. Tit.v. Rubr.v. vitæ hujus de aliquo deſperandum eſt, aut contradici Deo poteſt, ne reſpiciat, & det pœnitentiam, & accepto ſacrificio ſpiritus contribulati, cordiſque contriti, a reatu quamvis juſtæ damnationis abſolvat; damnatumque ipſe non damnet? Paſtoralis tamen neceſſitas habet, ne per plures ſerpant dira contagia, ſeparare ab ovibus ſanis morbidam, ab illo, cui nihil eſt impoſſibile, ipſa forſitan ſeparatione ſanandam. Neſcientes enim quis pertineat ad prædeſtinatorum numerum, quis non pertineat, ſic affici debemus caritatis affectu, ut omnes velimus ſalvos fieri. *Gregorius univerſis epiſcopis, per Galliam, Europam, & Germoniam conſtitutis* [papa IV. epiſt. I. circa A. D. 828. Roma in *Galliam*, Concil. tomo VII. pag. 1572.]

II. *Nec ſeveritate, ſed benevolentia ſubditos prælati corripiant.*

Diſt.XLV.C.IV. LIcet plerumque accidant in ſacerdotibus quæ ſunt reprehendenda, plus tamen erga corrigendos agat benevolentia, quam ſeveritas, plus cohortatio, quam comminatio, plus caritas, quam poteſtas, cum nemo noſtrum ſine reprehenſione aut ſine peccato vivat. Nam ſi Dominus ſtatim poſt trinam negationem beatum Petrum Apoſtolum præceptorem noſtrum judicaſſet, non tantum ex eo fructum, ſicut fecit, recepiſſet. (Matth.XXVI.70. & ſeq.) Expectandi ergo, atque corrigendi magis ſunt rectores eccleſiæ, quam ſtatim judicandi, cum majora negocia & difficiliores cauſarum exitus ſanctorum patrum canones, ſpiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia conſecrati, jubeant ſub noſtræ ſententiæ expectatione ſuſpendi, noſtroque moderamine finiri. Unde neceſſe eſt hæc & alia eccleſiaſtica quæque negocia poſt multarum experimenta cauſarum ſollicitius proſpici, & diligentius præcaveri, quatenus per ſpiritum caritatis & pacis omnis materies ſcandalorum & præſumtio invidorum, atque oppreſſio ſimplicium fratrum de eccleſiis Domini auferantur. Et ſicut non vult quiſquam fratrum ſe aliorum judicio prægravari, ita non audeat alii inferre quod ſibi non vult fieri. *Leo epiſcopus* [papa I. epiſt. XII. c. I. al. epiſt. XXXIV. ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem A. D. 445. Roma in *Macedoniam*.]

III. *Benevolentia pluſquam ſeveritas erga corrigendos agat.*

Ibid.C.VI. LIcet nonnunquam accidant quæ in ſacerdotalibus ſunt reprehendenda perſonis, plus tamen erga corrigendos agat benevolentia, quam ſeveritas, plus cohortatio, quam comminatio, plus caritas, quam poteſtas. Sed hi, qui *quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ Jeſu Chriſti* (Philipp.II.21.), facile ab hac lege diſcernuntur, & dum dominari magis, quam conſulere ſubditis quærunt, placet honor, inflat ſuperbiam, & quod proviſum eſt ad concordiam, tendit ad noxiam.

IV. *Diſciplina non eſt ſervanda ſine miſericordia, nec miſericordia ſine diſciplina.*

DIſciplina, vel miſericordia. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* VIII. c. VI. *pag.* 395.

V. *Juſte judicans miſericordiam cum juſtitia ſervat.*

OMnis, qui juſte. *Supra eodem Titulo, & Rubrica eadem* c. VIII. *pag.* 396.

VI. *Manſuetudo, & diſtrictio ab invicem non ſeparentur.*

SUnt namque. *Supra eodem Titulo, & eadem Rubrica* c. IX. *pag.* 396.

VII. *Vere juſtus miſeris compatitur, iniquitatibus indignatur.*

VEra juſtitia compaſſionem habet. *Supra libro* III. *Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. XXXII. *pag.* 506.

Auguſtinus [imo Beda in c. VI. epiſt. ad Galatas, c. A. D. 720. in *Anglia*.]

VIII. *Homini miſerendum, peccatori iraſcendum.*

XXIII. Q. IV. C.XXXV. DUo iſta nomina cum dicimus, *homo peccator*, non utique fruſtra dicuntur: quia *peccator* eſt, corripe, quia *homo* eſt, miſerere. Nec omnino liberabis hominem, niſi eum perſecutus fueris peccatorem. Huic officio nominis invigilet diſciplina, ſicut cuique regenti apta & accommodata eſt, non ſolum epiſcopo regenti plebem ſuam, ſed etiam pauperi regenti domum ſuam, diviti regenti familiam ſuam, marito re-

Digitized by Google

regenti conjugem ſuam, patri regenti prolem ſuam, judici regenti provinciam ſuam, regi regenti gentem ſuam. *Et paullo poſt*. Ita nulli homini claudenda eſt miſericordia, nulli peccatori impunitas relaxanda eſt. Hinc itaque maxime intelligendum eſt, quod non ſit contemnenda eleemoſyna, quæ quibuſque pauperibus jure humanitatis impenditur; quandoquidem Dominus ſublevabit indigentiam pauperum etiam his loculis quos ex opibus implebat aliorum. *Et paullo poſt*. Non ergo ſuſcipiamus peccatores proptereaquod ſunt peccatores, ſed tamen eos ipſos, quia & homines ſunt, humana conſideratione tractemus. Perſequamur in eis propriam iniquitatem, miſereamur communem conditionem. Lib.II.Pars II. Tit.v.Rubr.vi. & vii.

RUBRICA. VI
De circumſtantiis, quibus debet veſtiri correctio.

I. *Correctio facienda eſt non ex odio, ſed ex caritate; homines enim ſunt diligendi, peccata odio habenda.*

Leo epiſcopus Ruſtico Narbonenſi epiſcopo [papa I. epiſt. II. al. epiſt. xcii. in princ. A. D. 443. Roma in *Galliam*.]

ODio habeantur peccata, non homines; corripiantur tumidi, tolerentur infirmi; & quod ſeverius caſtigare neceſſe eſt, non ſævientis plectatur animo, ſed medentis. *Auguſtinus de vita clericorum* [apud Ivonem P. vi.c.ccccxxxiv. Caput incertum.] *Diſtin.* lxxxvi. c.iL.

II. *Veniam tamen a ſubditis non petat prælatus, qui in corripiendo modum excedit.*

QUando neceſſitas diſciplinæ minoribus coercendis dicere vos verba dura compellit, ſi etiam ipſi modum vos exceſſiſſe ſentitis, non a vobis exigitur, ut ab eis veniam poſtuletis, ne apud eos, quos oportet eſſe ſubjectos, dum nimia ſervatur humilitas, regendi frangatur auctoritas; ſed tamen petenda eſt venia ab omnium Domino, qui novit etiam eos, quos plus juſto forte corripitis, quanta benevolentia diligatis. [Gratianus.] *Ibid.C.*iv.

III. *De eodem.*

EX his omnibus colligitur, quod vindicta eſt inferenda, non amore ipſius vindictæ, ſed zelo juſtitiæ; non ut odium exerceatur, ſed ut pravitas corrigatur. Sed cum vindicta aliquando inferatur damnis rerum, aliquando flagellis, aliquando etiam morte, quæritur, an ſit peccatum judici vel miniſtro reos morti tradere. xxiii. *Q.* iv. *poſt C.*xlv.

IV. *Non in calore iræ, ſed cum deliberatione correctio eſt facienda.*

IRa ſæpe etiam innocentes in crimen adducit. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubr.* IV. c. IX. *pag.* 404.

V. *Ratio debet corrigere quod furore promulgatum fuit.*

CUm apud Theſſalonicam ſeditionem. *Supra libro* II. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubr.* IV. c. X. *pag.* 404.

Ad hanc Rubricam faciunt multa capitula libri II. *Partis* I. *Tituli* III. *Rubricæ* VIII. *pag.* 394.

RUBRICA. VII
De effectu correctionis.

I. *In correctione malorum Deus omnipotens placatur.*

Gregorius Brunichildæ Reginæ Francorum [lib. vii. indict. i. epiſt. v. A. D. 597. Roma in *Galliam*.]

SI quos igitur violentos, ſi quos adulteros, ſi quos fures, vel aliis pravis actibus ſtudere cognoſcitis, Deum de eorum correctione placare feſtinate, ut per vos flagellum perfidarum gentium (quod quantum videmus, ad multarum nationum vindictam excitatum eſt) non inducat, ne ſi, quod non credimus, divinæ ultionis iracundia ſcelerato- xxiii. *Q.* iv. C.xlvii.

ratorum fuerit actione commota, bellis, peſte interimat quos delinquentes ad rectitudinis viam Dei præcepta nòn revocant.

II. *Ad iram Deus provocatur, cum peccata puniri differuntur.*

SI ea, de quibus Deus vehementer. *Supra Tit.* V. *Rubr.* I. c. V. *pag.* 575. *Auguſtinus* [Macedonio epiſt. CLIII. c. VI. §. 19. al. epiſt. LIV. c. A. D. 414. in *Africa*.]

III. *Quies eccleſiæ Principum ſeveritate juvatur.*

XXIII. Q. V. C. IV. PRodeſt & ſeveritas veſtra, cujus miniſterio quies adjuvatur & noſtra; prodeſt & interceſſio noſtra, cujus miniſterio ſeveritas temperatur & veſtra. Non vobis diſpliceat, quod rogamini a bonis, quia nec bonis diſplicet, quod timemini a malis. Nam hominum iniquitatem etiam Apoſtolus Paulus non tantum de judicio futuro, verum etiam de præſentibus veſtris ſæcularibus poteſtatibus terruit, aſſerens, & ipſas ad diſpenſationem divinæ providentiæ pertinere: *omnis*, inquit, *anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita eſt &c.* (Rom. XIII. 1.) Hæc verba Apoſtoli utilitatem veſtræ ſeveritatis oſtendunt. Proinde ſicut dilectionem juſſi ſunt terrentibus debere, qui timent; ita dilectionem juſſi ſunt timentibus debere, qui terrent. Nihil nocendi cupiditate fiat, ſed omnia conſulendi caritate, & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Ita formidetur ultio cognitoris, ut nec interceſſoris religio contemnatur, quia & plectendo & ignoſcendo hoc ſolum bene agitur, ut vita hominum corrigatur. Quod ſi tanta eſt perverſitas & impietas, ut ei corrigendæ nec diſciplina poſſit prodeſſe, nec venia, a bonis tamen intentione, atque conſcientia, quam Deus cernit, ſive ſeveritate, ſive lenitate, nonniſi officium dilectionis impleatur. *Hieronymus in Naum.* [ad c. I. A. D. 387. in *Paleſtina*.]

IV. *Impræſentiarum nonnulli puniuntur, ne in æternum flagellentur.*

Ibid. C. VI. QUid ergo, ait, contra Dominum cogitatis? Ipſe, qui creavit mundum, & conſummationem ejus faciet. Quod ſi vobis videtur crudelis & rigidus, & cruentus, quod in diluvio genus delevit humanum (Gen. VII. 4. & XIX. & ſeq.), ſuper Sodomam & Gomorrham ignem & ſulphur fluit, Ægyptios ſubmerſit fluctibus (Exod. XIV. 27.), Iſraelitarum cadavera proſtravit in eremo, ſcitote, eum ideo ad præſens reddidiſſe ſupplicia, ne in æternum puniret. Certe aut vera ſunt, quæ prophetæ loquuntur, aut falſa. Si vera ſunt quæ de ſeveritate ejus videntur dicere, ipſi dixerunt; *non vindicabit Dominus bis in idipſum in tribulatione* (Naum. I. ſecundum LXX.). Si autem falſa ſunt, & falſum eſt quod dicitur: *non conſurget duplex tribulatio*. Falſa eſt ergo & crudelitas, quæ in lege deſcripta eſt; quod ſi verum eſt, negare non poterunt, dicente propheta: *non vindicabit Dominus bis in idipſum in tribulatione* (Ibidem.). Ergo qui puniti ſunt, poſtea non punientur. Si autem illi poſtea punientur, Scriptura mentitur: quod dicere nefas eſt. Receperunt ergo & qui in diluvio perierunt, & Sodomitæ, & Ægyptii, & Iſraelitæ in ſolitudine mala ſua in vita ſua. Quærat hic aliquis, ſi fidelis deprehenſus in adulterio decolletur, quid de eo poſtea fiat. Aut enim punietur, & falſum eſt hoc, quod dicitur: *non vindicabit Dominus bis in idipſum in tribulatione*; aut non punietur, & optandum eſt adulteris, ut impræſentiarum brevi & cita pœna cruciatus fruſtrentur æternos. Ad quod reſpondebimus, Deum, ut omnium rerum; ita & ſuppliciorum quoque ſcire menſuras, & non præveniri ſententia judicis, nec illi in peccatorem exercendæ dehinc pœnæ auferri poteſtatem, & magnum peccatum magnis diuturniſque lui cruciatibus. Si quis autem punitus ſit, ut ille in lege, qui Iſraeliticis maledixerat (Levit. XXIV. 11.) & qui in Sabbato ligna collegerat (Num. XV. 32. & ſeq.); tales poſtea non puniri, quia culpa levis præſenti ſupplicio compenſata ſit.

RUBRICA. VIII
De correctione malorum ad bonum faciendum.

I. *Quomodo mali ſunt tolerandi, & quomodo ab eis recedendum ſit.*

Auguſtinus de verbis Domini [olim ſerm. XVIII. nunc LXXXVIII. c. XXI. §. 24. ſummatim, immutatis nonnullis, circa A. D. 410. in *Africa*.]

XXIII. Q. IV. C. I. TOlerandi ſunt quidem mali pro pace, nec corporaliter ab eis recedatur: ſed ſpiritualiter exire, eſt facere quod pertinet ad correctionem malorum, quan-

I II.III.Par: II. Tit.v.Kv.viii.

lorum, quantum licet pro gradu cujuſque, ſalva pace, diſplicere eſt, non tangere. Non enim prophetæ, qui hæc dicebant, populum ſuum dimiſerunt, ſed inter eos habitabant, quos increpabant, unum templum cum eis intrahant, eadem ſacramenta celebrabant. Hoc eſt exire; ore non parcere; hoc eſt immundum non tangere, voluntate non conſentire, *Idem* [Sumtum partim ex tract. 2. in Jo. partim ex Gloſſa ordin. in Pſal. IX. ad ea verba, *Dixit enim in corde ſuo.*]

II. *Quod mali ſunt tolerandi a bonis.*

XXIII.Q.IV.C.II. *Auguſt. in Pſal. X. & epiſt.* CLXII. *nunc* XLIII.

TU bonus tolera malum. Nam & Chriſtus Judam, cum ſciret furem eſſe, toleravit, & ad prædicandum miſit, eique cum aliis Euchariſtiam dedit. *Idem* [tract. 2. §. 10. ad c. XII. circa A. D. 412. in *Africa*.]

III. *Pro pace eccleſiæ mali ſunt tolerandi.*

Ibid. C. III.

QUid ergo voluit Dominus Noſter Jeſus Chriſtus, fratres mei, admonere eccleſiam ſuam, quando unum perditum inter XII. habere voluit, niſi, ut malos toleremus, ne corpus Chriſti dividamus. Ecce inter ſanctos eſt Judas, ecce fur eſt Judas, & ne contendas, fur & ſacrilegus, & non qualiſcumque. Fur, loculorum ſed dominicorum loculorum, ſed ſacrorum. Si crimina diſcernuntur in foro; qualiſcumque furti & peculatus, (peculatus enim furtum dicitur de republica, & non ſic judicatur furtum rei privatæ, quomodo publicæ) quanto vehementius judicandus eſt ſacrilegus fur qui auſus fuerit non undecumque tollere, ſed de eccleſia tollere? Qui aliquid de eccleſia furatur, Judæ perdito comparatur. *Idem* [olim ſerm. XVIII. de verbis Domini, nunc Serm. LXXXVIII. c. XX. §. 23. de verbis Evang. Matth. circa A. D. 410. *ibid.*]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. IV. *Florus in* I. *Cor.* C. VI. *Iſa.* LII. 11.

ECce, inquiunt, dicit propheta: *recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis.* Quomodo ergo malos pro pace tolerabimus, a quibus exire & recedere jubemur, ne tangamus immundum? Nos iſtam receſſionem ſpiritaliter intelligimus, illi corporaliter. Nam & ego clamo cum propheta: & qualiacunque ſumus vaſa; utitur nobis Deus in diſpenſatione veſtra. Clamamus & nos, & dicimus vobis: *recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis*, ſed contactu cordis, non corporis. Quid eſt enim tangere immundum, niſi conſentire peccatis? Quid eſt autem *exire inde*, niſi facere quod pertinet ad correctionem malorum, quantum pro uniuſcujuſque gradu atque perſona, ſalva pace, fieri poteſt? *Et paulo poſt*. Ergo, fratres mei, quotquot habetis inter vos qui adhuc amore ſæculi prægravantur, avaros, perjuros, adulteros, inſpectores nugarum, conſultores mathematicorum, phanaticorum, augurum, haruſpicum, ebrioſos, luxurioſos, quidquid inter vos malorum eſſe noſtis, quantum poteſtis, improbate, ut corde recedatis; & redarguite, ut exeatis inde, & nolite conſentire, ut immundum non tangatis. *Idem libro* II. *contra Parmenianum* [c. 1. §. 3. circa A. D. 400. *ibid.*]

V. *Pacificus eſt, qui corrigit quæ poteſt, aut excludit a ſe, quæ non poteſt.*

Ibid. C. V. *Iſa.* V. 20. *Ex Auguſt. ibid.* C. XXI. §. 40. *ſumta ſententia.*

QUiſquis vel quod poteſt, arguendo corrigit, vel quod corrigere non poteſt, ſalvo pacis vinculo, excludit, vel quod ſalvo pacis vinculo excludere non poteſt, æquitate improbat, firmitate ſupportat, hic eſt pacificus, & ab iſto maledicto, de quo ſcriptura dicit: *veh his, qui dicunt quod nequam eſt bonum; & quod bonum eſt nequam, & reliqua*, omnino liber, prorſus ſecurus, penitus alienus. *Et infra*. Quomodo, inquit, Parmenianus, incorruptus poteris permanere qui corruptis ſociaris? *Idem de unico baptiſmo* [imo olim ſerm. XXII. de verbis Apoſtoli, nunc Serm. CLXIV. c. VI. §. 8. & c. VII. §. 11. c. A. D. 415. *ibid.*]

VI. *Malos, quos eccleſia recipit, nec expellit, a bonis tolerandi, nec judicandi ſunt.*

Ibid. C. XI. *Gal.* VI. 5.

FOrte in populo Dei ſtat juxta te avarus, raptor, inhians rebus alienis, quem noſti talem, & fidelis eſt vel potius fidelis vocatur. Non eum potes de eccleſia pellere, non habes aliquem aditum caſtigando & corripiendo corrigere: acceſſurus eſt tecum ad altare. Noli timere; unuſquiſque proprium onus portabit. *Item infra*. Quomodo, inquis, ferrem quem novi malum? Nonne melius ipſum ferres, quam te foras efferres? Ecce quomodo feres. Attende Apoſtolum dicentem: *unuſquiſque proprium onus portabit*. Liberet te iſta ſententia. Non enim cum illo communicares avaritiam; ſed com-

Lib.I. Pars II. Tit.v. Rub.viii. communicares cum illo Chriſti menſam. Et quid tibi obeſſet, ſi eum illo communicares Chriſti menſam? Apoſtolus dicit: *qui enim manducat & bibit indigne, judicium ſibi* Ibidem. *manducat, & bibit*. Sibi, non tibi. Sane ſi judex es, ſi judicandi poteſtatem accepiſti, 1.Cor.xi.29. eccleſiaſtica regula, ſi apud te accuſatur, veris documentis, teſtibusque convincitur, coerce, corripe, excommunica, degrada. *Idem* [olim Serm.xlix de verbis Domini, nunc Serm.cxxxvii. c. v. §. v. circa A. D. 410. *ibid.*]

VII. *Paſtor eſt diligendus, mercenarius tolerandus, latro cavendus.*

xxiii. Q. iv. C. xii. TRes perſonas dixit Dominus (& debemus illas inveſtigare) in Evangelio; paſtoris, mercenarii, & furis. Paſtorem dixit, animam ſuam ponere pro ovibus ſuis, Jo. x. 1. & seq. & intrare per januam. *Furem* dixit & *latronem* aſcendere per aliam partem: *mercenarium* dixit lupum vel furem, ſi videat, fugere, quia non eſt illi cura de ovibus; *mercenarius* eſt enim, non *paſtor*. Ille intrat per januam, quia paſtor eſt. Ille aſcendit per aliam partem, quia *fur* eſt. Ille videns eos, qui volunt tollere oves, timet, & fugit, quia *mercenarius* eſt, quia non eſt illi cura de ovibus. Mercenarius eſt enim. Si invenerimus tres iſtas perſonas, invenit ſanctitas veſtra & quos diligatis, & quos toleretis, & quos caveatis. Diligendus eſt paſtor; tolerandus eſt mercenarius, cavendus eſt latro. *Auguſtinus* [in lib. de fide & operibus c. iv. & v. §. 6. & 7. circa A. D. 413. *ibid.*]

VIII. *Quæ mala ſunt punienda, & quæ toleranda.*

Ibid.C.xviii. QUidam vero e contrario periclitantes, cum bonorum, malorumque permixtionem Ex Cypriani epiſt.lii. in eccleſia demonſtratam ſeu prædictam eſſe perſpexerint, & patientiæ præcepta didicerint (quæ ita nos firmiſſimos reddunt, ut etiamſi videntur in eccleſia eſſe zizania, non tamen impediatur aut fides, aut caritas noſtra, aut quoniam zizania in eccleſia eſſe cernimus, ipſi de eccleſia recedamus) deſtituendam putant eccleſiæ diſciplinam, quandam perverſiſſimam ſecuritatem præpoſitis tribuentes, ut ad eos non pertineat, niſi dicere quid cavendum, quidve faciendum ſit, quodlibet autem quiſque faciat, non curare. Nos vero ad ſanam doctrinam pertinere arbitramur, ex utriuſque teſtimoniis tutam ſententiam moderari, ut & canes in eccleſia propter pacem eccleſiæ toleremus, & canibus Sanctum, ubi eccleſia tuta eſt, non demus. Cum ergo ſeu per negligentiam præpoſitorum, ſive per aliquam excuſabilem neceſſitatem, ſive per occultas obreptiones, invenimus in eccleſia malos, quos eccleſiaſtica diſciplina corrigere aut coercere non poſſimus; tunc ne aſcendat in cor noſtrum impia & perniciosa præſumtio, qua exiſtimemus, nos ab his eſſe ſeparandos, ut peccatis eorum non inquinemur, atque ita poſt nos trahere conemur, veluti mundos, ſanctoſque diſcipulos ab unitatis compage, quaſi a malorum conſortio ſegregatos, veniant in mentem illæ de Scripturis ſimilitudines & divina oracula vel certiſſima exempla, quibus demonſtratum & prænunciatum eſt, malos in eccleſia permixtos bonis uſque in finem ſæculi, tempuſque judicii futuros, & nihil bonis in unitate ac participatione ſacramentorum, qui eorum factis non conſenſerint, obfuturos. Cum vero eis, per quos eccleſia regitur adeſt, ſalva pace, poteſtas diſciplinæ adverſus improbos aut nefarios exercendæ, tunc rurſus, ne ſocordia, ſegnitiaque dormiamus, aliis aculeis præceptorum, quæ ad ſeveritatem coercitionis pertinent, excitandi ſumus, ut greſſus noſtros in via Domini ex utriſque teſtimoniis, illo duce, atque adjutore dirigentes, nec patientiæ nomine torpeſcamus, nec obtentu diligentiæ ſæviamus. *Item contra epiſtolam Parmeniani* [ex lib.iii.c.ii.§.13. ſumta ſententia, forte c.A.D.400. *ibid.*]

IX. *Levius occulta, ſeverius autem ab eccleſia punienda ſunt delicta manifeſta.*

Ibid.C.xix. CUm quiſque fratrum, ideſt Chriſtianorum intus in eccleſiæ ſocietate conſtitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehenſus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc, ubi periculum ſchiſmatis nullum eſt. *Et infra*. Quando ita cujuſque crimen notum eſt omnibus, execrabile apparet, ut vel nullos prorſus, vel non tales habeat defenſores, per quos poſſit ſchiſma contingere, non dormiat ſeveritas diſciplinæ. *Auguſtinus Bonifacio* [epiſt. clxxxv. c. i. §. 5. al. epiſt. l. A. D. 417. *ibid.*]

X. *Non ſemper in eos, qui peccant, vindicta eſt exercenda.*

Ibid.C.xxiv. IPſa pietas, veritas, caritas nos non permittit contra Cæcilianum, eorum hominum accipere teſtimonium, quos in eccleſia non videmus, cui Deus perhibet teſtimonium.

Qui

Digitized by Google

Qui enim divina teſtimonia non ſequuntur, pondus humani teſtimonii perdiderunt. LIB.III. PARS II. TIT.V.RUB.VIII.
Et infra. Moleſtus eſt medicus furenti phrænetico, & pater indiſciplinato filio, ille li-
gando, iſte cædendo, ſed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permit- XXIII. Q. IV. C. II. §.7.
tant, iſta potius falſa manſuetudo, crudelitas eſt. *Item infra*. Si per poteſtatem, quam
per religionem ac fidem regum tempore, quo debuit, divino munere accepit eccleſia,
hi, qui inveniuntur in viis & in ſæpibus, ideſt in hæreſibus & ſchiſmatibus, cogun-
tur intrare; non quia coguntur, reprehendant, ſed quare cogantur, attendant. Con-
vivium Domini unitas eſt Corporis Chriſti non ſolum in ſacramento altaris, ſed etiam *Ibid.C.VII.§.25. nonnullis mutatis C.T. lib.XVI. tit.V. l. XXI. & XXV.*
in vinculo pacis. *Et infra*. Theodoſius Imperator legem generaliter in omnes hæreticos
promulgavit, ut quiſquis eorum, epiſcopus vel clericus, ubilibet eſſet inventus, de-
cem libris auri mulctaretur. *Item infra*. Si duo aliqui in una domo habitarent, quam
certiſſime ſciremus eſſe ruituram, nobiſque id prænunciantibus nollent credere, atque *Auguſt. ibidem* C.VIII.§.33.
in ea manere perſiſterent; ſi eos inde poſſemus eruere vel invitos, quibus imminentem
illam ruinam poſtea demonſtraremus, ut redire ulterius ſub ejus periculum non aude-
rent, puto, niſi faceremus, non immerito crudeles judicaremur. Porro ſi unus illorum
nobis diceret: quando intraveritis eruere nos, me metipſum continuo trucidabo; alter
autem nec exire quidem inde, nec erui vellet, ſed neque necare ſe auderet, quid eli-
geremus, utrum ambos ruinæ opprimendos relinquere, an uno ſaltem per miſericordiæ
noſtram operam liberato, alterum non noſtra culpa, ſed ſua potius interire? Nemo eſt
tam infelix, qui non quid fieri in talibus rebus oporteat, facillime judicet. *Item poſt* *Ibid.§.34.*
pauca. Quod ſi plurimi eſſent in domo ruitura, & inde ſaltem unus liberari poſſet,
atque id cum facere conaremur, alii ſeipſos præcipitio necarent, dolorem de ceteris
noſtrum de unius ſaltem ſalute conſolaremur, non tamen ne ſe ipſos alii perderent,
perire univerſos, nullo liberato, permitteremus. Quid igitur de opere miſericordiæ,
quod pro vita æterna adipiſcenda, & pœna æterna vitanda, hominibus debemus impen-
dere, judicandum eſt, ſi pro ſalute iſta non ſolum temporali, ſed etiam brevi ad ipſum
exiguum tempus liberanda, ſic nos ſubvenire hominibus ratio vera & benigna compellit?
Item infra. Si (inquiunt Donatiſtæ) oportet, ut nos extra eccleſiam, & adverſus ec- *Ibid.C.X.§.44.*
cleſiam fuiſſe pœniteat, ut ſalvi eſſe poſſimus, quomodo poſt iſtam pœnitentiam apud
vos, clerici, vel etiam epiſcopi permaneremus? Hoc non fieret, quoniam revera (quod
fatendum eſt) fieri non deberet, niſi pacis ipſius compenſatione ſanarentur; ſed ſibi hoc
dicant, & multo maxime humiliter doleant, qui in tanta morte præciſionis jaceant, ut
iſto quodam vulnere matris catholicæ reviviſcant. Cum enim præciſus ramus inſeritur,
fit aliud vulnus in arbore, quo poſſit recipi, ut vivat qui ſine vita radicis peribat; ſed
cum receptus recipienti coaluerit, & vigor conſequetur & fructus. Si autem non coa-
luerit, ille quidem areſcit, ſed vita arboris permanebit. Eſt enim & tale inſerendi ge-
nus, ut nullo præciſo ramo, qui intus eſt, ille, qui foris eſt, inſeratur, non tamen
nullo, ſed vel leviſſimo arboris vulnere. Ita ergo & iſti cum ad radicem catholicam ve-
niunt, nec eis, quamvis poſt erroris ſui pœnitentiam honor clericatus aut epiſcopatus
auferatur, fit quidem aliquid tanquam in cortice arboris matris contra integritatem
ſeveritatis; verumtamen quia neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ad Dei
miſericordiam precibus fuſis, coaleſcente inſitorum pace ramorum, caritas cooperit *I.Cor.III.7.*
multitudinem peccatorum. *Et paulo poſt*. Verum in hujuſmodi cauſis, ubi per graves *Ibid. §. 45. & 46.*
diſſenſionum ſciſſuras non hujus, aut illius hominis eſt periculum, ſed populorum ſtra-
ges jacent, detrahendum eſt aliquid ſeveritati, ut majoribus malis ſanandis caritas ſin-
cera ſubveniat. Habeant ergo iſti de præterito deteſtabili errore, ſicut Petrus habuit
de mendacii timore, amarum dolorem, & veniant ad eccleſiam Chriſti veram, ideſt
matrem catholicam, ſint in illa clerici, ſint epiſcopi utiliter, qui contra illam fuerunt
hoſtiliter. Non invidemus, immo amplectimur, optamus, hortamur, & quos in viis
& in ſæpibus invenimus, intrare cogimus; & ſic nondum quibuſdam perſuademus, quia
non res eorum, ſed ipſos quærimus. *Ambroſius* [in c. IX. Lucæ lib. VII. §.27. nonnullis immutatis, circa
A. D. 376. *Mediolani*.]

XI. *Non ſemper in eos, qui peccant, vindicta eſt exercenda.*

QUod Chriſtus diſcipulos increpavit, quia ignem ſuper eos deſcendere cupiebant, *Ibid.C.XXVI.*
qui ipſum non receperant; oſtenditur nobis, non ſemper in eos, qui peccave- *Luc.IX.55.*
rint, vindicandum; quia nonnunquam amplius prodeſt clementia, tibi ad pa-

Lib.III. Pars II. Tit. v. Rubr. ix. tientiam, lapſo, ad correctionem. Denique Samaritani citius crediderunt, a quibus
hoc loco ignis arcetur. Nec diſcipuli peccant, qui legem ſequuntur. Scribunt enim &
Jo. iv. 42. Phinees reputatum ad juſtitiam, quia ſacrilegos interemerat; & ad preces Eliæ ignem
Num. xxv. 8. deſcendiſſe de cælo, ut prophetæ vindicaretur injuria. *Auguſtinus lib.* II. *contra epi-*
iv. Reg. i. 12. *ſtolam Permeniani* [imo lib. III. c. II. §. 14. forte circa A. D. 400. in *Africa*.]

XII. *Quod a multitudine peccatur, vel ab eo, qui multitudinem habet ſociam, ab eccleſia non punitur, ſed defletur.*

xxiii. Q. iv. C. xxxii. NOn poteſt eſſe ſalubris a multis correptio, niſi cum ille corripitur, qui non habet
ſociam multitudinem. Cum vero idem morbus plurimos occupaverit, nihil aliud
bonis reſtat, quam dolor & gemitus, ut per illud ſignum, quod Ezechieli ſancto re-
Ezech. ix. 4. velatur, illæſi evadere ab illorum vaſtatione mereantur. *Et infra.* Revera ſi contagio
Ibidem. peccandi multitudinem invaſerit, divinæ diſciplinæ ſevera miſericordia neceſſaria eſt. Nam conſilia ſeparationis & inania ſunt, & pernicioſa, atque ſacrilega, quia impia & ſuperba ſunt, & plus perturbant infirmos bonos, quam corrigant animoſos malos. *Et infra.* Turba autem iniquorum, cum facultas eſt in populis promendi ſermonem, generali objurgatione ferienda eſt, & maxime, ſi occaſionem atque opportunitatem præbuerit aliquod flagellum deſuper Domini, quo eos appareat pro ſuis meritis vapulare.

RUBRICA. IX

De diſſimulatione ſive tolerantia malorum.

I. *Exemplo Chriſti, mali ſunt ad bonum cogendi.*

Auguſtinus [ad Bonifacium comitem epiſt. CLXXXV. c. VI. al. epiſt. L. §. 22. c. A. D. 417. *ibid.*]

Ibid. C. xliii. QUis nos poteſt amplius amare, quam Chriſtus, qui animam ſuam poſuit pro ovi-
Jo. xv. 13. bus ſuis? Et tamen cum Petrum & alios Apoſtolos ſolo verbo vocaſſet; Paulum,
Marci. i. 16. prius Saulum, eccleſiæ ſuæ poſtea magnum ædificatorem, ſed horrendum antea
Matth. iv. 18. vaſtatorem, non ſolum voce compeſcuit, verum etiam poteſtate proſtravit, atque in
Act. ix. 4. infidelitatis tenebris ſævientem, ad deſiderandum lumen cordis, ut ſurgeret, prius
corporis cœcitate percuſſit. Si pœna illa non eſſet, non ab eo poſtmodum ſanaretur, &
Ibid. 18. quando apertis oculis nihil videbat, ſi eos ſalvos haberet, non ad impoſitionem manus Ananiæ, ut eorum aperiretur obtutus, tanquam ſquamas, quibus clauſus fuerat, inde cecidiſſe Scriptura narraret. Ubi eſt, quod iſti clamare conſueverunt, liberum eſt credere, vel non credere. Cui vim Chriſtus intulit? Quem coegit? Ecce habent Paulum Apoſtolum. Agnoſcant in eo prius cogentem Chriſtum, & poſtea docentem; prius ferientem, & poſtea conſolantem. Mirum eſt autem, quomodo ille, qui pœna corporis ad
I. Cor. xv. 10. Evangelium coactus intravit, plus illis omnibus, qui ſolo verbo vocati ſunt, in Evan-
I. Jo. iv. 18. gelio laboravit, & quem major timor compulit ad caritatem, ejus perfecta caritas foras
Auguſt. ibidem §. 23. miſit timorem. Cur ergo non cogeret eccleſia perditos filios, ut redirent, ſi perditi filii coegerunt alios, ut perirent? *Auguſtinus Donato* [epiſt. C. §. I. al. epiſt. CXXVII. A. D. 409. *ibid.*]

II. *Mali ſunt probibendi a malo, & cogendi ad bonum.*

xxiii. Q. v. C. ii. UNum ſolum eſt, quod in tua juſtitia pertimeſcimus, ne forte, quoniam quidquid mali contra Chriſtianam ſocietatem ab hominibus impiis, ingratiſque committitur, profecto gravius eſt & atrocius, quam ſi in alios talia committantur. Tu quoque pro immanitate facinorum, ac non potius pro lenitatis Chriſtianæ conſideratione cenſeas coercendum. Quod te per Jeſum Chriſtum, ne facias, obſecramus. *Et paullo poſt.* Ex occaſione terribilium judicum, ac legum, ne æterni judicii pœnas luant, corrigi eos cupimus, non necari, nec diſciplinam circa eos negligi volumus, nec ſuppliciis, quibus digni ſunt, coerceri. Sic igitur eorum peccata compeſce, ut ſint quos pœni-
Ibid. §. 2. teat peccaſſe. *Et paullo poſt.* Proinde ſi occidendos in his ſceleribus homines putaveritis, deterrebitis nos, ne per operam noſtram ad veſtrum judicium aliquid tale perveniat. Quo comperto, illi in noſtram perniciem licentiori audacia graſſabuntur, neceſſitate nobis impacta; ut etiam occidi ab eis eligamus potius, quam eos occidendos veſtris judiciis inferamus.

III. *Non*

III. *Non qui ad bonum, ſed qui ad malum cogit, perſequitur.*

NOn vos hominum vaniloquia. *Supra Tit.* V. *Rubr.* III. c. VII. *pag.* 578.

TITULUS. VI
De virtute prudentiæ.
RUBRICA. I
Quid ſit prudentia.

I. *Prudentia eſt virtutes eligere, & vitia reprobare.*

HInc etiam ſuperna voce. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 439.

RUBRICA. II
De tendentia prudentiæ ad ſapientiam.

I. *Prudentia ſine ſapientia haberi non poteſt.*

Auguſtinus de civit. Dei [apud Rabanum de *magorum præſtigiis*, c. A.D. 840. in *Germania*.]

QUi ſine Salvatore ſalutem vult habere, & ſine vera ſapientia æſtimat, prudentem ſe fieri poſſe, non ſanus, ſed æger, non prudens, ſed ſtultus in ægritudine aſſidua laborabit, & in neceſſitate noxia ſtultus ac demens permanebit, ac proinde omnis inquiſitio & omnis curatio, quæ a divinis & magis, vel ab ipſis dæmoniis in idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda eſt, quam vita, & qui ea ſectantur, ſi ſe non correxerint, ad æternam damnationem tendunt. XXVI. Q. II. C. VII.

RUBRICA. III
De his, quos maxime convenit eſſe prudentes.

I. *Prudentia maxime neceſſaria eſt prælatis.*

Gratianus

OPortet etiam ordinandum eſſe prudentem: quod contra eos notandum eſt, qui ſub nomine ſimplicitatis excuſant ſtultitiam ſacerdotum. Prudentem autem epiſcopum oportet intelligi non ſolum literarum peritia; verum etiam ſæcularium negociorum diſpoſitione. *Diſtinct.* XXXVI. ante C. I. *Gloſſa ordin.* I. *Tim.* III. 2.

II. *Neceſſaria eſt prudentia prædicatori.*

SIt rector diſcretus. *Supra libro* III. *Parte* I. *Tit.* X. *Rubr.* IV. c. IV. *pag.* 554.

III. *Neceſſaria eſt prudentia confeſſori in clavium exercitio.*

QUem pœnitet. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* VII. *Rubrica* II. c. IV. *pag.* 313.

Lib. III. Pars II. Tit. VII. Rubr. I. II. & III.

TITULUS. VII

De virtute temperantiæ.

RUBRICA. I

Quid ſit temperantia cibi.

I. *Temperantia cibi eſt, cum non plus, quam neceſſe eſt, ſervitur corpori, ſed ſola ejus infirmitas reficitur ad uſus exercendæ virtutis.*

Gregorius Natali epiſcopo [papa I. lib. II. indict. X. epiſt. XXXVII. A. D. 592. Roma in *Dalmatiam*.]

Diſt. XLIV. C. VI. CONvivia autem, quæ ex intentione impendendæ caritatis fiunt, recte ſanctitas veſtra in ſuis epiſtolis laudat. Sed tamen ſciendum eſt, quia tunc ex caritate veraciter prodeunt, cum in eis nulla abſentium vita mordetur, nullus ex irriſione reprehenditur, nec in eis inanes ſæcularium negociorum fabulæ, ſed verba ſacræ lectionis audiuntur: cum non plus, quam neceſſe eſt, ſervitur corpori, ſed ſola ejus infirmitas reficitur, ut ad uſum exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaque ſi vos in veſtris conviviis agitis, abſtinentium (fateor) magiſtri eſtis.

RUBRICA. II

De laude temperantiæ.

I. *Temperantia ciborum & veſtium, non diſſolutio eorum, laudatur.*

Ex Concilio Gangrenſi [c. ult. ex verſione Iſidori c. A. D. 324. in *Paphlagonia*, Concil. tomo II. pag. 427. C.]

Diſt. XXI. C. V. PArſimoniam cum veſte humili non reprobamus, ſicut etiam ornatum, præter corporis diligentiam infucatum laudamus. Diſſolutos autem & fractos in veſtibus inceſſus non recipimus; & domos Dei honoramus, & conventus, qui in his fiunt, tanquam ſanctos & utiles, recipimus, pietatem in privatis domibus non concludentes, ſed omnem locum in nomine Dei ædificatum honoramus, & congregationem in eccleſia factam ad utilitatem communem, recipimus, & bona opera, quæ juxta vires in fratres pauperes exercentur, ſecundum eccleſiaſticas traditiones, beatificamus, & omnia, quæ conveniunt traditionibus Apoſtolicis, & ſanctarum Scripturarum præceptis, in eccleſia fieri exoptamus.

RUBRICA. III

In quibus maxime temperantia conſiſtat.

I. *Temperantiæ virtus non in abſtinentia cibi, ſed in æquanimitate tolerandi conſiſtit, ſcilicet cum ſanitas nocet, nec jejunia moleſtant.*

Auguſtinus quæſtion. in Evangel. [lib. II. Q. XI. c. A. D. 400. in *Africa*.]

Ibid. C. IV. Matth. XI. 19. Luc. VII. 35. QUod dicit Dominus in Evangelio: *juſtificata eſt ſapientia ab omnibus filiis ſuis*; oſtendit filios ſapientiæ intelligere, nec in abſtinendo, nec in manducando eſſe juſtitiam, ſed in æquanimitate tolerandi inopiam; & in temperantia, per abundantiam non ſe corrumpendi, atque opportune ſumendi, vel non ſumendi ea, quorum non uſus, ſed concupiſcentia reprehendenda eſt. Non enim intereſt omnino quid alimentorum ſumas, ut ſuccurras neceſſitati corporis, dummodo congruas in generibus alimentorum his, cum quibus tibi vivendum eſt. Neque quantum ſumas, intereſt multum, cum videamus aliorum ſtomachum citius ſaturari, & eos tamen illi ipſi parvo, quo ſatiantur, ardenter & intolerabiliter, & omnino turpiter inhiare; alios autem pluſculo quidem ſatiari, ſed tolerabiliter inopiam perpeti, vel ante ora poſitas epulas, ſi id in tempore opus ſit, cum tranquillitate aſpicere, neque tangere. Magis ergo intereſt non quid,

quid, vel quantum alimentorum pro congruentia hominum atque perſonæ ſuæ, & pro ſuæ valetudinis neceſſitate quis capiat, ſed quanta facilitate & ſerenitate animi careat, cum his vel oportet vel neceſſe eſt carere, ut illud in animo Chriſtiani compleatur, quod Apoſtolus dicit: *ſcio & minus habere; ſcio & abundare: ubique & in omnibus imbutus ſum; & ſatiari, & eſurire, & abundare & penuriam pati: omnia poſſum in eo, qui me confortat*. Auguſtinus *de doctrina Chriſtiana* [lib. III. c. XII. §. 18. & 19. inverſo ordine verborum, ac nonnullis prætermiſſis, c. A. D. 420. *ibid.*] Lib. II. Part. II. Tit. VIII. Rub. I. Philipp. IV. 12.

II. *Conſiſtit etiam virtus temperantiæ in conformitate eorum, cum quibus vivitur.*

QUiſquis rebus prætereuntibus reſtrictius utitur, quam ſeſe habent mores eorum, cum quibus vivit, aut intemperans, aut ſuperſtitioſus eſt. Quiſquis vero ſic eis utitur, ut metas conſuetudinis bonorum, inter quos verſatur, excedat, aut aliquid ſignificat, aut flagitioſus eſt. In omnibus enim talibus non uſus rerum, ſed libido utentis in culpa eſt. *Et infra*. Quid igitur locis & temporibus, & perſonis conveniat, diligenter attendendum eſt, ne temere flagitia reprehendamus. Fieri enim poteſt, ut ſine aliquo vitio cupidinis vel voracitatis pretioſiſſimo cibo ſapiens utatur; inſipiens autem fœdiſſima gulæ flamma in utiliſſimum olus ardeſcat; & ſanius quiſque maluerit more Domini piſce veſci, quam lenticula more Eſau nepotis Abrahæ, aut hordeo more jumentorum. Non enim propterea continentiores nobis ſunt pleræque beſtiæ, quia vilioribus aluntur eſcis. Nam in omnibus hujuſcemodi rebus non ex earum rerum natura, quibus utimur, ſed ex cauſa utendi, & modo appetendi, vel probandum, vel improbandum quod facimus. Diſt. XLI. C. 1. Luc. XXIV. 43. Geneſ. XXV. 34.

RUBRICA. IV
De effectu temperantiæ.

HUc faciunt capitula libri I. Partis III. Tituli XI. Rubricæ X. pag. 159.

TITULUS. VIII
De virtute caſtitatis, ſive pudicitiæ.

RUBRICA. I
De ſtudioſa diligentia obſervandi caſtitatem.

I. *Excommunicentur viduæ, quæ, religioſo habitu abjecto, nuptias elegerint.*

[in Concil. Carthag. IV. c. CIV. A.D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1207.]

SIcut bonum eſt caſtitatis præmium, ita & majori obſervantia & præceptione cuſtodiendum eſt. *Jo. Chryſoſtomus in Matthæum* [imo auctor operis imperfecti in Matth. homil. XXXII. ad c. XIX.] XXVII. Q. I. C. 2.

II. *Quod caſtitatis bonum magis conſiſtit in voluntate ſancti propoſiti, quam in corpore.*

SIcut enim peccatum ſine voluntate opus non facit, ita & juſtitia ex opere non conſummatur, niſi & voluntas affuerit. Multi enim corpore quidem caſtitati ſtudent, adulterium autem voluntate committunt. Niſi enim ex voluntate ſola fornicatio conſummaretur, nunquam Dominus diceret: *qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mæchatus eſt eam in corde ſuo*. Ergo voluntas ſine opere frequenter peccat. Illa eſt glorioſa continentia, non quam tranſgredi non poteſt neceſſitas debilitatis corporis, ſed quam complectitur voluntas ſancti propoſiti. *Auguſtinus de Chriſtiana fide* [imo epiſt. CIX. ad monachas, nunc CCXI. §. 10. c. A. D. 423. in *Africa*.] XXXII. Q. V. C. 6. Matth. V. 28.

III. Cor-

Lib.III. Pars II. Tit.viii. Rubr. ii. & iii.

III. *Corpore intacto, caſtitas nonnunquam amittitur.*

xxxii. Q. v. C. xii.

NEc ſolo tactu, ſed affectu quoque & aſpectu appetitur, & appetit femina. Nec dicatis, vos animos habere pudicos, ſi habeatis oculos impudicos; quia impudicus oculus impudici cordis eſt nuncius, & cum ſe invicem ſibi, etiam tacente lingua, conſpectu mutuo corda nunciant impudica; & ſecundum concupiſcentiam carnis alterutro delectantur ardore, etiam intactis ab immunda violatione corporibus, fugit caſtitas ipſa de moribus. *Gregorius* [in Moralibus lib. xxi. c. xi. §. 18. al. c. ix. c. A.D. 590. *Romæ*.]

IV. *Adulterium perpetratur, cum vel innupta turpiter concupiſcitur.*

Ibid. C. xiii. Deut. v. 20. 21. Matth. v. 28.

QUi viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mæchatus eſt eam in corde ſuo. Quia enim Græco vocabulo *mæchus* adulter dicitur, cum non aliena conjux, ſed mulier videri prohibetur, aperte veritas oſtendit, quia etiam ſolo viſu cum turpiter vel innupta concupiſcitur, adulterium perpetratur. Quod tamen plerumque ex loco, vel ordine concupiſcentium diſcernitur, quia ſcilicet ſic hunc in ſacro ordine ſtudioſa concupiſcentia, ſicut illum adulterii inquinat culpa. In perſonis tamen non diſſimilibus idem luxuriæ diſtinguitur reatus.

RUBRICA. II
De gradibus caſtitatis.

I. *Triplex diſtinguitur gradus caſtitatis, ſcilicet conjugalis, vidualis, & virginalis.*

[Auguſtinus de bono viduitatis c. viii. c. A. D. 401. in *Africa*.]

xxvii. Q. i. C. xii. §. i. Beda in I. Tim. v. & ibi Gloſſa.

IN conjugali quippe vinculo, ſi pudicitia non conſervatur, damnatio non timetur. Sed in virginali & viduali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur; qua expetita & electa, & voti debito oblato, jam non ſolum capeſſere nuptias, ſed etiamſi non nubant, nubere velle damnabile eſt.

RUBRICA. III
De amiſſione caſtitatis.

I. *Non violentia, ſed ſola mala voluntate caſtitas amittitur.*

Auguſtinus de Civit. Dei [lib. I. c. xviii. §. I. inverſo ordine verborum, c. A. D. 426. in *Africa*.]

xxxii. Q. v. C. iii.

ITa, ne aliquem polluat aliena libido, metuitur? Non polluit, ſi aliena erit. Si autem polluet, non aliena erit. Sed cum pudicitia virtus ſit animi, comitemque habeat fortitudinem, potius quælibet mala tolerare, quam malo conſentire decernat. Nullus autem magnanimus & pudicus in poteſtate habeat, quid de ſua carne fiat; ſed tantum quid annuat mente, vel renuat; quis tandem ſana mente putaverit, ſe perdere pudicitiam, ſi forte in apprehenſa & oppreſſa carne ſua exerceatur, & expleatur libido non ſua? *Idem* [ibid. §. 2.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. iv.

PRopoſito animi permanente, per quod etiam corpus ſanctificari meruit, nec ipſi corpori aufert ſanctitatem violentia libidinis alienæ, quam ſervat perſeverantia continentiæ ſuæ. An vero, ſi aliqua femina mente corrupta, violatoque propoſito, quod Deo voverat, pergat vitianda ad deceptorem ſuum; adhuc eam pergentem ſanctam vel corpore dicimus, ea ſanctitate animi, per quam corpus ſanctificabatur, amiſſa atque deſtructa? Abſit hic error, & hinc potius admoneamur, ita non amitti corporis ſanctitatem, manente animi ſanctitate, etiam corpore oppreſſo, ſicut amittitur corporis ſanctitas, violata animi ſanctitate. *Idem* [idem c. xix. §. I.]

III. *De eodem.*

Ibid. §. I.

LUcretiam certe matronam nobilem, veteremque Romanam, pudicitiæ magnis efferunt laudibus. Hujus corpore cum violenter oppreſſo Tarquinii Regis filius libidinoſe

noſe potitus eſſet, illa ſcelus improbiſſimi juvenis, marito Collatino, & propinquo Bruto (viris clariſſimis & fortiſſimis) indicavit, eoſque ad vindictam conſtrinxit. Deinde fœdi in ſe commiſſi ægra atque, impatiens, ſe peremit. Quid dicemus? Adultera hæc, an caſta judicanda eſt? Quis in hac controverſia judex laborandum putaverit? Egregie quidam ex hoc, veraciterque declamans ait: mirabile dictu! Duo fuerunt, & adulterium unus admiſit, ſplendide atque veriſſime. Intuens enim in duorum corporum commixtione unius inquinatiſſimam cupiditatem, alterius caſtiſſimam voluntatem; & non quid conjunctione membrorum, ſed quid animorum diverſitate ageretur, attendens, duo, inquit, fuerunt, & unus adulterium admiſit. *Idem* [eod. lib. c. XXVIII. §. 1. *ibid.*] Lib. II. Pars II. Tit. VIII. Rubr. IV. & V.

IV. *De eodem.*

NOn fidelibus Chriſti ſit tædio vita veſtra, etſi ludibrio ſit hoſtibus caſtitas veſtra. XXXII. Q. V. C. V. Habetis magnam veramque conſolationem, ſi fidei continentiam retinetis, non conſenſiſſe peccatis eorum, qui in vos peccare permiſſi ſunt. *Idem in libro de duabus animabus*: nonniſi voluntate peccatur. *Idem de libero arbitrio*

V. *De eodem.*

DE pudicitia quis dibitaverit, quia ea ſit in animo conſtituta, quandoquidem virtus eſt. Unde a violento ſtupratore eripi nec ipſa poteſt. *Hieronymus in epiſtolam ad Romanos lib.* I. [imo ſententia eſt apud Origenem lib. II. ad c. II. epiſt. ad Romanos, c. A. D. 217. in *Ægypto*.]

VI. *De eodem.*

NOn poteſt fieri, ut, niſi quis mæchetur prius in corde, mæchari poſſit in corpore. Ibid. C. VI. §. 1. * *Ibidem ſuper Lucam libro* II. Finge, perſecutione aliquam virginem proſtitutam: * Imo Hieron. in Matth. lib. II. C. XI. hæc apud Evangelium, quia voluntarie non peccat, virgo ſuſcipitur: in lege, quaſi corrupta, repudiatur. *Idem in libro Ebraicarum quæſtionum* [imo Beda quæſt. in Geneſ. ad c. XII. forte c. A. D. 720. in *Anglia*.]

VII. *De eodem.*

COrpus mulieris non vis maculat, ſed voluntas. *Auguſtinus in libro de ſancta Virginitate* [c. VIII.] Ibid. §. 3. & 4.

VIII. *De eodem.*

SIcut nemo impudice utitur corpore, niſi prius ſpiritu concepta nequitia; ita nemo pudicitiam ſervat in corpore, niſi prius ſpiritui inſita caſtitate.

Faciunt ad hoc Capitula libri II. *Partis* I. *Tit.* XI. *Rubricæ* II. *pag.* 557.

RUBRICA. IV

Qualiter caſtitas annexa eſt ordini ſacro.

NUllum facere ſubdiaconum. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* X. c. I. *pag.* 335. *&* *libro* II. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. *pag.* 484.

RUBRICA. V

De tranſgreſſoribus voti caſtitatis.

CApitula vide ſupra *Tit.* V. *Rubr.* X. *pag.* 531.

Digitized by Google

TITULUS. IX

De virtute patientiæ.

RUBRICA. I

De injuriis non tolerandis ſemper.

I. *Exemplis & auctoritatibus obiicitur, quod injuriæ non ſunt propulſandæ, ſed patienter tolerandæ.*

[Gratianus.]

xxiii. Q. iii. ante C. i. QUod vero injuria ſociorum armis propulſanda non ſit, exemplis & auctoritatibus
probatur. Dominus enim cum ab Herode quæreretur ad interficiendum, non pa-
Matth. ii. 16. & ſeq. trocinium ſibi quæſivit armorum, cum occulto inſtinctu poſſet in eum convertiſſe
manus Judæorum; ſed fugiens in Ægyptum, latuit ibi per ſeptennium; ſic etiam cum
a Judæis lapidibus percuteretur, abſcondit ſe, & exivit de templo. Si etiam cum duce-
retur ad crucem, noluit commovere adverſus ſeniores Judæorum turbam, quæ nuper ei
Jo. viii. 59. obviam proceſſerat, & cum palmis & laudibus eum receperat. Sic etiam interrogatus
a Pilato, an rex eſſet, ait: *regnum meum non eſt de hoc mundo; ſi enim eſſet de hoc*
Jo. xviii. 36. *mundo, miniſtri utique mei decertarent, ut ego non traderer Judæis*; inſinuans,
Matth. x. 23. illos ad regnum hujuſmodi pertinere, qui auxilio humanarum virium, non divino præ-
ſidio, ab imminenti injuria ſe tueri contendunt. *Item*. Cum diſcipulis ſuis ait: *ſi vos
perſequuti fuerint in una civitate, fugite in aliam*; non arma armis, ſed fugam per-
Iſa. xix. 1. & ſeq. ſequentibus docuit opponi. *Item*. Sicut legitur in Iſaia: Ægyptus a Nabucodonoſor de-
vaſtata eſt, quia contra Aſſyrios, & Chaldæos filiis Iſrael protectionis defenſionis auxi-
Iſa. xxxvi. juxta lxx. lium promiſit: unde dictum eſt: *baculus arundineus Rex Ægypti, ſuper quem ſi ali-
quis innixus fuerit, confringetur, & perforabit manus innitentis*. Ipſi etiam Judæi captivi
Ezech. xxix. 6. & ſeq. ducti ſunt, quia ſpem ſuæ liberationis, non in ſolo Deo, ſed in homine poſuerunt.
Sicut etiam de primis credentibus legitur, quod rapinam ſuorum bonorum cum gaudio
Ebr. x. 34. ſuſcipiebant, non quærentes ſibi aliorum patrocinia, ſed gaudentes, quoniam digni
Act. v. 41. inveniebantur pro nomine Jeſu contumeliam pati. Sic & Apoſtolus in prima epiſtola ſua-
1. Cor. vi. 7. viii. 9. & ix. 10. det Corinthiis, ut injuriam & fraudem patienter ferant, potius, quam repetendo fratres
ſcandalizent, ſic ab idolothytis, & a qualibet eſca cenſet abſtinendum potius, quam cum
ſcandalo fratrum edamus. Sic & a ſumtibus abſtinet, ne aliquod offendiculum Evangelio
Chriſti præſtaret. Cum ergo ille, qui ab injuria armis arcetur, non minus ſcandalize-
tur, quam ille, a quo ablata coram judice repoſcuntur; patet, quod ad propulſandam
injuriam non ſunt petenda armorum auxilia. Quod autem petendum non eſt, illud jure
præſtari non debet [Gratianus ibid. continuo.]

II. *Obiicitur in contrarium, quia, licet poſtulatio auxilii ad propulſandas injurias jure non petatur, tamen propulſatio earum a poteſtate rite præſtatur.*

Ibidem eod. C. i. §. 2. SEd contra, multa rite præſtantur, quæ tamen jure non petuntur. Bonus enim non rite injuriæ vindictam petit, quia malum pro malo redderet: quam tamen judex recte infligeret, nec, niſi bonum pro malo redderet.

III. *Licite eccleſia contra hoſtes ſuos auxilium poſtulat ab Imperatore, vel a poteſtatibus ordinatis.*

MAximianus epiſcopus. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XII. *Rubr.* II. c. XI. *pag.* 165. *Auguſtinus ad Demetrium* [ad Emeritum epiſt. lxxxvii. §. 10. al. epiſt. clxiv. A. D. 405. in *Africa*.]

IV. *Catholici adverſus hæreticos a poteſtatibus ordinatis defenſionem poſſunt poſtulare.*

Ibid. C. iii. Ex Concil. Afric. C. lx. NOſtri adverſus illicitas & privatas veſtrorum violentias (quas & vos ibi, qui talia facitis, doletis & gemitis) a poteſtatibus ordinatis tuitionem petunt, non
qua

Digitized by Google

qua hos perſequantur, ſed qua ſe defendant. *Item ejuſdem contra Petilianum* [nimirum contra literas Petiliani lib. II. c. LXXXVIII. §. 195. A. D. 391. *ibid.*] Lib. II. Pars I. Tit. IX. Rub. II. & III.

V. *Quantum intereſt inter perſecutionem hæreticorum, & catholicorum.*

PRo membris Chriſti adverſus vos ſæviunt, & vobis reſiſtunt quicumque in catholica parvæ adhuc fidei eo animo ſunt, quo tunc Petrus fuit, cum ferrum pro Chriſti nomine ſtrinxit; ſed multum intereſt inter veſtram perſecutionem, & iſtorum. Vos ſimiles eſtis ſervo ſacerdotis Judæorum, quia ſervientes principibus veſtris, adverſus eccleſiam catholicam, ideſt adverſus Chriſti corpus, armamini. Iſti autem tales ſunt, qualis Petrus tunc fuit, qui pro Chriſti corpore, ideſt pro eccleſia, etiam corporaliter pugnavit. XXIII. Q. II. C. IV

RUBRICA. II

De præceptis patientiæ.

CUm enim dicitur: *ſi quis te percuſſerit in unam maxillam*. *Supra libro* I. *Parte* II. *Tit.* IV. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 473.

RUBRICA. III

De modo, quo patientiæ præcepta ſunt obſervanda.

I. *Præcepta patientiæ virtute animi, non oſtentatione corporis ſervanda ſunt.*

PAratus debet eſſe homo. *Supra ibidem* c. III. *pag.* 474.

II. *Laudabilis eſt patientia in injuriis propriis, non autem in redundantibus in Deum, vel in eccleſiam.*

QUod Chriſtus diſcipulos. *Supra libro* II. *Parte* I. *Tit.* V. *Rubr.* VIII. c. XI. *pag.* 585. [Gratianus.]

III. *De eodem.*

POteſt in hac prohibitione, Apoſtolorum illud intelligi. Apoſtoli non zelo juſtitiæ, ſed amaritudinis odio ob injuriam ſuæ expulſionis vindicandam Samaritanos igne voluerunt conſumere. Dominus autem volens eos injuriam propriæ perſonæ cum patientia & gaudio tolerare, injuriam vero divinæ ſervitutis non inultam relinquere, ait: *neſcitis cujus ſpiritus eſtis*. Hinc etiam Petrus, qui eum aliis audierat: *beati eritis cum maledixerint vobis homines, & dixerint omne malum adverſum vos, gaudete in illa die, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis*, contumelias ſibi illatas cum gaudio ſuſcipiebat: peccata vero, quæ in Deum committebantur, acerrime puniebat; unde Ananiam, & Saphyram Spiritui ſancto mentientes, mortis ſententia perculit. Sic etiam Paulus, dum a ſuo contemtu pia admonitione & multimoda commendatione ſui Corinthios revocaret, magum illum Elymam, qui credituros a fide retrahebat, cæcitate percuſſit, ut ceteri perterriti prædicationem ejus non impedirent, ſed in Chriſtum credentes, animi cæcitatem effugerent: & Corinthium illum fornicatorem, quia in Deum peccaverat, Satanæ ad vexandum tradidit. *Hinc etiam Gregorius ſcribit Januario epiſcopo reprehendens eum, quod ob injuriam propriæ perſonæ quendam excommunicaverat, dicens* [papa I. lib. II. indict. X. epiſt. XXXIV. A. D. 592. Roma in *Sardiniam*.]

XXIII. Q. IV. post C. XXVI. — Luc. IX. 55. — Matth. V. 11. — Act. V. 4. — Act. XIII. 11. — I. Cor. V. 5.

IV. *Pro injuria propria aliquem epiſcopo excommunicare non licet.*

INter querelas multiplices Iſidorus, vir clariſſimus, fruſtra a fraternitate tua ſe excommunicatum, anathematizatumque conqueſtus eſt: quod ob quam rem factum fuerit, dum a clerico tuo, qui præſens erat, voluiſſemus addiſcere, pro nulla alia cauſa, niſi pro eo, quod te injuriaverat, factum innotuit. Quæ res nos vehementer affligit. Quod ſi ita eſt, nihil te oſtendis de cæleſtibus cogitare, ſed terrenam te converſationem

Ibidem C. XXVII. Io. Diac. lib. II. C. XXXI.

Lib.III. Pars II. Tit. X. Rub. I.

tionem habere ſignificas, dum pro vindicta propriæ injuriæ (quod ſacris regulis prohibetur) maledictionem anathematis invexiſti. Unde de cetero omnino eſto circumſpectus atque ſollicitus, & talia cuiquam pro defenſione propria injuriæ tuæ inferre denuo non præſumas. Nam ſi tale aliquid feceris, in te ſcias poſtea vindicandum.

V. *Valde offendit qui dominica debita impune dimittit.*

SI is, qui prælatus eſt. *Supra Tit.* V. *Rub.* I. c. III. *pag.* 575.

[Gratianus.]

VI. *Licite quis ulciſcitur ſibi injuriam illatam, redundantem in injuriam Dei, ſive eccleſiæ.*

[Gratianus.]

XXIII. Q. IV. poſt C. XXIX.

SEd obiicitur illud Ambroſii, ad preces Eliæ ignis deſcendit de cælo, ut prophetæ vindicaretur injuria.

Ambroſius comment. in Lucam lib. VII. ad C. IX.

Item obiicitur illud Silveſtri [imo Silverii papæ in epiſt. Iſidoriana II. ad Amatorem, Concil. tomo V. pag. 292. E.]

VII. *Silveſter papa eos anathematizavit, qui in eum manus injecerunt.*

Ibidem C. XXX.

Franciſcus Pagius de geſtis Romanorum Pontificum, in Silverio tomo I. §. VIII. pag. 287.

Baronius A. D. 539. §. 6.

GUiliſarius patricius noſter mandavit, me ad ſe venire pacifice pro quibuſdam eccleſiaſticis diſpoſitïonibus in palatium Pincis, & ad primum & ad ſecundum velum retinuit omnem clerum & populum, qui mecum veniebat, & nullum permiſit introire, niſi me ſolum, & Vigilium diaconum noſtrum, me vero, vi retento, & ante prædictam patriciam deducto miſerunt in exilium, in quo ſuſtentor modo pane tribulationis & aqua anguſtiæ. Ego tamen propterea non dimiſi, nec dimitto officium meum, ſed cum epiſcopis, quos congregare potui, eos, qui talia erga me egerunt, anathematizavi, & una cum illis Apoſtolica & ſynodali auctoritate ſtatui, nullum unquam taliter decipiendum, ſicut deceptus ſum. Et ſi aliquis deinceps ullum unquam epiſcoporum taliter deceperit, anathema, maranatha fieret in conſpectu Dei, & ſanctorum Angelorum. *Idem Vigilio* [epiſt. I. itidem Iſidoriana, *ibid.* pag. 291. §. I.]

VIII. *De eodem.*

Ibidem §. I.

HAbeto ergo cum his, qui tibi conſentiunt, plenæ damnationis ſententiam, ſublatumque tibi nomen & munus miniſterii ſacerdotalis agnoſce Spiritus ſancti judicio, & Apoſtolica a nobis auctoritate damnatus.

IX. *Crimina pro Deo punire non eſt crudelitas, ſed pietas.*

LEgi Syromaſten Phinees. *Supra Tit.* V. *Rubr.* III. c. VIII. *pag.* 579.

X. *Quædam in veteri teſtamento licebant, quæ hodie prohibentur.*

OCcidit Phynees hominem. *Supra ibidem Rubr.* II. c. X. *pag.* 577.

TITULUS. X
De virtute perſeverantiæ.

RUBRICA. I
De neceſſitate virtutis perſeverantiæ in bono ad conſequutionem beatitudinis.

I. *Virtuti perſeverantiæ beatitudinis præmium debetur.*

[Gregorius papa I. lib. I. homil. III. §. 17. & homil. V. §. 5. ſuper Ezech. c. A. D. 600. *Romæ*.]

De Pœnitent. Diſt. II. ex C. IX. & X.

NOn revertebantur cum incederent. *Et paullo poſt.* Unde & Paulus: *unum vero, quæ retro ſunt, oblitus, in ea, quæ ſunt anteriora, extendens me, ſequor ad palmam ſuper-*

ſupernæ vocationis. In anteriora etenim extentus, eorum, quæ retro ſunt, oblitus fuerat, quia temporalia deſpiciens, quæ ſunt æterna, requirebat. *Idem in eadem homilia* V. Lib. III. Part. I. Tit. XI. Rubr. I.

II *De eodem*.

NOn *revertebantur, cum incederent*, quia electi, quique ſic ad bona tendunt, ut ad mala perpetranda non redeant. *Qui enim perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit*; & per Salomonem dicitur: *juſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens, præcedit, & creſcit uſque ad perfectum diem*. In eorum namque animo bonum deſiderium atque intellectus lucis intimæ jam pars diei eſt, ſed quia uſque ad finem vitæ in virtute proficiunt, ad perfectum diem tunc veniunt, quando ad cæleſtia regna perducti, in ea luce, quam deſiderant, jam minus aliquid non habent. *Gregorius in Moral.* [lib. I. c. ult. §. 55. c. A. D. 590. *Romæ*.]

De Pœnitent. Diſt. II. C. X. — *Philipp.* III. 13. & 14. — *Matth.* X. 22. — *Prov.* IV. 18.

III. *Fruſtra bona opera inchoantur, ſi non continuantur*.

INcaſſum quippe bonum agitur, ſi ante vitæ terminum deſeratur, quia & fruſtra velociter currit qui priuſquam ad metas veniat, deficit. *De Pœnitent. Diſt.* III. C. XVII.

RUBRICA. II

De pretioſitate virtutis perſeverantiæ.

I. *Perſeverantia eſt donum ſingulare filiorum Dei*.

Auguſtinus de correptione & gratia [c. XIII. §. 40. c. A. D. 427. in *Africa*.]

PRopter hujus utilitatem ſecreti credendum eſt, quoſdam de filiis perditionis, non accepto dono perſeverandi uſque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, & aliquandiu fideliter & juſte vivere, & poſtea cadere [Gratianus.] *De Pœnitent. Diſt.* II. C. XII. §. 3.

II. *De eodem*.

MUlta ſimilia de reprobis in Evangelio etiam: *qui perſeveraverit uſque in finem*. In eodem *&c. iterum homo iſte incipit &c.* Idem *Auguſtinus ibidem c.* VIII. *Matth.* X. 22.

III. *De eodem*.

Mirandum eſt, quare Deus quibuſdam filiis perditionis det fidem operantem per dilectionem, nec det in ea perſeverantiam. *Item* [Gratianus] Illud Evangelii: *non qui cœperit, ſed qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit*. Item *Gregorius*: multi bene incipiunt, qui in malo vitam finiunt.

Ibidem C. XIII. — *Matth.* X. 22. — *In Moralibus lib.* VIII. C. XXXV. *vel potius Gloſſa ordin. in* II. *Paralip* C. XX. *in extremo*

TITULUS. XI

De virtute miſericordiæ, ſive pietatis, liberalitatis, clementiæ, ac eleemoſynæ.

RUBRICA. I

De miſericordia Dei.

I. *Miſericordia Domini oſtenditur in adminiſtratione ſacramentorum, per quæ ſuſcipitur remiſſio peccatorum*.

MUltiplex miſericordia Dei, ita. *Infra libro* III. *Parte* III. *Tit.* II. *Rubr.* VI. c. IV. *pag.* 608.

[Ambroſius lib. I. de pœnitentia c. XI. nunc c. XII. §. 54. c. A. D. 374. *Mediolani*.]

II. *Mi-*

Lib. III. Part. II. Tit. XI. Rub. II.

II. *Miſericordia Dei oſtenditur in promtitudine indulgendi peccatoribus.*

De Pœnitent. Diſt. I. C. XLVIII. Oſee. VI. 6. Matth. IX. 13.

LIbenter ignoſco, promte indulgeo, *miſericordiam malo, quam ſacrificium*, quia per ſacrificium juſtus commendatur, per miſericordiam peccator redimitur. *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores.* In lege ſacrificium; in Evangelio miſericordia eſt. Lex per Moyſen data eſt, per me gratia. [Auctor de ſeptem ordinibus eccleſiæ, c. v. inter opera B. Hieronymi tomo IX. pag. 86. edit. Rom.]

III. *De eodem.*

Diſt. XCIII. C. XXIII. §. 8. in fine

MOderatio enim Dei, ac pietas ſolum noſtrum reditum quærit, ac nos cupit ſua longa bonitate ſalvari. Si non convertimus, ſi duri corde ſumus, ſi in peccato uſque ad mortem illicite perduramus, aſſidue peccanti, ſicut ſcriptum eſt, Deus non miſeretur. *Jo. Chryſoſtomus de reparatione lapſi* [epiſt. v. ad Theodorum lapſum, c. A. D. 380. e. e Syria in *Ciliciam*.]

IV. *De eodem.*

De Pœnitent. Diſt. III. C. XXVIII.

TAlis, mihi crede, talis eſt erga homines pietas Dei, nunquam ſpernit pœnitentiam, ſi ei ſincere & ſimpliciter offeratur. Etiamſi ad ſummum quis perveniat malorum, & inde tamen velit reverti ad virtutis viam, ſuſcipit & libenter amplectitur; facit omnia, quatenus ad priorem revocet ſtatum, & quod eſt adhuc præſtantius, & eminentius, etiamſi non potuerit quis explere omnem ſatisfaciendi ordinem quantulamcumque tamen, & quamlibet brevi tempore geſtam non reſpuit pœnitentiam. Suſcipit etiam ipſam, nec patitur, quamvis exiguæ converſionis, perdere mercedem. Hoc enim mihi indicat Iſaias, ubi de populo Judæorum talia quædam dicit: *propter peccatum modice conturbavi eum, & percuſſi eum, & averti faciem meam ab eo; conturbatus eſt, & ambulavit triſtis, & ſanavi eum, & conſolatus ſum eum.* Evidentius autem nobis teſtimonium dabit etiam Rex ille impius, qui cupiditatis ſuæ quidem prædam uxoris nequitia quæſivit; ſed perturbatus ipſius ſceleris immanitate, pœnituit, & cilicio circumdatus, facinus ſuum flevit, atque ita erga ſe Domini miſericordiam provocavit, ut a cunctis eum abſolveret peccatis. Sic enim ait Deus ad Eliam: *vidiſti quomodo compunctus eſt Achab a facie mea? Quia flevit in conſpectu meo, non inducam mala in diebus ejus.* Ambroſius *de pœnitentia* [lib. I. c. II. nunc c. III. §. 10. circa A. D. 374. *Mediolani*.]

Iſa. LVII. juxta LXX.

III. Reg. XXI.

V. *Miſericordia Dei ad omnes ſe extendit.*

De Pœnitent. Diſt. I. C. LXXVIII.

DEus definitionem non facit, qui miſericordiam ſuam omnibus promiſit, & relaxandi licentiam ſacerdotibus ſuis, ſine ulla exceptione conceſſit. Sed qui culpam exageravit, exaggeret pœnitentiam. Majora enim crimina majoribus abluuntur fletibus. *Idem ibidem.*

VI. *De eodem.*

Ambroſ. ibidem lib. II. C. X. §. 92. Matth. V. Luc. VII. 13.

FLeat pro te mater eccleſia, & culpam tuam lacrymis lavet; videat te Chriſtus merentem, ut dicat: *beati triſtes, quia gaudebitis.* Amat, ut pro uno multi rogent. Denique in Evangelio motus viduæ lacrymis, quia plurimi pro ea flebant, filium ejus reſuſcitavit.

RUBRICA. II

De obligatione ad miſericordiam exhibendam per nos proximis noſtris.

I. *Miſericordiæ officium omnibus datur in præceptum.*

OMnis, qui gemebat &c. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* X. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 89. *Ambroſius in Lucam* [ad c. III. in verſ. *generatio viperarum*, lib. II. §. 77. c. A. D. 376. *Mediolani*.]

II. *De eodem.*

Diſt. LXXXVI. C. XIX.

IN ſingulis quoque generibus hominum conveniens tribuit ſanctus Baptiſta Jo. reſponſum unum omnibus: ita publicanis, ne ultra præſcriptum exigant: militibus, ne calum-

calumniam faciant, prædam requirant; docens idcirço, ſtipendia conſtituta militiæ, ne, dum ſumtus quæritur, prædo graſſetur. Sed hæc, & alia officiorum præcepta propria ſunt ſingulorum, miſericordia communis eſt uſus; ideo commune præceptum omnibus officiis, omnibus ætatibus neceſſaria, & ab omnibus deferenda; non publicanus, non miles excipitur, non agricola, vel urbanus; dives, & pauper, omnes in commune admonentur, ut conferant non habenti. Miſericordia enim plenitudo virtutum eſt, & ideo omnibus eſt propoſita perfectæ forma virtutis; ne veſtimentis, alimentiſque ſuis parcant; miſericordiæ tamen ipſius pro poſſibilitate conditionis humanæ menſura ſervetur, ut non ſibi unuſquiſque totum eripiat, ſed quod habet, cum paupere partiatur. *Idem*. Lib. III. Pars II. Tit. XI. Rubr. III. & IV.

III. *De eodem*.

CEterum Dei traditio eſt, ut prius paſcas parentes. Nam ſi juxta divinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quanto magis fames, quæ morte gravior eſt. Quo loco inſolentem Dominus refrænat jactantiam. *Idem in libro de officiis* [apud Anſelmum lib. XIII. c. XXVIII. Caput incertum.] Diſtinct. LXXXVI. C. XX.

IV. *De eodem*.

PAſce fame morientem. Quiſquis enim paſcendo, hominem ſervare poteris, ſi non paveris, occidiſti. *Hieronymus* [comment. in epiſt. ad Galatas c. VI. A. D. 386. in *Palæſtina*.] *Ibidem* C. XX. S. *Thom.* II. II. Q. XXXII. art. V.

V. *De eodem*.

QUi clementiam non habet, nec indutus eſt viſcera miſericordiæ & lacrymarum, quamvis ſpiritalis ſit, non adimplevit legem Chriſti. *Ibidem* C. XXII.

RUBRICA. III

De multiplici genere miſericordiæ, & comparatione eorum ad invicem.

I. *De multiplici genere eleemoſynarum*.

Albinus [apud Ivonem in Pannormia libro II. c. CXCIII. Caput incertum.]

TRia ſunt genera eleemoſynarum. Unum corporale, egenti dare quidquid poteris, alterum ſpirituale, dimittere a quo læſus fueris; tertium, delinquentes corrigere, & eos errantes in viam reducere veritatis. *Auguſtinus* [lib. L. homil. VI. nunc ſerm. CCLXXI. §. 5. in appendice Auguſt.] *Diſt.* XLV. C. XII.

II. *Eleemoſynæ corporali præfertur eleemoſyna cordis*.

DUæ ſunt eleemoſynæ; una cordis, altera pecuniæ. Eleemoſyna cordis eſt dimittere a quo læſus es. Nam dare aliquid indigenti, aliquando quæris, & non habes; indulgere peccanti, quantum volueris, redundat tibi. *Et infra*. Eleemoſyna cordis multo major eſt, quam eleemoſyna corporis. *Et infra*. Caritatis eleemoſyna ſine terrena ſubſtantia ſufficit, illa vero, quæ corporaliter datur, ſi ſine benigno corde tribuitur, omnino non ſufficit. *Ibidem* C. XIII.

RUBRICA. IV

Quibus eleemoſyna exhibenda eſt, & quibus non.

1. *De circumſpectione adhibenda in officio liberalitatis*.

[Gratianus.]

IN ipſa autem liberalitate modus adhibendus eſt rerum & perſonarum. Rerum, ut non omnia uni, ſed ſingulis quædam præſtentur, ubi pluribus prodeſſe poſſimus, juxta illud prophetæ: *diſperſit, dedit pauperibus*. Perſonarum; ut primum juſtis, deinde peccatoribus, quibus tamen dare prohibemur, non quia homines ſunt, ſed quia peccatores. *Unde Auguſtinus ſuper Jo. Parte* II. [imo tract. c. §. 2. ad c. XVI. Jo. A. D. 412. in *Africa*.] *Diſt.* LXXXVI. poſt C. VI. *Pſal.* CXI. 9.

II. *Imma-*

Lib.III. Pars II. Tit.III. Rubr.V.

II. *Immane peccatum eſt res ſuas hiſtrionibus donare.*

Diſtinct.lxxxvi. C.vii. Pſal. ix. 3.

DOnare res ſuas hiſtrionibus, vitium eſt immane, non virtus; & ſcitis de talibus, quam ſit frequens fama, cum laude, qua ſicut ſcriptum eſt, *laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & qui iniqua gerit, benedicitur.* Idem *in Pſal.* 102. [ad verſ. *faciens miſericordiam*, c. A. D. 415. in *Africa*.]

III. *Graviter delinquunt qui venatoribus aliquid donant.*

Ibidem C. viii.

QUi venatoribus donant, quare donant? Dicant mihi: quare dant venatori? Hoc in illo amant, in quo nequiſſimus eſt; hoc in illo paſcunt, hoc in illo veſtiunt: ipſam nequitiam publicant ſpectaculis omnium. Qui donant hiſtrionibus, qui donant aurigis, qui donant meretricibus, quare donant? Numquid non & ipſi hominibus donant? Non tamen ibi attendunt naturam operis Dei, ſed nequitiam operis humani. *Item* [ibidem paullo inferius.]

IV. *De eodem.*

Ibidem C. ix.

QUi venatoribus donant, non homini donant, ſed arti nequiſſimæ. Nam ſi homo tantum eſſet, & venator non eſſet, non donares. Honoras in eo vitium, non naturam.

RUBRICA. V

De ordine & diſcretione obſervandis in profuſione miſericordiæ.

I. *Quæ ſint in liberalitate ſervanda.*

Ambroſius de Officiis [lib. I. c. xxx. §. 141. & 148. A. D. 377. *Mediolani.*]

Ibidem C. xiv.

NOn ſatis eſt bene velle, ſed etiam bene facere; nec ſatis eſt iterum bene facere, niſi id ex bono fonte, hoc eſt ex bona voluntate proficiſcatur. *Et infra.* Perfecta liberalitas fide, cauſa, loco, tempore commendatur, ut primum operis circa domeſticos fidei. Grandis culpa, ſi, ſciente te, fidelis egeat, ſi ſcias, eum ſine ſumtu eſſe, famem tolerare, ærumnam perpeti, qui præſertim egere erubeſcat: ſi in cauſa ceciderit, aut captivitatis ſuorum aut calumniæ, & non adjuves: ſi ſit in carcere, & pœnis & ſuppliciis propter debitum aliquod juſtus excrucietur. Nam etſi omnibus debetur miſericordia, tamen juſto amplius. Si tempore afflictionis ſuæ nihil a te impetret, ſi tempore periculi, quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morituri, non eſt leve peccatum. *Idem* [ibid. paullo inferius §. 149.]

II. *Quod non ſimul omnia ſunt diſtribuenda.*

Ibidem C. xv. III. Reg. xix. 21.

DOminus non vult ſimul effundi opes, ſed diſpenſari, niſi forte, ut Eliſeus, qui boves ſuos occidit, & pavit pauperes ex eo, quod habuit, ut nulla cura teneretur domeſtica, ſed relictis omnibus, in diſciplinam ſe propheticam daret. *Idem* [ibidem continenter §. 150.]

III. *Quod conſanguineis & propinquis primo eleemoſyna facienda eſt, cum diſcretione tamen.*

Ibidem C. xvi.

EST etiam alia probanda liberalitas, ut proximos ſeminis tui non deſpicias, ſi egere cognoſcas. Melius eſt enim, ut ipſe ſubvenias tuis, quibus pudor eſt ab aliis ſumtum depoſcere, aut alicui poſtulare ſubſidium neceſſitatis; non tamen, ut illi ditiores eo fieri velint, quod tu potes conferre in opibus; cauſam enim natura præſtat, non gratia. Neque enim propterea te Domino dicaſti, ut tuos divites facias, ſed ut vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & pretio miſerationis peccata redimas tua. Putant, ſe, parum poſcere? Pretium tuum quærunt, vitæ tuæ fructum adimere contendunt, & accuſant, quod eos divites non feceris; cum te vellent illi æternæ vitæ fraudare mercede.

RU-

Digitized by Google

RUBRICA. VI

De quibus eſt facienda eleemoſyna.

I. *Quod eleemoſynæ non ſunt faciendæ ex fænore, vel uſuris, ſimonia, nec ex quolibet male acquiſito.*

Gregorius Syagrio epiſcopo [lib. VII. epiſt. CXI. A. D. 599. Roma in *Galliam*.]

NOn eſt putanda eleemoſyna, ſi pauperibus diſpenſetur quod ex illicitis acquiritur; I. Q. I. C. XXVII. quia qui hac intentione male accipit, ut quaſi bene diſpenſet, gravatur potius, quam juvatur. *E paullo poſt*. Unde etiam illud certum eſt, quia etſi monaſteria aut Xenodochia, vel quid aliud de pecunia, quæ pro ſacris ordinibus datur, conſtruantur, mercedi non proficit. *Et paullo poſt*. Ne ergo ſub obtentu eleemoſynæ cum peccato aliquid ſtudeamus accipere, aperte Sacra ſcriptura vos prohibet, dicens, *hoſtiæ impiorum* Prov. XXI. 27. *abominabiles, quæ offeruntur ex ſcelere*. Quidquid enim in Dei ſacrificio ex ſcelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam, ſed irritat. Hinc rurſus ſcriptum eſt: *honora Dominum de tuis juſtis laboribus*. Prov. III. 9. Qui ergo male tollit, ut quaſi bene præbeat, conſtat ſine dubio, quia Dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonem dicitur: *qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperum, quaſi victimat filium in conſpectu patris*. Eccli. XXXIV. 24. Quantus autem ſit dolor patris, perpendamus, ſi in ejus conſpectu filius victimetur; & hinc facile cognoſcitur quantus apud Deum dolor exaſperetur, quando ei ſacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergo declinandum eſt, dilectiſſimi fratres, ſub obtentu eleemoſynæ peccata ſimoniacæ hæreſeos perpetrare. Nam aliud eſt propter peccata eleemoſynas facere, aliud propter eleemoſynas peccata committere. *Et poſt pauca*. Quiſquis ergo ſacerdotium non ad elationis pompam, ſed ad utilitatem adipiſci deſiderat, prius vires ſuas cum hoc, quod eſt ſubiturus, onere metiatur, ut, ſi impar eſt, abſtineat, & ad id cum metu etiam, cui ſe ſufficere exiſtimat, accedat. *Auguſtinus de verbis Domini tract.* XXXV. [ſeu ſerm. XXXV. nunc ſerm. CXIII. c. II. §. 2. c. A. D. 410. in *Africa*.]

II. *De uſuris, eleemoſynæ fieri non poſſunt.*

NOlite velle eleemoſynas facere de fœnore & uſuris. XIV. Q. V. C. 2
Idem [imo Eccleſiaſtici c. XXXIV. ſecundum LXX. ante A. D. 1003. *Hieroſolymis*.]

III. *Oblatio de rapina reprobatur a Deo.*

IMmolans ex iniquo, oblatio eſt maculata. *Et infra*. Dona iniquorum non probat Ibidem C. II. Altiſſimus, nec reſpicit in oblationes iniquorum, nec in multitudine ſacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. Qui offert ſacrificium ex ſubſtantia pauperum, quaſi eſt, qui victimat filium in conſpectu patris ſui. Panis egentium vita pauperis eſt. Qui defraudat illum, homo ſanguinis eſt. Qui aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximum. Qui effundit ſanguinem, & qui fraudem facit, mercenario fratres ſunt. *Gregorius* [papa I. lib. VII. epiſt. CXI. ad Syagrium, A. D. 599. Roma in *Galliam*.]

IV. *Quæ de rebus conceſſis, & bene acquiſitis eleemoſyna impenditur, placet Deo.*

ELeemoſyna Redemtoris noſtri oculis illa placet, quæ non ex illicitis & iniquitate Ibidem C. VII. congeritur, ſed quæ de rebus conceſſis & bene acquiſitis impenditur. *Auguſtinus* [de bono conjugali c. XIV. §. 16. c. A. D. 401. in *Africa*.]

V. *Bonus uſus non juſtificat quæſita injuſte.*

NEque enim ſi agris inique ac perperam invaſis ita quiſque utatur, ut ex eórum Ibidem C. IX. fructibus largas eleemoſynas faciat, ideo rapinam juſtificat; neque ſi alius ruri paterno vel juſte quæſito, avarus incumbat, ideo culpanda eſt juris civilis regula, qua poſſeſſor legitimus factus eſt. Nec tyrannicæ factionis perverſitas laudabilis erit, ſi regia clementia tyrannus tractet; nec vituperatur ordo regiæ poteſtatis, ſi rex crudelitate tyrannica ſæviat. Aliud eſt namque injuſta poteſtate juſte velle uti; & aliud eſt juſta poteſtate injuſte velle uti.

VI. *Cum*

Digitized by Google

Lib. III. Pars II. Tit. XI. Rubr. VII. & VIII.

VI. *Cum alterius detrimento alteri ſubvenire non licet.*

DEnique ſi non poteſt. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* VII. *Rubr.* II. c. VIII. *pag.* 418.

RURBICA. VII
De circumſtantiis miſericordiæ, ut ſit ſalutaris.

I. *Ut ſalutaris ſit eleemoſyna, oportet, ut mens facientis ſit a crimine munda.*

Auguſtinus [in Enchiridio c. LXXVI. §. 20. c. A. D. 421. in *Africa*.]

De Pœnitent. Diſt. III. C. XIX. *Eccli.* XXX. 24.

QUi vult eleemoſynam ordinate dare, a ſe ipſo debet incipere, & eam ſibi primum dare. Eſt enim eleemoſyna opus miſericordiæ, veriſſimeque dictum eſt: *miſerere animæ tuæ placens Deo*. Propter hoc renaſcimur, ut Deo placeamus. *Pius papa* [I. epiſt. I. Iſidoriana c. I. Concil. tomo I. pag. 562. B.]

II. *De eodem.*

Ibidem C. XX.

NIhil prodeſt homini jejunare & orare, & alia religionis opera agere, niſi mens ab iniquitate revocetur. *Gregorius in regeſto* [lib. VII. ind. ct. II. epiſt. CXXVII. A. D. 599. Roma in *Hiſpaniam*.]

III. *Eleemoſynæ & ſacrificia non placent Deo, quæ offeruntur ex ſcelere.*

XIV. Q. V. C. XI. *Prov.* XV. 8. *Geneſ.* IV. 4. & 5. *Eccli.* XXXIV. 23. *Prov.* XV. 29.

SCriptum eſt: *victimæ impiorum abominabiles Deo*; *vota juſtorum placabilia*. Neque enim in omnipotentis Dei judicio quod datur, ſed a quo datur, inſpicitur. Hinc eſt enim, quod ſcriptum eſt: *reſpexit Dominus ad Abel & ad munera ejus*; *ad Cain autem, & munera ejus non reſpexit*. Dicturus quippe, quia Dominus *reſpexit ad munera*, præmiſit ſollicite, quia *reſpexit ad Abel*; ex qua re patenter oſtenditur, quia non offerens a muneribus, ſed munera ab offerente placuerunt. *Dona* quippe *iniquorum non probat Altiſſimus, nec reſpicit in oblationes eorum, nec in multitudine ſacrificiorum eorum propitiabitur peccatis eorum*. Item: *longe eſt Dominus ab impiis, & orationes juſtorum exaudiet.*

IV. *Diſciplina non eſt ſervanda ſine miſericordia, & miſericordia ſine diſciplina.*

DIſciplina vel miſericordia multum deſtituitur. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* VIII. c. VI. *pag.* 395.

RUBRICA. VIII
De effectu miſericordiæ, ſive merito.

I. *Miſericordia liberat a peccatis.*

Ambroſius ſermone in Dominica: *ad Abraham* [imo in lib. de Elia & jejunio, c. XX. §. 76. circa A. D. 390. *Mediolani*.]

De Pœnitent. Diſt. I. C. LXXVI. *Eccli.* X. ſecundum LXX. *Tobi.* XII. 9.

M*Edicina miſericordiæ tollit peccata magna*. Habemus etiam plura ſubſidia, quibus peccata noſtra redimimus. Pecuniam habes, redime peccatum tuum. Non venalis eſt Dominus, ſed tu ipſe venalis es. Peccatis tuis venundatus es. Redime operibus tuis, redime te pecunia tua; vilis pecunia, ſed pretioſa eſt miſericordia. *Eleemoſyna*, inquit, *a peccato liberat*. Crimina ergo eleemoſynis redimuntur. *Item Jo. Os aureum* [nempe Chryſoſtomus homil. IX. ad c. VI. epiſt. ad Ebræos, c. A. D. 400. *CPoli*.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. LXXVII. *Luc.* XI. 41.

MEdicamentum fortius, quod maxime operatur in pœnitentia, hoc eſt, ſicut in præceptis medicinæ medicamentum multas quidem herbas accipit, unam autem dominantiſſimam; ſic & in pœnitentia iſta herba dominantior & potentior eſt, & univerſum ipſa efficit. Audi enim quid dicit divina Scriptura: *date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.*

Lib. III. Pars III. Tit. I. Rubr. I. II. & III.

LIBRI·III·PARS·III

In qua agitur de peccatis.

TITULUS.I

De peccato in communi.

RURBICA.I

Definitio peccati.

I. *Quid ſit peccatum.*

Ambroſius [imo Hilarius diaconus in epiſt. ad Rom. c. xiv. c. A. D. 380. *Romæ.*]

PEccatum eſt quod aliter fit, quam probatum eſt. xxviii. Q. 1. C. xiv. ante §. 1.

Auguſtinus [imo Gratianus.]

II. *De eodem.*

OMne, quod aliter fit, quam probatum eſt, peccatum eſt; non tamen omne, quod fit cum fide, bonum eſt. Ignorantia enim, quæ eſt ex culpa, nocet. xxviii. Q. 1. C. xiv. ante §. 1. *Gloſſa ordin. in epiſt. ad Rom.* C. xiv.

RUBRICA.II

De modis, quibus committitur peccatum.

I. *Peccata committuntur ſive procedunt tribus modis.*

Gregorius [lib. xxv. moral. c. xi. §. 28. al. c. xvi. c. A. D. 590. *Romæ.*]

SCiendum quippe eſt, quod peccatum tribus modis admittitur. Nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut ſtudio perpetratur: & gravius quidem infirmitate, quam ignorantia, ſed multo gravius ſtudio, quam infirmitate, peccatur. *Idem.* *De Pœnitent. Diſt.* II. C. xxii.

II. *De eodem.*

INter hæc ſciendum eſt, aliud eſſe, quod animus de tentatione carnis patitur, aliud vero, cum per conſenſum delectationis, obligatur. Plerumque enim cogitatione prava pulſatur, ſed remittitur. Plerumque autem cum perverſum quid concipit, hoc intra ſemetipſum, etiam per deſiderium, voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cum pulſat; ſed cum hanc ſibi per delectationem ſubjugat. Hinc etenim prædicator egregius dicit: *tentatio vos non apprehendat, niſi humana.* Humana quippe tentatio eſt, qua plerumque in cogitatione tangimur, etiam nolentes, quia ut nonnumquam & illicita ad animum veniant, hoc utique in nobiſmetipſis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Jam vero dæmoniaca eſt & non humana tentatio, cum ad hoc, quod carnis corruptibilitas ſuggerit, per conſenſum ſe animus adſtringit. *Ibid.* C. xxiii. *Gregor. lib.* xxi. *Moral.* C. iii. §. 7. 1. *Cor.* x. 13.

RUBRICA.III

De cauſa interiori peccati.

I. *Voluntas eſt cauſa peccati.*

[Gratianus ex Auguſtino de vera religione c. xiv. §. 27. circa A. D. 390. in *Africa*]

USque adeo peccatum voluntarium malum eſt, ut nullo modo peccatum ſit, ſi non ſit voluntarium: & hoc quidem adeo manifeſtum eſt, ut nulla hinc doctorum paucitas, nulla indoctorum turba diſſentiat. Quare aut negandum eſt, peccatum committi, aut fatendum eſt, voluntate committi. *Auguſtinus in libro* I. *retractationum* [c. xiii. §. 5. & in lib. de duabus animabus c. xi. §. 15. paullo aliter, circa A. D. 391. & 427. in *Africa.*] xv. Q. 1. in princ. §. 3.

LIB. III. PARS III. TIT. 4. RUBR. IV.

II. *De quibus peccatis definitio iſta peccati intelligenda ſit.*

XV. Q. I. §. 4. USque adeo peccatum voluntarium malum eſt, ut nullo modo peccatum ſit, ſi non ſit voluntarium. Poteſt videri falſa hæc definitio; ſed ſi diligenter diſcutiatur, invenitur eſſe veriſſima. Peccatum quippe illud cogitandum eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod eſt etiam pœna peccati. Quamvis & illa, quæ non immerito non voluntaria peccata dicuntur, quia vel a neſcientibus, vel a coactis perpetrantur, non omnino poſſint non voluntaria dici. *Idem* [nimirum lib. I. retract. c. XV. §. 4. circa A. D. 427. *ibid.*]

III. *De eodem.*

Ibid. §. 5. DEfinitio peccati, quam diximus: peccatum eſt voluntas retinendi, vel conſequendi quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere; propterea vera eſt, quia id definitum eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod eſt etiam pœna peccati. *Jo. Chryſoſt. in Matth.* [imo auctor operis imperfecti ſuper Matth. hom. XXXII. ad c. XIX.]

IV. *Nec peccatum, nec juſtitia opere, ſed voluntate perficitur.*

XXXII. Q. V. C. X. SIcut enim peccatum ſine voluntate opus non facit, ita & juſtitia ex opere non conſummatur, niſi & voluntas affuerit. Multi enim corpore quidem caſtitati ſtudent, adulterium autem voluntate committunt; niſi enim ex voluntate ſola fornicatio conſummaretur, nunquam Dominus diceret: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam,* (*Matth.* V. 28.) *jam mæchatus eſt eam in corde ſuo.* Ergo voluntas ſine opere frequenter peccat. Illa eſt glorioſa continentia, non quam tranſgredi non poteſt neceſſitas debilitati corporis, ſed quam complectitur voluntas ſancti propoſiti. *Ambroſius de beata vita* [lib. I. de Jacob & vita beata c. III. §. 10. circa A. D. 387. *Mediolani.*]

V. *Nemo traditur ad culpam, niſi ductus propria voluntate.*

XV. Q. I. C. X. NOn eſt, quod cuiquam noſtram adſcribamus ærumnam, niſi noſtræ voluntati. Nemo tenetur ad culpam, niſi voluntate propria deflexerit. Non habent crimen quæ inferuntur reluctantibus. Voluntaria tantum commiſſa ſequitur delictorum invidia, quam in alios derivamus. Voluntarium ſibi militem legit Chriſtus; voluntarium ſervum ſibi diabolus auctionatur. Neminem jugo ſervitutis adſtrictum poſſidet, niſi ſe prius peccatorum ære ei vendiderit.

RUBRICA. IV

De difficultate abſtinendi a peccatis.

I. *Licet mala, quæ alienata mente fiunt, non imputentur ad peccatum, tamen omnia imputantur ad pœnam facienti.*

[Gratianus.]

Ibid. ante C. I. in princ. QUod autem ea, quæ alienata mente fiunt, non ſint imputanda, facile videtur poſſe probari. Peccata namque alia penes voluntatem animi, alia circa naturæ infirmitatem videntur conſiſtere [Gratianus ibid. continuo.]

II. *De eodem.*

Ibid. §. I. EX voluntate itaque peccata procedunt, quæ libero mentis arbitrio, & delinquentis propoſito, committuntur. Porro infirmitas alia eſt animi, alia carnis. Infirmitas animi eſt ignorantia, carnis infirmitas eſt concupiſcentia. Ex utraque autem infirmitate quæ procedunt, imputantur ad pœnam. Unde de quibuſdam ignorantibus dictum eſt: *ſi quis ignorat, ignorabitur.* (I. *Cor.* XIV. 38.) Tales illi erant, de quibus Chriſtus ait Apoſtolis: *extra ſynagogam facient vos, quia arbitrabuntur obſequium ſe præſtare Deo.* (*Jo.* XVI. 2. ex antiqua verſione.) De iiſdem etiam Apoſtolus ſcribit in epiſtola ad Romanos: *teſtimonium illis perhibeo, quia zelum Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam.* (*Rom.* X. 2.) Nullum tamen eorum in ſua perfidia perſeverantem hæc ignorantia excuſat. Ex carnis infirmitate procedunt quæ naturæ languore fiunt, quæ niſi imputarentur ad pœnam, nequaquam Apoſtolus, lege carnis gravatus, diceret: *infelix ego homo! Quis me liberabit de corpore mortis hujus? &c.* (*Rom.* VII. 24.) Sive ergo penes volun-

voluntatem, ſive penes infirmitatem peccata conſiſtant, ſemper imputantur ad pœnam; cui ſententiæ illud Auguſtini contrarium eſſe videtur. *Auguſtinus in quæſtionibus* [lib. IV. quæſt. XXIV. ad c. XV. Numerorum, circa A. D. 400. in *Africa*.] Lib. III. Pars II. Tit. I. Rubr. V.

III. *Non ſunt peccata nolentium, niſi neſcientium.*

MErito quæritur, quæ ſint ipſa peccata nolentium, utrum quæ a neſcientibus committuntur, an etiam poſſit recte dici, peccatum eſſe nolentis, quod facere compellitur. Nam & hoc contra voluntatem facere dici ſolet; ſed utique vult, propter quod facit; tanquam ſi pejerare nolit, quod tamen facit, cum vult vivere; ſi ſcilicet quiſquam, niſi fecerit, mortem minetur; vult ergo facere, quia vult vivere, & ideo non per ſeipſum appetendo, ut falſum juret, ſed ut falſum jurando vivat. Quod ſi ita eſt, neſcio utrum poſſint dici iſta peccata nolentium, qualia hic dicuntur expianda. Nam ſi diligenter conſideratur, forte ipſum peccare nemo, ſed propter aliud fit, quod vult, peccat. Omnes quippe homines qui ſcientes faciunt quod non licet, vellent licere. Uſque adeo ipſum peccare nemo appetit propter hoc ipſum, ſed propter illud, quod ex eo conſequitur. Hæc ſi ita ſe habent, non ſunt peccata nolentium, niſi neſcientium, quæ diſcernuntur a peccatis volentium. [Gratianus.] XV. Q. I. C. I. Num. XV. 24.

IV. *De eodem.*

ITaque, ut ex præmiſſis apparet, ſive ex voluntate, ſive ex infirmitate peccata procedant, palam eſt, illa imputari. Sed carnis infirmitas dupliciter intelligitur. Eſt enim languor naturæ, qui carnis concupiſcentia appellatur, quæ verius animæ infirmitas dici poteſt; ſed ideo carnis infirmitas dicitur, quia accidit animæ ex corruptæ carnis conjunctione. Porro alia eſt infirmitas, quæ proprie carnis dicitur, qua elementorum, ſeu humorum concordia turbata, ipſa caro afficitur, & tandem diſſolvitur. Similiter animi infirmitas duplex eſt; una, quæ *vitium* appellatur, qua anima a Deo ſeparatur, ut eſt ira, odium, & alia hujuſmodi. Alia infirmitas *animi*, quæ cum ipſa non ſit peccatum, eſt tamen pœna & cauſa peccati, ut eſt oblivio, & ignorantia. Furor autem cum non ſit peccatum, eſt tamen pœna peccati, ut febris, & ceteræ paſſiones, quas proprie carnis dicimus eſſe, quarum motus, ideſt ea, quæ illis perturbantibus fiunt, nulli imputantur ad pœnam. Sed obiicitur de Lamech, qui cum cœcus eſſet, Cain interfecit, nec eum excuſavit cœcitatis infirmitas. Unde dictum eſt: *ſeptuplum ultio dabitur de Cain, de Lamech ſeptuagies ſepties*. Sed cœcitas ignorantiæ ſimilis eſt. Ex utraque enim quædam fiunt, quæ imputantur, quædam vero minime. Cœcus namque ſi debitum ſuæ uxori ſe credens reddere, alienam polluit, non eſt reus adulterii. Si autem ludo, vel exercitatione virium, vel venatione jaculum mittens, aliquem perimat, quia ab eo penitus hoc debet eſſe alienum, homicidii reus habetur. Mens vero alienata furore, cum ſui compos non ſit, eorum, quæ admittit, reatum non contrahit, quia facultatem deliberandi non habuit, unde pupillo & furioſo in maleficiis ſubvenitur, ut non eis imputentur ad pœnam quæ ex mentis deliberatione non proceſſerunt. Ibid. poſt C. I. Gen. IV. 24.

RUBRICA. V
Quid agendum ſit, ſi alterum duorum vitari non poteſt.

I. *Quare difficile ſit ſine peccato vivere.*

Hieronymus in epiſtola ad Oceanum [epiſt. LXXXIII, & ex eo Gratianus.]

RES contra naturam pene eſt, ut ſine peccato aliquis ſit, ſed talis eligatur, cujus comparatione ceteri grex dicantur. In epiſtola vero ad Titum *crimen* vocatur criminale peccatum vel criminalis infamia; unde ibi legitur: *crimen eſt querela*, ideſt peccatum accuſatione & damnatione dignum. Quod autem ſine criminatione jubetur eſſe qui in epiſcopum eligitur, non ante baptiſma, ſed poſt baptiſma intelligendum eſt, ut a tempore videlicet baptiſmatis nullius criminis conſcientia mentem ejus remordeat. [Gratianus.] Diſt. XXV. poſt C. III. §. 2. Gloſſa ordin. in 1. Tim. III. Gloſſa ordin. ad eum locum.

II. *De eodem.*

CRiminis autem appellatio alias late patet, complectens omne peccatum, quod ex deliberatione procedit. Unde Beda ſuper epiſtolam Jacobi peccata, quæ ex igno- Ibid. §. 4.

ran-

LIB.III.PARS III. TIT.I. RUBR.VI.

rantia vel infirmitate humana committuntur, dicit & præcipit alterutrum confiteri, quia facile dimittuntur; quæcumque vero ſunt ex deliberatione, nonniſi per pœnitentiam.

Iacob. v. 16. Beda ad C. v. epiſt. Iacobi in eamdem ſententiam, ſed aliis verbis.

III. *De eodem*.

OMnis ætas ab adoleſcentia ad malum prona eſt. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* V. *Rubr.* XVI. c. I. *pag.* 538.

RUBRICA. VI

De diverſis gradibus inæqualitatis inter peccata.

I. *Minus malum de duobus eligendum eſt*.

In Toletano concilio VIII. legitur [c. II. A. D. 653. in *Hiſpania*, Concil. tomo VI. pag. 402. A.]

Diſt. XIII. *C.* I.

DUo mala licet ſint omnino cautiſſime præcavenda, tamen ſi periculi neceſſitas ex his unum perpetrare compulerit, id debemus reſolvere, quod minori nexu noſcitur obligare. Quid autem ex his levius, quidve ſit gravius, puræ rationis acumine inveſtigemus. Etenim dum pejerare compellimur, creatorem quidem offendimus, ſed nos tantummodo maculamus. Cum vero noxia promiſſa complemus, & Dei juſſa ſuperbe contemnimus & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipſos crudeliori gladio trucidamus; illic enim duplici culparum telo perimimur, hic tripliciter jugulamur.

[Gregorius papa I. lib. XXXII. Moral. c. XX. §. 36. mutata ſerie verborum, al. c. XVIII. XIX. & XX. circa A. D. 590. *Romæ*.]

II. *De eodem*.

Ibid. C. II. *Iob* XL.

NErvi teſticulorum Leviathan perplexi ſunt, quia ſuggeſtionem illius argumenta implicatis inventis illigantur, ut pleroſque ita peccare faciant, quatenus, ſi fortaſſe fugere peccatum appetant, hoc ſine aliquo peccati laqueo non evadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam ſe ab una valeant ſolvere, niſi in alia conſentiant ſe ligari. Quod melius oſtendimus, ſiqua ex converſatione hominum illigationis hujus exempla proferamus. [*& poſt pauca*] Ecce quidam dum mundi hujus amicitias appetit, cuilibet alteri, ſimilem ſibi vitam ducenti, quod ſecreta illius omni ſilentio contegat, ſe jurejurando conſtringit. Sed is, cui juratum eſt, adulterium perpetrare cognoſcitur, ita ut etiam maritum adulteræ occidere conetur. Is autem, qui jusjurandum præbuit, ad mentem revertitur, & diverſis hinc inde cogitationibus impugnatur, atque hoc ſilere formidat, ne ſilentio adulterii ſimul & homicidii particeps fiat. Et prodere trepidat, ne reatu ſe perjurii obſtringat. Perplexis ergo *teſticulorum ligatus* eſt; quia in quamlibet partem declinet, metuit, ne a tranſgreſſionis contagione liber non ſit. Alius cuncta, quæ mundi ſunt deſerens, atque per omnia ſrangere proprias voluntates quærens, alieno ſe ſubdere regimini appetit, ſed eum, qui ſibi apud Deum præeſſe debeat, minus cauta inquiſitione diſcernit, cui fortaſſe is, qui ſine ſine judicio eligitur, cum præeſſe jam cœperit, agere quæ Dei ſunt, prohibet; quæ mundi ſunt, jubet. Penſans itaque ſubditus, vel quæ ſit culpa inobedientiæ, vel quod contagium ſæcularis vitæ, & obedire trepidat, & non obedire formidat, ne, aut obediens, Deum in ſuis præceptis deſerat, aut rurſus non obediens, Deum in electo priore contemnat. *Et infra*. Alius penſare pondus honoris eccleſiaſtici negligens, ad locum regiminis præmiis aſcendit. Sed quia omne, quod hic eminet, plus mœroribus afficitur, quam honoribus gaudet, dum cor tribulationibus premitur, ad memoriam culpa revocatur, doletque, ſe ad laborem cum culpa perveniſſe, & quam ſit iniquum quod admiſit, ex ipſa fructus difficultate cognoſcit. Reum igitur ſe cum impenſis præmiis agnoſcens, vult adeptæ ſublimitatis locum deſerere, ſed timet, ne gravius delictum ſit ſuſcepti gregis cuſtodiam reliquiſſe. Vult ſuſcepti gregis curam gerere, ſed formidat, ne deterior culpa ſit, regimina paſtoralis gratiæ emta poſſidere. Per honoris ergo ambitum ligatum culpa hinc inde ſe conſpicit eſſe; quippe ſine reatu criminis neutrum videt, ſi aut ſuſceptus ſemel grex relinquatur, aut rurſum ſacra actio ſæculariter emta teneatur. Undique metuit, & ſuſpectus latus omne pertimeſcit, ne aut ſtans in emto regimine non digne lugeat quod non etiam deſerens emendat, aut certe regimen deſerens, dum aliud flere nititur, rurſus aliud de ipſa gregis deſtitutione com-

committat. *Et infra*. Eſt tamen quod ad deſtruendas Beemoth verſutias ſubtiliter fiat, ut dum mens inter minora & maxima peccata conſtringitur, ſi omnino nullus ſine pecto evadendi aditus patet, minora ſemper eligantur; quia & qui minorum undique ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi ſe in fugam præcipitat, ubi brevior murus invenitur. Hinc Paulus, cum quoſdam in eccleſia incontinentes aſpiceret, conceſſit minima, ut majora declinarent, dicens; *propter fornicationem autem unuſquiſque uxorem ſuam habeat*. Et quia tunc ſolum conjuges in admixtione ſine culpa ſunt, cum non pro explenda libidine, ſed pro ſuſcipienda prole miſcentur, ut hoc etiam, quod conceſſerat ſine culpa (quamvis minima) non eſſe monſtraret, illico adjunxit: *hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium*. Non enim eſt ſine vitio, quod ignoſcitur, non præcipitur. Peccatum profecto vidit, quod poſſe indulgeri prævidit. Sed cum in dubiis conſtringimur, utiliter minimis ſubdimur, ne in magnis ſine venia peccemus. Itaque plerumque nervorum Beemoth iſtius perplexitas ſolvitur, dum ad virtutes maximas per commiſſa minora tranſitur.

Tit.III.Part.II. Tit.I.Rubr.III. & VIII.
Diſt.XIII.C.XX. §.39.
1.Cor.VII.2.
Ibid.6.

RUBRICA. VII

De effectu peccati, qui eſt reatus pœnæ.

I. *Peccata non ſunt paria, ſed quædam majora & graviora aliis.*

Pius papa [1. epiſt. II. Iſidoriana, Concil. tomo 1. pag. 574. D.]

SIcut qui eccleſiam Dei vaſtat, & ejus prædia & donaria expoliat & invadit, fit ſacrilegus, ſic & ille, qui ejus ſacerdotes inſequitur, ſacrilegii reus exiſtit, & ſacrilegus judicatur. *Et infra*. Non ergo gravius peccatum eſt fornicatio, quam ſacrilegium; & ſicut majus eſt peccatum quod in Deum committitur, quam quod in hominem, ſic gravius eſt ſacrilegium agere, quam fornicari [Auguſtinus de adulterinis conjugiis lib. 1. c. 12. §. 10. inverſo ordine ſermonis, circa A. D. 419. in *Africa*.]

XVII.Q.IV.C.XII

II. *De eodem.*

QUemadmodum non recte dici poteſt: ſi neſcit, homo non peccat (ſunt enim etiam peccata ignorantium, quamvis minora, quam ſcientium) ita non recte dici poteſt: ergo, ſi cauſa fornicationis dimiſerit vir uxorem, & aliam duxerit, non mœchatur. Eſt enim mœchatio etiam eorum, qui alias ducunt, relictis propter fornicationem prioribus; ſed utique minor, quam eorum, qui non propter fornicationem dimittunt, & alteras ducunt.

XXXII.Q.VII. C.X.

Huc faciunt capitula Tituli VIII. *Rubricæ* III. *infra pag. 616.*

RUBRICA. VIII

De aggravatione & alienatione peccatorum.

I. *Aggravantur peccata ex circumſtantiis.*

Jo. Chryſoſt. [imo auctor operis imperfecti in Matth. homil. XL. ad c. XXI.]

HOmo Chriſtianus fortiter cadit in peccatum propter duas cauſas, aut propter ingratitudinem, aut propter altitudinem dignitatis, *Auguſtinus de pœnitentia* [imo incertus auctor de vera & falſa pœnit. c. XIV. & XV. inter opera Auguſtini.]

Diſt.XL.C.V.

II. *De eodem.*

COnſideret qualitatem criminis in loco, in tempore, in perſeverantia, in varietate perſonæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipſius vitii multiplici executione. Oportet enim pœnitere fornicantem ſecundum excellentiam ſui ſtatus aut officii, & ſecundum modum meretricis, & in modo operis ſui, & qualiter turpitudinem ſuam peregit, ſi in loco ſacro, aut cui debuit excellentiam fidei (ut ſunt domus dominorum, & aliorum multorum, ſi in tempore orationi conſtituto, aut in feſtivitate Sanctorum, & in tempore jejunii. Conſideret quantum perſeveraverit, & defleat, quod perſeveranter pec-

De Pœnitent. Diſt.V.C.I.

Digitized by Google

Lib. III. Pars III. Tit. II. Rubr. I. II. & III. peccaverit, & quanta virtus fuerit in pugnatione. Sunt enim, qui non ſolum non vincuntur, ſed ultro ſe peccato offerunt, nec expectant tentationem, ſed præveniunt voluptatem, & pertractant ſecum quam multiplici actione vitii delectabiliter peccent, Omnis iſta varietas confitenda eſt & deflenda, ut cum cognoverit, quod peccatum eſt multum, cito inveniat Deum propitium: in cognoſcendo augmentum peccati inveniat, ſe cujus ætatis fuerit, cujus ſapientiæ, & ordinis, & ſtatum omnem alterius non peccantis. *Auguſtinus contra Fauſtum lib.* II. [imo lib. XXII. c. XLIV. circa A. D. 402. in *Africa*.]

III. *Alienantur etiam peccata ex circumſtantiis*.

XV. Q. I. C. IX. Gen. XIX. 33. & 35. INebriaverunt Loth filiæ ejus, & ſe neſcienti miſcuerunt. Quapropter culpandus eſt quidem, non tamen quantum ille inceſtus, ſed quantum illa meretur ebrietas,

TITULUS. II
De peccato mortali.

RUBRICA. I
Quid ſit peccatum mortale.

I. *Peccatum mortale eſt, quod damnationem æternam meretur*.

CRimen eſt querela, ideſt peccatum. *Supra hac Parte* III, *Tit.* I. *Rubr.* V. c. I, *pag.* 603.

[Gratianus.]

II. *De eodem*.

Diſt. XXV. C. III. §. 4. & 5. ALias autem ea demum ſignificat, quæ ſemel commiſſa, ad damnationem ſufficiunt. Multa enim ex deliberatione procedunt, quæ niſi ſæpius iterata, & in conſuetudinem fuerint deducta, quamvis gravent poſt mortem, non tamen æternaliter perdunt, quia etſi quadam ratione crimina appellentur, tamen mortifera & capitalia non ſunt.

RUBRICA. II
Quæ ſint peccata mortalia.

I. *Quæ ſunt inter peccata mortalia nominanda*.

[Gratianus *ibid. mox*.]

Ibid. §. 5. & 6. DE quibus etſi non omnia vel aliqua commemoranda ſunt, ne aliquis ſe inaniter excuſare conetur & dicat, ſe neſcire quæ ſunt minuta peccata, vel quæ crimina capitalia. Et quamvis Apoſtolus plura capitalia commemoraverit; nos tamen (ne deſperationem facere videamur) breviter dicimus quæ ſunt illa, ſacrilegium, homicidium, adulterium, fornicatio, falſum teſtimonium, furtum, rapina, ſuperbia, invidia, avaritia; &, ſi longo tempore teneatur, iracundia; & ebrietas, ſi aſſidua ſit, in eorum numerum computantur. Quicumque enim aliquod de iſtis peccatis in ſe dominari cognoverit, niſi digne emendaverit, & ſi habuerit ſpacium, longo tempore pœnitentiam egerit, & largas eleemoſynas erogaverit, & peccatis iſtis abſtinuerit, illo tranſitorio igne, de quo ait Apoſtolus, purgari non poterit, ſed æterna illum flamma ſine ullo remedio cruciabit.

RUBRICA. III
De ſimulatione vitiorum mendoſa.

I. *Sub ſpecie virtutum ſæpe ſe vitia ingerunt*.

[Gregorius papa I. lib. I. epiſt. XXIV. A. D. 591. Romæ *CPolim*.]

Diſt. XLI. C. VI. SÆpe ſe vitia eſſe virtutes mentiuntur; ut tenacitas parſimonia, effuſio largitas, crudelitas zelus juſtitiæ, remiſſio pietas velint videri.

RU-

Lib. II. Part. II. Tit. I. Rub. IV. & V.

RUBRICA. IV
De triplici differentia peccati mortalis.

I. *Triplex eſt differentia peccati mortalis.*

Auguſtinus in ſerm. habito in monte [lib. I. c. XII. §. 14. ſed aliis verbis, circa A. D. 393. in *Africa*.]

SIcut tribus gradibus ad peccatum pervenitur, ſuggeſtione, delectatione, conſenſione; ita ipſius peccati tres ſunt differentiæ; in corde, in facto, in conſuetudine, tamquam tres mortes; una quaſi in domo, ideſt cum in corde conſentitur libidini; altera quaſi jam prolata extra portam, cum in factum procedit aſſenſio; tertia cum vi conſuetudinis malæ, tamquam mole terrena, premitur animus, quaſi in ſepulcro jam putrens: quæ tria genera mortuorum Dominum reſuſcitaſſe, quiſquis Evangelium legit, agnoſcit. *De Pœnitent. Diſt. I. C. XXI.*

RUBRICA. V
De effectu peccati mortalis ſive de damnis, quæ homo per illud incurrit.

I. *Qui peccatis mortalibus involvuntur, Deum negare dicuntur.*

Hieronymus [in epiſtolam ad Titum c. I. in extremo, A. D. 386. in *Palæſtina*.]

EXiſtimant quidam, in eo tantum Chriſtum negari, ſi in perſequutione ejus a gentilibus comprehenſus, ſe renuerit eſſe Chriſtianum: ſed ecce Apoſtolus omnibus, quæ perverſa ſunt, factis, Deum aſſerit denegari. Chriſtus ſapientia eſt, juſtitia, veritas, ſanctitas, fortitudo. Negatur per inſipientiam ſapientia, per iniquitatem juſtitia, per mendacium veritas, per turpitudinem ſanctitas, per imbecillitatem animi, fortitudo: & quotieſcumque vincimur a vitiis atque peccatis, toties Deum negamus, & e contrario quoties bene quid agimus, Deum confitemur. Nec arbitrandum eſt, in die judicii illos tantum a Dei Filio denegandos, qui in martyrio Chriſtum denegarunt, ſed & illos omnes, quorum opere, vel ſermone, vel cogitatione Chriſtus negatus negat, vel confeſſus confitetur. De hac puto confeſſione & diſcipulis præcepit dicens: *eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Judæa, & Samaria, & uſque ad extremum terræ.* Idem [imo Origenes homil. v. ad c. v. Joſue A. D. 217. in *Ægypto*.]

XI. Q. III. C. LXXXIV. *Tit. I. 16.* *Matth. X. 18.* *Act. I. 8*

II. *Per peccatum mortale tota eccleſia dicitur offendi.*

SEd & illud adde, quoniam qui fornicatur, in corpus ſuum peccat, non iſtud corpus ſolum, quod templum Dei effectum eſt, ſed & illud, quod dicitur, quia *omnis eccleſia corpus Chriſti* eſt: & in omnem eccleſiam videtur delinquere qui corpus ſuum maculaverit; quia per unum membrum macula in omne corpus diffunditur.

XXVI. Q. II. C. IX *I. Cor. VI. I.* *Eph. I. 23.*

III. *Per peccatum mortale fit quis extra eccleſiam, ideſt non eſt de ſpiritu eccleſiæ.*

CUm aliquis exit a veritate, a timore Dei. *Supra libro* II. *Parte* II. *Tit.* I. *Rubr.* V. c. I. *pag.* 566.

Auguſtinus [ſerm. XI. de verbis Domini, nunc ſerm. LXXI. c. XVIII. §. 30. & 31. c. A. D. 410. in *Africa*.]

IV. *Et qui aperto ſacrilegio, & qui perverſa vita fidelibus non ſociantur, ad eccleſiam non pertinere probantur, ideſt non ſunt de ſpiritu eccleſiæ.*

DE illis, qui ſunt ab eccleſia ſegregati, non dicit, *ea, quæ ſunt ſpiritus, non percipientes*, ne ad ſcientiæ perceptionem referrentur: ſed dictum eſt: *ſpiritum non habentes*. Et *infra*. Hoc utique nullo modo diceret ab eccleſia ſegregatis, qui dicti ſunt ſpiritum non habentes; ſed nec ille dicendus eſt eſſe in eccleſia, & ad iſtam ſocietatem ſpiritus pertinere, qui ovibus Chriſti ficto corde miſcetur: *ſanctus enim Spiritus diſciplinæ fugiet fictum*; neque enim ſolum ad eccleſiam non pertinent qui ſeparationis aperto ſacrilegio manifeſti ſunt, ſed etiam illi, qui in ejus unitate corporaliter mixti per peſſimam vitam ſeparantur. *Item ex* X. *ſynodo* [imo ex v. ſynodo oecumenica, collatione v. A. D. 553. CPoli, Concil. tomo v. pag. 488. E.]

XXIV. Q. IV. C. VIII. *I. Cor. II. 16.* *Iudæ 19.* *Auguſtin. ibid. §. 12.* *Sap. I. 5.* *Huc ſpectat Auguſtini ſententia in lib. II. C. XVII. de baptiſmo contra Donatiſtas.*

Lib. III. Pars III. Tit. II. Rub. VI.

V. A Deo ſeparamus quos impios demonſtramus.

xxvi. Q. II. C. IX. CErtum eſt, quod qui impius demonſtratus eſt, omni modo ſeparatus eſt a Deo, ſicut etiam ille, qui anathematizatus, tanquam impius, ſeparatus eſt. Nihil enim aliud ſignificat *anathema*, niſi a Deo ſeparationem,

RUBRICA. VI

De remiſſione peccatorum mortalium.

I. Per verbum Dei fit remiſſio peccatorum.

Ambroſius [lib. II. de Cain & Abel c. IV. A. D. 375. *Mediolani*,]

xxIII. Q. v. C. xLIx. REmittuntur peccata per Dei verbum, cujus Levites interpres, & quidam executor eſt. Remittuntur etiam per officium ſacerdotis, ſacrumque miniſterium. Puniuntur quoque per homines, ſicut per judices, qui poteſtate ad tempus utuntur. *Et infra*. Puniuntur peccata etiam per populos, ſicut legimus, quia ſæpe ab alienigenis, Dei juſſu excitatis, propter divinæ majeſtatis offenſam ſubactus eſt populus judæorum. *Ambroſius* [ibid.]

II. De eodem.

De Pœnitent. Diſt. I. C. LI. *Ambroſ. de pœnit. lib. I. C. II. De dignit. ſacerd. & de ſacram.* VErbum Dei dimittit peccata: ſacerdos eſt judex. Sacerdos quidem ſuum officium exhibet, & nullius poteſtatis jura exercet. *Et paullo poſt*. Dominus par jus & ſolvendi eſſe voluit, & ligandi, qui utrumque pari conditione permiſit. Ergo qui ſolvendi jus non habet, nec ligandi habet. *Et infra*. Certum eſt, quod eccleſiæ utrumque licet; hæreſi utrumque non licet. Jus enim hoc ſolis permiſſum eſt ſacerdotibus. Recte igitur eccleſia vendicat, quæ veros ſacerdotes habet. Hæreſis vendicare non poteſt, quæ ſacerdotes Dei non habet.

III. Non meritis hominum, ſed virtute Spiritus ſancti peccata remittuntur.

UT evidenter oſtenderet Dominus, a Spiritu ſancto. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* I. *Rubrica* IV. c. III. *pag.* 213.

Item Leo epiſcopus Theodoro Forojulienſi epiſcopo [papa I. epiſt. LXXXII. c. II. al. epiſt. XCI. A. D. 452. Roma in *Galliam*.]

IV. Peccata remittuntur miniſterialiter per eccleſiæ miniſtros in collatione ſacramentorum.

De Pœnitent. Diſt. I. C. XLIX. MUltiplex miſericordia Dei ita lapſibus ſubvenit humanis, ut non ſolum per baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ, ut, qui regenerationis donum violaſſent; proprio ſe judicio condemnantes, ad remiſſionem criminum pervenirent; ſic divinæ bonitatis præſidiis ordinatis, ut indulgentiDei, niſi ſupplicationibus ſacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum homo Jeſus Chriſtus hanc præpoſitis eccleſiæ tradidit poteſtatem, ut & confitentibus pœnitentiæ ſatisfactionem darent, & eadem ſalubri ſatisfactione purgatos ad communionem ſacramentorum per januam reconciliationis admitterent. *Et poſt pauca*. Si autem aliquis eorum, pro quibus Domino ſupplicamus, quocumque interceptus obſtaculo a munere indulgentiæ præſentis exceſſerit, & priuſquam ad conſtituta remedia perveniat, temporalem vitam humana conditione finierit; quod manens in corpore non receperit, conſequi exutus carne, non poterit.

Ad hæc faciunt capitula libri I. *Partis* IV. *Tituli* VII. *Rubicæ* VI. *pag.* 318.

V. Peccata non remittuntur iis, qui non ſunt in unitate eccleſiæ.

ECcleſiæ caritas, quæ per Spiritum ſanctum diffunditur. *Supra lib.* III. *Parte* II. *Tit.* III. *Rubr.* VII. c. III. *pag.* 573.

Beda in Matthæum [homil. in feſto Apoſtolorum Petri & Pauli ad c. XVI. Matth. c. A. D. 720. in *Anglia*.]

VI. *Nec*

VI. *Nec peccatis ſolvi, nec cæleſte regnum ingredi poteſt ab unitate diviſus eccleſiæ.* Lib.III.Pars III. Tit.II.Rub.VII.

QUicumque ab unitate fidei, vel ſocietate Petri Apoſtoli quolibet modo ſemetipſos ſegregant, tales nec a vinculis peccatorum abſolvi, nec januam poſſunt regni cæleſtis ingredi. XXIV. Q. I. C. XXVII.

RUBRICA. VII

De reditu peccatorum.

I. *Peccata ſemel dimiſſa, nunquam redeunt in ſe, nec quoad maculam, nec quoad reatum.*

Gregorius in Moralibus lib.XXXV. [imo ſententia ex lib. XV. c. XXII. circa A. D. 590. *Romæ*.]

QUid eſt, quod dicitur: *qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus?* Peccatum originale a patribus trahimus, & niſi per gratiam baptiſmi ſolvamur, etiam parentum culpam portamus, quia unum adhuc cum illis ſumus. Reddit iniquitatem patrum filiis, dum pro culpa parentis ex originali peccato anima polluitur prolis. *Et rurſum.* Non reddidit iniquitatem filiis, quia, cum ab originali culpa per baptiſmum liberamur, non jam parentum culpas, ſed quas ipſi committimus, habemus. *Item in reſponſis Proſperi* [ad II. objectionem Gallorum, A. D. 416. in *Gallia*.] *De Pœnitent. Diſt.* XV. C. XII. *Gloſſa ordin. ad* C. XXXIV. *Exodi* V. 7.

II. *De eodem.*

QUi recedit a Chriſto, & alienus a gratia finit hanc vitam, quid, niſi in perditionem, cadit? Sed non id, quod remiſſum eſt, recidit, nec in originali peccato damnabitur qui tamen propter poſtrema crimina ea morte afficietur, quæ ei propter illa, quæ dimiſſa ſunt, debebatur. [Gratianus.] *Ibid.* C. XIV.

III. *Peccata ſemel dimiſſa, per ſequens peccatum redeunt in ſuo effectu, in quantum ex peccatis dimiſſis actus ſequentis peccati quandam ingratitudinis deformitatem infert.*

QUod autem peccata ſemel dimiſſa redeant, multorum auctoritatibus probatur; quarum prima eſt illa prophetæ: *in memoriam redeat iniquitas patrum ejus.* Secunda illa Evangelii: *ſerve nequam, omne debitum dimiſi tibi &c.* Deinde *Auguſtinus in libro Pſalmorum ait* [in c. I. Pſal. CVIII. 14.] *De Pœnitent. Diſt.* XV. ante C. I. §. I. *Matth.* XVIII. 32.

IV. *De eodem.*

SI Judas teneret illud, ad quod vocatus eſt, nullo modo ad eum vel ſua præterita, vel parentum iniquitas pertineret. Sed quia non tenuit adoptionem in familia Dei, ſed iniquitatem vetuſti generis potius elegit, rediit iniquitas patrum ejus in conſpectu Domini, ut in eo etiam ipſa puniretur, & peccatum matris ejus non deleretur. *Item Rabanus* [Sent. lib. IV. diſt. XXII.] *Ibidem* C. I. *In Pſalm.* CVII v. 14.

V. *De eodem.*

COnſiderandum eſt, quod dicit: *univerſum debitum*, quia non ſolum peccata, quæ poſt baptiſmum homo egit, reputabuntur ei ad pœnam, verum etiam peccata originalia, quæ in baptiſmo ei dimiſſa ſunt. [Gregorius Papa I. lib. IV. Dialogor. c. LX. A. D. 593. *Romæ*.] *Ibid.* C. I.

VI. *De eodem.*

COnſtat ex dictis Evangelii, quod ſi hoc, quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, & illud rurſus exigitur, quod nobis jam per pœnitentiam dimiſſum fuiſſe gaudebamus [Auguſtinus homil. XV. de verbis Domini, nunc ſerm. LXXXIII. ſummatim, circa A. D. 415. in *Africa*.] *Ibid.* C. II. §. 2.

VII. *De eodem.*

DIxit Dominus: *dimitte, & dimittuntur tibi.* Si ego prius dimiſi, dimitte vel poſtea; nam ſi non dimiſeris, revocabo te, & quidquid tibi dimiſeram, replicabo tibi. [Beda ſuper Lucam lib. IV. c. XLVIII. circa A. D. 720. in *Anglia*.] *Ibid.* C. III. *Luc.* VI. 37.

LIB. III. PARS III. TIT. III. RUBR. I. II. & III.

VIII. *De eodem.*

De Pœnitent. Diſt. IV. C. V. *Luc.* XI. 24.

R*Evertar in domum meam, unde exivi.* Timendus eſt iſte verſiculus, non exponendus; ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat. *Item.*

IX. *De eodem.*

QUæcumque enim poſt baptiſma ſive pravitas hæretica, ſive mundana cupiditas arripuerit, mox omnium proſternet in ima vitiorum. [Auguſtinus in quæſtionibus Deuteronomii, quæſt. XLII. circa A. D. 410. in *Africa*.]

X. *De eodem.*

Ibid. C. VII. PEccatum, quod ex Adam contrahitur, temporaliter redditur, quia omnes propter hoc moriuntur, non autem in æternum eis, qui fuerint per gratiam ſpiritaliter regenerati, in eaque permanſerit uſque in finem. [Gratianus.]

XI. *Intelligentia, ſub qua jam inductæ auctoritates intelligendæ ſunt.*

Ibid. poſt C. XIV. AUctoritates vero ſibi contrarias, aſſertores hujus ſententiæ ita determinant; peccata dimiſſa redire dicuntur, quia quiſquis poſt acceptam remiſſionem peccatorum ad vomitum redierit, tanto gravius punietur, quanto magis benignitate Dei abuſus, ſingulorum remiſſionis acceptæ ingratus extitit.

TITULUS. III

De peccato originali.

RUBRICA. I

Quid ſit peccatum originale.

I. *Peccatum originale naturaliter eſt languor, ſive carnis concupiſcentia.*

CArnis infirmitas dupliciter. *Supra Tit.* I. *Rub.* V. c. IV. *pag.* 603.

RUBRICA. II

De univerſali extenſione peccati originalis in omnes, qui ex concubitu maris & feminæ propagati ſunt.

I. *Qui ex viro & muliere concipitur, cum originali peccato naſcitur, nec ſine baptiſmo ſalvatur.*

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* II. *Rub.* I. c. III. *pag.* 223.

RUBRICA. III

De curatione ſeu remiſſione peccati originalis.

I. *Sicut nunc in baptiſmate, ita olim in circumciſione remittebantur peccata.*

QUod apud nos valet. *Supra lib.* I. *Par.* IV. *Tit.* II. *Rub.* XX. c. I. *pag.* 248.

II. *Originale peccatum nunc in baptiſmate, olim in circumciſione remittebatur.*

EX quo inſtituta circumciſio in populo Dei. *Supra libro* I. *Parte* IV. *Tit.* II. *Rubr.* XX. c. II. *pag.* 248.

III. *In baptiſmate concupiſcentia extinguitur, non ut non ſit, ſed ut non obſit.* Lib.III.Pars III. Tit.IV.Rubr.I. & II.

PEr baptiſmum Chriſti id agitur, ut caro. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* II. *Rubr.* X. c. I. *pag.* 234.

IV. *Vetus infirmitas in baptizato non penitus abſumitur.*

NOn ex quo quiſque baptizatur. *Supra ibidem Rubr.* X. c. IX. *pag.* 236.

TITULUS. IV

De peccato veniali.

RUBRICA. I

Quæ ſint peccata venialia.

I. *Quæ dicuntur peccata venialia.*

[Gratianus.]

QUæ autem ſunt minuta peccata, licet omnibus nota ſint, tamen quia longum eſt, ut omnia replicentur, opus eſt, ut ex eis vel aliqua nominemus. Quoties aliquis in cibo, aut potu plus accipit, quam neceſſe ſit, ad minuta peccata noverit pertinere. Quoties plus loquitur, quam oportet, aut plus tacet, quam expedit: quoties pauperes importune petentes exaſperat: quoties cum ſit ſanus corpore, aliis jejunantibus, prandere voluerit, aut ſomno deditus, tardius ad eccleſiam ſurgit: quoties, excepto deſiderio filiorum, uxorem ſuam cognoverit: quoties in carcere clauſos, aut in vinculis poſitos tardius requiſierit: quoties infirmos tardius viſitaverit; ſi diſcordes ad concordiam revocare neglexerit; ſi plus aut proximum aut uxorem, aut filios, aut ſervum exaſperaverit, quam oportet; ſi amplius fuerit blanditus, quam expedit; ſi cuicumque majori perſonæ aut ex voluntate, aut ex neceſſitate adulari voluerit; ſi, pauperibus eſurientibus, nimium delicioſa, vel ſumtuoſa convivia ſibi præparaverit. Si ſe in eccleſia, aut extra eccleſiam fabulis otioſis, de quibus in die judicii ratio reddenda eſt, occupaverit; ſi dum incaute juramus, & cum hoc per aliquam neceſſitatem implere non poterimus, utique perjuramus, & cum omni facilitate, vel temeritate maledicimus, cum ſcriptum ſit: *neque maledici regnum Dei poſſidebunt.*

Diſt. XXV. poſt C.III.§.7. — I.Cor.VI.10.

II. *Quæ ſunt venialia peccata, quæ poſt hanc vitam purgantur.*

QUalis hinc quiſque egreditur, talis. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. V. *pag.* 386.

[Gratianus.]

III. *Actus idem numero, qui venialis eſt, mortalis effici non poteſt, bene tamen idem actus ſpecie.*

NUllum peccatum adeo veniale, quod non fiat criminale, dum placet. Ibidem C.III.

RUBRICA. II

De diverſis gradibus peccatorum venialium.

I. *Non ſunt contemnenda venialia, quia illorum aſſuetudo præſtat occaſionem cadendi in mortale.*

ESt enim pœnitentia humilium. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* VIII. *Rubr.* X. c. III. *pag.* 325.

RUBRICA. III

De non contemnendis peccatis venialibus.

I. *Delentur venialia peccata per tunſionem, eleemoſynas, jejunia, & orationes.*

EST enim pœnitentia humilium. *Supra ibidem Rubr.* X. c. III. *pag.* 325.

RUBRICA. IV

De remiſſione peccatorum venialium.

I. *Delentur per orationem Dominicam.*

DE cotidianis, brevibus, levibuſque peccatis. *Supra ibidem Rubr.*X.c.I. *pag.* 325. *Alexander papa* V. *a Petro* [epiſt. I. Iſidoriana, c. V. Concil. tomo I. pag. 546.]

II. *Delentur peccata venialia per aſperſionem aquæ benedictæ.*

De Conſecrat. Diſt. III. C. XX.

AQuam ſale conſperſam populis benedicimus, ut ea cuncti aſperſi ſanctificentur, & purificentur: quod & omnibus ſacerdotibus faciendum eſſe mandamus. Nam ſi cinis vitulæ ſanguine aſperſus populos ſanctificabat, atque mundabat, multo magis aqua ſale aſperſa, diviniſque precibus ſacrata populum ſanctificat, atque mundat. Et ſi ſale aſperſo per Heliſæum prophetam ſterilitas aquæ ſanata eſt, quanto magis divinis precibus ſacratus ſal ſterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos ſanctificat atque mundat & purgat, & cetera bona multiplicat, & inſidias diaboli avertit, & phantaſmatum verſutiis homines defendit? *Ambroſius* [lib. IV. de ſacram. c. ult. §. 28. A. D. 484. *Mediolani*.]

III. *Delentur peccata venialia per dignam Euchariſtiæ ſuſceptionem.*

De Conſecrat. Diſt. II. C. XIV.

SI quotieſcumque effunditur ſanguis Chriſti, in remiſſionem peccatorum effunditur, debeo illum ſemper accipere, ut ſemper mihi peccata dimittantur. Qui ſemper pecco, ſemper habere debeo medicinam. *Ambroſius de officiis* [imo de myſteriis c. IX. §. 54. c. A. D. 384. *ibidem*.]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. LI. *In lib.* IV. *de Sacram.* C. V.

ANte benedictionem verborum cæleſtium alia ſpecies nominatur; poſt benedictionem corpus ſignificatur. *Item ibidem*. In illo ſacramento Chriſtus eſt. *Item*. Qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remiſſio peccatorum.

TITULUS. V

De peccato in Spiritum ſanctum.

RUBRICA. UNICA

I. *Quid ſit peccatum in Spiritum ſanctum.*

HÆc eſt blaſphemia in Spiritum ſanctum. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* V. *Rubr.* XV. c. VI. *pag.* 304.
[Iſychius lib. II. ad c. X. Levit. c. A. D. 550. in *Ægypto*.]

II. *De eodem.*

De Pœnitent. Diſt. III. C. XXXV. *in fine.*

HOc autem ſancti patres irremiſſibile peccatum & blaſphemiam in Spiritum ſanctum dixerunt, in ſceleribus uſque ad finem vitæ perſeverare, de potentia & miſericordia Dei, & Redemtoris diffidere.

Lib.III.Part.II. Tit.VI. Rubr.I. II. & Tit. VII. R.ubr. I. & II.

TITULUS. VI
De peccato inobedientiæ.

RUBRICA. I
De gravitate peccati inobedientiæ.

I. *Inobedientia peccatum hariolandi eſt.*

QUi vero huic ſaluberrimo præcepto obedire noluerit, idololatriæ peccatum incurrit, Samuele teſtante, & beato Gregorio adſtruente. Peccatum hariolandi eſt non obedire, & quaſi ſcelus idololatriæ, non acquieſcere. Peccatum igitur paganitatis incurrit quisquis dum Chriſtianum ſe aſſerit, ſedi Apoſtolicæ obedire contemnit. *Diſt.* XXXXI. C. XV verſus finem. *Moral.lib.* XXXV. C. XII.

II. *Non ſunt habendi clerici qui epiſcopali non gubernantur providentia.*

NUlla ratione clerici, aut ſacerdotes. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XVI. *Rubr.* III. c. VII. *pag.* 121.

RUBRICA. II
De pœna inobedientiæ.

I. *Inobedientes paternis juſſionibus, ſeveris debent corrigi diſciplinis.*

JUſtum eſt, ut qui divina contemnunt. *Supra libr.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* I. c. V. *pag.* 97.

Ad iſtum titulum faciunt capitula libri I. *Partis* II. *Tituli* XVI. *pag.* 117.

TITULUS. VII
De peccato gulæ & ebrietatis.

RUBRICA. I
De tempore, quo eſus carnium, & uſus vini conceſſus eſt hominibus.

I. *Eſus carnium & vini potus poſt diluvium conceſſus legitur, poſt Chriſti adventum inhibitus.*

Hieronymus [lib. I. contra Jovinianum, A. D. 390. in *Paleſtina*.]

AB exordio conditionis humanæ nec carnibus veſcebamur, nec dabamus repudium, nec præputia nobis eripiebantur in ſignum. Hoc curſu ad diluvium uſque pervenimus. Poſt diluvium autem cum datione legis, quam implere nullus potuit, carnes ingeſtæ ſunt ad veſcendum, & repudia conceſſa duritiæ, & cultellus circumciſionis appoſitus, quaſi Dei manus plus in nobis creaverit, quam neceſſe eſt. Poſtquam autem Chriſtus venit in fine temporum, *&c.* Ω revolvit ad A. & extremitatem retraxit ad principium, nec repudium nobis dare permittitur, nec circumcidimur, nec comedimus carnes, dicente Apoſtolo: *bonum eſt vinum non bibere, & carnes non comedere.* Vinum enim cum carnibus poſt diluvium dedicatum eſt. *Diſt.* XXXV. C. I. *Matth.* XIX. 9. *Act.* XV. 29. *Gal.* V. 21. *Rom.* XIV. 21.

RUBRICA. II
De tempore, quo primum gula & ebrietas cœpit.

I. *In Paradiſo abſtinentia, poſt Paradiſum edendi laſcivia cœpit.*

Ambroſius in Sermone de jejunio [imo in libro de Elia & jejunio c. IV. 5. 6. 7. & V. 5. 10. c. A. D. 390. *Mediolani*.]

SExto die beſtiæ ſunt creatæ, & cum beſtiis orta edendi poteſtas eſt, & uſus eſcarum. Ubi cibus cœpit, ibi finis factus eſt mundi; ibi cœpit ſua incrementa neſcire, ubi *Ibid.C.* VIII.

Lib. II. Pars II. Tit. VII. Rubr. III. & IV.

ubi cœperunt divina opera circa eum feriari. Quo indicio declaratum eſt, quod per cibos mundus haberet imminui, per quos deſiit augeri. *Et infra*. Et ut ſciamus, non eſſe novum jejunium, primam illic legem conſtituit de jejunio. *Item*. Eouſque nemo prævaricari noverat, ut adhuc orta non eſſet, quæ prima eſt prævaricatio. Indictum jejunium; abſtinentiæ lex a Domino Deo, prævaricatio legis a diabolo, culpa per cibum, latebra poſt cibum, cognitio infirmitatis in cibo, virtus firmitatis in jejunio. *Item*. Serpens gulæ perſuadet, Dominus jejunare decernit. Itaque gula de Paradiſo regnantem expulit; abſtinentia ad Paradiſum revocavit errantem. *Item*. In principio generis humani ignorabatur ebrietas. Primus Noe vineam plantavit; dedit naturam, ſed ignoravit potentiam. Itaque vinum nec ſuo pepercit auctori. *Item*. Sed illius ebrietas nobis ſuadet ſobrietatem. Semel enim inebriatus eſt Noe. Ubi enim malum ebrietatis agnovit, jumentum ſuum ad remedium temperavit, non effudit ad vitium. Manebat antequam vinum inveniretur, omnibus inconcuſſa libertas. Nemo ſciebat a conſorte naturæ ſuæ obſequia ſervitutis exigere. Non eſſet hodie ſervitus, ſi ebrietas non fuiſſet. Obrepſerat quidem jam fraternæ prælationis invidia; manebat tamen adhuc paternæ pietatis reverentia. Læſa pietas eſt, dum ridetur ebrietas. Non illis itaque ſolis nocent vina, quos tentant, ſed & illis amplius, quorum oculis temulenta ebriorum membra nudantur. Legimus etiam, quod patrem Loth inebriaverint filiæ in monte, ad quem, timentes incendium Sodomitarum, confugerant, & habitabant in ſpelunca.

Ibid. §. 15. *Et infra*. Fuit itaque ebrietas origo inceſti, peſſimæ regenerationis partus deterior. At non Abraham vina in ſuo convivio miniſtrabat, ſed immolabat vitulum, butyrum, & lac etiam Angelis hoſpitibus exhibebat. Cæli Dominum, mundi agnoſcebat auctorem. Vinum ergo exhibere non poterat. Sed recte illic deerat materia peccati, ubi erat remiſſio peccatorum. Denique annunciavit eum Johannes non manducans panem, neque bibens vinum. Qui enim Chriſtum annunciat, ab omni vitiorum incentivo præſtare ſe debet alienum.

RUBRICA. III

De reprehenſione gulæ & ebrietatis.

I. *Alienum eſt a ſapiente, potationibus & ebrietatibus vacare.*

Ex epiſtola Hieronymi [lib. II. adverſus Jovinianum circa A. D. 386. in *Palæſtina*.]

Diſt. XXXV. C. III. LUxurioſa res vinum, & tumultuoſa ebrietas. Omnis, qui cum his miſcetur, non erit ſapiens.

RUBRICA. IV

De tempore, quo maxime reprehenduntur commeſſationes & ebrietates.

I. *Non eſt vacandum commeſſationibus & ebrietatibus.*

Auguſtinus ſcribit ad Aurelium epiſcopum [epiſt. XXII, §. 3. al. epiſt. LXIV. c. A. D. 391. in *Africa*.]

Diſt. XLIV. C. I. COmmeſſationes & ebrietates ita conceſſæ & licitæ putantur, ut in honorem etiam beatiſſimorum martyrum non ſolum per ſolemnes dies (quod ipſum quis non lugendum videat, qui hæc non carneis oculis inſpicit?) Sed etiam quotidie celebrentur. *Et poſt pauca*. Non ergo aſpere, quantum exiſtimo, non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur; magis docendo, quam jubendo, magis monendo, quam minando. Sic enim agendum eſt cum multitudine peccantium. Severitas autem exercenda eſt in peccata paucorum. Et ſi quid minamur, cum dolore fiat, de Scripturis comminando vindictam futuram, ne nos ipſi in noſtra poteſtate, ſed Deus in noſtro ſermone timeatur. Ita prius movebuntur ſpiritales, aut ſpiritalibus proximi, quorum auctoritate, & leniſſimis quidem, ſed inſtantiſſimis admonitionibus cetera multitudo frangatur.

§. 5.

Ita ſe ipſe geſſit Auguſt. ut eſt in epiſt. XXIX.

R U-

Lib. III. Pars III. Tit. VII. Rubr. V. & VI.

RUBRICA. V

De modis, quibus gula committitur.

I. *Quot modis nos vitium gulæ tentet.*

Gregorius in expoſitione beati Job [ſeu Moral. lib. xxx. c. xxvii. nunc xviii. §. 60. circa A. D. 590. *Romæ*.]

QUinque modis nos gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora prævenit, aliquando vero tempus non prævenit, ſed cibos lautiores quærit. Aliquando quælibet ſumenda ſint, præparari accuratius expetit. Aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, ſed in ipſa quantitate ſumendi menſuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam vero & abjectius eſt quod deſiderat, & tamen ipſo æſtu immenſi deſiderii deterius peccat. *Auguſtinus in epiſtolam Johannis* [ſententia eſt ex Juliano Pometio de vita contemplativa lib. II. c. xxii. c. A. D. 495. in *Gallia*.] *De Conſecrat. Diſt. v. C. xxiii.*

II. *Non cibus, ſed appetitus in culpa eſt.*

DEliciæ quælibet, ſi abſque deſiderio percipiantur, non officiunt, & viles cibi appetenter accepti impediunt profectum abſtinentiæ. David enim aquam male concupitam effudit, & Elias carnes comedit. *Diſt. xli. C. I. II. Reg. xxiii. 15. III. Reg. xvii. 6.*

RUBRICA. VI

De multiplici effectu gulæ & ebrietatis.

I. *Gula incitat ad luxuriam.*

[Hieronymus ad Oceanum epiſt. lxxxiii. circa A. D. 390. e Palæſtina in *Italiam*.]

VEnter mero æſtuans cito deſpumat in libidines. Ubi ebrietas, ibi libido dominatur & furor. *Item infra.*

II. *De eodem.*

VInolentum ſacerdotem & Apoſtolus damnat & vetus lex prohibet. Sacerdotes, qui miniſtrant in templo Dei, prohibentur vinum & ſiceram bibere, ne in crapula, & ebrietate aggraventur corda eorum. Sicera Ebræo ſermone omnis potio nuncupatur, quæ inebriare poteſt. *Item.* Quid quid inebriat, ſtatum mentis evertit: fuge ſimiliter & vinum. *Nolite*, ait Apoſtolus, *inebriari vino, in quo eſt luxuria*. Et *ſupra*. Quia altario deſerviunt, vinum & ſiceram non bibant. Sponſa Chriſti vinum fugiat, ut venenum; vinum & ebrietas incendium eſt. *Item.* *Diſt. xxxv. C. v. Levit. x. 9. In epiſt. ad Nepotianum. Eph. v. 18. In epiſt. ad Euſtochium.*

III. *De eodem.*

LUxuriam facit & nutrit vini perceptio nimia, non natura.

IV. *Gula eſt omnium vitiorum cauſa.*

ANte omnia clericis vetetur ebrietas. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rub.* II. c. XII. *pag.* 486. *Ibid. C. ix.*

Ambroſius de Patriarchis [lib. I. de Abraham c. vi. §. 57. circa A. D. 387. *Mediolani*.]

V. *Veniam habent quæ ignorantes ebrii committunt.*

SAne diſcimus, vitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non poſſumus. Nam quæ ſobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committimus. *Et infra*. Neſciunt quid loquantur qui nimio vino indulgent, jacent ſepulti; ideoque ſi qua per vinum deliquerint, apud ſapientes judices venia quidem facta donantur, ſed levitatis damnantur auctores. *xv. Q. I. C. vii.*

VI. *Gula generat morbos, & moleſtias ingerit.*

NIhil enim ſic jucundum eſt. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XI. *Rub.* X. c. II. *pag.* 159. *Hieronymus in Jovinianum libro* II.

VII. *Le-*

Lib.III.Pars III. Tit.viii. Rub.I. II. & III.

VII. *Lædunt ciborum deliciæ, ſi ſuperabundaverint.*

De Conſecrat. Diſt.v.C.xxix.

NE tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comeſos, magno partos & perditos labore doleamus.

TITULUS. VIII
De peccato luxuriæ.

RUBRICA. I
Quid nomine luxuriæ accipiendum eſt.

I. *Omnis inordinata pollutio communi nomine luxuria vocatur.*

Hieronymus [imo c. v. epiſt. ad v. *manifeſta autem*, A. D. 386. in *Paleſtina*.]

xxxii. Q. iv. C.xii.

1.Cor.vi.16.

IN eo fornicator majoris eſt criminis, quia tollit membra Chriſti, & facit ea membra meretricis. *Erunt* quippe *duo in carne una*. Qui non eſt fidelis, nec credit in Chriſto, ſua membra facit membra meretricis. Qui credit & fornicatur, Chriſti membra facit membra meretricis. E contrario infidelis in fornicatione ſua, utrum violet, an ædificet templum idolo, neſcio. Per vitia quippe luxuriæ vel maxime dæmones coluntur. Hoc unum ſcio, quod qui poſt fidem Chriſti fornicatur, violat templum Dei. Secundum opus carnis, immunditia nuncupatur, & eam comes luxuria ſequitur. Quomodo enim in veteri lege de nefandis criminibus, quæ in occulto fiunt, & ea quæ etiam nominare turpiſſimum eſt, ne & dicentis os, & aures audientium polluerentur, generaliter Scriptura complexa eſt, dicens: *verecundos* (Levit.xv.ſecundum lxx.) *vel reverentes facite filios Iſrael ab omni immunditia*. Sic in hoc loco ceteras extraordinarias voluptates ipſarum quoque opera nuptiarum, ſi non verecunde, & cum honeſtate quaſi ſub oculis Dei fiant, ut tantum liberis ſerviatur, immunditiam, & luxuriam nominavit.

RUBRICA. II
De ortu luxuriæ.

I. *Luxuria ortum trahit materialiter a gula ſive ebrietate.*

H*Uc faciunt capitula præcedentis Tituli* VII. *Rubricarum* III. *&* VI. *pag.* 614. 615.
Iſidorus [lib. II. de ſummo bono c. xxxix. circa A. D. 615. in *Hiſpania*.]

II. *Non ſolum in commiſſione actus carnalis luxuriæ, ſed etiam in ſolo conſenſu animi in delectatione luxuriæ peccatum conſiſtit.*

xxxii. Q. vii. C.xv.

Origenes homil. v. ad. C. xix. Gen.

Hieron. in C. v. epiſt. ad Epheſios.

Matth.v.28.

NOn ſolum de commiſſa fornicatione peccatum regnat in homine, ſed ſi adhuc delectetur, atque animum teneat, procul dubio regnat. Fornicatio carnis, adulterium eſt. Fornicatio animæ idolorum eſt ſervitus. Eſt autem & ſpiritalis fornicatio, de qua Dominus ait: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœcatus eſt eam in corde ſuo*. Omnis immunda pollutio fornicatio dicitur, quamvis quiſque diverſa turpitudinis voluptate proſtituatur. Ex delectatione enim fornicandi varia gignuntur flagitia, quibus & regnum Dei clauditur, & homo a Deo ſeparatur.

RUBRICA. III
De effectu luxuriæ.

I. *Luxuria templum Dei violat.*

[idem ibid. continenter.]

Ibid.§.1.

INter cetera VII. vitia vitium fornicationis magnum ſcelus eſt, quia per carnis immunditiam templum Dei violat, & tollens membrum Chriſti, facit membrum meretricis.

ciſ. Sunt autem quædam, quæ licet animalia, abſque ulla diſcretione indeſinenter libidini ſerviunt: quas ego nec mutis pecoribus comparaverim. Pecora enim cum conceperint, ultra non indulgent maribus copiam ſui. Lib. II. Pars II. Tit. VIII. Rubr. IV.

II. *De eodem.*

IN eo fornicator. *Supra hac eadem Parte & Titulo, Rubrica* I. c. I. *pag.* 616.

[Gregorius papa I. in Moralibus lib. XXI. nunc XVIII. ſ. 23. c. XII. A. D. 590. *Romæ*.]

III. *Luxuria ſapientes infatuat, immoderatus enim uſus mulierum Salomonem ad idololatriam traxit.*

SAlomon quippe immoderato uſu atque aſſiduitate mulierum ad hoc uſque perductus eſt, ut templum idolis fabricaret; & qui prius templum Deo conſtruxerat, aſſiduitate libidinis, etiam perfidiæ ſubtractus, idolis conſtruere templa non timuit XXXII. Q. IV. C. XIII.

[idem in Paſtorali P. I. c. XI. *ibid.*]

IV. *Scabiem habet cui luxuria dominatur.*

JUgem vero habet ſcabiem, cui carnis petulantia ſine ceſſatione dominatur. In ſcabie etenim fervor viſcerum ad cutem trahitur, per quam recte luxuria deſignatur; quia ſi cordis tentatio uſque ad operationem proſilit, nimirum fervor intimus uſque ad cutis ſcabiem prorumpit; & foris jam corpus ſauciat; quia dum in cogitatione voluptas non repriuitur, etiam in actione dominatur. Quaſi enim cutis pruriginem Paulus curabat abſtergere, cum dicebat: *tentatio non apprehendat vos, niſi humana*, acſi aperte diceret: humanum quidem eſt in corde tentationem perpeti; dæmoniacum vero eſt tentationis certamine in operatione ſuperari. Diſt. XLIX. C. I. ſ. 8. 1. Cor. X. 13.

RUBRICA. IV

De fornicatione, prima ſpecie luxuriæ.

I. *Quid ſit fornicatio.*

[Gratianus.]

FOrnicatio autem licet videatur eſſe genus cujuslibet illiciti coitus, qui fit extra uxorem legitimam, tamen ſpecialiter intelligitur in uſu viduarum vel meretricum, vel concubinarum. *Auguſtinus in quæſtionibus Deuteronomii* [quæſt. XXXVII. ad c. XXIII. c. A. D. 410. in *Africa*.] XXXVI. Q. I. C. II. ſ. 1.

II. *Illicitus coitus & omnis non legitimus uſus illorum membrorum, nomine mæchiæ intelligitur.*

MEretrices eſſe, & ad meretrices accedere prohibuit Dominus, quarum publice venalis eſt turpitudo. In decalogo autem mæchiæ nomine non videtur hoc prohibuiſſe aperte; quoniam mæchia nonniſi adulterium intelligi ſolet. *Idem ſuper Exodum.* XXXII. Q. IV. C. XI.

[quæſt. LXXI. ſ. 4. *ibid.*]

III. *De eodem.*

OMnis *mæchia*, etiam fornicatio dicitur in Scripturis. Non mihi interim occurrit locutionis exemplum. Sed ſi omnis fornicatio etiam *mæchia* dici non poteſt, ubi ſit in decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt qui uxores non habent, cum feminis, quæ viros non habent, utrum inveniri poſſit, ignoro. Sed ſi *furti* nomine bene intelligitur omnis uſurpatio rei alienæ (non enim rapinam permiſit qui furtum prohibuit, ſed utique a parte totum intelligi voluit quidquid illicite rerum proximi aufertur) profecto nomine *mæchiæ* omnis illicitus concubitus atque illorum membrorum non legitimus uſus prohibitus, debet intelligi. Ibid. ſ. 1.

Lib. III. Pars III. Tit. VIII. Rub. V. VI. & VII.

RUBRICA. V
De ſtupro, ſecunda ſpecie luxuriæ.

I. *Quid ſit ſtuprum.*

[Gratianus.]

XXXVI. Q. I. C. I. §. 1.

STuprum autem proprie virginum eſt illicita defloratio, quando videlicet non præcedenti conjugali pactione, utriuſque voluntate virgo corrumpitur, patre injuriam ad animum ſtatim poſt cognitionem non revocante.

RUBRICA. VI
De adulterio, tertia ſpecie luxuriæ.

I. *Quid ſit adulterium.*

[Gratianus ibid.]

Ibid. §. 3.

ADulterium vero eſt alieni thori violatio; unde *adulterium* dicitur, quaſi ad alterius thorum acceſſio.

RUBRICA. VII
De inceſtu.

I. *Quid ſit inceſtus.*

[Gratianus ibid.]

Ibid. §. 4.

INceſtus eſt conſanguineorum vel affinium abuſus; unde inceſtuoſi dicuntur qui conſanguineis vel affinibus abutuntur. *Ex concilio Agathenſi* [c. LXI. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1395.]

II. *Qui inceſtuoſi dicuntur, & quæ pœna eorum ſit.*

XXXV. Q. III. C. VIII. — *Concil. Arelat.* II. C. II. — *Epaonenſe* C. XXX. — *Turonicum* II. C. XX. — *In Capitulis adjectis* C. CC.

DE inceſtis conjunctionibus nihil prorſus veniæ reſervamus, niſi cum adulterium ſeparatione ſanaverint; inceſtuoſos vero nullo conjugii nomine deputandos, quos etiam deſignare funeſtum eſt. Nos enim cenſemus eſſe, ſi quis relictam fratris (quæ pene prius ſoror extiterat) carnali conjunctione polluerit. Si quis frater germanam uxorem acceperit; ſi quis novercam duxerit; ſi quis conſobrinæ ſuæ ſe ſociaverit; ſiquis relictæ vel filiæ avunculi miſceatur, aut patrui filiæ aut privignæ ſuæ, aut qui ex propria conſanguinitate aliquam, aut quam conſanguineus habuit, concubitu polluerit, aut uxorem duxerit. Quos omnes & olim & nunc ſub hac conſtitutione inceſtos eſſe non dubitamus, & inter catechumenos uſque ad legitimam ſatisfactionem manere & orare præcipimus. Quod ita præſenti tempore prohibemus, ut ea, quæ ſunt hactenus conſtituta, non diſſolvamus. Sane quibus conjunctio illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris conjugii libertatem. *Ex concilio Ilerdenſi.* [c. IV. A. D. 524. in *Hiſpania*, Concil. tomo IV. pag. 1611. 1612.]

III. *Inceſtuoſi uſque ad ſatiſfactionem excommunicentur.*

Ibid. C. IX.

DE his qui inceſti pollutione ſe maculant, placuit quouſque in ipſo deteſtando & illicito carnis contubernio perſeverant, uſque ad miſſam tantum catechumenorum in eccleſia admittantur. Cum quibus nec cibum ſumere ulli Chriſtianorum, ſicut Apoſtolus juſſit, licebit. *In Aurelianenſi concilio.* [imo ex Capitularibus lib. VII. c. CCCCXXXIII. c. A. D. 847. in *Germania*.]

IV. *Non ducat uxorem qui uſque ad mortem alterius in inceſtu perſeveravit.*

XXXV. Q. VIII. C. II.

INceſtuoſi dum in ipſo deteſtando atque nefando ſcelere manent non inter fideles Chriſtianos, ſed inter gentiles aut catechumenos habeantur; ideſt cum Chriſtianis

nis non ſumant cibum, non potum, ſed ſoli faciant hoc, non oſculentur, nec ſalutentur ab eis; & ſi ſuis ſacerdotibus inobedientes extiterint, & a tam nefando ſcelere ſegregari, atque ad publicam pœnitentiam redire noluerint, inter eos habeantur, qui ſpiritu periclitantur immundo; vel etiam inter eos, de quibus per ſe veritas ait: *ſi te non audierit, ſit tibi, ſicut ethnicus, & publicanus*; et ſi alter eorum morte præventus fuerit, alter, quamdiu vivit, graviter pœniteat, & ſine ſpe conjugii maneat. I.II.L.Pars II. Tit.VIII. Rub. VIII. Matth.XVIII.17.

RUBRICA. VIII

De raptu.

I. *Quid ſit raptus*.

[Gratianus.]

RAptus admittitur, cum puella violenter a domo patris abducitur, ut corrupta in uxorem habeatur: ſive puellæ ſolummodo, ſive parentibus tantum, ſive utriſque vis illata conſtiterit, hic morte mulctatur. Sed ſi ad eccleſiam cum rapta confugerit, privilegio eccleſiæ mortis impunitatem promeretur. XXXVI.Q.I.C.II. §.1.

II. *De pœnis raptorum*.

DE raptoribus autem id conſtituendum. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XII. *Rub.* IV. c. IX. *pag.* 169.

*In concilio Calchedonenſi cap.*XXVII. [ex interpretatione Dionyſii, A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo IV. pag. 778.]

III. *Raptores puellarum, & conſentientes excommunicentur*.

EOs, qui rapiunt mulieres ſub nomine ſimul habitandi, aut cooperantes, aut conniventes raptoribus; decrevit ſancta Synodus, ut ſi quidem clerici ſunt, decidant proprio gradu; ſi vero laici, anathematizentur. *Item Symmachus* [papa in epiſt. ad Cæſarium c. IV. A. D. 502. Roma in *Galliam*, Concil. tomo IV. pag. 1295.] XXXVI.Q.II.C.I. Capitul. lib. I. C.CIV.

IV. *Ob immanitatem ſceleris abiiciantur raptores viduarum & virginum*.

RAptores igitur viduarum, vel virginum ob immanitatem tanti facinoris deteſtamur, illos vehementius perſequendo, qui ſacras virgines vel volentes, vel invitas matrimonio ſociare tentaverint, quos pro tam nefandiſſimi criminis atrocitate a communione ſuſpendi præcipimus. *Item Imp. Juſtinianus Cod. lib.* I. *tit. de epiſcopis & clericis* [imo Jovianus Imp. lib. I. tit. III. l. V. A. D. 364. *Antiochiæ*.] Ibid.C.II.

V. *De eodem*.

SI quis, non dicam rapere, ſed attentare tantummodo, matrimonii jungendi cauſa, ſacratiſſimas virgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur. *Ex concilio Cabilonenſi* [imo ex Capitul. lib. I. c. XCVIII. & CIV. A. D. 816. *Aquiſgrani*.] Ibid.C.III. Cod. Theod. lib. IX. tit. XXV. l. II.

VI. *De eodem*.

DE puellis raptis, necdum deſponſatis, in Calchedonenſi concilio ſtatutum eſt, eos, qui rapiunt puellas, ſub nomine ſimul habitandi, cooperantes, & conniventes raptoribus, decrevit ſancta Synodus, ut ſi quidem clerici ſunt, decidant proprio gradu, ſi vero laici anathematizentur: quibus verbis datur intelligi, qualiter hujus mali auctores damnandi ſint, quando participes conſilii, & conniventes tanto anathemate feriuntur, & juxta canonicam auctoritatem ad conjugia legitima raptam ſibi jure vindicare nullatenus poſſint. Gregorius [papa II. in Synodo Romana, c. XI. paullo aliter A. D. 721. Concil. tomo VI. pag. 1457.] Ibid.C.IV. Concil. Turonenſe II. C.XXI. Troslianum C.VIII. Regino lib. II. C.CLVIII.

VII. *Excommunicetur raptor viduæ vel virginis cum ſibi faventibus*.

SI quis virginem, vel viduam, niſi deſponſaverit, rapuerit, vel furatus fuerit in uxorem; cum ſibi faventibus anathema ſit. *Ex concilio Pariſienſi* [III. c. VI. A. D. 557. in *Gallia*, Concil. tomo V. pag. 817. A.] Ibid.C.V.

 VIII. *Ano-*

Lib. III. Pars III. Tit. IX. Rubr. I.

VIII. *Anathematizetur qui viduam alterius extra parentum voluntatem rapit, aut beneficio regis poſtulat.*

xxxvi. Q. II. C. vi. NUllus neque viduam, neque filiam alterius extra voluntatem parentum aut rapere præſumat, aut regis beneficio æſtimet poſtulandam; quod ſi fecerit, ab eccleſiæ communione remotus, anathematis gladio feriatur.

RUBRICA. IX
De peccato contra naturam.

I. *Quod peccatum contra naturam omnes tranſcendit gradus luxuriæ.*

Auguſtinus de adulterino conjugio [verba hinc & inde collecta ex Auguſt. de bono conjugali c. VIII, IX, & XI, c. A. D. 419. in *Africa*.]

xxxii. Q. vii. C. xi. ADulterii malum vincit fornicationem; vincitur autem ab inceſtu. Pejus eſt enim cum matre, quam cum aliena uxore concumbere. Sed omnium horum eſt peſſimum quod contra naturam fit, ut, ſi vir membro mulieris, non ad hoc conceſſo, voluerit uti. Uſus enim naturalis ſi ultra modum prolabitur, in uxore quidem veniale eſt, in meretrice damnabile, Sed iſte, qui eſt contra naturam, execrabiliter fit in meretrice, ſed execrabilius in uxore, Tantum valet ordinatio creatoris, & ordo creaturæ, ut in rebus ad utendum conceſſis, etiam cum modus exceditur, longe ſit tolerabilius, quam in eis, quæ conceſſa non ſunt vel unus, vel rarus exceſſus. *Item Ambroſius de Patriarchis* [nimirum lib. I. de Abraham c. VI. §. 52. c. A. D. 387. *Mediolani*.]

II. *Minus eſt ſecundum naturam coire, quam contra naturam delinquere.*

Ibid. C. xii. Gen. xix. 8. OFferebat ſanctus Loth filiarum pudorem. Nam etſi illa quoque flagitioſa impuritas erat, tamen minus erat ſecundum naturam coire, quam adverſus naturam delinquere. Præferebat domus ſuæ verecundiæ hoſpitalem gratiam, etiam apud barbaras gentes inviolabilem. *Auguſtinus confeſſionum lib.* III. [c. VIII. §. 15. c. A. D. 400. in *Africa*.]

III. *Graviora ſunt flagitia, quæ contra naturam probantur.*

Ibid. C. xiii. FLagitia, quæ ſunt contra naturam, ubique & ſemper deteſtanda, atque punienda ſunt, qualia Sodomitarum fuerunt: quæ ſi omnes gentes facerent, eodem criminis reatu divina lege tenerentur, quæ non ſic fecit homines, ut ſe illo uteretur modo. Violatur quippe ipſa ſocietas, quæ cum Deo nobis eſſe debet, cum eadem natura, cujus ipſe auctor eſt, libidinis perverſitate polluitur. *Item contra Jovinianum lib.* I. [ſumta forte ſententia ex lib. II. de nuptiis & concupiſcentia c. XIX. & XX. c. A. D. 419. *ibid.*]

IV. *Turpior & flagitioſior eſt uſus contra naturam, quam fornicationis, vel adulterii.*

Ibid. C. xiv. Rom. I. 26. & ſeq. USus naturalis & licitus eſt in conjugio, ſicut illicitus in adulterio. Contra naturam vero ſemper illicitus & procul dubio flagitioſior atque turpior: quem ſanctus Apoſtolus & in feminis, & in maſculis arguebat; damnabiliores volens intelligi, quam ſi in uſu naturali vel adulterando, vel fornicando peccarent.

TITULUS. IX
De peccato avaritiæ:

RUBRICA. I
De damnatione avaritiæ.

I. *Temporalibus lucris deſerviens, Deo militare nequaquam probatur.*

Gregorius in XIX. libro Moralium Parte IV. capitulo XXXV. de dilectione ſæculi [lib. XIX. c. XXV. nunc XXVII. §. 49. A. D. 590. *Romæ*.]

Diſt. xlvii. C. iii. OMnes hujus ſæculi dilectores in terrenis rebus fortes ſunt, in cæleſtibus ſunt debiles. Nam pro temporali gloria uſque ad mortem deſudare appetunt, & pro ſpe per-

Digitized by Google

perpetua ne parum quidem in labore ſubſiſtunt; pro terrenis lucris quaslibet injurias tolerant; & pro cæleſti mercede vel tenuiſſimi verbi ferre contumelias recuſant. Tereno judici toto etiam die aſſiſtere fortes ſunt, in oratione vero coram Domino vel unius horæ momento laſſantur. Sæpe nuditatem, dejectionem, famem pro acquirendis divitiis atque honoribus tolerant, & earum rerum ſe abſtinentia cruciant, ad quas adipiſcendas feſtinant. Superna autem laborioſe quærere tanto magis diſſimulant, quanto ea retribui tardius putant. Hi itaque quaſi aliarum arborum more, deorſum vaſti ſunt, furſum anguſti; quia fortes in inferiora ſubſiſtunt, ſed ad ſuperiora deficiunt. At contra, ex qualitate palmarum deſignatur proficiens vita juſtorum, qui nequaquam ſunt in terrenis ſtudiis fortes, & in cæleſtibus debiles. Sed longius atque diſtantius ſtudioſos ſeſe Deo exhibent, quam ſæculo fuiſſe meminerint. Nam cum quibuſdam per prædicatorem noſtrum dicitur; *humanum dico propter infirmitatem carnis veſtræ: ſicut enim exhibuiſtis membra Chriſti ſervire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem*. Eorum proculdubio infirmitati condeſcenditur, ac ſi eis apertius diceretur: ſi nequaquam amplius poteſtis, ſaltem tales eſtote in fructu bonorum operum, quales fuiſtis dudum in actione vitiorum, ne debiliores vos habeat ſancta libertas aeris, quos in carne validos habuit uſus terrenæ voluptatis.

Lib.III.Pars III. Tit.IX. Rub.II. & III.

Rom.VI.19.&c.

II. *Qui cupiditatem a ſe non abſcidit, bonorum auctori inhærere non valet*.

BOnorum auctori inhærere aliter non valemus. *Supra lib.*I.*Parte* IV.*Tit.*X.*Rubr.*II. c. III.*pag.* 341.

III. *Avarus omnium bona invadit, quorum neceſſitatibus ſubvenire valet*.

SIcut hi, qui per inſaniam mente tranſlati ſunt. *Supra lib.*I.*Parte* IV.*Tit.*X.*Rub.*II. c. IV. *pag.* 341.

RUBRICA. II

De gravitate peccati avaritiæ.

I. *Radix omnium malorum eſt avaritia*.

Auguſtinus homilia VIII. [nimirum lib. I. homil. VIII. nunc ſerm. XXX. inter Cæſarii ſermones, circa A. D. 502. in *Gallia*.]

QUia radix omnium malorum eſt cupiditas, & radix omnium bonorum caritas, & ſimul ambæ eſſe non poſſunt, niſi una penitus evulſa fuerit, alia plantari non poterit. Sine cauſa aliquis conatur ramos incidere, ſi radicem non contendit evellere. *Auguſtinus* [lib. IV. de baptiſmo contra Donatiſtas c. V. §. 7. c. A. D. 412. *ibid.*]

*De Pœnitent. Diſt.*II.*C.*XIII.

I.*Tim.*VI.10.

II. *Dubium eſt, an ſciens avarus, an neſciens hæreticus gravius peccet*.

QUæro ergo quis peccet gravius, an qui neſciens in hæreſim incurrerit, an qui ſciens, ab avaritia, id eſt ab idololatria non receſſerit? Secundum illam regulam, qua peccata ſcientium peccatis ignorantiæ præponuntur; avarus cum ſcientia vincit in ſcelere, ſed ne forte hoc fiat, facit in hæreſi, ſceleris ipſius magnitudo, quod facit in avaritia ſcientis admiſſio, ut hæreticus neſciens avaro ſcienti coæquetur. *Item.* Utrum autem catholicum peſſimis moribus alicui hæretico, in cujus vita præter id, quod hæreticus eſt, non inveniunt homines quod reprehendant, præponere debeamus, non audeo præcipitare ſententiam.

VI.Q.I.C.XXI.

*Ibid.C.*XX.§.27.

RUBRICA. III

De effectu avaritiæ.

HUc *faciunt capitula omnia præcedentium Rubricarum Tituli* VIII.*pag.* 616. *uſque ad pag.* 620.

T I-

TITULUS . X

De mendacio.

RUBRICA . I

Quid ſit mendacium, ſive mentiri.

I. *Non eſt mentiri dicere falſum quod putat verum; ſed loqui aliquid contra id, quod animo ſentit, voluntate fallendi.*

Auguſtinus in Enchirido [c. XXII. forte c. A. D. 421. *ibid.*]

XXII. Q. II. C. V. IS autem, qui mentitur ea contra id, quod animo ſentit, loquitur voluntate fallendi. Et utique verba propterea inſtituta ſunt, non per quæ a ſe invicem homines fallant, ſed per quæ quiſque in alterius notitiam cogitationes ſuas proferat. Verbis ergo uti ad fallaciam, non ad quod inſtituta ſunt, peccatum eſt. Nec ideo ullum mendacium putandum eſt non eſſe peccatum, quia poſſumus aliquando alicui prodeſſe mentiendo. Poſſumus enim & furando, ſi pauper, cui palam datur, ſentit commodum, & dives, cui clam tollitur, non ſentit incommodum: nec ideo tale furtum quiſquam dixerit, *Ibid. C. XVIII. §. 6.* non eſſe peccatum. *Et ſupra*. Nemo mentiens judicandus eſt, qui dicit falſum, quod putat verum, quoniam quantum in ipſo eſt, non fallit ipſe, ſed fallitur. Non itaque mendacii, ſed aliquando temeritatis arguendus eſt qui falſa incautus credit, ac pro veris habet; potiuſque e contrario, quantum in ipſo eſt, mentitur ille, qui dicit verum, quod putat falſum. Quantum enim ad animum ejus attinet, quia non quod ſentit, hoc dicit, non verum dicit, quamvis verum inveniatur eſſe quod dicit. Nec ullo modo liber eſt a mendacio qui ore, neſciens, verum loquitur, ſciens autem voluntate mentitur. Non conſideratis itaque rebus ipſis, de quibus aliquid dicitur, ſed ſola intentione dicentis, melior eſt qui neſciens falſum dicit, quoniam id verum putat, quam qui mentiendi animum ſciens gerit, neſciens verum eſſe quod dicit. *Gelaſius*. [in vulgatis habetur *Gelaſius papa*. Caput incertum.]

II. *Non mentitur qui animum fallendi non habet; eſt enim mendacium falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi.*

Ibid. C. V. BEatus Paulus Apoſtolus non ideo (quod abſit) fefelliſſe dicendus eſt, aut ſibi extitiſſe contrarius, quoniam cum ad Hiſpanos ſe promiſiſſet iturum, diſpoſitione divina, majoribus occupatus ex cauſis, implere non potuit quod promiſit. Quantum enim ipſius voluntatis interfuit, hoc pronunciavit, quod revera voluiſſet efficere. Quantum enim ad divini ſecreta conſilii (quæ, ut homo, omnia non potuit, licet ſpiritus Dei plenus, agnoſcere) ſuperna prætermiſit diſpoſitione præventus. Nec quia beatus Petrus Apoſtolus pro affectu divinæ reverentiæ ipſi Domino reſpondit: *Jo. XIII. 8.* *non lavabis mihi pedes in æternum*, fefelliſſe (quod abſit) aut in ſua putabitur minime conſtitiſſe ſententia; quia mox eidem divinæ voluntati ceſſerit: & quod ſe dixerat non eſſe facturum, cauſis adſtrictus humanæ ſalutis, paſſus eſt prona voluntate faciendum. [Gratianus.]

III. *De eodem.*

Ibid. poſt idem caput v. ILle ergo falſum jurando mentitur, qui ſcit falſum eſſe quod jurat. Eſt enim mendacium, ut Auguſtinus ait, *falſa ſignificatio vocis cum voluntate fallendi*. Sed *Ad Conſentium contra mendacium C. XII.* cum fallere ſemper ſit voluntatis; falli autem vel infirmitatis, vel temeritatis, gravius autem ſit quod ex voluntate, quam quod ex temeritate, vel infirmitate procedit, aliquando contingit, falli vel nullum, vel minimum eſſe peccatum; aliquando ex ipſa rerum varia conſideratione, minus eſſe fallere, quam falli.

RU-

Digitized by Google

RUBRICA. II

In quibus mentiri ſit grave peccatum, in quibus veniale.

I. *Falli in his, quæ ad fidem non pertinent, aut parvum, aut nullum eſt peccatum.*

Auguſtinus in Enchiridio [c. XXI. forte c. A. D. 421. in *Africa*.]

IN quibus rebus nihil intereſt ad capeſſendum Dei regnum, utrum credantur, an non, & utrum vera ſive ſint, ſive putentur, an falſa; in his errare, ideſt aliud pro alio putare, non arbitrandum eſt eſſe peccatum, aut ſi eſt, minimum eſſe, atque leviſſimum. *In eodem* [c. XVIII. *ibid.*] XXII. Q. II. C. VI.

II. *In his, quæ ad fidem pertinent, gravius eſt falli, quam alios in aliis decipere.*

IN ipſarum conſideratione rerum, quæ dicuntur, tantum intereſt (quia ſive quis fallatur, ſive mentiatur, uteumque falli, quam mentiri minus eſt malum) quantum pertinet ad hominis voluntatem. Tamen longe tolerabilius eſt in his, quæ a religione ſejuncta ſunt, mentiri, quam his, ſine quorum fide, vel notitia Deus coli non poteſt, falli [Gratianus continenter.] Ibid. C. VII.

III. *De eodem.*

ITem, quod dicitur: *perdes omnes, qui loquuntur mendacium*, non de omni mendacio intelligendum eſt. Sunt enim quædam mendacia, in quibus etſi ſit aliqua culpa, non tamen damnabilia ſunt; immo tanquam non mendacia habenda ſunt. Sunt & alia mendacia, quæ ſunt gravioris culpæ, de quibus intelligitur; *perdes omnes, qui loquuntur mendacium*. In *eodem* [ſcilicet Enchiridio Auguſtinus c. XVIII. c. A. D. 421. in *Africa*.] Ibidem. Pſal. v. 7.

IV. *Non omne mendacium æque peccatum eſt.*

MIhi autem videtur peccatum eſſe quidem omne mendacium; ſed multum intereſſe quo animo, & quibus de rebus quiſque mentiatur. Non enim ſic peccat ille qui conſulendi, quomodo ille, qui nocendi voluntate mentitur. Nec tantum nocet qui viatorem, mentiendo in adverſum iter mittit, quantum is, qui viam vitæ mendacio fallente depravat [idem in Pſal. v. ad v. *perdes omnes* §. 7. c. A. D. 412. *ibid.*] Ibid. C. XII.

V. *De eodem.*

DUo ſunt omnino genera mendaciorum, in quibus non eſt magna culpa; ſed tamen non ſunt ſine culpa. Cum aut jocamur, aut ut proximis proximus, mentimur. Illud primum in jocando non eſt perniciosiſſimum, quia non fallit. Novit enim ille, cui dicitur joci cauſa eſſe dictum; ſecundum autem ideo minus eſt, quia retinet nonnullam benevolentiam; illud vero, quod non habet duplex cor, nec mendacium quidem dicendum eſt, tanquam V. G. ſi cui gladius commendetur, & promittat, ſe redditurum, cum ille, qui commendavit, popoſcerit, ſi forte gladium ſuum repetat furens, manifeſtum eſt hunc non eſſe reddendum, ne vel ſe occidat, vel alios, donec ei ſanitas reſtituatur. Hic ideo non habet duplex cor, quia ille, cui commendatus eſt gladius, cum promittebat ſe redditurum poſcenti, non cogitabat, furentem poſſe recipere. *Et infra.* Manifeſtum eſt, non eſſe culpandum aliquando verum tacere; falſum autem dicere, non invenitur conceſſum eſſe perfectis. *Auguſtinus in quæſtionibus in Geneſim cap.* XLV. [nimirum c. XLIV. quæſt. CXLV. c. A. D. 428. *ibid.*] Ibid. C. XIV. §. 1. Concil. Tolet. VIII C. I.

VI. *Mendacia, quæ joco dicuntur, non ſunt peccata mortalia.*

QUod autem ait fratribus ſuis Joſeph: *neſciebatis, quia augurio auguratur homo, qualis ego?* De hoc augurio etiam mandavit eis dicendum per hominem ſuum, quid ſibi velit, quæri ſolet. An quia non ſerio, ſed joco dictum eſt, ut exitus docuit, non eſt habendum mendacium? Mendacia enim a mendacibus ſerio aguntur, non joco, Cum autem quæ non ſunt, tamquam joco dicuntur, non deputantur mendacia. Ibid. C. XVIII.

R U-

RURBICA. III

De diverſis gradibus mendaciorum.

I. *Quot ſunt genera mendacii.*

Auguſtinus de mendacio [c. xiv. §. 25. c. A. D. 396. *ibid.*]

XXII. Q. II. C. VIII. PRimum eſt capitale mendacium, longeque fugiendum, quod fit in doctrina religionis: ad quod mendacium nulla conditione quiſquam debet adduci. Secundum autem, ut aliquem lædat injuſte, quod & tale eſt, ut & nulli proſit, & obſit alicui. Tertium, quod ita proſit alteri, ut obſit alteri, quamvis non ad immunditiam obſit corporalem. Quartum, quod fit ſola mentiendi, fallendique libidine: quod mirum mendacium eſt. Quintum, quod fit placendi cupiditate de ſuaviloquio. His omnibus penitus evitatis atque rejectis, ſequitur Sextum genus, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui, veluti ſi quiſpiam pecuniam alicujus injuſte tollendam, ſciens ubi ſit, neſcire ſe mentiatur quocunque interrogante. Septimum, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui, velut ſi nolit hominem, ad mortem quæſitum prodere, mentiatur. *Et infra.* Octavum genus eſt mendacii, quod & nulli obeſt, & ad hoc prodeſt, ut ab immunditia corporali aliquem tueatur. *Et infra.* Non eſt ergo mentiendum in doctrina pietatis. Magnum enim ſcelus eſt primum genus deteſtabilis mendacii; non eſt mentiendum ergo ſecundo genere, quia nulli facienda eſt injuria: non eſt mentiendum tertio genere, quia nulli cum alterius injuria eſt conſulendum; non eſt mentiendum quarto genere propter mendacii libidinem, quæ per ſe ipſam vitioſa eſt. Non eſt mentiendum quinto genere, quia nec ipſa veritas ſine placendi, hominibus enuncianda eſt; quanto minus mendacium, quod per ſe ipſum, quia mendacium eſt, utique turpe eſt. Non eſt mentiendum ſexto genere; neque enim recte etiam teſtimonii veritas pro cujuſque temporali commodo ac ſalute corrumpitur. Ad ſempiternam verò ſalutem nullus ducendus eſt, opitulante mendacio. *Et infra.* Neque ſeptimo genere mentiendum eſt; non enim cujuſque commoditas, aut ſalus temporalis perficiendæ fidei præferenda eſt: neque ſi quiſquam in recte factis noſtris tam male moveri ſentiat, ut fiat etiam animo deterior, longeque a pietate remotior. *Et infra.* Nec octavo genere mentiendum eſt, quia & in bonis caſtitas animi pudicitiæ corporis præfertur, & in malis id, quod ipſi facimus, eo quod fieri ſinimus, nobis damnabilius eſt. In his autem octo generibus tanto quiſque minus peccat cum mentitur, quanto magis a primo recedit. Quiſquis autem eſſe aliquid genus mendacii, quod peccatum non ſit, putaverit, decipiet ſe ipſum turpiter, cum honeſtum ſe deceptorem arbitratur aliorum.

Ibid.C.XXI. (margin)

RUBRICA. IV

De prohibitione mendacii.

I. *Cavendum eſt omne mendacium.*

NOn eſt ergo mentiendum in doctrina. *Supra Rubrica proxime præcedenti* §. 2. *hac eadem pag.* 624.

Auguſtinus de verbis Apoſtoli [ſerm. XXXI.]

II. *Non licet alicui cauſa humilitatis mentiri.*

Ibid.C.IX. CUm humilitatis cauſa mentiris, ſi non eras peccator, antequam mentireris, mentiendo efficeris quod evitaveras. Veritas in te non eſt, niſi te ita dixeris peccatorem, ut eſſe etiam cognoſcas. Veritas autem ipſa eſt, ut quod eſt, dicas. Nam quomodo eſt humilitas ubi regnat falſitas? *Auguſtinus in Johannem* [tract. XLIII. c. A. D. 412. *ibid.*]

III. *Non licet mentiri, ut arrogantia vitetur.*

Ibid.C.XI. NOn ita caveatur arrogantia, ut veritas relinquatur.

Item in Conflictu vitiorum atque virtutum c. XIX. [imo Evagrius c.A.D. 380. in *Syria*.]

IV. *Non*

IV. *Non eſt aliquo modo quilibet decipiendus.*

NEc artificioſo mendacio, nec ſimplici verbo oportet decipere quemquam; quia quomodolibet mentitur quis, occidit animam. *Idem in* V. *pſalmum* [ad v. *perdes omnes qui loquuntur*, c. A. D. 410. in *Africa*.] xxii. Q. II. C. xiii.

V. *Pro temporali vita alicujus perfectus mentiri non debet.*

NE quis arbitretur, perfectum & ſpiritalem hominem pro iſta temporali vita, in cujus morte non occiditur ſive ſua, ſive alterius anima, debere mentiri; quoniam aliud eſt mentiri, aliud eſt verum occultare; ſiquidem aliud eſt falſum dicere, aliud eſt verum tacere; ut ſi quis forte vel ad iſtam viſibilem mortem non vult hominem prodere, paratus eſſe debet verum occultare, non falſum dicere, ut neque prodat, neque mentiatur, neque occidat animam ſuam pro corpore alterius. *Idem de mendacio* [imo contra mendacium c. xvii. §. 34. c. A. D. 396. *ibid*.] Ibid. C. xiv.

VI. *Noſtro peccato alterius ſaluti non debemus conſulere.*

FAciat homo etiam pro temporali hominum ſalute quod poteſt. Cum autem ad hunc articulum ventum fuerit, ut tali ſaluti conſulere, niſi peccando, non poſſit; jam ſe exiſtimet non habere quid faciat; quando id reliquum eſſe proſpexerit, quod non recte faciat. *Iſidorus in Synonymis* [c. x. & de ſummo bono lib. II, c. xxx. c. A. D. 610. in *Hiſpania*.] Ibidem C. xv.

VII. *De eodem.*

OMne genus mendacii ſummopere fuge; nec caſu, nec ſtudio loquaris falſum; nec ut præſtes, mentiri ſtudeas; nec qualibet fallacia vitam alicujus defendas. Cave mendacium in omnibus. *Gregorius* [lib. xviii. Moral. c. iii. §. 7. A. D. 590. *Romæ*.] Ibidem C. xvi.

VIII. *Veterum exemplo mentiri non licet.*

SI quis per vetus Teſtamentum vult ſuum tueri mendacium, quia minus illic quibuſdam fortaſſe nocuerit; dicat neceſſe eſt, rerum alienarum raptum, & retributionem injuriæ, quæ infirmis illic conceſſa ſunt, ſibi nocere non poſſe. Quæ omnia cunctis liquet, quanta animadverſione veritas inſequitur, quæ nobis jam, ſignificationis ſuæ umbra poſtpoſita, in vera carne declaratur. *Idem* [eod. lib. c. ii. nunc iii. §. 5. & 6. *ibid*.] Ibidem C. xix.

IX. *Obſtetrices de pietate remuneratæ, de mendacio ſunt punitæ.*

SI quælibet culpa ſequenti ſolet pia operatione purgari, quanto magis hæc facillime abſtergitur, quam mater boni operis pietas ipſa comitatur! Nonnulli vero de obſtetricum fallacia conantur aſſerere, hoc mendacii genus non eſſe peccatum, maxime quod illis mentientibus ſcriptum eſt: *quia ædificavit illis Dominus domos*. In qua magis recompenſatione cognoſcitur quid mendacii culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui, præmiſſa culpa mendacii, in terrenam eſt recompenſationem declinata. *Hieronymus* [in epiſt. ad Galatas c. II. A. D. 386. in *Palæſtina*.] Ibidem C. xx. Exod. I. 21.

X. *Simulatio utilis eſt, & in tempore aſſumenda.*

UTilem ſimulationem, & in tempore aſſumendam, Hieu regis Iſrael nos doceat exemplum: qui cum non potuiſſet interficere ſacerdotes Baal, niſi ſe finxiſſet velle idolum colere, dixit: *congregate mihi omnes ſacerdotes Baal. Si enim rex Achab ſervivit Baal in paucis, ego ſerviam ei in multis*. Et David, quando mutavit faciem ſuam coram Abimelech, & dimiſit eum, & abiit. Nec mirum, quamvis juſtos homines, tamen aliqua ſimulare pro tempore ob ſuam, & aliorum ſalutem; cum & ipſe Dominus noſter non habens peccatum, nec carnem peccati, ſimulationem peccatricis carnis aſſumſerit, ut condemnans in carne peccatum, nos in ſe faceret juſtitiam Dei. Ibidem C. xxi. iv. Reg. x. 19. I. Reg. xxi. 2.

Lib. III. Pars III. Tit. x. Rubr. v. & vi.

RUBRICA. V

De duplici modo mendacii, ſcilicet verbis, & ſimulatis operibus.

I. *Filii ſunt diaboli qui mendacium amant.*

Ambroſius in ſermone habito in Dominica de Abraham [cujus initium: *ſcitote fratres* c. A. D. 386. *Mediolani*.]

xxii. Q. v. C. xx. CAvete, fratres, mendacium, quia omnes, qui amant mendacium, filii ſunt diaboli. *Et infra*. Non ſolum in falſis verbis, ſed etiam in ſimulatis operibus mendacium eſt. Mendacium nanque eſt Chriſtianum ſe dicere, & opera Chriſti non facere. Mendacium eſt epiſcopum, ſacerdotem vel clericum ſe profiteri, & contraria huic ordini operari.

RUBRICA. VI

Expoſitio veterum patrum de mendacio.

I. *Opponitur ex geſtis per Abraham, quod non omne mendacium ſit reprehenſibile, ſive cavendum.*

Gratianus.

xxii. Q. II. poſt C. xxi. SEd quæritur, quare dicat Auguſtinus, non eſſe mentiendum pro temporali vita alicujus, cum Abraham deſcendens in Ægyptum rogaverit Saram, ut ſororem ejus ſe eſſe mentiretur, dicens: *novi, quod pulchra ſis mulier, & quod cum viderint te* Geneſ. xii. 12. *Ægyptii, dicturi ſunt: uxor illius eſt; & interficient me, & reſervabunt te. Dic ergo (obſecro te) quod ſoror mea ſis, ut bene ſit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui*. Sed Abraham non mendacium dicit, ſed verum taceri voluit. *Auguſtinus ait in quæſtionibus Geneſis* [quæſt. xxvi. c. A. D. 428. in *Africa*.]

II. *Quomodo Abraham excuſatur de mendacio, qui Saram ſororem ſuam eſſe dixit.*

Ibidem C. xxii. QUæritur, cur patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram *ſororem* ſuam, & non potius Deo commiſerit, qui, ſi vellet, ejus pudicitiam apud Pharaonem ſervare poſſet? Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici. *Soror* enim dicitur, quia filia fratris erat; & in hoc oſtenditur, quod nemo debet tentare Deum ſuum, dum habet quod rationabili conſilio faciat. Fecit quod potuit: quod non potuit, Deo commiſit, in quem ſperavit; nec eum fides aut ſpes fefellit. Si autem interrogatus, illam indicaret uxorem, duas res tuendas committeret, & vitam ſuam, & uxoris pudicitiam. *Gratianus*.

August. lib. xxii. contra Fauſtum C. xxxiii. & xxxvi.

III. *Obiicitur idem ex geſtis per Jacob.*

Ibidem ITem opponitur, quod Jacob mentiendo & ſibi profuit, & alii nocuit, nec tamen reprehenditur, ſed commendatur. Sed Jacob dicendo, ſe eſſe Eſau *primogenitum*, non eſt mentitus. Non enim dixit, ſe eſſe *primogenitum* naſcendo, ſed jus primogenituræ, illo vendente, rite adeundo. Sic & Chriſtus, Johannem dixit eſſe Eliam; non Matth. xi. 14. perſona, ſed imitatione virtutum. Erat ergo Jacob Eſau non naſcendo, ut diximus, ſed emtione primogenituræ, de non primogenito in primogenitum tranſeundo. Sicut & ipſe Eſau primogenita vendendo, de primogenito non primogenitus fieri meruit, ſic & Judæi cum eſſent filii Abrahæ carne, quia non fuerunt filii ejus imitatione, non Io. viii. 44. deputantur inter filios Abrahæ, ſed dicuntur filii diaboli, cujus filii ſunt, non naſcendo,

ſed

ſed imitando. Unde a Domino audire meruerunt: *ſi filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem locutus ſum vobis. Hoc Abraham non fecit; vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri facere vultis.* E contra gentiles cum ſecundum originem carnis ab Abraham eſſent alieni, tamen imitatione fidei & juſtitiæ ſucceſſerunt in filios Abrahæ. Unde ab Apoſtolo dicitur eiſdem; *ſi autem Chriſti, ergo Abrahæ ſemen eſtis.* Hinc idem Apoſtolus ſcribens Romanis, ait: *o tu, Judæe, ſi circumcidaris, nec legem ejus obſerves, circumciſio tua præputium facta eſt, quomodo & præputium, ſi juſtitias legis cuſtodiat, in circumciſionem reputatur.* Præfertur ergo, ut ex præmiſſis colligitur, imitatio operis origini carnis. Veraciter ergo, non mendaciter Jacob ſe dixit Eſau eſſe; nec mentiendo, ſed verum dicendo ſibi profuit, alteri vero non nocuit; quia benedictionem ſibi debitam accepit, non alienam ſurripuit.

Lib. III. Pars III. Tit. XI. Rubr. I. — *Ibid. 39.* — 1. Cor. IV. 17. ex alia verſione. — *Rom. II. 25.*

TITULUS. XI

De peccato detractionis.

RUBRICA. I

De gravitate peccati detractionis.

I. *Gravius peccant qui bonorum vitæ detrahunt, his, qui aliorum ſubſtantias diripiunt.*

Gregorius [Anterus papa in epiſt. Iſidoriana, Concil. tomo I. pag. 632. C.]

EX merito plebis nonnunquam epiſcopi depravantur, quatenus proclivius cadant qui ſequuntur. Capite langueſcente, cetera corporis membra inficiuntur. Deteriores ſunt qui vitam, moreſque bonorum corrumpunt, his, qui ſubſtantias aliorum, prædiaque diripiunt. Caveat unuſquiſque, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes, ideſt ne aut ipſe aliis detrahat, aut alios audiat detrahentes. *Sedens*, inquit, *adverſus fratrem tuum loquebaris* detrahendo, & *adverſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum* &c. Parcant ſinguli detractioni linguæ, cuſtodiantque ſermones ſuos, & ſciant, quia cum de aliis loquuntur, ſua ſententia judicabuntur. Nemo invito auditori libenter refert. Officii ſingulorum ſit, dilectiſſimi, non ſolum oculos caſtos ſervare, ſed & linguam, nec, quid in cujuſdam domo agatur, alia domus per eos unquam noverit. Habeant omnes ſimplicitatem columbæ, neccuiquam machinentur dolos; & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplantentur inſidiis. *Anacletus papa* [epiſt. III. Iſidoriana c. v. Concil. tomo I. pag. 529. E.]

VI. Q. I. C. XIII. — *Iſidorus de ſummo bono lib.* III. C. XXXVIII. — *Pſal. XLIX. 20.* — *Hieron. ad Nepotianum.*

II. *Raptoribus deteriores, epiſcoporum ſunt detractores.*

DEteriores ſunt, qui doctorum vitam, moreſque corrumpunt, his, qui ſubſtantias aliorum, prædiaque diripiunt. Ipſi enim ea, quæ extra nos ſunt, licet noſtra ſint, auferunt. Noſtri autem detractores & morum corruptores noſtrorum, ſive qui adverſus nos armantur, proprie nos ipſos diripiunt; & ideo juſte infames ſunt, & merito ab eccleſia extorres fiunt. Pro meritis ergo plebis ſuæ paſtores depravantur eccleſiæ, ut proclivius corruant qui ſequuntur. *Alexander* [papa I. in epiſt. Iſidoriana III. Concil. tomo I. pag. 551. E.]

Ibid. C. XV. — *Iſidorus de ſummo bono lib.* III. C. XXXVIII.

III. *De eodem.*

SUmma iniquitas eſt detrahere, fratres, & accuſare; unde ſcriptum eſt: *omnis, qui detrahit fratri ſuo, homicida eſt, & omnis homicida partem non habet in regno Dei.* Ex *epiſtola Clementis* [ſuppoſititia I. ad Jacobum, Concil. tomo I. pag. 9. C.]

Ibidem C. XVI.

Lib. III. Pars III. Tit. x. Rub. II. & III.

IV. *Interfectores fratrum, detractores eorum, eoſque audientes, homicidæ habentur.*

De Pœnitent. Diſt. I. C. xxiv.

HOmicidiorum vero tria genera eſſe dicebat beatus Petrus, & pœnam eorum parilem fore dicebat. Sicut enim homicidas, interfectores fratrum; ita & detractores eorum, eoſque odientes, homicidas eſſe manifeſtabat; quia & qui occidit fratrem ſuum, & qui odit, & qui detrahit ei, pariter homicidæ eſſe monſtratur.

RUBRICA. II

De perſonis, de quibus maxime eſt culpabile detrahere.

I. *Sacerdotes, maxime a populo, nec arguendi, nec detrahendi ſunt.*

Teleſphorus papa [in epiſt. Iſidoriana c. III. Concil. tomo I. pag. 561.]

VI. Q. I. C. VIII.

SAcerdotes, qui proprio ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus ſunt audiendi atque timendi, non dilacerandi, & detrahendi; quia a quibus ſe Domini populus benedici, ſalvari, & inſtrui cupit, nullatenus debet eos arguere, nec vulgus in eorum accuſatione ſuſcipi. Populus enim ab eis docendus eſt & corripiendus, non ipſi ab eo, quia non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum. *Et infra*. Dei ergo accuſat ordinationem qui eos, qui ab eo conſtituuntur, ſacerdotes accuſat, vel damnare cupit. *Idem infra*. Hi, qui non ſunt idonei, non ſuſcipiantur ad accuſationem. Omnes, qui adverſus patres armantur, infames eſſe cenſemus. Patres enim omnes venerandi ſunt, non reſpuendi, aut inſidiandi.

Matth. x. 24.

II. *De eodem.*

DEtractores, qui divina. *Infra mox Rubrica inſequenti.*

RUBRICA. III

De pœna detractorum.

I. *Detractores & inimicorum auctores epiſcopos non accuſent.*

Zephyrinus papa [in epiſt. Iſidoriana I. Concil. tomo I. pag. 604. B.]

III. Q. IV. C. X.

DEtractores (qui divina auctoritate eradicandi ſunt) & auctores inimicorum, ab epiſcopali ſubmovemus accuſatione, vel teſtimonio [Anacletus in epiſt. Iſidoriana II. Concil. tomo I. pag. 522. B.]

II. *Detractores, niſi ſe correxerint, in laqueum perditionis cadunt.*

II. Q. VII. C. XV. §. 3.

SI detractores quorumcumque graviter judicantur, & in perditionis laqueum cadunt, multo magis laceratores & detractores, atque accuſatores memoratorum Dei famulorum, atque perſecutores, damnantur, & in barathrum, niſi ſe correxerint, & per eorum ſatisfactionem condignam egerint pœnitentiam, indubitanter cadunt, & vindicibus flammis exuruntur. *Et infra*. Hæc & alia periculoſa conſiderantes Apoſtoli, ſtatuerunt, ne facile commoverentur aut lacerarentur, vel accuſarentur columnæ ſanctæ Dei eccleſiæ, quæ Apoſtoli & ſucceſſores eorum non immerito dicuntur. Sed ſi quis adverſus eos, vel eccleſias eorum commotus fuerit, aut cauſas habuerit, prius ad eos recurrat caritatis ſtudio, ut familiari colloquio commoniti, ea ſanent, quæ ſananda ſunt; & caritative emendent quæ juſte emendanda agnoverint. Si autem aliqui eos priuſquam hoc egerint, lacerare, accuſare, aut infeſtare præſumſerint, excommunicen-

In Capitul. Hadriani C. II.

Capitul. lib. VI. C. CCLXXXVII.

nicentur , & minime abſolvantur, antequam per ſatisfactionem (ut jam dictum eſt) condignam egerint pœnitentiam : quoniam injuria eorum ad Chriſtum pertinet , cujus legatione funguntur . Lib. III. Parc. III. Tit. XII. Rubr. unica.

RUBRICA . IV

De cauſa , propter quam permittitur a Deo , ut de ſanctis detrahatur .

I. *Deus quoque permittit , adverſus bonos excitari detractiones .*

[Gratianus .]

IPſa autem detractio , licet ex vitio detrahentium , tamen juſto Dei judicio nonnunquam adverſus bonos excitatur , ut quos vel domeſtica præſumtio , vel aliorum favor in altum extulerat , detractio humiliet . *Ambroſius* [ad c. XXII. Lucæ lib. x. §. 90. 91. circa A. D. 376. *Mediolani* .] VI. Q. I. poſt. C. IX

II. *Ne quis de ſe præſumat , linguæ malorum , ex Dei præcepto , contra eum excitantur .*

IMitare Petrum , tertio dicentem : *Domine , tu ſcis , quia diligo te* . Etenim quia tertio negaverat , tertio confitetur ; ſed negavit in nocte , confitetur in die . Hæc autem ideo dicta ſunt , ut ſciatis , neminem jactare ſe debere . Nam ſi Petrus lapſus eſt , quia dixit : *& ſi alii ſcandalizati fuerint in te , ſed non ego* ; quis alius jure de ſe præſumat ? Denique David , quia dixerat : *ego dixi in mea abundantia , non movebor in æternum* ; eam ſibi jactantiam obſuiſſe profitetur , dicens : *avertiſti faciem tuam a me , & factus ſum conturbatus* . Gregorius [papa I. lib. IX. epiſt. XXXIX. A. D. 601, *Romæ* .] Ibidem C. X. Io XXI. 15. S. Auguſt. lib. I. de gratia Chriſti C. XLV. Marc. XIV. 29. Pſal. XXIX. 7. & 8.

III. *Ut boni ſalubriter humilientur , linguæ malorum contra eos inſurgunt .*

SUnt plurimi , qui vitam bonorum fortaſſe amplius , quam debent , laudant , & ne qua elatio de laude ſubrepat , permittit omnipotens Deus , malos in obtrectationem & objurgationem prorumpere , ut ſiqua culpa ab ore laudantium in corde naſcitur , ab ore vituperantium ſuffocetur . Hinc eſt ergo , quod doctor gentium , ſe in prædicatione currere teſtatur *per infamiam & bonam famam* : qui etiam dicit : *ut ſeductores , & veraces* . Ibidem C. XI. 2. Cor. VI. 8.

TITULUS . XII

De murmuratione .

RUBRICA . UNICA

De pœna murmurantium .

I. *Murmurantes a fratrum unitate alieni efficiantur .*

Ex VIII. Synodo [imo ex regulis S. Baſilii , Rufino interprete , c. XLIII. & XCIII. paullo aliter c. A. D. 370. in *Ponto* .]

ALienus ſit a fratrum unitate qui murmurat : & opus hujus abiiciatur , qui murmurans extiterit , ne pœnam murmurantium incurrat , de qua Apoſtolus dicit : *neque murmuraveritis , ſicut quidam murmuraverunt , & perierunt ab exterminatore* . Juxta men- Diſt. XC. C. IV. 1. Cor. X. 10.

LIB. III. PARS III. TIT. XII. RVBR. VNICA

menſuram itaque operis peccator (quod in hac ſententia Apoſtoli plenius declaratur) ſacerdotis judicio pœniteat. *Ex eodem* [forte ex regula Iſidori c. XVIII. circa A. D. 630. in *Hiſpania*.]

II. *Corripiatur qui rixas & contentiones amat.*

Diſt. xc. C. v.

SI quis monachus contentiones vel rixas amaverit, vel manifeſtum convicium fratri intulerit, juxta arbitrium rectoris, modumque peccati, diuturna expietur pœnitentia. *Item*. Qui contentioſus aut murmurans extiterit, ſecundum arbitrium Prioris, tamdiu pœniteat, quamdiu culpæ qualitas exſtat.

LIBRI TERTII

DECRETORUM

GRATIANI

Ex nova ordinatione Johannis Cardinalis a Turrecremata

FINIS

FRA-

Digitized by Google

FRATRIS

JOHANNIS · A · TURRECREMATA

ORDINIS . PRÆDICATORUM

S. R. E. EPISCOPI . CARDINALIS . SABINI

NOVA · ORDINATIO
DECRETI · GRATIANI

IN LIBROS V.

Secundum Gregorianos Decretalium libros
tituloſque diſtincta.

LIBER · QUARTUS

PARS . I

De Matrimonio.

TITULUS . I

De Sponſalibus.

RUBRICA . I

Quid ſint Sponſalia.

I. *Quid ſponſalia proprie dicta dicantur.*

Nicolaus ad conſulta Bulgarorum [papa I. c. 11 I. A. D. 866. Roma in *Bulgariam*, Concil. tomo VIII. pag. 517. D.]

SPonſalia, futurarum ſunt nuptiarum promiſſa. Fœdera quoque, conſenſu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum poteſtate ſunt, celebrantur. Lib. IV. Pars I. Tit. I. Rub. I. & II. XXX. Q. V. C. III.

RUBRICA . II

De duplici ſpecie ſponſalium.

I. *Species ſponſalium duæ ſunt, ſcilicet una, quæ fit per verba de futuro; alia per verba de præſenti.*

Auguſtinus de fide pactionis & conſenſus [Caput incertum.]

DUobus modis dicitur fides: pactionis, & conſenſus. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam ducere. Si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita. Maneat cum illa, quam duxit; non enim reſcindi debet tantum XXVII. Q. II. C. II.

ſa-

Lib. III. Pars III. Tit. XII. Rub. VI. corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Ideo qui dimittit conjugem ſuam, & aliam non accipit, adhuc maritus eſt. Nam etſi corpore jam ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate conjunctus eſt. Cum ergo aliam acceperit, tunc plane dimittit. Non ergo qui dimittit, mæchatur, ſed qui alteram ducit.

Hic primo videndum eſt, an ſit conjugium inter eos; ſecundo, an poſſint ab invicem diſcedere. Hos autem conjuges eſſe & ex definitione conjugii, & auctoritate multorum facile probatur. Sunt enim nuptiæ ſive matrimonium, viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. Inter hos autem fuit conjunctio, quæ individuam vitæ conſuetudinem exigebat. Fuit enim inter eos conſenſus, qui eſt efficiens cauſa matrimonii. In libro I. Capitularium [c. XCVII. & lib. VII. c. CLXXXIII. A. D. 816. *Aquiſgrani*.]

IV. *Diſſolvuntur ſponſalia per fornicationem ſupervenientem.*

XXVII. Q. II. C. XXXIII. RAptor pœnitentia publica mulctetur, raptæ vero, ſi eam ſponſus recipere voluerit, & ipſa ei de crimine conſentiens non fuit, licentia nubendi alii, non negetur. *Ex concilio Toletano* [imo ex Capitularibus, iiſdem capitibus, *ibid.*]

V. *De eodem.*

Ibid. C. XXXIV. Leges Langob. lib. I. tit. de rapt. mul. l. XII. STatutum eſt a ſacro conventu, ut ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & ſine ſpe conjugii maneat. Et ſi ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alii, non negetur. Quod ſi poſt hæc conjungere ſe præſumſerint, uterque ad ſatisfactionem anathematizetur. *Auguſtinus de adulterinis conjugiis lib.* II. [imo Hermes in libro *Paſtoris*, mandato IV. c. A. D. 159. *Romæ*.]

VI. *Diſſolvuntur per caſum in hæreſim: quæ mæchatio quædam eſt.*

XXVIII. Q. I. C. VI. NOn ſolum mæchatio eſt illius, quæ carnem ſuam coinquinat; ſed etiam quæ ſimulacrum facit, mæchatur. Quod ſi in his factis perſeverat, & pœnitentiam non agit, recede ab illa, & noli vivere cum illa. Sin autem; & tu particeps peccati illius eris. *In concilio Triburienſi* [apud Burchardo librum XVII. c. XLIX. & Ivonem P. IX. c. CIX.]

VII. *Diſſolvuntur ſponſalia per ſupervenientem affinitatem, altero eorum fornicante.*

XXVII. Q. II. C. XXXI. QUidam deſponſavit uxorem, & dotavit eam, & cum ea coire non potuit: quam clanculo frater ejus corrupit, & gravidam reddidit. Decretum eſt, ut quamvis nupta eſſe non potuerit legitimo viro, deſponſatam tamen fratri frater habere non poſſit, ſed mæchus & mæcha fornicationis quidem vindictam ſuſtineant; licita vero conjugia eis non negentur.

RUBRICA. VI

De clandeſtina deſponſatione.

I. *Clandeſtina conjugia fieri non debent.*

Evariſtus papa ſcribit omnibus epiſcopis Africæ [epiſt. 1. Iſidoriana c. II. Concil. tomo 1. pag. 543.]

XXX. Q. V. C. I. ALiter legitimum non fit conjugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam feminam dominationem habere videntur, & a quibus cuſtoditur, uxor petatur; a parentibus & propinquioribus ſponſetur, & legibus dotetur, & ſuo tempore ſacerdotaliter (ut mos eſt) cum precibus & oblationibus a ſacerdote benedicatur; & a paranymphis, ut conſuetudo docet, cuſtodita & ſociata, a proximis congruo tempore petita, legibus detur, ac ſolemniter accipiatur; & biduo vel triduo orationibus vacent, & caſtitatem cuſtodiant. *Item*. Ita peracta, legitima ſcitote eſſe connubia: aliter vero præſumta, non conjugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes potius, quam legitima conjugia eſſe non dubitate; niſi voluntas propria ſuffragaverit; & vota ſuccurrerint legitima. *Item ex decreto Hormiſdæ papæ cap.* VI. [Caput incertum.]

II. *Nulli nuptias occulte celebrare licet.*

Ibid. C. II. NUllus fidelis, cujuſcumque conditionis ſit, occulte nuptias faciat, ſed benedictione accepta a ſacerdote, publice nubat in Domino.

III. *Nu-*

III. *Nuptiæ publice celebrari debent.*

NOſtrates, tam mares. *Supra Rubr.* IV. *hujus ejuſdem Tituli*, c. I. *pag.* 632.

[Gratianus.]

IV. *Etſi perhibeatur, quod deſponſatio fuerit clandeſtina, nihilominus ſic facta tenet.*

SEd objicitur præmiſſis: multa ſunt, quæ prohibentur: quæ ſi fiant, ex poſt facto convaleſcunt. Prohibentur voventes matrimonia contrahere, quæ tamen ſi contraxerint, inviolata permanere oportet. Sic & clandeſtina conjugia, contra leges quidem fiunt, tamen contracta diſſolvi non poſſunt, quia ex legitimo voto ſubſequente corroborantur; unde Evariſtus cum dixiſſet: *aliter præſumta non ſunt conjugia, ſed adulteria,* addidit: *niſi voluntas propria ſuffragaverit, & vota ſuccurrerint legitima.* Hinc *etenim in Novellis* [Novella lxvii. c. xli. A. D. 539. CPoli.] xxx. Q. v. poſt C. viii.

V. *De eodem.*

SI quis, divinis tactis Scripturis, juraverit mulieri, legitimam ſe eam habiturum uxorem vel ſi in oratorio tale ſacramentum dederit, ſit illa legitima uxor, quamvis nulla dos, nulla ſcriptura alia interpoſita ſit. *Gratianus* Ibid. C. ix.

VI. *Aſſignatur ratio, quare deſponſatio clandeſtina, licet non diſſolvat ſponſalia, tamen prohibeatur.*

HIs ita reſpondetur. Conjugia, quæ clam contrahuntur, non negantur eſſe conjugia, nec jubentur diſſolvi, ſi utriuſque confeſſione probari poterunt. Veruntamen prohibentur, quia mutata voluntate alterius eorum, alterius confeſſione fides judici fieri non poterit. Unde publice cum alterius vota in alteram partem ſe tranſtulerint, pro priori conjugio, quod judici incertum eſt, ſententia ferri non poterit. Incerta enim, ut Sixtus papa ſcribit epiſcopis per Hiſpaniam conſtitutis, nemo pontificum judicare præſumat: & quamvis vera ſint, non tamen credenda ſunt, niſi quæ certis indiciis comprobantur, niſi quæ manifeſto judicio convincuntur, niſi quæ judiciario ordine publicantur. Ibid. poſt C. ix. *Sixtus* ii. *Epiſt.* ii. *Iſidori* C. iv. *Concil. tomo* i. *pag.* 824. *A.*

TITULUS. II

De matrimonio.

RUBRICA. I

Quid ſit matrimonium.

[Gratianus.]

SUnt enim nuptiæ ſive matrimonium, viri mulieriſque conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. xxvii. Q. ii. ante C. i. § I.

RUBRICA. II

Quod matrimonium ſit bonum & licitum.

I. *Licitæ & honorabiles ſunt nuptiæ.*

Auguſtinus [de bono viduitatis c. viii. §. 11. & ix. §. 12. c. A. D. 401. in *Africa*.]

NUptiarum bonum, ſemper eſt quidem bonum, ſed in populo Dei fuit aliquando legis obſequium, nunc eſt infirmitatis remedium; in quibuſdam vero humanitatis ſolatium. Filiorum quippe procreationi operam dare, non canino more per uſum promiſcuum feminarum, ſed honeſto ordine conjugali; non eſt in homine improbandus affectus, & ipſum tamen laudabilius transſcendit, & vincit cæleſtia cogitans animus Chriſtianus. Sed quoniam (ſicut ait Dominus) *non omnes capiunt verbum hoc*; quæ poteſt capere, capiat: quæ ſe non continet, nubat; quæ non cœpit, deliberet; quæ aggreſ- xxvii. Q. i. C. xli. *Matth.* xix. 11.

Lib. II. Pars II. Tit. XII. Rub. VI. corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Ideo qui dimittit conjugem ſuam, & aliam non accipit, adhuc maritus eſt. Nam etſi corpore jam ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate conjunctus eſt. Cum ergo aliam acceperit, tunc plane dimittit. Non ergo qui dimittit, mæchatur, ſed qui alteram ducit.

Hic primo videndum eſt, an ſit conjugium inter eos; ſecundo, an poſſint ab invicem diſcedere. Hos autem conjuges eſſe & ex definitione conjugii, & auctoritate multorum facile probatur. Sunt enim nuptiæ ſive matrimonium, viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. Inter hos autem fuit conjunctio, quæ individuam vitæ conſuetudinem exigebat. Fuit enim inter eos conſenſus, qui eſt efficiens cauſa matrimonii. In libro I. Capitularium [c. XCVII. & lib. VII. c. CLXXXIII. A. D. 816. *Aquiſgrani*.]

IV. *Diſſolvuntur ſponſalia per fornicationem ſupervenientem.*

XXVII. Q. II. C. XXXIII. RAptor pœnitentia publica mulctetur, raptæ vero, ſi eam ſponſus recipere voluerit, & ipſa ei de crimine conſentiens non fuit, licentia nubendi alii, non negetur. *Ex concilio Toletano* [imo ex Capitularibus, iiſdem capitibus, *ibid.*]

V. *De eodem.*

Ibid. C. XXXIV. Leges Longob. lib. I. tit. de rapt. mul. l. XII. STatutum eſt a ſacro conventu, ut ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & ſine ſpe conjugii maneat. Et ſi ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alii, non negetur. Quod ſi poſt hæc conjungere ſe præſumſerint, uterque ad ſatisfactionem anathematizetur. *Auguſtinus de adulterinis conjugiis lib.* II. [imo Hermes in libro *Paſtoris*, mandato IV. c. A.D. 159. *Romæ*.]

VI. *Diſſolvuntur per caſum in hæreſim: quæ mæchatio quædam eſt.*

XXVIII. Q. I. C. VI. NOn ſulum mæchatio eſt illius, quæ carnem ſuam coinquinat; ſed etiam quæ ſimulacrum facit, mæchatur. Quod ſi in his factis perſeverat, & pœnitentiam non agit, recede ab illa, & noli vivere cum illa. Sin autem; & tu particeps peccati illius eris. *In concilio Triburienſi* [apud Burchardo libum XVII. c. XLIX. & Ivonem P. IX. c. CIX.]

VII. *Diſſolvuntur ſponſalia per ſupervenientem affinitatem, altero eorum fornicante.*

XXVII. Q. II. C. XXXI. QUidam deſponſavit uxorem, & dotavit eam, & cum ea coire non potuit: quam clanculo frater ejus corrupit, & gravidam reddidit. Decretum eſt, ut quamvis nupta eſſe non potuerit legitimo viro, deſponſatam tamen fratri frater habere non poſſit, ſed mæchus & mæcha fornicationis quidem vindictam ſuſtineant; licita vero conjugia eis non negentur.

RUBRICA. VI

De clandeſtina deſponſatione.

I. *Clandeſtina conjugia fieri non debent.*

Evariſtus papa ſcribit omnibus epiſcopis Africæ [epiſt. I. Iſidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 543.]

XXX. Q. V. C. I. ALiter legitimum non fit conjugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam feminam dominationem habere videntur, & a quibus cuſtoditur, uxor petatur; a parentibus & propinquioribus ſponſetur, & legibus dotetur, & ſuo tempore ſacerdotaliter (ut mos eſt) cum precibus & oblationibus a ſacerdote benedicatur; & a paranymphis, ut conſuetudo docet, cuſtodita & ſociata, a proximis congruo tempore petita, legibus detur, ac ſolemniter accipiatur; & biduo vel triduo orationibus vacent, & caſtitatem cuſtodiant. *Item*. Ita peracta, legitima ſcitote eſſe connubia: aliter vero præſumta, non conjugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes potius, quam legitima conjugia eſſe non dubitate; niſi voluntas propria ſuffragaverit; & vota ſuccurrerint legitima. *Item ex decreto Hormiſdæ papæ cap.* VI. [Caput incertum.]

II. *Nulli nuptias occulte celebrare licet.*

Ibid. C. II. NUllus fidelis, cujuſcumque conditionis ſit, occulte nuptias faciat, ſed benedictione accepta a ſacerdote, publice nubat in Domino.

III. *Nu-*

III. *Nuptiæ publice celebrari debent.*

NOſtrates, tam mares. *Supra Rubr.* IV. *hujus ejuſdem Tituli*, c. I. *pag.* 632. [Gratianus.]

IV. *Etſi perhibeatur, quod deſponſatio fuerit clandeſtina, nihilominus ſic facta tenet.*

SEd objicitur præmiſſis : multa ſunt, quæ prohibentur : quæ ſi fiant, ex poſt facto convaleſcunt. Prohibentur voventes matrimonia contrahere, quæ tamen ſi contraxerint, inviolata permanere oportet. Sic & clandeſtina conjugia, contra leges quidem fiunt, tamen contracta diſſolvi non poſſunt, quia ex legitimo voto ſubſequente corroborantur; unde Evariſtus cum dixiſſet: *aliter præſumta non ſunt conjugia, ſed adulteria,* addidit : *niſi voluntas propria ſuffragaverit, & vota ſuccurrerint legitima.* Hinc *etenim in Novellis* [Novella LXVII. c. XLI. A. D. 539. CPoli.] xxx. Q. v. poſt C. VIII.

V. *De eodem.*

SI quis, divinis tactis Scripturis, juraverit mulieri, legitimam ſe eam habiturum uxorem vel ſi in oratorio tale ſacramentum dederit, ſit illa legitima uxor, quamvis nulla dos, nulla ſcriptura alia interpoſita ſit. *Gratianus* Ibid. C. IX.

VI. *Aſſignatur ratio, quare deſponſatio clandeſtina, licet non diſſolvat ſponſalia, tamen prohibeatur.*

HIs ita reſpondetur. Conjugia, quæ clam contrahuntur, non negantur eſſe conjugia, nec jubentur diſſolvi, ſi utriuſque confeſſione probari poterunt. Veruntamen prohibentur, quia mutata voluntate alterius eorum, alterius confeſſione fides judici fieri non poterit. Unde publice cum alterius vota in alteram partem ſe tranſtulerint, pro priori conjugio, quod judici incertum eſt, ſententia ferri non poterit. Incerta enim, ut Sixtus papa ſcribit epiſcopis per Hiſpaniam conſtitutis, nemo pontificum judicare præſumat : & quamvis vera ſint, non tamen credenda ſunt, niſi quæ certis indiciis comprobantur, niſi quæ manifeſto judicio convincuntur, niſi quæ judiciario ordine publicantur. Ibid. poſt C. IX. Sixtus II. Epiſt. II. Iſidori C. IV. Concil. tomo I. pag. 824. A.

TITULUS. II
De matrimonio.
RUBRICA. I
Quid ſit matrimonium.

[Gratianus.]

SUnt enim nuptiæ ſive matrimonium, viri mulieriſque conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. XXVII. Q. II. ante C. I. §. I.

RUBRICA. II
Quod matrimonium ſit bonum & licitum.

I. *Licitæ & honorabiles ſunt nuptiæ.*

Auguſtinus [de bono viduitatis c. VIII. §. 11. & IX. §. 12. c. A. D. 401. in *Africa*.]

NUptiarum bonum, ſemper eſt quidem bonum, ſed in populo Dei fuit aliquando legis obſequium, nunc eſt infirmitatis remedium; in quibuſdam vero humanitatis ſolatium. Filiorum quippe procreationi operam dare, non canino more per uſum promiſcuum feminarum, ſed honeſto ordine conjugali; non eſt in homine improbandus affectus, & ipſum tamen laudabilius transſcendit, & vincit cæleſtia cogitans animus Chriſtianus. Sed quoniam (ſicut ait Dominus) *non omnes capiunt verbum hoc*; quæ poteſt capere, capiat : quæ ſe non continet, nubat; quæ non cœpit, deliberet; quæ ag- XXVII. Q. I. C. XLI. Matth. XIX. II.

Lib. III. Pars III. Tit. XII. Rub. VI. corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Ideo qui dimittit conjugem ſuam, & aliam non accipit, adhuc maritus eſt. Nam etſi corpore jam ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate conjunctus eſt. Cum ergo aliam acceperit, tunc plane dimittit. Non ergo qui dimittit, mæchatur, ſed qui alteram ducit.

Hic primo videndum eſt, an ſit conjugium inter eos; ſecundo, an poſſint ab invicem diſcedere. Hos autem conjuges eſſe & ex definitione conjugii, & auctoritate multorum facile probatur. Sunt enim nuptiæ ſive matrimonium, viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. Inter hos autem fuit conjunctio, quæ individuam vitæ conſuetudinem exigebat. Fuit enim inter eos conſenſus, qui eſt efficiens cauſa matrimonii. In libro I. Capitularium [c. XCVII. & lib. VII. c. CLXXXIII. A. D. 816. *Aquiſgrani*.]

IV. *Diſſolvuntur ſponſalia per fornicationem ſupervenientem.*

XXVII. Q. II. C. XXXIII. RAptor pœnitentia publica mulctetur, raptæ vero, ſi eam ſponſus recipere voluerit, & ipſa ei de crimine conſentiens non fuit, licentia nubendi alii, non negetur. *Ex concilio Toletano* [imo ex Capitularibus, iiſdem capitibus, *ibid.*]

V. *De eodem.*

Ibid. C. XXXIV. *Leges Langob. lib. I. tit. de rapt. mul. l.* XII. STatutum eſt a ſacro conventu, ut ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & ſine ſpe conjugii maneat. Et ſi ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alii, non negetur. Quod ſi poſt hæc conjungere ſe præſumſerint, uterque ad ſatisfactionem anathematizetur. *Auguſtinus de adulterinis conjugiis lib.* II. [imo Hermes in libro *Paſtoris*, mandato IV. c. A. D. 159. *Romæ*.]

VI. *Diſſolvuntur per caſum in hæreſim: quæ mæchatio quædam eſt.*

XXVIII. Q. I. C. VI. NOn ſolum mæchatio eſt illius, quæ carnem ſuam coinquinat; ſed etiam quæ ſimulacrum facit, mæchatur. Quod ſi in his factis perſeverat, & pœnitentiam non agit, recede ab illa, & noli vivere cum illa. Sin autem; & tu particeps peccati illius eris. *In concilio Triburienſi* [apud Burchardo librum XVII. c. XLIX. & Ivonem P. IX. c. CIX.]

VII. *Diſſolvuntur ſponſalia per ſupervenientem affinitatem, altero eorum fornicante.*

XXVII. Q. II. C. XXXI. QUidam deſponſavit uxorem, & dotavit eam, & cum ea coire non potuit: quam clanculo frater ejus corrupit, & gravidam reddidit. Decretum eſt, ut quamvis nupta eſſe non potuerit legitimo viro, deſponſatam tamen fratri frater habere non poſſit, ſed mæchus & mæcha fornicationis quidem vindictam ſuſtineant; licita vero conjugia eis non negentur.

RUBRICA. VI

De clandeſtina deſponſatione.

I. *Clandeſtina conjugia fieri non debent.*

Evariſtus papa ſcribit omnibus epiſcopis Africæ [epiſt. I. Iſidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 541.]

XXX. Q. V. C. I. ALiter legitimum non fit conjugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam feminam dominationem habere videntur, & a quibus cuſtoditur, uxor petatur; a parentibus & propinquioribus ſponſetur, & legibus dotetur, & ſuo tempore ſacerdotaliter (ut mos eſt) cum precibus & oblationibus a ſacerdote benedicatur; & a paranymphis, ut conſuetudo docet, cuſtodita & ſociata, a proximis congruo tempore petita, legibus detur, ac ſolemniter accipiatur; & biduo vel triduo orationibus vacent, & caſtitatem cuſtodiant. *Item*. Ita peracta, legitima ſcitote eſſe connubia: aliter vero præſumta, non conjugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes potius, quam legitima conjugia eſſe non dubitate; niſi voluntas propria ſuffragaverit; & vota ſuccurrerint legitima. *Item ex decreto Hormiſdæ papæ cap.* VI. [Caput incertum.]

II. *Nulli nuptias occulte celebrare licet.*

Ibid. C. II. NUllus fidelis, cujuſcumque conditionis ſit, occulte nuptias faciat, ſed benedictione accepta a ſacerdote, publice nubat in Domino.

III. *Nu-*

III. *Nuptiæ public e celebrari debent.*

NOſtrates, tam mares. *Supra Rubr.* IV. *hujus ejuſdem Tituli*, c. I. *pag.* 632.
[Gratianus.]

IV. *Etſi perhibeatur, quod deſponſatio fuerit clandeſtina, nihilominus ſic facta tenet*

SEd objicitur præmiſſis: multa ſunt, quæ prohibentur: quæ ſi fiant, ex poſt facto convaleſcunt. Prohibentur voventes matrimonia contrahere, quæ tamen ſi contraxerint, inviolata permanere oportet. Sic & clandeſtina conjugia, contra leges quidem fiunt, tamen contracta diſſolvi non poſſunt, quia ex legitimo voto ſubſequente corroborantur; unde Evariſtus cum dixiſſet: *aliter præſumta non ſunt conjugia, ſed adulteria*, addidit: *niſi voluntas propria ſuffragaverit, & vota ſuccurrerint legitima.* Hinc *etenim in Novellis* [Novella LXVII. c. XLI. A. D. 539. CPoli.] XXX. Q. V. poſt C. VIII.

V. *De eodem.*

SI quis, divinis tactis Scripturis, juraverit mulieri, legitimam ſe eam habiturum uxorem vel ſi in oratorio tale ſacramentum dederit, ſit illa legitima uxor, quamvis nulla dos, nulla ſcriptura alia interpoſita ſit. *Gratianus* *Ibid.* C. IX.

VI. *Aſſignatur ratio, quare deſponſatio clandeſtina, licet non diſſolvat ſponſalia, tamen prohibeatur.*

HIs ita reſpondetur. Conjugia, quæ clam contrahuntur, non negantur eſſe conjugia, nec jubentur diſſolvi, ſi utriuſque confeſſione probari poterunt. Veruntamen prohibentur, quia mutata voluntate alterius eorum, alterius confeſſione fides judici fieri non poterit. Unde publice cum alterius vota in alteram partem ſe tranſtulerint, pro priori conjugio, quod judici incertum eſt, ſententia ferri non poterit. Incerta enim, ut Sixtus papa ſcribit epiſcopis per Hiſpaniam conſtitutis, nemo pontificum judicare præſumat: & quamvis vera ſint, non tamen credenda ſunt, niſi quæ certis indiciis comprobantur, niſi quæ maniſeſto judicio convincuntur, niſi quæ judiciario ordine publicantur. *Ibid.* poſt C. IX. *Sixtus* II. *Epiſt.* II. *Iſidori* C. IV. *Concil. tomo* I. *pag.* 824. *A.*

TITULUS. II

De matrimonio.

RUBRICA. I

Quid ſit matrimonium.

[Gratianus.]

SUnt enim nuptiæ ſive matrimonium, viri mulieriſque conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. XXVII. Q. II. ante C. I. §. I.

RUBRICA. II

Quod matrimonium ſit bonum & licitum.

I. *Licitæ & honorabiles ſunt nuptiæ.*

Auguſtinus [de bono viduitatis c. VIII. §. 11. & IX. §. 12. c. A. D. 401. in *Africa*.]

NUptiarum bonum, ſemper eſt quidem bonum, ſed in populo Dei fuit aliquando legis obſequium, nunc eſt infirmitatis remedium; in quibuſdam vero humanitatis ſolatium. Filiorum quippe procreationi operam dare, non canino more per uſum promiſcuum feminarum, ſed honeſto ordine conjugali; non eſt in homine improbandus affectus, & ipſum tamen laudabilius tranſcendit, & vincit cæleſtia cogitans animus Chriſtianus. Sed quoniam (ſicut ait Dominus) *non omnes capiunt verbum hoc*; quæ poteſt capere, capiat: quæ ſe non continet, nubat; quæ non cœpit, deliberet; quæ ag- XXVII. Q. I. C. XLI. *Matth.* XIX. II.

Lib.II. Pars III. Tit.XII. Rub.VI. corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Ideo qui dimittit conjugem ſuam, & aliam non accipit, adhuc maritus eſt. Nam etſi corpore jam ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate conjunctus eſt. Cum ergo aliam acceperit, tunc plane dimittit. Non ergo qui dimittit, mæchatur, ſed qui alteram ducit.

Hic prima videndum eſt, an ſit conjugium inter eos; ſecundo, an poſſint ab invicem diſcedere. Hos autem conjuges eſſe & ex definitione conjugii, & auctoritate multorum facile probatur. Sunt enim nuptiæ ſive matrimonium, viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. Inter hos autem fuit conjunctio, quæ individuam vitæ conſuetudinem exigebat. Fuit enim inter eos conſenſus, qui eſt efficiens cauſa matrimonii. In libro I. Capitularium [c. XCVII. & lib. VII. c. CLXXXIII. A. D. 816. *Aquiſgrani*.]

IV. *Diſſolvuntur ſponſalia per fornicationem ſupervenientem.*

XXVII. Q. II. C. XXXIII. RAptor pœnitentia publica mulctetur, raptæ vero, ſi eam ſponſus recipere voluerit, & ipſa ei de crimine conſentiens non fuit, licentia nubendi alii, non negetur. *Ex concilio Toletano* [imo ex Capitularibus, iiſdem capitibus, *ibid.*]

V. *De eodem.*

Ibid. C. XXXIV. Leges Langob. lib. I. tit. de rapt. mul. l. XII. STatutum eſt a ſacro conventu, ut ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & ſine ſpe conjugii maneat. Et ſi ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alii, non negetur. Quod ſi poſt hæc conjungere ſe præſumſerint, uterque ad ſatisfactionem anathematizetur. *Auguſtinus de adulterinis conjugiis lib.* II. [imo Hermes in libro *Paſtoris*, mandato IV. c. A. D. 159. *Romæ*.]

VI. *Diſſolvuntur per caſum in hæreſim: quæ mæchatio quædam eſt.*

XXVIII, Q. I, C. VI. NOn ſolum mæchatio eſt illius, quæ carnem ſuam coinquinat; ſed etiam quæ ſimulacrum facit, mæchatur. Quod ſi in his factis perſeverat, & pœnitentiam non agit, recede ab illa, & noli vivere cum illa. Sin autem; & tu particeps peccati illius eris. *In concilio Triburienſi* [apud Burchardo libum XVII. c. XLIX. & Ivonem P. IX. c. CIX.]

VII. *Diſſolvuntur ſponſalia per ſupervenientem affinitatem, altero eorum fornicante.*

XXVII. Q. II, C. XXXI. QUidam deſponſavit uxorem, & dotavit eam, & cum ea coire non potuit: quam clanculo frater ejus corrupit, & gravidam reddidit. Decretum eſt, ut quamvis nupta eſſe non potuerit legitimo viro, deſponſatam tamen fratri frater habere non poſſit, ſed mæchus & mæcha fornicationis quidem vindictam ſuſtineant; licita vero conjugia eis non negentur.

RUBRICA. VI
De clandeſtina deſponſatione.

I. *Clandeſtina conjugia fieri non debent.*

Evariſtus papa ſcribit omnibus epiſcopis Africæ [epiſt. I. Iſidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 543.]

XXX, Q. V. C. I, ALiter legitimum non fit conjugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam feminam dominationem habere videntur, & a quibus cuſtoditur, uxor petatur; a parentibus & propinquioribus ſponſetur, & legibus dotetur, & ſuo tempore ſacerdotaliter (ut mos eſt) cum precibus & oblationibus a ſacerdote benedicatur; & a paranymphis, ut conſuetudo docet, cuſtodita & ſociata, a proximis congruo tempore petita, legibus detur, ac ſolemniter accipiatur; & biduo vel triduo orationibus vacent, & caſtitatem cuſtodiant. *Item*. Ita peracta, legitima ſcitote eſſe connubia: aliter vero præſumta, non conjugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes potius, quam legitima conjugia eſſe non dubitate; niſi voluntas propria ſuffragaverit; & vota ſuccurrerint legitima. *Item ex decreto Hormiſdæ papæ cap.* VI. [Caput incertum.]

II. *Nulli nuptias occulte celebrare licet.*

Ibid. C. II. NUllus fidelis, cujuſcumque conditionis ſit, occulte nuptias faciat, ſed benedictione accepta a ſacerdote, publice nubat in Domino.

III. *Nu-*

III. *Nuptiæ publice celebrari debent.*

NOſtrates, tam mares. *Supra Rubr.* IV. *hujus ejuſdem Tituli*, c. I. *pag.* 632.
[Gratianus.]

IV. *Etſi perhibeatur, quod deſponſatio fuerit clandeſtina, nihilominus ſic facta tenet.*

SEd objicitur præmiſſis: multa ſunt, quæ prohibentur: quæ ſi fiant, ex poſt facto convaleſcunt. Prohibentur voventes matrimonia contrahere, quæ tamen ſi contraxerint, inviolata permanere oportet. Sic & clandeſtina conjugia, contra leges quidem fiunt, tamen contracta diſſolvi non poſſunt, quia ex legitimo voto ſubſequente corroborantur; unde Evariſtus cum dixiſſet: *aliter præſumta non ſunt conjugia, ſed adulteria*, addidit: *niſi voluntas propria ſuffragaverit, & vota ſuccurrerint legitima*. Hinc *etenim in Novellis* [Novella LXVII. c. XLI. A. D. 539. CPoli.] XXX. Q. V. poſt C. VIII.

V. *De eodem.*

SI quis, divinis tactis Scripturis, juraverit mulieri, legitimam ſe eam habiturum uxorem vel ſi in oratorio tale ſacramentum dederit, ſit illa legitima uxor, quamvis nulla dos, nulla ſcriptura alia interpoſita ſit. *Gratianus* *Ibid.* C. IX.

VI. *Aſſignatur ratio, quare deſponſatio clandeſtina, licet non diſſolvat ſponſalia, tamen prohibeatur.*

HIs ita reſpondetur. Conjugia, quæ clam contrahuntur, non negantur eſſe conjugia, nec jubentur diſſolvi, ſi utriuſque confeſſione probari poterunt. Veruntamen prohibentur, quia mutata voluntate alterius eorum, alterius confeſſione fides judici fieri non poterit. Unde publice cum alterius vota in alteram partem ſe tranſtulerint, pro priori conjugio, quod judici incertum eſt, ſententia ferri non poterit. Incerta enim, ut Sixtus papa ſcribit epiſcopis per Hiſpaniam conſtitutis, nemo pontificum judicare præſumat: & quamvis vera ſint, non tamen credenda ſunt, niſi quæ certis indiciis comprobantur, niſi quæ manifeſto judicio convincuntur, niſi quæ judiciario ordine publicantur. *Ibid.* poſt C. IX. *Sixtus* II. *Epiſt.* II. *Iſidori* C. IV. *Concil. tomo* I. *pag.* 824. A.

TITULUS. II

De matrimonio.

RUBRICA. I

Quid ſit matrimonium.

[Gratianus.]

SUnt enim nuptiæ ſive matrimonium, viri mulieriſque conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. XXVII. Q. II. ante C. I. §. I.

RUBRICA. II

Quod matrimonium ſit bonum & licitum.

I. *Licitæ & honorabiles ſunt nuptiæ.*

Auguſtinus [de bono viduitatis c. VIII. §. II. & IX. §. II. c. A. D. 401. in *Africa*.]

NUptiarum bonum, ſemper eſt quidem bonum, ſed in populo Dei fuit aliquando legis obſequium, nunc eſt infirmitatis remedium; in quibuſdam vero humanitatis ſolatium. Filiorum quippe procreationi operam dare, non canino more per uſum promiſcuum feminarum, ſed honeſto ordine conjugali; non eſt in homine improbandus affectus, & ipſum tamen laudabilius tranſcendit, & vincit cæleſtia cogitans animus Chriſtianus. Sed quoniam (ſicut ait Dominus) *non omnes capiunt verbum hoc*; quæ poteſt capere, capiat: quæ ſe non continet, nubat; quæ non cœpit, deliberet; quæ ag- XXVII. Q. I. C. XLI. *Matth.* XIX. II.

 greſ-

Lib. III. Pars III. Tit. XII. Rubrica unica

menſuram itaque operis peccator (quod in hac ſententia Apoſtoli plenius declaratur) ſacerdotis judicio pœniteat. *Ex eodem* [forte ex regula Iſidori c. XVIII. circa A. D. 610. in *Hiſpania*.]

II. *Corripiatur qui rixas & contentiones amat.*

Diſt. xc. C. v.

SI quis monachus contentiones vel rixas amaverit, vel manifeſtum convicium fratri intulerit, juxta arbitrium rectoris, modumque peccati, diuturna expietur pœnitentia. *Item*. Qui contentioſus aut murmurans extiterit, ſecundum arbitrium Prioris, tamdiu pœniteat, quamdiu culpæ qualitas exſtat.

LIBRI TERTII

DECRETORUM

GRATIANI

Ex nova ordinatione Johannis Cardinalis a Turrecremata

FINIS

FRA-

FRATRIS

JOHANNIS · A · TURRECREMATA

ORDINIS . PRÆDICATORUM

S. R. E. EPISCOPI . CARDINALIS . SABINI

NOVA · ORDINATIO
DECRETI · GRATIANI

In Libros V.

Secundum Gregorianos Decretalium libros tituloſque diſtincta.

LIBER · QUARTUS

PARS . I

De Matrimonio.

TITULUS . I

De Sponſalibus.

RUBRICA . I

Quid ſint Sponſalia.

I. *Quid ſponſalia proprie dicta dicantur.*

Nicolaus ad conſulta Bulgarorum [papa I. c. III. A.D. 866. Roma in *Bulgariam*, Concil. tomo VIII. pag. 517. D.]

SPonſalia, futurarum ſunt nuptiarum promiſſa. Fœdera quoque, conſenſu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum poteſtate ſunt, celebrantur. In. IV. Pars I. Tit. I. Rubr. I. & II. XX. Q. V. C. I.

RUBRICA . II

De duplici ſpecie ſponſalium.

I. *Species ſponſalium duæ ſunt, ſcilicet una, quæ fit per verba de futuro; alia per verba de præſenti.*

Auguſtinus de fide pactionis & conſenſus [Caput incertum.]

DUobus modis dicitur fides: pactionis, & conſenſus. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam ducere. Si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita. Maneat cum illa, quam duxit; non enim reſcindi debet tantum XXVII. Q. I. C. II.

ſa-

LIB. IV. PARS I. TIT. I. RUBR. III. & IV.

ſacramentum. Si autem fecerit fidem conſenſus, non licet aliam ducere. Si autem duxerit, dimittat eam, & adhærebit priori. [*Gratianus*] Eſt autem fides pactionis, quando aliquis promittit fidem alicui, quod eam ducet, ſi permiſerit ei rem ſecum habere, vel etiam pro conſenſu. Fides autem conſenſus eſt, quando, etiamſi non ſtringit manum, corde tamen, & ore conſentit ducere, & mutuo ſe concedunt unus alii, & mutuo ſe ſuſcipiunt.

RUBRICA. III

De ætate, in qua ſponſalia contrahuntur.

I. *Ante ſeptennium nequeunt contrahi ſponſalia.*

Gratianus

XXX. Q. I. ante C. I.

SPonſalia ante ſeptennium contrahi non poſſunt. Solo enim conſenſu contrahuntur: qui intervenire non poteſt, niſi ab utraque parte id intelligatur, quod inter eos agitur. Probatur ergo, ſponſalia non poſſe contrahi inter pueros, quorum ætatis infirmitas conſenſum non admittit. *Teſtatur hoc Idem Nicolaus papa, dicens* [forte c. A.D. 861. *Romæ*.]

II. *Licet impuberes poſſint contrahere ſponſalia de futuro, non tamen de præſenti, niſi eſſent proximi pubertati.*

Ibid. C. I. *Extra de deſponſ. impub. C. II.*

UBi non eſt conſenſus utriuſque, non eſt conjugium. Ergo qui pueris dant puellas in cunabulis, & e converſo, nihil faciunt, niſi uterque puerorum, poſtquam venerit ad annos diſcretionis, conſentiat, etiamſi pater & mater hoc voluerint, & fecerint.

RUBRICA. IV

Qualiter ſponſalia contrahantur.

I. *Inter alios modos ſponſalia contrahuntur annuli ſubarrhatione.*

Nicolaus ad conſulta Bulgarorum [c. A. D. 866. Romæ in *Bulgariam*, Concil. tomo VIII. pag. 517. C.]

XXX. Q. V. C. III.

NOſtrates tam mares, quam feminæ non ligaturam auream, vel argenteam, aut ex quolibet metallo compoſitam, quando nuptialia fœdera contrahunt, in capitibus deferunt; ſed poſt ſponſalia, quæ futurarum ſunt nuptiarum promiſſa, fœdera quoque conſenſu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum poteſtate ſunt, celebrantur: & poſtquam arrhis ſponſam ſibi ſponſus per digitum, fidei annulo inſignitum, deſponderit, dotemque utrique placitam, ſponſus ei cum ſcripto, pactum hoc continente, coram invitatis ab utraque parte tradiderit, aut mox aut apto tempore, ne videlicet ante tempus, lege definitum, tale quid fieri præſumatur, ambo ad nuptialia fœdera perducantur. Et primum in eccleſia Domini cum oblationibus, quas offerre debent, Deo per ſacerdotis manum ſtatuuntur; ſicque demum benedictionem & velamen cæleſte ſuſcipiunt. *Item*, Hæc ſunt præter alia, quæ ad memoriam non occurrunt, pacta conjugiorum ſolemnia. Peccatum autem eſſe, ſi hæc cuncta in nuptiali fœdere non interveniant, non dicimus. *Iſidorus libro* II. *de officiis cap.* XVI. [imo c. XIX. A.D. 631. in *Hiſpania*.]

II. *De ſignificatione quorumdam ſignorum ſponſalium.*

Ibid. C. VII.

FEminæ dum maritantur, ideo velantur, ut noverint, ſe ſemper maritis ſuis ſubditas eſſe, & humiles. *Item*. Quod nubentes poſt benedictionem vitta invicem, quaſi uno vinculo, copulantur, videlicet ideo fit, ne compagem conjugalis unitatis dirumpant. At vero quod eadem vitta candido, purpureoque colore permiſcetur; candor quippe ad munditiam vitæ; purpura ad ſanguinis poſteritatem adhibetur, ut hoc ſigno & continentiæ lex tenenda ab utriſque ad tempus admoneatur; & poſt hoc reddendum debitum non negetur. *Item*. Quod in primis negociis annulus a ſponſo ſponſæ datur; fit hoc nimirum vel propter mutuæ fidei ſignum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda jungantur. Unde & quarto digito annulus idem inſeritur, quia in eo quædam vena (ut fertur) ſanguinis ad cor uſque perveniat. *Ambroſius de Patriarchis* [hoc eſt lib. I. de Abraham c. IX. §. 93. c. A. D. 387. *Mediolani*.]

III. *Con-*

III. *Contrahi poſſunt ſponſalia per nuncios inter abſentes.*

NEc illud otioſum, quod cum veniret Rebecca, vidit Iſaac ambulantem: & cum interrogaſſet, quis eſſet; cognito, quod ipſe eſſet, cui duceretur uxor, deſcendit; & caput ſuum obnubere cœpit, docens, verecundiam nuptiis præire debere. Inde enim & nuptiæ dictæ, quod pudoris gratia ſe puellæ obnuberent [Gratianus.] Lib. iv. Pars I. Tit. I. Rub. v. xxx. Q. v. C. viii.

IV. *Honeſtius ſponſalia, quam ipſarum adoleſcentularum caro, tractantur.*

CUm ergo dicitur, *paterno arbitrio feminæ junctæ viris*, datur intelligi, quod paternus conſenſus deſideratur in nuptiis; nec ſine eo legitimæ nuptiæ habeantur, juxta illud Evariſti papæ: *aliter non fit legitimum conjugium, niſi a parentibus tradatur*. Item *Ambroſius in libro de Patriarchis* [nimirum lib. I. de Abraham, c. ix. §. 91. c. A. D. 387. *Mediolani*.] xxxii. Q. II. post C. xii. xxx. Q. v. C. I.

V. *De eodem.*

HOnorantur parentes Rebeccæ muneribus, conſulitur puella non de ſponſalibus, (illa enim judicium expectat parentum; non eſt enim virginalis pudoris eligere maritum) ſed jam deſponſata viro, de profectionis conſulitur die; nec immerito dilationem non attulit. Jure etenim properare debuit ad maritum. Unde illud Euripidæum, quod mirantur plerique, unde translatum ſit, manifeſtum eſt. Ait enim in perſona mulieris, quæ tamen maritum volebat relinquere, & ad alias petebatur nuptias, *Ibid. C. xiii.*

Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς
Μέριμναν ἕξει: κ'οὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε.

ſponſalium meorum pater meus curam ſubibit; hoc enim non eſt meum. Ergo quod ipſi philoſophi mirati ſunt, ſervate virgines. Mulier etiam, ſiqua amiſſo cito marito, adoleſcentula laqueum infirmitatis ſuæ timet incidere; ſi vult, nubat, tantum in Domino, ut electionem mariti parentibus deferat, ne appetentiæ procacioris æſtimetur auctor, ſi ipſa de nuptiis ſuis electionem ſibi vendicet. Expetita enim magis debet viderl a viro, quam ipſa virum expetiiſſe. Verecundiam præmittat, antequam nubat, quo ipſum conjugium plus commendet verecundia. *Item in libro Numerorum* [c. xxx. 4. ante A. D. 2451. in *Arabia*.] *Hermione in Euripidis Andromacha.*

VI. *De eodem.*

MUlier ſi quidplam voverit, & ſe conſtrinxerit juramento, quæ eſt ln domo patris ſui, & in ætate adhuc puellari, ſi cognoverit pater votum, quod pollicita eſt, & juramentum, quo obligavit animam ſuam, & tacuerit; non rea erit; ſed quidquid pollicita eſt, & juravlt, opere complebit. Sin autem ſtatim ut audierit, contradixerit pater, & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur ſponſioni, eo quod contradixerit pater. *Auguſtinus* [imo Gloſſa ordin. ad c. xxx. *Numerorum*.] *Ibid. C. xiv.*

VII. *De eodem.*

MErito hic quæritur etiam de voto virginitatis. Mulieres enlm etiam *virgines* in Scriptura ſolent appellari; & videtur etiam Apoſtolus de patre loqui, cum dicit: *ſervet virginem ſuam, & det nuptui virginem ſuam.* *Ibid. C. xv.* *1. Cor. vii. 37.*

RUBRICA. V

Qualiter ſponſalia diſſolvantur.

I. *Diſolvuntur per ingreſſum religionis ſponſalia.*

Ex auctoritate Euſebii papæ [imo ex Capitul. lib. vi. c. xci.]

DEſponſatam puellam non licet parentibus alii viro tradere. Licet tamen ſibi monaſterium eligere. *Gregorius in regeſto* [lib. vi. epiſt. xx. ad Fortunatum, A. D. 597. Roma in *Campaniam*.] xxvii. Q. II. C. xxvii.

II. *Deſponſata monaſterium impune poteſt eligere.* *Theodorus in Pœnitentiali tomo I. pag. 10.*

DEcreta legalia deſponſatam, ſi converti voluerit, nullo omnino cenſuerunt damno mulctari [auctor operis imperfecti in Matth. homil. xxxi.] *Ibid. C. xxviii.*

III. *Diſſolvuntur ſponſalia per mutuum diſſenſum.*

OMnis res, quæ per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur. Matrimonium enim non facit coitus, ſed voluntas & ideo non ſolvit illud ſeparatio *Ibid. C. iv.*

 cor-

Lib. III. Pars II. Tit. XII. Rub. VI. corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Ideo qui dimittit conjugem ſuam, & aliam non accipit, adhuc maritus eſt. Nam etſi corpore jam ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate conjunctus eſt. Cum ergo aliam acceperit, tunc plane dimittit. Non ergo qui dimittit, mæchatur, ſed qui alteram ducit.

Hic primo videndum eſt, an ſit conjugium inter eos; ſecundo, an poſſint ab invicem diſcedere. Hos autem conjuges eſſe & ex definitione conjugii, & auctoritate multorum facile probatur. Sunt enim nuptiæ ſive matrimonium, viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. Inter hos autem fuit conjunctio, quæ individuam vitæ conſuetudinem exigebat. Fuit enim inter eos conſenſus, qui eſt efficiens cauſa matrimonii. In libro I. Capitularium [c. XCVII. & lib. VII. c. CLXXXIII. A. D. 816. *Aquiſgrani*.]

IV. *Diſſolvuntur ſponſalia per fornicationem ſupervenientem.*

XXVII. Q. II. C. XXXIII. RAptor pœnitentia publica mulctetur, raptæ vero, ſi eam ſponſus recipere voluerit, & ipſa ei de crimine conſentiens non fuit, licentia nubendi alii, non negetur. *Ex concilio Toletano* [imo ex Capitularibus, iiſdem capitibus, *ibid.*]

V. *De eodem.*

Ibid. C. XXXIV. Leges Langob. lib. I. tit. de rapt. mul. l. XII. STatutum eſt a ſacro conventu, ut ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & ſine ſpe conjugii maneat. Et ſi ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alii, non negetur. Quod ſi poſt hæc conjungere ſe præſumſerint, uterque ad ſatisfactionem anathematizetur. *Auguſtinus de adulterinis conjugiis lib.* II. [imo Hermes in libro *Paſtoris*, mandato IV. c. A. D. 159. *Romæ*.]

VI. *Diſſolvuntur per caſum in hæreſim: quæ mæchatio quædam eſt.*

XXVIII. Q. I. C. VI. NOn ſolum mæchatio eſt illius, quæ carnem ſuam coinquinat; ſed etiam quæ ſimulacrum facit, mæchatur. Quod ſi in his factis perſeverat, & pœnitentiam non agit, recede ab illa, & noli vivere cum illa. Sin autem; & tu particeps peccati illius eris. *In concilio Triburienſi* [apud Burchardo libum XVII. c. XLIX. & Ivonem P. IX. c. CIX.]

VII. *Diſſolvuntur ſponſalia per ſupervenientem affinitatem, altero eorum fornicante.*

XXVII. Q. II. C. XXXI. QUidam deſponſavit uxorem, & dotavit eam, & cum ea coire non potuit: quam clanculo frater ejus corrupit, & gravidam reddidit. Decretum eſt, ut quamvis nupta eſſe non potuerit legitimo viro, deſponſatam tamen fratri frater habere non poſſit, ſed mæchus & mæcha fornicationis quidem vindictam ſuſtineant; licita vero conjugia eis non negentur.

RUBRICA. VI
De clandeſtina deſponſatione.

I. *Clandeſtina conjugia fieri non debent.*

Evariſtus papa ſcribit omnibus epiſcopis Africæ [epiſt. I. Iſidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 543.]

XXX. Q. V. C. I. ALiter legitimum non fit conjugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam feminam dominationem habere videntur, & a quibus cuſtoditur, uxor petatur; a parentibus & propinquioribus ſponſetur, & legibus dotetur, & ſuo tempore ſacerdotaliter (ut mos eſt) cum precibus & oblationibus a ſacerdote benedicatur; & a paranymphis, ut conſuetudo docet, cuſtodita & ſociata, a proximis congruo tempore petita, legibus detur, ac ſolemniter accipiatur; & biduo vel triduo orationibus vacent, & caſtitatem cuſtodiant. *Item*. Ita peracta, legitima ſcitote eſſe connubia: aliter vero præſumta, non conjugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes potius, quam legitima conjugia eſſe non dubitate; niſi voluntas propria ſuffragaverit; & vota ſuccurrerint legitima. *Item ex decreto Hormiſdæ papæ cap.* VI. [Caput incertum.]

II. *Nulli nuptias occulte celebrare licet.*

Ibid. C. II. NUllus fidelis, cujuſcumque conditionis ſit, occulte nuptias faciat, ſed benedictione accepta a ſacerdote, publice nubat in Domino.

III. *Nu-*

III. *Nuptiæ publice celebrari debent.*

NOſtrates, tam mares. *Supra Rubr.* IV. *hujus ejuſdem Tituli*, c. I. *pag.* 632.
[Gratianus.]

IV. *Etſi perhibeatur, quod deſponſatio fuerit clandeſtina, nihilominus ſic facta tenet.*

SEd objicitur præmiſſis: multa ſunt, quæ prohibentur: quæ ſi fiant, ex poſt facto convaleſcunt. Prohibentur voventes matrimonia contrahere, quæ tamen ſi contraxerint, inviolata permanere oportet. Sic & clandeſtina conjugia, contra leges quidem fiunt, tamen contracta diſſolvi non poſſunt, quia ex legitimo voto ſubſequente corroborantur; unde Evariſtus cum dixiſſet: *aliter præſumta non ſunt conjugia, ſed adulteria,* addidit: *niſi voluntas propria ſuffragaverit, & vota ſuccurrerint legitima.* Hinc *etenim in Novellis* [Novella LXVII. c. XLI. A. D. 539. *CPoli.*] XXX. Q. V. poſt C. VIII.

V. *De eodem.*

SI quis, divinis tactis Scripturis, juraverit mulieri, legitimam ſe eam habiturum uxorem vel ſi in oratorio tale ſacramentum dederit, ſit illa legitima uxor, quamvis nulla dos, nulla ſcriptura alia interpoſita ſit. *Gratianus* *Ibid. C. IX.*

VI. *Aſſignatur ratio, quare deſponſatio clandeſtina, licet non diſſolvat ſponſalia, tamen prohibeatur.*

HIs ita reſpondetur. Conjugia, quæ clam contrahuntur, non negantur eſſe conjugia, nec jubentur diſſolvi, ſi utriuſque confeſſione probari poterunt. Veruntamen prohibentur, quia mutata voluntate alterius eorum, alterius confeſſione fides judici fieri non poterit. Unde publice cum alterius vota in alteram partem ſe transtulerint, pro priori conjugio, quod judici incertum eſt, ſententia ferri non poterit. Incerta enim, ut Sixtus papa ſcribit epiſcopis per Hiſpaniam conſtitutis, nemo pontificum judicare præſumat: & quamvis vera ſint, non tamen credenda ſunt, niſi quæ certis indiciis comprobantur, niſi quæ manifeſto judicio convincuntur, niſi quæ judiciario ordine publicantur. *Ibid. poſt C. IX. Sixtus II. Epiſt. II. Iſidori C. IV. Concil. tomo I. pag. 824. A.*

TITULUS. II
De matrimonio.

RUBRICA. I
Quid ſit matrimonium.

[Gratianus.]

SUnt enim nuptiæ ſive matrimonium, viri mulieriſque conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. XXVII. Q. II. ante C. I. §. I.

RUBRICA. II
Quod matrimonium ſit bonum & licitum.

I. *Licitæ & honorabiles ſunt nuptiæ.*

Auguſtinus [de bono viduitatis c. VIII. §. II. & IX. §. 12. c. A. D. 401. in *Africa.*]

NUptiarum bonum, ſemper eſt quidem bonum, ſed in populo Dei fuit aliquando legis obſequium, nunc eſt infirmitatis remedium; in quibuſdam vero humanitatis ſolatium. Filiorum quippe procreationi operam dare, non canino more per uſum promiſcuum feminarum, ſed honeſto ordine conjugali; non eſt in homine improbandus affectus, & ipſum tamen laudabilius transſcendit, & vincit cæleſtia cogitans animus Chriſtianus. Sed quoniam (ſicut ait Dominus) *non omnes capiunt verbum hoc*; quæ poteſt capere, capiat: quæ ſe non continet, nubat; quæ non cœpit, deliberet; quæ ag- XXVII. Q. I. C. XLI. *Matth. XIX. II.*

greſ-

Lib. iv. Pars I. Tit. ii. Rub. iii. & iv.

Beda 1. Tim. v. & ibi Gloſſa.

1. Tim. v. 11. & 12.

greſſa eſt, perſerveret; nulla adverſario detur occaſio; nulla Chriſto ſubtrahatur oblatio. In coniugali quippe vinculo ſi pudicitia non conſervatur, damnatio non timetur. Sed in virginali & in viduali continentia excellentia muneris amplioris expetitur; qua expetita, & electa, & voti debito oblato, jam non ſolum capeſſere nuptias, ſed etiamſi non nubant, nubere velle damnabile eſt. Nam ut hoc demonſtraret Apoſtolus, non ait *cum in deliciis egerint, in Chriſto nubunt*, ſed: *nubere volunt, habentes* (inquit) *damnationem; quoniam primam fidem irritam fecerunt*, etſi non nubendo, tamen volendo; non quia ipſæ nuptiæ vel talium damnandæ judicentur, ſed damnatur propoſiti fraus, damnatur fracta voti fides, damnatur, non ſuſceptio a bono inferiore, ſed ruina ex bono ſuperiore. Poſtremo damnantur tales, non quia conjugalem fidem poſterius inierunt, ſed quia continentiæ primam fidem irritam fecerunt. *In Concilio Gangrenſi*. [c. xiv. ex interpretatione Iſidori circa A. D. 324. in *Paphlagonia*, Concil. tomo II. pag. 426.]

II. *Damnatur qui nuptias non licitas eſſe dicit.*

Diſt. xxx. C. ii.

SIqua mulier, derelicto viro, diſcedere voluerit, ſoluto vinculo conjugali, nuptias condemnando, anathema ſit. *Item*. [ex eod. c. x. *ibid.*]

III. *De eodem.*

Ibid. C. iv.

SI quis propter Deum virginitatem profeſſus, in conjugio poſitos per arrogantiam vituperaverit, anathema ſit. *Item*. [ex eod. c. ix. *ibid.*]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. v.

SI quis vel virginitatem, vel continentiam profeſſus, tanquam abominabiles nuptias judicat, & non propter hoc ſolum, quod continentiæ & virginitatis bonum, ſanctum propoſitum eſt, anathema ſit.

RUBRICA. III

Quando matrimonium ſit inſtitutum.

I. *Matrimonium, ſecundum quod ordinatur ad procreationem prolis, inſtitutum eſt in Paradiſo terreſtri; ſecundum quod ordinatur in remedium infirmitatis, inſtitutum eſt extra.*

[Gratianus.]

xxxii. Q. ii. poſt C. ii.

Gen. ii. 23.

Ebr. xiii. 4.

1. Cor. vii. 2.

Ibidem 5. &c.

PRima inſtitutio conjugii in Paradiſo facta eſt, ut eſſet immaculatus thorus, & honorabiles nuptiæ: ex quibus ſine ardore conciperent, & ſine dolore parerent. Secunda propter illicitum motum elimitandum extra Paradiſum facta eſt, ut infirmitas prona in ruinam turpitudinis honeſtate exciperetur conjugii. Unde Apoſtolus ſcribens ad Corinthios, ait: *propter fornicationem unuſquiſque ſuam uxorem, & unaquæque virum ſuum habet*. Ex hac itaque cauſa fit, ut conjugati ſe ſibi invicem debeant; nec ſe ſibi negare poſſint; unde Apoſtolus: *nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu, & ad tempus, ut expeditius vacetis orationi. Et iterum: revertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas. Hoc autem dico propter incontinentiam veſtram*. Qui ergo, propter incontinentiam in naturalem uſum redire monentur; patet, quod non propter filiorum procreationem tantum miſceri jubentur; non tamen ideo nuptiæ malæ judicantur. Quod enim præter intentionem generandi fit, non eſt nuptiarum malum, ſed eſt veniale propter nuptiarum bonum, quod eſt tripartitum, fides videlicet, proles, & ſacramentum.

RUBRICA. IV

De cauſis inſtitutionis matrimonii.

I. *Duæ ſunt cauſæ inſtitutionis matrimonii, ſcilicet procreatio prolis, & remedium contra peccati vulnus.*

PRima inſtitutio conjugii. *Supra in præcedenti Rubrica* iiI.
Ambroſius in Lucam [lib. 1. ad c. 1. §. 45. c. A. D. 376. *Mediolani*.]

II. *Par-*

II. *Partus feminarum eſt eis ſola cauſa nubendi.*

PUdor eſt feminis nuptiarum præmia non habere, quibus hæc ſola cauſa eſt nubendi. *Idem*. Dum conjugii præmium, & gratia nuptiarum partus ſit feminarum, non mediocris quoque cauſa eſt, ut virginitas Mariæ falleret principem mundi. *Auguſtinus de bono conjugali* [c. vi. §. 6. circa A. D. 401. in *Africa*.]

xxxii. Q. ii. C. i. *Lib. I. in princ.*

III. *Immoderatus uſus conjugatorum excuſatur a fornicatione, cum cauſa filiorum procreandorum, aut evitandi illicitos concubitus commiſcentur.*

QUidquid inter ſe conjugati immodeſtum, inverecundum, ſordidumve gerunt, vitium eſt hominum, non culpa nuptiarum. Jam in ipſa quoque immoderatiore exactione debiti carnalis, quam eis non ſecundum imperium præcipit, ſed ſecundum veniam concedit Apoſtolus, ut etiam præter cauſam procreandi ſibi miſceantur, & ſi eos pravi mores ad talem concubitum impellunt, nuptiæ tamen ab adulterio ſeu fornicatione defendunt. Neque enim illud propter nuptias admittitur; ſed propter nuptias ignoſcitur. Debent ergo ſibi conjugati non ſolum ipſius ſexus ſui ſibi commiſcendi fidem, liberorum procreandorum cauſa (quæ prima eſt humani generis in iſta mortalitate ſocietas) verum etiam infirmitatis invicem excipiendæ ad illicitos concubitus evitandos, mutuam quodammodo ſervitutem, ut, etſi alteri eorum perpetua continentia placeat, niſi ex alterius conſenſu non poſſit fieri.

Ibid. C. iii. *1. Cor. vii. 6.*

RUBRICA. V

An matrimonium ſit dicendum ubi altera illarum cauſarum vel ambæ deficiunt.

I. *Conjuges ſunt qui cauſa ſolius incontinentiæ ſibi invicem copulantur.*

Auguſtinus de bono conjugali [c. v. §. 5. *ibid.*]

SOlet quæri, cum maſculus, & femina, nec ille maritus, nec illa uxor alterius, ſibimet non filiorum procreandorum, ſed pro incontinentia ſolius concubitus cauſa copulantur, ea fide media, ut nec ille cum altera, nec illa cum altero id faciat; utrum nuptiæ ſint vocandæ. Et poteſt quidem fortaſſe non abſurde hoc appellari *connubium*, ſi uſque ad mortem alicujus eorum id inter eos placuerit, & prolis generationem, quamvis non ea cauſa conjuncti ſint, non tamen vitaverint, ut vel nolint ſibi naſci filios, vel etiam opere aliquo malo agant, ne naſcantur. Ceterum ſi vel utrumque, vel unum horum deſit, non invenio quemadmodum has nuptias appellare poſſimus. Etenim ſi aliquam ſibi vir ad tempus adhibuerit, donec aliam dignam vel honoribus vel facultatibus ſuis inveniat, quam comparem ducat, ipſo animo adulter eſt, nec cum illa, quam cupit nvenire, ſed cum iſta, cum qua ſic cubat, ut cum ea non habeat maritale conſortium. *Idém de nuptiis & concupiſcentia*. Auguſtinus [lib. 1. c. xv. §. 17. circa A. D. 419. *ibid.*]

Ibid. C. vi. *Auguſt. lib. iii. contra Iulian. Serm. cxliv. de nuptiis ad Valerianum lib. ix. Confeſſ. C. ix. lib. xiv. de Civit. Dei. In Pſalm. lxxx.*

II. *Fornicarii ſunt, non conjuges, qui ſterilitatis venena procurant.*

ALiquando eouſque pervenit hæc libidinoſa crudelitas, ut etiam ſterilitatis venena procuret, &, ſi nihil valuerit, conceptos fœtus aliquo modo intra viſcera extinguat, aut fundat, volendi ſuam prolem prius interire, quam vivere; aut ſi in utero jam vivebat, occidi, antequam naſci prorſus. Si ambo ſint tales, conjuges non ſunt: & ſi ab initio tales fuerunt, non ſibi per connubium, ſed per ſtuprum potius convenerunt. Si ambo autem non ſunt tales, audeo dicere, aut illa eſt quodammodo meretrix mariti, aut ille adulter uxoris.

Ibid. C. vii.

RUBRICA. VI

De bonis matrimonii, quot & quæ ſint.

I. *Triplex bonum conjugii fuit in parentibus Chriſti.*

Auguſtinus de bono conjugali [imo de nuptiis & concupiſcentia lib. 1. c. xi. & xii. §. 13. *ibid.*]

OMne itaque nuptiarum bonum impletum eſt in illis parentibus Chriſti, proles, fides ſacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum Dominum Jeſum; fidem, quia nul-

xxvii. Q. ii. C. x.

Lib. iv. Pars I. Tit. II. Rub. vii. & viii. nullum adulterium; ſacramentum, quia nullum divortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat ſine illa pudenda carnis concupiſcentia, quæ accidit ex peccato, ſine qua concipi voluit qui futurus erat ſine peccato.

RUBRICA. VII
De modo, quo contrahitur matrimonium.

I. *Conſenſu conjugatorum contrahitur matrimonium.*

Gregorius [imo Gratianus.]

xxvii. Q. II. ante C. I. §. I. in fine. CONſenſus eſt efficiens cauſa matrimonii, ſecundum illud *Iſidori* [lib. ix. etymologiarum c. vii. & auctor operis imperfecti homil. xxxii. in Matthæum.]

II. *De eodem.*

Ibid. in principio continuo. COnſenſus facit matrimonium. Matrimonium quidem non facit coitus, ſed voluntas, & ideo non ſolvit illud ſeparatio corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Ideo qui dimittit conjugem ſuam, & aliam non accipit, adhuc eſt maritus; nam etſi corpore jam ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate conjunctus eſt. Cum ergo aliam acceperit, tunc plene dimittit. Non ergo qui dimittit, mæchatur, ſed qui alteram ducit. *Item Nicolaus papa* [ad Conſulta Bulgarorum c. III. A. D. 866. Romæ in *Bulgariam*.]

III. *De eodem.*

xxvii. Q. II. C. I. SUfficiat ſecundum leges, ſolus eorum conſenſus, de quorum conjunctionibus agitur: qui conſenſus ſi in nuptiis ſolus forte defuerit, cetera omnia etiam cum ipſo coitu, celebrata, fruſtrantur. Cum ergo inter iſtos conſenſus interceſſerit, qui ſolus matrimonium facit, patet, hos conjuges fuiſſe [Gratianus.]

IV. *Conſenſus in conjugalem ſocietatem eſt qui facit matrimonium.*

Ibid. poſt C. I. SEd quæritur, quis conſenſus facit matrimonium, an conſenſus cohabitationis, an carnalis copulæ, an uterque? Si cohabitationis conſenſus matrimonium facit, tunc frater cum ſorore matrimonium poteſt contrahere: ſi carnalis copulæ, inter Mariam & Joſeph non fuit conjugium. Voverat enim Maria, ſe virginem perſervaturam; unde ait
Luc. I. 34. Angelo: *quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco*? Ideſt, me non cognituram propoſui. Neque enim quia tunc virum non cognoſcebat, neceſſe erat inquiri, quomodo poſſet filium habere; ſed quia numquam ſe cognituram propoſuerat. Si ergo contra ſuum propoſitum poſtea conſenſit in carnalem copulam, rea facta eſt voti virginalis, mente, etſi non opere violati: quod de ea ſentire nefas eſt.

RUBRICA. VIII
De obſervandis in contrahendo conjugio.

I. *In contrahendo conjugio iſta ſunt obſervanda.*

Leo papa [Concil. Troslianum c. viii. & Capitul. lib. vii. c. cccLxxxix. ex Auguſtino, A. D. 909. in *Gallia*. Concil. tomo ix. pag. 544.]

xxx. Q. v. C. iv. QUalis debeat uxor eſſe, quæ habenda eſt ſecundum legem, virgo caſta, & deſponſata in virginitate, & dotata legitime, & a parentibus tradita, & a ſponſo, & a paranymphis accipienda: & ita ſecundum legem, & Evangelium, publicis nuptiis in conjugium liquide ſumenda; & omnibus diebus vitæ (niſi ex conſenſu & cauſa vacandi Deo) nunquam propter hominem ſeparanda: & ſi fornicata fuerit, dimittenda;
I. Cor. vi. 9. 10. ſed illa vivente, altera non ducenda, quia *adulteri regnum Dei non poſſidebunt*, & pœnitentia illius per ſcripturam recipienda. *Item ex concilio Carthaginenſi* IV. [c. xiii. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1201.]

II. *Quomodo ſponſus & ſponſa ad benedictionem accedant.*

Ibid. C. v. SPonſus & ſponſa cum benedicendi ſunt a ſacerdote, a parentibus, vel a paranymphis offerantur in eccleſia ſacerdoti. Qui cum acceperint benedictionem, eadem nocte

noĉte pro reverentia benedictionis in virginitate permaneant. *Item ex concilio Arelatenſi* VI. [potius ex Capitul. lib. VI. c. XXXIII. c. A. D. 814. in *Germania*.] Lib. IV. Pars I. Tit. II. Rub. IX. & X.

III. *Sine publicis nuptiis, nullus ducat uxorem.* XXX. Q. V. C. VI. *Novel. Majoriani* de ſanct. & vid. *l. ult. cod.* de donat. propter nup. *l. ult. cod.* de repud. *Novell. Juſtin.* XVIII. & XXII.

NUllum ſine dote fiat conjugium, juxta poſſibilitatem fiat dos; nec ſine publicis nuptiis quiſquam nubere, vel uxorem ducere præſumat.

RUBRICA. IX
De ſignificatione eorum, quibus ſolemnizatur conjugium.

I. *Quæritur quid ſibi velint ſolemnitates illæ velaminis, & annuli, quæ in conjugiis obſervantur.*

FEminæ dum maritantur, ideo velantur. *Supra his iiſdem libro & Parte Tit.* I. *Rubr.* IV. c. II. *pag.* 632.

RUBRICA. X
De duplici perfectione matrimonii, ſcilicet quoad eſſe, & quoad operationem, ſive quoad officium.

I. *Conjugium dicitur perfectum perfectione ſua in ipſa deſponſatione per verba de præſenti.*

Ambroſius [de inſtitutione Virginis c. VI. A.D. 377. *Mediolani*.]

CUm initiatur conjugium, tunc conjugii nomen adſciſcitur. Non enim defloratio virginitatis facit conjugium, ſed pactio conjugalis. Denique cum jungitur, conjugium eſt, non cum viri admixtione cognoſcitur. *Iſidorus Etymologiarum lib.* IX. *cap.* VII. [c. A. D. 63. in *Hiſpania*.] XXVII. Q. II. C. V.

II. *A prima fide deſponſationis conjuges appellantur.*

COnjuges verius appellantur a prima deſponſationis fide, quamvis adhuc ignoretur inter eos conjugalis concubitus. *Item Auguſtinus de bono conjugali* [imo lib. I. c. XI. de nuptiis & concupiſcentia apud Ivonem P. VIII. c. XIV. c. A. D. 419. in *Africa*.] *Ibid.* C. VI.

III. *De eodem.*

COnjux vocatur ex prima deſponſationis fide, quam concubitu non cognoverat Joſeph, nec fuerat cogniturus, nec petierat, nec mendax manſerat conjugis appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat carnis ulla commixtio. *Et infra*. Propter quod fidele conjugium parentes Chriſti vocari ambo meruerunt, non ſolum illa mater, verum etiam ille pater ejus, ſicut conjux matris ejus, utrumque mente, non carne. *Ibid.* C. IX.

IV. *Triplex bonum conjugii fuit in parentibus Chriſti.*

OMne itaque nuptiarum. *Supra hac eadem Parte & Titulo Rubr.* VI. c. I. *pag.* 637. *Gratianus*

V. *De eodem.*

S*I quis ſponſam alterius in agro oppreſſerit, morte morietur, quia uxorem alterius violavit*. Item. In legibus principum ſponſa jubetur lugere mortem ſponſi, tanquam viri ſui. *Auguſtinus* [Caput incertum.] *Ibid.* poſt C. X. *Deut.* XXII. 25.

VI. *Non eſt inter eos matrimonium, quos non copulat conjunctio ſexuum.*

NOn eſt dubium, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua commixtio ſexus non docetur fuiſſe. *Leo papa* [I. epiſt. II. c. IV. al. epiſt. XC. ad Ruſticum, paullo aliter A. D. 443. Roma in *Galliam*.] *Ibidem* C. XVI.

VII. *Illa mulier non pertinet ad matrimonium, cum qua non celebratur nuptiale miniſterium.*

CUm ſocietas nuptiarum ita a principio ſit inſtituta, ut præter commixtionem ſexuum non habeant in ſe nuptiæ conjunctionis Chriſti & eccleſiæ ſacramentum, non *Ibid.* C. XVII.

du

I.ıı. ıv, Pars I. Tit.I. Rub.xi. dubium eſt, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur, non fuiſſe nuptiale miniſterium. *Ambroſius de patriarchis* [Caput incertum.]

VIII. *Conjunctorum conjunctio matrimonium perficit.*

xxvii. Q. ıı. C. xxxvi. IN omni matrimonio conjunctio intelligitur ſpiritualis, quam confirmat & perficit conjunctorum commixtio corporalis. *Hieronymus in Abdiam* [Caput incertum.]

IX. *Matrimonium ſponſali conventione initiatur, commixtione perficitur.*

Ibid. C. xxxvii. Oſee ıv. 13. Q*Uapropter in filiabus veſtris fornicabuntur, & ſponſæ veſtræ adulteræ erunt.* Notandum, quod in filiabus dicit fornicationem futuram, & in conjugiis adulteria, quæ ſponſali conventione initiantur, & commixtione corporum perficiuntur. *Ambroſius ad Paternum* [epiſt. ıx. al. ıxvı. c. A. D. 390. *Mediolani.* Sententiam Gratianus non videtur aſſecutus.]

X. *Cum deſponſata fuerit tradita, & in uſum dedicata, rite conjux appellatur.*

Ibid. C. xxxviii. SI quis deſponſata ſibi, & tradita utatur, rite conjugium vocatur.

Gratianus

XI. *Sub qua intelligentia accipiendæ ſint auctoritates, dicentes: non eſt conjugium ubi non eſt carnis commixtio.*

Ibidem poſt C. xxxix. Supra C. non eſt dubium. Supra C. cum ſocietas. JUxta hanc diſtinctionem intelligenda eſt illa auctoritas Auguſtini: non dubium eſt, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuiſſe commixtio ſexus. Ad matrimonium perfectum ſubintelligendum eſt, tale videlicet, quod habeat in ſe Chriſti, & eccleſiæ ſacramentum. Ita & illud Leonis papæ intelligendum eſt.

De hoc etiam in Rubrica ſequenti

RUBRICA. XI

De conjugio beatæ Mariæ Virginis & Joſeph quomodo dicatur perfectum conjugium.

I. *Conjugium inter beatam Mariam & Joſeph fuit perfectum, quoad eſſe conjugii, licet non perfectione operationis, ſive officii.*

Gratianus

Ibid. §. ı. In C. Beata Maria xxvii. Q. ıı. C. ııı. INter Mariam & Joſeph fuit perfectum conjugium. Sed perfectum intelligitur non ex officio, ſed ex iis, quæ comitantur officium conjugii, ex fide videlicet, prole, & ſacramento; quæ omnia inter Chriſti parentes fuiſſe, auctoritate Auguſtini probantur.

II. *Duobus modis conjuges dicuntur.*

Ibid. §. 2. POteſt & aliter diſtingui. Sponſæ appellantur conjuges conſuetudine Scripturæ, ſpe futurorum, non effectu præſentium. Unde Ambroſius cum dixiſſet: *cum initiatur conjugium*; non addidit tunc res, vel effectus; ſed tunc nomen conjugii adſciſcitur, Supra C. conjux. oſtendens tales conjugii nomen habere, non rem, vel effectum. *Item.* Auguſtinus cum de parentibus Domini loqueretur, ait: *conjuges fuerunt mente, non carne, ſicut & parentes*: ex quo datur intelligi, quod, ſicut Joſeph *pater Domini* dictus eſt, non effectu genituræ, ſed officio, & cura providendi; ſic & conjux matris ejus appellatur non conjugii effectu, ſed ſubminiſtratione neceſſariorum & individuæ mentis affectu. Hinc Supra C. conjux. Auguſtinus ait: *noli timere accipere Mariam conjugem tuam*, conjugem nominavit, Matth. ı, 18. quia futura erat conjux. Hinc & Beda ſuper Leviticum: *ſi quis ſponſam alterius violaverit* &c. *ſponſam* uxorem dixit, non quæ tunc erat, ſed quæ futura erat uxor. *Hinc etiam Hieronymus in Matthæum. Cum eſſet deſponſata* [ad c. ı. c. A. D. 388. in *Palæſtina.*]

III. *Conſuetudine ſcripturæ ſponſæ conjuges, & ſponſi viri appellantur.*

Ibid. C. xı. G*Enuit Joſeph, virum Mariæ.* Cum *virum* audieris, ſuſpicio tibi non ſubeat *nuptiarum*, ſed recordare conſuetudinis ſcripturarum, quod ſponſi viri, & ſponſæ vocentur uxores. *Et infra.* Non ab alio inventa eſt, niſi a Joſeph, qui pene licentia maritali futuræ uxoris omnia noverat. *Et infra. Joſeph filii David* &c. jam etiam & ſu-

Digitized by Google

ſupra diximus, ſponſas uxores appellari, quod plenius liber adverſus Helvidium docet. *Item ſuper Geneſim* [imo Beda quæſtion. in Geneſ. ex Hieronymo c. A. D. 720. in *Anglia*.] Lib. iv. Pars I. Tit. I. Rub. xi.

IV. *De eodem*.

E*Greſſus itaque Lot locutus eſt ad generos ſuos, qui accepturi erant filias ſuas*. In ſequentibus filiæ *virgines* eſſe dicuntur; & ipſe ad Sodomitas dixit: *ecce duæ filiæ meæ, quæ non cognoverunt virum* &c. Nunc autem dicitur, habuiſſe *generos*. Quidam arbitrantur, eas, quæ viros habuerunt, in Sodomis periiſſe, & quæ virgines erant, cum patre exiiſſe. Sed Ebraica veritas habet: *egreſſus Lot locutus eſt ad ſponſos: qui accepturi erant filias ejus*. Necdum igitur virgines filiæ matrimonio fuerant copulatæ. *Item Jo. Os aureum* [imo auctor operis imperfecti homil. iv. ad c. i. Matthæi.]

xxvii. Q. ii. C. xii. 14. Geneſ. xix. *Gloſſa ordin. ibid.*

V. *Maria conjux dicitur more ſcripturæ, cum ſimpliciter ſponſa eſſet*.

P*Riuſquam convenirent*; non dixit: priuſquam in ſponſi adduceretur domum. Hunc quippe morem ſervabat antiquitas, ut ſponſæ in ſponſorum domibus haberentur: quod nunc quoque fieri interdum videmus. Ut enim generi Lot apud ſocerum leguntur habitaſſe cum ſponſis, nondum ſibi copulatis lege conjugii; ſic habitabat etiam Maria cum ſponſo. *Et infra*. Neque enim eam voluit de domo expellere, ſed dimittere. *Et infra*. *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam*, quo ſermone ſponſam ſimpliciter indicavit. Sicut etiam eos, qui adhuc ſponſi ſunt, generos appellare ſcriptura conſuevit. Quid enim eſt accipere? Domi profecto retinere. Jam enim illam mente dimiſerat. *Et infra*. Sicut enim poſtea illam commmendavit Chriſtus ipſe diſcipulo; ſic & nunc Angelus copulat ſponſo, non in fœdus ſolemne conjugii, ſed in conſortium communis habitaculi. *Idem in eadem homilia* V. [imo iv. ibid.]

Ibid. C. xlii. Gen. xix. 12. Matth. i. 20.

VI. *Dominus non commendaſſet matrem diſcipulo, ſi eam Joſeph cognoviſſet*.

SI enim cognoviſſet eam, & loco habuiſſet uxoris, quomodo illam Dominus, quaſi abſque ſolatio & nihil penitus habentem, diſcipulo commendaret, jubens illi, ut eam acciperet in ſuam? *Origenes* [homil. i. in Evangel. c. A.D. 217. ſummatim. In *Ægypto*.]

Ibid. C. xliii. *Jo.* xix. 27.

VII. *Maria uxor Joſeph appellatur, quia ſic ab eo putabatur futura*.

I*Nventa eſt in utero habens*, a beato Joſeph; qui, licet eam non contingeret, futuræ tamen, ut putabatur, uxoris omnia noverat. *Et infra*. Si tibi uxor nominatur, ſi deſponſata tibi eſſe dicitur, non tamen tibi uxor eſt, ſed Dei unigeniti electa mater eſt. *Et infra*. Dico conjugem propterea, ut diabolo virginitatem ejus occultem, & ut legis inſtituta non deſtruam. In conſequentibus demonſtrabo, quod nec iſta tua conjux ſecundum conſuetudinem conjugii habeatur; nec iſte, qui generatur, tuus filius eſſe credatur. *Gregorius in expoſitione Evangelii: cum eſſet ſero die illo*. [homil. xxvi. in Evangel. circa A. D. 593. *Romæ*.]

Ibid. C. xliv.

VIII. *Ad nuptias Mariæ Joſeph non pervenit*.

SIc quippe diſcipulum Dominus poſt reſurrectionem ſuam dubitare permiſit, nec tamen in dubitatione deſeruit. Sicut ante nativitatem ſuam, habere Mariam ſponſum voluit: qui tamen ad ejus nuptias non pervenit. Nam ita ſactus eſt diſcipulus dubitans, & palpans teſtis veræ reſurrectionis, ſicut ſponſus matris fuerat cuſtos integerrimæ virginitatis. *Gratianus*.

Ibid. C. xlv. *Jo.* xx. 25.

IX. *Reſpondetur cuidam objectioni contra prædictam diſtinctionem conjugum*.

EX his omnibus auctoritatibus apparet, ſponſas *conjuges* appellari ſpe futurorum, non re præſentium. Quomodo ergo *conjuges* a prima fide deſponſationis appellantur, ſi iſta, quæ aſſeritur ſponſa, *conjux* eſſe negatur? Sed a prima fide deſponſationis *conjux* dicitur appellari, non quod in ipſa deſponſatione fiat *conjux*, ſed quia ex fide, quam ex deſponſatione ſibi invicem debent, poſtea efficiuntur *conjuges*. Sicut per fidem dicuntur remitti peccata, non quod ante baptiſmum per fidem remittantur, ſed quia fides eſt cauſa, quare in baptiſmo a peccatis emendamur. Illud autem *Jo. Chryſoſtomi*: matrimonium non facit coitus, ſed voluntas; item *illud Ambroſii*: non deflo-

Ibidem. *Supra C.* matrimonium. *Supra C.* cum initiatur

Lib. iv. Pars I. Tit. I. Rub. xii. & xiii

ratio virginitatis, ſed pactio conjugalis matrimonium facit; ita intelligendum eſt: coitus ſine voluntate contrahendi matrimonium, & defloratio virginitatis ſine pactione conjugali, non facit matrimonium, ſed præcedens voluntas contrahendi matrimonium, & conjugalis pactio facit, ut mulier in defloratione virginitatis ſuæ, vel in coitu dicatur nubere viro, vel nuptias celebrare. *Item*. Siricius papa diſceſſionem ſponſæ a ſponſo vocat *conjugalem ſeparationem*; ſed talis diſceſſio dicitur violatio conjugii, non jam exiſtentis, ſed futuri, ut ex ipſa deſponſatione ſperabatur. Sic & diabolus dicitur cecidiſſe a beatitudine, non ſolum quam tunc habebat, ſed etiam ad quam habendam creatus erat. Sic qui merito ſuæ vitæ vel ſcientiæ in ſacerdotem, vel in epiſcopum eligitur, ſi interim electionem ſuam caſſari meruerit, dicitur amittere ſacerdotalem vel epiſcopalem unctionem, non quam jam acceperat, ſed ad quam accipiendam electus erat. Non ergo illa auctoritate ſponſa *conjux* poteſt probari.

C. de conjugali, ead. quæſt.

RUBRICA. XII

De differentia matrimoni legitimi & rati.

I. *Triplex dicitur conjugium.*

[Gratianus.]

xxviii. Q. i. poſt C. xvii.

CONjugium enim aliud eſt legitimum & non ratum; aliud ratum & non legitimum; aliud legitimum & ratum. Legitimum conjugium eſt quod legali inſtitutione, vel provinciæ moribus contrahitur. Hoc inter infideles ratum non eſt: quia non eſt firmum & inviolabile conjugium eorum. Dato enim libello repudii, licet eis recedere ab invicem, & alii copulari, lege fori, non lege poli, quam non ſequuntur. Inter fideles vero ratum conjugium eſt, quia conjugia ſemel inita inter eos, ulterius ſolvi non poſſunt. Horum quædam ſunt legitima, veluti cum uxor a parentibus traditur, a ſponſo dotatur, & a ſacerdote benedicitur. Hæc talia conjugia legitima & rata appellantur. Illorum vero conjugia, qui contemtis omnibus illis ſolemnitatibus, ſolo affectu, aliquam ſibi in conjugem copulant, hujuſmodi conjugium non legitimum, ſed ratum tantummodo eſſe creditur.

RUBRICA. XIII

De effectu matrimonii.

I. *Effectus matrimonii eſt, quod ex quo ſemel eſt conjugium inter aliquos fideles, numquam deſinit eſſe, quidquid alteri conjugum accidat.*

Auguſtinus de bono conjugali [c. vii. c. A. D. 401. in *Africa*.]

xxxii. Q. vii. C. i.

INterveniente divortio, non aboletur illa confœderatio nuptialis, ita ut ſibi conjuges ſint etiam ſeparati, cum illis autem adulterium committant, quibus etiam fuerint poſt ſuum repudium copulati. *Idem de adulterinis conjugiis lib.* II. [c. iv. & v. c. A. D. 419. *ibid.*]

II. *Nulla ratione diſſolvitur conjugium, quod ſemel initum probatur.*

Ibid. C. I.

LIcite dimittitur conjux ob cauſam fornicationis, ſed manet vinculum prioris; propter quod fit reus adulterii qui dimiſſam duxerit etiam ob cauſam fornicationis. Sicut enim manente in ſe ſacramento regenerationis excommunicatur quis reus criminis; nec illo ſacramento caret, etiamſi nunquam reconcilietur Deo; ita manente in ſe vinculo fœderis conjugalis, uxor dimittitur ob cauſam fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiamſi nunquam reconcilietur viro: carebit autem ſi mortuus fuerit vir ejus. Reus vero excommunicatus ideo nunquam carebit regenerationis ſacramento, etiam non reconciliatus, quia nunquam moritur Deus. *Ambroſius in Hexæmeron. tit. diei* IV. [lib. v. c. vii. c. A. D. 389. *Mediolani*.]

III. *Qualiſcumque ſit vir, ex quo ſemel placuit, non eſt dimittendus.*

xxxii. Q. v. C. xvii.

HOrrendus & incultus eſt vir, ſemel placuit: nunquid vir frequenter eſt eligendus? Comparem ſuum & bos requirit, & equus diligit, etſi mutetur alius, trahere

here jugum neſcit compar alterius, & ſe non totum putat. Tu jugalem tuum repudias, & ſæpe putas mutandum? Et ſi uno defecerit die, ſuperducis rivalem, & ſtatim, incognita cauſa, quaſi cognitam pudoris exequeris injuriam. *Auguſtinus* [de ſermone Domini in monte lib. I. c. XXXII. c. A. D. 393. in *Africa*.] Lib. IV. Pars I. Tit. II. Rubr. XIII.

IV. *Similiter de uxore intelligitur.*

SI uxorem quis habeat ſterilem, ſive deformem corpore, ſive debilem membris, vel cœcam, vel ſurdam, vel claudam, vel ſi quid aliud, ſive morbis & doloribus, languoribuſque confectam, & quidquid, excepta fornicatione, cogitari poteſt vehementer horribile, pro fide & ſocietate ſuſtineat. *Hieronymus ad Oceanum de morte Fabiolæ* [c. A. D. 400. e Palæſtina *Romam*.] XXXII. Q. V. C. XVIII.

V. *Non licet uxorem dimittere, niſi cauſa fornicationis.*

PRæcepit Dominus, uxorem non debere dimitti, excepta cauſa fornicationis, et ſi dimiſſa fuerit, manere innuptam. Quidquid viris præcipitur, hoc conſequenter redundat ad feminas. Neque enim adultera uxor dimittenda eſt, & vir mæchus retinendus. *Item* [ibid.] *Ibid.* C. XIX.

VI. *De eodem.*

APud nos quod non licet feminis, æque non licet viris; & eadem ſervitus pari conditione cenſetur. *Ex concilio Toletano* [XIII. c. VIII. A. D. 681. in *Hiſpania*, Concil. tomo VI. pag. 1231.] *Ibid.* C. XX.

VII. *Communione privetur qui extra fornicationis cauſam uxorem ſuam dimittit.*

PRæceptum Domini eſt, ut, excepta cauſa fornicationis, uxor a viro dimitti non debeat; & ideo quicumque citra culpam criminis ſupradicti, uxorem ſuam quacumque occaſione dimiſerit, quia quos Deus conjunxit, ille ſeparare diſpoſuit, tamdiu ab eccleſiaſtica communione privatus, & a cœtu omnium Chriſtianorum maneat alienus, quamdiu ſocietatem relictæ conjugis ſinceriter amplectatur & foveat. Itaque qui jam admoniti a ſacerdote ſemel, bis, terque, ut corrigerentur, ad ſuæ coniugis noluerint redire conſortium, ipſi ſe ſuis meritis & a palatinæ dignitatis officio ſeparabunt; & inſuper generoſæ dignitatis teſtimonium, quamdiu in culpa fuerint, amiſſuri ſunt, quia carnem ſuam diſſidii jugulo tradiderunt. *Gregorius Theoctiſtæ Patriciæ.* [lib. IX. epiſt. XXXIX. A. D. 601. *Roma*.] *Ibid.* C. XXI. *Matth.* XIX. 6.

VIII. *Alius effectus matrimonii eſt, quod poſt copulam carnalem alter conjugum nec religionem, nec caſtitatem profiteri, altero invito, poteſt.*

SUnt qui dicunt, religionis gratia conjugia debere diſſolui. Verum ſciendum eſt, quia & ſi hoc lex humana conceſſit, lex tamen divina prohibuit. Per ſe enim veritas dicit: *quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*: qui etiam ait: *non licet dimittere uxorem, excepta cauſa fornicationis.* Quis ergo huic cœleſti legiſlatori contradicat? Scimus, quia ſcriptum eſt: *erunt duo in carne una.* Si ergo vir & uxor una caro ſunt, & religionis cauſa dimittit vir uxorem, vel uxor virum, in hoc mundo remanentem, vel fortaſſe ad illicita migrantem; quæ eſt iſta converſio, in qua una, eademque caro in parte tranſit ad continentiam, & ex parte remanet in pollutione? Si vero utriſque conveniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accuſare, cum certum eſt, quod omnipotens Deus, qui minora conceſſit, majora non prohibuit? Et quidem multos ſanctorum novimus cum his conjugibus & prius continentem vitam duxiſſe, & poſtmodum ad ſanctæ eccleſiæ regimina migraſſe. Duobus enim modis ſancti viri etiam a licitis abſtinere ſolent; aliquando ut merita ſibi apud Deum omnipotentem augeant; aliquando ut anteactæ vitæ culpas detergant. *Et infra.* Proinde cum boni conjuges aut meritum augere deſiderant; aut anteactæ vitæ culpas delere, ut ſe ad continentiam adſtringant, & meliorem vitam appetant, licet. Si vero continentiam, quam vir appetit, uxor non ſequitur, aut quam uxor appetit, vir recuſat, dividi conjugium non poteſt, quia ſcriptum eſt: *mulier poteſtatem ſui corporis non habet, ſed vir. Similiter & vir poteſtatem ſui corporis non habet, ſed mulier.* Idem *Leoni epiſcopo Catinenſi* [lib. III. epiſt. XXXIV. A. D. 594. *Roma* in *Siciliam*] XXVII. Q. II. C. XIX. *Matth.* XIX. 6. *Gen.* II. 24. I. *Cor.* VII. 4.

Lib. iv. Pars I. Tit. ii. Rubr. viii.

IX. *Abſque viri conſenſu monaſterio mulier deputata, ad ejus conſortium non prohibeatur redire.*

xxvii. Q. ii. C. xx.

MUltorum relatione comperimus, hanc apud vos olim conſuetudinem tenuiſſe, ut ſubdiaconi ſuis licite miſcerentur conjugibus. Quod ne denuo quiſquam præſumeret, a Servo Dei, ſedis noſtræ diacono, ex auctoritate noſtri deceſſoris iſto eſt modo prohibitum, ut eodem tempore hi, qui jam uxoribus fuerant copulati, unum ex duobus eligerent, ideſt aut certe nulla ratione miniſtrare præſumerent, aut a ſuis uxoribus abſtinerent. Et quantum dicitur, Specioſus tunc ſubdiaconus pro hac re ab adminiſtrationis ſe ſuſpendit officio, & uſque in obitus ſui tempus notarii quidem geſſit officium, & a miniſterio, quod ſubdiaconum oportuerat exhibere, ceſſavit. Poſt cujus obitum, quia relicta ejus Honorata eſt marito ſociata, a tua eam fraternitate in monaſterio cognovimus deſtinatam; ideoque ſi (ut fertur) ejus ſe maritus ab adminiſtratione ſuſpendit, antedictæ mulieri non debet officere, quæ ad ſecundam conjugii copulationem migravit; præſertim ſi non tali mente ſubdiacono juncta eſt, ut a carnis voluptatibus abſtineret. Si ergo ita ſe veritatem, quemadmodum edocti ſumus, habere cognoſcis, prædictam te mulierem de monaſterio per omnia convenit relaxare, ut ad ſuum maritum ſine aliqua poſſit formidine remeare. *Idem Hadriano Panormitano notario* [lib. ix. epiſt. xliv. A. D. 601. Roma in *Siciliam*.]

X. *Ad uxorem redire cogitur qui ſine ejus conſenſu religioſam veſtem ſuſcepit.*

Ibid. C. xxi.

AGathoſa latrix præſentium queſta eſt, maritum ſuum contra voluntatem ſuam in monaſterio Urbici abbatis eſſe converſum. Quod quia ad ejuſdem abbatis culpam & invidiam non eſt dubium pertinere, experientiæ tuæ præcipimus, ut diligenti inquiſitione diſcutiat, ne forte cum ejus voluntate converſus ſit, vel ipſa ſe mutare promiſerit: & ſi hoc repererit, & illum in monaſterio remanere provideat, & hanc, ſicut promiſit, mutare compellat. Si vero nihil horum eſt, nec quondam fornicationis crimen (propter quod vero licet uxorem dimittere) prædictam mulierem commiſiſſe cognoveris, ne illius converſio uxori relictæ in ſæculo fieri poſſit perditionis occaſio, volumus, ut maritum ſuum, illi, etiamſi jam tonſuratus eſt, reddere debeas, omni excuſatione ceſſante. Quia etſi mundana lex præcipit converſationis gratia, utrolibet invito, poſſe ſolvi conjugium, divina tamen lex fieri non permittit. Nam excepta fornicationis cauſa, vir uxorem dimittere nulla ratione conceditur, quia poſtquam copulatione conjugii, viri

Novella cxxiii. C. viii.

atque mulieris unum corpus efficitur, non poteſt ex parte converti, & ex parte in ſæculo remanere. *Ex* VIII. *ſynodo* [imo ex Baſilii inſtitutis monachorum c. xii. c. A. D. 362. in *Ponto*.]

XI. *Sine uxoris conſenſu religionis propoſitum ſumere viro non licet.*

Ibid. C. xxii.

SI quis conjugatus vult converti ad monaſterium, non eſt recipiendus, niſi prius a conjuge, caſtimoniam profitente, fuerit abſolutus. Nam ſi illa, vivente illo, per incontinentiam alteri nupſerit, procul dubio adultera erit; nec recipitur apud Deum ejuſdem viri converſio, cujus ſequitur conjugalis fœderis proſtitutio. Tales igitur tunc ſequuntur Chriſtum relicto ſæculo, ſi habeant ex pari voluntate caſtitatis conſenſum. *Ex ſynodo Eugenii papæ* [II. Romana c. xxxvi. A. D. 826. Concil. tomo viii. pag. 112.]

XII. *Sine conſcientia epiſcopi viro & uxori cauſa religionis divertere non licet.*

Ibid. C. xxiii.

SI vir & uxor divertere pro ſola religioſa inter ſe conſenſerint vita, nullatenus ſine epiſcopi conſcientia fiat, ut ab eo ſingulariter proviſo conſtituantur loco. Nam uxore nolente, aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non ſolvitur. *Auguſtinus de adulterinis conjugiis* [imo Jo. Chryſoſtomus homil. i. in Pſal. l. c. A. D. 401. *CPoli*.]

XIII. *Sine uxoris voluntate viro continere non licet.*

Ibid. C. xxiv.

SI tu abſtines ſine uxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam, & peccatum illius tuæ imputabitur abſtinentiæ. *Gregorius Urbico abbati* [lib. v. epiſt. xlix. A. D. 596. Roma in *Siciliam*.]

XIV. *Vir non eſt ſuſcipiendus in monaſterium, niſi uxor convertatur.* Lib. IV. Pars I. Tit. II. Rubr. XIII.

QUia Agatho lator præſentium in monaſterio dilectionis tuæ converti deſiderat; hortamur, ut cum omni eum dulcedine, devotioneque ſuſpicias. *Et infra.* Quem tamen ita ſuſcipiendum eſſe cognoſce, ſi & uxor illius ſimiliter converti voluerit. Nam dum unum utrorumque corpus conjugii copulatione ſit factum, incongruum eſt, partem converti, & partem in ſæculo remanere. *Nicolaus papa* [epiſt. I. Carolo Regi, cujus initium: *nunquam dolorem*, A. D. 868. Roma in *Galliam*, Concil. tomo VIII. pag. 432.] XXVII. Q. II. C. XXV.

XV. *Continentiæ vota non licet uxori ſuſcipere, niſi eadem vir ejus elegerit.*

SCripſit nobis Thietberga regina, ſe regia dignitate, vel maritali velle copula exui, & ſola vita privata eſſe contentam, deſiderare: cui nos ſcripſimus, non aliter hoc fieri poſſe, niſi eandem vitam conjux ejus Lotharius elegerit. Nam licet ſit ſcriptum: *quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*, Deus tamen, & non homo ſeparat, quando divini amoris intuitu ex conſenſu utriuſque conjugis matrimonia diſſolvuntur. Aliter autem fieri mutuam ſeparationem veſtram prohibemus. *Auguſtinus ſuper Pſal.* CXLIX. [in extremo, c. A. D. 420. in *Africa*.] Ibid. C. XXVI. Matth. XIX. 6.

XVI. *Non poteſt vir continentiam ſervare, niſi uxoris teneat aſſenſum.*

SI dicat vir: *continere jam volo*, *nolo* autem, uxor: non poteſt. Quod enim tu vis, illa non vult. Nunquid per continentiam tuam debes illam facere fornicariam? Si alii nupſerit, te vivo, adultera erit. Non vult tali lucro Deus tale damnum compenſare. Redde debitum, etſi non exigis, redde. Pro ſatisfactione perfecta Deus tibi computabit, ſi non quod tibi debetur, exigis, ſed reddis quod debetur uxori. XXXIII. Q. V. C. I.

XVII. *Non debet extorqueri mulieris conſenſus ad continentiam Deo vovendam.*

NOtificaſti, te morte. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Rubr.* IV. *Tit.* VI. c. IV. *pag.* 541.

XVIII. *Vir poteſt abnuere vota continentiæ, quæ ſine ejus conſenſu Deo uxor obtulerat.*

MUlier, ſi ſine licentia. *Supra ibidem eodem Titulo & Parte*, c. V. *pag.* 542. *Auguſtinus ad Armentarium, Riparium & Paulinam* [epiſt. CXXVII. al. XLV. §. 9. c. A. D. 411. in *Africa*.]

XIX. *Vota continentiæ ſine uxoris conſenſu reddi non poſſunt.*

UNa ſola cauſa eſſe poſſet, quæ te id, quod voviſti, non ſolum non hortaremur, verum etiam prohiberemus implere, ſi forte tua conjux hoc tecum ſuſcipere animi, ſeu carnis infirmitate recuſaret. Nam & vovenda talia non ſunt a conjugatis, niſi ex conſenſu & voluntate communi. Et ſi præpropere factum fuerit, magis eſt corrigenda temeritas, quam perſolvenda promiſſio. Neque enim Deus exigit, ſiquis ex alieno aliquid voverit, ſed potius uſurpare vetat alienum. XXXIII. Q. V. C. VI.

XX. *Alius effectus matrimonii eſt, quo compellitur uterque conjugum reddere debitum ſibi invicem, niſi alter fuerit fornicatus.*

SI dicat vir: *continere jam volo*. *Supra hac eadem pagina & Rubrica* c. XVI. [Auguſtinus ad Ecdiciam epiſt. CCLXII. al. CXCIX. §. 2. c. A. D. 415. *ibidem*]

XXI. *Continentiæ meritum habet qui incontinentia uxoris, ſibi debitum reddere cogitur.*

SEcundum verba Apoſtolica, etiamſi ſe vir continere voluiſſet, & tu noluiſſes, debitum reddere tibi cogeretur, & illi Deus imputaret ad continentiam, ſi non ſuæ, ſed tuæ cederet infirmitati, ne in adulterium caderes. Quiſquis igitur compatiens infirmitati uxoris, reddit, non exigit debitum, aut ſi propter propriam infirmitatem ducit uxorem, plangens potius, quia ſine uxore eſſe non potuit, quam gaudens, quia duxit; quiſquis vendit quod novit; quia etſi maneret, beatum non faceret: quiſquis quod emit, novit, quia tranſiet, & de his non præſumit, & facit ex eo quod habet, miſericordiam cum non habentibus, ſecurus expectat diem noviſſimum. Ibid. C. V. Auguſt. in Pſal. CXLVII.

RU-

Lib. iv. Pars I. Tit. ii. Rubr.

RUBRICA. XIV
De actu conjugali.

I. *Actus conjugalis cauſa ſuſcipiendæ prolis non eſt peccatum.*

[Innocentius papa I. epiſt. xxII. c. II. ad epiſcopos Macedoniæ, A. D. 414. Roma in *Macedoniam*, concil. tomo II, pag. 1472.]

Diſt. xxvi. C. iii. §. 4. NUptiarum ergo copula, quia Dei mandato perficitur, non poteſt dici peccatum; & quod peccatum non eſt, ſolvi inter peccata, credi non debet; eritque integrum æſtimare aboleri non poſſe prioris nomen uxoris, cum non dimiſſum ſit pro peccato, quod ex Dei ſit voluntate completum.

II. *Actus conjugalis cauſa reddendi debitum non eſt peccatum.*

SI tu abſtines, *Supra in Rubrica præcedenti* c. XIII. *pag.* 644.

III. *De eodem.*

SEcundum verba Apoſtolica. *Supra in Rubrica præcedenti* c. XX. *pag.* 645.

IV. *Actus conjugalis, intra limites tamen matrimonii, factus cauſa vitandæ fornicationis, non eſt peccatum mortale.*

QUidquid inter ſe conjugati. *Supra hoc eodem libro & Parte, Tit.* II. *Rubr.* IV. c. III. *pag.* 637.

Leo IV. [imo I. epiſt. cxi. al. epiſt. xcii. ad Ruſticum, A. D. 443. Roma in *Galliam*.]

V. *Propter lapſum venialem incontinentiæ, non negentur pœnitentibus licita conjugia.*

xxxiii. Q. ii. C. xiv. IN adoleſcentia conſtitutus, ſi urgente aut metu mortis, aut captivitatis periculo pœnitentiam geſſit, & poſtea timens lapſum incontinentiæ juvenilis, culpam uxoris elegit, ne crimen fornicationis incurreret, rem videtur feciſſe venialem, ſi præter conjugem, nullam omnino cognoverit; in quo tamen non regulam conſtituimus, ſed quid ſit tolerabilius, æſtimamus. *Item Gregorius* [papa I. in reſpon. x. ad interrogat. Auguſtini lib. xii. epiſt. xxxii. A. D. 604. Roma in *Angliam*.]

VI. *Ab ingreſſu eccleſiæ temperare ſe debet vir cum uxore dormiens.*

xxxiii. Q. iv. C. vii. VIr cum propria conjuge dormiens, niſi lotus aqua, intrare eccleſiam non debet, ſed neque lotus intrare ſtatim debet. *Et infra.* Quamvis enim de hac re diverſæ hominum nationes diverſa ſentiant, atque alii alia cuſtodire videantur. Romanorum tamen ſemper ab antiquioribus uſus fuit, poſt admiſtionem propriæ conjugis & lavacri purificationem quærere, & ab ingreſſu eccleſiæ paululum reverenter temperare. Nec hæc dicentes deputamus culpam eſſe conjugium, ſed quia ipſa licita admixtio conjugum ſine voluptate carnis fieri non poteſt, a ſacri loci ingreſſu abſtinendum eſt, quia voluptas ipſa ſine culpa eſſe nullatenus poteſt. Non enim de adulterio vel fornicatione, ſed de legitimo matrimonio ſuſceptus erat qui dicebat: *ecce enim in iniquitatibus conceptus* Pſal. l. 7. *ſum: & in delictis peperit me mater mea.* Et *infra.* Oportet itaque legitima carnis copula, ut cauſa prolis ſit, non voluptatis & carnis commixtio, creandorum liberorum ſit gratia, non ſatisfactio vitiorum. Si quis vero ſua conjuge non cupidine voluptatis captus, ſed ſolummodo liberorum creandorum gratia utitur, iſte profecto de ingreſſu eccleſiæ, ſeu de ſumendo corporis Dominici, ſanguiniſque myſterio, ſuo eſt judicio relinquendus, quia a nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne poſitus neſcit ardere. Cum vero non amor procreandæ ſobolis, ſed voluptas dominatur in opere commixtionis, habent conjuges etiam de commixtione ſua quod defleant. *Et paullo poſt.* Tunc autem vir, qui poſt admixtionem conjugis aqua lotus fuerit, etiam ſacræ communionis myſterium valet accipere, cum ei juxta præfinitam ſententiam eccleſiam etiam licuerit intrare.

VII. *Actus*

VII. *Actus conjugalis cauſa explendæ libidinis excedens limites matrimonii, eſt peccatum mortale.*

ORigo quidem honeſta erat amoris. *Supra lib.*III. *Par.*I. *Tit.*XIII.*Rubr.*II.c. VI. *pag.* 561.

[Hieronymus in c. v. epiſt. ad Epheſ. v. *viri diligite*, A. D. 386. in *Palæſtina*.]

VIII. *Liberorum procreatio in matrimonio laudatur, meretricia voluptas etiam in uxore damnatur.*

LIberorum ergo, ut diximus, in matrimonio opera conceſſa ſunt; voluptates autem, quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in uxore damnatæ. xxxii. Q. iv. C. xiv.

RUBRICA. XV

De tempore ſolutionis debiti conjugalis.

I. *Tempore, quo uxori debitum redditur, a carnibus agni abſtineri oportet.*

Hieronymus in quodam ſermone [in vigilia Paſchæ de uſu agni, circa A. D. 400. *ibid.*]

SCiatis, fratres cariſſimi, quoniam quicumque uxori debitum reddit, vacare non poteſt orationi, nec de carnibus agni comedere debet. *Item paullo poſt*. Si panes propoſitionis non poterant ab iis, qui uxores ſuas tetigerant, comedi; quanto magis panis ille, qui de cælo deſcendit, non poteſt ab his, qui conjugalibus paullo ante hæſere complexibus, violari, atque contingi? Non quo nuptias condemnemus. Hoc enim non dicimus, ſed quod eo tempore, quo carnes agni manducaturi ſumus, vacare a carnalibus operibus debeamus. *Auguſtinus* [ſeu author ſerm. xl. de tempore.] xxxiii. Q. iv. C. i.

II. *A conjugali concubitu in ſanctorum ſolemnitatibus eſt abſtinendum.*

QUotieſcumque aut dies natalis Domini, aut reliquæ feſtivitates adveniunt, ſicut frequenter admonui ante plures dies, non ſolum ab infidelium concubinarum conſortio, ſed etiam a propriis uxoribus abſtinete. *Ambroſius in ſermone de Adventu Domini* [imo auctor ſermonum de quadrageſima inter Ambroſii opera.] *Ibid.* C. ii.

III. *Diebus jejuniorum etiam a propriis uxoribus abſtineri oportet.*

FRatres, non ſolum debetis ab omni immunditia abſtinere, ſed etiam ab uxoribus propriis ſtudioſiſſime contineatis. Nullus omnino uxori ſuæ jejuniorum diebus conjungatur. *Idem ſuper epiſtolam ad Corinthios* [nimirum Ambroſii nomine Hilarius diaconus ad c. vii. epiſt. I. ad Corinthios] *Ibid.* C. iii.

IV. *De eodem.*

SI cauſa procreandorum filiorum ducitur uxor, non multum tempus conceſſum videtur ad ipſum uſum; quia & dies feſti, & dies proceſſionis, & ipſa ratio conceptus, & partus juxta legem ceſſari temporibus his debere demonſtrant. *Auguſtinus in quæſt. veteris & novi Teſtamenti* [imo idem Hilarius diaconus.] *Ibid.* C. iv.

V. *Uxoris uſus certis diebus ceſſare debet.*

CHriſtiano cum uxore ſua convenire aliquando licet, aliquando vero non licet. Propter dies enim proceſſionis aliquando non licet convenire; quia etiam a licitis abſtinendum eſt, ut facilius impetrari poſſit quod poſtulatur; unde Apoſtolus: *ex conſenſu* (ait) *abſtinendum eſt ad tempus, ut vacetur orationi*; nam ſecundum legem, in jejunio cædere, & jurgari non licet; poſtea licet, quia major reverentia debetur Dei cauſis. *Item Jo. Chryſoſtomus* [forte Hieronymus ad c. i. Joelis, A. D. 408. in *Palæſtina*.] *Ibid.* C. v.

VI. *Non vere pœnitentiam agit qui continentiam non ſervat.*

QUi in caſtigatione victus ſe dicit agere pœnitentiam, fruſtra hoc ſermone promittit, niſi egrediatur de cubili ſuo, & jejunio continentiam addat. *Gregorius* [i. lib. xii. epiſt. xxxii. reſpon. x. A. D. 603. Roma in *Angliam*.] *Ibid.* C. vi.

VII. *Au-*

Lib. IV. Pars II. Tit. I. Rubr. I.

VII. *Antequam puer ablactetur, vel mater purificetur, ad ejus concubitum vir non accedat.*

Diſt. v. C. iv. Nicolaus I. ad conſulta Bulgar. C. xviii. Beda lib. I. Hiſtor. Angl. C. xxvii.

AD ejus vero concubitum vir ſuus accedere non debet, quouſque qui gignitur, ablactetur. Prava autem in conjugatorum moribus conſuetudo ſurrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eoſque aliis mulieribus ad nutriendum tradunt, quod videlicet ex ſola cauſa incontinentiæ videtur inventum, quia, dum ſe continere nolunt, deſpiciunt lactare quos gignunt. Hæ itaque, quæ filios ſuos ex prava conſuetudine aliis ad nutriendum tradent, niſi purgationis tempus prius tranſierit, viris ſuis non debent admiſceri [ibidem paucis interjectis Gregorius.]

VIII. *De eodem.*

Ibidem.

QUippe cum & ſine partus cauſa, cum in conſuetis menſtruis detinentur, viris ſuis miſceri prohibentur; ita ut morte lex ſacra feriat ſi quis vir ad menſtruatam mulierem accedat.

RUBRICA. XVI

Quis poteſt contrahere.

I. *Quilibet poteſt contrahere matrimonium, niſi prohibeatur.*

PRo hac Rubrica faciunt capitula ſequentis Partis II. *hujus libri* IV. *in qua de impedimentis matrimonii, & conſequenter de his, qui contrahere prohibentur, plene habetur.*

LIBRI·IV·PARS·II

In qua de XVI. impedimentis matrimonii.

TITULUS. I

De impedimento primo, erroris perſonæ.

RUBRICA. I

De errore perſonæ, qui impedit matrimonium.

I. *Quod error perſonæ impedit matrimonium.*

[Gratianus.]

xxix. Q. I. in principio.

CUidam mulieri nobili nunciatum eſt, quod a filio cujuſdam nobilis petebatur in conjugem. Præbuit illa aſſenſum. Alius vero quidam ignobilis atque ſervilis conditionis nomine illius ſe ipſum obtulit, atque eam in conjugem accepit. Ille, qui prius ſibi placuerat, tandem venit, eamque ſibi in conjugem petit. Illa ſe deluſam conqueritur, & ad prioris copulam adſpirat. Hic primum quæritur, an ſit conjugium inter eos. Secundo, ſi prius putabat, hunc eſſe liberum, & poſtea deprehenderit illum eſſe ſervum, an liceat ei ſtatim ab illo diſcedere. Quod autem conjugium ſit inter eos, probatur hoc modo. Conjugium ſive matrimonium eſt viri, mulieriſque conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. *Item*. Conſenſus utriuſque matrimonium facit. Quia ergo iſti conjuncti ſunt, ut individuam vitæ conſuetudinem conſervarent, quia uterque conſenſit in alterum, conjuges ſunt appellandi. His ita reſpondetur. Conſenſus eſt duorum vel plurium ſenſus in idem. Qui autem errat, non ſentit, nec ergo conſentit, ideſt ſimul cum aliis ſentit. Hæc autem erravit, non ergo conſenſit. Non itaque conjux eſt appellanda, quia non fuit ibi conſenſus utriuſque, ſine quo nullum matrimonium eſſe poteſt. Sicut enim qui ordinatur ab eo, quem putat eſſe epiſcopum, & adhuc eſt laicus, errat, nec vocatur ordinatus; immo ab epiſcopo adhuc eſt ordi-

ordinandus; ſic iſta errans, nulli eſt copulata conjugio, immo adhuc eſt copulanda. Ad hæc, non omnis error conſenſum evacuat. Qui enim accipit in uxorem corruptam, quam putat virginem, vel qui accipit meretricem, quam putat eſſe caſtam, uterque errat, quia ille corruptam exiſtimat virginem, & iſte meretricem reputat caſtam. Nunquid ergo dicendi ſunt non conſenſiſſe in eas? Aut dabitur utrique facultas dimittendi utramque, & ducendi aliam? Verum eſt, quod non omnis error conſenſum excludit: ſed error alius eſt perſonæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error *perſonæ* eſt, quando hic putatur eſſe Virgilius, & ipſe eſt Plato. Error *fortunæ*, quando putatur eſſe dives qui eſt pauper, vel e converſo. Error *conditionis*, quando putatur eſſe liber qui ſervus eſt. Error *qualitatis*, quando putatur bonus eſſe qui malus eſt. Error *fortunæ* & qualitatis conjugii conſenſum non excludit. Error vero *perſonæ*, & *conditionis*, conjugii conſenſum non admittit. Si quis enim paciſceretur, ſe venditurum agrum Marcello, & poſtea veniret Paulus dicens, ſe eſſe Marcellum, & emeret agrum ab illo; numquid cum Paulo convenit iſte de pretio, aut dicendus eſt agrum ſibi vendidiſſe? *Item*. Si quis promitteret, ſe venditurum mihi aurum, & pro auro offerret mihi orichalchum, & ita me deciperet, nunquid dicerer conſenſiſſe in oricalchum? Nunquam volui emere oricalchum, nec ergo aliquando in illud conſenſi, quia conſenſus non eſt niſi voluntatis. Sicut ergo hic error *materiæ* excludit conſenſum; ſic & in conjugio error *perſonæ*. Non enim conſenſit in hunc, ſed in eum, quem putabat eſſe.

Lib. IV. Pars I. Tit. I. Rubr. I. XXIX. Q. I. in principio §. 1. 2.

II. *Objectio contraria*.

SEd obiicitur. Jacob non conſenſerat in Liam, ſed in Rachel. Septem ſiquidem annis pro Rachel ſervierat. Cum ergo, eo ignorante, Lia eſſet ſibi ſuppoſita, non fuit conjugium inter eos, ſi error perſonæ conſenſum excludis, quia, ut dictum eſt, non in eam conſenſerat, ſed in Rachel.

Ibid. §. 3.

III. *Reſponſio*.

HIs ita reſpondetur. Conſenſus alius eſt *præcedens*, alius *ſubſequens*. Præcedit conſenſus, quando ante carnalem copulam in individuam vitæ conſuetudinem uterque conſentit. Subſequitur, quando poſt concubinalem ſive fornicarium coitum, conſentiunt in idem. Jacob ergo & Liam non fecit conjuges *præcedens* conſenſus, ſed *ſubſequens*, nec tamen ex primo concubitu fornicarii judicautur, cum ille maritali affectu eam cognoverit, & illa uxorio affectu ſibi debitum perſolverit, putans lege primogenitarum, & paternis imperiis, ſe ſibi jure copulatam.

Ibid. continenter.

IV. *Quod autem error perſonæ aliquando excuſat*.

QUod autem error *perſonæ* nonnullos excuſet, auctoritate illa probatur, qua ſoror uxoris, utroque inſcio (ſorore videlicet & marito) in lectum ejus iviſſe, & a viro ſuæ ſororis cognita perhibetur: quæ cum ſine ſpe conjugii perpetuo manere cenſeatur; ille tamen, qui cognovit eam per ignorantiam, excuſatur. Aliter etiam probatur. Diabolus nonnunquam ſe in Angelum lucis transformat; nec eſt periculoſus error, ſi tunc creditur eſſe bonus, cum ſe bonum ſimulat. Si ergo tunc ab aliquo ſimplici quæreret, an ſuæ beatitudinis vellet eſſe particeps; & ille reſponderet, ſe in ejus conſortium velle tranſire; nunquid dicendus eſt conſenſiſſe in conſortium diabolicæ damnationis, an non potius in participationem æternæ claritatis? *Item*. Si quis hæreticorum, nomine Auguſtini, vel Ambroſii, vel Hieronymi alicui catholicorum ſe ipſum offerret, atque ad ſuæ fidei imitationem provocaret; ſi ille præberet aſſenſum, in cujus fidei ſententiam diceretur conceſſiſſe? Non in hæreticorum ſectam, ſed in integritatem catholicæ fidei, quam ille hæreticus ſe mentiebatur habere. Quia ergo hæc perſona decepta errore, non in hunc, ſed in eum, quem iſte ſe mentiebatur eſſe, conſenſit, patet, quod ejus conjux non fuerit.

Ibid. §. 4.

Lib. IV. Pars II. Tit. II. Rubr. I. & II.

RUBRICA. II

De erroribus circa perſonam, qui non evacuant matrimonium,

I. *Error fortunæ, aut qualitatis non evacuat matrimonium.*

XXIX. Q. I. in principio §. 5. ERror *fortunæ*, & *qualitatis* non excludit conſenſum, veluti, ſi quis conſentiret in prælaturam alicujus eccleſiæ, quam putaret eſſe divitem, & illa eſſet minus copioſa, quamvis hic deciperetur errore *fortunæ*, non tamen poſſet renunciare prælaturæ acceptæ. Similiter, quæ nubit pauperi, putans, illum eſſe divitem, non poteſt renunciare priori conditioni, quamvis erraverit. Error *qualitatis* ſimiliter non excludit conſenſum, utpote ſi quis emerit agrum, vel vineam, quam putabat eſſe uberrimam, quamvis iſte erraret in qualitate rerum, rem minus fertilem emendo, non poteſt tamen venditionem reſcindere. Similiter qui ducit in uxorem meretricem, vel corruptam, quam putat eſſe caſtam, vel virginem, non poteſt eam dimittere, & aliam ducere,

TITULUS. II

De impedimento II. ſcilicet conditionis, ſive de conjugio ſervorum.

RUBRICA. I

An ſervus poſſit matrimonium contrahere.

I. *Servus poteſt contrahere matrimonium ſive cum ancilla, ſive cum ingenua.*

[Gratianus.]

XXIX. Q. II. in principio. IN Chriſto enim Jeſu nec eſt Judæus, nec Græcus, nec ſervus, neque liber. Ergo nec in conjugio Chriſtianorum. Eadem enim lege in fide Chriſti uterque regitur. Indifferenter enim ab Apoſtolo dicitur omnibus: *qui vult nubere, nubat in Domino*. Et iterum: *mulier nubat cui vult: tantum in Domino*. Non præcipitur, ut ingenua nubat ingenuo, ancilla ſervo, ſed quælibet earum cui vult, nubat, dummodo in Domino *Julius papa cap.* IV. [caput incertum.]

I. Cor. VII. 39.

II. *Licet ſervis matrimonia contrahere.*

Ibid. C. I. OMnibus nobis unus eſt pater in cælis, & unuſquiſque, dives, & pauper, liber, & ſervus æqualiter pro ſe, & pro animabus eorum rationem reddituri ſunt. Quapropter omnes cujuſcumque conditionis ſint, unam legem (quantum ad Deum) habere non dubitamus. Si autem omnes unam legem habent, ergo ſicut ingenuus dimitti non poteſt, ſic nec ſervus ſemel conjugio copulatus ulterius dimitti poterit.

RUBRICA. II

An error conditionis evacuet matrimonium.

I. *Liberi contrahentis ſcienter cum ancilla, aut e converſo, matrimonium non impeditur, ſed tenet.*

Zacharias papa [imo Theodorus in Pœnitentiali c. A. D. 680. in *Anglia*.]

Ibid. C. II. SI quis liber ancillam in matrimonium acceperit, non habet licentiam dimittere eam, ſi conſenſu amborum conjuncti ſunt, excepta cauſa fornicationis: ſed una lex deinceps erit per omnia & viro, & feminæ. *Item Julius papa* [imo Juſtinianus I. ſi quis XVI. cod. *de nupt.* c. A. D. 534. CPoli.]

Capitul. lib. VI. C. XCIV. Sent. lib. IV. Diſt. XXXVI.

II. *Inter*

Lib. iv. Pars i. Tit. ii. Rub. ii.

II. *Inter patronum, & libertam legitimum conſtat eſſe conjugium.*

SI quis ancillam ſuam libertate donaverit, & in matrimonium ſibi ſociaverit, dubitabatur apud quoſdam, utrum hujuſmodi nuptiæ legitimæ eſſe videantur, an non. Nos itaque vetuſtam ambiguitatem decidentes, talia connubia legitima eſſe cenſemus. Si enim ex affectu fiunt omnes nuptiæ, & nihil impium, & legibus & contrarium in tali copulatione fieri poteſt, quare prædictas nuptias inhibendas exiſtimemus? *In concilio apud Vermeriam, cui interfuit Rex Pipinus cap.* VIII. [imo ex concilio Compendienſi c. v. A. D. 756. in *Gallia*, Concil. tomo vi. pag. 1695.] xxix. Q. 2. C. ii.

III. *Non licet mulieri dimittere quem ſciens ſervum accepit in virum.*

SI femina ingenua acceperit ſervum, ſciens, quod ſervus eſſet, habeat eum, quia omnes unum patrem habemus in cælis. Una lex erit viro & feminæ. *Ex eodem Cap.* IV. [nimirum ex Concilio apud Vermeriam c. vi. A. D. 752. in *Gallia*, Concil. tomo vi. pag. 1657.] *Ibid. C. v. Capitul. lib. v. C. xviii.*

IV. *Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, vel libera cum ſervo, nullum eſt matrimonium, niſi poſtquam ſcivit ejus conditionem & conſenſerit in eum vel eam aliquo modo.*

SI quis ingenuus homo uxorem, ancillam alterius, acceperit, & exiſtimat, quod ingenua ſit; ſi ipſa femina fuerit poſtea in ſervitute detecta, ſi eam a ſervitute redimere poteſt, faciat: ſi non poteſt, ſi voluerit, aliam accipiat. Si autem ancillam eam ſcierat, & collaudaverat, prout legitimam, eam habeat. Similiter & mulier ingenua de ſervo alterius facere debet. *Gregorius* [1. lib. vi. epiſt. 1. A. D. 596. Roma in *Campaniam*.] *Ibid. C. iv.*

V. *Servitutis occaſione dimitti non valet qui poſt controverſiam ſtatus ſe in libertatem aſſeruerit.*

CUjus rei cauſa cum matre ſua huc compulſa anno præterito præſentium venerit latrix, fraternitas tua, cautius novit, quia ſcilicet maritus ſuus, veſter clericus, ob hoc, quod de ſervili fuerat conditione pulſata, a ſuo noſcitur eam removiſſe conſortio; voſque hic poſitos aſſerunt promiſiſſe, ut ſi probáre ſe liberam, adjuvante Domino, valuiſſet, ſuo eam vos conjugio reformaretis. Fraternitas igitur veſtra cognoſcat, quod revelante Deo, libertatis auctore, approbata ſit libera, nullaque in ea macula ſervilis inventa eſt. His ergo cognitis, ſine mora aliqua ſuo per ſe vos eam volumus marito reſtitui, nec ulterius idem vir ejus argumenta ſibi occaſionis exquirat, quibus eam poſſit abiicere. Nam ſi a vobis (quod non credimus) minime fuerit adimpletum, eamque recipere forte diſtulerit; nos illud cognoſcatis cum diſtricta vindicta correcturos. *In Triburienſi Concilio* [apud Burchardum lib. ix. c. lxxv. & Ivonem Parte viii. c. cclii.] *Ibid. C. vi.*

VI *Occaſione conditionis doloſe mutatæ, vir non diſcedat ab ea, quam tempore libertatis accepit.*

PErlatum eſt ad ſanctam ſynodum, quod quidam ingenuus ingenuam accepit uxorem, & poſt filiorum procreationem, occaſione divortii, cujuſdam ſervum ſe fecit. Utrum neceſſario mulierem tenere debeat: &, ſi tenuerit, utrum illa quoque ſecundum ſæcularem legem ſervituti ſubiici debeat, quæſitum eſt. Judicatum eſt, uxorem minime debere dimitti; non tamen ob Chriſti legem mulierem in ſervitutem redigi, dum ille non ex conſenſu conjugis ſe ſervum fecerit, quem liberum ipſa maritum acceperat. *In concilio Cabilonenſi* [ii. c. xxx. A. D. 813. in *Gallia*, Concil. tomo vii. pag. 1278.] *Ibid. C. vii.*

VII. *Legitima ſervorum conjugia ſua auctoritate domini non dirimant.*

DIctum eſt nobis, quod quidam legitima ſervorum conjugia poteſtativa quadam præſumtione dirimant, non attendentes illud Evangelicum: *quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Unde nobis viſum eſt, ut conjugia ſervorum non dirimantur, etiamſi diverſos dominos habeant; ſed in uno conjugio permanentes, dominis ſerviant ſuis, Et hoc in illis obſervandum eſt, ubi legalis conjunctio fuit, & per voluntatem dominorum. *Ibid. C. viii. Matth. xix. 6.*

Lib. IV. Pars II. Tit. III. Rub. I. & II.

TITULUS. III

De impedimento III. *ſcilicet voti*.

RUBRICA. I

Qualiter votum ſolemne caſtitatis impediat matrimonium.

I. *Votum ſolemne caſtitatis impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum.*

NEque viduas ad nuptias.

II. *De eodem.*

VIduas, quæ ſpontanea.

III. *De eodem.*

NUbendi licentia,

IV. *De eodem.*

MEliores propoſito

) *Omnia hæc capitula ſunt in lib.* III. *Parte* I. *Tit.* V. *Rubr.* IX. c. XXXVI. XXXVIII. XXXIX. XL. *pag.* 530. 531.

Faciunt quoque ad hanc Rubricam capitula ejuſdem Tituli V. *Rubr.* X. *pag.* 531.

RUBRICA. II

Qualiter votum caſtitatis ſimpliciter impediat matrimonium.

I. *Votum ſimplex caſtitatis impedit matrimonium contrahendum, ſed non dirimit contractum.*

[Ex epiſt. II. Innocentii I. c. XIII. ad Victricium, A. D. 404. Roma in *Galliam*, Concil. tomo II. pag. 1252.]

XXVII. Q. I. C. II. §. I. HÆ vero, quæ necdum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſe ſemper ſimulaverunt permanere; licet velatæ non fuerint, ſi nupſerint, aliquanto tempore his agenda pœnitentia eſt; quia ſponſio earum a Domino tenebatur. Si enim inter homines ſolent bonæ fidei contractus nulla ratione diſſolvi, quanto magis iſta pollicitatio, quam cum Deo pepigit, ſolvi ſine vindicta non poterit? *Si* virgines nondum velatæ taliter pœnitentia publica puniuntur, & a cœtu fidelium uſque ad ſatisfactionem excluduntur; quanto magis viduæ, quæ perfectioris ætatis, & maturioris ſapientiæ, atque conſilii exiſtunt, virorumque conſortio multoties uſæ ſunt, & habitum religionis aſſumſerunt, & demum apoſtatarunt, atque ad priorem vomitum ſunt reverſæ, a
1. Cor. V. nobis, & ab omnibus fidelibus, a liminibus eccleſiæ, & a cœtu fidelium uſque ad ſatisfactionem ſunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter juxta Apoſtolum Paulum,
Deut. XIII. tradentes hujuſmodi hominem ſatanæ, & ſpiritus ejus ſalvus ſit in die Domini? De talibus
Pſal. LVII. enim & Dominus per Moyſen loquitur, dicens: *auferte malum de medio veſtri*: de quibus & per prophetam ait: *lætabitur juſtus, cum viderit vindictam; manus ſuas lavabit in*
Rom. I. *ſanguine peccatoris*. De talibus namque, & eorum ſimilibus, atque eiſdem conſentientibus, dicitur: *quia non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus, rei ſunt*.

TI-

TITULUS. IV

De impedimento IV. matrimonii, ſcilicet conſanguinitatis.

RUBRICA. I

De prohibitione contrahendi cum conſanguineis.

I. *Arguitur, quod liceat cum conſanguineis contrahere.*

[Gratianus.]

Quod autem conſanguineas noſtras ſive uxoris noſtræ in conjugium nobis ducere liceat, exemplis & auctoritatibus probatur. Abraham namque Sarai filiam fratris ſui, ſororem videlicet Lot, in conjugem duxit. Iſaac Rebeccam in uxorem accepit, quæ erat filia conſobrini matris ſuæ. Jacob duas ſorores, Liam videlicet, & Rachel filias Laban avunculi ſui ſibi matrimonio ſociavit. In lege quoque præcepit Dominus Moyſi, ut nullus duceret uxorem, niſi de propria tribu, & familia. *Item.* Si aliquis abſque liberis moreretur, præcepit Dominus, ut frater ejus uxorem defuncti ſibi copularet, & ex ea ſemen fratri ſuo ſuſcitaret. Porro ad quoſcumque lex ipſa pervenit, ejus præceptis probantur obnoxii, niſi quæ vel Evangelicis mandatis, vel Apoſtolicis inſtitutis evacuata monſtrantur. Nullo autem Evangelii præcepto, vel Apoſtolico inſtituto conſanguineorum conjunctiones prohibitæ inveniuntur. Unde ſicut ab initio, ita & nunc licitæ probantur. [Gratianus continuator.] xxxv. q. 1. in principio. Gen. xi Gen. xxiv. Gen. xxix. Num. xxxvi. Deut. xxv.

II. *Reſponſio.*

His reſpondetur. Conſanguineorum conjunctiones, alias cauſa neceſſitatis permiſſæ, alias cauſa juſtæ rationis inveniuntur imperatæ. Cum enim unus vir ab initio, atque una ex latere ejus mulier a Deo formaretur, neceſſario ſorores fratribus copulabantur. Quod autem cogente neceſſitate fit, ceſſante neceſſitate pariter ceſſare oportet. Tanto ergo nunc damnabilius uſurpatur conſanguineorum conjunctio, quanto minus neceſſaria probatur: unde hujuſcemodi copula poſtea lege prohibita invenitur, Domino dicente per Moyſen: *turpitudinem ſororis tuæ non revelabis.* Hinc *Auguſtinus ait de Civitate Dei* [lib. xv, c. xvi. nonnullis immutatis circa A. D. 426. in *Africa*.] Ibid. §. 1. Lev. xviii.

III. *Datur ratio, quare antiquitus commixtio conſanguineorum permittebatur, nunc autem eſt conſtitutio, quod non fiat.*

Cum igitur genus humanum, poſt primam copulam viri facti ex pulvere, & conjugis ejus ex viri latere, marium, feminarumque conjunctione opus haberet, ut gignendo multiplicaretur, nec eſſent ulli homines, niſi qui ex illis duobus nati fuiſſent, viri ſorores ſuas conjuges acceperunt. Quod profecto quanto eſt antiquius, compellente neceſſitate, tanto poſtea factum eſt damnabilius, religione prohibente. Habita eſt enim ratio rectiſſima caritatis, ut homines, quibus eſſet utilis atque honeſtiſſima concordia, diverſarum neceſſitudinum vinculis necterentur, nec unus in una multas haberet, ſed ſingulæ ſpargerentur in ſingulos, ac ſic ad ſocialem vitam diligentius colligandam plurimæ plurimos obtinerent. Pater quippe, & ſocer duarum ſunt neceſſitudinum nomina. Dum ergo habet quis alium patrem, alium ſocerum, numeroſius ſe caritas porrigit. Utrumque autem unus Adam eſſe cogebatur & filiis & filiabus ſuis, quando fratres, ſororeſque connubio jungebantur. Sic & Eva uxor ejus utrique ſexui filiorum fuit & ſocrus, & mater, quæ ſi duæ feminæ fuiſſent, mater altera, & ſocrus altera, copioſius ſe ſocialis dilectio colligaret. *Et infra.* Sed hoc unde fieret, tunc non erat, quando niſi fratres & ſorores ex duobus illis primis nulli homines erant. Fieri ergo debuit, quando potuit, ut exiſtente copia, inde ducerentur uxores, quæ non erant jam ſorores: & non ſolum iſtud, ut fieret, nulla neceſſitas eſſet, verum etiam ſi fieret, nefas eſſet. *Et infra.* Quod humano genere creſcente, & multiplicata etiam inter impios Deorum multorum, falſorumque cultores, ſic obſervari cernimus, ut etiamſi perver- Ibid. C. 1. Gen. 11.

Digitized by Google

Lib. iv. Pars I. Tit. iv. Rubr. I. verſis legibus permittantur fraterna conjugia, melior tamen conſuetudo ipſam malit exhorrere licentiam; & cum ſorores accipere in matrimonium primis humani generis temporibus omnino licuerit, ſic averſetur, quaſi licere numquam potuerit. *Et infra*. Copulatio ergo maris & feminæ, quantum attinet ad genus mortalium, quoddam ſeminarium eſt caritatis; cæleſtis vero civitas opus habet, ut noxam generationis evadat. *Caliſtus papa* [epiſt. II. Iſidoriana c. iv. Concil. tom. i. pag. 614.]

IV. *Infamia notantur qui conſanguineas ducunt uxores.*

xxxv. Q. I. C. I. CONjunctiones conſanguineorum fieri prohibete, quando has & divinæ, & ſæculi prohibent leges. Leges ergo divinæ hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, non ſolum eiiciunt, ſed & maledictos appellant. Leges vero ſæculi infames tales vocant, & ab hereditate repellunt. Nos vero ſequentes patres noſtros, & eorum veſtigiis inhærentes, infamia eos notamus, & infames eſſe cenſemus, quia infamiæ maculis ſunt aſperii; nec eos viros, nec accuſationes eorum (quas leges ſæculi reiiciunt) ſuſcipere debemus. *Et infra*. Eos autem *conſanguineos* dicimus, quos divinæ & Imperatorum, ac Romanorum, ac Græcorum leges *conſanguineos* appellant, & in hereditate ſuſcipiunt, nec repellere poſſunt. *Gregorius ad Felicem Meſſunæ civitatis epiſcopum* [lib. xii. epiſt. xxxi. circa A. D. 604. in *Siciliam*.]

V. *Nullus ducat uxorem, a conſanguineo ſuo cognitam, vel aliqua pollutione maculatam.*

Ibid. C. x. NEc eam, quam aliquis ex propria conſanguinitate conjugem habuit, vel aliqua illicita pollutione maculavit, in conjugium ducere, ulli profecto licet Chriſtianorum, aut licebit, quia inceſtuoſus eſt talis coitus, & abominabilis Deo, & cunctis hominibus. Inceſtuoſos vero nullo conjugii nomine deputandos a ſanctis patribus dudum ſtatutum eſſe legimus.

RUBRICA. II

Uſque ad quem gradum conſanguinitatis prohibeatur contrahere matrimonium.

I. *Secundum antiqua jura uſque ad generationem* VII. *prohibebatur contrahi matrimonium.*

Gregorius papa in concilio Meldenſi [forte ex Conc. Romano ſub Nicolao II. A. D. 1065. Concil. tomo x. pag. 1182.]

Ibid. C. I. DE affinitate conſanguinitatis per gradus cognationis, placuit uſque ad ſeptimam generationem obſervare. Nam & hereditas rerum per legales inſtrumentorum definitiones ſancita, uſque ad VII. gradum protendit heredum ſucceſſionem. Non enim ſuccederent, niſi eis de propagine cognationis deberetur. *Julius papa* [ſententia forte deducta ex concilio Aurelianenſi III. c. x. A. D. 538. Concil. tomo v. pag. 298.]

II. *Ex propinquitate ſui ſanguinis vel uxoris uſque in* VII. *gradum nullus ducat uxorem.*

Ibid. C. vi. NUllum in utroque ſexu permittimus ex propinquitate ſui ſanguinis vel uxoris, uſque ad VII. generis gradum uxorem ducere, vel inceſti macula copulari. Præterea quoque illud adjecimus, quoniam, ſicut non licet cuiquam Chriſtiano de ſua conſanguinitate, ſic etiam nec licet de conſanguinitate uxoris ſuæ conjugem ducere propter carnis unitatem. *Item Gregorius papa epiſcopis Galliæ* [potius ad Felicem Meſſanenſem lib. xii. epiſt. xxxi. A. D. 604. Roma in *Siciliam*.]

III. *Uſque ad* VII. *generationem, progeniem ſuam unumquemque ſervare oportet.*

Ibid. C. xvi. PRogeniem ſuam unumquemque uſque ad ſeptimam decernimus obſervare generationem; & quandiu ſe agnoſcant affinitate propinquos, ad conjugalem copulam accedere denegamus. Quod ſi fecerint, ſeparentur. *Nicolaus papa* II. [in Synodo Lateranenſi c. xi. & xii. A. D. 1059. Concil. tomo x. pag. 1010.]

IV. *De*

IV. *De eodem.*

DE conſanguinitate ſua nullus ducat uxorem uſque poſt generationem VII. vel quouſque parentela cognoſci poterit. Laicus vero uxorem ſimul & concubinam habens, non communicet eccleſiæ. *Item ex concilio Vormacienſi cap.* XXXII. [A. D. 868. in *Germania*, Concil. tomo viii. pag. 952.] xxxv. Q. ii. C. xvii.

V. *Quouſque inter aliquos generatio recordatur, aut in memoria retinetur, ſibi invicem non copulentur.*

IN copulatione fidelium, generationis numerum non definimus; ſed id ſtatuimus, ut nulli Chriſtiano liceat de propria conſanguinitate, ſeu cognatione uxorem accipere uſque dum generatio recordatur, cognoſcitur, aut memoria retinetur. *Item* [in vulgatis legitur ex *concilio Lugdunenſi*, forte ſumtum ex Capitul. lib. vi. c. cxxvii.] Ibid. C. xviii.

VI. *Ex propinquitate ſui ſanguinis uſque ad* VII. *gradum nullus ducat uxorem.*

NUlli ex propinquitate ſui ſanguinis uſque ad VII. gradum uxores ducant; neque ſine benedictione ſacerdotis. Qui autem nupturi erunt, a ſacerdote benedicti nubere audeant, nec aliter præſumant. *Gregorius ad Auguſtinum Anglorum epiſcopum* [partim ſumtum ex lib. xii. S. Gregorii epiſt. xxxii. reſponſ. vi. partim ex Johanne diacono in vita S. Gregorii lib. ii c. xxxvii. & xxxviii.] Ibid. C. xix.

VII. *Anglis permittitur, ut in* IV. *vel* V. *generatione copulentur.*

QUædam lex terrena in Romana republica permittit, ut ſive fratris, & ſororis, ſeu duorum fratrum germanorum, ſeu duarum ſororum filius & filia miſceantur. Sed experimento didicimus ex tali conjugio ſobolem non poſſe ſucereſcere; & ſacra lex prohibet cognationis turpitudinem revelare. Unde neceſſe eſt, ut in IV. vel V. generatione fidelium licenter ſibi conjungantur. Sed idem humillimus pater Gregorius poſt multum temporis a Felice Meſſanæ, Siciliæ civitatis præſule requiſitus, utrum Auguſtino ſcripſerit, ut Anglorum in IV. generatione contracta matrimonia minime ſolverentur, inter cetera talem reſponſionem reddidit: *quod ſcripſi Auguſtino Anglorum gentis epiſcopo, alumno videlicet, ut recordaris, tuo, de ſanguinis conjunctione, ipſi, & Anglorum genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne a bono, quod cœperat, metuendo auſteriora, recederet, ſpecialiter, & non generaliter ceteris me ſcripiſſe cognoſcas. Unde & mihi omnis Romana civitas teſtis exiſtit. Nec ea intentione hæc illis ſcriptis mandavi, ut poſtquam firma radice in fide fuerint ſolidati, ſi infra propriam conſanguinitatem inventi fuerint, non ſeparentur, aut infra affinitatis lineam, ideſt uſque ad* VII. *generationem jungantur. Sed adhuc illos neophytos exiſtentes, ſæpiſſime eos prius illicita docere, & verbis, ac exemplis inſtruere; & quæ poſt de talibus egerint, rationabiliter & fideliter excludere oportet. Nam juxta Apoſtolum, qui ait:* lac dedi vobis potum, non eſcam: *iſta illis modo, non poſteris, ut præfixum eſt, temporibus tenenda indulſimus, ne bonum, quod infirma adhuc radice plantatum erat, erueretur, ſed aliquantulum firmaretur, & uſque ad perfectionem cuſtodiretur.* Ex *Cabilonenſi concilio* [imo ex Moguntino c. liv. A. D. 813. in *Germania*, Concil. tomo vii. pag. 1252.] Ibid. C. xx. Jo. Diac. ibid. i. Cor. iii. 2.

VIII. *In* V. *vel* VI. *generatione nullus amplius copuletur conjugio.*

COntradicimus, ut in IV. vel in V. ſextaque generatione nullus amplius conjugio copuletur. Ubi autem poſt interdictum factum fuerit inventum, ſeparetur. *Iſidorus Etymologiarum libro* XI. c. VI. [lib. ix. c. vi. c. A. D. 630. in Hiſpania. Sumtum videtur ex B. Auguſtino lib. xv. de Civit. Dei c. xvi.] Ibid. C. xxi. Capitul. lib. v. C. xcix. In Moguntino ſub Rabano C. xxx. Vuormacienſi i. C. lxxviii.

IX. *Quare uſque ad* VI. *gradum conſanguinitas obſervetur.*

COnſanguinitas dum ſe paulatim propaginum ordinibus dirimens uſque ad ultimum gradum ſubtraxerit, & propinquitas eſſe deſierit, eam rurſus lex matrimonii vinculo repetit, & quodammodo revocat fugientem. Ideo autem uſque ad VI. generationis gradum conſanguinitas conſtituta eſt, ut ſicut ſex ætatibus mundi generatio, & hominis ſtatus finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminetur. *Gregorius Felici Meſſanæ epiſcopo* [forte Concil. Toletanum ii. c. v. A. D. 531. in *Hiſpania*, Concil. tomo iv. pag. 1714.] xxxv. Q. iv. C. i.

X. *In*

Lib. iv. Pars ii. Tit. iv. Rub. iii.

X. *In* iv. *&* v. *gradu, qui conjuncti inventi fuerint, ſeparentur.*

xxxv. Q. viii. C. ii. HÆc ſalubriter præcavenda ſancimus, ne quis fidelium propinquam ſanguinis ſui, uſquequo affinitatis lineamenta generis ſucceſſione cognoſcuntur, matrimonio ſibi deſideret copulare; ſed, ſicut a majoribus noſtris definitum eſt, ita modis omnibus obſervetur; quoniam uſque ad ſeptenarium numerum parentelæ nulli unquam copulam contrahere licentiam damus, his videlicet, qui ex patre & matre, conſanguinitatis parentela deſcendunt. Qui autem & quæ in IV. vel in V. gradu conjuncti inventi fuerint, ſeparentur; quoniam ſcriptum eſt: *omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus.* Et iterum. *Anima, quæ fecerit quidpiam ex iſtis, peribit de medio populi ſui.* Sane quibus conjunctio interdicitur illicita, habebunt ineundi conjugii melioris libertatem,

Levit. xviii. 6. 29.

RUBRICA. III
Quomodo ſint gradus conſanguinitatis computandi.

I. *Modus, quo antiquitus conſanguinitatis gradus computarentur.*

[Gratianus.]

xxxv. Q. v. post C. xxi. GRadus cognationis ſecundum quoſdam varie computantur. Alii namque patrem in primo gradu, filios in II. ponunt. Alii primum gradum filios appellant, negantes gradum cognationis inter patrem & filium eſſe, cum una caro probentur pater & filius. Auctoritates ergo, quæ conſanguinitatis copulam uſque in VII. gradum prohibent, patrem ponunt in primo gradu: illa vero, quæ uſque ad VI. gradum prohibent, primum gradum filios appellant: atque ita fit, ut eædem perſonæ ſecundum hanc diverſitatem inveniantur in VI. vel VII. gradu. *Item.* Illud Fabiani, quo affines in V. generatione copulari jubentur, videtur eſſe contrarium illi decreto Julii papæ: *ſicut non licet ulli Chriſtiano de ſua conſanguinitate uxorem ducere, ſic etiam non licet de conſanguinitate uxoris ſuæ conjugem ducere propter carnis unitatem.* Similiter etiam invenitur contrarium illi capiti Gregorii: *nec eam, quam ex propria conſanguinitate conjugem habuit &c.* Sed illud Fabiani intelligendum eſt de duabus ſororibus vel perſonis inter ſe affinitate conjunctis, ut ſunt uxores duorum fratrum. Si contigerit, unam earum alicui matrimonio copulari poſt mortem ejus, vir non poterit affinem ſuperſtitem in conjugem ducere niſi in V. gradu affinitatis inveniantur. Unde qui novercam alicujus in uxorem duxerit, poſt mortem ejus uxorem privigni ducere non poterit. Hinc etiam idem Julius papa alibi ait: *relictam conſanguineorum uxoris ſuæ* (non ait: *conſanguineam uxoris ſuæ*, ſed: *relictam conſanguineorum uxoris ſuæ*) uſque in IV. generationem nullus ducat in uxorem. Paſchalis vero papa II. ſcribens Rhegino epiſcopo, tertium genus affinitatis aſſignat, cujus copula non ultra II. gradum invenitur prohibita. *Iſidorus* [ſententia eſt ex Iſidoro lib. ix. Etymolog. c. v. c. A. D. 630. in *Hiſpania*.]

Supra C. de propinquis. Supra C. nullum §. præterea. Supra C. nec eam. Supra C. & hoc

II. *Quomodo dirimuntur gradus cognationis.*

xxxv. Q. v. C. i. SEries conſanguinitatis ſex gradibus hoc modo dirimitur. Filius & filia, quod eſt frater & ſoror, ſit ipſe truncus; illis ſeorſim ſejunctis ex radice illius trunci egrediuntur iſti ramuſculi, nepos, neptis, primus: pronepos, proneptis ſecundus: abnepos, abneptis tertius; abnepos adneptis quartus: trinepos trineptis quintus: trinepotis filius, & trinepotis filia ſextus. *Item Alexander* II. *Neapolitanis clericis, & omnibus epiſcopis, atque judicibus per Italiam conſtitutis ſcribit de hujuſmodi, ita dicens* [A. D. 1065. *Romæ*, Concil. tomo ix. pag. 1181.]

III. *Quomodo ſint computandi gradus conſanguinitatis.*

Ibid. C. ii. AD Sedem Apoſtolicam perlata eſt quæſtio noviter exorta de gradibus conſanguinitatis: quam quidam legum & canonum imperiti excitantes, eoſdem propinquitatis gradus contra ſacros canones & eccleſiaſticum morem numerare nituntur; novo & inaudito errore affirmantes, quod germani fratres, vel ſorores, inter ſe ſint in II. generatione; filii eorum, vel filiæ in IV. nepotes, vel neptes eorum in VI. talique modo progeniem computantes, & in hujuſmodi VI. eam gradu terminantes; dicunt dein-

deinceps, viros, ut mulieres inter ſe poſſe nuptialia jura contrahere; & ad hujuſmodi *Lib. iv. Pand. II.*
profanum errorem confirmandum, in argumentum aſſumunt ſæculares leges, quas Juſti- *Tit. xi. Rub. III.*
nianus Imperator promulgavit de ſucceſſionibus conſanguineorum. Quibus confiſi oſten- *xxxv. Q. v. C. II.*
dere moliuntur, fratres in II. gradu eſſe numeratos, filios eorum in IV. nepotes in VI. *Inſtitut. lib. III.*
Sic ſeriem genealogiæ terminantes, numerationem ſanctorum patrum, & antiquam ec- *tit. v. & vi.*
cleſiæ computationem ad nos uſque perductam, perverſa quadam calliditate diſturbare
nituntur. Nos vero, Deo annuente, hanc quæſtionem diſcutere curavimus in Synodo
habita in Lateranenſi conſiſtorio, convocatis ad hoc opus epiſcopis & clericis, atque
judicibus diverſarum provinciarum. Denique diu ventilatis legibus & ſacris canonibus,
diſtincte invenimus, ob aliam atque aliam cauſam, alteram legum fieri, alteram cano-
num computationem. In legibus ſiquidem ob nihil aliud ipſorum graduum mentio facta
eſt, niſi ut hereditas, vel ſucceſſio ab una ad alteram perſonam inter conſanguineos de-
feratur. In canonibus vero ob hoc progenies computatur, ut aperte monſtretur uſque
ad quotam generationem a conſanguineorum ſit nuptiis abſtinendum. Ibi præſcribitur,
ut hereditas propinquis modo legitimo conſeratur; hic vero ut rite & canonice inter
fideles nuptiæ celebrentur. In legibus diſtincte non numerantur gradus, niſi uſque ad
VI. in canonibus autem uſque ad VII. diſtinguuntur generationem. Hac igitur de
cauſa, qua hereditates nequeunt deferri, niſi de una ad alteram perſonam; idcirco cu-
ravit ſæcularis Imperator in ſingulis perſonis ſingulos præfigere gradus. Quia vero nu-
ptiæ ſine duabus non valent fieri perſonis, ideo ſacri canones duas in uno gradu conſti-
tuere perſonas. Utramque tamen computationem, ſi attente ac ſubtiliter perſpecta
fuerit, idem ſenſiſſe, & eandem eſſe in eis ſententiam, atque ad eundem terminum
convenire, manifeſtiſſimum erit. Juſtinianus nanque uſque ad quem gradum conſangui-
nitas ipſa perduret, in ſuis legibus non definivit. Canones vero, ultra VII. nullam no-
minavere generationem. Sexto quippe gradu determinato, in ipſis legibus ſubintulit *Ibid. tit. vi.*
Imperator. Hactenus oſtendiſſe ſufficiat, quemadmodum gradus cognationis numeren- *Iſidorus lib. ix.*
tur. Namque ex his palam eſt intelligere, quemadmodum ulteriores quoque gradus nu- *Etymol. C. v.*
merare debeamus. Generata quippe perſona ſemper gradum adiicit. Ecce in his bre-
vibus verbis aperte oſtenditur, tales gradus, quales iſti computant, non tantum uſque
ad VI. verum etiam ultra numerari debere; quippe cum ultra VI. ulteriores gradus nu-
merandos eſſe decernat. Ubi enim ulteriores nominat gradus, aperte indicat, non ſex
tantummodo eſſe gradus, ſed ſex finitis, adhuc alios numerandos. Nec mirum, cum
in præcedentibus ipſe firmaverit Imperator, decimo etiam gradu conſanguineos ſibi inter
ſe poſſe ſuccedere, cum decimum nominat, non eſſe tantummodo ſex, luce clarius con-
fitetur. Hi ergo evigilent, & aciem mentis, ſi poſſunt, intendant quos hactenus
iſtiuſmodi perculit error. Enimvero ubi ſecundum leges inter agnatos, vel cognatos
defertur ſucceſſio, conſanguineos eſſe non dubium eſt. Neque enim ſibi ſuccederent,
niſi inter ſe parentelæ vinculo tenerentur. Succedunt autem inter ſe, teſte Juſtiniano, in
X. gradu. Conſanguinei igitur ſibi ſunt qui ſibi ſuccedunt. Quod in X. gradu conſan-
guinei ſibi exiſtunt, non eſt terminata conſanguinitas (ut iſti fatentur) in VI. tantum-
modo gradu. Quid igitur dicent? Computatis nanque gradibus, ſicut iſti numerant,
aut finitur conſanguinitas in VI. gradu, aut non. Si finitur, fallaces erunt leges,
quibus iſti nituntur, quæ in X. gradu ſibi ſuccedere conſanguineos jubent. Quod ſi non
finitur conſanguinitas in iſto VI. gradu, falſidici erunt iſti, qui ultra illum VI. gradum
nolunt computare conſanguinitatem. Igitur aut leges erunt falſæ, aut iſti, qui ſic fi-
niunt generationem. Sed ut veridicæ leges, & varaces ſint canones, dicamus hoc, quod
veritas habet, ſcilicet, quod non terminatur conſanguinitas in hujuſmodi VI. gradu,
ſed terminatur, ſecundum canones, in VII. gradu. Utraque enim computatio, ſicut ſu-
perius diximus, uno fine concluditur. Namque duo gradus legales unum gradum cano-
nicum conſtituunt. Fratres itaque, qui ſecundum ſæculares leges dicuntur in ſecundo
gradu, juxta canones numerantur in primo. Filii fratrum, qui illic numerantur in IV. hic
computantur in II. Nepotes vero, qui in VI. ibi, iſtic numerantur in III. Sic deinceps
qui in legibus ſcribuntur in VIII. & X. in canonibus definiuntur in IV. & V. Atque hoc
modo de reliquis ſentiendum eſt, ut qui ſecundum canones dicuntur in VI. vel VII.
ſecundum leges accipiantur in XII. vel XIV. Hanc computationem intelligens prudentiſ-
ſimus papa Gregorius, dum quæreretur, in quota generatione conjungi fideles debeant, ipſas
ſæculares leges in teſtimonium adducens, Auguſtino Anglorum epiſcopo ſic reſcripſit:

 quæ-

Lib. iv. Par. II. Tit. iv. Rub. III. *quædam terrena lex in Romana republica permittit, ut ſive fratris & ſororis, ſive duorum fratrum germanorum, ſeu duarum ſororum filius & filia miſceantur. Sed experimento didicimus, ex tali conjugio ſobolem non poſſe ſuccreſcere. Unde neceſſe eſt, ut jam in* III. *vel in* IV. *generatione copulatio fidelium licenter ſibi conjungi debeat. Nam a ſecunda, quam prædiximus, omni modo debent abſtinere.* Ecce hic aperte monſtratur, filios vel filias fratrum in II. generatione numerari. Et ſi fratrum filii & filiæ numerantur in II. fieri non poteſt, ut ipſi fratres non ſint in prima. Quod ſi fratres computantur in prima, filii eorum in II. dubium non eſt, quin eorum nepotes ſint in III. pronepotes in IV. & ſic de reliquis uſque ad VII. Sed ſunt quidam, qui ex his Gregorii verbis, quibus ait, ut in III. vel IV. generatione copulentur fideles, occaſionem accipiunt illicita matrimonia contrahendi, dicentes, ſe hoc juſte facere poſſe, quod prudentiſſimus doctor ſua ſententia definivit. Iſti itaque, qui ſe hoc velamento defendere nituntur, advertant, in ejuſdem patris ſententiis hoc non generaliter
xxxv. Q. II. C. xx. cunctis, ſed ſpecialiter Anglorum genti mandaſſe. Nam poſtmodum a Felice Meſſanæ Siciliæ præſule requiſitus, an hoc, quod Auguſtino mandaverat, generaliter cunctæ eccleſiæ tenendum eſſet, apertiſſime firmavit, non aliis hoc, quam illi genti, mandaſſe, ne bonum, quod cœperant, metuendo auſteriora, desererent; ſed & illis poſtquam in fide eſſent firma radice ſolidati, & univerſali eccleſiæ, cenſuit ſemper eſſe tenendum, ut nullam de propria conſanguinitate vel affinitate infra VII. generationem aliquis ſibi audeat conjugio copulare. Ecce aperte monſtratum eſt, & ex verbis ipſius legis, & auctoritate prudentiſſimi papæ Gregorii, quid de gradibus conſanguinitatis numerandis ſentire debeamus. Quamvis alia quoque ratio pari modo ipſos revincat adverſarios. Nam ſi, ut ipſi fatentur, in illo ſexto gradu conſanguinitas finiretur, omnes perſonarum ramuſculos, qui ultra illum gradum in pictura arboris continentur, velut ſuperfluos oporteret detruncari; ſed quia omnes, qui in prædicta arboris pictura numerantur, ex una parentela conſiſtunt, numquam ſine diminutione conſanguinitatis a ſe poterunt ſeparari, veluti non ſine damno cujuſque perſonæ valent a proprio corpore
xxxv. Q. II. C. xviii. manus, brachia, & pedes truncari. Illa quoque ſacrorum præceptio canonum, quæ jubet, a propria abſtinere conſanguinitate, quandiu generatio recordatur, aut memoria retinetur, nec a prædicta parentelæ diſcrepat comparatione. Nam ſic in VII. gradibus ſi canonice, & uſualiter numerentur, omnia propinquitatum nomina continentur. Ultra quos nec conſanguinitas invenitur, nec nomina graduum reperiuntur, nec ſucceſſio poteſt amplius prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari. Ne vero in hac conſanguinitatis computatione aliqua dehinc valeat ambiguitas remanere, aliam, quam quidam faciunt, numerationem in hac etiam diſputatione duximus finiendam. Sunt enim quidam, qui non a fratribus, ſed a filiis eorum, ideſt patruelibus, vel conſobrinis genealogiam numerare incipiunt, dicentes, filios fratrum in prima generatione computari debere, quia fratres quaſi quidam truncus, ex quo ceteri ramuſculi oriuntur, exiſtunt. Sed nec iſta gradum computatio, ſi bene intellecta fuerit, ab ea, quam ſuperius expoſuimus, in ſententia poterit eſſe diverſa. Iſti enim, qui numerandi ini-
xxxv. Q. iv. C. I. tium ſumunt a filiis fratrum, non progrediuntur ultra VI. generationem. Sed ſicut totius mundi ſex ætates exiſtunt, & humanæ vitæ itidem ſex, ita & in conſanguinitate ſex tantummodo autumant computandas eſſe generationes: quibus finitis, novæ conjunctionis dicunt poſſe fieri initium, ut quaſi fugientem poſſint revocare conſanguinitatem. Hæc itaque computatio, quæ incipit a fratrum filiis, & numerat uſque ad ſextam generationem, tantum valet, quantum ea, quæ incipit a fratribus, & computat uſque ad ſeptimam. Nec ulla in ſenſu exiſtit diverſitas: quamvis in numero graduum varietas videatur. Ultima enim generatio ſi initium numerandi ſumat a fratribus, ſeptima invenitur: ſi a filiis fratrum, reperitur ſexta. Taliter igitur determinatis gradibus conſanguinitatis, Apoſtolica vos auctoritate monemus, fratres & filii, ut omnibus fic ſeriem genealogiæ computandam eſſe intimetis, quemadmodum ſancti patres numerandam eſſe ſanxerunt, & antiquus mos ſanctæ & univerſalis eccleſiæ per longa tempora olim computaſſe monſtratur. Nam ſi quis perverſa & obſtinata mente a recto tramite Apoſtolicæ ſedis deviare voluerit, & aliter, quam nos, in nuptiis celebrandis gradus parentelæ numerare contenderit, primum pro ſua temeritate cæleſti pœna plectetur, poſtmodum vero gladio perpetui anathematis ſe noverit jugulandum. *Zacharias papa*
[imo Bonifacius Moguntinus ad Zachariam c. A. D. 741. apud Magiſtrum ſententiarum lib. iv. Diſt. xi.]

IV. *Qua-*

Digitized by Google

IV. *Qualiter parentelæ gradus ſuſcipiantur*.

xxxv. Q. v. C. iv.

Parentelæ gradus taliter computamus. Si quidem ego & frater meus una generatio ſumus, primumque gradum efficimus, nulloque gradu diſtamus. Rurſus filius meus fratriſque mei filius ſecunda generatio ſunt, ac gradum ſecundum faciunt, nec a ſe aliquo gradu ſeparantur. Atque ad hunc modum ceteræ ſucceſſiones numerandæ ſunt.

RUBRICA. IV

De nominibus graduum arboris conſanguinitatis.

I. *Æquivocatio eſt, eum ſoror uxoris cognata vocatur*.

Alexander II. [imo Iſidorus lib. I. Erymologiarum in fine, c. A. D. 630. in *Hiſpania*.]

Quod autem frater, ſororve uxoris tuæ, cognati tui dicuntur, æquivocationis jure fit, & neceſſitate vulgaris appellationis potius, quam ulla cauſa cognationis. Uxor enim fratris *fratriſſa* potius, quam *cognata* vocatur. Mariti frater *levir* dicitur. Duorum autem fratrum uxores vocantur *janitrices*, quaſi eandem januam terentes, vel per eandem januam intrantes. Viri ſoror *glos* appellatur. Sororis autem vir non habet ſpeciale nomen, nec uxoris frater. *Iſidorus* [imo Paullus lib. iv. ſenten. tit. xi. de gradibus, c. A. D. 224. *Romæ*.]

Ibid. C. v.

Ita legebatur in l. non facile ff. de gradibus; ſed locum reſtituit And. Alciatus lib. ii. diſputationum C. xxiii.

II. *Nomina graduum ſuperiorum, ſive inferiorum, ſeu ex latere venientium*.

Primo gradu, ſuperiori linea continentur pater, mater; inferiori filius, filia: quibus nullæ aliæ perſonæ junguntur. *Seeundo* gradu continentur ſuperiori linea avus, avia; inferiori nepos, neptis; tranſverſa frater, ſoror: quæ perſonæ duplicantur. Avus enim & avia tam ex patre, quam ex matre accipiuntur. Quæ perſonæ ſequentibus quoque gradibus ſimiliter pro ſubſtantia earum, in quo gradu conſiſtunt, ipſo ordine duplicantur. Iſtæ perſonæ II. gradu, ideo duplices appellantur; quia duo avi ſunt; paternus, & maternus. Item duo genera nepotum ſunt, ſive ex filio, ſive ex filia procreati. Frater & ſoror ex tranſverſo veniunt, ideſt aut frater patris, aut frater matris, qui aut *patruus*, aut *avunculus* nominatur: qui & ipſi hoc ordine duplicantur. *Tertio* gradu veniunt ſupra proavus, proavia: infra pronepos proneptis. Ex obliquo fratris, ſororiſque filius, filia, patruus, amita, ideſt patris frater & ſoror; avunculus, *matertera*, ideſt frater matris, & ſoror. *Quarto* gradu veniunt ſupra abavus, abavia; infra abnepos, abneptis. Ex obliquo fratris, & ſororis nepos, neptis. Frater patruelis, ſoror, patruelis, ideſt patrui filius, filia: conſobrinus, conſobrina, ideſt avunculi, & materteræ filius, filia, amitinus: amitina ideſt amitæ filius, filia; itemque conſobrini, qui ex duabus ſororibus naſcuntur, quibus accreſcit patruus magnus, amita magna, ideſt avi paterni frater, & ſoror, avunculus magnus, matertera magna, ideſt aviæ tam paternæ, quam maternæ frater, & ſoror. *Quinto* gradu veniunt ſupra quidem atavus, atavia: infra atnepos, atneptis. Ex obliquo, fratris, & ſororis pronepos, proneptis: fratris patruelis, ſororis patruelis, amitini, amitinæ, conſobrini, conſobrinæ filius, filia, proprior conſobrinus, propior conſobrina, ideſt patrui magni, amitæ magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ filius, filia. His accreſcunt propatruus, proamita. Hi ſunt proavi paterni, frater, & ſoror, proavunculus, promatertera: hi ſunt proaviæ paternæ, maternæque, frater, & ſoror, proavique materni. Hæc ſpecies nec aliis gradibus, quam ſcripta eſt, nec aliis vocabulis declarari poteſt. *Sexto* gradu veniunt ſupra tritavus, tritavia; infra trinepos, trineptis. Ex obliquo fratris, & ſororis abnepos, abneptis, fratris patruelis, ſororis patruelis, amitini, amitinæ, conſobrini, conſobrinæ patrui magni, amitæ magnæ, avunculi magni, maternæ magnæ nepos, neptis, proprioris ſobrini filius, filia, qui *conſobrini* appellantur. Quibus ex latere accreſcunt propatrui, proamitæ, proavunculi, promaterteræ filius filia, abpatruus, abamita. Hi ſunt abavi paterni frater & ſoror: abavunculus, abmatertera. Hi ſunt abaviæ paternæ, maternæque frater, & ſoror, abavique materni. Hæc quoque explanari amplius non poteſt, quam ut auctor ipſa diſſeruit. *Septimo* gradu, qui ſunt cognati recta linea ſupra infraque, propriis nominibus non appellantur; ſed ex tranſver-

Ibid. C. vi.

Iſidorus lib. ix. Etymolog. C. v.

Hugo de S. Victore P. xi. lib. ii. C. xiv.

Anianus interpres Paulli.

Anianus.

Anianus.

Lib. IV, Pars II. Tit. V. Rubr. I, II. & III.

verſa linea continentur fratris, ſororiſque atnepos, atneptis, conſobrini filii, filiæque. Succeſſionis idcirco gradus ſeptem conſtituti ſunt, quia ulterius per rerum naturam, nec nomina inveniri, nec vita ſuccedentibus propagari poteſt. In his ſeptem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur: ultra quos nec affinitas inveniri, nec ſucceſſio poteſt amplius prorogari.

TITULUS. V

De impedimento V. ſcilicet de cognatione ſpirituali.

RUBRICA. I

Quid ſit ſpiritualis cognatio.

I. *Spiritualis cognatio quædam eſt ſpiritualis proximitas, proveniens ex ſacramenti datione.*

Nicolaus papa reſpondens ad conſulta Bulgarorum teſtatur, ita dicens.

[c. II. A. D. 858. Roma in *Bulgariam*, Concil. tomo VIII. pag. 516.]

XXX. Q. III. C. I. *Ivo ſerm. I. de rebus eccleſiaſticis.*

ITa diligere debet homo eum, qui ſe ſuſcipit de ſacro fonte, ſicut patrem. *Item*. Eſt inter patrem, & filios ſpirituales gratuita & ſancta communio, quæ non eſt dicenda *conſanguinitas*, ſed potius habenda *ſpiritualis proximitas*. Unde inter eos non arbitramur, poſſe fieri quodlibet legale conjugium; quandoquidem nec inter eos, qui natura, & eos qui adoptione filii ſunt, venerandæ Romanæ leges matrimonia contrahi permittant. *Item*. Si ergo inter eos non contrahitur matrimonium, quos adoptio jungit; quanto potius a carnali oportet inter ſe contubernio ceſſare quos per cæleſte ſacramentum regeneratio ſancti Spiritus vincit? Longe igitur congruentius filius patris mei vel frater meus appellatur is, quem gratia divina potius, quam quem humana voluntas, ut filius patris mei vel frater meus eſſet, elegit, prudentiuſque ab alterna corporis commixtione ſecernimur.

RUBRICA. II

In quibus ſacramentis contrahitur ſpiritualis cognatio.

I. *Solum in ſacramento baptiſmatis, & ſacramento confirmationis cognatio ſpiritualis contrahitur, quæ matrimonium impediat contrahendum, & dirimat contractum.*

Innocentius papa Exſuperio Toloſano epiſcopo [imo ex incerto auctore.]

XXX. Q. IV. C. III.

SI quis ex uno conjugio filium aut filiam alterius de ſacro fonte ſuſceperit, aut ad chriſma tenuerit, vel chriſtianitatis miniſterium dederit, ambo & vir, & uxor compatres exiſtunt parentibus infantis: quia vir & mulier caro una effecti ſunt.

RUBRICA. III

Quando ſpiritualis cognatio impedit matrimonium.

I. *Separetur, & gravi pœna plectatur qui filiolam ſuam ſpiritualem, vel matrem ducit uxorem.*

Ex Concilio Moguntino cap. X. in clauſtro ſancti Albini habito [imo Rabanus in Pœnitentiali c. XX. circa A. D. 840. in *Germania*.]

XXX. Q. I. C. V.

DE eo, quod interrogaſtis, ſi aliquis filiolam ſuam in uxorem duxit, & de eo, qui cum commatre ſpirituali concubuit, & de eo, qui filium ſuum baptizavit, & uxor ejus eum de fonte ſuſcepit, hac cauſa, ut diſſidium conjugii fieret, ſi poſtea in tali copulatione poſſint permanere; de talibus ſic reſpondendum eſt: ſi filiolam, aut comma-

matrem ſuam aliquis in conjugium duxerit, ſeparandos eſſe judicamus, & gravi pœnitentia plectendos. Si autem conjuges legitimi, unus, aut ambo ex induſtria fecerint, ut filium ſuum de fonte ſuſciperent; ſi innupti permanere voluerint, bonum eſt: ſin autem; gravis pœnitentia inſidiatori injungatur, & ſimul maneant: & ſi prævaricator conjugii ſupervixerit, acerrima pœnitentia mulctetur; & ſine ſpe conjugii maneat. Lib. iv. Part. i. Tit. v. Rub. iii.

II. *De eodem.*

ITa diligere debet homo eum. *Supra hoc eodem Titulo*, *Rub.* I. c. I. *pag.* 660.

Zacharias epiſcopus ſervus ſervorum Dei reverendiſſimo & ſanctiſſimo Theodoro epiſcopo eccleſiæ Ticinenſis [ex decretis Zachariæ papæ c. A. D. 745. Roma in *Inſubres*, Concil. to. vi. pag. 1532.]

III. *Filia ſpiritualis carnali filio nubere non poteſt.*

PIctacium nobis tua veneranda fraternitas obtulit, per quod ſciſcitari curaſti, ſi liceat filio, cujus pater alterius filiam ex ſacro baptiſmate ſuſceperit, ſuſceptam, ideſt ſpiritualem ejus patris filiam (quod dici crudele eſt) in matrimonio accipere: quod apud te enormiter aſſeruiſti contigiſſe. Sed bene tua ſancta fraternitas compertum habet, quod Dominus præceperit per Moyſen, dicens: *turpitudinem patris tui, vel matris, vel ſororis non revelabis: turpitudo enim tua eſt.* Cum ergo a propria conſanguinitate jubemur abſtinere, multo magis a ſpirituali noſtri patris filia (omni excuſatione aut argumento ſepoſito) ſub nimia diſtrictione nos cavere convenit, ne in iram divini examinis incidat, ſi quis tali facinore mixtus, minime reſtrinxerit fræna luxuriæ. Unde & omnes omnino cavendi ſunt a tali ſceleris commixtione, ne in perpetuum pereant; ſed hunc, qui hujus pernicioſæ temeritatis auctor, animæ ſuæ ſalutem deſpiciens, impiiſſimo ſe miſcuit matrimonio, per omnia tua fraternitas ſtudeat ſeparare, & pœnitentiæ dignæ ſubmittere, quatenus ab æterna erutam damnatione animam ejus lucreris. *Zacharias, & Deuſdedit* [ex Anſelmo lib. x. c. xxviii.]

xxx. Q. iii. C. i. — Levit. xviii. 7.

IV. *Filio ſuo nullus tradere audeat quam de ſacro fonte ſuſcepit.*

NOn oportet filiam, quam de ſacro fonte ſuſceperit, aliquando filio ſuo in matrimonium tradere, quia in divina ſententia germani eſſe inveniuntur. Si quis tali facinore commixtus minime reſtrinxerit fræna luxuriæ, ab eccleſia catholica abominabitur. Sed ſi converſus fuerit, poſt ſeparationem ſeptem annis pœnitentiam gerat. Conſciis ſimul cum auctore ſit iſta conditio, ideſt ſimul cum cooperatoribus, & conſentientibus pœniteat. *Nicolaus papa ſcribit Conſtantienſi epiſcopo Salomoni* [circa A. D. 865. Roma in *Germaniam*, apud Ivonem P. i, c. cxxxvii.] Ibid. C. iii.

V. *Duas commatres ſucceſſive alicui habere non licet, ſi copula carnalis cum uxore prima præceſſit regenerationem ſpiritualem ejus.*

SCiſcitatur a nobis ſanctitas veſtra, ſi aliquis homo duas commatres habere valeat, unam poſt alteram: in quo meminiſſe debet, ſcriptum eſſe: *erunt duo in carne una.* Itaque cum conſtet, quia vir & mulier una caro per connubium efficiuntur, reſtat nimirum compatrem conſtitui illi mulieri, cujus matrimonio aſſumta uxor commater eſſe videbatur: & idcirco liquet, virum illi feminæ non poſſe jungi in copula, quæ commater ejus erat; cum qua idem fuerat una caro effectus. *Ex concilio Calchedonenſi* [Caput incertum.]

xxx. Q. iv. C. i. — Geneſ. ii. 24.

VI. *Octo annis pœniteat qui duabus commatribus commiſcetur.*

SI pater & filius, aut duo fratres cum una muliere, aut ſi cum matre, & filia, aut cum duabus ſororibus, aut cum duabus commatribus aliquis concubuerit; ſecundum antiquam, & humaniorem definitionem octo annis pœniteat. Ibid. C. ii.

Digitized by Google

LIB. IV. PARS II. TIT. V. RUBR. IV.

RUBRICA. IV.

Quando per cognationem ſpiritualem cauſa matrimonii non impediatur, licet aliquando effectus.

I. *Separentur, quoad exigentiam debiti, ſi poſſunt induci ad continentiam, viri ab uxoribus, quæ natos ſuos coram epiſcopis tenent.*

[Deuſdedit papa Gordiano Hiſpalenſi epiſcopo, circa A. D. 614. in *Hiſpaniam*, Concil. tomo v. pag. 1648.]

XXX. *Q*. I. *C*. I. *Burchardus lib.* XVII. *C*. XLV. *Ivo P.* I. *C*. CCCV.

PErvenit ad nos diaconus veſter, ſanctitatis veſtræ epiſtolam deferens, quod quidam viri, & mulieres præterito Sabbatho paſchali die præ magno populorum incurſu neſcientes proprios filios, ſuſcepiſſent ex lavacro ſancto. Cupis ergo ſcire, ſi pro tali accidenti ratione debeant viri, ac mulieres ad proprium uſum redire, an non? Nos vero mœſti ex hac re inquiſivimus priorum patrum noſtrorum dicta. Invenimus autem in archivis hujus Apoſtolicæ Sedis jam talia contigiſſe in eccleſiis Iſauriæ, Epheſiorum, ſimulque Hieroſolymæ, aliarumque civitatum. Epiſcopis etiam earum civitatum ab hac Apoſtolica Sede volentibus ſcire, utrum viri, ac mulieres redirent ad proprium thorum, beatæ memoriæ ſanctiſſimi patres Julius, Innocentius, & Cæleſtinus cum epiſcoporum plurimorum & ſacerdotum conſenſu in eccleſia Apoſtolorum principis, prohibentes talia perſcripſerunt, & confirmaverunt, ut nullo modo ſe in conjugio reciperent mulieres, ac viri, quicumque aliqua ratione ſuſceperint natos proprios; ſed ſepararent ſe: ne, ſuadente diabolo, tale vitium inoleſcat. Scitis, quia quomodo ſunt ſeptem dona Spiritus ſancti; ita ſunt ſeptem dona baptiſmi a primo pabulo ſacrati ſalis, & ingreſſu eccleſiæ uſque ad confirmationem ſancti Spiritus per chriſma. Ab hoc ergo primo Spiritus ſancti dono uſque ad ſeptimum nullus Chriſtianus ſuam commatrem in conjugium ſuſcipere debet. Et qui præſumſerit, tamdiu vinculo anathematis religetur, donec pœnitentiam digne egerit. *Ex Concilio apud Vermeriam cap.* IV. [imo apud Compendium c. XII. circa A. D. 756. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1696.]

II. *Ab uxore ſeparetur qui filiaſtrum ſuum coram epiſcopo tenuit*;

Ibid. C. XV.

SI quis filiaſtrum, vel filiaſtram ſuam ante epiſcopum tenuerit ad confirmationem: ſeparetur ab uxore ſua, & numquam aliam accipiat. [Gratianus continenter.]

Contra ſcribit Nicolaus Salonitano epiſcopo dicens. [I. apud Ivonem P. c. CXXXVI.]

III. *Non ſeparetur a viro uxor, quoad vinculum matrimonii, quæ filiaſtrum ſuum de ſacro fonte levavit.*

Ibid. C. II.

NOſſe deſideras, utrum mulier, quæ viri filium ex alia femina genitum de ſacro fonte levaverit, poſtmodum poſſit cum eodem viro copulari. Quos ideo jungi poſſe decernimus, quia ſecundum ſacros canones, niſi amborum conſenſu nullius religionis obtentu debet conjux dimittere conjugem. Pertinet autem ad ingens uxoris exitium, quæ habens odio virum, vel infirmitatem ejus non conſiderans, quaſi cauſa pietatis operatur impietatem; maxime cum Apoſtolus præcipiat: *nolite* (inquiens) *fraudare invicem, niſi ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipſum, ne tentet vos ſatanas per incontinentiam veſtram.* Ergo ſi non ex conſenſu utriuſque conjugis hoc factum eſſe probatur, non fraudentur invicem, ſed revertantur in idipſum; præſertim cum dicat Apoſtolus: *uxor ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: & vir poteſtatem ſui corporis non habet, ſed mulier. Ex concilio Cabilonenſi cap.* IV. [Cabilonenſi II. c. XXXI. A. D. 813. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1278.]

1. Cor. VII. 5.

IV. *Non ſeparetur a viro, ſed pœnitentiam agat quæ filium ſuum coram epiſcopo fraudulenter tenuit.*

Ibid. C. IV.

DIctum eſt nobis, quaſdam feminas deſidioſe, quaſdam vero fraudulenter, ut a viris ſuis ſeparentur, proprios filios coram epiſcopis ad confirmandum tenuiſſe.

Unde

Lib. iv. Pars ii. Tit. v. Rubr. iv.

Unde nos dignum duximus, ut, ſi qua mulier filium ſuum deſidia, aut fraude aliqua coram epiſcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam ſuam, aut propter fraudem, quamdiu vivet, agat pœnitentiam, a viro tamen ſuo non ſeparetur. *Nicolaus papa* [i. epiſt. xix. Rodulpho Epiſcopo Bituricenſi c. v. circa A. D. 864. Roma in *Galliam*, Concil. tomo viii. pag. 505.]

VI. *Non ſeparentur ab uxoribus qui filiaſtros ſuos coram epiſcopo tenent.*

xxx. Q. i. C. vi. — Pſalm. xxiv.

DE his, qui filiaſtros ſuos ad confirmationem coram epiſcopis tenent, ideſt qui filios uxoris ſuæ de viro priori, dum chriſmantur ab epiſcopis, ſuper ſe ſuſtinent; ſi inſcientia, ſicut aſſeris, fiat; licet ſit peccatum, non tamen uſque ad ſeparationem conjugii puniendum eſt. Lugeant tamen, & digna pœnitentia hoc diluentes, Domino dicant: *delicta ignorantiæ noſtræ ne memineris*. Jo. papa VIII. [Anſelmo Lemovicenſis Eccleſiæ epiſcopo, A. D. 879. Roma in *Galliam*, apud Ivonem P. i. c. cccvi.]

VII. *Non ſeparetur ab uxore qui neceſſitatis cauſa filium ſuum baptizavit.*

Ibid. C. vii. — Prov. xix. ſecundum lxx. — Matth. xix.

AD limina beatorum Petri, & Pauli apoſtolorum principum hic præſens homo, nomine Stephanus orationis cauſa veniens, noſtro præſulatui ſuggerendo innotuit, quod filium ſuum in extremo vitæ poſitum, necdum baptiſmatis unda lotum, abſentia ſcilicet ſacerdotum, neceſſitate cogente, baptizaſſet, eumque ipſe propriis manibus retinendo ſuſcepiſſet: atque pro hujus rei negocio, notitiæ tuæ patefacto, reverentia tua, quaſi rectitudinis zelo flagrans, præfatum hominem a ſua conjuge judicaverit ſeparandum: quod fieri nullatenus debet, dicente ſcriptura, a Domino junctam eſſe viro uxorem, *& quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Unde & Dominus in Evangelio, non dimittere poſſe uxorem ſuam, niſi cauſa fornicationis, apertiſſime jubet. Quapropter & nos tantæ auctoritatis juſſione præcipue freti; dicimus, omittendum eſſe, & inculpabile judicandum quod neceſſitas intulit. Nam hoc baptizandi opus laicis fidelibus, juxta canonicam auctoritatem, ſi neceſſe fuerit facere, libere conceditur. Unde ſi ſupradictus genitor filium ſuum corpore morientem aſpiciens, ne animam perpetua morte pereuntem dimitteret, ſacri unda baptiſmatis lavit, ut eum de poteſtate auctoris mortis, & tenebrarum eriperet, & in regnum Chriſti jam regnaturum ſine dubitatione tranſmitteret; bene fuiſſe laudatur: & idcirco ſuæ uxori ſibi jam legitime ſociatæ impune, quamdiu vixerit, judicamus manere conjunctum, nec ob hoc contra præfatas auctoritates divinas aliquatenus ſeparari debere. *Urbanus II. ſcribit Vitali presbytero Brixienſi* [ita habet Magiſter ſenten. lib. iv. diſt. xlii.]

VIII. *Filii naturales, ſive ante, ſive poſt compaternitatem nati fuerint, licite conjungi poſſunt inter ſe.*

xxx. Q. iii. C. iv.

SUper quibus conſuluit nos tua dilectio, hoc videtur nobis ex ſententia reſpondendum, ut & baptiſmus ſit, ſi inſtante neceſſitate, femina puerum in nomine Trinitatis baptizaverit; & quod ſpiritualium parentum filii vel filiæ ante, vel poſt compaternitatem genitæ poſſunt legitime conjungi, præter illam perſonam, per quam compatres ſunt effecti. *Paſchalis Rhegino epiſcopo* [papa ii. c. A. D. 1107. Roma in *Bruttios*, Concil. tomo x. pag. 714.]

IX. *Qui ex compatre, vel ex commatre poſt ſuſceptos filios nati fuerint, matrimonia conjungi non poſſunt.*

Ibid. C. v.

POſt ſuſceptum vero de fonte filium ſpiritualem, qui ex compatre, vel commatre nati fuerint, matrimonio conjungi non poſſunt, quia leges ſæculi non emancipatos, adoptivis prohibent copulari. *In Triburienſi concilio legitur* [c. xlviii. c. A. D. 895. in *Germania* Concil. tomo ix. pag. 463.]

X. *Non cogitur quis dimittere filiam ſuæ commatris, quam duxit in conjugium.*

Ibid. C. vii.

ILlud etiam nec canonica inſtitutione definimus, nec interdictione aliqua refutamus, ſed propter eos, qui diverſe de eo ſentiunt, hoc loco aliquid commemoramus. Si quis ſuæ ſpiritualis commatris filiam fortuito, & jam contingente rerum caſu, in conjugium duxerit; conſilio maturiori ſervato eam habeat, atque honeſte legitimo conjugio operam det. *In concilio Triburienſi cap.* XLVIII. [imo c. xlvii. *ibid.*]

XI. *Uxo-*

Digitized by Google

LIB. IV. PARS II. TIT. V. RUBR. V.

XI. *Uxorem compatris ducere poteſt cujus ipſa commater non fuerat.*

XXX. Q. IV. C. IV. QUi ſpiritualem habet compatrem, cujus filium de lavacro ſacri fontis accepit, & ejus uxor commater non eſt, liceat ei, defuncto compatre ſuo, ejus viduam ducere in uxorem, ſi nullam habet conſanguinitatis propinquitatem. Quid enim? Nunquid non poſſunt conjungi, quos nulla propinquitas carnalis, vel nulla cognatio ſecernit ſpiritualis? *Ex epiſtola paſchalis papæ* II. *ad Rheginum epiſcopum* [c. A. D. 1107. Roma in *Bruttios*, Concil. tomo x. pag. 714.]

XII. *De eodem.*

Ibid. C. V. POſt uxoris obitum cum commatre uxoris viri ſuperſtitis conjugio copulari, nulla videtur auctoritas vel ratio prohibere. Neque enim cognationi carnis cognatio ſpiritus comparatur, neque per unionem carnis ad unionem ſpiritus pertranſitur.

RUBRICA. V

Quæ ſit filia ſpiritualis dicenda, deque pœna eorum, qui cum filia ſpirituali fornicantur.

I. *Quæ ſit filia ſpiritualis.*

Gratianus.

XXX. Q. I. post C. VII. FIlia dicitur ſpiritualis non ſolum ejus, qui accipit, ſed etiam ejus, qui trinæ merſionis vocabulo eam ſacro baptiſmate tingit. Dicitur etiam ſpiritualis filia ſacerdotis, quæ ei peccata ſua confitetur. Harum omnium flagitioſa conjunctio eſt, & eadem pœna plectenda. *Symmachus ait* [Caput incertum.]

II. *Par pœnitentia ei indicitur, qui ſpiritualem filiam, & pœnitentialem ſuam violare monſtratur.*

Ibid. C. VIII. OMnes, quos in pœnitentia ſuſcipimus, ita noſtri ſpirituales ſunt filii, ut & ipſi, quos vel nobis ſuſcipientibus, vel trinæ merſionis vocabulo mergentibus unda ſacri baptiſmatis regeneravit. Silveſter quoque docens admonet unumquemque ſacerdotem, ut nullus cauſa fornicationis ad ſuam pœnitentialem accedat; quia ſcriptum eſt: omnes, quos in pœnitentia accipimus, ita noſtri ſunt filii, ut in baptiſmate ſuſcepti. Quapropter ſi quis hoc ſcelus perpetraverit, non ſolum dignitatis honorem amittat, verum etiam uſque ad exitum vitæ ſuæ jugi pœnitentiæ, ſe ſubdat. *Item Cæleſtinus* [Caput incertum.]

III. *De eodem.*

Ibid. C. IX. SI quis ſacerdos cum filia ſpirituali fornicatus fuerit, ſciat, ſe grave adulterium commiſiſſe. Idcirco femina, ſi laica eſt, omnia derelinquat, & res ſuas pauperibus tradat; & converſa in monaſterio Deo uſque ad mortem ſerviat. Sacerdos autem, qui malum exemplum dedit hominibus, ab omni officio deponatur, & peregrinando XII. annis pœniteat. Poſtea vero ad monaſterium vadat, ibique cunctis diebus vitæ ſuæ Domino ſerviat. *Idem* [Caput incertum.]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. X. NOn debet epiſcopus, aut presbyter commiſceri cum mulieribus, quæ ei ſua fuerint confeſſæ peccata. Si forte (quod abſit) hoc contigerit, ſic pœniteat, quomodo de filia ſpirituali, epiſcopus XV. annos, presbyter XII. & deponatur: ſi tamen in conſcientiam populi devenerit.

Digitized by Google

Lib. iv. Pars ii. Tit. vi. Rubr. unica & Tit. vii. Rubr. i.

TITULUS. VI
De VI. impedimento, ſcilicet de cognatione legali, quæ fit per adoptionem.

RUBRICA. UNICA

I. *Qualiter cognatio legalis impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum.*

ITa diligere debet homo eum. *Supra Rubr.* I. *Tituli* V. *præcedentis* c. I. *pag.* 660.

II. *Inter filios naturales, & filios adoptionis cognatio impedit matrimonium, quamdiu ſunt in eadem patris poteſtate.*

POſt ſuſceptum vero. *Supra eodem Titulo Rubr.* IV. c. IX. *pag.* 663.
Ex ff. tit. de ritu nuptiarum [tit. II. lib. xxvii. c. A. D. 168. *Romæ*.]

III. *De eodem.*

PEr adoptionem quæſita fraternitas euſque impedit nuptias, donec manet adoptio: ideoque eam, quam pater meus adoptavit, & emancipavit, potero uxorem ducere. Æque, etſi, me emancipato, illam in poteſtate retinuerit, poterimus jungi matrimonio. Itaque volenti generum adoptare, ſuadetur, ut filiam emancipet. Similiter ſuadetur ei, qui velit nurum adoptare, quod emancipet filium. xxx. Q. iii. C. vi.

TITULUS. VII
De VII. impedimento, ſcilicet criminis, ſive de eo, qui duxit in matrimonium eam, quam polluit per adulterium.

RUBRICA. I
De criminibus, quæ impediunt matrimonium contrahendum.

I. *Raptus impedit matrimonium contrahere.*

RAptor publica pœnitentia mulctetur. *Supra libro* II. *Parte* II. *Tit.* XII. *Rubr.* V. c. IV. *pag.* 634.

II. *De eodem.*

STatutum eſt a ſacro conventu. *Supra Tit. eodem Rub.* V. c. V. *pag.* 634.
In Moguntienſi concilio [ſententia ſumta ex Moguntino I. c. xvi. & ex II. ſub Rabano c. xxix. in *Germania*, Concil. tomo vii. pag. 1252. & tomo viii. pag. 50.]

III. *Inceſtus prohibet matrimonium contrahi.*

SI quis viduam uxorem duxerit, & poſtea cum filiaſtra ſua fornicatus fuerit, ſeu cum duabus ſororibus, aut ſi qua cum duobus fratribus, ſeu cum patre & filio; ſi quis relictam fratris; ſi quis neptem, aut novercam, aut nurum, aut conſobrinam, aut filiam avunculi, aut ejus relictam, aut privignam polluerit, eos disjungi, & ulterius nunquam in conjugio copulari præcipimus. *Item* xxxii. Q. vii. C. xx. Capitul. lib. v. C. ci.

IV. *De eodem.*

QUi dormierit cum duabus ſororibus, & una ex illis antea uxor fuerit, neutram ex ipſis habeat: nec ipſi adulteri unquam in conjugio copulentur. *Ex Triburienſi concilio* [imo Vermerienſi c. 2. & 11. A. D. 752. in *Gallia*, Concil. tomo vi. pag. 1658.]

Lib. iv. Pars II. Tit. vii. Rubr. I.

V. *Cum noverca, vel filiaſtra, vel ſorore ſuæ uxoris dormiens, ad conjugium pervenire non poteris: viris tamen earum legitima non negentur conjugia.*

xxxii. Q. vii. C. xxiv.

SI quis cum noverca ſua dormierit, neuter ad conjugium poteſt pervenire: ſed vir ejus poteſt, ſi vult, aliam accipere, ſi ſe continere non poteſt. Similiter ſi qui cum filiaſtra ſua, vel cum ſorore uxoris ſuæ dormierit, obſervandum eſt. *Ex eodem* [imo ex concilio Compendienſi c. x. A. D. 756. in *Gallia*, Concil. tomo vi. pag. 1696.]

VI. *Violatio publicæ boneſtatis juſtitiæ probibet matrimonium contrahi.*

xxvii. Q. II. C. xxxii.

SI quis ſponſam filii ſui oppreſſerit, & poſtea filius ejus eam duxerit, pater poſtmodum non habeat uxorem, nec mulier virum. Filius, qui patris facinus ignoravit, aliam accipiat.

VII. *Impedit matrimonium contrahendum, cum alter conjugum per induſtriam & malitiam proprium filium de ſacro fonte ſuſceperit.*

DE eo, quod interrogaſtis. *Supra hoc eodem libro Parte* II. *Tit.* V. *Rubr.* III. c. I. *pag.* 660. *Ex concilio Triburienſi* [Burchardus lib. viii. c. xxxi. & Ivo P. vii. c. 1. Hoc caput Paſchali tribuunt.]

VIII. *Impedit matrimonium ſi quis ſanctimonialem cognoſcat.*

xxvii. Q. I. C. xiii

HI ergo, qui ſanctimonialibus, ſcientes, matrimonio ad injuriam Chriſti copulati ſunt, juxta cenſuram zeli Chriſtiani ſeparentur; & nunquam eis concedatur conjugali vinculo religari, ſed in pœnitentiæ lamentis ſe vehementer dum vivunt, afficiant. *Siricius papa* [epiſt. I. c. v. ad Himerium Tarraconenſem, A. D. 385. Roma in *Hiſpaniam*, Concil. tomo II. pag. 1019.]

IX. *Impedit matrimonium contrahendum ſi quis fuerit ſolemniter pœnitens.*

xxxiii. Q. II. C. xii.

Socrates lib. v. C. II.

Caſſiodorus lib. xi. epiſt. I.

DE his vero non incongrue, dilectio tua, ſedem Apoſtolicam credidit conſulendam; qui acta pœnitentia, tamquam canes ac ſues ad vomitus priſtinos, & volutabra redeuntes & militiæ cingulum, & ludicras voluptates & nova conjugia, & inhibitos denuo appetivere concubitus: quorum profeſſam incontinentiam generati poſt abſolutionem filii prodiderunt. De quibus quia jam ſuffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, ut ſola citra eccleſiam fidelibus oratione jungantur; ſacris myſteriorum celebritatibus, quamvis non mereantur, interſint: a Dominicæ autem menſæ convivio ſegregentur; ut hac ſaltem diſtrictione correpi, & ipſi in ſe ſua errata caſtigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obſcænis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen, quoniam carnali fragilitate ceciderunt, viatico munere, cum ad Dominum cœperint proficiſci, per communionis gratiam volumus ſubveniri. Quam formam & circa mulieres, quæ ſe poſt pœnitentiam talibus pollutionibus devinxerunt, ſervandam eſſe cenſemus. *Ex concilio Toletano* VIII. [imo vi. c. viii. A. D 638. in *Hiſpaniam*, Concil. tomo v. pag. 745.]

X. *De eodem.*

Ibid. C. xii.

ANtiqui & ſanctiſſimi eſt patris ſententia papæ Leonis, ut is, qui in ætatis adoleſcentia poſitus, dum mortis formidat caſum, ſi pervenerit ad pœnitentiæ remedium: ſi conjugatus forte fuerit incontinens, ne poſtea adulterii lapſum incurrat, redeat ad priſtinum conjugium, quouſque poſſit adipiſci temporis maturitate continentiæ ſtatum: quod nos ſicut de viris, ita de feminis æquo modo cenſemus. Non quidem hoc generaliter & canonice eſt præceptum: ſed conſtat a nobis pro humana fragilitate indultum. Ea dumtaxat ratione, ut ſi is, qui pœnitentiæ non eſt legibus deditus, ante ab hac vita deceſſerit, quam ex conſenſu ad continentiam unus eorum fuerit ingreſſus, ſuperſtiti non liceat denno tranſire ad uxoris amplexus. Si autem illius vita extiterit ſuperſtes, qui non accepit abſolutionem pœnitentis; nubat, ſi ſe continere non poteſt, & alterius conſortio fruatur uxoris. Quod de utroque ſexu quomodo a nobis manifeſtum eſt eſſe decretum: ita videlicet, ut in omnibus ſacerdotis expectetur ordinatio, ut juxta quod ætatem aptam perſpexerit, pœnitentiæ abſolutionis vel diſtinctionis tribuat legem.

R U-

RUBRICA. II

De criminibus, quæ dirimunt matrimonium contractum.

I. *Dirimit matrimonium contractum ſi mulier occiderit uxorem alicujus viri animo habendi virum illius; aut ſi occiderit virum alicujus, ut habeat ejus uxorem.*

In concilio Triburienſi [imo Meldenſi c. LXIX. A. D. 845. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1840.]

SI quis vivente marito, conjugem illius adulteraſſe accuſatur, & eo in proximo defuncto eandem ſumſiſſe dignoſcitur, omnimodis publicæ pœnitentiæ ſubiiciatur. De quo etiam poſt pœnitentiam præfatam, ſi expedierit, ſervabitur regula: niſi forte idem vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidiſſe notetur, aut propinquitas, vel alia quælibet actio criminalis impediat. Quod ſi probatum fuerit, ſine ulla ſpe conjugii maneant perpetuo cum pœnitentia. *Unde in concilio Triburienſi* [ſententia ſumta eſt ex c. XL. hujus concilii, A. D. 895. in *Germania*, Concil. tomo IX. pag. 461. Burchardus lib. IX. c. LXVI. citat ex c. III.] XXXI. Q. I. C. V.

II. *Dirimit matrimonium contractum adulterium, quando fides datur inter adulterantes de contrahendo poſt mortem legitimæ, vel legitimi.*

RElatum eſt auribus ſanctorum ſacerdotum, quemdam alterius uxorem ſtupro violaſſe, & inſuper mœchæ, vivente viro ſuo, juramentum dediſſe, ut poſt legitimi mariti mortem, ſi ſupervixiſſet, duceret uxorem: quod & factum eſt. Tale ergo connubium prohibemus, & anathematizamus. *Ibid. C. IV.*

TITULUS. VIII

De impedimento VIII. *ſcilicet de diſpari cultu.*

RUBRICA. I

De matrimonio infidelium: quod inter ipſos ſit verum conjugium.

I. *Obiicitur, quod non poſſit eſſe conjugium inter infideles.* XXVIII. Q. I. ante C. I.

[Gratianus.] Rom. XIV. 23.

OMne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Conjunctio autem infidelium non eſt ex fide, & ideo peccatum eſt. Non eſt ergo conjugium, quia nullum conjugium peccatum eſt. *Item Auguſtinus.* Non eſt vera pudicitia hominis infidelis cum conjuge ſua. Ubi autem vera pudicitia eſſe non poteſt, ibi nec verum conjugium eſt. *Item Ambroſius.* Juſſit Eſdras, dimitti uxores alienigenas, per quas ibant ad Deos alienos. Non eſt enim putandum matrimonium, quod extra Dei decretum eſt factum. Sed cum cognoſcitur, eſt emendandum. *Item Auguſtinus.* Non eſt ratum conjugium quod ſine Deo eſt. Ex his omnibus auctoritatibus probatur, conjugium non eſſe inter infideles. *Auguſt. lib. I. de adulterinis conjugiis C. XVIII.* *Incertus auctor Ambroſii nomine ad C. VII. epiſt. I. ad Cor. & ibi Gloſſa ordin.* *Imo auctor modo laudatus, ibid.*

II. *Arguitur multiplici auctoritate, quod inter infideles ſit conjugium.*

SEd e contra aliæ inveniuntur auctoritates, quibus probatur, conjugium eſſe inter infideles: quarum prima eſt illud Evangelii, quod Chriſtus ait: *erunt quinque in una domo: duo in tres, & tres dividentur in duos.* Deinde cum perſonas illas enumeraſſet, uxorem in virum eſſe dividendam dixit, & e converſo. Item. *Qui non odit patrem, aut matrem, aut uxorem, aut ſororem, propter me, non eſt me dignus.* Uxorem infidelem, non fidelem, dixit odio habendam. Item. *Omnis qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, vel ſororem propter me, centuplum accipiet &c.* Uxorem in hoc loco *infidelem* ſignificat, quæ propter Chriſtum dimittitur, dum potius ipſa, quam Chriſti fides, deſeritur. *Item* Apoſtolus: *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc conſenſerit habitare cum illo, non dimittat illam: & ſi qua mulier habet virum infidelem,* XXVIII. Q. I. 4. 1. Luc. XII. 52. Luc. XIV. 26. Matth. XIX. 29. I. Cor. VII. 12.

Lib. iv. Pars II. Tit. viii. Rub. i.

& hic conſentit habitare cum illa; non d[i]mittat virum. Sanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem. Idem ad

Ad Titum II.

Titum: *hortante adoleſcentulas, ut diligant viros ſuos.* Hoc tam de fidelibus, quam de infidelibus intelligendum eſt. Infidelibus nanque viris fideles mulieres propenſius propter Deum debent obſequi, ut ſic viros ſuos Chriſto lucrari valeant, ſicut in paſſione beati Clementis de Theodora, & Siſinnio legitur mirabiliter contigiſſe. *Item Innocentius papa Ruſo & Euſebio epiſcopis & Macedonibus* [papæ I. epiſt. xxII. Roma in *Macedoniam* A. D. 414. Concil. tomo I. pag. 1273.]

III. *Bigami probantur qui ante baptiſmum habuerunt unam, & poſt baptiſmum alteram.*

xxviii. Q. I. C. I.

NUnquid non erunt admittendi in hereditatis conſortium qui ex ea ſuſcepti ſunt, quæ ante baptiſmum fuit uxor? Eruntque appellandi vel naturales, vel ſpurii, quia non eſt matrimonium legitimum, ut vobis videtur, niſi illud, quod poſt baptiſmum aſſumitur? Ipſe Dominus cum interrogaretur a Judæis, ſi liceret dimittere uxorem, at-

Matth. xix. 6.

que exponeret, fieri non debere, addidit: *quos Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Ac ne de his putetur eſſe locutus, qui poſt baptiſmum uxores ſortiuntur, meminerint hoc & a Judæis interrogatum, & Judæis eſſe reſponſum. Quæro, & ſollicitus quæro, ſi una, & eadem ſit uxor ejus, qui antea catechumenus, & poſtea ſit fidelis, filioſque ex ea, cum eſſet catechumenus, ſuſceperit; & poſtea alios filios, cum fidelis; utrum ſint *fratres* appellandi, an non habeant, poſteà defuncto patre, cum ceteris hercifcundæ hereditatis conſortium, quibus filiorum nomen regeneratio ſpiritalis creditur abſtuliſſe? Quod cum ita ſentire, atque judicare abſurdum eſt, quæ (malum) ratio eſt, hoc defendi, & vacua magis opinione jactari, quam aliqua auctoritate roborari, cum non poſſit inter peccata deputari quod lex præcipit, & Deus junxit? *Item ex decreto Eutychiani papæ* [imo ex Pœnitentiali Theodori tomo I. pag. 95. c. A. D. 680. in *Anglia*.]

IV. *In fidelis poteſtate ſit poſt baptiſmum uxorem recipere, quam ante dimiſerat.*

Ibid. C. II.

SI quis gentilis gentilem uxorem dimiſerit ante baptiſmum; poſt baptiſmum in poteſtate erit ejus eam habere, vel non habere. *Gratianus*

V. *Dicitur, quod conjugium ſit inter infideles, & reſpondetur ad auctoritates in oppoſitum.*

Ibid. poſt C. xiv. — Rom. xiv. 23. — Imo Gloſſa ordin. ad Rom. C. xiv. — Gloſſa ordin. ibid. — Rom. xiv. 22.

EX his itaque evidenter colligitur, conjugium eſſe inter infideles. Illud vero Apoſtoli: *omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt*, non ita intelligendum eſt, ut quidquid fit ab infidelibus, credatur eſſe peccatum, ſed omne, quod extra conſcientiam fit, ædificat ad gehennam. Unde Ambroſius: *peccatum eſt quod aliter fit, quam probatum eſt.* Item Auguſtinus ſuper eundem locum: *omne, quod aliter fit, quam probatum eſt, peccatum eſt. Non tamen omne, quod fit cum fide, bonum eſt. Ignorantia enim, quæ eſt ex culpa, nocet.* Hinc etiam Apoſtolus ait: *beatus, qui non judicat ſemetipſum in eo, quod probat.* Gratianus

VI. *De eodem.*

Ibid. poſt C. xvii. — Lib. I. de adulterinis conjugiis C. xviii.

ITem illud Auguſtini: *non eſt ratum conjugium, quod ſine Deo eſt.* Non negat conjugium eſſe inter infideles. Conjugium enim aliud eſt legitimum, & non ratum, aliud ratum, & non legitimum; *ut ſupra hoc eodem libro, Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* XII. c. I. *pag.* 642.

RUBRICA. II
De diſpari cultu, quomodo impediat matrimonium.

I. *Fideles infidelibus non ſunt conjugio ſociandi.*

Ambroſius de Patriarchis [hoc eſt lib. I. de Abraham c. ix. circa A. D. 387. *Mediolani*.]

Ibid. C. xv.

CAve, Chriſtiane, gentili, aut Judæo filiam tuam tradere. Cave, inquam, gentilem, aut Judæam, atque alienigenam, hoc eſt hæreticam, aut omnem alienam a fide tua uxorem accerſas tibi. Prima conjugii fides, caſtitatis gratia eſt. *Et infra.* Si Chriſtiana ſit, non eſt ſatis: niſi ambo initiati ſitis ſacramento baptiſmatis. Simul ad orationem

noćte

noćte conſurgendum eſt, & conjunctis precibus obſecrandus Deus. *Ex concilio Agathenſi* [c. LXVII. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1394.] Lib. IV. Pars II. Tit. VIII. Rubr. III.

II. *Cum hæreticis catholici non miſceant conjugia.*

NOn oportet cum hominibus hæreticis miſcere connubia, & vel filios, vel filias dare; ſed potius accipere; ſi tamen ſe profitentur Chriſtianos eſſe futuros & catholicos. *Ex concilio Urbanenſi* [imo Arvernenſi c. VI. A. D. 535. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1804] XXVIII. Q. I. C. XVI. Concil. Laodic. C. XXXI.

III. *Chriſtiana communione careat qui Judaicæ pravitati conjugali ſe vinculo ſociat.*

SI quis Judaicæ pravitati conjugali ſocietate jungitur, ſive Chriſtiana Judæo, ſive Judæa Chriſtiano mulier carnali conſortio miſceatur, quicumque eorum tantum nefas admiſiſſe cognoſcitur, a Chriſtiano cœtu, atque convivio, & a communione eccleſiæ protinus ſegregetur. Ibid. C. XVII.

RUBRICA. III

De caſu, in quo alter conjugum infidelium ad fidem convertatur, altero in errore perſeverante, an ſimul cohabitare poſſint.

I. *Vir ad fidem converſus poteſt diſcedere ab uxore infideli; ſub ſpe tamen converſionis ejus conſulitur cum ea habitare.*

Auguſtinus ad Pollentium [lib. I. de adulterinis conjugiis c. XIII. & XIV. circa A. D. 419. in *Africa*.]

JAm nunc illud videamus, quod ait Apoſtolus: *ceteris autem ego dico, non Dominus;* Ibid. C. VIII.
ad imparia ſcilicet, hoc eſt ubi non ambo Chriſtiani fuerant, conjugia locuturus. 1. Cor. VII. 10.
Quod mihi viſum eſt, eum monendo dixiſſe. Quia enim conjux fidelis relinquere conjugem licite poteſt infidelem: ideo hoc fieri non Dominus, ſed Apoſtolus prohibet. Quod enim Dominus prohibet, fieri omnino non licet. Monet ergo Apoſtolus, quo poſſit eſſe multorum occaſio lucrandorum, ut fideles conjuges in relinquendis infidelibus permiſſa licentia non utantur. Tibi autem videtur, infideles quoque dimitti a fidelibus non licere: quia hoc vetat Apoſtolus, cum ego dicam licere, quia hoc non vetat Dominus: non tamen expedire, quia hoc ne fiat, monet Apoſtolus, qui reddit etiam rationem, cum fieri non expediat, quamvis liceat. *Quomodo enim ſcis* (inquit) *mulier,* 1. Cor. VII. 14.
ſi virum ſalvum facies? Aut unde ſcis vir, ſi uxorem ſalvam facies? Cum etiam ſuperius dixiſſet: *ſanctificatus eſt vir infidelis in muliere fideli, & mulier infidelis ſanctificata eſt in fratre*, hoc eſt in Chriſtiano, *alioquin filii veſtri*, inquit, *immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt.* Sic ad lucrandos conjuges, & filios Chriſto, etiam exemplis, quæ jam provenerant, videtur hortatus. Cum ergo non expediat infideles conjuges dimitti a fidelibus, cauſa evidenter expreſſa eſt. Non enim propter vinculum cum talibus conjugale ſervandum; ſed ut acquirantur Chriſto, recedi ab infidelibus conjugibus Apoſtolus vetat. Multa ſunt autem facienda non jubente lege, ſed libera caritate, & ea ſunt in noſtris officiis gratiora, quæ cum liceret nobis etiam non impendere, tamen cauſa dilectionis impendimus. Unde prior Dominus ipſe cum tributum ſe non debere monſtraſſet, ſol- Ibid. C. XIV.
vit tamen, ne ſcandalizaret eos, quibus ad æternam ſalutem gerens, hominem conſulebat. Jam vero Apoſtolus, quemadmodum iſta commendet, ejus verba teſtantur, ubi dicit: *cum enim ſim liber ex omnibus, omnium me ſervum feci, ut plures lucri facerem;* 1. Cor. IX. 21.
cum paulo ſuperius dixiſſet: *nunquid non habemus poteſtatem manducandi, & bibendi?*
Nunquid non habemus licentiam ſororem mulierem circumducendi, ſicut ceteri Apoſtoli, Ibid. 1. 4.
& fratres Domini, & Cephas? An ego ſolus, & Barnabas non habemus poteſtatem hoc operandi? Quis militat ſuis ſtipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte ejus non comedit? Et paulo poſt: *ſi alii* (inquit) *poteſtatis veſtræ participant, quare non magis nos? Sed non uſi ſumus hac poteſtate: ſed omnia toleramus, ne quod impedimentum demus Evangelio Chriſti.* Item. [idem ibid. c. XVIII. & ſeq.]

II. *Ab*

Lib. iv. Pars ii. Tit. viii. Rubr. iii.

II. *Ab infidelibus conjugibus licet alicui recedere*,

xxviii. Q. i. C. ix. SIc enim neque recedere ab infidelibus uxoribus, vel maritis fideles viri, vel feminæ non prohibentur a Domino, ut neque jubeantur. Nam ſi dimittere tales conjuges juberentur: nullus locus eſſet conſilio monentis Apoſtoli, ne hoc fieret. Nullo enim modo quod Dominus jubet ſervus bonus fieri prohiberet. *Item paullo poſt*. Cum ergo cœpiſſet gentilibus Evangelium prædicari, jam conjunctos gentiles gentilibus comperit conjuges. Ex quibus ſi non ambo crederent, ſed unus, aut una infidelis cum fideli conſentiret habitare, nec prohiberi a Domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec juberi: ideo ſcilicet non prohiberi, quia juſtitia permittit a fornicante diſcedere, & infidelis hominis fornicatio eſt major in corde: nec vera ejus pudicitia cum conjuge dici
Rom. xiv. 23. poteſt: *quia omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt*, quamvis veram habeat fidelis pudicitiam, etiam cum infideli conjuge, quæ non habet veram. Ideo autem nec juberi debuerunt fideles ab infidelibus ſeparari; quia non contra juſſionem Domini gentiles fuerant ambo conjuncti. Quoniam ergo ab infideli fidelem diſcedere nec prohibet, nec jubet Dominus, ideo, ut non diſcedat, Apoſtolus dicit, non Dominus; habens utique
1. Cor. vii. 40. Spiritum ſanctum, in quo dare poſſit utile, & fidele conſilium. Unde cum dixiſſet de muliere, cujus vir mortuus fuerit: *beatior autem erit, ſi ſic permanſerit, ſecundum conſilium meum*; ne quis hoc conſilium tanquam humanum, non divinum, contemnendum putaret, adjecit: *puto autem, quod & ego Spiritum Dei habeam*. Proinde intelligendum eſt, etiam ipſa, quæ non a Domino jubentur, ſed a ſancto ejus ſamulo utiliter ſuadentur, eodem Domino inſpirante ſuaderi. Abſit enim, ut quiſquam catholicus dixerit, quod ſuadet Spiritus ſanctus, non Dominum ſuadere, cum & ipſe Dominus ſit, & inſeparabilia ſint opera Trinitatis. Dicit tamen: *de virginibus autem præceptum Domini non habeo; conſilium autem do*; non ut hoc conſilium alienum exiſtimemus a Domino, eum continuo ſequatur, & dicat: *tamquam miſericordiam conſequutus a Domino, ut fi-*
Ibid. August. C. xix. *delis eſſem*. Secundum Deum ergo dat fideleconſilium in eo Spiritu, de quo ait: *puto autem quod & ego Spiritum Dei habeam*. Verumtamen aliud eſt Domini jubentis imperium,
1. Cor. vii. 40. aliud conſervi ſecundum miſericordiam caritatis, quæ illi a Domino eſt inſpirata, atque donata, fidele conſilium. Aliud ibi ſacere non licet, hic autem licet: ita ſane, ut ipſum licitum partim quidem expediat, partim vero non expediat. Expedit tunc, quando non ſolum per juſtitiam, quæ coram Domino eſt, permittitur, ſed etiam hominibus nullum ex hoc impedimentum ſalutis inſertur, velut cum dat conſilium non nubendi Apoſtolus virginibus (unde præceptum Domini ſe non habere teſtatur) licet aliud ſacere, ideſt nubere, & minus, quam continentiæ, bonum tamen tenere nuptiarum; ipſumque licitum etiam expedit, quoniam in vetita & illicita ruituram carnis infirmitatem ſic excipit honeſtas nubendi, ut neminem impediat ad ſalutem, quamvis magis expediret, magiſque honeſtum eſſet, ſi virgo conſilium, quo præceptum eam non compellit, arriperet. Tunc autem non expedit id, quod licitum eſt; quando permittitur quidem; ſed uſus ipſius poteſtatis aliis affert impedimentum ſalutis, ſicut eſt (unde jamdiu loquimur) diſceſſio fidelis conjugis ab infideli, quam non prohibet Dominus præcepto legis: quia coram illo injuſta non eſt: ſed prohibet Apoſtolus conſilio caritatis, quia infidelibus affert impedimentum ſalutis: non ſolum, quia pernicioſiſſime ſcandalizantur offenſi; verum etiam, quia cum in alia conjugia ceciderint, viventibus eis, a quibus dimittuntur, adulterinis nexibus colligati, difficillime reſolvuntur. Ideo hic, ubi id, quod licet, non expedit; non poteſt dici: *ſi demiſerit infidelem, bene facit; ſi non dimiſerit, melius facit*, ſicut dictum eſt: *qui dat nuptum, bene facit, & qui non dat nuptum: melius facit*; quoniam illud non ſolum utrumque pariter licet (unde ad nihil horum præcepto Domini quiſquam compellitur) ſed etiam utrumque expedit, aliud minus, aliud amplius. Unde ad id, quod amplius expedit, conſilio Apoſtoli, quicumque poteſt capere, provocatur. Hic autem, ubi de dimittendo, vel non dimittendo infidelis in fidelis conjugio quæritur, utrumque quidem pariter licitum eſt per juſtitiam, quæ coram Domino eſt; & ideo nihil horum Dominus prohibet: ſed non utrumque expedit propter infirmitates hominum: & ideo id, quod non expedit, Apoſtolus prohibet, dante ſibi Domino liberum prohibendi locum, qui neque id, quod monet Apoſtolus prohibet, neque id, quod prohibet Apoſtolus, jubet Dominus. Quod niſi ita eſſet, neque contra prohibitionem Domini Apoſtolus aliquid moneret, neque contra juſſionem ejus aliquid prohiberet. Proinde in his duabus cauſis, una de nubendo, vel non nubendo,

do, altera de infideli conjuge dimittendo, vel non dimittendo, aliquid ſimile invenitur Lib. iv. Pars II. Tit. viii. Rubr. iii.
in verbis Apoſtoli, & aliquid diſſimile. Simile quidem, quod ibi dicit: *præceptum*
Domini non habeo, conſilium autem do: & hic dicit: *ego dico, non Dominus*. Quale eſt 1. Cor. vii. 25.
enim: *præceptum Domini non habeo*; tale eſt: *non dicit Dominus*. Et quale eſt: *conſi-*
lium do; tale eſt: *ego dico*. Illud autem diſſimile eſt, quia de nubendo, & non nubendo
dici poteſt, hoc bene fieri, illud melius; quoniam utrumque expedit, minus unum,
magis aliud. At vero de conjuge infideli dimittendo, vel non dimittendo, quoniam
unum horum non expedit, aliud expedit, dici non oportet: qui dimittit bene facit,
& qui non dimittit melius facit; ſed dici oportet: non dimittat, quia etſi licet, non
expedit. Sic ergo poſſumus dicere, melius eſſe infidelem conjugem non dimittere,
quamvis liceat & dimittere; quemadmodum recte dicimus, melius eſſe qund & licet &
expedit; quam id, quod licet, & non expedit. His de cauſis factum eſt, ut exponens August. ibidem C. xx.
Domini ſermonem, quem prolixum in monte habuit, ubi ventum eſt ad quæſtionem de
conjugibus dimittendis, vel non dimittendis, adhibitis etiam Apoſtnlicis teſtimoniis,
dicerem, conſilium eſſe Apoſtoli, non præceptum Domini, ubi ait: *ceteris autem ego* 1. Cor. vii. 12.
dico, non Dominus; monens eos, qui haberent cnnjuges infideles, ut conſentientes
habitare ſecum, non dimitterent. Quod utique ideo monendum, non jubendum fuit;
quia non tanto pondere prohibendi ſunt homines facere licita, quamvis non expediant,
quanto pondere prohibenda illicita. Si autem alicubi Apoſtolus etiam illa, quæ juben-
da ſunt, monere dignatus eſt, hoc fecit parcendo infirmitati, non præjudicando juſſioni.
Unde ipſe dixit: *non ut confutandam vos, hæc ſcribo, ſed ut filios meos cariſſimos moneo*. 1. Cor. iv. 14.
Quid habet quæſtionis ubi ait: *ego dico, non dominus*? Item ubi ait: *ecce ego Paulus dico* Gal. v. 2.
vobis, quia ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit? Nunquid hic etiam dixit:
ego dico, non *Dominus*? Non ſunt itaque iſta ſimilia, quia etiam illa, quæ jubet Dominus,
non eſt indignum, neque contrarium, ſi eadem monet Apoſtolus. Mnnemus enim quos
caros habemus, ut faciant Domini præcepta, vel juſſa. Cum vero ait: *ego dico*; non
Dominus; ſatis oſtendit, Dominum non prohibere quod ipſe prnhibebat. Prohibuiſſet
autem Dominus, ſi eſſet illicitum. Ergo ſecundum ea, quæ ſupra diu diximus, multum-
que verſavimus, licitum erat per juſtitiam: ſed etiam licitum non erat faciendum pro- August. ibidem C. xxi.
pter liberam benevolentiam. Tu vero, cui placet ita non licere, quod non vetat Domi-
nus, ſed Apoſtolus, quemadmodum non licet quod vetat Dominus, cum exponere vo-
luiſſes, quid ſibi vellet, quod ait: *ego dico*, non *Dominus*; cum alloqueretur fideles, qui-
bus eſſent conjuges infideles; dixiſti, quia Dominus juſſit, ne conjugia ſibimet diverſæ
religionis copularentur, & ipſum adhibuiſti teſtimonium Domini, dicentis: *non accipies* Deut. vii. 4.
uxorem filio suo de filiabus alienigenarum, ne traducat eum poſt Deos ſuos, & pereat
anima ejus. Addidiſti etiam verba Apoſtoli, ubi ait: *mulier alligata eſt, quamdiu vir*
ejus vivit. Quod ſi mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt: & cui vult, nubat, tantum in 1. Cor. vii.
Domino. Quod ita expoſuiſti, ut adjungeres, ideſt, *Chriſtiano*. Deinde ſecutus es,
& addidiſti: hoc eſt ergo Domini præceptum tam in veteri, quam in novo Teſtamento,
ut nonniſi unius religionis, & fidei conjugia ſibi maneant copulata. Si hoc eſt Domini præ-
ceptum tam in veteri Teſtamento, quam in novo, & hoc jubet Dominus, hoc docet Apo-
ſtolus, ut nonniſi unjus religionis & fidei maneant copulata conjugia, quare contra hoc 1. Cor. vii. 39.
Domini juſſum, contra doctrinam ſuam, contra præceptum veteris, & novi Teſtamenti
jubet Apoſtolus, ut diverſæ fidei conjugia maneant copulata? Quia Paulus (inquis) gen-
tium prædicator, & Apoſtolus jam in conjugio poſitos non ſolum monet, ſed etiam
jubet, ut ſi unus, aut una e conjugibus credidiſſet, alterum vel alteram non credentem,
ſecum tamen habitare conſentientem, non dimitteret. His verbis tuis aliud hoc eſſe,
aliud illud, ſatis evidenter oſtendis. Illud enim de his conjugiis agitur, quæ ſibi pri-
mitus copulantur, ne nubat femina non ſuæ religionis viro; vel non vir talem ducat uxo-
rem. Id enim, ut dicis, jubet Dominus, docet Apoſtolus, utrumque præcipit Teſta-
mentum. Hoc autem diverſum eſſe, quis abnuat, ubi agitur non de conjungendis, ſed
de conjunctis? Ambo quippe unius ejuſdem infidelitatis fuerunt, quando conjuncti ſunt;
ſed Evangelium cum veniſſet, alter ſine altera, vel altera ſine altero, credidit. Si ergo
aliud eſt hoc (quod ſine ſcrupulo ullius dubitationis apparet) cur fidelem cum infideli
conjuge permanere, non & Dominus, ſicut Apoſtolus jubet? Niſi forte loco iſto vocat illud,
quod tam fidenter ipſe Apoſtolus ait: *an vultis experimentum accipere ejus, qui in me lo-* II. Cor. xiii. 3.
quitur Chriſtus? Et utique Dominus eſt Chriſtus. Intelligiſne quid dicam? An in hoc
expla-

Digitized by Google

LIB. IV. PARS II. TIT. VIII. RUBR. III.

explanando aliquanto diligentius immorabor ? Attende, ut rem ipſam explanandam, tanquam in conſpectu conſiderandam planiore ſermone ponamus. Ecce conjuges duo unius infidelitatis fuerunt, quando conjuncti ſunt. Nulla de his quæſtio eſt, quæ pertineat ad illam Domini juſſionem, doctrinamque Apoſtolicam, & præceptum veteris & novi Teſtamenti, quo prohibetur fidelis cum infideli conjugium copulare. Iam ſunt conjuges, & ambo adhuc ſunt infideles. Adhuc tales ſunt, quales fuerunt antequam jungerentur, qualeſque conjuncti ſunt. Venit Evangelii prædicator, credidit eorum unus, aut una: ſed ita, ut infidelis cum fideli habitare conſentiat. Jubet fideli Dominus, ne infidelem dimittat; an non jubet ? Si dixeris *jubet*; reclamant Apoſtolus: *ego dico, non Dominus*. Si dixeris: *non jubet*; cauſam requiro. Neque illam mihi reſponſurus es, quam tuis literis indidiſti; quia Dominus videlicet prohibet, fideles infidelibus jungi. Hic enim nullo modo eſt iſta cauſa: de jam junctis loquimur, non de conjungendis. Si ergo tu cauſam non inveniſti, cur non vetet Dominus quod vetat Apoſtolus ? Cernis enim jam, ut exiſtimo, non eſſe ipſam, quam eſſe putaveras. *Contra invenitur in concilio Toletano* IV. [c. LXII. A.D. 633. in *Hiſpania*, Concil. tomo V. pag. 1720.]

III. *Quando vero non eſt ſpes converſionis, ſed magis timetur, quod fidelis per cohabitationem cum infideli laberetur in errorem, ſeparandi ſunt.*

XXVIII. Q. I. C. X. JUdæi, qui Chriſtianas mulieres in conjugio habent, admoneantur ab epiſcopo civitatis illius, ut, ſi cum eis permanere cupiunt, Chriſtiani efficiantur. Quod ſi admoniti, noluerint, ſeparentur, quia non poteſt infidelis in ejus permanere conjunctione, quæ jam in Chriſtianam tranſlata eſt fidem. Filii autem, qui ex talibus nati exiſtunt, fidem, atque conditionem matris ſequantur. Similiter & hi, qui procreati ſunt de infidelibus mulieribus, & fidelibus viris, Chriſtianam ſequantur religionem, non Judaicam ſuperſtitionem. *Ex decreto Eutychiani* [imo ex Pœnitentiali Theodori tomo I. pag. 95. c. A.D. 680. in *Anglia*.]

IV. *Si uxor infidelis nollet cohabitare cum viro fideli, aut nonniſi cum blaſphemia creatoris, ſolvitur matrimonium.*

Ibid. C. III. SImili modo, ſi unus ex conjugatis baptizatus eſt, & alter gentilis, & ſequi non vult, ſicut dicit Apoſtolus, infidelis ſi diſcedit, diſcedat. *Auguſtinus de ſermone Domini in monte* [c. XXVII. & XXVIII. circa A. D. 393. *Mediolani*.]

V. *Licite dimittitur uxor, quæ virum ſuum cogere quærit ad malum.*

Ibid. C. V. IDololatria, quam ſequuntur infideles, & quælibet noxia ſuperſtitio, fornicatio eſt. Dominus autem permiſit cauſa fornicationis uxorem dimitti. Sed quia permiſit, non juſſit: dedit Apoſtolo locum monendi, ut qui voluerit, non dimittat uxorem infidelem, *Ambroſ. ibidem C. XXVIII.* quo ſic fortaſſe poſſit fidelis fieri. *Item*. Si infidelitas fornicatio eſt, & idololatria infidelitas, & avaritia, idololatria; non eſt dubitandum & avaritiam fornicationem eſſe. Quis ergo jam quamlibet illicitam concupiſcentiam poteſt recte a fornicationis genere ſeparare, ſi avaritia fornicatio eſt: ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiſcentias non tantum quæ in ſtupris cum alienis viris & feminis committuntur, ſed omnino quaslibet, quæ animam corpore male utentem a lege Dei aberrare faciunt, & pernicioſe, turpiterque corrumpunt, poſſit ſine crimine & vir uxorem dimittere, & uxor virum, quia exceptam facit Dominus cauſam fornicationis: quam fornicationem, ſicut ſupra commemoratum eſt, generalem, & univerſalem intelligere cogimur. Cum autem ait: *excepta cauſa fornicationis*, non dixit cujus ipſorum, viri, an feminæ. Non enim tantum fornicantem uxorem dimittere conceditur, ſed quiſquis eam quoque uxorem dimittit, a qua ipſe cogitur fornicari, cauſa utique fornicationis dimittit; velut ſi aliquem cogat uxor ſacrificare idolis; qui talem dimittit, cauſa fornicationis dimittit, non tantum illius, ſed & ſuæ: illius, quia fornicatur, ſuæ ne fornicetur. *Ambroſius ad Hilarium* [imo Auguſtinus epiſt. CLVII. §. 31. al. LXXXIX. A. D. 414. in *Africa*.]

VI. *Amore cujuslibet non eſt a fide recedendum.*

Ibid. C. VII. SI *infidelis*, dicit Apoſtolus, *diſcedit, diſcedat. Non eſt ſervituti ſubjectus frater,* *I. Cor. VII. 15.* *aut ſoror in hujuſmodi*; ideſt, ſi infidelis noluerit eſſe cum conjuge fideli, hic agnoſcat fidelis ſuam libertatem, ne ita ſe ſubjectum deputet ſervituti, ut ipſam dimittat fidem,

fidem, ne conjugem amittat infidelem. Hoc & de filiis, atque parentibus, hoc & de fratribus, & ſororibus intelligitur, propter Chriſtum omnes eſſe dimittendos, cum proponitur iſta conditio, ut Chriſtum dimittat, ſi illos ſervum habere deſiderat. Hoc ergo & de domo, & de agris, & de iis rebus, quæ jure pecuniario poſſidentur, hoc loco intelligendum eſt. Lib. IV. Part. II. Tit. VIII. Rub. IV. V. & VI.

RUBRICA. IV

De prole, utrum debeat ſequi parentem fidelem, vel infidelem.

I. *Quando alter conjugum convertitur, proles ſequi debet fidelem parentem, aut ſeparata a parentibus, in locis religioſis inſtrui.*

[Ex concilio Toletano IV. c. LXIII. A. D. 633. in *Hiſpania*, Concil. tomo V. pag. 1720.]

Filii autem, qui ex talibus nati exiſtunt, fidem atque conditionem matris ſequantur. Similiter illi & hi qui procreati ſunt de infidelibus mulieribus, & fidelibus viris, Chriſtianam ſequantur religionem, non Judaicam ſuperſtitionem. *In concilio Toletano* [IV. c. LIX. ibid. pag. 1719.] XXVIII. Q. I. C. X.

II. *A parentum infidelium ſeparentur conſortio filii fideles, ne in eorum involvantur erroribus.*

Judæorum filios, vel filias, ne parentum ultra involvantur erroribus, ab eorum conſortio ſeparari decernimus, deputatos aut monaſteriis, aut Chriſtianis viris, aut mulieribus, Deum timentibus, ut ſub eorum converſatione cultum fidei diſcant, atque in melius inſtituti, tam in moribus, quam in fide proficiant. *Ibidem* C. XI.

RUBRICA. V

De caſu, in quo alter conjugum fidelium labatur in errorem gentilitatis.

I. *In quo caſu alter non poteſt contrahere, licet poſſit agere ad divortium propter fornicationem ſpiritualem.*

Non ſolum mœchatio eſt illius, quæ carnem. *Supra lib.* IV. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* V. c. VI. *pag.* 634.

II. *De eodem.*

Hic diſtinguendum eſt. *Infra in ſequenti Rubrica* c. IV. *pag.* 674.

RUBRICA. VI

An vivente uxore infedeli, ſive in errorem converſa, alter poſſit aliam ducere.

I. *Obiicitur, quod non poſſit vir aliam uxorem ducere, vivente prima infedeli.*

[Gratianus.]

Quod vero uxore vivente alteram ducere non poſſit, teſtatur Scriptura, dicens: *alioquin ſi diſceditis ab invicem, & nolentes cohabitare, dimittitis, & alii vos copulaveritis, adulteri eritis, & filii veſtri, qui poſtea naſcentur, erunt immundi*, id eſt ſpurii. *Ex concilio Meldenſi* [apud magiſtrum ſententiarum libro IV. Diſt. XXXIX.] XXVIII. Q. II. in principio. *Gloſſa ordin. ad C. VII. I. ad Cor.*

Lib. iv. Pars ii. Tit. ix. Rub. i.

II. *Non poteſt aliquis poſt baptiſmum alteram ducere, vivente ea, quæ ante baptiſmum ſibi fuerat virgo copulata.*

xxix. Q. ii. C. i. Concil. Tribur. C. xix.

SI quis habuerit uxorem virginem ante baptiſma, vivente illa, poſt baptiſmum alteram habere non poteſt. Crimina enim in baptiſmate ſolvuntur, non conjugia. *Gregorius autem contra teſtatur, dicens* [imo Hilarius diaconus in 1. Cor. vii. c. A. D. 384. *Mediolani*.]

III. *Licet fideli uxorem aliam ducere uxorem, quam Chriſtianæ fidei odio infidelis dimittit.*

Ibid. C. ii. Gloſſa ordin. 1. Cor. vii.

SI infidelis diſcedit, odio Chriſtianæ fidei, diſcedat. Non eſt enim frater, aut ſoror ſubjectus ſervituti in hujuſmodi. Non eſt enim dimiſſio peccatum, propter Deum, ſi alii ſe copulaverit. Contumelia quippe creatoris ſolvit jus matrimonii circa eum, qui relinquitur. Infidelis autem diſcedens, & in Deum peccat, & in matrimonium, nec eſt ei fides ſervanda conjugii, quia propterea diſcedit, ne audiret, Chriſtum Deum eſſe Chriſtianorum conjugiorum. *Gratianus* [ibid. continenter.]

IV. *Reſpondetur ad quæſtionem.*

Ibid. poſt C. ii.

HIc diſtinguendum eſt, aliud eſſe, dimittere volentem cohabitare, atque aliud eſt diſcedentem non ſequi. Volentem enim cohabitare licet quidem dimittere, ſed non, ea vivente, aliam ſuperducere. Diſcedentem vero ſequi non oportet, & ea vivente aliam ducere licet. Verum hoc nonniſi de his intelligendum eſt, qui in infidelitate copulati ſunt. Ceterum ſi ad fidem uterque converſus eſt, vel ſi uterque fidelis matrimonio junctus eſt, & procedente tempore alter eorum a fide diſceſſerit, & odio fidei conjugem dereliquerit, derelictus diſcedentem non comitabitur, non tamen illa vivente alteram ducere poterit; quia ratum conjugium fuerat inter eos, quod nullo modo ſolvi poteſt.

TITULUS. IX

De impedimento IX. ſcilicet motus, ſive violentiæ.

RUBRICA. I

Quod nulla ſit cogenda nubere alicui.

I. *Quod niſi libera voluntate nulla eſt compellenda alicui nubere.*

Gratianus

xxxi. Q. ii. in principio. 1. Cor. vii. 39. Hilarius diaconus in 1. ad Cor. vii.

QUod autem aliqua non ſit cogenda nubere alicui, Ambroſius teſtatur ſuper epiſtolam ad Corinthios: *nubat cui vult tantum in Domino*, ideſt quem ſibi aptum putaverit, illi nubat; quia invitæ nuptiæ ſolent malos proventus habere. Tantum autem *in Domino*, hoc eſt, ut ſine ſuſpicione turpitudinis nubat, & viro ſuæ religionis nubat. *Hormiſda papa Sacratio regi Aragoniæ* [rectius Sanctio, c. A. D. 1090. Roma in *Hiſpaniam* apud Ivonem P. viii. c. xxiv.]

II. *Quorum unum futurum eſt corpus, unus debet eſſe animus, atque ideo nulla eſt invita copulanda alicui.*

Ibid. C. iii.

DE neptis tuæ conjugio, quam te cuidam militi daturum, neceſſitatis inſtante articulo, ſub fidei pollicitatione firmaſti, hoc, æquitate dictante, decernimus, ut, ſi illa virum illum omnino, ut dicitur, renuit, & in eadem voluntatis auctoritate perſiſtit, ut viro illi prorſus ſe deneget nupturam, nequaquam eam invitam & renitentem ejuſdem viri cogas conjugio ſociari. Quorum enim unum corpus eſt, unus debet eſſe & animus, ne forte, cum virgo fuerit alicui invita copulata, contra Domini, Apoſtolique præceptum aut reatum diſſidii, aut crimen fornicationis incurrat, cujus videlicet peccati malum in eum redundare conſtat, qui eam conjunxit invitam: quod pari tenore de viro eſt ſentiendum. *In concilio Toletano* iii. [c. x. A. D. 589. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 1011.]

III. *Viduæ, & virgines propria voluntate ſibi maritos eligant.*

xxxii. Q. ii. C. xvi.

HOc ſanctum confirmat concilium, ut viduæ, quibus placuerit, teneant caſtitatem. Quod ſi priuſquam profiteantur continentiam, nubere elegerint, illis nubant, quos

quos propria voluntate volunt habere maritos. Similis conditio de virginibus habeatur, nec extra voluntatem parentum vel ſuam, cogantur maritos accipere. Si quis vero propoſitum caſtitatis viduæ, vel virginis impedierit, a ſancta communione, & a liminibus Eccleſiæ habeatur extraneus. Lib. IV. Pars II. Tit. X. Rubr. I.

RUBRICA. II

Quod coactio violenta, ſive metus cadens in conſtantem virum, impedit matrimonium.

I. *Separatur matrimonium ubi coactio intervenit.*

Item judicium Urbani papæ [forte II. apud Ivonem P. VIII. c. XXIII.]

SI verum eſſe conſtiterit, quod nobis Legati Jordanis principis retulerunt, ſcilicet quod ipſe coactus & dolens filiam ſuam infantulam, nolentem, flentem, & pro viribus renitentem, non aſſentientibus, ſed valde dolentibus matre & parentela, Raynaldo Rodeli filio deſponſaverit. Quoniam canonum, & legum auctoritas talia ſponſalia, ut infra oſtendetur, non approbat, ne ignorantibus leges & canones nimis durum quod dicimus, videatur; ita ſententiam moderamur, ut, ſi princeps cum filiæ, matris, & parentelæ aſſenſu id, quod cœptum eſt, perficere voluerit, concedamus. Sin autem, Legatus noſter utraſque partes audiat; &, ſi nihil fuerit ex parte ſupradicti Raynaldi amplius, quod impediat, ab ipſo Jordano ſacramentum, quod ita conſtent hæc, ut dicta ſunt, accipiat; & nos canonum ac legum ſcita ſequentes, deinceps non prohibemus, quin alii viro, ſi voluerit prædicta filia ejus, tantum in Domino nubat. XXXI. Q. II. C. I.

TITULUS. X

De impedimento X. ſcilicet ordinis.

RUBRICA. I

Qui ordines non impediunt matrimonium.

I. *In omnibus ordinibus conſtituti, niſi ſint religioſi, qui continentiam profiteantur, contrahere poſſunt.*

Item Gregorius Auguſtino Anglorum epiſcopo [papa I. lib. XII. epiſt. XXXI. reſponſ. II. A. D. 603. Romæ in *Angliam*.]

SI qui vero ſunt clerici extra ſacros ordines conſtituti, qui ſe continere non poſſunt, ſortiri debent uxores, & ſtipendia ſua exterius accipere, quia & de iiſdem a patribus, de quibus præfati ſumus, novimus ſcriptum, quod dividebatur ſingulis, *prout cuique opus erat*. De eorum ergo ſtipendio cogitandum, atque providendum eſt; & ſub eccleſiaſtica regula ſunt tenendi, ut bonis moribus vivant, & canendis pſalmis invigilent, & ab omnibus illicitis & cor & linguam, & corpus, Deo auctore conſervent. *Item Leo contra epiſtolam Niceti Abbatis* [imo Humbertus Cenomanenſis legatus Leonis IX. in reſponſione contra Nicetam A. D. 1054. *CPoli*.] Diſt. XXXII. C. ult. Act. II. 45.

II. *In minoribus ordinibus conſtituti uxores ducant, niſi voto, & religioſo habitu prohibeantur.*

SEriatim, & aperte proſequemur, quid ſancta Romana eccleſia in gradibus clericorum agat; clericos tantum oſtiarios, lectores, exorciſtas, acolythos, ſi extra votum, & habitum monachi inveniantur, & continentiam profiteri noluerint, uxorem ducere virginem cum benedictione ſacerdotali permittitur: non autem viduam, aut repudiatam, quia propter hoc deinceps nec ad ſubdiaconatum provehi poterunt; quia nec laicus non virginem ſortitus uxorem, aut bigamus ad clericatum poteſt aſcendere. Quod ſi quis ex præfatis ordinibus deſiderat ad ſubdiaconatum aſcendere, nequibit hoc ſine conſenſu uxoris ſuæ, ut fiat de carnali deinceps ſpirituale conjugium, nemine eos Ibid. C. XIV.

Lib. iv. Pars II. Tit. xi. Rub. i. & II. ad hoc cogente; neque permittitur poſtea uxor jungi eidem marito ſuo carnaliter, nec cuiquam nubere in vita, aut poſt mortem illius.

III. *Ad ſubdiaconatum aſcenſuri continentiam profiteantur.*

DE iis. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* X. c. IV. *pag.* 335.

RUBRICA. II

Qui ordines impediant matrimonium contrahendum, & dirimant poſtea contractum.

I. *In ſacris ordinibus conſtituti contrahere non poſſunt, & ſi contraxerint, ſeparetur matrimonium.*

SI quis eorum, qui ad clerum accedunt, nuptiali jure. *Supra libro* III. *Parte* I. *Tit.*I. *Rub.* VI. c.I. pag. 500.

II. *Lectores aut uxores ducant, aut continentiam profiteantur.*

LEctores cum ad annos. *Supra libro* III. *Parte* I. *Tit.*I. *Rubrica* VI. c. II. *pag.* 501. *Item Cartaginenſe Concilium* [v. c. III. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II, pag. 1216.]

III. *In tribus gradibus conſtituti ab uxoribus abſtineant.*

Diſt. xxxii. C. xiii. PLacuit, epiſcopos, presbyteros, diaconos, ſubdiaconos, ſecundum priora inſtituta etiam ab uxoribus abſtinere: quod niſi fecerint, ab eccleſiaſtico removeantur officio. Ceteros vero clericos ad hæc non cogi, ſed ſecundum uniuſcujuſque eccleſiæ conſuetudinem obſervari debere.

TITULUS. XI

De impedimento XI. ſcilicet de ligamine, ſive vinculo ad aliam uxorem.

RUBRICA. I

Quod vinculum prioris matrimonii prohibet alteri matrimonialiter copulari.

I. *Alligatus uni, matrimonialiter alteri conjungi non poteſt.*

Item Hieronymus contra Jovinianum [lib. I, A. D. 390. in *Paleſtina*.]

xxxi. Q. i. C. x. SIquidem & illa in Evangelio Johannis Samaritana, ſextum ſe maritum habere dicens, arguitur a Domino, quod non ſit vir ejus. Ubi enim numerus maritorum eſt, ibi vir, qui proprie unus eſt, eſſe deſiit. Una coſta a principio in unam uxorem verſa eſt; *& erunt*, inquit, *duo in carne una*, non *tres*, neque *quatuor*; alioquin non *duo*, ſed *plures*.

RUBRICA. II

Quod nullo modo liceat, vivente priore, de alia filios procreare.

I. *Quod præter legitimam uxorem committitur, adulterii crimine damnatur.*

Ambroſius de Patriarchis [lib. I. de Abraham c. iv. §. 24. circa A. D. 387. *Mediolani*.]

xxxii. Q. iv. C. iv. NEmo ſibi blandiatur de legibus hominum. Omne ſtuprum, adulterium eſt, nec viro licet quod mulieri non licet. Eadem a viro, quæ ab uxore debetur caſtimonia. Quid-

Lib. IV. Pars II. Tit. XII.

Quidquid in ea, quæ non ſit legitima uxor, commiſſum fuerit, adulterii crimine damnatur. *In eodem* [lib. c. VII. §. 59. *ibid.*]

II. *De eodem.*

XXXII. Q. IX. C. IV.

NUlli licet ſcire mulierem præter uxorem. Ideoque conjugii tibi datum eſt jus, ne in laqueum incidas, & cum aliena muliere delinquas. *Et poſt pauca*. Tolerabilior eſt, ſi lateat culpa, quam ſi culpæ uſurpetur auctoritas; nec hoc ſolum eſt adulterium cum aliena peccare conjuge, ſed omne, quod non habet poteſtatem conjugii. Tamen locus iſte docet, gravius crimen eſſe, ubi celebrati conjugii jura temerantur, & uxoris pudor ſolvitur; ideoque cum prætenderet Abimelech, quod uxorem alienam eſſe ignoraverit, quam ſororem eſſe vir ipſe ſuam, dixerit; reſpondit ei Dominus: *& ego cognovi, quoniam puro corde feciſti hoc, & peperci tibi, ut non peccares in me, propter hoc non ſum paſſus, te tangere eam*. Cognoſcimus, velut præſulem, cuſtodemque, eſſe Deum conjugii: qui non patiatur alienum thorum pollui: & ſi quis fecerit, eum peccare in Deum, cujus legem violet, & gratiam ſolvat: & ideo quia in Deum peccat, ſacramenti cæleſtis amittit conſortium. *Item Ambroſius de bono conjugali* [imo Auguſtinus de bono conjugali c. XVI. circa A. D. 401. in *Africa*.]

Geneſ. XX. 59.

III. *Satius eſt abſque liberis defungi, quam ex illicito concubitu ſtirpem quærere.*

Ibid. C. VIII.

SIcut ſatius eſt mori fame, quam idolothytis veſci; ſatius eſt defungi ſine liberis, quam ex illicito coitu ſtirpem quærere. Undecumque autem naſcantur homines, ſi parentum vitia non ſectentur; & Deum recte colant, honeſti & ſalvi erunt. Semen enim hominis ex qualicumqne homine, Dei creatura eſt, & eo male utentibus male erit; non ipſum aliquando malum erit. *Item ſermo ſancti Ambroſii de ſancto Johanne*, qui ſic incipit: *diximus ſuperiori dominica* [inter ſermones, qui Ambroſii nomine circumferuntur, ſermo LXV.]

IV. *Ex ancilla filii non ſunt quærendi.*

Ibid. C. IX.
Gen. XXI. 10.
Gal. IV. 30.

DIcat aliquis: uxorem non habeo, ideo mihi ancillam ſociavi. Audi quid dicat Scriptura ad Abraham: *eiice ancillam, & filium ejus*. Non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Si igitur ancillæ filius heres non eſt; ergo nec filius eſt. Cur autem quæritur tale conjugium, de quo ſuſceptus filius nec ſucceſſionis poſſit heres eſſe, nec ſanguinis. Nec enim habere poteſt hereditatis conſortium qui non habet originis privilegium. Cur, inquam, quæritur tale contubernium, de quo nati non filii ſunt teſtes matrimonii, ſed adulterii? Cur hujuſmodi ſuſcipiuntur adulterini, qui patri pudori ſunt, non honori? Dicit Scriptura: *adulterorum filii in conſummatione erunt, & ab iniquo thoro ſemen exterminabitur*. Mulier igitur tua, ſi talibus moribus prædita eſt, ut mereatur conſortium, mereatur & nomen uxoris, præſta concubinæ tuæ libertatem, & nomen uxoris, ne tu adulter ſis potius, quam maritus. *Auguſtinus ad Claudium contra Julianum libro* V. [imo c. VIII. c. A. D. 419. in *Africa*.]

Sap. III. 16.

V. *Adulteria non ſunt facienda, voluntate filios generandi.*

Ibid. C. X.

SIc non ſunt facienda adulteria etiam voluntate generandi regenerandos, quemadmodum nec furta ſunt facienda etiam voluntate paſcendi pauperes ſanctos; quod tamen eſt faciendum non furta perpetrando, ſed bene utendo mammona iniquitatis [*Gratianus continenter*] Ecce quod nullo modo licet alicui, vivente uxore ſua vel ex ancilla, vel ex alia qualibet filios quærere, qui etiam ſuſcepti, filiorum nomine judicantur indigni; ſimplex etiam fornicatio a ſacra Scriptura prohibetur.

TITULUS. XII

De impedimento XII. *ſcilicet de publicæ honeſtatis juſtitia.*

DE hoc impedimento, ſive titulo, nihil in Decreto expreſſe invenitur.

Lib. IV. Pars II. Tit. XIII. Rubr. I. & II.

TITULUS. XIII

De impedimento XIII. *ſcilicet affinitatis*.

RUBRICA. I

De origine, unde contrahitur affinitas.

I. *Affinitas contrahitur per copulam carnalem tam legitimam, quam fornicariam.*

NEceam, quam. *Supra hoc eodem libro & Parte Tit.* IV. *Rubr.* I. c. V. *pag.* 654. *Urbanus papa Gratiano Neapolitano epiſcopo* [papa II. Legendum Hugoni apud, Polycarpum lib. VI. tit. I, c. A. D. 1090. Roma in *Galliam*.]

II. *Per pollutionem extraordinariam affinitas non contrahitur.*

XXXV. Q. III. C. XI. EXtraordinaria pollutio, nonniſi in naturalibus admiſſa, vel ſæpius reiterata citra maritalem effectum, ſi præbitis ſacramentis ita eſſe conſtiterit, quemadmodum nobis tuis ſignificatum eſt literis, non videtur matrimonium impedire, quamvis ipſa ſit criminoſa & damnabilis.

RUBRICA. II

De duratione vinculi affinitatis.

I. *Affinitas in ſuperſtite non deletur.*

Gregorius Venerio Caralitano epiſcopo [apud magiſtrum ſententiarum lib. IV. Diſt. XLI.]

XXXV. Q. X. C. I. FRaternitatis veſtræ ſtudioſæ ſagacitati, frater Amande, quas debeo, refero grates. Quoniam quæſiviſti quæ debuiſti, jucundum me reddidiſti; unde placide ad inquiſita reſpondebo. Sedem Apoſtolicam conſulere decreviſti, ſi mulier copula nuptiali extraneo viro conjuncta, cognationi ejus pertineat, ſi eo defuncto, cognatio maneat: vel ſi ſub altero viro cognationis vocabula diſſolvantur, vel ſi ſuſceptæ ſoboles poſſint legitime ad prioris viri cognationis tranſire copulam. Eſt enim verbum Domini validum & forte, eſt durabile eſt perſeverabile, non momentaneum, non tranſitorium. Ait enim per ſe ipſa Veritas, quæ Deus eſt, & verbum Dei: *cælum, & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.* Antequam Deus in carne inter homines appareret, eo inſpirante dixit Adam: *quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una:* cui non contradixit Dominus. Deinde cum veritas orirctur de terra in terram, & viſibilis in humanitate appareret, interrogatus eſt, ſi liceret homini uxorem derelinquere: quod prohibens vetuit, niſi forte fornicatio excluderet maritalem copulam. Unde protulit ſtatim in medium eandem ipſam ſententiam, quam ante ſæcula manens cum patre Verbum inſpiraverat Adæ, ipſe confirmans quod ipſe homo primus protulit: *quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Si *una caro* fuerit, quomodo poteſt aliquis eorum propinquus pertinere uni, niſi pertineat alteri? Hoc minime poſſe fieri credendum eſt. Porro uno defuncto, in ſuperſtite affinitas non deletur, nec alia copula conjugalis affinitatem prioris copulæ ſolvere valet. Sed neque alterius conjunctionis ſoboles placet ad affinitatis prioris viri tranſire conſortium, pro eo, quod verbum Domini validum eſt, & forte; &, ut inquiens, dixit propheta: *verbum Domini manet in æternum:* & alius propheta: *quoniam ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandavit, & creata ſunt; ſtatuit ea in æternum, & in ſæculum ſæculi præceptum poſuit, & non præteribit.* Nam poteſt per verbum ſuum atque præceptum efficere duos carnem unam, ideſt maſculum & feminam, qui innumeram multitudinem utriuſque ſexus non deſtitit ſecum facere unum, ſicut per ſe veritas dixit: *non pro his tantum ergo, ſed etiam pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me, ut omnes unum ſint, ſicut tu, pater, in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint.* Si quis ergo temerario & ſacrilego auſu in defuncto quærit propinquitatem extinguere, vel ſub altero affinitatis vocabulo diſſipare,

vel

vel ſuſceptam ſobolem alterius copulæ propinquitati prioris credit legitime ſociari, hic negat verbum Dei validum eſſe, & forte. Et qui tam facile, vel tam velociter quærit diſſolvere, hic non credit, verbum Domini in æternum permanere. Confice terram ex quatuor locis, magna intercapedine a ſe diſtantibus, & confectam, & conglutinatam finge cujuſcumque figuræ vel immenſitatis corpus volueris, nunquid erit humanum ingenium, quod ipſas quatuor partes ab invicem valeat ſegregare, ut unaquæque per ſe poſſit agnoſci? Sic a quatuor avis duo conficiuntur in unum, & de duobus fit una concreatio. Hanc ſimilitudinem de quatuor elementis, unde concreatus eſt homo, colligere potes, ſi eorum unamquamque ſpeciem, quæ in multis diviſionibus partita eſt, per diſcretas inter ſe partes aſſignaveris, fit idem in metallis, hoc etiam in liquoribus probat etiam in coloribus pictor, qui ſequitur arte naturam, colores admiſcendo, ex viſibilibus fucis corpora fingens. Lib. iv. Pars II. Tit. xiii. Rubr. iii. & iv.

RUBRICA. III
De prohibitione contrahendi cum affinibus.

I. *In parentela propria & conjugis eadem conſanguinitas eſt obſervanda.*

Iſidorus ex concilio Maticenſi [Cabilonenſi II. c. xxix. A.D. 813. in *Gallia*, Concil. tomo vii. pag. 1278.]

NEc eam. *Supra Rubr.* I. *hoc eodem Titulo & Parte* III. c. I. pag. 678.

II. *De eodem.*

SAne conſanguinitas, quæ in proprio viro conſervanda eſt, hæc nimirum in uxoris parentela de lege nuptiarum cuſtodienda eſt; quia enim conſtat, eos duos eſſe in carne una; communis illis utraque parentela cenſenda eſt, ſicut ſcriptum eſt: *erunt duo in carne una*. Item *Auguſtinus* [lib. xxii. contra Fauſtum c. lxi. c. A. D. 402. in *Africa*.] xxxv. Q. iii. C. xiv. *Epheſ.* v. 31.

III. *Nurus non aliter eſt deputanda, quam filia.*

SI vir & uxor non jam duo, ſed una caro ſunt; non aliter eſt nurus deputanda, quam filia. *Ibid.* C. xv.

RUBRICA. IV
Uſque ad quem gradum affinitatis prohibeatur matrimonium.

I. *Affinitas primi gradus impediebat quondam matrimonium uſque ad* VII. *gradum; nunc vero uſque ad* IV. *tantum.*

DE affinitate conſanguinitatis per gradus cognationis, placuit uſque &c. *Supra hoc eodem libro, & Parte, Tit.* IV. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 654.

II. *Ex propinquitate ſui ſanguinis, vel uxoris, uſque in* VII. *gradum nullus ducat uxorem.*

NUllum in utroque. *Supra eodem Titulo & Rubrica* c. II. *eadem pag.* 654.

Julius papa [imo Theodorus in Pœnitentiali tomo 1. pag. 96. c. A. D. 680. in *Anglia*.]

III. *A conſanguineis propriis vel ſuæ uxoris pariter cuique eſt abſtinendum.*

ÆQualiter vir conjungatur conſanguineis propriis, & conſanguineis uxoris ſuæ. *Ibid.* C. xiii.

IV. *Uſque ad* VII. *generationem progeniem ſuam unumquemque ſervare oportet.*

PRogeniem ſuam unumquemque. *Supra Titulo & Rubrica ſupradictis* c. III. *eadem pag.* 654.

Item Fabianus papa [imo Theodorus apud magiſtrum ſententiarum libro iv. Diſt. xli.]

V. *Affinitas ſecundi generis quondam uſque ad* VI. *gradum impediebat, ſed nunc non.*

DE propinquis, qui ad affinitatem per virum & uxorem veniunt, defuncta uxore, vel viro, in V. generatione conjungantur. In IV. ſi inventi fuerint, non ſeparentur. *Ibid.* C. iii.

Lib. iv. Pars I. Tit. xiv. Rub. I. Extra de conſanguin. &c. C. penult.

tur. In iiI. vero propinquitate non licet uxorem alterius accipere poſt obitum ejus. Æqualiter vir conjungatur in matrimonio eis, qui ſibi conſanguinci ſunt, & uxoris ſuæ conſanguineis poſt mortem ſuæ uxoris. *Idem*

VI. *De eodem.*

QUi propinquam ſanguinis uxorem ducunt, & ſeparantur, non licebit eis, quamdiu utrique vivunt, alias uxores ſibi in conjugio ſociare, niſi ignorantia excuſentur. *Item Julius papa* [apud magiſtrum ſententiarum lib. iv. Diſt. xli.]

VII. *Nullus ducat in conjugem relictam conſanguineorum uxoris ſuæ uſque in* iiI. *progeniem.*

xxxv. Q. iI. C. xii.

ET hoc quoque ſtatutum eſt, ut relictam patris uxoris ſuæ, relictam fratris uxoris ſuæ, relictam filii uxoris ſuæ nemo ſibi in matrimonium ſumat. Relictam conſanguineorum uxoris ſuæ uſque in tertiam progeniem nemo in uxorem ſumat. In quartam autem, & in quintam, ſi inventi fuerint, non ſeparentur. *Paſchalis* iI. [Rhegino epiſcopo, c. A. D. 1107 Roma in *Calabriam*, ex Anſelmo lib. x. c. xxxiv.]

VIII. *Affinitas tertii generis prohibebat uſque ad tertium gradum, ſed nunc non.*

Ibid. C. xxii.

POrro duorum conſobrinorum conjuges, quamvis diverſis temporibus, viro uni alteram poſt alterius obitum nubere, ipſa præter auctoritatem canonicam publicæ honeſtatis juſtitia contradicit: & novit prudentia tua, quia ita ab uxoris, ſicut a viri conſanguineis abſtinendum eſt.

RUBRICA. V

De modo computationis graduum affinitatis,

I. *Quare conſanguinei uxoris ad virum pertinere dicuntur, & quomodo gradus affinitatis ſint computandi.*

Item Gregorius [al. Zacharias apud magiſtrum ſententiarum libro iv. Diſt. xli.]

xxxv. Q. v. C. iiI.

POrro de affinitate, quam dicitis, parentelam eſſe, quæ ad virum ex parte uxoris, ſeu quæ ex parte viri ad uxorem pertinet, manifeſtiſſima ratio eſt, quia, ſi ſecundum divinam ſententiam ego & uxor mea ſumus una caro, profecto mihi & illi mea, ſuaque parentela propinquitas una efficitur. Quocirca ego & ſoror uxoris meæ in uno & primo gradu erimus; filius vero ejus in iI. gradu erit a me, neptis vero iiI. idque utrique in ceteris agendum eſt ſucceſſionibus. Uxorem vero propinqui, cujuſcumque gradus ſit, ita me oportet attendere, quemadmodum ipſius quoque gradus aliqua femina propriæ propinquitatis ſit, quod nimirum uxori de propinquitate ſui viri in cunctis cognationis gradibus convenit obſervari. Qui vero aliorſum ſentiunt, Antichriſti ſunt, a quibus tanto fortius vos oportet cavere, quanto apertius deprehenditis, illos divinis legibus repugnare.

Faciunt ad hanc Rubricam capitula Rubricæ iiI. *Tituli* IV. *pag.* 656.

TITULUS. XIV

De impedimento XIV. *ſcilicet cocundi:*

RUBRICA. I

Quæ impotentia cocundi impediat, & quæ non, & quando impediat, & quando non.

I. *Impotentia cocundi naturalis, quæ eſt in pueris, vel puellis, impedit matrimonium ad tempus, ſcilicet quamdiu ineſt eis talis impotentia.*

UBi non eſt conſenſus utriuſque, non eſt conjugium &c. *Supra eodem libro, Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* iiI. c. iI. *pag.* 632.

[Gratianus.]

II. *Impo-*

II. *Impotentia naturalis coeundi, quæ eſt frigiditatis, ſi perpetua eſt, impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum,* Lib. IV. Pars II. Tit. XIV. Rub. I.

QUod autem propter impoſſibilitatem reddendi debitum mulier a viro ſuo ſeparari non poſſit, auctoritate Evangelica, & Apoſtolica probatur. Sic enim Chriſtus ait in Evangelio: *nulli licet dimittere uxorem ſuam, niſi cauſa fornicationis*, vel quia alter eorum, ſicut Auguſtinus exponit, fornicatus fuerit, vel ad quam alter alterum pertrahere voluerit. *Item* Apoſtolus: *mulier quanto tempore vivit vir ejus, allegata eſt legi ipſius*; non legi ſibi reddendi debitum, ſed non transferendi ſe ad alium. Item. *His, qui in matrimonio juncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere, niſi cauſa fornicationis*. Evangelica itaque & Apoſtolica auctoritate prohibetur mulier a viro diſcedere, niſi ob cauſam illam cunctis notiſſimam, qua interveniente, ſi diſceſſerit, oportet, eam manere innuptam, aut reconciliari viro ſuo. Unde datur intelligi, quod impoſſibilitas reddendi debitum non facit conjugii diſſidium. His ita reſpondetur. Conjugium confirmatur officio, ut ſupra probatum eſt. Poſtquam vero officio confirmatum fuerit, niſi cauſa fornicationis, non licet viro uxorem dimittere, vel uxori a viro diſcedere. Verum antequam confirmetur, impoſſibilitas officii ſolvit vinculum conjugii. *Unde ſcribit Gregorius Johanni Ravennati Archiepiſcopo* [imo Rabanus in Pœnitentiali ad Heribaldum I. c. A. D. 853. e Germania in *Galliam*.]

XXXIII. Q. I. in principio. Matth. XIX. 9. Rom. VII. 2. 1. Cor. VII. 10.

III. *Licet mulieri alteri nubere, quam ob frigiditatem vir cognoſcere non potuit.*

QUod autem interrogaſti de his, qui matrimonio juncti ſunt, & nubere non poſſunt, ſi ille aliam, vel illa alium ducere poſſit: de quibus ſcriptum eſt: *vir, & mulier ſi ſe conjunxerint*, & poſtea dixerit mulier de viro, quod non poſſit coire cum ea; ſi poteſt probare per juſtum judicium, quod verum ſit, accipiat alium. Si autem ille aliam acceperit, ſeparentur. *Item ex epiſtola ejuſdem* [forte Gregorii II. epiſt. ad Jo. Ravennatem circa A. D. 725. apud Anſelmum lib. X. c. XXV.]

Ibid. C. I. Capitul. lib. VI. C. IV.

IV. *De eodem.*

REquiſiiſti de his, qui ob cauſam frigidæ naturæ dicunt, ſe non poſſe invicem operam carni dantes, commiſceri. Iſte vero ſi non poteſt ea uti pro uxore, habeat eam, quaſi ſororem. Quod ſi retinaculum conjugale voluerint reſcindere, maneant utrique innupti. Nam ſi huic non potuit concordare naturaliter, quomodo alteri conveniet? Si igitur vir aliam vult uxorem accipere, manifeſta patet ratio, quia ſuggerente diabolo odii fomitem, exoſam eam habuit, & idcirco eam dimittere mendacii falſitate molitur. Quod ſi mulier cauſatur, & dicit: volo eſſe mater, & filios procreare, & uterque eorum ſeptima manu propinquorum tactis ſacroſanctis reliquiis jurejurando dicat, ut nunquam per commixtionem carnis conjuncti una caro effecti fuiſſent, tunc videtur, mulierem ſecundas nuptias contrahere poſſe. Humanum dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem, qui frigidæ naturæ eſt, maneat ſine conjuge. Quod etſi ille aliam copulam acceperit, tunc hi, qui juraverint, perjurii crimine rei teneantur, & pœnitentia peracta, priora cogantur recipere connubia. *Hincmarus Remenſis archiepiſcopus* [Quæſt. XXIII. de matrimonio Lotharii circa A. D. 860. in *Gallia*.]

Ibid. C. II.

V. *Impotentia coeundi per maleficium ſuperveniens matrimonio ante carnalem copulam, ſi perpetuum ſit, impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum.*

SI per fortiarias, atque maleficas occulto, ſed nunquam injuſto Dei judicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non ſequitur, hortandi ſunt, quibus iſta eveniunt, ut corde contrito, & ſpiritu humiliato Deo & ſacerdoti de omnibus peccatis ſuis puram confeſſionem faciant, & profuſis lacrymis, & largioribus eleemoſynis, & orationibus, atque jejuniis Domino ſatisfaciant, & per exorciſmos, ac cetera eccleſiaſticæ medicinæ munia miniſtri eccleſiæ tales, quantum Dominus annuerit, qui Abimelech, ac domum ejus Abrahæ orationibus ſanavit, ſanare procurent. Quod ſi forte ſanari non potuerint, ſeparari valebunt. Sed poſtquam alias nuptias expetierint, illis in carne viventibus, quibus junctæ fuerant, prioribus, quos reliquerant, etiamſi poſſibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt. *Item Nicolaus ad Carolum, Moguntinenſem archiepiſcopum* [forte papa I. apud Ivonem P. VIII. c. CXXVI. c. A. D. 860. Roma in *Germaniam*. Vide Nicolaum Serarium in Moguntiacis lib. IV. pag. 651.]

Ibid. C. IV.

Digitized by Google

Lib. IV. Pars II. Tit. XV. & Tit. XVI. Rubr. I.

VI. *Nulla impotentia coeundi, vel infirmitas ſuperveniens matrimonio jam contracto dirimit ipſum.*

XXXII. Q. VII. C. XXV.

Lib. II. Senten. Paulli, tit. XIX. in interpret. Lege Cod. Theod.

HI, qui matrimonium ſani contraxerint, & uni ex duobus amentia aut furor, aut aliqua infirmitas acceſſerit, ob hanc infirmitatem conjugia talium ſolvi non poſſunt. Similiter ſentiendum de his, qui ab adverſariis excœcantur, aut membris truncantur, aut a barbaris exſecti fuerint. *Item Fabianus papa* [imo Paullus I. C. lib. II. ſenten. tit. XIX. circa A. D. 224. Romæ.]

VII. *Furioſi matrimonium contrahere non poſſunt.*

Ibid. C. XXVI.

NEque furioſus, neque furioſa matrimonium contrahere poſſunt. Sed ſi contractum fuerit, non ſeparentur.

VIII. *Qualiſcumque ſit vir, ex quo ſemel placuit, non eſt dimittendus.*

HOrrendus, & incultus. *Supra hoc eodem libro, Parte* I. *Tit.* II. *Rub.* XIII. c. III. *pag.* 642.

IX. *Similiter de uxore intelligitur.*

SI uxorem quis habeat. *Supra eodem libro, Parte, Titulo, & Rubrica ſupradictis* c. IV. *pag.* 643.

RUBRICA. II

De modo probationis impedimenti coeundi.

I. *Modus obſervandus, cum divortium petitur ratione impoſſibilitatis coeundi.*

QUod autem interrogaſti. *Supra hoc eodem libro & Parte Tit.* XIV. *Rubr.* I. c. III. *pag.* 681.

II. *De eodem.*

SI per ſortiarias. *Supra hoc eodem libro, & Parte, Titulo* XIV. c. V. *pag.* 681.

TITULUS. XV

De impedimento XV. *ſcilicet interdicti eccleſiæ.*

DE hoc in ſpeciali nihil expreſſe apud Gratianum occurrit.

TITULUS. XVI

De prohibitione feriarum.

RUBRICA. I

Quid tempore feriarum interdicatur, ſive prohibeatur.

I. *Tempore feriarum non interdicitur contractus matrimonii, ſed ſolemnitas nuptiarum, & adductio ſolemnis, & carnalis copula.*

In Laodicenſi concilio [c. LII. *ex verſione* Dionyſii Exigui circa A.D. 320. in *Phrygia Pacatiana*, Concil. tomo I. pag. 1514.]

XXXIII. Q. IV. C. VIII.

NOn oportet in Quadrageſima aut nuptias, vel quælibet natalicia celebrari. *Item ex concilio Martini papæ* [Bracarenſis c. XLVIII. circa A. D. 572. in *Hiſpania*, Concil. tomo V. pag. 911.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. IX.

NOn licet in Quadrageſima natalitia martyrum celebrare, ſed tantum Sabbato, & Dominica pro commemoratione eorum oblationes offerri. Sed nec natalicia, nec nuptias liceat in Quadrageſima celebrare.

RUBRICA. II

Quod ſit tempus feriarum.

I. *Taxatio temporis feriati.*

Item ex concilio Ilerdenſi [potius ex concilio Salegunſtadienſi, c. iii. in quo id ferme habetur. A. D. 1022. in *Germania*, Concil. tomo viii. pag. 845.]

NOn oportet a ſeptuageſima uſque in octavas Paſchæ, & tribus hebdomadibus ante feſtivitatem ſancti Johannis Baptiſtæ, & ab adventu Domini uſque poſt Epiphaniam nuptias celebrare. Quod ſi factum fuerit, ſeparentur. *Item Nicolaus ad conſulta Bulgarorum* [c. xlviii. circa A. D. 866. Roma in *Bulgariam*, Concil. tomo viii. pag. 534.] xxxiii. Q. iv. C. x.

II. *De eodem.*

UXorem ducere, nec convivia facere in quadrageſimali tempore convenire poſſe; nullatenus arbitramur. Ibid. C. xi.

LIBRI·IV·PARS·III

De divortiis.

TITULUS. I

De accuſatione matrimonii.

RUBRICA. I

De his, qui matrimonium accuſare, vel in ipſum teſtificari poſſunt.

I. *In quæſtione matrimoniali ſuper gradibus conſanguinitatis vel affinitatis accuſatores, vel teſtes ſunt conſanguinei.*

De his ita ſcribit Fabianus papa [apud magiſtrum ſententiarum lib. iv. Diſt. xli.]

COnſanguineos extraneorum nullus accuſet, vel conſanguinitatem in ſynodo computet; ſed propinqui, ad quorum notitiam pertinet, ideſt pater, mater, frater, ſoror, patruus, avunculus, amita, & matertera, & eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus, & veracioribus, quibus eadem propinquitas nota ſit, epiſcopus canonice perquirat; & ſi inventa fuerit propinquitas, ſeparentur. *Item Urbanus Richardo Genuenſi epiſcopo* [al. *Cyriaco*, forte Urbanus ii. apud Ivonem P. ix. c. xxxiii.] xxxv. Q. vi. C. i. *Vide ii. Cod. Theod. ad l. Jul. de adult.*

II. *Qui jurejurando propinquitatem firmare debeant.*

NOtificamus tibi, ut poſtquam tres, aut duo ex propinquioribus jam defunctæ uxoris ejus, qui accuſatur, vel vivæ hanc propinquitatem jurejurando firmaverint, vel tres, aut duo ex antiquioribus Genuenſibus, quibus hæc propinquitas nota eſt, qui bonæ famæ, & veracis teſtimonii ſint, remoto amore, timore, pretio, & omni malo ſtudio, ſupradicto modo conſanguinitatem firmaverint, ſine omni mora conjugia diſſolvantur. Quod ſi propinqui, vel extranei verbis tantum propinquitatem teſtantur, & juramento probare vel noluerint, vel nequiverint, conjugium nullatenus diſſolvatur, ſed competens eis pœnitentia propter inſamiam, vel peccati maculam, ſi forte in hac re contraxerint aliquam, injungatur. *Item ex concilio Urbani papæ, habito in Apulia* [in vetuſto codice legitur, *ex Eugenio ii.* apud Ivonem P. ix. c. xiii.] *Ibid. C. ii.*

III. *Suæ confeſſioni relinquantur, quorum inceſtum nullus jurejurando affirmat.*

SI duo viri, vel tres, conſanguinitatem jurejurando firmaverint, vel ipſimet forte confeſſi fuerint, conjugia diſſolvantur. Si vero neutrum contigerit, epiſcopi eos *Ibid. C. iv.*

per

Lib.iv.Pars iii. Tit.i. Rubr.ii. per baptiſmum, per fidem, per judicium Chriſti in vera obedientia obteſtentur, quatenus palam faciant, utrum ſe, ſicut eſt fama, conſanguineos recognoſcant. Si negaverint, ſibi ipſis relinquendi ſunt; ita tamen, ut ſi aliud in conſcientia habeant, ſe a liminibus eccleſiæ, a corpore, & ſanguine Domini, a fidelium communione noverint ſegregatos, atque infames effectos, donec ab inceſti facinore deſinant. Si ſe judicio epiſcoporum ſegregaverint, ſi juvenes ſunt, alia matrimonia contrahere non prohibeantur. *Innocentius papa* [i. epiſt. iii. ad Exſuperium c. iv. A. D. 405, Roma in *Galliam*, Concil. tomo i. pag. 1256.]

IV. *In quæſtione matrimoniali orta ſuper adulterio, uterque conjux poteſt eſſe accuſator.*

xxxii. Q. v. C.xxiii. CHriſtiana religio adulterium in utroque ſexu pari ratione condemnat, ſed viros ſuos mulieres non facile de adulterio accuſant, & non habent latentia peccata vindictam. Viri autem liberius uxores adulteras apud ſacerdotes deferre conſueverunt, & ideo mulieribus prodito earum crimine, communio denegatur. Virorum autem latente commiſſo, non facile quiſquam ex ſuſpicionibus abſtinetur: qui utique ſubmovebitur, ſi ejus flagitium detegatur. Cum enim par cauſa ſit, interdum probatione ceſſante, vindictæ ratio conquieſcit.

RUBRICA. II

De examine conſanguinitatis.

I. *Juramentum eorum, qui conſanguinitatem probant.*

Innocentius papa ii. ſcribit Ottoni Lucenſi epiſcopo, dicens [c. A. D. 1142. Roma in *Tuſciam*.]

xxxv. Q. vi. C.viii. DE parentela illa, unde nos conſulere voluiſti, pro qua etiam eſt ad noſtram audientiam appellatum, aliorum fratrum ſcripta ſuſcepimus, qui utique cauſam ipſam diverſo modo narrabant. Et primo quidem tam in gradibus, quam in nominibus perſonarum diſcordaſſe; poſtmodum vero in altero eorum computatores ejuſdem parentelæ dicuntur conveniſſe. Ceterum in hujuſmodi caſibus ſummopere conſideranda eſt qualitas perſonarum, quæ aliquid contra quoslibet adſtruere velint: quæ etiam jusjurandum præſtare debent, quod neque gratia, neque pretio, vel timore vel odio alicujus hoc dicunt contra eos, de quibus agitur; ſed potius quia credant ita verum eſſe, & ita ſe a ſuis anteceſſoribus audiviſſe: in quibus omnibus non debet aliqua varietas vel contrarietas inveniri [ex ordine Romano apud Ivonem P. ix. c. lxi.]

II. *Juramentum accuſatoris.*

Ibid.C.v. *Burchardus lib. vii.C.xxv.* *Ivo P.ix.C.lxi.* DE parentela illa, quam dicunt eſſe inter Ill. & Ill, ejus conjugem, quidquid inde ſcis, & audiſti a tuis vicinis, aut a tuis propinquis antiquioribus, quod tu per nullum ingenium, nec propter timorem, nec propter amorem, aut per præmium aut propter conſanguinitatem celabis epiſcopum tuum, aut ejus miſſum, cui hoc requirere juſſerit, quandocumque te ex hoc interrogaverit: ſic te Deus adjuvet, & iſtæ ſanctorum reliquiæ [ex eodem.]

III. *Juramentum teſtium.*

Ibid.C.vi. *Burchardus lib. vii.C.xxvi.* *Ivo P.ix.C.lxii.* ILlud ſacramentum, quod iſte juravit de illa parentela, quæ inter Ill. & ejus conjugem Ill. computatur, quod tu illud obſervabis, in quantum ſapis, aut audiſti. Sic te Deus adjuvet.

Lib. IV. Part. II. Titul. Rubr. I. & II.

TITULUS. II
De divortiis.

RUBRICA. I
De cauſis, propter quas divortia celebrantur quoad thorum, ſive mutuam ſervitutem.

I. *Fornicatio carnalis cauſat divortium.*

Johannes Chryſoſtomus ait ſuper Matthæum cap. VIII.
[imo auctor operis imperfecti, homil. XXXII. ſuper Matth. c. XIX.]

SIcut crudelis eſt & iniquus eſt qui caſtam dimittit, ſic fatuus eſt & injuſtus qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis eſt qui crimen celat uxoris. *Item Hieronymus* [in comment. ad c. XIX. Matth. c. A. D. 388. in *Palæſtina*.]

XXXII. Q. I. C. I.

II. *Cauſa fornicationis vir dimittat uxorem, non tamen adulteram ducat.*

DIxit Dominus in Evangelio: *quicumque dimiſerit uxorem, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimiſſam duxerit mœchatur.* Sola fornicatio eſt, quæ uxoris vincit affectum; imo cum illa unam carnem in aliam diviſerit, & ſe fornicatione ſeparaverit, a marito non debet teneri, ne virum quoque ſub maledicto faciat, dicente ſcriptura: *qui adulteram tenet, ſtultus & impius eſt.* Ubicumque eſt igitur fornicatio, vel fornicationis ſuſpicio, libere uxor dimittitur. Et quia poterat accidere, ut aliquis calumniam faceret innocenti, & ob ſecundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret, ſic priorem dimittere jubetur uxorem, ut ſecundam, prima vivente, habeat. *Item in epiſtola Pauli ad Corinthios* [Gloſſa ordin. in I. Cor. c. VI. ex Hieronymo.]

Ibid. C. II. *Matth.* XIX. 19. *Iſidorus de* Eccleſ. Offic. *lib.* II. C. XIX. *Prov.* XVIII. 23. *Gloſſa ordin. ad* *Concil. Forojulienſe* C. X.

III. *Sola viri fornicatio uxorem maculat.*

IN conjugio quis poſitus quæcumque peccata fecerit, non propriam infuſcant conjugem, ſed fornicatio uxorem coinquinat, ut jam non ſit viro ſuo licita, ſed quaſi adultera.

Ibid. C. III.

IV. *Fornicatio ſpiritualis etiam cauſat divortium.*

IDololatria, quam ſequuntur. *Supra hoc eodem libro* IV. *Parte* II. *Rubr.* III. c. V. *pag.* 672.

V. *Quæ ſimulacrum facit, nec reſipiſcit, dimittatur a viro.*

NOn ſolum. *Supra libro* IV. *Parte* II. *Tit.* VIII. *Rubr.* V. c. I. *pag.* 673.

RUBRICA. II
De caſibus, in quibus propter fornicationem corporalem non ſit divortium.

I. *Primus caſus, cum uterque fornicatus fuerit.*

[Gratianus.]

SEd quæritur, cum ſit par utriuſque conditio, cur communicantes viri cum adulteris uxoribus non conveniant, cum contra uxores in conſortio adulterorum virorum manere videantur? *Hinc etiam Auguſtinus ſcribit libro* I. *de ſermone Domini in monte* [c. XXVIII. c. A. D. 393. in *Africa*.]

XXXII. Q. V. poſt C. XXII.

XXXII. Q. VI. C. I.

II. *Qui fornicatur, fornicationis cauſa uxorem ſuam dimittere non poteſt.*

NIhil iniquius eſt, quam fornicationis cauſa dimittere uxorem, ſi etiam ipſe convincitur fornicari. Occurrit enim illud: *quo enim alterum judicas, temetipſum con-*

Auguſt. lib. II. *de adult. conjugiis & l. ſi uxor* ſ. Judæa *ff. ad legem Jul. de adulter.*

Lib.iv.Pars ii. Tit.ii. Rub.ii. Rom.ii.i. *condemnas. Eadem enim agis, quæ judicas.* Quapropter quiſquis fornicationis cauſa vult abiicere uxorem, prior debet eſſe a fornicatione purgatus: quod ſimiliter etiam de femina dixerim.

III. *Qualem quiſque vult invenire uxorem, talem ſe ſervet eidem.*

SI ducturi eſtis. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* XIII. *Rub.* II. c. VII. *pag.* 561. *Idem in epiſtola ad Paſcentium Comitem Arianum* [epiſt.ccxxxviii.al.clxxiv.c.A.D.400.in *Africa.*]

IV. *Judicium de alio expetere non debet qui de ſe judicari contemnit.*

xxii.Q.vi.C.iii. INiquum eſt, ut quiſque de alio judicare velit, & judicari de ſe nolit. *Leo papa ſcribens Nicetæ Aquilejenſi epiſcopo ait* [epiſt.cxxix.c.i.& ſequentibus,al.epiſt.lxxvii. A.D.458. Roma in *Venetiam.*]

V. *Secundus caſus eſt, ſi mulier credens maritum mortuum, nubat.*

xxxiv.Q.i.C.i. Codex canonum C.xiii. CUm per bellicam cladem, & per graviſſimos hoſtilitatis incurſus ita quædam dicatis eſſe diviſa conjugia, ut abductis in captivitatem viris, feminæ eorum remanſerint deſtitutæ, quæ viros proprios aut interemtos putarint, aut nunquam dominatione crederent liberandos, & ad aliorum conjugium, ſollicitudine cogente, tranſierunt; cumque nunc ſtatu rerum, auxiliante Domino, in meliora converſo, nonnulli eorum, qui putabantur periiſſe, remeaverint; merito caritas tua videtur ambigere quid de mulieribus, quæ aliis ſunt conjunctæ viris, a nobis debeat ordinari. Sed quia novimus ſcriptum, quod a Deo jungitur mulier viro, & iterum præceptum agnovimus, Matth.xix.6. ut quos *Deus junxit, homo non ſeparet*, neceſſe eſt, ut legitimarum fœdera nuptiarum redintegranda credamus, & remotis malis, quæ hoſtilitas intulit, unicuique hoc, quod legitime intulit, reformetur: omnique ſtudio procurandum eſt, ut recipiat unuſquiſque quod proprium eſt: nec tamen culpabilis judicetur, & tanquam alieni juris pervaſor, qui perſonam ejus mariti qui jam non eſſe exiſtimabatur, aſſumſit. Sic etiam multa, quæ In eadem epiſt. C.ii. ad eos, qui in captivitatem ducti ſunt, pertinebant, in jus alienum tranſire potuerunt, & tamen plenum juſtitiæ eſt, ut eiſdem reverſis propria reformentur. Quod ſi in mancipiis, vel in agris, aut etiam in domibus, ac poſſeſſionibus rite ſervatur; quanto magis C.iii. in conjugiorum redintegratione faciendum eſt, ut ſic quod bellica neceſſitate turbatum eſt, pacis remedio reformetur. Et ideo ſi viri, poſt longam captivitatem reverſi ita in dilectione ſuarum conjugum perſeverant, ut eas cupiant in ſuum redire conſortium; omittendum eſt, & inculpabile judicandum eſt quod neceſſitas intulit, & reſtituendum quod fides poſcit. *Et infra.* Sin autem aliquæ mulieres ita poſteriorum virorum amore C.iv. ſunt captæ, ut malint his cohærere, quam in legitimum redire conſortium, merito ſunt notandæ, itaut etiam eccleſiaſtica communione priventur quæ de re excuſabili contaminationem criminis elegerint, oſtendentes ſibimet pro ſua incontinentia placuiſſe, quod juſta remiſſio poterat expiare. Redeant ergo in ſuum ſtatum voluntaria reintegratione conjugia, neque ullo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahatur quod conditio neceſſitatis extorſit; quia, ſicut hæ mulieres, quæ reverti ad viros ſuos nolunt, impiæ habendæ ſunt, ita illæ, quæ in affectum initum ex Deo redeunt, merito ſunt laudandæ judicio. *Item Innocentius* [papa i. epiſt. ix. ad Probum circa A. D. 408. *Romæ*, Concil. tomo II. pag.1261.]

VI. *Viro, vel uxore de captivitate redeuntibus priora reintegrentur conjugia.*

Ibid.C.II. Ivo P. viii. C.ccxlv. CUm in captivitate Urſa mulier teneretur, aliud conjugium cum Reſtituta Fontanum commiſiſſe cognovimus: ſed favore Domini reverſa Urſa, nos adiit, & nullo diffitente, uxorem ſe memorati eſſe perdocuit. Qua de re, domine fili, merito illuſtris, ſtatuimus, fide catholica ſuffragante, illud eſſe conjugium, quod primitus erat gratia divina fundatum, conventumque ſecundæ mulieris, priore ſuperſtite, nec divortio ejecta nullo pacto poſſe eſſe legitimum. *In concilio Triburienſi legitur* [ita habet Burchardus lib. xvii. c.iv. & lib. xix. c. clxxiii.]

VII. *Tertius caſus eſt, ſi quis neſciens dormiat cum ſorore ſuæ uxoris.*

Ibid.C.vi. IN lectum mariti, abſente uxore, ſoror ivit uxoris, quam ille uxorem putans ſuam eſſe, dormivit cum ea. Super hoc viſum eſt, ſi ipſe per ſecuritatem veram hoc probaverit, quod inſcius fecerit hoc ſcelus, pœnitentiam quidem, quæ ſibi indicta fuerit, agat,

agat, & legitimum ſuum conjugium habere permittatur. Illa vero vindicta digna affligatur, & in æternum conjugio privetur. *Auguſtinus de Civitate Dei* [lib. I. c. XVIII. circa A. D. 426. in *Africa*.] Lib.IV. Pars III. Tit.II. Rub.III.

VIII. *Quartus caſus, ſi mulier fuerit vi oppreſſa.*

PRopoſito animi permanente, per quod etiam corpus ſanctificari meruit, nec ipſi corpori auſert ſanctitatem violentia libidinis alienæ, quam ſervat perſeverantia continentiæ ſuæ. An vero ſi aliqua femina mente corrupta, violatoque propoſito, quod Deo voverat, pergat vitianda ad deceptorem ſuum, adhuc eam pergentem, ſanctam vel corpore dicimus, ea ſanctitate animi, per quam corpus ſanctificabatur, amiſſa, atque deſtructa? Abſit hic error, & hinc potius admoneamur, ita non amitti corporis ſanctitatem, manente animi ſanctitate etiam corpore oppreſſo. *Supra libro* IV. *Parte* II. *Tit.* III. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 652. XXXII. Q. V. C. IV.

Item Jo. Chryſoſtomus [non eſt Chryſoſtomus. Quid ſimile habetur in concilio Nannetenſi c. XII.]

IX. *Quintus caſus, ſi maritus poſt adulterium perpetratum eam cognoverit, vel toleraverit.*

SI quis uxorem ſuam invenerit adulteram, & poſtea deineeps placuerit habere eam in matrimonio, duobus annis pœniteat, ideo, quia cum adultera commixtus ſit, quæ adhuc erimine ſuo non eſt purgata: aut abſtineat ſe a matrimonio ejus, donec expleatur ſatisfactio eriminis pœnitentiæ ſuæ, ideo, quia poſt ſatisfactionem pœnitentiæ non meretur voeari adultera. Similiter ſi virum ſuum uxor invenerit adulterum, non ad imparia judieatur. *Item ex pœnitentiali Theodori* [apud Anſelmum lib. XI. c. LXXXIII.] XXXII. Q. I. C. IV.

X. *Qui adulteræ debitum reddit, tribus annis pœniteat.*

SI quis uxorem ſuam ſcit adulteram, & non vult dimittere eam, ſed in matrimonio habere, tribus annis pœniteat, & quamdiu illa pœnitet, abſtineat ſe ab illa. *Ibid. C. VI.*

RUBRICA. III

De judice, ad quem ſpectat ferre ſententiam de divortio.

I. *Sine conſcientia epiſcopi viro, & uxori cauſa religionis divertere non licet.*

SI vir, & uxor divertere. *Supra eodem libro* IV. *Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* XIII. c. XII. *pag.* 544. XXXIII. Q. II. C. I.

De hoc ita ſtatutum eſt in concilio Carthaginenſi, cui interfuit Auguſtinus, cap. XXV.

[Imo in concilio Agathenſi c. XXV. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1387.]

II. *Non licet alicui uxorem dimittere, niſi cauſa diſſidii primum eccleſiæ probetur.*

SÆculares, qui conjugale conſortium nulla graviori culpa dimittunt, vel etiam dimiſerunt, & nullas cauſas diſſidii probabiliter proponentes, propterea ſua matrimonia dimittunt, ut aut illicita, aut aliena præſumant, ſi antequam apud epiſeopos comprovinciales diſſidii cauſas dixerint, & priuſquam judieio damnentur, uxores ſuas abjeeerint, a communione eccleſiæ, & ſancto populi eœtu pro eo, quod fidem & conjugia maculant, exeludantur. *Unde Alexander* II. *Guillelmo de Monſtrolio* [forte c. A. D. 1067. Roma in *Galliam*, ex Ivone P. IX. c. XXXII.] XXV. Q. II. C. X.

III. *Niſi*

Lib.iv.Pars iiI. Tit.iI. Rub.iv.

III. *Niſi coram eccleſia conſanguinitate probata, uxorem dimittere non licet.*

xxxv.Q.vi.C.x.

MUltorum relatione cognovimus, te propriam velle abiicere uxorem, & adhærere alteri, prætendentem conſanguinitatis occaſionem; unde Apoſtolica auctoritate interdicendo mandamus tibi, ut hanc, quam nunc habes uxorem, nullatenus præſumas dimittere, vel aliam ducere, donec apud epiſcoporum religioſorum concilium cauſam juſtam examinaverit.

RUBRICA. IV

De prohibitione, quod per divortium ſeparati, alteri nubere vetantur.

I. *Vinculum conjugii fornicatione diſſolvi non poteſt.*

INterveniente divortio non aboletur confœderatio &c. *Supra hoc eodem libro, Parte* I. *Tit.* iI. *Rubr.* XIII. c. I. *pag.* 642.

II. *Nulla ratione diſſolvitur conjugium, quod ſemel initum probatur.*

LIcite dimittitur uxor. *Supra eodem libro & Parte, Titulo & Rubrica* c. iI. *pag.* 642. *Auguſtinus in epiſtolam Pauli ad Corinthios* [imo apud Bedam in 1. Cor. vii. ex Auguſtino in lib. 1. de ſermone Domini in monte, c. xxvi. c. A. D. 720. in *Anglia*.]

III. *Sive vir ab uxore, ſive uxor a viro cauſa forticationis diſceſſerit, alteri adhærere prohibetur.*

xxxii. Q.vii. C.iiI.

1.Cor.vii.10.

APoſtolus dicit: *his, qui ſunt in conjugio: præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere. Quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut reconciliari viro ſuo.* Poteſt enim fieri, ut diſcedat ea cauſa, qua Dominus permiſit: aut ſi feminæ licet virum dimittere propter cauſam fornicationis, & non licet viro; quid reſpondebimus de hoc, quod dixit poſterius: *& vir uxorem non dimittat*? Quare non addit, *excepta cauſa fornicationis*? Quod Dominus permittit, niſi quia ſimilem formam vult intelligi, ut ſi dimiſerit (quod cauſa fornicationis permittitur) maneat ſine uxore, aut reconcilietur uxori. *Et poſt pauca.* Dominus autem permiſit cauſa fornicationis uxorem dimitti; ſed quia permiſit, non juſſit. *Idem de ſermone Domini in monte* [lib. 1. c. xxv. circa A. D. 393. in *Africa*.]

IV. *De eodem.*

Ibid.C.iv.

Beda 1. Cor.vii.

FIeri poteſt, ut vir dimittat uxorem cauſa fornicationis, quam Dominus exceptam eſſe voluit. Jam vero, ſi nec illi nubere conceditur, vivo viro, a quo receſſit, neque huic alteram ducere, viva uxore, quam dimiſit, multo minus fas eſt illicita cum quibuslibet ſtupra committere. *Item ex concilio Milevitano* [c. xvii. A. D. 416. in Numidia, Concil. tomo iI. pag. 1541.]

V. *Ab uxore dimiſſus, vel dimiſſa a viro, ad pœnitentiam redigatur, niſi aut continenter vivere, aut ſibi reconciliari voluerint.*

Ibid.C.v.

Concil. Afric. C.LXIX. & Codex. Eccl. Africanæ C.cv. Matth.xix. 1.Cor.vii.

PLacuit, ut ſecundum Evangelicam & Apoſtolicam diſciplinam; neque dimiſſus ab uxore, neque dimiſſa a marito alteri conjungantur, ſed ita maneant, aut ſibimet reconcilientur. Quod ſi contemſerint, ad pœnitentiam redigantur. *Item Auguſtinus de ſermone Domini in monte* [c. xxv.]

VI. *Me-*

VI. *Mœchatur qui a viro dimiſſam ducere præſumit.*

DOminus ad illud confirmandum, ut non facile dimittatur uxor, ſolam cauſam fornicationis excepit. Ceteras vero univerſas moleſtias, ſi quæ extiterint, jubet pro fide conjugali, & pro caſtitate fortiter ſubſtineri: & mœchum dicit etiam virum, qui eam duxerit, quæ ſoluta eſt a viro. *Item Hieronymus ad Amandum presbyterum* [al. Damaſum, forte c. A. D. 388. in *Paleſtina*, apud Ivonem P. vii. c. ccxxxix.]

xxxii. Q. vii. C. vi. — *Beda in* i. *Cor.* vii.

VII. *Adultera probatur, quæ, vivente viro, alteri nubit.*

OMnes cauſationes Apoſtolus amputans, apertiſſime definivit, vivente viro eſſe adulteram mulierem, ſi alteri nupſerit. Nolo mihi proferas raptoris violentiam, matris præſtationem, patris auctoritatem, propinquorum catervam, ſervorum inſidias atque contemtum, damna rei familiaris. Quamdiu vivit vir, licet adulter ſit, licet ſodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, & ab uxore propter hæc ſcelera derelictus, maritus ejus reputatur, cui alterum virum accipere non licet: nec Apoſtolus hæc propria auctoritate decernit, ſed, Chriſto in ſe loquente, Chriſti verba ſecutus eſt, qui ait in Evangelio: *qui dimittit uxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, facit eam mœchari, & qui dimiſſum acceperit, adulter eſt*. Unde & Apoſtoli gravem conjugii ſarcinam intelligentes, *ſi ita eſt*, inquiunt, *non expedit homini uxorem accipere*: ad quod Dominus: *qui poteſt*, inquit, *capere capiat*: ſtatimque ſub exemplo trium eunuchorum virginitatis inſert beatitudinem, quæ nulla carnis lege tenetur. *Item ex concilia Illiberitano* [c. ix. A. D. 305. in *Hiſpania*, Concil. tomo i. pag. 471.]

Ibid. C. vii. — *Matth.* xix. 9.

VIII. *Mulieri fideli, quæ virum dimittit adulterum, alii nubere non licet.*

Ibidem C. viii.

FIdelis femina, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & alterum duxit, prohibeatur, ne ducat. Si autem duxerit, non prius accipiat communionem, quam is, quem reliquit, de ſæculo exierit, niſi neceſſitas infirmitatis clare compulerit. *Item ex concilio Martini papæ* [Bracarenſis c. lxxx. circa A. D. 572. *ibid.* Concil. tomo v. pag. 414.]

Hilarius diaconus in Lucam C. xvi. — *Hieronymus in* C. xix. *Matth.* — *Chryſoſt. homil.* vii. *in Matth.*

IX. *Ad pœnitentiam eſt cogendus qui multis nuptiis copulatur.*

SI quis fuerit multis nuptiis copulatus, pœnitentiam agat. Converſatio autem & fides pœnitentis tempus comprehendat. *Ibidem* C. ix.

X. *Qui ob fornicationem uxorem dimittit, & aliam ducit, mœchari probatur.*

QUemadmodum non recte dici poteſt. *Supra libro* iii. *Parte* iii. *Titulo* I. *Rubrica* VII. c. ii. *pag.* 605.

RUBRICA. V
De poſſibilitate reconciliationis poſt divortium.

I. *Poſt pœnitentiam adulterii, uxorem ſuam vir poteſt recipere.*

Pelagius papa I. Mello ſubdiacono [apud Anſelmum lib. xi. c. xciv.]

DE Benedicto quoque, quem uxorem alienam indicaſti, facinoroſo ſuſtuliſſe ſpiritu, & in ſuum hactenus præſumere detinere conſortium; ſi hoc rerum veritas xxxii. Q. i. C. vi.

LIB. IV. PARS III. TIT. I. RUBR. VI. ritas habet, jubemus experientiæ tuæ, ut eum cum ipſa quoque adultera diſtricte mactare non differas, & calvatos ab invicem ſeparare: & illum quidem ad Lucium defenſorem in Apuliæ provinciæ patrimonium ſine dilatione fac migrare. Illam vero, ſi quidem maritus ſuus ſine dolo aliquo forte recipere voluerit, tua ordinatione ſub cautela recipiat, nullum ei nihil dumtaxat de cetero ſimile committenti periculum illaturus. Si vero omnino eam recipere noluerit, in alium quendam locum, in quo ei non liceat male vivere, provida eum diſpoſitione conſtitue. *Item Auguſtinus ad Pollentium lib.* II. [de adulterinis conjugiis c. VI. c. A. D. 419. in *Africa*.]

II *Adulterio purgato per pœnitentiam, poteſt fieri reconciliatio conjugii.*

XXXII. Q. I. C. VII. QUod autem tibi durum videtur, ut poſt adulterium reconcilietur conjugi conjux ſi fides adſit, non erit durum. Cur enim adhuc deputamus adulteros quos vel baptiſmate ablutos, vel pœnitentia credimus eſſe ſanatos? Hæc crimina in veteri Dei lege nullis ſacrificiis mundabantur: quæ in lege novi Teſtamenti ſine mundatione legali mundantur: & ideo tunc omnino prohibitum erat ab alio contaminatam viro recipere uxorem; quamvis David Saulis filiam, quam pater ejuſdem mulieris ab eo ſeparatam dederat alteri, tanquam novi Teſtamenti præfigurator, ſine cunctatione receperit. Nunc autem poſtquam Chriſtus ait adulteræ: *nec ego te condemnabo. Vade; deinceps noli peccare*; quis non intelligat, maritum debere ignoſcere quod videt ignoviſſe Dominum amborum? Nec jam ſe debere adulteram dicere, cujus pœnitentis crimen divina credit miſeratione deletum. *Item de adulterinis conjugiis* [eod. lib. *Ibid.*]

(Margin: *1. Reg.* XVIII. — *Jo.* VIII. 11.)

III. *De eodem.*

Ibidem C. VIII. NOn erit turpis, neque difficilis etiam poſt perpetrata atque purgata adulteria reconciliatio conjugum, ubi per claves regni cælorum non dubitatur fieri remiſſio peccatorum: non ut poſt viri divortium adultera revocetur, ſed ut poſt Chriſti conſortium adultera non vocetur.

IV. *Cum fornicationis vitium excluditur, caſtitatis virtus adſciſcitur.*

CUm renunciatur improbitati. *Supra lib.* III. *Parte* II. *Tit.* I. *Rubr.* I. c. II. *pag.* 563.

[Gregorius I. libro II. homil. XXIX. in Evangelia §. 3. circa A. D. 591. *Romæ*.]

V. *Non habetur fallax apud Deum qui pœnitendo ad veritatem revertitur.*

Ibidem C. X. APud miſericordem namque judicem nec ille fallax habebitur, qui ad veritatem revertitur, etiam poſtquam mentitur: quia omnipotens Deus dum libenter noſtram pœnitentiam ſuſcipit, ipſe ſuo judicio hoc, quod erravimus, abſcondit.

RUBRICA. VI

De ſecundis nuptiis.

I. *Reprobantur ſecundæ nuptiæ, primo marito, aut uxore, vivente.*

In Neocæſarienſi concilio legitur [c. III. & VII. A. D. 314. in *Cappadocia*, Concil. tomo I. pag. 1482.]

XXXI. Q. I. C. VIII. DE his, qui frequenter uxorem ducunt, & de his, quæ ſæpius nubunt, tempus quidem pœnitentiæ his manifeſtum conſtitutum eſt: ſed converſatio, & fides eorum tempus abbreviat. Presbyterum vero connubio ſæcularium nuptiarum inte-

intereſſe non debere maxime cum præcipiatur ſecundis nuptiis pœnitentiam tribuere; quis erit presbyter, qui propter convivium illis conſentiat nuptiis? *Item Io. Chryſoſtomus* [nempe auctor operis imperfecti in Matth. homil. XXXII.] Lib. IV. Pars II. Tit. 13. Rub. VI. *Chryſoſt. de non iterando conjugio* *Iſidorus lib. II. de offic. C. XIX.*

II. *Secundum veritatis rationem fornicari convincitur qui ſecundam ducit uxorem.*

HAc ratione & Apoſtoli præceperunt, ſecundas adire nuptias propter incontinentiam hominum. Nam ſecundam quidem accipere, ſecundum præceptum Apoſtoli eſt; ſecundum autem veritatis rationem, vere fornicatio eſt. Sed dum, permittente Deo, publice, & licenter committitur, fit honeſta fornicatio. Propterea benedixit, quia Moyſes hoc permiſit, non præcepit. Aliud eſt enim præcipere; aliud permittere. Quod enim permittimus, nolentes præcipimus; quia malas hominum voluntates ad plenum prohibere non poſſumus. *Item Hieronymus de virginibus* [nimirum contra Jovinianum lib. I. A. D. 390. in *Paleſtina*.] XXXI. Q. I. C. IX. I. Cor. VII. 39. *Alia eſt ſententia Chryſoſtomi in epiſt. ad viduam juniorem de non iterando conjugio.*

III. *Ut vitetur periculum fornicationis, ſecunda matrimonia conceduntur.*

QUomodo virginibus ob fornicationis periculum concedit nuptias, & excuſabile facit quod per ſe non appetitur; ita ob eandem fornicationem vitandam concedit viduis ſecunda matrimonia. Melius eſt enim, licet alterum & tertium, unum virum noſſe, quam plurimos, ideſt tolerabilius eſt uni homini proſtitutam eſſe, quam multis. Siquidem & illa in Evangelio Johannis Samaritana ſextum ſe maritum habere dicens, arguitur a Domino, quod non ſit vir ejus. Ubi enim numerus maritorum eſt, ibi vir, qui proprie unus eſt, eſſe deſiit. Una coſta a principio in unam uxorem verſa eſt: *& erunt* (inquit) *duo in carnem unam*, non *tres*, nec *quatuor*; alioquin non *duo*, ſed *plures*. Primus Lamech ſanguinarius, & homicida, unam carnem in duas diviſit uxores: fratricidium, & digamiam eadem cataclyſmi delevit pœna: de altero ſepties; de altero ſeptuagies ſepties vindicatum eſt. Quantum diſtat in numero, tantum & in crimine. Quam ſancta ſit digamia, hinc oſtenditur, quod digamus in clerum eligi non poteſt. Et idem Apoſtolus ad Timotheum: *vidua*, inquit, *eligatur non minor* XL. *annorum*, *quæ fuerit unius viri uxor*. Hoc omne præceptum de his eſt viduis, quæ eccleſiæ paſcuntur eleemoſynis: & idcirco ætas præſcribitur, ut illæ tantum accipiant pauperum cibos, quæ jam laborare non poſſunt. Simulque conſidera, quod quæ duos habuit viros, etiamſi anus eſt, & decrepita, & egens, eccleſiæ ſtipes non meretur accipere. Si autem panis illi tollitur eleemoſynæ, quanto magis ille panis, qui de cœlo deſcendit, quem qui indigne comederit, reus erit violati corporis, & ſanguinis Chriſti? Quanquam hæc teſtimonia, quæ ſupra poſui, in quibus viduis conceditur, ut, ſi velint, denuo nubant, quidam interpretantur ſuper his viduis, quas, amiſſis maritis, ſic invenerit fides Chriſti. [Idem ad Pammachium in apologetico contra Iovinianum, *ibid.*] Ibidem C. X. Io. IV. 18. Gen. II. 24. Gen. IV. 19. I. Tim. V. 9.

IV. *Primo viro, alias marito, defuncto, vel prima uxore, nec ſecundæ, nec tertiæ, nec deinceps nuptiæ ſunt condemnandæ.*

APeriant quæſo aures obtrectatores mei, & videant, me ſecundas, & tertias nuptias conceſſiſſe in Domino. Qui ſecundas, & tertias non damnavi, primum potui prohibere matrimonium? *Idem*. Non damno digamos, imo nec trigamos, &, ſi dici poteſt, octogamos. *Idem*. Ego etiam nunc libera voce proclamo, non damnari in eccleſia digamiam, imo nec trigamiam, & ita licere V. & VI. & ultra, quomodo & ſecundo marito nubere. *Item Auguſtinus lib.* II. *contra adverſarium legum & prophetarum* [c. XI. A. D. 420. in *Africa*.] *Ibidem C. XI.*

V. *Secunda conjugia ſicut & prima licita eſſe probantur.*

DEus maſculum, & feminam propagandi generis cauſa, nuptiali caſtitate conjunxit, & ſecundas nuptias, qua in utroque teſtamento permittuntur, licitas eſſe monſtravit. *Item in epiſtolam ad Corinthios* [potius in libro de bono viduitatis c. XII. c. A. D. 401. *ibidem*.] *Ibidem C. XII.*

Sſſſ 2 VI. *De*

VI. *De eodem.*

XXXI. Q. I. C. XIII. Gloſſa ordin. in I. Cor. VII. Matth. XXII. 30. I. Cor. VII. 40.

QUod ſi dormierit vir ejus.* Non dicit primus, vel II. vel quotus: nec nobis definiendum eſt quod non definit Apoſtolus. Unde nec ullas debeo damnare nuptias, nec eis verecundiam numeroſitatis deferre. Dominus autem ſeptemviram non damnavit, nec dicit, in reſurrectione non poſſe eſſe; ſed tantum: *neque nubent, neque nubentur.* Unde nec contra humanæ verecundiæ ſenſum audeo dicere, ut, quoties voluerint, nubant, nec ex corde meo quotaslibet nuptias condemnare. Quod dicitur univiræ, hoc & omni viduæ: *beatior autem erit, ſi ſic permanſerit.*

LIBRI QUARTI

DECRETORUM

GRATIANI

Ex nova ordinatione Johannis Cardinalis a Turrecremata

FINIS

FRA-

Digitized by Google

FRATRIS
JOHANNIS · A · TURRECREMATA
ORDINIS . PRÆDICATORUM
S. R. E. ESPICOPI . CARDINALIS . SABINI

NOVA · ORDINATIO DECRETI · GRATIANI

In Libros V.

Secundum Gregorianos Decretalium libros tituloſque diſtincta.

LIBER · QUINTUS

PARS . I

De accuſationibus, & criminibus, quæ in occaſione veniunt.

TITULUS . I

De accuſationibus.

RUBRICA . I

De qualitate accuſationis.

I. *Accuſationem debet præcedere caritativa admonitio.*

SI peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipſum ſolum. *Supra libro* II. *Parte* I. *Titulo* III. *Rubrica* VI. c. V. *pag.* 392. Lib. v. Pars I. Tit. I. Rubr. I.
Anacletus papa [epiſt. Iſidoriana II. c. II. Concil. tomo I. pag. 521.]

II. *Sacerdotes nonniſi a viris idoneis & probatis accuſari poſſunt.*

ACcuſatio quoque eorum, ſuper qua nos conſulere voluiſtis, nonniſi ab idoneis, & probatiſſimis viris, qui & ſuſpicionibus & ſceleribus carent, fieri debet. Quia Dominus ſacri ſui corporis tractatores a vilibus & reprobis, ac non idoneis perſonis infamari noluit, nec calumniari permiſit: ſed ipſe proprio flagello peccantes ſacerdotes a templo ejecit. Unde liquet, quod ſummi ſacerdotes, ideſt epiſcopi, a Deo ſunt judicandi, non ab humanis, aut pravæ vitæ hominibus lacerandi; ſed potius ab omnibus portandi: ipſo Domino exemplum dante, quando per ſe ipſum, & non per alium vendentes & ementes ejecit de templo ſacerdotes. [*Et paulo poſt*. Nullus enim, ut reor, invenitur inter vos, qui velit ſuum ſervum ab alio, quam a ſe judicari. Quod ſi præſumtum fuerit, aut multa ipſe indignatione iraſcitur, aut potius ultiorem quærit ſuper eum. *Et infra*. Unde & Dominus per prophetam inquit: *qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei*. Et [*paulo poſt*]

Margin notes: II. Q. VII. C. XV. — Io. II. 5. — Zach. II. 8.

Lib. v. Pars i. Tit. i. Rub. ii.

poſt]. Si detractores quorumcumque graviter judicantur, & in perditionis laqueum cadunt; multo magis laceratores & detractores, atque accuſatores memoratorum Dei famulorum, atque perſecutores damnantur, & in barathrum, niſi ſe correxerint, & per eorum ſatisfactionem condignam egerint pœnitentiam, indubitanter cadunt, & vindicibus flammis exuruntur. *Et infra*. Hæc & alia periculoſa conſiderantes Apoſtoli, ſtatuerunt, ne facile commoverentur, aut lacerarentur, vel accuſarentur columnæ ſanctæ Dei eccleſiæ, quæ Apoſtoli & ſucceſſores eorum non immerito dicuntur; ſed ſi quis adverſus eos, vel eccleſias eorum commotus fuerit, aut cauſas habuerit, prius ad eos recurrat caritatis ſtudio, ut familiari colloquio commoniti ea ſanent, quæ ſananda ſunt, & caritative emendent quæ juſte emendanda agnoverint. Si autem aliqui eos, priusquam hoc egerint, lacerare, accuſare, aut infeſtare præſumſerint, excommunicentur, & minime abſolvantur, antequam per ſatisfactionem, ut jam dictum eſt, condignam egerint pœnitentiam, quoniam injuria eorum ad Chriſtum pertinet, cujus legatione funguntur. *Item Alexander* [papa i. epiſt. i. Iſidoriana c. iii. Concil. to. i. pag. 545.]

In capit. Hadriani C. ii. Capitul. lib. vi. CCCLXXXVII.

III. *Communione privetur qui primati adverſus epiſcopum conqueritur, priuſquam eum familiariter conveniat.*

ii. Q. i. C. xvi. SI quis erga epiſcopum, vel actores eccleſiæ quamlibet querelam juſtam ſe habere crediderit, non prius primates, aut alios judices adeat, quin ipſos, a quibus ſe læſum æſtimat, familiariter conveniat, & non ſemel, ſed ſæpiſſime, ut ab eis, aut ſuam juſtitiam accipiat, aut excuſationem. *Et infra*. Si autem ſecus egerit, ab ipſis, & ab aliis communione privetur, tanquam Apoſtolorum, patrumque aliorum contemtor.

RUBRICA. II

De his, qui accuſare non poſſunt.

I. *Accuſator, teſtis, & judex aliquis ſimul eſſe non poteſt.*

NUllus unquam præſumat accuſator ſimul eſſe & judex, vel teſtis. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 390.

II. *Quilibet in cauſis duas perſonas gerere non valet.*

NUllus introducatur. *Supra ibidem* c. II. *eadem pag.* 390.

III. *Chriſtianos accuſare, vel in eos teſtificari non poſſunt qui fidem acceptam deſeruerunt.*

NOn poteſt erga homines. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XIX. *Rubr.* I. c. II. *pag.* 437. *Item Cajus papa Felici epiſcopo* [epiſt. Iſidoriana, c. i. Concil. to. i. pag. 925.]

IV. *Hæretici, Judæi, Pagani Chriſtianos accuſare non poſſunt.*

ii. Q. vii. C. xxv. PAgani, vel hæretici, ſive Judæi non poſſunt Chriſtianos accuſare; aut vocem eis infamationis inferre. *Ait enim Hyginus papa* [epiſt. Iſidoriana ii. Concil. to. i. pag. 586.]

V. *Infames, eos, qui ſunt bonæ famæ, accuſare non poſſunt.*

iii. Q. iv. C. i. ALieni erroris ſocietatem ſectantem, vel a ſui propoſiti tramite recedentem, aut Apoſtolicæ Sedis juſſionibus inobedientem ſuſcipere non poſſumus; nec impetere recte credentes, vel ſanctorum patrum juſſionibus obtemperantes permittimus; quia inter fideles & infideles magna debet eſſe diſcretio. *Item Anacletus in prima decretali* [Iſidoriana I. Concil. to. i. pag. 513.]

VI. *Qui legem ſuam ſponte tranſgreditur, ante ſuam reverſionem recte agentes accuſare non poteſt.*

Ibid. C. ii. BEatus prædeceſſor noſter Clemens vir, Apoſtolicus, & Spiritu Dei plenus, una cum reliquis ſanctis collegis ſuis ſtatuit, dicens: *accuſandi vel teſtificandi licentia denegetur his, qui Chriſtianæ religionis, & nominis dignitatem, & ſuæ legis, vel ſui propoſiti nor-*

normam, aut regulariter prohibita neglexerint. Transgreſſores enim ſponte legis ſuæ, ejuſque violatores, & recedentes, apoſtatæ nominantur. Omnis enim apoſtata refutandus eſt ante reverſionem ſuam, non in accuſatione recte agentium, aut teſtimonio ſuſcipiendus eſt. *Item Stephanus papa* [epiſt. II. Iſidoriana, c. v. Concil. to. I. pag. 734.] Lib. v. Part. I. Tit. I. Rubr. II.

VII. *De eodem.*

NUllus anathematizatorum ſuſcipiatur, nec a quoquam credantur quæ ab eis dicuntur, vel conſcribuntur. Eos dico *anathematizatos* eſſe, quos epiſcopi ſuis ſcriptis anathematizaverunt; aut eorum ſtatuta anathematizant. *Item Fabianus papa* [epiſt. Iſidoriana I. Concil. to. I. pag. 1638.] III. Q. IV. C. VI.

VIII. *Anathematizati fideles accuſare non poſſunt.*

OMnes, quos ſanctorum patrum ſtatuta tam præteritis, quam futuris temporibus anathematizant, ſubmovemus, & ab omni accuſatione fidelium alienamus. *In concilio Carthaginenſi VII. cui interfuit Fauſtinus Legatus eccleſiæ Romanæ* [c. VII. A. D. 419. in *Africa*, Concil. to. II. pag. 1604.] Ibid. C. VII.

IX. *Ad accuſandum non admittitur qui in excommunicatione perſeverat.*

DEfinimus, eum rite ad accuſationem non admitti, qui poſtea quam excommunicatus fuerit, in ipſa adhuc excommunicatione conſtitutus, ſive ſit clericus, ſive laicur, accuſare voluerit. Omnes etiam infamiæ maculis aſperſi, ideſt hiſtriones, aut turpitudinibus ſubjectæ perſonæ, hæretici etiam, ſive pagani, ſive Judæi ab accuſatione prohibentur. *Item Nicolaus papa* [I. epiſt. VIII. ad Michaelem Imp. quæ incipit: *propoſueramus*, c. A.D. 865. Roma *Conſtantinopolim*, Concil. to. VIII. pag. 300.] IV. Q. I. C. I. *Concil. Africano* C. XCV. & XCVI. *Poſtrema verba in Concilio deſunt.*

X. *Hæretici probantur qui ſchiſmate, vel excommunicatione ab eccleſia fuerint ſeparati.*

QUod autem hi, qui a jam ſato fratre & comminiſtro noſtro Ignatio depoſiti, excommunicati, vel anathematizati fuerant, nullam adverſus eum damnationem intorquere potuerint, ex prolato ſecundæ univerſalis ſynodi capitulo declaratur, cum dicitur: *ſi vero eccleſiaſticum crimen, quod epiſcopo illatum fuit, extiterit, tunc probari oportet recuſantium perſonas, ut primo quidem hæreticis non liceat accuſationes contra orthodoxos epiſcopos pro eccleſiaſticis negociis facere*; ſed ne hos hæreticos denegetis, audite ſequentia: *hæreticos autem, inquiunt, dicimus tam eos, qui olim ab eccleſia projecti ſunt, quam qui poſt hæc a nobis anathematizati ſunt*. Porro ſi adhuc nec ſic creditis, audite quod ſubditur: *præter hos autem*, ajunt, *& eos, qui fidem quidem ſanam ſimulant confiteri, ſchiſmaticos etiam, & eos, qui ſeorſum a communicantibus nobis epiſcopis collectas faciunt. Deinde vero etſi quidam ab eccleſia ſuper cauſis quibuſdam reprehenſi fuerunt, & projecti, aut excommunicati, ſive ex clero, ſive ex laicali ordine, nec his licere accuſare epiſcopum antequam proprio crimine primitus exuantur. Similiter autem & eos, qui ſub accuſatione priori conſiſtunt, non ante eſſe acceptabiles in accuſatione epiſcopi, aut aliorum clericorum, quam innoxios ſemetipſos illatorum ſibi oſtenderint criminum*. Quid autem periculi regulæ hujus immineat contemtoribus, non ignoratis. *Fabianus papa* [in epiſt. I. Iſidoriana, Concil. tomo I. pag. 638.] Ibid. C. II. S. Gregor. epiſt. XXXI. lib. VI.

XI. *Ante ſatisfactionem excommunicati ad accuſationem non admittantur.*

OMnes illi ſunt ab accuſatione repellendi, quos Apoſtolus commemorat, dicens: *cum his nec cibum ſumere*; & ante ſatisfactionem eccleſiæ non ſunt ſuſcipiendi. VI. Q. I. C. IV.

XII. *Infames, qui ad ſortilegos & divinos concurrunt nec accuſatores, nec teſtes eſſe poſſunt.*

COnſtituimus iterum firmantes *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XIX. *Rubr.* I. c. VI. *pag.* 437. *Julius papa* [epiſt. II. Iſidoriana ad Orientales c. XXXIII. Concil. tomo II. pag. 492.]

XIII. *Suſpecti, aut gratioſi ad accuſationem non admittuntur.*

SImiliter in jam præfixa ſynodo eſt decretum, ne ſuſpecti, aut infames, aut criminoſi, aut gratioſi, vel calumniatores, vel affines, aut ſcelerati, aut facile litigantes ſuſci- III. Q. V. C. X.

LIB. V. PARS I. TIT. I. RUBR. II. ſcipiantur accuſatores, ſed tales, qui omni careant ſuſpicione. *Anacletus papa teſtatur dicens* [epiſt. II. Iſidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 521.]

XIV. *A criminoſis ſacerdos accuſari non permittitur.*

VI. Q. I. C. I. SI ſacerdos ſine crimine eligi præcipitur, nullatenus ab hominibus criminibus irretitis accuſari, aut calumniari permittitur, nec ab aliis, quam ab iis, qui ſine crimine ſunt; & juxta electionem ſacerdotes ordinari poſſunt; & tales per omnia inveniuntur, quales ſacerdotes eligi jubentur. *Item Hadrianus papa* I. [in capitulis c. XVIII. A. D. 785. Roma in *Galliam*, Concil. tomo VII. pag. 1837.]

XV. *Qui criminoſus fuit, ſacerdotes accuſare non poteſt.*

Ibid. C. VI. QUi crimen intendit, agnoſcendum eſt, ſi ipſe ante non fiat criminoſus, quia periculoſa eſt, & admitti non debet rei adverſus quemcumque profeſſio. *Et infra.* Teſtes autem ſine aliqua ſint infamia, uxores, & filios habentes, & Chriſtum omnino prædicantes. [Gratianus.]

XVI. *De eodem.*

III. Q. XI. in principio. AB accuſato vero accuſationem in accuſatorem verti, multorum auctoritatibus prohibetur.

XVII. *Accuſati, niſi prius ſe purgaverint, alios accuſare non poſſunt.*

NEganda eſt accuſatis. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* X. *Rubrica* I. c. I. *pag.* 422.

XVIII. *De eodem.*

NOn eſt credendum contra alios. *Supra libro eodem, Parte, Titulo, & Rubrica*, c. III. *pag.* 423.

XIX. *De eodem.*

COnſtituimus. *Supra libro* II. *Parte* I. *Tit.* XIX. c. VI. *pag.* 437. *Item Eutychianus papa* [epiſt. II. Iſidoriana ad epiſcopos Siciliæ c. II. Concil. tomo I. pag. 919.]

XX. *Infamis, vel ſacrilegus religioſum Chriſtianum accuſare non poteſt.*

III. Q. IV. C. XI. NUlli umquam infami, atque ſacrilego de quocumque negocio liceat adverſus religioſum Chriſtianum, quamvis humilis ſervilisque perſona ſit, teſtimonium dicere, nec de qualibet re, actione, vel inſcriptione Chriſtianum impetere.

XXI. *De eodem.*

DEfinimus. *Supra hac eadem Rubrica* II. c. IX. *pag.* 695. *Caliſtus papa* [epiſt. Iſidoriana II. c. I. Concil. tomo I. pag. 613.]

XXII. *Qui non ſunt recipiendi in accuſatione.*

Ibid. C. V. COnſpiratores in nullius accuſatione ſunt recipiendi, nec eorum, vel anathematizatorum vox ullum nocere, vel accuſare poteſt. *Item Felix papa* [II. epiſt. I. Iſidoriana c. XIV. Concil. tomo II. pag. 851.]

XXIII. *Qui inimicitiis ſtudet, vel facile litigat, nec accuſator, nec teſtis eſſe poteſt.*

III. Q. V. C. XI. NUllus ſervus, nullus libertus, nullus infidelis, nullus criminibus irretitus, nullus calumniator, nullus, qui inimicitiis ſtudet, nullus, qui frequenter litigat, & ad accuſandum, detrahendum eſt facilis, nulla infamis perſona, vel omnes, quos ad accuſanda crimina publica leges publicæ non admittunt, permittantur epiſcopos accuſare.

XXIV. *Detractores, & inimicorum auctores non accuſent epiſcopos.*

DEtractores, qui. *Supra lib.* III. *Parte* III. *Tit.* XI. *Rubrica* III. c. I. *pag.* 628.

XXV. *Nuper inimici, accuſatores, vel teſtes eſſe non poſſunt.*

ACcuſatores, & teſtes. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XIX. *Rubrica* I. c. IV. *pag.* 437. *Symmachus* [papa in Synodo IV. Romana, A. D. 503. Concil. tomo IV. pag. 1366.]

XXVI. *De*

XXVI. *De eodem.*

ACcuſatoribus vero inimicis, vel de inimici domo prodeuntibus, vel qui cum inimicis morantur, aut ſuſpecti ſunt, non credatur, ne irati nocere cupiant, vel læſi ſe ulciſci velint. *Et infra*. Si quis hæc, quæ hodie in hac ſancta ſynodo prohibita ſunt, infringere præſumſerit, aut voluntarie tranſgredi tentaverit, ſi clericus eſt, gradu proprio penitus careat, ſi vero monachus, aut laicus fuerit, communione privetur, et, ſi non emendaverit vitium, anathemate feriatur. Secretas vero inſidias, vel manifeſtas, pontificibus a quibuſcumque illatas, vel ea, quæ hujus ſanctæ ſynodi ſententia complectitur, ſi quis ad eccleſiæ pertulerit notitiam, potiatur honore, & hi, qui adverſa eis moliuntur (ſicut a ſanctis patribus dudum ſtatutum, & hodie ſynodali, & Apoſtolica auctoritate firmatur) penitus abiiciantur, & exilio, ſuis omnibus ſublatis, perpetuo tradantur. *Item Gelaſius* [potius Pelagius papa I. epiſt. i I. Iſidoriana, paullo aliter, Concil. tomo v. pag. 936.]

III. Q. v. C. iii. Paullus lib. v. ſent. tit. xviii.

XXVII. *Qui inimici vel ſuſpecti ſunt, & qui odio quoslibet inſequuntur, ab accuſatione removentur.*

OMnes, qui adverſus patres armantur, ut patrum invaſores & mactatores, infames eſſe cenſemus. *Et infra*. Horum ergo vitiorum auctores, vel patratores non ſunt in accuſatione pontificum recipiendi, ſed penitus repellendi; quoniam jubent canonica decreta patrum, ut accuſatio, vel teſtimonium eorum, qui odio quoslibet perſequuntur, vel qui inimici, aut ſuſpecti habentur, nullo modo recipiantur. *Item Caliſtus papa* [epiſt. iI. Iſidoriana c. iv. Concil. tomo i. pag. 614.]

Ibid. C. iii. Concil. Calched. Act. xiv. Concil. tom. iv. pag. 724.

XXVIII. *Inceſtuoſi & non legitime conjuncti, ſacerdotes, & legitime conjunctos accuſare non poſſunt.*

COnſanguineorum conjunctiones nec legitimæ ſunt, nec manere poſſunt, ſed ſunt repellendæ. *Et infra cap.* V. Quiſquis ergo non legitime conjunctus, vel abſque dotali titulo, ac benedictione ſacerdotis conſtat copulatus, ſacerdotes, vel legitime conjunctos criminari, vel in eos teſtificari minime poteſt; quoniam omnis inceſti macula pollutus, infamis eſt, & accuſare ſupradictos non permittitur. Non ſolum ergo hi reiiciendi ſunt, & infames efficiuntur, ſed etiam omnes, eis conſentientes. Similiter de raptoribus, vel eis, qui ſeniores impetunt, fieri cenſemus. Hos ergo ſæculi leges interficiunt, ſed nos, miſericordia præeunte, ſub infamiæ nota ad pœnitentiam recipimus,

iiI. Q. iv. C. iv. Ivo P. ix. C. xxiii.

XXIX. *Qui non poſſunt eſſe accuſatores, vel teſtes.*

SUſpectos, aut inimicos. *Supra lib.* iI. *Parte* I. *Tit.* XIX. *Rubr.* I. c. V. *pag.* 437. *Item ff. lib.* XLVIII. *de accuſatione, & inſcriptione* [tit. iI. l. viii. *qui accuſare*, circa A. D. 235. *Romæ*.]

XXX. *Qui accuſare prohibeantur, & qui recipiantur.*

PRohibentur accuſare alii propter ſexum, vel ætatem, ut mulier, ut pupillus. Alii propter ſacramentum, ut qui ſtipendium merentur. Alii propter magiſtratum, poteſtatemve, in qua agentes ſine fraude in jus vocari non poſſunt. Alii propter delictum proprium, ut infames. Alii propter turpem quæſtum, ut qui duo judicia adverſus duos reos ſubſcripta habent, nummoſve ob accuſandum, vel non accuſandum acceperint. Alii propter conditionem ſuam, ut libertini contra patronos. Alii propter ſuſpicionem calumniæ, ut illi, qui falſum teſtimonium ſubornati dixerunt. Nonnulli propter paupertatem, ut ſunt qui minus, quam L. aureos habent. Hi tamen omnes ſi ſuam, ſuorumque injuriam exequantur, mortemve propinquorum defendant, ab accuſatione non excluduntur. Liberi libertique non ſunt proibendi ſuarum rerum defendarum gratia, de facto parentum, patronorumve queri, puta ſi dicant vi ſe de poſſeſſione ab his expulſos, ſcilicet non ut crimen vis eis intendant, ſed ut poſſeſſionem recipiant. Nam & filius quidem non prohibitus eſt de facto matris queri, ſi dicat ſuppoſitum ab ea partum, quo magis coheredem haberet: ſed eam ream lege Cornelia facere permiſſum ei non eſt. Ab alio delatum, alius deferre non poteſt; ſed eum, qui, abolitione publica, vel privata interveniente, aut deſiſtente accuſatore de reis exemtus eſt, alius deferre non pro-

II. Q. i. C. xiv.

Lib. v. Pars I. Tit. I. Rub. III.
Hæc verba ſunt in Pandectis Florentinis.

prohibetur. Mulierem propter publicam utilitatem ad annonam pertinentem, audiri a præfecto annonæ deferentem divi Verus, & Antoninus reſcripſerunt. Famoſi quoque accuſantes ſine ulla dubitatione admittuntur. Milites quoque qui cauſas alienas deferre non poſſunt, qui pro pace excubant, vel magis ad hanc accuſationem admittendi ſunt. Servi quoque deferentes audiuntur. [Gratianus.]

XXXI. *In quibus caſibus mulier admittitur ad accuſationem.*

xv. Q. III. in principio.
II. Q. VII. C. VI.
ff. de regulis juris l. feminæ.
Jud. IV. 4.
Eph. V. 22.

TErtio quæritur, an ex mulieris confeſſione iſte ſit condemnandus: in quo primum videndum eſt, an mulier ſacerdotem accuſare valeat, quod ſacris canonibus omnino videtur eſſe prohibitum. Generaliter enim ſtatutum eſt ex decretis Fabiani papæ, ut ſacerdotes Domini non accuſent, nec in eos teſtificentur, qui ſui ordinis non ſunt, neceſſe poſſunt. Mulieres autem non ſolum ad ſacerdotium, ſed nec etiam ad diaconatum provehi poſſunt; unde nec ſacerdotes accuſare, nec in eos teſtificari valent. Legibus quoque cautum eſt, ut ob verecundiam ſui ſexus mulier apud prætorem pro alio non intercedat, niſi forte ſuas vel ſuorum injurias perſequi valuerit. Hæc autem, quæ nec ſuas, nec ſuorum injurias perſequitur, ad hanc accuſationem admitti non debet. E contra qui judicis perſonam gerere valet, ab accuſatoris officio non removetur. Mulieres autem in veteri Teſtamento populum judicaſſe, quicumque librum Judicum legerit, ignorare non poterit. Non itaque ab accuſatione removeri poſſunt, quas etiam judicis perſonam frequenter geſſiſſe conſtat: nec ulla ſerie divinarum Scripturarum ab accuſatione prohibentur. His ita reſpondetur. In veteri lege multa permittebantur, quæ hodie perfectione gratiæ abolita ſunt. Cum enim mulieribus permitteretur populum judicare, hodie pro peccato, quod mulier induxit, ab Apoſtolo eis indicitur verecundari, viro ſubditas eſſe, in ſignum ſubjectionis velatum caput habere. Quæ ergo his omnibus viro ſubjecta oſtenditur, cui pro alio poſtulare non conceditur, ad accuſationem admittenda non videtur. E contra. Quanquam paſſim, & indifferenter ad accuſationem mulier non admittatur; ſunt tamen crimina, quorum accuſationem mulier ſubire non prohibetur. *Imperator Leo Armaſio præfecto* [lib. I. tit. III. de epiſcopis & clericis l. XXIX. *ſi quemquam*, A. D. 469. CPoli.]

XXXII. *Læſæ majeſtatis, & publicorum judiciorum, & ſimoniæ accuſatio æqualiter proponatur.*

Ibid. C. IV.

SAne quiſquis hanc ſanctam, & venerandam antiſtitis ſedem pecuniæ interventu ſubiſſe, aut ſi quis, ut alterum ordinaret, vel eligeret, aliquid accepiſſe detegitur, ad inſtar publici criminis, & læſæ majeſtatis, accuſatione propoſita, a gradu ſacerdotii retrahatur. Nec ſolum hoc deinceps honore privari, ſed perpetnæ quoque infamiæ damnari decernimus, ut eos, quos facinus par coinquinat, & æquat, utroſque ſimilis pœna comitetur.

RUBRICA. III
De prohibitione, ne ſubditi & inferiores accuſent prælatos, aut majores ſuos.

I. *Laici in accuſationem epiſcoporum non ſunt recipiendi.*

[Evariſtus papa epiſt. II. Iſidoriana Concil. tomo I. pag. 538.]

II. Q. VII. C. I.
Ivo P. V. C. CCXL.

NOn eſt a plebe, aut a vulgaribus hominibus arguendus, vel accuſandus epiſcopus, licet ſit inordinatus, quia pro meritis ſubditorum diſponitur a Deo vita rectorum. *Et infra*. Ideo iſta dico, quia inſidiator bona ſæpiſſime ſolet convertere in malum, & in electis ponit maculam. *Item Silveſter papa* [I. in epilogo concilii Romani apocryphi, Concil. tomo I. pag. 1542.]

II. *Laicus clericum non accuſet.*

Ibid. C. II.

NUllus laicus audeat clerico crimen inferre. *Item Marcellus papa* [ſeu Marcellinus papa epiſt. Iſidoriana II. Concil. tomo I. pag. 935.]

III. *De eodem.*

Ibid. C. III.

LAico non liceat quemlibet clericum accuſare. *Item Julius* [papa in decretis, ſeu reſcriptis Iſidorianis c. XXXVI. Concil. tomo II. pag. 493.]

IV. *Ana-*

Lib. v. Pars I. Tit. I. Rub. III.

IV. *Anathematizatus ſacerdotes accuſare non poteſt.*

IN ſancta Nicæna Synodo ſtatutum eſt, ut nemo anathematizatus in noſtra ſuſcipiatur accuſatione: nec illi, qui nos in ſua nolunt recipere querela vel accuſatione, cum nos ſuper illos ſciamus a Domino conſtitutos; non illos ſuper nos: & ſicut major, non poteſt a minori judicari, ita nec obligari, quia rarum eſt omne, quod magnum eſt. Portamus onera omnium, qui gravantur: quinimmo hæc portat in nobis beatus Apoſtolus Petrus, cujus vice fungimur legatione, & cujus regula informamur, quatenus ejus fulti auxilio, ab omnibus nunc, & in perpetuum tueamur adverſis. *Item Euſebius* [papa in epiſt. I. Iſidoriana, Concil. tomo 1. pag. 1381.] *II. Q. VII. C. IV.*

V. *De eodem.*

LAicos non accuſare epiſcopos, haſtenus obſervatum, & conſtitutum eſt, quia ejuſdem non ſunt converſationis, & opido eis quidam infeſti exiſtunt: quippe cum vita eorum, & converſatio debeat eſſe ſecreta, & a laicorum actibus remota, nec ab eis impeti debeant, qui eorum caſtitatem, & gravitatem nolunt imitari, maxime cum nec hi eos in ſuis volunt recipere accuſationibus. *Item Fabianus epiſcopus urbis Romæ* [epiſt. II. Iſidoriana, *ibid.* pag. 641.] *Ibid. C. V.*

VI. *Nec clerici in accuſatione laicorum, nec laici in accuſatione clericorum ſunt recipiendi.*

SIcut ſacerdotes, vel reliqui clerici a ſæcularium laicorum excluduntur accuſatione, ita illi ab iſtorum ſunt excludendi, & alienandi criminatione. Et ſicut iſti ab illis, ita illi ab iſtis non recipiantur: quoniam ſicut Domini ſacerdotum ſegregata debet eſſe converſatio ab eorum converſatione; ita & litigatio, quia ſervum Domini non oportet litigare. *Unde Silveſter papa* [ſumtum videtur ex epilogo Synodi Romanæ apocryphæ, Concil. tomo 1. pag. 1542.] *Ibid. C. VI. Ivo Parte VI. C. CCCXX. II. Tim. II.*

VII. *Minores non debent accuſare majores.*

CLericus adverſus exorciſtam, exorciſta adverſus acolythum, acolythus adverſus ſubdiaconum, ſubdiaconus adverſus diaconum, diaconus adverſus presbyterum, presbyter adverſus epiſcopum accuſationem dare, aut teſtimonium ferre non valet. *Item Zephyrinus papa* [in epiſt. I. Iſidoriana, paullo aliter, Concil. tomo 1. pag. 604.] *Ibid. C. X. Capitul. lib. I. C. CXXXIX. Concil. Mogunt. ſub Arnulpho C. XII.*

VIII. *De eodem.*

MAjorum quiſpiam minorum accuſationibus non impetatur. *Item Anacletus papa* [epiſt. III. Iſidoriana, *ibid.* pag. 510.] *Ibid. C. XI.*

IX. *De eodem.*

SEntentia Cham filii Noe damnantur, qui ſuorum doctorum, vel præpoſitorum culpam produnt, ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, ſed magis deridenda monſtravit. *Unde Fabianus ait* [epiſt. II. Iſidoriana, ordine verborum immutato, *ibid.* pag. 641.] *Ibid. C. XII. Iſidor. lib. III. ſent. C. XXXIX. Gen. IX.*

X. *Qui ſacerdotes eſſe non poſſunt, ſacerdotes accuſare non poſſunt.*

IPſi Apoſtoli, & eorum ſucceſſores olim ſtatuerunt, ut ſacerdotes Domini non accuſent, nec in eos teſtificentur, qui ſui ordinis non ſunt, nec eſſe poſſunt. *Ibid. C. XXXVIII.*

XI. *Laicis clericos accuſare non poſſunt.*

SAcerdotes, & reliqui. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XVI. *Rubr.* III. c. V. *pag.* 121. *Item Euſebius papa* [epiſt. II. Iſidoriana, *ibid.* pag. 1187.]

XII. *Oves paſtorem ſuum, niſi a fide exorbitaverit, accuſare non poſſunt.*

OVes, quæ paſtori ſuo commiſſæ ſunt, eum nec reprehendere, niſi a fide exorbitaverit debent, nec ullatenus accuſare poſſunt, quia facta paſtorum ovis gladio ferienda non ſunt, quamquam recte reprehendenda videantur. [Gratianus continenter.] *Ibid. C. XIII. Synodus V. Romana ſub Symmacho. Gregorius in Paſtor. P. III. C. IV.*

XIII. *Quod jam dicta probibitio non eſt accipienda aliter, niſi de ſubditis criminoſis, vel de accuſatione, quæ non ex affectu caritatis, ſed malignitatis procedit.*

HIs auctoritatibus probatur, quod ſubditi, ſive ſint laici, ſive ſint clerici, prælatos ſuos accuſare non poſſunt. Verum de criminoſis, & de infamibus hoc intelligendum *Ibidem.*

Lib. v. Pars i. Tit.i. Rub. iii. dum eſt, qui vitam ſuorum prælatorum parati ſunt reprehendere, non imitari, quod ex verbis *Anacleti datur intelligi* [potius Euſebii papæ epiſt. i. Iſidoriana, *ibid.* pag.381.]

XIV. *Quare laici non audiantur in occaſione epiſcoporum.*

ii.Q.vii. C.xiv. LAici in accuſatione epiſcoporum audiendi non ſunt, quia opido eis quidam infeſti ſunt, & indignum eſt, ut ab eis accuſentur, qui eorum gravitatem nolunt imitari.

XV. *Sacerdotes nonniſi a viris idoneis, & probatis accuſari poſſunt.*

ACcuſatio quoque. *Supra, hoc libro* V. *Parte* I. *Tit.*I. *Rubr.* I. c. I. *pag.*693. *Item Evariſtus papa* [epiſt. ii. Iſidoriana, *ibid.* pag.538.]

XVI. *Niſi opinione diſcuſſa, non audiantur accuſatores epiſcoporum.*

Ibid.C.xvii. Pannormia lib.iv.C.lix. SI qui ſunt vituperatores, aut accuſatores epiſcoporum, vel reliquorum ſacerdotum, non oportet eos a judicibus eccleſiæ audiri, antequam eorum diſcutiatur æſtimationis ſuſpicio, vel opinio; qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conſcientia, quove merito, ſi pro Deo, aut pro vanagloria, aut inimicitia, vel odio, aut cupiditate iſta præſumſerint, necne. *Item Caliſtus papa* [epiſt. ii. Iſidoriana, nonnullis immutatis, *ibid.* pag.615.]

XVII. *Majores natu non accuſent, niſi qui ſint rectæ fidei, & converſationis.*

Ibid.C.xviii. Concil.Carthag. iv.C.xcvi. QUærendum eſt in judicio cujus ſit converſationis & fidei is, qui accuſat, & is, qui accuſatur; quoniam hi, qui non ſunt rectæ converſationis ac fidei, & quorum vita eſt accuſabilis, & quorum fides, vita, & libertas neſcitur, non permittuntur majores natu accuſare, neque viles perſonæ in eorum recipiantur accuſatione. *Item Sixtus papa* [ii. epiſt. Iſidoriana ii. *ibid.* pag.814.]

XVIII. *Abſque duobus, vel tribus teſtibus non recipiatur epiſcoporum accuſatio.*

Ibid.C.xix. Exod.xxiii. i. i.Tim.v.19. ACcuſatio epiſcoporum non eſt facile recipienda, dicente Domino: *non ſuſcipies vocem mendacii*. Et Apoſtolus inquit, adverſus presbyterum inſcriptionem non recipiendam abſque duobus, vel tribus idoneis teſtibus. Si hæc de presbyteris, vel ceteris fidelibus ſunt præcavenda, quanto magis de epiſcopis. *Item Evariſtus papa* [epiſt. Iſidoriana ii. *ibid.* pag.538.]

XIX. *Quare ſubditi prælatos ſuos reprehendere non poſſunt.*

Ibid.C.xxi. SUnt nonnulli, qui præpoſitos ſuos perverſe reprehendunt, ſi vel parum ipſis moleſti extiterint. [Gratianus continuo.]

XX. *De eodem.*

Ibidem. EX his omnibus datur intelligi, quod illi ab accuſatione removentur, qui non affectione caritatis, ſed pravitate ſuæ actionis vitam eorum diffamare, & reprehendere quærunt. Quod vero præmiſſis auctoritatibus criminoſi prohibeantur ab accuſatione prælatorum, teſtatur. *Auguſtinus in ſoliloquiis, ita dicens.* [Caput incertum.]

XXI. *Non omnes ſubditi, ſed criminoſi tantum prohibentur accuſare prælatos.*

Ibid.C.xxii. Io.xviii.23. PRæſumunt prælati, non debere ſe reprehendi, vel accuſari pro eo, quod canones non eos paſſim conſtituunt accuſandos: quod tamen negatur ſolis criminoſis, cum de reprehendendo veritas ipſa conſtituat: *ſi male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo.* [Gratianus continenter.]

XXII. *De eodem.*

Ibidem C.xxiii. OPponitur huic diſtinctioni. Ipſi ſacri canones diſtinguunt in quo caſu paſtores ſint accuſandi a ſubditis, dicentes: *oves paſtores ſuos non accuſent, nec reprehendant, niſi a fide exorbitaverint.* Ecce in quo caſu ſunt accuſandi a ſubditis; in aliis autem minime. Huic oppoſitioni reſpondetur ſic. Diſtinctio illa canonum de criminoſis, & infamibus intelligitur. Oves enim criminoſæ, & infames paſtorem ſuum accuſare, vel reprehendere non poſſunt, niſi a fide exorbitaverit. Ceterum ſi a fide exorbitaverit, tanta eſt labes illius criminis, quod ad ejus accuſationem & ſervi adverſus dominum, & quilibet criminoſi, & infames adverſus quemlibet admittuntur.

XXIII. *De*

Lib. v. Pars i. Tit.i.Rubr.iii.

XXIII. *De eodem*.

SI ſacerdos. *Supra in Rubrica* 1I. c. XIV. *pag.*696.
Item Hadrianus papa [I. in Capitulis c. xxi. Roma in *Galliam*, A. D. 785. Concil. tomo 911. pag.1834.]

XXIV. *Infames vero, & qui, culpis exigentibus, ad ſacerdotium provehi non poſſunt, ſacerdotes non accuſent*.

OMnes vero infames eſſe dicimus, quos leges ſæculi infames appellant, & omnes, qui, culpis exigentibus, ad ſacerdotium non poſſunt provehi. Indignum eſt enim, ut illi eos accuſent, qui eſſe non poſſunt quod ipſi ſunt. Quoniam ſicut majores a minoribus non judicantur, ita nec criminari poſſunt. *Item Clemens Jacobo Hieroſolymorum epiſcopo* [epiſt. 1. apocrypha, Concil. tomo 1. pag.92.] vi. Q. 1. C. 1.

XXV. *Nonniſi a coæqualibus acuſari debent ſacerdotes*.

BEatus Petrus homicidas, & adulteros, ac cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis coæquales non erant, ab epiſcoporum vexatione, & accuſatione, dicente Domino, prohibebat, & nonniſi coæqualibus aliquid ſibi inferri debere docebat. *Et paulopoſt*. Infames etiam omnes, & quos primates, & leges ſæculi non ſuſcipiunt, ſed & laicos ab eorum accuſatione, & vexatione ſemper repelli debere rogabat, & cunctos illis ſubditos eſſe præcipiebat: cunctorum ſacerdotum vitam ſuperiorem, ſanctioremque, ac diſcretam a ſæcularibus, & laicis hominibus eſſe, & ſpirituales quoſque, atque ſacerdotes ſuper carnales, ac laicos ſemper conſtituendos docebat; quoniam pro minimo nobis eſſe debet, ut a talibus arguamur, & judicemur, vel ab humano die. Majores vero a minoribus nec accuſari, nec judicari ullatenus poſſe dicebat. Quoniam non ſolum hoc divinas, ſed leges ſæculi inhibere docebat. *Ibid. C. v.* *Ib. c. iii.*

XXVI. *Qui criminoſi ſunt, ſacerdotes accuſare non poſſunt*.

QUi crimen intendit. *Supra in eadem Rubrica ſuperiori* c. XV. *pag.*696.

XXVII. *Deo non placet qui ſervos ſuos accuſat*.

SI omnia in hoc ſæculo vindicata eſſent. *Supra lib.* 1I. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 385.

XXVIII. *Populus ſacerdotes arguere, vel increpare non valet*.

SAcerdotes, qui proprio ore. *Supra lib.* 11I. *Parte* 11I. *Tit.* XI. *Rubr.* 1I. c. I. *pag.*628.
Item Pius papa [epiſt. 1. & Cornelius epiſt. 1I. Iſidoriana, Concil. tomo 1. pag. 562. 671.]

XXIX. *De eodem*.

OVes paſtorem ſuum non reprehendant: plebs epiſcopum non accuſet, nec vulgus eum arguat: quoniam non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, neque ſervus ſupra dominum. Epiſcopi autem a Deo ſunt judicandi, qui eos ſibi oculos elegit. Nam a ſubditis, aut pravæ vitæ hominibus non ſunt arguendi, vel accuſandi, aut lacerandi. *Et infra*. Nemo bonum faciens, alteri verbo, aut facto nocere vult: quanto minus in ſuſpicionem debet venire fidelis homo, ut dicat, aut faciat ea, quæ pati non vult? Quia omnis ſuſpicio potius eſt repellenda, quam approbanda, vel recipienda. *Item Euſebius papa* [epiſt. 1. Iſidoriana, *ibid.* pag. 1381.] *Ibid. C. ix.* *Luc. vi. 40.*

XXX. *Accuſatores, & perſonas, quas leges ſæculi non admittunt, eccleſiaſticæ quoque repellunt*.

NOs, ſequentes patrum veſtigia pro ſalvatione ſervorum Dei, quaſcumque ad accuſationem perſonas leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum & nos licentiam ſubmovemus; & nullæ accuſationes a judicibus audiantur eccleſiaſticis, quæ legibus ſæculi prohibentur. *Unde Gregorius* [I. Januario epiſcopo Calaritano, lib. vii. indict. 1I. epiſt. 1. A. D. 598. Roma in *Sardiniam*.] *Ibid. C. xix.*

XXXI. *Sub-*

Lib. v. Pars i. Tit. i. Rub. iii.

XXXI. *Subditi boni, & ex zelo caritatis accuſare poſſunt prælatos ſuos.*

ii. Q. vii. C. xxviii. — ii. Tim. v. — Io. Diac. lib. iii. C. xxxii. — Iſa. xli. — Iſa. lxv. — * al. peccator

PAulus dicit: *ſeniorem ne increpaveris*. Sed hæc ejus regula in eo ſervanda eſt, cum culpa ſenioris ſuo exemplo non trahit ad interitum corda juniorum. Ubi autem ſenior juvenibus exemplum ad interitum præbet, ibi diſtricta increpatione feriendus eſt. Nam ſcriptum eſt: *laqueus juvenum omnes vos*. Et rurſus: *maledictus * puer centum annorum*. Ex *regeſto Gregorii ad Jo. cap.* CCXVII. [nempe lib. x. epiſt. xxxv. paullo aliter; firma tamen manente ſententia, A. D. 602. Roma in *Macedoniam*.]

XXXII. *Paulus Dyaclinæ civitatis epiſcopus ſubditorum accuſatione convictus deponitur.*

Ibid. C. xliv.

LAtor Nemeſion ad nos veniens indicavit, quod Paulus Dyaclinæ civitatis epiſcopus, inter alia mala, in corporali crimine lapſus, a ſuis clericis accuſatus, convictus, epiſcopali ſententia depoſitus eſt. Poſtea cum auxilio ſæcularium veniens, epiſcopatum more prædonis ingreſſus eſt; ablatiſque rebus eccleſiæ, dilectiſſimum Nemeſion latorem præſentium ſibi ſubſtitutum, ab eo epiſcopatu projecit, & ad ſummam injuriam, ac necem pene perduxit. Fraternitas itaque veſtra hæc omnia curet addiſcere, & quæcumque eccleſiæ abſtulit, omni mora, vel exeuſatione ceſſante, reddere compellat. Si vero nihil eccleſiæ, ſed proprium ſe dixetit abſtuliſſe (quamvis grave, & iniquum fuerit, ut non a vobis, vel metropolitano ejus hoc petierit, ſed temerario auſu agere præſumſerit) veruntamen ſi quid proprium tulit, ſub fraternitatis veſtræ debet examine conſtare, ſi verum eſt. Sed illud diligenter quærendum eſt, ſi quid male de rebus dilapidavit eccleſiæ, ut ex eo, quod nune abſtulit, illud reformare, ac ſatisfacere modis omnibus compellatur.

XXXIII. *Quod ſubditi prælatos ſuos accuſare non poſſunt.*

MEtropolitanum veſtrum. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* IV. c. V. *pag.* 108. *Item univerſis epiſcopis concilii Byzacii* [lib. x. epiſt. xxxvi. ſummatim A. D. 601. Roma in *Africam*.]

XXXIV. *Vitam prælatorum ſubditi nulla ſimulatione negligant.*

Ibid. C. xlvi.

SIcut, inquit, laudabile diſcretumque eſt reverentiam & honorem debitum exhibere prioribus, ita rectitudinis, & Dei timoris eſt, ſi qua in eis indigent correctione, nulla diſſimulatione poſtponere, ne totum (quod abſit) corpus incipiat morbus invadere, ſi languor non fuerit curatus in capite. Quædam enim ad nos de Clementio primate veſtro perlata ſunt, quæ (quoniam ita gravia ſunt, ut tranſire indiſcuſſa ullo modo non debeant) fraternitatem veſtram hortamur, ut eum omni ſollicitudine ac vivacitate mentis indagare multis modis debeatis illata; & ſi ſunt, ut audita ſunt, ultione eanonica reſecentur. Admonemus autem, ut non cujuſquam perſonæ gratia, non favor, non quodlibet blandimentum quemquam veſtrum vel ad diſcutiendum quæ nobis nunciata ſunt, molliat, vel a veritate excutiat, ſed ſacerdotaliter ad inveſtigandam vos propter Deum veritatem accingite. Nam ſi quis in hoc piger, aut negligens eſſe præſumſerit, dictis criminibus apud Deum ſe noverit eſſe participem, cujus zelo ad perſeverandas ſublimiter neſandi cauſas facinioris non movetur [Gelaſius papa i. epiſt. ix. c. xviii. ad epiſcopos Lucaniæ A. D. 494. Roma in *Lucaniam*, Concil. tomo iv. pag. 1195.]

XXXV. *Clerici exceſſus ſui epiſcopi auribus deferant Romani pontificis.*

Ibid. C. xlvii.

QUapropter nec clericorum quiſquam ſe Apoſtolicæ offenſæ confidat futurum immunem, ſi in his, quæ ſalubriter ſequenda, Apoſtolica depromſit auctoritas, ſive presbyterum, ſive diaconum viderit excedentem, non protinus ad aures ſummi pontificis deferre curaverit, probationibus dumtaxat competenter exhibitis, ut tranſgreſſionis ultio fiat, & ceteris intetdictio delinquendi. Sin vero, modis omnibus erit unusquiſque pontificum ordinis, & honoris ſui eliſor, ſi cuiquam clericorum, vel eccleſiæ totius auditui hæc putaverit ſupprimenda. *Item* [apud Ivonem P. iii. c. cii.]

XXXVI. *De*

XXXVI. *De eodem.*

SI quid in eccleſia damni, aut in his, quæ ſunt præceptionis noſtræ auctoritate prohibita, pontificem veſtrum videritis admittere, mox noſtris auribus relatione ſignate, ut quid fieri debeat cenſeamus. *Item ex Concilio Calchedonenſi Cap.* XXI. [ex verſione Dionyſii, A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo iv. pag. 777.] II. Q. vii. C. xlviii.

XXXVII. *Clerici, aut laici ſine examinatione ad epiſcoporum accuſationem non admittantur.*

CLericos, aut laicos accuſantes epiſcopos, aut clericos paſſim, & ſine probatione ad accuſationem non recipiendos decernimus, niſi prius eorum diſcutiatur exiſtimationis opinio. *Item Sergius papa* [potius Hyginus papa epiſt. i. Iſidoriana, c. iii. Concil. tomo i. pag. 567.] *Ibid. C. xlix.* *Cod. Theod. l. xii. de epiſcopis & clericis.*

XXXVIII. *Niſi irreprehenſibiles, in majorum accuſatione non recipiantur.*

CRiminationes majorum natu per alios non fiant, niſi per ipſos, qui crimina intendunt, ſi tamen ipſi digni, & irreprehenſibiles apparuerint, & actis publicis docuerint, omni ſe ſuſcipione carere, & inimicitia; atque irreprehenſibilem fidem habere, ac converſionem ducere [Gratianus continenter.] *Ibid. C. lii.*

XXXIX. *De eodem.*

COlligitur itaque ex his omnibus, quod ſubditi in accuſatione prælatorum ſunt admittendi. Nunc videndum eſt, an monachi in epiſcoporum accuſatione ſint audiendi. *Hadrianus papa videtur eos ab accuſatione removere, ita dicens* [papa i. in Capitulis c. xxxi. A. D. 785. Roma in *Galliam*, Concil. tomo vii. pag. 1835.] *Ibidem.*

XL. *Quod monachi accuſare non poſſunt ſacerdotes, & epiſcopos præſumptionis temeritate, bene tamen neceſſitudine caritatis.* *Ibid. C. liii.*

PLacuit eorum, accuſandi ſacerdotes, & teſtificandi in eos vocem obſtruere, quos non humanis, ſed divinis vocibus mortuos eſſe ſcimus; quia funcſtam vocem interdici potius, quam audiri oportet. *Item Pelagius papa* [ii. epiſt. Iſidoriana ad epiſcopos Italiæ, Concil. tomo v. pag. 1936.] *Stephanus I. epiſt. ii. Iſidor.* *Melchiades epiſt. Iſidor. unica.* *L. xv. Cod. qui accuſare non poſſunt.* *Capitul. lib. vii. cap. cccxxxvii.*

XLI. *Monachi in accuſatione non ſunt audiendi.*

NUllus monachus talia unquam arripiat, nec ſæcularia, aut eccleſiaſtica negocia perturbare præſumat, quia mortua in talibus vox eſt eorum [Gratianus continuo.] *Ibid. C. liv.*

XLII. *De eodem.*

SEd aliud eſt, quod ex præſumtione aſſumitur temeritatis, aliud quod ex neceſſitate geritur caritatis. Monachi enim ex præſumtione epiſcopos accuſare non poſſunt, ex caritate poſſunt. Unde & in canonibus præcipitur, ut cubicularii epiſcopi ſint vel religioſi clerici, vel electi monachi, ut de ejus vita teſtimonium dicere poſſint. *Ibidem.*

RUBRICA. IV
De caſibus, in quibus ſubditi accuſare poſſunt ſuperiores ſuos.

I. *Laici quantumcumque infames, prælatos ſuos accuſare poſſunt, tam de hæreſi, quam de ſimonia.*

Item Euſebius papa [imo Gratianus.]

SEd licet infames ab accuſatione epiſcoporum prohibeantur, non tamen iſti ab hujuſmodi accuſatione prohibendi ſunt. Hæreticos namque accuſare infamibus non prohibetur, ut ſupra patuit in ea cauſa, ubi de accuſatione minorum adverſus majores diſputatum eſt. *Item.* Cum majores ſcientia, & moribus a minoribus accuſari prohibeantur, non æquales ab æqualibus, vel minores a majoribus, ab hujus ergo accuſatione non ſunt hi prohibendi, cum hæreticus catholico minor ſit. Sed hoc, an generaliter accipiendum ſit, Auguſtinus non deſinivit. vi. Q. i. poſt C. xix.

II. *Du-*

Lib. v. Pars I. Tit. I. Rub. v.

II. *Dubium eſt, an ſciens avarus, an neſciens hæreticus gravius peccet.*

QUæro ergo, quis. *Supra lib.* II. *Parte* II. *Tit.* IX. *Rub.* II. c. II. *pag.* 621.

III. *De eodem.*

TErtio quæritur. *Supra, hoc eodem libro, Parte, Titulo, & Rubr.* II. c. XXXI. *pag.* 698.

RUBRICA. V

De forma accuſationis,

I. *Accuſatio ſemper fiat in ſcriptis,*

Caliſtus papa [epiſt. Iſidoriana II. quibusdam immutatis, Concil. tomo I. pag. 615.]

II. Q. VIII. C. I.

ACcuſatorum perſonæ numquam recipiantur ſine ſcripto: nec abſente eo, quem accuſare voluerint, quibuslibet accuſare permittatur. *Cod.* IV. *tit. de probationibus* [Cod. lib. IV. tit. de probat. l. ultim. c. A. D. 184.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. II.

SCiant cuncti accuſatores, eam ſe rem deferre debere in publicam notionem, quæ munita ſit teſtibus idoneis, vel inſtructa apertiſſimis documentis, vel indiciis ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita. *Item Eutychianus papa* [epiſt. II. Iſidoriana, ordine verborum non ſervato, Concil. tomo I. pag. 919.]

III. *Accuſatio ſemper in ſcriptis fieri debet.*

Ibid. C. III.
Cod. de accuſat. lib. IX. tit. II. l. ult.
C. Theod. lib. IX. tit. I. l. XVIII.

QUiſquis ille eſt, qui crimen intendit, in judicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inſcriptionis arripiat, cuſtodiæ ſimilitudinem (habita tamen dignitatis æſtimatione) patiatur: nec impunitam fore ſibi licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poſcat ſimilitudo ſupplicii. *Item Caliſtus papa* [imo Sixtus III. epiſt. Iſidoriana ad Orientales c. IV. Concil. tomo III. pag. 1264.]

IV. *De eodem.*

Capitul. Hadriani C. VI.
Ibidem Q. VIII. C. IV.
Cod. Theod. de accuſat. l. XI.

QUi crimen obiicit, ſcribat ſe probaturum. Revera ibi ſemper cauſa agatur, ubi crimen admittitur. Et qui non probaverit quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur. *Gratianus.*

IV. *In quibus caſibus accuſatio poteſt fieri ſine inſcriptione.*

IV. Q. IV. poſt C. I.
Cod. lib. IX. tit. de accuſat. & inſcript. l. VII.
Cod. de adulter. l. VI.
Cod. de abigeis l. unica.
Cod. de accuſat. l. VIII.
Cod. eod. l. XVI.

ALiquando etiam ſine inſcriptione accuſatio fieri poteſt. Ea enim, quæ per officiales præſidibus denunciantur, & citra ſolemnia accuſationum poſſe perpendi, incognitum non eſt. *Item*. Si maritus jure mariti, hoc eſt intra LX. dies utiles adulterium uxoris ſuæ accuſare voluerit, quam ex ſuſpicione ſola ream facere valet, non continetur vinculo inſcriptionis. *Item*. Abacti animalis accuſatio non ſolum cum inſcriptionibus, ſed etiam ſine ea obſervatione proponitur. *Item*. Si quis ſe injuriam ab aliquo paſſum putaverit, & querelam deferre voluerit, non ad ſtationarios decurrat, ſed præſidalem adeat poteſtatem, aut libellos offerens, aut querelas ſuas apud acta deponens. In aliis autem criminalibus cauſis dignum eſt, ut inſcriptiones præponantur, quæ magnitudinem videlicet criminis, tempuſque deſignent, ut alterutram partem digna legum terrere poſſit auctoritas. Inſcriptio ſemper fiat, ut talionem calumniator recipiat; quia ante inſcriptionem nemo debet judicari, vel damnari, cum & ſæculi leges hæc eadem retineant.

Ad hanc Rubricam faciunt capitula libri II. *Partis* I. *Tit.* IX. *Rubr.* I. & II. c. I. *pag.* 421. & 422.

RU-

RUBRICA. VI

De accuſatione non ſuſcipienda per ſcripta, ſed voce propria legitimi accuſatoris.

I. *De eodem*.

Stephanus papa [epiſt. II. Iſidaorina, c. v. Concil. tomo I. pag. 734.]

PEr ſcripta, nullius accuſatio ſuſcipiatur, ſed propria voce, ſi legitima & condigna accuſatoris perſona fuerit, præſente videlicet eo, quem accuſare deſiderat, quia nullus abſens aut accuſari poteſt, aut accuſare. [Gratianus continenter.] *II. Q. VIII. C. V. Cod. Theod. de accuſat. l. XV.*

II. *De eodem*.

SEd Caliſtus papa præcepit, ut accuſator, præſente eo, quem accuſat, in ſcriptis judici accuſationem offerat, & propria voce literas ſuæ accuſationis legat. Stephanus autem prohibet, ne abſens aliquem per epiſtolam accuſare audeat. Item *Damaſus papa* [epiſt. VI. Iſidoriana ad epiſcopos Italiæ, Concil. tomo II. pag. 883.] *Ibidem.*

III. *Nullius accuſatio ſuſcipiatur per ſcripta*.

RElatum eſt ad Sedem Apoſtolicam, vos accuſationes fratrum per ſcripta ſuſcipere abſque legitimo accuſatore. Quod deinceps in omni orbe terrarum fieri Apoſtolica auctoritate prohibemus: & quod nuper factum eſt, abſque ulla retardatione corrigere curamus, nec unquam prius per ſcripta eorum, qui accuſantur, cauſam diſcutere liceat, quam per querelantium inſtitutionem vocati, canonice ad ſynodum veniant, & præſens per præſentem agnoſcat veraciter & intelligat quæ ei obiiciuntur. *Et infra*. Leges enim ſæculi accuſatores præſentes exigunt, & non per ſcripta abſentes. Unde canonica patrum conſtituta, non ſemel, ſed ſæpiſſime clamant, nec accuſationes, nec teſtimonium ullum per ſcripta poſſe proferre; nec de aliis negociis quicumque teſtimonium dicant, niſi de his, quæ ſub præſentia eorum acta eſſe noſcuntur. Similiter & qui alium accuſare elegerit, præſens per ſe, & non per alium accuſet, inſcriptione videlicet præmiſſa. Neque ullus unquam judicetur antequam legitimos accuſatores præſentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandum nanque eſt quoque, ne ira cuique ſubrepat, faciatque citius omne, quod non licet. *V. Q. II. C. III. Cod. Theod. de accuſat. l. XV.*

Ad iſtam Rubricam faciunt capitula libri II. *Partis* I. *Tituli* VIII. *Rubricæ* II. *pag.* 420.

RUBRICA. VII

De pœna eorum, qui deficiunt in accuſatione.

I. *De his, qui non probanda obiiciunt*.

Gelaſius papa [imo Cajus papa in epiſt. Iſidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 926.]

SI quis circa hujuſmodi perſonas non probanda detulerit, auctoritate hujus ſanctionis intelligat, ſe jacturam infamiæ ſuſtinere, ut damno pudoris, & exiſtimationis diſpendio, diſcat ſibi alienæ verecundiæ impune inſidiari, ſaltem de cetero, non licere. *Item Damaſus papa* [ſententia eſt ex ejuſdem epiſt. Iſidoriana III. Concil. tomo II. pag. 884.] *II. Q. III. C. I. Capitul. Hadriani C. XXXV. Cod. Theod. lib. X. tit. II. l. II. In eod. de epiſcopis l. XLI.*

II. *Si accuſator in accuſatione deficit, talionem recipiat*.

CAlumniator, ſi in accuſatione defecerit, talionem recipiat. *Item ex decreto Hadriani papæ* [I. in capitulis ab ipſo collectis c. III. *in medio*, A. D. 785. Roma in *Galliam*, Concil. tomo VII. pag. 1836.] *Ibid. C. II.*

III. *De eodem*.

QUi non probaverit quod obiicit, pœnam, quam ipſe intulerit, patiatur. *Item Damaſus* [imo ex Concilio Eliberitano c. LXXV. A. D. 305. in *Hiſpania*, Concil. tomo I. pag. 978.] *Ibid. C. III. Cod. Theod. de accuſat. l. XI. & l. III. ad leg. Iul. de vi publica eod. C. Theod.*

Lib. v. Pars i. Tit. i. Rub. viii. & ix.

IV. *De his, qui falſis criminibus aliquem impetunt.*

II. Q. III. C. IV. Capitul. Hadr. C. LXII.

SI quis epiſcopum, aut presbyterum, vel diaconem ſalſis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei communionem cenſemus. *Unde Fabianus papa* [epiſt. III. Iſidoriana c. IV. Concil. tomo I. pag. 646.]

V. *Convitium non eſt pro accuſatione habendum.*

Ibid. Q. III. C. V. Cod. Theod. lib. IX. tit. I. l. I. & Capitul. lib. VII. C. CCCLXIV.

SI quis iratus crimen cuilibet temere objecerit, convicium non eſt pro accuſatione habendum, ſed permiſſo tractandi ſpacio, id, quod iratus dixit, per ſcripturam ſe probaturum eſſe fateatur, ut, ſi forte reſipiſcens, quæ per iracundiam dixit, iterare, aut ſcribere noluerit, non ut reus criminis teneatur.

RUBRICA. VIII

De his, qui ab accuſatione deſiſtunt.

I. *De eo, qui promiſſione deceptus, ab accuſatione deſiſtit.*

Beatus Gregorius ſcribit Jo. Corinthiorum epiſcopo

[lib. IV. epiſt. L. A. D. 594. Roma in *Achajam*.]

Ibid. Q. III. C. VI

PAulum itaque diaconum, quamvis culpa ſua vehementer confundat, quod deceptus promiſſione, ab accuſatione nuper depoſiti quondam epiſcopi ſui, deſtiterit, tamen hanc ei culpam ignoſcimus. *Idem* [eadem epiſt.]

II. *De his, qui, ut accuſationem deſererent, eccleſiaſticos ordines accipiunt.*

Ibid. C. VII. Non habentur hæc verba apud Gregorium.

EUphemium, atque Thomam, qui pro deſerenda accuſatione epiſcopi ſui ſacros ordines acceperunt, eiſdem ſacris privatos ordinibus eſſe, atque ita ſicuti depoſiti ſunt, volumus permanere. *Unde in libro capitulorum cap.* CLXXV. *legitur* [imo apud interpret. l. I. Cod. Theod. lib. IX. tit. XXXVII. de abolitionibus, A. D. 506. in *Novempopulania*.]

III. *De eo, quem pœnitet criminaliter accuſaſſe.*

Ibidem Q. III. C. VIII.

SI quem pœnituerit accuſaſſe criminaliter, & inſcriptionem feciſſe de eo, quod probare non potuerit, ſi ei cum accuſato innocente convenerit, invicem ſe abſolvant. Si vero judex eum, qui accuſator, criminoſum eſſe coguoverit, & inter reum, & accuſatorem per obreptionem convenerit de colludio, pœnam excipiat legis conſtitutam.

RUBRICA. IX

De effectu accuſationis.

I. *Effectus accuſationis eſt depoſitio.*

[Gratianus.]

II. Q. VII. C. XLIII.

PAulus Dyaclinæ civitatis epiſcopus accuſatur a ſubditis de lapſu carnis; convincitur, deponitur, alter locó ejus ſubſtituitur. Hoc, an ex diſpenſatione accuſati, an de rigore juris ſit factum. *In regeſto Gregorius ad Jo. cap.* CCXVII. *poteſt perpendi, ubi ait.* [papa I. lib. X. epiſt. XXXV. A. D. 602. Roma in *Macedoniam*.]

II. *Paulus Dyaclinæ civitatis epiſcopus ſubditorum accuſatione convictus, deponitur.*

Ibid. C. XLIV.

LAtor Nemeſion ad nos veniens indicavit, quod Paulus Dyaclinæ civitatis epiſcopus inter alia mala in corporali crimine lapſus, a ſuis clericis accuſatus, atque convictus, epiſcopali ſententia depoſitus eſt. Poſtea cum auxilio ſæcularium veniens, epiſcopium more prædonis ingreſſus eſt, ablatiſque rebus eccleſiæ, dilectiſſimum Nemeſion latorem præſentium ſibi ſubſtitutum, ab eo epiſcopatu projecit; & ad ſummam injuriam ac necem pene perduxit. Fraternitas itaque veſtra hæc etiam curet addiſcere, & quæcumque eccleſiæ abſtulerit, omni mora, vel excuſatione ceſſante, reddere compellat. Si vero nil eccleſiæ, ſed proprium ſe dixerit abſtuliſſe, quanvis grave & iniquum fuerit,

rit, ut non a vobis, vel metropolitano ejus hoc petierit, ſed temerario auſu agere præſumſerit; veruntamen ſi quid proprium tulit, ſub fraternitatis veſtræ debet examinatione conſtare, ſi verum eſt. Sed illud diligenter quærendum eſt, ſi quid male de rebus dilapidavit eccleſiæ, ut ex eo, quod nunc abſtulit, illud reformare, ac ſatisfacere modis omnibus compellatur. [Gratianus continuo.] Lib. v. Pars i. Tit. ii. Rub. i. ii. & iii.

III. *De eodem.*

HOc edicto non in accuſationes, vel depoſitiones ulciſcitur, ſed in depoſitum ulterius proſequitur, ut, ſi ultra ad epiſcopatum aſpirare tentaverit, modis omnibus repellatur, & ad agendam pœnitentiam perennem in monaſterio detrudatur. Quem ergo Gregorius ad epiſcopatum aſpirantem, omnimodis repellit, quem gravi pœnitentiæ ſubjecit, patet non ſua diſpenſatione, ſed canonum cenſura a ſubditis accuſatum, & convictum. *Ibidem.*

TITULUS. II

De calumniatoribus.

RUBRICA. I

Quid dicatur calumnia.

I. *Quid ſit calumniari, prævaricari, & tergiverſari.*

Gratianus

NOtandum quoque eſt, quod, ſicut in *ff.* xlviii. tit. de *abolitionibus criminum*, l. i. legitur, accuſatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis ſubiicitur. Aut enim calumniantur, aut prævaricantur, aut tergiverſantur. Calumniari eſt falſa crimina intendere. Prævaricari vero crimina abſcondere. Tergiverſari in univerſum ab accuſatione deſiſtere. Calumniatoribus pœna legitima irrogatur, ſed non utique qui non probat quod intendit, protinus calumniari videtur. Nam ejus rei inquiſitio arbitrio cognoſcentis committitur, qui, reo abſoluto, de accuſatoris incipit conſilio quærere, qua mente ductus ad accuſationem proceſſerit: & ſi quidem juſtum ejus errorem reperit, abſolvit eum. Si vero in evidenti calumnia eum deprehenderit, legitimam pœnam ei irrogat: quorum alterutrum ipſis verbis pronunciationis manifeſtatur. Nam ſi quidem ita pronunciaverit: *non probaſti*, pepercit ei. Sin autem pronunciaverit: *calumniatus es*, condemnavit eum. Et quamvis nihil de pœna ſubjecerit, tamen legis poteſtas adverſus eum exercebitur. Nam, ut Papinianus reſpondit, facti quidem quæſtio in arbitrio eſt judicantis, pœnæ vero perſecutio non ejus voluntati mandatur, ſed legis auctoritati reſervatur. Si autem interloquendo dixerit: *Titius temere accuſaſſe videtur*, non calumniatorem pronunciavit. Temeritas enim facilitatis veniam continet, & inconſultus calor calumniæ vitio caret, & ob hoc nullam pœnam huic irrogari oportet. ii. Q. iii. poſt C. viii. Tit. xvi. ad S.C. Turpilianum.

RUBRICA. II

Qualiter quis de calumnia convincitur.

I. *Convinci videtur quis de calumnia eo ipſo, quod non probat quod intendit.*

NOtandum quoque eſt, quod, ſicut in ff. &c. *Supra in proxima Rubrica* I.

RUBRICA. III

De pœna calumniatorum.

I. *Calumniatores eadem pœna veniunt puniendi, qua veniebant accuſati.*

QUiſquis ille eſt. *Supra in Rubr.* V. *præcedentis Tituli* I. c. iii. *pag.* 704.

Lib. v. Pars I. Tit. III. Rubr. I. & II.

II. *De eodem.*

CAlumniator. *Supra Rubr.* VII. *præcedentis Tituli* I. c. II. *pag.*705.
Ex decreto Hadriani papæ [in capitulis per eum collectis, c. LII. in medio, A. D. 785. Roma in *Galliam*, Concil. tomo VII. pag.1836.]

III. *De eodem.*

II. Q. III. C. III. *Cod. Theod. de accuſat. l.* XI.

QUi non probaverit quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur. *Item Gregorius* [imo Gratianus.]

IV. *De eodem.*

V. Q. VI. C. II.

QUi calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam, ſi probaſſet, reus utique ſuſtineret. *Idem in Regeſto* [imo Jo. Diaconus in vita S. Gregorii lib. IV. c. XXXI. circa A. D. 873. *Roma*.]

V. *Qua pœna feriatur qui crimen illatum non probat.*

Ibid. C. III.

QUia, juxta patrum ſententias canonicas, qui calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam, ſi probaſſet, reus utique ſuſtineret, ac per hoc, quia ſubdiaconus crimen diacono probare non potuit, quoniam impoſitionem manus, qua carere potuiſſet, non habuit, non ſolum ſacerdotio, ſed officio, & tanquam revera infamis, meruit verberibus caſtigari. Nam cui cum tribus veſtibus, veluti laico, crimen quodlibet approbatur, non eſt mirum quod objecit, dum probare non ſufficit, ſi corporali infamiæ, quemadmodum laicus, ex juris ſimilitudine ſubjugatur. Quod enim eſſet diacono gradum amittere, hoc fuit ſubdiacono famæ plenitudine caruiſſe.

TITULUS. III

De Simonia.

RUBRICA. I

Quid ſit Simonia.

I. *Simonia eſt ſtudioſa voluntas emendi vel vendendi aliquid ſpirituale.*

Gregorius Nazianzenus [ſumtum potius ex epiſt. Taraſii ad Hadrianum, Concil. tomo VII. pag.631.]

I. Q. I. C. XI.

QUi ſtudet domum Dei pretio mercari, in ſacro ordine nulla ratione de cetero permanere, aut renovari poſſe, dubium non eſt. Talis a communione modis omnibus abſcindatur. Nam ſancti Spiritus donum pretio comparari, quid aliud eſt, quam capitale crimen, & ſimoniaca hæreſis?

RUBRICA. II

De deteſtabilitate vitii Simoniæ, & enormitate ſuper omnia.

I. *Simoniaci gratiam non præſtant, quam vendere quærunt.*

GRatia, ſi non gratis. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* III. c. II. *pag.*357.
Gregorius [papa I. lib. VII. ad Syagrium Auguſtodunenſem epiſt. cx. A. D. 599. Roma in *Galliam*.]

II. *Inaniter ſacerdos dicitur, qui ſimoniace ordinatur.*

Ibid. C. II.

QUicumque ſtudet pretii datione ſacrum ordinem mercandum, non officium, ſed nomen attendit, ſacerdos non eſſe, ſed dici tantummodo inaniter concupiſcit [idem Gregorius ead. epiſt.]

III. *De*

Lib. v. Pars i. Tit.iii.R.b.i.

III. *De eodem.*

i.Q.i.C.iv.

BEnedictio illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur. [Taraſius CPolitanus in epiſt. ad Hadrianum I. A. D. 787. CPoli Romam, Concil. tomo vii. pag. 631.]

Gregor. lib. iv. epiſt. lv. & lib. v. epiſt. cvii.

IV. *Deteſtabilis oſtenditur ſimonia exemplis utriuſque teſtamenti.*

Ibid. C. xi.

CRimen & Simoniaca hæreſis, quod quam deteſtabiliter in utroque Teſtamento vindicatum ſit, multorum exemplis facile apparet. Giez gratiam ſanitatis Naaman Syro vendidit, eandem gratiam ſanitatis, Eliſeo vindicante, leproſus factus amiſit. Judas omnium Redemtorem vendidit, mox laqueo ſuſpenſus eandem redemtionis gratiam non obtinuit: & merito, quia nemo poteſt retinere quod vendidit. Simon etiam magus cum eandem Spiritus ſancti gratiam emere vellet, damnationis ſententiam a Petro audivit: *pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia domum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.* Dominus etiam, ut vendentes, & ementes, hujus gratiæ expertes oſtenderet, cunctos peccatores per gratiam in templo dimiſit: ſingulariter vendentes, & ementes increpans, & flagellans, de templo ejecit: in quo venditores, & emtores ſuos gratia Spiritus ſancti conſtat deſtitutos eſſe & vacuos. Quos enim Chriſtus ejecit de templo, nunquid Spiritus Chriſti faciet ſibi templum? *Item Gregorius* [potius Paſchalis II. epiſt. ad Mediolanenſes. Ita enim refert Deuſdedit Card. P. iv. in tract. contra Simoniacos.]

IV. Reg. v. 9. — Matth. xxvii. 5. — Act. viii. 18. — Jo. ii. 15.

V. *Simoniaci ſacerdotes eſſe non poſſunt.*

Ibid. C. xii.

QUicunque ſacros ordines vendunt, aut emunt, ſacerdotes eſſe non poſſunt. Unde ſcriptum eſt: *anathema danti; anathema accipienti.* Hoc eſt ſimoniaca hæreſis. Quomodo ergo ſi anathema ſunt, & ſancti non ſunt, ſanctificare aliquos poſſunt? Et cum in Chriſti corpore non ſint, quomodo Chriſti corpus tradere, vel accipere poſſunt? Qui maledicus eſt, benedicere quomodo poteſt? *Idem* [nimirum Gregorius papa I. lib. vii. epiſt. c. ad Syagrium A. D. 599. Roma in *Gallias*.]

VI. *De eodem.*

Ibid. C. xiii. — Io. Diac. lib. iii. C. iv.

CUm liqueat, hanc hæreſim ante omnes radice peſtifera ſubrepſiſſe, atque in ipſa origine ſua Apoſtolica eſſe deteſtatione damnatam; cur non cavetur? Cur non perpenditur? Quia benedictio illi in maledictionem convertitur, quia ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur? *Unde beatus Ambroſius lib.* I. *de pœnitentia, ad Novatianum ſcribens, ait* [nimirum lib. II. de pœnitentia c. iv. c. A. D. 383. *Mediolani*.]

VII. *Simoniaci fidei integritatem non habent.*

Ibid. C. xix. — Act. viii. 21.

PEtrus Simoni, qui magicæ artis conſuetudine depravatus putaſſet, quod gratiam Chriſti per impoſitionem manus, & infuſionem Spiritus ſancti compararet, ait: *non eſt tibi pars neque ſors in hac fide, quia cor tuum non eſt rectum apud Deum.* Item *Gregorius in Regeſto* [lib. ix. epiſt. liii. A. D. 601. Roma in *Gallias*.]

VIII. *Simoniacus infidelis eſſe probatur.*

Ibid. C. xx.

CUm omnis avaritia idolorum ſit ſervitus, quiſquis hanc, & maxime in dandis eccleſiaſticis honoribus vigilanter non præcavet, infidelitatis perditioni ſubiicitur, etiamſi tenere fidem, quam negligit, videatur. *Item ex epiſtola Taraſii Conſtantinopolitani epiſcopi miſſa papæ Hadriano* [immutato quandoque ordine verborum, c. A. D. 787. CPoli *Romam*, Concil. tomo vii. pag. 638.]

IX. *Simoniacorum hæreſis ceteris damnabilior eſſe probatur.*

Ibid. C. xxi.

EOs, qui per pecunias manus impoſuerint, vel imponunt, Petrus divinus Apoſtolus, (cujus cathedram ſortita eſt ſanctitas veſtra) tamquam Simonem magum, deponit. *Et infra.* Tolerabilior eſt enim Macedonii, & eorum, qui circa ipſum ſunt, Spiritus ſancti impugnatorum impia hæreſis. Illi enim creaturam & ſervum Dei Patris, & Filii Spiritum ſanctum delirando fatentur. Iſti vero eundem Spiritum efficiunt ſuum ſervum, Omnis enim Dominus quod habet, ſi vult, vendit, ſive ſervum, ſive aliquid aliud eorum, quæ poſſidet. Similiter & qui emit, ejus dominus volens eſſe, quod emerit, per pretium pecuniæ illud acquirit. Ita & qui hanc iniquam actionem operantur, detrahunt

Matth. xii. 17.

hunt

Lib. v. Pars I. Tit. III. R. va. II. Matth. XXVI. 15. Act. VIII. 21.

hunt Spiritui ſancto, æqualiter peccantes his, qui blaſphemaverunt, dicentes, *Chriſtum in Beelzebub eiicere dæmonia*; atque, ut verius dicamus, Judæ comparantur proditori, qui Judæis Dei occiſoribus Chriſtum vendidit. Cum ergo Spiritus ſanctus conſubſtantialis ſit Chriſto, ejuſdem omnino & ipſi portionis erunt, & procul dubio in eis non eſt gratia Spiritus ſancti, ideſt ſacerdotii ſanctitas. Nam quod non acceperunt, non habent. Ait enim Petrus Simoni: *non eſt pars, neque ſors in ſermonæ iſto, quia exiſtimaſti donum Dei pecunia poſſideri.* Et *ſupra*. Nam & viceſimus nonus canon ſanctorum Apoſtolorum, & Actus eorumdem, & tertius, & quartus liber Regnorum alienum omnino a ſacerdotio pronunciant eum, qui aliquando dederit, vel acceperit pecuniam in aliquo tempore, ſive ante manus impoſitionem, ſive in ipſa manus impoſitione, ſive poſt. Accipere enim eſt quandocumque accipere [Gratianus.]

XI. *Opponitur, quod ſpiritualia vendere non ſit peccatum.*

I. Q. I. poſt C. XXII. §. I. I. Reg. IX. 8. III. Reg. XIV. 2.

QUod prophetia donum Spiritus ſancti eſt. Hæc autem in veteri Teſtamento a ſanctis prophetis vendi conſueverat. Unde Saul ad Samuelem pro vaticinio expetendo, non niſi cum munere ire præſumſit. Uxor etiam Jeroboam ad hominem Dei, nonniſi cum munere acceſſit [c. III. A. D. 408. in *Palaſtina*.]

XII. *Reſponſio Hieronymi ſuper Michæam.*

Ibid. C. XXIII. Mich. III. ſecundum LXX.

JUdices, inquit, ejus in muneribus judicabant, & ſacerdotes ejus in mercede reſpondebant, & prophetæ ejus in pecunia divinabant, & ſuper Dominum requieſcebant, dicentes: *nonne Dominus in nobis eſt? Non venient ſuper nos mala. Idcirco propter vos Sion, quaſi ager arabitur, & Hieruſalem, ut cuſtodia pomarii erit.* Nemo ambigat, Hieruſalem propter ſcelera, quæ in hoc capitulo leguntur, fuiſſe ſubverſam. *Et infra*. Poterat utique Petrus Simoni mago vendere quod petebat, immo poterat ſimulare vendentem. Spiritus enim ſanctus nec venundari, nec emi poteſt, ſed oblatam pecuniam cum offerente damnavit. *Et paullo poſt*. Nec quemquam moveat illud, quod in primo Regum libro legimus, Saulem volentem ire ad Samuelem, dixiſſe puero ſuo, ad eum ſe ire non poſſe, quia pretium, quod offerret pro vaticinio, non haberet, & puerum reſpondiſſe: *ecce inventa eſt in manu mea, quarta pars ſicli, & pecuniæ. Dabo viro Dei, & annunciabit nobis viam noſtram*. Non enim ſcriptum eſt, quod Samuel acceperit, aut quod illi obtulerint. Quin potius a propheta paſcuntur, & invitantur ad prandium. Sed fac, eum accepiſſe, ſtipes magis exiſtimandæ ſunt tabernaculi, quam munera prophetæ. Siclus enim XX. obolos habet, & quarta pars ſicli quinque ſunt oboli. Et noſtri igitur ſacerdotes ſi volunt vendere prophetias, & columbas in cathedris ſuis proponere, quas Dominus flagello ſubvertit, * quinque tantum obolorum ſint mercede contenti: qui utinam non pretia villarum, ſed quinque obolos acciperent. Hoc ipſum ſonat & in III. Regnorum libro, quod uxor Jeroboam, infirmante filio, pergit ad Ahiam, hominem Dei, & defert ei X. panes & cruſtulam, & vas mellis; quia hæc magis in ſumtum prophetæ, quam muneri prophetiæ reputanda ſunt; licet potuerint hi, qui hariolos adire conſueverant, quia multi divini & harioli erant in Iſrael, mala conſuetudine æſtimaſſe id ipſum etiam de prophetis, & voluiſſe ſanctis viris offerre quod divinis offerre conſueverant. Unde in libro IV. Regum legitur, quod *Eliſeus venit Damaſcum, & Benadad Rex Syriæ ægrotabat; annunciaveruntque ei dicentes: venit vir Dei huc: & ait Rex ad Azaelem: tolle tecum munera, & vade in occurſum viri Dei, & conſule Dominum per eum, dicens, ſi evadere de infirmitate hac potero. Ivit igitur Azael in occurſum ejus habens ſecum munera, & omnia bona Damaſci onera* XL. *camelorum*. Sed non eſt credendum accepiſſe, ſicut de eodem Eliſeo legitur, quod Naaman mundatus a lepra obtulit ei munera, dicens: *obſecro, ut accipias benedictionem a ſervo tuo*. At ille reſpondit: *vivit Dominus, ante quem ſto, quia non accipiam. Cumque vim faceret, penitus non acquievit*. Idem [ſuper idem caput, *ibid.*]

Act. VIII. 20. I. Reg. IX. 8. * Abſunt hæc a Hieronymi editionibus. III. Reg. XIV. 3. IV. Reg. V. 15.

XIII. *Divinatio in bonum non ſonat.*

Ibid. C. XXIV. Num. XXIII. 23.

NUnquam divinatio in Scripturis in bonam partem accipitur. *Non eſt augurium in Jacob, neque divinatio in Iſrael*. Videbantur quidam ſibi eſſe prophetæ, ſed quia pecuniam accipiebant, prophetia eorum eſt facta divinatio. [*Gratianus*] Cum ergo ſecundum Hieronymum, boni prophetæ non munera prophetiæ accipiebant, ſed ſtipes tabernaculi; malis autem, quia accipiebant, prophetia, quæ Dei erat donum, in divina-

vinationem, quæ diabolica eſt, convertebant; quid aliud colligitur, niſi quod Simoniacis (quod ſuperius dictum eſt) nulla ſpiritualis gratia cooperatur? Cum enim in ſacramentis *neque qui plantat, neque qui rigat* ſit aliquid, ſed *qui incrementum dat Deus*, quis operatur in eis, ſi Dominus, qui incrementum dat, in eis non lucet, ſed eſt otioſus? *Item.* Quod dicitur de Chriſto, quo, ſicut Chriſtus venditus auriculam reſtituit Malcho, & fecit miracula; ſic & Spiritus ſanctus poſſit vendi, & in ipſa venditione ſuam gratiam operari; non valet hæc ſimilitudo. Non enim hoc operatur Spiritus ſanctus ſpiritualiter in perfidis mercimoniis avaritiæ, quod Chriſtus geſſit corporaliter certi myſterii cauſa ad exemplum patientiæ. Si enim omnifaria eſt ſimilitudo, cum credatur poſſe vendi ut Chriſtus, credatur & Spiritus ſanctus poſſe crucifigi, quod impoſſibile eſt. Poteſt enim intelligi, ut a ſimilitudine non recedamus, quod, ſicut Chriſtus venditus non venditori, vel ementi, ſed eis, qui neſcientes erant, dona ſuæ gratiæ contulit, pro quibus etiam in cruce ſupplicavit; ſic & Spiritus ſanctus non vendenti, vel ementi, ſed his, qui de manibus eorum, ignorantia ducti, ſacramenta Dominica accipiunt, ſuæ gratiæ effectum largiri probatur. [Gratianus continenter.] Lib. v. Pars i. Tit. iii. Rubr. iii. 1. Cor. iii. 7.

XIV. *Obiicitur item, quod licet emere ſpiritualia.*

ITem obiicitur, quod, etſi malum ſit eccleſiaſtica emere, tamen ſæpe ſiniſtra principia ad felices perveniunt exitus; ut Jacob per ſupplantationem pervenit ad benedictionem; ut ſeges, quæ leproſa manu ſeritur, munda tamen metitur; ut ex adulterino concubitu pulcra ſoboles naſcitur; ſic & pecunia, quæ per Simoniam acquiritur, felicem habet exitum, cum pauperibus profutura erogatur. Sed nihil horum Simoniacis patrocinatur. *Ait enim Leo ad Mauros epiſcopos* [papa I. epiſt. i. c. i. al. epiſt. lxxxvii. A. D. 442. Roma in *Africam*.] I. Q. I. poſt C. xxiv. in fine. Gen. xxvii. 19.

XV. *Quæ malo inchoantur principio, non bono peraguntur exitu.*

PRincipatus, quem aut ſeditio extorſit, aut ambitus occupavit, etiamſi moribus, atque actibus non offendit, ipſius tamen initii ſui eſt pernicioſum exemplo, & difficile eſt, ut bono peragantur exitu quæ malo ſunt inchoata principio. *Item Gregorius Antiocheno epiſcopo* [papa I. lib. vii. epiſt. xlvii. indict. ii. A. D. 599. Roma *Syriam*.] Ibid. C. xxv.

XVI. *Non ſuperædificatur bonum opus ubi Chriſtus fundamentum non eſt.*

CUm Paulus dicat: *fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus*, conſequenter probatur, quod ubi Chriſtus non eſt, fundamentum nullum boni poteſt eſſe ſuper ædificium. Ibid. C. xxvi. 1. Cor. iii. 11.

XVII. *Non poteſt fieri eleemoſyna de pecunia ſimoniace acquiſita.*

NOn eſt putanda. *Supra lib.* iii. *Parte* ii. *Tit.* XI. *Rubr.* VI. c. I. *pag.* 599.

RUBRICA. III

De malis, quæ eccleſiæ imminent, cum ſimonia regnare permittitur.

I. *Plurima damna parit ſimonia in eccleſia Dei.*

Theoderico, & Theodeberto regibus Francorum [Gregorius I. lib. vii. epiſt. cxiv. indict. ii. A. D. 569. Roma in *Galliam*.]

FErtur ſimoniaca hæreſis, quæ prima contra Dei eccleſiam diabolica ſupplantatione ſubrepſit, & in ipſo ortu ſuo, zelo Apoſtolicæ ultionis percuſſa, atque damnata eſt, in regni veſtri finibus dominari; cum in ſacerdotibus fides ſit eligenda cum vita. Si enim vita deeſt, fides meritum non habet, beato Jacobo teſtante, qui ait: *fides ſine operibus mortua eſt*. Quæ enim opera eſſe valeant ſacerdotis, qui honorem tanti ſacramenti convincitur obtinere per præmium? *Et poſt pauca.* Hinc igitur non ſolum in ordinatoris, & ordinati anima lethale vulnus infligitur; verum etiam excellentiæ voſtræ regnum epiſcoporum culpa, quorum magis interceſſionibus juvari debuerat, prægravatur. Si enim dignus is ſacerdotio creditur, cui non actionis merita, ſed præmiorum copia ſuffragatur, reſtat, Ibid. C. xxviii. Jacob. ii. 17.

Leo v. Pars i. Tit. ii. Rub. iv. reſtat, ut nihil ſibi in eccleſiaſticis honoribus gravitas, nihil defendat induſtriam, ſed totum auri profanus amor obtineat, & dum vitia remunerantur honore, in locum ultoris, fortaſſe, qui fuerat ulciſcendus, adducitur; atque hinc ſacerdotes non proficere, ſed perire potius judicantur [idem ibidem continenter.]

II. *Quam damnoſa ſit promotio malorum hominum ad regimen eccleſiæ.*

L. Q. i. C. xxviii. VUlnerato nanque paſtore, quis curandis ovibus adhibeat medicinam? Aut quomodo populum orationis clypeo tueatur qui jaculis hoſtium ſeſe feriendum exponit? Aut qualem de ſe fructum producturus eſt, cujus gravi peſte radix infecta eſt? Major ergo metuenda eſt locis illis calamitas, ubi tales interceſſores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in ſe magis iracundiam provocant, quem per ſemetipſos populis placare debuerant [Gratianus continuo.]

III. *De eodem.*

Ibid. poſt idem *Caput* xxviii. CUm ergo, ſecundum Leonem, ſimonia non bono peragatur exitu, ſecundum Gregorium, nullum boni operis ſequatur ædificium, nec eſt putanda eleemoſyna quæ pretio ſimoniæ erogatur pauperibus, vulnerato paſtore, medicina non adhibeatur curandis ovibus; de infecta radice fructus non producitur; major etiam calamitas in futuro metuitur; de tam ſiniſtro principio quis felix exitus ſperatur? *Hinc Auguſtinus ait* [Caput incertum.

IV. *Simoniacorum ſacramenta effectu gratiæ carent.*

Ibidem C. xxix. *Geneſ.* xxx. *ii. Macab.* i. 14. *&* iv. 7. SIcut eunuchus fuit qui Joſeph comparavit; ita qui gratiam mercatur, vivum ſemen non habet, ſiccis genitalibus; ſic quoque ignis ſacrificii, qui per LXX. annos Babylonicæ captivitatis ſub aqua vixerat, extinctus eſt, Antiocho Jaſoni vendente ſacerdotium: quod ſignificavit, ignem Spiritus ſancti non lucere in ſimoniacis ſacramentis.

RUBRICA. IV

De modis, quibus ſimonia committitur.

I. *Ordinationes, quæ ſimoniace fiunt, falſæ dijudicantur.*

[Gregorius VII. in Synodo Romana IV. c. V. A. D. 1078. Concil. tom. X. pag. 373.]

Ibidem C. cxiii. ORdinationes, quæ, interveniente pretio, vel precibus, vel obſequio, alicui perſonæ ea intentione impenſo, vel quæ non communi conſenſu cleri & populi ſecundum canonicas ſanctiones fiunt, & ab iis, ad quos conſecratio pertinet, non comprobantur, falſas eſſe dijudicamus; quoniam qui taliter ordinantur, non per oſtium, ideſt per Chriſtum intrant, ſed, ut ipſa veritas teſtatur, fures ſunt, & latrones. *Gregorius in Evangelia* [lib. i. homil. IV. §. 4. c. A. D. 593. *Romæ*.]

II. *De multiplici genere ſimoniacorum.*

Ibidem C. cxiv. SUnt nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen ſacros ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem laudis ſolummodo retributionem quærunt. Hi nimirum quod gratis acceptum eſt, gratis non tribuunt, quia de impenſo officio ſanctitatis, nummum expetunt favoris. Unde bene cum virum juſtum propheta deſcriberet, ait: *qui excutit manus ſuas ab omni munere.* Neque enim dixit: *qui excutit manus ſuas a munere*, ſed adjunxit *ab omni*, quia aliud eſt munus ab obſequio, aliud munus a manu, aliud munus a lingua. Munus quippe ab obſequio eſt *Iſai.* xxxiii. 15. ſubjectio indebite impenſa. Munus a manu pecunia eſt, munus a lingua favor. Qui ergo ſacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non ſolum nullam pecuniam, ſed etiam humanam gratiam non requirit. *Idem in Regeſto* [non habetur in S. Gregorii epiſtolis. Caput incertum.]

III. *Etiam damnationem invenient, qui quolibet munere ad ſacerdotium accedunt.*

Ibidem C. cxv. SIquis neque ſanctis pollens moribus, vel neque a clero, populoque vocatus, vel pulſatione coactus impudenter Chriſti ſacerdotium, jam quolibet facinore pollutus, injuſto

ſlo cordis amore, vel ſordidis precibus oris, ſive comitatu, ſive manuali ſervitio, ſive Lib. v. Pars i. Tit.iii. Rub.v.
frauduleoto munuſculo epiſcopalem, ſeu ſacerdotalem, non lucro animarum, ſed inanis
gloriæ avaritia fultus, dignitatem acceperit, & in vita ſua non ſpoote reliquerit, eumque
inſperata mors pœnitentem non invenerit, procul dubio in æternum peribit; *ſicut iterum
Gregorius ſcribit Johanni Corinthiorum epiſcopo* [papa I. lib. iv. epiſt. lv. A. D. 595. Roma in *Achajam*.]

IV. *Pro ordinationibus nihil omnino accipiatur.*

DE ordinationibus aliquid accipere, ſub diſtricta interdictione vetuimus. Oportet I.Q.I.C.cxvi.
ergo, ut, neque per commodum, neque per gratiam, aut quorumdam ſupplica-
tionem aliquos ad ſacros ordines conſentias, vel permittas adduci. *Idem univerſis
epiſcopis per Helladam provinciam conſtitutis* [eod. lib.iv. epiſt. lvi. A. D. 595. in *Graciam*.]

V. *Nec pretio, nec gratia, vel ſupplicatione aliquis ad ſacros ordines accedat.*

QUibuſdam narrantibus, agnovi, quod in illis partibus nullus ad ſacrum ordinem *Ibid.C.cxvii.*
ſine commodi datione perveniat. Quod ſi ita eſt, flens dico, gemens denuncio, *Gregor. lib. iv.*
quia cum ſacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu ſtare non poterit. *epiſt. li. & lv.*
Scimus quippe ex Evangelio quid Redemtor noſter per ſemetipſum fecerit, qui ingreſ- *& lib.v.epiſt.vii*
ſus templum, cathedras *vendentium columbas evertit*. Columbas quippe vendere eſt *Matth.xxi.12.*
de ſancto Spiritu (quem ſibi conſubſtantialem Deus omnipotens per impoſitionem ma-
nuum hominibus tribuit) commodum temporale percipere, ex quo (ut prædixi) in-
nuitur quid ſequatur, quia qui in templo Dei *columbas* vendere præſumſerint, eorum,
Deo judice, cathedræ ceciderunt: qui videlicet error in ſubditis cum augmento pro-
pagatur. Nam ipſe, qui ad ſacrum honorem perducitur, jam in ipſa provectus ſua ra-
dice vitiatus, paratior eſt aliis vendere quod emit, Et ubi eſt quod ſcriptum eſt:
gratis accepiſtis, gratis date? Et cum primo contra ſanctam eccleſiam ſimoniaca hæreſis *Matth.x.8.*
ſit exorta, cur non perpenditur, cur non videtur, quia eum, quem quis cum pretio or-
dinat, provehendo agit, ut hæreticus fiat? Ideoque hortamur, ut nullus veſtrum
denuo hoc fieri patiatur. Sed neque gratia alicujus, neque ſupplicatione aliquos ad ſa-
cros ordines audeat promovere, niſi eum, quem vitæ & actionis qualitas ad hoc di-
gnum eſſe monſtraverit. Nam ſi aliter factum denuo ſenſerimus, denuo diſtricta, & ca-
nonica illud noveritis ultione compeſci.

RUBRICA. V

De multitudine rerum ſpiritualium, pro quibus nihil eſt exigendum.

I. *A baptizandis, vel conſignandis pretia non exigantur.*

[Gelaſius I. ad epiſcopos Lucaniæ epiſt. ix. c. v. A. D. 494. Roma in *Lucaniam*, Concil. tomo iv. pag. 1189.]

BAptizandis, conſignandiſque fidelibus ſacerdotes pretia nulla præfigant, nec illa- *Ibid.C.xcix.*
tionibus quibuslibet impoſitis exagitare cupiant renaſcentes; quoniam quod gratis
accepimus, gratis dare mandamur. Et ideo nihil a prædictis prorſus exigere moliantur, *Matth.x.8.*
quo vel paupertate cogente deterriti, vel indignatione revocati, redemtionis ſuæ cau-
ſas adire deſpiciant; certum habentes, quod qui prohibita deprehenſi fuerint admiſiſſe,
vel commiſſa non potius ſua ſponte correxerint, periculum ſubituri proprii ſint honoris.
Item ex concilio Carthaginenſi IV. [imo Bracarenſi III. c. vii. A.D. 572. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 898.]

II. *Non eſt aliquid exigendum ab his, qui infantes ſuos ad baptizandum adducunt.*

PLacuit, ut unuſquiſque epiſcopus per eccleſias ſuas hoc præcipiat, ut hi, qui in- *Ibid.C.ciii.*
fantes ſuos ad baptiſmum offerunt, ſi quid voluotarie pro ſuo voto offerunt, ſuſci-
piatur ab eis; ſi vero per neceſſitatem paupertatis aliquid non habeant, quod offerant,
nullum eis pignus violenter tollatur a clericis. Nam multi pauperes hoc timentes, filios
a baptiſmo retrahunt, qui, ſi forte, dum differunt, ſine gratia baptiſmi de hac vita re-
ceſſerint, neceſſe eſt, ut ab illis eorum perditio requiratur, quorum ſpolia pertime-
ſcentes, a baptiſmi gratia ſe retraxerunt. *Item ex concilio Illiberitano* [c. xlviii. A. D. 303. in
Hiſpania, Concil. tomo i. pag. 975.]

Lib. v. Pars i. Tit.iii. Rub.v.

III. *Qui baptizantur nummos in concam a nemine mittere cogantur.*

I. Q. i. C. civ. EMendari placuit, ut qui baptizantur, ut fieri ſolebat, nummos in concam non mittant, ne ſacerdos quod gratis accepit, pretio diſtrahere videatur; neque pedes eorum lavandi ſunt a ſacerdotibus, vel clericis. *Item ex concilio Carthaginenſi* IV. [imo Bracarenſi iiI. c. iv. in *Hiſpania* A. D. 572. Concil. tomo v. pag. 897.]

IV. *Nihil a ſacerdotibus exigatur pro balſamo, quod in chriſmate ponitur.*

Ibid. C. cii. PLacuit, ut nullus epiſcoporum pro modico balſami, quod benedictum, pro baptiſmi ſacramento per eccleſias datur (quia ſingulis tremiſſem pro ipſo exigere ſoent) nihil ulterius exigatur, ne forte quod pro ſalute animarum per invocationem ſancti Spiritus conſecratur, ſicut Simon magus donum Dei pecunia voluit emere, ita nos venundantes, damnabiliter venundemur. *Item ex concilio Triburienſi* [ita referunt Burchardus lib. iv. c. ci. & Ivo P. i. c. ccxcv.]

V. *Pro perceptione chriſmatis, vel baptiſmatis aliquid exigi non debet.*

Ibid. C. cv. DIctum eſt, ſolere in quibuſdam locis pro perceptione chriſmatis, nummos dari; ſimiliter pro baptiſmo, & communione. Hoc ſimoniacæ hæreſis ſemen deteſtata eſt ſancta Synodus, & anathematizavit, & ut de cetero nec pro ordinatione, nec pro chriſmate, vel baptiſmo, vel pro balſamo, nec pro ſepultura, vel communione quidquam exigant, ſtatuit; ſed gratis dona Chriſti gratuita diſpenſatione donentur. *Item in* VI. *Synodo* [imo Quiniſexta c. xxiii. A. D. 692. *CPoli*, Concil. tomo vi. pag. 1151.]

VI. *A percipiente gratiam communionis pretium exigi non debet.*

Ibid. C. c. NUllus epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui ſacram diſpenſat communionem, a percipiente gratiam conmmunionis aliquod pretium exigat. Neque enim venditur gratia, neque pro pretio gratiam Spiritus ſancti damus; ſed dignis munere ſine defraudatione participare concedimus. Si quis vero eorum, qui connumerantur in clero, ab eo, cui ſacram communionem diſpenſat, aliquod pretium exegerit, deponatur, ſicut imitator ſimoniacæ fraudis.

VII. *De eodem.*

DIctum eſt, ſolere &c. *Supra hac eadem Rubrica & pagina* c. V.

VIII. *Pro ordinationibus nihil omnino accipiatur.*

DE ordinationibus. *Supra hoc eodem Titulo, Rub.* IV. c. IV. *pag.* 713.

IX. *Nec pretio, nec gratia, vel ſupplicatione aliquis ad ſacros ordines aſcendat.*

QUibuſdam. *Supra hoc eodem Titulo, Rub.* IV. c. V. *pag.* 713. [Gregorius I. lib. iI. indict. xi. epiſt. xxvii. ad Columbum epiſcopum, A. D. 593. Roma in *Numidiam*.]

X. *Neque favore, neque venalitate ad ſacros ordines quiſquam promoveatur.*

Ibidem C. cxx. PUeri ad ſacros ordines nullatenus admittantur, ne tanto periculoſius cadant, quanto citius conſcendere ad altiora feſtinant. Nulla ſit in ordinatione venalitas, potentia, vel ſupplicatio perſonarum; nihil adverſus hæc, quæ prohibemus, obtineat. Nam procul dubio Deus offenditur, ſi ad ſacros ordines quiſque non ex merito, ſed ex favore, quod abſit, aut venalitate provehitur. *Contra, idem Gregorius, quibuſdam ſupplicantibus, unum acolythum, & alterum diaconum legitur ordinaſſe, ſicut ipſe ſcribit Petro epiſcopo Corſicæ* [lib. vii. indict. i. epiſt. ii. A. D. 597. Roma in *Corſicam*.]

XI. *Opponitur, exemplo beati Gregorii prece & favore aliquem promoveri poſſe.*

Ibid. C. cxxi. LAtorem præſentium per interceſſionem veſtræ ſanctitatis acolythum fecimus, quem ad obſequia veſtra tranſmiſimus, ut, ſi in lucrandis animabus amplius ſervierit,

rit, proficere amplius poſſit. *Idem Eliæ presbytero, & abbati* [lib. IV. epiſt. XXX. A. D. 595. Roma in *Iſauriam*.] Lib. v. Pars I. Tit. II. Rub. v.

XII. *Quiſquis in Romana eccleſia ſacrum ordinem acceperit, ab ea ulterius egredi non poterit.*

Filium veſtrum Epiphanium mandaſtis, ut ad ſacrum ordinem proveheri deberemus, vobiſque tranſmittere. Sed in uno vos audivimus, in alio minime potuimus audire. Diaconus quidem factus eſt; ſed quiſquis ſemel in hac eccleſia ordinem acceperit, egrediendi ex ea ulterius licentiam non habet. Si ergo vos videre non potui, hac ex re conſolationem habeo; quia in filio veſtro requieſco. [Gratianus continenter.] I. Q. I. C. CXII.

XIII. *Solutio.*

Non itaque quorumlibet precibus ordinationes factæ, falſæ dijudicantur; ſed hæ demum, quæ precibus ordinandi, vel ejus amici, non ſpirituali, ſed carnali affectu porrectis, fiunt, cum alias futuræ non eſſent: quas non caritas interveniens, ſed ambitio ſupplicans extorquet. *Item Gregorius in Regeſto* [I. lib. IV. epiſt. XLIV. in Synodo Romana, A. D. 595.] *Ibid. poſt id. C.*

XIV. *Ab ordinato non debet aliquid exigi, ſed voluntarie oblata ſuſcipi.*

Sicut epiſcopus non decet manum, quam imponit, vendere, ita miniſter, vel notarius non debet in ordinatione ejus vocem ſuam, vel calamum venundare. *Et paullo poſt.* Is autem, qui ordinatus fuerit, ſi non ex placito, neque exactus, neque petitus poſt acceptas chartas, & pallium, aliquid cuilibet ex clero gratiæ tantummodo cauſa dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus: quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, qui non ex ambientis petitione proceſſit. *Item ex Concilio Toletano XI.* [c. VIII. A. D. 675. in *Hiſpania*, Concil. to. VI. pag. 550.] I. Q. I. C. IV.

XV. *Munera inviſibilis gratiæ quæſtu non ſunt comparanda.*

Quidquid inviſibilis gratiæ conſolatione tribuitur, nunquam quæſtibus, vel quibuslibet præmiis venundari penitus debet, dicente Domino: *quod gratis accepiſtis, gratis date.* Et ideo quicumque deinceps in eccleſiaſtico ordine conſtitutus, aut pro baptizandis, conſignandiſque fidelibus, aut collatione chriſmatis, vel promotionibus graduum pretia quælibet, vel præmia (niſi voluntarie oblata) pro hujuſmodi ambitione ſuſceperit; equidem, ſi, ſciente loci epiſcopo, tale quidquam a ſubditis perpetratum fuerit, idem epiſcopus duobus menſibus excommunicationi ſubjaceat pro eo, quod ſcita mala contexit, & correctionem neceſſariam non adhibuit. Sin autem ſuorum quiſpiam, eodem neſciente, pro ſupradictis quodcunque capitulis accipiendum eſſe ſibi crediderit, ſi presbyter eſt, quatuor menſium excommunicatione plectatur: ſi diaconus, trium; ſubdiaconus vero, vel clericus his cupiditatibus ſerviens & competenti pœna, & debita excommunicatione plectendus eſt. *Item ex concilio Cabilonenſi* [II. c. XVI. A. D. 813. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1275.] I. Q. I. C. CI. Matth. X. 8.

XVI. *Non pro dedicandis baſilicis, vel pro cunctis ſacramentis conferendis aliquid exigi debet.*

Statuimus, ut, ſicut pro dedicandis baſilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum eſt, ita etiam pro balſamo, ſive pro luminaribus emendis nihil presbyteri, chriſma accepturi, dent. Epiſcopi itaque de facultatibus eccleſiæ balſamum emant, & luminaria ſinguli in eccleſiis ſuis concinnanda provideant. *Ibid. C. CVI.*

XVII. *Pro dedicandis eccleſiis nihil exigatur.*

Placuit, ut quoties. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Rub.* III. c. II. *pag.* 429. [Caput incertum. Anſelmus lib. v. c. xx. citat ex Alexandro II.]

XVIII. *De eccleſia, quæ pactione conſecratur.*

Eccleſia, quæ pactione conſecrata fuerit, potius execrata, quam conſecrata dici debet. [Gratianus.] I. Q. IV. C. XI.

Lib. v. Pars i. Tit. iI. Rub. v.

XIX. *De eodem.*

1. Q. 1I. in principio. SEquitur ſecunda quæſtio, qua quæritur, an pro ingreſſu monaſterii pecunia ſit exigenda, vel exacta perſolvenda. Hoc utrumque licite fieri utriuſque Teſtamenti ſerie comprobatur. Legitur enim I. libro Regum, quod Anna detulit ſecum Samuelem poſt- 1. Reg. 1. 24. quam ablactatus fuerat, in tribus vitulis, & tribus modiis farinæ, & amphora vini ad domum Domini in Silo. In Actibus vero Apoſtolorum legitur, quod *multitudinis credentium erat cor unum, & anima una, nec aliquid eorum, quæ poſſidebant, quiſque* Act. iv. 32. *proprium eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia*: & ſinguli vendebant prædia ſua, & ponebant pretia eorum ante pedes Apoſtolorum. Quorum unus, Ananias ſcilicet, dum partem ſibi reſervaret, cum uxore ſua Saphyra, ſententia maledictionis accepta, ante pedes Apoſtoli cecidit mortuus. Hinc liquido apparet, quod ingreſſuri Act. v. 5. monaſterium ſua debent offerre rectoribus, nec aliter ſunt recipiendi, niſi ſua obtulerint. Sed aliud eſt ſua ſponte offerre, aliud exacta perſolvere. Anna mater Samuelis non exacta, neque petita, ſed ſponte munera ſacerdotibus obtulit. Credentes ſua ſponte offerebant Apoſtolis, ut indigentium neceſſitatibus deſervirent, quæ, inſtante perſecutione infidelium, eis poſſidere non licebat. Ananias quoque non ideo damnatus eſt, quia ſua vellet offerre, ſed quia Spiritui ſancto mentitus, pretia eorum, quæ Apoſtolis obtulerat, ex parte fraudabat. Non ergo his auctoritatibus permittitur rectoribus ab ingreſſuris aliquid exigere, ſed ſponte oblata ſuſcipere; quia illud damnabile eſt, hoc vero minime.

XX. *Ab his, qui ad converſionem accedunt, nihil eſt exigendum, nec pretio aliquis ad converſionem eſt invitandus.*

QUam pio mentis affectu. *Supra lib.* 1I. *Parte* 1I. *Tit.* VI. *Rubr.* 1I. c. I. *pag.* 482. *Unde Urbanus papa* [in Concilio Melfienſi c. v11. A. D. 1089. in *Apulia*, Concil. tomo x. pag. 475.]

XXI. *De eodem.*

Ibid. C. 11I. NUllus abbas pretium ſumere, vel exigere ab eis, qui ad converſionem veniunt, aliqua pacti occaſione præſumat. Regulam antiquam ſequens, nulli unquam aliquid de ordinationibus omnino accipiendum eſſe conſtituo, neque ex datione pallii, neque ex ea, quam nova per ambitionem ſimulatio invenit, appellatione paſtelli; quia cum S. Gregor. lib. iv. epiſt. xliv. in ordinando epiſcopo pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem miniſter legit, confirmationis autem ejus epiſtolam notarius ſcribit [Gratianus in fine c. 1. Q. 1I. & in principio 1I. Q.]

XXII. *De eodem.*

1. Q. 1I. C. x. MUltorum auctoritatibus luce clarius conſtat, quod ab ingreſſuris monaſterium non licet pecuniam exigere, ne & ille, qui exegit, & ille, qui ſolvit, ſimoniæ crimen incurrat. Sed adhuc obiicitur; quod qui ingreſſuri monaſterium, pecunias tri- 1. Q. 1I. in principio. buunt, non propoſitum religionis, ſed participationem ſtipendiorum eccleſiæ emunt. Temporalia ergo, non ſpiritualia ementes, nequaquam ſimoniaci habendi ſunt. His ita reſpondetur. Non ſolum qui ſpiritualia, ſed etiam qui temporalia eis annexa, pretio accipiunt, vel tribuunt, ſimoniaci judicantur. Unde Malachias loquens ex perſona Domini: *quis eſt* (inquit) *in vobis, qui claudat oſtia, & incendat altare meum gratuito? Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra.* Item *Gregorius ſcribit univerſis Hiſpanis epiſcopis* [Caput incertum.]

XXIII. *De his, qui ordines munerum acceptione diſpenſant.*

Ibid. C. 1. AUdivimus, dilectiſſimi, quod nos audiſſe oportuit, ſed audiſſe profecto non libuit; quoſdam ſcilicet eſſe ſacrorum ordinum profeſſores, qui ſub munerum datione, vel acceptione Dei eccleſias, vel earum ſibi beneficia uſurpant: Quod quidem ſcelus vos non jam dudum acriter correxiſſe vehementer admiramur. Juſte enim uterque corripiendus eſt, & a ſanctæ liminibus eccleſiæ ſubmovendus & qui pro eccleſiæ ambitu munera largitur, & qui ut eccleſiam adeat, quidquam præſumit accipere. Iſte quippe donum Dei emere, hic autem præſumit vendere. A ſacrilegio quoque hoc facinus non diſpar dixerim, cum id, quod ſponte, & ſacro deliberationis arbitrio gratis fieri debuit, ſub pe-

pecuniæ pactione cauſatur. Quare, fratres cariſſimi, quæ taliter facta ſunt, curioſe re- Lib. v. Pars i. Tit. iii. Rub. v.
fellite, infecta prohibete, veſtriſque juſſionibus reſiſtentes, digno anathematis vinculo percutere non dubitate. *Idem Rotomagenſi epiſcopo, & Gallicis omnibus* [Caput incertum.]

XXIV. *De his, qui eccleſias vel eccleſiaſtica beneficia vendunt.*

SI quis dator. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XVI. R*ub.* I. c. I. *pag.* 191.

XXV. *Nec altaria, nec præbendas epiſcopis vendere licet.*

QUæſitum eſt de epiſcopis. *Supra hoc eodem libro* I. *Titulo, & Rubrica*, c. III. *pag.* 191. *Gregorius* [imo Urbanus II. in Synodo Placentina c. 1. & II. A. D. 1095. in *Æmilia*, Concil. tomo x. pag. 503.]

XXVI. *Quidquid data, vel promiſſa pecunia, in ſacris ordinibus acquiritur, irritum habeatur.*

EA, quæ a ſanctis patribus de ſimoniacis ſtatuta ſunt, nos quoque & judicio ſancti i. Q. iii. C. v.
Spiritus, & Apoſtolica auctoritate firmamus. Quidquid ergo in ſacris ordinibus vel in eccleſiaſticis rebus vel data, vel promiſſa pecunia acquiſitum eſt; nos irritum eſſe, & nullas unquam vires obtinere cenſemus.

XXVII. *Qui eccleſiaſtica beneficia emunt, eccleſias quoque emere probantur.*

SI quis objecerit. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XVI. *Rub.* I. c. IV. *pag.* 191. *Item Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio præpoſito eccleſiæ ſancti Juventii ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem* [papa II. epiſt. XVII. c. A. D. 1089. Roma in *Inſubres*, Concil. tomo x. pag. 439.]

XXVIII. *Quare in Evangelio non prohibeatur inveſtitura eccleſiæ a laicis fieri.*

SAlvator prædixit in Evangelio, circa finem ſæculi pſeudochriſtos, & pſeudopro- Ibid. C. viii.
phetas ſurgere, & multos ſeducere, & fideles ſuos in mundo multas habituros preſ- Matth. xxiv. 5.
ſuras, ſed tamen portas inferi adverſus eccleſiam non prævalituras. Proinde quia, ut
ait Apoſtolus, *oportet hæreſes eſſe, ut qui probati ſunt, manifeſti fiant*, oportet, nos 1. Cor. xi. 19.
cum propheta ex adverſo conſurgere, & murum opponere pro domo Iſrael, & cum eo-
dem Apoſtolo per multas tribulationes intrare in regnum Dei; quoniam non *ſunt condignæ* Ezech. xiii. 5.
paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Igitur quia inno- Act. xiv. 21.
tuiſti nobis, quod tibi obiicitur, utrum vendere eccleſiaſticam rem ſimoniacum ſit, hoc Rom. viii. 18.
ſimoniacum eſſe patenter colligitur ex hoc, quod beatus Apoſtolus Petrus ait Simoni: Act. iv. 32.
pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia exiſtimaſti, donum Dei pecunia poſſideri. Donum quippe Dei eſt Spiritus ſanctus, & donum Dei eſt res ipſi eccleſiæ oblata. Et ſi bene animadvertis, Simon magus, qui ad fidem acceſſit, non Spiritum ſanctum propter Spi-
ritum ſanctum, quo ipſe erat indignus, quoniam, ut ſcriptum eſt, *Spiritus ſanctus diſci-* Sap. 1. 5.
plinæ effugiet fictum; ſed ideo, quantum in ipſo erat, emere voluit, ut ex venditione ſignorum, quæ per eundem fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur. Nec Apoſtolus emtionem Spiritus ſancti (quam bene fieri non poſſe noverat) ſed ambitionem quæſtus talis, & avaritiam, quæ eſt idolorum ſervitus, in eodem Simone exhorruit, & maledictionis jaculo perculit. Quisquis igitur res eccleſiaſticas, quæ dona Dei a Deo fidelibus, & a fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent, propter ſua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei poſſideri pecunia exiſtimat. Ideo qui eaſdem res non ad hoc, ad quod inſtitutæ ſunt, ſed ad propria lucra, munere linguæ, vel indebiti obſequii, vel pecuniæ, largitur, vel adipiſcitur, Si-
moniacus eſt; cum principalis intentio Simonis fuerit ſola pecuniæ avaritia, ideſt ido- Coloſſ. iii. 5.
lolatria; ut ait Apoſtolus Paulus; alioquin cur ſancta Synodus Calchedonenſis DCXXX.
epiſcoporum procuratorem, vel defenſorem eccleſiæ, vel quemquam regulæ ſubje- C. ii. Concil. to. iv. pag. 756.
ctum adeo per pecuniam ordinari prohibet, ut interventores quoque tanti ſceleris anathematizet, niſi quod eoſdem Simoniacos judicet? Quod ſi præfati milites eccleſiæ ob hujuſmodi ſcelus taliter percelluntur, nemo ſapiens negabit, non militantes eccleſiæ multo damnabilius ob hanc cauſam, ideſt venditionis, vel emtionis debere percelli. Sed & beatus prædeceſſor noſter Paſchalis in libro de conſecratione affirmat, quod quiſquis eorum alterum vendiderit, ſine quo alterum non provenit, neutrum invenditum de-

Digitized by Google

Lib. v. Part. 1. Tit. III. Rub. v. derelinquit; ac per hoc eum, qui rem eccleſiæ vendidit, vel emit, Simoniacum eſſe intelligitur. Nomine vero procuratoris intelligit præſata Synodus quemlibet eccleſiaſticarum rerum adminiſtratorem, ut V. G. præpoſitum, œconomum, vicedominum defenſoris nomine, advocatum, ſive caſtaldum, & judicem. In ſubiecto vero regulæ, archipresbyterum, archidiaconem, canonicum, monachum, vel quemlibet eccleſiaſtico mancipatum officio. Quod vero Spiritum ſanctum, quantum in ſe eſt, emat, vel vendat qui præpoſituram, vel aliquid hujuſmodi vendit, vel emit, audi Auguſtinum Tract. x. in Cap. Joh. ſuper Johannem: *o quot præpoſituras fecerunt! Alterum præpoſitum habet Carthagine Primianus, alterum habet Maximianus, alterum habet in Mauritania Rogatus; alterum habent in Numidia, illi, & illi, quos jam nec nominare ſufficimus. Circuit ergo aliquis emere columbam, unuſquiſque laudat præpoſitum ſuum, quod vendit.* Ecce, venerabilis Auguſtinus, de præpoſituræ diſtractione agens, in nomine *columbæ* ſancti Spiritus venditionem, vel emtionem accipit, ſicut & omnes hujus Evangelii capituli tractatores. Penſandum vero eſt qua pœna mulctentur qui jam Deo, & eccleſiæ ſuæ oblata vendunt, vel emunt, ſi cum flagellis a Dei templo ejecti ſunt qui quæ Deo erant offerenda, vendebant, vel emebant. Si de offerendorum venditoribus, vel emtoribus dictum eſt: *vos feciſtis domum Patris mei domum negociationis, & ſpeluncam latronum*, quid dicetur de eccleſiæ jam oblatorum venditoribus, vel emtoribus? Et ne quis inſanus obiiciat, merito hoc dominum tam acerbe vindicaſſe, quia tunc illa in Dei templo Jo. II. 14. vendebantur, eccleſiaſticæ vero res modo extra templum diſtrahuntur, attende ſuperius Auguſtinum, non determinantem locum venditionis, vel emtionis præpoſitorum; Matth. XXI. 12. ſed tantum indefinite dicentem: *circuit aliquis emere columbam, unuſquiſquo præpoſitum ſuum laudat quod vendit*, non adiiciens, in templo vel extra templum. Hæc circa venditores, vel emtores rerum ſacrarum ſufficiant. *Item Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei Lucenſis eccleſiæ clero & populo perpetuam ſalutem* [papa II. A. D. 1068. Roma in *Tuſciam*, Hæc epiſtola extat in fine collectionis Anſelmi Lucenſis, & eam refert Deuſdedit Card. P. I.]

XXIX. *Miniſtri, & ſervitores eccleſiæ abſque venalitate ab epiſcopis ordinentur.*

1. Q. III. C. IX. EX multis temporibus hoc deteſtabile malum intra veſtram eccleſiam inoleviſſe cognovimus, ut nulli unquam clerico, quamvis religioſo, quamvis ſcientia, & moribu prædito, eccleſiaſticum beneficium concederetur, niſi ei, qui profano pecuniæ munere illud emere ſtuduiſſet: fiebatque eccleſia & res ejus ita venalis, veluti quædam terrena & vilis merx a negociatoribus ad vendendum expoſita: quod malum quam deteſtabile, quantum Deo, ſanctiſque ſit contrarium & ſacri canones docent, & fere omnibus manifeſtum exiſtit. Calchedonenſe nanque concilium, unum ex principalibus ſimili pœna condemnat eos, qui eccleſiæ beneficium interventu pecuniæ acquirunt, & eos, qui ſacram manus impoſitionem, per quam Spiritus ſanctus confertur, mercari dignoſcuntur. Utroſque enim auctoritate inexpugnabili, illos a beneficio, iſtos a ſacro ordine jubet expelli. Unde humani generis Redemtor omnes vendentes & ementes de templo eiiciens, cathedras vendentium columbas evertit, nummulariorum effudit æs, præcepti Matth. XXI. 13. ſui auctoritate denuncians, & dicens: *nolite facere domum patris mei domum negociationis*. Illud quoque in eodem facto ſollicite conſiderate, quod per totum textum ſancti Evangelii nuſquam reperitur, Dominum tanta ſeveritate, tam diſtricta cenſura juſtitiæ peccantes corripere, cum non ſolum eloquio increpans, verum etiam facto flagello de funiculis verberans, omnes eliminavit de templo, aperte demonſtrans, quod tales ne- Jo. II. 15. gociatores, non ſicut ceteri peccatores ſunt corripiendi, ſed a templo Dei, ideſt a ſancta eccleſia longius ſunt proiiciendi. Nam ſicut per *columbarum venditores* denotantur, qui ſacram manus impoſitionem vendere conantur; ſic per *nummularios*, eccleſiaſtici beneficii venditores deſignantur, qui domum Dei, teſte Evangelio, ſpeluncam latronum efficiunt. Quapropter ego Alexander ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & Apo- Ezech. III. 18. ſtolicæ ſedis epiſcopus, immo miniſter indignus, tot, & tanta mala in multis eccleſiis, & maxime in Lucenſi eccleſia ex iniqua concupiſcentia fieri conſpiciens, ne ſanguis iniquorum a diſtricto judice de manu noſtra requiratur, illa extirpare, & penitus eradicare decrevimus. Conſtituimus itaque, & preſenti decreto firmamus (ſicut olim noſtri deceſſores feciſſe noſcuntur) ut nullus deinceps epiſcoporum beneficium eccleſiæ (quod quidam *canonicam*, vel *præbendas*, ſeu etiam *ordines* vocant) pro aliquo pretio, vel munere clericis audeat unquam conferre; ſed omnes miniſtros, & ſervitores eccle-

ſiæ

Digitized by Google

eccleſiæ gratis, & abſque ulla venalitate in ſancta eccleſia ſtudeant ordinare, nec eligant in domo Domini qui majores ſacculos pecuniæ conferant, ſed eos, qui moribus, & diſciplina, atque ſcientia divites pro officio ſuo ipſam valeant ſuſtentare eccleſiam. Conſtituimus, & eodem modo firmamus, ut nullus cujuſcumque gradus clericus pro eccleſiæ beneficio aliquid audeat conferre aut fabricæ eccleſiarum, vel donariis eccleſiarum, ſeu etiam quod pauperibus ſit tribuendum; quia (teſte Scriptura) qui aliquid male accipit, ut quaſi bene diſpenſet, potius gravatur, quam juvatur. Quod ſi aliquis divinorum præceptorum, & animarum ſalutis immemor præfatum jam beneficium eccleſiæ, iniqua cupiditate ductus, vendere, vel emere temerario auſu præſumſerit, ſicut in Calchedonenſi concilio definitum eſt, gradus ſui periculo eum ſubjacere decrevimus: nec miniſtrare poſſit eccleſiæ, quam pecunia venalem fieri concupivit. Et inſuper terribilis anathematis mucrone perfoſſus (niſi reſipuerit) ab eccleſia Dei, quam læſit, modis omnibus abſcindatur. *Item Gregorius homilia* XIII. [imo lib. II. homil. XXXIX. §. a. c. A. D. 593. *Romæ*.]

Lib. v. Part. I. Tit. III. Rub. v.

I. Q. I. C. XXVII.

XXX. *Qui dona Dei emunt, vel vendunt, pariter a Deo damnantur.*

VEndentes, & ementes e templo eliminat Chriſtus, quia vel eos, qui pro munere, impoſitionem manuum tribuunt, vel eos, qui donum Spiritus emere nituntur, damnat. *Item infra*. Vendentes in templo ſunt, qui hoc, quod quibuſdam jure competit, ad præmium largiuntur. Juſtitiam enim vendere eſt hanc pro præmii acceptatione ſervare. Ementes vero in templo ſunt, qui dum hoc perſolvere proximo, quod juſtum eſt, nolunt, dumque rem jure debitam ſacere contemnunt, dato patronis pretio emunt peccatum. *Item Beda* [ad c. II. Johannis, c. A. D. 720. in *Anglia*.]

I. Q. III. C. X.

XXXI. *Qui gratiam a Deo accipiunt, & non gratis exercent, venditores ſunt columbarum.*

NOn ſolum venditores ſunt columbarum, & domum Dei faciunt domum negociationis qui ſacros ordines, largiendo pretium pecuniæ, vel laudis, vel etiam honoris, inquirunt; verum ii quoque, qui gradum, vel gratiam in eccleſia ſpiritualem, quam Domino largiente perceperunt, non ſimplici intentione, ſed cujuslibet humanæ cauſa retributionis exercent contra illud Petri Apoſtoli: *qui loquitur, quaſi ſermones Dei: qui miniſtrat, tamquam ex virtute, quam adminiſtrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Jeſum Chriſtum*. Quicumque ergo tales ſunt, ſi nolunt, veniente Domino, de eccleſia auferri, auferant iſta de actibus ſuis, ne faciant domum Dei domum negociationis. *Item Gregorius* VII. [apud Polycarpum lib. IV. tit. XI.]

Ibidem C. XI.

I. Petr. IV. II.

XXXII. *Simoniaci ſunt epiſcopi, qui decimas, & oblationes laicis, non clericis diſtribuunt.*

PErvenit ad nos fama ſiniſtra, quod quidam epiſcoporum non ſacerdotibus propriæ diœceſis decimas atque Chriſtianorum oblationes conferunt, ſed potius laicalibus perſonis, militum videlicet, ſive ſervorum, &, quod gravius eſt, conſanguineis; unde ſi quis amodo epiſcopus inventus fuerit hujus divini præcepti tranſgreſſor, inter maximos hæreticos, & Antichriſtos non minimus habeatur: & ſicut Nicæna ſynodus de ſimoniacis cenſuit, & qui dat epiſcopus, & qui recipiunt ab eo laici, ſive pretio, ſive beneficio, æterni incendii ignibus deputentur. *Item Paſchalis* II. [apud Polycarpum lib. III. tit. XXI. ex concilio Toletano.]

Ibidem C. XIII.

S. Gregor. lib. VI. epiſt. V.

C. XLIX. ex Arabicis.

XXXIII. *Spiritum ſanctum vendit qui decimas pro pecunia tribuit.*

ALtare & decimas per pecuniam dare, & Spiritum ſanctum vendere, ſimoniacam hæreſim eſſe nullus fidelium ignorat.

Ibidem C. XIV.

XXXIV. *De eodem.*

DIctum eſt, ſolere in quibuſdam. *Supra hac eadem Rubrica & Titulo* c. V. *pag.* 714.

XXXV. *Pro ſepultura nihil numeris eſt exigendum.*

QUæſta eſt nobis Nereida. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Titulo* XV. *Rubr.* VI. c. V. *pag.* 380.

XXXVI. *Etiam*

Lib. v. Pars I. Tit. III. Rub. VI. & VII.

XXXVI. *Etiam coacti, de ſepultura pretium non debemus accipere.*

POſtquam pretio victus eſt. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Titulo* XV. *Rubr.* VI. c. 1 I. *pag.* 380.

XXXVII. *De eodem.*

IN eccleſiaſtico nanque libro. *Supra ibidem* c. 1 1 I. *eadem pag.* 380.

XXXVIII. *De eodem.*

PRæcipiendum eſt. *Supra ibidem* c. IV. *eadem pagina* 380.
Item Gregorius Salonis conſiſtentibus [lib. v. epiſt. xxvi. A. D. 596. Roma in *Dalmatiam*.]

XXXIX. *Simoniacus eſt qui ut eligatur, præmia largitur.*

1. Q. VI. C. II. EGo autem & veſtræ dilectioni providens, & meæ animæ, omnipotentis Dei judicium pertimeſcens, ejuſdem Maximi cauſam ſubtiliter exquiri deſidero, ſi nullis criminibus preſſus, quæ ſacro ordini contradicunt, ſi non per ſimoniacam hæreſim, ideſt præmia quibuſdam ſe eligentibus præbendo ad ſacerdotale pertingere officium conatur. Tunc enim liber pro vobis apud Dominum interceſſor erit, ſi non obligatus de ſuis, ad locum interceſſionis venerit.

XL. *Sicut ordinatio, ſic electio, vel conſenſus ſine venalitate debet præferri.*

SIcut is, qui. *Supra lib.* I. *Parte* 1I. *Tit.* VIII. *Rubr.* 1 I. c. XXIV. *pag.* 68.

RUBRICA. VI

De vario genere ſimoniæ.

I. *De triplici genere ſimoniacorum.*

[Nicolaus II. in Synodo *Romana* A. D. 1056. Concil. tomo IX. pag. 1105.]

1. Q. I. C. CVII. STatuimus decretum de ſimoniacis tripartita hæreſi, item de ſimoniacis ſimoniace ordinatoribus, vel ordinatis, & de ſimoniacis ſimoniace a non ſimoniacis, & de ſimoniacis non ſimoniace a ſimoniacis. Simoniaci ſimoniace ordinati vel ordinatores ſecundum eccleſiaſticos canones a proprio gradu decidant. Simoniaci quoque ſimoniace a non ſimoniacis ordinati, ſimiliter ab officio male accepto removeantur. Simoniacos autem non ſimoniace a ſimoniacis ordinatos, miſericorditer per manus impoſitionem pro temporis neceſſitate in officio concedimus permanere [Gratianus.]

II. *De eodem.*

Ibidem SEd hoc intelligendum eſt de his, qui ordinantur a ſimoniacis, quos ignorabant eſſe ſimoniacos. Hos facit ſimoniacos non reatus criminis, ſed ordinatio ſimoniaci.

RUBRICA. VII

De ignoranter ſimoniace ordinatis.

I. *De illis, qui non ſimoniace a ſimoniacis ordinantur.*

SI qui a ſimoniacis. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubrica* VII. c. VII. *pag.* 363.

II. *De eo, qui ordinatur ab illo, quem ſcit ſimoniacum eſſe.*

DE cetero ſtatuimus. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* VI. c. IV. *pag.* 361.

RU-

Digitized by Google

RUBRICA. VIII

De multiplici pœna ſimoniacorum.

I. *Anathematis ſententia damnatur qui a ſimoniacis ordinatur.*

REperiuntur quamplurimi. *Supra lib.*I. *Parte* IV. *Titulo* XI.*Rubr.*IX.c.11.*pag.*364.

II. *De eodem.*

QUi ſtudet. *Supra hoc libro* V. *eadem Parte, & Titulo, Rubr.* I. c.I.*pag.* 708.

III. *De eodem.*

AUdivimus. *Supra hoc eodem libro* V. *Parte & Titulo, Rubr.* V. c.XXIII. *pag.*716.

IV. *De eodem.*

ORdinationes. *Supra ibidem Rubr.* IV. c.I.*pag.*712.

V. *De eodem.*

QUibuſdam. *Supra ibidem Rubr.* IV. c.V. *pag.* 713.

VI. *De eodem.*

SI quis epiſcopus. *Libro* I. *Parte* IV. *Tit.*XI.*Rubrica* IX. c.11I.*pag.*364. *Item Gregorius* [Deuſdedit P. IV. refert ex Paſchali II. in epiſt. ad Mediolanenſes.]

VII. *Simoniaci, ſacerdotes eſſe non poſſunt.*

QUicunque ſacros ordines vendunt, aut emunt, ſacerdotes eſſe non poſſunt. Unde ſcriptum eſt: *anathema danti, anathema accipienti, hoc eſt ſimoniaca hæreſis.* Quomodo ergo, ſi anathema ſunt, & ſancti non ſunt, ſanctificare aliquos poſſunt? Et cum in Chriſti corpore non ſint, quomodo Chriſti corpus tradere, vel accipere poſſunt? Qui maledictus eſt, quomodo benedicere poteſt? *Idem* [nimirum Gregorius I. lib. VII. epiſt. c circa A. D. 599. Roma in *Galliam*.] 1.Q.1.C.XII. 1.Q.1.C.XXII.

VIII. *De eodem.*

CUm liqueat, hanc hæreſim ante omnes radice peſtifera ſurrepſiſſe, atque in ipſa ſua origine Apoſtolica eſſe deteſtatione damnatam; cur non cavetur? Cur non perpenditur? Quia benedictio illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur. *Idem Ambroſius de miniſteriis* [rectius de myſteriis. Sed caput eſt incertum.] *Ibid.C.XIII.*

IX. *Qui pretio ordinant, lepram, non officium conferunt.*

CUm ordinaretur epiſcopus, quod dedit, aurum fuit, quod perdidit, anima fuit; cum alium ordinaret, quod accepit, pecunia fuit, quod dedit, lepra fuit. *Item* [ibid.] *Ibid.C.XIV.*

X. *De eodem.*

GRatiam, cum ordinaveris, non ſuſcepiſti, quia gratuito eam non meruiſti. *Idem de Giezi* [lib. IV. ad c. IV. Lucæ §. 51. *ibid.*] *Ibid.C.XV.*

XI. *De eodem.*

CIto turpem ſequitur lepra mercedem, & pecunia corpus, animumque male quæſita commaculat. *Et paullo poſt.* Vides, quia facto auctoris ſucceſſio damnatur heredis. Inexpiabilis eſt enim venditi culpa myſterii, & gratiæ vindicta cæleſtis tranſit ad poſteros. Denique Moabitæ, & ceteri non intrabunt eccleſiam Dei uſque ad III. & IV. generationem, tamdiu videlicet (ut ſimplicius interpretemur) donec culpam auctorum multiplicis ſucceſſio generationis aboleret. *Ibid.C.XVI.*

Lib. v. Pars i. Tit. iii. Rubr. viii.

XII. *De eodem.*

QUi perfectionem. *Supra libro* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* VI. c. iI. *pag.*360.

XIII. *De eodem.*

VEntum eſt, *Supra ibidem* c.iiI. *pag.*360.

XIV. *De eodem.*

EA, quæ a ſanctis. *Supra hoc eodem libro, Parte & Titulo, Rubr.*V.c.XXVI.*pag.*717. *Item in regeſto Gregorii* [forte vii. Caput incertum.]

XV. *Spolietur honore qui eccleſiam per pecuniam obtinet.*

1. Q. i. C. iii. — Concil. Turon. ii. C. xv. — Remen. C. xxi. — Moguntin. ſub Rabano C. xii. & ſub Arnulpho C. v.

PResbyter, ſi per pecuniam eccleſiam obtinuerit, non ſolum eccleſia privetur, ſed etiam ſacerdotii honore ſpolietur; quia altare, & decimas, & Spiritum ſanctum emere, vel vendere, ſimoniacam hæreſim eſſe, nullus fidelium ignorat. *Idem.*

XVI. *De eodem.*

BEnedictio illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur.

XVII. *De eodem.*

SIquis epiſcopus. *Supra libro* I. *Parte* IV. *Tit.*XI. *Rubr.*IX. c.iiI.*pag.*364. *Idem* [ſententia ſumta ex S.Gregorio lib.iv.epiſt.lv.& lvi. & lib.x.epiſt.xxxiii. A.D.596.& 602.*Romæ.*]

XVIII. *Partem habebit cum Simone qui contra ſimoniacos vehementer non exarſerit.*

Ibid. C. v. — Concil. Meld. C. xliii. — Io. Diac. lib. iii. C. iv.

QUiſquis per pecuniam ordinatur, ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur. Quiſquis ergo contra ſimoniacam, & neophytorum hæreſim pro officii loco vehementer non exarſerit, cum eo ſe non dubitet habiturum portionem, qui prius commiſit hoc piaculare flagitium. *Item Caliſtus papa* [ii. in Concilio Lateranenſi c. i. circa A. D. 1121. Concil. tomo x. pag. 896.]

XIX. *Non ordinari, nec promoveri in eccleſia Dei per pecunias aliquis valet.*

Ibid. C. x.

SAnctorum patrum exempla ſequentes, & officii noſtri debito innovantes, ordinari quemquam per pecuniam in eccleſia Dei, vel promoveri, auctoritate Sedis Apoſtolicæ modis omnibus prohibemus. Si quis vero in eccleſia ordinationem, vel promotionem taliter acquiſierit, acquiſita prorſus careat dignitate.

XX. *De eodem.*

EX multis. *Supra hoc eodem libro, Parte & Titulo, Rubr.* V. c.XXIX.*pag.*718. *Item Innocentius papa* [iI. in Synodo Romana c.iI. A. D. 1139. Concil. tomo x.pag.1102.]

XXI. *Careat honore male acquiſito qui eccleſiaſtica beneficia per pecuniam invenire tentaverit.*

1. Q. iii. C. xv.

SIquis præbendam, vel prioratum, ſeu decanatum, aut honorem, vel promotionem aliquam eccleſiaſticam, ſeu quodlibet ſacramentum eccleſiaſticum, utpote chriſma, vel oleum ſanctum, & conſecrationes altarium, vel eccleſiarum, interveniente execrabili ardore avaritiæ, per pecuniam comparaverit, honore male acquiſito careat, & emtor, atque venditor, & interventor nota infamiæ percellantur; & nec pro paſtu, nec ſub obtentu alicujus conſuetudinis, ante, vel poſt a quoquam aliquid exigatur, vel ipſe dare præſumat, quoniam ſimoniacum eſt; ſed libere & abſque diminutione aliqua, collata ſibi dignitate atque beneficio perfruatur.

XXII. *De eodem.*

SI quis dator. *Supra hoc eodem libro, Parte, & Titulo, Rubr.*V. c.XXIV.*pag.*717.

XXIII. *De*

Lib. v. Pars i. Tit. iii. Rub. ix. & x.

XXIII. *De eodem.*

SI quis neque ſanctis pollens. *Supra hoc eodem libro, Parte & Titulo, Rubr.* IV. c. III. *pag.* 710.

XXIV. *De eodem.*

ALius penſare. *Supra lib.* III. *Parte* III. *Tit.* I. *Rubr.* VI. c. II. *pag.* 604.
Item Gelaſius papa [I. epiſt. IX. c. XXVI. ad epiſcopos Lucaniæ, A.D. 494. Roma in *Lucaniam*, Concil. tomo IV. pag. 1194.]

XXV. *Simonis damnatio dantem & accipientem pariter involuit.*

QUos conſtiterit, indignos meritis, ſacram mercatos eſſe pretio dignitatem; convictos oportet arceri, non ſine periculo facinus tale perpetrantes, quia dantem pariter & accipientem damnatio Simonis, quam ſacra lectio teſtatur, involuit. I. Q. I. C. VI.

XXVI. *De eodem.*

GRatiam. *Supra hac eadem Rubrica* VIII. c. X. *pag.* 721.

RUBRICA. IX
De pœna non exardeſcentis, pro officii ſui loco, in ſimoniacos.

QUiſquis per pecuniam. *Supra Rubrica* VIII. *præcedenti*, c. XVIII. *pag.* 722.

RUBRICA. X
De diſpenſatione varia cum ſimoniacis.

I. *De parvulis, qui cupiditate parentum eccleſias emunt.*

Urbanus de Simoniacis ſcribens, ait inter cetera [in Concilio Placentino, c. V. & ſequent. A. D. 1095. in *Æmilia*, Concil. tomo X. pag. 503.]

QUicumque ſane cupiditate parentum, cum adhuc parvuli eſſent, eccleſias, vel eccleſiarum partes per pecunias adepti ſunt, poſtquam eas omnino dimiſerint, ſi canonice in eis vivere voluerint, pro magna miſericordia ibidem eos eſſe concedimus: neque pro hoc facto a ſacris ordinibus illos removemus, ſi alias digni reperiantur. Illi vero, qui per ſe ipſos, cum jam majoris eſſent ætatis, neſanda cupiditate ducti eas emerunt, ſi in aliis eccleſiis canonice vivere voluerint, ſervatis proprijs ordinibus, pro magna miſericordia ibi eos miniſtrare permittimus. Quod ſi ad alias transferri fortaſſis non poterunt, & in eis canonice vivere promiſerint, minoribus ordinibus contenti, ad ſacros ordines non accedant, ſalva tamen in omnibus Apoſtolicæ ſedis auctoritate. Si qui tamen ante emtionem catholice ordinati ſunt, cum ea, quæ emerunt, dimiſerint, & vitam canonicam egerint, in ſuis gradibus permittantur, niſi forte ejuſmodi eccleſia ſit, ut ibi primum locum debeant obtinere. Primum enim, vel ſingularem, vel præpoſituræ locum in emtis eccleſiis eos habere non patimur. *Ex ejuſdem epiſtola ad Vitalem presbyterum.* [Caput incertum.] I. Q. V. C. I. — C. VI. — C. VII.

II. *De eodem.*

EOs, qui eccleſiam emerunt, ſi perſona talis fuerit, quam vita commendet, videlicet, ut in canoniis vel monaſteriis regulariter vivat, in ſui honoris officio, miſericorditer condeſcendens, miniſtrare concedimus, abſque tamen ſanctorum canonum præjudicio. *Urbanus* II. *Alberto epiſcopo* [forte Virdunenſi, c. A. D. 1090. Roma in *Galliam*.] I. Q. V. C. III.

III. *De quodam, pro quo incuria parentum pecuniam dedit, non epiſcopo, ſed uni ex principibus ejus.*

PRæſentium portitorem, quem parentum incuria per pecuniam, non epiſcopo, ſed cuidam principum ejus datam, invitum ſacerdotii dignitatem obtinuiſſe ſignificaſti; Ibid. C. III.

Lib. v. Pars i. Tit. iv. Rubr. unica Tit. v. Rubr. i. ii. & Tit. vi. Rub. i.

ſti; licet ſancti canones deponendum eſſe teſtentur; tamen, quia culpam iſtam neſciens, & coactus commiſit, & quia ab eodem ordine ut deponeretur, ſupplicavit ultroneus, ex conſideratione diſcretionis, quæ mater eſt omnium virtutum, magis, quam ex rigore canonum, miſericordiæ viſcera adhibendo, ipſum in eodem ordine eſſe, fraternitati tuæ conſulimus, ita tamen, ut, ſi eccleſia illa, cui deſervit, ſacerdotum penuriam non patitur, ſuſpenſus a ſacerdotali officio permaneat. Quod ſi ita fortaſſe eccleſiæ utilitas exegerit, ut curam regiminis aſſumat, liceat ei, ex conceſſione ſui epiſcopi, fratrumque obedientia, ſacerdotali officio fungi.

TITULUS. IV
Ne prælati vices ſuas, vel eccleſiaſticas ſub annuo cenſu concedant.

RUBRICA. UNICA
Conducticiis presbyteris eccleſiæ non committantur.

Innocentius II. [in ſynodo Romana c. x. A. D. 1139. Concil. tomo x. pag. 1005.]

xxi. Q. ii. C. v. *Concil. Remenſe ſub Eugen. iii. C. x.*

PRæcipimus etiam, ne conducticiis presbyteris eccleſiæ committantur, & unaquæque eccleſia, cui facultas ſuppetit, proprium habeat ſacerdotem.

II. *De eodem.*

SI quis epiſcopus, *Supra Rubr.* IX. *præcedentis Tituli*, c. XVII. *pag.* 722.

III. *De eodem.*

SAlvator. *Supra Rubr.* V. *præcedentis Tituli*, c. XXVIII. *pag.* 717.

TITULUS. V
De magiſtris.

RUBRICA. I
De inſtitutione magiſtrorum pro doctrina populorum.

I. *Magiſtros & doctores epiſcopi congruis locis conſtituant.*

Diſt. xxxvii. C. xii.

DE quibuſdam locis ad nos refertur, neque magiſtros, neque curam inveniri. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* V. c. XIX. *pag.* 112.

RUBRICA. II
De prohibitione, ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

NOn ſolum. *Supra Rubr.* V. *præcedentis Tituli* IV. c. XXXI. *pag.* 719.

TITULUS. VI
De Judæis, & Saracenis.

RUBRICA. I
De modo, quo invitandi ſunt ad fidem.

I. *Non aſperis, ſed blandis verbis ad fidem ſunt aliqui provocandi.*

QUi ſincera intentione extraneos a Chriſtiana religione ad fidem cupiunt adducere. *Supra lib.* III. *Parte* II. *Titulo* II. *Rubrica* XII. c. I. *pag.* 569.

II. *De*

II. *De eodem.*

De Judæis autem præcepit. *Supra libro* III. *Parte* I. *Titulo* I. *Rubr.* XII. c. I. *pag.* 569.

RUBRICA. II

De his, quæ Judæis prohibentur.

I. *Officia publica Judæis non ſunt committenda.*

Item ex concilio Toletano VII. [c. xiv. A. D. 589. Concil. tomo v. pag. 1012.]

Nulla officia publica Judæis injungantur, per quæ eis occaſio tribuatur Chriſtianis pœnam inferre. Si qui vero Chriſtiani ab eis Judaiſmi ritu ſunt maculati, vel etiam circumciſi, non reddito pretio, ad libertatem, & religionem redeant Chriſtianam. *Unde in Toletano concilio* [iv. c. lxv. A. D. 633. in Hiſpania, Concil. tomo v. pag. 1720.] Diſt. liv. C. xiv. Concil. Arvern. C. viii. Matiſc. C. xiii. Meld. C. lxxiii.

II. *Sacrilegium faciunt qui Judæis publica committunt officia.*

Conſtituit ſanctum concilium, ut Judæi, aut hi, qui ex Judæis ſunt, officia publica nullatenus appetant, quia ſub hac occaſione Chriſtianis injuriam faciunt. Ideoque judices provinciarum cum ſacerdotibus eorum ſurreptiones fraudulenter elicitas ſuſpendant, & officia publica eos agere non permittant. Si quis autem judicum hoc permiſerit, veluti in ſacrilegum, excommunicatio proferatur, & is, qui ſurrepſerit publicis cædibus deputetur. xvii. Q. iv. C. xxxi.

RUBRICA. III

De his, quæ Judæis permittuntur.

I. *Permittitur Judæis, & Saracenis feſtivitates, feriaſque ſuas ſine inquietudine obſervare.*

Qui ſincera. *Supra Rubr.* I. *hoc eodem Titulo* VI. c. I. *pag.* 724.
Item Alexander papa omnibus epiſcopis Hiſpaniæ [papa II. apud Ivonem P. xiii. c. cxiv.]

II. *Judæos non debemus perſequi, ſed Saracenos.*

Diſpar nimirum eſt Judæorum, & Saracenorum cauſa; in illos, qui Chriſtianos perſequuntur, & ex urbibus, & propriis ſedibus pellunt, juſte pugnatur; hi vero ubique ſervire parati ſunt. xxiii. Q. viii. C. xi.

RUBRICA. IV

Qualiter Judæi a fidelibus tractandi ſunt.

I. *Niſi ad fidem Judæus acceſſerit, ſeparetur ab uxore fideli.*

Judæi, qui Chriſtianas. *Supra lib.* IV. *Parte* II. *Tit.* VIII. *Rubr.* III. c. III. *pag.* 672.

II. *De eodem.*

Judæorum filios. *Supra libro, Parte, & Titulo eiſdem, Rubr.* IV. c. I. *pag.* 673.
Item [in concilio Toletano IV. c. lxi. A. D. 633. in Hiſpania, Concil. tomo v. pag. 1720.]

III. *Judæis ad fidem venientibus cum infidelibus nulla ſit communio.*

Sæpe malorum conſortia, etiam bonos corrumpunt; quanto magis eos, qui ad vitia proni ſunt. Nulla igitur ultra communio ſit Ebræis ad fidem Chriſtianam tranſlatis cum his, qui adhuc in veteri ritu conſiſtunt, ne forte eorum participatione ſub- xxviii. Q. i. C. xii.

Lib. v. Pars i. Tit. vi. Rubr. v. ſubvertantur. Quicumque ergo ex his, qui baptizati ſunt, amodo infidelium conſortia non vitaverint, & hi Chriſtianis donentur, & illi publicis cædibus deputentur. *Item ex VII. Synodo* [imo Quiniſexta c. xi. A.D. 692. *CPoli*, Concil. tomo vi. pag. 1145.]

IV. *De eodem.*

xxviii. Q. i. C. xiii. Can. Apoſt. lxix. NUllus eorum, qui in ſacro ſunt ordine, aut laicus, azyma eorum manducet, aut cum eis habitet, aut aliquem eorum in infirmitatibus ſuis vocet, aut medicinam ab eis percipiat, aut cum eis balneo lavet. Si vero quiſquam hoc fecerit, ſi clericus eſt, deponatur; ſi laicus, excommunicetur. *Item ex concilio Agathenſi* [c. xl. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo iv. pag. 1390.]

V. *De eodem.*

Ibid. C. xiv. OMnes deinceps clerici, ſive laici, Judæorum convivia evitent: nec eos ad convivium quiſquam accipiat, quia cum apud Chriſtianos communibus cibis non utantur, indignum atque ſacrilegum eſt eorum cibos a Chriſtianis ſumi, cum ea, quæ, populo permittente, nos ſumimus, ab illis judicentur immunda, ac ſic inferiores incipiant eſſe Chriſtiani, quam Judæi, ſi nos quæ ab illis apponuntur, utamur, illi vero a nobis oblata contemnant.

RUBRICA. V

Quid juris ſit ſervis Judæorum.

I. *In libertatem vindicentur ſervi, qui ab infidelitate ad fidem accedunt.*

Gregorius ſcribit Fortunato Neapolitano epiſcopo [i. lib. v. epiſt. xxxi. A.D. 596. Roma in *Campaniam*.]

Diſt. liv. C. xv. Jo. Diac. lib. iv. C. xlvi. & xlvii. FRaternitatem veſtram oportet eſſe ſollicitam, ſi de Judæorum ſervitio non ſolum Judæos, ſed etiam quiſque paganorum fieri voluerit Chriſtianus, poſtquam voluntas ejus fuerit patefacta, ne hunc ſub quolibet ingenio, vel argumento cuipiam Judæorum venundandi facultas ſit; ſed is, qui ad Chriſtianam converti fidem deſiderat, defenſione veſtra in libertatem modis omnibus vendicetur. Hi vero, quos hujuſmodi oportet ſervos amittere, ne forſitan utilitates ſuas irrationabiliter æſtiment impediri, ſollicita vos hoc convenit conſideratione ſervare, ut, ſi paganos, quos mercimonii cauſa de externis finibus emerint, intra tres menſes, dum emtor, cui venditi fuerint, non invenitur, fugere ad eccleſiam forte contigerit, & velle ſe fieri dixerint Chriſtianos, vel etiam extra eccleſiam hanc talem voluntatem prodiderint, pretium eorum a Chriſtiano emptore percipiant. Si autem poſt præfinitos tres menſes quiſquam hujuſcemodi ſervorum velle ſuum edixerit, & fieri voluerit Chriſtianus, nec aliquis eum poſtmodum emerit, nec dominus qualibet occaſionis ſpecie audeat venundare; ſed ad libertatis proculdubio præmia perducatur; quia hunc non ad vendendum, ſed ad ſerviendum ſibi dicitur comparaſſe. *Idem Januario Caralitano epiſcopo* [lib. iii. epiſt. ix. A.D. 593. Roma in *Sardiniam*.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. xvi. SI quilibet Judæorum ſervus ad venerabilia loca confugerit cauſa fidei, nullatenus eum patiamini præjudicium ſuſtinere; ſed ſive olim Chriſtianus, ſive nunc fuerit baptizatus, ſine ullo * Chriſtianorum pauperum damno religioſo eccleſiasticæ libertatis patrocinio modis omnibus defendatur. *Item ex concilio Toletano* [xii. c. ix. A. D. 681. in *Hiſpania*, Concil. tomo vi. pag. 1232.]

* Abeſt hæc vox a S. Gregorio.

III. *De eodem.*

Ibid. C. xvii. ET ſi Judæorum ſervi, needum adhuc converſi, ad Chriſti gratiam convolaverint, libertate donentur. *Item ex Maticenſi XIII.* [imo Matiſconenſi i. c. xvi. paullo aliter, A. D. 581. in *Gallia*, Concil. tomo v. pag. 970.]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. xviii. PRæſenti concilio, Deo auctore, ſancimus, ut nullum Chriſtianum mancipium Judæo deinceps ſerviat; ſed datis pro quolibet bono mancipio XII. ſolidis, ipſum mancipium

pium quicumque Chriſtianus ſeu ad ingenuitatem, ſeu ad ſervitium licentiam habeat redimendi. Et ſi Chriſtianus fieri deſiderat, & non permittitur, ſimiliter faciat, quia nefas eſt, quem Chriſtus Dominus ſanguinis ſui effuſione redemit, blaſphemum Chriſtianæ religionis invinculis tenere. Quod ſi acquieſcere his, quæ ſtatuimus, quicumque Judæus noluerit, quamdiu ad pecuniam conſtitutam venire diſtulerit, liceat mancipium ipſum cum Chriſtianis, ubicumque voluerit, habitare. Lib. v. Pars I. Tit. vii. Rubr. I.

RUBRICA. VI

De puniendis Judæis converſis ad fidem, qui poſtea apoſtatant a fide.

I. *Judæi a fide apoſtatantes, cogantur redire.*

DE Judæis. *Supra hoc eodem libro, & Parte, Titulo* VI. *Rubr.* I. c. I I. *pag.* 705.
[Ex concilio Toletano IV. c. LIX. A. D. 633. in *Hiſpania*, Concil. tomo V. pag. 1719.]

II. *Qualiter puniendi ſunt converſi de Judæis, Chriſtum blaſphemantes.*

PLerique ex Judæis, qui dudum ad Chriſtianam fidem promoti ſunt, nunc blaſphemantes in Chriſtum, non ſolum Judaicos ritus perpetraſſe noſcuntur, ſed etiam abominandas circumciſiones exercere præſumſerunt: de quibus conſultu piiſſimi ac religioſiſſimi domini noſtri Siſinundi regis, hoc ſanctum decrevit concilium, ut hujuſmodi tranſgreſſores pontificali auctoritate correcti ad cultum Chriſtiani dogmatis revocentur; ut quos propria voluntas non emendat, animadverſio ſacerdotalis coerceat. Eos autem, quos circumcidunt, ſi filii eorum ſunt, a parentum conſortio ſeparentur; ſi ſervi, pro injuria corporis ſui libertati tradantur. *Item ex concilio Toletano* IV. [c. IX. ibid.] De Conſecrat. Diſt. IV. C. XCIV.

III. *Perfidia parentum filiis obeſſe non debet.*

JUdæi baptizati, ſi poſtea prævaricantes in Chriſtum, qualibet pœna damnati extiterint, a rebus eorum fideles filios excludi non oportebit, quia ſcriptum eſt: *filius non portabit iniquitatem patris.* I. Q. IV. C. VII. Ezech. XVIII. 20.

TITULUS. VII

De hæreticis.

RUBRICA. I

Quid ſit hæreſis, & ejus differentia a ſchiſmate.

I. *Unde hæreſis dicatur.*

Hieronymus definit, dicens [in epiſtolam ad Galatas c. V. A. D. 386. in *Palæſtina*.]

HÆreſis græce, ab *electione* dicitur, quia ſcilicet eam unuſquiſque ſibi eligat diſciplinam, quam putat eſſe meliorem. Quicumque igitur aliter ſcripturam intelligit, quam ſenſus Spiritus ſancti flagitat, quo ſcripta eſt, licet de eccleſia non receſſerit, tamen hæreticus appellari poteſt, & de carnis operibus eſt eligens quæ pejora ſunt. *Idem* [Auguſtinus epiſt. CLXII. nunc XLIII. §. I. Glorio, Eleuſio, & aliis, circa A. D. 398. *ibid.*] XXIV. Q. III. C. XXVII.

II. *Non error hæreticum facit, ſed pertinacia defenſionis.*

DIxit Apoſtolus Paulus: *hæreticum hominem poſt unam, & ſecundam correptionem devita, ſciens, quia ſubverſus eſt ejuſmodi, & peccat, & eſt a ſemetipſo damnatus.* Sed qui ſententiam ſuam, quamvis falſam, atque perverſam nulla, pertinaci animoſitate defendunt, præſertim, quam non audacia ſuæ præſumtionis pepererunt, ſed a ſeductis, atque in errorem lapſis parentibus acceperunt; quærunt autem cauta ſollicitudine veritatem, corrigi parati, eum invenerint; nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi. *Item Auguſtinus contra Manichæos* [imo lib. XVIII. de civit. Dei c. LI. c. A. D. 426. in *Africa*.] Ibid. C. XXIX. Tit. III. 10.

III. *Hæ-*

Lib. v. Pars i. Tit. vii. Rubr. ii. iii. & iv.

III. *Hæretici ſunt qui quod prave ſentiunt, contumaciter defendunt.*

xxiv. Q. iii. C. xxxi.

QUi in eccleſia Chriſti morbidum aliquid pravumque ſapiunt, ſi correcti, ut ſanum rectumque ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuaque peſtifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, hæretici fiunt. *Hieronymus in epiſtolam ad Titum* [c. iii. ad locum: *hæreticum hominem*, A.D. 386. in *Palæſtina*.]

IV. *Schiſmatis, & hæreſis differentia.*

Ibidem C. xxvi.

INter hæreſim, & ſchiſma hoc intereſſe arbitrantur; quod hæreſis perverſum dogma habeat, ſchiſma propter epiſcopalem diſſenſionem ab eccleſia pariter ſeparet. Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi poteſt. Ceterum nullum ſchiſma non aliquam ſibi confingit hæreſim, ut recte ab eccleſia receſſiſſe videatur.

RUBRICA. II

Deus permittit hæreſes eſſe.

I. *Quare divina providentia multos permittat errare.*

Auguſtinus [de Geneſi contra Manichæos lib. i. c. i. circa A. D. 389. in *Africa*.]

Ibidem C. xi.

1. Cor. xi. 19.

IDeo divina providentia multos diverſi erroris hæreticos eſſe permittit, ut, cum inſultant nobis, & interrongant nos ea, quæ neſcimus, vel ſic excutiamus pigritiam, & divinas Scripturas noſſe cupiamus. Propterea Apoſtolus ait: *oportet hæreſes eſſe, ut probati manifeſti fiant*. Hi autem Deo probati ſunt, qui bene poſſunt docere. Sed manifeſti hominibus eſſe non poſſunt, niſi cum docent.

RUBRICA. III

De cauſa unde naſcitur hæreſis.

I. *Præſumtio ſenſus proprii via eſt ad hæreſes.*

QUid autem iniquius. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* III. *Rubr.* XI. c. III. *pag.*40. *Item Hieronymus* [lib. II. comment. ad c. v. Oſee A. D. 408. *ibid.*]

II. *Qui mendacio veritatem immutat, patrum terminos transferre probatur.*

Ibidem C. xxxiii.

TRansferunt principes Juda terminos, quos poſuerunt patres eorum, quando immutant mendacio veritatem, & aliud prædicant, quam ab Apoſtolis acceperunt.

RUBRICA. IV

De gravitate peccati hæreſis.

I. *Peccatum hæreſis ceteris gravius eſt.*

Ex epiſtola Clementis [i. apocrypha Concil. tomo i. pag. 85.]

xxxii. Q. vii. C. xvi.

QUid in omnibus peccatis adulterio gravius? Secundum namque in pœnis obtinet locum: quoniam quidem primum illi habent, qui aberrant a Deo, etiamſi ſobrie vixerint.

II. *De eodem.*

QUid autem iniquius. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* III. *Rubr.* XI. c. III. *pag.*40.

III. *De eodem.*

PRimum eſt capitale. *Supra lib.* III. *Parte* III. *Tit.*X. *Rubr.* III. c. I. *pag.*624.

IV. *De*

IV. *De eodem*.

Quæro ergo quis. *Supra lib.* III. *Parte* III. *Tit.* IX. *Rubr.* II. c. II. *pag.* 621.

RUBRICA. V
De diverſitate hæreſum.

I. *Quot ſunt ſectæ hæreticorum*.

Iſidorus libro VII. Etymologiarum cap. V. determinat, dicens [imo lib. VIII. c. v. c. A. D. 630. in *Hiſpania*.]

Quidam autem hæretici, qui de eccleſia receſſerunt, ex nomine ſuorum au- XXIV. Q. III. C. XXXIX.
ctorum nuncupantur. Quidam vero ex cauſis, quas eligentes inſtituerunt. *Rabanus lib.* II.
SIMONIANI a Simone dicti, magicæ diſciplinæ perito, cui Petrus in Actibus *de Inſtitut. Cler.*
Apoſtolorum maledixit pro eo, quod ab Apoſtolis Spiritus ſancti gratiam emere voluiſ- *C. LVIII.*
ſet. Hi dicunt, creaturam non a Deo, ſed a virtute quadam ſuperna creatam. MENAN- *Simoniani.* *Act* VIII. 8.
DRINI a Menandro mago, diſcipulo Simonis, nuncupati, qui mundum non a Deo, *Menandrini*
ſed ab Angelis factum aſſeruit. BASILIDIANI a Baſilide appellati, qui inter reliquas *Baſilidiani.*
blaſphemias Jeſum paſſum abnegavit. NICOLAITÆ dicti a Nicolao diacono eccleſiæ *Nicolatiæ.*
Hieroſolymorum, qui cum Stephano & ceteris conſtitutus eſt a Petro: qui propter pul-
chritudinem requirens uxorem, dixerat, ut qui vellet, ea uteretur: verſa eſt in ſtu-
prum talis conſuetudo, ut invicem conjugia commutarentur: quos Johannes in Apoca- *Apoc.* II. 6.
lypſi improbat, dicens: *ſed hoc habes, quod odiſti facta Nicolaitarum*. GNOSTICI pro- *Gnoſtici.*
pter excellentiam ſcientiæ ſe ita appellare voluerunt. Animam naturam Dei eſſe dicunt,
bonum & malum Deum falſis dogmatibus fingunt. CARPOCRATIANI a Carpocra- *Carpocratiani.*
te quodam vocantur, qui dixit, Chriſtum hominem fuiſſe tantum, & de utroque ſexu
progenitum. CERINTHIANI a Cerintho quodam nuncupati. Hi inter cetera circum- *Cerinthiani.*
ciſionem obſervant, mille annos poſt reſurrectionem in voluptate carnis futuros prædi-
cant. Unde græce Chiliaſtæ, latine millenarii ſunt appellati. NAZARÆI dicti qui *Nazaræi.*
dum Chriſtum (qui a vico Nazaræus eſt appellatus) filium Dei confiteantur, omnia
tamen veteris legis cuſtodiunt. OPHYTÆ a colubro nominati ſunt. Coluber enim græ- *Ophytæ.*
ce ὄφις dicitur. Colunt enim ſerpentem, dicentes, ipſum in Paradiſum induxiſſe
virtutis cognitionem. VALENTINIANI a Valentino quodam Platonico ſectatore vo- *Valentiniani*
cati, qui æonas, ideſt ſæcula quædam in origine Dei creatoris induxit: Chriſtum quo-
que de virgine nihil corporis aſſumſiſſe, ſed per eam, quaſi per fiſtulam, tranſiſſe aſſe-
ruit. APELLITÆ, quorum auctor Apelles fuit, qui creatorem Angelum neſcio quem *Apellitæ.*
glorioſum ſuperiorem Dei faciens, Deum legis Iſrael illum igneum affirmans dixit, & Chri-
ſtum non Deum in veritate, ſed hominem in phantaſia apparuiſſe. ARCHONTIACI a *Archontiaci.*
principibus appellantur: qui univerſitatem, quam Deus condidit, opera eſſe Archange-
lorum defendunt. ADAMIANI vocati, quod Adæ imitentur nuditatem. Unde & nu- *Adamiani.*
di orant, & nudi inter ſe mares feminæque conveniunt. CAINANI inde ſunt ap- *Cainani.*
pellati, quoniam Cain adorant. SETHIANI nomen acceperunt a filio Adæ, qui voca- *Sethiani.*
tus eſt SETH, dicentes, eundem eſſe Chriſtum. MELCHISEDECHIANI vocati pro eo *Melchiſedechiani.*
quod Melchiſedech ſacerdotem Dei non hominem fuiſſe, ſed virtutem Dei eſſe arbitran-
tur. ANGELICI vocati, quia Angelos colunt. APOSTOLICI hoc ſibi nomen ideo *Angelici.*
ſumſerunt, quod nihil poſſidentes proprium, nequaquam recipiant eos, qui aliquo in *Apoſtolici.*
hoc mundo utuntur. CERDONIANI a Cerdone quodam nominati, qui duo contraria *Cerdoniani.*
principia aſſeruit. MARCIONISTÆ a Marcione ſtoico philoſopho appellati: qui cer- *Marcioniſtæ.*
donis dogma ſecutus, alterum bonum, alterum juſtum Deum aſſeruit, tanquam duo
principia creatoris & bonitatis. ARTOTYRITÆ ab oblatione vocati. Panem enim, *Artotyritæ.*
& caſeum offerunt, dicentes, a primis hominibus oblationem a fructibus terræ, & a fru-
ctibus ovium fuiſſe celebratam. AQUARII appellati eo quod aquam ſolam offerunt in *Aquarii.*
calice ſacramenti. SEVERIANI a Severo exorti, vinum non bibunt: vetus Teſtamen- *Severiani.*
tum & reſurrectionem non recipiunt. TATIANI a Tatiano vocati, qui & Encrathitæ *Tatiani.*
dicti, quia carnes abominantur. ALOGII vocantur, tanquam ſine verbo. λόγος enim *Alogii.*

Lib. v. Pars i. Tit. vii. Rub. v. græce, Latine verbum dicitur. Deum enim verbum non credunt, reſpuentes Johannis Evangelium, & Apocalypſim. CATHAPHRYGIS nomen provincia Phrygia dedit; quia ibi extiterunt. Auctores eorum Montanus, Priſca, & Maximilla fuerunt.
Cathaphryges. Hi adventum Spiritus ſancti non in Apoſtolos, ſed in ſe traditum aſſerunt. CATHARI
Cathari. propter munditiam ita ſe nominaverunt. Gloriantes enim de ſuis meritis, negant petentibus veniam peccatorum: viduas, ſi nupſerint, tamquam adulteras damnant, mundiores ſe ceteris prædicant, qui nomen ſuum ſi agnoſcere vellent, mundanos potius,
Pauliani. quam ſe mundos vacarent. PAULIANI a Paulo Samoſat exorti ſunt, qui dixit, non
Hermoginiani. ſemper fuiſſe Chriſtum, ſed a Maria ſumſiſſe initium. HERMOGENIANI ab Hermogene quodam vocati, qui materiam non natam introducens, Deo non nato eam com-
Gal. iv. 9. paravit; matremque elementorum, & Deam aſſeruit: quos Apoſtolus improbat elementis
Manichæi. ſervientes. MANICHÆI a quodam Perſa extiterunt, qui vocatus eſt Manes. Hic duas naturas & ſubſtantias introduxit, ideſt bonam, & malam, & animas ex Deo, quaſi ex aliquo fonte manare aſſeruit. Teſtamentum vetus reſpuit, novum ex parte recipit.
Anthropomorphitæ. ANTHROPOMORPHITÆ dicti pro eo, quod ſimplicitate ruſtica Deum habere humana membra, quæ in divinis libris ſcripta ſunt, arbitrantur. ἄνθρωπος enim græce, latine
Jo. iv. 24. homo interpretatur. Ignorantes vocem Domini, qui ait: *Spiritus eſt Deus*. Incorporeus eſt enim, nec membris diſtinguitur, nec corporis mole cenſetur. HIE-
Hierachitæ. RACHITÆ ab Hieracha auctore exorti, monachos tantum recipiunt; conjugia reſ-
Novatiani. puunt, regna cælorum parvulos habere non credunt. NOVATIANI a Novatiano Romæ urbis presbytero exorti, qui adverſus Cornelium cathedram ſacerdotalem conatus invadere, hæreſim inſtituit, nolens apoſtatas ſuſcipere, rebaptizans baptizatos. MON-
Montani. TANI, hæretici dicti, quod tempore perſecutionis in montibus latuerunt: qua occaſione
Ebionitæ. ſe a catholicæ eccleſiæ corpore diviſerunt. EBIONITÆ ab Ebione dicti, ſive a paupertate. Chriſtum enim per profectum ſolum, virum juſtum putant effectum. Unde competenter Ebionitæ pro paupertate intelligentiæ appellati ſunt. Hi enim ſemi-Judæi ſunt,
Gal. v. 17. & ita tenent Evangelium, ut legem carnaliter ſervent: adverſus quod Apoſtolus ad Ga-
Photiniani. latas ſcribens invehitur. PHOTINIANI a Photini Gallogræciæ Sirmio epiſcopo nuncupati, qui Ebionitarum hæreſim ſuſcitans, aſſeruit, Chriſtum a Maria per Joſeph nuptia-
Aeriani. li coitu fuiſſe conceptum. AERIANI ab Aerio quodam nuncupati ſunt. Hi offerre ſa-
Aetiani. crificium pro defunctis ſpernunt. AETIANI ab Ætio ſunt vocati, iidemque EUNO-
Eunomiani. MIANI ab Eunomio quodam dialectico Aetii idiſcipulo, ex cujus nomine magis innotuerunt, diſſimilem patri aſſerentes filium, & filio Spiritum ſanctum. Dicunt etiam nullum
Origeniani. imputari peccatum in fide manentium. ORIGENIANI ab Origene auctore exorti ſunt, dicentes, quod non poſſit videre filius patrem, nec Spiritus ſanctus filium: animas quoque in mundi principio dicunt peccaſſe, & pro diverſitate peccatorum e cælis uſque ad terras diverſa corpora, quaſi vincula, meruiſſe, eaque cauſa factum eſſe mundum.
Noetiani. NOETIANI a quodam Noeto vocati, qui dicebat, Chriſtum eundem eſſe & patrem, & Spiritum ſanctum, ipſamque Trinitatem in officiorum nominibus, non perſonis, acci-
Sabelliani. piunt, unde & Patripaſſiani vocantur, quia patrem paſſum dicunt. SABELLIANI ab eodem Noeto pullulaſſe dicuntur: cujus diſcipulum perhibent fuiſſe Sabellium, ex cujus nomine maxime innotuerunt, unde & Sabelliani vocati ſunt. Hi unam perſonam pa-
Ariani. tris, & filii, & Spiritus ſancti adſtruunt. ARIANI ab Ario Alexandrino presbytero exorti ſunt, qui coeternum patri filium non agnoſcens, diverſas in Trinitate ſubſtan-
Jo. x. 30. tias aſſeruit contra illud, quod ait Dominus: *ego, & pater unum ſumus*. MACEDO-
Macedoniani. NIANI a Macedonio epiſcopo ſunt dicti, negantes Deum eſſe Spiritum ſanctum. APOL-
Apollinariſtæ. LINARISTÆ ab Apollinare vocati ſunt, dicentes, Chriſtum corpus tantummodo
Antidicomaritæ. ſine anima aſſumſiſſe. ANTIDICOMARITÆ appellati ſunt pro eo, quod Mariæ virginitati contradicunt, aſſerentes, eam poſt Chriſtum natum viro ſuo fuiſſe commixtam.
Metangiſmonitæ. METANGISMONITÆ ideo tale nomen acceperunt, quia ἄγγος græce vas dicitur. Aſſerunt enim ſic eſſe in patre filium, tamquam vas minus intra vas majus. PATRI-
Patriciani. CIANI a quodam Patricio nuncupati ſunt, qui ſubſtantiam humanæ carnis a diabolo con-
Colluthiani. ditam dicunt. COLLUTHIANI a quodam Collutho nominati, qui dicunt, Deum non
Iſa. xlv. 7. facere mala contra illud, quod ſcriptum eſt: *ego Dominus creans mala*. FLORIANI
Floriani. a Floriano, qui e contrario dicunt, Deum creaſſe mala contra hoc, quod ſcriptum eſt:
Gen. i. 31. *fecit Dominus omnia bona*. DONATISTÆ a Donato quodam Afro nuncupati: qui
Donatiſtæ. de Numidia veniens, totam pene Africam ſua perſuaſione decepit, aſſerens minorem Patre Filium,

Filium, & minorem Filio Spiritum ſanctum, & rebaptizans catholicos. BONOSIANI *Lib. v. Part. i. Tit. vii. Rub. v.*
a Bonoſo quodam epiſcopo exorti produntur: qui Chriſtum Dei filium adoptivum, non
proprium aſſerunt. CIRCUMCELLIONES dicti eo quod agreſtes ſunt, quos *Scototopicos* vocant, ſuſpectæ hæreſis habentes doctrinam. Hi amore martyrii ſemetipſos perimunt; ut violenter de hac vita diſcedentes, *martyres* nominentur. *Bonoſiani.* *Circumcelliones.*
PRISCILLIANISTÆ a Priſcilliano vocati: qui in Hiſpania ex errore Gnoſticorum, & Manichæorum permixtum dogma compoſuit. *Priſcillianiſtæ.*
LUCIFERIANI a Lucifero Sardiniæ epiſcopo orti: qui epiſcopos catholicos, qui Conſtantii perſecutione perfidiæ Arianorum conſentientes erant, & poſtea correcti, in cathedram redire delegerunt, damnantes ſive quod crediderunt, ſive quod credidiſſe ſimulaverant, quos eccleſia catholica materno recipit ſinu, tanquam Petrum poſt fletum negationis, hanc illi matris caritatem ſuperbe accipientes, eoſque recipere nolentes, ab eccleſiæ communione receſſerunt, & cum ipſo Lucifero auctore ſuo, qui mane oriebatur, cadere meruerunt. *Luciferiani.* *Auguſt. de agone Chriſtiano C.xxx.*
JOVINIANISTÆ a Joviniano quodam monacho dicti, aſſerentes nullam nuptiarum, & virginum eſſe diſtantiam, nullumque inter ſimpliciter abſtinentes & ſimpliciter epulantes eſſe diſcrimen. *Iovinianiſtæ.*
HELUIDIANI ab Helvidio nominati, qui dicunt, poſt natum Chriſtum, alios Mariam filios de Joſeph peperiſſe. *Helvidiani.*
PATERNIANI a Paterno quodam exorti, qui inferiores corporis partes a diabolo factas opinantur. *Paterniani.*
ARABICI nuncupati eo quod in Arabia exorti ſunt, dicentes, animam cum corpore mori, atque in noviſſimo utrumque reſurgere. *Arabici.*
TERTULLIANISTÆ dicti a Tertulliano presbytero Africanæ provinciæ, civitatis Carthaginenſis, animam immortalem eſſe, ſed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum poſt mortem in dæmones verti putantes. *Tertullianiſtæ.*
THESSARESCÆDECATITÆ dicti, quod quartadecima Luna paſcha cum Judæis obſervandum contendunt; nam *τέσσαρες quatuor, δέκα decem* ſignificat. *Teſſareſcadecatitæ.*
NYCTAGES a ſomno nuncupati, quod vigilias noctis reſpuant, ſuperſtitionem eſſe dicentes, jura temerari divina, qui noctem ad requiem tribuit. *Nyctages.*
PELAGIANI a Pelagio monacho exorti. Hi liberum arbitrium divinæ gratiæ anteponunt, dicentes, ſufficere voluntatem ad adimplenda juſſa divina. *Pelagiani.*
NESTORIANI a Neſtorio Conſtantinopolitano epiſcopo nuncupati, qui beatam Mariam Virginem non Dei, ſed hominis tantummodo matrem aſſeruit, ut aliam perſonam carnis, aliam faceret deitatis: nec unum Chriſtum in verbo Dei, & carne credidit, ſed ſeparatim, atque ſejunctim alterum filium Dei, alterum hominis prædicavit. *Neſtoriani.*
EUTYCHIANI dicti ab Euthyche Conſtantinopolitano abbate, qui Chriſtum poſt humanam aſſumtionem negavit exiſtere in duabus naturis, ſed ſolam in eo divinam aſſeruit eſſe naturam. *Euthychiani.*
ACEPHALI dicti, ideſt ſine capite. Nullus enim eorum reperitur auctor, a quo orti ſint. Hi trium Calchedonenſium capitulorum impugnatores, duarum in Chriſto ſubſtantiarum proprietatem negant, & unam in una ejus perſonam noſtram prædicant. *Acephali.*
THEODOSIANI, & Gajanitæ appellati: a Theodoſio, & Gajano qui temporibus Juſtiniani principis in Alexandria populi perverſi electione una die ordinati ſunt epiſcopi. Hi errores Euthychetis, & Dioſcori ſequentes, Calchedonenſe concilium reſpuunt; ex duabus unam in Chriſto naturam aſſerunt, quam Theodoſiani corruptam, Gajanitæ incorruptam contendunt. *Theodoſiani.*
AGNOITÆ, & TRITHEITÆ a Theodoſianis exorti ſunt, ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti, quia ad perverſitatem, a qua exorti ſunt, id adiiciunt, quod Chriſti divinitas ignoret futura, quæ ſunt ſcripta de die, & hora noviſſima; non recordantes Chriſti perſonam in Iſaia loquentis: *dies judicii in corde meo*. *Agnoitæ.* *Tritheitæ.* *Iſa.xxx.18.*
TRITHEITÆ vero vocati, quod ſicut tres perſonas in Trinitate, ita quoque tres aſſerunt Deos eſſe, contra illud, quod ſcriptum eſt: *audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus unus eſt*. *Tritheitæ.* *Deut.vi.14.*
Sunt & aliæ hæreſes ſine auctore, & ſine nominibus: ex quibus aliæ putant triformem eſſe Deum: aliæ Chriſti divinitatem paſſibilem dicunt: aliæ Chriſti de patre nativitati initium temporis dant: aliæ liberationem hominum apud inferos factam Chriſti deſcenſione non credunt: aliæ animam imaginem Dei negant: aliæ animas converti in dæmones, & in quæcumque animalia exiſtimant: aliæ de mundi ſtatu diſſentiunt: aliæ innumerabiles mundos opinantur: aliæ aquam Deo coeternam faciunt: aliæ nudis pedibus ambulant: aliæ cum hominibus non manducant. Hæ ſunt hæreſes adverſus catholicam fidem exortæ, & ab Apoſtolis, & a ſanctis patribus, vel conciliis prædamnatæ: quæ dum in ſe multis erroribus diviſæ, invicem ſibi diſſentiunt, communi tamen nomine adverſus eccleſiam Dei conſpirant. Sed & quicumque Scripturam ſanctam aliter intelligit, quam ſenſus Spiritus ſancti flagi-

Digitized by Google

LIB. V. PARS I. TIT. VII. RUBR. VI.

flagitat, a quo conſcripta eſt, licet de eccleſia non receſſerit, tamen *hæreticus* appellari poteſt.

II. *De eodem.*

SAncta Romana eccleſia. *Supra lib.*I.*Parte* 1I.*Tit.*IV.*Rub.*11I.c.1I.*pag.*50.

III. *De eodem.*

SExta Synodus. *Supra lib.*I. *Parte* 1I. *Tit.*IV. *Rub.*1I. c.1I.*pag.*48.

IV. *De eodem.*

SI qui filii. *Supra lib.*I. *Parte* I. *Tit.*I. *Rubr.*V. c.I.*pag.*8.

RUBRICA. VI

De modis, quibus aliquis dicitur hæreticus.

I. *Hæreticus primo dicitur, qui falſas, aut novas quæſtiones gignit, vel ſequitur.*

Auguſtinus de utilitate credendi c. I. [A. D. 391. in *Africa*.]

XXIV. Q. III. C. XXVIII. HÆreticus eſt qui alicujus temporalis commodi & maxime gloriæ, principatuſque ſui gratia falſas ac novas opiniones vel gignit vel ſequitur. Ille autem, qui hujuſmodi hominibus credit, homo eſt imaginatione quadam veritatis ac pietatis illuſus.

II. *Hæreticus ſecundus dicitur, qui male ſentit contra dicta ſacræ ſcripturæ.*

HÆreſis. *Supra Rubr.* I. *hoc eodem Tit.* VII. c.I.*pag.*727.

Unde Nicolaus papa ſcribit Mediolanenſibus [papa II. per Petrum Damiani Legatum ſuum A. D. 1060. Roma *Mediolanum*.]

III. *Hæreticus tertio dicitur, qui adverſus Romanam eccleſiam agit, & ejus dignitatem a Deo traditam auferre conatur.*

Diſt. XXII. C. I. OMnes ſive patriarchii cujuslibet apices, ſive metropoleon primatus, aut epiſcopatuum cathedras, vel eccleſiarum cujuſcumque ordinis dignitatem inſtituit Romana eccleſia. Illam vero ſolus ipſe fundavit, & ſuper petram fidei mox naſcentis erexit, qui beato æternæ vitæ clavigero terreni ſimul, & cæleſtis imperii jura commiſit. Non ergo qualibet terrena ſententia, ſed illud verbum, per quod conſtructum eſt cælum, & terram, per quam denique omnia condita ſunt elementa Romanam fundavit eccleſiam. Illius certe privilegio fungitur, illius auctoritate fulcitur; unde non dubium eſt, quia quiſquis cujuslibet eccleſiæ jus ſuum detrahit, injuſtitiam facit. Qui autem Romanæ eccleſiæ privilegium ab ipſo ſummo omnium eccleſiarum capite traditum auferre conatur, hic procul dubio in hæreſim labitur, & cum ille notetur injuſtus, hic eſt dicendus hæreticus. Fidem quippe violat qui adverſus illam agit, quæ mater eſt fidei, & illi contumax invenitur, qui eam cunctis eccleſiis prætuliſſe cognoſcitur. *Et infra.* Unde & ipſe ſanctus Ambroſius ſe in omnibus ſequi magiſtram ſanctam Romanam profitetur eccleſiam.

De Sacramentis lib. III. C. I.

IV. *Hæreticus quarto dicitur, qui aliter de fide ſentit, quam Apoſtolica ſedes.*

HÆc eſt fides, papa beatiſſime. *Supra lib.*I. *Parte* I. *Tit.*I. *Rubr.* IV.c.1I1.*pag.*7.

V. *Hæreticus quinto dicitur, licet minus proprie, qui a ſacramentis, & communione fidelium eſt diviſus.*

QUod autem hi. *Supra lib.* V. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* 1I. c.X.*pag.*695.

VI. *Hæreticus ſexto dicitur, large tamen, Simoniacus.*

QUiſquis. *Supra hoc eodem libro & Parte, Tit.*1I. *Rubr.* VIII. c.XVIII.*pag.*722.

RU-

RUBRICA. VII

De vitanda communione cum hæreticis.

I. *Etiam corpore ab eo recedendum eſt, qui fidem Chriſti non habet.*

Beda ſuper epiſtolam Jo. [in epiſtolam iI. c. unico, c. A. D. 720. in *Anglia*.]

O*Mnis, qui recedit, & non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet. Qui permanet in doctrina Chriſti, hic & Patrem & Filium habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non aſſerit, nolite eum recipere in domum, nec ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi: ave, communicat ejus maligne operibus*. Hæc Jo. de ſchiſmaticis, ſive hæreticis deteſtandis, quæ verbis docuit, etiam factis exhibuit. Narrat enim de illo auditor illius ſanctiſſimus, & martyr fortiſſimus Polycarpus Smyrnæorum antiſtes, quod tempore quodam cum apud Epheſum balnea lavandi gratia fuiſſet ingreſſus, & vidiſſet ibi Cerinthum, exilierit continuo & diſceſſerit non lotus, dicens: *fugiamus hinc, ne & balnea ipſa corruant*: in quibus Cerinthus lavatur inimicus veritatis. Idem etiam Polycarpus Marcioni aliquando cum occurriſſet, dicenti ſibi: *agnoſcis nos*? reſpondit, *agnoſco primogenitum Satanæ*. Item *Ambroſius* [comment. ad Lucæ c. ix. lib. vi. §. 67. A. D. 376. *Mediolani*.]

xxiv. Q. i. C. xxiv.
Irenæus lib. iiI. C. iiI.
Euſebius hiſtor. Eccleſ. lib. iv. C. xiv.

II. *Hæreticorum conſortia ſunt a fidelibus fugienda.*

QUæ dignior domus Apoſtolicæ prædicationis ingreſſu, quam ſancta eccleſia? Aut quis præferendus magis omnibus videtur eſſe, quam Chriſtus? Qui pedes ſuis lavare conſuevit hoſpitibus, & quoſcumque in ſua receperit domo, pollutis non patitur habitare veſtigiis, ſed maculoſos, licet vitæ prioris, in reliquum tamen dignatur mundare proceſſus? Hic eſt igitur ſolus, quem nemo deſerere debet, nemo mutare: cui bene dicitur: *Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes, & nos credimus*. Vides executorem cæleſtium præceptorum, qui quoniam non mutavit hoſpitium, cæleſtis conſortium habitationis emeruit? Fides igitur in primis eccleſiæ quærenda mandatur: in qua ſi Chriſtus habitator ſit, haud dubie ſit legenda. Sin vero populus perfidus, aut præceptor hæreticus deformet habitaculum; vitanda hæreticorum communio, fugienda ſynagoga cenſetur, excutiendus pedum pulvis, ne fatiſcentibus perfidiæ ſterilis ſiccitatibus, tanquam humi arido, arenoſoque mentis tuæ veſtigium polluatur. Nam ſicut corporeas infirmitates populi fidelis ſuſcipere in ſe debet Evangelii prædicator, & tanquam propriis inania geſta pulveri comparanda allevare, atque abolere veſtigiis, juxta quod ſcriptum eſt: *quis infirmatur, & ego non infirmor*? Ita ſi qua eſt eccleſia, quæ fidem reſpuat, nec Apoſtolicæ prædicationis ſundamenta poſſideat, ne quam labem perfidiæ poſſit aſpergere, deſerenda eſt: quod Apoſtolus quoque evidenter aſſeruit, dicens: *hæreticum hominem, poſt unam, & ſecundam correptionem, devita*. Item *Leo papa* [epiſt. cxxiv. al. lxxvi. ad Anatolium c. iI. A. D. 457. Roma CPolim.]

Ibid. C. xxvi.
Jo. xiii. 6.
Jo. vi. 69.
iI. Cor. xi. 29.
Tit. iiI. 10.

III. *Abjiciantur qui adverſariorum communicant pravitati.*

ILlud ſane plurimum mihi diſplicere ſignifico, quod inter dilectionis tuæ clericos quidam eſſe dicuntur, qui adverſariorum conveniant pravitati, & vaſa iræ vaſis miſericordiæ miſceantur. Quibus inveſtigandis, & ſeveritate congrua coercendis debet diligentia tua vigilanter inſiſtere, ita ut his, quibus prodeſſe non potuerit correctio, non parcat abſciſſio. Oportet enim nos Euangelici meminiſſe mandati, quo ab ipſa veritate præcipitur, ut, ſi nos oculus, aut pes, aut dextera ſcandalizaverit, manus, a compage corporis auferatur; quia melius fit his in eccleſia carere membris, quam cum ipſis in æterna ire ſupplicia. Nam ſuperfluo extra eccleſiam poſitis reſiſtimus; ſi ab his, qui intus ſunt, in eis, quos decipiunt, vulneramur. Abiicienda prorſus peſtifera hæc a ſacerdotali vigore patientia eſt, quæ ſibimet, peccatis aliorum parcendo, non parcit. *Item ex Concilio Carthaginenſi IV* [c. lxx. lxxi. lxxii. A. D. 398. in *Africam*, Concil. to. iI. pag. 1205.]

xxiv. Q. iiI. C. xxxiv.
Rom. ix. 22.
Matth. v. 29.

IV. *Conſodalitatem, & convivia hæreticorum clerici vitare debent.*

CLericus hæreticorum, & ſchiſmaticorum tam convivia, quam ſodalitates evitet æqualiter. Eorum conventicula non eccleſia, ſed conciliabula appellanda ſunt.

Ibid. C. xxxv.

Cum

LIB. V. PARS I. TIT. VII. RVBR. VII.

Cum eis neque orandum eſt, neque pſallendum. *Auguſtinus ſcribit in primo libro de unico baptiſmo* [c. 1I. c. A.D. 412. in *Africa*.]

V. *Ab hæreticis Sacramenta non ſunt ſuſcipienda.*

XXIV. Q. 1. C. XL.

SI quem forte coegerit extrema neceſſitas, ubi catholicum, per quem accipiat, non invenerit, & in animo fidem catholicam cuſtodiat, per aliquem extra unitatem catholicam poſitum acceperit quod erat in catholica unitate percepturus; ſi ſtatim etiam de hac vita migraverit, non eum niſi catholicum deputamus. Si autem fuerit a corporali morte liberatus, cum ſe catholicæ congregationi etiam corporali præſentia reddiderit; unde nunquam corde diſceſſerat, non ſolum non reprobamus quod fecit, ſed etiam ſecuriſſime, veriſſimeque laudamus; quia præſentem Deum credidit cordi ſuo, ubi unitatem ſervabat, & ſine ſancti baptiſmi ſacramento (quod ubicumque invenit, non hominum, ſed Dei eſſe cognovit) noluit ex hac vita migrare. Si quis autem cum poſſet in ipſa catholica accipere, aliqua mentis perverſitate elegerit in ſchiſmate baptizari, etiamſi poſtea venerit ad catholicam eccleſiam, certum eſt, ibi prodeſſe ſacramentum, quod alibi accipi poteſt, prodeſſe autem non poteſt; perverſus & iniquus eſt, & tanto pernicioſius, quanto ſcientius. *Item Julius papa* [imo Pœnitentiale Theodori c. A.D. 680. in *Anglia*.]

VI. *Annum pœniteat qui de manu hæretici neſciens probibitam communionem accipit.*

Ibid. C. XLI.

SI quis dederit, aut acceperit communionem de manu hæretici, & neſcit quod catholica eccleſia contradicit, poſtea intelligens, annum integrum pœniteat. Si autem ſcit, & neglexerit, & poſtea pœnitentiam egerit, x. annos pœniteat. Alii judicant ſeptem, & quidam humanius, ut quinque annos pœniteat. [continenter.]

VII. *De eodem.*

Ibid. ex eod. C. 6. 1.

SI quis permiſerit, hæreticum miſſam ſuam celebrare in eccleſia ſua catholica, & neſcit, XL. dies pœniteat. Si pro reverentia ejus, annum unum pœniteat. Si pro damnatione eccleſiæ catholicæ & conſuetudine Romanorum, proiiciatur ab eccleſia, ſicut hæreticus, niſi habeat pœnitentiam. Si habuerit, x. annos pœniteat. Si receſſerit ab eccleſia catholica in congregationem hæreticorum, & alios perſuaſerit, & poſtea pœnitentiam egerit, XII. annos pœniteat; tres extra eccleſiam, ſeptem inter audientes, & duos adhuc extra communionem. De his in canone dicitur, ut XII. anno communionem ſine oblatione percipiant. *Item Gregorius* [1. lib. III. Dialog. c. XXXI. c. A. D. 593. *Romæ*.]

VIII. *Potius eſt mortem arripere, quam de manu hæretici communionem accipere.*

Ibid. C. XLII.

CÆpit Hermenegildus rex juvenis terrenum regnum deſpicere, & forti deſiderio cæleſte quærens in ciliciis vinculatus jacens, omnipotenti Deo ad ſe confortandum ſe preces effundere, tantoque ſublimius gloriam tranſeuntis mundi deſpicere, quanto & religatus agnoverat nil fuiſſe, quod potuerit auferri. Superveniente autem paſchalis feſtivitatis die, intempeſtæ noctis ſilentio ad eum perfidus pater Arianum epiſcopum miſit, ut de ejus manu ſacrilegæ conſecrationis communionem perciperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus Ariano epiſcopo venienti exprobravit, ut debuit, ejuſque a ſe perfidiam dignis increpationibus repulit; quia, etſi exterius jacebat ligatus, apud ſe tamen in magno mentis culmine ſtabat ſecurus. Ad ſe itaque reverſo epiſcopo Ariano, pater infremuit, ſtatimque ſuos apparitores miſit, qui conſtantiſſimum confeſſorem Dei illic, ubi jacebat, occiderent, quod & factum eſt. *Item beatus martyr Cyprianus in epiſtola contra hæreticos* [rectius epiſt. VI. ad Magnum, & ſententiæ ex aliis Cypriani epiſtolis, & hinc inde collectæ A. D. 256. in *Africa*.]

IX. *Sacramenta extra eccleſiam miniſtrari, ſalutem vero conferre non poſſunt.*

I. Q. I. C. LXX.

SI quis (inquit) de eccleſia, hæretica præſumtione exierit, a ſemetipſo damnatus eſt. *Tit.* III. 10. Cum hujuſmodi, ſecundum Apoſtolum, nec cibum quidem ſumere debemus. De- *1. Cor.* V. 11. claratur hoc in libro Regnorum, ubi cum homo Dei ad Jeroboam miſſus eſſet, qui ei pec- III. *Reg.* XIII. 24. cata ſua exprobraret, atque ultionem futuram prædiceret, panem quoque apud illum edere, & aquam bibere vetaretur: quod cum non cuſtodiſſet, divina ſententia inde rediens, morſu leonis in itinere interiit. Et audet quiſquam dicere, aquam baptiſmi ſalutarem

tarem, & gratiam cæleſtem communem cum hæreticis eſſe poſſe, cum quibus nec terre- Lib. v. Pars i. Tit. vii. Rubr. viii.
ſtris cibus, nec ſæcularis potus debet eſſe communis? Conſtat autem, oleum unde bapti-
zati tinguntur, ſanctificari, & Euchariſtiam fieri apud illos omnino non poſſe, ubi ſpes Cyprianus lib. 2. epiſt. xii.
nulla eſt, & fides falſa, ubi omnia per mendacium geruntur. Nam hæreticus more ſi-
miarum, quæ cum homines non ſint, humana tamen imitantur, vult eccleſiæ catholicæ Concilium Cypriani C. i. ſub perſona Cecilii.
auctoritatem ſibi, & veritatem vendicare; quando ipſe in eccleſia non ſit. Benedicit,
cum ſit a Deo maledictus; vitam pollicetur mortuus; Deum invocat blaſphemus; ſacer- Epiſt. ad Iubajanum.
dotium adminiſtrat profanus; ponit altare ſacrilegus. Ad hæc omnia accedit & illud
malum, ut antiſtes diaboli audeat Euchariſtiam facere, quando nec ſanctificari oblatio
illic poſſit, ubi Spiritus ſanctus non ſit, nec cuiquam Dominus per ejus orationes & pre- Epiſt. ad Epictetum.
ces proſit, qui Dominum ipſe violavit. Si enim qui eccleſiam contemnunt & ethiniei
& publicani habentur, multo magis utique rebelles & hoſtes, falſa altaria, & illicita Epiſt. ad Magnum.
ſacerdotia, & ſacrificia ſacrilega, & nomina adulterata fingentes inter ethnicos & pu-
blicanos neceſſe eſt, computentur, quos omnes conſtat a caritate, atque ab uni- Concil. Cypr. C. xv.
tate eccleſiæ receſſiſſe. Ergo omnia quæcumque faciunt hæretici, carnalia ſunt & inania,
& falſa, itaut nihil eorum, quæ illi geſſerint, a nobis probari debeat. Non ſtatim ſu-
ſcipienda ſunt & aſſumenda quæ jactantur in Chriſti nomine, ſed quæ geruntur in Chri- Epiſt. xii.
ſti veritate. Quomodo enim perficere quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conati-
bus de Deo poſſunt qui contra Deum quod eis non licet, moliuntur? Quare qui hære- Epiſt. ad Iubajanum.
ticis & ſchiſmaticis patrocinantur, cenſura divina in eorum probantur facinore & pœ-
nis non ſolum duces & auctores, ſed etiam participes deſtinari, niſi ſe a communione Epiſt. ad Magnum.
malorum ſeparaverint; præcipiente per Moyſen Domino, ac dicente: *ſeparamini a ta-
bernaculis hominum iſtorum duriſſimorum, & nolite tangere ab hominibus, quæ ſunt eis, ne* Num. xvi. 21.
ſimul pereatis in peccato eorum: Et quod comminatus per Moyſen Dominus fuerat, im-
plevit, ut quiſque ſe a Chore, & Dathan, & Abiron non ſeparaſſet, pœnas ſtatim pro
impia communione perſolveret; ſicut etiam per Oſee prophetam Spiritus ſanctus conte-
ſtatur, & dicit: *ſacrificia eorum, tamquam panis luctus: omnes, qui manducant ea, con-* Oſee ix. 4.
taminabuntur; docens ſcilicet & oſtendens, omnes omnino eum auctoribus ſupplicio con-
jungi, qui fuerint eorum peccato contaminati. [Gratianus.]

X. *De eodem.*

TAnta eſt labes illius criminis, quod ad ejus accuſationem & ſervi adverſus domi- ii. Q. vii. poſt C. xxii. in fine.
num, & quilibet criminoſi & infames adverſus quemlibet admittuntur.

RUBRICA. VIII
De multiplici pœna hæreticorum.

I. *Omnis hæreticus eſt excommunicatus ipſo jure.*

[Gratianus.]

QUod autem ab hæretico aliquis deponi, aut excommunicari non poſſit, facile pro- xxiv. Q. i. in principio.
batur. Omnis enim hæreticus aut jam damnatam hæreſim ſequitur, aut novam
confingit. Qui vero hæreſim jam damnatam ſequitur, ejus damnationis ſe partici-
pem facit. Unde cum Acacius abſque ſynodali auctoritate ab Apoſtolico ſe damnatum
quereretur, contra *Gelaſius ſcribit, dicens* [in commonitorio ad Fauſtum A. D. 493. *Romæ*, Concil. tomo iv. pag. 1169.]

II. *Qui in damnatam hæreſim labitur, ejus damnationis ſe participem facit.*

Acacius non eſt factus inventor novi erroris, ſed veteris imitator, atque ideo non Ibid. C. i.
erat neceſſarium, ut adverſus eum nova ſententia prodiret; ſed antiqua tantum-
modo renovaretur. Factus ſum itaque executor veteris conſtituti, non promulgator
novi. Quicumque enim in hæreſim ſemel damnatam labitur, in ejus damnatione ſe
ipſum involuit. *Item Felix* [imo idem Gelaſius, *ibid.*]

III. *Non ultra in eum procedere oportet, qui in hæreſim jam damnatam recedit.*

ACacius non fuit novi, vel proprii inventor erroris, ut in eum nova ſcita procede- Ibid. C. ii.
rent, ſed alieno facinori ſua communione miſcuit. Itaque neceſſe eſt, ut in illam
re-

Lib. v. Pars I. Tit. vii. Rubr. viii. recideret juſta lance ſententiam, quam eum ſuis ſucceſſoribus per convenientiam ſynodalem ſuſceperat auctor erroris [Beda in c. xxi. Matth. c. A. D. 720. in *Anglia*.]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. xxvii. QUicumque ab unitate fidei vel ſocietatis Petri Apoſtoli quolibet modo ſemetipſos ſegregant, tales nec vinculis abſolvi, nec januam poſſunt regni cæleſtis ingredi.

V. *De eodem.*

AIt Cæleſtinus. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubr.* III. c. XXI. *pag.* 402.

VI. *De eodem.*

APerte, inquit. *Supra ibidem* c. XXII. *pag.* 402.

VII. *Omnis hæreticus, quicumque ſit, venit a dignitate deponendus.*

SI papa. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* III. *Rubr.* III. c. X. *pag.* 23.
Item Liberius papa [epiſt. ſuſpecta ad Athanaſium, Concil. tomo II. pag. 767.]

VIII. *Proprio ſpolientur honore qui contra pacem eccleſiæ nituntur.*

QUi contra eccleſiæ pacem ſunt, ſi dignitatem, aut cingulum militiæ habeant, nudentur eis. Si autem privati, ſi quidem nobiles ſunt, ſuarum ſubſtantiarum proſcriptionem patiantur. Si autem ignobiles, non ſolum in corpore verberentur, ſed exilio perpetuo caſtigentur.

IX. *Jure divino omnia ſunt communia omnibus; jure vero conſtitutionis, hoc meum, illud vero alterius.*

QUo jure defendis villas. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* III. *Rubr.* I. c. XXV. *pag.* 33.
Auguſtinus contra Petilianum [lib. II. c. XLIII. c. A. D. 399. in *Africa*.]

X. *Juſte a catholicis poſſidentur quæ ab hæreticis auferuntur.*

XXIII. Q. VII. Cal. SI de rebus, vel locis eccleſiaſticis quæ tenebatis & non tenetis, querimini, poſſunt & Judæi ſe juſtos dicere, & iniquitatem vobis obiicere, quia locum, in quo impii regnaverunt, modo Chriſtiani poſſident. Quid ergo indignum, ſi ea, quæ tenebant hæretici, ſecundum parem Domini voluntatem, catholici tenent? Ad omnes enim ſimiles, ideſt ad omnes impios & iniquos illa vox Domini valet: *auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti juſtitiam.* (Matth. XXI. 43.) An fruſtra ſcriptum eſt: *labores injuſtorum edent?* Quapropter mirari debetis, quod adhuc tenetis aliquid, quam quod aliquid amiſiſtis. *Item* [idem ibid. c. LIX. *ibid.*]

XI. *De eodem.*

Ibid. ex eod. C. II. §. I. SI qua jam præciſi poſſidere cœpiſtis; quia vobis ablata, nobis Dominus dedit, non ideo concupiſcimus aliena: quia illius imperio, cujus ſunt omnia, facta ſunt noſtra, & juſte noſtra ſunt. Vos enim his utebamini ad præciſionem, nos ad unitatem. Alioquin & primo populo Dei poſſent illi objicere alienæ rei concupiſcentiam, qui divina poteſtate ab eorum facie, quia ea terra male utebantur, expulſi ſunt: & ipſi Judæi, a quibus ablatum eſt regnum, ſecundum verba Domini, & datum eſt genti facienti juſtitiam, poſſunt objicere alienæ rei concupiſcentiam: quia eccleſia Chriſti poſſidet, ubi perſecutores Chriſti regnabant. *Idem Auguſtiuns* [epiſt. CLXXXV. al. L. ad Bonifacium c. IX. §. 35. c. A. D. 417. *ibid.*]

XII. *Res eccleſiaſticæ ab hæreticis injuſte poſſidentur.*

Ibid. C. II. QUod autem nobis objiciunt, quod res eorum concupiſcamus & auferamus, utinam catholici fiant, & non ſolum quæ dicunt ſua, ſed etiam noſtra in pace & caritate nobiſcum poſſideant. Uſque adeo autem calumniandi cupiditate cœcantur, ut non attendant, quam ſint inter ſe contraria quæ loquuntur. Ipſi certe dicunt, & invidioſiſſime ſibi conqueri videntur, quod cos in noſtram communionem violento legum imperio coar-

coarctamus. Hoc utique nullo modo faceremus, ſi res eorum poſſidere vellemus. Quis avarus quærit compoſſeſſorem? Quis dominandi cupiditate inflammatus, vel faſtu dominationis elatus deſiderat habere conſortem? Ipſos certe attendant, quondam ſuos, jam noſtros ſocios, & fraterna nobis dilectione conjunct's, quemadmodum ea teneant non ſolum, quæ habebant, ſed & noſtra, quæ non habebant: quæ tamen, ſi pauperum compauperes ſumus & noſtra ſunt, & illorum. Si autem privatim quæ nobis ſufficiant, poſſidemus, non ſunt illa noſtra, ſed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis uſurpatione damnabili vendicamus. Quidquid ergo nomine eccleſiarum partes Donati poſſidebant, Chriſtiani Imperatores legibus religioſis cum ipſis eccleſiis ad catholicam tranſire juſſerunt. Cum ergo nobiſcum ſint plebes earumdem eccleſiarum, nobiſcum pauperes, qui de eiſdem poſſeſſiunculis alebantur, ipſi potius, foris poſiti, deſinant concupiſcere aliena, ſed intrent in unitatis ſocietatem, ut pariter gubernemus non illa tantum, quæ dicunt ſua, verum etiam quæ dicunt & noſtra. Scriptum eſt enim eſt: *omnia veſtra ſunt; vos autem Chriſti. Chriſtus autem Dei.* Lib. v. Pars I. Tit. vii. Rub. viii. 1. Cor. iii. 23.

XIII. *De eodem.*

Quando vult Deus. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* VII. *Rubr.* III. c. VI. *pag.* 545. *Auguſtinus contra Petilianum* [lib. II. c. lxxix. c. A. D. 399. *ibid.*]

XIV. *Eccleſia ratione hæreticos perſequitur.*

Qui peccat, non peccat legis auctoritate, ſed contra legis auctoritatem. Quia vero interrogas me, quæ ſit ratio perſequendi; viciſſim te interrogo, cujus ſit vox in pſalmo, dicentis: *detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar?* Quære itaque perſecutionis vel cauſam, vel modum perſecutionis, & noli tanta imperitia generaliter malorum perſecutiones reprehendere. *Et infra.* Non enim perſequimur vos, niſi quemadmodum veritas perſequitur falſitatem. *Item ſupra.* Petilianus dixit, ſi Apoſtoli perſecuti ſunt aliquem, aut aliquem tradidit Chriſtus? Auguſtinus reſpondit: poſſem quidem dicere, ipſum Satanam omnibus malis hominibus eſſe pejorem, cui tamen tradidit Apoſtolus hominem in interitum carnis, ut Spiritus ſit ſalvus in die Domini Jeſu: itemque alios, de quibus dicit: *quos tradidi Satanæ, ut diſcant non blaſphemare.* Et Dominus Chriſtus flagellatos expulit de templo improbos mercatores, ubi etiam connexum eſt teſtimonium Scripturæ dicentis: *zelus domus tuæ comedit me.* Ecce invenimus Apoſtolum traditorem, Chriſtum perſecutorem. *Et infra.* Poſtremo, quare per violentiſſimas turbas etiam ultro improbi eſtis eccleſiis catholicis, ubi potueritis advertere, quod innumerabilibus exemplis res ipſa indicat? Sed dicitis, vos loca veſtra defendere: & reſiſtitis fuſtibus, & cædibus, quibuſcumque potueritis. Quare ibi non audiſtis vocem Domini dicentis: *ego autem dico vobis, non reſiſtere malo?* Aut ſi fieri poteſt, aut aliquando recte per vim corporalem reſiſtatur violentius, nec ideo præceptum violetur, quod audivimus a Domino: *ego autem dico vobis, nolite reſiſtere malo*; cur non etiam hoc fieri poteſt, ut per ordinarias, & legitimas poteſtates de ſedibus, quæ illicite uſurpantur, vel ad injuriam Dei retinentur, pius expellat impium, & juſtus injuſtum? Neque enim eo modo perſecutionem paſſi ſunt pſeudoprophetæ ab Elia, quomodo ipſe Elias a rege nequiſſimo: aut quia flagellatus eſt Dominus a perſecutoribus, propterea paſſionibus ejus comparandi ſunt quos ipſe de templo flagellatos ejecit. Reſtat ergo, ut nihil aliud requirendum eſſe fateamini, niſi, utrum juſte, an impie vos ſeparaveritis a communione orbis terrarum. Nam ſi hoc inventum fuerit, quod impie feceritis; non miremini, ſi non deſunt miniſtri Deo, per quos flagellemini: quia perſecutionem patimini non a nobis; ſed, ſicut ſcriptum eſt, *ab ipſis factis veſtris.* *Et infra.* De perſecutione veſtra querela ſedabitur, ſi cogitetis prius, & intelligatis, prius non omnem perſecutionem eſſe culpabilem; alioquin non laudabiliter diceretur: *detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar.* Nam quotidie videmus & filium de patre, tanquam de perſecutore ſuo, conqueri, & conjugem de marito, & ſervum de domino, & colonum de poſſeſſore, & reum de judice, & militem, vel provincialem de duce, vel rege: cum illi plerumque ordinatiſſima poteſtate homines ſibi ſubditos per terrores leviorum pœnarum a gravioribus malis prohibeant, atque compeſcant: plerumque autem a bona vita, & a bonis factis minando, & ſæviendo deterreant. Sed cum a malo & illicito prohibent; correctores, & conſultores ſunt: cum autem a bono & lici-

Margin notes: xxiii. Q. iv. C. xi. — Pſal. c. 5. — C. lxxxii. — C. x. — 1. Cor. v. 5. — 1. Tim. 1. 20. — Jo. ii. 14. — Pſal. lxviii. 10. — C. xix. — Matth. v. 39. — Reg. xviii. 22. xix. 1. — De unitate eccleſiæ C. xvii. — Pſal. c. 1.

Lib. v. Part I. Tit. viii. Rubr. ix. licito, perſecutores & oppreſſores ſunt. Culpantur etiam qui prohibent a malo, ſi modum peccati modus coercitionis excedat.

XV. *De eodem.*

NOn invenitur. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XII. *Rubr.* II. c. X. *pag.* 164.

XVI. *De eodem.*

SI eccleſia. *Supra ibidem* c. XII. *pag.* 165.

XVII. *De eodem.*

SIcut excellentiam. *Supra ibidem* c. XIII. *pag.* 165.

XVIII. *De eodem.*

DE Liguribus. *Supra ibidem* c. VI. *pag.* 163.

XIX. *Errante damnabilior eſt qui ejus defendit errorem.*

[Caput incertum. In editis habetur, *Urbanus papa*.]

xxiv. Q. iii. C. xxxii. QUi aliorum defendit errorem, multo eſt damnabilior illis, qui errant: quia non ſolum ille errat, ſed etiam aliis offendicula erroris præparat, & confirmat. Unde quia magiſter erroris eſt; non tantum hæreticus, ſed etiam hæreſiarcha dicendus eſt.

RUBRICA. IX

De compulſione hæreticorum redeundi ad fidem.

I. *Hæretici ad ſalutem, etiam inviti, trahendi ſunt.*

[Auguſtinus epiſt. cxxiii. §. 1. & 9. al. epiſt. cciv. Donato presbytero circa A. D. 416. in *Africa*.]

xxiii. Q. iv. C. xxxviii. DIſplicet tibi, quia traheris ad ſalutem, cum tam multos noſtros ad perniciem traxeris? Quid enim volumus, niſi te comprehendi, & præſentari, & ſervari, ne pereas? Quod autem in corpore læſus es, ipſe tibi feciſti, qui jumento, tibi mox admoto uti noluiſti, & te ad terram graviter colliſiſti. Nam utique alius, qui adductus eſt tecum collega tuus, illæſus venit, qui talia ſibi ipſe non fecit. Sed neque hoc putas tibi fieri debuiſſe, quia neminem exiſtimas cogendum ad bonum. Attende quid dixerit Apoſtolus: 1. Tim. iii. 1. *qui epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* Et tamen tam multi, ut epiſcopatum ſuſcipiant, tenentur inviti, perducuntur, includuntur, cuſtodiuntur, patiuntur quæ nolunt, donec eis adſit voluntas ſuſcipiendi operis boni. Quanto magis vos ab errore pernicioſo, in quo vobis inimici eſtis, trahendi eſtis, & perducendi ad veritatem vel cognoſcendam, vel eligendam, non ſolum ut honorem ſalubriter habeatis, ſed etiam ne peſſime pereatis? Dicis, Deum dediſſe liberum arbitrium; ideo non debere cogi hominem nec ad bonum. Quare ergo illi, de quibus ſupra dixi, coguntur ad bonum? Attende ergo quod conſiderare non vis. Ideo voluntas bona miſericorditer impenditur, ut mala voluntas hominis dirigatur. Nam quis neſciat, nec damnari hominem, niſi merito malæ voluntatis, nec liberari, niſi bonam habuerit voluntatem? Non tamen ideo qui diliguntur, malæ ſuæ voluntati impune & crudeliter permittendi ſunt, ſed, ubi poteſtas datur, & a malo prohibendi, & ad bonum cogendi. Nam ſi voluntas mala ſemper ſuæ permittenda eſt libertati, quare Iſraelitæ recuſantes, & murmurantes, tam duris flagellis a malo prohibebantur, & ad terram promiſſionis compellebantur? Si voluntas mala ſuæ permittenda eſt libertati; quare Paulus non eſt permiſſus uti peſſima Act. ix. 3. voluntate, qua perſequebatur eccleſiam; ſed proſtratus eſt, ut excæcaretur: excæcatus, ut mutaretur: mutatus, ut mitteretur: miſſus, ut qualia fecerat in errore, talia pro veritate pateretur? Si voluntas mala ſemper ſuæ permittenda eſt libertati,

Digitized by Google

tati; quare monetur pater in Scripturis ſanctis, filium durum non ſolum verbis corri- Lib. v. Pars i.
pere, ſed etiam latera ejus tu ndere, ut ad bonam diſciplinam coactus, ac domitus, Tit. vii. Rub. x.
dirigatur? *Unde idem Salomon dicit* [idem continuo in ead. epiſt.] Prov. xiii. 24.

II. *De eodem*.

T*U percutis eum virga; animam autem ejus liberas a morte*. Si mala voluntas ſemper Ibid. eod. C.
ſuæ permittenda eſt libertati; quare corripiuntur negligentes paſtores, & dicitur Prov. xxiii. 14
eis: *errantem ovem non revocaſtis? perditam non inquiſiſtis?* Et vos oves Chriſti eſtis; Ezech. xxxiv. 6.
characterem dominicum portatis in ſacramento, quod accepiſtis: ſed erratis, & peritis. Non ideo vobis diſpliceamus, quia revocamus errantes, & quærimus perditos. Melius enim facimus voluntatem Domini monentis, ut vos ad ejus ovile redire cogamus, quam conſentimus voluntati errantium, ut perire vos permittamus. Noli ergo jam dicere quod te aſſidue audio dicere: ſic volo errare: ſic volo perire. Melius enim nos hoc omnino non permittimus, quantum poſſumus. Modo, quod te in puteum, ut morereris, miſiſti; utique libera voluntate feciſti. Sed quam crudeles eſſent ſervi Dei, ſi huic malæ voluntati tuæ te permitterent, & non te de illa morte liberarent? Quis eos non merito culparet? Quis non impios recte judicaret? Et tamen tu te volens in aquam miſiſti, ut morereris: illi te volentem de aqua levaverunt, ne morereris. Tu feciſti ſecundum voluntatem tuam, ſed in perniciem tuam: illi contra voluntatem tuam, ſed contra mortem tuam. Si ergo ſalus iſta corporalis ſic cuſtodienda eſt, ut etiam in nolentibus ab eis, qui eos diligunt, ſervetur; quanto magis illa ſpiritalis, in cujus deſertione mors æterna metuitur? Quamquam & in iſta morte, quam tibi tu ipſe inferre voluiſti, non ſolum ad tempus, ſed etiam in æternum morereris: quia etſi non ad ſalutem, non ad eccleſiæ pacem, non ad Chriſti corporis unitatem, non ad ſanctam & individuam caritatem, ſed ad mala aliqua cogereris; nec ſic tibi ipſe mortem inferre debuiſti. Conſidera Scripturas divinas, & diſcute quantum potes, & vide, utrum hoc fecerit aliquis aliquando juſtorum, atque fidelium, cum ab eis tanta mala perpeſſi ſunt, qui eos ad interitum, non ad vitam æternam, quo tu compelleris, adigebant. *Et poſt pauca*. Repetis ſicut
audio, quod in Evangelio ſcriptum eſt, receſſiſſe a Domino LXX. diſcipulos, & arbi- lxxii.
trio ſuæ malæ, atque impiæ diſceſſionis fuiſſe permiſſos; ceteriſque XII. qui remanſerant, fuiſſe reſponſum: *nunquid & vos vultis ire?* Et non attendis, quia tunc primum eccleſia novello germine pullulabat, nondumque in ea completa fuerat illa prophetia: *&
adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſervient illi*: quod utique quanto magis Pſal. lxxi. 11.
impletur, tanto majore utitur eccleſia poteſtate, ut non ſolum invitet, ſed etiam cogat ad bonum. Hoc tunc Dominus ſignificare volebat, qui, quamvis haberet magnam poteſtatem, prius tamen elegit commendare humilitatem. Hoc & in illa convivii ſimilitudine ſatis evidenter oſtendit, ubi miſit ad invitatos, & venire noluerunt; & ait
ſervo: *exi cito in plateas, & vicos civitatis: & pauperes, ac debiles, cæcos, & clau-* Luc. xiv. 21.
dos introduc huc. Et ait ſervus Domino: factum eſt, ut imperaſti, & adhuc locus eſt. Et ait Dominus ſervo: exi in vias, & ſepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. Vide nunc, quemadmodum de his, qui prius venerunt, dictum eſt: *introduc eos*: nunc dictum eſt: *compelle*. Ita ſignificata ſunt eccleſiæ primordia adhuc creſcentis, ut eſſent vires etiam compellendi.

III. *De eodem*.

QUi nos poteſt. *Supra lib.* II. *Parte* II. *Tit.* V. *Rubr.* IX. c. I. *pag.* 586.
Ad hanc Rubricam faciunt capitula Rubricæ VIII. *ejuſdem Tituli* V. *pag.* 582.

RUBRICA. X

De forma receptionis redeuntium ad fidem.

I. *Iterum ordinentur qui ex Novatianis ad eccleſiam redierint*.

[In Niceno Concil. c. viii. A.D. 325. in *Bithynia*, Concil. tomo II. pag. 47.]

SI qui voluerint venire ad eccleſiam catholicam ex Novatianis, placuit ſancto con- 1. Q. vii. C. viii.
cilio, ut ordinentur, & ſic maneant in clero. Ante omnia autem hanc ab eis con-

Lib. v. Pars i. Tit. vii. Rubr. xi. feſſionem per ſcripturam exigi oportet, ut fateantur, ſe communi conſenſu eccleſiæ catholicæ & Apoſtolicæ ſtatuta obſervaturos.

II. *De eodem*.

QUoties cordis. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XXI. *Rubr.* III. c. IV. *pag.* 444.
Leo ad Mauros epiſcopos [papa I. epiſt. i. c. vi. al. epiſt. lxxxvii. A. D. 440. Roma in *Africam*.]

III. *Donatiſtæ, & Novatiani quamvis reprehenſibiliter ordinati, tamen ex neceſſitate tolerantur.*

i. Q. vii. C. xix. MAximum quoque ex laico, licet reprehenſibiliter, ordinatum, tamen ſi Donatiſta jam non eſt, & a ſpiritu ſchiſmaticæ pravitatis alienus, ab epiſcopali, quam quoquo modo adeptus eſt, non repellamus dignitate: ita ut & ipſe libello ad nos directo catholicum ſe eſſe manifeſtet [idem eadem epiſt. eodem que loco.]

IV. *De eodem*.

Ibid. C. xx. DOnatum autem Salicinenſem ex Novatiano cum ſua, ut comperimus, plebe converſum, ita Dominico volumus gregi præſidere, ut libellum fidei ſuæ ad nos meminerit dirigendum: quo & Novatiani dogmatis damnet errorem, & pleniſſime confiteatur catholicam veritatem. Quæ enim nunc certarum remiſimus conſideratione cauſarum, antiquis deinceps cuſtodienda ſunt regulis: ne, quod ad tempus pia lenitate conceſſimus, juſta poſthac ultione plectamus.

V. *De eodem*.

SAluberrimum. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* VII. c. IV. *pag.* 361.
Item ex concilio Martini papæ [Bracarenſis, c. xxxvi. c. A. D. 572. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 910.]

VI. *Ab hæreſi redeuntes, hæreſim & ejus auctores publice deteſtentur.*

Ibid. C. xxiii. SI quis epiſcopus, ſive alicujus epiſcopi presbyter, aut diaconus in alicujus hæreſis opinionem offenderit, & ob hanc cauſam fuerit excommunicatus, nullus epiſcopus eum in communionem recipiat, niſi prius in communi concilio, porrecto fidei ſuæ libello, ſatisfaciat omnibus, & ita liberam ſuam teneat purgationem. Hoc idem & fidelibus laicis ſit decretum, ſi in aliqua hæreſis opinione fuerint nominati.

VII. *De eodem*.

EGo Berengarius. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IV. *Rubr.* VII. c. VI. *pag.* 259.

RUBRICA. XI

De varia diſpenſatione circa redeuntes ad eccleſiam.

I. *De his, qui ab hæreticis redeunt, an ſint recipiendi in ſua dignitate, vel non.*

De his ita ſcribit Cyprianus ad Stephanum [epiſt. i. lib. II. A. D. 256. *Romam* ex Africa.]

i. Q. vii. C. i. SI qui presbyteri, aut diaconi, qui vel in eccleſia catholica prius ordinati fuerint, & poſtmodum perfidi, ac rebelles contra eccleſiam ſteterint, vel apud hæreticos a pſeudoepiſcopis, & Antichriſtis contra Chriſti diſpoſitionem profana ordinatione promoti ſint, & contra altare unum, atque divinum, ſacrificia foris falſa, ac ſacrilega offerre conati ſint; eos quoque hac conditione ſuſcipi convenit, cum revertuntur, ut communicent laici, & ſatis habeant, quod admittantur ad pacem qui hoſtes pacis extiterint; nec debere eos revertentes, ea apud nos ordinationis & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellaverint. *Item Leo* [i. epiſt. xiv. al. i II. ad Januarium Aquilejenſem, nonnullis interjectis, A. D. 447. Roma in *Venetiam*.]

II. *Qui ab hæreticis redeunt, ſine ſpe promotionis, in ſuis ordinibus recipi poſſunt.*

i. Q. i. C. xxii. SI quis hæreticæ communionis contagione ſe macularit, hoc in magno habeat beneficio, ſi, ademta ſibi omni ſpe promotionis, in quo invenitur ordine, permaneat.

III. *De*

Digitized by Google

III. *De eodem.*

Convenientibus. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* VII. c. V. *pag.* 362.

IV. *De eodem.*

Nos conſuetudinem. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* VI. *Rubr.* II. c. XVII. *pag.* 60.
Auguſtinus Bonifacio [Comiti epiſt. clxxxv. c. 1. §. 7. c. §. 45. al. epiſt. l. c. A. D. 417. in *Africa*.]

V. *De eodem.*

Quod ſi plurimi eſſent in domo ruitura, & inde ſaltem unus liberari poſſet, atque id, cum facere conaremur, alii ſeipſos præcipitio necarent; dolorem de ceteris noſtrum de unius ſaltem ſalute conſolaremur: non tamen, ne ſeipſos alii perderent, perire univerſos, nullo liberato, permitteremus. Quid igitur de opere miſericordiæ, quod pro vita æterna adipiſcenda, & pœna æterna vitanda hominibus debemus impendere, judicandum eſt; ſi pro ſalute iſta non ſolum temporali, ſed etiam brevi ad ipſum exiguum tempus liberanda, ſic nos ſubvenire hominibus ratio vera & benigna compellit? *Item infra.* Si (inquiunt Donatiſtæ) oportet, ut nos extra eccleſiam, fuiſſe pœniteat, ut ſalvi eſſe poſſimus; quomodo poſt iſtam pœnitentiam apud vos clerici, vel etiam epiſcopi permanemus? Hoc non fieret, quoniam revera (quod fatendum eſt) fieri non deberet, niſi pacis ipſius compenſatione ſanarentur. Sed ſibi hoc dicant, & multo maxime humiliter doleant, qui in tanta morte præciſionis jaceant, ut iſto quodam vulnere matris catholicæ reviviſcant. Cum enim præciſus ramus inſeritur, fit aliud vulnus in arbore, quo poſſit recipi, ut vivat qui ſine vita radicis peribat. Sed cum receptus recipienti coaluerit, & vigor conſequetur & fructus: ſi autem non coaluerit, ille quidem areſcit, ſed vita arboris permanebit. Eſt enim & tale inſerendi genus, ut, nullo præciſo ramo, qui intus eſt, ille qui foris eſt, inſeratur: non tamen nullo, ſed vel leviſſimo arboris vulnere. Ita ergo & iſti, cum ad radicem catholicam veniunt, nec eis quamvis poſt erroris ſui pœnitentiam honor clericatus, aut epiſcopatus aufertur; fit quidem aliquid, tanquam in cortice arboris matris, contra integritatem ſeveritatis: verumtamen quia neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ad Dei miſericordiam precibus fuſis, coaleſcente inſitorum pace ramorum, caritas cooperit multitudinem peccatorum. *Et paulo poſt.* Verum in hujuſmodi cauſis, ubi per graves diſſenſionum ſciſſuras non hujus, aut illius hominis eſt periculum, ſed populorum ſtrages jacent, detrahendum eſt aliquid ſeveritati, ut majoribus malis ſanandis caritas ſincera ſubveniat. Habeant ergo iſti de præterito deteſtabili errore, ſicut Petrus habuit de mendacii timore, amarum dolorem, & veniant ad eccleſiam Chriſti veram, ideſt matrem catholicam. Sint in illa clerici, ſint epiſcopi utiliter, qui contra illam fuerunt hoſtiliter. Non invidemus; immo amplectimur, optamus, hortamur; & quos in viis, & in ſepibus invenimus, intrare cogimus: & ſic nondum quibuſdam perſuademus, quia non res eorum, ſed ipſos quærimus. xxiii. Q. iv. C. xxiv. in medio.

Huc faciunt multa capitula libri I. *Partis* I. *Tit.* I. *Rubr.* IV. *pag.* 7.

TITULUS. VIII

De ſchiſmaticis.

RUBRICA. I

De differentia ſchiſmatis ab hæreſi.

Inter hæreſim. *Supra Rubrica* I. *præcedentis Tituli* VII. c. IV. *pag.* 728.

R U-

Lib. v. Part. i. Tit. viii. Rubr. ii.

RUBRICA. II

De magnitudine peccati ſchiſmatis & de gravi punitione ejus a Deo.

I. *Non habet Dominum patrem, qui univerſalis eccleſiæ relinquit unitatem.*

Cyprianus epiſcopus [de eccleſiæ unitate A. D. 255. in *Africa*.]

xxiv. Q. 1. C. xix. ALienus eſt, profanus eſt, hoſtis eſt: habere jam non poteſt Dominum patrem
qui eccleſiam non habet matrem. *Item infra*. Dominus enim eum diſcipulis ſuis
Matth. xviii. unanimitatem ſuaderet, & pacem: *dico*, inquit, *vobis, quoniam ſi duobus ex vobis con-
venerit in terra de omni re, quamcumque petieritis, continget vobis a patre meo, qui
in cælis eſt. Ubicumque enim fuerint duo, aut tres collecti in nomine meo, ego cum
eis ſum*, oſtendens non multitudini, ſed unanimitati deprecantium plurimum tribui. *Si duo-
bus* inquit, *ex vobis convenerit in terra*: unanimitatem prius poſuit: concordiam
pacis ante præmiſit: ut conveniat nobis fideliter, & firmiter, docuit. Quomodo
autem poteſt ei cum aliquo convenire, cui cum corpore ipſius eccleſiæ, & cum univer-
ſa fraternitate non convenit? Quomodo poſſunt duo, aut tres in nomine Chriſti colli-
gi, quos conſtat a Chriſto, & ab ejus Evangelio ſeparari? *Hieronymus* [imo Auguſt. lib. 1.
c. vi. de baptiſmo, c. A. D. 412. in *Africa*.]

II. *Varia crimina variis ſunt pœnis afficienda.*

Ibid. C. xxi. NOn afferamus ſtateras doloſas, ubi appendamus quod volumus, & quomodo volu-
Prov. xi. mus pro arbitrio noſtro, dicentes: hoc grave, hoc leve eſt; ſed afferamus di-
Oſee xii. 7. vinam ſtateram de Scripturis ſanctis, tanquam de theſauris dominicis, & in illa quid
Amos viii. 5. ſit gravius, appendamus. Imo non appendamus, ſed a Domino appenſa recognoſcamus.
Tempore illo, quo Dominus priora delicta recentibus pœnarum exemplis cavenda mon-
Exod. xxxii. 10. ſtravit, & idolum fabricatum, atque adoratum eſt; & propheticus liber ira regis
Jerem. xxxvi. 23. contemtoris incenſus, & ſchiſma tentatum, & idololatria gladio punita eſt: exuſtio
libri bellica cæde, & peregrina captivitate; ſchiſma hiatu terræ ſepultis auctoribus
Num. xvi. 31. vivis, & ceteris cæleſti igne conſumtis. Quis jam dubitaverit, hoc eſſe ſceleratius
commiſſum, quod eſt gravius vindicatum? *Hieronymus* [ad Damaſum, c. A. D. 378. e Palæſtina
Romam.]

III. *Profanus eſt, extra eccleſiam beati Petri agnum comedere tentans.*

Ibid. C. xxv. QUoniam vetuſto oriens inter ſe populorum furore colliſus indiſciſſam Domini tuni-
Jo. xix. 23. cam, & deſuper textam per fruſta diſcerpit, & Chriſti vineam vulpes exterminant,
Cant. ii. 15. ut inter lacus contritos, qui non habent aquam, difficile, ubi fons ſignatus, &
Jer. ii. 13. hortus ille concluſus ſit, poſſit intelligi; ideo mihi cathedram Petri, & fidem Apoſto-
Rom. 1. 5. lico ore laudatam cenſui conſulendam; inde nunc meæ animæ poſtulans cibum, unde
olim Chriſti veſtimenta ſuſcepi. Neque vero tanta vaſtitas elementi liquentis, & inte-
riacens longitudo terrarum me a pretioſæ margaritæ potuit inquiſitione prohibere. Ubi-
Matth. xiii. 45. cumque fuerit corpus, illuc congregantur aquilæ. Profligato a ſobole mala patrimonio,
Ibid. xxiv. 28. apud vos ſolos incorrupta patrum ſervatur hereditas. Ibi ceſpite terra fœcundo Domi-
nici ſeminis puritatem centeno fructu refert: hic obruta ſulcis frumenta in lolium, ave-
naſque degenerant. Nunc in occidente Sol juſtitiæ oritur, in oriente autem Lucifer ille,
Matth. v. 14. qui ceciderat, ſupra ſidera poſuit thronum ſuum: *vos eſtis lux mundi*; *vos ſal terræ*,
Iſa. xiv. 12. *vos vaſa aurea, & argentea*: hic teſtacea vaſa vel lignea, virga ferrea, & æterno operiuntur
II. Tim. ii. 20. incendio. Quanquam igitur tui me terreat magnitudo, invitat tamen humanitas. A ſacerdo-
Matth. xvi. 18. te victima ſalutem; a paſtore præſidium ovis flagito. Fatiſcat invidia Romani culminis,
recedat ambitio. Cum ſucceſſore piſcatoris, & diſcipulo Chriſti loquor. Ego nullum
Exod. xii. 4. præmium, niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ, ideſt cathedræ Petri communione
Gen. vii. 7. conſocior. Super illam petram fundatam eccleſiam ſcio. Quicunque extra hanc domum
agnum comederit, profanus eſt. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit, regnante diluvio.
Et quia pro meis facinoribus ad eam ſolitudinem commigravi, quæ Syriam, juncto bar-
bariæ fine, determinat, nec poſſum ſanctum Domini, tot interjacentibus ſpaciis, a ſancti-
monia

Digitized by Google

monia tua ſemper expetere; ideo hic collegas tuos, Ægyptios conſeſſores ſequor, & ſub oneraiis navibus parva navicula deliteſco. Non novi Vitalem: Meletium reſpuo: ignoro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, ſpargit: hoc eſt qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt [Cyprianus lib. I. epiſt. VI. ad Magnum A. D. 257. in *Africa*.] Lib. v. Pars I. Tit. viii. Rubr. III. *Matth.* XII. 30.

IV. *Perditionem ſibi acquirunt qui ab epiſcopis recedentes, unitatem eccleſiæ ſcindunt.*

Denique quam ſit inſeparabile unitatis ſacramentum, & quam ſine ſpe ſint, & perditionem ſibi maximam de indignatione Dei acquirant qui ſchiſma faciunt, & relicto epiſcopo, alium ſibi foris pſeudoepiſcopum conſtituunt, declarat in libris Regnorum Scriptura divina, ubi a tribu Juda, & Beniamin decem tribus ſciſſæ ſunt, & relicto regno ſuo, alterum ſibi foris conſtituerunt; *& indignatus eſt*, inquit, *Dominus in omne ſemen Iſrael, & dimovit eos, & dedit eos in direptionem, donec abjiceret eos a facie, ſua, quia diſſipatus eſt Iſrael a domo David, & conſtituerunt ſibi regem Jeroboam filium Nabat*. Indignatum eſſe Dominum dicit, & eos in perditionem dediſſe, quod ab unitate diſſipati eſſent, atque alterum ſibi regem conſtituiſſent. Et tanta indignatio Domini extitit adverſus illos, qui ſchiſma fecerant, ut etiam cum homo Dei ad Jeroboam miſſus eſſet, qui ei peccata ſua exprobraret, atque ultionem futuram prædiceret, panem quoque apud illos edere, & aquam bibere vetaretur. Quod cum non cuſtodiſſet, & contra præceptum Domini prandiſſet, ſtatim divinæ cenſuræ majeſtate percuſſus eſt, ut inde regrediens, impetu ac morſu leonis in itinere necaretur. *Et paucis interjectis.* Satiat adhuc in Evangelio ſuo Dominus, & majorem intelligentiæ ſuæ lucem manifeſtat, quod iidem, qui ſe tunc a tribu Juda, & Benjamin ſciderant, & Hieroſolymis derelictis Samariam ſeceſſerant inter profanos, & gentiles computarentur. Nam, eum primum diſcipulos ſuos in miniſterium ſalutis mitteret, mandavit, & dixit: *in viam nationum ne jeritis, & in civitatem Samaritanorum ne introieritis*. Ad Judæos prius mittens, gentiles adhuc præteriri jubet. Addendo autem & civitatem Samaritanorum debere omitti, ubi erant ſchiſmatici, oſtendit ſchiſmaticos gentilibus adæquari. *Et poſt pauca.* Quod vero eundem, quem & nos, Deum patrem, eundem filium Chriſtum, eundem Spiritum ſanctum noſſe dicuntur, nec hoc adjuvare tales poteſt. Nam & Core, & Dathan, & Abiron cum ſacerdote Aaron, & Moyſe eundem Deum noverant: pari lege & religione viventes unum, & verum Deum, qui colendus, atque invocandus fuerat, invocabant. Tamen, quia loci ſui miniſterium tranſgreſſi, & contra Aaron ſacerdotem, qui ſacerdotium legitimum dignatione Dei, atque ordinatione perceperat, ſacrificandi ſibi licentiam vendicaverunt, divinitus percuſſi pœnas ſtatim pro illicitis conatibus rependerunt: nec potuerunt rata eſſe, & proficere ſacrificia irreligioſe & illicite contra jus divinæ diſpoſitionis oblata. Thuribula quoque ipſa, in quibus incenſum illicite fuerat oblatum, ne in uſu de cetero eſſent ſacerdotibus, ſed potius indignationis, & ultionis divinæ memoriam corrigendis poſteris exhiberent; juſſu Domini conflata, atque igne purgata in laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari, ſecundum quod loquitur Scriptura divina: *memoriale*, inquit, *filiis Iſrael, ut non accedat quiſquam alienigena, qui non eſt ex ſemine Aaron, imponere incenſum ante Dominum, ut non ſit, ſicut Core*. Et tamen illi ſchiſma non fecerant, nec foras egreſſi, contra Dei ſacerdotes impudenter, atque hoſtiliter rebellaverant: quod nunc hi eccleſiam ſcindentes, & contra pacem, atque unitatem Chriſti rebelles, cathedram ſibi conſtituere, & primatum aſſumere, & baptizandi, atque offerendi licentiam vendicare conantur.

VII. Q. I. C. IX.; III. Reg. XII.; IV. Reg. XVII. 21.; III. Reg. XIII.; Matth. X. 5.; Num. XVI. 14.; Num. XVI. 38.

RUBRICA. III
Qui dicendi ſunt ſchiſmatici.

I. *Non eſt in eccleſia qui cum epiſcopo pacem non habet.*

[Cyprianus epiſt. IX. lib. IV. ad Florentium Puppianum, A. D. 257. *ibid.*]

Scire debes, epiſcopum in eccleſia eſſe, & eccleſiam in epiſcopo: & ſi quis cum epiſcopo non ſit, in eccleſia non eſſe: & fruſtra ſibi blandiri eos, qui, pacem cum ſacerdotibus Dei non habentes, obrepunt, & latentes apud quoſdam, communicare ſe credunt, quando eccleſia, quæ catholica una eſt, ſciſſa non ſit, neque diviſa. *Ibid.* C. VII.

II. *De*

II. *De eodem.*

INter hæreſim. *Supra Rubr.* I. *præcedentis Tituli* VII. c.IV. *pag.* 728.

RUBRICA. IV

De vitanda communione cum ſchiſmaticis.

I. *Unitati non communicat, ſchiſmaticis conſentiens.*

Pelagius papa [forte I. apud Anſelmum lib. XII. c. XLIV. c. A. D. 557.]

XXIV. Q. I. C. XXXIV. SChiſma ſiquidem ipſum, quod græcum nomen eſt, *ſciſſuram* ſonat. Sed in unitate *ſciſſura* eſſe non poteſt. Non ergo unitati communicant qui ſchiſmaticis communicant. Partes ſibi ipſi fecerunt, & ab eo, quod unum eſt, ut Apoſtoli Judæ jam verbis loquar, (Judæ I. 19.) ſemetipſos ſegregantes, Spiritum non habent. Quibus omnibus illud efficitur, ut, quia in unitate unum non ſunt, ut quia in parte eſſe voluerunt, ut quia Spiritum non habent corporis Chriſti; ſacrificium habere non poſſint. Non autem nobis nunc illa quæſtio eſt, utrum tolerare malos, ſed utrum debeamus ſchiſmaticis ſociari. Si enim etiam ipſi, licet in ſuo ſenſu abundantes, inter materna tamen poſiti viſcera, quærerent veritatem, a nobis repellendi non erant, donec apud eos, ratione duce, rei veritas (XXIV. Q. I. C. XXXII.) claruiſſet. Sed quia ſe ab univerſali eccleſia diviſerunt, ſicut beatus Auguſtinus ait, omnis catholicus ſecurus eam partem deteſtatur, cui eccleſiam univerſalem Apoſtolicis ſedibus roboratam non communicare cognoſcit. Neque enim levigat crimen eorum: magis vero auget, quod eos diu reſtitiſſe dixiſtis, ne Apoſtolicis communicantes ſedibus, in ſua communione reciperent. In hoc enim dum & illi culpandi ſunt, qui communicare talibus voluerunt; multo magis tamen illi execrandi ſunt, qui non ſolum in ſacerdotibus communionem Apoſtolicarum ſedium, verum etiam in ipſis laicis, ſpreverunt. Sed nec illud eis prodeſt, quod in eiſdem literis vel ignorantia rationis, vel ſimplicitate intellectus ſui a noſtra ſe communione ſuſpendiſſe perhibetis. Id ipſum enim magis eſt, propter quod ſchiſmatici ſunt: quia non eos diverſa ſentiendi judicium, ſed quædam apud ſe delata, ſibi tamen incognita, metuentes, & contra Apoſtolicam Sedem temere credentes, peſſima diviſit opinio. Quod ſchiſma ſpecialiter eſſe beatus denunciat Auguſtinus, dicens de (Auguſt. de doctr. Chriſtiana lib. II. C. VIII.) talibus: *adverſus auctoritatem illarum eccleſiarum, quæ ab Apoſtolica ſede epiſtolas accipere meruerunt, temere credendo, immaniſſimum ſchiſmatis crimen a ſe propulſare non poterit.* Ad ſummam, aut illos eccleſiam eſſe creditis; & (cum duæ eccleſiæ eſſe non poſſint) vos, quod abſit, ſchiſmaticos judicabitis: aut ſi veram in Apoſtolicis ſedibus eſſe conſtat eccleſiam, & illos ab unitate diviſos cognoſcite, & communionis quæſtionem eſſe ſublatam, quam veram, niſi in unitate, conſtat eſſe non poſſe. Noli ergo, quaſi nulla ſchiſmaticorum, atque eccleſiæ differentia ſit, velle indifferenter utrorumque ſacrificiis ſociari. Non eſt Chriſti corpus quod ſchiſmaticus conficit, ſi veritate duce dirigimur. (I. Cor. I. 10.) Nec enim diviſum eſſe Chriſtum poterit quiſquam ſine Apoſtoli reprobatione confingere. Unam, ut ſæpe dictum eſt, quæ Chriſti corpus eſt, conſtat eſſe eccleſiam: quæ in duo, vel in plura dividi non poteſt. Simul enim eum ab ea quiſque receſſerit, eſſe deſiſtit eccleſia.

Ad hanc Rubricam faciunt capitula Rubricæ VII. *præcedentis Tituli* VII. *pag.* 733.

RUBRICA. V

De pœnis ſchiſmaticorum.

Ex concilio Carthaginenſi [II. c. VIII. nonnullis immutatis, A. D. 390. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1161.]

XI. Q. III. C. V. SI quis presbyter ab epiſcopo ſuo correptus fuerit, debet utique apud vicinos epiſcopos conqueri, ut ab ipſis ejus cauſa poſſit audiri, ac per ipſos ſuo epiſcopo reconciliari: quod niſi fecerit, ſed ſuperbia, quod abſit, inflatus, ſecernendum ſe ab epiſcopi ſui communione duxerit, ac ſeparatim cum aliquibus ſchiſma faciens, ſacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur, & locum amittat. At ſi querimoniam juſtam habuerit adverſus epiſcopum, inquirendum eſt.

II. *De*

II. *De eodem*.

FActus eſt Cornelius. *Supra lib.* I. *Parte* I. *Tit.* VIII. *Rubr.* VIII. c. XV. *pag.* 83.

III. *De eodem*.

NOvatianus. *Supra ibidem* c. XVI. *pag.* 83.
[Cyprianus epiſt. vi. lib. 1. circa A. D. 257. in *Africa*.]

IV. *Sacri officii poteſtate penitus carent hæretici*.

DIdicimus, omnes omnino hæreticos & ſchiſmaticos nihil habere poteſtatis ac juris, propter quod Novatianus nec debet, nec poteſt excipi, quominus ipſe quoque extra eccleſiam conſiſtens, & contra pacem ac dilectionem Chriſti faciens, inter adverſarios, & Antichriſtos computetur. *Et paulo poſt*. Eccleſia una eſt, quæ una & intus eſſe, & foris non poteſt, Si enim apud Novatianum eſt, apud Cornelium non fuit. Si vero apud Cornelium fuit, qui Fabiano epiſcopo legitima ordinatione ſucceſſit, & quem præter ſacerdotii honorem martyrio quoque Dominus glorificavit, Novatianus in eccleſia non eſt, ne epiſcopus computari poteſt, qui, Evangelica, & Apoſtolica traditione contemta, nemini ſuccedens, a ſeipſo ortus eſt. Habere namque, aut tenere eccleſiam, nullo modo poteſt qui ordinatus in eccleſia non eſt. *Et paullo poſt*. Quod vero eundem, quem & nos, Deum Patrem, eundem filium Chriſtum, eundem Spiritum ſanctum noſſe dicuntur, nec hoc adjuvare tales poteſt. *Pelagius papa* [I. apud Lucam Holſtenium in Collectione Romana Parte I. pag. 220.] XXIV. Q. I. C. XXXI.

V. *Nec conſecrat, nec conſecratur in ſchiſmate conſtitutus epiſcopus*.

PUdenda, ut ita dicam, rapina in diviſione eſt non conſecratus, ſed execratus epiſcopus. Si enim ipſum nomen conſecrationis rationabili ac vivaci intellectu diſcutimus; is, qui cum univerſali detrectat conſecrari eccleſia, conſecratus dici, vel eſſe nulla ratione poterit. Conſecrare enim eſt *ſimul ſacrare*. Sed ab eccleſiæ viſceribus diviſus, & ab Apoſtolicis ſedibus ſeparatus, exſecrat ipſe potius, & non conſecrat. Jure ergo *execratus* tantum, non *conſecratus* poterit dici, quem ſimul ſacrare in unitate conjunctis membris non agnoſcit eccleſia. Videamus tamen, utrum vel ipſarum conſuetudinem partium in ſua ordinatione conſecraverint. Nempe is mos antiquus fuit, ut, quia pro longinquitate, vel difficultate itineris ab Apoſtolico oneroſum illis fuerit ordinari, ipſi ſe invicem Mediolanenſis, & Aquilejenſis ordinare epiſcopi debuiſſent: ita tamen, ut in ea civitate, in qua erat ordinandus epiſcopus, alterius civitatis pontifex occurrere debuiſſet, ut & ordinandi electio a præſenti ordinatore ex conſenſu univerſalis, cui præficiendus erat, eccleſiæ, melius ac facilius potuiſſet agnoſci, & in ſua, qui ad epiſcopatum provehendus erat: nec tamen ordinatori ſuo ſubdendus fuerat, ordinaretur eccleſia. Etenim cum, ſicut diximus, eccleſia una ſit, cui in Canticis Canticorum dicitur: *una eſt columba mea*; nullam aliam eſſe conſtat, niſi quæ in Apoſtolica eſt radice fundata, a quibus ipſam fidem in univerſo orbe propagatam non poteſt dubitari. Quod vobis licet notiſſimum omnino ſit, beati tamen Auguſtini teſtimonio comprobemus. Audite quid in quodam opere ſuo præclariſſimus doctor dicat eccleſiæ. Ait enim: *quod ſi nullo modo recte poteſt dici eccleſia, in qua ſchiſma eſt, reſtat, ut quoniam eccleſia nulla eſſe non poteſt, ea ſit, quam in ſedis Apoſtolicæ per ſucceſſiones epiſcoporum radice conſtitutam, nullorum hominum malitia (etiamſi nota excludi non poſſit; ſed pro temporis ratione toleranda judicetur) nullo modo valeat extinguere*. Ibid. C. XXXIII. Cant. VI. 8. Diſt. XI. C. IX.

VI. *De eodem*.

QUi contra eccleſiæ pacem. *Supra lib.* V. *Parte* I. *Tit.* VII. *Rubr.* VIII. c. VIII. *pag.* 736.

VII. *De eodem*.

QUando vult Deus. *Supra Rubrica* VIII. *præcedentis Tituli* VII. c. XIII. *pag.* 737. *Huc etiam faciunt alia capitula ibidem ſequentia pag.* 737. 738.

Lib. v. Pars i. Tit. viii. Rubr. vi. vii. & viii.

RUBRICA. VI
De fautoribus ſchiſmaticorum.

I. *Fautores ſchiſmaticorum eadem pœna, qua ipſi, ſunt plectendi.*

[Cyprianus epiſt. vi. ad Magnum lib. i. c. A. D. 257. in *Africa*.]

xxiv. Q. i. C. xxxi. §. i. Num. xvi. 26. INvenimus in tali facinore non ſolum duces & auctores, ſed etiam participes pœnis deſtinari, niſi a communione malorum ſe reparaverint, præcipiente per Moyſen Domino, & dicente: *ſeparamini a tabernaculis hominum iſtorum duriſſimorum, & nolite tangere ab omnibus, quæ ſunt eis, ne ſimul pereatis in peccatis eorum.* Et quod comminatus per Moyſen Dominus fuerat, implevit, ut quiſquis ſe a Core, & Dathan, & Abiron non ſeparaſſet, pœnas ſtatim pro impia communione perſolverent. Quo exemplo oſtenditur & probatur, obnoxios omnes culpæ & pœnæ futuros, qui ſe ſchiſmaticis contra præpoſitos & ſacerdotes irreligioſa temeritate miſcuerit: ſicut etiam per Oſee prophetam Spiritus ſanctus conteſtatur, & dicit: *ſacrificia eorum, tanquam panis luctus. Omnes, qui manducant ex eo, contaminabuntur*; (Oſea. ix. 4.) docens ſcilicet & oſtendens, omnes omnino cum auctoribus ſuis ſupplicio conjungi, qui fuerint eorum peccato contaminati. Quæ ergo apud eos merita eſſe circa Deum poſſunt, quibus ſupplicia divinitus irrogantur?

RUBRICA. VII
De compulſione ſchiſmaticorum, ut redeant ad unitatem eccleſiæ.

I. *Ut ad unitatem eccleſiæ revertantur, ſunt ſchiſmatici compellendi.*

IPſa pietas. *Supra lib.* III. *Parte* IV. *Tit.* V. *Rubr.* VIII. c. X. *pag.* 584.

II. *De eodem.*

NOn vos. *Supra eodem libro Parte, & Titulo Rubr.* III. c. VII. *pag.* 578.

Auguſtinus Fauſto [rectius Feſto epiſt. lxxxix. al. clxvii. §. 6. c. A. D. 406. in *Africa*.]

III. *Medicinali ſeveritate mali cogantur ad bonum.*

xxiii. Q. iv. C. xxv. QUid faciet hic eccleſiæ medicina, ſalutem omnium materna caritate conquirens, tanquam inter phreneticos & lethargicos æſtuans? Numquid contemnere, numquid deſiſtere vel debet vel poteſt? Utriſque ſit neceſſe eſt, moleſta, quia neutris eſt inimica. Nam & phrenetici nolunt ligari, & lethargici nolunt excitari: ſed perſeverat diligentia caritatis phreneticum caſtigare, lethargicum ſtimulare, ambos amare. Ambo offenduntur, ſed ambo diliguntur. Ambo moleſtati, quandiu ægri ſunt, indignantur; ſed ambo ſanati, gratulantur. *Et infra ibidem.* Catholici eſſe non incipiunt, niſi hæretici eſſe deſtiterint. Neque enim ſacramenta eorum nobis inimica ſunt, quæ cum illis nobis ſunt communia; quia non humana ſunt, ſed divina. Proprius error eorum eſt auferendus, quem male imbiberunt, non ſacramenta, quæ ſimiliter acceperunt: quæ ad pœnam ſuam portant & habent, quanto indignius habent: ſed tamen habent.

IV. *De eodem.*

HUc faciunt capitula Rubricæ X. *præcedentis Tituli* VII. *pag.* 739. 740.

RUBRICA. VIII
De receptionis forma ſchiſmaticorum & redeuntium ad unitatem eccleſiæ.

I. *Schiſmatici volentes redire ad unitatem eccleſiæ, cum manus impoſitione recipiantur, ut accipiant Spiritum ſanctum.*

[Cyprianus epiſt. vi. ad Magnum lib. i. circa A. D. 257. in *Africa*.]

xxiv. Q. i. C. xxxi. §. 4. SI autem foris cuncti hæretici & ſchiſmatici non habent Spiritum ſanctum, & ideo apud nos eis manus imponitur, ut hic accipiatur quod illic nec eſſe, nec dari poteſt,

poteſt, manifeſtum eſt, nec remiſſionem peccatorum dari per eos poſſe, quos conſtat, Spiritum ſanctum non habere. Lib. v. Pars i. Tit.ix. Rubr.i. ii. & iii.

Ad hanc Rubricam faciunt capitula Rubricæ XI. *Tit.* VIII. *præcedentis pag.* 740, 741.

RUBRICA. IX

De diſpenſatione cum redeuntibus ad eccleſiæ unitatem.

I. *Qui ab hæreſi, vel ſchiſmate ad eccleſiam redeunt, in quo inveniuntur ordine, ex beneficio perſeverent.*

Leo Januario epiſcopo [Aquilejenſi. epiſt. xiv. al. iii. A. D. 447. Roma in *Venetiam*.]

Omnis cujuslibet ordinis clericus, qui catholicam deſerens unitatem, hæreticæ, vel ſchiſmaticæ conjunctionis contagione ſe maculaverit; ſi ad eccleſiam redierit cum legitima ſatisfactione, & erroris ſui damnatione, hoc in magno beneficio habeat, ſi, ademta ſpe omnis promotionis, in quo invenitur ordine, permaneat. i. Q. i. C. cxii.

TITULUS. IX

De apoſtatis.

RUBRICA. I

De triplici genere apoſtaſiæ.

I. *Triplex ſpecies eſt apoſtaſiæ.*

1. *Videlicet perfidiæ, quæ eſt a fide Chriſtiana receſſus.*
2. *Inobedientiæ, quæ eſt temeraria tranſgreſſio legis ſuperiorum.*
3. *Irregularitatis, quæ eſt a ſtatu aſſumtæ religionis receſſus.*

Beatus prædeceſſor noſter. *Supra hoc eodem lib. & Parte, Tit.* I. *Rubr.* ii. c. IV. *pag.* 694.

RUBRICA. II

De enormitate peccati apoſtaſiæ.

Ananias. *Supra lib.* iii. *Parte* I. *Tit.* VI. *Rubr.* ii. c. I. *pag.* 540.

II. *De eodem.*

Quid in omnibus. *Supra hoc eodem libro* V. *& Parte* I. *Tit.* VII. *Rubr.* IV. c. I. *pag.* 728.

RUBRICA. III

De pœna apoſtatarum.

I. *Apoſtatæ omnes ſunt infames.*

[Pius papa I. epiſt. Iſidoriana I. c. ii. Concil. tomo i. pag. 561.]

Si quis vero a ſuo propoſito retrorſum exorbitaverit, & juſſum Apoſtolicæ Sedis libenter tranſgreſſus fuerit, infamis efficitur. Reprobari ergo oportet eorum re- ii. Q. iv. C. iii.

Bbbbb 2 dar-

Lib. V. Pars I. Tit. X. Rubr. I. dargutiones, qui in recta ſide ſuſpecti ſunt. Fides autem & converſatio primum ſcrutanda eſt, & deinde qui irreprehenſibiles apparuerint, ſunt recipiendi, & non prius.

II. *De eodem.*

HI, qui poſt. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* XIV. c. I. *pag.* 351.

III. *Apoſtatæ nec ad accuſationem, nec ad teſtimonium recipiendi ſunt.*

ALieni. *Supra lib.* V. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. V. *pag.* 694.

RUBRICA. IV

De compulſione apoſtatarum.

I. *Apoſtatæ cogendi ſunt redire ad id, quod ſpoponderunt.*

Nicolaus [I. Albino ſeu potius Adalvvino, non Vienneuſi, ſed *Iuvavienſi* archiepiſcopo circa A. D. 865. Roma in *Noricum*.]

Diſt. XXVII. C. VI. QUod interrogaſti de femina, quæ poſt obitum mariti ſui ſacrum velamen ſuper caput ſuum impoſuit, & finxit, ſe ſub eodem velamine ſanctimonialem eſſe, poſtea vero ad nuptias rediit bonum mihi videtur, quia per hypocriſim eccleſiaſticam regulam conturbare voluit, & non legitime in voto ſuo permanſit, ut pœnitentiam agat de illuſione nefanda, & revertatur ad id, quod ſpopondit, & in ſacro miniſterio permaneat, quod inchoavit.

II. *De eodem.*

PRoclivis. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* V. *Rubr.* V. c. II. *pag.* 519.

III. *De eodem.*

SIcuſtos. *Supra ibidem* c. IV. *eadem pagina* 519.

RUBRICA. V

De pœna iterantium baptiſma.

QUi bis. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* II. *Rubr.* XIV. c. I. *pag.* 241.

II. *De eodem.*

EOs, quos. *Supra ibidem eadem Rubrica* XIV. c. II. *eadem pag.* 241.

TITULUS. X

De homicidio.

RUBRICA. I

De duplici ſpecie homicidii, ſcilicet ſpiritualis & corporalis.

I. *Occidit qui ad nocendum movetur.*

Auguſtinus [ſententia ſumta ex lib. XIX. contra Fauſtum c. XXIII. circa A. D. 402. in *Africa*.]

XXXIII. Q. III. C. XXVIII. HOmicidium, lege vetitum, putabatur non aliud eſſe, niſi corporis interemtio. Aperuit ergo Dominus, omnem iniquum motum ad nocendum fratri in homicidii genere deputari.

RU-

Lib. v. Pars I. Tit. x. Rub. II. III. & IV.

RUBRICA. II

De multiplici genere homicidii ſpiritualis.

I. *Interfectores fratrum, detractores eorum, eoſque odientes, homicidæ habentur.*

Ex epiſtola Clementis [I. ad Jacobum ſpurix, Concil. tomo I. pag. 95.]

HOmicidiorum vero tria genera eſſe dicebat beatus Petrus, & pœnam eorum pari- xxxiii. Q. iii. C. xxiv.
lem fore docebat. Sicut enim homicidas interfectores fratrum; ita & detractores
eorum, eoſque odientes homicidas eſſe manifeſtabat; quia & qui occidit, & qui odit
fratrem ſuum, & qui ei detrahit, & pariter homicidæ eſſe monſtrantur.

RUBRICA. III

De multiplici modo commiſſionis homicidii ſpiritualis.

I. *Non ſolum qui manibus occidunt, ſed etiam quorum conſilio & fraude alii occiduntur, homicidæ probantur.*

Auguſtinus [hinc inde ex Auguſtino de conſenſu Evangeliſtarum lib. III. c. XIII. explanat. in Pſal. LVI. & LXIII. & tract. cxiv. & cxv. in Jo. Collectum caput forte a Ferrando diacono circa A. D. 530. in *Africa*.]

PErnicioſe ſe decipiunt qui exiſtimant, eos tantum homicidas eſſe, qui manibus ho- *Ibid.* C. xxiii.
mines occidunt, & non potius eos, per quorum conſilium, & fraudem, & exhor-
tationem homines extinguuntur. Nam Judæi Dominum nequaquam propriis manibus oc- *Jo.* xviii. 31.
ciderunt; ſicut ſcriptum eſt: *nobis non licet interficere quemquam*; ſed tamen illis Do- *Matth.* xxv. 45.
mini mors imputatur, quia ipſi lingua eum interfecerunt, dicentes: *crucifige, crucifi-* *Marc.* xv. 34.
ge eum. Unde unus Evangeliſta dicit, Dominum crucifixum eſſe hora tertia, alius
ſexta; quia Judæi crucifixerunt eum hora tertia lingua; milites hora ſexta manibus. Qui *Jo.* xix. 14.
ergo hominem tradidit, ille interfecit eum, Domino dicente: *majus peccatum habet* *Pſal.* LVI. 5.
qui me tradidit tibi. Unde pſalmiſta: *filii hominum dentes eorum arma & ſagittæ, &*
lingua eorum gladius acutus. Subiiciant ergo ſe pœnitentiæ, quorum conſilio ſanguis
funditur, ſi veniam promereri voluerint. *Auguſtinus* [tract. XLII. ad c. VIII. Jo. c. A. D. 412. in
Africa.]

II. *Homicida eſt, qui fratri ſuo mala ſuadet.*

NOli putare, te non eſſe homicidam, quando fratri tuo mala perſuades. Si fratri *Ibid.* C. xxvii.
tuo mala perſuades, occidis, & ut ſcias, quia occidis, audi pſalmum: *filii homi-* *Pſal.* LVI. 5.
num, dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorum machæra acuta.

RUBRICA. IV

De homicidiis interpretative dictis.

I. *Homicida dicitur, qui in extrema neceſſitate poſitis non ſubvenit.*

[apud Anſelmum lib. XIII. c. XXVIII. & Polycarpum lib. VI. tit. XX. qui referunt ex Ambroſio de officiis. Sed deſideratur.]

PAſce fame morientem. Quiſquis enim paſcendo, hominem ſervare poteras, ſi non *Diſt.* LXXXVI. C. XXI.
paveris, occidiſti, *Item Hieronymus* [in commentar. ad Gal. c. VI. v. *Alter alterius*, c. A. D. 386.
in *Paleſtina*.]

II. *De eodem.*

QUi clementiam non habet, nec indutus eſt viſcera miſericordiæ, & lacrymarum, *Ibidem* C. XXII.
quamvis ſpiritualis ſit, non adimplet legem Chriſti.

III. *Homicida dicitur paſtor non arguens delinquentem.*

EPheſiis Paulus dicit. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* I. c. VII. *pag.* 503.

IV. *De*

Digitized by Google

IV. *De eodem*.

QUi Chriſti pecunias. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XIV. *Rubr.* I. c.I. *pag.* 182.

RUBRICA. V

An liceat alicui aliquem occidere.

I. *Argumenta, quod nulli liceat aliquem occidere.*

[Gratianus.]

XXIII. Q. V. in principio. Exod. XX. 13. Matth. XXVI. 52.

QUod autem nulli liceat aliquem occidere, illo præcepto probatur, quo Dominus in lege homicidium prohibuit, dicens: *non occides*. Item. In Evangelio: *omnis, qui gladium acceperit, gladio peribit*. Item. *Auguſtinus ad Marcellinum comitem de Donatiſtis captis* [epiſt. CXXXIII. al. CLIX. A.D. 412. in *Africa*.]

II. *Mali non ſunt interficiendi, ſed flagellis emendandi.*

Ibid. C. I.

CIrcumcelliones illos & clericos partis Donati, quos de Hipponenſi civitate ad judicium pro factis eorum publicæ diſciplinæ cura deduxerat, a tua nobilitate comperi auditos & plurimos eorum de homicidio, quod in Reſtitutum, catholicum presbyterum, commiſerunt, & de cæde Innocentii, alterius catholici presbyteri, atque de oculo ejus effoſſo, & de digito præciſo, fuiſſe confeſſos. Unde mihi ſollicitudo maxima incuſſa eſt, ne forte ſublimitas tua cenſeat, eos tanta legum ſeveritate plectendos, ut qualia fecerunt, talia patiantur. Ideoque his literis obteſtor fidem tuam, quam habes in Chriſto, per ipſius Domini noſtri miſericordiam, ut hoc nec facias, nec omnino fieri permittas. Quamvis enim ab illorum interitu diſſimulare poſſemus, qui non accuſantibus noſtris, ſed illorum notariis, ad quos tuendæ publicæ pacis vigilantia pertinebat, præſentati videantur examini, nolumus tamen paſſiones ſervorum Dei, quaſi vice talionis paribus ſuppliciis vindicari: non quo ſceleſtis hominibus licentiam facinorum prohibeamus auferri; ſed hoc magis ſufficere volumus, ut vivi, & nulla corporis parte truncati, vel ab inquietudine inſana ad ſanitatis otium legum coercitione dirigantur, vel a malignis operibus alicui utili operi deputentur. Vocatur quidem & iſta damnatio; ſed quis non intelligat magis beneficium, quam ſupplicium nuncupandum, ubi nec ſæviendi relaxatur audacia, nec pœnitendi medicina ſalutaris ſubtrahitur? Imple Chriſtiane judex pii patris officium: ſic ſuccenſe, ut conſulere iniquitati memineris: nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciſcendi libidinem; ſed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipſa inquiſitione ſervaſti, quando tantorum ſcelerum confeſſionem non extendente equuleo, non ſulcantibus ungulis, non urentibus flammis, ſed virgarum verberibus eruiſti: qui modus coercitionis & a magiſtris artium liberalium, & ab ipſis parentibus, & ſæpe etiam in judiciis ſolet ab epiſcopis adhiberi. Noli ergo atrocius vindicare quod lenius inveniſti. Inquirendi, quam puniendi neceſſitas major eſt. Ad hoc enim & mitiſſimi homines facinus occultatum diligenter, atque inſtanter examinant, ut inveniant quibus parcant. *Idem Marcelliano* [eu Marcellino epiſt. CXXXIX. al. CLVIII. A.D. 417. *ibid.*]

III. *Præter ſupplicium mortis, rei ſunt puniendi.*

Ibid. C. II.

POEna ſane illorum, quamvis de tantis ſceleribus confeſſorum, rogo te, ut præter ſupplicium mortis ſit, & propter conſcientiam noſtram, & propter catholicam manſuetudinem commendandam. Ipſe enim fructus ad nos pervenit confeſſionis illorum, quia invenit catholica eccleſia ubi ſuam erga atrociſſimos inimicos ſervet atque exhibeat lenitatem. In tanta quippe crudelitate quæcumque præter ſanguinem vindicta proceſſerit, magna lenitas apparebit. Quod & ſi modo quibuſdam noſtris illa atrocitate commotis videtur indignum, & quaſi diſſolutionis & negligentiæ ſimile; tranſactis tamen motibus animorum, qui recentioribus factis ſolent turbulentius excitari, egregie luculenta bonitas apparebit.

IV. *De eodem.*

UNum ſolum eſt. *Supra lib.* III. *Parte* II. *Tit.* V. *Rubr.* IX. c. II. *pag.* 586.

V. *De eodem.*

PRodeſt & ſeveritas. *Supra ibidem Rubr.* VII. c. III. *pag.* 582. *Gregorius* [Caput incertum. Burchardus lib. XIX. c. CIX. & Ivo P. XV. c. CXXI. referunt ex Auguſtino.]

VI. *Qui rei ſunt ſanguinis, ab eccleſia debent defendi.*

REos ſanguinis defendat eccleſia, ne effuſione ſanguinis particeps fiat. Hinc apparet, quod mali flagellis ſunt coercendi, non membrorum truncatione, vel temporali morte plectendi [Gratianus ſtatim.] XXIII. Q. V. C. VII.

VII. *Argumenta, quod liceat alicui aliquem occidere.*

SEd obiicitur illud, quod Dominus ait ad Moyſen: *maleficos non patieris vivere.* Item. *Qui coierit cum jumento, morte moriatur.* Adulterio etiam, vel blaſphemiæ crimine notatus immiſericorditer lapidari jubetur. *Item.* Moyſes, qui legem acceperat, cultores idoli morte punivit [Idem Gratianus continenter.] *Ibid. poſt idem caput* VII. §. I. *Exod.* XXII. 19. *Levit.* XX. 2. XXIV. 14. 16.

VIII. *De eodem.*

SAmuel etiam Agag pinguiſſimum regem in fruſta conſcidit. Phinees quoque Judæum cum Madianita coeuntem gladio transfixit: quod eſt ei reputatum ad juſtitiam. Similiter nonnulli in veteri Teſtamento inveniuntur malos trucidaſſe, nec tamen tranſgreſſores legis, ſed defenſores appellantur. *Gratianus* *Ibidem*

IX. *Reſponſio ad argumentum, in contrarium ſumtum ex præcepto divino.*

PRohibetur ergo illo præcepto quiſque ſua auctoritate in necem alicujus armari, non legis imperio reos morti tradere. Qui enim publica poteſtate functus ipſius legis imperio malos perimit, nec illius præcepti tranſgreſſor, nec a cæleſti patria alienus habetur [Gratianus.] *Ibid.* §. 2.

X. *Reſpondetur ad auctoritates Auguſtini.*

NEc eſt contrarium illud Auguſtini, quod ad Marcellinum pro circumcellinnibus ſupplicans rogabat, ut verberibus eos coerceret, non morte perderet. Quamvis enim ſupplicando ſpacium vitæ eis reſervare popoſcit; non tamen legum ſeveritatem, qua tales morte plectuntur, non obſervandam docuit. *Ibid. C.* XXIX. §. 8. in fine

RUBRICA. VI

In quibus caſibus homicidium deputatur ad culpam.

QUicumque ex clero. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. LXXII. *pag.* 495. *In Concilio apud Vermerias* [apud Burchardum lib. VI. c. XLII. & Ivonem P. X. c. CLXX.]

II. *Si plures contra unum rixentur, qua pœna quiſque eorum puniatur.*

SI quatuor homines, aut quinque, ſeu etiam plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus mortuus fuerit, quicumque eorum plagam ei impoſuit, ſecundum ſtatuta canonum, ut homicida judicetur. Reliqui autem, qui eum impugnabant, volentes eum interficere, ſimiliter pœnitcant. Qui nec eum impugnabant, nec vulnerabant, nec conſilio, nec auxilio cooperatores fuerunt, ſed tantum adfuerunt, extra noxam ſint. *Auguſtinus contra Manichæos* [lib. XXII. contra Fauſtum Manichæum c. LXX. c. A. D. 402. in *Africa.*] XXIII. Q. VIII. C. XXXIV.

III. *Qui dicatur accipere gladium.*

ILle gladium accipit, qui nulla ſuperiori ac legitima poteſtate vel jubeate, vel concedente, in ſanguinem alicujus armatur. *Idem in quæſtionibus Exodi* [quæſt. XXX: X. ad c. XI. c. A. D. 400. *ibid.*] XXIII. Q. IV. C. XXXVI.

IV. *Ho-*

LIB. V. PARS. I. TIT. X. RUB. VII.

IV. *Homicida eſt qui ſponte occidit quos judex jubet occidere.*

XXIII. Q. V. C. XIV. CUm miniſter judicis occidit eum, quem judex juſſit occidi; profecto, ſi id ſponte facit, homicida eſt, etiamſi eum occidat, quem ſcit a judice debuiſſe occidi.

RUBRICA. VII

In quibus caſibus homicidium non deputatur ad culpam.

I. *Non imputatur fidelibus, qui ex officio aut tormenta exercent, aut capitalem ferunt ſententiam.*

Innocentius [I. epiſt. III. ad Exſuperium Toloſanum c. III. A. D. 405. Roma in *Galliam*, Concil. tomo II. pag. 1255.]

XXIII. Q. IV. C. XLV. QUæſitum eſt etiam ſuper his, qui poſt baptiſmum adminiſtraverunt, & aut tormenta ſola exercuerunt, aut etiam capitalem protulerunt ſententiam; nihil de his legimus a majoribus definitum. Rom. XIII. I. Meminerant enim, a Deo poteſtates has fuiſſe conceſſas, & propter vindictam noxiorum gladium fuiſſe permiſſum, & Dei eſſe miniſtrum vindicem in hujuſmodi. Quomodo igitur reprehenderent factum, quod, auctore Domino, viderent eſſe conceſſum? De his ergo, ut hactenus ſervatum eſt, ſic habeamus, ne aut diſciplinam evertere, aut contra auctoritatem Domini venire videamur. Ipſis autem in reddenda ratione geſta ſua omnia ſervabuntur. *Idem ad Toloſanum epiſcopum* [c. v. *ibid.*]

II. *Immunis eſt dictator a culpa, cum legum auctoritas in improbos exercetur.*

Ibid. C. XLVI. ILlud etiam ſiſcitari voluiſti, an preces dictantibus liberum concedatur utique poſt baptiſmi regenerationem a principibus poſcere mortem alicujus, vel ſanguinem de reatu: quam rem principes nunquam ſine cognitione concedunt; ſed ad judices commiſſa ipſa crimina ſemper remittunt, ut cauſa cognita vindicentur. Quæ cum quæſitori ſuerint delegata, aut abſolutio, aut damnatio pro negocii qualitate profertur. Et dum legum auctoritas in improbos exercetur, erit dictator immunis. *Auguſtinus ad Publicolam* [epiſt. XLVII. §. 5. al. epiſt. CLIV. c. A. D. 398. in *Africa*.]

III. *Ex officio non eſt peccatum homines occidere.*

XXIII. Q. V. C. VIII. DE occidendis hominibus, ne ab eis quiſquam occidatur, non mihi placet conſilium, niſi forte ſit miles, aut publica functione teneatur, ut non pro ſe hoc faciat, ſed pro aliis, vel pro civitate, ubi etiam ipſe eſt, accepta legitima poteſtate, ſi ejus congruit perſonæ. Qui vero repelluntur aliquo terrore, ne male faciant, etiam *Matth. V. 39.* ipſis aliquid fortaſſe præſtatur. Hinc autem dictum eſt: *non reſiſtamus malo*, ne nos vindicta delectet, quæ alieno malo animum paſcit; non ut correctionem hominum negligamus. Unde nec reus eſt mortis alienæ qui, cum ſuæ poſſeſſioni ex lapidibus murum circumduxerit, aliquis ex ipſorum uſu percuſſus intereat. Neque enim reus eſt Chriſtianus, ſi bos ejus aliquem feriendo, vel equus calcem jaciendo aliquem occidat: aut ideo non debent Chriſtianorum boves habere cornua, aut equus ungulas, aut dentes canis.

IV. *De eodem.*

MIles cum obediens. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* VIII. *Rubr.* III. c. II. *pag.* 548. [Auguſtinus epiſt. CLIII. §. 17. ad Macedonium, al. epiſt. LIV. c. A. D. 414. *ibid.*]

V. *Nonnunquam potius peccat qui cauſam mortis præbet, quam ille, qui occidit.*

Ibidem C. XIX. CUm homo ab homine occiditur, multum diſtat, utrum fiat nocendi cupiditate, vel injuſte aliquid auferendi, ſicut fit ab inimico, ſicut a latrone; an ulciſcendi, vel obediendi ordine, ſicut a judice, ſicut a carnifice; an evadendi, vel ſubveniendi neceſſitate, ſicut interimitur latro a viatore, hoſtis a milite; & aliquando qui cauſa mortis fuit, potius in culpa eſt, quam ille, qui occidit, velut, ſi quiſpiam decipiat fidejuſſorem ſuum, atque ille pro iſto ſupplicium legitimum luat. Nec tamen omnis, qui cauſa alienæ mortis eſt, reus eſt. Quid ſi enim quiſquam ſtuprum petat, ſe, ſeque, ſi non non impetraverit, interimat? Quid ſi filius timens patris pia verbera, præcipitio pereat?

reat ? Quid ſi alius homine liberato, vel ne alius liberetur, ſibi ipſi mortem inferat ? Num propter iſtas alienarum mortium cauſas, aut ſceleri conſentiendum eſt, aut vindicta peccati, quæ non fit nocendi, ſed corrigendi ſtudio, etiam paterna tollenda, aut opera miſericordiæ cohibenda ſunt ? Hæc cum accidunt, debemus eis humanum dolorem, non propter illa, ne accidant, recte factorum reprimere voluntatem. *Auguſtinus de libero arbitrio libro* I. [c. iv. A. D. 388. *ibid.*] Lib. v. Pars i. Tit. x. Rubr. vii.

VI. *Non peccat qui ex officio nocentem interficit.*

SI homicidium eſt hominem occidere; poteſt tamen occidere aliquando ſine peccato. Nam & miles hoſtem, & judex, vel miniſter ejus, nocentem, & cui forte invito, atque imprudenti telum manu fugit, non mihi videntur peccare, cum hominem occidunt. Evodius: aſſentior ſed homicidæ iſti appellari non ſolent. *Idem in quæſtionibus Levitici* [quæſt. lxviii. ad c. xix.] xxiii. Q. v. C. xli.

VII. *De eodem.*

DUm homo juſte occiditur, lex eum occidit, non tu. *Auguſtinus in quæſtionibus veteris & novi Teſtamenti* [Potius Hilarius Diaconus quæſt. ii. in fine.] Ibidem

VIII. *Furioſo, & mente alienato non imputatur ad culpam homicidium.*

ALiquos ſcimus ſubito dementes factos, fuſte, ferro, lapidibus, morſibus multis nocuiſſe: quoſdam etiam occidiſſe: captos autem induſtria, & judiciis oblatos minime reos factos, eo quod non voluntate, ſed impellente vi neſcio qua hæc geſſerint, neſcientes. Quomodo enim reus conſtitueretur qui neſcit quid fecit ? xv. Q. i. C. v.

IX. *De eodem.*

SI quis inſaniens. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* VIII. *Rubr.* III. c. I. *pag.* 320. [Cod. lib. ix. tit. ad legem Corneliam de ſicariis l. v. A. D. 290.]

X. *Caſu facienti homicidium non imputatur.*

EUm, qui aſſeverat, homicidium ſe non voluntate, ſed caſu fortituto feciſſe, cum calcis ictu mortis occaſio præbita videatur; ſi hoc ita eſt, neque ſuper hoc ambigi poterit; omni metu ac ſuſpicione, quam ex admiſſæ rei diſcrimine ſuſtinet, ſecundum id, quod annotatione noſtra comprehenſum eſt, volumus liberari. *Hinc etiam Gelaſius papa* [Caput incertum.] Diſt. l. C. xlvi.

XI. *De eodem.*

QUantum dicit iſte Placidus, anno præterito dictum eſt de uxore ipſius, quæ ſubito inter caballos inventa eſt & dum traherentur caballi, colliſa eſt illa, & abortum fecit: quod ſi ita eſt, forte ſi caballos alienos tulerit, inde eſt culpabilis. Nam de muliere, quæ caſu inter caballos confracta eſt, ubi voluntas illius non agnoſcitur pernicioſa fuiſſe, non poteſt, nec debet addici per leges. *Item Nicolaus papa* [Caput incertum.] Ibid. C. xlviii.

XII. *De eodem.*

HI, qui arbores incidere videntur, ſi contigerit, ut cadens arbor occiderit hominem, inculpabiles ſunt atque innoxii, quia nec voluntate eorum, nec deſiderio homicidium perpetratum eſt. Si vero aliqua eorum culpa, vel neglectu morientis hominis interitus cognoſcitur adveniſſe, abiiciendi ſunt a gradu, & in ſacro ordine nullatenus ſuſcipiendi. *Item ex concilio Guarmatienſi* [nempe Vvormatienſi c. xxix. A. D. 868. in *Germania*, Concil. tomo viii. pag. 951.] Ibid. C. xlix.

XIII. *De eodem.*

SÆpe contingit, ut dum quis operi neceſſario inſiſtens, arborem incidat, aliquis ſubtus ipſam veniens, deprimatur: & idcirco ſi voluntate vel negligentia incidentis arborem, factum eſt, ut homicida, pœnitentiæ debet omnino ſubmitti. Quod ſi non voto, non incuria illius, non denique ſcientia contigit; ſed dum ille operi neceſſario fortaſſis incumberet, iſte inſperatus occurrens, ſub arborem improviſus devenit, & ſub Ibid. C. l.

 ipſa,

Lib. v. Pars I. Tit. x. Rubr. viii. ipſa, nemine valente penitus adjuvare, ſuppreſſus eſt, inciſor arboris homicidæ procul dubio non eſt comparandus. *Item ex concilio Triburienſi* [c. xxxvi. ſed ſummatim, A. D. 895. in *Germania*, Concil. tomo ix. pag. 459.]

XIV. *De eodem.*

Ibidem C. xi. SI duo fratres in ſilva arbores ſucciderint, & appropinquante caſura ipſius arboris frater dixerit fratri *cave*; & ille ſugiens in preſſuram inciderit, & mortuus fuerit; vivens frater innocens de ſanguine germani dijudicetur. *Ambroſius de Paradiſo* [imo lib. II. de Cain & Abel c. iv. §. 15. 16. c. A. D. 375. *Mediolani*.]

XV. *Miniſter Dei eſt qui invitus homicidium facit.*

xv. *Q.* I. *C.* XI. *Exod.* xxi. 13. NEc is, quidem qui invitus aliquod fecerit homicidium, extra miniſterium eſt. Siquidem lex ait de eo: *quia Deus dedit eum in manus ejus.* Manus ergo ejus inſtrumenti modo divinæ ultioni miniſterium præbuerunt. Levites ergo miniſter remiſſionis eſt: percuſſor autem qui non ex diſpoſitione, ſed præter voluntatem fecerit homicidium, divinæ miniſter eſt ultionis. Illud quoque ſpecta, quia cum interficitur impius, Chriſtus infunditur. Et ubi abominatio aboletur, ſanctificatio congregatur; quia Dominus dixit: *Num.* III. 13. *in ea die, qua interfeci omne primogenitum Ægypti, ſanctificavi mihi omne primogenitum Iſrael.* Quod non ad unum diem afflictionis refertur Ægypti, ſed ad omne tempus.

RUBRICA. VIII

De procuratoribus abortuum, utrum ſint homicidæ.

I. *Non eſt homicida qui abortum procurat antequam anima corpori ſit infuſa.*

Auguſtinus in quæſtionibus Exodi [quæſt. lxxx. c. A. D. 400. in *Africa*.]

xxxii. *Q.* II. *C.* viii. QUod vero non formatum puerperium noluit ad homicidium pertinere, profecto nec hominem deputavit, quod tale in utero geritur. Hic de anima quæſtio ſolet agitari, utrum quod formatum non eſt, nec animatum quidem, poſſit intelligi, & ideo non ſit homicidium; quia nec exanimatum dici poteſt, ſi adhuc animam non habebat. *Item*. Si ergo illud informe puerperium jam quidem fuerat, ſed adhuc quodam modo informiter animatum, quoniam magna de anima eſt quæſtio, non eſt præcipitanda indiſcuſſa temeritate ſententiæ; ideo lex noluit ad homicidium pertinere, quia non dum dici poteſt anima viva in eo corpore, quod ſenſu caret. *Idem in quæſt. veteris & novi Teſtamenti* [c. xxiii. imo Hilarius Diaconus, c. A. D. 380.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. ix. *Exod.* xxi. 26. MOyſes tradidit: *ſi quis percuſſerit mulierem, in utero habentem, & abortiverit: ſi formatum fuerit, det animam pro anima. Si autem informatum fuerit, mulctetur pecunia*; ut probaret, non eſſe animam ante formatam. Itaque ſi jam formato corpori datur, non in conceptu corporis naſcitur cum ſemine derivata. Nam ſi cum ſemine & anima exiſtit de anima; multæ animæ quotidie pereunt, cum ſemen fluxu quodam non proficit nativitati; ſed ſi propius reſpiciamus, videbimus quid ſequi debeamus. Contemplemur facturam Adæ. In Adam enim exemplum datum eſt, ut ex eo intelligatur, quia jam formatum corpus accipit animam. Nam poterat animam limo terræ admiſcere, & ſic formare corpus. Sed ratione infirmabatur, quia primum oportebat domum compaginari, & ſic habitatorem induci. Anima certe, quia ſpiritus eſt, in ſicco habitare non poteſt: ideo in ſanguine fertur habitare. Cum ergo corporis lineamenta compacta non fuerint, ubi erit anima? *Item Hieronymus ad Algaſiam* [quæſt. iv. c. A. D. 405. e Palæſtina in *Galliam*.]

III. *De eodem.*

Ibid. C. x. SIcuti ſemina paulatim formantur in utero, & tamdiu non reputatur homo, donec elementa confecta ſuas imagines, membraque ſuſcipiant; ita ſenſus ratione conceptus, niſi in opera proruperit, adhuc in ventre retinetur, & cito perit ab hoſte.

R U-

RUBRICA. IX

De enormitate occidentium ſe ipſos.

I. *Qui, Deo auctore, bella geſſerunt, præceptum occidendi nequaquam tranſgreſſi ſunt.*

[Auguſtinus lib. 1. de civit. Dei c. xvii. & xviii. c. A. D. 413. in *Africa*.]

SI non licet privata poteſtate alicui homini occidere vel nocentem; cujus occidendi xxiii. Q. v. C. ix.
licentiam lex nulla concedit; profecto etiam qui ſeipſum occidit, homicida eſt;
& tanto fit nocentior cum ſe occiderit, quanto innocentior in ea cauſa fuit, qua ſe occi-
dendum putavit. Nam ſi Judæ factum merito deteſtamur, eumque veritas judicat, *Matth. xxvii. 5.*
cum laqueo ſe ſuſpendit, ſceleratæ illius traditionis auxiſſe potius, quam expiaſſe com-
miſſum; quoniam de Dei miſericordia deſperandum exitiabiliter pœnitens nullum ſibi
ſalubris pœnitentiæ locum reliquit; quanto magis a ſua nece ſe abſtinere debet, qui tali
ſupplicio, quid in ſe puniat, non habet? Judas enim cum ſe occidit, ſeleratum homi-
nem occidit: & tamen non ſolum Chriſti, verum etiam ſuæ mortis reus finivit hanc vi-
tam; quia, licet propter ſuum ſcelus, alio tamen ſcelere ſuo occiſus eſt. Cur autem *Auguſt. C. xviii.*
homo, qui mali nihil fecit, ſibi male faciat, & ſeipſum interficiendo hominem interfi-
ciat innocentem, ne alium patiatur nocentem, atque in ſe perpetret peccatum proprium,
ne in eo perpetretur alienum? *Item*. Neque enim fruſtra in ſanctis, canoniciſque libris,
nuſquam nobis divinitus præceptum permiſſum reperiri poteſt vel ipſius adipiſcendæ im-
mortalitatis, vel ullius curandi cavendique mali cauſa nobiſmetipſis necem inferamus.
Nam & prohibitos nos eſſe intelligendum eſt, ubi lex ait: *non occides*; præſertim, quia *Exod. xx. 13.*
non addidit: *proximum tuum*, ſicut falſum teſtimonium cum vetaret; *falſum* (inquit)
teſtimonium non dices adverſus proximum tuum. Nec ideo tamen ſi adverſus ſe ipſum
quiſquam falſum teſtimonium dixerit, ab hoc ſe crimine putaverit alienum, quoniam
regulam diligendi proximum a ſemetipſo dilector accepit; quandoquidem ſcriptum eſt:
diliges proximum tuum, ſicut te ipſum. Porro ſi falſi teſtimonii non minus reus eſt qui de *Matth. xxii. 39.*
ſeipſo falſum fatetur, quam ſi adverſus proximum hoc faceret, cum in eo præcepto,
quo falſum teſtimonium prohibetur, adverſus proximum prohibeatur, poſſitque
non recte intelligentibus videri non eſſe prohibitum, ut adverſus ſeipſum quiſque falſus
teſtis exiſtat; quanto magis intelligendum eſt, non licere homini ſeipſum occidere, cum
in eo, quod ſcriptum eſt: *non occides*, nihilo deinde addito nullus nec ipſe utique, cui
præcipitur, intelligitur exceptus? *Item*. *Non occides*: non alterum, ergo nec te: neque
enim qui ſe occidit, alium, quam hominem occidit. Quaſdam enim exceptiones eadem *Auguſt. ibid. C. xxi.*
ipſa divina fecit auctoritas, ut liceat hominem occidi; ſed his exceptis, quos Deus occidi
jubet, ſive data lege, ſive ad perſonam pro tempore expreſſa juſſione; non autem ipſe
occidit, qui miniſterium debet jubenti, ſicut adminiculum gladius eſt utenti: & ideo
nequaquam contra hoc præceptum fecerunt, quo dictum eſt: *non occides*; qui, Deo
auctore, bella geſſerunt, aut perſonam gerentes publicæ poteſtatis, ſecundum ejus leges,
hoc eſt juſtiſſimæ rationis imperium, ſceleratos morte punierunt: & Abraham non ſolum *Gen. xxii. 2.*
non eſt culpatus crudelitatis crimine; verum etiam laudatus eſt nomine pietatis, quod
voluit filium, nequaquam ſcelerate, ſed obedienter occidere. Et merito quæritur,
utrum pro juſſu Dei ſit habendum quod Jephte filiam, quæ patri occurrit, occidit, cum *Iud. xi. 34.*
ſe immolaturum, Deo id voviſſet, quod ei redeunti de prælio victori primitus occuriſ-
ſet. Nec Samſon aliter excuſatur, quod ſeipſum cum hoſtibus ruina domus oppreſſit, *Iud. xvi. 28.*
niſi, quia ſpiritus latenter hoc juſſerat, qui per illum miracula faciebat. His igitur exce-
ptis, quos vel lex juſta generaliter, vel ipſe fons juſtitiæ Deus ſpecialiter occidi ju-
bet; quiſquis hominem, vel ſeipſum, vel quemlibet occiderit, homicidii crimine
innectitur. *Item*. Hoc dicimus, hoc aſſerimus, hoc modis omnibus approbamus; ne- *Auguſt. C. xxvi.*
minem ſpontaneam mortem ſibi inferre debere, velut fugiendo moleſtias temporales, ne
incidat in perpetuas; neminem propter aliena peccata, ne hoc ipſo incipiat habere gra-
viſſimum proprium, quem non polluebat alienum; neminem propter ſua peccata præte-
rita, propter quæ magis hac vita opus eſt, ut poſſint pœnitendo ſanari; neminem, velut
deſiderio vitæ melioris, quæ poſt mortem ſperatur; quia reos ſuæ mortis melior poſt
mortem vita non ſuſcipit. *Item contra Petilianum* [lib. II. c. xlix. c. A. D. 399. in *Africa*.]

Digitized by Google

Lib. v. Pars I. Tit. x. Rubr. x.

II. *Nemini licet ſibi iniicere manus.*

xxiii. Q. v. C. x. TU dixiſti: laqueo traditor periit, laqueum talibus dereliquit. Hoc ad nos omnino non pertinet. Neque enim veneramur nomine martyrum eos, qui ſibi collum ligaverunt. *Item Hieronymus in Jonam prophetam* [ad c. 1. verſus finem, c. A. D. 391. in *Palaeſtina*.]

III. *De eodem.*

Ibid. C. xi. NOn eſt noſtrum mortem arripere, ſed illatam ab aliis libenter excipere. Unde & in perſecutionibus non licet propria perire manu, abſque eo, ubi caſtitas periclitatur, ſed percutienti colla ſubmittere.

IV. *De eodem.*

SI quis abſcidit. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* X. c. I I. *pag.* 349.

V. *De eodem.*

PLacuit, ut hi. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XV. *Rubr.* I I. c. VI. *pag.* 378.

RUBRICA. X

De pœnis homicidarum.

I. *Homicidium committens ſponte verbo, vel facto, irregularitatem incurrit.*

MIror minus. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* X. c. V. *pag.* 365.

II. *De eodem.*

SI quis viduam. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* IX. c. I. *pag.* 348.

III. *De eodem.*

ALiquantos. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* VIII. c. VI. *pag.* 333.

IV. *Homicidium committens etiam neceſſitate, evitabili tamen, irregularitatem incurrit.*

In Ilerdenſi concilio legitur [c. 1. A. D. 524. in *Hiſpania*, Concil. tomo IV. pag. 1611.]

Diſt. L. C. xxxvi. DE his clericis, qui in obſeſſionis neceſſitate poſiti fuerint, id ſtatutum eſt, ut qui altario miniſtrant, & Chriſti corpus & ſanguinem tradunt, vel vaſa ſacro officio deputata contrectant, ab omni humano ſanguine (etiam hoſtili) ſe abſtineant. Quod ſi in hoc inciderint, duobus annis tam officio, quam communione corporis Domini priventur: ita ut his duobus annis, vigiliis, jejuniis, orationibus, & eleemoſynis pro viribus, quas Dominus donaverit, expientur: & ita demum officio vel communioni reddantur; ea tamen ratione ſervata, ne ulterius ad officia potiora promoveantur. Quod definito tempore negligentiores circa ſalutem ſuam extiterint, protelandi ipſius pœnitentiæ tempus maneat in poteſtate ſacerdotis. *Stephanus* V. *Sichiberto epiſcopo* [apud Ivonem in Pannormia lib. III. c. CLV.]

V. *De eodem.*

Ibid. xxxviii. QUia te, quaſi obnoxium judicas eo quod a Saracenis captus homines interfeciſſe videris; bene facis. Sed quoniam non tua ſponte id feciſſe cognoſceris, inde canonice nullo modo judicaris. *Urbanus ſcribit Guernerio Narbonenſi epiſcopo* [apud Ivonem in Pannormia lib. III. c. CLIV.]

VI. *Ho-*

VI. *Homicidium committens etiam caſu, dando operam rei illicitæ, incurrit irregularitatem.*

CLerico iaciente lapidem puer dicitur interemtus. Nos pro amore tuo, in ſuo ordine eum permanere permittimus, ut tamen ſemper in pœnitentia, & timore permaneat. *Diſt.l.C.xxxvii.*

VII. *Clericus facto vel verbo committens homicidium, venit ab officij honore deponendus.*

MIror minus. *Supra hac eadem Rubrica* X.c. II.*pag.* 756.

VIII. *De eodem.*

SI quis viduam. *Supra hac eadem Rubrica* X.c. II.*pag.* 756.

IX. *De eodem.*

QUia te. *Supra hac eadem Rubrica* X. c.V.*pag.* 756.
Nicolaus papa ſcribit Osbaldo coepiſcopo Quadrantino [apud Ivonem P. x. c. xxiv.]

X. *Perpetuo careat officio presbyter, qui ira commotus, licet extra animum, aliquem interficit.*

STudeat ſanctitas tua perſuadere epiſcopo tuo, ſibi canonicum ſociare numerum collegarum; ideſt ſex ex vicinis provincijs fratres & coepiſcopos ſuos: quibus tecum junctis & decernentibus diligenter inveſtigate, & omni niſu ſcrutari procurate, quatenus invenire valeatis, utrum percuſſione iam nominati presbyteri, aut cervicis fractione idem diaconus, ut fertur, extinctus eſt. Et ſi quidem a ſæpe fato presbytero non ad mortem percuſſus eſt, ſed ex equo cadens cervice fracta interijt, ſecundum arbitrium veſtrum pro percuſſione incaute agenti presbytero pœnitentiam competentem indicite, & aliquanto tempore a miſſarum ſolemnijs ſuſpendatur; denuo poſt hac ad ſacerdotale rediturus officium. Quod ſi veraciter qualicumque percuſſione presbyteri ille mortuus fuerit diaconus, hunc nulla ratione miniſtrare ſacerdotis more decernimus, quoniam & ſi voluntatem occidendi non habuit, furor tamen & indignatio, ex quibus motio illa mortifera prodijt, in omnibus, ſed præcipue in Dei miniſtris multipliciter inhibentur, atque damnantur. Verum ſi presbyter adeo veſtro ſtudio forte obnoxius claruerit, præcipimus, ut tale beneficium ſibi, & eccleſiæ ſuæ concedatur, quo & ipſe, & ſui ſufficienter poſſint habere ſuæ ſuſtentationis ſolatium. *Ex Concilio Martini papæ* [Bracarenſis, c. lxxviii. c. A. D. 572. in *Hiſpania* Concil. to. v. pag. 913.] *Ibid. C. xxxix.*

XI. *De his, qui ſponte, vel caſu homicidium faciunt.*

SI quis voluntarie homicidium fecerit, ad januam catholicæ eccleſiæ ſemper ſubjaceat, & communionem in exitu vitæ ſuæ recipiat. Si autem non voluntarie, ſed caſu aliquo homicidium fecerit, prior canon VII. annis agere pœnitentiam iuſſit, ſecundus V. mandavit. *Ibid. C. xlv.*

XII. *De eodem.*

ALiquantos. *Supra hac eadem Rubrica* X. c. III.*pag.* 756.

XIII. *Homicidæ infames etiam reputantur.*

INfames. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* XIII. c. I.*pag.* 351.

Lib. v. Pars i. Tit. x. Rub. xi.

RUBRICA. XI

De variis pœnis aſſignatis homicidis.

I. *De pœnitentia eorum, qui ſponte homicidium commiſerunt.*

SI quis voluntarie homicidium. *Supra Rubrica* X. *præcedenti* c. XI. *pag.* 755.

II. *De his, qui ſponte, vel caſu homicidium faciunt.*

Diſt. l. C. xliv. SI quis voluntarie. *Supra proxime.*
Ex concilio Neocæſarienſi [immo Ancyrano c. xxii. ſummatim, A. D. 314. in *Galatia*, Concil. tomo 1. pag. 1469.]

III. *Quinquennio a communione abſtineat qui caſu homicidium fecerit.*

Ibid. C. xlii. Concil. Tribur. C. lii. EOs vero, qui non voluntate, ſed caſu homicidium fecerint, prior quidem regula poſt VII. annorum pœnitentiam communioni ſociavit, ſecundum gradus conſtitutos. Hæc vero humana quinquennii tempus tribuit. *Item ex concilio Illibertano* [c. v. A D. 305. in *Hiſpania*, Concil. tomo 1. pag. 971.]

IV. *Quibus temporum ſpaciis a communione abſtineat qui voluntate, vel caſu ancillam ſuam interfecerit.*

Ibid. C. xliii. Concil. Vvormac. C. xxxix. SI qua femina furore zeli accenſa flagellis verberaverit ancillam ſuam, ita ut infra tertium diem cum cruciatu animam effundat, eo quod incertum ſit, voluntate, an caſu occiderit; ſi voluntate, poſt VII. annos; ſi caſu, poſt V. annorum tempora, acta legitima pœnitentia, ad communionem placuit admitti. Quod ſi intra tempora conſtituta fuerit infirmata, accipiat communionem [Ex capitularibus lib. vi. c. xc. forte c. A. D. 817.]

V. *De eodem.*

xvii. Q. iv. C. xxviii. QUi occiderit monachum, aut clericum, arma relinquat, & Deo in monaſterio ſerviat cunctis diebus vitæ ſuæ, numquam ad ſæculum reverſurus, & ſeptem annis publicam pœnitentiam gerat. *Nicolaus papa Rodulpho epiſcopo ſanctæ eccleſiæ Argentinenſis* [Edidit hanc epiſtolam Beatus Rhenanus in admonit. de Tertulliani dogmatibus pag. 908.]

VI. *Quæ pœnitentia eſt imponenda ei, qui matrem occiderit.*

xxxiii. Q. ii. C. xv. De pœnit. parricidarum Concil. Vvorma. C. xxx. LAtorem præſentium matricidam eſſe cognovimus, cui præcipimus, ut ſub pœnitentiæ jugo permaneat, ita ut per annum integrum eccleſiam non ingrediatur; ſed ante fores baſilicæ orans, & deprecans Deum perſeveret, qualiter tanto eripiatur piaculo. Completo anni circulo, introeundi in eccleſiam licentiam habeat; tamen inter audientes ſtet, ſed nondum communicet. Completis autem trium annorum curriculis, ſacræ communionis ei gratia concedatur: oblationes vero non offerat, niſi prius aliorum ſeptem annorum curricula expleantur. His autem omnibus annis atque temporibus carnem non manducet, nec vinum bibere præſumat, exceptis feſtis diebus, atque dominicis, & Paſcha uſque ad Pentecoſten: & quocumque ire voluerit, nullo vehiculo deducatur, ſed pedibus proficiſcatur: arma non ſumat, niſi contra paganos. Jejunet autem tribus diebus per hebdomadam uſque ad veſperam. A propria quidem ac legitima conjuge non ſeparetur, ne in fornicationis voraginem corruat: quod ne fiat, optamus. Si autem ante annorum trium curſum finis vitæ illius appropinquaverit, corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti particeps fiat. Sin autem, ut ſupra ſtatuimus, efficiatur. Tamen ſi illius converſionem, & lacrymarum fontem in omnibus videritis floridis actionibus, & optimis operibus pullulare, humanius circa eum veſtra ſollicitudo pervigil appareat, mitiſque omnibus demonſtretur. *Stephanus* V. *Aſtulpho* [imo Paulinus Aquilejenſis Patriarcha ad Heiſtulfum, c. A. D. 794. in *Venetia*.]

VI. *Pœ-*

VII. *Pœnitentia Aſtulphi, qui uxorem ſuam interfecit.*

Ibid. C. VIII. Burchardus lib. VI. C. XI.

ADmonere te cum lacrymis & multo gemitu cordis, curamus, fili Aſtulphe; ſed non filius dici debes qui tam crudeliter infelix homicidium perpetraſti. Nam occidiſti uxorem tuam, partem corporis tui, legitimo matrimonio tibi ſociatam, ſine cauſa mortis, non tibi reſiſtentem, non inſidiantem quoquo modo vitæ tuæ. Non inveniſti eam cum alio viro neſariam rem facientem, ſed concitatus a diabolo impio furore inflammatus, latronum more atrocius eam gladio tuo, crudelior omni beſtia, intereniſti. Et nunc poſt mortem ejus addis iniquitatem ſupra iniquitatem, filiorum tuorum improbe prædo, qui matri non peperciſti, & filios tuos orphanos feciſti, ducere ſuper eam vis mortis cauſam poſt mortem, per unum hominem homicidam & reprobum teſtem incuſare vis mortuam. Quoniam nec Evangelium, nec ulla divina, humanaque lex unius teſtimonio, etiam idoneo, quempiam condemnat, vel juſtificat; quanto magis per iſtum flagitioſiſſimum & ſceleſtum, nec illa viva debuit condemnari, nec a te poſt ejus mortem accuſari? Prius cauſa criminis ſubtiliter erat inveſtiganda, & tunc, ſi ita fuiſſet inventa, ſecundum legis tramitem debuit accipere ultionis vindictam. Nam ſi verum (quod abſit) fuiſſet, ſicut ille adulter mentitus eſt, poſt VII. annos pænitentia peracta, dimittere eam per approbatam cauſam poteras, ſi voluiſſes: occidere tamen eam nullatenus debuiſti. Non enim vult Deus mortem peccatoris, ſed ut convertatur ad pœnitentiam, & vivat. Idcirco placeat tibi conſilium noſtrum, & facias hoc, quod melius tibi, leviuſque videri poteſt. Miſerere animæ tuæ, ut non ſis tu tibimet ipſi homicida. Relinque quapropter, te rogamus, hoc malum ſæculum, quod te traxit ad tam immaniſſimum peccati facimus. Ingredere monaſterium, humiliare ſub manu abbatis, & multorum fratrum precibus adjutus obſerva cuncta ſimplici animo, quæ tibi fuerint imperata, ſi forte ignoſcat infinita Dei bonitas peccatis tuis, & refrigeret animam tuam priuſquam crucieris perpetuis flammis. Hoc levius & melius tibi eſſe certiſſime ſcias. Sin autem publicam pœnitentiam permanens in domo tua, vel in hoc mundo vis agere, quod tibi pejus & durius & gravius eſſe non dubites, ita ut agere debeas, exhortamur, ut omnibus diebus, quibus pænitere debes, vinum, & ſiceram non bibas, carnem numquam ullo tempore comedas præterquam in paſcha, & in die natalis Domini. In pane, & aqua, & ſale pœnitentiam age, in jejunijs, & vigilijs, & orationibus, eleemoſynis omni tempore perſevera. Armis numquam cingere, nec in loco quolibet litigare præſumas. Uxorem numquam ducere; concubinam non habere, nec adulterium committere audeas. In balneo numquam laveris, in convivijs lætantium numquam te miſceas. In eccleſia ſegregatus ab aliis chriſtianis poſt oſtium & poſtes humiliter te repone. Ingredientium, & egredientium ſuppliciter orationibus commenda te. Communione corporis & ſanguinis Domini cunctis diebus vitæ tuæ indignum te exiſtimes; in ultimo tamen exitus vitæ tuæ die, ſi merueris, pro viatico (ſi ſit qui tribuat) tantummodo venialiter ut accipias, tibi concedimus. Sunt & alia multa, quæ tibi nimis durius, & ſatis acrius erunt, juxta magnum pondus peccati infelix adjicienda. Sed ſi hæc omnia, quæ tibi miſericorditer ſupra dicta ſunt, perfecto corde, Domino auxiliante, feceris, & cuſtodieris, confidimus de immenſa Dei clementia remiſſionem habiturum te tuorum peccatorum: & ſecundum dictum juſti, bonique paſtoris reſolvet te ſancta eccleſia ab hoc vinculo peccati in terris, ut per ipſius gratiam, qui eam ſuo ſanguine acquiſivit, ſolutus ſis in cælis. Si autem aliter feceris, & ſanctæ matris eccleſiæ tam ſalubrem admonitionem deſpexeris, ipſe tibi ſis judex: & in laqueo diaboli, quo irretitus teneris, permanebis, & ſanguis tuus ſuper caput tuum. Nos alieni a tuo conſortio pro aliorum filiorum Dei ſalute, ipſo opitulante, omni ſollicitudine nitimur deſudare, & Domini miſericordiam attentius quotidie implorare.

Ezech. XXXIII. 14.

RUBRICA. XII
De diſpenſatione circa clericum homicidam

I. *Cum clerico, qui homicidium ſponte facit, nulla ſit diſpenſatio.*

MIror. *Supra Rubrica* X. *hoc eodem Titulo* X. c. VII. *pag.* 757.

II. *Di-*

II. *Diſpenſatur, ut in ſuſceptis ordinibus permaneat clericus, qui neceſſitate vel caſu commiſit homicidium.*

DE his. *Supra Rubrica* X. *Titulo* X. e. IV. *pag.* 756.

III. *De eodem.*

CLerico. *Supra Rubrica* X. *Titulo* X. e. VI. *pag.* 757

IV. *Diſpenſatur etiam eum clerico homicida paupere, ut poſſit habere beneficium.*

[Ex epiſt. Nicolai i. ad Horbaldum chorepiſcopum Quadrantinum apud Iuonem P. x. c. xxiv.]

Diſt. L. C. XXXIX. in fine. VErum ſi presbyter adeo veſtro ſtudio obnoxius forte claruerit; præcipimus, ut tale beneficium ſibi eccleſiæ ſuæ concedatur, quo & ipſe, & ſui ſufficienter poſſint habere ſuæ ſuſtentationis ſolatium.

TITULUS. XI

De clericis pugnantibus in duello.

RUBRICA. I

De generali prohibitione duellandi.

I. *In veteri Teſtamento monomachia non recipitur.*

Ex decreto Nicolai papæ [ſententia carptim ſumta ex epiſt. Nicolai i. ad Carolum Regem c. A. D. 866. Roma in *Galliam*, Concil. Tom. viii. pag. 561.]

II. Q. iii. C. xxii. i. *Reg.* xvii. 10. MOnomachiam vero in lege non aſſumimus, quam præceptam fuiſſe non reperimus; quia, licet quoſdam iniiſſe legeremus, ſicut ſanctum David, & Goliam ſacra prodit hiſtoria; nuſquam tamen, ut pro lege teneatur, alicubi divina ſanxit auctoritas; cum hoc, & hujuſmodi ſectantes, Deum ſolummodo tentare videantur.

RUBRICA. II

De pœna clericorum duellantium.

I. *Oratio vel oblatio pro clerico in duello mortuo non offeratur.*

QUicumque clericus. *Supra lib.* iii. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* ii. c. LXX. *pag.* 495.

II. *De eodem.*

CLerici, qui. *Supra ibidem* e. LXXI. *eadem pag.* 495.

III. *De eodem.*

QUicumque ex clero. *Supra ibidem* e. LXXII. *eadem pag.* 495.

TITULUS. XII

De adulteriis.

RUBRICA. I

Adulterium, & ejus prohibitio.

I. *Definitio adulterii.*

SUpra libro iii. *Parte* iii. *Tit.* VIII. *Rubr.* VI. e. I. *pag.* 618.

RU-

Digitized by Google

LIB. V. PARS I. TIT. XII. RUB. I. III. IV. & V. TIT. XIII. RUB. I. II. & III.

RUBRICA. II

De his, qui accuſare poſſunt, vel repelli ab accuſatione adulterii.

S*Upra libro* III. *Parte* III. *Tit.* VIII. *Rubr.* VI. c. I. *pag.* 618.

RUBRICA. III

De pœna canonica adulterorum.

SI quis clericus. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* V. c. IX. *pag.* 499.

RUBRICA. IV

De inceſtu.

S*Upra libro* III. *Parte* III. *Tit.* VIII. *Rubr.* VII. c. I. II. III. IV. *pag.* 618.

RUBRICA. V

De pœna canonica inceſtum committentium.

S*Upra libro* III. *Parte* III. *& Tit.* VIII. *Rubr.* VII. c. I. II. III. IV. *pag.* 618.

TITULUS. XIII

De raptoribus, incendiariis, & violatoribus eccleſiarum.

RUBRICA. I

Quid ſit raptus perſonarum, ſcilicet feminarum.

S*Upra libro* III. *Parte* III. *Tit.* VIII. *Rubr.* VIII. c. I. *uſque ad* c. VIII. *pag.* 619. 620

RUBRICA. II

De pœna canonica raptorum feminarum.

S*Upra eadem Rubrica* VIII. *eodem Titulo* III. *pag.* 619. 620.

RUBRICA. III

De pœna raptorum, qui ſcilicet violenter, & aperte res alienas rapiunt.

I. *Raptor rerum excommunicandus venit ab epiſcopo, in cujus territorio rapinam fecit.*

In Concilio Compendienſi [apud Ivonem P. XIV. c. LXXXII.]

PLacuit pro communi utilitate, & inſtante neceſſitate, ut nullus epiſcoporum graviter ferat, ſi ejus parochianum pro deprædationis cauſa alter epiſcopus excommunicaverit. VI. Q. I. CAP.

RUBRICA. IV

De pœna canonica incendiariorum.

I. *Membra detruncans, domos incendens abſque judiciali auctoritate, excommunicetur.*

In decretis Eutychiani papæ [Concil. tom. i. pag. 921.]

xxiii. Q. viii. C. xxxi. SI quis membrorum truncationes, domorum incendia fecerit, ſive facere juſſerit, aut facienti conſenſerit, quouſque de his unicuique legaliter, & amicabiliter coram epiſcopo civitatis, aliiſque civibus non emendaverit, ab eccleſia ſe privatum agnoſcat. Si vero poſt ſecundam, & tertiam conventionem cuncta in quibus arguitur, non mendaverit, tamquam ethnicus, & publicanus ab omni chriſtianorum collegio ſeparetur. *De incendiariis quoque Innocentius* II. *in Concilio generali conſtituit, dicens* [c. xviii. A. D. 1139. *Romæ* Concil. tom. x. pag. 1007.]

II. *De eodem.*

Ibidem C. xxxii. *Concil. Remenſe ſub Eugenio* III. C. viii. PEſſimam ſiquidem, & depopulatricem, & horrendam incendiariorum malitiam auctoritate Dei, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli omnino deteſtamur, & interdicimus. *Et infra.* Si quis ergo poſt hujus noſtræ prohibitionis promulgationem malo ſtudio, ſive pro odio, ſive pro vindicta ignem appoſuerit, vel apponi fecerit, aut appoſitoribus conſilium, vel auxilium ſcienter tribuerit, excommunicetur, & ſi mortuus fuerit incendiarius, chriſtianorum careat ſepultura, nec abſolvatur, niſi prius damno cui intulit ſecundum facultatem ſuam reſarcito, juret ſe ulterius ignem non appoſiturum, pœnitentia autem ei detur ut Hieroſolymis, aut in Hiſpania, in ſervitio Dei, per annum integrum permaneat. Si quis autem archiepiſcopus, aut epiſcopus hoc relaxaverit, damnum reſtauret, & per annum ab officio epiſcopali abſtineat. Sane regibus, & principibus faciendæ juſtitiæ facultatem, conſultis epiſcopis & archiepiſcopis non negamus.

RUBRICA. V

De pœna canonica violatorum eccleſiarum.

I. *Violatores eccleſiarum ſunt excommunicati.*

CAnonica inſtituta. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* VIII. *Rubr.* IX. c. III. *pag.* 325. *Lucius epiſcopus omnibus epiſcopis* [epiſt. i. Iſidoriana c. vi. Concil. tomo i. pag. 714.]

II. *Sacrilegi judicantur qui eccleſiæ facultates alienant.*

xvii. Q. iv. C. v. OMnes eccleſiæ raptores, atque ſuarum facultatum alienatores a liminibus ejuſdem matris eccleſiæ anathematizamus, Apoſtolica auctoritate pellimus, & damnamus atque ſacrilegos eſſe judicamus. Et non ſolum eos, ſed omnes conſentientes eis, quia non ſolum qui faciunt, rei judicantur, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Par enim pœna & agentes, & conſentientes comprehendit,

Ad hæc faciunt capitula libri I. *Partis* III. *Tit.* XII. *Rub.* V. *pag.* 169. 170.

TITULUS. XIV

De furtis.

RUBRICA. I

Quid ſit furtum, & de prohibitione ejus.

I. *Maioris pœnæ eſt eripere violenter aliquid, quam furari.*

Auguſtinus in quæſt. Exodi [quæſt. lxxi. inverſo orationis ductu c. A. D. 400. in *Africa.*]

xiv. Q. v. C. xiii. POenale eſt occulte auferre: multo majoris pœnæ eſt viſibiliter eripere. Auferre ergo nolenti ſive occulte, ſive palam, habet præceptum ſuum. Furti enim nomine, be-

Digitized by Google

bene intelligitur omnis illicita uſurpatio rei alienæ, non enim rapinam permiſit qui furtum prohibuit, ſed utique *furti* nomine in lege veteris Teſtamenti, & rapinam intelligi voluit. A parte enim totum ſignificavit, quidquid illicite rerum proximi auſertur. Lib. v. Pars I. Tit. xiv. Rub. I. & II.

RUBRICA. II

In quibus quis furti crimen incurrit.

I. *Non ſolum in majoribus, ſed etiam in minoribus furtum committitur.*

Hieronymus in epiſtolam ad Titum [ad c. II. nonnullis immutatis, A. D. 386. in *Palæſtina*.]

FUr autem non ſolum in majoribus, ſed etiam in minoribus judicatur. Non enim id, quod furto ablatum eſt, ſed mens furantis attenditur. Quomodo in fornicatione, non idcirco diverſa fit fornicatio, ſi mulier ſit pulchra, aut deformis, ancilla, aut ingenua, paupercula, aut opulenta, ſed qualiſcumque illa fuerit, una eſt fornicatio; ita & in furto quantumcumque quis abſtulerit, furti crimen incurritur [Auguſtinus lib. L. homil. xx. & ſerm. xxi. de verbis Apoſtoli, c. A. D. 400. in *Africa*.] xiv. Q. vi. C. iv.

II. *In rebus inventis, quæ de propinquo fuerunt in bonis alicujus, cum animo detinendi accipiuntur, furti crimen incurritur.*

SI quid inveniſti, & non reddidiſti; rapuiſti: quantum potuiſti, feciſti. Quia plus non inveniſti, ideo plus non rapuiſti. Qui alienum negat, ſi poſſet & tolleret. *Et paucis interjectis*. Deus cor interrogat, non manum. *Hieronymus in Leviticum* [imo Origenes homil. iv. ad c. vi. Levitici, c. A. D. 217. in *Ægypto*] xiv. Q. v. C. vi.

III. *Peccat qui rem inventam non reddit.*

MUlti ſine peccato putant eſſe, ſi alienum, quod invenerint, teneant: & dicunt: Deus mihi dedit: cui habeo reddere? Diſcant ergo, peccatum hoc eſſe ſimile rapinæ, ſi quis inventa non reddat. [Digeſt. lib. xlvii. tit. II. l. lxxix. c. A. D. 185. *Romæ*.] *Ibid.* C. viii.

IV. *Furti nomine reſpectu rei quis tenetur, etiamſi illam directe ſurripere non propoſuerit.*

QUi ſaccum, habentem pecuniam ſurripuerit, furti actione, etiam ſacci nomine, teneatur, quamvis non ſit ei animus ſacci ſurripiendi. *Diſt.* L. C. xiv.

RUBRICA III.

De caſibus, in quibus res alienas tollere non eſt furtum.

I. *Non eſt furtum aliena tollere in articulo neceſſitatis.*

Ex dictis Apollonii [In vita Apollonii, auctore Rufino, nihil hujuſmodi habetur.]

DIſcipulos, cum per ſegetes tranſeundo vellerent ſpicas, & ederent, ipſius Chriſti vox innocentes vocat, quia coacti fame hoc fecerunt. *De Conſecrat. Diſt.* v. C. xxvi.

II. *Non eſt furtum, dum mandato ſuperioris quis domi res tollit inferiorum.*

Auguſtinus in Quæſt. Exodi. [queſt. xxxix. c. A. D. 400. in *Africa*.]

DIxit Dominus ad Moyſen: *petat vir a proximo, & mulier a proxima vaſa argentea, & aurea, & veſtes*. Non hinc quiſquam ſumendum exemplum putare debet, ad ſpoliandum iſto modo proximum. Hoc enim Deus juſſit, qui noverat quid quemque pati oporteret. Nec Iſraelitæ furtum fecerunt, ſed Deo jubenti miniſterium præbuerunt. xiv. Q. v. C. xii. *Exod.* xi. 2. *paullo aliter*

III. *Non committitur furtum, dum quis ſibi debitum tollit ab invito.*

NOn ſane. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubrica* IV. c. XIV. *pag.* 405.

RUBRICA. IV

De pœna furti.

I. *Fures infames ſunt, nec accuſare poſſunt, nec teſtes eſſe.*

Conſtituimus. *Supra lib.* 1I. *Parte* I. *Tit.* XIX. *Rubr.* I. c. VI. *pag.* 437.

II. *Presbyter in furto deprehenſus ab omni honore deponitur.*

Resbyter, aut diaconus. *Supra lib.* 11I. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* V. c. XI. *pag.* 499. *Ad hoc faciunt capitula Rubricæ* I. *Tituli* XV. *ſequentis* c. I. *pag.* 766.

TITULUS. XV

De ſacrilegio.

RUBRICA. I

Quibus modis committitur ſacrificium.

I. *Sacrilegium facit qui pecuniam eccleſiæ rapit.*

Anacletus [epiſt. 1. Iſidoriana c. 11. Concil. tomo 1. pag. 519.]

xvii. Q. iv. C. xviii. Qui rapit pecuniam proximi ſui, iniquitatem operatur. Qui autem pecuniam, vel res eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegium facit. *Gratianus*

II. *De eodem.*

Ibid. poſt C. xx. Sacrilegium ergo eſt, quoties quis ſacrum violat vel auferendo ſacrum de ſacro, vel ſacrum de non ſacro, vel non ſacrum de ſacro. Dicitur etiam ſacrilegium committere qui violentas & impias manus in clericum injecerit. *Gratianus* [ſumta ſententia ex epiſt. Johannis papæ VIII. ad Hiſpanos apud Ivonem P. 11I. c. xcvi II.]

III. *De eodem.*

Ibid. C. xxi. §. 1. Sacrilegium committitur, ſi quis infregerit eccleſiam, vel XXX. eccleſiaſticos paſſus, qui in circuitu eccleſiæ fuerint, vel domos, quæ intra prædictos paſſus fuerint, aliquid inde diripiendo, vel auferendo: ſeu qui injuriam, vel ablationem rerum intulerit clericis arma non ferentibus, vel monachis, ſive Deo devotis, omnibuſque eccleſiaſticis perſonis. Capellæ, quæ ſunt intra ambitum murorum caſtellorum, non ponuntur in hac XXX. paſſuum obſervatione. Similiter ſacrilegium committitur auferendo ſacrum de ſacro, vel non ſacrum de ſacro, ſive ſacrum de non ſacro. *Gratianus.*

IV. *De eodem.*

Ibid. poſt C. xxix. Committunt etiam ſacrilegium qui contra divinæ legis ſanctitatem aut neſciendo committunt, aut negligendo violant & offendunt: aut qui de principali judicio diſputant, dubitantes, an is dignus ſit, quem princeps elegerit, vel qui intra provinciam, in qua provinciales, & cives habentur, officium gerendæ, ac ſuſcipiendæ adminiſtrationis deſiderant, ut *codicis lib.* IX. *tit. de crimine ſacrilegii.* Similiter de judicio ſummi pontificis alicui diſputare non licet. *Unde Nicolaus omnibus epiſcopis* [forte papa 1. in epiſt. 1. ad Michaelem Imp. unde ſententia depromta videtur, Concil. tomo v11 I. pag. 171.]

V. *Nemini permiſſum eſt de eo, quod papa ſtatuit, judicare, vel ejus ſententiam retractare.*

Ibid C. xxx. Nemini eſt de Sedis Apoſtolicæ judicio judicare, aut illius ſententiam retractare permiſſum; videlicet propter Romanæ eccleſiæ primatum, Chriſti munere in beato Petro Apoſtolo divinitus collocatum.

VI. *De*

Digitized by Google

VI. *De eodem.*

CONſtituit. *Supra lib.* V. *Parte* I. *Tit.* VI. *Rubr.* II. c. II. *pag.* 725.

RUBRICA. II

De pœna triplici ſacrilegorum, ſcilicet pecuniaria, & ſpirituali, excommunicationis, & civili, ſcilicet capitali.

I. *De pœna pecuniaria injungenda ſacrilegis.*

SI quis contumax. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XII. *Rubr.* V. c. V. *pag.* 170. *Jo.* VIII. *ſcribit omnibus epiſcopis* [apud Ivonem P. III. c. XCVIII.]

II. *De multiplici genere ſacrilegii, & pœna ejuſdem.*

QUiſquis inventus fuerit reus ſacrilegii, epiſcopis, vel abbatibus, ſive perſonis, ad quas querimonia ſacrilegii juſte pertinuerit, XXX. libras examinati argenti puriſſimi componat. *Ex lib.* V. *Capitularium* [imo lib. III. c. XXV. c. A. D. 853.] XVII. Q. IV. C. XXI.

III. *Pro graduum varietate mulctentur qui clericos occidunt.*

QUi ſubdiaconum occiderit, CCC. ſolidos componat; qui diaconum, CCCC. qui presbyterum, DC. qui epiſcopum, DCCCC. qui monachum, CCCC. *Item ex eodem libro.* *Ibid. C. XXVII. Concil. Triburiense C. XIII. Leges Longobar. tit. de homicidio liberi hominis C. XXVII.*

IV. *De eodem.*

QUi monachum occiderit, aut clericum, arma relinquat, & Deo in monaſterio ſerviat cunctis diebus vitæ ſuæ, numquam ad ſæculum reverſurus; & VII. annis publicam pœnitentiam agat. [Jo. VIII. apud Ivonem P. III. c. XCVIII.]

V. *De pœna ſpirituali, ſcilicet excommunicationis, quam ſacrilegi incurrunt.*

SI quis domum Dei violaverit, vel aliqua, ſine licentia illius, cui commiſſa eſſe dignoſcitur, inde abſtulerit, vel eccleſiaſticis perſonis injuriam fecerit, donec in conventu admonitus, legitime ſatisfaciat, ſciat ſe communione privatum. Si vero poſt II. & III. conventionem, coram epiſcopo ſatisfacere detrectaverit, ſacrilegii periculo ab omnibus obnoxius teneatur, ita ut ſecundum Apoſtolum, nemini fidelium miſceatur. *Ibid. C. XXI.* *Idem.* Siqui monaſteria, & loca Deo dedicata, & eccleſias infringunt, & depoſita, vel alia quælibet exinde abſtrahunt, damnum novies componant, & emunitatem tripliciter, & velut ſacrilegi, canonicæ ſententiæ ſubigantur. *Ibidem Alexander* II. *1. Cor. v. 9. Concil. Meldenſe C. IX.*

[Simile quid habetur in Pſeudoctava Synodo ſub Photio C. III. A. D. 869. C. *Poli*, Concil. tom. VIII. pag. 1525.]

VI. *Niſi canonice judicatum epiſcopum comprehendens laicus excommunicetur.*

SI quis deinceps priorum aut cujuſcumque dignitatis, vel cujuſcumque ordinis laicorum, epiſcopum comprehenderit, percuſſerit, aut aliqua via propria ſede expulerit, niſi forte judicatum canonice, auctores & cooperatores tanti ſceleris anathematizentur, & bona eorum eccleſiæ ipſius juri perpetuo tradantur. Si vero in presbyterum, vel in quemcumque inferiorum graduum hæc eadem præſumſerit, canonicæ pœnitentiæ, atque depoſitioni ſubjacebit. Si contumax fuerit, excommunicetur. *Item Nicolaus papa Tadoni archiepiſcopo Mediolanenſi.* [apud Ivonem P. X. c. XX.] *Ibid. C. XXII.*

VII. *Flagellatores presbyterorum poſt tertiam admonitionem reſipiſcentes, revocari poſſunt.*

DE presbyterorum flagellatoribus, & occiſoribus, & prædonibus, ſcilicet qui ſæculari brachio minime coercentur, juxta præceptum Domini, placet, ut fraterno amore conveniantur ſecundo, ac tertio: qui, ſi te, non audierint, conveniente eccleſia, eos ſacra communione privare, atque (ſi in ſua obſtinatione permanentes, ſacerdotalia, monita forte contemſerint) ab eccleſiæ compage ſub anathematis interdictione reſecare *Ibid. C. XXIII.*

LIB. V. PARS I. TIT. XVI. RUB. I. reſecare licentiam tribuimus. Quos etiam reſipiſcentes tandem digna ſatisfactione præmiſſa, in gremium ſanctæ matris eccleſiæ revocari noveris poſſe. *Innocentius papa II.* [in Conci lio generali Lateranenſi II. c. XV. A. D. 1139. Concil. to. X. pag. 1006.]

VIII. *Excommunicationis ſententiam incurrit verberans clericum.*

XVII. Q. IV. C. XXIX. *Concil. Remenſe ſub Eugenio* III. C. XVI. SI quis ſuadente diabolo hujus ſacrilegii reatum incurrerit, quod in clericum, vel monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo ſubiaceat, & nullus epiſcoporum illum præſumat abſolvere, niſi mortis urgente periculo, donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & ejus mandatum ſuſcipiat. [Gratianus.]

IX. *De pœna civili ſacrilegorum.*

Ibid. poſt idem caput XXIX. QUi autem de eccleſia, vi aliquem exemerit, vel in ipſa eccleſia, vel loco, vel cultui, ſacerdotibus & miniſtris aliquid injuriæ importaverit, ad inſtar publici criminis & læſæ majeſtatis accuſabitur: & convictus ſive confeſſus capitali ſententia a rectoribus provinciæ ferietur, ſicut in primo libro codicis legitur *tit. de epiſcopis & clericis. L. Si quis in hoc genus ſacrilegii proruperit*, & in *ff. tit. ad L. Juliam repetundarum* L. *ultima* §. 1.

Faciunt ad hunc titulum capitula libri I. *Partis* III. *Tit.* XII. *Rubr.* V. *pag.* 169. *Item capitula ejuſdem libri & Partis, Tituli* XIV. *Rubr.* III. *pag.* 183.

TITULUS. XVI

De reſtitutione rerum ablatarum.

RUBRICA. I

De neceſſitate reſtituendi res furtim ablatas.

I. *Pœnitentia non agitur, ſi res aliena, cum valet reſtitui, non reſtituitur.*

Auguſtinus epiſt. ad Macedoniam [epiſt. CLIII. al. LIV. c. VI. §. 20. 21. c. A. D. 414. in *Africa*.]

XIV. Q. VI. C. I. SI res aliena, propter quam peccatum eſt, cum reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, ſed: ut dixi cum reſtitui poteſt. Plerumque enim qui aufert, amittit, ſive alios patiendo malos, ſive ipſe male vivendo, nec aliud habet, unde reſtituat. Huic certe non poſſumus dicere: redde, quod abſtuliſti, niſi cum habere credimus, & negare. Ubi quidem ſi aliquos ſuſtinet cruciatus a repetente, dum exiſtimat habere quod reddat, non eſt iniquitas; quia & ſi non eſt unde reddat ablatam pecuniam, merito tamen dum eam per moleſtias corporales reddere compellitur, peccati, quo male ablata eſt, pœnas luit. Sed inhumanum non eſt etiam pro talibus intercedere, tanquam pro reis criminum, non ad hoc, ut minime reſtituantur aliena, ſed ne fruſtra homo in hominem ſæviat. *Et paulo poſt*. Illud vero fidentiſſime dixerim, eum, qui pro homine ad hoc intervenit, ne male ablata reſtituat, & qui ad ſe confugientem, quantum honeſte poteſt, ad reſtituendum non compellit, ſocium eſſe fraudis & criminis. Nam miſericordius opem noſtram talibus ſubtrahimus, quam impendimus. Non enim opem fert qui ad peccandum adjuvat, ac non potius ſubvertit atque opprimit. Sed numquid ideo nos aut exigere, aut exigendum tradere vel poſſumus, vel debemus? Agimus quantum epiſcopalis facultas dat, & humanum quidem nonnumquam, ſed maxime ac ſemper divinum judicium comminantes. Nolentes autem reddere quos novimus & male abſtuliſſe, & unde reddant, habere, arguimus, increpamus, obteſtamur, quoſdam clam, quoſdam palam; ſicut diverſitas perſonarum, diverſam videtur poſſe recipere medicinam.

II. *Si res aliena conſecrata fuerit, non eadem, ſed valor ejus reſtituendus eſt.*

AD *hanc Rubricam faciunt multa capitula libri* II. *Partis* I. *Tituli* XIV. *pag.* 428.

Digitized by Google

Lib. v. Pars. i. Tit. xvii. Rub. i. ii. & iii.

RUBRICA. II

De variis modis, quibus fit reſtitutio.

IN antiquis. *Supra libro* I. *Parte* ttI. *Tit.* XIV. *Rubr.* ttI. c. VIII. *pag.* 185.

II. *De eodem*.

CUm devotiſſimam. *Supra ibidem* c. XI. *eadem pagina* 185.

III. *De eodem*.

IN legibus. *Supra ibidem* c. XI. *eadem pag.* 185.

TITULUS. XVII

De uſuris.

RUBRICA. I

De duplici ſpecie uſurarum, ſcilicet ſpirituali & ſancta; corporali, & iniqua.

I. *Nec ſuo nomine, nec alieno clericus fœnerator exiſtat.*

Leo papa [i. epiſt. iit. al. i. c. iv. ad epiſcopos Campaniæ A. D. 443. Roma in *Campaniam*.]

SIcut non ſuo, ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere fœnus attentet. Indecens enim eſt crimen ſuum commodis alienis impendere. Fœnus autem hoc ſolum aſpicere, & exercere debemus, ut quod hic miſericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter, & in perpetuum manſura tribuit, recipere valeamus. *Diſt. xlvi. C. x.*

RUBRICA. II

Quid ſit uſura corporalis.

I. *Quando amplius exigitur, quam datur, uſura accipitur.*

Ex concilio Agathenſi [imo ex capitul. lib. i. c. cxxv. A. D. 806. *Noviomagi*.]

USura eſt, ubi amplius requiritur, quam datur. V. G. ſi dederis ſolidos X. & amplius quæſieris: vel dederis frumenti modium unum, & ſuper aliquid exegeris [Gratianus continenter.] xiv. Q. iii. C. iv.

II. *De eodem*.

ECce evidenter oſtenditur, quod quidquid ultra ſortem exigitur, uſura eſt. *Ibidem*

RUBRICA. III

De modis, quibus, & de rebus, in quibus committitur uſura.

I. *Qui plus, quam dederit, expetit, uſuram accipit.*

Auguſtinus in Pſalmum XXXVI. [ad v. *tota die*, c. A. D. 403. in *Africa*.]

SI fœneraveris homini, ideſt mutuam pecuniam tuam dederis, a quo aliquid plus, quam dediſti, expectes accipere, non pecuniam ſolam, ſed aliquid plus, quam dediſti, *Ibidem C. i.*

Lib. v. Pars i. Tit. xviii. Rub. v. ſti, ſive illud triticum ſit, ſive vinum, ſive olium, ſive quodlibet aliud, ſi plus, quam dediſti, expectes accipere, fœnerator es, & in hoc improbandus, non laudandus. *Item Hieronymus ſuper Ezechielem lib.* VI. [ad c. xviii. c. A. D. 410. in *Palæſtina*.]

II. *Quidquid ſupra datum exigitur, uſura eſt.*

xiv. Q. iii. C. i. PUtant quidam, uſuram tantum eſſe in pecunia: quod prævidens Scriptura divina omnis rei auſert ſuperabundantiam, ut plus non recipias, quam dediſti. *Item Ibidem*. Alii pro pecunia fœnerata ſolent munuſcula accipere diverſi generis, & non intelligunt uſuram appellari, & ſuperabundantiam, quidquid illud eſt; ſi ab eo, quod dederint plus acceperint. *Item Ambroſius de Nabuthe* [imo de Tobia c. xiv. §. 49. c. A. D. 390. *Mediolani*.]

III. *Quidquid ſorti accidit, uſura eſt.*

xiv. Q. iii. C. iii. PLerique refugientes præcepta legis, cum dederint pecuniam negociatoribus, non in pecunia uſuras exigunt, ſed de mercibus eorum, tanquam uſurarum emolumenta percipiunt. Ideo audiant quid lex dicat: *neque uſuram*, inquit, *eſcarum accipias, neque omnium rerum*. Item *paullo poſt*. Et eſca uſura eſt, & veſtis uſura eſt, & quodcumque ſorti accedit, uſura eſt: quod velis, ei nomen imponas, uſura eſt. *Item paucis interjectis*. Si quis inſtaurandum convivium putat, ad negociatorem mittit, ut abſynthiaei cupellam ſibi gratis deferat: ad cauponem dirigit, ut Picenum vinum, aut Tyriacum requirat: ad Lanium, ut hilam ſibi procuret; ad alium, ut ſibi poma adornet.

Deut. xxiii.

Dioſcorides lib. v. C. xlix.

Lampridius in Elagabalo C. xxi.

Alciatus Parerg. lib. vii. C. ult.

IV. *De eodem.*

QUicumque tempore meſſis. *Supra lib.* II. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 471.

RUBRICA . IV

De prohibitione & damnatione uſuræ.

I. *Uſuras exigere clericis minime licet.*

Ex concilio Laodicenſi [c. v. c. A. D. 320. in *Phrygia Pacatiana*, Concil. tomo I. pag. 1517.]

Diſt. xlvi. C. ix. NOn licet fœnerari miniſtris altaris, vel in ſacerdotali ordine conſtitutis, vel uſuras, vel lucra, quæ ſeſcupla dicuntur, accipere. *Ex concilio Martini papæ* [imo ex concilio Tarraconenſi c. III. A. D. 516. in *Hiſpania*, Concil. tomo iv. pag. 1563.]

II. *Pro pecunia, quam clericus dedit, juſto pretio ſpecies recipere poteſt.*

xiv. Q. iv. C. v. SI quis clericus ſolidum in neceſſitate præſtiterit, hoc de vino, vel frumento accipiat, quod mercandi cauſa tempore ſtatuto decretum fuerit venundari. Ceterum ſi ſpeciem non habuerit neceſſariam, ipſum, quod dedit, ſine ullo augmento ſuſcipiat. *Item ex concilio Carthaginenſi*. [III. c. xvi. A. D. 397. in *Africa*, Concil. tom. II. pag. 1169.]

III. *Clericus non accipiat plus, quam commodavit.*

Ibid. C. vi. NUllus clericorum amplius recipiat, quam cuiquam accommodaverit: ſi pecuniam, pecuniam accipiat: ſpeciem, erit eandem, quantam dederit, accipiat: & quidquid aliud, tantum, quantum dedit, accipiat. *Item Leo papa* [I. epiſt. III. c. III. al. epiſt. I. ad epiſcopos Campaniæ, A. D. 443. Roma in *Campaniam*.]

IV. *Etiam laicis eſt uſura damnabilis.*

Ibid. C. vii. NEc hoc quoque prætereundum eſſe duximus, quosdam lucri turpis cupiditate captos, uſurariam exercere pecuniam, & fœnore velle diteſcere: quod nos, non dicam in eos, qui ſunt in clericali officio conſtituti, ſed & in laicos cadere, qui chriſtianos ſe dici cupiunt, condolemus. Quod vindicari acrius in eos, qui fuerint confutati, decernimus, ut omnis peccandi opportunitas adimatur. *Ambroſius de bono mortis* [c. xii. §. 56. c. A. D. 387. *Mediolani*.]

V. *Rapinam facit qui uſuram accipit.* Lib. v. Pars I. Tit. xvii. Rub. v.

SI quis uſuram acceperit, rapinam facit, vita non vivit. xiv. Q. iv. C. x.
Auguſtinus ad Macedonium [epiſt. cliii. c. vi. §. 25. al. epiſt. liv. c. A. D. 414. in *Africa*.]

VI. *Non minus crudelis eſt qui pauperem trucidat fœnore, quam qui diviti aliqua rapit.*

QUid dicam de uſuris, quas & ipſæ leges, & judices reddi jubent? An crudelior eſt qui ſubtrahit aliquid, vel eripit diviti, quam qui trucidat pauperem fœnore? Hæc, atque hujuſmodi male utique poſſidentur: & vellem ut reſtituerentur, ſed non eſt quo judice repetantur. Jam vero ſi prudenter intueamur quod ſcriptum eſt: *fidelis hominis totus mundus divitiæ ſunt, infidelis autem nec obolus*; nonne omnes, qui ſibi videntur gaudere conquiſitis, eiſque uti neſciunt, aliena poſſidere convincimus? Hoc enim certe alienum non eſt, quod jure poſſidetur: hoc autem jure, quod juſte; & hoc juſte, quod bene. Omne igitur, quod male poſſidetur, alienum eſt. Male autem poſſidet qui male utitur. *Ibid. C. xi.* *Proverb. xvii. ſecundum lxx. poſt. v. 6.*

RUBRICA. V
De pœna uſurariorum.

I. *Clericus negociationibus ſæcularibus, & uſuris deditus ſuſpendendus eſt ab officio, ſive deponendus a dignitate.*

In canonibus Apoſtolorum legitur [c. xliv. Concil. to. i. pag. 52.]

EPiſcopus, aut presbyter, aut diaconus uſuras a debitoribus exigens, aut deſinat, aut certe deponatur. *Ibidem ex Concilio Nicæno* c. XIX. [c. xvii. Concil. to. ii. pag. 43.] *Diſt. xlvii. C. i.*

II. *Uſuras exigens, ſive clericus, ſive regulæ ſubjectus, dejiciatur.*

QUoniam multi ſub regula conſtituti avaritiam, & turpia lucra ſectantur, oblitique divinæ Scripturæ, dicentis: *qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram*; mutuum dantes, centeſimas exigunt; juſte cenſuit ſancta & magna ſynodus, ut ſi quis inventus fuerit poſt hanc definitionem uſuras accipiens, aut ex adinventione aliqua, vel quolibet modo negocium tranſigens, aut hemiolia, ideſt ſeſcupla exigens, ut aliquid tale prorſus excogitans turpis lucri gratia, ejiciatur a clero, & alienus exiſtat a regula. *Item ex Concilio Eliberitano* [c. xx. A. D. 305. in *Hiſpania*, Concil. to. i. pag. 973.] *Ibid. C. ii.*

III. *Degradetur clericus, qui uſuras accipere detegitur.*

SIquis clericorum detectus fuerit uſuras accipere, placuit degradari, & abſtinere. *Geláſius papa ſcribens clericis per Lucaniam & Siciliam* [epiſt. ix. c. xv. A. D. 492. Roma in *Lucaniam*, Concil. to. iv. pag. 1192.] *Ibid. C. v.*

IV. *A quæſtibus negociationis clerici abſtineant.*

CLerici ab indignis quæſtibus noverint abſtinendum, & ab omni cujuslibet negociationis ingenio, vel cupiditate ceſſandum, aut in quocumque gradu ſint poſiti, ſi ceſſare noluerint, mox a clericalibus officiis abſtinere cogantur. *Item ex Concilio Arelatenſi, quod confirmavit papa Silveſter* [c. xii. A. D. 314. in *Gallia*, Concil. to. i. pag. 1428.] xiv. Q. iv. C. i.

V. *Excommunicentur miniſtri, qui fœnerantur.*

MIniſtri, qui fœnerantur, placuit, juxta formam divinitus datam, eos a communione abſtinere. *Ibid. C. ii.*

VI. *De eodem.*

CAnonum ſtatutis. *Supra lib.* II. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 471.

Lib. v. Pars I. Tit. xvii. Rub. vi. & vii. & Tit. xviii. Rub. unica.

VII. *De eodem.*

SI quis oblitus. *Supra libro* II. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. II. *pag.* 472.
Ex Nicæno Concilio c. xvii. A. D. 325. in *Bithynia*, Conc. to. II. pag. 43.]

VIII. *De eodem.*

xiv. Q. iv. C. viii. *Pſal.* xiv. 5.

QUoniam multi clerici avaritiæ cauſa turpia lucra ſectantes, obliti ſunt divini præcepti, quo dictum eſt: *Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram*; fœnerantes centeſimas exigunt, ſtatuit hoc ſanctum concilium, ut ſi quis inventus fuerit poſt hanc definitionem uſuras accipere, vel ex quolibet tali negocio turpia lucra ſectari, vel etiam ſpecies frumentorum ad ſeſcuplam dare, omnis, qui tale aliquid conatus fuerit ad quæſtum, dejiciatur a clero, & alienus habeatur ab eccleſiaſtico gradu.

RUBRICA. VI
De reſtitutione uſurarum.

SI res aliena. *Supra, hoc eodem libro* V. *Parte* I. *Tit.* XVI. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 766.

RUBRICA. VII
Quando liceat uſuras exigere.

I. *Ab illo uſuram exigere poſſumus, cui jure nocemus.*

Ambroſius [de Tobia c. xv. §. 51. c. A. D. 390. *Mediolani*.]

xiv. Q. iv. C. xii.

AB illo uſuram exige, cui merito nocere deſideras, cui jure inſeruntur arma, huic legitime indicantur uſuræ: quem bello vincere facile non potes, de hoc cito potes centeſima vindicare te: ab hoc uſuram exige, quem non ſit crimen occidere. Sine ferro dimicat qui uſuram flagitat: ſine gladio ſe de hoſte ulciſcitur qui fuerit uſurarius exactor inimici. Ergo ubi jus belli, ibi etiam jus uſuræ.

TITULUS. XVIII
De crimine falſi.
RUBRICA. UNICA
De pœna falſariorum circa literas Apoſtolicas.

I. *Incarcerandus eſt per epiſcopum qui epiſtolam falſam, quaſi ab Apoſtolico, detulerit.*

Agatho papa [imo ex capitulis Caroli M. apud Ivonem P. v. c. 1.]

Diſt. xii. C. iii. §. 1.

SI vero, quod non decet, quilibet ſive ſit presbyter, ſive diaconus, aliquam perturbationem machinando, & noſtro miniſterio inſidiando, redarguatur falſam ab Apoſtolica ſede detuliſſe epiſtolam, vel aliud quid, quod inde non venerit, ſalva fide & integra circa Apoſtolicum humilitate penes epiſcopum ſit poteſtas, utrum eum in carcerem, aut aliam detrudat cuſtodiam uſquequo per epiſtolam, aut per idoneos ſuæ partis legatos Apoſtolicam interpellet ſublimitatem, ut potiſſimum ſua ſancta legatione dignetur decernere, quid de talibus Romana lex ſtatuit difinire, ut & is corrigatur, & cæteris modus imponatur.

II. *Fal-*

II. *Falſarius literarum Apoſtolicarum pœnam privationis officiorum & beneficiorum perpetuam incurrit.* Lib. v. Part. Tit. xix. Rub. & II.

SI epiſcopus, presbyter. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* X. c. IX. *pag.* 366.

TITULUS. XIX

De ſortilegiis.

RUBRICA. I

Qui dicantur ſortilegi.

I. *Sortilegorum definitio.*

Iſidorus [Etymologiarum lib. VIII. C. IX. C. A. D. 630. in *Hiſpania.*]

SOrtilegi ſunt, qui ſub nomine fictæ religionis per quaſdam, quas ſanctorum ſortes vocant, divinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcumque ſcripturarum inſpectione futura promittunt. XXVI. Q. I. C. I.

RUBRICA. II

De prohibitione utendi ſortibus indifferenter.

I. *Argumenta, quod liceat uti ſortibus.*

[Gratianus.]

QUod autem ſortes exquirere peccatum non ſit & exemplis, & auctoritatibus probatur. Cum enim Achan de anathemate furtim ſurripuiſſet, & ob ejus peccatum populus cæſus apud Hai hoſtibus terga dediſſet, præcepit Dominus Joſue, ut ſortibus exquireret quo peccante populus in manibus hoſtium cadere meruerat. Joſue præceptum accipiens, miſit ſortes primum ſuper Tribus, deinde ſuper familias; demum ſuper perſonas, & ita cecidit ſors ſuper Achan. Saul quoque cum pugnans contra Philiſtæos juraſſet, ſe interfecturum quicumque antea Solis occaſum de populo comederet, ſorte deprehendit Jonatham filium ſuum mel comediſſe, quod ſceptro acceperat: quem cum morti tradere vellet, populo ſupplicante revocavit ſententiam. Jonas quoque cum a facie Domini fugeret, a nautis ſorte deprehenſus, in mare dejectus, & a cœto eſt abſorptus. De Zacharia etiam legitur, quod ſorte exiit, ut incenſum poneret. Matthias vero a beato Petro ſorte in Apoſtolatum, & Judæ ſucceſſor eligitur. Quod ergo tantorum exemplis probatur, patet malum non eſſe. *Unde & Auguſtinus ait in libro Pſalmorum*

XXVI. Q. II. in principio — *Joſue* VII. I. — I. *Reg.* XIV. 24. 42. — *Iona* I. 7. — *Luc.* I. 9. — *Act.* I. 26.

[in Pſal. XXX. concione II. ad v. *in manibus tuis ſortes*, c. A. D. 410. in *Africa*.]

II. *De eodem.*

SOrs non aliquid mali eſt, ſed res in humana dubietate, divinam indicans voluntatem *Ibid.* C. I.

[Gratianus .]

III. *Reſponſio ad jam dicta, quod non liceat indifferenter ſortibus uti.*

HIs ita reſpondetur: antequam Evangelium clareſceret, multa permittebantur, quæ tempore perfectioris diſciplinæ penitus ſunt eliminata. Copula namque ſacerdotalis, vel conſanguineorum nec legali, nec Evangelica, vel Apoſtolica, auctoritate prohibetur. Eccleſiaſtica tamen lege penitus interdicitur. Sic & ſortibus nihil mali ineſſe monſtratur. Prohibentur tamen fidelibus, ne ſub hac ſpecie divinationis ad antiquos idololatriæ cultus redirent. Unde quibuſdam, conſtellationes, & futurorum ſigna cuſtodientibus, Apoſtolus ait: *dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos; unde timeo, ne forte ſine cauſa laboraverim in vobis.* Sic & aſtronomia, ſeu etiam aſtrologia apud catholicos in deſuetudinem abiit, quia, dum propria curioſitate his nimis erant in- *Ibid.* poſt C. I. — *Gal.* IV. 10.

 ten-

Lib. v. Pars. I. Tit. xix. Rubr. iii. tenti, minus vocabant his, quæ ſaluti animarum erant accommodata. Quod autem ſortibus credi non oporteat *Hieronymus teſtatur ſcribens ſuper Jo.* [c. 1. Beda, ita ex eo referente, c. A. D. 393. in *Palæſtina*.]

IV. *Exemplo Jonæ, vel Matthiæ, non oportet ſortibus credi.*

xxvi. Q. 1. C. ii. NOn ſtatim debemus ſub exemplo Jonæ ſortibus eredere, vel illud de Actihus Apoſtolorum huic teſtimonio copulare, ubi ſorte in Apoſtolatum Matthias eligitur. *Auguſtinus ad inquiſitionem Januarii* [epiſt. lv. cxx. al. §. 37. epiſt. cxix. c. A. D. 400. in *Africa*.]

V. *Ad ſæcularia negocia, divina oracula non ſunt convertenda.*

Ibid. C. iii. HI, qui de paginis Evangelicis ſortes legunt, & ſi optandum eſt, ut id potius faciant, quam ad dœmonia conſulenda concurrant; tamen etiam iſta mihi diſplicet conſuetudo ad negocia ſæcularia, & ad vitæ hujus vanitatem propter aliam vitam loquentia divina oracula velle convertere. *Idem Beda ſuper Actus Apoſtolorum* [ad c. i. c. A. D. 720. in *Anglia*.]

VI. *Exemplo Matthiæ, vel Jonæ non eſt ſortibus indifferenter credendum.*

Ibid. C. iv. NOn exemplo Matthiæ, vel quod Jonas propheta ſorte deprehenſus ſit, indifferenter ſortihus eſt credendum, cum privilegia ſingulorum, ut Hieronymus ait, communem legem facere omnino non poſſint. *Et infra*. Si qui tamen neceſſitate aliqua compulſi Deum putant ſortibus Apoſtolorum eſſe conſulendum, videant, hoc ipſos Apoſtolos nonniſi collecto fratrum cœtu & precihus ad Deum fuſis egiſſe.

RUBRICA. III

Quid ſit ſuperſtitio, & de multiplici genere ſuperſtitionum.

I. *Inſtitutiones hominum, quæ ſint ſuperſtitioſæ, & quæ non.*

Auguſtinus de doctrina chriſtiana [lib. II. c. xix. xx. & xxi. c. A. D. 416. in *Africa*.]

Ibid. C. vi. ILlud, quod eſt ſecundum inſtitutiones hominum, partim ſuperſtitioſum eſt, partim ſuperſtitioſum non eſt. Superſtitioſum eſt quidquid inſtitutum eſt ab hominihus, ad facienda & colenda idola pertinens, vel adolendam, ſicut Deum, creaturam, partemve ullam creaturæ, vel ad conſultationes, & pacta quædam ſignificationum cum dæmonibus placita atque fœderata, qualia ſunt molimina magicarum artium: quæ quidem commemorare potius, quam docere aſſolent poetæ. Ex quo genere ſunt, ſed quaſi licentiori vanitate, haruſpicum & augurum libri. Ad hnc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque diſciplina condemnat, ſive in præcantationibus, ſive in quibuſdam notis, quas characteres vocant, ſive in quihuſdam rebus ſuſpendendis, atque ligandis, vel etiam ſaltandis, quodammodo non ad temperationem corporum, ſed ad quaſdam ſignificationes aut occultas, aut etiam manifeſtas, quæ eminentiori nomine *phyſicam* vocant, ut quaſi non ſuperſtitionem implicare; ſed naturæ prodeſſe videantur, ſicut ſunt in aures in ſummo aurium ſingularum, aut de ſtruthionum oſſibus anſulæ in digitis, aut cum tibi dicitur ſingultienti, ut dextera manu ſiniſtrum pollicem teneas. His adjunguntur millia inaniſſimarum obſervationum. Si membrum aliquod ſalierit, ſi junctum ambulantibus amicis lapis aut canis, aut puer intervenerit. *Et infra*. Hine ſunt etiam illa limen calcare, cum ante domum ſuam tranſit; redire ad lectum, ſi quis dum ſe calceat, ſternutaverit; redire domum, ſi procedens offenderit: cum veſtis a ſoricibus roditur, plus timere ſuſpicionem futuri mali, quam præſens demum dolere. Neque ab hoc genere ſuperſtitionis pernicioſæ ſegregandi ſunt qui olim *genethliaci* propter natalium dierum conſiderationes, nunc autem vulgo *mathematici* vocantur. Nam & ipſi, quamvis veram ſtellarum poſitionem, cum quiſque naſcitur, conſectentur, & aliquando perveſtigent; tamen quod inde conantur vel actiones noſtras, vel actionum eventa prædicere, nimis errant, & vendunt imperitis hominibus miſerabilem ſervitutem. *Et infra*. Hoc autem genus fornicationis animæ ſalubriter divina auctoritas non tacuit. Neque ab ea ſic deterruit animam, ut propterea talia negaret eſſe ſectanda, quia fal-

Digitized by Google

falſa dicuntur a profeſſoribus eorum; *ſed etiamſi dixerint vobis*, inquit, *& ita evenerit, ne credatis eis*. Non enim quia imago Samuelis mortui Sauli regi vera prænunciavit, propterea talia ſacrilegia, quibus illa imago præſentata eſt, minus execranda ſunt: aut quia in Actibus Apoſtolorum femina ventriloqua verum teſtimonium perhibuit Apoſtolis Domini, ideo Paulus Apoſtolus pepercit illi ſpiritui, ac non potius feminam illius dæmonii correptione atque excluſione mundavit. Omnes igitur artes hujuſmodi vel nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitionis ex quadam peſtifera ſocietate hominum & dæmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ conſtituta, penitus ſunt repudiandæ, & fugiendæ Chriſtiano.

Lib. v. Pars i. Tit. xix. Rub. iv. *Deut.* xiii.2. 1.*Reg.* xxviii.12. *Act.* xvi.16. *Leo Allatius de Engaſtrimytho*

RUBRICA. IV

De prohibitione & damnatione ſuperſtitionum ac divinationum.

I. *Non ſunt obſervanda quæ a divinantibus præcipiuntur, quamvis contingant ea, quæ ab eis prænunciantur.*

[Auguſtinus lib. v. ſuper Deut. c. x ix. forte c. A.D. 410. *ibid.*]

INtelligi voluit Dominus etiam illa, quæ a divinantibus non ſecundum Deum dicuntur, ſi acciderint quæ dicuntur, non accipienda ſic, ut fiant quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis. xxvi. *Q.* 1. *C.* v.

II. *De eodem.*

QUi ſine Salvatore. *Supra lib.* III. *Parte* II. *Tit.* VI. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 587. *Auguſtinus confeſſionum lib.* IV. [c. III. c. A. D. 400. *ibid.*]

III. *Chriſtiana & vera pietas planetarios expellit & damnat.*

ILlos planetarios, quos *mathematicos* vocant, plane conſulere non deſiſtebant, quod quaſi nullum eſſet ſacrificium, & nullæ preces ad aliquem ſpiritum ob divinationem dirigerentur; quod tamen Chriſtiana & vera pietas conſequenter repellit & damnat, *Ibid.* C. viii.

IV. *De eodem.*

SEd & illud adde. *Supra lib.* III. *Parte* III. *Tit.* I. *Rubr.* V. c. II. *pag.* 607. *Ex Concilio Martini papæ* [Bracarenſis c. lxxii. c. A.D. 572. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 913.]

V. *Elementa colere lunæ, & ſtellarum curſus in operibus Chriſtianis ſervare non licet.*

NOn liceat Chriſtianis tenere traditiones gentilium, & obſervare vel colere elementa, aut lunæ, aut ſtellarum curſus, aut inanem ſignorum fallaciam pro domo facienda, aut propter ſegetes vel arbores plantandas, vel conjugia celebranda. Scriptum eſt enim: *omnia, quæ facitis aut in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti facite, gratias agentes Deo*. Nec in collectionibus herbarum, quæ medicinales ſunt, aliquas obſervationes, aut incantationes liceat attendere, niſi tantum cum ſymbolo divino, aut oratione dominica, ut tantum Deus creator omnium, & Dominus honoretur. Si quis autem paganorum conſuetudinem ſequens, divinos, & ſortilegos in domum ſuam introduxerit, quaſi ut malum foras mittant, aut maleficia inveniant, vel luſtrationes paganorum faciant, quinque annis pœnitentiam agat. Mulieribus quoque Chriſtianis non liceat in ſuis lanificiis vanitatem obſervare, ſed Deum invocent adjutorem, qui eis ſapientiam texendi donaverit. *Item Leo* IV. *epiſcopis Britanniæ* [apud Ivonem P. xi. c. viii.]

xxvi. *Q.* v. C. iii. *Coloſſ.* iii. 17.

VI. *Sors nihil aliud, quam divinatio & maleficium eſſe decernitur.*

SOrtes, quibus cuncta vos in veſtris diſcriminatis provinciis, quas patres damnaverunt, nihil aliud, quam divinationes, & maleficia eſſe decernimus. Quamobrem volumus, illas omnino damnari; & inter Chriſtianos ultra nolumus nominari; & ne exerceantur, ſub anathematis interdicto prohibemus. *Item Gregorius Hadriano notario* [papa 1. lib. ix. epiſt. xlvii. A. D. 601. *Romæ*.]

Ibid. C. vii. *S. Thomas* 2. 2. *Q.* xcv. *art.* viii.

VII. *In-*

LIB. V. PART. I. TIT. XIX. RUBR. IV.

VII. *Incantatores & ſortilegos, veluti Chriſti inimicos, inſequi oportet.*

XXVI. Q. V. C. VIII. PErvenit ad nos, quod quoſdam incantatores, atque ſortilegos ſueris inſecutus: & omnino nobis ſollicitudinem, zelumque tuum gratum ſuiſſe cognoſcas. *Et infra.* Et ideo ſtudii tui ſit ſollicite quærere, & quoſcumque hujuſmodi Chriſti inimicos inveneris, diſtricta ultione corrigere. *Martinus papa* [Bracarenſis in capitulis c. XXXII. c. A.D. 572. in *Hiſpania*, Concil. tomo V. pag. 913.]

VIII. *Kalendarum obſervationes agere non licet.*

XXVI. Q. VII. C. XIII. NOn licet iniquas obſervationes agere Kalendarum, & otiis vacare gentilibus, neque lauro, aut viriditate arborum cingere domos. Omnis hæc obſervatio paganiſmi eſt [Caput incertum ex ignoto auctore. In editis habetur, *Auguſtinus*.]

IX. *Dies Ægyptiaci, & Kalendæ Januarii non ſunt obſervandæ.*

Ibid. C. XVI. NOn obſervetis dies, qui dicuntur Ægyptiaci, aut Kalendas Januarii, in quibus cantilenæ quædam, & comeſſationes, & ad invicem dona donantur, quaſi in principio anni boni fati augurio; aut aliquos menſes, aut tempora, aut dies, & annos, aut lunæ, ſoliſque curſum; quia qui has, & quaſcumque divinationes, aut fata, aut auguria obſervat, aut attendit, aut conſentit obſervantibus, inutiliter, & ſine cauſa, magis ad ſui damnationem, quam ad ſalutem tendit; ſive qui per quoſdam numeros literarum, & lunæ, & per Pythagoricam necromantiam ægrotantium vitam, vel mortem, vel proſpera, vel adverſa futura inquirunt; ſive qui attendunt ſomnialia ſcripta, & falſo *Danielis* nomine intitulata, & ſortes, quæ dicuntur ſanctorum Apoſtolorum, & auguria avium, aut aliqua pro domo facienda, aut propter conjugia copulanda, aut in collectionibus herbarum carmine dicunt, aut pyctaciolas pro quavis infirmitate ſcriptas ſuper homines, vel animalia ponunt, præter ſymbolum, & orationem dominicam, aut magicis ſalſitatibus in grandinariis tempeſtatibus credunt. Qui autem talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut ſuis domibus introducunt, ut interrogent; ſciant, ſe fidem Chriſtianam, & baptiſmum prævaricaſſe, & ut paganum, & apoſtatam, ideſt retro abeuntem, & Dei inimicum, iram Dei graviter in æternum incurriſſe, niſi eccleſiaſtica
1. Cor. X. 31. pœnitentia emendatus Deo reconcilietur. Dicit enim Apoſtolus: *ſive manducatis, ſive*
Act. XVII. 28. *bibitis, ſive aliquid aliud facitis, in nomine Domini Jeſu Chriſti facite, in quo vivimus, movemur, & ſumus.* De temporum quoque obſervatoribus *ſcribit Auguſtinus in Enchiridio* [c. LXXIX. forte c. A. D. 421. in *Africa*.]

X. *Grave peccatum eſt dies obſervare & menſes, & annos.*

Ibid. C. XVII. QUis æſtimaret, quam magnum peccatum ſit dies obſervare, & menſes, & annos, & tempora, ſicut obſervant qui certis diebus, ſive menſibus, ſive annis volunt, vel nolunt aliquid inchoare, eo quod ſecundum varias doctrinas hominum fauſta, vel infauſta exiſtiment tempora, niſi hujus mali magnitudinem ex timore Apoſtoli penſa-
Gal. IV. 11. in C. IV. remus, qui talibus ait: *timeo vos, ne forte ſine cauſa laboraverim in vobis.* Idem *ſuper epiſtolam ad Galatas*. Intelligat lector, ad tantum periculum animæ pertinere ſuperſtitioſas temporum obſervationes, ut huic loco ſubjecerit Apoſtolus: *timeo vos, ne forte ſine cauſa laboraverim in vobis.* Quod cum tanta celebritate atque auctoritate per orbem terrarum in eccleſiis legatur, plena ſunt tamen conventicula noſtra hominibus, qui tempora rerum agendarum a mathematicis accipiunt. Jam vero, ne aliquid inchoetur, aut ædificiorum, aut hujuſmodi quorumlibet operum diebus, quos *Ægyptiacos* vocant, ſæpe etiam nos monere non dubitant. *Item Hieronymus* [imo incertus ſcriptor.]

XI. *Sine incantatione herbas, vel petras licet habere.*

Ibid. C. XVIII. DÆmonium ſuſtinenti licet petras vel herbas habere ſine incantatione.

R U-

RUBRICA. V

De fructibus ſive rebus, unde ſacrificia, oblata dæmonibus, ſumta ſunt.

I. *Non ſunt habenda immunda, de quibus aliquid dæmonibus eſt oblatum.*

Gratianus

HÆc autem ſortilegia non uſque adeo ſunt deteſtanda, ut, ſi aliquid de area, vel torculari dæmonihus fuerit immolatum, quod reliquum eſt, ideo credatur eſſe immundum, aut ſi ipſum, quod oblatum fuerat, a nobis ignorantibus ſumi contigerit, ideo credamus, nos deliquiſſe. *Unde Auguſtinus ad Publicolam* [epiſt. XLVII. §. 3. al. epiſt. CLIV. c. A.D.398. in *Africa*.] XXVI. Q. II. poſt C. 12.

II. *Non ideo reliqua ſunt immunda, quia de area, vel torculari aliquid ad dæmonum ſacrificia, tollitur.*

SI de area, aut torculari tollitur aliquid ad ſacrificia dæmoniorum, ſciente Chriſtiano, ideo peccat qui fieri permittit, ubi prohibendi poteſtas eſt. Quod ſi factum non comperit, aut prohibendi poteſtatem non habuit, utitur mundis reliquis fructihus; unde illa ſublata ſunt. *Item Ambroſius in epiſt.* I. *ad Corinthios* [imo Hilarius diaconus in c. X. epiſt. I. ad. Cor. c. A. D. 384.] *Ibid.* C. X.

III. *Immunis eſt a reatu qui emit quod neſcit idolis immolatum.*

LIcet aliquid pollutum ſit per accidentiam, ideſt oblationem idoli, cum hoc tamen neſcit qui emit, nullum patitur ſcrupulum, & apud Deum immunis eſt. *Ibid.* C. XI.

RUBRICA. VI

De origine & multiplici genere divinationum.

I. *De multiplici genere divinationis, & a quo ſumſit originem.*

Auguſtinus de natura dæmonis [imo Rabanus Maurus de præſtigiis, c. A. D. 840. in *Germania*.]

IGitur genus divinationis a * Perſis fertur allatum. Varro autem dicit, divinationis quatuor eſſe genera, terram, aquam, aerem, & ignem; hinc geomantiam, hydromantiam, aeromantiam, pyromantiam dicta autumat. *Divini* dicti ſunt, quaſi Deo pleni. Divinitate enim plenos ſe eſſe ſimulant, & aſtuta quadam fraudulentia hominibus futura conjectant. Duo autem ſunt genera divinationis, ars, & furor. *Incantatores* vero vocati ſunt qui artem verbis peragunt; *harioli* vocati ſunt propterea, quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funeſta ſacrificia offerunt; hiſque celebritatibus dæmonum accipiunt reſponſa. *Haruſpices* nuncupantur, quaſi horarum inſpectores, dies enim, & horas in agendis negociis, operibuſque cuſtodiunt, & quid per ſingula tempora obſervare debeat homo, intendunt. Hi etiam exta pecudum inſpiciunt, & ex eis futura prædicunt. *Augures* ſunt qui volatus avium, & voces intendunt, aliaque ſigna rerum, vel obſervationes improviſas hominibus occurrentes, ferunt. Iidem ſunt & *auſpices*. Nam auſpicia ſunt quæ iter facientes obſervant. Dicta autem ſunt *auſpicia*, quaſi avium *ſpicia* & *auguria*, quaſi *avium garria*, ideſt avium voces & linguæ. Item *Augurium*, quaſi *avigerium*, quod aveſgerunt. Duo ſunt autem genera *auſpiciorum* unum ad oculos, alterum ad aures pertinens. Ad oculos ſcilicet volatus; ad aures vox avium. Pythones a *Pythio* Apolline dicti, quod is auctor fuerit divinandi. *Aſtrologi* dicti ſunt eo quod in aſtris augurantur. *Genethliaci* appellati ſunt propter nataliciorum conſiderationes dierum. *Geneſes* enim hominum per XII. cæli ſigna deſcribunt, ſiderumque curſu naſcentium mores, actus, & eventus prædicere conantur, ideſt quis, quali ſigno fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ, qui naſcitur. Hi ſunt, qui vulgo *mathematici* vocantur, cujus ſuperſtitionis genus conſtellationes latini vocant, ideſt notationes ſiderum, quomodo ſe habeant, cum quiſque naſcitur. Primum autem iidem ſtellarum interpretes *magi* nuncupantur, ſicut de his legitur in Evangelio, qui natum Chriſtum annunciaverunt. *Matth.* II. 2.

XXVI. Q. IV. C. I

* *Auguſt. de civit. Dei lib.* VI. C. XXXV.

Po.

Lib. v. Pars I. Tit. xix. Rub. viii. Poſtea hoc nomine ſoli *mathematici* dicti ſunt, cujus artis ſcientia uſque ad Evangelium fuit conceſſa, ut, Chriſto edito, nemo exinde nativitatem alicujus de cælo interpretaretur. *Horoſcopi* dicti, quod horas nativitatis hominum ſpeculentur diſſimili & diverſo fato. *Sortilegi* ſunt, qui ſub nomine &c. *ut ſupra*. *Salitores* vocati ſunt, qui, dum eis membrorum quæcumque partes ſalierint, aliquid ſibi exinde proſperum, ſeu triſte ſignificari prædicunt,

RUBRICA. VII

De ſubtilitate dæmonum ad præcognoſcenda & prænuncianda aliqua futura.

I. *Quot modis dæmones futura prænoſcant.*

Auguſtinus de natura dæmonis [imo Rabanus Maurus ibid. c. III.]

xxvi. Q. iv. C. iI. SCiendum eſt, hanc eſſe naturam dæmonum, ut aerei corporis ſenſu terrenorum corporum ſenſum facile præcedant, celeritate etiam propter aerei corporis ſuperiorem mobilitatem, non ſolum curſus quorumlibet hominum, vel ferarum, verum etiam volatus avium incorporabiliter vincant: quibus duabus rebus, quantum ad aereum corpus attinet, præditi, hoc eſt acrimonia ſenſus, & celeritate motus, multo ante cognita prænunciant, vel nuntiant, quæ homines pro ſenſus terreni tarditate mirentur. Acceſſit etiam dæmonibus per tam longum tempus, quo eorum vita protenditur, rerum longe major experientia, quam poteſt hominibus propter brevitatem vitæ provenire. Per has efficacias, quas aerei corporis natura ſortita eſt, non ſolum multa futura prædicunt dæmones, verum etiam multa mira faciunt. Quæ quoniam homines dicere, ac facere non poſſunt, eos dignos quidam, quibus ſerviant, & quibus divinos honores deferant, arbitrantur, inſtigante maxime vitio curioſitatis propter amorem felicitatis falſæ, atque terrenæ, & excellentiæ temporalis. *Et infra*. Nunc igitur, quoniam de divinatione dæmonum quæſtio eſt; primum ſciendum eſt, illos ea plerumque prænuntiare, quæ ipſi facturi ſunt. Accipiunt enim ſæpe poteſtatem & morbos immittere, & ipſum aerem vitiando morbidum reddere, & perverſis, & amatoribus terrenorum commodorum male facta ſuadere, de quorum moribus certi ſunt, quod ſint eis, talia ſuadentibus, conſenſuri. Suadent autem miris & inviſibilibus modis per illam ſubtilitatem ſuorum corporum corpora hominum non ſentientium penetrando, & ſe cogitationibus eorum per quædam imaginaria viſa miſcendo, ſive vigilantium, ſive dormientium. Aliquando autem non quæ ipſi faciunt, ſed quæ naturalibus ſignis futura prænoſcunt: quæ ſigna in hominum ſenſus venire non poſſunt, ante prædicunt. Neque enim quia prævidet medicus, quod prævidere neſcit hujus artis ignarus, ideo divinus habendus eſt. Quid autem mirum, ſi quemadmodum illi in corporis humani, vel perturbata, vel modificata temperie, ſeu bonas, ſeu malas futuras, prævidet valetudines, ſic dæmon in aeris affectione ſibi nota, nobis ignota, futuras prævident tempeſtates? Aliquando & hominum diſpoſitiones non ſolum voce prolatas, verum etiam cogitatione conceptas, cum ſigna quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiſcunt: atque hinc etiam multa futura prænunciant, aliis videlicet mira, qui iſta diſpoſita non noverunt. *Et infra*. Fallunt & ſtudio fallendi, & invida voluntate, qua hominum errore lætantur; ſed ne apud cultores ſuos pondus auctoritatis amittant, id agunt, ut interpretibus ſuis, ſignorumque ſuorum conjectoribus culpa tribuatur, quando ipſi decepti fuerint, vel mentiti. Nonnumquam vero ipſi maligni ſpiritus, & illuſores hominum, atque ſalutis eorum invaſores ſolent prædicere defectum culturæ ſuæ, & idolorum ruinam, quatenus præſcii videantur, quid in ſingulis regnis, aut locis eventurum ſit, & quid adverſi ſuæ factioni contingere poſſit: quod etiam illi, qui gentilium hiſtorias legunt, non ignorant. Quid ergo mirum, ſi jam imminente templorum, & ſimulacrorum everſione, quam prophetæ Dei ſummi tanto ante prædixerant, Serapis dæmon alicui cultorum ſuorum hoc de proximo prodidit, ut ſuam quaſi divinitatem, recedens, vel fugiens commendaret? *Unde Auguſtinus ait in lib.* II. *Retractationum* [c. xxx. A. D. 427. in *Africa*.]

II. *Quod*

II. *Quod ex corporeis motibus internas animi cogitationes diabolus deprehendat, res occultiſſima eſt.*

QUodam loco dixi, dæmones aliquando & hominum diſpoſitiones non ſolum voce prolatas, verum etiam cogitatione conceptas, cum ſigna quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiſcere; rem dixi *occultiſſimam*, audaciori aſſeveratione, quam debui. Nam pervenire iſta ad notitiam dæmonum per nonnulla etiam experimenta compertum eſt. Sed utrum quædam ſigna dentur ex corpore cogitantium, illis ſenſibilia, nos autem latentia, an alia vi, & ea ſpiritali iſta cognoſcant; aut difficillime poteſt ab hominibus, aut omnino non poteſt inveniri. xxvi. Q. iv. C. iii.

RUBRICA. VIII

De falſitate eorum, quæ præſtigiis dæmonum fiunt.

I. *Quæ dæmonum præſtigiis fuerant circa mutationes creaturarum, non in corpore, ſed in ſpiritu fuerunt.*

[Sumtum ex Auguſtino de ſpiritu & anima c. xxviii. circa A.D. 410. in *Africa*. Eadem ferme habentur in perveuſto codice Sanctæ Mariæ majoris de vita Damaſi.]

ILlud etiam non eſt omittendum, quod quædam ſceleratæ mulieres, retro poſt Satanam converſæ, dæmonum illuſionibus, & phantaſmatibus ſeductæ, credunt, & profitentur, ſe nocturnis horis cum Diana, Dea paganorum, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum equitare ſuper quaſdam beſtias, & multarum terrarum ſpacia intempeſtæ noctis ſilentio pertranſire, ejuſque juſſionibus obedire, velut dominæ, & certis noctibus ad ejus ſervitium evocari. Sed utinam hæ ſolæ in perfidia ſua periiſſent, & non multos ſecum ad infidelitatis interitum pertraxiſſent. Nam & innumera multitudo hac falſa opinione decepta, hæc vera eſſe credunt, & credendo a recta fide deviant, & errore paganorum involvuntur, cum aliquid divinitatis aut numinis extra unum Deum arbitrantur. Quapropter ſacerdotes per eccleſias ſibi commiſſas populo Dei omni inſtantia prædicare debent, ut noverint, hæc omnino falſa eſſe, & non a divino, ſed a maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari. Siquidem ipſe Satanas, qui transfigurat ſe in Angelum lucis, cum mentem cujuſcumque mulierculæ ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubjugaverit, illico transformat ſe in diverſarum ſpecies perſonarum atque ſimilitudines, & mentem, quam captivam tenet, in ſomnis deludens, modo læta, modo triſtia, modo cognitas, modo incognitas perſonas oſtendens, per devia quæque deducit; & cum ſolus ſpiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo, ſed in corpore evenire opinatur. Quis enim non in ſomniis & nocturnis viſionibus extra ſe ipſum educitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam viderat vigilando? Quis vero tam ſtultus, & hebes ſit, qui hæc omnia, quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? Cum Ezechiel propheta viſiones Domini in ſpiritu, non in corpore vidit, & Jo. Apoſtolus Apocalypſis ſacramentum in ſpiritu, non in corpore vidit & audivit, ſicut ipſe dicit: *ſtatim*, inquit, *fui in ſpiritu*. Et Paulus non audet, ſe dicere raptum in corpore. Omnibus itaque publice annunciandum eſt, quod qui talia credit, & his ſimilia credit, fidem perdit: & qui fidem rectam in Domino non habet, hic non eſt ejus, ſed illius, in quem credit, id eſt diaboli. Nam de Domino noſtro ſcriptum eſt: *omnia per ipſum facta ſunt*. Quiſquis ergo aliquid credit poſſe fieri, aut aliquam creaturam in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam ſpeciem, vel ſimilitudinem, niſi ab ipſo creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta ſunt, procul dubio infidelis eſt, & pagano deterior. *Auguſtinus* [imo Rabanus Maurus de magorum præſtigiis, ex Auguſtini dictis, circa A. D. 840. in *Germania*.]

xxvi. Q. v. C. xii. §. 1. — II. Cor. II. 14. — Ezech. : II. 1. — Apoc. I. 10. IV. 1. — II. Cor. XII. 2. — Io. I. 3.

II. *Quæ magorum præſtigiis fiunt, non vera, ſed phantaſtica eſſe probantur.*

NEc mirum de magorum præſtigiis, quorum in tantum prodiere maleficiorum artes, ut etiam Moyſi ſimillimis ſignis reſiſterent, vertentes virgas in dracones, & aquam in ſanguinem. Fertur in gentilium etiam libris, quod quædam maga famoſiſſima Circe ſocios Ulyſſis mutaverit in beſtias. Legitur etiam de ſacrificio, quod Arcades Deo ſuo Lycæo immolabant, ex quo quicumque ſumerent, in beſtiarum formas converterentur. Sed hæc omnia magicis præſtigiis potius fingebantur, quam rerum veritate complerentur;

xxvi. Q. v. C. xiv. Iſidorus lib. viii. Etymolog. C. ix. Aur. bardus lib. x. C. xii. Ivo P. xi. C. xvii. Exod. vii. 12. Auguſt. lib. xviii de civit. Dei C. xvii.

Lib. v. Pars I. Tit. xix. Rub. viii.

tur. Ut ergo ipſi errores ignorantibus manifeſti fiant, de eorum proprietate atque inventoribus, juxta traditionem majorum, primum dicere congruum arbitramur. *Magi* ſunt, qui vulgo *malefici* ob facinorum multitudinem nuncupantur. Hi permiſſu Dei elementa concutiunt, turbant hominum mentes minus confidentium in Deo, ac ſine ullo veneni hauſtu, violentia tantum carminis interimunt. Unde & Lucanus: *mens hauſti nulla ſanie polluta veneni, incantata perit*. Dæmonibus enim accitis, audent ventilare, ut quiſque ſuos perimant malis artibus inimicos. Hi etiam ſanguine utuntur, & victimis, & ſæpe contingunt mortuorum corpora. *Necromantici* ſunt, quorum precantationibus videntur reſuſcitati mortui, divinare, & interrogata reſpondere. Νεκρὸς enim græce *mortuus*; μαντεία, *divinatio* nuncupatur: ad quos ſuſcitandos cadaveri ſanguis adjicitur. Nam amare ſanguinem dæmones dicuntur. Ideoque quotieſcumque necromantia fit, eruor aqua miſcetur, ut colore ſanguinis facilius provocentur. *Hydromantici* ab *aqua* dicti. Eſt enim *hydromantia* in aquæ inſpectione umbras dæmonum evocare, & imagineas ludificationes eorum videre, ibique ab eis aliqua audire, ubi adhibito ſanguine etiam inferos prohibentur ſuſcitare. *Et infra*. Ad hæc omnia ſupradicta pertinent *ligaturæ execrabilium* remediorum, quæ ars medicorum condemnat, ſeu in præcantationibus, ſeu in characteribus, vel in quibuſque rebus ſuſpendendis, atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum eſt, ex quadam peſtifera ſocietate hominum, & Angelorum malorum exorta. Unde & cuncta vitanda ſunt Chriſtiano, & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. Auguria autem avium Phryges primi invenerunt. Præſtigium vero Mercurius dicitur primus inveniſſe. Dictum eſt autem *præſtigium*, quod præſtringat aciem oculorum. *Haruſpicinæ* artem primus Etruſcis tradidiſſe dicitur quidam *Tages*. Hic ex horis haruſpicinam dictavit, & poſtea non apparuit. Nam dicitur fabuloſe, arante quodam ruſtico, ſubito eſt glebis exiliviſſe, & haruſpicinam dictaſſe, qua die mortuus eſt: quos libros Romani ex Etruſca lingua in propriam mutaverunt. His ergo portentis per dæmonum fallaciam illuditur curioſitas humana, quando id impudenter appetunt ſcire, quod nulla ratione eis competit inveſtigare. Hæc poteſtas immundis ſpiritibus ideo datur, ut per vaſa ſibi apta, hoc eſt pravos homines, ſeducant illos, qui ſpernunt veritatem, & credunt mendacio, & juxta Pauli ſententiam, *ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros plurientes auribus, & a veritate quidem aures avertent, ad fabulas, autem convertentur*: onerati peccatis ducentur variis deſideriis ſemper diſcentes, & numquam ad ſcientiam veritatis pervenientes. Quemadmodum autem Johannes, & Mambres reſtiterunt Moyſi; ita & iſti reſiſtunt veritati; homines corrupti mente, reprobi circa fidem: ſed ultra non proficient. Inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit. Nec ideo quiſquam credere debet, quoſlibet magicis artibus aliquid facere poſſe ſine permiſſu Dei, (qui omnia, quæ fiunt aut juſto judicio facit, aut permiſſu ſuo ita fieri ſinit) quod prædicti magi leguntur ſimilia feciſſe Moyſi, qui virgam ſuam projecit, & converſa eſt in draconem, projeceruntque ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones, ſed devoravit virga Aaron virgas eorum. Non enim fuerunt creatores draconum, nec magi, nec Angeli mali, quibus miniſtris illa operabantur. Inſunt enim rebus corporeis per omnia elementa mundi quædam occultæ ſeminariæ rationes, quibus cum data fuerit opportunitas temporalis, atque cauſalis prorumpunt in ſpecies debitas ſuis modis & finibus; & ſic non dicuntur Angeli, qui iſta faciunt, animalium creatores, ſicut nec agricolæ ſegetum, vel quorumcumque in terra gignentium, creatores dicendi ſunt, quamvis noverint præbere quaſdam viſibiles opportunitates & cauſas, ut illa naſcantur. Quod autem illi faciunt viſibiliter, hoc illi inviſibiliter. Deus vero ſolus unus eſt creator, qui cauſas ipſas & ſeminarias rationes rebus inſeruit. Præterea quidam putant quærendum, quomodo Scriptura narrat, pythoniſſam Samuelem prophetam ſuſcitaſſe ad colloquium Saulis impiiſſimi regis, ſi pythonica divinatio errori magicæ artis deputanda ſit: quibus ita reſponderi poteſt: indignum omnino facinus eſſe, ſi ſecundum verba hiſtoriæ commodetur aſſenſus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte magica attraheretur vir & nativitate ſanctus, & vitæ operibus juſtus? Aut ſi non attractus eſt, conſenſit? Quod utrumque de juſto credere adverſum eſt. Si enim invitus adductus eſt, nullum ſuffragium habet juſtitia: ſi autem voluntarius amiſit meritum ſpiritale, quod poſitus in carne quæſierat: quod valde abſurdum eſt; quia qui hinc juſtus recedit, permanet juſtus. Porro autem hoc eſt præſtigium Satanæ, quo, ut plurimos fallat, etiam bonos in poteſtate ſe habere confingit: quod Apo-

Lib. vi. — *Ovid. Metam. lib. xv.* — *II. Tim. III. 9. IV. 3.* — *Auguſt. lib. III. De Trinit. c. VII.* — *Exod. VII. 9.* — *Auguſt. ſuper Exod. quæſt. XXI. lib. II. ad Simplic. quæſt. III. ad Dulcitium quæſt. VI.* — *Incertus auctor, Auguſtini nomine, Quæſt. XXVII. ex utroque Teſtamento.*

Apoſtolus inter cetera oſtendit, dicens: *ipſe Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis*; Lib. v. Pars I. Tit. xix. Rubr.
Ut enim errorem faceret, in quo glorificaretur, in habitu viri juſti & nomine ſe subor- viii.
navit, ut, nihil proficere ſpem, quam prædicabant Dei cultores, mentiretur; quando II. Cor. xi. 14.
hinc exeuntes juſtos, finxit, in ſua eſſe poteſtate. Sed hoc quoſdam fallit, quod de I. Reg. xxviii.
morte Saul, & filii ejus non ſit mentitus: quaſi magnum ſit diabolo ante occaſum, mor- 7.
tem corporis prævidere: cum ſigna quædam ſoleant apparere morituris; quippe a qui-
bus Dei protectio amota videtur; quanto magis diabolo, quem angelica poteſtate ſubli-
mem prophetica oracula fuiſſe teſtantur: de cujus magnitudine Apoſtolus ait: *an ignora-* Apoc. II. 10.
tis altitudinem Satanæ? Quid mirum ergo, ſi imminentem prope mortem potuit prævide- II. Cor. II. 11.
re; cum hoc ſit, unde fallit, & ſe in Dei poteſtate vult adorari? Nam tanta hebetudine
demens effectus eſt Saul, ut ad pythoniſſam confugeret. Depravatus enim cauſa peccati,
ad hæc ſe contulit, quæ damnaverat. Sed ſi quis propter hiſtoriam, ea, quæ verbis ex-
preſſa ſunt, putet non prætermittenda, ne ratio hiſtoriæ inanis ſit, recte faciet quidem,
ſi tamen minime iſtud ad veri rapiat rationem, ſed ad viſum, & intellectum Saul. Ne-
que enim reprobus factus poterat bonum intellectum habere. Hiſtoricus enim mentem
Saul & habitum Samuelis deſcripſit, ea, quæ dicta; & viſa ſunt, exprimens, præ-
termittens, ſi vera, an falſa ſint. Quid enim, ait? *audiens in quo habitu eſſet excitatus: intel-* I. Reg. xxviii.
lexit, inquit, *hunc eſſe Samuelem*. Quid intellexerit, retulit, & quia non bene intel- 14.
lexit, contra Scripturam alium adoravit, quam Deum: & putans Samuelem, adoravit
diabolum, ut fructum fallaciæ ſuæ haberet Satanas. Hoc enim nititur, ut adoretur, qua-
ſi Deus. Si enim illi vere Samuel apparuiſſet, non utique vir juſtus permiſiſſet, ſe adora-
ri, qui prædicaverat, Deum ſolum eſſe adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum
Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum peſtilentiæ, dignum ardore gehennæ:
cras mecum eris? His duobus titulis ſubtilitatem fallaciæ ſuæ prodidit improvidus Sata-
nas, quia & adorari ſe permiſit ſub habitu: & nomine Samuelis contra legem & virum
peccatis preſſum, cum magna diſtantia peccatorum, & juſtorum ſit, cum Samuele juſtiſ-
ſimo futurum mentitus eſt. Verum poteſt videri, ſi de Samuelis nomine taceatur; quia
Saul cum diabolo futurus erat: ad eum enim tranſmigravit, quem adoravit. Semper
ergo diabolus ſub velamine latens prodit ſe, dum ea confingit, quæ horreant perſonis,
per quas fallere nititur. Si autem aliquis mihi opponit, & dicit: quomodo eveniunt illa,
quæ illi divini prædicunt futura, aut quomodo poſſunt ægris præbere medelam, aut ſa-
nis immittere ægritudinem, ſi aliquid propriæ virtutis, ac poteſtatis non habent? Hoc
a me recipiat reſponſum; quod ideo quiſque non debet eis credere, quia aliquando eve-
niunt quæ prædicunt, aut ſanare videntur languidos, aut lædere ſanos, quia hoc per-
miſſu Dei fit; ut ipſi, qui hic audiunt, vel vident, probentur, & appareat qua fide
ſint, vel devotione erga Deum. Sicut in Deuteronomio legitur Moyſes verbo Do-
mini populo Dei præcepiſſe, ita dicens: *ſi ſurrexerit in medio tui propheta, aut qui ſom-* Deut. xiii. 1.
*nium dicat, ſe vidiſſe, & prædixerit ſignum, atque portentum, & evenerit quod
locutus eſt, & dixerit tibi: eamus, & ſequamur Deos alienos, quos ignoras, & ſer-
viamus eis; non audies verba prophetæ illius, aut ſomniatoris: quia tentat vos Dominus
Deus veſter, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non. In toto corde, & in tota ani-
ma veſtra Dominum Deum veſtrum ſequimini, ipſum timete, mandata ejus cuſtodite,
& audite vocem illius: ipſi ſervientes, & ipſi adherebitis &c.* Ubi ſane intelligi voluit,
etiam illa, quæ a divinantibus non ſecundum Deum dicuntur, ſi acciderint quæ
dicuntur, non accipienda ſic, ut fiant quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ
coluntur ab eis. Nec præter ſuam poteſtatem Deus oſtendit eſſe quod iſta contingunt:
ſed quaſi quæreretur, cur ea permittat, cauſam tentationis expoſuit, ad cognoſcendum
utique eorum dilectionem, utrum eam habeant erga Deum ſuum; cognoſcendam vero
ab ipſis potius, quam ab illo, qui ſcit omnia antequam fiant.

III. *De eodem.*

PErvenit ad nos. *Supra hoc eodem libro, Parte & Titulo, Rubr.* IV. c. VII. *pag.* 774.
Gregorius [papa I. lib. VII. epiſt. LXVI. ad Januarium epiſcopum A. D. 599. Roma in *Sardiniam*.]

IV. *Contra ſacrilegos, & idolorum cultores, cuſtodia paſtoralis invigilet.*

COntra idolorum cultores, vel haruſpices, atque ſortilegos fraternitatem tuam ve- Ibid. c. x.
hementius paſtorali hortamur invigilare cuſtodia, atque publice in populo con-

Lib. v. Pars i. Tit. xix. Rubr. ix. & x.

tra hujus rei viros ſermonem facere, eoſque a tanti labe ſacrilegii, & divini intentione judicii, & præſentis vitæ periculo adhortatione ſuas revocare. Quos tamen, ſi emendare ſe a talibus atque corrigere nolle repereris, ferventi comprehendere zelo te volumus: & ſi quidem ſervi ſunt, verberibus, cruciatibusque quibus, ad emendationem pervenire valeant, caſtigare. Si vero ſunt liberi, incluſione digna diſtrictaque ſunt in pœnitentiam redigendi.

RUBRICA. IX

De perſecutione in ſacrilegos & divinatores per eccleſiæ prælatos facienda.

I. *Sortilegam, & magicam artem epiſcopi modis omnibus eliminare ſtudeant.*

In concilio Anquirenſi cap. I. [Ita referunt priſcorum canonum collectores; ſed in Ancyrano concilio deeſt hoc caput. Quare inter incerta ablegandum.]

xxvi. Q. v. C. xii. Piſcopi, eorumque miniſtri omnibus viribus elaborare ſtudeant, ut pernicioſam, & a diabolo inventam ſortilegam, & magicam artem ex parochiis ſuis penitus eradicent: & ſi aliquem virum, aut mulierem hujuſcemodi ſceleris ſectatorem invenerint, turpiter dehoneſtatum de parochiis ſuis eiiciant. Ait enim Apoſtolus: *hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correctionem devita: ſciens, quia ſubverſus eſt qui ejuſmodi eſt.* (Tit. iii. 10.) Subverſi ſunt & a Diabolo captivi tenentur qui, relicto creatore ſuo, diaboli ſuffragia quærunt; & ideo a tali peſte debet mundari ſancta eccleſia.

RUBRICA. X

De pœna ſortilegorum & incantatorum.

I. *Quod ſortilegi, & divinatores veniant excommunicandi.*

[Gratianus.]

xxvi. Q. v. in principio. QUod autem ſortilegi, & divini, ſi ceſſare noluerint, excommunicandi ſint, ratione & auctoritate probatur. Eſt enim quoddam genus culturæ idolorum, ex dæmonum conſultationibus futura prædicere. Sicut enim avarus, qui cultum Deo debitum, nummo impendit, idolorum cultor ab Apoſtolo nominatur: ſic illi, qui futura, quæ ex Dei oraculo nonnumquam revelata inveniuntur, vel dæmonum conſultatione, vel quibuslibet præſtigiis invenire laborant, divinitatis jura creaturis attribuunt. (Epheſ. v. 6. Coloſſ. iii. 5.) Futura enim præſcire ſolius Dei eſt: qui in ſui contemplatione etiam Angelos illa præſcire facit. Unde Iſaias ait: *priora, & noviſſima annuntiate mihi: & dicam, quod Dii eſtis.* (Iſai. xlv. 20. breviùs.) Cultores vero idolorum a fidelium communione ſeparandi ſunt. Unde in epiſtola ad Corinthios Apoſtolus ait: *ſi quis frater nominatur fornicator, aut avarus, aut idolis ſerviens, cum ejuſmodi nec cibum ſumere.* (1. Cor. v. 11.) Hinc *etiam in decretis Gregorii junioris legitur* [concilio Romano præſidentis c. xii. A. D. 721. *Romæ*, Concil. tomo vi. pag. 1457.]

II. *Anathema ſit qui hariolos, vel incantatores obſervat.*

Ibid. C. i. SI quis hariolos, haruſpices, vel incantatores obſervaverit, aut philacteriis uſus fuerit, anathema ſit. *Ex concilio Laodicenſi cap.* XXX. [imo xxxvi. partim ex verſione Dionyſii, partim Iſidori, c. A. D. 320. in *Phrygia Pacatiana*, Concil. tomo i. pag. 1512.]

III. *Sacris officiis dediti, magi, vel incantatores non fiant.*

Ibid. C. iv. In Concil. Agathenſ. C. xxviii. Rabanus in pœnitent. C. xxiii. NOn oportet, ſacris officiis deditos, vel clericos, magos, aut incantatores exiſtere, aut facere phylacteria, quæ animarum ſuarum vincula comprobantur. Eos autem, qui talibus utuntur, proiici ab eccleſia juſſimus. *Item ex Toletano concilio* IV. *cap.* XXX. [imo c. xxvii. A. D. 633. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 1714.]

IV. *Honore privetur epiſcopus, vel presbyter, qui magos, vel haruſpices conſulit.*

Ibid. C. v. Rabanus ibid. SI quis epiſcopus, aut presbyter, diaconus, vel quolibet ex ordine clericorum, magos, aut haruſpices, aut incantatores, aut hariolos, aut certe augures, vel ſortile-

tilegos, vel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum ſimilia exercentes, conſuluiſſe fuerit deprehenſus, ab honore dignitatis ſuæ ſuſpenſus, monaſterii curam excipiat; ibique perpetuæ pœnitentiæ deditus ſcelus admiſſum ſacrilegii ſolvat. *Item ex Agathenſi concilio cap.* XXXVIII. [imo c. XLII. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1390.] Lib. v. Pars I. Tit. XIX. Rubr. XI.

V. *De his, qui auguriis, & divinationibus ſtudent.*

ALiquanti clerici, ſive laici ſtudent auguriis, & ſub nomine fictæ religionis per eas, quas ſanctorum ſortes vocant, divinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcumque ſcripturarum inſpectione futura promittunt. Hæc quicumque clericus, aut laicus detectus fuerit vel conſulere, vel docere, ab eccleſia habeatur extraneus. XXVI. Q. V. C. VI. *In Concil. Venetico* C. XVI. *Rabanus* ibid.

VI. *De eodem.*

SOrtes. *Supra hoc eodem libro Parte & Titulo Rubr.* IV. c. VI. *pag.* 773. *Ex concilio Aurelianenſi* [I. c. XXX. A. D. 511. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1409.]

VII. *Excommunicetur clericus, monachus, & laicus, divinationes vel auguria, vel ſortes ſequutus.*

SI quis clericus, monachus, vel ſæcularis, divinationem, vel auguria crediderit obſervanda, vel ſortes, quas mentiuntur eſſe ſanctorum, quibuſcumque putaverint intimandas, cum his, qui eis crediderint, ab eccleſiæ communione pellantur. *Ex concilio Carthaginenſi cap.* XXXIX. [IV. c. LXXXIX. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1206.] *Ibid.* C. IX. *In Concil. Antiſſiod.* C. IV

VIII. *Ab eccleſia ſeparetur auguriis, vel incantationibus deſerviens.*

AUguriis, vel incantationibus ſervientem, ſimiliter Judaicis ſuperſtitionibus vel feriis inhærentem, a conventu eccleſiæ ſeparandum præcipimus. *Auguſtinus* [imo concil. Turon. III. c. XLII. A. D. 813. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1268.] *Ibid.* C. XI.

IX. *Infirmitatibus hominum incantatores nihil remedii præſtare poſſunt.* XXVI. Q. VII. C. XV.

ADmoneant ſacerdotes fideles populos, ut noverint magicas artes, incantationeſque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedii poſſe conferre: non animalibus languentibus, claudicantibuſve, vel etiam moribundis quidquam mederi: non ligaturas oſſium, vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodeſſe: ſed hæc eſſe laqueos & inſidias antiqui hoſtis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. Et ſi quis hæc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur. *In Capitularibus a d. editis.* C. XCIV. *Abſunt hæc a Conciliis; ſed leguntur apud Burchardum lib.* X. C. XI. *& Ivonem P.* X. C. XXV.

RUBRICA. XI

De damnatione & punitione maleficiorum, quæ quidam in perniciem inimicorum ſuorum faciunt.

I. *Abiiciatur ſacerdos, qui hujuſmodi maleficiis operam dedit.*

In Toletano concilio [XIII. c. VII. A. D. 683. in *Hiſpania*, Concil. tomo VI. pag. 1261.]

QUicumque ſacerdotum, vel miniſtrorum deinceps, cauſa cujuslibet doloris, vel amaritudinis permotus aut altare divinum veſtibus ſacris exuere præſumſerit, aut qualibet alia lugubri veſte accinxerit, ſeu etiam, ſi conſueta luminariorum ſacrorum obſequia de templo Dei ſubtraxerit, vel extingui præceperit; ſi eum antea vere pœnitudinis coram metropolitano ſatisfactio non purgaverit, ignobilitati perpetuæ mancipatus, juxta ſuperiorem ſententiam Domini, loci ſui dignitate ſe noverit & honore privari: illis proculdubio perſonis ab hac ultionum ſententia ſeparatis, quæ aut contaminationem ſacrorum ordinum, vel ſubverſionem ſanctæ fidei metuentes, aut hoſtilitatem, vel obſidionem perferentes, ſeu etiam divinorum judiciorum ſententiam metuentes, talia feciſſe contigerit, in quorum facto plus humilitas, qua Deus placatur, quam interni livoris doloſitas declaratur. Plerique etiam ſacerdotum ſauciati inimicitiæ dolo miſſam pro requie defunctorum promulgatam, fallaci voto pro vivis ſtudent celebrare homi- XXVI. Q. V. C. XIII. *Concil. Tolet.* XVII. C. V.

Digitized by Google

Lib. v. Pars i. Tit. xx. Rubr. ii. & iii.

hominibus; non ob aliud, niſi, ut is, pro quo offertur ſacrificium, ipſius ſacroſancti libaminis interventu mortis incurrat periculum. Proinde noſtræ elegit unanimitatis conventus, ut ſi quis deinceps talia perpetraſſe fuerit detectus, a proprii deponatur ordinis gradu, & tam ipſe ſacerdos, quam etiam ille, qui eum ad talia peragenda incitaſſe perpenditur, exilii perpetui ergaſtulo religentur.

TITULUS. XX

De colluſione detegenda.

RUBRICA. I

Quid ſit colluſio.

I. *Colluſio eſt inter actorem & reum latens & fraudulenta conventio.*

SI quem pœnituerit. *Supra hoc eodem libro & Parte, Titulo* I. *Rubr.* VIII. c. i i I. *pag.* 706.

RUBRICA. II

Quomodo colluſio detegatur.

NOtandum quoque. *Supra ibidem, Tit.* II. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 707.

RUBRICA. III

De pœna colluſionum.

I. *Colluſor cum incidat in vitium prævaricatoris, ejus pœna punitur.*

[Gratianus ex Ulpiano lib. XLVII. Digeſtorum tit. XIII. de prævaricatoribus l. I.]

II. Q. III. poſt C. VIII. §. 2. — PRævaricator eſt quaſi *varicator*, qui diverſam partem adjuvat, prodita cauſa ſua: quod nomen Labeo a varia certatione tractum ait. Nam qui eſt prævaricator ex utraque parte conſtitit, quin imo ex altera. Is autem prævaricator proprie dicitur, qui publico judicio accuſaverit. Ceterum advocatus non proprie dicitur *prævaricator*. Quid igitur de eo fiet? Sive privato judicio, ſive publico prævaricatus eſt; hoc eſt prodiderit cauſam? Hic extra ordinem ſolet puniri. *L. ſciendum* Sciendum eſt, quod hodie his, qui prævaricati ſunt, pœna injungitur extraordinaria. *Et infra*. *L. Accuſator. v.* Accuſator de prævaricatione convictus, poſtea ex lege non accuſet. In omnibus cauſis, præterquam in ſanguine, qui *L. fin. eod. tit.* delatorem corrumpit, pro convicto habetur. *Et infra lib.* XLVIII. *tit. de abolitionibus criminum*. *L. 1. ad S. C. Turpilianum §. Prævaricatorem.* Prævaricatorem eum eſſe oſtendimus, qui conludit cum reo, & translatitie munere accuſandi defungitur eo quod proprias quidem probationes diſſimulaverit, falſas vero rei excuſatione admitteret. Si quis autem ab accuſatione citra abolitionem deſtiterit, punitur. Abolitio privatim a præſidibus poſtulari, ac impetrari ſolet. *Item*. Pro tribunali non de plano, nec præſes hanc cognitionem alteri demandare poteſt. Si plura crimina idem eidem intulerit, ſingulorum abolitionem debet petere, alioqui prout *L. XIII.* quid admiſerit, ejus nomine Senatus conſulti pœnam patietur. *Et infra tit. eod.* Deſtitiſſe eum accipimus, qui in totum animum agendi depoſuit; non qui diſtulit accuſationem, ſed qui permiſſu Imperatoris ab accuſatione deſtitit, impunitus eſt. Abolitio enim pœnam remittit, infamiam non tollit. Unde Imperatores Valentinianus, Valens, *Cod. Theod. lib. IX. tit. XXXVIII. l.* & Gratianus *AAA lib.* IX. *Cod. eodem tit. de generali abolitione* dixiſſe leguntur: *indulgentia, patres conſcripti, quos liberat, notat, nec infamiam criminis tollit, ſed pœnæ gratiam facit*. Si autem reſtituo te in integrum, princeps dixerit, infamiam tollit, unde in *eod. lib. tit. de ſent. paſſis, & reſtitutis* cuidam deportato in inſulam Impera- *Tit. 23. L. 1. §. reſtituto.* tor Antoninus dixiſſe legitur: *reſtituo te in integrum provinciæ tuæ*; & adjecit: *ut autem ſcias quid ſit in integrum reſtituere, reſtituo te honoribus, & ordini tuo, & omnibus ceteris*.

TITU-

TITULUS. XXI
De clerico venatore.

RUBRICA. I
Quæ venatio ſit licita, & quæ non, ſed prohibita.

I. *Venatio arenoſa, qua quis pugnat in arena cum dentatis beſtiis, oſtenditur illicita.*

Qui venatoribus donant. *Supra lib.* III. *Parte* II. *Tit.*XI.*Rubr.* IV.c. III.*pag.*598. *ff. tit. de poſtulandis* [lib. III. tit. I. l. I. circa A. D. 224. *Romæ.*]

II. *Exercens venationem arenariam, & ad hoc locans operas ſuas, efficitur infamis, & ab accuſatione in judicio repellitur.*

Vel qui operas ſuas locaverunt, ut cum beſtiis depugnarent in arena, prò aliis poſtulare prohibentur. III.Q.VII. C.II. §.2.

III. *Fovere tales venantes eſt grave peccatum.*

Qui venatoribus. *Supra libro* III. *Parte* II. *Tit.* XI. *Rubr.* IV. c. IV. *pag.* 598. *Hieronymus in Pſalmum* LXXXII [imo incertus auctor inter opera, Hieronymo adſcripta, in Pſalm. xc. ad v. *ſperabo in Domino.*]

IV. *Venatio ſaltuoſa, quæ fit in ſilvis & ſaltibus, laicis licet non prohibeatur cauſa neceſſitatis, aut recreationis extra tempora jejuniorum, prohibetur tamen cauſa voluptatis.*

Esau venator erat, quoniam peccator erat; & penitus non invenimus in Scripturis ſanctis ſanctum aliquem venatorem. Piſcatores invenimus ſanctos. *Item Ambroſius Homilia de Quadrageſima.* [Incertus auctor inter Ambroſii opera homil. XXXIII. de Quadrageſima.] *Diſt.* LXXXVI. C.XI.

V. *De eodem.*

Quid prodeſt jejunare viſceribus, & luxuriarie venatibus? Abſtinere cibis, & errare peccatis? *Item* [Ibid. paullo inferius.] *Ibid.*C.XII.

VI. *De eodem.*

An putatis, illum jejunare, fratres, qui primo diluculo non ad eccleſiam vigilat, non beatorum martyrum loca ſancta perquirit; ſed ſurgens congregat ſervulos, diſponit retia, canes producit, ſaltus, ſilvaſque perluſtrat? Servulos, inquam, ſecum pertrahit, fortaſſe magis ad eccleſiam feſtinantes, & voluptatibus ſuis peccata accumulat aliena, neſciens, reum ſe futurum tam de ſuo delicto, quam de perditione ſervorum. [Ex concilio Agathenſi c. xv. nonnullis immutatis A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1391.] *Ibid.*C.XIII.

VII. *Venatio ſaltuoſa, quæ cum canibus, & avibus fit, prohibetur epiſcopis & clericis.*

Epiſcopum, presbyterum, aut diaconem canes ad venandum, aut accipitres, aut hujuſmodi res habere non licet. Quod ſi quis talium perſonarum in hac voluptate ſæpius detentus fuerit, ſi epiſcopus eſt, tribus menſibus a communione ſuſpendatur, diaconus uno ab omni officio & communione ſuſpendatur. *Diſt.*XXXIV.C.II.

RUBRICA. II
De pœna clerici venatoris.

I. *Pœna ſuſpenſionis punitur epiſcopus venator, & clericus in ſacris ordinibus conſtitutus.*

Quorundam relatione. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* II.*Rubr.* II. c. XXX. *pag.* 506.

II. *De*

Lib. v. Pars I. Tit. xxii. Rubr. i, & ii.

II. *De eodem*.

E Piſcopus. *Supra libro* III. *Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. IV. *pag.* 502.

TITULUS. XXII
De clerico percuſſore.
RUBRICA. I
Quod non liceat, clericos eſſe percuſſores.

Q Uid autem de epiſcopis, *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIV. *Rubr.* II. c. XVII. *pag.* 102. *In quodam concilio* [Romano apocrypho c. xvii. Concil. tomo I. pag. 1554.]

II. *De eodem*.

Diſt. xlv. C. ii. N Eminem quiſquam peccantem clericum cæde attingat, non presbyter, non diaconus, non epiſcopus clericum, vel ſervitorem eccleſiæ ad cædem perducat. Sed ſi ita cauſa exigit, clerici triduo privetur honore, ut pœnitens redeat ad matrem eccleſiam.

RUBRICA. II
De caſibus, in quibus clericis licet percutere.

I. *Clerico, poteſtatem habenti, licitum eſt diſciplinæ cauſa, moderate tamen, juxta qualitatem criminum, & perſonarum, ſubditos ſuos verberibus caſtigare.*

A Nte omnia. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. XII. *pag.* 486. *Ex concilio Bracarenſi* [IV. c. VI. c. A. D. 675. in *Hiſpania*, Concil. tomo VI. pag. 566.]

II. *Prælati paſſim pro quolibet crimine non debent ſubditos ſuos clericos, & maxime majores, verberibus caſtigare.*

Ibid. C. viii. II. Tim. IV. 2. C Um beatus Apoſtolus arguere, obſecrare, vel increpare in omni patientia præcipiat, extra hanc doctrinam novimus, quoſdam ex fratribus tantis cædibus in honoratos ſubditos effervеſcere, quanta poterant latrocinantium promereri perſonæ. Et ideo qui gradus jam eccleſiaſticos meruerunt, ideſt presbyteri, abbates, & levitæ, qui, exceptis gravioribus, & mortalibus culpis, nullis debent verberibus ſubjacere, non eſt dignum, ut paſſim unuſquiſque prælatus honorabiliora membra ſua, prout voluerit, & ei placuerit, verberibus ſubiiciat & dolori; ne, dum incaute ſubdita percutit membra, ipſe quoque debitam ſibi ſubditorum reverentiam ſubtrahat, juxta illud, quod quidam Sapiens dicit: *leviter caſtigatus reverentiam exhibet caſtiganti. Aſperitatis autem nimiæ increpatio nec correctionem recipit, nec ſalutem.* Et ideo ſi quis aliter, quam dictum eſt, prædictos honorabiles ſubditos, licentia perceptæ poteſtatis elatus, malitia animi tantum crediderit verberandos, juxta verberum modum, quæ intulerit, excommunicationis pariter, & exilii ſententiam ſuſtinebit. *In Agathenſi concilio legitur* [potius ſumtum ex Novell. conſtit. cxv. c. xvi. A. D. 546. *CPoli*.]

III. *Prælati etſi diſciplinæ cauſa poſſint moderate verberibus, delinquentes corripere, hoc tamen non licet epiſcopo propriis manibus efficere.*

Diſt. lxxxvi. C. xxv. N On licet epiſcopo manibus ſuis aliquem cædere. Hoc enim alienum a ſacerdote eſſe debet.

IV. *Regulares prælati, diſciplinæ cauſa, poſſunt propriis manibus ſubditos ſuos, juxta regularum ſuarum inſtituta, moderate verberibus corripere.*

Diſt. xlv. poſt C. viii.

[Gratianus.]

Prov. xxiii. 14. Lib. II. Dialog. C. xxiv. S Alomon vero contra admonet, dicens; *percute filium tuum virga, & liberabis animam ejus a morte.* Hinc etiam *beatus Gregorius ſcribit in dialogo*, beatum Benedictum quen-

quendam monachum virga percutiendo ſanaſſe, quem crebra admonitione curare non poterat. Hinc etiam Dominus flagello facto de funiculis male verſantes in templo flagellavit, & de orationis domo ejecit. Hinc etiam Apoſtolus fornicatorem illum Satanæ corporaliter vexandum tradidit, & magum illum corporali cœcitate damnavit. Hinc etiam in canonibus pueri, qui ante rationales annos irrationabiliter verſantur, verberibus caſtigari jubentur. Virgines quoque, ſi religionis veſte depoſita, aliis ſe copulaverint, ergaſtulis retrudi præcipiuntur.

Lib. v. Pars i. Tit. xxiii. Rub. i.
Io. ii. 15.
1. *Cor.* v. 5.
Act. xiii. 10.

R U B R I C A . III

De pœna clerici percuſſoris.

I. *Deiiciatur ab officio presbyter, diaconus, & epiſcopus, verberibus timeri quærens.*

[In canonibus Apoſtolorum c. xxviii. ex verſione Dionyſii, Concil. tomo i. pag. 50.]

Epiſcopum, aut presbyterum, aut diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles inique agentes, & per hujuſmodi volentem timeri, deiici ab officio ſuo præcipimus, quia nuſquam nos docuit hoc Dominus. E contrario vero ipſe, cum percuteretur, non repercutiebat, cum malediceretur, non remaledicebat, cum pateretur, non comminabatur.

Diſt. xlv. *C.* vii.

T I T U L U S . XXIII

De clerico maledico.

R U B R I C A . I

De duplici maledictione, approbata, & damnabili.

I. *Maledictio, quæ dicitur imprecatio mali, procedens ex zelo juſtitiæ, & Dei & ſanctorum, approbatur.*

[Gratianus.]

Sed qui pro perſecutoribus juſſit orare, primos parentes pro tranſgreſſione mandati mortis maledicto percuſſit. Cain quoque quia primæ prævaricationi fratricidium adjunxit, ſententiam maledictionis a Domino reportavit. Abrahæ quoque Dominus dixit: *maledicam maledicentibus tibi, & benedicam benedicentibus tibi*. In Evangelio etiam cum eſuriens veniret ad ficum, non inveniens fructum in ea, ſua maledictione perpetua ſterilitate ipſam damnavit. *Item*. Noe cum verenda ſua a Cham deriſa cognoſceret, filium ejus Chanaan maledixit, dicens: *maledictus Chanaan, ſit ſervus fratrum ſuorum*. Item. Iſaac cum benediceret Jacob filio ſuo, ait: *qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus; & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur*. Item. Sicut in libro Deuteronomii legitur, Moyſes ex præcepto Dei XII. Tribus filiorum Iſrael in duas partes diviſit, & ſex Tribus juſſit, ut juxta montes Gebal incedentes, maledictionem tranſgredientium legem vociferarentur. Aliis vero præcepit, ut juxta alium montem incedentes, benedictiones obſervantium inclamarent. In novo etiam Teſtamento Petrus Apoſtolus legitur Simoni maledixiſſe, cum ait: *pecunia tua tecum ſit in perditionem*. Paulus quoque, qui dixerat: *benedicite, & nolite maledicere*; fornicatorem Corinthium juſſit excommunicari. *Item*. In eadem epiſtola ait: *ſi quis non fuerit ſecutus doctrinam Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſit anathema, maranatha*. Item Galatis: *ſi Angelus de cælo veniens aliud vobis evangelizaverit, anathema ſit*. Diſtinguendum eſt ergo inter maledictum, quod prohibetur, & maledictum, quod a Domino & a ſanctiſſimis viris rationabiliter profertur. Maledictum, quod prohibetur, eſt illud, quod procedit ex voto ultionis, & odio perſequentis, non ex amore juſtitiæ. Maledictum vero quo ſancti maledicunt, eſt illud, quod procedit ex amore juſtitiæ, non ex livore vindictæ. *Unde Gregorius ait in Moralibus lib.* IV.

xxiv. *Q.* iii. poſt C. xi.
Gen. iii. 3.
Gen. iv. 11.
Gen. xii. 3.
Matth. xxi. 19.
Gen. ix. 22.
Gen. xxvii. 29.
Deut. xxvii. 15.
Act. viii. 20.
Rom. xii. 14.
1. *Cor.* v. 9. & xvi. 22.
Gal. i. 8.

[c. vi, A. D. 590. *Romæ*.]

II. *San-*

Lib. v. Pars 2. Cap. xxiii. Rub. 1.

II. *Sancti viri non ex voto ultionis, ſed amore juſtitiæ aliquos maledicunt.*

xxiv. Q. iii. C.

CUm ſancti viri maledictionis ſententiam proferunt, non in hanc ex voto ultionis, ſed ex juſtitiæ examine prorumpunt. Intus enim ſubtile judicium reſpiciunt, & mala foris ſurgentia, qua maledictione ferire debeant, cognoſcunt, & eo maledicto, non peccant, in quo ab æterno judice non diſcordant. *Item ſupra*. Scriptura ſacra duobus modis maledictum memorat; aliud videlicet, quod approbat, aliud, quod damnat. Aliter enim maledictum profertur judicio juſtitiæ, ut in ipſo primo peccante prolatum eſt, cum audivit: *maledicta terra in opere tuo &c.* Et ſicut Abrahæ dicitur: *maledicam maledicentibus tibi*. Aliter vero profertur maledictum, quod non judicio juſtitiæ, ſed livore vindictæ promitur; a quo, voce Pauli prædicantis ceſſare admonemur, qui ait: *benedicite, & nolite maledicere*. Item *Auguſtinus in Numeros* [imo Origenes homil. xv. ad c. xxiii. A. D. 217. in *Ægypto*.]

III. *Divina maledictio meritum maledicti deſignant.*

Ibid. C. xxxviii.

DEus quando maledicit, meritum ejus deſignat, cui maledicitur, & ſententiam promit, utpote quem non fallit neque peccati qualitas, neque peccantis affectus. Homo autem quia hoc non poteſt ſcire (neque enim propoſitum, menteque alterius videre alius, aut cognoſcere poteſt) idcirco etiamſi judicantis, aut ſententiam promentis intuitu proferat maledictum, non poteſt eſſe maledicendi cauſa, ubi ignorantur peccantis affectus; maxime cum humanum vitium tunc ſciat maledicta proferre, cum forte conviciis, aut injuriis provocatur: quod vitium reſecare volens Apoſtolus, ne maledictis maledicta, & conviciis convicia provocemus, mandatum neceſſarium ponit, ut benedicamus, & non maledicamus quo conviciandi vitium reſecetur, non quo judicandi veritas, quæ homines latet & pronunciandi auctoritas perimatur. *Hieronymus in epiſtolam ad Titum* [initio c. iii. A. D. 386. in *Palæſtina*.]

IV. *Maledictio, quæ eſt imprecatio mali procedens ex odio, aut livore vindictæ, damnabilis eſt, & prohibita.*

Ibid. C. x.

Epiſt. Judæ 19.

SI igitur Michael non fuit auſus diabolo, & certe maledictionis digniſſimo, judicium inferre blaſphemiæ; quanto magis nos ab omni maledicto puri eſſe debemus? Merebatur diabolus maledictum, ſed per os Archangeli blaſphemia exire non debuit. Relege veteres libros, & vide quæ Tribus in monte Garizin conſtitutæ ſint, ut benedicerent populo, & quæ in monte altero, ut maledicerent. Ruben, qui maculaverat thorum parentis, & Zabulon noviſſimus Liæ filius, & ancillarum liberi in monte Heliel ponuntur, ut maledicant his, qui maledictione ſunt digni. *Hieronymus in Leviticum* [imo Origenes homil. xiv. ad c. xxiv. Levit. A. D. 217. in *Ægypto*.]

Deut. xxvii. 13.

V. *Qui non corde, ſed ore maledicunt, labiorum immunditiam contrahunt.*

Ibid. C. iii.

QUi negligunt oris maledici conſuetudinem reſecare, etiamſi non ex corde maledicant, etiamſi non voto & animo iniquo proferant maledicta, tamen immunditiam labiorum, ſecundum Iſaiæ verbum, & inquinamenta oris incurrunt.

RUBRICA. II

Quis dicatur clericus maledicus.

I. *Maledicus clericus dicitur, qui vitio detractionis in proximum, aut blaſphemiæ in Chriſtum, aut ſanctos ejus notatus eſt.*

Ex concilio Carthaginenſi IV. [c. lvii. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1204.]

Diſt. xlvi C. vi.

CLericus maledicus (maxime in ſacerdotibus) cogatur ad poſtulandam veniam. Si noluerit, degradetur: nec unquam ad officium abſque ſatisfactione revocetur.

RU-

Digitized by Google

Lib. v. Pars. i. Tit. xxiv. Rub. i. & ii.

RUBRICA. III
De pœna clerici maledici.

I. *Maledici vitio detractionis ſunt infames.*

DEteriores ſunt, qui doctorum, *Supra lib.* II. *Parte* II. *Tit.* XI. *Rubr.* I. c. II. *pag.* 627.

II. *Clericus maledicus convictus ſuſpendendus eſt ab officio.*

CLericus maledicus. *Supra hoc eodem Tit. Rubr.* II. c. I. *pag.* 786.

III. *Clericus maledicus blaſphemans Chriſtum, aut ſanctos ejus, venit deponendus.*

SI quis per capillum. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XXI. *Rubr.* V. c. I. *pag.* 445.

TITULUS. XXIV
De clerico excommunicato, interdicto, vel depoſito miniſtrante.

RUBRICA. I
De pœna clericorum, qui in excommunicatione conſtituti, adminiſtrant.

I. *Sine ſpe reconciliationis ſit qui excommunicatus, communicare præſumit.*

Ex concilio Martini papæ [Bracarenſis c. xxxvii. c. A. D. 572. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 910.]

SI quis epiſcopus in concilio excommunicatus fuerit, ſive presbyter, aut diaconus a ſuo epiſcopo, & poſt excommunicationem præſumſerit, ſive epiſcopus ille, aut presbyter, aut diaconus ſit, facere oblationem, vel matutinum, aut veſpertinum ſacrificium, in officio ſuo agere, ſicut prius, non liceat ei, nec in alio concilio ſpem reconciliationis habere, nec ultra recolligi, ſed etiam eos, qui ei communicaverint, omnes ab eccleſia reſpui, maxime eos, qui ſciebant, eum eſſe dejectum. Si autem permanſerit turbans, & concitans eccleſiam per forinſecam poteſtatem, oportet eum, ſicut ſeditionarium, ab omni plebe expelli. *Ex concilio Antiocheno* [c. iv. ex interpretatione Dionyſii, A.D. 341. in *Syria*, Concil. tomo II. pag. 576.]

XI. Q. III. C. VII. — Concil. Antioch. C. v.

II. *De his, qui, damnati a ſynodo, ſacra miniſteria contingunt.*

SI quis epiſcopus damnatus a ſynodo, vel presbyter, aut diaconus a ſuo epiſcopo, auſi fuerint aliquid de miniſterio ſuo contingere, ſive epiſcopus, juxta præcedentem conſuetudinem, ſive presbyter, aut diaconus, nullo modo liceat ei nec in alia ſynodo reſtitutionis ſpem, aut locum habere ſatisfactionis; ſed etiam communicantes ei omnes abiici de eccleſia oportet, & maxime ſi, poſtquam didicerint, adverſus memoratos prolatam fuiſſe ſententiam, eiſdem communicare tentaverint.

Ibid. C. vi. — *Concil. Aquiſgr.* C. xxvii. — *Nicolaus* I. *epiſt.* viii.

RUBRICA. II
De pœna clericorum, qui in excommunicatione conſtituti adminiſtrant.

I. *Solus papa cum clerico in excommunicatione exiſtente, adminiſtrante diſpenſat.*

SIquis epiſcopus damnatus. *Supra Rubrica proxime præcedenti* c. II. *hac pag.* 787. *Jo.* VIII. *clero & ordini Salonitano ſcribens definit, dicens* [apud Ivonem P. xiv. c. xxxv.]

Lib. v. Pars i. Tit. xxv. Rub. i. ii. Tit. xxvi. Rub. i. ii. Tit. xxvii. Rub. i.

II. *Quæ ſit pœna ſacerdotum, qui excommunicati ſacrum miniſterium contingere præſumunt.*

xi. Q. iii. C. cix.

DE illis presbyteris, qui tempore ſanctiſſimi prædeceſſoris noſtri Domini papæ Nicolai excommunicati, ſacrum miniſterium præſumſerunt contingere; ipſi in ſe damnationis (ſicut ſacri canones ſtatuerunt) ſententiam intulerunt. Tamen quia miſeratio Apoſtolica veniam ſolet præſtare correctis; ob multitudinem miſericordiæ illis hanc indulgentiam exhibemus, ut ſancta communione ſaginati ſtudeant tribus continuis annis per hebdomadam omni II. & IV. & VI. feria a vino, & a carne penitus jejunare, & ultra lugenda, nequaquam committere.

TITULUS. XXV
De clerico per ſaltum promoto.

RUBRICA. I
Quod gradatim aſcendendum eſt de minori ordine ad majorem.

ILlud nos ſtatuentes. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* III. c. V. *pag.* 104.

II. *De eo, qui furtive ordines recipit.*

IN ſingulis. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* XIV. c. II. *pag.* 339.

RUBRICA. II
De diſpenſatione fienda cum clerico per ſaltum promoto.

SOllicitudo. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit. Rubr.* XIV. c. III. *pag.* 339.

TITULUS. XXVI
De eo, qui furtive ordinem recipit.

RUBRICA. I
De prohibitione ſuſcipiendi ordines furtive.

EXtra conſcientiam. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* XI. c. I. *pag.* 336.

RUBRICA. II
De pœna ſuſcipientis ordinem furtive.

SUbdiaconus. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* XI. c. II. *pag.* 336.

TITULUS. XXVII
De privilegiis, & exceſſibus privilegiatorum.

RUBRICA. I
Quid dicatur privilegium.

Iſidorus [lib. v. Etymolog. c. XVIII. c. A. D. 630. in *Hiſpania*.]

Diſt. III. *C.* III. *Cicero de legibus lib.* III.

PRivilegia ſunt leges privatorum, quaſi *privatæ leges*. Nam privilegium inde dictum eſt, quod in privato feratur.

R U-

RUBRICA. II

De non violandis eccleſiarum privilegiis.

I. *Privilegia eccleſiarum nulla debent improbitate convelli.*

Leo Papa [i. epiſt. lxxviii. c. iiI. al. epiſt. liv. ad Marcianum, A. D. 452. Roma *CPolim*.]

PRivilegia eccleſiarum, ſanctorum patrum canonibus inſtituta, & venerabilis Nicænæ Synodi fixa decretis, nulla poſſunt improbitate convelli, nulla novitate mutari. xxv. Q. iI. C. xvii.

II. *De eodem.*

PRivilegia eccleſiarum & ſacerdotum. *Supra libro* iiI. *Parte* I. *Tit.*iiI. *Rubr.*iI. c. XVII. *pag.* 512.

III. *De eodem.*

PRivilegia ſunt leges. *Supra hoc eodem libro, Parte & Titulo, Rubr.*I. c. I. *pag.* 788.

IV. *De eodem.*

IN Galliarum. *Supra libro* iiI. *Parte* I. *Tit.*iiI. *Rubr.*iI. c. XIX. *pag.* 512.

V. *De eodem.*

SErvatis. *Supra lib.* I. *Parte* iI. *Tit.* XV. *Rubr.* XV. c. iI. *pag.* 115.

VI. *De eodem.*

DE eccleſiaſticis privilegiis. *Supra lib.*iiI. *Parte* I. *Tit.*iiI. *Rubr.*iI. c. XVIII. *pag.* 512.

Nicolaus [papa i. epiſt. Rodulpho Bituricenſi, c. A. D. 864. Roma in *Galliam*, Concil. to. viii. pag. 505.]

VII. *Quomodo accipienda ſit inviolabilitas privilegiorum eccleſiarum.*

ITa, ut ſecundum Nicænas regulas ſua privilegia ſerventur eccleſiis, præterquam ſi Apoſtolica Sedes aliquam eccleſiam, vel ipſius rectorem quolibet ſpeciali privilegio decreverit honorare. ix. Q. iii. C. viii. *in fine.*

RUBRICA. III

De his, per quæ privilegium amittitur.

I. *Amittitur privilegium, vel derogatur eidem per ſuperioris derogationem.*
[Gratianus.]

SI ergo privilegia monaſteriorum, vel quarumlibet eccleſiarum auctoritate Leonis, Gregorii, Gelaſii, & nonnullorum aliorum pontificum ſanctæ Romanæ eccleſiæ inviolata ſervantur: ſi ea, quæ contra leges fiunt, pro infectis habenda ſunt: ſi pontifex non habet licentiam diſcendendi a documentis, quibus jura eccleſiæ firmantur, patet, quod poſteriora privilegia antiquioribus derogare non poſſunt, nec eorum auctoritate eis aliqua obiicietur exceptio, cum etiamſi contra illa ſpecialiter fierent, pro infectis eſſent habenda. His ita reſpondetur: ſancta Romana eccleſia ſua auctoritate congregata valet disjungere, & disjuncta congregare, rationis tamen æquitate conſiderata; unde vel pietatis, vel neceſſitatis intuitu ſemel a ſe conceſſa valet vel in totum, vel in partem commutare. Pro neceſſitate namque corrigendorum vitiorum privilegia eccleſiarum multarum vel minuuntur, vel penitus immutantur, ſive perſonaliter, ſive generaliter. Perſonaliter juxta illud: *privilegium omnino meretur amittere qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate*. Gregorius *in regeſto* [imo Simplicius papa epiſt. iI. A. D. 482. Roma in *Æmiliam*. Concil. to. iv. pag. 1069.] xxv. Q. iI. poſt. C. xxi.

II. *Per-*

Lib. v. Part. i. Tit. xxvii. Rub. iii.

II. *Perditur privilegium per abuſum.*

xi. Q. iii. C. lxiii.

PRivilegium omnino meretur amittere qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate.

III. *De eodem.*

DEnunciamus. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* XIX. c. iiI. *pag.* 353.

Silverius papa Vigilio epiſcopo A. D. 531. epiſt. Iſidoriana i. Concil. to. v. pag. 291.]

IV. *Perditur privilegium per delictum.*

xxv. Q. ii. C. xxiii.

SIc decet fidem ſanctorum patrum in eccleſia ſervari catholica, ut quod habuit, amittat qui improbabili temeritate, quod non accepit, aſſumſerit. *Gelaſius papa ſcribit* [apud Ivonem P. x. c. xviii. Caput incertum.]

V. *Epiſcopalis dignitas civitati ſubtrahitur, quæ ſuos præſules interfecerit.*

Ibid. c. xxv.

ITa nos Scyllacænorum cædes geminata pontificum, horrendi criminis atrocitate confudit, ut diu conſtitutio noſtræ deliberationis hæſitaret: dum & ingerere quempiam parricidalibus exemplis deteſtaremur antiſtitem, & eccleſiam utcumque deſtitutam, non uſque adeo judicaremus relinquendam. Quapropter jam velut uſum, conſuetudinemque ſacrilegam declinantes, eatenus religioni duximus conſulendum, ut parochiæ vice ab extrinſecus poſitis ſacerdotibus gubernetur; quæ ibidem commanentes ferro didicit necare paſtores, inauditoque facinore (quod etiam in illis provinciis nuſquam prorſus legitur accidiſſe, quæ bellorum continuis, diverſiſque incurſionibus affliguntur) hæc ſit reperta civitas, quæ præſules miniſtrantes ſibi fidei chriſtianæ ſacramenta, ſine perſecutore proſternat. Curandum eſt igitur, ut illic funeſta pernicies ceſſatione propriorum ſanetur antiſtitum; atque ita ſaltem furnris tanti materia ſubtrahatur; ſi, inquam, hæc poſſit acerbitas perpetrari, conſiſtens ibidem perſona deſuerit: eoque modo vel illa civitas, dum in quos deſæviat, non habebit, ab hujuſmodi temeritate deſiſtat; vel aliis imitandi contagia dira non præbeat. Egeat ergo epiſcopalibus ſubſidiis, ſibimet aliunde penſandis, quæ ſacram in ſuo gremio collocatam fuſo crudeliter maculat ſanguine dignitatem: quia in utroque hac eſt ultione plectenda, ſive inſtinctu domeſtico, ſeu furiis incitata, neſas hoc committit externis. Præbeat ergo dilectio veſtra in hoc ſtatu poſitæ miniſterium viſitationis eccleſiæ: & aut conveniendo pariter, aut viciſſim, prout qualitas rerum, cauſaque popoſcerit, divina miniſteria repræſentet ingratis; ne, cum devitamus zizania, dominica videamur præterire frumenta. [Gratianus continenter.]

VI. *De eodem.*

vii. Q. i. C. xliii. & xliv.

HOſtilitatis quoque, vel paupertatis neceſſitate epiſcopales ſedes vel mutantur, vel duæ in unam rediguntur; ſicut *ſupra in Titulo de mutatione epiſcoporum* beatus Gregorius feciſſe legitur. Non ergo privilegia eccleſiarum ſic inviolata permanere cenſentur, ut quibuſdam de cauſis intervenientibus Apoſtolica auctoritate eis derogari non poſſit; alioquin multitudo eccleſiarum ad paucitatem redigeretur, cum innumeræ eccleſiæ in diœceſibus aliarum frequenter conditæ inveniantur. Serventur ergo privilegia eccleſiarum cunctis inconcuſſa temporibus, ne videlicet præter ejus auctoritatem, a quo data ſunt, contra ea liceat ire alicui. Sed obiicitur illud Symmachi papæ: *poſſeſſiones, quas unuſquiſque eccleſiæ ſuo reliquit arbitrio &c. Quæ ſupra in Titulo de alienatione rerum eccleſiaſticarum* leguntur adſcripta. Unde datur intelligi, quod ea, quæ de jure uniuſcujuſque eccleſiæ, vel neceſſitatis, ſicut peregrinis, vel pietatis intuitu, ſicut religioſis domibus, conferuntur, non perpetuo, ſed temporaliter ab eis, quibus conferuntur, ſunt poſſidenda; quamquam illud Symmachi ad neceſſitatis intuitum, non ad pietatis proſpectum poſſit referri; videlicet, ut ea, quæ peregrinis, vel captivis largiri neceſſitas ſuaſit, non ea, quæ religioſis domibus ob quietem religioſæ converſationis conceſſa ſunt, prohibeantur perpetuo poſſideri; vel potius de utriſque intelligendum eſt, videlicet, ut, ſicut neceſſitatem patientes, ceſſante neceſſitate, beneficiis renunciare coguntur, quæ eis miſerationis indulſit intuitus; ſic religioſe viventes, cum a reli-

xvi. Q. i. C. lxi.

Digitized by Google

religione ceſſaverint, privilegiis exuantur, quæ religioſa converſatio meruit. Lib. v. Pars I. Tit. XXVIII. Rubr. I.

[Gratianus continuo.]

VII. *Ceſſat privilegium, quando inde redundat grave ſcandalum, & enorme, quod inde ſequitur.*

PRivilegia ergo, quæ religioſis domibus conceduntur, vel in eo caſu accipienda ſunt, in quo ita eis conſulitur, quod nulli aliquid derogatur; videlicet, ut ex novalibus, quorum decimationes nulli aſſignatæ fuerant, privilegiorum auctoritate decimas aliquibus perſolvere non cogentur, vel ſi propter inſtantem temporis neceſſitatem, eis conſuli non poterit, niſi aliis derogetur, ita privilegiorum auctoritas videatur eſſe ſervanda, ut eorum ſubveniatur inopiæ, non ut ſuarum divitiarum augmento, & poſſeſſionum non modica extenſione porrecta, baptiſmales, ſeu parochiales eccleſiæ penitus deſtituantur. XXV. Q. II. C. XXV.

TITULUS. XXVIII

De purgatione canonica.

RUBRICA. I

Quibus purgatio canonica indicenda ſit, quia infamatis.

I. *Sacerdos a populo accuſatus, juramento ſuam innocentiam aſſerat.*

PResbyter, vel quilibet. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XXI. *Rubr.* III. c. III. *pag.* 443. *Ex regeſto Gregorii ad Juſtinum Imperatorem* [rectius *Prætorem*, lib. II. indict. X. epiſt. XXIII. A. D. 592. Roma in *Siciliam*.]

II. *De Leone epiſcopo, quem beatus Gregorius fecit purgationem præſtare.*

HAbet hoc proprium antiqui hoſtis invidia, ut quos improborum actuum perpetratione (Deo ſibi reſiſtente) deiicere non valet, opiniones eorum falſa ad præſens inſinuando dilaceret. Quoniam igitur quædam contra ſacerdotale propoſitum de Leone fratre, & coepiſcopo noſtro ſiniſter rumor aſperſit, utrum vera eſſent, diſtricta diutius fecimus inquiſitione perquiri: & nullam in eo de his, quæ dicta fuerant, culpam invenimus. Sed ne quid videretur omiſſum, quod noſtro potuiſſet lutium cordi remanere, ad beati Petri ſacratiſſimum corpus diſtricta eum ex abundanti fecimus ſacramenta præbere: quibus præſtitis, magna ſumus exultatione gaviſi, quod hujuſcemodi experimento innocentia ejus evidenter enituit: pro qua re gloria veſtra prædictum virum cum omni caritate ſuſcipiat, & reverentiam ei, qualem ſacerdoti decet, exhibeat; ne qua in cordibus remaneat de his, quæ ſunt jam purgata, dubietas. Sed ita ſupraſcripto vos epiſcopo devotiſſime oportet in omnibus adhærere, ut congrue, decenterque Deum in ejus perſona, cujus miniſter eſt, videamini honorare. II. Q. V. C. VI.

III. *De eodem.*

MEnnam vero. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* X. c. II. *pag* 398. *Gregorius Caſtorio notario Ravennæ* [papa I. lib. VII. indict. II. epiſt. XXXX. A. D. 599. Roma in *Flaminiam*.]

IV. *De Maximo Salonitano epiſcopo, ut ſacramento ſemet ipſum expurget.*

QUanto a nobis credi tibi, & neceſſarias vides cauſas injungi, tanto te ſtrenuum debes & ſollicitum exhibere. Proinde, ſi Maximus Salonitanus præſtito ſacramento firmaverit, ſe Simoniaca hæreſi non teneri, atque de aliis ante corpus ſancti Apollinaris tantummodo requiſitus, innoxium ſe eſſe reſponderit, & de inobedientia ſua pœnitentiam (ſicut deputavimus) egerit; volumus, ut ad conſolandum illum, epiſtolam, quam ad eum ſcripſimus (ubi ei & gratiam noſtram, & communionem reddidiſſe ſignavimus) experientia tua dare debeat; quia ſicut in contumacia perſiſtentibus ſeveros nos eſſe convenit, ſic iterum humiliatis & pœnitentibus negare locum veniæ non debemus. Ibid. C. VIII.

RU-

Lib. v. Pars i. Tit. xxviii. Rubr. ii. & iii.

RUBRICA. II

De purgatione canonica voluntarie aſſumta per ſummos pontifices.

I. *Qualiter Sixtus ſemetipſum purgavit.*

Sixtus papa omnibus epiſcopis [papa iii. in epiſt. iii. Iſidoriana ad Orientales epiſcopos c. I. Concil. tom. iii. pag. 1264.]

ii. Q. v. C. x. *Nicolaus I. epiſt. vii. ad Michaelem Imp.*

MAndaſtis, ut ſcriberem vobis, qualiter inſtans jurgium contra me ſuſcitatum ſit, vel a quo, ut veſtro adminiculo, pelleretur, & cauſa mea firmaretur. Scitote, me criminari a quodam Baſſo, & injuſte perſequi. Quod audiens Valentinianus Auguſtus noſtra auctoritate ſynodum congregari juſſit; & facto concilio cum magna examinatione ſatisfaciens omnibus (licet evadere ſatis aliter potuiſſem) ſuſpicionem tamen fugiens, coram omnibus me purgavi; me ſcilicet a ſuſpicione, & æmulatione liberans, ſed non aliis, qui noluerint, aut ſponte hoc non elegerint, faciendo formam, exemplumque dans. *Ex auctoritate Leonis, qui, data purgatione, ait de ſe ipſo* [Leo iii. ex Anaſtaſio in ejus vita A.D. 800. *Romæ.*]

II. *De Leone qualiter ſemetipſum purgaverit.*

Ibid. C. xviii. *Baronius A. D. 800. §. 5.*

AUditum eſt, fratres cariſſimi, qualiter mali homines in me gravia crimina confinxerunt. Quamobrem ego Leo pontifex ſanctæ Romanæ eccleſiæ purifico me in conſpectu veſtro coram Deo, & Angelis ejus, quia iſtas crimino ſas, & ſceleratas res, quas illi mihi obiiciunt, nec perpetravi, nec perpetrari juſſi. Hoc autem faciens non legem præſcribo ceteris, qua id facere cogantur.

RUBRICA. III

De forma purgationis.

I. *Quæ forma obſervanda eſt in juramento purgationis.*

[Innocentius ii. Aquilejenſi patriarchæ, & Mantuano epiſcopo c. A. D. 1131. Roma in *Venetiam.*]

Ibid. C. xvii.

QUoties frater noſter Tridentinus epiſcopus in veſtra, & noſtra præſentia de ſimonia ſit impetitus, prudentiam veſtram latere non credimus: cujus cauſa tandem in noſtra præſentia ventilata, producti ſunt adverſus eum accuſatores, viva voce, & ſcripto aſſerentes, quod eccleſiam ſancti Petri de Pado presbytero Paulo dederit pro quatuor modiis frumenti, quos ab ejuſdem eccleſiæ laicis acceperit. Verum quoniam nec accuſatores, nec teſtes ſecundum formam canonum, & ſanctorum patrum ſtatuta, in cauſa ipſa procedere potuerunt, communi fratrum noſtrorum concilio judicamus, ut tertia manu ſui ordinis, & quatuor abbatum & religioſorum ſacerdotum de ſupradicta ſimonia in veſtra præſentia ſe debeat expurgare [idem continuo.]

II. *De eodem.*

Ex eod. C.

POrro purgationis tenor erit hujuſmodi. Idem epiſcopus ſuper ſancta Dei Evangelia primum jurabit, quod pro eccleſia ſancti Petri de Pado, presbytero Paulo danda neque ipſe per ſe, neque per ſubmiſſam perſonam, neque alius pro eo, ſe ſciente, pretium accepit. Deinde vero expurgatores ſuper ſancta Dei Evangelia jurabunt, quod, ſicut ipſi credunt, verum juravit. Nos itaque cauſæ hujus ſeriem committentes prudentiæ veſtræ, mandamus vobis, ut congruo loco in unum convenire curetis, & ita cauſam ipſam juxta præſentium tenorem, præſtante Domino, terminetis, quatenus & omnis de cetero hujus quæſtionis ſcrupulus auferatur, & utrique parti ſua juſtitia conſervetur. Si quis vero de vobis, certa præpediente cauſa, intereſſe non poterit, vos, qui adeſſe poteritis, idem negotium terminate. Quod ſi prædictus frater noſter A. prædictam purgationem fecerit, vos ei auctoritate noſtra prædictum officium, & Tridentinam eccleſiam reſtituite. Nam autem purgationem ante proximam purificationem beatæ Mariæ adimplere jubemus.

Lib. v. Pars i. Tit. xxviii. Rub. iv. & v.

RUBRICA. IV

Coram clericorum collegio purgatio facienda eſt.

I. *Diaconus, ſi de crimine convinci non poterit, apud epiſcopum ſecreto ſeipſum purificet.*

Stephanus Leoni Theanenſi epiſcopo [forte papa IX. apud Ivonem P. vi. c. ccccix.]

DE crimine ſibi illato diaconus tuus veriſſime fatebatur ſe eſſe immunem. Verum tamen ſi ſuſpicio habetur, & accuſatores idonei reperiuntur & teſtes, quales ſacri canones ſanciunt, accito tecum certo epiſcoporum numero, veniant accuſatores, vocetur & ipſe Aldericus diaconus, &, ſi negaverit, ventiletur cauſa canonice; et, ſi vel ſponte confeſſus, vel legitimis teſtibus fuerit approbatus, canonica feriatur ſententia. Qui ſi nec ſponte confitetur, nec accuſatores, & teſtes legitimi reperti fuerint, & mala fama crebuerit, non publico examine, ſed coram te, & aliquantis reverendiſſimis presbyteris, & diaconis tuæ eccleſiæ ſecreto juramento ſe purificet: & tu deinceps boni teſtimonii eum annuncia: & compeſce, & commone eccleſiæ tuæ filios, ne ſacerdotem Dei ulterius infamare præſumant; timentes, quod Cham maledictus eſt, qui patris verenda deriſit. xv. Q. v. C. i.

RUBRICA. V

Quot, & quales eſſe debeant compurgatores.

I. *De purgatione clericorum, ſi convinci non potuerint.*

Ex concilio Agathenſi [Ita refert Ivo P. vi. c. ccxxvi. Abeſt autem ab Agathenſi.]

SI legitimi accuſatores crimina ſacerdotis probare non potuerint, & ipſe negaverit, tunc ipſe cum VII. ſociis ſui ordinis, ſi valet, a crimine ſemetipſum expurget. Diaconus vero, ſi eodem crimine accuſatus fuerit, cum tribus ſemetipſum excuſet. II. Q. v. C. xii

II. *De eodem.*

PResbyter. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XXI. *Rubr.* III. c. II. *pag.* 443.

Leo papa ſcribens ad Carolum Regem [in capitularibus Caroli Magni lib. v. c. xxxiv. & lib. vii. c. cclxxxi. A. D. 803. in *Gallia*.].

III. *Qualiter ſacerdotes purgare ſe debent.*

OMnibus vobis viſu, aut auditu notum eſſe non dubitamus, quod ſæpiſſime, ſuadente antiquo hoſte, ſacerdotibus crimina diverſa obiiciantur. Sed qualiter ex eis ab his rationabilis examinatio & ſatisfactio fiat, licet tempore bonæ memoriæ domini genitoris veſtri Pipini, ſive priſcis temporibus, a ſanctis patribus & reliquis bonæ devotionis hominibus ſæpiſſime ventilatum fuerit, nos inde pleniter & ad liquidum definitum reperire minime quivimus. Noſtris quippe temporibus id ipſum a ſanctis epiſcopis & reliquis ſacerdotibus & ceteris eccleſiaſticæ dignitatis miniſtris, veſtris in regnis, ſeu in aliis Deo degentibus, nobiſque una cum eis agentibus, ſæpiſſime propter multas & nimias reclamationes, quæ ex hoc ad nos ex diverſis partibus venerunt, ventilatum eſt. Sed qualiter conſultu domini & patris noſtri Leonis Apoſtolici, ceterorumque Romanæ eccleſiæ epiſcoporum, & reliquorum ſacerdotum, ſive Orientalium & Græcorum patriarcharum, & multorum ſanctorum epiſcoporum & ſacerdotum, nec non & noſtrorum epiſcoporum, omniumque ceterorum ſacerdotum ac levitarum auctoritate & conceſſu, atque reliquorum fidelium, & cunctorum conſiliariorum noſtrorum conſultu definitum eſt, vos omnes utriuſque ordinis miniſtros ſcire volumus. Statutum eſt namque ratione & neceſſitate, auctoritate prædicta, & conſultu omnium, ut quotieſcumque cuique ſacerdoti crimen imponitur, ſi ipſe accuſator talis fuerit, ut recipi debeat, quia quales ad accuſationem ſacerdotum admitti debeant, in canonibus pleniter expreſſum eſt. Si autem, ut dictum eſt, ille accuſator, qui canonice eſt recipiendus, cum cum legitimo numero verorum & bonorum teſtium approbare in conſpectu epiſcoporum potetit, tunc cano- Ibid. C. xix.

Lib. v. Pars. i. Tit. xxix. Rub. i. & ii. nice dijudicetur : &, ſi culpabilis inventus fuerit, canonice damnetur. Si vero eum ſupraſcripto prætextu approbare ipſe accuſator minime poterit, & hoc canonice definiatur. Ipſe ergo ſacerdos, ſi ſuſpicioſus, aut incredibilis ſuo epiſcopo, aut reliquis ſuis conſacerdotibus, ſive bonis & juſtis de ſuo populo, vel de ſua plebe hominibus fuerit, ne in crimine, aut in prædicta ſuſpicione remaneat, cum III. aut V. aut VII. bonis, ac viciniis ſacerdotibus exemplo Leonis papæ, qui XII. epiſcopos in ſua purgatione habuit, vel eo amplius, ſi ſuo epiſcopo viſum fuerit, aut neceſſe propter tumultum populi ineſſe perſpexerit, & cum aliis bonis & juſtis hominibus, ſacramento coram populo ſuper quatuor Evangelia dato, purgatum eccleſiæ reddat. Siquis autem ſcire deſiderat quales teſtes ad accuſationem ſacerdotum recipi debeant, & quicquid de accuſatore faciendum ſit, pleniter in canonibus reperire poterit.

TITULUS. XXIX
De vulgari purgatione.
RUBRICA. I
De prohibitione vulgaris purgationis per aquam frigidam, aut per ferrum candens, ſive per duellum.

I. *Vulgaris purgatio Apoſtolica auctoritate prohibetur.*

[Alexander II. epiſt. ad Raynaldum Cumanum epiſcopum apud Ivonem P. x. c. xv.]

II. Q. v. C. vII. §. I. VUlgarem denique, ac nulla canonica ſanctione fultam legem, ferventis ſcilicet, ſive frigidæ aquæ, ignitique ferri contactum, aut cujuslibet popularis inventionis (quia fabricante hæc ſunt omnino ficta invidia) nec ipſum exhibere, nec aliquo modo te volumus poſtulare; imo Apoſtolica auctoritate prohibemus firmiſſime.

II. *De eodem.*

COnſuluiſti. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* IX. c. I. *pag.* 398.

III. *De eodem.*

MOnomachiam. *Supra lib.* V. *Parte* I. *Tit.* XI. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 760.

RUBRICA. II
De quibuſdam aliis purgationibus, antiquitus obſervatis, quibus jam derogatum eſt per patrum ſequentium ſtatuta.

I. *Si furta in monaſterio fiant, judicio monachi expurgentur.*

In concilio Guarmacienſi [nimirum Vvormacienſi c. xv. nonnullis adjectis, A. D. 868. in *Germania*, Concil. tomo VIII. pag. 949.]

II. Q. v. C. xxIII. SÆpe contingit, ut in monaſteriis furta perpetrentur, & qui hæc committant, ignorentur. Idcirco ſtatuimus, ut quando ipſi fratres de talibus ſe expurgare debuerint, miſſa ab abbate celebretur, vel ab aliquo, cui ipſe abbas præcepit, præſentibus fratribus: & ſic expleta miſſa, omnes communicent in hæc verba: *corpus Domini ſit mihi ad probationem hodie.* Item [in concil. Salegunſtadienſi c. vII. A. D. 1022. in *Germania*, Concil. tomo IX. pag. 846.]

II. *Qui de adulterio accuſatur, probabili ſe expurget judicio.*

Ibid. C. xxIV. INterrogatum eſt, ſi duo de adulterio inculpati fuerint, & unus profitetur, & alter negat, quid inde agendum ſit? Decretum eſt a ſancto concilio, ut ille, qui negaverit,

verit, probabili ſe judicio expurget, & qui profeſſus fuerit, dignam pœnitentiam agat. *Item* [in eodem c. xiv. *ibid.* pag. 847.] LIB. V. PARS II. TIT. I. RUBR. I.

III. *Cum plures de adulterio accuſantur, & unus ceteros purgare voluerit, omnes rei habeantur, ſi in judicium unus ceciderit.*

STatuit quoque ſancta Synodus, ut, ſi duo de adulterio accuſati fuerint, & ambo negaverint, & orant ſibi concedi, ut alter illorum utroque divino purget judicio, ſi unus in hoc ceciderit, ambo rei habeantur. *Item* [in concilio Vvormacienſi c. x. A. D. 868. in *Germania*, Concil. tomo VIII. pag. 948.] II. Q. V. C. XXV.

IV. *Pro ſingulis miſſa celebretur, qui de aliquo crimine accuſantur.*

SI epiſcopo, aut presbytero cauſa criminalis, hoc eſt homicidium, adulterium, furtum, & maleficium imputatum fuerit, pro ſingularis miſſam celebrare* debet, & communicare, & de ſingulis ſibi imputatis innocentem ſe oſtendere. Quod ſi non fecerit, quinquennio a liminibus eccleſiæ extrancus habeatur. *Ibid.* C. XXVI. * *Additur in Concil.* & ſecretam publice dicere.

LIBRI·V·PARS·II

TITULUS. I

De pœnis.

RUBRICA. I

De multis, variiſque pœnis variis criminibus deputatis.

I. *Pœnæ non ſolum male agentibus, ſed etiam attentantibus agere, inferuntur.*

Cod. lib. I. tit. de epiſcopis, & clericis Imperator Juſtinianus [imo Jovianus Cod. lib. I. tit. III. l. V. & in Cod. Theod. lib. IX. tit. XXV. l. II. A. D. 364. *Antiochiæ.*]

SI quis, non dicam rapere, ſed attentare tantummodo, jungendi cauſa matrimonii, ſacratiſſimas virgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur. *Libro eodem tit. de poſtulando, Imperatores Leo & Anthemius Nicoſtrato* [præfecto Prætorio lib. I. tit. IV. al. VIII. l. XV. A. D. 468. *CPoli.*] *De Pœnitent. Diſt.* I. C. VI. *Caſſiod. Hiſtor. Tripart. lib.* VII C. IV.

II. *De eodem.*

NEmo vel in foro magnitudinis tuæ, vel in provinciali judicio, vel apud quemquam judicem accedat ad togatorum conſortium, niſi ſacroſanctis catholicæ religionis fuerit imbutus myſteriis. Sin autem aliquid quoquo modo, vel quadam machinatione factum, vel attentatum fuerit, officium quidem ſublimitatis tuæ centum librarum auri jacturam pro condemnatione ſuſtineat. *Idem* [iidem ibid. continenter.] *Ibid.* C. VII.

III. *De eodem.*

QUicumque auſus fuerit contra providum noſtræ ſerenitatis decretum, officium advocationis per ſubreptionem arripere, & prohibitum patrocinium præſtiterit, ab advocationis officio remotus ſtilum proſcriptionis atque perpetui exilii ſpecialiter ſuſtinebit: ſcituris etiam provinciarum rectoribus, quod is, ſub cujus adminiſtratione aliquid hujuſmodi fuerit attentatum, partis bonorum dimidiæ proſcriptionem & pœnam exilii per quinquennium ſuſtinebit. *Item lib.* IX. *tit. ad l. Juliam majeſtatis l.* V. [A. D. 397. *Ancyræ.*] *Ibid.* C. VIII.

IV. *De eodem.*

QUiſquis cum militibus &c. cogitaverit (eadem enim ſeveritate voluntatem ſceleriſque effectum puniri jura voluerunt) ipſe quidem &c.. *Item ad legem Corneliam de ſicariis* [eod. lib. IX. tit. XVI. l. VII.] *Ibid.* C. IX. VI. Q. I. C. XXII.

Lib. v. Pars II. Tit. I. Rubr. I.

V. *De eodem.*

De Pænitent. Diſt. 1. C. IX.

SI quis cum telo ambulaverit homines necandi cauſa, ſicut is, qui hominem occiderit, vel cujus dolo malo factum erit commiſſum, legis Corneliæ de ſicariis pœna coercetur. *Imperatores Valentinianus, Valens, & Gratianus* [ibidem continenter.]

VI. *De eodem.*

Ibid. C. X.

SI quis necandi infantis piaculum aggreſſus, aggreſſave ſit, ſciat, ſe capitali ſupplicio eſſe puniendum. *Imperator Gratianus & Valentinianus* [Theodoſius & Arcadius *ibid.* A. D. 385.]

VII. *De eodem.*

Ibid. C. XI.

SI forte mulier marito mortis paraſſe inſidias, vel quolibet alio genere voluntatem occidendi habuiſſe inveniatur: vel ſi forte maritus eodem inſectetur uxorem; in eadem quæſtione ab omni familia non ſolum mariti, ſed etiam uxoris (quæ tamen tunc temporis domi fuerit) quærendum eſt ſine cujuſquam defenſione. *Item ff. tit. de injuriis l. ſed eſt quæſtionis* [lib. XLVII. tit. X. l. IX. c. A. D. 224. *Romæ*.]

VIII. *De eodem.*

Ibid. C. XII.

SI quis tam feminam, quam maſculum, ſive ingenuos, ſive, libertinos impudicos facere attentaverit, injuriarum tenebitur. Sed et ſi ſervi pudicitia attentata fuerit, injuriarum locum habet. Attentari pudicitia dicitur, cum id agitur, ut ex pudico impudicus fiat. Non ſolum is injuriarum tenetur, qui fecit injuriam, hoc eſt qui percuſſit; verum ille quoque continetur, qui dolo fecit, vel qui curavit, ut cui mala pugno percuteretur. *L. item apud Labeonem.* [ibid. l. XV.]

IX. *De eodem.*

Ibid. C. XIII.

SI quis pulſatus quidem non eſt, verum manus adverſus eum levatæ, & ſæpe territus eſt, quaſi vapulaturus, non tamen percuſſit; utili injuriarum actione tenetur. *Contra, lib. eod. tit. de pœnit.* [nempe Digeſt. lib. XLVII. tit. XIX. l. XVIII. c. A. D. 224.]

X. *De eodem.*

Ibid. C. XIV.

COgitationis pœnam nemo patitur. *Item Tit. de extraordinariis criminibus* [Digeſt. lib. XLVII. tit. XI. l. I. circa A. D. 224.]

XI. *De eodem.*

Ibid. C. XV.

SOllicitatores alienarum nuptiarum, itemque matrimoniorum interpellatores, etſi effectu ſceleris potiri non poſſunt, propter voluntatem tamen pernicioſæ libidinis extra ordinem puniuntur. *Et infra.* Qui puero ſtuprum (abducto ab eo, vel corrupto comite) perſuaſerit, aut mulierem, puellamve interpellaverit, quidve impudicitiæ gratia fecerit, domum præbuerit, pretiumve, quo is perſuadeat, dederit, perfecto flagitio, punitur capite: imperfecto, in inſulam deportatur. Corrupti comites ſummo ſupplicio afficiuntur. *Item tit. de furtis.* [Digeſt. lib. XLVII. tit. II. l. XXVIII. c. A. D. 224.]

XII. *De eodem.*

Ibid. C. XVI.

VUlgaris eſt quæſtio, an is, qui ex acervo frumenti modium ſuſtulit, totius rei furtum faciat; an vero ejus tantum, quod abſtulit. Ofilius totius acervi furem eſſe putat. Nam & qui aurem alicujus tetigit (inquit Trebatius) totum eum videtur tetigiſſe. Proinde & qui dolium aperuit, & exinde parum vini abſtulit, non tantum ejus, quod abſtulit, verum totius furtum videtur feciſſe. Sed verum eſt, in tantum eum furti actione teneri, quantum abſtulerunt. Nam & ſi quis armarium, quod tollere non poterat, aperuit, & omnes res, quæ in eo erant, contrectaverit, atque ita diſceſſerit, deinde reverſus unam ex his abſtulerit, & antequam ſe reciperet quo deſtinaverat, deprehenſus fuerit; ejuſdem rei & manifeſtus, & nec manifeſtus fur erit. Sed & ſi quis ſegetem ante lucem ſecat, & contrectat, ejus, quod ſecat, manifeſtus, & nec manifeſtus fur eſt.

R U-

Digitized by Google

RUBRICA. II

De non exaſperandis pœnis, niſi in certis caſibus.

I. *Pœnæ regulariter magis leviandæ, quam exaſperandæ ſunt.*

[Digeſt. lib. XLVIII. tit. XIX. l. XLII. circa A. D. 330. *Romæ*.]

POEnæ, ſicut *in ff. tit. de pœnis* legitur, legum interpretatione molliendæ ſunt potius, quam exaſperandæ. [*Gratianus*] Atque ideo proprium caſum non excedunt: ſed quæ de raptu virginum, vel advocatis, ſeu de crimine majeſtatis, vel de ſicariis dicta ſunt; favore religionis, & fidei, atque principali odio ſicariorum introducta ſunt. Injuriarum vero pro earum varietate multipliciter quis reus fieri poteſt. Varietas itaque criminum varietatem inducit pœnarum. *De Pœnitent. Diſt. I. C. XVIII.*

RUBRICA. III

De generibus puniendorum.

I. *Quatuor ſunt genera puniendorum.*

Unde in ff. tit. de pœnis [eod. lib. XLVIII. l. XVI. c. A. D. 190. *ibid.* nonnullis immutatis.]

AUt facta puniuntur, ut furta, cædeſque; aut dicta, ut convicia, & infide advocationes; aut ſcripta, ut falſa, & famoſi libelli; aut conſilia, ut conjurationes, & latronum conſcientia, quouſque alias ſuadendo juviſſe, ſceleris eſt inſtar. Sed hæc quatuor genera conſideranda ſunt ſeptem modis, cauſa, perſona, loco, tempore, qualitate, quantitate, eventu. Cauſa, ut in verberibus, quæ impunita ſunt a magiſtro illata, vel parente: quoniam emendationis, non injuriæ gratia videntur adhiberi. Puniuntur, cum quis per iram ab extraneo pulſatus eſt. Perſona dupliciter ſpectatur, ejus, qui fecit, & ejus, qui paſſus eſt. Aliter enim puniuntur ex eiſdem facinoribus ſervi, quam liberi, & aliter qui quidquam in dominum, parentemve auſus eſt, quam qui in extraneum, in magiſtratum, vel in privatum. In hujuſmodi conſideratione, ætatis quoque ratio habeatur. Locus facit, ut idem vel furtum, vel ſacrilegium ſit, & capite luendum, vel minore ſupplicio. Tempus diſcernit emanſorem a furtivo & effractnrem vel furem diurnum a nocturno. Qualitate, cum factum vel atrocius, vel levius eſt, ut furta manifeſta a nec manifeſtis diſcerni ſolent, rixæ a graſſaturis, expilationes a furtis, a violentia petulantia: de qua re maximus apud Græcos orator Demoſthenes *ſic ait*: οὐ γὰρ ἡ πληγὴ παρέστησε τὴν ὀργὴν, ἀλλ' ἡ ἀτιμία: οὐδὲ τὸ τύπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ δεινὸν (καίπερ ὂν δεινὸν) ἀλλὰ τὸ ἐφ' ὕβρει. πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν ἔνια ὁ παθὼν, οὐδ' ἂν ἀπαγγεῖλαι δύναιθ' ἑτέρῳ, τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχων. ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης. ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους ἀήθεις ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι, ideſt: *non enim iram plaga concitavit, ſed ipſa facti indignitas. Neque tam ingenuis grave eſt cædis (quanquam grave eſt) quam per contumeliam cædi. Siquidem multa is, qui alium cædit, admittere poteſt (quorum magnam partem is, qui verberibus affectus eſt, alteri renunciare ac repræſentare nequit) habitu corporis, vultu, vociferatione, nunc ut contumeliam inferens, nunc ut inimicum ſe gerens, nunc pugnum ducens, nunc in malam cædens. Hæc movent: hæc de ſtatu mentis deturbant homines propudii, ac ſugillationis non aſſuetos.* Quantitas diſcernit furem ab abigeo. Nam qui unum ſuem ſubripuerit, ut fur coercebitur: qui gregem, ut abigeus. Eventus ſpectatur, ut a clementiſſimo quoque facta: quanquam lex non minus eum, qui occidendi homines cauſa cum telo fuerit inventus, quam eum, qui occiderit, puniat. [verba videntur Gratiani.] *De Pœnitent. Diſt. I. C. XIX.*

II. *De eodem.*

COgitatio non meretur pœnam lege civili, cum ſuis terminis contenta eſt. Diſcernuntur tamen a maleficiis ea, quæ de jure effectum deſiderant. In his enim nonniſi animi judicium conſideratur. *Unde in ff. tit. de repudiis* [lib. XXIV. tit. II. de divortiis & repudiis l. III.] *Ibid. C. XX.*

III. *De*

Lib. v. Pars II. Tit. I. Rub. IV. & v.

III. *De eodem.*

De Pœnitent. Diſt. I. C. XXI. DIvortium non eſt verum, niſi quod animo perpetuam conſtituendi diſceſſionem fit. Itaque quidquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non prius ratum eit, quam ſi perſeverantia apparuerit, judicium animi fuiſſe. Ideoque per eum calorem miſſo repudio, ſi brevi reverſa eſt uxor, nec divertiſſe videtur.

RUBRICA. IV

De conſiderationibus habendis in puniendo, quibus pœnæ attenuentur vel graventur.

I. *Septem veniunt conſideranda in punitione.*

SEd hæc quatuor genera conſideranda ſunt ſeptem modis. *Supra Rubr.* III. *proxima* c. I. *pag.* 797.

RUBRICA. V

De his, quibus pœnæ ſunt inferendæ.

I. *Pœnæ ſpirituales, aut æternæ numquam a Deo inferuntur, niſi delinquentibus, etiamſi a damnatis parentibus deſcendant.*

Auguſtinus [de bono conjug. c. XVI. circa A. D. 401. in *Africa*.]

Diſt. LVI. C. III. VNdecumque homines naſcantur, ſi parentum vitia non ſectentur, & Deum recte colant, honeſti, & ſalvi erunt. Semen enim hominis ex qualicumque homine, Dei creatura eſt; & eo male utentibus male erit, non ipſum aliquando malum erit. Sicut autem boni filii adulterorum nulla eſt defenſio adulterii, ſic mali filii conjugatorum nullum crimen eſt nuptiarum. *Item Jo. Chryſoſtomus ſuper Matthæum Homilia* III. [ad verba, *Judas autem genuit*, c. A. D. 400. *CPoli*.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. IV. NUnquam de vitiis erubeſcamus parentum, ſed unum illud quæramus, & amplectamur, virtutem videlicet. Hujuſmodi enim, etiamſi alienigenam quis habet matrem, etiamſi fornicatione pollutam, vel quolibet ejuſmodi dedecore ſordidatam; nihil tamen de ejus aut vilitate ſuſcabitur, aut crimine polluetur. Quod ſi fornicatorem ipſum ad meliora converſum nequaquam prior vita commaculat, multo magis ex meretrice natus, & adultera, ſi propria virtute decoretur, parentum ſuorum non dedecoratur opprobriis. *Item infra*. Non eſt omnino nec de virtute, nec de vitio parentum aut laudandus aliquis, aut culpandus: nemo inde vere aut obſcurus, aut clarus eſt; immo etiam (ſi quiddam a communi opinione abhorrens dicendum eſt) neſcio, quomodo ille magis reſplendet, qui ex parentibus, a virtutibus prorſus alienis, ipſe tamen fuerit de virtute mirabilis. *Item Hieronymus epiſtola contra Rufinum* [imo ad Pammachium contra errores Johannis Hieroſolymitani, c. A. D. 393. e *Palæſtina* Romam.]

III. *Non parentum, ſed propria culpa quemquam condemnat.*

Ibid. C. V. NAſci de adulterio, non eſt culpa ejus, qui naſcitur; ſed illius qui generat. Quomodo in ſeminibus non peccat terra, quæ fovet; non ſemen, quod in ſulcis jacitur; non humor, & calor, quibus temperata frumenta in germen pullulant; ſed V. G. fur, & latro, qui fraude & vi eripit ſemina: ſic in generatione hominum recipit terra, idest vulva, quod ſuum eſt: receptum conſovet, conſotum corporat, corporatum in membra diſtinguit, & inter illas ſecretas ventris anguſtias Dei manus ſemper operatur, idemque eſt corporis creator, & animæ. Noli deſpicere bonitatem figuli tui, qui te plaſmavit, & fecit, ut voluit. Ipſe eſt Dei virtus, & Dei ſapientia, quæ in utero virginis ædificavit ſibi domum. Jephte, inter viros ſanctos Apoſtoli voce numeratus, meretricis eſt filius. Sed audi, Eſau de Rebecca, & Iſaac genitus hiſpidus tam mente, quam corpore, quaſi bonum triticum, in lolium, avenaſque degenerat; quia non in ſeminibus, ſed in

Eccli. XXXIII. 13. 1. Cor. I. 24. Jud. XI. 1.

vo-

Digitized by Google

voluntate naſcentis cauſa vitiorum eſt, atque virtutum. *Item Auguſtinus* [lib. xxii. contra Fauſtum c. lxiv. c. A. D. 402. in *Africa*, nonnullis immutatis.] Lib. v. Pars II. Tit. i. Rubr. v.

IV. *Iniquitates parentum filiis obeſſe non poſſunt.*

SPonſus ille, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, ſuis congruens invi- *Diſt. lvi. C. vi.*
tatis, naſci etiam noluit de bonis: & malis: quo exemplo diſcant fideles, parentum *Matth. xxii. 3.*
ſuorum iniquitates ſibi obeſſe non poſſe.

Bonifacius martyr regi Anglorum [nempe S. Bonifacius archiepiſcopus Moguntinus Echeldobaldo (vel *Ethelbaldo*) regi Anglorum apud Ivonem P. vi. c. ccxxiv.]

V. *Pœna corporalis quandoque infertur a Deo non delinquentibus, etſi ratione delinquentium.*

SI gens Anglorum (ſicut per iſtas provincias divulgatum eſt, & nobis in Francia & in *Ibid. C. x.*
Italia improperatur, & ab ipſis paganis improperium eſt) ſpretis legalibus connubiis, *Matth. Weſt-*
adulterando, & luxuriando ad inſtar Sodomiticæ gentis fœdam vitam duxerit; de tali *monaſt. pag. 306. & 309.*
commixtione meretricum æſtimandum eſt degeneres populos, & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos, & ad extremum univerſam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentem, & noviſſime nec in bello ſæculari fortem, nec in fide ſtabilem, & nec
honorabilem hominibus, nec Deo amabilem eſſe venturam: ſicut aliis gentibus Hiſpaniæ, *Capitul. lib. vii.*
& Provinciæ, & Burgundiorum populis contigit: quæ ſic a Deo recedentes, fornicatæ *C. cxlii. cxliii.*
ſunt, donec judex omnipotens, talium criminum ultrices pœnas per ignorantes legem Dei, ideſt per Saracenos, venire, & ſævire permiſit.

VI. *De eodem.*

SI ea, de quibus Deus. *Supra lib.* III. *Parte* II. *Tit.* V. *Rubr.* I. c. V. *pag.* 575. [Gratianus.]

VII. *De eodem.*

PRo peccato namque Sodomitarum parvuli eorum, qui beneficio ætatis paterna fla- xxiv. Q. iii. in principio
gitia neſciebant, cæleſti igne ſunt conſumti. *Item*. Pro peccato Amalechitarum *Gen. xix. 13.*
no.i ſolum parvuli eorum, ſed etiam bruta animalia uſque ad mingentem ad parietem *1. Reg. xv. 3.*
juſſa ſunt a Domino deleri. *Item*. Dathan & Abiron auctores ſchiſmatis fuerunt con- *Num. xvi. 25.*
tra Moyſen, & Aaron, nec tantum ipſi ſ li, ſed omnis ſubſtantia eorum cum ipſis deſcendit ad inferos. In novo etiam Teſtamento nonnumquam, peccatis exigentibus, gravis peſtilentia deſæviſſe legitur: quæ etiam illos involvit, qui peccati conſcientiam non habebant [Gratianus continenter.]

VIII. *De eodem.*

PRo peccatis parentum parvulos corporaliter flagellari, ex verbis Evangelii apparet, *Ibidem §. 4.*
ubi diſcipuli de cæco nato Chriſtum interrogaſſe dicuntur: *Rabbi, quis peccavit,* *Io. ix. 2.*
hic, aut parentes ejus, ut cæcus naſceretur? In quibus etiam illud completur, quod *Exod. xx. 5.*
Dominus ait ad Moyſen: *ego ſum Deus zelotes, viſitans peccata patrum in filios uſque in* III. *&* IV. *generationem*. Spiritualiter autem peccatis parentum parvuli non tenentur, ex quo per ſacramentum regenerationis ab originali peccato fuerunt emundati. Unde per
Ezechielem Dominus ait: *anima, quæ peccaverit, ipſa morietur. Filius non portabit* *Ezech. xviii. 20.*
iniquitatem patris, & pater iniquitatem filii. Juſtitia juſti ſuper eum erit, & impietas impii erit ſuper eum. Quæcumque etiam peccata parentes commiſerint, ex quo filius perſonaliter ab eis ſeparatus fuerit, ei non imputantur ad pœnam. Unde peccato Adæ ideo omnes poſteri teneri dicuntur, quia nondum aliquis ex illo materialiter fuerat proſeminatus [Imp. Arcadius & Honorius in ix. lib. Cod. tit. ad legem Jul. majeſtatis l. v. A. D. 397. *Ancyra*.]

IX. *In crimine læſæ majeſtatis punitur etiam alius pro alio.*

SI quis cum militibus, vel privatis vel barbaris etiam, ſceleſtam inierit factionem, vi. Q. i. C. xxii.
aut factionis ipſius ſuſceperit ſacramentum, vel dederit; de nece etiam virorum illuſtrium, qui conſiliis, & conſiſtorio noſtro interſunt, ſenatorum etiam (nam & ipſi

Lib. V. Part. II. Tit. II. & III. Rubr. I.

ipſi pars corporis noſtri ſunt) vel cujuslibet poſtremo , qui nobis militat , cogitaverit (eadem enim ſeveritate voluntatem ſceleris , qua effectum, puniri jura voluerunt) ipſe quidem, utpote majeſtatis reus, gladio feriatur , bonis ejus omnibus fiſco noſtro addictis . Filii vero ejus , quibus vitam imperiali ſpecialiter lenitate concedimus (paterno enim debent perire ſupplicio , in quibus paterni , hoc eſt hereditarii criminis, exempla metuuntur) a materna , & avita , omnium etiam proximorum hereditate , & ſucceſſione, habeantur alieni ; teſtamentis extraneorum nihil capiant ; ſint perpetuo egentes , & pauperes . Infamia eos ſemper paterna comitetur ; ad nullos unquam honores, nulla ſacramenta perveniant : ſint poſtremo tales , ut his perpetua egeſtate ſordentibus, ſit & mors ſolatium , & vita ſupplicium . Denique jubemus, etiam eos notabiles eſſe ſine venia , qui pro talibus umquam apud nos intervenire tentaverint . *Et infra* . Sane ſi quis ex his in exordio initæ factionis, ſtudio veræ laudis accenſus, initam prodiderit factionem, præmio & honore a nobis donabitur . Ipſi vero , qui uſus fuerit factione , ſi vel ſero , tamen incognita ad huc conſiliorum arcana pateſecerit , abſolutione tantum , ac venia dignus habebitur .

RUBRICA . VI
De intelligentia hujus dicti , quod dominus non punit bis in idipſum .

I. *De his , qui inter flagella pœnitentiam egerunt , non veniunt bis a Deo judicandi , ſive puniendi .*

AUctoritas illa Naum prophetæ . *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. III. *pag.* 386.

Ad hunc titulum faciunt de pœnis multa capitula libri III. *Partis* I. *Tit.* VI. *Rubr.* X. *&* XI. *pag.* 531. 534. *& lib.* III. *Partis* II. *Tit.* V. *Rubr.* II. *pag.* 576.

TITULUS . II
De pœnitentiis , & remiſſionibus .

DE *hoc titulo pleniſſime dictum eſt libro* I. *Parte* IV. *Tit.* V. *Rubr.* I. *pag.* 276.

TITULUS . III
De ſententia excommunicationis .
RUBRICA . I
Quid ſit excommunicatio , & de duplici ejus principali ſpecie, ſcilicet minoris, quæ ſeparat a ſacramentis, & majoris , ſcilicet anathematis , quæ ſeparat a communione fidelium .

I. *Aliud excommunicatio , aliud anathematizatio .*

Jo. VIII. ſcribit cuidam epiſcopo [in vet. cod. legitur Luithberto archiepiſcopo Moguntino , apud Ivonem P. XIV c. LI.]

III. Q. IV. C. XII. *Regino in Chron. lib.* II. *A. D.* 866.

ENgeltrudem uxorem Boſonis noveris non ſolum excommunicatione , quæ a fraterna ſocietate ſeparat ; ſed etiam anathemate , quod ab ipſo Chriſti corpore (quod eſt eccleſia) recidit, crebro percuſſam eſſe. *Hieronymus in librum Judicum* [imo Origenes homil. II. ad c. II. Judicum , c. A. D. 217. in *Ægypto* .]

II. *Duobus modis aliquis Satanæ traditur .*

XI. Q. III. C. XXI. I. *Cor.* v. 5.

AUdi denique Apoſtolum , dicentem de eo , qui peccaverat : *tradidi* (inquit) *hujuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis , ut ſpiritus ſalvus fiat* . Vides ergo , quia non ſolum per Apoſtolos ſuos tradidit Deus delinquentes in manus inimicorum ,

ſed

ſed per eos, qui eccleſiæ præſident, & poteſtatem habent non ſolum ſolvendi, ſed etiam [Lib. v. Pars II. Tit. III. Rubr. II.] ligandi, traduntur peccatores in interitum carnis, cum pro delictis ſuis a Chriſti corpore ſeparantur. Et, ut mihi videtur, dupliciter etiam nunc traduntur homines de eccleſia in poteſtatem Zabuli. Uno modo, quo ſuperius diximus, cum delictum ejus manifeſtum fit eccleſiæ, per ſacerdotes de eccleſia pellitur, ut, notatus ab omnibus, erubeſcat, & converſo conveniat illi illud, quod ſequitur: *ut ſpiritus ſalvus fiat in die Domini noſtri Jeſu Chriſti*. [I. Cor. v. 5.] Alio autem modo quis traditur Zabulo, cum peccatum ejus manifeſtum non ſit hominibus. Deus autem, qui videt in occulto, perſpiciens ejus mentem & animam, vitiis ac paſſionibus ſervientem, & in corde ejus non ſe diligi, ſed aut avaritiam, aut libidinem, aut jactantiam, vel alia hujuſmodi, iſtum talem ipſe Dominus tradit Satanæ. Quomodo eum tradit Satanæ? Diſcedit a mente ejus, & avertit ſe, & refugit a cogitationibus ejus malis, & deſideriis indignis, & relinquit domum cordis ejus vacuam. *Gratianus*.

III. *De eodem*.

EVidenter itaque ex præmiſſis apparet, quod eorum communionem vitare non cogimur, qui ſententia notati non ſunt. [XI. Q. III. C. XXIV. §. 2.] Sed ipſius ſententiæ notatio multipliciter intelligitur. Aliquando enim arcetur quis a liminibus eccleſiæ, & a communione corporis & ſanguinis Chriſti, vel, teſte conſcientia, juxta illud Apoſtoli: *probet ſe homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, quia qui indigne manducat & bibit, judicium ſibi manducat & bibit*. [I. Cor. XI. 28.] Item illud Proſperi: *facilius ſibi Deum placabunt &c.* [XXXIII. Q. I. C. IV.] Require infra: *maleficiis impeditus Q. I. de pœnitentia*. Vel ſententia eccleſiaſtica: ſicut pœnitentes, quibus, tempore præfinito, beneficium reconciliationis impenditur. Hæc ſententia, excommunicatio vocatur; quia a communione corporis & ſanguinis Chriſti notatum prohibet; ſicut & Adam ab eſu ligni vitæ excommunicatus eſt, Domino dicente: *videte, ne forte ſumatis de ligno vitæ*. [Geneſ. III. 3.] Qua ſententia non ſeparatur quis a conſortio fidelium. Eſt & alia ſententia, quæ *anathema* vocatur, qua quiſque ſeparatur a conſortio fidelium, de qua ſupra: *cum excommunicatis nolite communicare*. [III. Q. IV. C. XII.] Hanc diſtinctionem licet cuique advertere ex auctoritate Johannis papæ.

IV. *De eodem*.

E illis, qui ſunt. *Supra libro* III. *Parte* III. *Tit.* I. *Rubr.* V. c. IV. *pag.* 607.

RUBRICA. II

De convenientia, qua Chriſti eccleſia adverſus malos gladio excommunicationis utitur.

I. *Non contradicit, ſed potius obedit Evangelio qui malos excommunicat*.

Ex epiſtola Urbani papæ [forte II. c. A. D. 1095. *Romæ*.]

NOtandum eſt, quod quidam dicunt, contra Evangelicam parabolam nos facere, [XXIV. Q. III. C. XXXVI.] ubi de zizaniis non eradicandis Dominus præcepit, [Matth. XIII. 29.] cum aliquos excommunicatione dignos, excommunicationi ſubiicimus; & ajunt, etiam ſanctum Auguſtinum hoc contradicere in illo loco, ubi ait: *quia non eſt præcidenda unitas: ferendi ſunt mali, non abiiciendi*. [XXIII. Q. III. C. I.] Quibus hoc primum reſpondendum eſt. Si hæretici, & mali homines excommunicandi non ſunt, quare ipſe Auguſtinus cum legatis S. R. Eccleſiæ, & cum ſanctis epiſcopis ſuis Pelagium & Cæleſtium, novam hæreſim in ſanctam Dei eccleſiam introducentes, excommunicavit, & ab eccleſia Dei ſeparavit? Quare ipſos Donatiſtas, contra quos iſta & multa his ſimilia loquitur, tam ipſe, quam omnis eccleſia Dei excommunicatos habuit: & niſi prius pœnituiſſent, & per manus impoſitionem reconciliati eſſent, eis nequaquam communicabat? Idem ipſe Dominus, qui hoc parabolice hic narrat, aperte [Matth. XVIII. 17.] alibi excommunicationem fieri jubet, dicens: *frater, qui corripitur ab eccleſia, & non obedit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus*. Unde apparet liquido, aliud eſſe *excommunicationem*, aliud *eradicationem*. Qui enim excommunicatur, ut Apoſtolus ait, ad hoc excommunicatur, ut ſpiritus ejus ſalvus fiat in die Domini. Diſciplina enim eſt excommunicatio, & non eradicatio; niſi forte ex contemtu, & ſuperbia excommunicati proveniat.

LIB. V. PARS II. TIT. III. RUB. III. & IV.

RUBRICA . III
Pro quibus culpis excommunicationis ſententia inferenda ſit.

I. *Quibus exigentibus culpis aliquis ſit communione privandus.*

In Meldenſi concilio [c. LVI. A. D. 845. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1836.]

XI. Q. III. C. XLI. NEmo epiſcoporum quemlibet ſine certa & manifeſta peccati cauſa, communione privet eccleſiaſtica. Sub anathemate autem ſine conſcientia archiepiſcopi, aut coepiſcoporum nullum præſumat ponere, niſi unde canonica docet auctoritas; quia anathema eſt æternæ mortis damnatio & nonniſi pro mortali debet imponi crimine, & illi, qui aliter non potuerit corrigi. *Item ex concilio Arvernenſi* [II. c. II. A. D. 641. in *Gallia*, Concil. tomo V. pag. 402.]

II. *Pro parvis & levibus cauſis nullus communione privetur.*

Ibid. C. XLII. NUllus ſacerdotum quemquam rectæ fidei hominem pro parvis & levibus cauſis a communione ſuſpendat, præter eas culpas, pro quibus antiqui patres arceri ab eccleſia juſſerunt committentes.

RUBRICA . IV
De effectu ſive incommodis provenientibus ab excommunicatione.

I. *A Deo ſeparamus quos impios demonſtramus.*

Ex VI. ſynodo [collatione V. A. D. 553. apud Ivonem P. XIV. c. XLIX.]

XXIV. Q. III. C. XII. CErtum eſt, quod qui impius demonſtratus eſt, omni modo ſeparatus eſt a Deo; ſicut etiam ille qui anathematizatus, tamquam impius, ſeparatus eſt. Nihil enim aliud ſignificat *anathema*, niſi a Deo ſeparationem. *Auguſtinus de verbis Apoſtoli ſermone* LXVIII. [imo XCVIII.]

II. *Satanæ traditur qui ab eccleſia excommunicatur.*

XI. Q. III. C. XXXII. OMnis Chriſtianus, dilectiſſimi, qui a ſacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur. Quomodo? Scilicet, quia extra eccleſiam diabolus eſt, ſicut in eccleſia Chriſtus: ac per hoc, quaſi diabolo traditur qui ab eccleſiaſtica communione removetur. Unde illos, quos tunc Apoſtolus Satanæ eſſe traditos prædicat, excommunicatos a ſe eſſe demonſtrat. *Auguſtinus in epiſtola contra Donatiſtas* [epiſt. CXLI. §. 5. al. epiſt. CLII. A. D. 412. *ibid.*]

III. *Excommunicatio privat hominem vita ſpirituali, & mortificat omnia bona opera.*

XXIII. Q. IV. C. VII. *Be. la* I. *Cor.* XI. SI quis a catholica eccleſia fuerit ſeparatus, quantumlibet laudabiliter ſe vivere exiſtimet, hoc ſolo, quod a Chriſti unitate disjunctus eſt, non habebit vitam, ſed Dei ira manet ſuper eum. Quiſquis autem in hac eccleſia bene vixerit, nihil ei præjudicant aliena peccata, quia in ea unuſquiſque proprium onus portabit, ſicut Apoſtolus dicit. *Et infra*. Ergo communio malorum non maculat aliquem participatione ſacramentorum, ſed conſenſione factorum. Nam ſi in malis factis non eis quiſque conſentiat, portat malus cauſam ſuam & perſonam ſuam, nec præjudicat alteri, quem in conſenſione mali operis ſocium non habet criminis. *Auguſtinus in epiſtola ad Vincentium* [epiſt. CLXXXV. c. VIII. §. 37. al. epiſt. L. c. A. D. 417. *ibid.*]

IV. *Qui a Chriſti corpore præciditur, ſpiritum juſtitiæ tenere non poteſt.*

XXIII. Q. V. C. IV. QUemadmodum membrum, ſi præcidatur ab hominis vivi corpore, non poteſt tenere ſpiritum vitæ; ſic homo, qui præciditur de Chriſti juſti corpore, nullo modo poteſt tenere ſpiritum juſtitiæ, etiamſi figuram membri teneat, quam ſumſit in corpore. In hujus ergo compagem corporis veniant; & labores ſuos, non dominandi cupiditate, ſed bene utendi pietate poſſideant. Nos autem voluntatem noſtram, ut jam dictum eſt, ab hujus cupiditatis ſordibus, quolibet inimico judicante, purgamus; quando eos ipſos, quorum labores dicuntur, ut nobiſcum & illis, & noſtris in ſocietate catholica utantur, quantum valemus, inquirimus. Sed hoc eſt, inquiunt, quod

nos

nos movet: ſi injuſti ſumus, quare nos quæritis? Quibus reſpondemus: quærimus vos injuſtos, ne permaneatis injuſti: quærimus perditos, ut de inventis gaudere poſſimus, dicentes: *mortuus erat frater, & revixit; perierat, & inventus eſt*. Quare ergo me, inquit, non baptizas, ut me abluas a peccatis? Reſpondeo, quia non facio injuriam characteri Imperatoris, cum errorem corrigo deſertoris. Quare, inquit, apud te vel pœnitentiam non ago? Immo niſi egeris, ſalvus eſſe non poteris. Quomodo enim gaudebis te eſſe correctum, niſi doleas te fuiſſe perverſum? Quid ergo, inquiunt, apud vos, cum ad vos tranſimus, accipimus? Reſpondeo: non quidem accipitis baptiſmum, qui vobis extra compagem corporis Chriſti ineſſe potuit, prodeſſe non potuit: ſed accipitis unitatem ſpiritus in vinculo pacis (ſine qua nemo poterit videre Deum) & caritatem, quæ, ſicut ſcriptum eſt, cooperit multitudinem peccatorum. *Et ſupra*. Si autem conſideremus. Quod ſcriptum eſt in libro Sapientiæ: *ideo juſti tulerunt ſpolia impiorum*. Item, quod legitur in Proverbiis: *theſaurizantur autem juſtis divitiæ impiorum*; tunc videbimus, non eſſe quærendum, qui habeant res hæreticorum, ſed qui ſint in ſocietate juſtorum. *Item poſt aliqua*. Si corpus Chriſti tollit ſpolia impiorum, & corpori Chriſti theſaurizantur divitiæ impiorum; non debent impii foris remanere, ut calumnientur, ſed intrare potius, ut juſtificentur. *Item poſt aliqua.* In Chriſti ergo compagem corporis veniant, & labores ſuos, non dominandi cupiditate, ſed bene utendi pietate poſſideant. Nos autem voluntatem noſtram, ut jam dictum eſt, ab hujus cupiditatis ſordibus, quolibet inimico judicante, purgamus, quando eos ipſos, quorum labores dicuntur, ut nobiſcum & illis, & noſtris in ſocietate catholica utantur, quantum valemus, inquirimus.

Lib.v. Pars II. Tit.III.Rub.v.

Luc. xv.24.

Eph. iv.3.

Iac. v.5.

Sap. x.19.

Prov. xiii. *ſecundum* lxx.

V. *Excommunicatio impedit, ne quis abſolutionem peccatorum conſequatur.*

Quicumque ab unitate. *Supra hoc eodem libro* V. *Parte* I. *Rubr.* VIII. c. IV. *pag.* 736.
Gregorius VII. *Romanæ Synodo præſidens, ait* [apud Ivonem in Pannormia lib. v. c. III.]

VI. *Excommunicatio abſolvit ſubditos a ſacramento fidelitatis, quandiu principes manent in excommunicatione.*

Nos ſanctorum prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta tenentes, eos, qui excommunicatis fidelitate, aut ſacramento conſtricti ſunt, Apoſtolica auctoritate a ſacramento abſolvimus, & , ne ſibi fidelitatem obſervent, omnibus modis prohibemus quouſque ipſi ad ſatisfactionem veniant. xv. Q. vi. C. iv.

VII. *Excommunicati nec teſtes eſſe, nec accuſare poſſunt.*

Conſpiratores. *Supra, hoc eodem libro* V. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. XXII. *pag.* 696.
Item Stephanus papa [I. epiſt. II. Iſidoriana c. v. Concil. tomo I. pag. 734.]

VIII. *De eodem.*

Nullus anathematizatorum ſuſcipiatur, nec a quoquam credantur quæ ab eis dicuntur, vel conſcribuntur. Eos dico anathematizatos eſſe, quos epiſcopi ſuis ſcriptis anathematizaverunt, aut eorum ſtatuta anathematizant. III. Q. iv. C. vi.

RUBRICA. V
De formidanda vehementer excommunicatione, etiamſi injuſta.

I. *Gregi timenda eſt, ſententia paſtoris.*

Gregorius [lib. II. homil. xxvi. in Evangel. §. 6. circa A. D. 593. *Romæ*.]

Sententia paſtoris ſive juſta, ſive injuſta fuerit, timenda eſt. xi. Q. iii. C. i.
Urbanus papa [I. epiſt. Iſidoriana c. v. Concil. tomo I. pag. 610.]

II. *Sententia paſtoris timenda eſt, licet injuſte liget.* Ibid. C. xxvii.

Quibus epiſcopi non communicant, non communicetis, & quos ejecerint, non recipiatis. Valde enim eſt timenda ſententia epiſcopi, licet injuſte liget.

III. *De eodem.*

Nemo contemnat. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XXIV. *Rubr.* V. c. III. *pag.* 463.
Auguſtinus in Jo. [tract. xxvii. §. 6. circa A. D. 412. in *Africa*.]

IV. *De*

Lib. v. Pars II. Tit. III. Rubr. & VI.

IV. *De eodem*.

xi. Q. iii. C. xxxiii. Jo. vii. 9.

NIhil ſic debet formidare Chriſtianus, quam ſeparari a corpore Chriſti. Si enim ſeparatur a corpore Chriſti, non eſt membrum ejus: ſi non eſt membrum ejus, non vegetatur ſpiritu ejus. Quiſquis autem, inquir Apoſtolus, ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus. [*Gratianus continenter*.] Item Hieronymus: *quorum dimiſeritis peccata &c.* (Matth. xvi. 19.) ideſt quibus eccleſiam interdixeritis, niſi reconciliati per ſatisfactionem fuerint, ipſis & janua regni cæleſtis clauſa erit.

RUBRICA. VI
De his, qui excommunicare poſſunt, & qui non.

I. *Soli Superiores excommunicare poſſunt*.

INferior ſedes. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubr.* III. c. IV. *pag.* 400.

II. *De eodem*.

NOlite nos. *Supra ibidem* c. V. *pag.* 400.

III. *De eodem*.

DEnique. *Supra ibidem* c. VI. *pag.* 400.

Alexander II. *ſcribit Valeriano martyri* [vel potius *Vuillermo Marchioni* apud Baluzium in notis ad Gratianum pag. 534.]

III. *Hæretici, excommunicati, & ſchiſmatici, vere excommunicare non poſſunt*.

xxiv. Q. i. C. iv. Pannormia lib. v. C. xxxv.

AUdivimus, quod Henricus Ravennas, dictus *Archiepiſcopus*, viſus ſir te excommunicare. Verum quia excommunicatus re excommunicare non potuit, Apoſtolica auctoritate te, tuoſque abſolvendo, mandamus exinde nunquam curare [Gratianus.]

IV. *De eodem*.

Ibid. ſtatim.

SI autem ex corde ſuo novam hæreſim confinxerir ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit: quia nec poteſt deiicere quemquam jam proſtratus. Ligandi namque, vel ſolvendi poteſtas veris, non falſis ſacerdotibus a Domino tradita eſt. Apoſtolis enim dicturus: *quorum remiſeritis peccata &c.* præmiſit: *accipite Spiritum ſanctum*; ut evidenter cunctis oſtenderet, eum qui Spiritum ſanctum non habet, peccata non poſſe tenere, vel remittere. (Jo. xx. 23.) Porro Spiritum ſanctum nemo, niſi intra eccleſiam accipit, quia & ipſam unitatem per gratiam facit. Unde nonniſi congregatis in unum dictum eſt: *accipite Spiritum ſanctum*; (Act. ii. 1.) nec niſi ſuper congregatos in unum, die Pentecoſtes deſcendit Spiritus ſanctus. Sicut autem extra eccleſiam non accipitur, ita extra eam nihil operatur. (Rom. viii. 27.) Cum ergo, ſicut & Apoſtolus air: *Spiritus poſtulet, Spiritus impetret*; extra eccleſiam nec poſtulare facit, nec impetrare. Unde Dominus dicturus: *quodcumque petieritis &c.* præmiſit: *ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram ex omni re: &c.* (Matth. xviii. 19.) iterum: *ubi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum*. Et mirum cunctis oſtendens, ſe non habitare in cordibus eorum, qui ſuperbiæ ſingularitatem ſequuti, a corporis Chriſti compage ſemetipſos abrumpunt. In quibus autem Chriſtus non habitat, in eis Spiritus, mentium ſciſſuras refugiens, locum non habet. Cum ergo peccata dimittere, vel tenere, excommunicare, vel reconciliare opus ſir Spiritus ſancti, & virtus Chriſti, apparet, quod hi, qui extra eccleſiam ſunt, nec ligare poſſunt, nec ſolvere, nec reconciliando eccleſiaſticæ communioni reddere, nec excommunicando ejus ſocietate privare, qua ipſi, hæreſi, vel ſchiſmate polluti, ſive ſententia notati, penitus carere probantur. Unde cum omnibus diſcipulis parem legandi, atque ſolvendi poteſtatem Dominus daret; Petro pro omnibus, & præ omnibus claves regni cælorum ſe daturum promiſit, dicens: (Matth. xvi. 19.) *tibi dabo claves regni cælorum*. Quicumque ergo ab unitate eccleſiæ (quæ per Petrum intelligitur) fuerit alienus, execrare non poteſt, conſecrare non valet: excommunicationis, vel reconciliationis poteſtatem non habet. Unde Apoſtolus cum fornicatorem Corinthium excommunicandum ſcriberet, ait: (1. Cor. v. 3.) *ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam judicavi, ut præſens, eum, qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, congregatis vobis, & meo ſpiritu cum virtute Domini noſtri Jeſu Chriſti tradere hujuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis*. In quo formam excommunicationis oſtendens, docuit, nonniſi fidelem, & a fideli notandum. In nomine namque

Do-

Digitized by Google

Domini, atque ejus virtute cooperante, nonniſi fidelis aliquid operari valet, cum nemo poſſit dicere: *Dominus Jeſus, niſi in Spiritu ſancto*. Item. Cum Dominus prohibeat, agnum comedi extra catholicam eccleſiam; qui profeſſione fidei ab ea ſunt alieni, ab ejus participatione, quam ſuo arbitrio reliquerunt, non repelluntur, ſed abire permittuntur: ſicut illi, qui audientes: *niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem &c.* dixerunt: *durus eſt hic ſermo; & quis poteſt eum audire?* Atque ita abierunt retrorſum; non repulſi, ſed abire permiſſi. Hinc etiam Apoſtolus cum de excommunicandis ageretur, præmiſit: *ſi quis frater*. De infidelibus autem ſuppoſuit dicens: *eos, qui foris ſunt, Dominus judicabit &c.* De his autem, qui intus ſunt, nobis judicium commiſit. Sicut autem ex eo, quod Apoſtolus ait: *Frater*, & ex his, quæ de fidelibus, & infidelibus ſuppoſuit, apparet, nonniſi fidelem excommunicandum; ita ex eo, quod fidelibus tantum hoc ſcribitur, vel potius, quia, ſicut ille, qui benedicit, major eſt eo, cui benedicitur; ita qui ex officio maledicit, major eſt eo, cui maledicitur, liquido conſtat, eum, qui ab integritate catholicæ fidei recedit, maledicendi, vel benedicendi poteſtatem minime habere. Catholicum namque, utpote ſe ſuperiorem, maledicere non valet: in alienum a fide, tamquam in ſibi æqualem, ſententiam dare non poteſt.

Lib. v. Pars iI. Tit. iiI. Rubr. vii. viii. — 1. Cor. xii. 3. — Jo. vi. 54. — 1. Cor. v. 11. 12.

V. *De eodem.*

AIt Cæleſtinus. *Supra lib.* iI. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubr.* iiI. c. XXI. *pag.* 402.

VI. *De eodem.*

APerte. *Supra ibidem* c. XXII. *pag.* 402.

RUBRICA. VII
De forma excommunicationis ſolemnis.

I. *Modus, & forma excommunicationis.*

DEbent XII. ſacerdotes epiſcopum circumſtare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in concluſione anathematis, vel excommunicationis proiicere debent in terram, & conculcare pedibus: deinde epiſtola per parochias mittatur continens excommunicatorum nomina, & cauſam excommunicationis.

xi. Q. iiI. C. cvi. — *Regino de eccl. diſciplinis lib.* iI. C. ccclx. *pag.* 16[illegible]. — *Burchard. lib.* ix. C. iiI. — Iv. P. xiv. C. lxxvi.

II. *De eodem.*

CAnonica inſtituta. *Supra hoc eodem libro* V. *Parte* I. *Tit.* XIV. *Rubr.* V. c. I. *pag.* 762.

Concil. Tolet. i. C. xi.

RUBRICA. VIII
De uſu & obſervantia tenenda in ſententia excommunicationis.

I. *Secunda, vel tertia admonitione interpoſita, excommunicatio procedat.*

Gregorius [i. lib. iI. epiſt. xxxvii. A. D. 592. Roma in *Dalmatiam*.]

DE excommunicationis articulo (quæ tamen interpoſita conditione gradus, ſecundo, vel tertio jam, ut ita dicam, ex neceſſitate ſubjuncta eſt) beatitudo veſtra immerito queritur; cum Paulus Apoſtolus dicat: *in promtu habentes ulciſci omnem inobedientiam*

xxiv. Q. iiI. C. xv. — iI. Cor. x. 16.

II. *De eodem.*

DE presbyterorum. *Supra hoc eodem libro, Parte* I. *Tit.* XV. *Rubr.* iI. c. VII. *pag.* 765.
[In Concilio Sueſſionenſi iI. A. D. 853. in *Gallia*, Concil. tomo viii. pag. 85.]

III. *Excommunicationis ſententia debet fieri in ſcriptis.*

LEgum eccleſiaſticarum conſuetudo & auctoritas talis eſt, ut in cauſis geſtorum ſemper ſcripturam requirant, adeo ut, qui ad ſacrum fontem accedit, ſuum dare nomen præcipiatur. Qui ad ſummum ſacerdotium provehitur, decreto manibus omnium roborato eligitur. Ordinatus autem a ſuis ordinatoribus literas accipere jubetur. Qui etiam

iI. Q. i. C. ix. — *Extra* de libelli oblat. C. i.

Lib. v. Pars II. Tit. III. Rubr. IX.

etiam ab eccleſiaſtica ſocietate quolibet exceſſu diſcinditur, libelli inſcriptione aut recipitur, aut eiicitur. Sed qui accuſatur, aut excommunicatur, ſeu reconciliatur, per ſcripturam accuſari, vel reconciliari jubetur. Et ſic in ceteris hujuſmodi in tantum ſcriptura depoſcitur, ut, ſicut beatus Gregorius in commonitorio ad Johannem defenſorem ex Romanis legibus ſumens, ſcribit: *ſententia, quæ ſine ſcripto profertur, nec nomen ſententiæ habere mereatur.*

lib. XI. epiſt. L. Cod. lib. VII. tit. XLIV.

IV. *De eodem.*

NUllus anathematizatorum. *Supra, hoc eod. lib.* V. *Parte* I. *Tit.* I. *Rub.* II. c. VII. *pag.* 695.

RUBRICA. IX
De his, qui excommunicari poſſunt, & qui non.

I. *Mali, & perverſi errantes, & in errorem alios mittentes, ſunt excommunicandi.*

Pelagius papa Anglio epiſcopo [Caput incertum.]

XXIV. Q. III. C. XIII.

APoſtolicæ auctoritatis exemplo didicimus, errantium, & in errorem mittentium ſpiritus tradendos eſſe Satanæ, ut blaſphemare dediſcant.

II. *De eodem.*

TAm ſacerdotes. *Supra lib.* III. *Parte* II. *Tit.* V. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 575.

III. *De eodem.*

REſecandæ ſunt. *Supra ibidem* c. II. *pag.* 575.

IV. *De eodem.*

COrripiantur. *Supra ibidem Rubr.* V. c. I. *pag.* 579.

Item Proſper [imo Julianus Pomerius de vita contemplativa lib. II. c. VII. circa A. D. 496. in *Gallia*.]

V. *Qui corrigi nolunt, excommunicationis ferro debent abſcindi.*

Ibidem C. XVIII.

ECce autem crimina quorumlibet, ſi, ipſis confiteri nolentibus, undecumque claruerint, quæcumque non fuerint patientiæ leni medicamento ſanata, veluti igne quodam piæ increpationis urenda ſunt, & curanda. Quod ſi nec ſic quidem æquanimiter ſuſtinentis, ac pie increpantis medela proceſſerit, in eis, qui diu portati, & ſalubriter objurgati, corrigi noluerint; tanquam putridæ corporis partes debent ferro excommunicationis abſcindi: ne, ſicut caro morbis emortua, ſi abſciſſa non fuerit, ſalutem reliquæ carnis putredinis ſuæ contagione corrumpit; ita iſti, qui emendari deſpiciunt, & in ſuo morbo perſiſtunt, ſi moribus depravatis in ſanctorum ſocietate permanſerint, eos exemplo ſuæ perditionis inficiant. *Auguſtinus ad Auxilium epiſcoporum* [epiſt. CCL. §. I. al. epiſt. LXXV. circa A. D. 398. in *Africa*.]

VI. *Regulariter unus pro delicto alterius nunquam venit excommunicandus, ut pro patre filius, aut pro domino ſervus, niſi participarent in crimine.*

XXIV. Q. III. C. I.

SI habes de hac re ſententiam certis rationibus, vel Scripturarum teſtimoniis exploratam; nos quoque docere digneris, quomodo recte anathematizetur pro patris peccato filius, aut pro mariti uxor, aut pro domini, ſervus, aut quiſquam etiam in domo nondum natus, ſi eodem tempore, quo univerſa domus eſt anathemate obligata, naſcatur, nec ei poſſit per lavacrum regenerationis in mortis periculo ſubveniri. Hæc enim fuit corporalis pœna, qua legimus, quoſdam contemtores Dei, cum ſuis omnibus, qui ejuſdem impietatis participes fuerunt, pariter interfectos. Tunc quidem ad terrorem viventium mortalia corpora perimebantur, quandoque utique moritura. Spiritalis autem pœna, qua fit, quod ſcriptum eſt: *quæ ligaveris in terra, erunt ligata & in cælo*, animas obligat, de quibus dictum eſt: *anima patris: mea eſt, & anima filii mea eſt: anima, quæ peccaverit, ipſa morietur.* Audiſti fortaſſes aliquos magni nominis ſacerdotes cum domo ſua quempiam anathematizaſſe peccantium. Sed forte, ſi eſſent interrogati, reperiuntur idonei, reddere inde rationem. Ego autem quoniam ſi quis a me quæſierit, utrum id recte fiat, quid ei reſpondeam, non invenio; nunquam hoc facere auſus

Matth. XVI. Ezech. XVIII.

auſus ſum de quorundam facinoribus unanimiter adverſus eccleſiam perpetratis, niſi graviſſime commoverer. Sed ſi tibi, quod juſte fiat, Dominus revelavit, nequaquam juvenilem ætatem tuam, & honoris eccleſiaſtici rudimenta contemno. En adſum: ſenex a juvene coepiſcopo, & epiſcopus tot annorum a collega necdum anniculo paratus ſum diſcere, quomodo vel Deo, vel hominibus juſtam poſſumus reddere rationem, ſi animas innocentes pro ſcelere alieno (ex quo non trahunt, ſicut ex Adam, in quo omnes peccaverunt, originale peccatum) ſpiritali ſupplicio puniamus. Etenim claſſiciani filius, etſi traxit ex patre primi hominis, culpam ſacro fonte baptiſmatis expiandam; tamen quid quid, poſt ea quam eum genuit, peccati pater ejus admiſit, ubi particeps ipſe non fuit, ad eum non pertinere quis ambigit? Quid dicam de coniuge? Quid de tot animabus univerſæ familiæ? Unde ſi una anima per iſtam ſeveritatem, qua tota domus iſta anathematizata eſt, ſine baptiſmo de corpore exeundo perierit; innumerabilium mors corporum, ſi de eccleſia homines innocentes violenter abſtrahantur, & interficiantur, huic damno non poteſt comparari. Si ergo de hac re potes reddere rationem, utinam &; nobis reſcribendo præſtet, ut poſſimus & nos. Si autem non potes, quid tibi eſt inconſulta commotione animi facere; unde ſi interrogatus fueris, rectam rationem non valeas invenire? Hæc autem dixi, etiamſi filius noſter Claſſicianus aliquid admiſit, quod tibi anathemate plecteudum juſtiſſime videretur. Lib. v. Pars II. Tit. III. Rubr. IX.

VII. *De eodem.*

QUoniam multos. *In Rubr.* XII. *ſequenti* c. II. *pag.* 812. II. Q. III.

Leo papa ſcribit Ruſtico Narbonenſi [epiſt. II-al. XCII. c. VIII. A. D. 441. Roma in *Galliam*.]

VIII. *Mortui non poſſunt pro quolibet crimine excommunicari, nec mortui excommunicati indifferenter abſolvi.*

DE communione privatis, & ita defunctis; horum cauſa Dei judicio reſervanda eſt, in cujus manu fuit, ut talium obitus non uſque ad communionis remedium differretur. Nos autem quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non poſſumus. *Item Gelaſius Fauſto magiſtro fungenti legationis officio Conſtantinopoli* [epiſt. IV. A. D. 493. Roma *CPolim*, Concil. tomo IV. pag. 1168.] XXIV. Q. II. C. I.

IX. *Eccleſia viventes poteſt ligare vel ſolvere, non mortuos.*

LEgatur ex quo eſt religio Chriſtiana, vel certe detur exemplum in eccleſia Dei, a quibuslibet pontificibus, ab ipſis Apoſtolis, ab ipſo denique Salvatore veniam, niſi ſe corrigentibus, fuiſſe conceſſam. Auditum enim ſub iſto cælo non legitur omnino, nec dicitur, quod eorum voce depromitur: date veniam nobis, dum tamen nos in errore duremus. Id quoque pariter oſtendant qui nobis canones nituntur opponere, quibus hoc canonibus, quibus regulis, qua lectione, quove documento, ſive a majoribus noſtris, ſive ab ipſis Apoſtolis (quos potiores merito fuiſſe non dubium eſt) ſeu ab ipſo Domino Salvatore, qui judicaturus creditur vivos, & mortuos, ſive factum eſt umquam, vel faciendum eſſe mandatur? Mortuos ſuſcitaſſe Chriſtum legimus: in errore mortuos abſolviſſe non legimus. Et qui hoc tantum faciendi ſolus habuit poteſtatem, beato Petro principaliter mandat Apoſtolo: *quæ ligaveris ſuper terram, ligata erunt & in cælis: & quæ ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis.* Super *terram* inquit. Nam in hac ligatione defunctum, numquam dixit abſolvi. *Gelaſius univerſis Epiſcopis per Dardaniam, ſive per Illyricum conſtitutis* [epiſt. XI. A. D. 494. Roma in *Dardaniam*' Concil. tomo IV. pag. 1197.] Ibid. C. II. Matth. XVI. 19.

X. *De eodem.*

NEc quiſquam omnino vobis perſuadeat, Acacio prævaricationis ſuæ crimen fuiſſe laxatum: quia, qui poſtquam in collegium recidens, pravitatis jure meruit ab Apoſtolica communione ſecludi, in hac eadem perſiſtens damnatione defunctus eſt; abſolutionem, quam ſuperſtes nec quæſivit omnino, nec meruit, mortuus jam non poteſt impetrare. Siquidem ipſis Apoſtolis Chriſti voce delagatum eſt: *quæ ligaveris ſuper terram.* Ceterum jam de eo, qui in divino eſt judicio conſtitutus, nobis fas non eſt aliud decernere præter id, in quo eum dies ſupremus invenit. Atque ideo, niſi ejus nomine refutato, ceteriſque conſortibus hujus erroris, cum nullo prorſus eorum participare debetis menſæ dominicæ puritatem: quam majores noſtri ſemper ab hæretica magnopere ſervaverunt pollutione diſcretam. *Item Leo papa* [epiſt. XXVII. c. III. al. epiſt. XIII. ad Pulcheriam Auguſtam, A. D. 449. Roma *CPolim*.] Ibid. C. IV. Matth. XVI. 19.

XI. *Incor-*

Lib. v. Pars ii. Tit. iii. Rubr. x.

XI. *Incorrigibilis damnationis ſententia relaxari non poteſt.*

xxiv. Q. ii. C. v.

DAmnationis ſententiam quicumque meretur accipere, ſi in ſuo ſenſu voluerit permanere, nullus poterit relaxare. *In actione* I. *Synodi* V. [A.D. 553. CPoli, apud Ivonem P. xiv. c. xiii.]

XII. *Pro crimine hæreſis poſt mortem qui excommunicari poteſt, & debet.*

Ibid. C. vi.

SAne profertur a quibuſdam, qui dicunt, oportere poſt mortem hæreticos anathematizari, & ſequi in hoc doctrinam ſanctorum patrum, qui non ſolum viventes hæreticos condemnaverunt, ſed & poſt mortem, utpote in ſua impietate mortuos: ſicut eos, qui injuſte condemnati ſunt, revocaverunt poſt mortem, & in ſacris dictychis ſcripſerunt. Quod factum eſt & in Johanne, & in Flaviano religioſæ memoriæ epiſcopis Conſtantinopolitanis. *Item in actione* V. Auguſtinus ait: *ſi forte iſti libri ita deſignant traditorem ſuum, ſicut Dominus deſignavit Judam; legantur in eis nominatim, & expreſſe vel Cæcilianum, vel ejus ordinatores, eorundem librorum fuiſſe traditores, & ſi non eos anathematizavero, ipſe eum eis judicer tradidiſſe.* Et *infra in eadem actione.* Quæ modo recitata ſunt, Auguſtinus ſanctæ memoriæ conſuluit, & conveniunt, ſtatui tenenti ab initio in eccleſia. Impium vero dogma jam inculpatum, & condemnatum eſt: & eos, qui tali dogmati obnoxii ſunt, anathematizari vult eccleſiæ traditio; licet etiam mortui eſſent. Ideo ſanctæ memoriæ Auguſtinus dixit: *quod ſi modo convinceretur Cæcilianus de his, quæ inferuntur ei, etiam poſt mortem eum anathematizo.* Item [ibidem continenter §. 3.]

Auguſt. de unitate eccleſiæ C. iii.

XIII. *De eodem.*

xxiv. Q. ii. C. vi. Concil. Afric. C. lxxxiv. Auguſt. epiſt. lxxxv. al. l. ad Bonifacium comitem. Idem contra Creſconium lib. iii. C. xxxix. Liber Pontificalis in Bonifacio ii. Ivo P. xiv. C. xxiii.

MUlti epiſcopi congregati, & quædam de diverſis cauſis ad eccleſiaſticum ſtatum pertinentibus diſponentes, ſtatuerunt de epiſcopis defunctis, qui hæreticis ſuas facultates relinquunt, ut etiam poſt mortem anathemati ſubiiciantur. Sunt vero etiam & Auguſtini ſanctæ memoriæ epiſtolæ, dicentes, quod ſi qui in vita ſua non recte ſapuerunt, licet non condemnati fuiſſent adhuc viventes; tamen demonſtrato peccato, iſti etiam poſt mortem anathemati ſubiiciantur. *Item infra.* Si vera eſſent quæ ab eis objecta ſunt Cæciliano, & nobis poſſent aliquando monſtrari, ipſum jam mortuum anathematizaremus. *Item infra.* Dicis, licere mihi etiam hodie de mortuis judicare, quia judicium non tantum de vivis, ſed etiam de mortuis fieri poteſt. *Et infra.* Rambus ſanctæ memoriæ epiſcopus factus Edeſſenæ civitatis, qui in ſacerdotibus exſplenduit, Theodorum iſtum Mopſveſtenum etiam poſt mortem in eccleſia anathematizavit. *Item infra.* Romanorum etiam eccleſia annos paucos Dioſcorum, qui fuit papa ejuſdem eccleſiæ, & poſt mortem anathematizavit, cum nec in fide peccaſſet. Et hoc ſciunt omnes, qui degunt Romæ: & maxime qui in dignitatibus exiſtunt: qui etiam eidem Dioſcoro communicatores permanſerunt, uſque ad ejus mortem. *Item infra.* Si ad tempora Theophili ſanctæ memoriæ, vel ſuperius aliquis recurrerit; etiam Origenem inveniet poſt mortem anathematizatum. Quod etiam nunc in iſto fecit & veſtra ſanctitas, & Vigilius religioſiſſimus papa antiquioris Romæ. *Item infra.* Sancta Synodus dixit: *ſufficiunt quidem quæ dicta, & prolata ſunt, eccleſiaſticam traditionem demonſtrare, quod oportet hæreticos & poſt mortem anathematizari.* Item *in eadem collat.* VIII. *Sancta Synodus dixit*: Auguſtini ſanctæ memoriæ, qui inter Africanos epiſcopos ſplenduit, diverſæ epiſtolæ recitatæ ſunt, ſignificantes, quod oportet hæreticos & poſt mortem anathematizari. Talem autem eccleſiaſticam traditionem & alii Africani reverendiſſimi epiſcopi ſervaverunt: ſed & Romana ſancta eccleſia quoſdam epiſcopos & poſt mortem anathematizavit; licet pro fide in vita ſua non eſſent accuſati; & utrumque apud nos habita geſta ſignificant.

RUBRICA. X

De non habenda communione cum excommunicatis majori excommunicatione.

I. *Excommunicatorum nomina publice omnibus denuncianda ſunt, ut ab omnibus evitentur.*

Ex decreto Honorii papæ [imo in Synodo habita Ravennæ a Jo. viii. c. x. A.D. 877. Concil. tomo viii. pag. 302.]

CUræ ſit omnibus epiſcopis excommunicatorum omnino nomina tam epiſcopis vicinis, quam ſuis parochianis pariter indicare, eaque in celebri loco poſita præ foribus eccle-

eccleſiæ cunctis convenientibus inculcare, quatenus in utraque diligentia & excommunicatis ubique eccleſiaſticus aditus excludatur, & excuſationis cauſa omnibus auferatur. Lib. v. Pars II. Tit. III. Rubr. x.&xI.

Ex concilio Antiocheno [c. vI. ex verſione Dionyſii, A. D. 341. in *Syria*, Concil. tomo II. pag. 576.]

II. *A ſuo epiſcopo excommunicatus, non eſt ab alio recipiendus.*

SI quis a proprio epiſcopo excommunicatus eſt, non eum prius ab aliis debere ſuſcipi, nisi aut a ſuo fuerit receptus epiſcopo, aut, concilio facto, epiſcopis occurrat, & reſpondeat: & ſi Synodo ſatisfecerit, quod ſtatuerit, ſub alia ſententia eum recipi: quod etiam circa laicos, & presbyteros, & diaconos, & omnes, qui in clero ſunt, convenit obſervari. [Gratianus.] *Ibid. C. II. Concil. Aquiſgr. C. LXXII.*

III. *Soli per ſententiam excommunicati, ſunt vitandi.*

CUm ergo per ſententiam quis nominatus fuerit, cum eo communicare non debemus. Cum autem ſolo reatu occultæ excommunicationis contraxerit pœnam, non eſt ab ejus communione ceſſandum. Unde Dominus in Evangelio tunc demum peccatorem dixit habendum, *ſicut ethnicum, & publicanum*, cum eccleſiam audire contemſerit. Apoſtolus quoque non ait: *ſi quis frater eſt fornicator*; ſed: *ſi quis frater nominatur fornicator &c.* ſententiæ nominationem intelligens. Hinc etiam Urbanus papa II. Guidmundo epiſcopo: *ſane, quod ſuper Richardo*. Require in cauſa: *quidam epiſcopus in hæreſim lapſus*. Hinc etiam Chriſtus in Evangelio zizania dixit eſſe toleranda uſque ad meſſem. *Jo. Chryſoſtomus in epiſtolam ad Ebræos* [homil. xxv. ad c. xI. forte circa A. D. 404. CPoli.] *Ibid. C. xxI. Matth. xvIII. 17. I. Cor. v. II. xxIv. Q. II. C. III. Matth. xIII. 3.*

IV. *Cum pagano licet comedere, ſed cum excommunicato minime licet.*

AD menſam quippe paganorum ſi volueris ire, ſine ulla prohibitione permittimus. Et infra. *Si enim quis frater*, inquit, *nominatur inter vos*. Fratrem in hoc loco omnem fidelem ſimpliciter intellige, non monachum tantum. Quid autem eſt, quod facit *fraternitatem*, niſi lavacrum regenerationis, quod facit poſſe vocari Deum patrem? Et infra. *Si quis* (inquit) *nominatus* * *fuerit frater fornicator, aut avarus, aut ebrioſus, cum hujuſmodi nec cibum ſumere*. Cum autem de paganis ageret, non ita, ſed: *ſi quis vos vocaverit ex infidelibus* (paganos ſignificans) *& vultis ire; omne, quod apponitur vobis, comedite. Si quis frater nominatur ebrioſus &c.* O quanta integritas! Nos autem non ſolum non fugimus ebrioſos, ſed etiam imus ad eos, participantes cum eis. *xI. Q. III. C. xxIv. I. Cor. v. 10.*

* *Non reſpondet Græco textui Chryſoſtomi. Vide correctores Romanos*

Auguſtinus ſcribit Vincentio Donatiſtæ & Rogatiſtæ [epiſt. xcIII. c. xII. §. 50. al. epiſt. xLvIII. A. D. 408. in *Africa*.]

V. *Pro facinore ab hæreticis excommunicatus, a catholicis non eſt recipiendus.*

QUiſquis pro aliquo flagitio, vel facinore projectum a vobis, ita ſuſcipit, ſicut ſuſcipiuntur qui, excepto errore, quo a nobis ſeparamini, ſine crimine apud vos vixerunt. Diſplicet nobis; ſed nec facile iſta monſtratis; & ſi monſtretis, nonnullos toleramus, quos corrigere, vel punire non poſſumus. Neque propter paleam relinquimus aream Domini, neque propter piſces malos rumpimus retia Domini: neque propter hædos in fine ſegregandos, deſerimus gregem Domini: neque propter vaſa facta in contumeliam, migramus de domo Domini. *Idem ad Euſebium* [epiſt. xxxv. al. cLx. circa A. D. 396. *ibid.*] *xxIv. Q. I. C. xxxvIII.*

VI. *Quiſquis per diſciplinam ab hæreticis excommunicatur, non eſt a catholicis recipiendus.*

SUbdiaconus quondam Spanienſis eccleſiæ, vocabulo *Primus*, cum ab acceſſu indiſciplinato ſanctimonialium prohiberetur, atque ordinata & ſana præcepta contemneret, a clericatu remotus eſt. *Et infra*. Ego, ſi Domino placet, iſtum modum ſervo, ut quiſquis apud eos propter diſciplinam degradatus, ad catholicam tranſire voluerit; in humiliatione pœnitentiæ recipiatur, quo & ipſi eum forſitan cogerent, ſi apud eos manere voluiſſet. *Ibid. C. xxxIx.*

RUBRICA. XI

De pœna participantium cum excommunicatis.

I. *Excommunicationis meretur ſententiam qui excommunicatis communicat.*

Nicolaus ad Lotharium regem [epiſt. Lx. cujus initium, *Audito*, circa A. D. 863. Roma in *Galliam*, Concil. to. vIII. pag. 417.]

PRæcipue Vualdradæ pellicis tuæ, & jamdudum a te repudiatæ, communionem declina. Excommunicata eſt enim, & uſque ad præſentiam noſtram ab omni Chriſtiano- *xI. Q. III. C. III.*

Lib. v. Pars II. Tit. III. Rubr. xi.
Regino in Chron. lib. II.
In Paſtorali P. III. C. v.
Matth. xviii. 16.

ſtiannrum contubernio ſequeſtrata. Quamobrem cavendum eſt, ne cum ea pari mucrone percellaris ſententiæ, ac pro unius mulierculæ paſſione vinctus & obligatus, ad perenne traharis exitium. Deterius quippe in populis prælati delinquunt; ac per hoc ipſi crudelius, quam ceteri puniuntur, ut ait beatus Gregorius. Scire etenim prælati debent, quia ſi perverſa unquam perpetrant, tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt. Unde neceſſe eſt, ut tanto ſe cautius a culpa cuſtodiant, quanto per prava, quæ faciunt, non ſoli moriuntur. *Et infra*. Ceterum præcave, ne, quando nobis ſecundum Domini præceptum duos, aut tres teſtes adhibeamus, imo vero, ne hoc ſanctæ eccleſiæ dicamus, & (quod non optamus) de cetero fias cunctis, *ſicut ethnicus, & publicanus*.

II. *De eodem*.

SI quis epiſcopus in concil. *Supra hoc eodem libro*, *Parte* I. *Tit*. XXIV. *Rub*. I. c. I. *pag*. 787.

III. *De eodem*.

SI quis epiſcopus damnatus. *Supra ibidem, eadem Parte, & Titulo* c. II. *pag*. 787. *Ex concilio Africano* [in Codice canonum eccleſiæ Africanæ, c. xxix. Concil. to. II. pag. 1064.]

IV. *De his, qui tempore ſuæ excommunicationis communicare præſumunt*.

XI. Q. III. C. IX.

SPlacuit univerſo concilio, ut qui excommunicatus fuerit pro ſuo neglectu, ſive epiſcopus, ſive quilibet clericus, & tempore excommunicationis ſuæ ante audientiam communicare præſumſerit, ipſe in ſe damnationis judicetur ſententiam protuliſſe. *Item Nicolaus papa* [I. in ſynodo III. Romana c. II. A. D. 863. Concil. tomo VIII. pag. 768.]

V. *Deponatur epiſcopus, qui excommunicatis communicat*.

Ibid. C. X. Chriſtophori Brovveri Annales Trevirenſes tomo I. pag. 420. §. CXXXVI.

TEutgaudum Trevirenſem, primatem Belgicæ provinciæ, & Guntharium Agrippinæ Coloniæ archiepiſcopos, nunc coram nobis, & ſancta ſynodo ſub geſtorum inſinuatione, qualiter cauſam Lotharii Regis, & duarum mulierum ejus, Thetbergæ ſcilicet, & Gualdradæ, recognoverint, & judicaverint, ſcriptum ſuper hoc propriis manibus roboratum offerentes; nihil ſe plus, vel minus, aut aliter egiſſe ore proprio multis coram poſitis affirmantes, & ſententiam, quam a ſede Apoſtolica in Engeltrudem uxorem Boſonis ſanctiſſimus frater noſter Mediolanenſis archiepiſcopus Thado, & ceteri epiſcopi noſtri petiverant emittendam, & nos divino ſuccenſi zelo, ſub anathematis atteſtatione canonice protuleramus, publice ſe viva voce violaſſe confitentes: in quibus omnibus invenimus, eos Apoſtolicas atque canonicas ſanctiones in pluribus exceſſiſſe, & æquitatis normam nequiter temeraſſe, omni judicamus ſacerdotii officio manere penitus alienos, ſancti Spiritus judicio, & beati Petri per nos auctoritate, epiſcopatus exutos regimine conſiſtere definientes. Prædictis autem depoſitis licentiam concedimus eccleſiam ingrediendi, & communicandi, ſicut laici, & loquendi ſuas utilitates, non autem turbas concitandi, vel ſcandalum ſollicitandi, illis tribuimus facultatem. Quantum autem ad epiſtolæ miniſterium ſpecialiter pertinet, nulla eis ſit licentia contingendi; ſicut nos cum ſancta ſynodo jam decreviſſe conſtat. *Fabianus papa* [epiſt. I. Iſidoriana, Concil. tomo I. pag. 638.]

VI. *Excommunicatus eſt qui excommunicatis communicat*.

Ibid. C. XVI. Can. Apoſt. XI.

SIcut Apoſtoli ſtatuerunt, dicentes: *cum excommunicatis non eſt communicandum*: & ſi quis cum excommunicatis, averſando regulas, ſcienter, ſaltem in domo ſimul locutus fuerit, vel oraverit, ille communione privetur. *Item Caliſtus* [papa I. epiſt. Iſidoriana II. c. II. Concil. tomo I. pag. 613.]

VII. *De eodem*.

XI. Q. III. C. XVII.

EXcommunicatos quoſcumque a ſacerdotibus nullus recipiat ante utriuſque partis juſtam examinationem, nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut oſculo communicet, nec *ave* eis dicat; quia quicumque in his, vel aliis prohibitis, ſcienter excommunicatis, communicaverit, juxta Apoſtolorum inſtitutionem & ipſe ſimili excommunicationi ſubjacebit. *Item Iſidorus* [in regula Monachorum c. XVIII. c. A. D. 630. in *Hiſpania*.]

VIII. *De eodem*.

Ibid. XVIII.

CUm excommunicato neque orare, neque loqui (niſi quæ ad eandem excommunicationem pertinent) nec veſci liceat. Si quis enim cum eo aut palam, aut abſconſe locu-

cutus fuerit, ſtatim cum eo communem excommunicationis contrahet pœnam. *Item ex concilio Carthaginenſi* [IV. c. XXIII. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1205.]

Lib. v. Pars II. Tit. III. Rub. XII.

IX. *De eodem*.

QUi communicaverit, vel oraverit cum excommunicato ſi laicus eſt, excommunicetur; ſi clericus, deponatur. *Gregorius clero & populo Salonitano* [imo nobilibus, clero & populo Jadertino, lib. v. epiſt. XLVIII. A. D. 596. Roma in *Dalmatiam*.]

XI. Q. III. C. XIX.

X. *Communicare non licet his, qui excommunicato communicant*.

ROgo, hortor, & moneo, ut a prohibitæ vos communionis conſortio per omnia ſuſpendatis, nec cuiquam ſacerdoti, ſupraſcripto Maximo communicanti, contra animam ſuam quiſquam veſtrum communicare præſumat. *Item ex concilio Toletano* I. [c. XV. A. D. 400. in *Hiſpania*, Concil. tomo II. pag. 1225.]

Ibid. C. XXV.

XI. *Nullus clericorum, vel laicorum ad domum excommunicati accedat*.

SI quis laicus abſtinetur ad hunc, vel ad domum ejus, clericorum, vel religioſorum nullus accedat. Similiter & clericus ſi abſtinetur, a clericis devitetur. Si quis cum illo colloqui, aut convivari fuerit deprehenſus, etiam ipſe abſtineatur. Sed hoc pertineat ad eos clericos, qui ejuſdem epiſcopi ſunt, & ad omnes, qui commoniti fuerint de eo, qui abſtinetur, ſive laico quolibet, ſive clerico [Gratianus ibid. ſtatim.]

Ibid. C. XXVI.

XII. *De eodem*.

SEd hoc ſpecialiter in his, qui excommunicatis nominatim communicant. Unde Urbanus: *ſane, quod ſuper Richardo &c.* infra in cauſa: *quidam epiſcopus in hæreſim lapſus*. *Item*. Nicolaus papa in cap. *excellentiſſimus rex Carolus*, infra circa finem hujus cauſæ. *Item ex* IV. *ſynodo* [forte Iſidorus in regula Monachorum c. XVIII. c. A. D. 625. in *Hiſpania*.]

XXIV. Q. II. C. III.

XIII. *Excommunicationis contrahit pœnam qui cum excommunicato communicat*.

SI quis frater aut palam, aut abſconſe cum excommunicato fuerit locutus, aut junctus communione, ſtatim cum eo excommunicationis contrahat pœnam. *Item ex concilio Carthaginenſi* II. [c. VII. A. D. 390. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1161.]

Ibid. C. XXVIII.

XIV. *De eodem*.

QUi merito facinorum ſuorum ab eccleſia pulſi ſunt, ſi ab aliquo epiſcopo, aut presbytero, vel clerico fuerint in communione ſuſcepti, etiam ipſe pari cum eis crimine teneatur obnoxius, refugiens ſui epiſcopi regulare judicium. *Urbanus Genebaldo Conſtantienſi epiſcopo* [potius Gebehardo c. A. D. 1093. apud Ivonem P. XIV. c. XLV.]

Ibid. C. XXXI.

XV. *Pro modo peccati puniantur, qui excommunicatis communicant*.

SAnctis quippe canonibus cautum conſtat, ut qui excommunicatis communicaverit, excommunicetur. Ipſius tamen pœnitentiæ, atque abſolutionis modos eo moderamine decernimus, ut quicumque ſeu ignorantia, ſeu timore, ſeu neceſſitate negocii cujuſquam maximi & maxime neceſſarii, eorum ſe convictu, ſalutatione, oratione, oſculatione contaminaverit; cum minoris pœnitentiæ medicina ſocietatis noſtræ participationem ſortiatur. Eos vero, qui aut ſpontance, aut negligenter inciderint, ſub ea volumus diſciplinæ coercitione ſuſcipi, ut ceteris metus incutiatur.

XI. Q. III. C. CX. *Baluzius in notis pag.* 501.

RUBRICA. XII
De his, qui inculpabiliter communicant cum excommunicatis.

I. *Non omnes communicantes cum excommunicatis veniunt puniendi ab eccleſia*.

Nicolans papa ſcribit Hincmaro Remorum archiepiſcopo [c. A. D. 861. *Roma* in Galliam, Concil. tomo VIII. pag. 504.]

EXcellentiſſimus rex Carolus Apoſtolatum noſtrum conſuluit, quid agendum ſit de his, qui communicant cum his, qui cum Engeltrude ſæpe damnata femina communicant; quoniam eam cum communicatoribus ſuis, & fautoribus pari vinculo anathematis conſtat eſſe adſtrictam. Quapropter nunc beatitudini tuæ injungimus, ut ſuper hoc, noſtra auctoritate fretus, curam de his ſumere ſtudeas: & quia docta divinitus ſanctitas tua valde novit aliud eſſe ex neceſſitute, aliud ex ignorantia, atque aliud, quod ex ſtu-

XI. Q. III. C. CII.

Lib. v. Pars II. Tit. II. Rub. XIII. ſtudio delinquitur, iſtudque poſterius duobus prioribus diſtrictius eſſe puniendum; idcirco ſolerter invigilet, & cauta diſcretione ſingulorum modos dijudicet, quatenus qui ex neceſſitate, aut ignorantia delinquunt, auctoritate noſtra per te abſolvantur. Si tamen ipſa eorum ignorantia, vel neceſſitas vera, & non ſimulata, vel non ex voluntate proceſſerit; quia, ut bene noſti, plerique ſunt, qui poſſunt quidem, ſed nolunt recta noſſe. Unde Pſalmiſta de hujuſmodi: *noluit* (inquit) *intelligere, ut bene ageret.* (Pſal. xxxv. 4.) Illos autem, qui ſtudio ſuo obligantur, & contemtu interdicta noſtra poſtponunt, nonniſi digna ſatisfactione præveniente, volumus a te prorſus abſolvi. *Item Gregorius* VII. [apud Ivonem P. xiv. c. xliii.]

II. *De his, qui ſine culpa excommunicantur.*

xi. Q. iii. C. ciii. QUoniam multos, peccatis noſtris exigentibus, pro cauſa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim nimia ſimplicitate, partim timore, partim etiam neceſſitate; devicti miſericordia, anathematis ſententiam ad tempus, prout poſſumus, opportune temperamus. Apoſtolica itaque auctoritate ab anathematis vinculo hos ſubtrahimus, videlicet uxores, liberos, ſervos, ancillas, ſeu mancipia, necnon ruſticos, ſervientes, & omnes alios, qui non adeo curiales ſunt, ut eorum conſilio ſcelera perpetrentur, & eos, qui ignoranter excommunicatis communicant, ſive illos, qui communicant cum eis, qui excommunicatis communicant. Quicumque autem orator, ſive peregrinus, aut viator in terram excommunicatorum devenerit, ubi non poſſit emere, vel non habeat unde emat; ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et ſi quis excommunicatis non in ſuſtentationem ſuperbiæ, ſed humanitatis cauſa dare aliquid voluerit, non prohibemus. *Bonifacius martyr Zachariæ papæ* [A. D. 751. e *Germania* Romam, Concil. tomo vi. pag. 1530.]

III. *Inſtante neceſſitate communicare cum excommunicatis non nocet, dummodo non præbeatur conſenſus iniquitati.*

Ibid. C. civ. ANteceſſor prædeceſſoris veſtri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinavit, & ad prædicandum verbum Dei Germanicis gentibus miſit, ſacramento me conſtrinxit, ut canonicis & juſtis epiſcopis, & presbyteris in verbo, facto conſenſu adſtipulator fierem & adjutor: quod cum divina gratia adimplere ſtudui. Falſos autem ſacerdotes, hypocritas, & ſeductores populorum vel corrigerem ad viam ſalutis, vel declinarem, & abſtinerem a communione ipſorum: quod ex parte ſervavi, & ex parte cuſtodire, & implere non potui; ſed ſpiritaliter implevi ſacramentum, quia in conſenſum, & in conſilium eorum non venit anima mea; corporaliter autem ab eis abſtinere omnino non potui. Dum enim veniſſem ad principem Francorum, cogente eccleſiarum neceſſitate, non tales ibi reperi, quales volui. Sed tamen in ſancta communione Corporis Chriſti illis non communicavi. *Item Zacharias papa Bonifacio martyri.* [epiſt. xii. A. D. 751. *Roma* in Germaniam, Concil. tomo vi. pag. 1524.]

IV. *Excommunicatis non communicat, qui eis animo non conſentit.*

Ibid. C. cv. QUod prædeceſſor noſter beatæ memoriæ Gregorius, hujus ſanctæ Sedis Apoſtolicæ præſul, dum ad prædicandum verbum Evangelii tuam miſiſſet fraternitatem in Germaniæ partibus, & gentibus illis paganis, verbo pollicitationis illam voluit ante eſſe munitam; ita ut orthodoxos epiſcopos, presbyteros, vel quoſcumque reperire potuiſſes, in verbo exhortationis perfectos, amplius confirmares, & eis communicares (quod & factum eſt.) Si quos vero ſeductores epiſcopos, aut pſeudopresbyteros, vel quoſque a recto fidei tramite deviantes reperiſſes, nulla tibi cum eis eſſet communio: quod te, ſolatiante Deo, uſque ad præſens ſpiritualiter ſervaſſe confeſſus es; vel ſi omnino propter principalem, & humanum favorem gentis Francorum, dum ad eos acceſſiſſes, corporaliter abſtinere non valuiſti, cogente eccleſiarum Dei neceſſitate; & tamen in eorum conſilio, & conſenſu communionis anima tua non eſt coinquinata. Itaque propter hoc, quod cum eis converſatus es non conſentiens iniquitati eorum, nullum tibi detrimentum coram Deo eſt.

RUBRICA. XIII.

De cauſis, pro quibus quis vere venit excommunicandus.

I. *Excommunicandus venit epiſcopus, venire ad concilium contemnens.*

SI quis autem. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* V. *Rubr.* V. c. VI. *pag.* 55.

II: *De*

II. De eodem. LIB. V. PARS II. TIT. III. RUBR. XIII.

CErtum. *Supra, hoc eodem Titulo, & Parte, Rubr.* IV. c. I. *pag.* 802.

III. *Excommunicandus venit nolens Apoſtolicis præceptis obedire.*

NUlli fas. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* IV. c. IV. *pag.* 26.

IV. *Excommunicandus venit clericus diſſolute vivens.*

EPiſcopus. *Supra libro* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. XI. *pag.* 486.

V. *Excommunicandi veniunt laici morientium clericorum bona diripientes.*

DE laicis. *Supra lib.*I. *Parte* III. *Tit.* XIV. *Rubr.* III. c. I. *pag.* 183.

VI. *Excommunicandi veniunt qui principum auctoritate eccleſiam invadunt.*

DE rebus, quæ ſemel. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XIV. c. V. *pag.* 184.

VII. *Excommunicandi ſunt ſortilegiis intendentes.*

SI quis clericus. *Supra lib.* V. *Parte* I. *Tit.* XIX. *Rubr.* X. c. VII. *pag.* 781.
Nicolaus papa Lothario Regi [c. A. D. 863. apud Ivonem P. VIII, c. CCXXVII.]

VIII. *Excommunicandus eſt qui duas ſimul uxores habere præſumit.*

AN non diſtincta ultione feriendus es, qui in duabus uxoribus adulterium Lamech & flagitium imitatus eſſe dignoſceris? Quod Dominus nonniſi poſt LXXVII. generationes ſuo ſalutifero adventu delevit: cum Cain fratricidium ſeptima generatione aquis abolitum ſit cataclyſmi. *Item ex concilio Agathenſi* [c. XXXVII. A.D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1389.] XXIV. Q. III. C. XIX.

IX. *Falſi teſtes, & homicidæ communione priventur.*

ITaque cenſuimus homicidas, & falſos teſtes a communione eccleſiaſtica ſubmovendos, niſi pœnitentiæ ſatisfactione crimina admiſſa diluerint. *Ibidem* C. XX.

X. *Excommunicetur potens, qui clericum pauperem religioſum expoliare præſumit.*

SI quis de potentibus. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* VI. *Rubr.* V. c. VI. *pag.* 415. *Ibidem*

XI. *De eodem*

SI quis Romipetas. *Supra eodem libro* II. *Parte & Titulo* c. VII. *pag.* 415. *Ibidem*

XII. *De eodem.*

PAternarum. *Supra eodem libro* II. *Parte & Titulo* c. VIII. *pag.* 415.

XIII. *De eodem.*

ILli, qui. *Supra eodem libro* II. *Parte & Titulo Rubr.* V. c. IX. *pag.* 415.

XIV. *Excommunicetur ſacerdos, qui miſſam incboatam præſumſerit incompletam relinquere.*

NIhil contra ordinis ſtatutum. *Supra lib.*I. *Parte* III. *Tit.* VI. *Rubr.* X. c. IV. *pag.* 144.
[Gregorius II. in Concilio *Romano* c. XVII. A. D. 721. Concil. tomo VI. pag. 1457.]

XV. *Excommunicetur clericus, qui comam relaxaverit.*

SI quis clericus relaxaverit comam, ſit anathema.

XVI. *De eodem.*

SAnctis quippe. *Supra hoc eodem libro, Parte, & Titulo, Rubrica* XI. c. XV. *pag.* 811.

Lib. v. Part. iI. Tit. iiI. Rub. xiv. & xv.

RUBRICA. XIV

De cauſis, pro quibus quis ipſo facto, & jure eſt excommunicatus.

I. *Excommunicatus eſt a jure ipſo facto qui incidit in hæreſim jam damnatam.*

Acacius non eſt. *Supra lib.* V. *Parte* I. *Tit.* VII. *Rubr.* VIII. c. 1I. *pag.* 735.

II. *De eodem.*

Acacius non fuit. *Supra eodem libro* V. *Parte*, *Titulo*, *& Rubrica* c. 11I. *pag.* 735.

III. *Excommunicatus eſt qui Romanam eccleſiam caput eſſe negat, & ei, tanquam capiti, obedire contemnit.*

Nulli fas. *Supra, libro* I. *Parte* 1I. *Tit.* 1I. *Rubr.* IV. c. IV. *pag.* 26.

IV. *Excommunicatus eſt verberans clericum, aut religioſam perſonam.*

xvii. Q. iv. C. xxix. Si quis ſuadente diabolo *&c.*

V. *Excommunicatus eſt participans in crimine cum excommunicato.*

Præcipue. *Supra hoc eodem libro & Parte Rubr.* XI. c. I. *pag.* 809.

VI. *Excommunicati ſunt fautores ſchiſmaticorum.*

Novatianus, epiſcopus. *Supra lib.* I. *Parte* 1I. *Tit.* VIII. *Rubr.* VIII. c. XVI. *pag.* 83.

VII. *Excommunicati ſunt incendiarii, & violatores eccleſiarum.*

Canonica inſtituta. *Supra hoc eodem libro & Parte, Tit.* 11I. *Rubr.* VII. c. 1I. *pag.* 805.

Ad iſtam Rubricam pertinent omnia capitula libri I. *Partis* I. *Tit.* I. *pag.* 1. *uſque ad pag.* 14.

RUBRICA. XV

De invaliditate ſententiæ excommunicationis inique ſive injuſte data.

I. *Sententia paſtoris reum, vel innocentem non facit.*

Hieronymus ſuper Matthæum [lib. 11I. ad c. v. A. D. 388. in *Paleſtina*.]

xi. Q. 11I. C. xxiv. Quomodo ſacerdos mundum leproſum non facit; ſic epiſcopus, vel presbyter non alligat eos, qui inſontes ſunt, nec ſolvit noxios; ſed pro officio ſuo, cum peccatorum varietates audierit, ſcit qui ligandus ſit, qui ſolvendus [Auguſtinus in Matthæum c. A. D. 410. in *Africa*.]

II. *Injuſta prælati ſententia, quoad Deum, non condemnat, vel abſolvit.*

Ibidem C. xxv. Ridiculum eſt, ut eum mundum eſſe dicamus, qui vinculis peccatorum ſuorum ligatus eſt, propter hoc ſolum, quod epiſcopus dicitur habere hujuſmodi poteſtatem, ut ſoluti ab eo, ſoluti ſint in cælo; & ligati in terris, ligati ſint in cælo. Sit ergo irreprehenſibilis qui alterum ligat, aut abſolvit. Item *Gelaſius papa epiſcopis Orientalibus de damnatione Dioſcori* [ſententia habetur ex parte in tomo Gelaſii de anathematis vinculo A. D. 494. *Romæ* in Orientem, Concil. tomo IV. pag. 1227.]

III. *Non eſt petenda ſolutio, cum iniqua ſententia fertur.*

Ibidem C. xxvi. Cui eſt illata ſententia, deponat errorem, & vacua eſt. Sed ſi injuſta eſt, tanto eam curare non debet, quanto apud Deum & eccleſiam ejus neminem poteſt iniqua gravare ſententia. Ita ergo ea ſe non abſolvi deſideret, qua ſe nullatenus perſpicit obligatum. *Item Auguſtinus de ſummo bono* [de natura boni lib. 11I. c. xxxix. c. A. D. 420. in *Africa*.]

IV. *Deus nec nocet, nec nocere aliquem patitur injuſte.*

Ibidem C. xxvii. Secundum catholicam fidem, & ſanam doctrinam, & intelligentibus perſpicuam veritatem, nec naturæ Dei nocere poteſt quiſquam, nec natura Dei nocere injuſte cuiquam

quam, vel nocere injuſte patitur quemquam. Qui enim nocet (ait Apoſtolus) recipiet illud, quod nocuit. *Idem de verbis Domini* [ſermone XVI. c. A. D. 397. *ibid.*] Lib. V. Pars II. Tit. III. Rubr. XVI.

V. *Injuſta vincula dirumpit Juſtitia.*

COEpiſti habere fratrem tuum, tanquam publicanum, ligans illum in terra; ſed ut juſte alliges, vide. Nam injuſta vincula dirumpit juſtitia. Cum autem correxeris, & concordaveris cum fratre tuo, ſolviſti illum in terra. Cum ſolveris in terra, ſolutus erit & in cœlo. *Auguſtinus* [apud Anſelmum lib. XII. c. CLXVII.] XI. Q. III. C. XLVIII.

VI. *Injuſte aliquem anathematizans, ſibi, non aliis nocet.*

ILud plane non temere dixerim, quod ſi quiſquam fidelium fuerit anathematizatus injuſte; potius ei oberit, qui facit, quam qui hanc patitur injuriam. Spiritus enim ſanctus habitans in ſanctis, per quem quiſque ligatur, aut ſolvitur, immeritam nulli ingerit pœnam. Per eum quippe diffunditur caritas in cordibus noſtris, quæ non agit perperam. Pax eccleſiæ dimittit peccata; & ab eccleſiæ pace alienatio tenet peccata, non ſecundum arbitrium hominum, ſed ſecundum arbitrium Dei. Petra enim tenet, petra dimittit. Columba tenet, columba dimittit; unitas tenet, unitas dimittit. *Item.* Sicut avis in incertum volans, & paſſer quolibet vadens; ſic maledictum fruſtra prolatum venit ſuper eum, qui miſit illud. *Gregorius Magno, epiſcopo Mediolanenſi* [lib. II. epiſt. XXVI. A. D. 593. *Romæ* in Inſubres.] *Ibid.* C. LXXXVII.

VII. *Qui illicite aliquem excommunicat, ſemetipſum, non illum, condemnat.*

COmperimus, quod Laurentius quondam frater, & coepiſcopus noſter, nullis te culpis exigentibus, communione privaverit; ideoque hujus præcepti noſtri auctoritate munitus, officium tuum ſecurus perage, & communionem ſine aliqua ſume formidine. *Hieronymus* [imo Origenes Homil. XIV. ad c. XXIV. Levitici, c. A. D. 217. in *Ægypto*.] XXIV. Q. III. C. II.

VIII. *Vita, non ſententia quemlibet ligat, vel ſolvit.*

SI quis non recto judicio eorum, qui præſunt eccleſiæ, depellatur, & foras mittatur; ſi ipſe non ante exiit, hoc eſt, ſi non ita egit, ut mereretur exire, nihil læditur in eo, quod non recto judicio ab hominibus videtur expulſus. Et ita fit, ut interdum ille, qui foras mittitur, intus ſit; & ille foris, qui intus videtur retineri. *Ibidem* C. IV.

IX. *De eodem.*

CUm aliquis. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. V. *pag.* [illegible]. 18

RUBRICA. XVI
De pœna injuſte excommunicantis.

I. *Qua pœna feriatur qui illicite aliquem excommunicat.*

[Ex concilio Pariſienſi tempore Ludovici Pii apud Ivonem P. XIV. c. XXI. A. D. 839. in *Gallia*.]

DE illicita excommunicatione lex Juſtiniani Imperatoris catholici, quam probat & ſervat catholica eccleſia, conſtitutione CXXIII. cap. CCCLI. decrevit, ut nemo epiſcopus, nemo presbyter excommunicet aliquem, antequam cauſa probetur, propter quam eccleſiaſtici canones hoc fieri jubent. Si quis autem adverſus eam aliquem excommunicaverit, ille quidem, qui excommunicatus eſt, majoris ſacerdotis auctoritate ad gratiam ſanctæ communionis redeat. Is autem, qui legitime non excommunicaverit, in tantum abſtineat a ſacra communione tempus, quantum majori ſacerdoti viſum fuerit, ut quod injuſte fecerit, ipſe juſte patiatur. Et hinc ſanctus Gregorius ad Johannem epiſcopum injuſte excommunicantem inter cetera ſcribit, dicens: *caſſatis prius, atque in nihilum redactis prædictæ ſententiæ tuæ decretis, ex beati Petri principis Apoſtolorum auctoritate decernimus* XXX. *dierum ſpacio te ſacra communione privatum, ab omnipotenti Deo noſtro tanti exceſſus veniam cum ſumma pœnitentia ac lacrymis exorare. Quod ſi hanc ſententiam noſtram te cognoverimus impleſſe remiſſius, non jam tantum injuſtitiam, ſed & contumaciam fraternitatis tuæ, cognoſcas, adjuvante Domino, ſeverius puniendam; quia nemo præpropere, vel præpoſtere ſcilicet non commonitus, neque conventus eſt judicandus.* De conventione autem hujuſmodi *Ibidem* C. VI.

Lib. v. Pars II. Tit. III. Rubr. xvII. Cod. Th. lib. v. Sentent. Paulli tit. v.

di patratoris manifeſtorum criminum lex dicit: *quicumque tribus auctoritatibus judiciis conventus, vel tribus edictis ad judicem fuerit provocatus, aut uno pro omnibus peremtorio, ideſt, quod cauſam extinguit, fuerit evocatus, & præſentiam ſuam apud eum judicem, a quo ei denunciatum eſt, exhibere noluerit, adverſus eum, quaſi in contumacem, judicari poteſt.* Quinimmo nec retractari per appellationem negocia poſſunt, quoties in contumacem fuerit judicatum. Et hanc ſententiam de tribus auctoritatibus conventis, ex Evangelica auctoritate Cæleſtinus ad Neſtorium dicens, & Epheſina ſynodus de eodem decernens, & beatus Gregorius ad Johannem ſcribens, comprobant. De peremtorio autem ſcripto

C. xv. & xLIv. Africanum concilium demonſtrat de Creſconio, ut, ſi conventus reſipiſcere detrectaverit, ſuo contemtu & ſua contumacia faciente, auctoritate judiciaria protinus excludatur. *Item*. Beatus Gregorius de ſententia in contumacem ſcribens ad Maximum præ-

lib. v. epiſt. III. ſumtorem Salonitanum epiſcopum, dixit: *hortamur, ut ad nos venire, omni poſtpoſita excuſatione, feſtines, quatenus ſervata juſtitia, hæc, de quibus accuſaris, & cognoſcere, & finire, ſecundum canonica inſtituta, Chriſto revelante, poſſimus. Ita autem fac, ut adveniendum amplius jam moras non ingeras, ne ipſa te magis abſentia obnoxium his, quæ dicuntur, aſſignet; & nos in te hæc res non ſolum propter dicta crimina, quæ purgare ſubterfugis, ſed etiam propter inobedientiæ culpam durius, ſcilicet, ut in contumacem, cogat ex concilio ferre judicium.*

RUBRICA. XVII

De forma reconciliationis excommunicati.

I. *Modus reconciliationis excommunicatorum.*

Ex concilio Aurelianenſi [imo Arauſicano A. D. 441. in *Gallia*, Concil. tomo III. pag. 1452.]

XI. Q. III. C. CVIII.

CUm aliquis vel excommunicatus, vel anathematizatus, pœnitentia ductus, veniam poſtulat, & emendationem promittit; epiſcopus, qui eum excommunicavit, ante januas eccleſiæ venire debet, & XII. presbyteri cum eo, qui eum hinc inde circumſtare debent. Et, ſi ille terræ proſtatus veniam poſtulat, & de futuris cautelam ſpondet; tunc epiſcopus apprehenſa manu ejus dextera, in eccleſiam illum introducat, & communioni Chriſtianæ reddat, & ſeptem pſalmos pœnitentiales decantet cum iſtis precibus: *Kyrie eleyſon. Pater noſter. Salvum fac ſervum tuum.*

ORATIO.

PRæſta, quæſumus, Domine, huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, ut eccleſiæ tuæ ſanctæ, a cujus integritate deviaverat peccando, admiſſorum veniam conſequendo, reddatur innoxius. *Per Dominum &c.*

Quia de titulis ultimis duobus, ſcilicet de verborum ſignificatione, *&* de regulis juris *nihil nobis occurrit formaliter deſcriptum in hoc* aureo volumine Decretorum, *finis eſt hujus noſtri laboris, pro quo immortales gratias agimus clementiæ noſtri Salvatoris, cui honor & gloria in ſæcula ſæculorum.*

GRATIANI DECRETORUM

Libri V. & ultimi.

FINIS

Completum eſt opus Romæ die X. Januarii anno MCCCCLI. ſtudio & labore Johannis de Turrecremata Cardinalis ſancti Sixti.

INDEX

INDEX RERUM

Prior numerus vulgaris paginam, alter Romanus Rubricam, vel Rubricæ caput, vel Titulum, quod tamen raro, indicat.

A

ABBAS. ABBATIA.

Abbatem eligunt monachi 64. rI. In ejus electione vitæ ac meriti maxime habenda ratio 64. II. Morum integritas, monachorum ſuffragia, & poſſeſſionis domini petitio præ oculis habenda in electione Abbatum 200. I. III. Abbatem eligit congregatio ſi Abbas moritur, diſcedit, aut peccat 63. I. Abbatem in loco ſuo violenter retinere non debet Epiſcopus *ibid.* Non poteſt Epiſcopus ullum ordinare ſine voluntate fratrum *ibid.* Abbas ordinandus ille, quem communi conſenſu congregatio popoſcerit 70. VII. Poteſt pro humiliatione & cum permiſſione Epiſcopi locum ſuum relinquere 70. VIII. Eo defuncto eligatur, ſed non extraneus 69. VI. Concors fratrum ſocietas eligat Abbatem *ibid.* Si aptam inter ſe perſonam invenire nequiveſint, eligant ordinandum de aliis monaſteriis 69. VI. 70. VIII. Abbates non decet eſſe, qui eccleſiæ quomodolibet militans. 124. III. Subſunt epiſcopo 121. VIII. Abbas, Epiſcopo permittente, poteſt locum ſuum cum humiliatione relinquere 96. I I. Abbatem ſibi eligant fratres de ipſis, ſi habent; ſin minus, de extraneis *ibid.* Abbas presbyter rite ab epiſcopo conſtitutus minores quoſdam ordines confert in proprio dumtaxat monaſterio 356. III. Abbate invito monachi ad clericatum, aut ad ſacros ordines tolli non debent 69. VI. Abbatibus & monaſteriis alienatio prohibita 178. VI. VII.

Abbatia non ſuſcipiatur de manu laicæ perſonæ. 187. III.

ABORTUS.

Non eſt homicida qui fœtum inanimem perdendum curat 754. I.

ABSENTIA.

Qui cauſæ negligit adeſſe, dilationem ſententiæ non lucretur 425. III. In abſentes non feratur ſententia 425. V.

ABSOLUTIO.

Absolutio ab excommunicatione, neceſſaria, ut quis a fratribus ſuſcipiatur, neque ab illis ſit amplius alienus 55. VI. VII. VIII. *Vide* Excommunicatio. Pœnitentia.

ABSTINENTIA.

Abstinentiae laus 152. II. Abſtinentia carnis utilis & apta monachis 525. I. Ejus laudes 613. 614. Abſtinentia in Paradiſo indicta a Deo: gula de Paradiſo regnantem expulit. Abſtinentia ad Paradiſum revocavit errantem *ibid.* Præter jejunii dies alii ſunt in hebdomada, quibus a carnibus abſtinemus 153. VIII. Quibus diebus a carne animalium abſtinemus: ab omnibus quoque quæ ſementinam trahunt originem carnis, jejunamus; a lacte videlicet, caſeo, & ovis 155. VII. piſcium eſus ad luxuriam damnandus cum ſumptuoſioribus marinarum belluarum conviviis 156. *initio*. Abſtinentia cum execratione carnium in clericis depoſitione punitur 10. XVII. *Vide*. Carnes Jejunium.

ACCUSATIO.

Manifeſta non indigent accuſatione 393. V. Accuſatio muniatur documentis apertiſſimis, & teſtibus idoneis 704. II. An ſcripto ſit facienda 704. 715. Diſciplina ſervanda in diſcutiendis cauſis cleri, dum accuſatur 195. IV. Accuſatus a clericis epiſcopus, & epiſcopali ſententia deponitur 702. XXXII. De iis, qui accuſare non poſſunt, & an liceat laicis clericos, & plebi ac minoribus epiſcopos accuſare 694. Accuſatio non permittitur ſchiſmaticis & aliis hujuſmodi 695. X. Qui accuſati ſunt, priuſquam alios accuſent, ſeipſos purgare debent *ibid.* Ab accuſato accuſationem in accuſatorem verti prohibetur 696. XVI. Non licet excommunicato accuſare: non licet hiſtrionibus, perſonis turpitudini ſubjectis, hæreticis, paganis, Judæis, infamibus 695. IX.

ACOLYTHUS.

Acolythus 103. II. 104. V. 114. X. Ejus ordinatio 338. VII. Præparat luminaria in ſacrario, cereum & ſuggeſta portat: calices pro Euchariſtia parat ſubdiaconibus 328. III. Dictus quoque ceroferarius 327.

ACTUALE PECCATUM.

Actualia peccata vocantur voluntaria 235. VII. *Vide* Peccatum.

ADOLESCENTES.

Adolescentes, qui clero nomen dederunt, ſimul vivant ſub ſanctioris diſciplinæ magiſtro 538. XVI.

ADULTERIUM.

Adulterium uxoris, quamvis ante viri ordinationem, virum a ſacro miniſterio excludit 343. VII. VIII.

ADVOCATI. ADVOCATUS

Advocatio vetita 795. I. III. Quibus vetita ſit advocatio 417. I. Advocare non poteſt niſi catholicus 417. II. Arceantur a profeſſione advocatorum qui ſub nomine honoratiorum grave damnum litigatori inferunt 417. IV. Advocatus non ſit procax, nec probris certet 419. IV. ex induſtria jurgium non protrahat *ibid.*

AEDIFICARE.

Reædificanda eſt eccleſia, epiſcopo civitatis accedente, crucem figente, atrium deſignante, & conſtituta dote pro cuſtodibus & luminaribus 126. VIII. I. & III.

AEGROTI.

Aegrotantes baptizentur, quamvis pro ſe reſpondere non poſſint, ſi voluntatem primum ſuam oſtenderint, cujus ſi qui conſcii ſunt, teſtimonium dixerint 251. VIII. II. Clerici, & epiſcopi corporis valetudine laborantes non deponantur, ſed diſpenſatorum, & vicinorum ope juventur 193. 194. Aegrotantes, etiam amiſſo vocis officio, ſacramenta ſuſcipere poſſunt, ſi ante popoſcerint, & teſtes eorum voluntatis adſint 270. VIII. *ibid.* IX. X. In periculo mortis poſiti peccata confeſſione aperiant presbyteris: non imponatur illis pœnitentia, ſed innoteſcat: & amicorum precibus & eleemoſynis ſubleventur 324. VIII Sacro oleo inungantur *ibid.* Presbyteri curent, ne infirmi ſine communione moriantur 276. I.

AETAS.

Aetas pro diaconatu XXV. Anni, pro presbyteratu, vel epiſcopatu XXX. 99. I. *Vide* epiſcopus. Virgo ſacra.

AETERNITAS.

Ad magnam juſtitiam judicantis pertinet, ut nunquam careant ſupplicio qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato 304. VII. Voluiſſent iniqui, ſi potuiſſent, ſine fine vivere, ut poſſent ſine fine peccare 305. XI.

AFFINITAS. *Vide* MATRIMONIUM.

AGAPÆ.

Clerici ad agapen vocati, partes non tollant 131. VIII.

AGNUS.

Agni imago Chriſtum repræſentantis, olim pro Chriſto pingenda non erat 149. II.

ALIENATIO.

Alienatio rerum eccleſiæ vetita, 173. IX. 175. VII. 175. III. Non

licet per quoſcunque contractus alienare res, unde pauperes vivunt 174. I. II. Quid faciendum, ſi eccleſia alieno ære gravetur 174. III. an Papæ alienatio licita 175. VI. Recipientes res eccleſiæ temere alienatas reſtitutioni obnoxii ſunt 180. VIII. 181. IX. Alienatio rerum eccleſiæ perſtringitur 762. V. Terrulas, vineolas, domus, reſque minoris momenti, & modicæ utilitatis alienandi poteſtas eſt penes epiſcopum, etiam nullo adhibito fratrum conſilio 177. IX. X. Epiſcopus aliquid de bonis eccleſiæ donare poteſt monaſterio, quod dicavit in una de parochianis eccleſiis ſuis 177. XI. Quinquageſimam partem rerum eccleſiæ ſuæ hujuſmodi monaſterio largiri poteſt; ſicuti centeſimam eccleſiæ alii ſine monaſterio, ſed alterutra tantum donatio illi permittitur 177. XII. Ob eccleſiæ utilitatem & cum cleri conſenſo apiſcopo licet res eccleſiæ ſuæ alienare 176. VII. VIII. Vaſa ſacra, aurum, & res eccleſiæ, urgente neceſſitate, ob pauperum alimoniam, captivorum redemtionem, ac hujuſmodi pios uſus, venduntur, alienantur, eroganrur 176. VI. Urgente neceſſitate, cauſa alienationis comprobetur primum a duobus vel tribus epiſcopis comprovincialibus, vel vicinis; aliter facta venditio vel tranſactio non valebit 178. I. Cauſa, ſi per tempus liceat, inſinuanda eſt Primati Provinciæ 178. III. Nec Abbatibus, nec monaſteriis permiſſa eſt alienatio 178. VI. VII. Alienantium res eccleſiæ pœnæ 179. VII.

A L I E N U S.

Alieni Cleſici, non ſunt recipiendi, vel laici uſurpandi ſine litteris ac conſcientia epiſcopi ipſorum 61. I. II.

A L T A R E.

Altaria lapidea unctione chriſmatis & ſacerdotali benedictione ſacrantur 132. III. Altare nullum erigatur in eccleſia conſecrata, niſi quod ab epiſcopo loci fuerit ſanctificatum, vel permiſſum 131. I. Altaria, quæ paſſim per agros & villas, tanquam memoriæ martyrum conſtruuntur, in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyris conditæ probantur, ab epiſcopis, ſi fieri poteſt, evertantur 131. I. Altaria reprobantur, quæ conſtituuntur per ſomnia, & inanes revelationes 131. I. Altaria, niſi lapidea, chriſmatis unctione non ſacrentur. 132. II. In altari, in quo miſſam epiſcopus cantaverit, presbyter eo die aliam non celebret 144. VI. Altaris pallas, vela ſanctuarii, velamina dominicæ menſæ diaconi abluant 126. VIII. II. Altaria idem atque decimæ vulgari vocabulo in Galliis ſeculo XI. 191. III. Altare S. Petri, S. Salvatoris, S. Mariæ Rotundæ 159. I.

A M B I T U S.

Ambitus a ſacris altaribus arcendus 68. XXIV. 353. XVIII.
Amor. *Vide* Caritas.

A M P H I B O L O G I A.

Amphibologia in juramento dupliciter illicita 431. I.

A N A T H E M A.

Anathema nihil aliud ſignificat, niſi a Deo ſeparationem 608. V. Anathema idem atque ſeparatio a Deo 802. IV. Anathema ab excommunicatione ſecernitur 802. III. Nonniſi pro mortali crimine ponendum, accedente archiepiſcopi, aut coepiſcoporum conſenſu *ibid.* Forma anathematis ferendi 805. VII. Anathemati alii ſubiicendi pro unius crimine non videntur 806. VI. Anathema ſit qui electionem Romani Pontificis perturbat 81. XI. 82. XII. 83. XIII. *Vide* Excommunicatio.

A N G E L U S.

Homo conditus eſt ad ſimilitudinem Dei; Angelus autem dicitur ipſum ſignaculum Dei ſimilitudinis 12. I. Angelica natura bona condita fuit, ſuoque vitio a bono in malum commutata eſt 12. II. Accepit dilectionem in ſui creatione *ibid.* Novem ſunt ordines Angelorum 13. I. Angelus malus inter peccantes primus ceteris quibuslibet præcellebat, idcirco ſine venia damnatus 12. III. Behemoth vocatur *ibid.* Vigilant mali Angeli ad perniciem generis humani, maxime eorum, qui ſacris ordinibus initiati pro populo interpellant precibus, & oblationibus, iiſque peccata populi delent 14. I. & II.

A N T I Q U I T A S.

Antiquitati patres ſanxere reverentiam 106. V.

A P O C R Y P H A.

Apocryphi libri ſub nomine Matthiæ, Jacobi minoris, Petri & Johannis a quodam Leucio conſcripti ſub nomine Andreæ, a Xenocharide & Leonida Philoſophis ſub nomine Thomæ, aliiqua id genus pſeudepigraphi, & commentitii 40. XII. I.

A P O S T A T Æ.

Eorum triplex genus 747. Non ſunt initiandi ordinibus 351. XIV.

A P O S T O L I.

Apostolis quædam fuit diſcretio poteſtatis, Petro ceteris præpoſito 159. VIII. Eos baptizatos fuiſſe conſtat ex verbis Domini ad Petrum: *qui lotus eſt non indiget, niſi ut pedes lavet* 24. XXIII. Apoſtolorum Canones LXXXV. rati & confirmati in Synodo Trullana 51. V.

A P P E L L A T I O.

Appellatio eſt remedium, quo cauſa vitiata ſublevatur 463. I. Appellare licet ad Apoſtolicam Sedem, quaſi ad caput, ne innocens damnetur 24. XIII. Ad alias qaoque majores ſedes, quibus provocantes ſubſunt 24. XVI. Audientia non negetur, quotieſcumque provocatur ad Judices eccleſiaſticos majoris auctoritatis 24. XVIII. Appellationes totius eccleſiæ ad Sedem Apoſtolicam 25. XXIV. Appellatio ab Apoſtolica Sede Canonibus repugnat 25. XXIV. Appellandum ad Eccleſiam Romanam ex qualibet mundi parte: ab illa nemini fas eſt appellare 25. XXV. Appellatio ad Romanum Pontificem 105. V. VI. VII. VIII. IX. Appellatio a proprio metropolitano ad patriarcham, vel primatem diœceſeos 105. VIII. 106. II. III. 107. III. Appellari poteſt ante ſententiam, ſi quæſtionem in civili negotio habendam judex interlocutus ſit, vel in criminali, ſi contra leges hoc faciat 464. Appellans libertatem habet deſiſtendi ab appellatione juxta leges civiles 468. IX. Appellatio quorumdam non recipienda 469. XII. Interpoſita ob graviora crimina ab eo, qui ob plura damnatur, recipitur, minime vero ſi ob leviora tantum appellavit; juxta leges civiles, & Gratianum 470. XII. Appellare non licet tertio in eadem lite juxta leges Cæſareas 467. VI. Formula appellationis tam ante, quam poſt latam ſententiam 467. VII. Literæ dimiſſoriæ dirigantur ab eo, a quo appellatum eſt ad eum qui de appellatione cogniturus eſt 467. VIII. Formula literarum hujuſmodi 467. VIII. Appellationes, cauſa afferendæ moræ, non recipiuntur 469. XI. Appellans injuſte puniendus eſt 469. XI. Appellari non poteſt ab executione ſententiæ, niſi forte executor modum judicationis excedat 465. IV. Appellandi tempus 465. 466.

A Q U A L U S T R A L I S.

Aqua luſtralis, & ſal precibus ſacratus 612. IV.

A R B I T E R.

Ab arbitrariis judicibus non datur appellatio, quod electione conſtituti ſint, niſi forte inimicitia vel pecunia depravati injuſtam probentur tuliſſe ſententiam 407. I. 408. III. Provocari poteſt ab illis. Nil refert, an integræ famæ ſit qui arbitrium ſuſcipit *ibid.* II. Arbiter eſſe poteſt filius in re patris *ibid.* Arbiter nequit eſſe qui judex eſt, in ea re, in qua eſt judex, neque ſervus: libertinus tamen arbitrium ſuſcipere poteſt *ibid.*

A R C H I D I A C O N U S.

Archidiaconus nequit inſtitui qui non eſt diaconus 113. VIII. Ejus munera 112. I. Non exerceat dominationem in presbyteros 113. III. Animarum curam vel præbendam eccleſiæ nulli tribuat ſine epiſcopo *ibid.* Pecuniæ eccleſiaſticæ diſpenſatio ab epiſcopo pendet *ibid.* Archidiaconatum alterius invadens, & in eo miniſtrare præſumens, communione privetur 91. IV.

A R C H I E P I S C O P U S.

Archiepiscopus ordinandus ab omnibus ſuffraganeis, quum omnibus præſit 87. XIII. Archiepiſcopi, qui primis ſedibus gaudent, primates vocandi ſunt; ceteri, metropolitani 107. II. *Vide* metropolitanus.

A R C H I P R E S B Y T E R.

Archipresbyter præeſt omnibus presbyteris; ſubeſt vero archidiacono 113. VII. Vices abſentis epiſcopi agit in miſſarum celebratione *ibid.* Animarum curam, vel præbendam eccleſiæ ſine apiſcopo nulli poteſt tribuere 113. III. Archipresbyter nequit conſtitui qui presbyter non eſt 113. VIII.

A R M A.

Arma epiſcoporum & munimenta ſacerdotum adverſus arma, mi-

liter,

lites, barbaros, lacrymæ ſunt 160. V. Eccleſiæ neſciunt arma temporalia ubi de earum jure agitur; ſed ſolum Dominum & propugnatorem ſuum, quando ei placuerit miſereri, patienter expectant 459. VIII. Arma deferre necandi homines cauſa, ſicariorum eſt 796. V.

ARTES, ARTIFICIUM.

Artes liberales, ac mathematicæ diſciplinæ, Grammatica, Dialectica, Geometria, Arithmetica, Muſica 39. X. Artificiolo victum quærat clericus, quantumlibet verbo Dei eruditus 136. VI. Omnes clerici ad operandum validi & artificiola, & literas diſcant *ibid.* Opus rurale 136. V.

ASTROLOGIA.

Astrologia in prophetis & evangeliis nullum ſibi locum vindicat, quum in errorem inducat 39. I.

ATRIUM ECCLESIÆ.

Nulla ædificia, niſi clericorum tantum, ponantur in atrio eccleſiæ 160. II.

AVARITIA.

Avaritia, idololatria eſt. Avarus ſciens hæretico neſcienti comquatur 621. II.

B

BAPTISMUS.

Regenerationis potentiam ſanxit Chriſtus, quando de latere ipſius profluxit ſanguis redemtionis, & aqua baptiſmatis 243. III. Baptiſmalis aquæ figura tum aqua, qua adſpergebatur qui cadaver hominis tetigiſſet, tum ea, de qua loquitur Ezechiel propheta 224. II. Baptiſmi figura typus, ex Paulo, fuit mare rubrum, in quo Pharao periit, & in hoc ſacramento diabolus vires ſuæ nequitiæ amittit; quamquam nonnulli ex illis, qui ægri baptizantur, ſpiritibus immundis teneantur 222. I. II. Per baptiſmi aquam tranſitus de terrenis ad cœleſtia: hoc eſt Paſcha, ideſt tranſitus 235. III. Deſcendit Chriſtus, deſcendit & Spiritus ſanctus. Quare prior Chriſtus, cum uſus baptiſmi hoc habeat, ut fons conſecretur antequam deſcendat baptizandus? Chriſtus Dei filius ſanctificat, non indigens ipſe ſanctificabat, ſanctificat & Spiritus ſanctus 235. III. Baptiſmus triplex, ut vulgo dicitur, fluminis, flaminis, ſanguinis: ſupplent baptiſmum tum fides, tum paſſio 241. XV. Baptizandi, nomen ſuum dent, & diu ſub abſtinentia vini & carnium, ac manus crebra impoſitione baptiſmum percipiant 244. VII. De fide Incarnationis Chriſti inſtrui prius debet baptizandus 244. II. Ante baptiſmum abiiciatur immundus ſpiritus exorciſmis, & exſufflationibus clericorum 244. I. Baptizandus confitetur veram fidem, abrenunciat priorem profeſſionem, & exſufflatur ab eo malignus ſpiritus 230. VI. I. 231. III. Viginti diebus ante baptiſmum catechumeni ad purgationem exorciſmi concurrant 244. III. Hoc XX. dierum ſpatio ſymbolum, quod eſt, *Credo in Deum Patrem Omnipotentem*, doceantur ſpiritaliter *ibid.* Feria V. ultimæ ſeptimanæ, nempe ante Paſcha ſymbolum baptizandi recitent 244. V. VI. Ante duas ſeptimanas Paſchæ non licet ad baptiſmum ſuſcipere aliquem, ſed ante tres 244. VI. Baptiſmus adminiſtratur omni tempore, urgente neceſſitate & periculo mortis, ægrotationis, obſidionis, perſecutionis, naufragii 243. V. VI. 244. VII. Baptiſmi celebrandi tempora, Paſcha & Pentecoſte, non nativitas Chriſti, non apparitio, (Epiphania) non Apoſtolorum, Martyrumve feſtivitates 242. I. 242. XVI. Non Epiphania *ibid.* Baptiſmatis ritus ex traditione 59. IX. Unctio 246. I. Exorciſmi, exſufflationes *ibid.* ſignum Crucis Sal, Orationes *ibid.* Saliva nares & aures imbuuntur, adhibito verbo eppheta, quod eſt adaperire: Chriſtus ſurdum & mutum ſanavit 247. 245. XVI. Poſtquam adſcendit baptizatus de fonte, ſtatim ſignatur in cerebro a presbytero cum ſacro chriſmate 247. IX. Forma adhibita in unctione 247. X. Baptizandus an trina, an una merſione? Pro trina merſione canones vulgo Apoſtolorum, & Hieronymus pro alterutrius ritus licito uſu 230. Baptiſmi ſacramentum, & baptiſmi effectus, vel uſus non idem ſunt, quod apprime notandum, ne in rebaptizantium errorem labamur 228. XVI. In baptiſmo fit plena remiſſio peccatorum, ſed remanet corruptio in homine non ſolum in corpore, ſed etiam in animo 236. IX. Recedente fictione, quæ, malitia perſeverante, peccatorum abolitionem non ſinebat fieri, valere incipit ad ſalutem baptiſmus 237. II. In baptiſmo non ſolum originalium, ſed etiam voluntariorum fit remiſſio peccatorum 235. VII.

Baptismus fideles efficit participes corporis, ſanguiniſque Dominici 235. IV. Per baptiſmum Chriſti agitur, non ut concupiſcentia non ſit, ſed ne obſit 234. I. Baptiſmi aquæ purgant peccata credentium, quia tactu Dominici corporis ſanctificata 224. IV. Baptiſmi character agnitus ab eccleſia in illis quoque, qui baptizati ſunt extra eccleſiam 228. XVI. Baptiſmus ludicre & mimice collatus 226. XI. Baptiſma a ſolis ſacerdotibus traditur, non a diaconis, niſi cogat ultima languoris neceſſitas; tum vero etiam laicis fidelibus baptizare permittitur 225. I. Baptizat mulier, neceſſitate cogente, 225. III. Baptiſmum a pagano collatum ratum judicat Romanus Pontifex 226. VI. & VII. Non intereſt, cum de ſacramenti integritate tractatur & ſanctitate, quali fide imbutus ſit qui accipit; intereſt ad ſalutem 236. I. Baptizati apud illos hæreticos, qui in ſanctæ Trinitatis confeſſione baptizant, recipiantur & confirmentur manus impoſitione. Si parvuli vel hebetes fuerint reſpondeant pro eis qui offerunt, & per manus impoſitionem chriſmate communiti, Euchariſtiæ myſteriis admittantur 238. I. Baptiſmus, qui per malum datur, nullo modo eſt malus 226. VIII. Quid tibi faciat malus miniſter ubi bonus eſt Dominus? *ibid.* IX. Non timeo adulterum, non ebrioſum, non homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur: *hic eſt qui baptizat* 225. *& ſeqq.* Baptiſmus hæreticorum validus 229. XVII. Validus eſt verbis Evangelicis conſecratus, etiamſi miniſter aliter ſentit ſive de Patre, ſive de Filio, ſive de Spiritu ſancto, quam cœleſtis doctrina inſinuat 229. XIX. Baptiſmus extra eccleſiam catholicam validus, ſed illicitus 227. XV. 228. XVI. Baptiſmum nequaquam dubitandum eſt eos habere, qui ubicumque, & a quibuſcumque illud verbis evangelicis conſecratum, ſine ſua ſimulatione & cum aliqua fide accipiunt 226. XI. Tam a malis miniſtris, quam ab hæreticis collatus in nomine Trinitatis, recipiendus 219. IX. Baptizati ab hæreticis, ſola invocatione Spiritus Sancti per impoſitionem manuum confirmandi ſunt 221. VII. Baptiſmus Arianorum ratus, modo perficiatur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti 216. VIII. Baptiſmus nec per hæreſim amitti poteſt, nec per ſchiſma, nec per apoſtaſiam 227. XV. Baptiſmi lavacrum ſemel initum, nulla iteratione violetur 16. VI. Baptiſma iterari non debet 222. XI. Baptiſmus perfidorum non mundat, ſed polluit, quia *quidquid non eſt ex fide, peccatum eſt* 221. VI.

Baptizati a paganis, baptizentur denuo in nomine Trinitatis 239. IX. Adultus ipſe reſpondeat: nulla eſt alterius reſponſio loco illius, qui loqui poteſt 231. VIII. I. Adulti cum baptizantur, a pœnitentia non ſunt immunes; niſi eos pœniteat veteris vitæ, novam non poſſunt inchoare 231. IV. V. Baptiſmus quanquam verbis evangelicis conſecratus, quanquam ſine ſimulatione, & cum aliqua fide acceptus, ad ſalutem ſpiritualem non prodeſt ſine caritate, qua quis catholicæ inſeratur eccleſiæ, ſi enim *habeam fidem, ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil ſum* 226. XI. Baptizantur ægrotantes, quamvis reſpondere non poſſint, ſi voluntas eorum præceſſit, cujus teſtimonium dixerint qui ejus ſunt conſcii 231. VIII. II. Baptiſmus natis tantum confertur; ſacramentum eſt regenerationis: qui natus non fuerit renaſci non poteſt 223. VI. Baptizari nequeunt parvuli, in materno utero conſtituti 234. VIII. IX. Cum matre non baptizantur filii in ejus utero, quia qui natus adhuc ſecundum Adamum non eſt, renaſci ſecundum Chriſtum non poteſt 234. VIII. IX. X. Baptizari debent parvuli, a parentibus ſubtracti, de quibus ignoratur, an baptizati ſint, nec adſunt certi teſtes: idque fiat ſine ulla hæſitatione 240. XIII. XIV. XV. Afferuntur parvuli ad percipiendam gratiam ab univerſa ſocietate Sanctorum, atque fidelium. Ab omnibus offerri intelliguntur quibus placet quod offerantur, & quorum ſancta atque individua caritate ad communionem ſancti Spiritus adjuvantur 233. Tota eccleſia omnes & ſingulos parit *ibid.* Parvuli per alios credunt, ſicut ex aliis peccatum traxerunt *ibid.* Parvuli, alio profitente, baptizantur 231. IX. Pie, recteque creditur prodeſſe parvulo fides eorum, a quibus conſecrandus offertur 231. IX. Parvulus credit & convertitur ad Deum propter fidei & converſionis ſacramentum, ſive baptiſmum 232. III. Parvuli per verba geſtantium quodammodo profitentur fidem, & abrenunciant diabolo & mundo vi ſacramenti & divinæ gratiæ, quam Dominus donavit eccleſiæ. Recte parvuli fideles & pœnitentes vocantur *ibid.* Mater eccleſia os maternum parvulis præſtat, ut ſacris myſteriis imbuantur *ibid.* V. Parvulis fides parentum prodeſt ob Spiritus ſancti, & gratiæ in eccleſia unionem: non poteſt vero obeſſe parvulis baptizati eorum perfidia, cum qua nihil commune habent 232. VI. Baptiſmus infantibus neceſſarius 223. V. Baptizatorum filii baptizandi, ut quondam filii circumciſorum circumcidendi 223. VI. Parvuli ſine baptiſmo ex hac vita migrantes, ob culpam originalem æterno igne plectuntur: quod firmiſſime tenendum eſt 223. III. Parvuli ſine baptiſmo de corpore exeuntes in damnatione omnium mitiſſima futuri. Multum fallit & fallitur qui eos in damnatione prædicat non futuros 235. VII. Baptizati erant Chriſti diſcipuli 249. XXIII. Baptiſmus Johannis, non Chriſti 227. XXII. Qui baptizabantur a Johanne, non regenerabantur, ſed parabantur ad Chriſti baptiſmum 248. XXI.

Bapt-

BASILICA.

Basilicæ reparentur 125. V. II. Earum reparationem, & ornamenta curat archidiaconus 122. I.

BELLUM.

Bellum aliquando licitum 474. IV. miles primum cogitet, fortitudinem Dei donum eſſe, fidem etiam hoſti ſervandam, pacem in bello quærendam *ibid.* Johannes non jubet ab armis diſcedere milites, & Chriſtus tributa Cæſari monet reddi, quia propter bella neceſſaria militi ſtipendium præbetur 475. II. Belli ſuſcipiendi auctoritas atque conſilium apud principes eſt 475. II. Bellum eſt juſtum, quod ex edicto geritur de rebus repetendis, aut propulſandorum hoſtium cauſa 476. IV. Bellum eſt juſtum quod ulciſcitur injurias; multo magis illud eſt juſtum bellum, quod imperat Deus 476. IV. Bellum juſtum tuetur a barbaria patriam, domi defendit infirmos, & ſocios a latronibus 476. V. Non in inferenda, ſed in depellenda injuria virtus bellicæ fortitudinis 476. V. In Bello juſto nihil ad juſtitiam intereſt, utrum aperta pugna, an inſidiis vincatur 476. II. Bellare poteſt vir juſtus ob ſerviendi neceſſitatem, jubente rege, ſi certum ſit, quod ſibi jubetur non eſſe contra Dei præceptum, immo etiamſi certum non ſit 475. II. In dubiis fortaſſe reum facit regem iniquitas imperandi, ſed innocentem militem, ordo ſerviendi 123. IX. In bello culpatur nocendi cupiditas, ulciſcendi crudelitas, implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & horum ſimilia 475. II. Bella, arma, munimenta, gladius ſacerdotum ſunt orationes, fletus, verbum Dei 477. & 478. VII. Petrum gladium corporalem in vaginam convertere Chriſtus jubet, & gladium tantum ſpiritualem, quod eſt verbum Dei, in mactatione veteris vitæ exercere *ibid.* Pro ſalute Reipublicæ contra hoſtes vigilant Pontifices, ſed Deum timentes a cujusvis ſanguine ac nece abhorrent 478. 479. VIII. Bellare licet quovis tempore, ſi neceſſitas urgeat 479. I.

BENEFICIUM ECCLESIASTICUM

Beneficia conferenda abſque ulla diminutione 192. II. A laicis non conferantur 187. III. 188. 189. Recipientium, & conferentium, ſcelus, ac pœnæ *ibid.* Beneficia quævis, præbendas, & munia eccleſiaſtica pecuniis acquirens, honore male acquiſito careat, & emptor, venditor, atque interventor nota infamiæ percellantur 192. II. Illis ad luxum uti, & turpe lucrum ex illis, Eccleſiam vertunt in ſpeluncam latronum 186. I. Clerici illi ſunt eccleſiæ ſtipendiis ſuſtendandi, quibus parentum, & propinquorum nulla ſuffragantur bona, alioquin ſacrilegi ſunt, & quod pauperum eſt, accipiunt 187. I. II.

BENIGNITAS.

Benignitas nimia, pernicioſa 195. VI.

BIGAMIA.

Bigamia impedimentum Ordinum 330. II. 332. I. Qui viduam uxorem duxerit ſive ante baptiſmum, ſive poſt, ad clerum non eſt admittendus 343. IX. Aliam uxorem, quam virginem ducere, eſt ſibi viam præcludere ad clerum 342. V. 241. Bigamus non eſt initiandus ſacro Ordine, quia normam ſacramenti amiſit 342. I. Epiſcopus unicus uxoris vir ſignificat uni viro Chriſto ſubjectam omnium gentium unitatem. *ibid.* Bigamia non eſt culpa, ſed impedimentum ſacerdotii 342. II. III. IV. Bigamia, & viduæ conjugium Lectoribus, & Subdiaconibus in neceſſitate permittuntur 343. XII. XIII. Bigamia ob fornicationem vitandam: conceduntur ſecunda matrimonia 691. III. Quam ſancta ſit digamia hinc oſtenditur, quod digamus in clerum eligi non poteſt *ibid.* Non damno digamos, immo nec trigamos, &, ſi dici poteſt, octogamos *ibid.* IV. V.

BIRRUS. *Vide* VESTIS.

BONA ECCLESIÆ.

Bona eccleſiæ neque monachi, neque clerici ulla præſcriptione ſibi vindicent 458. IV. V.

C

CALIX.

Calix cum patena, ſi non ex auro, omnino ex argento fiat 140. VI. Saltem ſtanneus ſit, non ex aere, aut aurichalco, nec ligneus, nec vitreus *ibid.* Quondam ſacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur, nunc e contrario lignei ſacerdotes aureis utuntur calicibus 140. VII.

CALUMNIATOR.

Calumniator in accuſatione deficiens talionis pœnam ſubeat 705. VII.

CANON.

Canon Græce, Latine regula 41. XIII. I. Canonum alii ſunt decreta Pontificum, alii ſtatuta Conciliorum *ibid.* II. Canones ignorare ſacerdotibus turpe eſt 101. IX. Canonem Pœnitentialem ſacerdotes addiſcant 101. X. Canones & Scripturam ſacram ſciant ſacerdotes 100. VI. Canonum plerique conſiderandi ex cauſa, perſona, loco, & tempore, ne in errores impingamus 44. XVI. I. II. Canones ſanctorum Patrum Spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia conſecrati 215. XV. 580. II. Eos non recipiens nec Evangelia utiliter credit 42. VII. eorum violatores blaſphemant Spiritum ſanctum, cujus gratia condito ſunt 42. II. Eis non obtemperantes a ſacris altaribus arceantur 43. V. Canones Apoſtolorum an ſint apocryphi, quotque ea illis recipiendi 43. VII. VIII. IX. 44. X. Confirmantur et recipiuntur a ſynodo Quiniſexta 51. V. Niceni, qui quidem ſuperſunt, ſunt viginti, licet de numero eorumdem quæſtio fuerit 51. 52. VIII. IX. X. Canones non condiderunt ſynodus V. & VI. Oecumenica in urbe Imperiali: canones poſtea ſtatuti ſunt 51. V.

CANONICUS.

Canonici nequeunt eligere epiſcopum, poſthabito conſilio religioſorum virorum 67. XXI. Recipiunt juramentum epiſcopi de conſervandis eccleſiæ bonis 74. XXIX.

CANTUS.

Hymnos, pſalmos & cantica ſpiritualia Salvator, teſte Matthæo Evangeliſta, & Paulo Apoſtolo ad Epheſios, commendat 134. III. Deo tamen corde potius cantandum 135. II. In modum tragœdorum guttur & fauces dulci medicamine linendæ non ſunt, ut in eccleſia theatrales moduli audiantur *ibid.* Melior eſt quinque pſalmorum decantatio cum cordis puritate, & ſpirituali hilaritate, quam totius pſalterii modulatio cum anxietate cordis, atque triſtitia 135. II.

CAPITULUM.

Capitulum, hoc eſt cleri congregatio. Epiſcopus ſine concilio clericorum ſuorum clericos non ordinet 194. I. Epiſcopus nullius cauſam audiat abſque præſentia ſuorum clericorum, alioquin irrita erit illius ſententia 194. II.

CAPTIVUS.

Captivorum redemtio. Hujus cauſa res eccleſiæ alienare ac vendere licet 175. III. 176. IV. Culpa eſt res eccleſiæ captivorum redemtioni præponere 176. V. Ornatus ſacramentorum redemtio captivorum eſt 176. VI.

CARDINALES.

Cardinales presbyteri, & diaconi 81. XII. Cardinales epiſcopi, & Cardinales clerici 81. Eligunt Romanum Pontificem 81. XI. Cardinales epiſcopi in primis de electione Romani Pontificis (illo obeunte) tractent, mox adhibeant clericos Cardinales, ſicque clerus reliquus & populus ad conſenſum novæ electionis accedat 514. I.

CARITAS.

Sine caritate non valent ad ſalutem quæcumque alia ſancta in homine fuerint 228. XVI. Caritas eſt recta voluntas juncta Deo ſuper omnia, qua diligimus excelſa: eſt vita virtutum, cauſa meritorum 570. I. Sine hac nullus Deo placuit *ibid.* Caritas erga Deum vel eſt parva & imperfecta, ut quondam in Petro, vel perfecta 571. IV. Caritatis & amoris divini neceſſitas. Ex ea parte quis peccat, ex qua minus diligit Deum 572. I. Sine amore Dei nemo conſequitur veniam: ſine illo nemo invenit gratiam 287. IX. Caritas, licet nondum perfecta, in baptiſmo datur venia peccatorum 292. III. Pœnitentia vero poſt baptiſmum ſeverior 289. I. Amor Dei ſuper omnia neceſſarius in Sacramento baptiſmi. Sine caritate accipiens baptiſmum, ſalutem ſpiritualem, non conſequitur, licet adſit aliqua fides 226. XI. In peccatoris converſione non ſufficit timor pœnæ, habenda eſt enim præ oculis divina bonitas 293. V. Dilectio Dei, & fides animum parare debent ad percipiendam Euchariſtiam 266. XII. II. Dilectio proximi quoque neceſſaria pro communione euchariſtica, maxime inimicorum, dimittendo, ut dimittatur 266. IV. Hæc eſt proximi tota dilectio, ut bonum, quod tibi conferri vis, velis & proximo 572. IV. Qui odit aut longan-

longinqua lite diſſentiunt, & a ſacerdotibus admoniti inimicitias nolunt deponere, pellantur de cœtu eccleſiæ juſtiſſima excommunicatione 480. ɪI. Oblationes diſſidentium fratrum, & dona eorum, qui pauperes opprimunt, a ſacerdotibus reiciantur 480. I. Inexpiabilis & gravis culpa diſcordiæ nec paſſione purgatur 480. I. Omnis iniquus motus ad nocendum fratri, ad homicidium revocatur 748. I. Homicida eſt qui fratri ſuo mala ſuadet 749. ɪɪI. Caritatis amiſſio 573. VIII.

CARNIS ESUS.

Carnium eſus poſt diluvium exordium habuit; ſicut vinum 613. VII. Carnibus veſci licet 9. XIII.

CASTITAS.

Multi corpore caſtitati ſtudent, & adulterium voluntate committunt 589. I. & 590. Caſtitatis triplex gradus, virginalis, vidualis, conjugalis 590. ɪI. Caſtitas violentia non amittitur, ſed mala voluntate tantum 590. ɪɪI. 591.

CATECHISMUS CATECHUMENUS.

Catechismus baptizandorum, tempore opus habet 344. IV. Catechumenus, quamvis in bonis operibus defunctus, vitam æternam non habet juxta Gennadium, niſi martyr occumbat 241. XV. ɪI. In feſtivitatibus Paſchæ & Pentecoſtes baptizandi 243. IV. Baptizandus confitetur fidem, perfunditur aqua, manus pontificis impoſitione accipit Spiritum Sanctum, communicat Euchariſtiæ in commemorationem mortis Domini 242. XV. ɪI.

CAUSA.

Epiſcopus agere poteſt de ſingulis cauſis ſuæ regionis 108. IX. Cauſæ majores a Romana Sede finiendæ. 580. ɪI.

CHARACTER.

Characterem baptiſmi ab hæreticis collati, agnitus ab eccleſia 228. XVI.

CHOREA.

Choreae & ſaltationes cum obſcœnis motibus conjunctæ 494. LXIV.

CHOREPISCOPUS.

Chorepiscopis plurima cum epiſcopis communia 110. VI. Inſtituti ad exemplum LXXII. diſcipulorum *ibid.* Vetita iiſdem conſecratio presbyterorum, diaconorum, & virginum, conſecratio altaris, publica reconciliatio pœnitentis in miſſa, epiſtolæ formatæ, atque alia id genus *ibid.*

CHRISMA.

Chrisma conficere, epiſcopi munus 221. ɪɪI. Ejus confectio, & conſignatio pontificalis vetita presbyteris 110. VII. 250. ɪI. 538. VII. VIII. Chriſmate frontem non ſignant presbyteri 115. XIV. Signatur baptizatus cum chriſmate in capitis ſummitate per ſacerdotem, in fronte per pontificem 250. ɪɪI. Chriſmate baptizatos ungere licet presbyteris, ſed oportet, ut ab epiſcopo ſit conſecratum: non tamen frontem ſignent eodem oleo; hoc enim epiſcopi eſt, Paraclitum Spiritum tradentis 246. ɪI. *ibid.* ɪɪI. Novo adhibito chriſmate adminiſtrent baptiſmus 246. V. Chriſma ante Paſchæ ſolemnitatem petant presbyteri a ſuo epiſcopo 246. VI. Chriſma, & manus impoſitio in confirmatione 218. I. Datum cum Euchariſtia parvulis, baptiſmo initiatis *ibid.*

CHRISTUS.

Verus eſt Dei filius dominus noſter Jeſus Chriſtus, non quemadmodum homines, per gratiam 262. XIV. Chriſtus Baptizabat non per ſe ipſum, ſed per diſcipulos ſuos 249. XXIII. Quando ſurdum & mutum ſanavit, tangens cum ſputo linguam ejus, & mittens digitos in auriculam ejus, dixit, *eppheta, quod eſt adaperire*; idcirco hoc idem in baptiſmo præſtatur 245. XV. Prius cœci nati oculos, luto & ſputo facto, ſuperlinivit, & ſic ad aquas Siloë miſit, quia præcedit fides incarnationis, & poſtea credentes baptizantur 244. ɪI. Ejus jejunium exemplar Quadrageſimæ 151. IV.

CIBUS.

Ciborum luxuria damnatur 151. ɪI. Refectio ſatietatem fugiat 151. ɪɪI. Olerum, pomorum, ac leguminum facilior apparatus arte non indiget & corpora juvat magis, quam patinæ variis nidoribus fumantes 159. ɪɪI. Hippocrates, & Galenus medicorum præſtantiſſimi idem ſentiunt *ibid.* Irridet Horatius appetitum ciborum, qui conſumti relinquant pœnitentiam 150. IV. Quibus diebus carnibus veſci non licet, abſtinendum quoque a lacte, caſeo, & ovis. Trahunt enim ſementinam carnis originem 155. VII. Damnantur qui carnibus abſtinent, ob eſcarum exſecrationem 156. ɪI.

CIRCUMCISIO.

Quod apud nos baptiſmus, hoc egit apud veteres ex Abrahæ ſtirpe circumciſio 148. XX. Maxime quod pertinet ad originale peccatum *ibid.*

CIRCUMSTANTIA.

Circumstantiae temporum, locorum, hominum, negociorum expendendæ ſunt: has qui negligit, inſtar imperiti medici uno collyrio omnium oculos vult curare 44. ɪɪI. Circumſtantiæ peccatorum in confeſſione aperiendæ 286. VIII. & 288. XIV.

CITATIO.

Citatio, & contumacia 431. ɪI.

CIVITAS.

Civitatem Cain ædificavit, tum vero primum homines convenientes in unum, cœperunt ſimul habitare 31. XXIII. Civitates, & loca ubi conſtituuntur Patriarchæ, primates, archiepiſcopi, & epiſcopi 106. ɪɪI. Civitatis regio ad epiſcopi diœceſim, & curam pertinet 108. IX. Civitatis ejuſdem clerici, potius eligendi epiſcopi, quam alieni 68. ɪI.

CLAUSURA.

Mulieribus vetitus eſt ingreſſus in cœnobia monachorum 197. I.

CLEMENTIA.

Clementia quandoque magis, quam rigore opus eſt, cum peccatoribus 585. XI. Si de multitudine, peccatis obnoxia agatur, conſilia ſeparationis & inania ſunt, & perniciosa, atque ſacrilega, quia impia & ſuperba ſunt, & plus perturbant infirmos bonos, quam corrigant animoſos malos 586. XII.

CLERICUS.

Clerici nuncupantur omnes, qui in eccleſia deſerviunt 126. ɪI. Græce Cleros idem, ac Latine *ſors*, *hereditas*, *ibid.* Clericus ſi quidpiam aliud habuerit præter dominum, pars ejus non erit Dominus 481. I. Raſio capitis ob temporalium omnium depoſitionem 126. ɪI. Corona in eorum capite ex inſtitutione Romanæ eccleſiæ *ibid.* Clerici eligendi ſunt ad ſacerdotia, non laici, ſaltu præpropero 72. XXII. XXIII. Clerici ejuſdem civitatis potius eligendi ad epiſcopatum, quam extranei 68. ɪI. Habeat unuſquiſque fructum ſuæ militiæ in Eccleſia, in qua ſuam per omnia officia tranſegit ætatem *ibid.* Cleri non habentis dignum, qui eligatur epiſcopus, grave eſt opprobrium 69. ɪɪI. Clerici obtemperent epiſcopis, volentibus eos ad honorem ampliorem promovere 154. V. Honores eccleſiaſtici clericis infra ſacros ordines conſtitutis, vel adoleſcentibus, non concedendi 354. IX. Ad altiora officia non promovendi in carnis fragilitate lapſi 354. I. Clerici eligunt epiſcopos, plebs expetit, provinciales epiſcopi conſecrant cum metropolitani judicio 63. VIII. Clericorum artificium, & agricultura 489. XXIX. Vigiliæ *ibid.* XXX. Clericorum ædes juxta eccleſiam, ad cœnobiorum normam vitæ inſtituendæ ratio *ibid.* 488. XXV. & XXVII. Moderatio, modeſtia, opus ruſticum clericorum 349. IV. Clericis meliores eſſe laicos, vehementer Eccleſiam Chriſti deſtruit 484. Vinum, ingluvies, alea, ſpectacula clericos maxime dedecent 486. Clericorum convivia cum precibus, lectione ſacræ ſcripturæ, & gratiarum actione 490. XXXVIII. Ultra tertiam vicem poculum non contingant *ibid.* XXXIX. Sacrarum Scripturarum lectio miſceatur ad ædificationem, & ne interponantur otioſæ fabulæ 490. XL. Clerici non comedant, niſi primum hymno dicto: & poſt cibum gratias auctori Deo referant 486. XIV. Sacerdotum commeſſationes, & ingluvies ſugillantur 486. XV. Clericorum ebrietas turpiſſima coercenda 486. XII. Sacerdotes ad defuncti alicujus anniverſarium diem ſimul convenientes, nec vino indulgeant, nec jocis minus decentibus, nec fabulis 486. XIII. Clericorum veſtes fulgidæ, ſericæ damnantur; viliores & religioſæ probantur 484. ɪI. Clericorum unguenta, & ornatus turpis *ibid.* Clericus nec veſtibus, nec calceamentis decorem quærat 485. VIII. Clericorum veſtis 484. 485. Clerici tabernas non ingrediantur 489. XXXIII. Niſi neceſſitate peregrinationis compellantur 489. XXXV. Clericos dedecent choreæ, ſcenæ, ſpectacula 494. Clericis negotia ſecularia vetita 491. XLVI. XLVIII. 491. LIV. *Vide plura de turpi lucro & negociatione Clericorum, ibidem* 491. 492. Clerici notantur comœdias legentes, & amatoria carmina canentes,

omiſſis Evangeliis & Prophetis 490. XLV. Epiſcopus, ſacrorum miniſtrorum fornicationibus conſentiens, aut non obſiſtens ab officio ſuſpendatur 503. XII. Clericorum familiaritas cum mulieribus damnatur 496. I. II. Clericum ſolum ad ſolam accedere non decet 497. VII. Cum quibus feminis cohabitare poſſint 497. VIII. 498. XI. Clericus adulterii reus ab officio deponatur, & in monaſterium toto vitæ ſuæ tempore detrudatur 498. 499. IX. 500. Clerici privantur proprio gradu ſola ſpontanea confeſſione, & canonico numero & qualitate teſtium 433. I. Clerici arma in ſeditione ſumentes, in monaſterium detrudantur 495. LXXI. Clerici arma militaria ſumentes, tanquam ſacrorum canonum contemtores, proprium gradum amittant 495. LXXII. Clericorum vita, ac mores 495. LXXIII. Clerici alieni ſine proprii epiſcopi literis nec ſuſcipiantur, nec retineantur ab aliquo 61. I. II. Clerici Ariani non recipiendi cum priore miniſterii dignitate 216. VIII. *Vide* Beneficia. Coma. Lapſi. Veſtis.

CODEX.

Codices, Gregorianus, Hermogenianus, Theodoſianus 15. VI *Vide* Leges.

COELIBATUS.

Nuptiæ clericis ante ſubdiaconatum conceſſæ 500. I. Sacerdotium & miniſterium novæ legis ſine ſucceſſione eſt, & frequentius divinis ſacrificiis & ſacramentis inſervit, quam vetus antiquæ legis: hinc majorem requirit pudicitiam 487. XIX. Sacerdotes & Levitæ omnino cum uxoribus ſuis non miſceantur *ibidem*. Cœlibatus Cleri & monachorum 498. I. Presbyter uxorem ducens deponatur ab ordine ſuo: quod ſi fornicatus fuerit, vel adulterium commiſerit, extra eccleſiam abjiciatur, & pœnitentiæ inter laicos ſubjiciatur 498. III. Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi eadem continentiæ lege tenentur. Dum laici, vel lectores erant, licite uxores ducebant, ac filios procreabant; ſed poſtquam ad alios ejuſmodi gradus pervenerunt, cœpit eis non licere quod licuit 487. XX. Uxores non dimittant, ſed ceſſent opera nuptiarum *ibid*. Epiſcopatu indignus creditur qui longam continentiam non habere convincitur ex parvula filia 350. I. Ad ſacerdotium non aſſumatur uxoratus, niſi continentiam conjuges amplectantur 350. II. Idem circa Diaconos ſancitum 350. III. Qui in ordine ſubdiaconatus & ſupra, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio atque eccleſiaſtico beneficio careant 335. II. Ad ſubdiaconatum acceſſuri cœlibatum amplectantur 335. IV. Si poſtmodum ad terrenas nuptias recurrant, ut ſacrilegii rei, ab eccleſia habeantur extranei *ibid*. Si quis diaconus, aut presbyter cum uxore ſua incontinens inveniatur, ab officio ſuo abjiciatur 369. XXV. Diaconis conjugia permittuntur, ſi, dum ordinantur epiſcopi, licentiam poſtularunt: alioquin profeſſi continentiam dicuntur 335. V.

COGITATIO.

Cogitationes lex humana non punit 796. X. 797. II.

COLLUSIO.

Collusio & ejus pœna 781.

COMA *Vide* TONSURA

COMMATER.

Commatres monachis ſibi facere vetitum 197. I.

COMMENDATITIÆ LITERÆ.

Commendatitiae litteræ Epiſcopi, Clericis aliquo euntibus extra diœceſim, neceſſariæ 16. VIII.

COMMUNE BONUM.

In cauſis, in quibus agitur non de unius hominis periculo, ſed de populorum ſtragibus, detrahendum eſt aliquid ſeveritati 355. XXI. 363. X.

COMMUNIO EUCHARISTIÆ.

Debet Chriſti ſanguis ſemper accipi, ut ſemper peccata dimittantur 612. IV. Quotidie Euchariſtiæ communionem ſumere nec laudo, nec vitupero, quando capitalia, & mortalia peccata non gravant, & levioria lacrymis, & pia confeſſione diluantur 264. IV. Non communicantium pœna 266. XI. III. Communio, ſecundum canonum juſſum, danda eſt omnibus digne pœnitentibus, & de peccatis ſuis puram confeſſionem agentibus 269. XV. VI. Requiritur in Euchariſtiæ perceptione bona conſcientia, & pœnitentia 266. I. Dilectio Dei, & fides expoſcitur in eo, qui panem & calicem Domini percipit 266. XII. II. Dilectio quoque inimicorum 266. IV. Peccata communicantium ſaltem non ſint mortifera *ibid*. Innocentia neceſſaria ad manducandum ſpiritaliter *ibid*. Jejunium ante communionem per totum orbem ſervatum ex Apoſtolica traditione 267. VI. Peracta conſecratione omnes communicent ex Apoſtolica Romanæ eccleſiæ conſuetudine, alioquin ab eccleſia arceantur 264. X. I. Communio ſub utraque ſpecie 264. III. Saltem ter in anno laici homines communicent, in Paſcha, Pentecoſte, & Natali Domini 265. VII. In Cœna Domini ab omnibus fidelibus percipienda eſt Euchariſtia: ipſi quoque pœnitentes eadem die reconciliantur ad eam percipiendam 265. VIII. Communio peregrina tribuitur clerico, eccleſiæ furti alligato 231. IV. Peccatores, an, & quomodo communionem poſſint ſuſcipere 265. V. VI. Majora crimina impedimento ſunt 265. VII. VIII. Communione privatus princeps, prohibens Concilia Provincialia quotannis cogenda 54. III. Immundæ illuſiones nocturnæ quandoque a perceptione Euchariſtiæ, quandoque a celebratione miſſæ cogunt recedere 267. I. Earum origo, & diverſa conditio 268. XIII. II. An illis danda, qui in patibulis ſuſpenduntur 269. XV. VI. Qui ſcelerate vivunt, & communicare non deſinunt, egregie falluntur 268. I. Sacramentum quotidie accipiunt ad judicium ſuæ præſumtionis 268. XIII. XIV. II. Communio uſque ad exitum vitæ denegatur iis, qui alios ad falſa teſtimonia vel perjuria attraxerunt 441. VIII. Communio peregrina tribuatur clericis contumacibus, qui pœnitentes, correcti reſcripti in matricula, gradum ſuum, dignitatemque recipiant 137. V.

COMMUNIO PRECUM ET BONORUM IN ECCLESIA.

Credendum eſt, quod omnes eleemoſynæ totius eccleſiæ, & orationes, & opera juſtitiæ, & miſericordiæ pœnitentibus opem ferant 285. XVII. 285. I. Non proprium, ſed eccleſiæ meritum pro publice peccantibus 317. XII. Flet pro pœnitentibus mater eccleſia, & culpas eorum lacrymis lavat. Amat Chriſtus, ut pro uno multi rogent: motus in Evangelio viduæ lacrymis, quia plurimi pro ea flebant, filium ejus reſuſcitavit 286. VII. Peccator a dominio diaboli eripi non valet, niſi Eccleſia, admonendo orando, exempla virtutum præbendo, ſpiritualis gratiæ eum participem faciat 311. XII.

COMPATER.

Compatres 251. VI.

COMPETENTES.

Symbolum publice prædicandum ante VIII. dies Reſurrectionis iis catechumenis, qui competentes vocantur 8. VI.

CONCILIUM.

Concilii etymologia 47. I. Conciliorum alia univerſalia, alia provincialia. Quædam Provincialia celebrantur auctoritate Romani Pontificis, præſidente videlicet Legato Sanctæ Romanæ Eccleſiæ 47. II. Concilia generalia, Conſtantini Imperatoris ævo primum coacta ſunt, fervente ante ipſum perſecutione 47. II. I. Concilia plenaria, quorum eſt in eccleſia ſaluberrima auctoritas 57. I. II. Concilia ſine auctoritate pontificis, aut Legati ſedis Apoſtolicæ, rata non ſunt 52. I. II. V. Si inique ſententiam ferant, Sedis Apoſtolicæ auctoritate corriguntur 26. Concilium ante diſſolutionem deſerens, eive adeſſe negligens, a communione fratrum ſit alienus, nec recipiatur, antequam in ſequenti Synodo ſit abſolutus 55. VI. VII. VIII. Conciliorum ſententia ubi diſcors videatur, Synodi antiquioris & potioris major habeatur ratio 44. IV. In iis quotieſcumque diſcors ſententia invenitur, illius Concilii magis teneatur ſententia, cujus aut antiquior, aut potior extat auctoritas 369. XXIV. Literas Epiſcoporum caſtigant 38. I. Eorum decreta ordinandis epiſcopis, vel clericis ab ordinatoribus inculcentur. 101. XI. Eorum fides plena requiritur pro habendo Pallio 91. III. Concilium provinciale ſemel quotannis cogere negligens Metropolitanus, canonicis pœnis plectatur 54. III. Et neceſſaria auctoritas Metropolitanorum 53. III. Bis in anno celebrandum. 53. I. & 54. II. Quo tempore 53. II. 53. III. Modis omnibus ſemel in anno omni excuſatione remota 54. III. Ad Synodum vocati Epiſcopi, adire debent, niſi ægritudine affecti; ſi contempſerint, ſemetipſos arguere videntur 54. I. II. ad Concilium non accedens Epiſcopus ob gravem neceſſitatem, legatum mittat 54. VI. IV. Niſi pateat impedimentum, excuſationes litteris mittantur ad Primatem; alioquin epiſcopus contentus erit communione Eccleſiæ ſuæ 54. V. Concilii provincialis tempore Epiſcopi meditentur & ſolicite cuſtodiant divina mandata 54. III. Eo abſoluto, quilibet Epiſcopus commonefacere debet ſub pœna excommunicationis ad duos menſes, Diœceſim ſuam eorum, quæ acta, vel definita ſunt in Concilio 55. IX. Concilium provinciale per ſingulas quaſque provincias adminiſtrare & gubernare omnia debere, manifeſtum eſt, juxta Concilii Nicæni decreta 358. IV. Ad concilium Diœceſanum venientes parochi, rationem reddant Epiſcopo ſuo 100. VII. Concilium Epiſcopi 177. XI. Concilium Clericorum pro ordinibus, & pro ſententiis 194. I. Ad Concilia non co-

Digitized by Google

cogantur presbyteri eulogias deferre 54. IV. Quatuor Synodi œcumenicæ priores totam fidem principaliter complectuntur, quaſi quatuor Evangelia, vel totidem Paradiſi flumina 47. I. In quatuor primis Synodis œcumenicis, velut in quadrato lapide, ſanctæ fidei ſtructura conſurgit 50. I. Quatuor hæ Synodi ſuſcipiuntur ab Eccleſia Romana 50. II. Cetera quoque Sanctorum Patrum Concilia ſuſcipienda, ſicut quatuor Evangelii libri *ibid.* Quintum pariter veneratione dignum, in quo reprobatur Ibæ Epiſtola erroris plena, Theodorus perſonam mediatoris ſeparans, ac ſcripta Theodoreti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur 50. I. Sardicenſe quum omnis Eccleſia recipiat a Conſtantinopolitana non eſt reiiciendum 51. VII. Conſtantinopolitanum V. œcumenicum non recipiunt Ligures, Veneti, Hiſtriæ, Epiſcopi 161. VI. Univerſales Synodi V. & VI. de myſterio fidei pleniſſime diſputant, at canones non conſtituunt 51. V. Ideirco in imperiali urbe novi canones conduntur *ibid.* Sexta Synodus recipitur cum canonibus ſuis 50. III. Utrum canones conſcripſerit *ibid.* Concilium octavum œcumenicum 64. IV. Ejus hiſtoria *ibid.* Concilium contra Ignatium Patriarcham CPolitanum acephalum 401. VIII. Concilia Ancyranum, Neocæſarienſe, Gangrenſe, Sardicenſe, Antiochenum, Laodicenſe, Carthaginenſe, Africanum, Arelatenſe multiplex, Arauſicanum, Epaonenſe, Agathenſa, Aurelianenſe multiplex, Arvenſe, Matiſconenſia, Lugdunenſia 49. IV. 50.

C O N C U B I N A.

Concubinam habentis presbyteri miſſa non audiatur 143. IV.

C O N F E S S A R I U S.

Quærendus ſacerdos ſciens ligare, & ſolvere 315. IV. Ei neceſſaria ſcientia, diſcretio, dulcedo, zelus, ſanctitas *ibidem* V. Ejus judiciaria poteſtas *ibid.* Compaſſione & miſericordia afficiatur 316. VI. VII. VIII.

C O N F E S S I O R E O R U M

Sententia nequit ferri, niſi in ſponte confeſſum, vel convictum 394. I. 433. II. Confeſſiones ſcriptæ, ſi extortæ fuerint, nullæ ſunt *ibid.*

CONFESSIO SACRAMENTALIS.

Confessio peccatorum, e ſacris bibliis exemplis petitis, illuſtrata 311. X. & *ſeqq.* Annunciabant actus ſuos credentes illi, qui veniebant ad Apoſtolos *ibid.* Sine confeſſione nullus veniam poteſt promereri *ibid.* Neceſſitas confeſſionis 314. III. Confiteri culpam ſimpliciter, ſecunda eſt poſt naufragium tabula 305. II. Ubi eſt taciturnitas confeſſionis, non eſt ſperanda criminis venia 309. I. Non poteſt quiſquam juſtificari a peccato, niſi ante fuerit peccatum confeſſus 310. III. Eva, quia peccatum confeſſa, idao non deſperata, ut Cain 310. IX. Primorum parentum cauſſa confeſſione deletur 311. X. Poteſtatem ſolvendi atque ligandi ſacerdotes habent a Chriſto 315. IV. Jeſus Chriſtus præpoſitis eccleſiæ tradidit poteſtatem, ut & confitentibus pœnitentiæ ſatisfactionem darent, & eadem ſatisfactione purgatos ad communionem ſacramentorum per reconciliationem admitterent 608. IV. Confeſſio publica, & privata 314. IV. Non omnia peccata publicam poſcunt pœnitentiam & confeſſionem *ibid.* Confeſſio peccatorum coram eccleſia, eorum quoque quibus vinculum conjugale & continentia læditur 285. I. Confeſſio Deo & ſacerdoti fit 315. II. Secreta peccata, ſecreta confeſſione & occulta ſatisfactione purgantur 312. XV. Confeſſionis votum, cum deeſt facultas confitendi 312. XVI. Peccatum occultum ſufficit referre in notitiam ſacerdotis 317. XII. Peccata occulta purgantur ſecundum ſacerdotis edictum, ſatisfactione ſecreta 370. XXIX. De gravibus peccatis abſcondite admiſſis confeſſio fit cum ſpe veniæ per occultam confeſſionem coram oculis Dei, præſente etiam ſacerdote, qui indicturus eſt pœnitentiam, accedentibus jejuniis, eleemoſynis, vigiliis, orationibus 371. XXXI. Confeſſio pura de peccatis 269. XV. VI. Manifeſtanda eſt omnis varietas peccatorum cum circumſtantiis loci, temporis, officii, perſonarum, & aliis hujuſmodi 286. VIII. Confeſſio non dividenda, itaut diverſa peccata diverſis ſacerdotibus manifeſtentur 313. I. Scripta confeſſio per ſcriptum, ac per nuncium rejicitur 313. III. Erubeſcentia ipſa in ſcelerum confeſſione partem habet remiſſionis 313. III. & 315. IV. Præmittenda confirmationi 251. V. Confeſſio peccatorum per presbyteros inquirenda eſt ab infirmis, in mortis diſcrimine conſtitutis 324. VIII. Non imponatur illis pœnitentia, ſed innoteſcat *ibid.*

C O N F I R M A T I O.

Confirmatio vocata impoſitio manus epiſcoporum, neceſſaria poſt baptiſmum cunctis fidelibus: per eam datur Spiritus Sanctus 249. I. 221. VII. Iterari non debet 222. XI. Per manus impoſitionem, & chriſma 238. I. Ea muniti parvuli poſt baptiſmum, & ad Euchariſtiæ myſteria admiſſi *ibid.* Apoſtolorum ævo ſoli Apoſtoli hoc ſacramentum adminiſtrabant: nec perfici poteſt, niſi ab epiſcopis, qui eorum tenent locum 250. II. Presbyteris non licet conſignare, ſeu confirmare 250. II. Ejus effectus augmentum gratiæ, robur & vires, auxilia in agonibus, & prælis hujus mundi 250. III. Spiritus Sancti ſeptiformis gratia 250. III. Tam hæc, quam baptiſmus magna ſunt ſacramenta. Confirmatio præcellit, quod a ſolis Pontificibus fiat. Baptiſmus & confirmatio ita conjunguntur, ut unum ex his ſacramentis ſine altero rite perfici non poſſit 250. II. Nullus eſt Chriſtianus, niſi confirmatione epiſcopali chriſmatus 251. V. Confirmandi & confirmantes jejuni ſint oportet 251. V. In ea diſtinctus eſt ac proprius patrinus 247. I. Unus ſit ſive vir, ſive mulier 248. XIX. Oportet, ut ſit confirmatus 248. III.

C O N J U G I U M.

Conjugium vituperans ob virginitatem, quam profeſſus eſt, damnatur 8. IV. 9. XII. *Vide* Matrimonium. Mulier.

CONSANGUINITAS *Vide* MATRIMONIUM

C O N S C I E N T I A.

Conscientiae teſtimonii habenda eſt ratio, non eorum, qui nos maledictis laceſſunt 189. VI. VII.

C O N S E C R A T I O E P I S C O P I

Nullus in epiſcopum conſecretur, niſi canonice electus. Si ſecus factum fuerit & conſecrans, & conſecratus deponatur abſque ſpe recuperationis 84. I. Conſecrandi ſunt Epiſcopi ab omnibus comprovincialibus, vel ſaltem a tribus, ceteris conſentientibus, & maxime Metropolitano 85. 86. Provinciæ Epiſcopi a ſuo Metropolitano conſecrandi ſunt & viciſſim Metropolitanus ab Epiſcopis ſuæ provinciæ 85. IV. Si duo ſolum, vel tres contradicant, obtineat ſententia plurimorum 85. VI. 86. VII. Epiſcopi non ordinati a Metropolitano, illum adeant, ut inſtruantur 86. XI. Si forte in provincia unicus ſuperſit epiſcopus, convocandi ſunt ad comprovincialis epiſcopi ordinationem viciniæ provinciæ epiſcopi 87. XII. Archiepiſcopus ab omnibus ſuffraganeis ordinandus, quia omnibus præeſt 87. XIII. Conſecrandi ſunt epiſcopi a tribus epiſcopis 87. XIV. Ritus ordinationis & impoſitionis manus in epiſcopi conſecratione 87. IV. Conſecratio epiſcoporum non debet differri ultra tres menſes ab electione 88. VI.

C O N S I L I U M.

Consilii, & præcepti diſcrimen 670.

C O N S T I T U T I O.

Constitutiones quædam nulla ratione convelli poſſunt: multas oportet temperari aut pro neceſſitate temporum, aut pro conſideratione ætatum 45. XVIII. Conſtitutiones contra canones & decreta Præſulum Romanorum, vel bonos mores, nullius ſunt momenti 42. IV.

C O N S U E T U D O.

Consuetudo eſt jus quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, quum deficit lex 57. I. Conſuetudo religioſa, pia, ſacra, ceteris præferenda ubicumque fuerit 60. I. Conſuetudinis eccleſiarum contemptores in his, in quibus ſilet ſcriptura, coercendi ſunt, ut prævaricatores legum divinarum 59. XI. Conſuetudines diverſæ pro loco & tempore nihil obſunt ſaluti, ſi illis canonica auctoritas non obſiſtat 60. XII. Ad conſuetudinem particularium eccleſiarum, ad quas fortaſſe devenerit, rationem habeat gravis, prudenſque Chriſtianus 58. Conſuetudines, quæ nihil ad religionem conferunt, quandoque reſecandæ 61. III. Ad conſuetudinem longam & rationi conſonam adverſa revocantur 60. XVI Conſuetudo cedit veritati 58. I. 13. III. IV. V. VI. Dominus dicit: *Ego ſum veritas & vita.* Non dixit: *Ego ſum conſuetudo, ſed veritas* 58. I. Conſuetudo ſine veritate vetuſtas erroris eſt 58. V. Conſuetudo laudanda, quæ non pugnat cum fide catholica 59. X. Conſuetudo mala continuo radicitus evellatur, ne in privilegii jus ab impiis aſſumatur 61.

C O N T I N E N T I A.

Continentia corporis diuturna iis neceſſaria, qui ad epiſcopatum ſunt promovendi 71. XV. Continentia unius conjugis, altero invito, damnatur 541. III. 543. VII. VIII. IX.

C O N T R I T I O.

Contritio cordis in baptiſmate neceſſaria 290. II. Pars pœnitentiæ 292. IX. Doloris ſacrificium Deo offerendum in ſatisfactionem pœnitentium, cum eleemoſynis, & jejuniis 324. VII.

CON-

CONTUMACIA.

Contumacia 431. 432. Pœna nolentium contumaciter judicibus obtemperare 431. II.

CONVIVIUM.

In conviviis abſentium vita non mordeatur, ſed ſacræ lectionis verba audiantur 588. I. Non celebrentur in eccleſia 511. VIII. Convivia, commeſſationes, ebrietates in ſanctorum honorem & diebus ſolemnibus dedecent Chriſtianos 614. IV. Convivia Chriſtianis vetita 489. XXXVI.

CORRECTIO.

Prius nos metipſi, quam alii ad examen vocandi 388. I. Prius propria, quam aliena reprehendenda 579. IV. Secreta peccata, ſecreto, publice publica corripienda ſunt 392. V. Corrigendi majores quoque ubi malum junioribus exemplum præbent 702. XXXI. Plus caritas, quam poteſtas; plus agit cohortatio, quam comminatio 580. III. Qui quærunt quæ ſua ſunt, dominari magis, quam conſulere ſubditis quærunt, & quod proviſum eſt ad concordiam, tendit ad noxam *ibid.* II. Odio habeantur peccata, non homines 581. VI. Correctio peccantis ad miſericordiam pertinet, quæ invitis quoque præſtatur 196. VIII.

CRIMEN.

Crimen eſt peccatum gravius accuſatione, & damnatione dignum, ut homicidium, adulterium, fornicatio, furtum, fraus, ſacrilegium & cetera hujuſmodi 311. 3. Miniſtri Eccleſiæ criminum expertes ſint, flagitioſi non ordinandi *ibid.* Criminis Eccleſiaſtici judicium ad unos ſpectat epiſcopos 410. XVII. In criminalibus cauſis non aliter puniatur clericus, niſi clericatus honore nudatus fuerit ab epiſcopo ſuo 410. XVII.

CRUX.

Crucis ſignaculo ſacramenta quævis perficiuntur 212. II.

CULPA.

Culpas agnoſcere, ubi non ſunt, pietatis argumentum; quum ſæpe ex culpa oriatur quod agitur ſine culpa 650. III. Ex culpa primi hominis, eſurimus, & ſine culpa comedimus, quum eſurimus *ibid.*

CURA ANIMARUM.

Cura animarum in poteſtate & judicio epiſcopi 113. IV.

CURIALIS.

Curiales non initiandi ordinibus 347. IV. V. VIII.

D

DÆMON.

Dæmones tum ob naturæ excellentiam, tum ob longi temporis experientiam imponunt hominibus, futura divinando 776. Utrum aliqua ratione ex corporis motibus in cogitationum notitiam deveniant 777. Mulierculis illudunt 777. I.

DECANUS.

Decanus nequit conſtitui qui non eſt presbyter 113. VIII. Decanus ſine epiſcopo nulli tribuat curam animarum, vel præbendam 113. 115.

DECIMÆ.

Decimæ eccleſiis Dei fideliter reddantur a laicis ſub pœna excommunicationis 143. IV. Deo & Sacerdotibus debentur ex Legis & Patrum decretis 205. I. Decimas laici poſſidere vetantur 205. II. Decimationum proventum priori eccleſiæ auferre non poteſt qui res ſuas alieni delegaverit 123. II. Decimæ & poſſeſſiones veterum Eccleſiarum novis oratoriis non tribuantur 224. 13. 115. Juxta epiſcoporum diſpoſitionem diſtribuendæ 207. 13. Decimæ baptiſmali eccleſiæ dandæ, ubi Dei verbum proponitur, manus impoſitio, & alia Chriſti Sacramenta percipiuntur 207. II. 207. I. Decimæ ſpectant ad eas eccleſias, in quibus infantes baptizantur, & miſſæ audiuntur per anni curriculum 206. II. In alienationibus proventus decimarum a priori eccleſia non auferatur 206. 113. Decimas non ſolventium pœnæ 207. IV. V. Decimæ, & oblationes non cedant in utilitatem famulorum, conſanguineorum, & id genus aliorum 209. VII.

DECRETUM DEI.

Decreta Dei immutabilia: mutationi obnoxia videntur; quia mutantur hominum opera 283. X. *Vide* Prophetia.

DECRETUM ELECTIONIS.

Decretum electionis, vel poſtulationis Epiſcopi omnium ſubſcriptionibus roborandum ante conſecrationem 74. 76. V.

DEFUNCTI.

In omnibus miſſis pro defunctis preces fundantur juxta veterem eccleſiæ morem 145. XI. Eccleſia pia mater communis, generalibus precibus illa exhibet, quæ negliguntur a parentibus, filiis, amicis *ibid.* Defunctorum oblationes eccleſiis reddantur 211. II.

DEGRADATIO.

Presbyteri canonice degradati pœnitentiam agant 98. V.

DELEGATUS.

Delegati, epiſcoporum jura ſervent illæſa: nam ſi ſua unicuique epiſcopo juriſdictio non ſervatur, confunditur ordo eccleſiaſticus per illos, per quos debuit cuſtodiri 116. 3. Delegati Sedis Apoſtolicæ ſervant privilegia metropolitanorum 115. XV. Subdiaconi poſſunt eſſe delegati Sedis Apoſtolicæ 116. II.

DEPRÆDATIO.

Deprædatio anathemate coercenda 761. IV.

DESPERATIO.

Deſperatio, & impœnitentia finalis peccatum in Spiritum Sanctum irremiſſibile 290. IV.

DETRACTIO.

Detractionis crimen, maxime in Sacerdotes & Epiſcopos furto gravius 627. 628. Permittit Deus, detrahere quoſdam bonorum vitæ, quia cum laudentur a plurimis amplius, quam oporteat, ſi qua culpa a laudibus naſcitur in corde juſtorum, detractionibus ſuffocatur 629. III.

DIABOLUS.

Exorciſmis & exſufflationibus clericorum abjiciatur immundus ſpiritus procul a baptizandis ſive parvulis, ſive juvenibus 244. I. 245. VIII. *ibid.* IX. Suam omnem vim in baptiſmo amittit 222. I.

DIABOLUS *Vide* ANGELUS.

DIACONISSA.

Diaconiſſæ non ordinandæ ante annum quadrageſimum 513. X.

DIACONUS.

Diaconus 103. II. 104. V. 113. II. Diacono, dum ordinatur, ſolus Epiſcopus benedicens manus imponit ſuper caput 138. IV. Diaconi non ordinentur minores annis XXV. 99. 3. & 130. VI. Diaconi ordinandi, ſi fuerit juvenis conjugatus; etiam uxoris voluntas requirenda eſt, ut ſequeſtrato manſionis cubiculo, religione promiſſa, poſteaquam pariter converſus fuerit, ordinetur 330. V. Diaconi non fungantur munere cantorum 137. VII. Prædicationi, & eleemoſynis vacent *ibid.* Miniſtrant ſacerdotibus in ſacramentis: prædicant Evangelium & Apoſtolum, & alia plura agunt 328. VII. Eis non eſt traditum baptiſma, ſed ſacerdotibus: baptizant autem, ſi neceſſitas cogat 225. I. Sacri corporis prærogationem non exerceant niſi abſentibus presbyteris 225. II. Diaconos presbyteris anteferre maximæ vecordiæ eſt 117. II. V. Menſarum & viduarum miniſtri non ſe efferant tumidi ſuper eos, ad quorum preces Chriſti corpus, ſanguiſque conficitur *ibid.* Diaconus coram presbytero non ſedeat 118. II. IV. Simile obſequium deferant diacono, ſubdiaconi, & omnes clerici 118. IV.

DIALECTICI.

Dialecticorum abuſus, eorum tendiculæ, ſeu phantaſmata, umbræ, imagines, quæ cito pereunt, & ſolvuntur 40. II.

DILATIONES.

Dilationes, ſive induciæ accuſatis dandæ 426. & 427.

DI-

Digitized by Google

DIMISSORIÆ LITERÆ.

Sine dimiſſoriis literis clericus in aliena eccleſia non ordinetur 359. VI.

DIOECESANA SYNODUS.

In eâ presbyteri in parochiis ordinati rationem reddant Epiſcopo adminiſtrationis officii ſui 100. VII.

D I OE C E S I S.

Non licet epiſcopo in aliena diœceſi oratorium conſtruere, dedicare, miſſaſque illic celebrare 123. II. Viſitatio annua diœceſis facienda ab epiſcopo 125. V. II. Diœceſis ſuæ poteſtatem habet epiſcopus 108. IX.

D I S C I P L I N A.

Dissidia diſciplinam perdit 97. V.

D I S P U T A T I O.

Disputare de religione cum infidelibus fas non eſt canonum cuſtodibus 568. IX.

D I V I N A T I O.

Divinationis multiplex genus 775. VI. 777. 778. Divinatrix pythonica 778.

D I V O R T I U M.

Divortium non abolet nuptiale fœdus 642. XIII. Divortii cauſa fornicatio 645. Immo hæc ſola 643. VII. Divortium verum non eſt, ſi calore iracundiæ fiat, & brevi uxor redeat 798. Fatuus eſt qui uxorem meretricem retinet, ut qui caſtam dimittit 685. I. Iniquum eſt dimitti ab adultero *ibid.* Uxor fornicationis cauſa dimittatur 685. II. Cauſa diſſidii ante uxoris ejectionem ab Epiſcopis probanda 687. III. Dominus permiſit cauſa fornicationis uxorem dimitti, ſed quia permiſit, non juſſit 688. IV. III. Qui duxerit dimiſſam, quamvis ob fornicationem, mœchatur 689. VI. Mulieri fideli, quæ adulterum dimiſit, alii nubere non licet 689. VIII. Poſtquam Chriſtus ait adulteræ: *nec ego te condemnabo, vade: deinceps noli peccare*, quis non intelligat, maritum debere ignoſcere quod videt ignoviſſe Dominum amborum 690. II.

D O C E R E.

Docere in eccleſia mulieribus non licet, nec laicis, præſentibus clericis 553. II.

D O C U M E N T U M.

Documenta, quibus eccleſiæ alicujus poſſeſſio & res firmatur, clerici nec ſupprimant, nec adverſariis tradant 185. VII.

D O G M A T A.

Dogmatum ſacrorum doctores reſtituendi 112. XIX.

D O L O R.

Dolor in pœnitentia ſupernaturalis ex fide prodeat 287. XII. Et cum amore Dei, ſine quo nemo conſequitur veniam, nemo invenit gratiam *ibid.* IX. In pœnitentia conſideranda non tam menſura temporis, quam doloris 289. XXIV. Dolor peccati ob ejus turpitudinem 305. I.

D O M I C I L I U M.

Domicilium juriſdictioni novi judicis ſubjicit 412. II.

D O M I N I C A D I E S.

Dominica dies colitur propter Domini reſurrectionem 147. V. Dominicis diebus omnibus communicandum 264. IV. Dominico die jejunare mos eſt Manichæorum 10. XVII. Dominicis omnibus, & per omnes dies Paſchæ uſque ad Pentecoſten gaudium Reſurrectionis celebramus, idcirco non proſternimus *ibid.*

DOMINIUM.

Dominium in clerum neque Archidiaconi, neque Epiſcopi exerceant 113. III. Dominari in clerum Epiſcopos dedecet, cum ab Apoſtolo Petro ſit vetitum 204. III.

D O S.

Nullum ſine dote fiat conjugium 639.

D U B I U M.

Certa ſententia in re dubia indecens eſt 460. II. In rebus ambiguis abſolutum non debet eſſe judicium 498. V. Dubia in dubiis de rebus ad æternam ſalutem ſpectantibus, tene certum, dimitte incertum 292. IV. E duobus malis, inter quæ quis fluctuat, minus eligendum 604. II. In dubiis obediendum 125. IX. Dubitans de eo, quod agendum ſit, conſulat eos, qui veritatem doceant 58. Dum Auguſtini mater fluctuaret cernens Mediolani Eccleſiam non jejunantem Sabbato, Ambroſius conſulitur 58. Dubia aut obſcura, ſi qua ſint; id noverimus faciendum, quod nec præceptis Evangelicis eſt contrarium, nec decretis Sanctorum Patrum 45. XVIII. I. In baptiſmo dubio quid agendum. *Vide* Baptiſmus

D U E L L U M.

Duellum. *Vide* Monomachia.

E

E B R I E T A S.

Ebrietas grave peccatum, æterna pœna dignum 606. II. Vinum, nec ſuo pepercit auctori 152. II. Ebrietas Lot origo fuit, inceſti concubitus peſſimæ regenerationis partus deterior *ibid.* Johannes Chriſti præcurſor vinum non bibit *ibid.*

E C C L E S I A.

Ecclesia ea eſt, quæ per ſucceſſiones Epiſcoporum conſtituitur in Sedis Apoſtolicæ radice 17. II. Eccleſiæ unitas in Petro 15. I. Eccleſia ſola pro errantibus fiducialiter intercedit 16. II. Domus eſt, in qua agnus comeditur, foras vero efferre ejus carnes lex prohibet *ibid.* Arca, extra quam ſi quis invenitur, perit *ibid.* Eccleſia Catholica bonos, ac malos complectitur 17. III. Hoc eſt cum granis paleas 18. IV. Mali homines ſunt in Eccleſia, ut mali humores in corpore, ex quo interdum exeunt *ibid.* Interdum qui, foras mittitur, intus eſt in Eccleſia, & qui foris eſt, intus videtur retineri 18. V. Mali in ejus unitate corporaliter mixti per peſſimam vitam ab eadem ſeparantur 18. VI. VII. Unius peccato totum læditur eccleſiæ corpus 607. II. Per peſſimam vitam peccatores ab eccleſiæ ſocietate, quantum ad ſpiritum, ſeparantur 607. IV. Extra catholicam Eccleſiam non eſt locus veri ſacrificii 16. III. Eccleſia eſt domus Dei, columba unica, ſponſa pulchra ſine macula & ruga, hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ vivæ, paradiſus cum fructu pomorum 16. IV. Claves accepit ac poteſtatem ſolvendi & ligandi *ibid.* Extra Eccleſiam miracula non proſunt 16. VI. Præſtat in Eccleſia eſſe, quam miracula patrare *ibid.* Eccleſia cogit perditos filios, ut redeant, cum perditi filii cogant alios, ut pereant 586. I. Non tamen extremis ſuppliciis a judicibus quærit, ſontes puniri *ibid.* II. Eccleſiæ miniſtri lapſi, ad eccleſiaſticum miniſterium revocari poſſunt. Petrus Apoſtolorum princeps, quamquam Dei filium jurejurando negaverit, ab Apoſtolatu non fuit expulſus 284. XIV. Eccleſiæ officia nemo ſibi vindicet jure hereditario 62. V. Eccleſiæ ædificandæ ſunt, accedente epiſcopi conſenſu 124. III. Earum immunitas 124. IV. Dirutæ eccleſiæ ab epiſcopis reparentur 124. V. Eccleſiis deſtitutis proſpiciat epiſcopus 125. III. Eccleſiæ & loca Sanctorum tribus ex cauſis tranſmutantur, ob neceſſitatem perſecutorum, ob difficultatem locorum, ob ſocietatem malorum 125. VI. Non conſecretur baſilica, quam quis conſtruit pro quæſtu cupiditatis, dividendo cum clericis quicquid ex populi oblationibus colligitur 127. II. Sedis Apoſtolicæ jura in Eccleſiarum conſecratione 128. I. II. III. IV. Pro dedicandis eccleſiis nihil Epiſcopus exigat, quaſi ex debito 129. III. I. Eccleſia pactione conſecrata, execrata dicenda eſt 129. III. III. Eccleſiæ divinis precibus conſecrantur & cum miſſa 129. IV. Eccleſiarum conſecratio, neceſſaria 127. I. Judæi loca, in quibus Domino ſacrificabant, divinis habebant ſupplicationibus conſecrata *ibid.* Moyſes tabernaculum conſecravit, & Salomon cum populo dedicationem templi celebravit *ibid.* Non licet conſecrare Eccleſiam, aut miſſas celebrare ubi paganus ſepultus eſt 129. V. Quoties dubitatur de conſecratione eccleſiæ, conſecranda eſt 133. VI. VII. & 131. VI. Solemnitas dedicationis eccleſiæ per ſingulos annos octo diebus celebretur 130. VI. Eccleſiæ Arianorum divinis precibus poſtea ab orthodoxis conſecratæ fuerunt 130. VII. Signa eccleſiæ dedicatæ in uſes laicorum non convertantur 134. V. Eccleſiæ prædia 170. I. 171. II. Pecuniæ 171. III. IV. Præpoſitus Eccleſiæ, omnium, quæ habet Eccleſia efficitur diſpenſator 171. V. Sanctus Paulinus ingentia prædia vendidit, ſed factus Epiſcopus Eccleſiæ fa-

cultates fideliſſime diſpenſavit, non contempſit 171. V. S. Hilarius Arelatenſis Epiſcopus quæ tunc habebat Eccleſia non ſolum poſſedit, ſed etiam acceptis fidelium numeroſis hereditatibus, ampliavit *ibid.* Res eccleſiæ non debent contemni, ſed fideliter diſpenſari *ibid.* Eccleſiæ res non alienandæ 173. IX. Res Eccleſiæ communes, non propriæ ſunt 173. II. Ex illis pauperes vivunt 174. I. Res eccleſiæ non ſunt propriæ, ſed communes 174. IV. Eccleſiæ res & bona ab Epiſcopis quomodo diſpenſari debeant 172. I. II. III. Aurum habet Eccleſia non ut ſervet, ſed ut eroget 176. VI. Eccleſiæ rebus utatur epiſcopus, non tanquam propriis, ſed tanquam commendatis 176. VIII. Eccleſiæ res non quaſi propriæ, ſed ut communes, & Domino oblatæ cum ſummo timore in pios uſus diſpenſandæ 172. III. Reditus eccleſiæ in quatuor partes dividat epiſcopus, unam ſibi retineat, alteram diſtribuat clericis pro officiorum ſedulitate, fabricis tertiam, quartam pauperibus & peregrinis, rationem divino examini redditurus 172. IV. V. 173. VI. VII. VIII. Clerici illi ſuſtentandi ſunt eccleſiæ ſtipendiis, quibus parentum & propinquorum nulla bona ſuffragantur. Qui opibus parentum ſuſtentari poſſunt, ſacrilegium committunt, ſi quod pauperum eſt, accipiunt 195. II. *Vide* Schiſmatici.

ELECTIO.

Electio Sacerdotum non pertinet ad laicos, ſed neceſſitas obediendi 65. X. In electionibus Epiſcoporum, principum habetur quandoque ratio 65. XII. 66. XIII. Clerus eligit Epiſcopum, populus conſenſum præſtat 66. XIV. XV. Sacerdotum eſt electio, populi fidelis conſenſus, quia docendus eſt populus, non ſequendus 66. XVI. Electio non facta a catholicis, eſt irrita 78. IX. Eligentibus præmia præbere, ſimoniaca hæreſis 78. VII. Sanctorum Patrum ſanctiones eos cenſuerunt idoneos ſacris adminiſtrationibus, quorum omnis ætas a puerilibus exordiis uſque ad provectiores annos per diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſtipendia cucurriſſet 78. Eligendus eſt Sacerdos ſanctior, doctior, præſtantior ex omni populo 71. XIV. Eligendus qui renuit, & ſacris altaribus admovendus eſt qui quæſitus refugit, contra qui ultro ambit, vel importune ſe ingerit, eſt repellendus 68. XXIV. Eligendus is, qui nullius incongruæ voluntati deſerviat 68. XXIII. Electus ad Eccleſiæ munera, an ea poſſit reſpuere 74. XXX. XXXI.

ELEEMOSYNA.

Eleemosyna pro peccatorum remiſſione efficax 600. VIII. Crimina eleemoſynis rediminuntur 324. II. Eleemoſyna eſt medicamentum fortius, quod maxime operatur in pœnitentia 324. III. eleemoſyna pars ſatisfactionis in pœnitentibus VI. I. Eleemoſyna non eſt facienda ex alienis rebus, vel ex pecunia Simoniaca. Aliud eſt propter peccata eleemoſynas facere, aliud propter eleemoſynas peccare 599. I. Eleemoſynarum, ſeu oblationum populi in eccleſiis parochialibus ratio reddenda eſt epiſcopo quotannis 204. III.

EMPTIO.

Emendi vilius, & vendendi carius ſtudium dedecet clericos, qui ob illud à clero cohibeantur 471. II. Dejiciantur à clero hujuſmodi clerici 472.

ENERGUMENI.

Energumenis manus quotidie imponant exorciſtæ: pavimenta domorum Dei verrant, & quotidianum victum ab exorciſtis recipiant 246. XVII.

EPILEPSIA.

Epilepsia laborans a celebratione miſſarum prohibetur 142. I. II.

EPISCOPUS.

Episcopatus nomen eſt operis, non honoris 75. XXXIII. Epiſcopi Græce vocati, Latine *ſuperintendentes* dici poſſunt *ibid.* Non eſt Epiſcopus qui præeſſe dilexerit, non prodeſſe *ibid.* Attamen indecenter appetitur 75. XXXIII. Epiſcopus Græce, Latine *ſpeculator* dicitur 109. I. Epiſcopi Apoſtolorum ſucceſſores in eccleſia 19. I. & 110. III. Epiſcopatus Ordo 71. XVI. Epiſcoporum & presbyterorum æqualitas, & diſcrimen 117. II. 119. VII. Ordinatio ab Epiſcopis confertur, non à presbyteris 118. II. In Epiſcopi ordinatione duo Epiſcopi ſuper initiandi caput ponant Evangelii codicem, unus benedicat, reliqui omnes epiſcopi, qui adſunt, manibus ſuis caput ejus tangant 137. I. Epiſcopus ordinandus primum examen ſubeat in moribus, in literis, in Lege Domini, in Scripturarum ſenſibus, in dogmatibus Eccleſiaſticis, & in præcipuis Religionis capitibus, quæ enumerantur 7. V. Epiſcopus unus in una eccleſia 189. I. Epiſcopatuum erectio de Apoſtolicæ ſedis facultate, fidelium multitudine id poſtulante 202. III. Epiſcopus nullus ordinandus antequam præcedentibus ordinibus initietur 103. II. III. 104. IV. Electionis tempus. Nullus de electione loquatur vivente adhuc Epiſcopo 75. I. Non eſt agendum de electione ante diem tertium depoſitionis Epiſcopi *ibid.* Ultra tres menſes non differatur electio Epiſcopi 76. *initio.* Eligentium votis in duas partes diviſis Metropolitanus ſententiam ferat 78. VIII. Electi a Clericis, expetiti a plebibus, conſecrari a provincialibus Epiſcopis cum Metropolitani judicio, non autem alii, inter Epiſcopos habeantur 63. VIII. In Epiſcopi electione Cleri & populi partes, conſenſus, decretum electionis & teſtificationis epiſtola 94. II. I. Clerus & plebs exponunt Epiſcopum ſibi præficiendum dignum tanto miniſterio, mittuntque ſolemne decretum omnium ſubſcriptionibus roboratum 69. IV. Electio Epiſcoporum non ſpectat ad laicos 64. III. IV. V. Id de ſeipſo fatetur Valentinianus Imperator 64. V. Non eſt permittendum turbis eligere ad Sacerdotium promovendos 65. VIII. Eligantur Epiſcopi e propria Diœceſi 70. IX. Eligendi ſunt remota perſonarum & munerum acceptione ob vitæ meritum & ſapientiæ donum, ut exemplo & verbo ſibi ſubjectis proſint 70. IX. Metropolitanus ordinandus omnium Clericorum, atque civium voluntate diſcuſſa 67. XVII. Archipresbyterum eligit clerus, & populus plebis ipſius 67. XVIII. Canonici eligant Epiſcopum adhibito conſilio religioſorum virorum 67. XXI. In electione antiſtitis communi utilitati, non lucro proſpiciendum 67. XXII. Electionis ad Epiſcopatum errores pernicioſi 77. V. Idcirco Paulus dixit: *manus cito nemini impoſueris, neque communicaveris peccatis alienis: cito manus imponere* eſt Sacerdotalem honorem tribuere non probatis; *communicare peccatis alienis* eſt talem effici ordinantem qualis eſt ille qui non meruit ordinari 77. V. Epiſcopi non ſunt ordinandi ante XXX. annos 99. Epiſcopus ſit irreprehenſibilis 99. II. Sit ſine crimine, at non eo tantum tempore quo ordinandus eſt, præteritis maculis dilutis nova converſatione, ſed ex quo in Chriſtum renatus eſt 100. II. Nequit libere peccantes corripere, ſi ſibi conſcius ſit eadem ſe commiſiſſe quæ corripit *ibid.* Epiſcopus ſit unius uxoris vir, ideſt monogamus poſt baptiſmum 100. III. In electione nec præmia, nec perſonarum patrocinia locum habeant 68. XXIII. Sit ſimplex ſine venalitate conſenſus, nulluſque ſuffragio venditorum provehatur ad ſumma Sacerdotii 68. XXIV. Irreprehenſibiles eſſe convenit quos præeſſe neceſſe eſt corrigendis 70. XI. Emendatiorem eſſe convenit populo quem neceſſe eſt orare pro populo 70. XI. Præſumenter accedit ad Epiſcopatum qui longam corporis ſui continentiam non habet 71. XV. Eligendi ſunt Epiſcopi ii tantum, quos multo ante nota probabiliſque vita commendat 70. X. Probati ſint in ſermone fidei *ibid.* Electi ſunt ad Epiſcopatum ob vitæ integritatem beatus Ambroſius, nondum baptizatus, beatus Severus ex lanificio, beatus Nicolaus ex laico 71. XXIV. Eligi ad Epiſcopatum non debent laici, neque de pœnitentibus 70. XI. Neque qui longam corporis ſui continentiam convincitur non habere 71. XV. Habens filios & uxorem ad Epiſcopatus ordinem promoveri non debet 71. XVI. Nullus de altera eccleſia eligi permittatur 69. IV. Emeritis in ſuis Eccleſiis non præponantur extranei 63. I. Tunc alter de altera eligatur Eccleſia, ſi de civitatis ipſius clero nullus Epiſcopatu dignus reperiatur 63. II. Eligendus non promittat ſe aliquid dare, nec de eccleſiaſticis præteritis cauſis aliquam ſecuritatem faciat cuiquam 74. *initio.* Quod ſi in hæc impingat conſecrari non debet *ibid.* Eligatur nullus in Epiſcopum niſi in ſacris ordinibus religioſe vivens inventus fuerit 72. XVIII. Summus ſacerdos fieri non debet qui in nullo gradu nunquam obſequtus eſt ſacerdoti 71. XXI. Eligi non debet ad Epiſcopatum Neophytus 71. XXV. Eligendi ad Epiſcopatum non ſunt ſenio confecti 78. VI. Neque qui pſalmos ignorant *ibid.* Neque tenaces *ibid.* Invitus nemo debet conſtitui Epiſcopus, presbyter, aut Diaconus 71. XXVI. & XXVII. Invitis nullus dandus Epiſcopus, ne plebs illum contemnat, aut odio proſequatur 78. VIII. Electio differt a Poſtulatione 61. II. I. Electionis confirmatio pertinet in ſingulis provinciis ad Metropolitanum 77. I. & II.

Episcopi non conſtituendi in modicis civitatibus, ne vileſcant 76. VI. I. Epiſcopi vocati ad Synodum adire debent, niſi forte infirmitate laborent, alioquin ſeipſos videntur accuſare 54. I. II. Epiſcoporum loca in conciliis, & alibi ſecundum ordinationis tempora 119. XI. Epiſcopi Concilii Provincialis tempore meditentur ſollicite, atque cuſtodiant Divina mandata 54. III. Epiſcopus intra ſpatium ſex menſium a Concilii Provincialis celebratione diœceſim ſuam doceat quæ in Concilio acta ſint, vel definita ſub pœna excommunicationis ad duos menſes 55. IX. Epiſcopus unuſquiſque habet diœceſis ſuæ poteſtatem 108. IX. Providentiam gerat omnis regionis, quæ ſub ipſius eſt civitate *ibid.* Ordinare presbyteros & diaconos, & de ſingulis cauſis ipſius regionis diſceptare poteſt cum moderatione & pondere *ibid.* Epiſcopus annuis vicibus diœceſim viſitet 125. V. II. Epiſcopi juriſdictio illæſa ſervanda, ne ordo eccleſiaſticus perturbetur 116. I. Epiſcoporum in judiciis auctoritas 413. VI. VII. Ob Cathedræ honorem dum epiſcopus per diœceſim obambulat duo ſolidi ſolvantur 204. III. Duos tantum ſolidos ſolvant epiſcopo ſingulæ baſilicæ quotannis 205. III. Epiſcopus territorii dedicat eccleſiam ab alio licet epiſcopo conſtructam, ordinat ibi clericos quos alter deſiderat, eccleſiamque gubernat 125. VI. Epiſcopi conſilio poſthabito non licet privatim populos congregare

Digitized by Google

gate 9. XI. Epiſcopis quamquàm malis, niſi a fide aberrent, a clero, & plebe obtemperandum eſt 121. V. VI. Epiſcopis obtemperandum eſt a clericis, niſi acephali nuncupari velint Epiſcopus imitetur Moyſen & Aaron non diſcedentes de tabernaculo Domini 11I. XI. Deo ſunt pontificis opera; a Deo diſcat, legendo Scripturas ſacras, & ſæpius meditando, quæ vero a Deo didicerit, populum doceat. Præterea oret, ut vincat populus qui ei ſubeſt *ibid.* Epiſcopus die dominico eccleſiæ deeſſe non debet 508. XLII. Epiſcopi prædicare, & corrigere tenentur, nam latratu canum, & baculo paſtorum lupi ſunt arcendi 102. XV. Ad Epiſcopum pertinent cura animarum, & pecuniarum eccleſiaſticarum diſpenſatio 113. IV. Sine judicio, vel conſenſu epiſcopi nulli tribuatur præbenda eccleſiæ *ibid.* Epiſcopum de ſalute animarum ſolicitum eſſe non ſufficit 101. XII. Vita & mores ſanctum efficiunt, non loca 101. XIII. Epiſcopi quomodo ſe gerere debeant cum clero 505. XXVIII. Epiſcopus ſedens ſtare presbyterum non patiatur 506. XXIX. Nihil in Epiſcopali cervice ſplendidius fulget quam humilitas Epiſcoporum ſobrietas 100. IV. Eiiciendi ſunt de ſpatioſis domibus, lautiſque conviviis, & cibis multo labore conquiſitis *in tenebras exteriores, ubi erit fletus, & ſtridor gentium, ibid.* Confuſio, & ignominia eſt Jeſum Chriſtum crucifixum, pauperem, eſurientem, ſaſtis corporibus prædicare *ibid.* Qui locum Apoſtolorum obtinent, non ſolos eorum ſermones imitentur, ſed converſationem, & abſtinentiam 100. IV. Epiſcopus imbutus ſit eccleſiaſticis diſciplinis 100. V. Epiſcopi vacuum nomen tenet qui pauperes negligit 50. XXXV. Epiſcopus indigentibus omnia diſpenſet 172. II. In quatuor partes eccleſiæ bona dividat 172. IV. V. 175. VI. VII. VIII. Epiſcoporum eſt viduis, orphanis, pupillis opem ferre 111. XIV. 112. XV. Et egenis 112. XVII. Epiſcopus pauperibus, & infirmis, qui laborare ſuis manibus nequeunt, victum & veſtitum largiatur, quoad ejus fieri poterit 112. XVIII. Epiſcopi qui in nullo agnoſcuntur quod ſint Epiſcopi 97. II. Studium dilectionis eorum ſentiant, Eccleſia, Monaſteria, oppreſſi, pauperes *ibid.* 98. II. Epiſcopus ſit hoſpitalis, ne illis in judicio dicatur, *hoſpes eram, & non ſuſcepiſtis me.* Epiſcopi diſſidentes fratres ſive clericos, ſive laicos ad pacem magis quam ad judicium coerceant 111. XII. Inobedientes clericos damnent 111. XIII. Epiſcoporum ſocii, & familiares quinam eſſe debeant 508. XLIII. XLIV. Epiſcopum in cauſis ſæcularibus occupari, turpe 418. X. Epiſcoporum ſævitia damnabilis 102. XVII. Paſtores ſunt Epiſcopi, non percuſſores *ibid.* Nova eſt prædicatio quæ verberibus exigit fidem *ibid.* Epiſcoporum ſævitia crudelis, non ſacerdotalis 108. VI. De epiſcopis ſcriptum eſt, *forma eſtote gregi,* neque ut dominantes in clero *ibid.* Quidam in eccleſia Dei videntur exactores potius, quam pontifices *ibid.*

Episcopus Eccleſiaſticarum rerum poteſtatem habet ad diſpenſandum erga omnes qui indigent 172. I. Epiſcopus Eccleſiæ rebus utatur, ſi tamen indiget *ibid.* Bona eccleſiæ pertractet cum presbyteris, & clericis, nec convertat in domeſticos uſus, & commoda, neque ea committat fratribus, vel propinquis *ibid.* Epiſcopi tertias quas habent de ſuis parochiis impendant in reparandis eccleſiis dirutis 124. V. Epiſcopus juramento ſe obſtringit ad conſervanda Eccleſiæ bona 74. XXIX. De conſenſu concilii ſui poteſt unam de parochianis eccleſiis ſuis monaſterium dicare 177. XI. Et bonorum eccleſiæ partem illi conferre 177. XII. Heredem inſtituat eccleſiam; quod ſi filios vel nepotes habuerit, bonis eccleſiæ indemnitatibus conſulatur 181. IV. Epiſcoporum decedentium bona ſervanda, & eccleſiæ, ac ſucceſſori tradenda 182. II. 185. In eleemoſynas diſpenſentur aut ſucceſſori reſerventur 183. I. Epiſcopus criminaliter accuſatus, & ab omnibus provinciæ epiſcopis concordi ſententia damnatus, ab aliis judicari non poterit 463. *initio.* Epiſcopi dum judicantur in Provinciæ Synodo ſi diſcors ſit aliorum ſententia, vocetur metropolitanus vicinæ provinciæ, aliique epiſcopi ad ferendum judicium 414. IV. Epiſcopus ſubjicitur judicio primatis ſui, quod ſi oriatur aliqua ambiguitas vel contentio ſuper ejus examinatione, vel epiſcopatus abrenunciatione, ex more ad Apoſtolicam Sedem cuncta referantur 108. IV. Epiſcopis comprovincialibus cauſam accuſati Epiſcopi ſcrutari licet, non tamen definire inconſulto Romano Pontifice 25. XXI. Epiſcoporum judicia pertinent ad Sedem Apoſtolicam 55. VI. Communione privatur Epiſcopus negligens ſubire miniſterium ſibi commiſſum, & adire Eccleſiam ſuam 98. IV. Epiſcopus Concilio adeſſe negligens, vel eum deſerens antequam ſolvatur, alienus eſt a fratrum communione, nec recipiendus priuſquam abſolvatur in ſequenti Synodo 55. VI. VII. VIII. Epiſcoporum ſcandala, tyrannides, deprædationes in viſitatione taxantur 103. III. II. Eorum rapacitates, & gravamina, cum cleri & baſilicarum extrema exinanitione, caſtigantur 405. III. Gravari non debent ſacerdotes ab epiſcopis 205. IV. Epiſcopus ſi concubinam habuit, honore ſacerdotii depoſito ad miniſtrandum nullo modo accedat 498. V. Epiſcopi ſpoliati vel ejecti reſtituantur ante judicium 428. *ſeq.* Epiſcopali dignitate privatur Eccleſia, quæ ſuum præſulem interfecit 790. V. Epiſcopalis Sedes alios transfertur ab ſecuritatem 90. II.

EVANGELIZARE.

Evangelizandi miniſterium renuere non expedit 74. XXX.

EUCHARISTIA.

Eucharistia Græce, Latine *bona gratia* 251. I. Euchariſtia ad preces presbyterorum Chriſti corpus, ſanguiſque conficitur 117. II. Euchariſtiæ materia. Panis tantum & vinum aquæ permixtum in ſacrificium offerantur 253. Error eſt lac pro vino divinis ſacrificiis dedicare, error, intinctam populis tradere Euchariſtiam, nam ſeorſum panis & calicis commendatio memoratur error eſt vinum ſine aqua adhibere 254. VII. Ipſa Dominus ait, *caro mea vere eſca eſt & ſanguis meus vere eſt potus,* de veritate carnis & ſanguinis non eſt relictus ambigendi locus: hæc accepta atque hauſta id efficiunt, ut & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit 262. Ferebatur Chriſtus manibus ſuis, quando ait, *hoc eſt corpus meum* 263. XVII. In Euchariſtia eſt caro Chriſti, non alia plane, quam quæ nata eſt de Maria, & paſſa in Cruce & reſurrexit de Sepulcro 261. XI. Euchariſtia panis eſt manu ſancti Spiritus formatus in utero Virginis, & igne paſſionis decoctus in ara crucis *ibid.* In Euchariſtia eſt corpus Chriſti, illud vere, illud ſane, quod ſumtum eſt de Virgine *ibid.* Hoc, quod conficimus corpus, ex Virgine eſt 256. III. Vera utique caro Chriſti, quæ crucifixa eſt, quæ ſepulta eſt: veræ ergo carnis illius Sacramentum eſt. Ipſe clamat Dominus Jeſus, *hoc eſt corpus meum, ibid.* Et tu dicis *amen*, hoc eſt, *verum eſt.* Quod os loquitur, mens interna fateatur *ibid.* Panis cœleſtis vere Chriſti caro eſt 257. V. Unum eſt idemque Chriſti corpus, licet variis locis, & temporibus conſecratio fiat 275. IX. Totus eſt Chriſtus in qualibet portione: eadem ratio eſt in corpore Domini, quæ in Manna, de quo dicitur, *qui plus collegerat, non habuit amplius, neque qui minus paraverat, invenit minus* 274. III. Chriſtus in veritate ſui corporis & ſanguinis repræſentavit quod fecerat in ejus præfiguratione Melchiſedech ſummus Dei Sacerdos, panem & vinum offerens 252. II. Euchariſtia Sacrificium, immolatio carnis Chriſti, manibus ſacerdotis; Chriſti paſſio, mors, crucifixio 257. V. Euchariſtiæ figuræ. Sanguis agni Euchariſtiæ figura 273. I. Manna ejus figura 274. XVIII. XIX. III. Corpus Chriſti eſt Sacramentum & res Sacramenti 257. V.

Eucharistia, Sacramentum unitatis corporis & membrorum Chriſti, ſeu Eccleſiæ 275. VII. Euchariſtiæ Miniſtri ſanctitas 258. IV. Per Euchariſtiam tranſimus in carnem ipſius, qui caro noſtra factus eſt 258. I. Euchariſtia in miſſa percipienda 146. II. Sive plus, ſive minus quis percipiat, omnes æqualiter corpus Chriſti integerrime ſumunt 261. X. Qui manducaverit hoc corpus fiet ei remiſſio peccatorum 259. IV. Quid agendum ea die qua inter dormiendum contigit illuſio venerea 145. V. Euchariſtiam percipere licet menſtruatæ, quæ tamen laudanda eſt, ſi ex magna veneratione abſtineat 150. II. Euchariſtia iis, qui baptizabantur, data 242. XV. II. Euchariſtia parvulis baptiſmo initiatis datur cum confirmatione 238. I. In eccleſia Dei nec ab infantium linguis veritas corporis Sanguinis Chriſti inter communis Sacramenta fidei tacetur 258. I. Euchariſtia ſervatur pro infirmis 276. I. Euchariſtiam infirmis deferant presbyteri, non laici, non feminæ 258. III. Ejus fragmenta & reliquiæ corporis dominici 257. II. Qui reſidua corporis dominici conſumunt, non ſtatim ad communes cibos accedant *ibid.* Species Euchariſticæ 257. I. 263. I. Euchariſtia ſub ſpeciebus panis & vini, ne veluti quidam eſſet horror cruoris 260. VII. *Vide.* Communio. Species. Tranſſubſtantiatio.

EULOGIA.

Eulogias deferre ad ſacra Concilia, non cogantur presbyteri 54. IV.

EXACTIO.

Nihil epiſcopo fas eſt, ultra ſtatuta patrum, exigere a clero, & piis locis 204. II. I. Epiſcopi Pauli Apoſtoli veſtigiis inſiſtant nihil a Monachis, vel clericis appetentes 204. II. Tyrannis, deprædatio, & judiciaria invectio in exigendis ſtipendiis epiſcopos dedecet 204. III. II. Exactores potius quam pontifices videntur quidam in eccleſia Dei 108. VI.

EXCOMMUNICATIO.

Excommunicatus Satanæ traditur, quia diabolus extra eccleſiam, in eccleſia Chriſtus 802. IV. Excommunicationi obnoxius nequit alios excommunicare 402. 804. IV. Communio ſublata præter ſolam unius tantum Eccleſiæ 54. V. Excommunicationis annuæ ſententia 200. II. Excommunicationis ad duos dumtaxat menſes, ſententia 55. IX. Excommunicationis & Anathematis diſcrimen 800. II. Communionem eorum qui ſententia notati non ſunt, vitare non cogimur 801. III. Excommunicatorum nomina finitimis quoque epiſcopis patefacienda ſunt 808. X. Cum

Excom-

Excommunicato loquens excommunicatur 811. XIII. Excommunicati vitandi ſunt 809. I. 810. VI. *& ſeqq.* & 811. Excommunicati vitandi ſunt cum per ſententiam nominantur 809. III. In quibus liceat cum eis communicare 812. Excommunicandi qui diu objurgati corrigi nolunt 806. V. An excommunicandi ſint mortui 807. 808. Excommunicati quomodo abſolvendi 809. II. 816. Excommunicatus ſi ſacerdoti ſibi munere fungatur omni ſpe reſtitutionis careat 787. I. Pœnitentia illi indicta 788. II. Excommunicatio invalida. Sacerdos neque alligat inſontes, neque ſolvit noxios 814. I. Excommunicatio injuſta an timenda 803. V. 814. 815. Excommunicatio injuſta potius obeſt facienti quam patienti 815. VI. Interdum qui foras mittitur intus eſt, qui intus, foris *ibid.* VIII. Excommunicationis injuſta pœna 815. I. Excommunicati injuſte reſtituuntur, ac ſolvuntur ab Apoſtolica Sede 25. XXII. Excommunicatio lata ab epiſcopo pro injuria propria contra canones eſt 593. IV Propter quædam crimina a Chriſti etiam corpore ſeparatur peccator 289. XXIV.

EXEMPLUM.

Exempla rationi ſanæ poſtponuntur 38. VI.

EXORCISTA.

Exorcista 603. II. 604. V. 614. X. Exorciſtæ ordinatio, & verba ordinantis Epiſcopi 338. VIII. Exorciſmos memoriter teneat, manuſque ſuper energumenos, & catechumenos imponit 328. II. Exorciſtæ Græce Latine dicuntur *adjurantes*, ſive, *increpantes*: adjurant per nomen Domini Jeſu ſpiritum immundum, ut egrediatur 328. Per Exorciſtas voce humana, & poteſtate divina flagellatur uritur, & torquetur diabolus 222. I. II. Exorciſmis & exſufflationibus clericorum abiciendus primum a quibuſvis baptizandis immundis ſpiritus 244. I. 245. VIII. IX. Exorciſtæ omni die Energumenis manus imponant 246. XVII. Victum quotidianum dent energumenis pavimenta domorum Dei verrentibus *ibid.*

F

FALSIFICARE.

Falsificantes literas Apoſtolicas, pœnis coarceantur 46. III. & 770. XVIII.

FEMINA.

Feminas viris ſervire naturalis ordo ſtatuit 620. III. I. Siquis uxorem ducat eam, quæ publicis ſpectaculis mancipabatur ad clerum admitti nequit 343. XI.

FESTI, ET SACRI DIES.

Die ſolemni prætermittentes eccleſiæ conventum propter ſpectacula, excommunicantur 146. III. Sabbatum colere eſt Antichriſti, & Judæorum 147. IV. Singuli epiſcopi in ſuis epiſcopatibus peculiaria feſta celebrant *ibid.* 146. I. Sabbatum colere Judaiſmum ſapit; & Antichriſti perfidiam 147. IV. Reſurrectionis dies, dies Dominica ejus initium a veſpere ſabbati ſumitur 337. VII. Qui Dominico die ſtudioſe jejunat non creditur eſſe catholicus 316. IX. Quinquageſima ante Paſcha 155. VI. Eccleſiaſtico gradu exornati, non tantum loco, ſed etiam religione laicis præſint, & a quinquageſima jejunium incohent 155. VII. & 484. II. III. Quadrageſimæ jejunium obſervandum ante Paſchæ ſolemnitatem 152. III. 533. IV. Non licet V. feria noviſſimæ ſeptimanæ jejunium ſolvere, ſed ſincera abſtinentia toto quadrageſimæ tempore opus eſt 152. II. Jejunandum in quadrageſimæ diebus omnibus, exceptis dominicis 152. III. 153. IV. Quadrageſimæ dies decimæ totius anni Deo offerendæ 153. IV. Salvator noſter jejunio ſuo conſecravit hoc tempus *ibid.* Clerici in Quadrageſima a carne, & deliciis jejunent 155. V. Quibus diebus a carne abſtinemus, lac, caſeum, ova comedere non licet 155. VII. Quadrageſimæ jejunium, quota diei horâ ſolvendum 156. VI. In capite quadrageſimæ omnes publici pœnitentes ſacco induti, nudis pedibus, demiſſis in terram vultibus manus impoſitionem recipiunt. Epiſcopus cum omni clero in terram proſtratus ſeptem pœnitentiæ pſalmos cum lacrymis pro eorum abſolutione decantet. Idem fiat in Cœna Domini 300. III. Cœna Domini. In ea ab omnibus fidelibus niſi gravibus criminibus obſtringantur percipiatur Euchariſtia 265. VIII. Pœnitentes eadem die ad percipiendam Euchariſtiam reconciliantur *ibid.* Paſcha die Dominico ab omnibus celebretur 147. II. In Natali Domini, abſoluta lectione evangelica, populo annuncietur ſequentis Paſchatis dies 148. V. In eo laici communicent, niſi forte ingrediantur majoribus quibuslibet criminibus 265. I. VII. 267. V. Tempus celebrandi baptiſmatis 242. I. 242. XVI. 243. VI. Quinquageſima idem ac Pentecoſte 156. II. Quinquageſima, tempus Paſchale vocatum, ſeu quinquaginta dies poſt Paſcha 157. V. Hujuſmodi quinquaginta dies tempus lætitiæ 157. V. VI. 656. II. Rogationes, ideſt Litaniæ 147. II. Pentecoſte laici communicent niſi forte impediti majoribus quibuſvis criminibus 265. I. VII. 267. V. Pentecoſte, tempus celebrandi baptiſmatis 242. I. 242. XVI. 243. VI. Quatuor tempora jejunio ſacra in quatuor anni tempeſtatibus 153. V. VI. VII.VIII. IX. 154. X. Die natalis Domini communicent laici niſi forte impediantur majoribus quibuslibet criminibus 265. I. VII. 267. V. Epiphaniæ feſtivitas in ſuo ordine debito honore veneranda eſt 243. III. Ea die quidam putant Dominum ad baptiſmum Sancti Johannis acceſſiſſe *ibid.* Non tamen in ea celebrandus baptiſmus *ibid.* Feſta plurima B. Mariæ Virginis, Sanctorum Apoſtolorum & aliorum enumerantur 646. 647.

FICTIO.

Fictio in Sacramentis, quæ recipiuntur, maxime in baptiſmo 237. II.

FIDES.

Fides univerſalis eſt, & omnium communis 546. IV. Truncato fidei capite fruſtra cetera membra ſe habere quis jactat, eleemoſynas, humilitatem, & alia id genus 216. VII. Fides mediatoris ad ſalutem æternam neceſſaria, & hoc firmiſſime tenendum 623. III. Prima ſalus eſt rectæ fidei regulam cuſtodire 7. I. Ubi ſana fides non eſt non poteſt eſſe juſtitia 7. II. Fidem docet Romanus Pontifex 7. III. Fidei confeſſio ante baptiſmum 7. IV. Nonnulla, eaque maxima fidei capita explananda ab Epiſcopo in examine antequam initietur 7. V. Fides dum ventilatur, ad Petrum, & Apoſtolicam Sedem confugiendum eſt 104. III. Fides ſine operibus corpus ſine ſpiritu 566. II. Fides donum Dei; etiam non petita conceditur, ut homini potenti & alia concedantur 567. III. Per occultam inſpirationem gratiæ fides creſcit 567. VII. Ad Fidem infideles blande & ſuaviter ſunt alliciendi, non aſpere pertrahendi 569. I.

FILII.

Filii parentibus ſerviant 620. III. I. Filios negligens occaſione continentiæ anathemate plectitur 10. XIV. Filii presbyterorum removentur ab Altaris miniſteriis, niſi primum probentur, aut in cœnobiis, aut in canonicis 346. VI. I. II. Diſpenſat Sedes Apoſtolica, moribus ſuffragantibus *ibid.* III. IV. Filii matris Chriſtianæ ejus conditionem ſequantur: ſimiliter qui procreati ſunt ex viris Chriſtianis, & mulieribus Judæis, Chriſtianam religionem ſequantur 672. III. Filii Judæorum, ne parentum involvantur erroribus, Chriſtianis tradantur 673. IV. Filia Spiritualis Sacerdotis eſt quæ ei peccata ſua confitetur 664. V. Filia ejus ſpiritualis eſt, quæ baptizatur ab aliquo, vel de ſacro fonte ſuſcipitur *ibid.* Cum filia ſpirituali rem habere Sacerdotem ſcelus eſt *ibid.*

FOENUS. *Vide* USURA.

FORNICATIO.

Nomine mœchiæ, quæ adulterium eſt, & fornicatio, & omnis luxuriæ turpitudo, in decalogo prohibentur 617. IV. An licitum ſacramenta recipere a fornicariis 220. III.

FORUM.

Catholicus ad judicem non Catholicum provocans excommunicatur 411. I. Epiſcopus nunquam ad judicem ſive civilem, ſive Eccleſiaſticum producatur 411. II.

FUNDATOR.

Fundatores eccleſiarum offerunt epiſcopo rectores illarum idoneos ordinandos, nec licet, ſpretis fundatoribus, epiſcopo ad libitum agere 200. II. III. Fundatoris Monaſterii ratio habenda 201. V. Fundatores eccleſiarum, quique in eas beneficia quævis contulerint de facultatibus ſuis, ab iiſdem alantur cum filiis, ſi forte redacti fuerint ad inopiam 200. I. Quæ ſint eorum & heredum partes 200. II.

FURTUM.

Furtum quandoque rapinam complectitur 762. I. Et furto excuſatur qui fame coactus aliquid ſubripuit *ibid.* III.

G

GENETHLIACI.

Genethliaci, a conſideratione natalis diei dicti, ſuperſtitionis poſtulati 772. I.

GRAM-

GRAMMATICA.

Grammaticae artis utilitas 551. V.

GRATIA.

Gratia Chriſti facit, ut lex impleatur 567. III. Gratiæ ſpiritus dat fidem *ibid.* Per occultam inſpirationem gratiæ fides creſcit 567. VII. Boni per Gratiam corriguntur, & libero arbitrio mali pereunt 3. IV. Gratia non ſolum peccata remittit, ſed adjuvat quoque, ne committantur 11. XX. Gratia non unum præbet revelationis & ſcientiæ lumen, ſed per illam nobis præſtatur, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere debeamus, aut valeamus 11. XXI. Non ideo nobis gratia confertur, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius poſſimus implere per ipſam 11. XXII.

GUBERNATIO.

Gubernatio populi tradenda habentibus ſpiritum Dei 61. VI.

H

HÆRESIS.

Hæreſis pertinaciam habet adjunctam 727. I. & 728. III. Hæreſeos & ſchiſmatis diſcrimen 728. IV. Sectæ quædam ex nomine auctorum nuncupatæ, aliæ ex cauſis, unde obortæ ſunt 729. Plurimæ enumerantur *ibid.* & XX. Hæreſis crimen tantum eſt, ut ad ejus accuſationem ſervi adverſus dominos, atque infames, admittantur 735. Hæreticorum communio vitanda 733. Nec eva eis dicendum *ibid.* Eccleſiæ, quæ e fide receſſerunt, deſerendæ *ibid.* Eorum pœnæ 735. & *ſequent.* Hæretici permittuntur a Deo, ut pigritiam excutiamus, & Divinas ſcripturas noſſe cupiamus 728. II. Hæretici coercendi a Principibus ac magiſtratibus 165. XIII. 161. II. Hæreticos ad fidem jure compellit magiſtratus 737. 738. 739. Salus corporalis eorum, quos diligimus, curanda eſt a nobis, etiamſi ipſi nolint & ſalus hæreticorum multo magis quærenda ipſimet, licet invitis 739. II. Hæretici & Schiſmatici redeuntes ad Eccleſiæ unitatem 746. VIII. Diſciplina in eorum receptione ſervata 739. X. Quibuſdam epiſcopalis dignitas relicta 740. III. IV. Fidei libellus oblatus pro ſatisfactione *ibid.* varia diſpenſatio 740. XI. Pro hæreticis miſſam cantare non licet, quamvis epiſcopus, vel abbas id jubeat 121. I. Hæreticorum benedictiones potius ſunt dicendæ maledictiones 220. II. Hæreticorum ſacrificia odit Deus 216. VI. Hæretici ſacrificio carent 217. I. Hæreticorum Sacramenta formam, non virtutem habent, niſi accedat manus impoſitio in catholica Eccleſia 218. VIII. Hæreticorum Sacramenta, quæ non ſunt mutata, adprobantur 218. III. An liceat ab ipſis, urgente neceſſitate, Sacramenta petere 734. V. VI.

HEREDITAS.

Hereditas agrorum & prædiorum relinquatur propinquis, gubernatio populi tradatur illi, quem Deus elegerit, homini ſcilicet habenti ſpiritum Dei, & ejus præcepta in conſpectu ſuo 63. VI. Heres epiſcopi, eccleſia, cujus indemnitatibus conſulatur, ſi epiſcopus filios vel nepotes habuerit 181. IV.

HISTRIONES.

Histriones, maxime qui alios imbuunt, turpes ſunt & infames & a fidelium communione arcendi 269. IV. Non deneganda his reconciliatio, ſi ad Dominum revertantur 269. XV. V.

HOMICIDIUM.

Homicidium 748. & *ſeqq.* Homicidii voluntarii, & non voluntarii pœna 757. XI. 758. III. Homicidæ excommunicatione feriuntur 813. IX. Pœna eorum, qui Matres, uxores, clericos, monachos interficiunt 758. & 759. Pœnitentia diuturna & rigida judicta conjugi, qui uxorem interfecerat 759. Homicidæ non initientur ordinibus, neque milites 348. IX. Qua ratione ad clerum non admittantur homicidæ 301. XIII. Homicidium ſuimet ipſius, ſeu ſeipſum occidere quavis ex cauſa, ſemper eſt ſcelus 755. Samſon ſeipſum cum hoſtibus oppreſſit, Deo jubente *ibid.* Non eſt noſtrum mortem arripere, ſed illatam ab aliis libenter excipere 756. III. Dum homo juſte occiditur, lex eum occidit, non homo 753. VII. Legis imperio reos morti tradere licet 751. IX. & III. *Vide* Abortus.

HORÆ CANONICÆ, *Vide* OFFICIUM DIVINUM.

HOSPITALITAS.

Abraham, & Loth per hoſpitalitatis opera Deo placere, & Angelos hoſpitio recipere meruerunt 101. XIV. Si vidua in Eccleſia recipi prohibetur, quæ pauperes non recepit hoſpitio, quæ pedes ſanctorum non lavit, multo magis prohibendi ſunt a ſacerdotio alieni ob hoſpitalitate *ibid.*

HUMILITAS.

Humilitate nihil fulget ſplendidius in Epiſcopali cervice 91. II. III.

HYMNUS.

Hymni canendi ſunt, Salvatoris, & Apoſtolorum exemplo 134. III. Quamvis ab hominibus compoſiti fuerint, nempe Ambroſio, Hilario, ceteriſque, nec ad ſcripturam, vel Apoſtolicam traditionem ſpectent, non idcirco reiiciendi ſunt, immo reiicientes excommunicatione plectendi *ibid.*

I

IDOLUM.

Idolis immolata, an noceant ſumentibus 775. III.

JEJUNIUM.

Jejunium cum pravis moribus nil prodeſt 158. IX. Jejunium caritati præferre magnus error 158. III. Jejunium triplex: primum abſtinentia a peccatis, ſecundum moderata refectio, tertium ab eccleſia inſtitutum 151. XI. Jejunium magnum, generale & perfectum eſt abſtinere ab iniquitatibus 151. I. Jejunia ab eccleſia inſtituta ſine neceſſitate rationabili non ſolvantur 151. V. In Paradiſo indictum fuit jejunium abſtinentiæ a Deo, prævaricatio legis a diabolo orta eſt, culpa per cibum 152. II. Serpens gulam ſuadet: gula a Paradiſo regnantem expulit, abſtinentia ad Paradiſum revocavit errantem *ibid.* Jejunium ſimul & vigiliam celebrari non convenit 153. VII. Jejunium die dominico in ejuſdem contemtum, vetitum eſt 9. VII. Jejunia totius Eccleſiæ contemnentes damnantur 9. VIII. Die Dominico jejunare Manichæorum eſt 10. XVII. Jejuniorum dies publice prædicat in eccleſia archidiaconus 112. I. Jejunium quando ſolvere liceat 156. VI. Die Dominico jejunare an liceat? 146. VII. 157. VIII. IX. Utinam omni die jejunare poſſemus *ibidem* 157. IX. Perfectæ ætatis veniant ad Confirmationem jejuni 251. V. Nonniſi jejuni baptizent, & confirment 251. V. Jejunium ante Euchariſtiam. Ejus origo 142. IV. Jejunium ante communionem per totum orbem ſervatur ex Apoſtolica traditione 267. VI. Jejunium miſſas celebrantibus Sacerdotibus neceſſarium 144. IV. Jejunium & abſtinentia poſt reliquias & fragmenta dominici corporis conſumta 257. II. Ordo, maxime Diaconatus & Sacerdotium a jejunis conferatur, & ſuſcipiatur 336. XII. Jejunium ante juramenta 448. VIII. Jejunium poſt Paſcha uſque ad Pentecoſtem ex devotione non eſt vetitum: antiqui Patres in Eremo his quoque diebus jejunabant 157. VIII. Sabbato non jejunabat Mediolanenſis Eccleſia IV. ſeculo cadente 155. III. In jejuniis ſervandi mores eccleſiarum, in quibus fueris *ibid.* Triduana jejunia, Rogationes, & Litaniæ ante Aſcenſionem Domini celebrentur adhibitis cibis quadrageſimalibus 147. II. Jejunamus, quando ſponſus aufertur a nobis 154. XI. Jejunia Ebræorum 154. XI. Jejunia legitima IV. & VI. feria quia IV. Judas traditionem Domini cogitavit, & VI. crucifixus eſt Salvator 154. I. Jejunium Sabbati & feriæ VI. 155. II.

IGNIS.

Ignis æterni pœna plectuntur quoque parvuli, ſine baptiſmo ex hac vita migrantes, ob culpam originalem, quod quidem firmiſſime tenendum eſt 223. III.

IGNORANTIA.

Ignorantia mater cunctorum errorum 100. VI. Ignorantia peccatum eſt, & purgatorio igne expiandum; leve, niſi ſit error in rebus gravibus 386. V. Ignorantia facti excuſat fere quoslibet, ignorantia juris neminem, niſi cui permittitur jus ignorare 451. XXII.

ILLEGITIMI.

Illegitimi, in ſacris altaris miniſteriis relicti, ſuffragantibus eorum moribus, a Sedis Apoſtolicæ manſuetudine 346. III. IV. Epiſcopi quoque dignitate fruuntur filii Sacerdotum *ibid*

ILLUSIO. VENEREA

Illusio venerea in ſomniis aliquando ex crapula oritur, aliquando ex naturæ ſuperfluitate, vel infirmitate, aliquando ex turpi cogitatione vigiliæ 143. V. Quid de his ſentiendum *ibid.* In poſtrema patet animi reatus, quia quod cogitavit ſciens, hoc pertulit neſciens *ibid.* Propter ejuſmodi illuſionem eo die a ſacro myſterio abſtinere oportet *ibid.* & 267. 268.

IMAGINES.

Imagines ſacras frangens reprehenditur 148. I. Pictura idiotis idem eſt atque ſcriptura legentibus *ibid.* Sacræ imagines ob memoriam primitivorum veneratione dignæ 149. II. Non eſt eis ſerviendum, ut Diis, neque ſpes ſalutis ponenda eſt in eis, neque ab eis expectandum futurorum judicium *ibid.* Chriſtus ſecundum humanam imaginem depingatur *ibid.*

IMMUNITAS.

Immunitas Eccleſiæ, quantum ad perſonas. Clerici, & monachi, licet non ſint clerici, ſunt expertes tutelæ, ejuſque immunitatem habent 161. I. Gaudent hoc beneficio, ut eliis derelictis, Deo inhæreant *ibid.* Judices laici alicubi Sacerdotum oppreſſores 401. X. Immunitas localis. Major Eccleſia per circuitum XL. paſſus habeat, capellæ, vel minores eccleſiæ XXX. inde vero nullus extrahatur ſub pœna excommunicationis, niſi publicus latro 124. IV. Qui ad Eccleſiam confugiunt, loci ſancti reverentia defenduntur 167. IV. Rapientes irreligioſe anathemate plectendi *ibid.* Homines in ſanctuariis conſtitutos abſtrahentes indigni ſunt ſacræ communione 169. II. Qui Eccleſias violant, indigni ſunt earum acceſſu 170. III. Aliæ pœnæ violantium ſacra loca 170. IV. V. Reus ab Eccleſia non abſtrahatur; pro ejus vita rectores eccleſiarum laborent; tamen legitime componat quod inique fecit 168. III. Atrium eccleſiæ, quod XXX. paſſibus eleuditur, gaudet immunitate 168. IV. Violatores immunitatis Principum pœnis ſubjacent 166. III. 168. IV. Atria Eccleſiæ, & Domus Epiſcoporum immunitate hujuſmodi gaudent 168. V. Ante acceptam ſecuritatem non reddantur fugitivi 168. V. Servi ad Eccleſiam confugientes, poſt præſtitam ſecuritatem dominis reſtituantur 168. VI. Quid agendum, ſi raptor cum rapta ad Eccleſiam confugerint 169. IX. Si confugientes ad ratiocinia reddenda exire cogantur 169. VII. Si ſervus Chriſtianus, cui Judæus ſignaculum circumciſionis impreſſerit, ad Eccleſiam pariter confugerit 169. VIII. Immunitas Eccleſiæ quantum ad res & bona. Tempore famis ipſemet Pharao cuncta ſibi ſubiiciens in Ægypto, Sacerdotibus ſuis neceſſaria ſubminiſtravit, ita ut nec poſſeſſionibus, nec libertate nudarentur 166. XVI. Fundi & mancipia Eccleſiæ novis collectionibus non obligantur, ſed vacatione gaudent 166. XIV. Prædia Eccleſiarum ſordidorum munerum fæce non vexentur 166. XV. Nihil extraordinarium ſuper inductumve flagitetur, nulla ſolicitudo tranſlationis ſigneur *ibid.* Eccleſiæ immunitatem hujuſmodi violantes, ut ſacrilegi, puniuntur, & exilio deportantur *ibid.* Agri Eccleſiæ, mancipia, decimæ, oblationes fidelium cenſum non perſolvunt 166. III. Quid ſolvendum ſit pro pace & quiete qua magiſtratus eccleſiam tuentur 167. III. IV. Res ad venerabiles Eccleſias, vel Xenones, vel monaſteria, vel Ptochotrophia, vel Brephotrophia, vel Orphanotrophia, vel Gerontocomia, vel conſimilia loca ſpectantes, a lucrativorum inſcriptionibus liberæ ſunt & immunes 166. XVII.

IMPEDIMENTA MATRIMONII. *Vide* MATRIMONIUM.

IMPERATOR.

Imperatores Chriſtiani pro æterna vita Pontificibus indigent, Pontifices pro temporalibus, Imperialibus rebus utuntur 36. VI. Imperii & Sacerdotii diſtincta munera 36. VI. Imperetori non licet quicquam quod Evangelicis, Propheticis, aut Apoſtolicis regulis obviet 41. XIV. II. Imperium debet eſſe contentum Reipublicæ adminiſtrationibus, non uſurpare quæ Sacerdotibus Domini ſolum conveniant 42. V. Imperatori nihil licet contra Divina mandata 37. III. Impererorię poteſtati divina non ſunt ſubjecta 160. V. Hoc cum honorificentia imperatoris dictum. Quid enim honorificentius, quam ut Imperator Eccleſiæ filius dicatur *ibidem*. Imperator intra eccleſiam non ſupra eccleſiam eſt 160. V. Sacerdotes injuſta denegantes, & eccleſiam tuentes conſulunt principum ſaluti, *ibid.* Eccleſia orat pro Imperii felicitate 161. IV. Imperatorum auctoritas quondam in electionibus Romanorum Pontificum, juxta Gratianum 79. I. & *ſeqq.* Revocata tamen apud eundem 80. V. Inconſultis Legatis Ludovici Imperatoris Hadrianus II. eligitur Pontifex Romanus 80. VI. Ludovicus Imperator confirmat Romani Pontifici dominium urbis Romæ & aliarum civitatum 80. VII.

IMPOENITENTIA.

Impœnitentia converſionis obex 301. I. Impœnitentia finalis, ac deſperatio, peccatum irremiſſibile, & blaſphemia in Spiritum ſanctum ex Patribus 290. IV. 304. VI. 612. V.

IMPOSITIO MANUS.

Impoſitio manus ante baptiſmum frequens adhibita catechumenis 244. VII. Per impoſitionem manus epiſcoporum omnes fideles poſt baptiſmum Spiritum ſanctum accipere debent 249. I. Impoſitio manus, & Chriſma in confirmatione 238. I. Hac muniti parvuli poſt baptiſmum, & ad Euchariſtiam admiſſi *ibid.*

INCENDIARII.

Incendiarii. Horrenda eorum malitia, ac pœnæ 762. IV.

INCESTUS.

Inceſtus crimen, ſpecies, pœna 618. VII. Ad miſſam tantum catechumenorum admittantur inceſtus rei: cum eis nec cibum ſumere liceat Chriſtianis *ibid.*

INFAMIA.

Infamia laborantes arceantur ab ordinibus 351. XIII. Infamia laborans nec procurator, nec cognitor eſſe poteſt 199. III. I.

INFANTES.

Infantes necare, immo hoc aggredi, ſcelus capitali ſupplicio puniendum 796. VI. Infantes, ſi in lecto eodem cubantes ſuffocantur parentum negligentia, hoc homicidium eſt, & abortus crimine gravius 198. X. I. Infantes oblati a parentibus, ſub plurimorum teſtimonio ſuſcipiuntur 517. 518. An hujuſmodi infantes monaſteria poſtmodum relinquere poſſint, ac matrimonio copulari *ibid.* *Vide* Baptiſmus. Parvuli.

INFERIOR.

Inferiores, non annuentibus Superioribus, ne benedicendi quidem jus ullum obtinent, adeo ab iis pendent 22. IV. Qui dignitate vel ordine ſubſunt, nequeunt rite de Superioribus judicare *ibid.* Dioſcorus Alexandrinus Antiſtes damnatur Calchedone ſine ulla reſtitutione ob excommunicationis ſententiam latam in Leonem Papam 23. VII.

INFIRMUS.

Infirmis, qui manibus ſuis laborare nequeunt, victum atque veſtitum epiſcopi largiantur, quantum poterunt 121. XVIII. Preſbyteri infirmos communicent quidem per ſe ipſos 258. III. *Vide*. Ægrotantes.

INSTITUTIO.

Inſtitutio ejus eſt, cujus eſt poſſeſſio 98. I. Majus eſt poſſeſſionem dare, quam inveſtituram *ibid.* Inveſtituram dant monachi Sacerdotibus in eccleſiis ad monaſteria ſpectantibus, ex Romani Pontificis confeſſione *ibid.*

INTERSTITIA.

Interſtitia & tempus ordinum exercendorum 310. II. & 310. III. Ordinati præter conſtituta tempora, deponantur 115. IV.

INVENTA.

Inventa reſtituere oportet. Siquid inveniſti, & non reddidiſti, rapuiſti 763. II. & III.

INVENTARIUM.

Inventarium faciendum mortuo Epiſcopo 182. II. 176. XIV.

INVESTITURA.

Inveſtituras Eccleſiarum vetitæ 187. III. 188. 189.

IRA.

Dum juſto amplius iraſcimur & volumus alienum coercere peccatum, graviora peccata committimus 404. IX.

IRREGULARITAS.

Clerici humanum ſanguinem etiam in obſeſſionis neceſſitate fundentes, ad officia potiora non promoveantur 756. IV. Pœnitentia eis indicitur *ibid.* & 757.

JU-

JUDÆI.

Judæi officiis publicis non fungantur 725. II. Judæorum & Saracenorum diſpar ratio: hi Chriſtianos perſequuntur, Judæi ubique ſervire parati ſunt: In Saracenos juſte pugnatur 725. III. Judæi non ſunt cogendi ad ſolemnitates & cæremonias derelinquendas 569. I. Judæi ad fidem cogendi non ſunt, niſi eam fuerint amplexi 569. II. Judæis, qui Chriſtianæ religioni nomen dedere, nulla ſit cum infidelibus prioris ritus communio 725. IV. Judæi baptiſmo nuncium remittentes & in priſtinam impietatem iterum lapſi, coerceantur 727. VI. Judæorum convivia & contubernium vitent Chriſtiani 726. Judæis Chriſtiani non ſerviant 726. V.

JUDICIUM. JUDEX.

Judicii ordo, ac ſolemnitas 394. IV. Judicii publici ordo, ac ratio ad innocentiam tuendam, & coercenda flagitia 390. I. Sine judicio nemo damnandus 393. I. In Judicio quatuor genera perſonarum requiruntur, Judices, Accuſatores Defenſores, Teſtes 390. II. Judicii corruptio ex quadruplici vitio oritur, ex metu poteſtatis, ex cupiditate præmii, & odio adverſarii, & amore propinqui 397. 3. Judicia ferre de occultis, licet veris, quæ comprobari non poſſunt, ad Deum pertinet. 392. Judices, alii Ordinarii, alii Arbitrarii, ſeu cum conſenſu litigantium electi 399. 13. Judicii locus ſit tutus 390. III. Judicia præſertim ab Eccleſiaſticis viris die Dominico non exercenda 391. V. In Judiciis, quando cauſæ dubitatio ad majorem poteſtatem refertur, pendente relatione, nihil commutandum 392. I. A Judicibus communi conſenſu electis non licet provocare 116. XVII. Sententiæ latæ in aliquos executio differenda eſt: locus detur miſericordiæ, ex lege, & geſtis Theodoſii Imp. 404. X. Judicia humana quandoque damnant quem cæleſte tribunal abſolvit 386. I. 13. Judex obſequitur legibus, non adverſatur: nihil paratum, & meditatum domo defert, ſed ſicut audit, judicat juxta leges 405. XV. Judex non facile cuivis credat 405. XVI. Judicum vita perſæpe ab eorum munere diſcrepans 406. IV. Judex ſit immunis ab illis ſceleribus, quæ in aliis condemnat 403. I. In judice acceptio nummorum prævaricatio veritatis eſt 405. XII. Cito violatur auro juſtitia 406. 3. Non licet judici vendere juſtum judicium 405. XIII. XIV. Multo ſceleratius pecunia ſumitur pro falſis judiciis & teſtimoniis *ibid.* Judex eſſe nequit qui eſt inimicus. Quodammodo naturale eſt ſuſpectorum judicum inſidias declinare. Ratio & exempla hoc dictant. Idipſum ex Conciliis CPolitano, & Calchedonenſi adſtruitur, ex Gelaſio R. P. ex Athanaſii, & Johannis Chryſoſtomi geſtis 399. 11I. Judex nequit eſſe ſurdus, mutus, perpetuo furioſus, impuber, Senatu amotus, femina, ſervus 399. 1I.

Judices, qui vetuerint precum argui falſitatem, puniuntur X. librarum auri mulcta 5". IV. Inferiores de ſuperioribus judicare nequeunt 400. IV. VI. VII. 401. IX. *Vide* Arbiter. Ad Sæcularia judicia non pertrahantur Clerici 409. VIII. Epiſcopo non permittente, clericum nullus præſumat pulſare apud ſæcularem judicem 409. XII. Ubi epiſcopus dirimere vult in judiciis clericorum, definitiva ſententia ſine ſcriptis feratur 410. XVII. Judicia præsbyterorum, clericorum aliorum, immo Monachorum, diaconiſſarum, & id genus Chriſtifidelium ſpectant ad epiſcopos 410. XV. XVI. Clericus adverſus clericum negotium habens, ad ſæcularia judicia non concurrat, ſed juxta diverſitatem cauſarum, vel ad Epiſcopum ſuum, ad Synodum provinciæ, vel ad primatem diœceſeos 411. XVIII. Judicium fori Pœnitentialis. Sententia ferri nequit niſi in convictum, aut ſponte confeſſum 394. I. Judicium eccleſiaſticum potius, quam forenſia expetant in cauſis pœnitentes 303. XIX. Rectores eccleſiarum, & qui publica judicia exercent, non ducantur præcipites levitate, aut furore, ſed Moyſem imitentur cuncta ad Dominum referentem 404. XI. A Judiciis præſertim Eccleſiaſticis exulare debent diſceptationes, contentiones, tumultus 391. IV. Judicia nonniſi a comprovincialibus exercenda 401. XIII. Judicia potioris Sedis, non minorum, ac ſubjectorum alicujus ſunt ponderis apud ipſos hæreticos 22. VI. Judicium Majoris Sedis, vel Apoſtolicæ exquiratur ubi quis putaverit ſe gravari a proprio Metropolitano 24. XVI. Judicia Epiſcoporum ſpectant ad Romanum Pontificem 53. VI. Quæ in eis partes comprovincialium, quæ jura Romanæ Sedis 25. XXI. Judiciaria poteſtas Confeſſarii 315. V. Judicium temerarium. nocet ei, qui judicat 389. IV.

JURAMENTUM.

Juramentum licitum eſt pro pacis fœdere, pro purgatione ab infamia, pro fide recta ſervanda, pro obedientia præſtanda, pro veritate inquirenda, pro damno dato vel dando 443. 444. In novo Teſtamento juramenta prohibentur non quia jurare peccatum eſt, ſed quia pejerare immane peccatum eſt 441. XXI. Non juramentum, ſed perjurium prohibitum eſt 442. IV. Juramentum non in bonis, ſed in neceſſariis habendum eſt 442. II. Præcepit Dominus, ne juraretur, ne aſſiduitate jurandi ad perjurium per conſuetudinem delaberemur *ibid.* Juramentum eſt à malo non jurantis ſed incredulitatis ejus, cui jurare cogimur 442. I. Juramentum, ne perjurium evadat veritatem, judicium, atque juſtitiam expoſcit 447. Juramentum quavis verborum arte conceptum accipitur a Deo, ſicut intelligit ille, cui juratur. Tunc vero duplici ſcelere ſe obſtringit qui jurat, Dei nomine abuſus, & proximum fallens 447. I. Quacumque arte verborum quiſque juret, Deus conſcientiæ teſtis in hoc accipit, ſicut ille, cui juratur intelligit 451. I. Si dolus adſit, dupliciter peccatur, contra Deum ob illius nomen aſſumtum, & contra proximum propter dolum *ibid.* Jurare veraciter per Deos falſos minus malum eſt, quam per Deum verum fallaciter 446. VI. Jurare per Deos falſos, & fidem non ſervare duplex ſcelus 446. VI. Juramenta præſtentur a jejunis 448. VIII. Juramentorum abuſus coerceantur 445. I. Jurans per creaturas clericus acerrime objurgandus 446. III. Jurare per creaturas vetitum, ne ob jusjurandum pluris eas faciamus, aut propter eas parvi ducamus promiſſis non ſtare 446. V. Juramenta ſacerdotes magis dedecent, maxime ubi inter eoſdem & laicos cauſæ vertantur 445. VI. Juramentum non exigatur a parvulis 444. I. Jurare non licet a ſeptuageſima ad octavam Paſchæ, ab Adventu ad octavam Epiphaniæ, in jejuniis quatuor temporum, diebus Dominicis in litaniis majoribus, & rogationibus 448. VIII. Juramentum de re mala impium non eſt ſervandum 450. XIII. 450. XVI. Juramentum impium ad ſcelus patrandum neminem cogit: peccavit Herodes necem Johannis imperando propter jusjurandum 448. IX. Commendandus David, qui juramentum non implevit fuſo hominis ſanguine 449. Juramentum parendi majoribus, & canones ſervandi, præſtandum ab iis, qui ad gradus Eccleſiaſticos promoventur 86. VI. Juramentum Epiſcopi de conſervandis Eccleſiæ bonis 74. XXIX. *Vide* Purgatio.

JUS.

Jus aliud naturale, aliud ab hominum moribus pendet: Jure naturali quiſque jubetur aliis facere quod ſibi vult fieri 30. I. Jus aut naturale eſt, aut civile, aut gentium 30. V. Jus naturale primum eſt tempore, & dignitate: cœpit ab exordio creaturæ rationabilis 32. XX. Eſt immutabile *ibid.* Jus naturale in Lege & Evangelio continetur, videlicet in moralibus mandatis. Non tamen quæcunque ſunt in Lege & Evangelio, pertinent ad Jus naturale 33. XXIII. Jus naturale ubique inſtinctu naturæ habetur, non conſtitutione aliqua; commune eſt omnium nationum 30. V. Ad hoc pertinent viri & feminæ conjunctio, liberorum ſucceſſio, puerorum educatio, communis omnium poſſeſſio, & omnium una libertas, eorumque acquiſitio, quæ cœlo, terra, marique capiuntur, depoſitæ, vel commodatæ rei reſtitutio, violentiæ per vim repulſio 30. V. Jure naturali omnia ſunt communia; proprietas rerum inducta eſt alio jure 33. XXIV. XXV. Juri naturali adverſa irrita ſunt, vel moribus recepta ſint, vel ſcriptis conſignata 33. XXVI. Jus Gentium eſt, quo omnes fere gentes utuntur 31. VII. Ad illud ſpectant, ſedium occupatio, ædificatio, munitio, bella, captivitates, ſervitutes, poſtliminia, fœdera, pacis induciæ, legatorum non violandorum religio: connubia inter alienigenas prohibita *ibid.* Jus conſuetudinis poſt naturale natum eſt tum cum homines cœperunt ſimul habitare, extructa a Caino civitate 33. XXIII. Extinctum fere diluvii ævo ob raritatem hominum, rurſum reparatur, ſive potius immutatur tempore Nemroth, qui ſimul cum aliis plures ſibi ſubjecit vim inferendo 33. XXIII. Jus publicum eſt in ſacris, & ſacerdotibus, & magiſtratibus 31. IX. Jus militare eſt belli inferendi ſolemnitas 31. VIII. Ad ejuſmodi jus ſpectant fœdera, commiſſio pugnæ, flagitii militaris diſciplina, ſtipendia, dignitate, præmia prædæ diviſiones *ibid.* Jus civile eſt quod quiſque populus, vel civitas ſibi conſtituit 31. VI. Jus Quiritum proprium eſt Romanorum, non aliorum populorum. In eo agitur de legitimis hereditatibus, de curationibus, de contractibus, de tutelis, de uſucapionibus 31. X. Jus Quiritum ex legibus, plebiſcitis, ſenatus conſultis, conſtitutionibus principum, & reſponſis prudentum 31. XI. Legem fert populus, plebiſcitum plebs tantum, Senatuſconſultum Senatores decernunt 31. XII. XIII. XIV. Conſtitutionem vel edictum Rex tantum, vel Imperator conſtituit 32. XV. Reſponſa prudentum à Juriſconſultis edita ſunt 32. XVI.

JUSPATRONATUS.

Juspatronatus, & ejus limites 199. 3. *Vide* Fundatores Eccleſiarum. Epiſcopi habenda ratio in Jurepatronatus 201. VI.

JUSTUS.

Supereſt in renatis & ſanctis poſt baptiſmum peccandi poteſtas 277. 278. 279. I. Juſti peccatis obnoxii, iis maxime, qui ex fragilitate oriuntur; ſed acriores ad currendum ſurgunt poſt lapſum 285. XIX.

L

LAC.

Lacte filios, quos gignunt, nutrire contemnunt mulieres, prava conſuetudine 150. II.

LAICI.

Laici excluduntur ab electione ſacerdotum, atque injungitur eis neceſſitas obediendi, non libertas imperandi 65. X. Laici, quanquam potentes, vel Principes, in electione Epiſcoporum nulla gaudent poteſtate 64. III. IV. V. 65. VI. VII. VIII. Laici non eligantur ad Sacerdotia ſaltu præpropero 72. XXII. XXIII. Quandoque electi ob vitæ excellentiam 72. XXIV. Ejuſmodi fuere beatus Nicolaus, beatus Severus, & beatus Ambroſius *ibid.* Laicorum, qui deſiderio honoris inflati, defunctis Epiſcopis, tonſurantur, ſiunt repente Sacerdotes, facinus deteſtandum 103. III. Laici beneficia non conferant 187. III. Laici presbyteros non ejiciant de eccleſiis, neque conſtituant ſine epiſcoporum conſenſu 201. II. Laicis res eccleſiæ non committantur 111. IX. Laicis fidelibus baptizare permittitur, cogente duntaxat neceſſitate 225. I.

LAPSI.

Lapsi Clerici poſt pœnitentiam reſtituantur in proprium gradum 369. XXIV. Immo non admittantur 370. XXVI. Quæ illis permittantur 370. XXVII. Publice delinquentes rejiciendi, non occulte & pœnitentes 371. XXXI. Ad ſuum ordinem non revertantur, ne vigor canonicæ diſciplinæ frangatur 365. II. IV. 366. X. XI. 367. XIII. Crimine falſi obſtricti, Diaconi, presbyteri, Epiſcopi, deponuntur, & in monaſterium retruduntur 366. IX. Lapſi in peccatum carnis, ſacris Ordinibus initiati, ſacro ordine careant 366. X. Lapſi Sacerdotes poſſunt ſuis honoribus frui, ſi condignam egerint pœnitentiam 367. XV. Quomodo recipiendi ſint presbyteri & diaconi, qui in idololatriam lapſi ſunt 370. XXVIII. Sacerdotes fornicationis rei non reſtituantur, juxta Canones 371. XXX.

LATRO.

Latro ad Chriſtum converſus, non quia credidit paſſus eſt, ſed dum patitur credidit. Sine baptiſmo ſalutem adeptus, ſupplente fide & Dei benignitate 241. XV.

LECTOR.

Lector 103. II. 104. V. 114. X. 301. XIII. Lectoris ordinatio & verba epiſcopi ordinantis 338. IX. Lectiones pronunciat, & vaticinia Prophetarum populis prædicat 327. 328. V. Lectoribus duntaxat licet in pulpito pſallere, aut legere 137. VII. Lectores, cum ad annum pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri 501.

LEGATUS.

Legatos Sedis Apoſtolicæ qui impedit, ſtatum conturbat eccleſiæ, ideoque ab ejus liminibus arceatur, nec in communionem fidelium recipiatur 116. III. Legatus debet ſuæ legationis literas exhibere 116. IV.

LEX.

Lex, juris eſt ſpecies 30. III. Lex eſt conſtitutio ſcripta, mos, longa conſuetudo 30. III. Lex Religioni conveniat, diſciplinæ congruat, ſaluti proficiat 57. I. I. Leges conditæ fuerunt ad coercendam audaciam improborum, & ſecuritatem innocentium 34. II. Lex debet eſſe poſſibilis, juſta, honeſta, neceſſaria, manifeſta, pro communi civium utilitate, non pro ullo privato commodo 34. III. I. Omnis Lex aut permittit aliquid, aut vetat, aut punit 34. III. II. Quum conſtituuntur homines, judicant de Legibus, quum fuerint conſtitutæ, & firmatæ, non licebit judici judicare de ipſis, ſed ſecundum ipſas 34. IV. I. Contra Leges facta pro infectis habenda 34. IV. I. 36. II. Leges inſtituuntur, quum promulgantur, firmantur, quum moribus utentium approbantur 35. III. Leges nonnullæ abrogatæ ſunt moribus utentium in contrarium *ibid.* Legum antiquatum, vetuſtate & incuria obſoletarum, etiamſi nullus eſt uſus, notitia tamen neceſſaria videtur 35. VI. Lex duplex, publica, & privata 36. VIII. Legiſlator Ebræorum fuit Moyſes, Phoroneus Græcorum, Mercurius Triſmegiſtus Ægyptiorum, Solon Atheniensium, Lycurgus Lacedæmonum, Numa Pompilius Romanorum. Romæ poſtmodum decemviri legibus ſcribendis creati ſunt, hique leges ex libris Solonis in Latinum ſermonem translatas, in XII. Tabulas ſcripſerunt 35. V. Decemviri legum ſcribendarum indicantur 35. VI. Leges Romanæ venerandæ 660. I. Leges nonnullæ nomen mutuantur a conditoribus, hinc leges Conſulares, Tribuniciæ, Juliæ, Corneliæ 32. XVII. Papia, Poppæa, Falcidia *ibid.* Satura, Rhodia 32. XVIII. X.IX. Leges novæ a Conſtantino Cæſare & reliquis cœperunt, eæque permixtæ & inordinatæ. Poſtea Theodoſius minor Auguſtus ad ſimilitudinem Gregoriani & Hermogeniani, Codicem Conſtitutionum a Conſtantini temporibus ſub proprio cujuſque Imperatoris titulo diſpoſuit, quem a ſuo nomine Theodoſianum vocavit 35. VI. Legibus ſuis Principem obtemperare juſtum eſt 36. VII. Legibus Imperatorum quæ pro Dei veritate feruntur quicunque obtemperare non vult, acquirit grande ſupplicium; Legibus Imperatorum quæ contra voluntatem Dei feruntur quicunque obtemperare non vult, acquirit grande præmium 57. II. Imperatorum Leges jura Eccleſiaſtica non diſſolvunt. Eccleſia ejuſmodi legibus ſæpe utitur contra hæreticos, ſæpe contra tyrannos defenditur 41. XIV. I. Eas in Eccleſiæ rem licet aſſumere 36. V. Legibus Imperialibus utuntur Pontifices pro temporalibus rebus tantummodo 36. VI. Legum interpretatio ad eos pertinet, qui illarum condendarum jus habent 35. V. Legem imitantur conſuetudines approbatæ 60. XV.

LIBELLUS.

Libellus de ejus inſcriptione, oblatione, effectu 421. 422.

LIBER.

Libri & diſciplinæ ſæculares ſpoliandi ſunt auro Sapientiæ, & argento eloquentiæ in uſum ſalutiferæ eruditionis, ut quondam Ægyptii ab Iſraelitis ſpoliati ſunt jubente Domino, auro, & argento. Primitiæ mellis, juxta Levitici præceptum, hoc eſt dulcedo humanæ Eloquentiæ; & tria Magorum munera, nempe juxta nonnullos, tres partes Philoſophiæ Deo offerendæ 39. I. Lectio librorum ſæcularium Clericis non omnino vetita, ob utilia quæ inſunt in illis 39. XI. Litteris Ægyptiorum, Caldæorumque eruditi Moyſes, & Daniel: Poetarum verſus adhibuit gentium Magiſter 39. XI. Libros gentilium non legat epiſcopus, libros autem hæreticorum pro neceſſitate aut tempore 502. IV. Lectio turpium poetarum Chriſtianis vetita quod mentem ad libidinem excitet 550. IX. Libellum officialem, ſeu de ſacris ritibus, accipiant presbyteri quando in parochiis ordinantur 100. VII. Scribitur quis in libro vitæ, aut ab eo deletur vel ſecundum juſtitiam, quæ eadem hic eſt atque operatio 6. XIV.

LIBERALES. ARTES.

Liberalium artium magiſtri conſtituantur 112. XIX.

LIBERI.

Liberos non alere, eos negligere, contra pietatem eſt 562. XI. Liberi ad virtutem informandi 103. II. Job pro filiis ſuis quotidiana offerebat Deo Sacrificia *ibid.* Heli falſa pietate ſuperatus periit cum filiis delinquentibus *ibid.* David filiorum ſcelera *ibid.* *Vide* Filii.

LIBERTAS.

Libertatum eccleſiaſticarum geſta epiſcopo refert archidiaconus 112. I.

LIBERUM ARBITRIUM.

Liberi arbitrii nos condidit Deus: ubi neceſſitas, nec damnatio, nec corona eſt 563. I. Peccata nobis, bona opera Deo accepta ſunt referenda *ibid.* Libero arbitrio mali pereunt 3. IV.

LITANIÆ.

Litaniae. Ad eas veniunt presbyteri in parochiis ordinati 100. VII.

LITERÆ.

Literarum ſtudia excolenda 112. XIX. Literarum ſæcularium ſtudium an licitum 550. III. Diſcuntur, ut prava dogmata rejiciantur 551. VI. Riſum ceteris debent qui ea, quæ non norunt, impugnant *ibid.* Literarum expertes non ordinentur 348. X.

LITTERÆ COMMENDATITIÆ.

Literae commendatitiæ Epiſcopi pro Clericis peregrinantibus 36. VIII. Literæ Epiſcopi neceſſariæ Clerico, ut ab aliis ſuſcipiatur 61. I. II.

LITURGIA. *Vide* MISSA.

LOCUS.

Loca ſacra ablata, reſtituere oportet, & in priſtinum uſum regium addicere 198. III.

LUMINARIA.

Luminaria, & ſarta tecta eccleſiæ 204. III. Luminaria eccleſiæ non ad tenebras expellendas, cum ſol ſæpius rutilet, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum 327.

LUXURIA.

Luxuriae ſpecies, Fornicatio, Stuprum, Adulterium, Inceſtus, &c. 617. *& ſeqq.*

LUXUS.

Luxus caſtigandus. Epiſcopus modeſtam ſupellectilem & menſam, ac victum pauperem habeat 505. XXVII. Dignitatis ſuæ auctoritatem fide & vitæ meritis quærat *ibid.*

M

MAGIA.

Magiae multiplex genus; necromantia, hydromantia &c. 778. Magicæ artis ſcelus *ibid.* Magorum, ſortilegorum, divinatorum, & eos conſulentium pœnæ 780. 781.

MAGISTER.

Magistri qui literas, liberales artes, & dogmata ſacra doceant, conſtituendi ſunt 112. XIX.

MAGISTRATUS.

Magistratus, arma, & pœnæ ad quietem bonorum, terroremque malorum 543. I. Magiſtratibus obtemperandum eſt, ſed non in iis, quæ pugnant cum divina Lege 122. IV. V. Magiſtratus munus in plectendis hæreticis, Schiſmaticis, & Eccleſiæ perturbatoribus 161. II. 162. IV. V. 163. VI. VII. Ab Imperatoribus Chriſtianis auxilium petunt Epiſcopi contra hoſtes Eccleſiæ, Pauli Apoſtoli exemplo 165. XI. Jure leges contra impios ferunt Chriſtiani Principes, licet nullas Apoſtoli peterent, quia tunc in Chriſtum non adhuc crediderant; ſed omnia ſuis temporibus aguntur 165. XII.

MAJESTAS.

Majestatis crimen 799. IX.

MAJORA NEGOCIA.

Majora negocia Eccleſiaſtica ad Romanam Eccleſiam referenda 29. VIII.

MAJORDOMUS

Majordomus, & Vicedominus ab Epiſcopis conſtituendi ob cauſas & hoſpites 99. II.

MALEDICTUM. MALEDICI

Maledicti duplex genus 785. I. 786. II. Maledici a clero degradentur 786. I.

MALUM. MALUS

E duobus malis minus eſt eligendum 449. V. Mali ſæpius tolerandi pacis ſtudio 583. 584.

MANCIPIUM.

Mancipia eccleſiarum 189.

MANUS IMPOSITIO.

Manus impoſitione epiſcopatus accipitur 98. IV. Manus impoſitione hæreticis correctis imponitur 228. XVI. Manus impoſitio neceſſaria, & quidem in eccleſia catholica, ut hæreticorum & ſchiſmaticorum ſacramenta effectu gaudeant 218. VIII. Manuum impoſitio in confirmatione baptizatorum ab hæreticis 421. VII.

MARTYRES. MARTYRIUM

Martyrium in ſchiſmate, cum ſit ſine caritate, nullius eſt roboris 571. Aliud eſt martyrio animum deeſſe, aliud animo defuiſſe martyrium 385. II. Memoriæ Martyrum conſtituendæ ubi ſunt eorum reliquiæ, vel loca paſſionum, vel aliquid conſimile, rejectis ſomniis, & inanibus revelationibus 531. I.

MATRIMONIUM.

Matrimonii prima inſtitutio in Paradiſo, ubi ſine ardore conceptio, ſine dolore partus 560. I. Matrimonii bonum triplex, fides, proles, ſacramentum *ibid.* Matrimonium divinnus anathemate plectitur 636. II. III. IV. Inſtitutio matrimonii in Paradiſo facta fuit ad prolis procreationem; ſed extra Paradiſum ad remedium incontinentiæ 636. Matrimonium non facit coitus, ſed voluntas, vel conſenſus 638. VII. Non defloratio virginitatis facit conjugium, ſed pactio conjugalis 639. I. Matrimonium aliud legitimum & non ratum, ut inter infideles, ſi contrahatur juxta mores provinciæ, & repudii libello utantur; aliud ratum & non legitimum, ut clandeſtinum; aliud ratum, & legitimum, ut cetera 641. XII. Matrimonia clandeſtina improbantur. Sponſus & Sponſa offerendi ſunt in eccleſia Sacerdoti, & ab illo benedicendi 638. VII. Sine publicis nuptiis conjugia non fiant 639. Matrimonium ratum & conſummatum 639. & 640. In Matrimonio conſummato neuter conjugum vitam in monaſterio amplecti poteſt ſine alterius conſenſu 643. 644. 645. Conjuges ſunt una caro: quæ ergo religio, ſi una eademque caro in parte tranſit ad continentiam, & ex parte remanet in mundo ac in pollutione 643. VIII Matrimonii vinculum inſolubile. Non aboletur divortio 642. XIII. Adulterio non diſſolvitur vinculum conjugale *ibid.* Neque uxoris ſterilitate 643. IV. Uxorem relinquere cauſa fornicationis, & aliam ducere, mœchatio eſt, ſed minor, quam ſi relinqueretur ſine fornicatione 605. VII. Matrimonii uſus ob voluptatem præter cauſam procreandi ſobolem non admittitur propter nuptias, ſed propter nuptias ignoſcitur 637. III. Ordinato amore, non impotenti ſe conjuges proſequantur. Adulter eſt in ſuam uxorem amator ardentior. In aliena uxore omnis amor turpis, in ſua nimius 561. VI. Intactam quæris uxorem? Intactus eſto. Puram quæris? Noli eſſe impurus. Non enim illa poteſt, & tu non potes 561. VII. Abſtinendum eſt a conjugali concubitu diebus quibuſdam, in ſolemnitatibus, jejuniis, pœnitentia, & proceſſionibus. Tunc egrediatur ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa de thalamo ſuo 647. 648. Tempore quoque ablactationis, & menſtruorum *ibid.* Conjuges, qui rem habuerunt ad invicem, an ingreſſu eccleſiæ, & Sacramentis aliquandiu abſtinere debeant 646. VI. Matrimonium celebrari non debet in quadrageſima 682. XVI. *ibid.* 683. II. Neque celebrandum eſt a ſeptuageſima uſque in octavas Paſchæ, neque tribus hebdomadibus ante feſtivitatem S. Jo. Baptiſtæ, neque ab Adventu uſque poſt Epiphaniam 681. II. Matrimonium contrahere nonlicet ſacris virginibus, nec religionem profeſſis viduis 510. 531. 532.

MATRIMONII IMPEDIMENTA.

I. Error perſonæ, & conditionis impedimentum eſt, non fortunæ, aut qualitatis 648. 649. 650.

II. Conditio. Servi poſſunt matrimonia contrahere: in Chriſto enim Jeſu non eſt Judæus, neque Græcus, nec ſervus, nec liber 650. I.

III. Votum ſolemne caſtitatis dirimit matrimonium 652.

IV. Conſanguinitas. Viri ſorores ſuas conjuges acceperunt ob neceſſitatem initii mundi: quod tunc neceſſario factum fuit, nunc turpiter fieret 653. III. Ad caritatis, & ſocietatis nexus multiplicandos alius oportet ſit pater, alius ſocer, alia mater, alia ſocrus *ibid.* Conſanguinitatis gradus juxta leges Imperatorias & juxta veteres canones Eccleſiæ 656. 657. 658. 659.

V. Matrimonii impedimentum, cognatio ſpiritualis. Qui ſuſcipit alium e ſacro fonte, pater eſt illius ſpiritualis 660. I. Sacramenti regeneratio adoptionem vincit; utraque matrimonium tollit *ibid.* Cognatio ſpiritualis ob confirmationis Sacramentum. Quandonam impedimentum hoc locum habeat, & alia plurima huc pertinentia 663. 664.

VI. Impedimentum Matrimonii, cognatio legalis, ſive adoptio: fraternitas per adoptionem quæſita, eouſque impedit nuptias donec manet adoptio 665. VI.

VII. Impedimentum Matrimonii crimen. Crimina plura impediunt matrimonium contrahendum, ut raptus, inceſtus, & alia 665. 666. Crimina, quæ dirimunt matrimonium contractum; occiſio alterutrius conjugum animo ducendi alterum 667. II. Connubium quoque nullum eſt poſt adulterium cum fide data matrimonii, ſi mors contingat conjugis 667. *eadem* II.

VIII. Impedimentum Matrimonii cultus diſparitas. Sit necne inter infideles verum conjugium 667. 668. Fideles infidelibus non ſunt conjugio ſociandi 668. II. Non jungantur cum Judæis, vel hæreticis fideles 669. II. III. Solvitur matrimonium, ſi infidelis ad malum induceret conjugem 672. Contumelia creatoris ſolvit jus matrimonii. Infideli non eſt fides ſervanda conjugii, qui diſcedit, ne audiat Chriſtum, Deum eſſe Chriſtianorum conjugiorum 674. Hæc de illis intelligenda, qui infidelitate copulati ſunt, quia ratum, firmumque eſt fidelium matrimonium 674.

IX. Impedimentum Matrimonii metus, ſive violentia. Nubat cui vult femina: quorum unum corpus eſt, unus debet eſſe animus: crimina diſſidii, & fornicationis in eum redundant, qui invitos matrimonio jungunt 674. I. Metus cadens in conſtantem virum impedit matrimonium 675. II.

X. Impedimentum Matrimonii Ordo. Epiſcopi, presbyteri, diaconi, & ſubdiaconi ab uxoribus abſtineant 676. III.

XI. Impedimentum Matrimonii, Ligamen, ſeu vinculum cum alia

Digitized by Google

alia uxore. Una coſta a principio in unam uxorem verſa eſt; erunt duo in carne una, non tres, non plures 676. I. Viro non licet quod mulieri non licet 676.

XII. Impedimentum Matrimonii, Honeſtas publica. *Innuitur, ſed nihil præterea habetur* 677. XII.

XIII. Impedimentum Matrimonii, Affinitas. Unde contrahatur 678. I. Si vir & uxor non duo, ſed una caro, ſunt non aliter eſt nurus deputanda, quam filia 679. III. Gradus affinitatis 679. & 680. De Uxoris conſanguinitate uxor ducenda non eſt 654. II.

XIV. Impedimentum Matrimonii Impotentia. Vir frigidæ naturæ maneat ſine conjuge 681, III. IV. De maleficio diabolico impotentiam producente *ibid.* V. Non dirimitur matrimonium jam contractum, ſi poſtea ſubſequatur aliqua hujuſcemodi infirmitas *ibidem*.

XV. Impedimentum Matrimonii, Interdictum Eccleſiaſticum. *De hoc nihil expreſſe apud Gratianum* 682. XV, *Vide* Noptiæ.

MENDACIUM.

Verbis uti ad fallaciam, non ad quod inſtituta ſunt, peccatum eſt 622. I. Verba inſtituta ſunt, ut per ea quiſque alteri cogitationes ſuas aperiat *ibid.* Mendacium non ideo licitum, quia aliquibus quandoque prodeſt *ibid.* Mendacia jocoſa, ac ſimilia ſine magna culpa, non tamen ſine culpa 623. V. Mendacii octo genera 624. III. Nullum tamen eſt genus mendacii, quod peccatum non ſit *ibid.* Mentiri cauſa humilitatis non licet *ibid.* IV. Nec mendacio hominum vita eſt ſervanda 625. Obſtetricum Ægyptiarum fallacia nemini exemplo eſſe debet 625. IX. Abraham Saram uxorem ſororem ſuam vocans non voluit mendacium dici, ſed veritatem celari; quod licet: erat enim revera Sara filia fratris 626, II. Jacob emitione de non primogenito in primogenitum tranſiit. *Erat* Jacob non naſcendo, ſed jure primogenituræ, quam Eſau vendidit 626. III.

MERCATOR.

Mercatorum lucrum, doli, diſcrimina 493. 494.

METROPOLIS. METROPOLITANUS

Juxta majorum decreta, Sedes, quæ uniuſcujuſque Sacerdotalis dignitatis eſt mater, ſit eccleſiaſticæ magiſtra rationis 133. V. Eam in ordine pſallendi, divina officia & miſſas celebrandi provincia quævis ſequatur *ibidem* 138. II. Metropolitanus conſecratur ab Epiſcopis ſuæ provinciæ; hos autem ipſe conſecrat 85. IV. Epiſcopi non ordinati a metropolitano illum adeant oportet intra duos menſes, ut ab illo monitis eccleſiaſticis inſtruantur 86. XI. Metropolitanus intra tres menſes a conſecratione fidem ſuam exponat Romano Pontifici, ab eoque pallium petat 92. I. Metropolitani auctoritas 108. V. Ad Metropolitanos querelas ſuas deferant clerici, ab epiſcopo gravati 108, VI. Metropolitani auctoritas neceſſaria ad Concilia Provinciæ cogenda 53. III. Illis de omnibus cauſis conſtat eſſe permiſſum judicium *ibid.* Metropolitano commiſſa eſt ſollicitudo totius provinciæ 107. I. Sine eo nihil agere licet epiſcopis *ibid.* 108. IX. Metropolitani duo non ſunt nominandi, diviſis Imperiali judicio provinciis 41, XIV. I. Metropolitano inconſulto nihil agant epiſcopi provinciæ; ille viciſſim eoſdem conſulat 108, VIII. 109. XIII. Metropolitanus ſine conſenſu epiſcoporum, comprovincialium non audiat alicujus epiſcopi cauſam 109. X. XI. XII. Metropolitanus negligens cogere ſemel quotannis Concilium Provinciæ, pœnis canonicis puniatur 54. III. Non appetat ea, quæ Epiſcopi deferunt ſive jumenta, ſive alia quævis; alioquin ſolvat quadruplum 54. III. Metropolitanorum privilegia ſervant delegati Sedis Apoſtolicæ 115. XV.

MILITIA.

Militias ſumma laus obedire ob reipublicæ utilitatem 548. III.

MIRACULA.

Apoſtolis Spiritus ſanctus datus eſt in igneis linguis propter incredulos, nobis in plenitudine eccleſiæ, non per ſigna, ſed per fidem veritas eſt colligenda 247. VIII. Miracula extra Eccleſiam, quæcunque illa fuerint, nec Magis Pharaonis, nec Simoni Mago profuerunt 26. VI.

MISERICORDIA.

Alia officiorum præcepta propria ſunt ſingulorum: miſericordia communis eſt; non publicanus, non miles, non agricola excipitur, dives & pauper, omnes admonentur, ut conferant non habenti 596. II. Qui miſericordia caret, quamvis ſpiritalis ſit, non adimplevit legem Chriſti 597. V. Grandis culpa, ſi, ſciente te, fidelis egeat, & fame laboret, qui præſertim egere erubeſcat 598. V. Plus apud quoſdam valet pecunia, quam vita morientis *ibid.* Miſericordia Dei erga pœnitentes 596. IV.

MISSA.

Missa & plura ad illam ſpectantia 255. I. 260. IX. Vera Chriſti caro pro mundi vita adhuc hodie offertur 261. XI. Immolatio Domini noſtri Jeſu Chriſti verum & ſingulare ſacrificium 264. II. Plura Sacrificia ejuſdem ſacerdotis eadem die *ibid.* Semper tamen communio a Sacerdote ſumenda *ibid.* Chriſtus iterum in hoc myſterio moritur 273. I. Cum frangitur hoſtia, dum ſanguis in ora fidelium funditur, Sacrificium crucis & ſanguinis e latere effuſio deſignatur 275. XXI. I. Miſſa Sacrificium in memoriam mortis Chriſti 275. IV. Laudes Deo, preces pro populo, pro regibus, pro ceteris, conſecratio 255, I. Oratio Dominica poſtea ſequitur, in qua verba ſunt de *pane noſtro ſuperſubſtantiali ibid.* Presbyteri non celebrent miſſas, niſi duobus præſentibus, ut hi apte reſpondeant ipſi pluraliter dicenti, *Dominus vobiſcum &c.* 144. II. Sacerdos quilibet vel pſallens, vel ſacrificans alium habeat adjutorem, qui ejus vices exequatur quocumque vel morbus ingruat, vel turbatio, vel aliud quidvis hujuſmodi 144. III. Si ſacerdos explere nequeat cœpta myſteria, alius compleat 144. IV. Die dominico miſſæ audiendæ ſunt 145. I. Communio percipienda in miſſa 146. II. Miſſæ a jejunis celebrandæ 141. III. Quamvis diſcipuli non acceperint jejuni corpus & Sanguinem Domini, quum primo acceperunt, non propterea calumniandum eſt eccleſiæ 142. IV. Non præcepit Dominus ordinem, quo ſumeretur, ſed hunc locum ſervavit Apoſtolis, per quos eccleſias diſpoſiturus erat *ibid.* Per univerſum orbem mos iſte ſervatur *ibid.* Poſt cibum, potumque, quamlibet minimum, nullus miſſas facere præſumat 144. IV. In quibuslibet miſſis pro defunctis preces fundantur 145. XI. Ante confecta myſteria pacem impertiri non decet 145. XII. Licet Chriſtus ſemel paſſus mundum ſalvaverit, iteratur quotidie oblatio, nam quum quotidie labamur, quotidie Chriſtus pro nobis myſtice immolatur 138. III. I. Iteratur hoc myſterium & ob commemorationem paſſionis Chriſti, ſemper enim mors Chriſti eſt nuncianda, ut Dei caritatem diſcamus *ibid.* Miſſam unicam quotidie celebrare ſatis eſt Sacerdoti, qui valde felix eſt, ſi unam digne celebraverit 138. II. Unam de defunctis, & alteram de die celebrabant quidam *ibid.* Damnantur qui pro pecuniis, vel conſimilibus cauſis plures miſſas una die celebrant *ibid.* Sanctius eſt miſſam non cantare, aut non audire, quam in iis locis, ubi fieri non oportet, niſi urgente neceſſitate 139. IV. I. Tempus celebrationis miſſarum IV. II. III. In locis ab epiſcopo ſacratis miſſæ ſunt celebrandæ 139. V. Donec eccleſiæ ab infidelibus combuſtæ inſtaurari queant, miſſæ celebrari poterunt in capellis cum tabula conſecrata 140. V. In itinere celebrari poſſunt ſub dio, & in tentoriis, ſi habeatur tabula conſecrata cum ceteris, quæ deſiderantur *ibid.* Miſſæ non ſunt celebrandæ alibi, quam in locis Domino conſecratis; 127. I. Miſſæ non ſunt celebrandæ, in eccleſia, in qua paganus ſepultus eſt 129. V. Non celebrentur in privatis oratoriis maximis feſtivitatibus 123. III. Miſſæ publicæ per Epiſcopos, & Clericos in Monaſteriis vetitæ 70. VII. Sacrificium altaris non celebretur in ſerico panno, aut tincto, ſed in puro linteo, ſicut Chriſti Domini corpus in ſindone munda ſepultum fuit 140. VIII. Miſſarum hymni 140. VI. Præfationes 141. VII. Sacramenta altaris nonniſi a jejunis celebrentur, excepto die anniverſario, quo cœna Domini celebratur 141. VIII. Epiſcopo miſſam celebranti quot miniſtri adeſſe debeant 144. I. Miſſam cantare pro hæreticis non licet, jubente etiam epiſcopo vel abbate 121. I. Miſſa presbyteri, concubinam habentis non audiatur 143. IV. Quid agendum ea die, qua in ſomnis contigit illuſio venerea 143. V.

MONACHUS. MONASTERIUM

Monasteriis, & Monachis præeſt epiſcopus civitatis, ſecundum traditionem ſanctorum Patrum & Canonum 196. II. Pœnæ conſtitutæ in eos, qui epiſcopis non obtemperant tum clericos tum monachos, ſive laicos *ibid.* Monaſteria, & cellulæ, permittente dumtaxat epiſcopo, ædificare licet 196. I. Monaſteria Deo dicata cum conſilio epiſcopi, perpetuo maneant monaſteria, nec cedant in ſeculares uſus 198. II. Eorum diſciplina pertinet ad Epiſcopum territorii, in quo ſunt conſtituta 121. IX. Monaſteria, & qui eis præſunt, ab epiſcopis pendent 197. III. *& ſeqq.* Monaſteriorum ſollicitudinem gerant Epiſcopi 97. II. 93. II. In Monaſteriis œconomi conſtituantur 98. III. Monaſteria ſub cura Epiſcopi 69. IV. Monaſteria Eccleſiaſticis conditionibus, ſeu angariis, vel quibuslibet obſequiis ſecularibus nullo modo ſubjaceant 69. VI. Monaſteriorum permutatio 472. I. Monaſteriis duobus præeſſe nequit idem Abbas 189. II. Vetitæ ſunt in Monaſteriis Miſſæ publicæ per Epiſcopos, & Clericos 70. VII. Monachorum & monialium ſint diverſa diſtincta cœnobia 525. XX. 526. IX. X. Monaſterio facta donatio in ingreſſu 174. IV. III. Monaſteria jus ſibi vendicant in res eorum, qui Monachi ſunt 174. IV. Quæ ab ipſa dedicatione Monaſteriis, & eorum oratoriis contulerunt, ſerventur ab epiſcopo diœceſeos 203. I. Monaſticæ exemptiones 203. II. Monaſteriorum Baſilicæ epiſcopis penſionem, ut ceteræ, non ſolvunt 205. III.

Mo-

Digitized by Google

Monachi ſuarum eccleſiarum ſacerdotibus inveſtituras tribuunt ex Romani Pontificis privilegio 198. I. Licet non ſint clerici, gaudent immunitate tutelæ 161. I. Monaſticæ & eccleſiaſticæ vitæ diſcrimen 524. XII. Eorum inſtitutio *ibid.* Monacho probatio unius anni neceſſaria, ex Regula beati Benedicti, & ex canonica inſtitutione *S.* Gregorii Papæ 94. I. Probatio eorum, qui monaſticam vitam amplectuntur 516. 517. Monachi ſervos, invitis dominis, non recipiant, ne per Chriſtiani nominis inſtitutum aliena pervadi, aut publica videatur diſciplina ſubverti 345. VII. Monachorum munera, quies, oratio, labor manuum, non forenſia negotia 418. XI. Monaſteria quædam nullum abſque operis labore ſuſcipiebant 523. X. Monachus non docentis, ſed plangentis habet officium 524. XIV. Vovere ſine Abbate an poſſit 526. VII. VIII. Monachis carnibus veſci non licet, niſi ægritudine laborent 525. I. Monachi vagantes, & perturbationes tranquillitati eccleſiaſticæ inferentes coercendi 541. VII. Monachi teſtari nequeunt 374. IV. II. Monachorum priora bona, & jus hereditatis 536. II. *& ſeq.* & 537. V. An eis liceat Sacramenta adminiſtrare, Dei verbum prædicare, & eccleſiaſtica munera obire 527. 528. Sacris ordinibus initiari poſſunt 529. Non initiantur ordinibus ſine Abbatis conſenſu 419. XII. 530. XXXII. Ad clerum promoti a priore vitæ ratione non diſcedant 534. XIII. Renunciatio Epiſcopi. Quicumque de Pontificali ordine ad monachorum vitam deſcenderit, non poteſt ad Pontificatum reverti 96. V. Monachorum de uno ad aliud monaſterium tranſitus vetitus, niſi accedat Abbatis conſenſus 535. I. Deſertores excommunicandi 519. II. 520.

MONIALES.

Monialibus ad arctioris diſciplinæ monaſterium tranſitus permiſſus 536. VI. Earum cœnobia a monachis gubernentur 525. XXI. Acceſſus, allocutio *ibid.* Firma eſt profeſſio virginitatis ex quo adulta ætas eſſe cœperit, & apta nuptiis 517. III. Flagitium ac pœnæ eorum, qui vel illas vitiant, vel illis nubunt 534. 535. *Vide* Monachus.

MONOMACHIA.

Monomachiam ſectantes Deum tentare videntur 760.

MORES.

Mores diuturni, conſenſu utentium approbati, legem imitantur 60. XV. Mores Eccleſiæ, ad quam veneris, ſerva, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo, nec quemquam tibi 58.

MORS. MORTUI.

Mortis ſupplicium; ab eo abhorret eccleſiaſtica manſuetudo 750. I. III. In morte mœror, & mortuos lugere, Chriſtianos non decet 381. *ibid.* II. Pietatis & humanitatis ergo mortuos lugere non prohibemur in morte, Chriſtianorum dedecet funebre carmen, ſe in pectoribus cædere, & alia hujuſmodi facere 382. V. Mortuos ad eccleſiam ferant, & ſepeliant pœnitentes 316. IX. Mortuorum memoria, etiam pœnitentium, orationibus, & oblationibus commendanda 316. IX. Dies commemorationis mortuorum varii 384. I. Mortuorum animæ quatuor modis ſolvuntur: oblationibus ſacerdotum, precibus Sanctorum, carorum eleemoſynis, cognatorum jejuniis 382. I. Mortuorum animabus proſunt ſacrificia altaris, & eleemoſynarum, ſi tamen hoc ſibi dum viverent, meruerunt 383. I. 385. II. Suffragia, preces, eleemoſynæ, ſacrificia ad eos perveniunt, eiſque proſunt, iis nempe, quibus dum vivunt, comparatur, ne proſint 378. I. Erga Mortuorum corpora officia, non ſolius humanitatis ſunt, ſed fidei teſtimonium propter reſurrectionem *ibid.* Preces pro defunctis 379. IV. Mortui quædam norunt ex iis, quæ hic apud nos geruntur, nimirum juxta Dei voluntatem 382. VIII. Ea audire poſſunt ab eis, qui moriendo ad illos pergunt, & ab Angelis qui rebus noſtris præſto ſunt: fortaſſis ad vivos ex eis nonnulli veniunt *ibid.*

MULIER.

Mulier non eſt facta ad imaginem Dei, ſed homo, quod ſpectat ad imperium 14. I. I. Viro ſubjecta 561. Comam ſibi amputans anathemate percutitur, ſiquidem eſt ejus velamen 8. II. Eadem pœna mulctatur quæ virum derelinquit, nuptiaſque damnat 8. III. Mulierem virilis veſtis non decet 9. VI. Mulier poſt partum continuo Eccleſiam ingredi non prohibetur, contra atque in veteri Lege ſtatutum erat 32. XXI. XXII. Quæ menſtrua patitur, ex lege immunda reputabatur, nunc autem nec ab Eccleſia, nec a ſacræ communionis myſteriis rejicitur 32. XXI, & 150. Mulier, neceſſitate cogente, baptizat 225. III.

N

NATURA.

Naturale jus, naturæ lex. *Vide* Jus. Lex.

NEGLIGENTIA.

Negligentiae malum. Error, cui non reſiſtitur, approbatur, & veritas, quum minime defenſatur, opprimitur 97. I. I. II. III. Ad negligentes rectores referendæ ſunt culpæ inferiorum ordinum 97. IV. Perdit deſidia diſciplinam 97. V. Negligens Epiſcopus corripiendus 97. II.

NEGOCIA.

In Mundi negocia incumbere vilem reddit epiſcopum 418. X. Negocia ſæcularia dedecent eos, qui Verbo Dei debent vacare 418. IX. Negocia ſæcularia Deo militantibus clericis non congruunt 491. Nonniſi altari & ſacrificiis deſervire, & precibus atque orationibus vacare debent *ibid.* XLVIII. Negocio turpia & inhoneſta victum non quærant clerici 491. XLVII. Negocia forenſia non ſpectant ad Monachos, ſed quies, oratio, labor manuum 418. XI. Negociatione abſtineant pœnitentes, mercatura, militia, ſpectaculis, ludis, aliiſque, in quibus aliqua peccandi occaſio eſſe poteſt 299. III. Negociator 493. 494.

NEOPHYTUS.

Neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur in ſuperbiam 73. XXV. Neophyti probandi antequam ad Sacerdotium promoveantur 344. IV.

NOBILITAS.

De virtute aut vitio parentum nullus laudandus, aut culpandus 798. II. & III. Ex meretrice & adultera natus non dedecoratur opprobrio parentum *ibid.* Magis reſplendet qui parentibus præſtat virtute *ibid.*

NOTORIUM.

Notoria pertinent ad probationem 434. 435. 436. Notoria vel manifeſta teſtibus non indigent 393. VI.

NUMERUS. PLURALITAS.

Numerus & pluralitas Eccleſiarum uni minime committatur 189. IV. Clericus non connumeretur in duabus eccleſiis 190. VI. VII.

NUPTIÆ.

Nuptiae quid ſint? 635. Benedictio Sacerdotis in nuptiis virginum 330. II. Pœnitentia ſolemnis impedit nuptias, & alia plura; pœnæ eorum, qui canones eo ſpectantes violant 666. IX. Adoleſcenti poſt pœnitentiam conjugium permittitur, ne in crimen fornicationis impingat 646. V. Nuptiæ Mariæ & Joſeph 640. Scriptura ſponſos & ſponſas conjuges appellat, & hac ratione inter eos conjugium fuiſſe dici poteſt 640. III. Maria conjux, ut diabolum lateat ejus virginitas, & ut legis ſerventur inſtituta 641. VII. Quomodo Maria conjux & uxor dicatur 640. I. & 641. IX. Matrimonii triplex bonum, proles, fides, Sacramentum, fuit in Chriſti parentibus, proles ipſe Dominus, fides, quia nullum adulterium, ſacramentum, quia nullum divortium. Solus concubitus non fuit 637. VI. *Vide* Matrimonium.

O

OBDURATUS.

Obdurati relinquuntur in peccatis. Deſerit Deus meritos deſeri I. III.

OBEDIENTIA.

Obedientiae ſe ſubjiciat peccator homo, quando hanc tenuit mediator Dei & hominum 122. VI. Per obedientiam malum nunquam fit, bonum vero aliquando intermittitur *ibid.* In Paradiſo arbor mala non erat, niſi quia vetita ad obedientiæ meritum *ibid.* In dubiis obediendum eſt 123. IX. Obedientia victimis præponitur, quia per has aliena caro, per illam voluntas propria mactatur 75. XXXII. Inobedientia eſt, quaſi peccatum hariolandi, & quaſi ſcelus idololatriæ: itaque ſine obedientia quiſquis infidelis eſſe convincitur *ibid.* Diverſa ratio in recipiendis proſpe-

proſperis vel adverſis *ibid.* Obedire regibus pactum eſt generale ſocietatis humanæ 481. I. Parendum non eſt majoribus, quidquam contra Dei legem præcipientibus 121. I. II. 122. III. IV. 123. VII. VIII.

OBLATIO.

Oblationum uſus in miſſis, offerentibus ſingulis fidelibus munera 210. XI. Oblationes defunctorum eccleſiis reddendæ 211. II. IV. Oblationibus aluntur pauperes; hinc qui oblationes eccleſiæ denegant, egentium necatores dicuntur 207. III. 211. II. IV.

OBSERVATIO.

Observationes ſuperſtitioſa damnantur 773. Pœnitentia pro illis ſtatuta ſæculo ſexto quinque annorum *ibid.* V. Obſervare dies & alia ſuperſtitioſe, eſt nuncium remittere baptiſmo 774.

OCCASIO.

Occasio peccandi. Relinquenda ſunt officia, quæ ſine peccato exerceri non poſſunt, alioquin falſa eſt pœnitentia 291. VII. VIII. Veteres arcebant pœnitentes, ne relaberentur in priora ſcelera, a ludis ſpectaculis, mercatura, militia, aliiſque 299. III. XII.

OCCIDENTALIS ECCLESIA.

Nunc in occidente ſol juſtitiæ oritur 742. III.

OECONOMUS.

Oeconomi in unaquaque eccleſia conſtituendi ab Epiſcopis, vel Metropolitanis ſupplentibus negligentiam Epiſcoporum 98. III. Idipſum in Monaſteriis ſervandum *ibid.* Oeconomus juxta decreta Calchedonenſia e clero deſumatur 114. XII. Sine œconomo epiſcopus non adminiſtret res eccleſiæ 114. XII. 115. XIII. Oeconomi, mortuo epiſcopo, inventarium faciant 181. II. Oeconomus integrorum redituum Eccleſiæ viduatæ, dum differtur conſecratio Epiſcopi, curam habeat 88. V. II.

OFFICIUM.

Officium Divinum. Unus & idem pſallendi ordo in divinis officiis teneatur 133. V. Provinciæ in pſallendo unum, eundemque teneant modum, illum videlicet, quem Sedes Metropolitana ſectatur *ibid.* Abbates cetera officia, præter indulta, ad normam principis eccleſiæ celebrent *ibid.* Ordo officiorum 134. II. Deo corde potius, quam voce canendum 135. II. III. Septenatius numerus impletur in horis canonicis perſolvendis 136. V. Siquis presbyter, diaconus, vel quilibet clericus, eccleſiæ deputatus ad quotidianum pſallendum officium matutinis horis non venerit, deponatur, ſi veniam ab epiſcopo per ſatisfactionem noluerit promereri 137. VI. Officium ſeu munus eccleſiaſticum. Uni perſonæ, quantumlibet exercitatæ, uno tempore duarum rerum officia non ſunt committenda in eccleſia 110. VIII.

OLEUM SANCTUM.

Oleum ſanctum & extrema unctio. Conſtituti in mortis diſcrimine ſacra unctione olei inungantur 324. VIII.

OPUS.

Deus non ſolum ex operibus judicat, ſed ex cogitationibus & ex corde 447. V. Actus interni maxime ratio habetur a Deo 385. II. Opera bona mortua ob peccatum, reviviſcunt per pœnitentiam 283. XI. 284. XII. Opera peccatorum nonnulla bona, & juſta 323. VI. Nabuchodonoſoris eleemoſynæ laudantur: earum utilitas 283. X. Ninivitarum pœnitentia incolumem ſervat civitatem 283. VII. IX. Achabi regis impiiſſimi pœnitentia pœnam differt in poſteros 282. VI.

OPINIO. *Vide* DUBIUM.

ORATIO.

Oratio Dominica & Symbolum ſæpius dici debent 773. V. Delet peccata venialia 323. X. Orare munus epiſcopi 211. XI. Orare Orientem verſus, ex traditione 95. IX. Non verbis tantum, ſed corde orandus eſt Deus 135. III.

ORATORIUM.

Oratorium domi licet unicuique habere, & ibi orare, dummodo ibidem miſſæ non celebrentur 133. IV. In hujuſmodi oratoriis miniſtrare, vel baptizare poſſunt clerici, Epiſcopo ſolummodo permittente *ibid.* In majoribus feſtivitatibus miſſæ non audiantur in his oratoriis, ſed in civitatibus, aut in parochiis *ibid.*

ORDO.

Gradus & ordinis concinna diverſitas 316. I. Ordinum Eccleſiaſticorum etymologia, & munia 326. 327. Ordinatio tota ab epiſcopo perficienda 356. I. II. Ordines non conferat epiſcopus ſine conſilio clericorum, cum civium conniventia & teſtimonio 356. I. Epiſcopus diœceſeos alienæ jura non convellat ſive in ordinum collatione, ſive in quibusvis aliis 358. III. V. Ordines non conferantur illis, qui ſunt alienæ diœceſeos 352. XVII. Ordinare clericum ex qualibet Eccleſia poteſt Rom. Pont. 21. III. Ordinandi probentur primum vel Epiſcoporum examine, vel populi teſtimonio 333. I. Feria IV. ante Ordinationem conveniant, & per tres continuos dies diligenter examinentur circa mores, & literas 333. II. Ordinationibus abſtineat qui invitos trahit ad Ordines 73. XXVI. Ordinandorum mores 331. III. 339. 340. 341. Ordinationes non ſunt iterato faciendæ 139. X. Ordines, Lector, Exorciſta, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Epiſcopus. Non ſaltu percurrendi hujuſmodi gradus 103. II. 104. V. Ordinibus initiandi non ſunt multi, nec ab Epiſcopis quærenda pompa multitudinis: rarum eſt enim omne quod magnum eſt *ibid.* Ordines ſacri ſunt diaconatus & presbyteratus: hos ſiquidem ſolos primitiva legitur habuiſſe Eccleſia 72. XVIII. 113. II. Ordinum ſingulorum collatio 337. 338. 339. Epiſcopus a pluribus Epiſcopis debet ordinari 76. VI. I. II. & III. Ordinatio ſine tribus aut quatuor Epiſcopis fieri nullatenus debet 76. IV. Ordinari debent Epiſcopi ab omnibus, qui ſunt in provincia ſua: ſi hoc difficile fuerit, tres congregentur cum conſenſu, abſentium litteris expreſſo 76. I. Ordinationes faciendæ veſpere ſabbati, vel mane diei dominicæ, continuato jejunio conferentis, & recipientis 336. XII. Ordines Minores conferuntur quando & ubi libitum fuerit: ceteri in publica duntaxat ordinatione 337. IV. Tempus Diaconatum, & Sacerdotium conferendi 337. V. VII. Ordinatio ſine titulo vetita 356. IV. 357. V. Monaſterii titulo conferuntur Ordines 356. IV.

In Monachis ſuſceptæ vitæ ratio præſtat quod annorum interſtitia conferrent 334. VII. Non eadem ratio habenda aliorum *ibid.* Subdiaconatu prætermiſſo ob negligentiam, non licet Sacerdotio fungi quoad Subdiaconatus conferatur 339. III. Quamvis inculpati ſit quiſque meriti, ante tamen per diſtinctos Ordines eccleſiaſticis exerceatur officiis 103. III. Ordinandi ſunt rurſum qui rurſum baptizandi ſunt, ut clerici a Pauliániſtis & Cataphrygis ad eccleſiam catholicam confugientes 357. II. Ordinis impedimenta 342. IV. 343. VI. Ordinis Sacerdotalis, & Epiſcopalis ſuſcipiendi impedimenta 334. VIII. Ordines non conferendi publice pœnitentibus 301. X. Nec rebaptizatis 300. IV. Nec eis, qui viduam, aut repudiatam uxorem habuerunt, aut ſecundam 301. X. Non admittantur ad clerum, niſi neceſſitas, aut uſus exegerit, & tunc deputentur ſolum inter oſtiarios vel Lectores 301. XIII. Ordinari continuo ex laicis Sacerdotes graviſſimum eſt 72. XIX. Ordinandi non ſunt pœnitentes, bigami, & viduarum mariti 332. I. Non ordinentur crimine adſtricti: crimen vero eſt gravius peccatum, ut homicidium, adulterium, fornicatio, furtum 331. I. II. Ordinati, qui vel poſt ordinationem in crimen lapſi deprehenduntur, privandi ſunt gradibus & officiis *ibid.* Ordinandi non ſunt qui ambiunt, ſed qui renuunt 353. XVIII. Nec inviti 353. XIX. Arreptitii, obſeſſive non promovendi 355. XVII. Ordinum collatio Simoniaca. *Vide* Simonia. Ab Ordine ſuo dejiciendus Sacerdos Homicida 365. X. V. Ad Ordines priſtinos non revocandi lapſi 365. X. *Vide* Lapſi. Non conferendi infamibus 351. XIII. Nec baptizatis in ægritudine 352. XVI. Ordines non conferantur apoſtatis 351. XIV. Ordines non conferendi illis, qui ſuorum munerum rationem non reddiderint 351. XII. Ignoranter rebaptizati ordinari non poſſunt 241. Ordines non conferantur criminalibus 347. VIII. II. III. 347. V. Non conferantur homicidis 348. IX. Non conferantur literarum expertibus 348. X. Ordines conferri poſſunt illis, qui ſe non ſponte percuſſerunt, & mutilarunt 349. IV. Eunucho, vi, aut natura, arte medica ob languoreve defecto conferri poteſt epiſcopatus 349. V. Et illis, qui medicorum inciſione claudi efficiuntur 349. VIII. Ordines conferri non poſſunt oculo carenti 350. X. Ordines non conferantur illis, qui aliqua membrorum damna perpeſſi ſunt 348. X. Nec illis, qui ſibi amputarunt virilia 349. II. & VII. Nec ei, qui ſibi partem cujuslibet digiti volens abſcidit 349. IV. Quid de Ordinatis ab hæreticis, & excommunicatis 363. IX.

ORIGINALE PECCATUM.

Contrahitur labes originalis ab omni homine, per concubitum viri & mulieris concepto, & hoc firmiſſime tenendum eſt 223. III. Peccatum originale a patribus trahimus, quia unum cum illis ſumus. Solvimur autem per gratiam baptiſmi 609. I. Effectus peccati originalis mors omnium 610. X. Originale peccatum morti nos ſubjicit impietate, ac iræ Dei 223. III. Originale peccatum, quod lavacro regenerationis expiatur, trahunt parvuli ex Adam: ea ſemper fuit mens Eccleſiæ Catholicæ ubique diffuſæ 10. XIX. Originali peccatum parvulos obnoxios naſci explora

ploratum eſt ; cum in morte Chriſti baptizentur, ut moriantur peccato, quod naſcendo traxeruot 235. V. VI. Parvuli ex aliis peccata traxerunt, & per alios credunt 233. VII. Per fidem & baptiſmum Chriſti liberamur e culpa, & e pœna : a culpa per juſtificationem, à pœna ac morte per reſurrectionem 234. II. Originalis peccati pœna pro parvulis cum eo decedentibus. Parvuli ſine baptiſmo de corpore exeuntes in damnatione omnium mitiſſima futuri ſunt. Multum fallit & fallitur qui eos in damnatione prædicat non futuros 235. VII. Parvuli ſine baptiſmo morientes puniuntur igne propter originale peccatum *ibid.*

ORNATUS.

Ornatus Chriſtianorum nullus fucus, non auri quidem, veſtiſque pompa, ſed mores boni 561. VIII.

ORPHANI.

Orphanos tueantur epiſcopi 111. XIV.

OSTIARIUS.

Ostiarius 104. V. & 301. XIII. Oſtiarii ordinatio, & verba ab Epiſcopo tum proferenda 339. X. Ad eum pertinent claves, templi cuſtodia, infidelium & excommunicatorum expulſio 328. I. Iidem *janitores* in veteri quoque teſtamento electi ſunt 328. Oſtiarii deferunt epiſtolas epiſcoporum ad parochianos pro diebus jejuniorum 114. X.

P

PACTUM.

Pacta civitatis, vel gentis conſuetudine aut lege firmatâ nulla civis aut peregrini libidine violentur 481. I. Pactum eſt generale ſocietatis humanæ obedire regibus *ibid.*

PALLIUM.

Pallii honor non datur, niſi fortiter poſtulanti, & exigentibus cauſarum meritis 92. II. Pallio nonniſi certis diebus, & intra Eccleſiam ad Miſſarum ſolemnia uti licet Metropolitano 92. II. Non confertur niſi poſt plenam fidei confeſſionem 92. II. III. Pallium tribuitur ei, qui promiſerit illicita e Sancta Eccleſia removere ·· IV. Cum pallio privilegia tribuuntur 93. II. I. II. III. Miſſarum tempore Metropolitæ uſum pallii ſibi vindicant 93. III. II. Pallium intra tres menſes e conſecratione petat Metropolitanus ab Eccleſia Romana, fidei expoſitione miſſa 92. I. Pallium ab antiquis temporibus Romani Pontifices conceſſerunt 512. XIX. Pallii pridem e Sede Apoſtolica conceſſi, uſus denegari poteſt auctoritate ejuſdem Sedis ob pertinaciam 73. XXVII.

PAPA *Vide* ROMANUS PONTIFEX.

PARENTES.

Honor parentibus debitus non eis denegandus occaſione divini cultus 8. I.

PAROCHIA.

Parochiarum ſtatus mutationi minime obnoxius 458. I. Parochiarum unio, & diviſio in epiſcopi poteſtate, accedente cleri conſenſu 202. III. Parochialia jura quinque recenſentur I. Miſſa Parochialis in præcipuis ſaltem feſtivitatibus. II. Decimæ. III. Oblationes. IV. Adminiſtratio Pœnitentiæ V. Cœmeterium 202. II.

PARVULI.

Parvuli euchariſtiam poſt baptiſmum & confirmationem recipiunt 238. I. Parvuli ſine baptiſmo, atque adeo peccato originali obnoxii, ex hac vita migrantes ſempiterno igne puniuntur & hoc firmiſſime tenendum 223. III. Parvuli ſine baptiſmo de corpore exeuntes in damnatione omnium mitiſſima futuri. Multum fallit & fallitur qui eos in damnatione prædicat non futuros 235. VII. *Vide* Baptiſmus, Originale peccatum.

PATENA.

Patena ex quo metallo conficienda 140. VI. Patenæ vitreæ Zephyrini Romani Pontificis, argenteæ Urbani 140. VII.

PATRES.

Patrum doctrinam ſequi debemus 284. XIV. Patrum ſcripta errori obnoxia, contrà ac ſunt Scripturæ Canonicæ 38. III. IV. V. Falſæ ſunt pœnitentiæ impoſitæ non ſecundum auctoritatem Sanctorum Patrum pro qualitate criminum 291. VIII.

PATRIARCHA.

Patriarcharum, & Primatum inſtitutio, & auctoritas 106. III. II. 107. III. III. Patriarcha idem eſt atque *Summus Patrum* 105. I. Apoſtolicum retinet locum *ibid.* Patriarcha Romanus, Antiochenus, Alexandrinus *ibid.* In quibus Civitatibus conſtituantur patriarchæ, & primates 106. II. III. Prima Sedes eſt Romana, Apoſtolorum Petri & Pauli martyrio conſecrata, ſecunda Alexandrina a D. Marco, Petri nomine fundata, tertia Antiochena, ubi Petrus ſedit, & Ignatium Epiſcopum conſtituit, immo ubi primum Chriſtianorum nomen exortum eſt 20. VII. Patriarchæ poſtmodum quinque hoc ordine; Romanus, Conſtantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, Hieroſolymitanus 21. II. I. II.

PATRINUS.

Patrinus diverſus in catechiſmo, baptiſmo, & confirmatione ſecundum Romanam conſuetudinem. Cogente neceſſitate idem eſſe poterit 247. I. Unus in ſe vir, ſive mulier, in baptiſmo, unus in confirmatione 248. XIX. II.

PAUPER.

Eſurientium panis eſt quem tu detines, nudorum indumentum eſt quod tu recludis, & miſerorum redemtio eſt & abſolutio pecunia, quam tu in terram defodis 341. IV. Pauperum oppreſſio in judiciis 406. I. Dona eorum, qui pauperes opprimunt a Sacerdotibus refutanda ſunt 480. I. Ob eorum eſcam res poſſidet Eccleſia 175. III. Aurum eccleſia, habet non ut ſervet, ſed ut eroget & ſubveniat in neceſſitatibus 176. VI. Melius eſt ut aurum eccleſiæ cedat in alimoniam pauperum, quam ut e ſacrilegis hoſtibus aſportetur *ibid.* Melius eſt ut vaſa viventium ſerventur, quam metallorum *ibid.* Ad eos pertinent eccleſiæ bona, quibus fruuntur clerici paternis opibus gaudentes 195. II. Sacerdotes panem pollutum offerunt, qui honorant potentes, & deſpiciunt pauperes 331. IV. Pauperes diligant Epiſcopi, quod ſi minus præſtent, corripiantur 97. II. Pauperes & oppreſſos tueantur *iidem* 98. II. Pauperum inopiæ providere epiſcopi gloria eſt 507. XXXVI. Accepiſſe quod pauperibus erogandum ſit, & illud eis ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatem ſuperat 507. XXXVI.

PAX.

Pacem curare ac fovere epiſcopi ſatagant 481. IV. Pacem Judicio præferant epiſcopi in diſſidiis tum clericorum, tum laicorum 111. XII.

PECCATUM.

Peccatis Chriſtus negatur. Chriſtus ſapientia eſt, juſtitia, veritas, ſanctitas, fortitudo: negatur juſtitia per iniquitatem, veritas per mendacium; & cetera peccatis reliquis 607. V. Tres ad peccatum gradus, ſuggeſtio, delectatio, conſenſus: tres illius differentiæ, in corde, in facto, in conſuetudine 607. IV. Fruſtra advocatum habemus Jeſum Chriſtum, ſi peccari non poteſt 277. III. Si non peccamus poſt baptiſma, cur nobis poſcimus peccata dimitti in baptiſmate jam dimiſſa, quid oramus ne intremus in tentationem *ibidem* IV. Supereſt in renatis ex aqua & Spiritu ſancto peccandi poteſtas, quicquid Jovinianus garriat 277. I. Apoſtoli præcipiunt, ut caveamus, ne tentemur. Johannes baptizatus peccatorem ſe confitetur, & ſperat remiſſionem, poſt baptiſma, peccatorum, Jovinianus dicit, mundus ſum 277. II. Peccatis obnoxii fuerunt Patres veteris legis, David, aliique ſexcenti *ibidem* VII. Delicta poſt baptiſmum 279. I. Paulus vas electionis caſtigat corpus ſuum, ne reprobus efficiatur, & ad Ebræos ſcribens peccandi poteſtatem in illuminatis, baptizatiſve agnoſcit *ibidem* 278. V. Verbum Dei dimittit peccata; Sacerdos judex 608. II. Peccata ab Eccleſia ſolvi negantes congregant concilium adverſus Chriſtum, & Lazarum interficere volunt, cum indignentur videntes mortuos in eccleſiâ reviviſcere, & peccatorum indulta venia reſuſcitari 279. IV. Judas veniam conſequutus fuiſſet, ſi pœnitentiam non apud Judæos, ſed apud Chriſtum geſſiſſet 280. V. Peccatorum remiſſio præpropera obeſt lapſis, non prodeſt 304. VIII. Peccata an ſemel remiſſa redeant 609. 610. Peccatum irremiſſibile in Spiritum ſanctum eſt finalis impœnitentia & deſperatio 290. IV. Remedia peccatorum continuata eorum memoria 290. V. Peccatum ad mortem, quod non remittitur, deſerere uſque ad mortem fidem quæ per dilectionem operatur 280. VI. VII. VIII. Peccata voluntaria pro actualibus 235. VII. Peccatum dividitur in capitale, *vel* mortale, & non mortale 264. IV. Aliud mortiferum, aliud quotidianum 266. IV. Veniale peccatum, ratione veniæ, & pœnitentiæ deletum & criminale 313. III. Venialia peccata parvæ quædam

culpæ, ut riſus immoderatus, error ignorantiæ in non gravibus, & alia id genus 386. V. Purgatorio igne expiantur, ſi in hac vita non ſolvantur *ibid.* Peccatum, ſeu crimen capitale puniendum depoſitione ab epiſcopatu ipſo, quemadmodum chartæ, & teſtimonii falſitas 366. IX. Propter crimina quædam ſeparatur quis etiam a Chriſti corpore 289. XXIV. Peccatum aliud ex naturæ fragilitate, aliud ex peccandi libidine 285. XIX. Peccatum duplex, aliud peccatum tantum, aliud peccatum ſimul & pœna peccati 604. Non eodem modo utrumque voluntarium dicitur *ibid.* Peccatum a voluntate pendet 602. Peccata ignorantiæ 603. Peccatum triplex, ex ignorantia, ex infirmitate, ex malitia, ſeu ſtudio 601. II. Peccata ignorantium peccata ſunt, quamvis minora, quàm ſcientium 605. VII. Peccata publica & ſecreta, non eadem ratione expiantur 312. XV. Non dormiat diſciplina, dum de publico crimine agitur & Schiſma nequit conſtari 584. IX. Peccato unius membri totius eccleſiæ corpus læditur 607. II.

PECUNIA.

Pecuniae Eccleſiaſticæ forma eſt inſtituta, cum Dominus loculos habuit 171. III. IV. Non cogitandum de craſtino, ideſt non ſerviendum pecuniæ 171. 113. Pecuniæ eccleſiaſticæ diſpenſatio eſt in epiſcopi judicio & poteſtate 113. IV. Pecuniam collectam de communione accipit archidiaconus, & epiſcopo defert, & clericis partes proprias ipſe diſtribuit 112. I.

PENSIO.

Epiſcopo renuncianti ob corporis mentiſve ægritudinem, ſumptus debiti de eadem Eccleſia miniſtrentur quouſque vixerit 95. *initio.*

PERCUSSOR.

Percutiens & oculum eruens Sacerdos graviſſima pœna mulctatur 350. X. Percuſſores monachorum, clericorum, Epiſcoporum plectendi 763. 766.

PEREGRINA COMMUNIO.

Peregrina communio clero res eccleſiæ ſurripienti tributa 212. IV.

PEREGRINI.

Peregrinorum ſuſtentatio ex rebus eccleſiæ 273. III.

PERJURIUM.

Perjurium, & ejus pœna 412. 413.

PERSECUTIO.

Persecutio juſta, & injuſta; injuſtam faciunt impii Eccleſiæ Chriſti, juſtam impiis Eccleſia Chriſti 165. XII. Eccleſia perſequitur diligendo, illi ſæviendo, iſta ut corrigat, illi ut evertant, iſta ut revocet ab errore, illi ut præcipitent in errorem *ibid.* Quomodo veritas perſequatur falſitatem, & falſitas veritatem 737. Perſecutio a bono avertit, correctio a malo *ibid.* & 738. Non perſequitur niſi qui ad malum cogit 578. VII. Perſecutionem eccleſia non adhibet, dum per Principes ſchiſmata opprimere ſatagit *ibid.*

PERSEVERANTIA.

Perseverantia datur a Deo vocatis Sanctis ſecundum propoſitum 42. VI. Horum nullus perit, nullus ex bono in malum mutatus finit hanc vitam *ibid.* VII. VIII. IX. Perſeverantia donum Dei, magnum beneficium, quod ſine ulla iniquitate aliis datur, aliis non datur; hoc vero explorare non expedit 4. X. Perſeverantiæ donum filii perditionis non accipiunt 595. II.

PETITIONES MUTUÆ *Vide* RECONVENTIO.

PHILOSOPHIA.

Philosophiae partes tres Deo offerendæ 39. I.

PISCES.

Piscium eſus quandoque luxuriæ parit incendium, ideoque ſumptuoſiora marinarum belluarum convivia in jejuniis damnantur 216.

PLANETARII.

Planetarii a Chriſtiana pietate damnati 773. III.

PLEBS.

Plebs expetit Epiſcopos, Clerici eligunt 63. VIII.

PLEBISSCITUM.

Plebisscitum conſtituit ſola plebs 31. XIII.

PLURALITAS.

Plures eccleſiæ uni presbytero minime committendæ ſunt, quia ſolus nequit ſuum munus implere 189. IV. Clericus non connumeretur in duabus Eccleſiis 190. VI. VII.

POENA.

Poenae molliendæ ſunt potius, quàm exaſperandæ 797. II. Pœnæ obnoxia ſunt quatuor, facta, dicta, ſcripta, conſilia 797. III. Quatuor hæc genera ſeptem modis conſiderantur, cauſa, perſona, loco, tempore, qualitate, quantitate, eventu *ibid.* Supereſt adhuc pœna ſolvenda, poſt culpæ, immo poſt ipſius æternæ pœnæ remiſſionem 355. XII. Productior eſt pœna, quam culpa, ne parva putaretur culpa, ſi cum illa finiretur & pœna *ibid.* Pœnæ in quem finem conſtitutæ *ibid.* Pœna poſt culpæ remiſſionem in baptiſmo, & in Davide poſt tranſlatum peccatum 324. IV. Non ſufficit mores in melius commutare, niſi Deo ſatisfaciamus per dolorem contriti cordis, cooperantibus eleemoſynis & jejuniis 324. VI. I. Pœnæ ac flagella præſentis vitæ iis proſunt, qui in melius commutantur, non iis, qui ſuppliciis hujuſmodi duriores ſua pervicacia ſunt, ut Pharao, Antiochus, Herodes, Ægyptii, Sodomitæ, Iſraelitæ 186. III. IV. Pœnis obnoxii quandoque nonnulli ſunt ob parentum, vel aliorum peccata 799. VII. & *ſeqq.* In Eccleſia nulla eſt pœna major damnatione, quam facit Epiſcopale judicium 179. V. Verbera in judiciis epiſcoporum adhibita prioribus ſeculis 750. II. Pœna. *Vide* Satisfactio.

POENITENTES.

Poenitentes non admittantur ad clerum niſi neceſſitas aut uſus exegerit, & tunc inter Oſtiarios deputentur, vel inter Lectores, ita ut Evangelium aut Epiſtolam non legant 300. V. & 301. XIII. Pœnitentes, quamquam boni, non ordinentur clerici 301. X. Etiam ab infimis officiis clericorum excluſi a Nicœnis Patribus 301. XI. Pœnitentium publicorum ætas, veſtes, coma 300. II. Pœnitentes cohibeant ſe a ludis & ſpectaculis, a negotiatione, mercatura, militia & aliis id genus, ubi admixtio mali eos iterum in lapſum traheret 159. III. Pœnitentes ad ſæcularia non relabantur 304. XVI. Neque ad militiam 302. XV. 302. XVII. In cauſis expetendum illis potius eccleſiaſticum, quam forenſe judicium 303. XIX. Pœnitentes, mortuos in eccleſiam afferant, & ſepeliant 316. IX. Si caſu moriantur, memoria eorum oblationibus, & orationibus commendetur *ibid.* Pœnitentium diſpoſitiones: habenda eſt ratio eorum, qui perfectam converſionem demonſtrant 310. III. In Cœna Domini reconciliantur ad percipiendam Euchariſtiam 265. VIII. Pœnitentia ante Euchariſtiam 269. XIV. VI. Pœnitentibus omnibus & puram confeſſionem de peccatis ſuis agentibus communio in fine, ſecundum canonum juſſum, danda eſt 269. VI.

POENITENTIA.

Poenitentia quid? Non ſola bona vita. Pœnitentiam agere eſt perpetrata mala plangere & plangenda non perpetrare 287. XIII. & 288. XIV. Pœnitentiæ dolor ſupernaturalis. Pœnitenti non ſatis ſit quod doleat, ſed ex fide doleat 287. XII. Pœnitentia non ſolum futurum reſpicit, ſed præterita quoque: præterita plangit, plangenda non committit 276. I. Eſt dolentis vindicta puniens in ſe quod dolet commiſiſſe 277. I. Deus nunquam ſpernit pœnitentiam ſinceram, etiamſi adſtrictus quis ſit maximis ſceleribus, etiamſi non potuerit quis explere omnem ſatisfaciendi ordinem 281. IV. Error negantium dimitti debere peccata 278. IV. 279. III. IV. Pœnitentia lapſis, & venia pœnitentibus danda 279. I. Publicani preces, Ninivitarum fletus, latronis ſalus, prodigi filii reditus, oviculæ inventio, & alia id genus, ſpem ſalutis in peccantibus & pœnitentibus excitant 279. II. Pœnitentia non ſemel nec ſepties, ſed ſeptuagies ſepties quoqua peccata delet 296. XXIV. Venia non ſemel tantum datur peccatoribus 298. XXXII. 297. 298. 299. XXXIII. Baptizandis adultis neceſſaria pœnitentia veteris vitæ, ſine qua novam inchoare non poſſunt 531. IV. Agunt homines ante baptiſmum pœnitentiam de ſuis prioribus peccatis, juxta illud Petri in Actibus Apoſtolorum, *agite pœnitentiam, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti* 531. V. Pœnitentia annorum c. & XX. conſtituta ante diluvium 281. III. Mali an ejus miniſtri 218. XVI. Pœnitentiæ partes. Cordis contritio, oris confeſſio, operis humilitas, & patientia 592. IX. Pœnitentia triplex: adultorum ante baptiſmum; & cunctorum hominum gementium carnis corruptionem, & æternam vitam deſiderantium; & peccatorum, qui decalogum legis tranſgreſſi ſunt. Hæc vero cæteris ſeverior 289. I. Eſt præterea pœnitentia juſtorum ob parva, ſed crebra peccata ſubrepentia ex humana fragilitate *ibid.* Pœnitentia duplex, interior, & exterior 290. II. Alia vera, alia ſimulata 290. IV. Pœnitentia publica, & privata

Digitized by Google

privata, pro peccati diverſitate 312. XV. 314. IV. Pœnitentia publica quandonam exigenda ab antiſtite 325. IX. Ubi tale crimen commiſſum eſt, ut peccator a Chriſti etiam corpore ſeperetur, recte ab Eccleſia conſtituuntur tempora pœnitentiæ ut ſatisfiat etiam Eccleſiæ, in qua remittuntur ipſa peccata 289. XXIV. Pœnitentia publica plurium annorum; communionis privatio, eccleſiæ ingreſſus vetitus, abſtinentiæ 284. Pœnitentia publica dabatur pro homicidio & diverſis, criminibus graviſſimis 301. XIII. Pœnitentia publica & rigida octavo ſæculo indicta ob uxorem interfectam 579. Pœnitentia ſolemnis apud quoſdam ſemel celebrata non iteratur 296. XXI. Pœnitentiæ illius humillimæ locus ſemel in eccleſia conceditur, ut plusis fiat 296. XXII. Pœnitentia falſa 290. V. VI. Pœnitentia falſa eorum, qui a quibuſdam ſceleribus vel ab officiis, quibus ſine peccato non funguntur, reſilire nolunt, vel offenſis ſatisfacere renuunt, animas decipit & in infernum protrahit 291. VII. Pœnitentiæ falſæ, quæ non ſecundum auctoritatem Sanctorum Patrum pro qualitate criminum imponuntur 291. VIII. Si res aliena furto ſublata, cum reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur 291. IX. Pœnitentia congrua. Facilius inveniuntur qui innocentiam ſervaverint, quam qui congrue egerint pœnitentiam 293. III. Timendum, ne ipſius pœnitentiæ agenda ſit pœnitentia 292. X. Pœnitentiæ affectus. Quidam lacrymas ad pœnitentiam habens, non affectum pœnitentiæ; qui nempe peccare non deſinunt 288. XVI. Pœnitentis ſpiritus, & affectus continuus ſit ad mortem uſque. Dixit Dominus, *vade & amplius jam noli peccare*, non dixit, *nec pecces*, ſed nec voluntas peccandi in te oriatur, quod quomodo ſervabitur, niſi dolor continenter cuſtodiatur 294. VIII. In ea amor Dei neceſſarius, ſine quo nemo conſequitur veniam, nemo invenit gratiam 287. IX. Ad converſionem peccatoris non ſufficit pœnæ timor, ſed ad bonum Dominum contendere oportet 293. V.

Pœnitentiæ conditiones decem.

I. Pœnitentia fiat in eccleſia coram populo: nemo dicat ſibi occulte, ego apud Deum ago 285. I. *In publicis criminibus hujuſmodi diſciplina locum habet.*

II. Pœnitentia quantocius agenda. Nullus expectet quando jam non poteſt peccare 285. III.

III. Pœnitentia ſit cum ſpe veniæ. Nemo poteſt bene agere pœnitentiam, niſi qui ſperaverit indulgentiam 286. IV.

IV. Pœnitentia ſit voluntaria. Judicet ſeipſum homo voluntate, dum poteſt, ne cum jam non poterit, præter voluntatem a Domino judicetur 286. V.

V. Pœnitentia ſit lacrymoſa. Videat te Chriſtus mœrentem, ut dicat, beati triſtes, quia gaudebitis 286. VI. VII.

VI. Pœnitentia ſit veſtita debitis circumſtantiis. Conſiderantur in crimine locus, tempus perſonæ, munera & alia id genus 286. VIII.

VII. Pœnitentia ſit integra, *hoc eſt de cunctis peccatis*. Dominus ſimul mutum & ſurdum a dæmonibus liberavit, docens, nos nunquam, niſi de omnibus ſanari: expulit ſeptem dæmonia, ejecit legionem, omnia crimina ſimul ejicienda oſtendens. Totum hominem ſanavit in ſabbato. Impietas, & infidelitas eſt, ab eo, qui juſtitia eſt, dimidiam ſperare veniam 287. IX.

VIII. Pœnitentia ſit cum perſeverantia & continua. Magna eſt contra peccatum virtus pœnitentiæ, ſiquis in eodem perſeveret 287. X. Dolor continenter in pœnitentia cuſtodiendus 287. XI. XII. pœnitenti non ſit ſatis quod doleat; ſed non ſemper doluiſſe doleat *ibid.*

IX. Pœnitentia ſit vera, non ficta. Qui ſunt pœnitentes non irridentes, vitam mutent, alioquin gravius peccant veniam contemnendo 288. XV.

X. Pœnitentia ſit juſta ſecundum peccatorum gravitatem. Majora crimina majoribus abluuntur fletibus 289. XXV. Per pœnitentiam reviviſcunt priora bona opera, ob peccatum mortua 283. XI. 284. XII. Pœnitentia reſtituit ad priſtina munera 284. XIV. *ibid.* XV. Poſt admiſſa peccata poteſt quis, digna pœnitentia peracta, docendi munere fungi 284. XVI. Pœnitentia ſine emendatione qualis ſit. Si adhuc male agis, certe non es pœnitens 294. XI. & 295. XX. Frequenter peccans & lugens vix veniam meretur 295. XIII. 295. XIV. & *ſeqq.* Pœnitentia in fine vitæ. In ultima neceſſitate ægritudinis pœnitentiam dare poſſumus, ſecuritatem autem dare non poſſumus. Vis quod incertum eſt evadere? Age pœnitentiam, dum ſanus es 292. III. Si pœnitentiam agis, quando jam peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa *ibid.* Tene certum, dimitte incertum *ibid.* IV. Pœnitentia morientibus non abneganda 319. VIII. 3. 313. Latro unius momenti pœnitentia meruit eſſe in paradiſo in hora ultimæ confeſſionis *ibid.*

P OE N I T E N T I A D E I.

Pœnitentia Dei eſt mutatio, quæ quidem apparet Divinorum decretorum 2. II.

P O L Y G A M I A.

Polygamia 813. VIII. Olim ſignificabat futuras ex omnibus gentibus eccleſias Chriſti uni viro ſubjectas 342. I.

P O N T I F E X. *Vide* R O M A N U S.

P O P U L U S.

Populi partes in electionibus. Docendus eſt populus, non ſequendus 67. *Vide* Electio. Laici.

P O S S E S S O R.

Bonæ fidei poſſeſſor quis tamdiu dicitur, quamdiu ſe poſſidere ignorat alienum 454. II.

P O S T U L A T I O.

Poſtulationis & electionis diſcrimen 61. II. I. Poſtulatus Epiſcopus, ſi aut dives laicus fuerit, aut Scholaſticus de foro, aut de adminiſtratione per ſingulos gradus prius ordinetur 61. I.

P R Æ B E N D A.

Præbendarum inſtitutio, ex qua res eccleſiæ aliqui ſibi ſpecialiter vindicant, licita 173. II. Nunquam tamen res eccleſiæ, ut propriæ, percipiendæ ſunt, ſed ut communibus utilitatibus inſervientes *ibid.* Præbenda eccleſiæ nulli tribuatur ſine judicio, vel conſenſu epiſcopi 173. IV.

P R Æ D E S T I N A T I O.

Quæ prædeſtinata ſunt, precibus obtinentur 4. V. Prædeſtinatis exorbitatio quoque proficit in bonum 4. IX. Prædeſtinatio, ejuſve effectus duplex, præſens juſtificatio, & futura glorificatio 5. XI. Ejuſmodi effectuum ordo *ibid.* Prædeſtinatio regni cœleſtis, æterna diſpoſitio donorum Dei 4. V. Prædeſtinatio ſemper in bono 3. 3. Multis eſt cauſa ſtandi, nemini cauſa labendi *ibid.* Neque ad bonum, neque ad malum neceſſitate impellimur, quæ a Prædeſtinatione oriatur 3. 113. IV. Prædeſtinata, vel Præſcita neceſſario eveniens neceſſitate conditionis, non ſimplici, & abſoluta 3. IV. *Vide* Præſcientia.

P R Æ D I C A T I O.

Salvator & Johannes Baptiſta exordium prædicationis a pœnitentia ſumſerunt 311. XIV. Neque Gentiles, neque Judæi impediantur quominus audire poſſint verbum Dei 553. III.

P R Æ D I U M.

Prædia Eccleſiæ 170. I. 171. II.

P R Æ P O S I T U S.

Præpoſitus ſine epiſcopo nec animarum curam, nec præbendam ulli poteſt tribuere 113. III.

P R Æ S C I E N T I A.

Præſcientia Dei ſola intelligitur in malis operibus, minime vero Prædeſtinatio. Præſcivit & prædeſtinavit quæ ipſe fecit, & ut faceremus dedit. Præſcivit tantum, non vero prædeſtinavit quæ nec ipſe fecit, nec ut faceremus, exegit 3. 3. *Vide* Prædeſtinatio.

P R Æ S C R I P T I O.

Præſcriptionis conditiones & ſpecies 454. III. 455. III. Triginta annorum præſcriptionis vis in rebus eccleſiaſticis 456. II. 456. I. IV. V. Quadraginta annorum præſcriptio pacifica monaſteriorum juta firmat adverſus quamlibet eccleſiam 457. XI. Quadragenaria tantum præſcriptio religioſis domibus opponi poteſt 457. XII. Quadraginta annorum præſcriptio contra eccleſiam, ſive in loca religioſa 457. IX. Privilegia Romanæ Eccleſiæ centum annorum ſpatio præſcribi poſſunt 457. XIV. Præſcriptio temporis non eſt objicienda ubi violentia hoſtium intervenerit 459. VI. VII.

PRÆSTIGIA *Vide* DÆMONES, DIVINATIO. MAGIA.

P R Æ S U M T I O.

Cura derelicta proprii muneris eſt in teſtimonium delictorum 436. VI.

P R E C A R I U M.

Quomodo fieri debeat in rebus eccleſiæ 470. I. Precario accipiunt clerici quidquid eis largitur epiſcopus de bonis eccleſiæ 470. I. Scriptis hoc profiteantur, ne præjudicium afferatur eccleſiæ *ibid.* Precariæ a rectoribus eccleſiarum irrationabiliter factæ, a ſucceſſoribus excutiantur, & revocentur 471. 113. Reſcindantur quoque quæ factæ fuerunt tempore viduatarum eccleſiarum ab iis, qui loca epiſcoporum occupaverunt 471. III.

PRES-

PRESBYTER.

Presbyteri typum gerunt LXXII. Diſcipulorum, & in eorum loco conſtituti ſunt in Eccleſia 19. I. Presbyteri Græce, Latine vocantur *Seniores* 115. XIV. Pontificatus apicem non habent, chriſmate frontem non ſignant, paraclitum Spiritum non dant 115. XIV. 250. II. Presbyteri non ordinentur, niſi annorum XXX. 99. I. 130. Si neceſſitas poſtulaverit, & triginta annorum non reperiantur, a viginti quinque annis & ſupra Sacerdotes ordinentur 330. IX. Epiſcopus presbyterum benedicat, & manum ſuper caput ejus teneat cum omnibus presbyteris præſentibus 338. II. Presbyteri nil agant ſine præcepto & conſilio Epiſcopi 76. III. Pœnitentes presbyteri degradati in monaſterium, vel canonicam regularem mittantur 98. V. Pœnitentiam agere ſi negligant presbyteri degradati, ab eccleſiæ communione ſeparentur *ibid.* Presbyterorum contemptores condemnatione digni 141. VI.

PRIMAS. PRIMATUS.

Primas idem eſt ac ſummus epiſcoporum 106. I. Tenet vicem Apoſtolicam, & præſidet epiſcopis & metropolitanis *ibid.* Primæ Sedis epiſcopus non appelletur ſummus Sacerdos, vel princeps Sacerdotum, ſed primæ Sedis epiſcopus 107. IV. Primatum nomen non uſurpandum ab omnibus archiepiſcopis, ſed ab illis dumtaxat, qui primas ſedes occupant 107. II. Primates novi conſtituuntur, ſi gentium multitudo ad fidem convertatur 107. II. Primatus dignitas denegatur iis, qui Donatiſtis nomen dederant 60. XVII.

PRIMICERIUS.

Primicerii munera 114. X.

PRINCEPS.

Principes propter vindictam noxiorum gladium habent, & capitales ſententias proferunt 752. I. II. Regum officium eſt juſtitiam colere, vi oppreſſos, pupillos, viduas, peregrinos, qui facilius vexantur, tueri 544. III. Principes in flagitioſos animadvertant, ne regna calamitatibus vexentur juſte a Deo inflictis 581. VII. Princeps Legibus ſuis obtemperet, oportet; illis ipſe reverentiam præbeat, quodque populis prohibet, ſibi licere non patiatur 36. VII. Poteſtatibus ſæcularibus obtemperandum eſt 120. IV. Princeps populi, & eccleſiæ is eſt quandoque, quem merita noſtra depoſcunt 63. VII. Poteſtatis utriuſque confinia, ſeu Sacerdotii, & imperii diſtincta munera; Chriſtiani Imperatores pro æterna vita pontificibus indigent, pontifices pro temporalibus rebus Imperialibus rebus utuntur 546. V. Duo ſunt, quibus maxime regitur mundus, auctoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas 547. XI. Sacerdotium Imperio præſtat. Pontifices de Principum peccatis judicant 547. Principatibus ceteris multo perfectior principatus Eccleſiæ 42. VI. Principes Eccleſiam Chriſto tuendam ſuſcipiunt 543. II. Regia & Sacerdotalis auctoritas defendunt quæ ad divinam confeſſionem pertinent; alia ratione humanæ tutæ eſſe non poſſunt 544. Pertinet ad reges ſæculi Chriſtianos Eccleſiam tueri, & in hæreticos, atque ſchiſmaticos animadvertere 161. II. Nabuchodonoſor Rex, quamvis alienigena, ſævit in blaſphemos *ibid.* Eccleſia preces pro Imperii felicitate fundit 161. IV. Principes ad Concilia ſe conferunt, ut tueantur fidem, non ut potentiam oſtendant 546. II. Principes nulla gaudent *poteſtate in electione Epiſcoporum* 64. & 65. Eorum aliquando ratio habetur *ibid.* Poteſtates adverſus hæreticos & ſchiſmaticos quandoque concitat Deus 545. VI. Principes juſte hæreticos ad fidem compellunt 737. *Vide* Imperator.

PRIVILEGIUM.

Privilegium idem eſt atque privata Lex 788. Privilegia eccleſiarum, canonibus nixa, non ſunt convellenda 789. II. Privilegia Patriarcharum, & primatum ex ſacris canonibus petenda 106. V. Privilegium meretur amittere qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate 93. XXVI. Privilegium Regularium Ordinibus Eccleſiaſticis initiandorum. Monachis præſtat vitæ ratio quod annorum interſtitia fuerant collatura 336. VII.

PROBATIO.

Probatio in judicio ſpectat ad actorem: reus neceſſitate monſtrandi contrarium non adſtringitur, cum nulla probatio ſit factum negantis 434. I. Probationis onus non accuſatis, ſed accuſantibus incumbit 434. I. Probationis ſex ſpecies, ex evidentia, ex notoriis, ex fama, ex præſumptione, ex juramento, ex juramentis, & teſtibus 414. 435. 436.

PROCESSIO *Vide* SPIRITUS SANCTUS.

PROCURATOR.

Infamis perſonâ procurator nequit eſſe 420. I.

PROFESSIO *Vide* MONACHI.

PROMISSIO.

Nihil inhoneſtum promittendum; aut ſi promiſſum fuerit, tolerabilius eſt promiſſum non facere, quam facere quod turpe ſit 449. VI. Fides appellanda non eſt, quæ ad peccandum inducit, nec infidelis dicendus, qui a peccato abſtinet 450. XVII. XVIII.

PROPHETIA.

Iſaias moriturum dixit Ezechiam, & Jonas Niniven ſolo æquandam: ſed mutata eſt ſententia non vanitate judicii, ſed hominum converſione, itaque mutata ſunt opera, Deo vitiis, non hominibus iraſcente 281. X.

PROVINCIA.

Provinciarum diviſio ante adventum Chriſti 107. III. III. Provincia civilis & eccleſiaſtica 107. IV. III. 107. III. III. 106. II. II. III. Provincias quaſque gubernare debere Synodum Provincialem, ex Nicænis decretis manifeſtum eſt 358. IV. Extra provinciam reus nullatenus eſt producendus 408. I. II. Crimina Epiſcoporum non audiantur, niſi a Provinciæ epiſcopis 408. III. Provinciæ epiſcoporum omnium concors ſententia in epiſcopum criminaliter accuſatum firma, rataque ſit, neque aliis liceat tunc judicare 463. Provincialia Concilia modis omnibus ſemel in anno fiant, omni excuſatione remota 54. III. Provincialia Concilia bis quotannis celebrari Sancti Patres ſalubriter ſanxerunt 53. I. 54. II. Prius Concilium celebrandum ante quadrageſimam, alterum circa tempus autumni 53. II. Prius poſt tertiam hebdomadam paſchalis ſolemnitatis, alterum idibus Octobris, ſeu decima die menſis hyperberetæi apud Græcos 53. III.

PROVOCATIO.

Provocare non licet a judicibus, quos communis conſenſus elegerit 116. XVII.

PSALMISTA.

Psalmista, ſeu Cantor ſola juſſione presbyteri inſtitui poteſt 339. XI. Pertinet ad eum cantus, dicere benedictiones, laudes ſacrificium, reſponſoria 128. IV. Pſalmiſtæ, lectores, exorciſtæ, acolythi 114. X.

PUDICITIA.

Pudicitiam attentator, ſive loquamur de femina, ſive de maſculo, immo de ſervo, injuriarum tenetur 796. VIII. XI.

PUER.

Pueri clero adſcripti 241. II.

PUPILLI.

Pupillos tueantur epiſcopi 112. XV.

PURGATIO CANONICA.

Purgatio canonica, juramento præſtito 791. II. IV. 792. II. Purgatio adhibenda in accuſatione Simoniæ 792. III. Purgari debet fama laborans, juramento 791. IV. Quomodo purgare ſe debeant Sacerdotes criminum poſtulati 793. Purgatio canonica ferri candentis, vel ferventis aquæ abhorret a ſacris canonibus 398. X. I. Nulla fulcitur canoni a ſanctione; popularis inventio fuit Apoſtolica auctoritate rejecta 398. II. Purgationes vulgares aquæ vel ferri candentis rejectæ 794. I. Purgatio in Euchariſtiæ communione 794. II. Purgat ſe ab objectis criminibus epiſcopus jurejurando ad corpus D. Petri 398. II.

PURGATORIUM.

Purgatorius ignis credendus eſt ante judicium eſſe de quibuſdam culpis, hoc eſt de parvis, minimiſque 386. V. Purgatorium. Purgatorii ignis non æternus, ſed admodum gravis 293. V. Purgatorii pœna ſuperat quicquid homines paſſi ſunt in hac vita; ipſum quoque martyrium *ibid.* Purgatorium, & ſuffragia pro defunctis 383. I. *Vide* Mortui.

QUA-

Q

QUADRAGESIMA.

Quadragesimae tempore non eſt celebrandum matrimonium 682. XVI. 683. II. Natalitia Martyrum non celebrentur in Quadrageſima *ibid.* Neque convivia 683. II. Ordines tunc conferuntur 337. V. Quadrageſimali tempore non licet manducare antequam celebretur officium veſpertinum 156. VI.

QUADRAGESIMUS DIES.

Quadragesimus dies, triceſimus, ſeptimus, tertius, in officio mortuorum 384. I.

QUÆSTIO.

Quaestiones Provinciæ Eccleſiaſticæ, ubi inter Epiſcopos non conveniat, ad majorem ſedem referantur. Si illic facile & juſte non diſcernantur, judicentur canonice a Synodo. Majores & difficiliores quæſtiones ad Sedem Apoſtolicam ſemper referantur 51.

QUÆSTUS.

Quaestus Epiſcoporum, & exationibus modus ſtatutus a patribus 204. II. I. 204. II. II.

QUATUOR TEMPORA.

Quatuor tempora. In eis ordinationes factæ celebrantur 337. V. VI.

QUINQUAGESIMA.

Quinquagesima 155. VI. Ab ea Eccleſiaſtici jejunium incohent *ibid.* VII. 152. III. Quinquageſima quandoque idem ac Pentecoſte 156. II.

R

RAPINA.

Rapina furto gravior 762. I.

RAPTOR.

Raptores mulierum, eiſque opitulantes, ſi clerici fuerint, decidant proprio gradu, ſi laici anathemate feriantur 619. Rapere ſolum attentantes Sacratiſſimas Virgines capite plectantur *ibid.*

RATIO.

Ratio & veritas excludit conſuetudinem 58. III. IV. 59. VIII. Ratio & lex vincat pravum uſum 59. VII. Ratio ſana exemplis anteponitur 38. VI.

REBAPTIZARE.

Baptizati in nomine Trinitatis ab hæreticis, non ſunt rebaptizandi, ſed ſola reconciliationis impenſa gratia fidei catholicæ ſocientur 238. IV. Qui neſciunt cujus fidei fuerit miniſter, ſi formam baptiſmi acceperint rebaptizandi non ſunt, ſed per manus impoſitionem catholicis copulandi 238. II. Non ſunt rebaptizandi ſed recipiendi aut unctione chriſmatis, aut impoſitione manus, aut ſola profeſſione fidei, juxta variam eccleſiarum diſciplinam 239. VII. Ignoranter rebaptizati non ſubjiciuntur pœnitentiæ, ſed ordinati non poſſunt niſi cogente neceſſitate. Rebaptizati non ignoranter, per ſeptem annos ſubjiciuntur pœnitentiæ & jejuniis 241. XIV. Plurium quam ſeptem annorum 241. II.

RECONVENTIO. RECRIMINATIO.

Accuſatis neganda eſt licentia criminandi prius. Recriminatio, quam ſe crimine, quo premuntur, exuerint 421.

REDDITUS ECCLESIÆ.

Redditus integri eccleſiæ, dum Epiſcopi ordinatio differtur, reſervandi apud Oeconomum 88. V. II.

RELIGIO.

Religio magis, quam quævis officia, vel labores Rempublicam juvat 166. XVII. Religio Chriſtiana, quam pauciſſimis & maniſeſtiſſimis celebrationum Sacramentis miſericordia Dei voluit eſſe liberam, quidam premunt ſervilibus oneribus, itaut tolerabilior ſit conditio Judæorum, idcirco reſecanda ſunt quædam, ubi facultas tribuitur 61. III.

RELIGIOSÆ. FEMINÆ

Religiosis feminis præponendus, epiſcopi examen ſubeat 197. III.

RELIQUIÆ.

Sanctorum corpora de loco ad locum non transferantur ſine conſilio principis, vel epiſcoporum, ſanctæque Synodi licentia 150. IV. Reliquiæ auferendæ ſunt de eccleſia, ſi de ea plures heredes contenderint 101. IV.

REMISSIO PECCATORUM.

Remissio peccatorum nec datur, nec habetur a malis in ipſamet eccleſia 228. XVI. A Sacerdotibus, publicorum, ſaltem quorumdam, ſcelerum reis non eſt pœnitentiæ Sacramentum adminiſtrandum &c. *ibid.*

RENUNCIATIO.

Renunciatio beneficii fervore paſſionis facta, nulla eſt 94. I. Non quælibet corporis imbecillitas ſufficit ad renunciationem 95. III. Renunciatio in ſcriptis 96. IV. Renunciat Epiſcopus ob ægrotationem, qua laborat, atque alius eligitur 94. II. I. Renuncianti ob ægritudinem Epiſcopo, ſumptus debiti de eadem eccleſia miniſtrentur quouſque vixerit 95. Renunciatio prioris Epiſcopi ægrotatione laborantis neceſſaria, ut novus eligatur 95. Si intervalla ægritudinis habeat, renunciet, ſi nullo tempore ad ſanæ mentis redit officium, perſona fidelis, ac vita probabilis ad regimen eligatur, quæ ſi ſuperſtes extiterit laboranti Epiſcopo, loco ejus conſecrabitur *ibid.* Labores Epiſcopatus relinquere, oves negligere, vitamque appetere otio diffluentem, non licet 95. IV. Renunciare poteſt Abbas cum humiliatione & cum permiſſione Epiſcopi locum ſuum relinquere 96. III.

REORDINATIO.

Reordinationes vetitæ 123. IX. X.

RESCRIPTUM.

Rescripta ſub ea conditione proferuntur, *ſi preces veritate nitantur* 56. IV. Id inquirendum antequam executioni mandentur, ne fraus interveniat *ibid.* V. Reſcripta vim habent, quæ cum juris & legum ratione concordant, non quæ ſubreptione, vel falſis precibus extorquentur 55. I. Reſcriptorum, atque pragmaticarum ſanctionum cum publica utilitate pugnantium nulla ratio habeatur 56. III. Reſcripta authentica atque originaria, non exempla eorum inſinuentur 56. VI. Carent auctoritate niſi diem præſeferant *ibid.* VII. Reſcripta quæcumque fuerint, mendax precator in illis debet carere impetratis 57. III. I. II. III.

RES ECCLESIÆ.

Res eccleſiæ clericis committendæ ſunt, non laicis 111. IX. Nec ſanguine propinquis 111. X.

RESIDENTIA.

Pœnæ non reſidentium. Epiſcopus in eccleſia non reſidens in monaſterio deputatur, quoad quid agendum ſit decernatur 192. I. Reſidendum maxime in principe eccleſia, ſeu cathedra Diœceſeos 192. II.

RESTITUTIO.

Restitutio inventorum facienda 763. II. III. Non remittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum 291. IX. Niſi reddatur quod reddi poteſt non agitur pœnitentia, ſed fingitur *ibid.* 766. I. Reſtitutioni obnoxius eſt qui uſuras exercet, quamvis ſe legibus tueretur 769. VI.

REVELATIO.

Revelationes inanes, & ſomnia in iis, quæ ſpectant ad martyrum memorias, rejiciuntur 131. I.

REX.

Regibus, eorumque conſtitutionibus parendum eſt 120. IV. Regia voluntas Sacerdotibus Chriſti ſubdenda, non præferenda, quum de cauſis Dei agitur 41. III. *Vide* Imperator. Princeps.

RHETORICA.

Rhetoricae, eloquentiæ & poetices commendatio, origo, uſus 39. I.

Digitized by Google

RIGOR.

Rigorr diſciplinæ ſalus tutius munitur 355. XXI. Rigor non exaſperans admiſcendus pietati, ſed parcenti non pluſquam expediat 395. VI. In arca erat virga cum manna, hoc eſt ſeveritas dulcedine temperata *ibid.* 396. IX. Rigor & ſeveritas in peccatis paucorum locum habet; cum multitudine non aſpere, non duriter agendum, non imperioſo modo, magis docendo, & monendo, quam jubendo, & minando 614. IV.

ROMANA ECCLESIA.

Eccleſia Romana incorruptam Patrum ſervat hereditatem, hanc conſulit Hieronymus. In ea, quanquam in Occidente, ſol juſtitiæ oritur. Ei, ideſt Cathedræ Petri, communione conſociari oportet, quum ſuper illam petram fundata ſit Eccleſia. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt; ſiquis in hac Noe Arca non fuerit, peribit regnante diluvio 17. I. Quicumque cum ea non colligit, ſpargit *ibid.* Sancta Romana Eccleſia Catholica & Apoſtolica nullis Synodicis conſtitutis ceteris Eccleſiis prælata eſt, ſed Evangelica voce Salvatoris noſtri Primatum obtinuit, *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram &c.* 19. V. Romana Eccleſia eſt prima Apoſtoli Petri Sedes *non habens maculam, neque rugam ibid.* Petri & Pauli triumpho cunctis præfertur *ibid.* 20. VII. Primatum obtinet non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino 20. VII. Romana Eccleſia mater eſt fidei 712. Ejus fundamenta & privilegia Divinæ, non humanæ inſtitutionis *ibid.* In hæreſim labitur qui ea convellere nititur *ibid.* Romana Apoſtolica Sedes mater Sacerdotalis dignitatis, magiſtra Eccleſiaſticæ rationis 46. II. Licet vix ferendum imponat jugum, pia devotione tolerandum eſt *ibid.* Eccleſia Romana ſemper immaculata permanſit, atque firma & immobilis omni tempore perſiſtet 7. III. Romana Eccleſia mater omnium Eccleſiarum, per Dei omnipotentis gratiam a tramite Apoſtolicæ traditionis nunquam erraſſe probatur 28. I. Ejus fides nullam hæreſim unquam fovit, ſed omnes hæreſes diſtruit 28. II. III. Romanæ Eccleſiæ judicia non ſunt retractanda 21. III. I. Ceteris de ea judicare non licet 22. III. IV. V. 23. VIII. IX. Sedis hujus Præſulem Deus ſuo ſine quæſtione reſervavit arbitrio 23. XI. Romanam Eccleſiam appellare licet, ne innocens damnetur 24. XIII. Epiſcopi gravioribus cauſis pulſati libere Apoſtolicam Sedem appellent, & ad eam, quaſi ad matrem, confugiant 24. XIV. XV. Ab omnibus, ſed maxime ob oppreſſis, eſt appellandum ad Romanam Eccleſiam 24. XVII. Ad eam referuntur cauſæ difficiliores 415. VI. Eidem in omnibus cauſis reverentia & auctoritas debetur 401. XIII. Romana Eccleſia appellationes epiſcoporum recipit 468. X. Ad eam appellantes vexare non licet 469. X. Venerandi canones judicia totius eccleſiæ ad hanc deferri jubent *ibid.* Romanæ Eccleſiæ conſuetudines ubique obtinere multum convenit 27. VIII. Eccleſiæ Romanæ privilegia convellens eſt dicendus hæreticus; qui vero ceteris Eccleſiis jus detrahit, injuſtus 20. VI. Sanctus Ambroſius ſe in omnibus ſequi magiſtram Sanctam Romanam Eccleſiam profitetur *ibid.* Romanæ Eccleſiæ privilegia ſunt congregare Concilia, judicare, & reſtituere Epiſcopos, ſumma Eccleſiæ negocia curare 25. XIX. De tota Eccleſia judicat 25. XXIV. XXV. Synodos ad examen vocat, earumque judicia caſtigat 26. Damnat quos oportet ſine ulla Synodo *ibid.* Romanæ Eccleſiæ jura circa privilegia 789. III. 790. VI. Romana Sedes unamquamque Synodum ſua auctoritate confirmat, & continuata moderatione cuſtodit 43. III. Nullam Sedem, magis quam primam, præ ceteris exequi oportet uniuſcujuſque Synodi conſtitutum, quod univerſalis Eccleſia probavit aſſenſu *ibid.* Romanæ Eccleſiæ conſenſu accedente, Epiſcopatus eriguntur, ubi id expoſcat fidelium multitudo 202. III.

ROMANUS PONTIFEX.

Obeunte Romano Pontifice Cardinales Epiſcopi cum Cardinalibus clericis agunt de electione ſucceſſoris 81. XI. reliquus clerus, & populus accedat ad conſenſum novæ electionis 81. XI. Romanus Pontifex eligatur de gremio Eccleſiæ Romanæ, ſi reperitur idoneus, vel ſi de ipſa non invenitur, ex alia aſſumatur *ibid.* Si in Urbe, pura, ſincera, atque gratuita fieri nequeat electio, Cardinales jus poteſtatis obtineant eligendi Pontificem ubi hoc congruere viderint *ibid.* Abſoluta electione, electus eſt verus Papa, quamvis inthronizari non poſſet *ibid.* Excommunicatio & perpetuum anathema in electionis hujus perturbatores *ibid.* & 82. XII. 83. XIII. Papa ſuperſtite, & inconſulto non eſt agendum de electione futuri Pontificis 83. XIV. Quiſquis poſt vivum & unum Epiſcopum qui ſolus eſſe debet, factus eſt, nullus eſt 83. XV. Adulter eſt, & extraneus, nec poteſtate, nec honore gaudet Epiſcopi, Epiſcopatus unitatem ac pacem perturbans 83. XVI. Sine canonica electione nemo eſt Papa, vel Apoſtolicus, ſed Apoſtaticus 84. XVIII. Quid agendum ubi duo ſimul certent de Pontificatu 84. XIX. Romani Pontificis electio & conſecratio canonice fieri debet 81. VIII. Huic electioni nullos impedimento ſit, ex conſtitutionibus Henrici I. & Ottonis I. Impp. 81. IX. Siquis pecunia, gratia, tumultu, ſine canonica electione Cardinalium ſe gerat pro Pontifice, non eſt dicendus Apoſtolicus, ſed Apoſtaticus 84. XX. Licet hujuſmodi invaſorem anathematizare, & humano auxilio ab Apoſtolica Sede pellere 84. XX. Extra Urbem, ſi in Urbe non poſſit alius, eligatur *ibid.* Excommunicatio, & perpetuum anathema in perturbatores electionis Romanorum Pontificum 81. XI. 82. XII. 83. XIII. Electionem Romani Pontificis olim ad Imperatores ſpectaſſe cenſuit Gratianus, quamvis poſtmodum auctoritatem fuiſſe revocatam putet 79. I. *& ſeqq.* 80. V. Hadrianus II. eligitur Pontifex inconſultis Legatis Ludovici Imperatoris 80. VI. Romani Pontificis electionem liberam, atque canonicam vindicat Ludovicus Imperator 80. VII. Romano Pontifici Urbis Romæ, aliarumque civitatum dominium confirmat Ludovicus Imperator 80. VII. Romani Pontificis electio conceſſa eſt bonis Sacerdotibus, & ſpiritualibus populis; ſed ejectio reſervata eſt Deo 24. XII. Romanus Pontifex Petri fidem & Sedem tenet 7. III. Illius judicia fidem ſpectantia culpare, hæreticum eſt *ibid.* Quoties fidei ratio ventilatur, ad illum confugere oportet 104. III. Romanorum Pontificum decreta, ſpectantia ſcriptorum cenſuram, fidem catholicam, mores, variaſque Eccleſiæ neceſſitates omni debent honore ſuſcipi 45. XIX. I. Eorum epiſtolæ decretales non propterea rejiciendæ, quod in Codice canonum non deſcribantur 46. I. Sanctiones omnes Apoſtolicæ Sedis accipiendæ ſunt, tamquam ipſius divina voce Petri firmatæ 46. II. Romani Pontificis præceptis obtemperandum 26. XXVI. I. II. III. IV. Sit alienus a Divinis pontificalibus officiis qui noluit præceptis obtemperare Apoſtolicis 26. IV. 120. III. Quem Sedes Apoſtolica expellit, repellendus eſt 27. VII. A nemine judicandus, niſi deprehendatur a fide devius *ibid.* Romanus Pontifex deceſſorum tradita non infringit 512. XV. Jura & privilegia eccleſiarum non convellit 512. XVI. XVIII. Romani Pontificis eſt Concilia congregare, de Epiſcopis judicare, & de ſummis eccleſiæ negociis agere 105. IV. Innocentes tueri *ibid.* & V. Romani Pontificis auctoritate non accedente, vel Legato, Concilia rata non ſunt 52. I. II. Abſque ſcientia Romani Pontificis non ſunt celebranda Concilia 52. V. Majores & difficiliores quæſtiones ad illum referendæ 53. *initio.* Sine illo non ſunt damnandi Epiſcopi 53. VI. Romanum Pontificem appellat Epiſcopus a comprovincialibus accuſatus, vel judicatus 25. XXI. Injuſte damnatos, vel excommunicatos ſua auctoritate reſtituit 25. XXII. XXV. XXVI. In remotas etiam provincias jura Romani Pontificis 25. XXIII. Romanus Pontifex, licet Apoſtolica prærogativa poſſit de quolibet Eccleſia clericum ordinare, non vult tamen alicujus Eccleſiæ privilegium infringere 21. III. Cunctos ipſe judicaturus a nemine eſt judicandus, niſi deprehendatur a fide devius 21. X. Romanus Pontifex. *Vide* Appellatio.

ROMIPETÆ.

Romipetas vexantes excommunicantur 415. VII.

S

SACERDOS. SACERDOTIUM

Sacerdos conſecrat & ſacrificat 257. VI. Sacerdos eligitur præſtantior ex omni populo, doctior, ſanctior, & in omni virtute eminentior 71. XIV. Sacerdotium vilius eſt ceteris muneribus apud quoſdam, facilius enim tribuitur, quum difficilius impleatur 104. IV. Sacerdotum ignorantia turpis 100. VI. Sacerdotes ſciant Scripturas ſacras & canones *ibid.* Eorum inſcitia nec excuſatione, neque venia digna 100. VIII. Canones non ignorent 101. IX Canonem pœnitentialem addiſcant 101. X. Sacerdotibus ad diſcendum neceſſarii ſunt, *Sacramentorum liber, lectionarius, antiphonarius, baptiſterium, computus, canon pœnitentialis, pſalterium, homiliæ* per circulum anni 101. X. Libellus *officialis* 100. VII. Conciliorum decreta 101. XI. Sacerdos juſtus & ſanctus rite offert 217. X. Sacerdotum caſtitas, & abſtinentia ab uxoribus 487. Quondam Sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur, nunc e contrario, lignei Sacerdotes aureis utuntur calicibus 140. VII. Deus eorum officia, non merita in adminiſtrandis ſacramentis conſiderat 214. IV. *Vide* Sacramentum. Proprium Sacerdotem contemnere, maxime quod ſpectat ad Pœnitentiæ adminiſtrationem, ſacris canonibus prohibetur 317. XIV. Conſenſus proprii Sacerdotis, ut ad pœnitentiam quis rite ſuſcipiatur ab alieno *ibid.* Sacerdotii, & Imperii diverſa poteſtas 36. VI. Sacerdotes a principibus colendi 411. V.

SACRAMENTUM.

Sacramentum ſignum eſt & forma viſibilis, inviſibilis gratiæ 212. I. Sacramenti veluti partes verbum & elementum 212. II. Sacramenta quævis crucis ſignaculo perficiuntur 212. II. Sacramentorum efficacitas oritur a Spiritu Sancto, qui myſteria inviſibiliter operando ſanctificat, & benedicit: hinc quæcunque ſit ſacerdotum vita, ſacramenta ſua efficacia non carent 213. V. I. Sacramentorum virtus, nec bonorum meritis diſpenſatorum

Digitized by Google

rum amplificatus, nec malorum attenuatur. Virtus divina eſt, quæ ſecretius operatur, non humana efficacia 213. II. Deus non merita perſonarum conſiderat, ſed officia Sacerdotum 214. IV. V. Sacramenta an recipienda a ſceleſtis hominibus, qui ea miniſtrant? 220. III. Quid de ſimoniacis, & fornicariis ſentiendum? *ibid.* A Sacerdote, adulterii ſcelere obſtricto, vel ab eo, qui hujuſmodi flagitium perpetraſſe dicitur, licet ſacramenta ſuſcipere, quoad, epiſcoporum judicio *non damnetur* 220. IV. Quid tibi faciat malus miniſter ubi bonus Dominus 216. IX. Per malum miniſtrum purus fluvius tranſit. Spiritalis virtus ſacramenti, ut lux pura, ab illuminandis excipitur, ſed per immundos tranſiens non coinquinatur 217. XII. Deus adeſt ſacramentis, & verbis ſuis per qualeſlibet adminiſtrentur 218. II. Sacramenta non polluuntur, ſed alios purgant, ſicut ſolis radius per cloacas tranſiens non *contaminatur*, & ſicut cerea fax accenſa, quæ ſibi detrimentum præſtat, alia lumine perfundit 220. IV. Sacramenta, quod ſpectat ad eorum miniſtros, ſunt ut aurum quod verum eſt tam in arca furis, quam in theſauro regis: ſed a rege licite habetur, licite datur & accipitur; a fure vero, quia illicite habetur, illicite datur, vel accipitur 220. XIII. Scelus eorum, qui ſanctis non ſancte utuntur 215. II. Polluuntur mali miniſtri, qui ſanctificari ſe putant 216. III. Sacramenta, quæ ab hæreticis non ſunt mutata, adprobantur 218. III. Sacramenta, quæ hæretici ſchiſmatici habent, dantur ab ipſis, ſed pernicioſe habent, & pernicioſe tradunt 219. XII. Sacramenta hæreticorum & ſchiſmaticorum, formam habent, minime vero effectum ſacramentorum, niſi ad eccleſiam redeant, & manus impoſitio accedat 218. VIII. Sacramenta divina Judæorum talia non erant, quales ipſi erant pejores ſodomitis. Ea Sacramenta Dominus ipſe percepit, & ad ea celebranda alios miſit 218. V. Etiam per reprobos probi colliguntur 218. VI. Sacramenta obſunt indigne tractantibus, proſunt tamen per eos digne ſumentibus 215. III. Sacramentum diſtinguendum ab uſu Sacramenti vel effectu, quod qui non animadvertunt, aberrant a vero, ut quondam beatus Cyprianus qui negavit dari baptiſmum extra eccleſiam ob malum baptiſmi uſum extra eamdem 228. XVI. Sacramenta, quamquam ſancta, nocent malis, quia malus mala accipit quod bonum eſt 215. IV. Sacramentorum valori non obeſt recipientium hæreſis, nec ideo repetenda ſunt 236. I. Ad Sacramenta unuſquiſque, ſuæ voluntatis arbiter, accedat cum pœnitentia veteris vitæ ſi novam vult inchoare 221. I. Sacramenta ægrotis non conferenda, niſi de eorum voluntate fidem fecerint qui conſcii ſunt 231. VIII. II.

SACRIFICIUM.

Sacrificia & eleemoſynæ, quæ offeruntur ex ſcelere, Deo non placent 599. 600. Sacrificium mediatoris quod offertur, defunctis, qui hoc ſibi meruerunt dum viverent, prodeſt 383. I. Tale cuique ſacrificium fit qualis accedit ut offerat, & qualis accedit ut ſumat 214. I. Sacrificia hæreticorum odit Deus 216. VI. *Vide* Eucharistia. Miſſa.

SACRILEGIUM.

Sacrilegium quid ſit & quotuplex 764. I. Sacrilegium ratione rerum, & perſonarum eccleſiæ *ibid.* Sacrilegorum pœna multiplex 765.

SÆVITIA.

Sævitia epiſcoporum crudelis, non Sacerdotalis 108. VI.

SAL.

Sal divinis precibus ſacratur 612. IV.

SANCTI.

Sanctorum memoriæ colendæ 9. IX. Quomodo Sancti colendi, qui revera juſti ſunt 149. III.

SANGUIS CHRISTI.

Sanguis Chriſti pro omnibus peccatoribus fuſus 305. XII.

SARTA TECTA.

Sarta tecta eccleſiæ, nec non ejus luminaria 204. III.

SATISFACTIO.

Nullus debitæ gravioris pœnæ accipit veniam, niſi qualemcumque ſolverit pœnam 320. II. Deus ignoſcit ſeipſum punienti 320. II. Tempus ſatisfactionis pro qualitate delicti 321. III. 321. VIII. Satisfactio determinata eſt pro quibuſdam culpis: Pro ceteris habenda eſt ratio converſionis pœnitentium 321. X. Satisfactio pœnitentium publica, & privata 312. XV. Satisfactio publica, ubi ſcandala præceſſerint, & publica crimina ad exemplum, aliorum, & utilitatem Eccleſiæ 325. IX.

SCENÆ.

Clerici non interſint ſcenarum ſpectaculis 494. LXVI.

SCHISMA. SCHISMATICI.

Schiſmatis & hæreſeos diſcrimen 728. IV. Schiſma aliquam ſibi confingit hæreſim, ut recte ab Eccleſia receſſiſſe videatur *ibid.* Separatus ab eccleſia, quamvis laudabiliter vivat, iræ Dei ſubeſt 802. IV. Habere non poteſt Dominum patrem qui eccleſiam non habet matrem 742. I. Scelus eorum, qui ab Epiſcopo recedunt 743. IV. Schiſmatici gentilibus adæquantur 743. IV. In illis non poteſt ineſſe juſtitia, quia non eſt caritas 7. II. Ut eorum Sacramenta effectum naniſcantur, accedat oportet manus impoſitio in eccleſia catholica 218. VIII. *Vide* Sacramentum. Hæreſis vel Schiſmatis contagione fœdatus clericus, antea catholicus, recipitur ab eccleſia, ſi redeat cum legitima ſatisfactione, adempta tamen omni ſpe promotionis 361. III. Schiſmaticorum pœnæ 744. V. Qui Schiſmaticis favent, vel junguntur, eodem ſcelere obſtricti ſunt 746. VI. Schiſmatici, & Eccleſiæ perturbatores puniendi ſunt a poteſtatibus ſecularibus 161. II. 162. IV. V. 163. VI. VII. VIII.

SCRIPTA.

Scriptis ſemper utitur eccleſia in ſententiis, ceteriſque 805. III. Hæretici qui revertuntur ad orthodoxam fidem, ſcripto negare debent hæreſim ſuam, & confiteri Catholicam fidem 362. V.

SCRIPTURA SACRA.

Scriptura ſacra fons, unde fluit omnis rhetorica eloquentia, omnis poetica locutio 39. I. Quicquid alibi quæritur, hic perfecte invenitur 39. I. Scripturæ Canon quot libros complectatur 47. XII. I. Scripturis ſolis honor hic deferendus, ut errori nullatenus obnoxiæ credantur 37. VIII. I. Vel officioſa mendacia admittere in Scripturis Sanctis, earum auctoritatem convellit 38. VIII. II. Scriptura ſacra literis omnium Epiſcoporum præponitur 38. I. Patrum ſcriptis antecellit 38. IX. II. III. Scripta Patrum non ab omni nævo pura 38. III. IV. V. Subſtantia ſummi Sacerdotii noſtri ſunt eloquia divinitus tradita 502. 3. Deus permittit diverſi erroris hæreticos, ut pigritiam excutiamus, & divinas Scripturas noſſe cupiamus 728. II. Scripturas Sanctas male intelligentes ac pervertentes vino inebriantur, ſicera vero qui abutuntur ſeculari ſapientia 40. II. Qui aliter ſcripturarum verba accipiunt, quam Spiritus Sanctus ſonat, ſunt pſeudo prophetæ, & uvam acerbam comedunt *ibid.* Scripturas Sacras legere admonentur Sacerdotes a S. Paulo ad Timotheum, *attende lectioni* 100. VI. Scripturas ſacras legant, & ſæpius meditentur epiſcopi, ut doceant populum quæ a Spiritu ſancto didicerunt, non ex proprio corde, vel ex humano ſenſu 115. XI. Scripturæ Sacræ lectio in clericorum conviviis 490. Scripturæ ſacræ, Prophetarum, & Evangeliorum lectio poſthabita a Sacerdotibus vacantibus comœdiis & amatoriis carminibus 490. XLV. Scientia pietatis e Sacra Scriptura petenda 39. X. Scripturæ ſacræ inhærentes fideles non obſcurantur mundana iniquitate 39. VII. Scripturas noſſe, Prophetas intelligere, Evangelio credere, Apoſtolos non ignorare, ſcientia pietatis eſt 39. X. Scripturæ ſacræ ſtudium contra carnis vitia 523. X. Scripturas Propheticas & Evangelicas poſt habentes impia ſapiunt 40. III. Scripturarum ignoratio, ignoratio Chriſti eſt 549. II.

SEDES APOSTOLICA. *Vide* ROMANA ECCLESIA. ROMANUS PONTIFEX.

SENATUSCONSULTUM.

Senatusconſultum Senatores conſtituunt 31. XIV.

SENTENTIA.

Sententia nulla eſt, ſi proferatur citra ſolitum ordinem judiciorum, & ex alia multiplici cauſa 461. Sententia injuſta eſt quandoque ex animo proferentis ob livorem, juſta tamen ex ordine, & cauſa. Quandoque juſta eſt ex animo & ordine, ſed non ex cauſa 461. III. Sententia præceps non proferatur 459. I. Deus ipſe, cujus oculis cuncta patent, mala Sodomæ, audita prius, cognoſcere voluit, quo nobis exemplum præberet, ne præcipites in judiciis eſſemus *ibid.* Sententia certa in re dubia indecens 460. II. Sententia de ſcripti recitatione proferatur: ſententia non ſcripta nec nomen ſententiæ meretur 460. IV. Hoc idem in cauſis eccleſiaſticis locum habet 460. V. Sententia capitalis a judice non proferatur antequam reum ſe quis confiteatur, ut per innocentes teſtes convincatur 460. VII.

SEPUL-

SEPULTURA.

Sepultura 179. VIII. Sepultura ſecundum antiquorum parentum uſum eligenda 177. VI. Sepelire non licet ſecundum majorum inſtituta in Eccleſia, ſed in atrio, aut in porticu, aut in exhedris eccleſiæ 378. VIII. Nullus, præter epiſcopos, abbates, dignos presbyteros, vel fideles laicos, in eccleſia ſepeliatur 378. IX. Sepultura apud memorias martyrum defuncto quomodo proſit 378. I. A ſepulcris quæ vident fideles, ad ſacra loca venientes, excitantur ad fundendas preces pro mortuis 379. IV. Sepultura ubi fieri poterit, celebretur apud majorem, ſeu Cathedralem Eccleſiam 376. XV. Licet eam quoque celebrare in religioſorum virorum vel mulierum eccleſiis *ibid.* Vel ubi quis decimas perſolvebat vivus, ibi ſepeliatur mortuus *ibid.* Sepeliendi officium docet Tobias 377. II. III. Conjuges eodem ſepulcro conjunguntur *ibid.* Sepulturæ conditio, pompa exequiarum, magis vivorum ſolatia ſunt, quam ſubſidia mortuorum 382. I. Peti aut exigi aliquid pro ſepultura omnino vetitum, ne venalis dicatur eccleſia, aut de humanis mortibus videantur clerici gratulari 380. I. Si quid pro luminaribus offeratur, ſed ſponte, licet accipere *ibid.* Sepulcra venditare, & pretium extorquere turpe eſt, cum etiam Ephron paganus reprehendatur, qui invitus accepit argentum ab Abramo pro ſepulcro 180. II. Terram mortuis vendere interdictum omnibus Chriſtianis 180. III. Id ſolum licet accipere, quod pro redemptione animæ datur gratis *ibid.* 381. VI. IV. Sepultura in loco ſacro flagitioſos non juvat, ſed temeritatis arguit 379. IV. Ad majorem damnationis cumulum eorum corpora in eccleſiis ponuntur *ibid.* Sepultura eccleſiaſtica & preces negantur interfectoribus ſuimet ipſius, & illis, qui pro ſuis ſceleribus moriuntur 379. III.

SERVUS.

Servi nec clerici, nec monachi fiant, non accedente dominorum conſenſu, ne per Chriſtiani nominis inſtitutum aliena pervadi, aut publica videatur diſciplina ſubverti 345. VII. Servi, invitis dominis, ad clericatum non promovendi 344. V. Charta libertatis publice legatur, antequam ſervus conſecretur: ad priſtinam enim conditionem redit non rite conſecratus 343. V. Manumiſſi retento obſequio, & dominis obnoxii non ordinentur 345. IV. Pœnæ ordinatorum 345. V. VI. Servi infidelium Chriſtianam fidem amplecti volentes qua libertate gaudeant 726. V. Servili more famulari epiſcopis clerum non decet, cum ſcriptum ſit *neque ut dominantes in cleris* 204. III.

SIGILLUM.

Sacerdos peccata pœnitentium alicui retitens deponatur, & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinando pergat 319. VII.

SIGNUM.

Signaculum ſpiritale in baptiſmo 247. X. Signum quid? 212. I. Signum Crucis, quo ſe muniunt fideles ex traditione 59. IX. Eo baptizandus ſignatur 245. X.

SIMONIA. SIMONIACI.

Simoniaca hæreſis prima contra Eccleſiam in ipſo ortu, Apoſtolico zelo damnata 711. III. Magna calamitas metuenda locis illis, ubi Simoniaci ad locum regiminis adducuntur, qui Dei iracundiam potius provocant, quem populis placare debuerant 712. III. II. Crimen & Simoniaca hæreſis in utroque Teſtamento puniuntur 709. IV. Vendidit Judas Redemtorem, & laqueo ſuſpenſus redemtionis gratiam non obtinuit *ibid.* Benedictio Simoniacis in maledictionem convertitur 709. VI. Tolerabilior eſt hæreſis Macedonii impugnantis divinitatem Spiritus ſancti, quam Simoniacorum, ille enim Dei ſervum & creaturam Spiritum ſanctum, fecit, hi vero ſuum efficiunt ſervum, ac veluti poſſideant, ut Domini vendunt 709. IX. Simonia vulnus cancroſum igneo ferro curandum, flagitium Chriſto execrabile; magnum malum, & uſitatum 364. II. Simoniaci non dant Spiritum veritatis, ſed mendacii 357. III. Aliud eſt munus ab obſequio, aliud munus a manu, aliud munus a lingua: vir juſtus excutit manus ſuas ab omni munere tribuendo ſacros ordines 712. IV. 713. IV. 717. XXVIII. Simoniacorum triplex genus 720. VI. Simoniaca hæreſis eſt præmia eligentibus præbere 78. VI. Suffragia venditorum nullos provehant ad ſacerdotii 67. XXIV. Si electus vel ordinatus penitus ignoret, pecunia electioni vel ordinationi non officit 68. XXV. Simonia in ordinum collatione & ſuſceptione damnata 332. III. 333. IV. Simoniacæ ordinationes falſæ 714. I. Simoniaci columbas, hoc eſt Spiritum ſanctum vendunt, eorumque cathedræ corruunt 711. V. In ordinatione clericorum epiſcopi munera nulla accipiant. Indignos ob munerum profuſionem non ordinent, ſed poſt diligentem diſcuſſionem, & multorum teſtimonium, eos promoveant, qui teſtimonio bonorum operum muniti ſint 365. IX. Simoniaci in ordine, ob turpiſſimum lucrum accepto pœnitentiam agere non poſſunt 45. III. Simonia presbyteri in emtione ordinis epiſcopalis punitur privatione etiam ordinis, hoc eſt honoris presbyterii 194. III. Nihil exigatur propter baptiſmum 713. I. 714. III. Vel propter chriſma, vel propter communionem, vel propter ordinationem vel pro baſilicarum conſecratione 714. 715. Pro ingreſſu monaſterii nihil exigatur *ibid.* 710. XXI. Simoniaci judicantur non ſolum qui ſpiritualia, ſed etiam qui temporalia eis annexa pretio accipiunt, vel tribuunt 716. XXII. Quiſquis eorum alterum vendiderit, ſine quo alterum non provenit, neutrum invenditum derelinquit 717. XXVIII. Simonia in venditione præbendarum, dignitatum, officiorum eccleſiaſticorum omnino damnata, epiſcopi vero Simoniaci mulctati 191. Penitus deſipiunt qui non conſecrationem emi, ſed res, quæ ex conſecratione proveniunt, contendunt 191. IV. Quodlibet præmium pro accipienda Sacerdotii dignitate damnatum *ibid.* Anathemate plectuntur Simoniaci, & munerum datione ordinem lucratus detruditur in monaſterio ſub perenni pœnitentia *ibid.* Simoniacorum pœnæ 364. III. Simoniacorum crimen ac pœna 361. VI. Simoniaci dignitatibus, & honoribus male partis careant 722. XIX. XXI. Simoniaci non ſicut ceteri peccatores corripiendi, ſed a templo Dei, ab eccleſia longius ſunt projiciendi 718. XXIX. Chriſtus hujuſmodi negociatores flagello ejecit *ibid.* Simoniacos & eis faventes anathemate ferit Synodus Calchedonenſis 717. XXVIII. 718. XXIX. Nota infamiæ inuruntur emtores, venditores, interventores, qui beneficia, munia, Sacramenta, conſecrationes Eccleſiæ, & alia id genus pecunia *conſpurcant*, carent autem honore, *male parto* Simoniaci 192. II. Simoniaci purgationi canonicæ obnoxii 792. III. An ab ipſis liceat Sacramenta recipere 220. III.

SODOMITÆ.

Abuti uxore execrabilius, quam abuti meretrice 620. I. Coire contra naturam ſcelus, aliis luxuriæ ſpeciebus damnabilius 620. IX.

SOLEMNITAS.

Solemnitatum dies publice prædicat in eccleſia archidiaconus 212. I. Saltationibus turpibus invigilare, & cantica mala canere in Sanctorum Solemnitatibus, irreligioſa conſuetudo eſt 213. IV. *Vide*. Feſta.

SORTES.

Sortibus an liceat uti 771. II. 772. Sub anathematis pœna damnantur 773. VI.

SORTILEGIUM.

Sortilegium eſt ſub nomine fictæ religionis divinationi vacare ſortibus Scripturæ, & aliis id genus 771. I.

SPECTACULA.

Qui uxorem duxerit eam, quæ publicis ſpectaculis mancipabatur, ad clerum non eſt admittendus 343. XI.

SPIRITUS SANCTUS.

Spiritus Sanctus a filio alienus non eſt. Ab illo ſimiliter, ſicut ex Deo Patre, procedit 2. II. III.

SPOLIATORUM RESTITUTIO.

Spoliatorum reſtitutio facienda ante judicium 428. & *ſeq.*

SPONSALIA SPONSI.

Sponsalia ſunt futurarum nuptiarum promiſſa 631. I. Sponſalium ſpecies duæ, alia per verba de futuro, quæ verius ſponſalia dicuntur, alia per verba de præſenti, quæ a matrimonio non differunt 631. II. Ante ſeptennium contrahi non poſſunt ob conſenſus neceſſitatem 632. III. Sponſarum verecundia, & pudor, & obſequium erga parentes 633. Sponſalium diſſolutio multiplex 611. V. 634.

SUBDIACONUS.

Subdiaconus 101. II. 104. V. 113. II. Cum ordinatur, manus impoſitionem non accipit, ſed patenam, & calicem vacuum: & ab Archidiacono urceolum cum aquamanili, & manutergio 328. VI. Calicem & patenam defert, Levitis, ſeu Diaconibus miniſtrat, epiſcopo, presbytero, levitis in manuum ablutione inſervit 328. VI. Oblationes in templo a fidelibus ſuſcipit, & Levitis ſuperponendas altaribus defert 327. Subdiaconus non ordinetur minor viginti annorum 130. III. Subdiaconorum cœlibatus in Eccleſia Romana 675. II. Subdiaconus poteſt eſſe Papæ delegatus 116. II.

SUB-

SUBREPTIO.

Subreptio, vel falſæ preces nullum ſupplicantibus afferunt remedium 55. I.

SUCCESSIO.

Successio & ſeries Epiſcoporum in Eccleſia Catholica ab ipſis Apoſtolis, ad fidem valet 29. V. Succeſſorem ſibi conſtituere nequit Epiſcopus; id ſi fecerit, totum eſt irritum 62. I. II. III. Hereditario jure nullus ſibi vindicet Eccleſiam, aut aliqua Eccleſiaſtica officia 62. V. Succeſſoris deſignatio permittitur, cunctis præſentibus, Bonifacio Moguntino Archiepiſcopo, nulli vero alii 95. III.

SUFFRAGIA PRO DEFUNCTIS.

Suffragia pro defunctis, & Purgatorium 383. I. II. *Vide* Mortui.

SUPERSTITIO.

Superstitiosum non eſt quicquid ab hominibus eſt inſtitutum 772. I. Superſtitioſum eſt quicquid pertinet ad res creatas colendas eo modo, quo colitur Deus, & quicquid ad pactum cum malo dæmone pertinet *ibid.* Mille ſunt inaniſſimæ ſuperſtitiones ortæ ex quadam peſtifera ſocietate hominum & dæmonum *ibid.* Sepulcri electio libera 377. V. 378. VII.

SYMBOLUM.

Symbolum, quod eſt, *Credo in Deum Patrem omnipotentem* docantur, ſpiritualiter catechumeni viginti diebus ante baptiſmum 244. III.

SYMBOLUM *Vide* COMPETENTES.

SYNODUS.

Synodorum regulas tenere par eſt 43. VI. Presbyteri in parochiis ordinati quum ad concilium venerint rationem, reddant Epiſcopo ſuo qualiter ſuſceptum officium celebrent, vel baptizent 100. VII.

SYNODUS *Vide* CONCILIUM.

T

TALIONIS POENA.

Talionis pœna calumniatoribus ſtatuta 390. II.

TEMPERANTIA.

Temperantia in cibo & potu. Magis intereſt non quid vel quantum quis capiat alimentorum, ſed quanta facilitate & ſerenitate animi careat, cum his vel oportet vel neceſſe eſt carere 588. XII. Fieri poteſt, ut ſine aliquo vitio voracitatis pretioſiſſimo cibo ſapiens utatur, inſipiens autem fœdiſſima gulæ flamma in viliſſimum olus ardeſcat 589. II. Non ſunt nobis continentiores pleræque beſtiæ, quia vilioribus aluntur eſcis *ibid.* Temperantia in ciborum uſu bonæ corporis valetudini prodeſt, copia officit 159. II.

TEMPLUM.

Templi ornatus major in veteri Lege 407. XXXVI. Aurum Sacramenta non quærunt, neque auro placent quæ auro non emuntur 176. VI.

TENTATIO DEI.

Tentare Deum nemo debet, dum habet quod rationabili conſilio faciat 616. II.

TESTAMENTUM.

Testamenta, vel ultimæ voluntates modis omnibus conſerventur 372. I. Teſtamenta in favorem monaſteriorum implenda 372. V. Sacrilegium eſt, & contra legem locis venerabilibus relicta negare 373. IV. Oblationes defunctorum eccleſiis negantes, vel difficulter reddentes, tanquam egentium necatores excommunicentur 373. II. Eccleſiaſticis & Sanctimonialibus ſine teſtamento mortuis, hereditas ad Eccleſiam devolvitur 376. XIV. Teſtamentum condere nequeunt Monachi 374. IV. II.

TESTAMENTA DUO.

Testamenti utriuſque veteris ac novi diſcrimen. In veteri Teſtamento vivebant quidam ſpiritales, ad novum, quod tunc occultabatur, occulte pertinentes. In novo autem Teſtamento jam revelato plerique vivunt animales, qui ad veterem legem pertinebunt 236. I.

TESTES.

Non ad multitudinem teſtium reſpici oportet, ſed ad ſinceram teſtimoniorum fidem & teſtimonia, quibus potius lux veritatis aſſiſtit 434. V. Exploranda teſtis conditio, an teſtis plebejus, an egens, an ſervus, & plurima id genus *ibid.* & 437. Teſtimonium Sacerdotum credibilius 441. XX. Ne veritas occultetur Sacerdotes teſtimonium dicant jubente epiſcopo, aut coram illo, aut aliter honorifice *ibid.* Teſtes eſſe nequeunt Judæi, qui baptiſmo initiati fidem Chriſti poſtea abjecerunt 437. II. Neque inimici, ſuſpecti, infames *ibidem* 437. Ad teſtimonium nullus admittatur infra annos XIV. ætatis ſuæ 437. IX. Teſtium numerus 348. II. Teſtimonium falſum dicantes, veritatem, ipſumque Deum, qui veritas eſt, vendunt, Judæ ſcelere ſe obſtringentes 440. V. Teſtes falſi excommunicationi obnoxii ſunt 823. IX. Teſtimonium falſum dicentes clerici pœnis gravioribus coercentur 440. VII. Teſtes ſupervacanei in cauſa manifeſta 393. VI.

THESAURARIUS.

Thesaurarius, & ejus munera 124. XI.

TIMOR.

Timor filialis caſtus. Multum Deo placet mœror amaritudinis electorum, qui eum timent amittere 297. XXVI. Timor pœnæ non ſufficit ad converſionem peccatoris, ſed Divinæ bonitatis habenda eſt ratio 293. V.

TONSURA.

Clerici comam non nutriant, ſed caput in modum ſphæræ, radant 329. V. I. Attonſo capite, & patentibus auribus clerici miniſtrent: comam non nutriant, & talarem veſtem induant. Corona clericorum ex inſtitutione Romanæ Eccleſiæ 326. II. Clerici comam nutrientes ab archidiacono, etiamſi noluerint, detondeantur 329. III. Siquis ex clericis relaxaverit comam, ſit anathema 329. IV.

TRADITIO.

Traditiones Apoſtolicæ. Ex illo Pauli textu *cetera, cum venero, ordinabo*, intelligi datur, ab ipſo ordinata eſſe aliqua præter id, quod in epiſtolis ejus habetur 267. VI. Id genus eſt jejunium communicantium, quod per univerſum orbem ſervatur *ibid.* Traditiones Apoſtolicæ & Eccleſiaſticæ 57. I. II. Traditiones quædam generales, quædam particulares 57. I. II. Feſta Domini Paſſionis, Reſurrectionis, Adſcenſionis, Spiritus ſancti adventus, ad traditionem generalem, ſeu univerſæ Eccleſiæ pertinent *ibid.* Contra, ſabbati jejunium, quotidiana perceptio Euchariſtiæ ad particulares *ibid.* Traditione Apoſtolica & conſuetudine nituntur quædam Eccleſiaſticæ inſtitutiones 59. X. Hujuſmodi ſunt, Crucis ſignum adhibitum a fidelibus, plura, quæ in ſacris Myſteriis in ſecretis dicimus, Oratio orientem verſus, benedictiones, unctiones, aliique ritus baptiſmatis 59. IX. Traditiones Eccleſiaſticæ obſervandæ 60. XIII. XIV. Traditiones Patrum non ſunt infringendæ 42. I.

TRANSLATIO.

Translationes Epiſcoporum propria voluntate, aut dominandi ſtudio damnandæ 89. I. I. II. III. Ob communem utilitatem, vel neceſſitatem licitæ *ibid.* Epiſcopus de diœceſi ad diœceſim alteram nullo modo tranſeat, ſed maneat in eccleſia Dei, quam ab initio ſortitus eſt 193. V. VI. Epiſcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non tranſeat 90. I. Si utilitas Eccleſiæ popoſcerit decreto pro eo clericorum & laicorum Epiſcopis porrecto in præſentiam Synodi, transferatur *ibid.* Adulter exiſtimandus eſt Epiſcopus, qui eccleſiam ſponſam relinquit, & aliam ducit 90. III. II. Epiſcopus, qui celebriorem civitatem ambierit, & ſe ad eam tranſtulerit, careat aliena cathedra & propria 91. II. III. Neque Epiſcopo, neque presbytero, neque diacono licet de civitate ad civitatem migrare 91. V. VI. Nullis clericis licet ab eccleſia ad eccleſiam migrare, ſed in propria maneant 192. III. 193. IV. Epiſcopatum proprium relinquere, & ad alium tranſire non licet Clerico juxta canones ſine commendatitiis literis ſui Epiſcopi, quod propter criminoſos ſancitum eſt, ne celebrarent in alio Epiſcopatu officia, quæ in ſuo non poterant 36. VIII. 90. I.

TRANSUBSTANTIATIO.

Transubstantiatio 252. Inviſibilis ſacerdos viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui verbo ſuo, ſecreta poteſtate

ſtate convertit, ita dicens; *accipite & comedite, hoc eſt enim corpus meum*, & ſanctificatione repetita, *accipite & bibite; hic eſt ſanguis meus* 252. I. Ut tibi novum & impoſſibile videri non debeat quod in Chriſti ſubſtantiam terrena & mortalia convertantur, te ipſum, qui in Chriſto es regeneratus, interroga *ibid.* Alienus, & mortuus pridem, initiatus, & innovatus Chriſti myſteriis in corpus eccleſiæ, non videndo, ſed credendo tranſiliſti *ibid.* Ante verba Chriſti quod offertur, panis dicitur, poſt, non panis, ſed corpus appellatur 255. *initio.* Major eſt vis benedictionis, quam naturæ, quia benedictione etiam natura ipſa mutatur 256. III. Moſes virgam in ſerpentem, & ſerpentem in virgam mutavit, mutavit fluminum aquam in ſanguinem, & ſanguinem in aquam, aliaque id genus plura patravit, uti Eliſæus *ibid.* Si tantum valuit ſermo Eliæ, ut ignem de cœlo deponeret, non valebit Chriſti ſermo, ut ſpecies mutet elementorum? 256. III. Incarnationis myſterium myſterii hujus adſtruit veritatem. Præter naturæ ordinem virgo generavit, & hoc, quod conficimus corpus, ex Virgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit ipſe Dominus Jeſus partus, ex Virgine? *ibid.* Tranſubſtantiatio. Panis eſt in altari uſitatus ante verba ſacramentorum, ubi acceſſit conſecratio de pane fit caro Chriſti 255. Sermo Chriſti operatorius eo cuncta ſunt condita cum prius non eſſent, & multo magis, quæ erant, in aliud commutantur. Sermo Chriſti creaturam mutat *ibid.*

TRIBUTUM.

TRIBUTA 166. III.

TRINITAS.

TRINITAS neque nata eſt de Maria Virgine, neque crucifixa, neque reſurrexit, neque in cœlum adſcendit, ſed tantum Filius I. I.

V

VACATIO.

VACANTE Eccleſia mittitur Epiſcopus, cui injungitur viſitatio, & electionis negotium 69. V. Vacare Eccleſiam, obeuntibus Epiſcopis, ultra tres menſes, Sanctorum Patrum prohibent ſanctiones 67. XXI.

VAGATIO.

VAGARI non licet monachis, neque clericis 535. I. Commendatitiæ litteræ vel Abbatum conſenſus neceſſario requiritur, dum alio ſe conferunt *ibid.* *Vide* Monachus.

VASA.

VASA ſacra nonniſi à ſacratis, Deoque dicatis hominibus contrectentur 132. II. Ligneis vaſculis nullo modo utantur Sacerdotes 140. VII. Urbanus Romanus Pontifex omnia miniſteria ſacra fecit argentea *ibid.* Urgente neceſſitate venduntur vaſa eccleſiæ, etiam initiata 176. VI. Melius eſt, ut vaſa viventium ſerventur, quam metallorum *ibid.* Vere illa ſunt vaſa pretioſa quæ redimunt animas a morte *ibid.*

VENATIO.

Epiſcopo, presbytero, aut diacono non licet habere canes ad venandum, aut accipitres, aut res hujuſmodi 783. VII.

VENIALE PECCATUM.

VENIALIA peccata delet oratio dominica 325. X. Veniale peccatum igne purgatorii expiandum, ſi ante mortem non fuerit pœna remiſſa 386. V. *Vide* Peccatum.

VERBERA.

VERBERIBUS Prælati non facile debent animadvertere in ſubditos, maxime honorabiliores 784. II. Epiſcopus nullum cædere debet manibus ſuis *ibid.* III. Eccleſiaſtici, qui verberibus timeri volunt, ab officio deiiciantur 785. III. Dominus neque dum percuteretur repercutiebat *ibid.*

VERBUM.

VERBA intentioni deſervire debent, non intentio verbis 447. II. Inter juramentum, & loquelam noſtram nullam vult Deus eſſe diſtantiam: in verbis noſtris nullum mendacium, in juramentis nulla perfidia eſſe debet 447. IV. Deus duplicitatis eſt aſpernator, & verborum artes odit 448. *in principio.* Verbis præponendæ ſententiæ, ut anima corpori, ut amici prudentiores formoſioribus 550. X. Barbariſmi, & Solæciſmi in Eccleſiæ miniſtro aliquibus tolerandi *ibid.*

VERBUM DEI.

VERBUM Dei & Corpus Chriſti eadem pietate & ſolicitudine recipiantur 552. X. Sacerdote verbum in eccleſia faciente, nulli egredi licet 146. II.

VERITAS.

VERITAS religionis ex Apoſtolis, Prophetis, Evangelio haurienda 552. V. Non ſolum ille proditor eſt veritatis, qui pro veritate mendacium loquitur, ſed etiam ille, qui non libere veritatem pronunciat, quam libere pronunciare oportet, aut non libere veritatem defendit, quam libere defendere convenit 440. VI. Veritati cedit conſuetudo 58. I. II. III. IV. V. VI.

VESTIS.

VESTES ſacerdotum 484. II. Clerici talarem veſtem induant ſecundum Aaron 329. II. Clericis veſtimenta vel calceamenta, niſi quæ religionem deceant, habere non licet 329. III. Veſte communi, & birris, ſeu beris uti, religionem non lædit, pallium vero adhibere ac veſtes, a communibus abhorrentes, ac ſi juſtitiam conferrent, eſt vetitum 10. XV. Veſtimenta Sacra vetuſtate conſumta incendio abſumantur, & cineres in locum ſacrum projiciantur 152. IV. I. Veſtimenta Sacra, non debent inſervire niſi uſibus, & hominibus ſacris, ne ultio irruat, quæ Balthaſſar regem percuſſit 132. IV. *Vide* Clerici.

VIATICUM.

VIATICUM communionis noviſſimum & neceſſarium in exitu mortis 501. XX.

VICARIUS.

VICARIUM epiſcopi eſſe laicum, eſt indecorum, quum in eccleſia judicet 114. XII.

VICEDOMINUS.

VICEDOMINUS & major domus conſtituendi ſunt ab Epiſcopis ob hoſpites & cauſas 115. III.

VIDUA.

VIDUARUM cura maxime pertinet ad epiſcopum 111. XIV. Viduas velare pontificum nullus attentent 537. XIV. Profeſſio viduarum aut ſigno, aut ſcriptione; ac veſtis earundem 517. III. Pœna feminarum religioſarum ob tranſgreſſionem *ibid.* V. Viduæ ſtipendio Eccleſiæ ſuſtentandæ, meritis & orationibus aſſiduis eccleſiam juvent 560. III. Vere viduæ ſunt quæ opibus, quibus plantur, carent: has eccleſia eleemoſynis adjuvat 560.

VIGILIÆ.

VIGILIIS vacare in eccleſiis clerici compellentur 136. VI. I. III. Vigiliam ſimul & jejunium celebrari non convenit 253. VII.

VINUM.

VINUM nec ſuo pepercit auctori, nempe Noe 152. II. 614. Venter mero æſtuans cito deſpumat in libidines 615. VI. Annunciavit Dominum Johannes non manducans panem, nec bibens vinum *ibid.*

VIRGO.

VIRGINITAS ſuaderi poteſt, imperari non poteſt, res magis voti, quam præcepti 557. I. Non poteſt caro corrumpi, niſi mens fuerit ante corrupta *ibid.* Cum omnia poſſit Deus, ſuſcitare virginem non poteſt poſt ruinam: valet liberare de pœna, non coronare corruptam 558. V. Virgines carne, non ſpiritu 558. V. Virgines vim paſſæ nullo crimine fœdantur, violentia non violatur pudicitia 557. III. 558. IV. Sacræ Virgines oppreſſione barbarorum vitiatæ, ſi ceteris loco concedant, erunt laudabiliores 558. VI. Virginum conſecratio, inconſulto epiſcopo, a presbyteris non fiat 538. VII. Velamen nonniſi certis diebus ſacris virginibus imponatur 537. XV. Viduas velare pontificum nullus attentet *ibid.* Virgines ſacræ nonniſi ſexagenariæ & probatæ velo donandæ ſunt 537. XV. Sanctimoniales non velentur ante annum quadrageſimum *ibid.* Ante annos viginti quinque virgines non conſecrentur 538. IV. Virgo ſi ante duodecim annos ætatis ſacrum velamen ſumſerit, & parentes vel tutores ſtatim repugnent, irritum erit quod fecit 542. I.

VIRTUS.

VIRTUTES videntur ſæpe, quæ vitia ſunt revera, ut parſimonia quæ eſt

Digitized by Google

eſt tenacitas; largitas effuſio; zelus juſtitiæ, crudelitas 606. III. Virtutes infidelium quæ ſint 564. III.

VISITATIO.

Visitatio annua diœceſis ab epiſcopo facienda 125. VIII. Viſitatores eccleſiarum, eorum ſubſidium 182. II. Solidi duo ſolvantur ob cathedræ honorem epiſcopo diœceſim obambulanti 204. 115. Quam turpia ſint in epiſcopis viſitantibus ſcandala, tyrannides, deprædationes, & judiciariæ invectiones 204. 115. II. Viſitandi monaſteria onus epiſcopo incumbit, nullum tamen gravamen monaſteria incurrant 197. VII.

VITA.

Vita activa & contemplativa 75. Prior in Iſaia, altera in Hieremia elucet *ibidem*. Vita communis Apoſtolica 145. IV. Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi, juxta eccleſias, quibus ordinati ſunt, ſimul manducent, & dormiant, & quicquid eis ab eccleſiis competit, communiter habeant *ibid.*

UNCTIO.

Unctio in baptiſmo 246. I. Unctio extrema, Sacramentum 571. 5. Confertur vel ab Epiſcopo, vel a presbytero *ibid.* Non pœnitentibus non conferatur, quibus reliqua Sacramenta negantur *ibid.* *Vide* Chriſma.

UNIO. UNITAS

Unio Eccleſiarum Epiſcopalium, ubi id expediat, fit ab Apoſtolica Sede 125. VII. I. 126. II. Unus epiſcopus in una eccleſia 189. I. Unus presbyter in una Eccleſia 189. III.

VOCATIO.

Vocatio ad Eccleſiæ munera 74. XXXI. Nemo *ſibi ſumit honorem, ſed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron ibid.* Hieremias quamvis recuſaverit, plene non reſtitit mittenti Domino. Iſaias qui mitti voluit, ante ſe per altaris calculum purgatum vidit, ne quiſquam non purgatus adeat miniſteria ſacra, aut a gratia electus contradicat *ibid.*

VOTUM.

Votorum obſervatio neceſſaria 559. I. 540. Votorum revocatio ob ætatem adhuc immaturam voventium 542. Vota caſtitatis non ſunt emittenda a conjugibus, niſi mutuo conſenſu, Deus non exigit, ſi quis ex alieno aliquid voverit 645. XIX. Vota Monachorum ſine Abbatis conſenſu emiſſa, ſunt infringenda 542. VII. Votum ineptum. Melius eſt non vovere, quam vovere id, quod ſibi is, cui promittitur, nolit exſolvi 449. VI. Vota turpia, quæ ſcelere adimplerentur, reſcindenda 542. VII.

USURA. USURARII.

Usura eſt quicquid ultra ſortem exigitur 767. II. Uſura non eſt tantum in pecunia, ſed in aliis, ut tritico, vino &c. 767. III. Uſurariorum fraudes *ibid.* & 768. Uſuris pauperes opprimere, furari eſt 769. VI. Uſurarii clerici pœnis eccleſiaſticis mulctati 768. IV. & 769. 5. II. & *ſeqq.* Uſuræ jus ibi ſolum, ubi jus belli: ab eo uſuram exige, quem non ſit crimen occidere 770. VII.

USURPATIO.

Usurpantium res eccleſiæ ſcelus ac pœnæ 182. I. 183. I. II. 184. 185. 186.

USUS.

Usus cedat auctoritati, pravum uſum lex & ratio vincat 59. VII.

X

XENODOCHIUM.

Xenodochia prioris Eccleſiæ nullo pacto ad eum pertinent, qui ad aliam translatus eſt 89. III.

Z

ZABULON.

Zabuli ſeu diaboli tyrannidi dupliciter homines traduntur ob delicta 821. *initio*.

ZELUS.

Zelus non exaſperans pietati admiſcendus 395. VI. Zelus juſtitiæ ſæpe videtur id, quod revera eſt crudelitas: ita in aliis virtutibus contingit 606. III. Miſericordia quorumdam falſa & periculoſa cum lapſis 570. Miſericordiam falſam in Pœnitentiæ adminiſtratione damnat Eccleſia Romana 368. XXIII. Zelus juſtitiæ & punitio ſcelerum neceſſaria 575. & *ſeq.* Miſericordia perſæpe injuſta. Innocentes tradit exitio qui liberat multorum exitia cogitantem 577. XI. Non eſt crudelis qui crudeles jugulat 576. II. Peccantium utilitati potius conſulendum eſt, quam voluntati 578. VII. Severitas temperata, & manſuetudo ſervatur ab eccleſia, ut ſeducti ad meliorem frugem revocentur 164. X. Zelo Apoſtolico damnata eſt prima hæreſis, hoc eſt ſimonia 711. III. Salus animarum quærenda 74. XXX. Quies nobis ex corde appetenda eſt, & tamen pro multorum lucro aliquando poſtponenda 74. XXXI. Zelus *Vide* Rigor.

Digitized by Google

INDEX HISTORICUS.

A

AAron Sacerdos 487. Frequens in tabernaculo 111. Ejus peccatum, & pœna 278. Epiſcopi figura 505.
Abelis munera 323.
Abigail prudens 448.
Abrahami decimæ 205. Hoſpitalitas 101. Convivium 614. Oratio 311. Veritas 626.
Abſalon rebellis 562. Mores & ſupplicium 103.
Acacius damnatur 360. 735. 807.
Acephali hæretici 731..
Achab pœnitens 282. 311.
Achior 575.
Adam conditus 14. Ejectus 15. 496. Crimen 306. Pœna 10. Pœnitentia 291. Sepulcrum 377.
Adamiani hæretici 729.
Aeriani hæretici 730.
Aetiani hæretici 730.
Agapitus Papa 130.
Agar 545.
Agnoitæ hæretici 731.
Alogii hæretici 729.
Amalechitarum ſupplicium 799.
Ambroſius epiſcopus Mediolanenſis eligitur 64. 65. Nondum baptizatus 72. Theodoſium rejicit 547. Conſulitur ab Auguſtino 58. Romanam Eccleſiam in omnibus ſequitur 20.
Amphilochii opera 51.
Ananias & Sapphyra 488. 540.
Anaſtaſius bibliothecarius 64.
Angelici hæretici 729.
Anthemii fabulæ 130.
Anthropomorphitæ hæretici 730.
Antidicomaritæ hæretici 730.
Antiochi ſupplicia 386.
Antonii abbatis jejunia 157.
Apellitæ hæretici 729.
Apollinariſtæ hæretici 730.
Apoſtolici hæretici 729.
Appius Claudius decemvir legum conſcribendarum 35.
Aquarii hæretici 729.
Arabici hæretici 731.
Arcadius Imp. anathemate feritur 547.
Arcadum præſtigia 777.
Archontiaci hæretici 792.
Ariani hæretici 730. Eorum baptiſmus & receptio 216. Sacerdotes 216. Eccleſia 130. Pernicies 575.
Artotyritæ hæretici 729.
Athanaſii diſcrimina 400.
Auguſtinus poſt hæreſim epiſcopus 367. Ne cum ſorore quidem moratur 496. Ejus ſubmiſſio 119. 807. Quid ſentiat de anathemate in plures lato ibid. Hæreticos exagitat 801. Ambroſium conſulit 58. Ejus auctoritas 42.
Auxentius Arianus 64.

B

BAlthaſſaris regis ſupplicium 132.
Barnabas miſſus ad prædicandum Evangelium 337.
Baſilidiani hæretici 729.
Baſilius Cæſareenſis 137. Ejus regula monaſtica 525.
Benadad munera 710.
Benedicti regula 94.
Berengarii confeſſio 259.
Bonoſiani hæretici 731.

C

COeleſtinus I. Romanus Pontifex 402.
Cæleſtii nova hæreſis 801.
Cain & ejus munera 323. 480. Scelus 291. 310. 385. Civitas 33.
Cainani hæretici 729.
Caiphas vaticinatur 214.
Candidianus comes, Synodi Epheſinæ ævo 547.
Carolus Magnus contra Langobardos 478. Romam venit 79.
Carpocratiani hæretici 729.
Carthaginenſes canones 42.
Cataphryges hæretici 730. Baptiſmus eorum nullus 357.
Cathari hæretici 730.
Cerdoniani hæretici 729.
Cerinthiani hæretici 729.
Cerinthum fugit Johannes Apoſtolus 733.
Cham maledictus 121. 699.
Chiliaſtæ ſeu Millenarii hæretici 729.
Chore, Dathan, & Abiron vitandi 735.
Chriſtus natura Deus 2.
Ciceronis lectio vitio vertitur Hieronymo 549.
Circis præſtigia 777.
Circumcelliones hæretici 731.
Clementis Itinerarium apocryphum 43.
Colluthiani hæretici 730.
Conſtantinus Imperator in Concilio Nicæno quomodo ſe geſſerit 170. 411. 546. Novas leges condit 35.
Cornelii Papæ electio 83.
Crates aurum proiicit 507.
Creſconii cauſa in Africa 431.
Cypriani opera 51. Quid ſentiat de baptiſmo flaminis 241. Quid de conſuetudine 58.
Cyrilli Alexandrini opera 51.

D

Daniel eruditus 39. 550. 551. Ejus preces 281. 311.
David cum Goliath pugnat 760. In bello ſanctus 474. David pſallens 311. Ejus crimina & pœnitentia 278. 282. 311. 355. Pœnæ poſt culpam deletam obnoxius 324. Chriſti figura 263. Ejus jusjurandum 448. Sitis 615. Nimia in filios benignitas 103. 562.
Deſiderius rex 79.
Deuteronomium 40.
Dinæ raptus 299.
Dionyſii Alexandrini opera 51.
Dionyſius Areopagita 502.
Dioſcori damnatio 23. 401.
Dominium Romæ Vide Romæ
Donatiſtæ heretici 730. In Africa Sæculo VI. 165. Quomodo ab Eccleſia recepti 801. Ad Epiſcopatum promoti 60.

E

Ebionitæ heretici 730.
Ebræorum jejunia 154.
Ecron civitas 377.
Eliæ preces 214. 594. Zelus 288. 737. Cibus 615.
Eliſæus prodigia patrat 612. Ejus miſericordia 598.
Elymas magus, ejuſque cæcitas 593.
Encratitæ heretici 729.
Engeltrudes Boſonis uxor 810. 811.
Ephron ſepulcrum 380.
Epiphanius Chryſoſtomi clericos ordinavit 359.
Eſau primatum amittit 96. Ejus pœnitentia reiicitur 291.
Eſdræ libri duo 40.
Eſther liber 40.
Evangelia quatuor 40.
Eunomiani heretici 730.
Eutychiani heretici 731.
Exodus liber 40.
Ezechiæ zelus 80. Preces 283.

F

Falcidia lex a Falcidio lata 32.
Falcidius Tribunus plebis ſub Octaviano Cæſare 32.
Floriani heretici 730.

G

Gajanitæ heretici 731.
Galenus Hippocratis interpres doctiſſimus 159.
Gangrenſes canones 42.
Gelaſius Papa commendatur 399.
Geneſis liber 40.
Germani CPolitani opera 51.
Giezi gratia ſanitatis 709.
Gnoſtici heretici 729.
Gregorius I. Papa ante conſecrationem Eccleſiam regit 82.
Gregorius Thaumaturgus & ejus opera 51.

H

Hadrianus I. Papa 362. Carolum in Italiam vocat 79.
Hadrianus II. Eligitur Romanus Pontifex incon ſultis legatis Imperatoris 80.
Heli falſa pietas 103. Morte plectitur 549. Filiorum ejus flagitia 371.
Helvidiani heretici 731.
Henrici I. Imp. Conſtitutio 81.
Hermenegildus rex pro fide moritur 734.
Hermeti Angelus apparet 148.
Hermogeniani heretici 730.
Herodis jusjurandum 448. 449. Ejus ſupplicia 386.
Hieracbitæ heretici 730.
Hieremiæ vaticinium 281. Vitam contemplativam exhibet 75.
Hieronymus Eccleſiæ doctor 42. 119. Ob nimium Ciceronis ſtudium arguitur 549.
Hieu regis Iſrael ſimulatio 625.
Hilarius Arelatenſis in pauperes miſericors 171.
Honorii Imp. religio 162.
Horatius ingluviem irridet 159.

I

Jacobi Apoſtoli epiſtola 40.
Jacobus Juſtus Epiſcopus 87.
Jacobi Patriarchæ benedictio 625. Decimæ 205. Viſio 492.
Ibæ Epiſtola damnatur 50.
Jephte filiam mactat 755. Ejus votum 449. Mater 798.
Jeroboami preces 214. Communio 734. Uxor & munera 710.
Jezabel 282. 283.
Ignatius Patriarcha CPolitanus 22. 64. 399. 401.
Imperatores. Vide Carolus. Henricus. Honorius. Julianus. Juſtinianus. Ludovicus. Lotharius Marcianus. Otto. Theodoſius.
Innocentius I. Papa favet Johanni Chryſoſtomo 547.
Job liber 40. Ejus ſacrificia pro filiis 103. 562.
Johannes Apoſtolus 277. Cerinthum fugit 733. Ejus Epiſtolae tres, & Apocalypſis 40.
Johannes Baptiſta ſanctus vino abſtinet 614. Pœnitentiam ſuadet 312. Quid militibus præſcribat 475. Ejus baptiſmus 248.
Johannes Chryſoſtomus, & Synodus in ipſum coacta 400.
Jonas ſorte agnitus 771. 772. Ejus prophetia 283.
Joſephus Mariæ ſponſus 392.

Joſue liber 40.
Joſue Moſis ſucceſſor 63. *Fœdus illius cum Gabaonitis* 451. *Sortes Joſue* 771.
Jovinianus hæreticus 159. *Hæreſis ipſius* 277.
Jovinianiſtæ hæretici 731.
Iſaias mortem Ezechiæ minatur 283. *Vitæ activa figura* 75.
Iſraelitæ 311. *Vi compulſi ad terram promiſſionis* 739. *Furti rei dicendi non ſunt* 763.
Judæ epiſtola 40.
Judas proditor in Cœna Domini 268. *Redemtorem vendit* 709. *Seipſum occidit* 755. *Ejus pœnitentia qua* 280. 290. 291. 317.
Judicum liber 40.
Judith liber 40.
Juliano Imp. quomodo Chriſtiani milites pareant 122.
Julius Cæſar leges ordinare cœpit 35.
Juſtiniani Imp. piæ leges 400.

L

Lazarus in vitam revocatur 308. *Lacrymæ Chriſti pro eo* 526. *Solvitur a diſcipulis* 315. *Sororum preces* 317. Vide 280.
Leonida ſcripta rejecta 40.
Leonis III. *Pontificis purgatio* 792.
Leucii ſcripta reiiciuntur 40.
Levi filii 284.
Levitarum munera 327.
Leviticus liber 40.
Lia & Jacob conjuges per conſenſum ſubſequentem 649.
Loth primum juſtus, poſtea in peccatum labitur 496. *Ejus ebrietas, & concubitus* 152. 606. 614. *Hoſpitalitas* 101.
Lotharius Imp. ac Tietberga 429.
Luciferiani hæretici 731.
Lucretia caſta 591.
Ludovicus Imp. libertatem electionis Romani Pontificis vindicat 80. *Romæ & aliarum civitatum dominium eidem adjudicat* ibid. *Ejus conſtitutio pro immunitate* 166.
Lycurgus legislator 35.

M

Macedoniani hæretici 709. 730.
Maccabæorum libri duo 40.
Manaſſes rex 278.
Manichæi hæretici 730. *Eorum jejunia* 10. 156.
Marcellinus Papa martyr 22. 400.
Marciani Imp. religio 546. 547.
Marcioniſtæ hæretici 729.
Marcus Evangeliſta Petri diſcipulus 20. 30.
Maria Deipara Virgo 1. 392. 637.
Maria ſoror Aaron 321.
Matthiæ ſortes 771. 772.
Melchiſedechi oblatio 252.
Melchiſedechiani hæretici 729.
Menandrini hæretici 729.
Mercurius Triſmegiſtus 35.
Metangiſmonitæ hæretici 730.
Millenarii hæretici 729.
Michael Angelus 786.
Monothelitæ damnantur 51.
Montaniſtæ hæretici 730.
Montanus contra pœnitentiam 278.
Moyſes legislator 35. *Ejus eruditio* 39. 550. 551. *Fortitudo* 476. *Severitas cum benignitate* 395. *Culpa, & pœna* 278. *Oratio* 111. 304. Vide 16. 62. 63. 127. 311. 492.

N

Naaman Syrus 709.
Nabal ſtultus 448.
Nabot vinea 160. 282.
Nabuchodonoſor regis eleemoſyna 283. *Ejus mutatio* 311. *Leges* 37. 122. 161. 164.
Nathan Davidem arguit 282.
Nathinæi 327.
Nazaræi hæretici 729.
Nemroth 33.
Neocæſarienſes canones 42.
Neſtoriani hæretici 731.
Neſtorii pervicacia 402. 431.
Nicæni canones 42. 51. 52.
Nicolaitæ hæretici 729.
Nicolaus laicus renunciatur Epiſcopus 72.
Noe vineæ auctor 152. 614.
Noetiani hæretici 730.
Novatiani hæretici 730. 739.
Novatianus ſchiſmaticus 83.
Novatus, & Montanus hæreſiarchæ 278.
Numa legislator 35.
Numerorum liber 40.
Nyctages hæretici 731.

O

Ophytae haeretici 729.
Origenes 808.
Origeniani hæretici 730.
Orphei oracula 551.
Otto I. rex Teutonum 79. *Ejus conſtitutio* 81.

P

Papius conſul ſuffectus Papiam legem tulit 32.
Paralipomenon libri 40.
Paterniani hæretici 731.
Patriciani hæretici 730.
Pauliani hæretici 730.
Pauliamiſtarum baptiſmus 357.
Paulinus ſua contemnit, non Eccleſiæ bona 171.
Paulus Apoſtolus antea Saulus 367. 586. 739.
Miſſus ad prædicandum Evangelium 337.

Ca-

Caſtigat corpus 278. Raptus in Paradiſum 382. Se tuetur 36. Petrum arguit 119. Ejus mors 19. Preces 20. Epiſtolæ XIV. 40.
Paulus eremita : ejus jejunia 157. Teſtamentum 526.
Pelagiani hæretici 731.
Pelagius hæreſiarcha 801.
Petri Alexandrini opera 51.
Petri Apoſtoli lapſus 277. 450. Pœnitentia 318. 355. Gladio Chriſtum defendit 477. Plures baptizat 243. Paulo auſcultat 58. Primatus 7. 15. 17. 18. 19. 28. 29. 30. 46. 104. 119. 284. 804. Epiſtolæ duæ 40.
Pharao ſacerdotes colit 166. Ejus magi 16. Pervicacia ac pœna 223. 386.
Phinees zelus 577. 579.
Phoronæus legiſlator 35.
Photiniani hæretici 730.
Photius damnatur 64.
Pipinns contra Langobardos 478.
Platonis civitas 33.
Pompejus conſul 35.
Poppæus conſul ſuffectus 32.
Priſcillianiſtæ hæretici 731.

Q

QUartadecimani hæretici, V. Teſſareſcadecatitæ
Quiritium jus 31.

R

REbecca verecunda 633.
Regum libri quatuor 40.
Rhodiæ leges navales 32.
Roboam ſtultus 525.
Romæ dominium 80. Jejunium Sabbati 58. Romanæ leges 36.
Ruth liber 40.

S

SAbelliani hæretici 730.
Salomonis templum 127. Crimina 278. 917. Libri ejus quinque 40.
Samſonis mors, Deo jubente 755.
Samuel 281. 710. 778.
Saræ rigor 161. 545.
Sardicenſes canones 42.
Saul eligitur 63. Unctus 218. Propheta 215. Vexatur a malo dæmone 311. Ejus luctus vetitus 281. Ejus ſortes 771.
Sethiani hæretici 729.
Severiani hæretici 729.
Sibyllarum vaticinia 551.
Siloe aqua baptiſmi typus 244.
Simon Magus damnatur 709. Ejus præſtigia 16.
Simoniani hæretici 729.
Sixtus Papa an judicandus 22.
Sodomitarum ſcelera 459. Supplicia 386. 799.
Solon legiſlator 35.

T

TAtiani hæretici 729.
Teleſphori Papæ decretum de jejuniis 35. 155.
Tertullianiſtæ hæretici 731.
Teſſareſcadecatitæ hæretici, ſive quartadecimani, 731.
Theodorus Mopſveſtenus damnatur 50. 808.
Theodoſiani hæretici 731.
Thodoſianus codex 35.
Theodoſius Imp. ab eccleſia arcetur 547. Lex lata poſt cædem Theſſalonicenſem 404.
Theophili Alexandrini opera 51.
Timothei Alexandrini opera 51.
Tobiæ liber 40.
Totila tyrannus 579.
Triſmegiſtus. Vide Mercurius.
Tritheitæ hæretici 731.

V

VAlentiniani hæretici 729.
Valentinianus Imp. pro libertate electionum 64. Ejus in Sixtum Papam æquitas 22.
Urbani Pontificis ſacra vaſa argentea 140.
Vvaldrada pellex 809.

X

XEnocharidis ſcripta damnantur 40.

Z

ZAchæi pœnitentia 322. Chriſti hoſpes 265.
Zachariæ apparet Angelus 218.
Zephyrini Romani Pontificis ſacra vaſa vitrea 140.

INDEX

GEOGRAPHICUS, & CHRONOLOGICUS.

Litera S denotat *Sæculum*, quo res contigit.

A

AEgabrenſis eccleſia in Hiſpania Sæculo VIII. 459.
Ægypti eccleſiis præeſt epiſcopus Alexandrinus S. IV. 77. 505.
Ægypti monaſteria,& eorum operum labor 523.
Ægyptiorum eruditio 39. *Flagella* 386.
Æliæ ſive Hieroſolymæ *epiſcopus, ejuſque dignitas S. IV.* 77. Vide *Hieroſolymitanus*.
Æmiliæ epiſcoporum electio S. IX. 84.
Æmilienſis eccleſia, ſive Ravennas 73. 353. Vide *Ravennas*.
Africæ Comes & Tribunus Bonifacius S. V. 164. *Exarchus Gennadius S. VI.* 165.
Afrorum baptiſmus S. IV. 239. 240.
Agrippinæ Coloniæ epiſcopus exauctoratus Guntharius S. IX. 65. 810. *Gilbertus S. IX.* 92.
Alexandrina eccleſia Romanæ acquieſcat 30. *Ejus jura S. IV.* 77. *Maxime in Aegyptum S. IV.* 77. 505.
Alexandrini epiſcopi, Marcus, Heraclas, Dionyſius 118. *Dioſcorus damnatus S. V.* 23. 138. 401.
Amalphitanus epiſcopus S. VI. 192.
Amorii epiſcopus in Synodo VII. œcumenica 362.
Anconitanæ eccleſiæ epiſcopus, archidiaconus, diaconus, viſitator S. VII. 78.
Ancyræ epiſcopus Baſilius in VII. Synodo œcumenica 362.
Angli quomodo imbuendi S. VII. 60.
Anglorum epiſcopus Auguſtinus S. VII. 143. 150. 155.
Antiochena eccleſia Romanæ concedit 29. *Ejus primatus in Oriente* 505. *Ignatius poſt Petrum epiſcopus* 20. *Alexander S. V.* 360. *Antiochenus epiſcopus S. VI.* 711.
Anuſcanæ eccleſiæ epiſcopus Conſtantinus 458.
Appuli epiſcopi, Agapitus, Macedonius, Marianus S. V. 301.
Aquilejenſis epiſcopus Januarius S. V. 361. *Nicetas S. V.* 221. *Paulinus invaſor S. VI.* 164. *Patriarcha Vvalpertus S. IX.* 21. *Peregrinus S. XII.* 792.
Aragoniæ rex Sanctius S. XI. 674.
Arelatenſis epiſcopus pallio donatus S. VI. 512. *Galliæ præeſt S. VII.* 512. *Hilarius S. V.* 171. *Cæſarius S. VI.* 412. *Virgilius S. VI.* 93. *S. VII.* 508.
Arenata ſedes epiſcopi Velitrenſis S. VI. 90.
Argentinenſis epiſcopus Rodulphus 758.
Ariminenſis eccleſia S. VI. 94. *Caſtorius epiſcopus S. VI.* 69.
Aſianæ diœceſeos epiſcopi S. IV. 505.
Aſtiagenſis eccleſiæ epiſcopus Magnus S IV. 351.
Aſtigitana eccleſia, ejuſque epiſcopus Fulgentius in Hiſpania S. VII. 458. 459.
Athenienſium legislator Solon 35.
Averſanus epiſcopus Guitmundus S. XI. 58.
Auguſtodunenſis epiſcopus Syagrius S. VI. 39. 119. 353.

B

BÆticæ provinciæ in Hiſpania diſciplina monaſtica Sæculo *VII.* 525.
Barchinonenſis epiſcopi electio S. V. 91.
Bavarica lex pro immunitate eccleſiaſtica 170.
Belgicæ primas Treverenſis epiſcopus S. IX. 810.
Beneventanus epiſcopus Barboras S. VII. 69. *Urſinus S. XVII. & XVIII.* 72.
Bituricenſis archiepiſcopus Rodulphus S. IX. 106.
Bononienſis epiſcopus Victor 527.
Britanni epiſcopi S. VII. 512. *S. IX.* 53.
Brunduſinus epiſcopus Julianus S. V. 172.
Burdigalenſis epiſcopus Frotarius S. IX. 183.

C

CAlaritanus, alias Caralitanus, epiſcopus Januarius Sæculo *VI.* 366. *Johannes S. VI.* 111.
Campaniæ epiſcopi negligentes S. VII. 98.
Capraria inſula 366.
Carthaginenſis epiſcopus Aurelius S. V. 72. *Dominicus S. VI.* 512.
Catinenſes ſeu Catanenſis eccleſia in Sicilia S. VI. 69. 73. *Leo epiſcopus S. VI.* 390. 643.
Cellanenſes parochiani in Hiſpania S. VII. 458.
Cenomanenſis epiſcopus Aldricus S. IX. 468. *Cenomanenſis epiſcopus electus* 346.
Chaldæorum eruditio 39.
Cluſitanæ, ſive Marcellianenſis eccleſiæ Sabinus S. V. 345. *Latinus electus epiſcopus S. VI.* 337.

Co-

Colonia. Vide Agrippina.
Comenſis eccleſia S. IX. 21.
Conſtantienſis in Germania epiſcopus Salomon S. IX. 661. Rumoldus S. XI. 339. Gebehardus S. XI. 363. 811.
Conſtantinopolitanus epiſcopus S. IV. 21. Flavianus S. V. 40. Anatolius S. V. 43. 102. Timotheus damnatur S. V. 188. Johannes. S. VI. 102. Taraſius S. VIII. 50. 450. Ignatius S. IX. 22. Photius rejicitur S. IX 51. 59. Michael S. XI. 59.
Cordubenſis epiſcopus Honorius S. VII. 458. Ludifredus S. VII. 112. 13. 14.
Corinthi epiſcopus Johannes S. VI. 92. 706.
Corſicæ epiſcopus Petrus S. VI. 714.
Cumanæ & Miſetanæ eccleſiarum conjunctio S. VI. 125. Cumanus epiſcopus Raynaldus 794.
Cypri epiſcopus Conſtantinus in VII. Synoda Oecumenica 362.
Cyri epiſcopus Theodoretus S. V. 527.

D

Dalmatiæ epiſcopus Honorius Sæculo V. 111. Dardaniæ epiſcopi S. V. 25. 42.
Diotrenſis plebs rectorem petit a Rom. Pontific. S. V. 66.
Dyaclinæ civitatis epiſcopus Paulus depoſitus epiſcopali ſententia S. VII. 702.

E

Ebræorum jejunia 154.
Fugubinus epiſcopus Decentius Sæculo V. 338. 145.

F

Forojulienſis epiſcopus Theodorus in Gallia Narbonenſi Sæculo V. 270. 292.
Foropopilienſis antiſtes S. V. 142.
Francorum reges S. VI. 711.
Fundenſis eccleſia S. VI. 190.
Furnitana eccleſia in Africa S. III. 491. 494.

G

Galliæ cleri mores Sæculo IX. 506.
Galliæ rex Carolus S. IX. 760. Regina Conſtantia S. VI. 185. Brunichildis S. VI. 92.
Galloeciæ & Hiſpaniæ epiſcopi S. VII. 66. Galloeciæ epiſcopi a presbyteris criminis poſtulati S. VII. 205.
Genuenſis epiſcopus 683.
Germanorum clericorum mores S. IX. 506.
Gorgonia inſula 366.
Gothis lacrymas abiicit Sanctus Ambroſius S. IV. 160.
Græci epiſcopi S. V. 188.
Græcorum circa confeſſionem ſententia ex Concilio Cabilon. II. S. IX. 315.
Grumentina eccleſia in Lucania S. VI. 337. Julianus epiſcopus S. VI. 84.

H

Helenenſis epiſcopus Artaldus, Narbonenſis ſuffraganeus Sæculo XI. 74.
Hiadis in Græcia epiſcopi S. VI. 713.
Hieroſolymæ ſive Æliæ epiſcopi honor S. IV. 77. Patriarcha 21. Primus epiſcopus Jacobus Juſtus 87.
Hiſpalenſis epiſcopus Leander S. VI. 230. Gordianus S. VII. 662.
Hiſpaniæ epiſcopi S. VII. 66. Siſmundus rex religioſiſſimus in Hiſpania S. VII. 727.
Hiſtriæ epiſcopi non recipiunt Synodum V. Oecumenicam S. VI. 163. 579. Hiſtoria & Veneſiæ ſub Totilæ jugo ibidem.
Hungari ſacras ædes incendunt S. IX. 140.

I

Jadertina eccleſia in Dalmatia Sæculo VI. 811. Sabinianus epiſcopus Jadertinus S. VI. 365.
Iberiæ epiſcopi S. VII. 239.
Iconii epiſcopus Amphilochius S. IV. 370.
Illyrici epiſcopi S. V. 188.
Italiæ regnum 79.
Juſtinianæ primæ in Illyrico epiſcopus Johannes S. VI. 65. 93. 415.
Juvavienſis archiepiſcopus in Norico Adalvvinus S. IX. 194. 784. Gebeardus S. XI. 142.

L

Lacedæmonum legislator Lycurgus 35.
Langobardi, eorumque rex Deſiderius Sæculo VIII. 79. 478.
Lariſſæus epiſcopus in Theſſalia Johannes S. VI. 415.
Lateranenſe patriarchium, & baſilica Conſtantiniana S. XI. 81.
Legionenſis epiſcopus in Hiſpania Petronius S. XI. 346.
Lemovicenſis epiſcopus Anſelmus S. IX. 663.
Libyæ epiſcopi Alexandrino ſubſtunt S. IV. 77.
Ligures epiſcopi Synodum Oecumenicam non recipiunt 163.
Lingonenſis epiſcopus Iſaac S. IX. 14.
Lucaniæ epiſcopi S. V. 110.
Lucenſis eccleſia S. XI. 718. Otto epiſcopus S. XII. 684.
Lugdunenſis epiſcopus Priſcus S. VI. 50. Archiepiſcopus Huga S. XI. 359.
Lunenſis in Tuſcia epiſcopus Venantius S. VI. 366.

M

Malacitana eccleſia in Hiſpania Sæculo VII. 394. *Theodulphus epiſcopus S. VII.* 459.
Mantuanus epiſcopus S. XII. 792.
Marcellianenſis, ſive Cluſitanus epiſcopus Sabinus S. V. 345. *Latinus diaconus poſtulatur epiſcopus S. VI.* 84. 337.
Maſſilienſis epiſcopus Serenus S. VI. 148. 508.
Mauri epiſcopi in Africa S. V. 711. 740.
Mediolanenſis eccleſia S. IV. 58. *Auxentius epiſcopus Arianus S. IV.* 64. *Sanctus Ambroſius S. IV. Laurentius S. VI.* 189. *Conſtantinus S. VI.* 365. *Deodatus, ſive Deuſdedit S. VII.* 375. *Tado archiepiſcopus* 765.
Meſſanenſes epiſcopi Eucarpus, Donus, Felix S. VI. 69. 176. 654.
Metenſis in Gallia Belgica epiſcopus Ingliramnus S. VIII. 391. *Robertus S. IX.* 349. *Hermannus S. XI.* 547.
Myræ epiſcopus Theodorus, in VII. Synodo Oecumenca 362.
Miſſetanæ & Cumanæ eccleſiarum unio S. VI. 125.
Moguntinus archiepiſcopus Bonifacius martyr S. VIII. 95. 202. *Carolus S. IX.* 681. *Hupertus S. IX.* 392. 398. *Luthertus* 800.
Morinenſis in Gallia epiſcopus Berdefridus S. IX. 348.

N

Narbonenſis provinciæ epiſcopi Sæculo V. 104. *Ruſticus S. V.* 240. *Sigedous S. IX.* 106. *Guernerius* 756.
Neapolitani Judæi vexati S. VII. 569.
Neapolitanus epiſcopus Fortunatus S. VI. 353. 516. *Paſchaſius S. VII.* 569.
Nepeſinus epiſcopus Stephanus S. IX. 64.
Nicomediæ epiſcopus Petrus S. VIII. 50.
Ninive pœnitens 279. 283. 311.
Nonenſis eccleſia 123.
Normanni ſacras ædes comburunt S. 140. *eorum ſævitia S.* 349. 504.
Nucerinus epiſcopus Felix S. V. 347.
Numidiæ concilium S. VI. 165. *Columbus in Numidia epiſcopus S. VI.* 714.

O

Oliberiana eccleſia in Hiſpania ſæculo S. VII. 459.
Orientalium ſedium apocriſarius Johannes S. VIII. 450.
Orientis primatu gaudet eccleſia Antiochena S. IV. 505.
Oſtienſis epiſcopus Donatus S. IX. 64.

P

Panormitanus epiſcopus Victor ſæculo VII. 96. *Johannes S. VII.* 194.
Papia a Carolo rege obſeſſa 79.
Parænorum epiſcopus Athanaſius in Calchedonenſi ſynodo 399.
Pentapolis eccleſiæ ſub Alexandrina S. IV. 77.
Perſæ divinationis auctores 775.
Phoceæ epiſcopus Leontius S. VIII. 450.
Piceni epiſcopi S. VII. 78.
Ponti epiſcopi, Pontica diœceſis S. IV. 505.
Portus Veneris 366.
Potentinus in Lucania epiſcopus Petrus S. VI. 337.

Q

Quadrantinus chorepiſcopus Hosbaldus ſæculo IX. 760.
Quiritum jus 31.

R

Ravennatis vel Æmilienſis eccleſiæ ordinationes ſæculo V. 73.
Neo epiſcopus S. V. 240. 438. *Johannes S. V.* 353.
Johannes S. VI. 93. *&c. Marinianus S. VI.* 69. *&c. Johannes S. VIII.* 681.
Romanus S. IX. 66.
Henricus dictus archiepiſcopus excommunicatur 402. 804.
Remenſis archiepiſcopus Hincmarus S. IX. 61. 460. 811.
Reatina eccleſia 67. *Reatini epiſcopi Colones, ſeu Coloni, ſeu Colitres I. S. IX. II. S. X. III. S. XII.* 67.
Reatina. inſula 521.
Regienſis parochia in Hiſpania S. VII. 458.
Rheginus epiſcopus in Bruttiis S. XII. 663. 664. 680.
Romæ domininm 80. *regio IV. locus dictus, ad gallinas albas* 177. *Suburra* 130. *Laterani eccleſia & patriarchium* 81. *Sancti Petri baſilica S. VIII.* 329. *Regieno ſuburbicariæ* 77.
Rotomagenſis epiſcopus Victricius S. V. 85. 336. 524. *&c.*

S

Salonæ in Dalmatia epiſcopus Heſychius ſæculo V. 100. 103. *&c. Natalis pallio ornatur S. VI.* 73. *Paulinus S. VI.* 27. *Maximus S. VI.* 60.
Saraceni Romanis littoribus infeſti S. IX. 478.
Sardiniæ epiſcopi S. VI. 108. *Sacerdotes a judicibus oppreſſi S. VI.* 401. *Sardiniæ defenſor Vitalis S. VI.* 197.

Digitized by Google

Savinas epiſcopus Bonus 529.
Sclavi ſacras ædes incendunt S. IX. 140.
Siciliæ defenſor Romanus S. VII. 116.
Sodomæ flagitia, ac ſupplicia 386. 459. 799.
Silvæ Candidæ epiſcopus Humbertus S. XI. 43.
Soranus epiſcopus Johannes S. V. 128.
Squillacinus epiſcopus in Bruttiis S. VI. 342.
Suanenſes S. VII. 479.
Suburra 130.
Syracuſanus epiſcopus S. VI. 71. *Maximianus S. VI.* 124. *&c.*
Syriæ ſolitudines 17.

T

TArentinus epiſcopus Andreas ſæculo VI. 490.
Tarracinæ eccleſia S. VI. 190.
Tarraconenſis epiſcopus Himerius S. IV. 242. 300. *&c. Aſcanius S. V.* 91. *Johannes S. VI.* 115.
Tauromitanus in Sicilia epiſcopus Secundinus S. VI. 200.
Teutonicorum rex Otto I. S. X. 79. 81.
Theanenſe epiſcopus Leo 793.
Thebanus epiſcopus Hadrianus S. VI. 415.
Theſſalonicenſis epiſcopus Anaſtaſius S. V. 86. 91. *&c.* 188.
Thraciæ epiſcopi, & diœceſis S. IV. 505.
Ticinenſis epiſcopus Ennodius S. VI. 23.
Theodorus, S. VIII. 661. *Præpoſitus Sancti Juventii Lucius. S. XI.* 220.
Toletana eccleſia, ejuſque jura. S. VII. 660. 684.
Trajectenſis epiſcopus in Belgio Amandus S. VII. 143. 365.
Treverenſis epiſcopus Belgicæ primas Teutgaudus exauthoratus. S. IX. 810. *Udo. S. XI.* 94.
Tridentinus epiſcopus, S. XII. 792.

V

Vegeſelitanus epiſcopus in Africa Privatus. Sæculo. IV. 61.
Velitrenſis, ſeu Velitranus epiſcopus in Latio Johannes. S. VI. 90. 126. *ejus Sedes Arenata. S. VI.* 90.
Venetenſis in Gallia epiſcopus Cenomanticus. S. IX. 365.
Venetiæ ſub Totilæ jugo. S. V. 579.
Venetici epiſcopi Synodum V. Oecumenicam non recipiunt, S. VI. 163.
Vennenſis provinciæ epiſcopi. S. V. 104.
Virdunenſis in Gallia Belgica epiſcopus Theodericus. S. XI. 94. *Albertus. S. XI.* 723.
Urbis veteris in Tuſcia epiſcopus Johannes. S. VI. 527.
Volaterranæ eccleſiæ patrimonium. S. V. 181.

F I N I S.

Z
2 - 1 - 3 vol II

856

Digitized by Google

Digitized by Google

2.1.3 Vol II

Digitized by Google